

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ РЕЄСТРАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

ДЖЕРЕЛО
DJERELO

UKRAINIAN
JOURNAL
OF ABSTRACTS

FOUNDED IN 1995
PUBLISHED 6 TIMES PER YEAR

УКРАЇНСЬКИЙ РЕФЕРАТИВНИЙ ЖУРНАЛ

Журнал засновано 1995 року
Виходить 6 разів на рік

3 / 4 • 2022

травень - серпень

СЕРІЯ 3

Соціальні та гуманітарні науки
Мистецтво

Соціологія. Демографія

Історія. Історичні науки

Економіка. Економічні науки

Політика. Політичні науки

Держава і право. Юридичні науки

Культура. Наука. Освіта

Філологічні науки

Мистецтво. Мистецтвознавство

Релігія

Філософія. Психологія

Зміст

Соціологія. Демографія	3	Трудове право	166
Соціальна робота	4	Кримінальне право. Кримінологія. Пенітенціарія	167
Соціологія	5	Судоустрій (судова система)	168
Соціальні процеси і стани	7	Цивільно-процесуальне право	168
Соціальні групи	10	Кримінально-процесуальне право (кримінальний процес)	168
Сфери громадського життя	14	Держава та право країн світу	170
Статистика	18	Міжнародне право	170
Демографія	18	Міжнародне співробітництво зі спеціальних питань	172
Історія. Історичні науки	19	Галузі права (порівняльне вивчення правових інститутів)	172
Історія Європи	19	Воєнна наука. Військова справа	173
Етнографія	22	Збройні сили	174
Господарство, культура, побут і суспільне життя народів	22	Окремі види збройних сил, роди військ і служби	175
Економіка. Економічні науки	23	Військова техніка. Воєнно-технічні науки	179
Методологія економічної науки	23	Служба з питань надзвичайних ситуацій. Цивільна оборона	180
Економічна освіта	24	Культура. Наука. Освіта	182
Теоретична економіка. Основи економічної теорії	25	Культура. Культурологія	182
Загальні основи економічного розвитку та формування ринку	26	Наука. Науково-дослідна робота	183
Економічна географія окремих країн		Документознавство	184
(економіко-географічне країнознавство)	38	Освіта. Педагогічні науки	184
Економічна статистика. Облік. Економічний аналіз	43	Загальна педагогіка	185
Облік. Аудит	43	Історія освіти та педагогічної думки	187
Світова економіка	49	Організація освіти	188
Спеціальні та галузеві економіки	50	Дошкільне виховання. Дошкільна педагогіка	188
Міжнародні економічні відносини та зв'язки	61	Загальноосвітня школа. Шкільна педагогіка	188
Економіка Європи	64	Спеціальні школи. Дефектологія	193
Економіка України	66	Професійна і спеціальна освіта	193
Інноваційна діяльність	69	Вища освіта	194
Інвестиції	72	Фізична культура та спорт	199
Матеріальний добробут населення	73	Організація фізичної культури	202
Відтворення	73	Ігри	203
Економічні ризики	75	Гімнастика	204
Управління. Менеджмент. Маркетинг	76	Спорт	206
Економіка праці	77	Туризм. Альпінізм	210
Фінанси. Грошовий обіг. Кредит. Страхування	79	Друк	210
Забезпечення неприцездатних. Взаємодопомога. Благодійність	96	Засоби масової інформації	211
Економіка охорони навколишнього середовища	97	Бібліотечна справа. Бібліотекознавство	213
Економіка підприємства	97	Музейна справа. Музеезнавство	214
Економіка промисловості	107	Архівна справа. Архівознавство	214
Економіка будівництва	116	Філологічні науки	216
Економіка сільського господарства	117	Мовознавство	216
Економіка транспорту	126	Прикладне мовознавство	217
Економіка зв'язку	129	Мови світу	217
Економіка інформатики	129	Фольклор. Фольклористика	220
Економіка заготівель продуктів сільського господарства		Літературознавство	220
та сировини	130	Теорія літератури	221
Економіка внутрішньої торгівлі.		Світова література. Література народів окремих країн	221
Економіка громадського харчування	130	Мистецтво. Мистецтвознавство	226
Економіка житлово-комунального господарства.		Музика та видовищні мистецтва	227
Економіка побутового обслуговування населення	139	Танець. Хореографія	228
Економіка галузей невиробничої сфери	139	Релігія. Релігієзнавство	229
Міжнародні економічні відносини і зв'язки	142	Окремі релігії	229
Економіка Азії	144	Філософські науки. Психологія	230
Економіка Африки	145	Філософія	230
Економіка Америки	145	Історія філософії	230
Філософія країн Європи	230	Соціальна філософія	231
Етика	231	Етика	231
Політика. Політичні науки	147	Психологія	231
Держава та право. Юридичні науки	149	Галузева (прикладна) психологія.	232
Загальна теорія держави та права	149	Психологія окремих видів діяльності	232
Історія держави та права	149	Соціальна (суспільна) психологія	233
Держава та право України	150	Авторський покажчик	235
Державне (конституційне) право	150	Покажчик періодичних та продовжуваних видань	239
Державне управління. Адміністративне право	152		
Фінансове право	160		
Цивільне та торговельне право	160		
Інформаційне право	164		
Екологічне право	166		

4.С.1. Гуманістичні ідеї у творчості В. І. Шинкарука: історія та виклики сучасності. XVI Шинкаруківські читання: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 22 квіт. 2021 р. / ред.: Л. В. Губерський, В. Г. Кремень, А. М. Єрмоленко, В. П. Андрущенко, А. Є. Конверський, В. І. Кушерев, Ю. А. Ведерніков, С. О. Мосьондз, С. В. Руденко, А. С. Філіпенко, О. В. Петрук; Товариство «Знання» України, НАН України, НАПН України, Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, Рада молодих учених при Міністерстві освіти і науки України, Університет сучасних знань, Міжнародна науково-практична конференція «Шинкаруківські читання». — Київ: Знання України, 2021. — 167 с. — укр.

Визначено екзистенційні цінності та евристерії, ціннісні вектори свободи та щастя: Український вимір. Розглянуто мораль і моральність у філософії Гегеля у контексті концепту об'єктивної діалектики Володимира Шинкарука. Визначено місце України у ідеологічних протистояннях багатополарного світу Шалашенко Г. Обговорено аспект про людяність раціональності, або дошкульні уроки цинізму. Зазначено пошуки національної ідентичності у глобалізаційному світі. Визначено театральну педагогіку на Закарпатті: сторічний шлях і сучасні виміри цінностей. Зазначено суть М. Коперника як філософа (до питання про культурний та історичний контекст реформи календаря /1582/). Зазначено гуманізм у філософії культури Володимира Шинкарука. Визначено свідомість та її світоглядний вимір (деякі філософсько-методологічні аспекти). Наведено спроби обґрунтування етичних цінностей: здобутки і втрати. Розкрито ідею гуманізму в контексті особистісного розвитку людини, гуманістичні виміри наукового і філософського знання. Показано трансформацію людини у цифрову епоху: духовно-моральний вимір. Охарактеризовано людиноцентризм і гуманізм як характерні риси педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського. Визначено гармонізацію природного і позитивного права в умовах формування правової держави в Україні.

Шифр НБУВ: ВА854468

4.С.2. Проблеми особистості в контексті соціально-філософського дискурсу // І. В. Васюк // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 72-77. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Розглянуто проблему особистості з урахуванням цілісності людини на засадах холізму, методології синергетики. Обґрунтовано провідне значення у філософії персоналістичних підходів до особистості в контексті духовних, трансцендентних вимірів власне людського буття. Проаналізовано альтернативні споживацькому суспільству форми самовизначення сучасної людини на основі дослідження деяких субкультур (велнес-культура, селф-хелп-культура, нью-ейдж-культура, дауншифтинг та ін.).

Шифр НБУВ: Ж70861

4.С.3. Філософсько-релігійні повсякденні уявлення користувачів українського сегмента інтернету: спроба типізації // Т. Є. Храбан // Укр. соціум. — 2021. — № 3. — С. 21-33. — Бібліогр.: 31 назв. — укр.

Мета роботи — визначення специфіки типів філософсько-релігійного мислення, яке притаманне користувачам українського сектора соціальних мереж. Основним методом даного емпіричного дослідження обрано дискурс-аналіз. Матеріалом дослідження слугували пости у вигляді цитат із супутніми візуальними компонентами та коментарі до них, які були розміщені у 2020 р. в соціальній мережі «Facebook» на сторінках загальнодоступних груп «Україна — это Свободный Мир», «За Україну», «Диалог. UA» та приватних груп «Ukrainians Global Network», «Україна — це ти», «Україна Online?». У цілому проаналізовано 630 постів з обов'язковою експліцитною або імпліцитною складовою Бог (Вища сила), в яких розкривається основний зміст сенсу життя, обґрунтовуються пріоритетні цінності суспільства. Великого значення у філософсько-релігійному дискурсі Інтернет-комунікації українського сектора соціальних мереж набуває проблема сенсу життя. Уявлення про сенс життя представлено на двох рівнях: світоглядному та соціальному. На світоглядному рівні уявлення про сенс життя концентрується на системоутворювальному принципі: «Свобода варта того, щоб за неї боротися». На соціальному рівні здійснюється конкретизація уявлень про сенс життя в таких концепціях: соціально-демографічній, естетичній, релігійній, гедоністичній, Хюгге, успіху. Важливою для користувачів українського сектора соціальних мереж є тема любові, яка розуміється як значуща властивість особистості, що охоплює активну позицію щодо іншого; ціннісний принцип; сенсоутворювальний базис процесу самореалізації; установку на ед-

нання та доброзичливість; пізнання глибинної сутності іншої людини; спрямованість на життєствердження; подолання самотності; спосіб самовизначення. Останнє місце за значенням посідають теми часу, даності життя та смерті. В українському секторі соціальних мереж сформувався напрям філософсько-релігійного мислення, який має такі характеристики: розуміння світу та визначення життєвих стратегій ґрунтується на власному досвіді; відсутність абстрактних, відірваних від життя міркувань; міцний зв'язок з певним соціально-культурним контекстом; спрямованість на вирішення проблем, які пов'язані з антропологічними вимірами філософування: людина як унікальна істота, місце людини у світі та її роль у процесах буття, свобода та відповідальність, час як характеристика людського буття; пріоритизація мотивів сенсу життя; любові; часу, даності життя та смерті.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.4. XI Міжнародний теоретико-методологічний семінар і VIII Міжнародний конкурс молодих учених «Архетипіка і публічне управління: традиція, її суб'єкти та джерела у постмодерному суспільстві» // Е. А. Афонін // Укр. соціум. — 2020. — № 1. — С. 210-214. — укр.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.5. Якубинська наукова сесія — 2021: традиція у випробуваннях тривалості та/або тривалість, випробувана традицією // О. С. Голіков, Л. Г. Сокурянська, Ю. Г. Сорока // Укр. соціум. — 2021. — № 2. — С. 233-239. — укр.

7 квітня 2021 р. одноденну XV Міжнародну науково-практичну конференцію «Якубинська наукова сесія» присвячено темі «Соціологія і освіта: сучасні виклики». Цього разу у повній відповідності до викликів часу та тенденцій у проведенні заходів у сучасній науці вона проходила у змішаному форматі, з використанням як онлайн-технологій, так і традиційних моделей участі в конференціях. Після завершення пленарного засідання відбулася традиційна презентація нових соціологічних видань.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.6. Medicalization of public life in a pandemic situation // М. Абысова // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 24-30. — Бібліогр.: 33 назв. — англ.

У сучасному суспільстві розвиток медичної науки та охорони здоров'я як соціального інституту зв'язані з появою соціального феномена медикалізації. Актуальність всебічного вивчення медикалізації, що диктує сприймати людське життя як медичну проблему, людину — як пацієнта, а її тіло та свідомість — як об'єкти медичного контролю й регулювання [6, с. 10], стрімко зростає в умовах пандемії. Мета роботи — аналіз соціальних наслідків розширення медикалізації в умовах пандемії. Для реалізації даної мети необхідно вирішити такі дослідницькі завдання: — розкрити зміст процесу медикалізації у контексті бінарної опозиції «здоров'я / хвороба»; — вивчити рівність доступу соціальних груп до джерел підвищення добробуту та основних механізмів інтеграції в умовах пандемії. Методологія дослідження медикалізації як соціокультурного феномену виявляється в роботах М. Фуко. Методологія включає принципи історичності, компаративності, комплементарності. М. Фуко виділяє три історичні типи політичної влади, які притаманні західному світові — це суверенна влада, дисциплінарна влада і біовлада. Суверенна влада, на думку М. Фуко, бере початок від Середньовіччя і тримається на владі суверена через контроль людських ресурсів і використовує при цьому законодавство і державну систему права. Дисциплінарна влада стала головним інструментом капіталізму й індустріального суспільства, з'явившись в XVII — XVIII ст. Робота дисциплінарної влади якісно відрізнялася від суверенної влади. Суверенна влада дозволяла заснувати абсолютну владу, яка вимагає великих витрат, інтенсивне використання різних символів влади, її демонстрації. Біовлада, є останнім типом влади, серед тих, які націлені на управління людьми. У ході свого впровадження в європейське життя в другій половині XVIII ст., біовлада не виключає ні ті механізми, які працювали в епоху монархії, тобто теорію суверенітету і політико-юридичний дискурс, ні механіку дисциплінарної влади, яку вона, швидше, модифікує. Біовлада не тільки в хронологічному сенсі стала третьою стадією еволюції влади всередині західної цивілізації, а й третім й найглобальнішим рівнем управління людьми. Її основна відмінність, яка й надає їй глобальність, полягає в тому, що якщо суверенна влада працювала з індивідом, яка підписала контракт (передача суверенітету), дисциплінарна влада із тілом людини, то біовлада — із соціальним тілом, тобто з населенням, «звернена до людини як живої істоти, людини-роду». Біовлада обмежує сферу прийняття рішень

індивіда, що підкоряється нав'язанім з огляду безпеки для здоров'я дій, не вступаючи у відкритий, явно видимий, конфлікт. Даний конфлікт прихований і мається на увазі як протиріччя між діяльністю підпорядкованого суб'єкта, спрямованого на власне благо і уявленнями суб'єкта влади, що стосуються допустимого обсягу цієї діяльності. У найближчому майбутньому людству належить розробити певний загальний набір правил і обмежень. Криза, викликана спалахом COVID-19, зачепила практично всі сфери життя суспільства і всі верстви населення, але особливо згубною вона виявилася для представників найбільш уразливих соціальних груп.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.С.7. Social cognition in the social and cultural focus of the postmodern epoch / Z. V. Stezhko, S. P. Rymar // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 56-60. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Проаналізовано методологію постмодернізму як парадигми сучасного соціального пізнання. Мета дослідження — аналіз та обґрунтування доцільності застосування методологічних принципів постмодернізму в контексті раціональної епістемології; завданням — визначення меж постмодерністської концептуалізації соціальних процесів та причини амбівалентного ставлення до цього складного явища. Методологію дослідження визначають принципи раціональної філософії: об'єктивності, раціональності, детермінізму, зв'язку та розвитку, конкретності істини, історичності; методи: єдності історичного та логічного, сходження від абстрактного до конкретного; міждисциплінарні методи — аналізу та синтезу, індукції та дедукції, метод синергетики. Надано авторську оцінку здатностей постмодернізму як соціальної теорії і як методології пізнання, меж його можливостей та перспективи. Проаналізовано застосування синергетичної методології в контексті постмодерністської стратегії деконструкції. У межах розгляду способів практичної реалізації ідей постмодернізму зроблено спробу пояснити, чому імплементація філософії постмодернізму в цілому не сприяє оптимізації суспільних процесів та викликає масу критики, проте зберігає популярність в середовищі більшої частини населення Заходу. Обговорення різних аспектів постмодернізму в філософському середовищі є досить активним, однак достатньо швидко його проникнення у всі сфери західного суспільства виявляє нові грані, які потребують подальшого аналізу; крім цього, недостатньо висвітленими є проблеми методологічної концептуалізації пізнавальних процесів сучасного суспільства. Висновки: зіставний аналіз переваг і недоліків філософсько-соціальних теорій доби Модерну та постмодерну демонструє неоднозначність результатів практичного втілення принципів постмодернізму, зокрема, їх пізнавальна ідея призводить до певної хаотизації як суспільних процесів, так і наукових досліджень. Проведений методологічний аналіз здатний ініціювати широку дискусію про роль і місце постмодернізму в різних сферах сучасного суспільства та майбутньому.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.С.8. XIX Міжнародна науково-практична конференція «Абітурієнтське середовище періоду локалізації: шляхи формування та тенденції розвитку»: підсумки та роздуми / В. Ю. Бабаєв, О. А. Іванова // Укр. соціум. — 2021. — № 2. — С. 228-232. — укр.

У лютому 2021 р. в Харківському гуманітарному університеті «Народна українська академія» (ХГУ «НУА») відбулася традиційна щорічна наукова конференція, присвячена розвитку сучасної освіти. Цього разу темою обрано функціонування такої важливої проблеми, як абітурієнтське середовище. Зміни в абітурієнтському середовищі потребують вивчення й переосмислення, і в цьому контексті важливою проблемою є пошук нових шляхів, способів і механізмів забезпечення важливої функції системи вищої освіти — формування гуманістичного світогляду людини у поєднанні з набуттям професійних креативних здібностей в умовах інноваційних і технологічних трансформацій.

Шифр НБУВ: Ж24215

Див. також: 4.Ш.1262, 4.Ю.1339

Соціальна робота

4.С.9. Вплив інформаційних технологій на життя людей з особливими потребами / А. Ю. Нікітченко, Н. Д. Яковенко, І. М. Срібна, Н. Ю. Кондратенко // Зв'язок. — 2021. — № 1. — С. 59-61. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Новітні технології відкривають широкі можливості для застосування людьми з особливими потребами. Зокрема, цифрові технології набагато більш значущі для людей з обмеженими можливостями, ніж для інших, адже такі технології не лише допомагають комфортніше облаштувати свій побут, а й надають можливість жити максимально повним життям, взаємодіючи з навколишнім світом. Розглянуто питання впливу інформаційних технологій на життя людей з обмеженими можливостями.

Шифр НБУВ: Ж14808

4.С.10. Інтерпретація ціннісних диспозицій вихованців освітньо-реабілітаційних закладів України у контексті теорії архетипіки / В. В. Нечипоренко, Н. М. Гордієнко // Укр. соціум. — 2021. — № 1. — С. 92-101. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Викладено результати інтерпретації з теоретико-методологічних позицій архетипіки, зокрема теорії Ж. Дюрана, сукупності ціннісних диспозицій вихованців освітньо-реабілітаційних закладів. Обґрунтовано концептуальну тезу про те, що у дітей вплив архетипічних детермінант проявляється, насамперед, у ціннісних диспозиціях, які слугують потенціалом майбутньої поведінки, є проєкціями впливу колективного несвідомого на соціальну мораль певного суспільства і формування універсальних прообразів, які детермінують життєвий світ кожного індивіда і всієї спільноти, в кінцевому підсумку впливаючи на конструювання соціальної реальності. За даними анкетування учнів старших класів освітньо-реабілітаційних закладів України, емпірично показано, що ціннісна структура учнівської молоді формується переважно незалежно від гендерної приналежності, відображаючи основні національні архетипи (волелюбного козацького товариства, кордоцентризму, «родючої землі», богині-матері) і такі риси національного характеру, як демократичність, ощадливість, працелюбність, релігійність і шанобливе ставлення до жінки. Продемонстровано аналітико-інтерпретаційну цінність, введеної Ж. Дюраном, концептуальної трихотомії «діурн — драматичний ноктурн — містичний ноктурн» для розуміння архетипічних передумов виборів вихованцями пріоритетних цінностей. Проаналізовано специфіку ціннісної сфери учнів з інвалідністю, які демонструють нижчі, ніж у здорових дітей, показники практично за всіма пунктами цінностей. Висунуто припущення, що ці відмінності є свідченням меншого прояву архетипів і національного характеру внаслідок переважного акцентування уваги на проблемах здоров'я, необхідності більшою мірою відстежувати та контролювати фізичний стан, координацію рухів тощо. Через це в учнів з інвалідністю постуральний рефлекс, що належить до сфери впливу діурна, зберігає свою активність після досягнення фізичної зрілості та часто проявляється у безпрецедентній психологічній життєстійкості осіб цієї категорії.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.11. Обґрунтування гіпотези зв'язку сталого розвитку підприємства з базовим безумовним доходом / Г. Лі // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 289-295. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Вирішено проблему забезпечення на рівні підприємства сталого розвитку, визначеного ООН, яка є актуальною не тільки на локальному рівні України, але й у світі. Мета роботи — теоретичне обґрунтування гіпотези існування зв'язку між сталим розвитком підприємств і базовим безумовним доходом (ББД) за допомогою загальнонаукових методів критичного та логічного аналізу і синтезу, сходження від абстрактного до конкретного, абстрагування. Під ББД у дослідженні розуміються регулярні грошові виплати в обсязі реального прожиткового мінімуму громадянам держави незалежно від їх соціально-економічного статусу. Обґрунтовано, що ББД є соціально-економічним регулятором сталого розвитку регіону та водночас інструментом сталого розвитку підприємства для досягнення соціального, економічного й екологічного балансу. Запропоновано розглядати ББД як інтегруючий інструмент сталого розвитку підприємств і регіонів, який забезпечить вертикаль зв'язку між цілями та завданнями сталого розвитку з подолання бідності, голоду, відкриття доступу до освіти та саморозвитку на мезо- та мікрорівнях. На прикладі депресивних економічно моноструктурних гірничодобувних регіонів і гірничодобувних підприємств України, які підлягають ліквідації, показано комплексний вплив ББД на їх сталий розвиток через складову соціального розвитку. Зроблено порівняння розвитку за наявності та відсутності ББД і виявлено, що ББД надасть змогу «пом'якшити» економічну реструктуризацію, нівелювати територіальну диференціацію, реалізувати політику соціальної корпоративної відповідальності та державно-приватного партнерства на підприємстві. Розглянуто питання про те, який саме економічний агент має забезпечувати виплати ББД: регіон або підприємства, які функціонують у регіоні та використовують ресурси, що могли би бути збережені для майбутніх поколінь. Запропоновано розглядати можливість виплати ББД як з бюджету регіону, так і з коштів підприємств.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.С.12. Особи похилого віку як отримувачі соціальних послуг у уяві фахівців у сфері соціальної роботи / В. В. Сичова, Л. М. Хижняк, О. В. Хижняк // Укр. соціум. — 2021. — № 1. — С. 77-91. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Розглянуто проблему взаємозв'язку соціальних послуг і образу їх одержувачів. Серед останніх в умовах старіння населення особлива увага науковцями та практиками приділяється особам похилого віку. Поширюється усвідомлення важливості відповідності принципів соціальної роботи з людьми похилого віку спектра, рівню, ієрархії їх соціальних потреб. Спектр потреб осіб похилого віку, які задовольняються через систему соціальних послуг, постійно розширюється; змінюються умови та підходи до їх задоволення. Запропоновано розглядати образ осіб похилого

віку у більш глибокому соціологічному вимірі: через уяву фахівців у сфері соціальної роботи про що групу утримувачів соціальних послуг. Під час проведеного експертного опитування фахівців територіальних центрів соціального обслуговування населення Харківка та Харківської обл. України уява про осіб похилого віку фіксувалася через емоційне сприйняття ними людей похилого віку; уяву про те, чого бракує особам похилого віку (їх потреби, які недостатньо задовольняються); асоціації, які викликають у них літні люди як проблемна група. Особи похилого віку на емоційному рівні у фахівців у сфері соціальної роботи (незалежно від їх гендерних, вікових ознак, освітнього потенціалу, місця проживання) викликають переважно позитивні емоції, що налаштовує їх на виконання своїх професійних обов'язків. Відмінності в уяві експертів про потреби осіб похилого віку зумовлені переважно просторовим чинником — місцем мешкання. Показано, що уява фахівців у сфері соціальної роботи про образ їхніх клієнтів формується на підставі набутих у процесі професійної діяльності конкретно-чуттєвих вражень про осіб похилого віку. Визначено вимоги до уяви фахівців із соціальної роботи про осіб похилого віку. Остання має відповідати триаді: бути творчою, критичною та продуктивною. Затребувано стає творча уява фахівців у сфері соціальної роботи, що передбачає самостійне творення ними нових образів осіб похилого віку як одержувачів соціальної допомоги відповідно до конкретного часопростору та життєвої ситуації.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.13. Педагогіка і психологія в соціальній роботі: навч.-метод. посіб. / В. В. Балахтар; Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. — Київ: Талком, 2017. — 443 с.: рис., табл. — укр.

Викладено науково-методологічні основи педагогіки. Висвітлено теоретичні засади освіти, навчання та виховання. Розкрито особливості психології особистості та практичної діяльності фахівця соціальної сфери.

Шифр НБУВ: ВА813014

4.С.14. Психологічне забезпечення міжпрофесійної взаємодії фахівців соціальної сфери: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.05 / Я. М. Раєвська; НАПН України, Інститут психології імені Г. С. Костюка. — Київ, 2020. — 44 с.: рис., табл. — укр.

Наведено теоретичне обґрунтування, методичні засади та результати емпіричного дослідження з проблеми психологічного забезпечення міжпрофесійної взаємодії фахівців соціальної сфери. Проаналізовано та систематизовано основні підходи до вивчення сучасного стану професійної діяльності і взаємодії фахівців соціальної сфери, суті та складових міжпрофесійної взаємодії фахівців соціальної сфери. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення міжпрофесійної взаємодії фахівців соціальної сфери та практичні аспекти проблеми підготовки фахівців соціальної сфери до міжпрофесійної взаємодії. Зокрема, висвітлено питання організаційно-методичного забезпечення процесу підготовки фахівців соціальної сфери, особливості здійснення міждисциплінарного підходу у процесі підготовки фахівців соціальної сфери до міжпрофесійної взаємодії, а також практичні аспекти професійно-орієнтованої підготовки фахівців соціальної сфери. Розроблено концепцію дослідження та визначено психологічні закономірності міжпрофесійної взаємодії фахівців соціальної сфери. Розглянуто послідовність доробок щодо теоретико-методологічного обґрунтування авторського підходу до системи забезпечення особистісно-професійних якостей становлення фахівців соціальної сфери та психологічного забезпечення особистісної траєкторії готовності фахівців соціальної сфери до міжпрофесійної взаємодії. Презентовано покрокове методичне обґрунтування авторського підходу щодо організації структури емпіричного дослідження готовності фахівців соціальної сфери до міжпрофесійної взаємодії та покрокове дослідження особливостей формування міжпрофесійної взаємодії. Представлено дані емпіричного аналізу за мотиваційно-емотивним, когнітивно-змістовим, діяльнісно-практичним і регуляційним компонентами. Представлено концептуальну модель формування професійної готовності фахівців соціальної сфери до міжпрофесійної взаємодії, перевірено ефективність її впровадження. Запропоновано практичні підходи та методичні рекомендації щодо сприяння професійної готовності фахівців соціальної сфери до міжпрофесійної взаємодії. Обґрунтовано практичні види та форми роботи з такими категоріями: дітьми та молоддю, сім'ями, людьми похилого віку, людьми з обмеженими можливостями, внутрішньо та зовнішньо переміщеними особами й учасниками бойових дій.

Шифр НБУВ: РА446095

4.С.15. Реалізація соціальної політики у забезпеченні реабілітації та працевлаштування осіб з інвалідністю на сучасному ринку праці: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.07 / В. А. Оверчук; Хмельницький національний університет. — Хмельницький, 2020. — 40 с.: рис., табл. — укр.

Розроблено теоретичні та методологічні основи, а також практичні рекомендації щодо формування та розробки соціальної політики у напрямі забезпечення реабілітації та працевлаштування осіб з інвалідністю на сучасному ринку праці. Запропоновано модель трансформації системи реабілітації та працевлаштування

осіб з інвалідністю, що враховує особливості соціально-економічних систем. Визначено мету, об'єкти, суб'єкти, характеристики, фактори впливу та необхідний алгоритм здійснення, заходи нормативного, методичного, організаційного комунікаційного характеру для якісної трансформації системи реабілітації та працевлаштування осіб з інвалідністю. Сформовано структурнологічну модель системи реабілітації та працевлаштування осіб з інвалідністю, що ґрунтується на розгляді процесу реабілітації та працевлаштування особи з інвалідністю у якості об'єкту управління. Розроблено етапи вказаного процесу із зазначенням завдань, початку та закінчення кожного з етапів, призначено відповідальні суб'єкти. Проаналізовано відповідальність суб'єктів системи реабілітації та працевлаштування осіб з інвалідністю за виконання загальноуправлінських функцій та розроблено пропозиції для удосконалення цієї діяльності. Визначено основні елементи системи моніторингу соціальної політики у сфері реабілітації та працевлаштування осіб з інвалідністю. Розроблено перелік показників, що характеризують реабілітацію та працевлаштування осіб з інвалідністю в цілому, а також окремо для кожного із механізмів системи.

Шифр НБУВ: РА446276

4.С.16. Соціальна робота: теорія і технології: навч. посіб. для студентів, які здобувають вищ. освіту на бакалавр. та магістер. рівнях за спец. 231 (соціальна робота) / О. С. Козарик; Комунікаційний заклад вищої освіти Запорізької обласної ради «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія». — Запоріжжя: Вид-во Хортицької національної академії, 2021. — 150 с. — Бібліогр.: с. 145-150. — укр.

Розкрито теоретичні засади соціальної роботи, охарактеризовано сучасні технології, використання яких є необхідною передумовою реалізації актуальних пріоритетів соціальної політики в Україні з урахуванням специфічних проблем і потреб основних категорій клієнтів. Запропоновано сучасну класифікацію соціальних технологій, подано їх фахову специфікацію за функціональним призначенням: діагностичним, профілактичним, реабілітаційним, консультативним, модераторно-фасилітативним і дозвілєвим. Покладено в основу терміносистему експліковано у формі термінологічного словника, що репрезентує сучасні тенденції фахової інтерпретації базових концептів у галузі теорії соціальної роботи.

Шифр НБУВ: ВА854504

4.С.17. Трансформація соціальної політики держави в сучасних умовах: уроки пандемії / С. В. Тютюнникова, І. А. Шпак // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 261-265. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Питання соціальної політики держави останнім часом знаходяться в дискусії, в пошуку свого нового формату. Особливу актуальність вони придбали в умовах розгортання у світі коронавірусної кризи. Показано, що саме коронавірусна пандемія стала поштовхом для осмислення ролі та змісту соціального захисту населення, відкрила нові можливості трансформувати його в пошуку істинних цілей та інструментів здійснення. Доведено, що здоров'я стає актуальним об'єктом захисту, що здоров'я суспільства й окремої людини взаємозумовлені та взаємодоповнюють. Проаналізовано сучасні ризики, що вимагають адекватної реакції держави щодо їх подолання. Крім коронавірусної пандемії, серйозним чиним на людину та суспільство впливає диджиталізація, що призводить до витіснення людини зі сфер зайнятості, трансформація ринку праці та розмивання меж зайнятості, прекарізація та нестійка зайнятість. Зростаюча нерівність у світі призводить до багатьох проблем у соціальній сфері та вимагає свого вирішення. Зазначено, що в умовах сучасного, постійно ускладнюючого соціально-економічного розвитку, зростання невизначеності та ризикованості існує нагальна потреба у виробленні нового типу соціальної політики, в якій мають домінувати найважливіші цінності: здоров'я людини, її доступ до джерел освіти, охорони здоров'я, до споживання чистої води та інших суспільно значущих благ, до гідного доходу й умов життя. Така система соціального захисту перебуває в розвитку, її паростки в різному ступені розміреності й ефективності формуються в різних країнах світу. Уроки, одержані у процесі боротьби з пандемією, можуть стати гарною підмогою в її становленні.

Шифр НБУВ: Ж14572

Див. також: **4.С.43, 4.С.54, 4.У.379, 4.У.477**

Соціологія

4.С.18. Аксіологічний простір ровесників незалежності України: соціологічні виміри / Н. І. Черниш, М. Ю. Борєцька // Укр. соціум. — 2021. — № 3. — С. 34-53. — Бібліогр.: 29 назв. — укр.

Запропоновано спробу теоретичної концептуалізації цінностей ровесників незалежності України, а також здійснення апробацію теоретичних положень в емпіричних дослідженнях за участю авторів. Ровесники незалежності є верхньою віковою когортою покоління, представники якого народились у вільній Україні.

Головною рядоутворюючою категорією визначено поняття «цінності покоління». Наголошено, що в ситуації мультипарадигмальності сучасної соціології методологічно доцільною є розробка декількох варіантів концепцій «цінності покоління» відповідно до головних ліній соціологічного теоретизування, кожна з яких передбачає й відповідні методики емпіричних досліджень. Розглянуто чотири можливих дослідницьких схеми цих концепцій у межах «першої», «другої», «третьої» соціології (за запропонованими Г. Зборовського й П. Штомпки), а також виокремлено схему на основі доробку К. Мангейма. Здійснено змістове моделювання концепту «цінності покоління» з використанням аксіологічного ядра «першої» соціології (або неокласичної, об'єктивістської за характером) метапарадигми соціологічного теоретизування з релевантною методикою кількісних емпіричних досліджень. Це надало змогу апробувати теоретичні положення цього концепту при розробці методики та проведення емпіричного дослідження за участю авторів, а також здійснити порівняльний аналіз отриманої соціологічної інформації з базами даних Світового та Європейського дослідження цінностей 2020 р. (зокрема в Україні). Визначено спільні та відмінні риси аксіологічних просторів респондентів віком 29 – 30 років у світовому, європейському та локальному контексті, виявлено специфіку аксіологічної системи верхньої вікової когорти (ровесників) покоління, народженого у 1991 – 1992 рр. Одержано низку узагальнень, які надають змогу увиразнити особливості ціннісних просторів ровесників незалежності України, насамперед, щодо співвідношення матеріалістичних і постматеріалістичних цінностей. Загальним висновком є зафіксована амбівалентність аксіологічного простору тридцятирічних респондентів з ледь помітними зсувами в бік випередження старших поколінь у контексті домінуючої нині тенденції переходу до постматеріалістичних цінностей.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.19. Дайджест опитувань U-Report: III квартал 2021 р. (екологія та використання пластиків пакетів, волонтерство, конфлікти в соцмережах) / К. В. Людоговська, Д. І. Бурак // Укр. соціум. – 2021. – № 3. – С. 152-160. – Бібліогр.: 4 назв. – укр.

Показано результати опитувань інноваційного молодіжного проекту U-Report за липень – серпень 2021 р.: ставлення молоді до проблем екології та використання пластикових пакетів, волонтерство, конфлікти і булінг у соціальних мережах.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.20. Професійна підготовка фахівців із соціальної реабілітації в університетах США: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ю. С. Демченко; Хмельницький національний університет. – Хмельницький, 2021. – 20 с. – укр.

Виявлено особливості професійної підготовки фахівців із соціальної реабілітації в університетах США, зокрема: організаційні (вузкоспеціалізовані напрями підготовки; поширення практично орієнтованих програм; прикладний характер практичного навчання/стажування; працевлаштування в соціально-публічному секторі; активна участь роботодавців у навчальному процесі); змістові (стандартизація змісту на основі компетентісно-орієнтованої освіти; забезпечення міждисциплінарності та інтеграції знань; відповідність вимогам і потребам соціальної служби й політики); методичні (інноваційність, проблемність, інтерактивність форм, методів та технологій навчання). Конкретизовано професійні функції фахівців із соціальної реабілітації в США (консультативна, освітня, посередницька, колабораційна, профорієнтаційна, навчальницька, соціалізаційна, реабілітаційна, діагностично-корекційна, управлінська, профілактична, координаційна). Окреслено можливості імплементації конструктивних ідей американського досвіду для вдосконалення професійної підготовки фахівців соціальної сфери в Україні. За результатами дослідження вдосконалено змістове й навчально-методичне забезпечення професійної підготовки фахівців соціальної сфери в Україні. Увагу приділено подальшому розвитку положення щодо розуміння суті й змісту поняття Усоціальна реабілітаціяФ у вимірах світового освітнього простору; сучасним тенденціям розвитку соціальної реабілітації в США; організації та моніторингу освітньої діяльності в університетах США.

Шифр НБУВ: РА449188

4.С.21. Соціологічні аспекти вивчення взаємозв'язку між глобалізацією та пандемією COVID-19 / Н. Й. Черниш // Укр. соціум. – 2020. – № 4. – С. 9-16. – Бібліогр.: 4 назв. – укр.

Дослідження здійснено за мотивами виступу автора на XIV Міжнародних соціологічних читаннях ім. Н. В. Паніної у Києві 10 грудня 2020 р. і є розширеним варіантом цього виступу. У ній у тезовій формі представлено рефлексії щодо специфіки взаємозв'язку між глобалізацією та пандемією, а також стосовно можливих конфігурацій цього зв'язку у суспільствах різного типу. Висунуто тезу, що взаємодія між глобалізацією та COVID-19 є окремим кейсом глокалізації в сучасних умовах, та виявлено ті особливості коронавірусу, які становлять пряму загрозу людству. Підкреслено, що однозначних прогнозів стосовно розвитку подій у майбутньому наразі немає; наявні декілька сценаріїв можливого розгортання пандемії цього вірусу, імовірність реалізації яких багато в чому залежить від такої його риси,

як хвилеподібний розвиток за експонентою. Зазначені особливості та риси коронавірусної інфекції окреслюють ряд нових завдань для соціологічної науки, серед яких головним є осмислення різкого звуження традиційного предмета її досліджень – соціальних відносин і взаємодій людей в об'єктивній реальності, перенесення їх зростаючої частини в Інтернеті і вибухоподібне збільшення віртуальної реальності. Це радикально активізує наукові пошуки соціологів у сфері віртуалізації та множинності й гібридності її форм, колообігу реальностей у цілому. В умовах пандемії з'являються такі сфери й напрями досліджень, як тренінна соціалізація в Інтернеті, утворення віртуальних ідентичностей, формування мережевої людини тощо. Розглянуто пріоритетні тенденції розвитку сучасних соціумів в умовах пандемії коронавірусу, такі як радикальне оновлення економіки та інших сфер на основі революційних технологій та запровадження штучного інтелекту. Наголошено на тому, що глобальне поширення коронавірусу спричинилося до переоцінки цінностей, це змушує переглядати наявні конструкції (такі як трилема Д. Родріка) у пошуках компромісних варіантів.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.22. Heuristic potential of emotional labor concepts, trust and public space in the study of «solo-living» / D. D. Yashkina // Укр. соціум. – 2020. – № 1. – С. 41-51. – Бібліогр.: 22 назв. – англ.

Здійснено спробу виявити евристичний потенціал концепцій А. Хохшильд, Д. Гамбетта і Р. Сеннета в дослідженні феномену «solo-living». Аналізуючи концепції емоційної праці, суспільного й індивідуального просторів, а також довіри, розглянуто можливості застосування цих концепцій у вивченні несімейних форм партнерських взаємин. Під час аналізу цих концепцій визначено, як вони можуть пояснювати виникнення та розвиток таких форм, як «solo-living». При цьому зосереджено увагу на аналізі факторів поширення феномену «solo-living», зокрема на таких, як небажання або неможливість виконання емоційної роботи (за соціологією емоцій А. Хохшильд), поглинання особистого простору публічним (за концепцією Р. Сеннета) та слабкі сімейні зв'язки (згідно з концепцією довіри Д. Гамбетта). Доведено, що названі концепції мають евристичний потенціал для дослідження означеного феномену, не претендуючи на те, щоб бути вичерпними. Визначено обмеження використання цих концепцій при вивченні «solo-living». Так, концепція емоційної праці стосується переважно жінок, ігноруючи при цьому ті труднощі, з якими можуть стикатися чоловіки в контексті заданої проблематики, що також, на думку автора, вважається за необхідне. У своїй концепції Р. Сеннет зосереджується на міському просторі, незважаючи на те, що процеси глобалізації стирають кордони між містами та країнами, тим самим роблячи простір глобальним, що набуває особливої значущості в контексті вивчення, наприклад, такої форми партнерства, як відносини на відстані, які теж можна розглядати як одну з форм феномену «solo-living». Визначаючи перспективи подальших досліджень «solo-living» у межах концепцій А. Хохшильд, Д. Гамбетта і Р. Сеннета, автор ставить дослідницьке питання про можливість синтезування основних ідей представлених концепцій як пояснювальної моделі розвитку різноманітних форм партнерських відносин.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.23. Inclusion in Ukraine: first implementation experience in expert's assessments / О. М. Дикова-Favorska // Укр. соціум. – 2020. – № 4. – С. 113-124. – Бібліогр.: 28 назв. – англ.

Розглянуто ситуацію впровадження інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти України, що має забезпечити якісну освіту всім здобувачам. Надання якісної та доступної освіти, зокрема середньої, реалізує право кожної особистості на економічно незалежне життя через одержання освіти, а в подальшому – професії, що надасть змогу стати повноцінним актором всіх соціальних процесів, допоможе подолати ситуацію соціального виключення. Уточнено дефініцію ексклюзії, окреслено соціальні групи «виключених», які представлені не тільки особами, які мають проблеми зі здоров'ям, але й таких, які опинились у складних життєвих ситуаціях (міграція, переселення, перебування в новому соціокультурному середовищі тощо). увагу приділено соціальній групі обдарованих дітей, які потребують професійної чутливості. Акцентовано увагу на особливостях організації навчання дітей з інвалідністю за традиційною системою, яка перейшла у спадок від Радянського Союзу, сформовано увагу щодо зміни підходів в організації освітнього процесу «особливих» дітей. Окреслено ситуацію щодо реального стану впровадження інклюзивної технології, що була масово започаткована в освітніх закладах загальної середньої освіти. Проаналізовано результати експертних інтерв'ю, що надало змогу визначити досягнення у реалізації концепції інклюзії в освітньому процесі, перші проблемні питання, з якими стикаються безпосередні учасники інклюзивного освітнього процесу, основні ризики й очікування управлінців у сфері освіти.

Шифр НБУВ: Ж24215

Див. також: 4.С.38

Соціальні процеси і стани

4.С.24. Деметафоризація в термінологічних контекстах теоретичної соціології / О. Ю. Полтораков // Укр. соціум. — 2020. — № 1. — С. 52-61. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Останніми десятиліттями фокус вивчення метафори поступово зсувається із сучасної гуманітарної дисципліни, — в дисциплінарні галузі суспільствознавчого сегмента, а також у суміжні сфери, звернені до мислення, пізнання та свідомості (до штучного інтелекту включно). Це посилює необхідність ревізії понятійно-термінологічного апарату, що розширюється, насамперед, у фокусі виявлення пізнавальних можливостей різних мовних засобів, які вживаються міждисциплінарно. Відповідно, акцентуються та ресурсно артикулюються процеси «метафоризації» (як міждисциплінарної термінологічної екстраполяції), а також «деметафоризації» (як поступового позбавлення «зайвої» суб'єктивізації на користь домінування об'єктивізації термінологічного поля). При цьому «деметафоризація» перебуває «в тіні» дослідницької уваги до «метафоризації». Проте соціологічно їх необхідно розглядати у діалектичній єдності та взаємоповноваженості. Домінуючі методи дослідження (в соціальних науках — насамперед, реконструкції) крізь призму «рефлексивного постмодерну» здійснюють свій вплив і на інструментарій «метафоричності». Саме пізнавальний інструментарій метафоризації та операціональний ресурс деметафоризації діалектично є допоміжним каналом суспільствознавчої операціоналізації в «сірій зоні» класичної позитивістської та альтернативних у ній пізнавальних парадигм, що у цілому актуалізує й акцентуалізує запит на подальше науково-аналітичне осмислення цієї проблематики. Додаткового дослідження у цьому зв'язку потребує загальна проблематика того, в яких формах циркулюють наукові знання (зокрема, де-та метафоризовані наукові терміни на кшталт «приватизації насильства») у суспільстві.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.25. Морально-етичні колізії ідеї солідарності у боротьбі глобальної спільноти з пандемією COVID-19 / Т. Г. Шоріна // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 145-152. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

З'ясовано основні положення резолюції солідарності, схвалені ООН та ВООЗ, а також певні ускладнення, виявлені у реалізації глобальної та національної солідарності. У тому числі, робиться спроба обґрунтування ідеї солідарності в якості моральних регуляторів, взятих на озброєння міжнародним співтовариством під керівництвом ООН та ВООЗ. В результаті визначено, що у філософсько-етичному ракурсі обґрунтування соціальної солідарності має подвійний характер, який забезпечений світоглядною та соціально-груповою позицією її виразника. З боку ООН ідею солідарності обґрунтовано вірою в основні права людини, а також належну людині розумність та совісність. Однак, у боротьбі з COVID-19 надається загально незадовільна оцінка стосовно міжнародної та національної солідарності, що вказує на суперечливе розходження між декларативними етичними принципами та фактичним станом моральності.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.С.26. Нові пріоритети сталого розвитку в умовах пандемії COVID-19: соціально-філософський аспект / Г. М. Клешня // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 35-39. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Обґрунтовано потребу у корекції цілей сталого розвитку, за твердженням у 2015 році, у зв'язку із втратою проєктом глобалізації свого інтегративного значення, і набуття іншого — протилежного. Акцентовано увагу на кардинальній зміні вектору цивілізаційного розвитку людства, спричиненого поширенням COVID-19. За відносно малий проміжок часу інтегративна політика відкритості глобалізації набула зворотного характеру: локальності, закритості кордонів та зовнішнього дистанціювання. Передумови такої кардинальної зміни існували завжди — це і виклики тероризму, і нерівномірний розподіл природних ресурсів та капіталу між країнами, і тривала спроба ігнорування проблем соціального захисту населення у глобальних масштабах. Глобальна біологічна загроза змушує надати соціально-філософську оцінку як цілям сталого розвитку, так і шляхам їх досягнення в новій соціальної реальності.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.С.27. Пандемія: загроза чи урок людству в XXI столітті? / Н. М. Сухова // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 135-140. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Досліджено вплив пандемії, що викликана COVID-19, на гольовні сфери людського існування: освіту, економіку, політику, медицину тощо. Показано, як під час пандемії коронавірусу відкрилося багато прихованих негарездів у суспільствах різного типу, що й підштовхує людство до переосмислення способу свого життя в природі й у Всесвіті загалом. Наголошено, що сьогодні актуальними стали дослідження зміни людського мозку та психіки, що напрями пов'язані з науковими дослідженнями щодо збереження екології навколишнього середовища як системи, що задає фон існування людини на планеті. Разом із тим, досвід останніх місяців 2020 р., коли людству довелося перебувати в

умовах карантину, після «пройдення уроків» варто було б зробити певні суттєві висновки для подальшого формування нового типу відносин у соціумі та збереження людського життя не тільки в умовах пандемії, а й в умовах поглиблення світової економічної кризи. Показано, що в умовах формування суспільства нового типу необачне реформування основних сфер людського існування призводить до включення механізмів самознищення людства, а досвід проходження пандемії коронавірусу є важливим застережним чинником для людства, щоб замислитися над наслідками свого вибору та дій.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.С.28. Подолання бідності у світі та в Україні: сучасний стан (на прикладі НФЗ «волонтерство» та «волонтуризм») / Н. П. Борещька, Г. О. Крапівина // Екон. вісн. Донбасу. — 2021. — № 1. — С. 146-153. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Проблема подолання бідності набуває подальшого теоретичного та методологічного обґрунтування. Розглянуто сучасний стан подолання бідності у світі та в Україні (на прикладі нестандартних форм зайнятості (НФЗ) «волонтерство» та «волонтуризм») у глобальному соціально-економічному та політичному аспектах у контексті перманентних змін та трансформацій світу. Показано: міжнародні документи фіксують існування проблеми бідності та визначають основні напрями XXI ст. для її подолання (на прикладі Декларації тисячоліття ООН); пандемія коронавірусу призвела до зростання бідності; основна проблема подолання бідності в Україні полягає у відсутності в країні комплексної системи, яка б ефективно вирішувала проблеми бідності (органи державного управління не займаються політикою запобігання бідності, а лише борються з її наслідками); в Україні найбільш нагальною проблемою є бідність серед працездатного населення та бідність сімей з дітьми; бідність в Україні характеризується низкою національних особливостей (ООН зазначає, що абсолютну бідність в Україні подолано. Але відносна бідність становить 78 %); вирішення проблеми подолання бідності в Україні вимагає розробки системи комплексних науково обґрунтованих та ефективних заходів, які мають враховувати профіль, специфіку та особливості формування й поширення бідності, причини її виникнення та шляхи її подолання, а також найбільш ефективну державну політику подолання бідності та економічні механізми її реалізації; світовий досвід розглядає НФЗ «волонтерство» та «волонтуризм» як форми зайнятості, які здатні подолати ефект абстрагування людей від соціальних проблем та бідності, сформувати модель колективної участі у ліквідації останніх, відновити людські цінності; волонтерство та волонтуризм підтримують державні органи влади США, Канади, Австралії, Англії, Італії, Японії та інших розвинених країн, у тому числі шляхом прийняття законодавчих актів, що стимулюють їх розвиток, створення системи державних волонтерських центрів та спеціальних програм волонтерства та волонтуризму; українці надають волонтерству та волонтуризму велике значення у розвитку соціальних процесів.

Шифр НБУВ: Ж25176

4.С.29. Соціально-економічний розвиток і його взаємозв'язок з показниками розширення прав, економічних свобод і можливостей / Т. В. Матюк, О. В. Полюятова // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 22-28. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Проаналізовано ключові аспекти та чинники соціально-економічного розвитку суспільства. На основі дослідження теоретичних підходів з'ясовано суть поняття «економічний розвиток». Визначено найважливіші складові нової якості зростання. Обґрунтовано необхідність і можливість доповнення індикатора успіхів країни в соціально-економічному розвитку (ІЛР), який щорічно розраховується ПРООН і відображає взаємозв'язок між оцінкою задоволеності в країні, рівнем грамотності й освіченості населення та рівнем його життя, показниками розширення прав, економічних свобод і можливостей. На основі кореляційного аналізу показників індексу розвитку людського потенціалу, та індексу розвитку людського потенціалу з урахуванням показників розширення прав, економічних свобод і можливостей, а також індексу задоволеності життям, політичної та економічної свободи, доведено, що між цими індикаторами існує прямий сильний зв'язок. Це засвідчує факт прямого впливу міри задоволеності життям, економічної незалежності та політичної участі на соціально-економічний розвиток суспільства. Порівняння складу одержаних кластерів із рейтингом країн за рівнем людського розвитку в межах традиційного ІЛР засвідчив наявність певних розбіжностей. Так, найбільша кількість країн з дуже високим рівнем людського розвитку при застосуванні індикаторів розширення прав і можливостей втратили свій статус. Аналогічні результати спостерігаються і для багатьох інших країн, які за рейтингом ІЛР з урахуванням розширення прав і можливостей опинилися в більш низькій за рівнем людського розвитку групі країн. Дослідження показало, що жодна з країн не перемістилася в рейтингу в більш високу групу. Одержані результати підтвердили гіпотезу про наявність досить сильного зв'язку між рівнями загального задоволення життям, демократії й економічної свободи та соціально-економічним розвитком.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.С.30. Структурні умови стійкої бідності та поляризації у контексті глобальних процесів / Ю. Б. Савельєв // Укр. соціум. — 2020. — № 1. — С. 201-206. — Бібліогр.: 2 назв. — укр.

Огляд має за мету представити українським соціологам і читачам журналу оцінку результатів дисертаційного дослідження О. А. Дутчак «Відтворення робочої сили на українських швейних фабриках у глобальних ланцюгах постачання», яке було подано до захисту у спеціалізованій вченій раді факультету соціології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук. Хоча тема роботи є нетиповою для української соціології, запропонований аналіз на макро- та мікрорівні надає змогу оцінити середовище та можливі чинники відтворення стійкої бідності, поляризації та соціальної нерівності в Україні у контексті глобальних процесів.

Шифр НБУВ: Ж24215

Див. також: 4.У.230, 4.У.399, 4.Ю.1331

Соціальні дії

4.С.31. Динаміка рівня довіри до органів влади та соціальних інституцій / О. М. Балакірева, Д. А. Дмитрук // Укр. соціум. — 2021. — № 1. — С. 102-113. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

На основі даних загальнонаціональних моніторингових опитувань показано динаміку довіри до органів влади та соціальних інституцій в українському суспільстві. Розглянуто особливості динаміки довіри за останні два роки.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.32. Зміщення культурних та інформаційно-комунікативних порядків в умовах пандемії COVID-19 / Н. В. Костенко, Л. Г. Скокова, М. Ю. Наумова // Укр. соціум. — 2021. — № 2. — С. 40-58. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Узагальнено обговорення авторами протягом останнього року досвіду дослідження станів «emergencies», невизначеності й ризиків у соціології та їх застосованість до вивчення соціальних і соціокультурних процесів пандемії, які розгортаються в українському суспільстві. Наголошено, що культура в її ціннісно-сміслових та інформаційно-partiципацийних вимірах продовжує перебувати на маргінесі суспільної уваги в умовах пандемії, хоча її впливи та наслідки є значущими й потребують пильної уваги. Виокремлено три релевантні сфери аналізу: ціннісна ментальність соціуму, інформаційна сфера медіа та соціальних мереж, культурна партиципация населення. Для висвітлення особливостей поточних культурних та інформаційно-комунікативних порядків використано дані моніторингового дослідження Інституту соціології НАН України «Українське суспільство — 2020» та дані опитувань інших вітчизняних соціологічних центрів. Показано напруженість і суперечливість між прихильностями громадян щодо цінностей «свобода», «довіра» та «безпека», а також прояви дисбалансу щодо ціннісної дихотомії «публічне vs приватне». Розглянуто феномен інфомедії, його чинники та прояви в українському суспільстві. Доведено, що стійкий скепсис аудиторії медіа залишається характерною рисою інформаційного клімату. Маркерами установок до традиційних і новітніх медіа дедалі частіше стають показники невизначеного ставлення до джерел інформації. Нечіткість і двозначність як характеристики феномену довіри до медіа відповідають новим культурним та інформаційно-комунікативним порядкам коронавірусної пандемії. Зміна контекстів повсякденного існування в умовах карантинних обмежень утруднює реалізацію професійних, навчальних обов'язків, погіршує можливість культурної партиципации, відпочинку, що резонує із соціально-економічними, політичними, технологічними обмеженнями.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.33. Міфоаналітична концептуалізація лідерства в соціології уяви Ж. Дюрана / О. М. Кожем'якіна // Укр. соціум. — 2021. — № 1. — С. 49-59. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Розглянуто теоретико-методологічні основи лідерства з урахуванням ключових підходів і архетипних теорій в умовах ціннісних змін сучасності. Визначено специфіку підґрунтя класичної типології лідерства М. Вебера як проявів дорефлексивної, емоційної та раціоналізованої довіри до лідера. Окреслено типологічні засади архетипових патернів лідерства на основі домінуючої харизми, відповідності контексту та базових потреб. Виявлено можливості застосування основних ідей соціології глибин Ж. Дюрана у сучасних концепціях лідерства, звертаючи увагу на проблеми інтерпретації гендерних архетипів та їх синергійних ефектів як стабілізуючих атракторів. Досліджено основні положення філософії Ж. Дюрана, акцентуючи можливість подолання панівного в західній культурі логоцентричного світогляду та відкриття горизонтів дєвості живих смислових комплексів архетипів і міфів. Останні запропоновано розглянути як основні когнітивні та емоційні активи лідерства з метою обґрунтування джерел інноваційного та самореалізаційного потенціалу сучасних лідерів. Розглянуто особливості застосування міфоаналізу до сфери політичного лідерства, яке зазнає видозмін відповідно до

режимів діурна та ноктурна у героїчних, драматичних і містичних нарративах. Досліджено особливості міфокритичного та міфоаналітичного методу Ж. Дюрана. Наголошено, що міфоаналіз розширює міфологічний нарратив до соціокультурного контексту епохи, країни, періоду, універсальних соціальних практик, вибудовуючи ідеальну міфомодель навіть за межами історичного часу у вічному поверненні міфу. Розглянуто концептуальні перереформатування архетипів гендерного лідерського дискурсу в комунікативних підставах моральної дії. Визначено комунікативні аспекти лідерства у маскулінних і фемінних мотивах архетипів полвання й турботи.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.34. Психічна трансформація логосу як проблема / В. В. Собольніков // Укр. соціум. — 2021. — № 1. — С. 41-48. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Розглянуто актуальну проблему психічної трансформації логосу в логіці метамоделю, що визначило її новизну. Мета роботи — концептуалізація поняття «логос» в межах «соціології глибин» («соціології уяви») та дослідження соціально-психологічного процесу його зміни в нинішніх соціально-кризових умовах. Як методологічну основу дослідження запропоновано психоаналітичний підхід і багату наукову спадщину Ж. Дюрана, 100-річчя якого 1 травня 2021 р. відзначає світова наукова громадськість. У світі він відомий як соціолог і дослідник форм і функцій уяви, автор концепції, теорії та наукового методу «соціології глибин» («соціології уяви»). В дослідженні застосовано загальнонаукові та психоаналітичні методи пізнання, а також міждисциплінарний підхід, що відкрило шлях до використання методів культурологічного та герменевтичного аналізу. При цьому взято на озброєння інші елементи культурологічного та соціологічного кейсів із запозиченням концепцій і перспектив пояснення соціально-психологічних явищ, що мають складну психологічну природу. За підсумками теоретичного аналізу подано узагальнену характеристику логосу в межах його концептуалізації в топії соціології глибин (соціології уяви), яка певною мірою розкриває психологічну природу і значення концепту. Запропоновано авторську модифікацію парадигмальної моделі змінюваності логосу і на основі конструкції Ж. Дюрана досліджено соціально-психологічний процес його трансформації. За підсумками аналізу стану логосу в умовах нинішньої соціальної кризи показано фрагменти його різновидів та імовірнісні механізми змінюваності. Водночас інституційна невизначеність сучасного геополітичного майбутнього у світі створює підґрунтя для тиску на «двоповерхову» (соціально-психологічну) топіку, де перспективою подальшого наукового дослідження поставатиме проблема синхроністичності (за К.-Г. Юнгом).

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.35. Розроблення системи показників для аналізу процесів у соціальних мережах / Ю. І. Катков, Маммадов Фарід Салех Оглі // Зв'язок. — 2021. — № 2. — С. 17-22. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Розглянуто актуальне питання визначення ефективності застосування соціальних мереж. Зараз ми живемо в столітті інформаційних технологій, де жодна сучасна людина не обходиться без соціальних мереж. Вони є найпопулярнішим ресурсом у мережі Інтернет і стали невід'ємною частиною нашого життя. Соціальна мережа містить у собі колосальний потенціал в організації колективної роботи розподілених груп соціуму. Головним фактором популярності соціальних мереж є створення простого способу взаємодії людей через соціальні мережі. Соціальні мережі забезпечують одержання інформації про поточні ситуації, про дії органів влади, про природні явища тощо. Інформація передається в різних форматах, зручних для сприйняття: у вигляді тексту повідомлень, фото, аудіо, відео. Соціальні мережі сьогодні є одними з найбільш відвідуваних ресурсів в Інтернеті. Тому постає завдання пошуку методів підвищення ефективності застосування соціальних мереж у різних сферах суспільства. На тлі розв'язання цього завдання виникає необхідність визначення ефективності використання соціальних мереж для будь-якої потреби суспільства, для чого необхідно мати інструментарій оцінювання різних процесів у соціальних мережах, тобто систему показників для аналізу соціальних мереж. Вирішення цього завдання традиційно кореняться в площині застосування різних показників, параметрів і характеристик оцінювання процесів і станів соціальних мереж, які не є об'єднані в систему показників оцінювання їх ефективності. Створення такої системи можливо на основі аналізу архітектури побудови соціальних мереж і функціонального призначення її компонентів, аналізу специфіки і характеристик процесів та методів застосування соціальних мереж представниками соціуму. Вважається, що дійти певних висновків щодо процесів, які відбуваються в соціальних мережах, спрогнозувати поведінку її учасників, змодельовати соціальну взаємодію між представниками соціуму можливо тільки після аналізу інформації, яка існує в соціальних мережах. Показано, що для використання математичних моделей і різних методів аналізу властивостей і даних соціальних мереж необхідна система показників ефективності функціонування соціальних мереж. На основі виконаного дослідження запропоновано систему показників ефективності функціонування соціальних мереж, яка

надає змогу розкривати особливості застосування різних форм взаємозв'язків представників соціуму в будь-яких соціальних процесах.

Шифр НБУВ: Ж14808

4.С.36. Соціальна безпека vs людський розвиток: конфлікт або взаємозалежність / Г. В. Назарова, К. О. Демченко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 6-15. — Бібліогр.: 31 назв. — укр.

Досліджено теоретичні, методичні та практичні аспекти формування соціальної безпеки та людського розвитку, їх взаємозв'язку і відмінності. Мета дослідження — визначення взаємозв'язку між соціальною безпекою та людським розвитком. У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, серед них: метод структурно-логічного аналізу; методи економіко-статистичного аналізу; метод кореляційного аналізу та ін. Поставлені завдання вирішено з використанням пакетів прикладних програм Microsoft Excel, Statistica 10.0. Так, з метою чіткого розуміння досліджуваних понять, їх унікальності проведено порівняльний аналіз близьких за суттю, але різних за метою, завданнями та об'єктом дослідження понять «людський розвиток» і «соціальна безпека». Аналіз вітчизняних і зарубіжних методичних підходів до вимірювання соціальної безпеки надав змогу обґрунтувати доцільність застосування коефіцієнта видатків на соціальний захист до ВВП для проведення кореляційного аналізу. Результати проведення кореляційного аналізу індексу людського розвитку та коефіцієнта видатків на соціальний захист до ВВП надали змогу підтвердити гіпотезу про існування прямого впливу соціальної безпеки на людський розвиток. Відповідно до одержаних результатів та з урахуванням аналізу складових людського розвитку розроблено відповідні рекомендації щодо підвищення їх рівня. Таким чином, сучасна реальність наголосі на необхідності пошуку потужних інструментів вирішення глобальних проблем, які загрожують безпечному існуванню та розвитку суспільства. Це змушує міжнародне товариство розширити сферу безпеки та звернути увагу на процес формування й активного розвитку теоретичних основ людського розвитку і соціальної безпеки та їх практичної реалізації. Виявлено, що переважна більшість науковців, які досліджують проблеми людського розвитку, розглядають це поняття як певний процес, спрямований на досягнення головної мети.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.С.37. Соціальна підсистема економічної безпекології / З. С. Варналіт // Екон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 140-148. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Предмет дослідження — теоретико-методологічні та методичні аспекти економічної безпекології та її соціальна підсистема. Мета роботи — розкриття суті та обґрунтування теоретичних засад економічної безпекології, визначення основних підсистем економічної безпекології та розгляд її соціальної складової. Методологічною основою роботи стали як загальнонаукові, так і спеціальні методи наукового пізнання. Розглянуто теоретичні засади та суть економічної безпекології. Визначено та розкрито десять основних елементів структури категорії «економічна безпека». Виділено основні чотири підсистеми економічної безпекології: методологічно-інструментальну, емпірично-теоретичну, інформаційно-комунікативну та соціальну підсистеми. Проаналізовано соціальну підсистему економічної безпекології, яка характеризується соціальним потенціалом науки, частково науковців у професійній структурі суспільства. Одержані у роботі висновки й результати доцільно використовувати в науковій діяльності та у подальшому дослідженні актуальних проблем економічної безпекології, в навчально-науковому процесі закладів вищої освіти при підготовці фахівців за спеціальністю 8.18010014 «Управління фінансово-економічною безпекою», в сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки держави, регіону, суб'єктів господарської діяльності різних форм власності. Висновки: безпека є загальноісторичною та суспільною категорією, що охоплює всю історію і все майбутнє людства, має вирішальне значення для існування як окремої особи, так і суспільства будь-якого рівня. Економічна безпекологія як наука вивчає закономірності ефективного забезпечення безпеки економічних систем всіх рівнів, своєчасного виявлення, запобігання та нейтралізації реальних і потенційних, внутрішніх та зовнішніх загроз економічним інтересам відповідних суб'єктів. Економічна безпекологія як полісистемне явище має: методологічно-інструментальну, емпірично-теоретичну, інформаційно-комунікативну та соціальну підсистеми. Важливе значення має соціальний потенціал науки.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.С.38. Соціально-психологічний вимір проектування майбутнього особистості: монографія / М. В. Семиліт; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. — Северодонецьк: LAT&K, 2021. — 407 с. — Бібліогр.: с. 338-377. — укр.

Розкрито соціально-психологічні засади проектування життєвого шляху особистості, що полягають у виявленні механізмів та психологічних умов зміни ставлення особистості до себе та оточуючих під час проектування життєвого шляху особистістю в групі; установлено психологічні закономірності проектування

життєвого шляху особистості; розроблено семантико-топографічний підхід до проектування життєвого шляху особистості як соціально значущої конструктивно-прогнозувальної діяльності, що спирається на соціогенез, а саме колективні символи-архетипи, родову історію та трансгенераційну активність особистості в групі під час проектування життєвого шляху; виявлено умови інтенсифікації проектування життєвого шляху особистості; визначено стадії ідентифікації, поляризації, дезінтеграції і інтеграції учасників інтенсивної взаємодії у групі під час проектування життєвого шляху особистості; розкрито психологічні механізми утворення психотравми, умови травматичності та трансгенераційний механізм передавання психотравмуючого досвіду без прямого контакту між поколіннями; виявлено індивідуальні стратегії виходу із травматичного досвіду.

Шифр НБУВ: ВА854514

4.С.39. Соціологічні та психологічні моделі комунікації: можливості та обмеження застосування в дослідженнях міжкультурної взаємодії в умовах прикордоння / О. В. Максимович // Укр. соціум. — 2020. — № 1. — С. 62-82. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Розглянуто процес теоретичної концептуалізації соціологічних і психологічних моделей комунікації як важливого наукового підґрунтя соціологічного дослідження міжкультурної взаємодії підліткової молоді прикордоння. Розкрито динаміку та ключові семантичні віхи процесу становлення сучасного трактування міжкультурної комунікації. Простежено трансформацію уявлень про структурні елементи міжкультурної комунікації, їхні функції та завдання. Проаналізовано генезу уявлень про елементи моделей міжкультурної комунікації з урахуванням потреб та особливостей конкретного періоду їх виникнення та розвитку. Визначено вектор динаміки трактування міжкультурної комунікації з урахуванням особливостей сьогодення: від її технократичного до інтеракціоністського бачення. Акцентовано на спільному та відмінному в моделях комунікації Г. Лассуєла, Шенона-Уївера, Т. Ньюкомба, Огуда-Шрампа, Дж. Гербнера, Вестлі-Маклейна, Д. Берло, М. де Флера та Г. Маліцке. Зазначено, що трансформація розуміння процесу комунікації відбувається від її лінійного до циклічного трактування. Увагу приділено аналізу бар'єрів комунікації, концептуалізованих у моделях деяких із названих авторів у рамках поняття «шум». Наголошено на вагомості та актуальності фактора зворотного зв'язку в процесах комунікації, особливо в площині міжкультурної взаємодії. Розкрито роль і значення структури особистості відправника та одержувача повідомлення у процесах комунікативної взаємодії, проаналізовано культурно детерміновані фактори тиску та обмежень, спричинені публічним характером процесів комунікації. Виокремлено підходи до пояснення суті комунікації у площині її наукових трактувань: структурний і процесуальний. Підкреслено, що структурні моделі зосереджені, насамперед, на аналізі складових елементів комунікації, тоді як процесуальні моделі переважно описують динаміку комунікації, процеси трансформації смислів у межах комунікативної взаємодії. Зроблено висновок, що найпридатнішими моделями міжкультурної комунікації, які можуть бути застосовані при аналізі міжкультурної взаємодії підліткової молоді прикордоння, є модель М. де Флера та модель Г. Маліцке.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.40. Трансформація розуміння теорії соціальної дії на зламі тисячоліття / З. С. Вихованець // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 31-35. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Проаналізовано процедуру смислової трансформації класичної ідеї соціальної дії М. Вебера в обґрунтовану теорію раціональної комунікативної дії у межах загального модерністського проекту, що забезпечує сьогоденні не стільки пояснення самої діяльності людини, скільки оволодіння дією так само, як і об'єктивним світом предметних, актуальних і потенційних речей. Доведено положення про те, що поступове переформулювання частини понятійного апарату соціології призводить до ситуації, коли на основі заміщення поняття «дії» поняття «система» оформлюється процедура заміни суб'єкта дією, тобто самим суспільством, що розуміється як комунікативна взаємодія. Комунікативні дії, у свою чергу, набувають раціональних можливостей тільки у межах спільноти, яка досягає згоди завдяки засобам сучасної аргументації.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.С.41. A mixed-methods framing analysis of Belarusian and Ukrainian protests / A. I. Sheppental // Укр. соціум. — 2021. — № 2. — С. 79-94. — Бібліогр.: 32 назв. — англ.

Проаналізовано статті в німецьких онлайн-ЗМІ, які висвітлювали протести в Україні у 2013 — 2014 рр. та Білорусі у 2020 р. Для ідентифікації фреймів, а також їх джерел, використаних у статтях, застосовано підхід змішаного методу. Загальний розмір вибірки склав 489 статей. Розглянуто статистично значущі відмінності частоти фреймів між країнами. Фрейм, позначений у кожній статті, кодувався як «людський вплив», «безсилля», «моральні цінності» та «конфлікт». Фрейм «людський вплив» був більш поширеним у статтях стосовно Білорусі. Фрейм «моральні цінності» був найменш поширеним стосовно обох країн. Фрейм

«безсилля» був найпоширенішим в обох випадках. Найсуттєвіша різниця між двома країнами була ідентифікована щодо фрейму «конфлікт». Статистичний аналіз виявив статистично значущу відмінність між частотою фреймів, використаних німецькими ЗМІ. Статистично значуща різниця фрейму «безсилля» становить 67,49 % (Україна) та 76,74 % (Білорусь). Статистично значуща різниця фрейму «моральні цінності» становить 2,48 % (Україна) та 6,59 % (Білорусь). Статистично значуща різниця фрейму «конфлікт» становить 24,46 % (Україна) та 6,59 % (Білорусь). Статистично значуща різниця фрейму «людський вплив» становить 5,57 % (Україна) та 10,08 % (Білорусь). Ідентифіковано джерела фреймів. Джерелами фрейму «безсилля» були міжнародні та місцеві чиновники (у статтях стосовно України та Білорусі). Джерелами фрейму «людський вплив» були громадяни (як в Україні, так і в Білорусі) та опозиційні політики (лише в Білорусі). Джерела фрейму «конфлікт» — опозиційні політики (лише Україна), міжнародні чиновники, місцеві чиновники. Джерелами, що використовувались для фрейму «моральні цінності», були місцеві лідери громадської думки, інтелектуальна еліта (Україна) та опозиційні політики (Білорусь). Підсумовано, що засоби масової інформації в Німеччині переважно посилались на політиків і міжнародних чиновників.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.C.42. Deep foundations of happiness. Principal fundamentals of different types of understanding happiness / L. Samarska, N. M. Sas // Укр. соціум. — 2021. — № 1. — С. 23-29. — Бібліогр.: 27 назв. — англ.

Вибір теми роботи зумовлений необхідністю розробки питань управління щастям (на зразок управління знаннями, часом тощо). При значній увазі до дефініції «щастя» аналіз останніх публікацій переконує, що актуальним є розуміння глибоких основ щастя, створення типології, розкриття засадничих основ різних типів розуміння щастя, що й обрано метою дослідження. Теоретичними підходами до розгляду дефініції «щастя» обрано соціологію уяви Ж. Дюрана, теорію архетипів К. Юнга та теорію образів і мрій (снів) Г. Башляра. У зазначеній системі поглядів уявлення про щастя — результат вільної гри уяви, який, перебуваючи на шляху з минулого в майбутнє, трансформується, виявляється, збувається будучи результатом попередніх колективних та індивідуальних проміжних уявлень, збагачується, конкретизується окремими народами, соціальними групами, окремими людьми. Міфос про щастя у різних народів і людей відрізняється шляхом, способом й інструментами індивідуалізації, виявленням самоті. Антропологічний траєкт щастя має кінець свого існування. Він визначається припиненням існування, життя народів і окремих людей. Прагнення одержати задоволення (за Фрейдом), прагнення піднятися (за Дюраном) мають рефлексорний характер, що зумовлює фізіологічну основу щастя. Уявлення про щастя визначають пріоритети, координують напрям мислення, вчинки, реакції на зовнішні обставини, вибір шляхів досягнення щастя. Здійснюється це за допомогою трансцендентальної функції (за Юнгом) — психологічної функції, яка виникає внаслідок по'єднання вмісту несвідомого з вмістом свідомості. Досягнення щастя надає змогу зміцнити суб'єктність, виявити своє, особливе, що надає можливість виявити типологічні особливості (архетипи) поведінкових реакцій людей на основі індивідуальних і групових уявлень про щастя. Розкрито засадничі основи таких архетипів щастя, як гедонізм, евідмонія, шурачі перегони, нігілізм, суб'єктивне благополуччя.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.C.43. Influence of military identity on social adaptation of Ukrainian veterans / E. V. Bataeva, A. B. Artemenko // Укр. соціум. — 2021. — № 3. — С. 54-75. — Бібліогр.: 29 назв. — англ.

Досліджено вплив різних форм мілітарної ідентичності ветеранів на їх соціальну адаптацію. Мілітарну ідентичність визначено як результат соціальної ідентифікації військовослужбовця з армією через інтерналізацію цінностей і норм, прийнятих у мілітарному полі. Ветеран — це військовослужбовець, який служив в армії, брав участь у бойових операціях і був демобілізований внаслідок закінчення строку служби або за станом здоров'я, незалежно від роду військ і виду військової служби. Використано соціологічну методiku вимірювання різних форм мілітарної ідентичності ветеранів (стійкої, ситуативної та несформованої) за допомогою таких критеріїв: спрямованість ідентифікації, біографічна значущість військової служби, сприйняття армії як сім'ї, екзистенційна оцінка військової служби, важливість військових практик після демобілізації, соціальні контакти з колишніми військовослужбовцями, позитивна оцінка військової культури дисциплінованості. Вивчено вплив на формування мілітарної ідентичності ветеранів АТО/ООС таких чинників: термін служби в армії, вік призову, мотивація до військової служби, сімейний стан і наявність травматичного бойового досвіду. Показано результати дослідження «Мілітарна ідентичність та соціальна адаптація ветеранів АТО/ООС» (2019 — 2020 рр.); за квотною вибіркою опитано 400 ветеранів АТО/ООС (n = 400). Виявлено, що ветерани зі стійким типом мілітарної ідентичності мають низький рівень соціальної адаптованості до цивільного середовища; ветерани зі ситуативним типом мілітарної ідентич-

ності — переважно середній рівень соціальної адаптованості до цивільного середовища; ветерани з несформованим типом мілітарної ідентичності — переважно високий рівень соціальної адаптованості до цивільного середовища.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.C.44. Relationship between conflict management strategies and economic growth of organisation / O. Kuzmin, N. Stanasiuk, S. Maiti // Econ., Entrepreneurship, Management. — 2020. — 7, № 2. — С. 1-15. — Бібліогр.: 37 назв. — англ.

Conflicts are considered to be the most unpredictable issues in organisations. It is mainly associated with the opposing of ideas and actions which results in causing a hostile state among the members that affects the performance of the organization. Hence, it is imperative for the organization to develop conflict management strategies for avoiding conflicts that can support its growth. The aim of the following study is to evaluate the relationship between the conflict management strategies and economic growth of the organisation. The research design that is selected for the following study is triangulation method where the researcher attempts to explain the association between the conflicting management strategies and economic growth through interview, questionnaire survey and literature. As per the questionnaire survey, 85 professionals has completely provided with the data. In this manner, the correlation technique is performed in which it was identified that the conflict management and economic growth has significant and positive association. Moreover, the types of strategies that are associated with the economic growth comprises of accommodation, collective bargaining, compromising and confrontation whereas avoidance is found to have insignificant association with economic growth. Moreover, the factors responsible for the conflicts are poor communication and information gap. The adverse effect of not resolving conflict is that it leads to demotivation of employees and lower productivity.

Шифр НБУВ: Ж43975

Див. також: 4.C.3, 4.C.22, 4.C.89, 4.Ч.1022, 4.Ч.1180, 4.Ю.1332

Соціальні групи

4.C.45. (In)equality of opportunity in education and the mechanism of non-reproduction / O. S. Burak // Укр. соціум. — 2020. — № 2. — С. 59-73. — Бібліогр.: 22 назв. — англ.

Обговорено питання щодо монополії закладів освіти у сфері розподілу умов життя між членами суспільства та про фактори, які сприяють соціальній мобільності. Теоретичний фокус зосереджений на теорії репродукції та новій теоретичній перспективі «нерепродукції». Досить часто сама система освіти блокує соціальну мобільність, якій натомість мала б сприяти. Інститут освіти репродукує соціальну систему і водночас присутню в ній соціальну нерівність. Освітній шлях дитини може бути скерований її соціальним походженням. Саме ця ідея лежить в основі теорії репродукції. Проте і в ній є певні «прогалини»: коли дитина не репродукує клас свого соціального походження, і коли їй вдається зробити стрибок від нижчого соціального класу до вищого. Шанталь Жаке називає це явище «нерепродукцією» і намагається пояснити, за яких умов відбувається цей перехід, зокрема через освіту. Глибоке вивчення окремих випадків може стати оптимальним шляхом досягнення цієї цілі. Обрано кілька випадків соціальної мобільності через систему освіти та проаналізовано їх за допомогою якісних методів, з метою реконструювати фактори, які вплинули на їх соціальну мобільність, з їх історій життя. Здійснену вибірку склали п'ять учнів з кількох віденських середніх шкіл, яким вдалося потрапити до гімназії. Мета роботи — емпірично протестувати певні твердження теорії репродукції та нової теоретичної перспективи нерепродукції. Ідентифіковано певні фактори інституційного характеру, які ускладнюють освітній шлях школярів і з якими вони мають боротися самостійно, звертаючись до ресурсів сім'ї та активуючи власні здібності й якості, що Шанталь Жаке називає «комплекцією». Окреслено перспективи подальших розвідок: фактори вибору професії, яка може забезпечити висхідну соціальну мобільність, роль рівня освіти батьків і гендерних особливостей дітей на освітньому шляху.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.C.46. Гендерна рівність серед курсантів і студентів авіаційних і технічних вищих навчальних закладів / М. В. Кірюхіна, Н. В. Володаська // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 99-103. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Досліджено та проаналізовано проблему гендерної рівності серед курсантів і студентів вищих навчальних закладів, зокрема авіаційних і технічних. Визначено методи та основні аспекти щодо усунення поставленої проблеми. Наведено різноманітні методи щодо запровадження гендерної рівності в навчальний процес і представлено відповідну роботу викладача під час занять. На сьогоднішній день гендерна рівність серед курсантів і студентів авіаційних і технічних вищих є актуальною проблемою в

Україні, адже гуманізація та демократизація сучасного суспільства передбачає орієнтацію нашої держави на встановлення єдиних загальнолюдських принципів і стандартів. Гендерна теорія має бути інтегрована до системи наукових знань і навчальних дисциплін. Педагоги мають впроваджувати в навчання планову виховну діяльність, яка спрямована на виявлення та нейтралізацію гендерних стереотипів, що утворюють базис недотримання гендерного паритету та дискримінації. Таким чином, викладачі мають забезпечувати гендерну рівність серед студентів вищих навчальних закладів, у тому числі курсантів і студентів авіаційних і технічних вишів. Зауважено, що дотримання прав людини формується як певний ідеал, основним засобом для якого виступає досягнення загальних принципів права, а його основоположним принципом є багатоаспектний принцип гендерної рівності. Однак, враховуючи вищевикладене, рівність статей не означає лише їх біологічну ідентичність чи ігнорування фізичних можливостей та психічних і психологічних характеристик. Навпаки, відмінності не мають відбиватися негативно на умовах життя чоловіків і жінок, спричиняючи тим самим дискримінацію.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.47. Дайджест опитувань U-Report: I квартал 2020 р. / Є. О. Нестеренко // Укр. соціум. — 2020. — № 1. — С. 186-200. — укр.

Показано результати опитувань інноваційного молодіжного проекту U-Report за січень — березень 2020 р.: вживання молоддю продуктів, що містять йод, ставлення молоді до вживання йодованої солі, позашкільна освіта, навчання у гуртках, секціях, якість послуг позашкільної освіти, забруднення повітря, покращання якості повітря в Україні, громадський моніторинг щодо забруднення повітря, одержання інформації про коронавірус, реагування у випадку появи симптомів, схожих на коронавірус.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.48. Дайджест опитувань U-Report: I квартал 2021 р. (ставлення молоді до літніх людей, здоров'язберігаючі технології в освіті, підприємництво) / Є. О. Нестеренко, К. В. Людоговська // Укр. соціум. — 2021. — № 1. — С. 114-124. — укр.

Представлено результати опитувань інноваційного молодіжного проекту U-Report за грудень 2020 р. — лютий 2021 р.: труднощі у спілкуванні молоді з літніми людьми, дискримінація літніх людей молоддю та молоді з боку літніх людей, вплив малорухливого способу життя на здоров'я молоді, здоров'язберігаючі технології в освіті, досвід підприємництва серед молоді.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.49. Дайджест опитувань U-Report: II квартал 2020 року (навчання під час карантину, розвиток енергетики, реформа інтернатів) / Є. О. Нестеренко, К. В. Людоговська // Укр. соціум. — 2020. — № 2. — С. 185-195. — укр.

Представлено результати опитувань інноваційного молодіжного проекту U-Report за квітень — червень 2020 р.: навчання молоді під час карантину, організація навчального процесу, ставлення до дистанційного навчання, неформальна освіта протягом карантину, обізнаність молоді про енергетику в Україні, безпечність електростанцій для довкілля, задоволеність якістю освіти в інтернатних закладах, ставлення молоді до реформи інтернатних закладів.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.50. Дайджест опитувань U-Report: III квартал 2020 р. (турбота молоді про здоров'я, дистанційне навчання та робота під час пандемії, волонтерство під час карантину, участь молоді у місцевих виборах) / Є. О. Нестеренко, К. В. Людоговська // Укр. соціум. — 2020. — № 3. — С. 157-170. — укр.

Представлено результати опитувань інноваційного молодіжного проекту U-Report за липень — вересень 2020 р.: турбота молоді про здоров'я, звернення до лікарів, сфера медичних послуг для підлітків і молоді, дистанційне навчання та робота після пандемії, підтримка вчителів для дистанційного навчання, перспективи кар'єри молоді під час кризи COVID-19, волонтерські практики молоді, вплив карантину на волонтерство, бар'єри до занять волонтерством, участь молоді у місцевих виборах.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.51. Дайджест опитувань U-Report: IV квартал 2020 р. (кар'єрний розвиток молоді, креативний потенціал молоді, здоровий спосіб життя) / Є. О. Нестеренко, К. В. Людоговська // Укр. соціум. — 2020. — № 4. — С. 156-166. — укр.

Представлено результати опитувань інноваційного молодіжного проекту U-Report за жовтень — грудень 2020 р.: задоволеність роботою; чинники, що впливають на вибір професії молоддю; навички для кар'єрного розвитку; креативне дозвілля; можливість для реалізації творчого потенціалу підлітків; здоровий спосіб життя молоді.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.52. Динаміка громадської активності та рівня довіри в Україні / О. М. Балакорева, Д. А. Дмитрук // Укр. соціум. — 2020. — № 1. — С. 162-185. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

На основі даних загальнонаціональних моніторингових опитувань показано динаміку громадської активності та рівня довіри

суспільним інститутам в Україні. Розглянуто особливості трактування довіри в сучасній соціологічній думці та проаналізовано її місце в суспільстві. Виявлено, що в соціальних реаліях сьогодення явище довіри є одним з основних параметрів формування та накопичення соціального капіталу, який створює соціальну цілісність.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.53. Емпірична ідентифікація креативного класу в українському суспільстві / Є. В. Білоус // Укр. соціум. — 2020. — № 2. — С. 93-109. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Інституціональні зрушення ринку праці у процесі переходу до постіндустріальної економіки зумовили розмиття меж традиційних класів, зокрема середнього класу. Поява нових класів вимагає їх відповідного теоретичного та емпіричного вивчення. Дану роботу присвячено проведенню емпіричної ідентифікації креативного класу в сучасному українському суспільстві. Здійснено теоретичний огляд цього концепту, визначено його характерні особливості та критичні зауваження. З'ясовано, що в сучасному суспільствознавстві концепт «креативний клас» часто вживається як очевидний. Він став предметом обговорення не лише урбаністів, соціологів, але й політиків, журналістів і публіцистів. Проте обговорення поняття не усуває протиріччя між фактом існування нових класів у сучасній системі стратифікації та недостатнім рівнем емпіричних знань про них. Саме тому у даній роботі встановлено класову належність у категоріях Р. Флориди за допомогою класичного інструментарію сучасного класового аналізу — за статусом зайнятості, професією та видом діяльності респондентів. Емпіричну ідентифікацію креативного класу здійснено в межах проведення вторинного аналізу даних масиву репрезентативного опитування за методом особистого інтерв'ю населення України віком 18 років і старші, яке мешкає у містах з чисельністю 50 тис. жителів і більше та дивиться телебачення. Виокремлений креативний клас розглядається в межах понять класового аналізу за класифікацією тематичних кластерів О. Симончук. Перевірено теоретичні положення щодо характеристик креативного класу на даних кількісного емпіричного дослідження. Здійснено порівняння цінностей представників різних класів при контрольованій змінній «зайнятість». Підсумовано, що емпірична ідентифікація креативного класу в українському суспільстві є цілком можливою завдяки використанню індикаторів «посада, професія, діяльність». Визначено, що додаткового дослідження потребує як загальна проблематика нових класів, з огляду на зміни в сучасному ринку праці, так і концепт «креативний клас».

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.54. Механізми подолання соціальної ексклюзії осіб похилого віку / І. П. Шепеленко // Укр. соціум. — 2021. — № 2. — С. 107-123. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

За даними теоретичного аналізу проблем старшого покоління та довготривалого соціологічного дослідження запропоновано дієві механізми соціальної практики, що дозволяють подолати соціальну ексклюзію жителів міста похилого віку. Наукові дослідження соціальних проблем людей старшого віку в Україні спричинені стрімким зростанням протягом останніх п'ятидесяти років цієї частки населення, необхідністю подолання їх соціальної ексклюзії в сучасних історичних умовах і формування погляду на літніх людей як самостійних суб'єктів соціальної та історичної дії. З огляду на сучасні напрями наукової рефлексії зміни соціальних ролей літніх людей (теорію активного старіння, теорію роз'єднання та теорію успішного старіння), здійснено спробу побудови моделі подолання соціальної ексклюзії людей похилого віку на позиціях теорії успішного старіння. Констатовано суперечливу ситуацію, що склалася в українському суспільстві під впливом громадської думки, засобів масової інформації: з одного боку, — невизначеність суспільної та власної ідентифікації літніх людей, в результаті чого значна частка цієї соціальної групи вважає себе досить активною для виконання різних економічних і соціальних функцій; з іншого, представники покоління віком 60 років і старше дедалі частіше відчувають себе обмеженими у правах, незатребуваними та знеціненими, констатують наявність заниженої самооцінки внаслідок латентного або явного ейджизму з боку суспільства. Проведене соціологічне дослідження надало змогу виявити вектори ефективної інклюзивної соціальної практики для літніх людей у ГО «Клуб садівників» (м. Харків), яка об'єднує людей відповідно до значущих для них інтересів, цінностей і моделей поведінки. Результати дослідження підтвердили гіпотезу про можливість побудови моделі подолання соціальної ексклюзії людей похилого віку на позиціях теорії успішного, включеного в соціум старіння.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.55. Проблеми гендерних відносин у військових колективах: соціологічний вимір / О. В. Шевчук, В. С. Михайлов, В. М. Панченко, В. В. Єфімова // Актвал. проблеми економіки. — 2021. — № 1. — С. 93-101. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Реалізація національних пріоритетів в українському суспільстві загалом, та зокрема, у його військовій сфері, передбачає максимальне розкриття потенціалу особистості, творчих можливостей військовослужбовців та їх сімей незалежно від їх статі,

ефективне функціонування та розвиток гендерної складової загальнодержавної гуманітарної політики. Мета дослідження — оцінка стану реалізації у Збройних силах України гендерної політики держави, а також виявлення можливих проявів гендерно-зумовленого насильства та дискримінації за ознакою статі в армійському середовищі. Висвітлено окремі аспекти гендерних відносин у військових колективах такі, як поінформованість військовослужбовців щодо рівності прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження ними військової служби; визначено, якою мірою, на думку респондентів, реалізовано в їх військових частинах принцип рівних прав і можливостей за ознакою статі тощо. Для усунення проявів дискримінації за ознакою статі у Збройних силах України необхідне проведення відповідної гендерної просвіти військовослужбовців, із наведенням прикладів гендерної рівності.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.С.56. Соціальна відповідальність громадських організацій в Україні: сучасний стан / І. М. Вітківська // Укр. соціум. — 2020. — № 3. — С. 35-43. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

На основі вторинного аналізу результатів емпіричних соціологічних і статистичних досліджень визначено головні тенденції розвитку громадських організацій в Україні: зростання кількості зареєстрованих громадських організацій; збільшення кількості громадських організацій соціального спрямування та збільшення кількості реалізованих проєктів щодо надання соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам, учасникам АТО та людям, які належать до вразливих груп населення і перебувають у складних життєвих обставинах. Мета роботи — дослідити сучасний стан соціальної відповідальності громадських організацій в Україні. Соціальну відповідальність громадських організацій визначено як «характеристику, що інтегрована у діяльність громадської організації на основі її Статуту та реалізується на практиці шляхом надання послуг на професійній основі, відповідно до міжнародних норм, для досягнення соціально значущих цілей, захисту суспільних інтересів і вирішення гострих соціальних проблем, забезпечення сталого розвитку громади, регіону, країни в цілому». З метою поглибленого дослідження основних принципів соціальної відповідальності громадських організацій автором проведено контент-аналіз 200 вебсайтів громадських організацій. В анкету контент-аналізу включено такі показники, як річний фінансовий звіт, річний нефінансовий звіт, стратегія розвитку громадської організації, інформація про партнерів тощо. Основними показниками соціальної відповідальності громадських організацій є відповідність Статуту організації вимогам чинного законодавства країни та положенням міжнародних стандартів, прозора діяльність з урахуванням інтересів зацікавлених сторін, наявність річних звітів.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.57. Соціально-демографічні аспекти становища жінок в Україні в світлі Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм їх дискримінації (CEDAW) / І. О. Курило, С. Ю. Аксьонова, Л. І. Слюсар // Укр. соціум. — 2020. — № 3. — С. 104-123. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Встановлено відмітні демографічні риси і деякі особливості соціальної становища жінок в Україні в контексті вимог Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, а також результати реалізації цих вимог за останні роки. Дослідження сфокусовано на загальних питаннях (змінна у чисельності й складі жінок, а також стані гендерної статистики), специфіці шлюбно-сімейної ситуації та проблемах охорони здоров'я. Виявлено тенденції випереджального скорочення чисельності жінок працездатного та репродуктивного віку на фоні збільшення частки літніх осіб в Україні, зниження ранньої шлюбності та підліткової народжуваності, а також невідомої динаміки жіночої онкологічної захворюваності й смертності та материнської смертності, недостатньо послідовне зменшення смертності немовлят, поширеність випадків акушерського насильства, складну ситуацію щодо ВІЛ/СНІД (включно зі збільшенням частки жінок серед хворих на СНІД), зниження венеричної захворюваності. Встановлено, що наразі поліпшення стану репродуктивного здоров'я жінок в Україні ускладнюється через відсутність цільової державної соціальної програми з репродуктивного та статевого здоров'я населення. Обґрунтовано, що через вищий рівень демографічного старіння та низку інших факторів жінки більше потребують медичної допомоги та соціальної підтримки, вони є дуже вразливими до впливу сучасної епідемії COVID-19 та її наслідків і при цьому особливо потерпають від низької фінансової (а подекуди — й територіальної) доступності якісної медичної допомоги в Україні. Проаналізовано сучасний стан гендерної статистики та викладено деякі рекомендації щодо її вдосконалення для формування належного інформаційного підґрунтя розвитку політики з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок в Україні.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.58. Соціально-економічні настрої населення України: травень — червень 2020 року / О. М. Балакірева, Д. А. Дмитрук // Укр. соціум. — 2020. — № 2. — С. 152-171. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

За даними загальнонаціонального опитування показано самооцінку матеріального становища, тійові доходи, індекси соціально-економічних оцінок та очікувань населення України, рівень довіри до всіх гілок влади та загальну оцінку політичної ситуації в Україні.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.59. Соціально-економічні настрої населення України: червень — вересень 2020 року / О. М. Балакірева, Д. А. Дмитрук // Укр. соціум. — 2020. — № 3. — С. 142-156. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

За даними загальнонаціонального опитування, показано самооцінку матеріального становища, тійові доходи, індекси соціально-економічних оцінок та очікувань населення України, рівень довіри до всіх гілок влади та загальну оцінку політичної ситуації в Україні.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.60. Соціально-психологічні основи самоорганізації молоді в умовах суспільних змін: монографія / І. М. Гоян; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. — Северодонецьк: LAT&K, 2021. — 319 с.: табл. — Бібліогр.: с. 269-319. — укр.

Визначено концептуальні основи дослідження процесу самоорганізації молоді в період суспільних трансформацій (принципи, структурно-функціональна модель, алгоритм, стратегії оптимізації) у соціально-психологічній парадигмі. Здійснено операціоналізацію структурно-функціональної моделі процесу самоорганізації молоді в період суспільних трансформацій за її компонентами (цільовим, змістовним, процесуальним, контрольно-оцінним). Виокремлено та систематизовано критерії і показники самоорганізації молоді в особистісному та діяльнісному вимірах. Виявлено соціально-психологічну специфіку процесу самоорганізації молоді та визначено рівні самоорганізації молоді під час суспільних трансформацій. Розкрито змістовно-процесуальні задачі побудови і реалізації програмно-цільового проєкту соціально-психологічного забезпечення оптимізації процесу самоорганізації молоді під час суспільних трансформацій, що включає діагностично-настановний, критеріально-оцінний, проєктувально-змістовний, технологічний, результативно-аналітичний блоки та відповідає принципам цілісності, структурності, взаємозв'язку системи і середовища, ієрархічності, цілеспрямованості, відкритості, зворотного зв'язку й має системно-інтегрований характер. Визначено провідні соціально-психологічні умови та чинники підвищення рівня самоорганізації молоді під час суспільних трансформацій.

Шифр НБУВ: ВА854513

4.С.61. Стан психологічного дистресу серед різних соціальних груп в Україні під час пандемії COVID-19 / С. С. Дембіцький, О. Г. Злобіна, М. В.-С. Сидоров, Г. А. Мамонова // Укр. соціум. — 2020. — № 2. — С. 74-92. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Розглянуто головні тенденції в дослідженнях громадської думки та опитуваннях населення під час пандемії COVID-19 в різних країнах світу. Виокремлено три напрями таких досліджень: фіксація переживань респондентів, які вони пов'язують з коронавірусом і вимушеною ізоляцією; вивчення динаміки станів; відстеження негативної емоційної динаміки, що загрожує психічному здоров'ю. З'ясовано необхідність дослідження чинників, які справляють найбільший вплив на погіршення стану психічного здоров'я населення під час карантину. Проведено опитування серед користувачів соціальної мережі «Facebook». Вибірку побудовано з використанням таргетованої реклами серед головних демографічних груп (за статтю та віком) усіх обласних центрів України. Загальний розмір вибірки склав 6973 спостереження. Кількість жінок і чоловіків у вибірці склала, відповідно, 62 % і 38 %. Середній вік жінок — 43 роки, чоловіків — 41,5 року. За допомогою одержаних даних виявлено п'ять ключових стресорів, що зумовлюють рівень психологічного дистресу під час пандемії COVID-19: оцінка для себе імовірності захворювання на коронавірус, частота перевірки новин про коронавірус, частота захворювань за останні пів року, рівень напруженості відносин із співмешканцями та оцінка складності постійної ізоляції. Традиційною знахідкою у дослідженнях психологічного дистресу стала відмінність у його рівні між чоловіками та жінками. При цьому єдиним стресором, розподіл значень якого суттєво відрізняється у чоловіків і жінок, є частота захворювань за останні пів року. Побудовано регресійну модель, яка продемонструвала, що крім ключових стресорів, пояснювальний потенціал мають такі змінні, як оцінка для себе імовірності перенесення зараження коронавірусом у тяжкій формі (дія стресора починається з рівня 50 %), вікова група (від 60 років і старше) та відсутність хронічних захворювань. Сукупний пояснювальний потенціал моделі становить 27,6 %. Підсумовано, що пандемія COVID-19 створила об'єктивні передумови для суттєвого погіршення психологічного самопочуття якщо не всього населення України, то принаймні окремих його груп. Як перспективний напрям подальших досліджень визначено рівень стресостійкості різних груп населення.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.C.62. Archetypes and imagination in the formation of rural neo-societies: conclusions for the state policy of rural development / Т. М. Lozynska // Укр. соціум. — 2021. — № 1. — С. 69-76. — Бібліогр.: 14 назв. — англ.

Розглянуто результати дослідження щодо моделювання нових спільнот у сільській місцевості України. Моделювання враховує як можливість модернізації архетипів, так і архаїзацію індивідуального уявного. Методологія дослідження ґрунтується на теоретичному доробку Ж. Дюрана щодо структур уявного, використано при вивченні трансформації сільських спільнот. Прикладне значення дослідження зумовлюється можливістю використання одержаних результатів при розробленні державної політики сільського розвитку. Вихідною гіпотезою дослідження було припущення, що стратифікація сучасної сільської спільноти спирається на архетипи (образи, міфи чи схеми), які підсвідомо створюють уявлення, викристалізують імажинер і формують мислення. Суспільні проєкти в сільській місцевості були еkleктикою, замішаною на поєднанні «модерну» та «архаїки». Зазначено, що старі архетипи та уявлення виявляли високу здатність до виживання і пристосування в нових умовах, демонструючи неймовірні конфігурації поєднання традиції та інновації. Звернуто увагу на оманливості домінуючого уявлення про те, що ринкові перетворення економіки сприятимуть формуванню виключно класу власників. Реальністю став антагонізм відносин між власниками та невласниками, які перетворилися на найманих працівників з погано захищеними правами. У наявності — «драматичний міф», віднесений Ж. Дюраном до «нічного режиму» структури уявлення. Наголошено, що соціальні розриви, порушивши цілісність сільських спільнот, вплинули і на зміну уявлень щодо місця індивіда в локальному соціальному середовищі та його поведінку всередині громади, на основі чого змодельовано 10 соціальних груп сільських спільнот. Зроблено висновки, що формування уявного та архетипів у сільських спільнотах відбувається в середовищі, де збільшується кількість малознайомих або незнайомих людей. Поляризація сільського населення та конфронтація відносин свідчать про деструктивність соціальних процесів у сільській місцевості. Суспільство має створити штучні соціальні інститути, що регламентуватимуть людське життя і це видається надскладним завданням у контексті розмаїття архетипів сільського життя.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.C.63. Attitudes towards ATO/JFO veterans and their political activism in Ukraine / А. S. Kvit, Т. О. Martsenyuk // Укр. соціум. — 2020. — № 2. — С. 172-184. — Бібліогр.: 24 назв. — англ.

Проаналізовано ставлення дорослого населення України до ветеранів, підтримку політичної діяльності ветеранів та очікування від них. Визначено основні джерела інформації, які використовує населення для формування думки про ветеранів АТО/ООС в Україні. Матеріал базується на результатах всеукраїнського опитування, проведеного у травні — червні 2019 р.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.C.64. Change of legal status of sex work in Ukraine: public opinion, opinion of sex workers (sociological perspective) / N. P. Ruvovarova, O. R. Artiukh // Укр. соціум. — 2020. — № 3. — С. 124-141. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

Визначено поняття «декриміналізація» та «легалізація» секс-роботи. На основі соціологічного дослідження охарактеризовано ставлення українського населення та самих секс-робітників до потенційної зміни правового статусу сфери надання сексуальних послуг в Україні. Проаналізовано ставлення населення до понять і феноменів «секс-робота» та «секс-робітники», рівень поінформованості населення і секс-робітників щодо чинного законодавства у сфері регулювання секс-роботи в Україні та ставлення до нього, думки про потенційні умови декриміналізації й очікувані зміни як результат зміни правового статусу секс-роботи, ступінь зацікавленості секс-робітників фактом декриміналізації й легалізації та їх готовності до можливих змін. Дані дослідження свідчать про цілком прогнозовану протилежність ставлення, бажань і сподівань щодо потенційних змін правового статусу секс-роботи в Україні пересічного українця та робітника сфери надання сексуальних послуг — від неготовності та неприйнятності таких змін першим до невідповідності і, можливо, «райдужних» сподівань останнього. Так, 51 % українців проти відміни покарання за добровільне надання секс-послуг за винагороду, тоді як 93 % секс-робітників зацікавлені у відміні такого покарання. Моделюючи ситуацію, за якої за секс-роботу буде знято покарання, секс-робітниками потенційними покращаннями припускають: більш безпечні умови роботи та зниження ризиків насильства — 74 %; можливість юридичного захисту від поліції — 67 %, в суді й прокуратурі — 64 %; зниження стигматизації на рівні суспільства — 58 %, на рівні самоощінок — 53 %; розраховують на зниження ризиків для здоров'я, в тому числі інфікування на ВІЛ/ПСП — 49 %. Доведено доречність формування в суспільній думці ставлення до секс-роботи як різновиду підприємницької діяльності, яка має регулюватися нормами трудового, цивільного, господарського, фінансового та інших галузей права, а до секс-робітників — як таких, які мають право на відмову (від клієнта, роботодавця, професії у

цілому), належні умови праці та профспілкової або судовий захист, анонімність, соціальні гарантії та пенсію, самоорганізацію тощо.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.C.65. Gender mainstreaming — a strategy for achievement of gender equality at local level / А. М. Yermoshenko, I. M. Kuksa // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 4. — С. 90-94. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

Досліджено гендерну проблематику як одну із стратегій досягнення гендерного рівня на місцевому рівні. Тема гендерної проблематики на місцевому рівні обговорюється в різних наукових і дослідницьких роботах, статтях та посібниках міжнародних організацій, таких як ООН, Європейський інститут гендерної рівності, Рада Європи, Міжнародне бюро праці, НДІ, ОБСЄ та багато інших.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.C.66. Generation X, Y and Z values in Ukraine / К. М. Nagorniak // Укр. соціум. — 2020. — № 2. — С. 110-122. — Бібліогр.: 9 назв. — англ.

Представлено результати дослідження цінностей різних поколінь, проведеного Академією ДТЕК спільно з hh.ua/gsc. Протягом 2 міс. 2019 р. було опитано 2182 відвідувачі українського Job-порталу hh.ua/gsc (пошукачів і роботодавців), підписників сторінок організаторів дослідження у соціальних мережах «Facebook» та «Telegram» віком 15 — 72 роки. Мета дослідження — з'ясування основних цінностей молоді та старших поколінь України. Для вивчення цінностей поколінь було використано методу десяти базових індивідуальних цінностей Ш. Шварца. Методу застосовано на трьох різних поколіннях. Результати опитування надали змогу відповісти на запитання щодо цінностей поколінь X, Y, Z, у чому вони схожі, а в чому — різні, що мотивує в роботі та з яким керівником комфортніше працювати. Результати цього дослідження є дата-орієнтованою базою для українського бізнесу, державного та громадського секторів. За результатами дослідження молодь сповідує цінності, які пов'язані з індивідуалістичними уподобаннями та відкритістю до змін — прагне до нових ідей, пригод і ризиків, має бажання бути творчою особистістю, йти своїм шляхом. Старше покоління сповідує цінності, що стосуються збереження традицій і звичаїв, конформності (слідування правилам і нормам) та безпеки. Представники різних поколінь мають різні запити до потенційного керівника. Для покоління Z важливою є можливість ставити будь-які запитання керівнику, навіть, якщо воно може здатися «безглуздим», щоб керівник ставився до них як до рівного. Для покоління Y важливо, щоб керівник обговорював з ним питання професійного розвитку: цілі та очікування щодо кар'єрного зростання. Для покоління X важливо, щоб керівник йому довіряв і створював у колективі атмосферу взаємної підтримки та співробітництва.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.C.67. «Health paradox» and former Soviet Union immigrants: towards an integrated theoretical framework / А. Timmer // Укр. соціум. — 2021. — № 3. — С. 9-20. — Бібліогр.: 5 назв. — англ.

Мета дослідження — вивчення важливих механізмів, що пояснюють наслідки для здоров'я такої недостатньо вивченої соціальної групи, як іммігранти з колишнього СРСР, зокрема, України, Росії, Білорусі тощо. Дослідження про «парадокс здоров'я» свідчать про те, що іммігранти з різних країн у цілому мають краще здоров'я, ніж корінні жителі країн. Проте ця тенденція у більшості відсутня серед іммігрантів з країн колишнього СРСР, особливо тих, які мешкають у США. Хоча соціально-економічний статус (СЕС) є одним з головних факторів, що впливають на здоров'я та захворювання серед корінних жителів, високий СЕС у цілому не виявляється як фактор, що позитивно впливає на здоров'я серед іммігрантів з колишнього СРСР, скоріше, завдяки їх унікальному досвіду та переконанням. Отже, нова модель необхідна для кращого розуміння та аналізу здоров'я іммігрантів з країн колишнього СРСР. Посилаючись на літературу з медичної соціології та епідеміології, виявлено унікальні фактори, що впливають на здоров'я іммігрантів з країн колишнього СРСР. Увагу слід приділити аккультурації, її джерелам і механізмам, за допомогою яких вона впливає на здоров'я. Зокрема, різні рівні аккультурації впливають на ризиковану поведінку, унікальні переконання, використання медичної допомоги та вміння виходити зі стресових ситуацій серед іммігрантів колишнього СРСР, що впливає на їх фізичне та психічне здоров'я. Запропоновано гіпотези, засновані на новій моделі, які можуть бути використані у подальших дослідженнях. Зазначено унікальні інтерактивні ефекти, що впливають на концепт здоров'я, зокрема, СЕС, гендер, країна походження та інші соціально-структурні фактори. Зроблено теоретичний внесок у галузь медичної соціології, епідеміології, соціальної психології та наук про глобальні проблеми, пропонуючи нову модель, що концептуалізує взаємозв'язок імміграції та здоров'я серед однієї з швидкозростаючих груп іммігрантів у сучасному суспільстві.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.C.68. Mentality issues in the transformation processes of the postmodernity society / A. S. Makarenko // Укр. соціум. — 2021. — № 1. — С. 12-22. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

Обговорено питання стосовно трансформації соціальних систем та їх відображення в концепціях і моделях відповідних процесів. Запропоновано новий підхід до моделювання та дослідження великих соціальних систем. Якісно описано деякі аспекти підходу, важливі для розгляду трансформації суспільства. Головною особливістю таких систем є певні властивості. По-перше, ці системи функціонують у невеликій кількості досить стабільних станів (у нашому підході — так звана асоціативна пам'ять). По-друге, еволюція таких систем (власне, історія протягом тривалих періодів часу) має аналог у процесі навчання в моделях, коли між елементами системи встановлюються зв'язки. По-третє, запропонований підхід зміг врахувати внутрішні властивості (менталітет) індивідів — учасників великих соціальних систем. Описано нові моделі соціально-економічних систем і визначено їх поведінку як траєкторію на певних поверхнях у просторі змінних. Пояснено шляхи трансформації систем: революційні, еволюційні та зі спеціальною траєкторією переходу. Розглянуто класи, на які розподіляються внутрішні (психічні) змінні індивідів. Внутрішні уявлення особистості з певного зрізу реальності (наприклад, у психології це називається «внутрішніми планами») представлено у вигляді мережі об'єктів, концепцій тощо, залежно від «об'єкта» та цілей моделювання. Наявні три мережі (візерунки, креслення) описів: реальний стан справ, представлений у вигляді мережі; стан речей в уяві конкретного індивіда та бажаний (ідеальний) стан речей в уяві конкретного індивіда. Динаміка змін параметрів, що характеризують індивіда, залежить від стану навколишнього середовища (зовнішнього), від «внутрішніх» ментальних змінних і зазначених трьох ідей зовнішнього середовища. Адекватне врахування зовнішнього середовища шляхом представлення та внутрішнього уявлення оточення неможливе. Застосування такого підходу пропонується при врахуванні архетипів у проблемі трансформації соціальних систем. Розглянуто проблему сталого розвитку системи освіти та науки.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.C.69. Social support for integration practices of Ukrainian veterans in higher education / L. H. Sokurianska, E. V. Bataeva, A. S. Golikov // Укр. соціум. — 2021. — № 2. — С. 95-106. — Бібліогр.: 22 назв. — англ.

Досліджено особливості соціальної адаптації студентів-ветеранів в українських університетах. Проаналізовано мотивацію українських ветеранів до вступу до закладів вищої освіти. Виявлено основні проблеми їх соціальної адаптації до університетського середовища. Наведено деякі результати п'яти глибоких напівструктурованих інтерв'ю, проведених зі студентами-ветеранами, які навчаються в державних закладах вищої освіти Харків. Зокрема, визначено ціннісні засади мотивації ветеранів до вступу до вітчизняних закладів вищої освіти; зазначено, що вищу освіту студенти-ветерани сприймають і як термінальну, і як інструментальну цінність. Підкреслено, що ціннісна амбівалентність вплинула на освітню мотивацію ветеранів, для яких вступ до університету є можливістю, з одного боку, стати освіченою та самореалізованою людиною (термінальна цінність), з іншого, — мати гарну заробітну плату, побудувати кар'єру, зайняти більш високе статусне положення в суспільстві (інструментальна цінність). Виявлено позитивний вплив мілітарного досвіду ветеранів на їх навчальні практики. Наведено думку більшості респондентів стосовно того, що армія привчила їх до дисципліни, пунктуальності, зробила більш впевненими в собі. Сформульовано висновок, що мілітарний досвід сприяє розвитку у ветеранів деяких метакогнітивних навичок навчання, таких як дисципліна та пунктуальність. Розглянуто проблеми академічної інтеграції студентів-ветеранів. Підкреслено, що результати дослідження свідчать про те, що студенти-ветерани не відчувають труднощів у комунікації з іншими студентами та викладачами і не схильні до сегрегації від них. Водночас констатовано незначну залученість українських ветеранів до університетського середовища, що може бути оптимізовано за умов соціальної підтримки ветеранів у закладах вищої освіти України. Запропоновано авторську модель соціальної підтримки студентів-ветеранів в університетах України.

Шифр НБУВ: Ж24215

Див. також: 4.X.836, 4.C.1114

Сфери громадського життя

4.C.70. Альтруїзм і волонтерство: аспекти взаємозв'язку у соціальній поведінці / О. О. Фоміна, Н. В. Оленцевич // Укр. соціум. — 2021. — № 2. — С. 167-182. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Досліджено альтруїзм як особливий тип економічної поведінки соціуму. Відсутність усталеного підходу до визначення ролі альтруїзму в економічних відносинах і розуміння його як певного феномену економічної поведінки, що виходить за межі тради-

ційної концепції методологічного індивідуалізму, зумовили формування мети та предметного поля дослідження. Мета роботи — уточнення економічної суті альтруїзму і встановлення його впливу на поширення волонтерської діяльності у суспільстві. Предмет дослідження — загальні принципи і форми альтруїстичної поведінки, їх відповідність постулатам економічної теорії обміну та вплив на формування загальної моделі економічної поведінки соціуму. На підставі систематизації наукових підходів до визначення суті альтруїзму в економічних і соціальних дослідженнях уточнено економічну суть категорії альтруїзм у системі відносин обміну. З'ясовано, що альтруїзм є одним з проявів соціального типу економічної поведінки, формування якого відбувається під впливом розвитку соціальних процесів, становлення громадянського суспільства, зростанням рівня соціальної відповідальності. Визначено соціально-економічний зміст волонтерства як форми альтруїстичної економічної поведінки, показано його зв'язок з благодійністю. Досліджено місце України у світовому рейтингу благодійності. Порівняно індекс благодійності та індекс людського розвитку. Розкрито залежність індексу благодійності від ступеня нерівності в країні (за доходами, освітою, тривалістю життя), який враховується при визначенні індексу людського розвитку. Показано роль волонтерства у розвитку українського соціуму. Необхідно вдосконалити економічну політику держави для надання підтримки та поширення позитивного ефекту волонтерської діяльності.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.C.71. Вплив пандемії COVID-19 на якість життя українців / О. М. Балакірева, Д. А. Дмитрук // Укр. соціум. — 2021. — № 3. — С. 132-151. — укр.

За даними опитування показано вплив пандемії в аспектах ставлення населення до обов'язкової вакцинації, сприйняття поширеності інфекції, відчуття ризиків від пандемії, наслідків для бюджетів українських родин та оцінки населенням зусиль Уряду щодо подолання впливу пандемії.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.C.72. Дайджест опитувань U-Report: II квартал 2021 р. (стажування та працевлаштування, електронна демократія, соціальні мережі та медіаграмотність) / Є. О. Нестеренко, К. В. Людоговська // Укр. соціум. — 2021. — № 2. — С. 214-224. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.

Показано результати опитувань інноваційного молодіжного проекту U-Report за квітень — червень 2021 р.: стажування та працевлаштування молоді, використання молоддю інструментів електронної демократії, проведення часу в соціальних мережах, медіаграмотність.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.C.73. Документ в соціальних комунікаціях / Н. Барановська, Г. Січкаренко, Т. Стоян // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 12. — С. 105-123. — Бібліогр.: 37 назв. — укр.

Ефективне функціонування соціальних комунікацій в новітніх умовах масового поширення інформаційно-комунікаційних технологій, де нерідко присутня неперевірена або неправдива інформація, неможливе без розвитку такої традиційної його форми як документальні видання. Мета роботи — узагальнення досвіду України щодо формування політики документної комунікації через видання збірників архівних документів в останнє десятиліття для надання суспільству максимально об'єктивної інформації в найрізноманітніших сферах його життєдіяльності. Методологія дослідження ґрунтується на стратегіях порівняння, типології, принципах історизму, соціального підходу. В основу логіки викладу матеріалу покладено проблемно-історичний принцип. Наукова новизна розвідок пов'язана з тим, що питання аналізу місця й ролі документальних видань як складової системи соціальних комунікацій досі не стало предметом спеціального дослідження. Показано, що обсяг документальних матеріалів, виданих в останнє десятиліття, досить великий і створив тематичні блоки з широкою хронологією. Відзначено вагомий внесок документальних збірників, підготовлених в регіонах, присвячених зокрема темам, що одержали свій розвиток лише в часи незалежності. Констатовано, що історики й архівісти загалом справляються з завданням показу об'єктивної картини історичних подій, що є головним в ефективній соціальній комунікації. Стан соціальних комунікацій має значні резерви в своєму розвитку для підготовки документальних видань, які б відповідали назрілим інформаційним запитам населення та розвивали кліше і міфи стосовно важливих історичних подій, і де є особливо наявним зовнішній щодо України інформаційний вплив.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.C.74. Емпірична ідентифікація рівня компетентності респондентів у масових опитуваннях / О. Г. Стегній // Укр. соціум. — 2021. — № 2. — С. 124-139. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Розглянуто методологічні проблеми емпіричної ідентифікації компетентності респондентів у масових опитуваннях як чинника достовірності емпіричного соціологічного знання в публічному просторі. У сучасних умовах діджиталізації суспільного життя, всеохоплюючої доступності до різних джерел інформації компетентність розглядається як навички управління інформацією, як

елемент медіаграмотності, насамперед, чутливості до спотвореного медіаконтенту. Зазначена компетентність формує у респондентів фактологічне знання щодо предмета опитування. Суб'єктом громадської думки є респонденти національних репрезентативних опитувань. Дискурсивний аспект достовірності емпіричного соціологічного знання зумовлює актуальність розгляду соціального контексту формування громадської думки. Зосереджено увагу на відмінності громадської думки від масових настроїв. Феномен громадської думки ґрунтується, насамперед, на знанні соціальної дійсності, тоді як масові настрої являють собою переважно ситуативне емоційне ставлення до такої реальності. Проаналізовано вплив суб'єктів медійного простору на рівень компетентності респондентів, зокрема, ефект заміщення власної думки респондентів відтворенням нарративу відповідного медіаконтенту. Внаслідок цього формується хибна світоглядна орієнтація з неадекватною оцінкою респондентами діяльності окремих політичних персоналій і подій вітчизняної історії. Визначено наявний дисбаланс між артикуляцією зацікавленості суспільно-політичною проблематикою та патернами політичної активності. Наголошено на важливості методологічних процедур виявлення рівня компетентності респондентів, фактологічного знання предмета опитування. Оціночні суждення мають ґрунтуватися на поінформованості респондента щодо суті поставлених запитань, що перевіряється за допомогою спеціальних фільтрів. При цьому на соціолога-полістера покладається відповідальність як за інструментарій, відповідність предмета опитування рівню компетентності респондентів, так і за змістовну інтерпретацію оприлюднених даних. Ця вимога набуває особливого значення в масових опитуваннях на чутливий соціально-політичну тематику.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.75. Жінки у партнерстві з бісексуальними чоловіками: характеристики групи / М. Г. Касянчук // Укр. соціум. — 2020. — № 4. — С. 17-33. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Жінки-партнерки чоловіків, які мають сексуальні контакти з чоловіками, є маловивченою групою. Вторинний аналіз опублікованих в Україні даних надав змогу оцінити консервативну чисельність таких жінок інтервалом від 10 700 до 43 000 осіб. Показано результати аналізу даних жіночої підвипробки плітного кроссекційного дослідження бісексуальних чоловіків та їх партнерок-жінок, проведеного у 2013 р. у п'яти містах України. Опитано 101 жінку за стандартизованою анкетною, з десятима записано напівструктуровані інтерв'ю. Одержані дані надають змогу охарактеризувати партнерок поведінково бісексуальних чоловіків як відносно молодшу та переважно соціально благополучну групу, яка має досвід спільного життя з чоловіками, а також готова до сексуальних експериментів і незалежна у поглядах від старшого покоління. Зіткнення з бісексуальністю партнера стимулює зміну уявлень про моделі взаємин різних гендерів і сприяє свідомому вибору власної моделі сімейного життя із сенситивністю до потреб обох членів партнерства. Більша частка партнерок поведінково бісексуальних чоловіків характеризують ці стосунки позитивно, хоч на цю оцінку можуть впливати такі фактори, як стаж взаємин з чоловіком до того, як стала відома його бісексуальність, та ригідність власних уявлень про гендерні ролі. Обмеженість комунікації з оточенням, брак джерел соціально-психологічної підтримки в кризові моменти спільного життя (особливо під час розкриття чоловіком його сексуальної орієнтації та подкуди наявності сексуальних контактів поза парою) можуть свідчити про соціально дезадаптований статус гетеросексуальних пар, в яких принаймні один партнер є бісексуальним. Основними обмеженнями представленого дослідження є невелика і невипадкова вибірка та рекрутинг респонденток через їх чоловіків або постійних партнерів, які були відкритими партнерші у своїй негетеросексуальності.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.76. Лінгвістичний аналіз даних інтернет-медіа та соціальних мереж у задачах оцінювання суспільних перетворень / М. З. Згуровський, Д. В. Ланде, А. О. Болдак, К. В. Єфремов, М. М. Перестюк // Кібернетика та систем. аналіз. — 2021. — 57, № 2. — С. 69-80. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розроблено комбінований підхід до оцінювання ефективності суспільних перетворень як міри неузгодженості між діями влади і очікуваннями суспільства та синергії (соціальної активності) людей, що ґрунтується на формалізованому узгодженні результатів, одержаних за допомогою методу експертних оцінок, а також методів сентимент-аналізу та інтелектуального аналізу текстових повідомлень з відкритих онлайн-джерел і соціальних мереж. Ці методи реалізовано у вигляді комплексу вебсервісів та застосунків у середовищі розроблення інтегрованої онлайн-платформи Advanced Analytics Світового центру даних «Геоінформатика і сталій розвиток». Ефективність запропонованої методики продемонстровано на прикладі кількісного оцінювання ставлення населення України до дій влади, спрямованих на протидію поширенню епідемії COVID-19.

Шифр НБУВ: Ж29144

4.С.77. Природні та культурні детермінанти соціальної напруженості в сучасних європейських суспільствах / В. І. Судаков, В. В. Лапіна // Укр. соціум. — 2021. — № 1. — С. 60-68. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Представлено характеристику основних напрямів розвитку фундаментальних інноваційних соціологічних досліджень, які спрямовано на ідентифікацію нових детермінант соціальної напруженості, причини яких є суперечливими практичного ставлення людей до природи та навколишнього природного середовища. Аргументовано, що в умовах новітніх глобальних і регіональних соціальних трансформацій суттєво змінюються традиційні форми культурного впливу людей на природу як фізичну реальність. Саме тому соціологічні дослідження суперечливого характеру процесів культурної інтеграції та диференціації в європейських суспільствах як соціальних системах індустріального та постіндустріального типу формують пізнавальні стимули наукового вивчення нових форм соціальної напруженості в системі «природа — суспільство». Доведено, що в сучасних європейських полікультурних суспільствах посилюється конкуренція між різними етнічними культурами, яка є важливим джерелом виникнення й суперечливого співіснування різноманітних субкультур. Ці субкультури, які відображають певну систему гуманітарних цінностей, водночас формують і критичне ставлення людей до наявних соціальних порядків. Тому сучасні вчені, які вивчають причини різного традиційного ставлення людей до природи, намагаються розвинути погляди на субкультури як на джерела та специфічні детермінанти соціальної напруженості. Зосереджено увагу на важливості визначення пізнавального статусу поняття «соціальна напруженість», оскільки воно має важливе значення для розвитку інноваційних досліджень у наукових сферах соціології, соціальної екології та соціального управління.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.78. Релігійні складові основних ризиків функціонування та збереження українського суспільства / М. А. Паращевін // Укр. соціум. — 2020. — № 3. — С. 44-61. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Розглянуто визначення впливу релігійного чинника на систему основних ризиків, що загрожують функціонуванню українського суспільства. Останнім часом кількість і сила ризиків для нормального функціонування українського суспільства збільшилися. З огляду на певне релігійне «відродження», одним з можливих ризиків є проблеми взаємодії між різними релігійними суб'єктами, а також релігійними суб'єктами та секулярним суспільством. Відповідно, зберігається потреба у відстеженні таких ризиків та оцінці їх значущості для суспільства. Обґрунтовано, що хоча релігія в Україні, переважно через діяльність релігійних організацій, може впливати на існування та реалізацію основних суспільних ризиків, проте її діяльність не створює системних ризиків. Безпосередньо релігія впливає на розгортання суспільно-політичних ризиків, натомість вплив на ризики в економічній і демографічній сферах відсутній. Водночас наслідки взаємодії релігії з іншими джерелами суспільно-політичних ризиків є доволі обмеженими, скоріше, суспільно політичні ризики зумовлюють прояв релігійних ризиків. Серед різних форм потенційного релігійного впливу на суспільно-політичні та гуманітарні ризики найпомітнішим є вплив взаємодії між найбільшими православними церквами (ПЦУ та УПЦ). Така взаємодія протягом тривалого часу характеризувалася ворожістю та відкритими конфліктами, і подібна ситуація, імовірно, триватиме й надалі. При цьому навіть відкриті конфлікти між цими церквами є і будуть локальними, нетривалими, залежними від політичної кон'юнктури. У більш віддаленій перспективі помітним ризиком стає роль релігії в архаїзації масової свідомості, її дегуманізації, втраті здатності формувати раціональну картину світу та у підтримці суспільної й індивідуальної психічної напруженості.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.79. «Суверенна демократія» в українських онлайн-медіа: якісний контент-аналіз дискурсу 2020 року / Л. Л. Юзва // Укр. соціум. — 2021. — № 2. — С. 59-78. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

У сучасному світі на противагу ідеї універсальності, що з'явилась після 1945 р., розвивається тенденція до суверенізму. За умов дотримання міжнародних норм і законів така тенденція до верховенства інтересів окремих держав та урядів є зрозумілою у світі «чітких ідентичностей». Проте у площині дискурсів вона призвела до того, що в колі суспільних наук почали обговорювати особливості російського, східноєвропейського та євразійського суверенізму. У XXI ст. вплив часто мають не (лише) експертні обговорення, зокрема в наукових колах, але й дискурси, що транслюються медіа. Так, віднедавна, власне через медійні канали, просувається ідея можливості існування «суверенної демократії» (тоді як фахівці досі сперечаються в можливості існування такої форми устрою). Оскільки цей дискурс пов'язаний з російським контекстом, а в інформаційному полі України фіксуються різні впливи саме через російські нарративи, то виникла ідея відстежити, чи транслюється ідея суверенної демократії через український медіа-простір і з яким смисловим навантаженням. В емпіричному соціологічному дослідженні проаналізовано повідомлення українських онлайн-медіа протягом 2020 р., в яких йшлося про різні аспекти суверенності та демократичності, зокрема, про «суверенну демократію». Завдяки застосуванню якісного контент-аналізу виокремлено вісім контекстів вживання цих концептів («американське питання», «білоруське

питання» тощо). Усі контексти проілюстровано прикладами реального дискурсу українських медіа. Серед основних висновків дослідження переважно подано змістовні характеристики концепту «суверенна демократія» в українських онлайн-медіа, що відповідає його трактуванню російськими ідеологами, але має й представлення з іншим змістом, що є відірваним від концептуального розуміння цього поняття як державного устрою.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.80. Технократичне мислення в сучасному суспільстві (соціокультурний аналіз) / Н. А. Ченбай // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 140-144. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Досліджено технократичне мислення як складне, суперечливе явище в розвитку як індивідуальної, так і суспільної свідомості. Показано, що такий тип мислення формувався протягом усього часу становлення техногенної цивілізації. Зроблено акцент на протилежних оцінках результатів науково-технічного розвитку суспільства, які надавалися гуманітарною думкою в останні десятиліття. Доведено, що означена проблема особливо загострюється в ХХІ ст., коли відбуваються зміни в економічному і соціокультурному просторах різних країн світу, які зумовлюють потребу детального аналізу і переоцінки того, що визначало розвиток суспільства в останні десятиліття. Обґрунтовано, що технократичне розуміння людини як елемента системи, який не має самоцінності, може бути подолане лише за умов адекватної оцінки місця і ролі техніки й технологій у сучасному світі, в якому негативні результати технологічних перетворень стають причиною різноманітних кризових явищ.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.С.81. Формування суспільної правосвідомості у Модерну добу / С. С. Орденюк // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 40-47. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Здійснено соціально-філософське дослідження процесу формування суспільної правосвідомості у модерну добу. Обґрунтовано тезу, що процес формування модерної правосвідомості мав поступальний характер, пов'язаний зі становленням права. Перша фаза формування правової свідомості була пов'язана з правовою лібералізацією, яка полягала у забезпеченні індивідуальних прав і свобод. Друга фаза пов'язана з політичною лібералізацією, або демократизацією, суспільства, що закріплювала правову фазу та забезпечувала кожному індивіду право на дотримання належних правових процедур, а також доступ до прав. Третя фаза ґрунтувалася на економічній або ринковій лібералізації, яка сприяла вільному економічному розвитку на підставі правового і політичного лібералізму.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.С.82. ЧСЧ середнього та старшого віку: чому складно залучати до діяльності ВІЛ-сервісних організацій / М. Г. Касянчук, М. Ю. Варбан, М. С. Корнілова, О. В. Трофименко // Укр. соціум. — 2021. — № 2. — С. 183-197. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Дослідження (30 напівструктурованих інтерв'ю в 5 адміністративно-територіальних одиницях України) охопило чоловіків, які мають статеві відносини з чоловіками (ЧСЧ), середнього та старшого віку (35 років і старше) з метою знайти фактори, які слід врахувати при плануванні нових послуг чи доповненні вже наявних у профілактичних проектах. Стиль життя ЧСЧ середнього та старшого віку може бути охарактеризований як властивий для зрілих особистостей. Показано, що одним з головних факторів, який впливає на залучення цієї соціально-демографічної групи до діяльності ВІЛ-сервісних організацій, є конкуренція пропонувананих організаціями послуг з іншими способами проведення вільного часу, а зміст послуг має узгоджуватись з виявленими потребами потенційних клієнтів (зокрема, у сфері здоров'я, взаємин з партнерами й партнерами, хобі), розкладом повсякденного життя та способами комунікації з іншими членами ЛГБТ-спільноти. ЛГБТ-організації мають створювати безпечний фізичний і психологічний простір, консультувати в питанні прийняття старіння, розлучення з партнером чи партнеркою, показувати безпечніші моделі проживання стресових ситуацій, підтримувати та формувати поведінку, спрямовану на збереження здоров'я, формування здорового способу життя та підвищення його якості як у контексті соціалізації клієнтів, так і збереження чи відновлення сексуальної привабливості й активності. Клієнти повинні мати можливість обирати найбільш відповідні їх запитам послуги з широкого переліку (зокрема, для одно- та різностатевих пар), а також способи одержання послуг (з візитом або без візиту в офіс організації). Підхід до організації послуг має створювати впізнаване обличчя кожної організації в межах міста чи області, а не пропонувати однаковий набір сервісів). Проведене дослідження має низку обмежень, головним з яких є неможливість узагальнення одержаної інформації на всю досліджувану популяцію через суто якісний характер застосованої методології.

Шифр НБУВ: Ж24215

Див. також: 4.С.55, 4.С.92, 4.У.272, 4.У.420, 4.Ч.1080, 4.Ч.1097, 4.Ч.1177, 4.Ч.1182, 4.Ч.1195, 4.Ю.1346

Економічна соціологія

4.С.83. Новаторські історико-економічні дослідження фундаментальних проблем українського соціуму / В. Д. Базилевич // Укр. соціум. — 2021. — № 3. — С. 170-174. — укр.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.84. Соціальні практики неформальної зайнятості населення прикордонного регіону України: соціокультурний контекст: автореф. дис. ... д-ра соціол. наук: 22.00.04 / Н. І. Варга; Класичний приватний університет. — Запоріжжя, 2020. — 40 с. — укр.

Вперше у вітчизняній соціологічній науці здійснено соціологічну концептуалізацію соціокультурних детермінант інституціоналізації соціальних практик неформальної зайнятості населення, що являють собою унормовану позаправову та нелегальну (тіньову, сіру, приховану) сукупність практичних дій, вчинків і добровільних (неформальних) соціально-економічних відносин між суб'єктами трудової діяльності, які сформувались у сфері неформальної зайнятості України та засновані на традиціоналістській системі соціально-економічних відносин та історико-культурних особливостях локальних етнічних спільнот, що проживають у пограничних регіонах. Охарактеризовано домінування неформальної (експлояторної) економіки та поширення соціальних практик неформальної зайнятості, що є ядром формування концептуальної регіонально-мережевої моделі соціокультурної та соціоекономічної допомоги в умовах глобальних змін і суспільних трансформацій у прикордонному (Закарпатському) регіоні України.

Шифр НБУВ: РА446026

4.С.85. Соціально-економічні настрої населення України наприкінці 2020 року / О. М. Балакірева, Д. А. Дмитрук // Укр. соціум. — 2020. — № 4. — С. 136-155. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

За даними загальнонаціонального опитування показано самооцінку матеріального становища, затримку або невилплату заробітної плати, пенсії, тіньові доходи, прожитковий мінімум, індекси соціально-економічних оцінок та очікувань населення України, рівень довіри Президенту України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України, загальну оцінку політичної ситуації в Україні.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.86. Соціально-економічні настрої населення України: літо 2021 року / О. М. Балакірева, Д. А. Дмитрук // Укр. соціум. — 2021. — № 2. — С. 198-213. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

За даними загальнонаціональних моніторингових опитувань показано самооцінку матеріального становища, затримку або невилплату заробітної плати або пенсії, поширеність тіньових доходів, індекси соціально-економічних оцінок та очікувань населення України, рівень довіри Президенту України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України, актуальні соціально-економічні проблеми.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.87. Соціально-психологічні особливості ставлення до праці молоді з різним економічним статусом: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / В. А. Озерова; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2020. — 19 с.: рис., табл. — укр.

Дисертацію присвячено аналізу проблеми соціально-психологічних особливостей ставлення до праці молоді з різним рівнем економічного статусу. Представлено модель соціально-психологічних особливостей ставлення до праці, що містить три компоненти, а саме: мотиваційно-смісловий, емоційно-оцінний та поведінковий. Визначено основні показники, що виявляють соціально-психологічні особливості ставлення до праці: трудові мотиви та соціально-психологічні установки, задоволеність працею та емоційне ставлення до неї, соціально-професійна активність, прояви трудоголізму/ліні. Представлено результати дослідження соціально-психологічних особливостей ставлення до праці молоді з низьким, середнім та високим економічним статусом. Виявлено соціально-психологічні фактори ставлення до праці, якими є: соціально-професійна реалізованість, задоволеність соціальними та професійними умовами праці, задоволення від процесу роботи, нематеріальна мотивація, емоційна стійкість, прагнення суспільного впливу. Доведено, що молоді з низьким економічним статусом, на відміну від молоді з високим статусом, має негативні емоційні та слабоефективні когнітивні установки щодо праці, які реалізуються в низькому рівні соціально-професійної активності. Розроблено практичні рекомендації щодо підвищення ефективності праці молодих спеціалістів та оптимізації процесів їх включення в систему соціально-професійних відносин.

Шифр НБУВ: РА446176

Політична соціологія

4.С.88. Дискурс-устрій соціальної згуртованості як категорії соціальної політики: досвід застосування критичного дискурс-аналізу / О. О. Дейнеко // Укр. соціум. — 2021. — № 2. — С. 140-153. — Бібліогр.: 31 назв. — укр.

Здійснено спробу ідентифікації дискурсів соціальної згуртованості як категорії соціальної політики, сконструйованих текстовими структурами документів національних урядів, міждержавних об'єднань і міжнародних організацій. Роботу виконано у межах дискурс-аналітичного підходу; дискурсивними подіями визначено нормативні акти національних урядів, міждержавних об'єднань і міжнародних організацій протягом 90-х — 2000-х рр., що присвячені проблематиці соціальної згуртованості; як одиниці аналізу обрано дефініції соціальної згуртованості та «текстові ситуації» їх використання. За допомогою критичного дискурс-аналізу Н. Феркля та окремих положень концепції Е. Лакло й Ш. Муффа реконструйовано дискурс-устрій соціальної згуртованості, що представлений дискурсами соціальної солідарності, неолібералізму, інклюзії (задушеності) та матеріалізму. Ці дискурси у подальшому компонується в інтердискурсивній площині неолібералізму та традиціоналізму. Наголошено на необхідності методологічної обережності у некритичному застосуванні науковцями політико-правових дефініцій соціальної згуртованості з метою забезпечення від використання сконструйованих дискурсивних ідеологем. Підсумовано, що соціальна згуртованість постає як дискурс-хамелеон, зміст якого є не лише соціокультурно, історично, політично контекстуальним, але й хронологічно динамічним (тобто системно-плинним). Наголошено на домінуючому позиціонуванні соціальної згуртованості як інструменту державної політики, «універсальних ліків» від хвороб суспільства та всього «найкращого» проти всього «найгіршого», що ідеологізує цей концепт, роблячи його штучно догматичним. Ідентифіковано «пусті знаки» дискурсів соціальної згуртованості, а також точку «інтервенції гегемонії». З огляду на омани політико-правового дискурсу соціальної згуртованості, наголошено на актуальності застосування діалектичної стратегії дефінування соціальної згуртованості в межах академічного дискурсу.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.C.89. Зміна влади та боротьба з корупцією в Україні: погляд крізь призму теореми Томаса // М. М. Чаплик // Укр. соціум. — 2020. — № 2. — С. 29-45. — Бібліогр.: 46 назв. — укр.

Розглянуто сучасні українські політичні реалії: прихід до влади за результатами президентських і парламентських виборів нової політичної сили та її перспективи у боротьбі з корупцією. Показано прогноз щодо подальшого розвитку подій у напрямі боротьби з корупцією, заснований на теоремі Томаса. Зокрема, розглянуто перспективи команди несистемних політиків у боротьбі з корупцією. Згідно з теоремою Томаса, визначення ситуації як реальної могло мати місце під час виборів і голосування за несистемного кандидата та його політичну силу. Обґрунтовано думку, що глядачі та водночас потенційні виборці перенесли образ екранного героя на реального кандидата й ототожили їх. Крім того, розкрито механізм визначення реальності ситуації через власне ототожнення несистемного політика з героєм серіалу, який бореться з корупцією та досягає успіху. Отже, визначення ситуації як реальної може бути притаманне також новообраному голові держави та представникам його команди через вживання у роль борців із корупцією та власні ціннісні установки. Зазначено, що саме навколо боротьби головного героя та його друзів із корупцією у вищих ешелонах влади розгортається основна сюжетна лінія серіалу «Слуга народу». Наведено висловлювання самого голови держави, представників його команди та колеги, які підтверджують наміри Президента України та новообраної влади в цілому змінити країну, у тому числі й за напрямом подолання корупції. Таким чином, на думку автора, існують певні передумови для здійснення самовтілюваного пророчтва. Крім того, перемога команди несистемних політиків поставила певні рекорди суспільної підтримки та довіри. Отже, самодійснюване пророчтво посиляється на колективну волю українського народу до змін і відповідну мотивацію новообраної влади. Приділено увагу ймовірним ризикам на шляху реалізації самовтілюваного пророчтва, серед яких виокремлюються зовнішня загроза, спротив таких внутрішніх груп, як олігархи та урядовці, кадрова проблема: потреба у вмотивованих професіоналах з певними моральними якостями тощо.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.C.90. Методологічні аспекти дослідження детермінант ставлення громадян до державної влади // О. С. Резнік, О. Р. Козловський // Укр. соціум. — 2020. — № 2. — С. 46-58. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

Розглянуто соціологічні перспективи дослідження чинників ставлення громадян до державної влади. Ставлення до державної влади визначаються як реакції індивідів на діяльність різних органів влади, що зумовлені їх політичними, економічними та соціокультурними перевагами як наслідками соціальної стратифікації у певному суспільстві. Аналіз теоретичних підходів щодо детермінації ставлення громадян до владних інститутів виокремив соціоекономічні, структурні та ціннісно-ідеологічні чинники. Вплив цих детермінант залежить від обсягу владних повноважень. Стосовно ставлення до центральних органів влади ключову роль відіграють структурні та ціннісно-ідеологічні чинники. Ставлення до місцевої влади більше визначається соціоекономічними мотивами, оскільки люди переважно раціональ-

но підходять до оцінок діяльності міських голів, місцевих рад, місцевих адміністрацій. Зниження підтримки чинної влади спливає за умови появи у масовій свідомості альтернативних політичних сил, які уособлюють вирішення соціально-економічних проблем або ж сповідують близькі цінності та політичні устремління. Досвід емпіричних досліджень сприйняття українцями політичних інститутів показує, що суспільні трансформації у своїй тривалості спричиняли різні конфігурації визначальних чинників ставлення до державної влади. На початковому етапі соціальних трансформацій в Україні визначальним був ідеологічний чинник, коли ставлення до владних інститутів зумовлювалося підтримкою ринкових реформ або прагненням до державного патерналізму. Водночас проявився вплив структурних чинників: регіонального розподілу, етнокультурних та геополітичних орієнтацій, які на подальших етапах ставали дедалі визначальними. Повторні або моніторингові дослідження надають змогу виявити як особливі посилення певних чинників у певні роки, так і усталеність і відтворюваність конфігурації детермінант ставлення до державної влади.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.C.91. Cross-border interactions as an object of sociological research: methodological aspects / O. F. Benchak // Укр. соціум. — 2020. — № 3. — С. 24-34. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

Наголошено на безпрецедентному зростанні інтенсивності транскордонних взаємодій у сучасному світі та обґрунтовано необхідність соціологічного моніторингу цих процесів, передумовою чого є створення відповідної методології та методики. Розглянуто етапи становлення теоретичної соціології з особливою увагою до генези проблематики транскордонних взаємодій. З'ясовано, що основними віхами у формуванні сучасних методологічних принципів соціологічного аналізу цього явища є постнекласичний етап розвитку теоретичної соціології (за періодизацією Г. Зборовського), методологія соціального конструктивізму, просторовий поворот і поворот соціальної мобільності (spatial turn та mobility turn) у розвитку соціологічного теоретизування. Розглянуто напрацювання соціології мобільності Дж. Уррі та запропоновано їх аплікацію до українських реалій. Проаналізовано моделі державного регулювання транскордонної мобільності, як одного з різновидів транскордонних взаємодій, означені як модель «держави-садівника» та «держави-лісничого». Наголошено, що ці моделі мали пояснювальну силу щодо національних держав епохи індустріального модерну, але в епоху глобалізації спотворюють розуміння центральних соціальних процесів і феноменів. Здійснено аналіз поглядів зарубіжних та українських дослідників щодо методологічних аспектів досліджень транскордонних взаємодій. Використано системну методологію транскордонних досліджень, запропоновану С. Устичем, та сформульовано пропозиції щодо її вдосконалення й імплементації у дослідницькі практики. Запропоновано авторську позицію щодо методологічних засад соціологічного виявлення транскордонних взаємодій як диференціюючого та солідаризуючого чинника.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.C.92. The (re-)birth of biopolitics. Autonomy, biopower, coronavirus, discourse, emergency, fear, globalization, health, I... / A. S. Golikov // Укр. соціум. — 2020. — № 2. — С. 9-28. — Бібліогр.: 61 назв. — англ.

Розкрито проблематику біополітики в глобалізованому світі, актуалізовану соціальними, політичними, економічними, культурними та іншими наслідками пандемії. ґрунтуючись на розробках М. Фуко щодо біополітики і бівлади, вивчено ключові концепти дослідження біополітики в умовах глобалізації з позиції соціології знання. Досліджено проблему переродження біополітики в умовах глобалізованого капіталістичного суспільства. Наголошено, що тенденції та закономірності, виявлені М. Фуко, диференціюються, стають більш різноманітними та несподіваними у своїх проявах. Наведено й проаналізовано класифікації суб'єктів біополітики, а також самі біополітики, де виокремлено біотактики та біостратегії. Окремий акцент зроблено на багатовірності структури біополітики в сучасному світі: з позицій фуколдівського розгляду дисперсної та дифузійної влади це досліджується на прикладах діяльності різних суб'єктів сучасного світу, як одні й ті самі учасники соціальної гри виявляються і суб'єктами, і об'єктами біополітики. Тут найважливішим сюжетом є дискурс безпеки як інструмент легітимації біополітики в умовах надзвичайного стану (за Дж. Агамбенем). Крім того, важливою є участь різних акторів (академічних, політичних, економічних, сакральних, повсякденних, комунікативних) із застосуванням ними найрізноманітніших інструментаріїв біополітичного «підігрування» (речових, символічних, дискурсивних, практичних, комунікативних). Сформульовано ряд висновків як про мінливість ролей біополітики, так і про потенційне місце соціології в такому світі.

Шифр НБУВ: Ж24215

Статистика

4.С.93. Обобщенный интеграл Пуассона и его прикладные аспекты / У. З. Грабова, С. А. Сальникова // Проблемы упр. и информатики. — 2021. — № 2. — С. 102-111. — Библиогр.: 41 назв. — укр.

Математические методы исследования, основанные на статистике, применяются в социологии достаточно давно. Функционирование социальноэкономических систем представляет собой сложный процесс, обусловленный большим количеством разнообразных факторов. Таким образом, при построении моделей социально-экономических процессов необходимо решать задачи как декомпозиции структур и процессов, так и их интеграции в единую системную модель с учетом меняющихся условий внешней среды. Математическое моделирование таких задач может осуществляться методами сетевого анализа или теории игр, что позволяет найти оптимальные стратегии поведения конкурирующих сторон. Центральную роль в теории игр играют асимптотические постановки, так как в силу сложной стратегической природы явные решения удается найти лишь в очень редких случаях. Большое количество моделей, создаваемых для изучения сложных процессов, происходящих в обществе, представляют собой динамические системы или неавтономные дифференциальные или разностные уравнения с большим числом параметров. В этой ситуации важно выбрать подходящий инструмент для изучения поведения таких систем. В качестве приближающих агрегатов рассмотрены обобщенные дельта-операторы Пуассона (ОДОП), так как периодические процессы, подразделяющиеся на гармонические и полигармонические, обеспечивают внутреннюю целостность сложных систем и их динамичное функционирование. Изучены вопросы асимптотического поведения точных верхних граней приближений ОДОП на классах периодических функций, что удовлетворяют условию Липшица. Полученные оценки обеспечивают решение задачи Колмогорова — Никольского для ОДОП и классов Липшица. Доказательство обосновано на использовании формул, дающих интегральные представления уклонений линейных методов, порождаемых линейными процессами суммирования рядов Фурье на множествах периодических функций в равномерной метрике, полученных в работах Л. И. Баусова. Результаты могут быть эффективным инструментом моделирования процессов социальной динамики.

Шифр НБУВ: Ж26990

Демографія

4.С.94. Аналіз кластерних структур за різними мірами подібності / Н. Е. Кондрук, М. М. Маляр // Кібернетика та систем. аналіз. — 2021. — 57, № 3. — С. 114-120. — Библиогр.: 15 назв. — укр.

Наведено аналіз кластерних утворень, що використовують в практичних задачах. У різних дослідженнях сегментацію даних зазвичай виконують лише одною формою кластерів. Запропоновано здійснювати кластеризацію за різними мірами подібності одних і тих самих досліджуваних даних і виявляти різні види взаємозв'язків між ними. Це надає змогу проводити більш повний, різнобічний та системний аналіз утворених сегментів у прикладних задачах. Верифікацію цього підходу реалізовано на практичній задачі аналізу демографічних процесів у низці європейських країн.

Шифр НБУВ: Ж29144

4.С.95. Мігранти у великих містах України: склад і соціально-економічна залученість / І. П. Майданік // Укр. соціум. — 2020. — № 3. — С. 91-103. — Библиогр.: 18 назв. — укр.

Мета роботи — виявлення основних міграційних контингентів великих міст України, встановлення особливостей їх залучення до місцевих ринків праці та інфраструктурних послуг локального рівня. Роботу спрямовано на вирішення наукової суперечності між високою концентрацією мігрантів у окремих містах і дослідженнями, що переважно здійснюються на державному рівні. Зміна дослідницького фокусу з національного на місцевий рівень зумовлює актуальність і новизну публікації. Здійснено структурну аналіз предметного поля дослідження міграції на рівні окремих поселень (локальностей). Залежно від ступеня вбудованості прибулого населення в організацію міської системи у роботі виокремлюється два основних типи осіб: мігранти-відвідувачі та мігранти- мешканці. До першої групи належать особи, які мешкають поза межами великих міст, але здійснюють систематичні поїздки до міста з метою навчання або праці (так звані маятникові та вахтові мігранти). Вони чинять великий вплив на транспортну інфраструктуру великих міст України, яка наразі потребує оновлення та модернізації. Мігранти- мешканці прибувають до великих міст на тривалий строк або назавжди, створюю-

ючи таким чином більш міцні та різноманітні зв'язки з локальністю прибуття. Найбільшого впливу від присутності цієї групи зазнають житлово-комунальна, побутова та освітня інфраструктура великих міст. Категорія мігрантів- мешканців у великих містах є досить різномірною за складом: до неї належать іноземці та українці, які прибули з інших регіонів (серед них вирізняється численна група ВПО). Соціально-економічна залученість міждержавних іммігрантів великою мірою залежить від наявності легального правового статусу.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.С.96. Проблемні аспекти та напрями розвитку ринку міграційних послуг в Україні / Т. Г. Васильців, У. Я. Садова, О. В. Махонюк // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 252-260. — Библиогр.: 26 назв. — укр.

На сучасному етапі розвитку міграційних процесів в Україні актуалізувалася проблема вдосконалення вітчизняного ринку міграційних послуг, перетворення його на систему соціально-економічних відносин з приводу задоволення потреб населення в послугах, пов'язаних з уможливленням і покращенням умов здійснення міграційних переміщень, одержанням супутніх послуг, пов'язаних з міграцією, мінімізації ризиків (як для громадян, так і держави), пов'язаних з міграційними процесами. Мета роботи — виявлення проблемних аспектів, а також обґрунтування напрямів і засобів державної політики розвитку ринку міграційних послуг в Україні. Об'єктом дослідження є процеси вдосконалення державної політики функціонування та розвитку ринку міграційних послуг в Україні, легалізації його суб'єктів і покращання інституційно-економічних можливостей відносно надання якісних міграційних послуг. У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи: синтезу та системного аналізу, логічного узагальнення, стратегічного менеджменту, компаративного аналізу. Ідентифіковано поточні системні вади функціонування та розвитку ринку міграційних послуг в Україні, зокрема в частині переважання неліцензованих суб'єктів — надавачів міграційних послуг; низького рівня задоволеності мігрантів послугами посередників; обмежених практик притягання до відповідальності тінювих посередників на ринку міграційних послуг; низького рівня соціально-економічної захищеності трудових мігрантів і т. ін. Визначено напрями та засоби вдосконалення функціонування ринку міграційних послуг України у сферах: легалізації та ліцензування діяльності; запровадження системи моніторингу ринку міграційних послуг; укладання міжурядових двосторонніх угод для захисту прав українців-мігрантів; реалізації Концепції регулювання розвитку ринку міграційних послуг в Україні. Перспективи подальших наукових досліджень в аналізованій сфері стосуються обґрунтування напрямів і засобів імплементації позитивних зарубіжних практик державного регулювання ринку міграційних послуг в Україні.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.С.97. Theoretical foundations of migration policy / I. Chernysh, Yu. Solovei // Економіка і регіон. — 2021. — № 1. — С. 15-19. — Библиогр.: 7 назв. — англ.

Однією з типових рис сучасної епохи є наростання масштабів, урізноманітнення видів та напрямів міжнародної міграції. Міжнародні переміщення населення перетворилися на важливий чинник суспільних трансформацій у країнах призначення і походження мігрантів, впливають на міждержавні стосунки. Саме ці умови спричинили зростання значимості міграційної політики як обов'язкової складової діяльності національних урядів, міждержавних об'єднань, усієї світової співдружності. Унаслідок цього посилилася актуальність наукових досліджень міграційної політики, що мають теоретичне й практичне значення. Міграційну політику, так само як і міграційні процеси, вивчають на полідисциплінарній основі. Унаслідок тривалого панівного становища економічної науки в дослідженнях міграції, найбільшого поширення набуло вивчення міграційної політики з позиції політичної економії, де основним питанням є економічні вигоди та втрати від міграції й звідси політичні рішення, ухвалені в результаті їх оцінювання. Разом з тим низку теоретичних моделей аналізу міграційної політики застосовують у політології, соціології, міжнародних відносинах. Огляд найпоширеніших із них надає підстави для висновку, що всі вони доповнюють одна одну, проте не можуть запропонувати вичерпні пояснення процесу формування міграційної політики та її змісту. Хоча цілісної теорії міграційної політики не існує, наукові підходи, що використовуються в сучасних дослідженнях, надають змогу зробити кілька висновків, які видаються важливими для практичного впровадження. По-перше, міграційна політика є продуктом політичної системи, а не лише відображенням економічних чи демографічних обставин. По-друге, вона формується не тільки державою, а й іншими суспільними інститутами, бачення котрих може відрізнятись. Тому дієва міграційна політика потребує погодження інтересів держави і власне мігрантів, місцевих громад, політичних партій, неурядових організацій тощо. По-третє, оскільки міграція відбувається між двома або й більше державами, погодження інтересів є необхідним також й на міжнародному рівні.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.С.57, 4.У.286

Історія. Історичні науки

(реферати 4.Т.98 — 4.Т.116)

4.Т.98. Наукове опрацювання документів особистого архіву історика, краєзнавця С. І. Шевченка / В. Барабаш, Л. Глебова, М. Тупчієнко // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 12. — С. 14-33. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Актуальність теми дослідження визначається загальними проблемами комплектування фондів музеїв та наукового дослідження музейних предметів, які надходять та зберігаються в музейних фондах. Це зумовлено низкою таких факторів, як підвищення ролі музеїв у вихованні здобувачів вищої освіти; підвищення суспільного інтересу до пам'яток історії; удосконалення форм і методів роботи задля прискорення темпів розвитку і підвищення рівня музейної справи, зростання популярності музеїв. Класифікація і систематизація музейних предметів має на меті встановити їх взаємозв'язки. Класифікація полягає у розподілі на групи за ознаками спорідненості й відмінності всього обсягу потрібних музею матеріалів. Така класифікація здійснюється за розробленими самим музеєм класифікаційними схемами й охоплює і наявні в музеї предмети, і ті, у придбанні яких зацікавлена установа. Таким чином, класифікація виявляє певні прогалини в музейних збірках. У фондах Кіровоградського обласного краєзнавчого музею зберігається низка документів, які надають змогу уточнити та конкретизувати біографію визначного вченого краєзнавця та громадського діяча С. І. Шевченка, а також поглибити уявлення про його творчу спадщину. У даному дослідженні проаналізовано основні віхи громадської та наукової діяльності відомого історика; проведено історіографічний аналіз проблеми комплектування музейних фондів; визначено основні класифікаційні ознаки документів архівного фонду в музеях; здійснено науково-фондове описування, класифікацію та систематизацію документів персонального архіву відомого історика, краєзнавця Сергія Шевченка, які автор у 2015 р. передав до фондів Кіровоградського обласного краєзнавчого музею. Досліджені документи погруповано на три фонди: основний, науково-допоміжний, обмінний. До кожного фонду застосовано класифікацію і групування за тематикою, хронологією і станом збереження.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

Історія Європи

Історія України

4.Т.99. Адміністративна діяльність генерал-губернатора М. Г. Репніна (Волконського) (1816 — 1834) на території Лівобережної України: історіографія: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06 / Б. І. Вуйко; Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. Сковороди. — Переяслав, 2020. — 20 с. — укр.

Здійснено комплексний аналіз джерельної бази та наукової літератури, в яких осмислено адміністративну діяльність генерал-губернатора М. Г. Репніна (Волконського) на території Лівобережної України в історіографії XIX — початку XXI ст. Запропоновано періодизацію проблеми зі врахуванням особливостей розвитку історичного ступеня її розробки, джерельного забезпечення та пошуку ефективного дослідницького інструментарію. Залучено найновішу інформацію, яка ще не підлягала історіографічному аналізу та на базі якої системно переглянуто низку застарілих оцінок, висновків, що були домінуючими в історіографічному дискурсі XIX — XX ст. Переглянуто та спростовано ряд упереджених, політично вмотивованих, фактологічних і аналітичних розбіжностей, що стосуються дослідження політичної кар'єри М. Г. Репніна. Введено до наукового обігу новітні історіографічні надбання, які ще не підлягали системному аналізу, та опубліковано нову інформацію щодо життя М. Г. Репніна. Показано комплекс нерозв'язаних та малодосліджених проблем і накреслено перспективи їх актуалізації.

Шифр НБУВ: РА446142

4.Т.100. Колективізація в Придунав'ї (за матеріалами фондів Ізмаїльського архіву) / Г. Градинар // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 11. — С. 46-74. — Бібліогр.: 33 назв. — укр.

Проаналізовано інформаційні джерела Комунальної установи «Ізмаїльський архів», що відносяться до періоду з 1944 р. по 1953 рр. Як офіційна установа Ізмаїльський архів почав працювати у 1940 р. В історії установи було чимало трансформацій: від Акерманського обласного державного архіву Управління На-

родного комісаріату Внутрішніх справ до Філії державного архіву Одеської обл. в м. Ізмаїл. У своєму теперішньому статусі архів працює та популяризує пошуково-дослідну роботу з 1997 р. Нині КУ «Ізмаїльський архів» уявляє собою унікальне зібрання пам'яті попередніх поколінь, історії придунайського регіону. Умовно архівні фонди КУ «Ізмаїльський архів» розподіляються на два періоди: дорадянський і радянський. Фонди радянського періоду містять інформацію з 1944 р., яка зберігається у 711 фондах, або 90 245 справах. Надано аналіз лише частини фондів радянського періоду, а саме тих, що стосуються процесу колективізації в Придунав'ї. На основі широкого кола нових джерел проаналізовано події, пов'язані з проведенням колективізації в Ізмаїльській обл. Доведено, що колективізація в Придунав'ї просувалася доволі повільно. Наведено приклади порушень вступу до сільськогосподарських артілей. Проаналізовано процес створення та відновлення колгоспів у 1945 — 1947 рр. Представлено рішення деяких протоколів засідань колгоспів. У структурі КУ «Ізмаїльський архів» можна виділити 7 груп, у яких містяться документи щодо процесу колективізації в регіоні. Це фонди місцевих органів державної влади та державного управління; органи юстиції та суду; заклади планування, статистики та звіту; заклади та організації керування промисловістю; комбінати та заводи; заклади, підприємства та кооперативні організації сільського господарства та рибацтва; торгові заклади та організації; фінансові заклади. Більша частина документів, які зберігаються в КУ «Ізмаїльський архів» є унікальними та важливими. Вони надають можливість сучасним дослідникам вивчати історію краю в різних аспектах: економічному, етнічному, політичному та соціальному. Сучасні методи вивчення, збереження та обробки архівних матеріалів надають змогу не лише точніше і краще уявити історію нашого регіону, а й засвоїти уроки історії щодо змісту соціальних функцій науки в суспільстві.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.Т.101. Населені пункти на території «Задніпрських місць» Гетьманщини / А. Бутко // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 11. — С. 91-112. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Розглянуто проблеми заселення «Задніпрських місць» Гетьманщини та виникненню на цій території населених пунктів у період з початку XVII — в першій половині XVIII століть. Джерельною базою дослідження виступають архівні писемні та картографічні пам'ятки. Методологія дослідження базується на принципах історизму, системності, науковості, верифікації, авторської об'єктивності, а також на використанні загальнонаукових (аналіз, синтез, узагальнення) та спеціально-історичних (історико-генетичний, історико-типологічний, історико-системний) методів. Науковою новизною є те, що вперше в сучасній історіографії колонізації Задніпровських територій Гетьманщини на основі малодосліджених та невідомих раніше архівних документів, картографічних матеріалів розкрито процеси виникнення, розвитку, занепаду населених пунктів краю, з'ясовано їх чисельність і статус. Хід колонізації та господарського освоєння території «Задніпрських місць» Гетьманщини можна поділити на кілька основних періодів, які характеризуються змінами чисельності та статусу населених пунктів на зазначеній території протягом XVII — першої половини XVIII ст. У 40-х рр. XVIII ст. найменш заселеним був південь «Задніпрських місць» Гетьманщини, дещо більше заселеною була північ, а найбільш заселеною виявилася центральна частина зазначеної території. У другій половині 40-х рр. XVIII ст. з ініціативи гетьманської адміністрації колонізація Задніпровського краю активізується, що призвело до утворення населених пунктів, зокрема слобід. На початку 50-х рр. XVIII ст. спостерігається зміна статусу «деревень» на села, а сіл — на містечка, закладаються, укріплюються і розростаються фортифікаційні споруди разом із прилеглим селом. Статус населених пунктів визначався чисельністю населення, розмірами, наявністю адміністративних органів управління, релігійних споруд та общини, господарським спрямуванням населення.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.Т.102. Національні меншини України в контексті суспільно-політичних трансформацій 90-х рр. XX ст. — поч. XXI ст.: автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.01 / В. В. Коцур; НАН України, Інститут історії України. — Київ, 2020. — 42 с. — укр.

У дисертаційному дослідженні національні меншини України розглянуто в контексті суспільно-політичних трансформацій 90-х рр. XX ст. — поч. XXI ст. на тлі зовнішньополітичних

впливів держав-сусідів та геополітичних викликів початку нового тисячоліття. До основних проблемно-змістових блоків дослідження належать формування правового статусу етнічних меншин, їх культурно-громадська діяльність; реалізація державної етнонаціональної політики та гармонізація міжнаціональних відносин; вплив російського та європейського цивілізаційних чинників на етнополітичний розвиток України в умовах глобалізації; соціально-професійна стратифікація, особливості регіональної ідентичності, електоральної та іншої суспільної поведінки; удосконалення нормативно-правової бази задля забезпечення умов розвитку національних меншин України; інформаційні запити національних меншин та їх участь у виборчих перегонах тощо. Особливості українського етнополітичного простору стала відсутність політичних партій нацменшин загальнонаціонального масштабу, хоча на місцевому рівні нацменшини мали вільний доступ до представницьких органів влади. Проте постійне перформативання центрального органу управління етнонаціональними процесами негативно позначилося на координації та оперативності ухвалення рішень у сфері етнополітики. У дослідженні наголошено на тому, що російська агресія проти України кинула серйозні виклики усій світовій спільноті насамперед тому, що було зроблено ставку на національні меншини з метою запуску дезінтегративних процесів задля одержання контролю не лише над деякими регіонами, а й над усією країною. Суттєвою загрозою єдності країни дотепер залишаються спроби проросійських політичних сил нав'язати суспільству ідеї федералізації України; заперечити українську національну ідентичність; дискредитувати державу у світі та посіяти розбрат у всіх сферах суспільного життя — культурній, духовній, політичній. Автором запропоновано низку рекомендацій щодо гармонізації міжнаціональних відносин в Україні задля забезпечення її подальшого стабільного розвитку.

Шифр НБУВ: РА445890

4.Т.103. Повсякденне життя вояків австро-угорської та російської армій на українських теренах в роки Першої світової війни: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.05 / І. В. Стичинський; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2020. — 20 с. — укр.

Розглянуто, за допомогою залучення широкого кола тематичних джерел та історіографічного доробку, проблему мілітарно — антропологічного виміру Першої світової війни на українських землях. Зокрема, повсякденне життя та побутові умови вояків австро-угорської та російської армій — основних супротивників у Великій війні в окреслених географічних межах. Значну увагу приділено питанням однострою та спорядження, стану матеріального забезпечення, проживання вояків досліджуваних армій у фронтних умовах під час Першої світової війни. Акцентовано увагу на малодосліджених аспектах питань жінки на фронті, яке розглянуто у двох вимірах: жінка-військовик та жінка, наближена до фронту. Вивчено явище небойових контактів між вояками армій-супротивників. Докладно розглянуто мілітарно-антропологічний компонент добровольчих формувань в австро-угорській армії — Леґіону УСС та Польських Леґіонів.

Шифр НБУВ: РА445478

4.Т.104. Регіональні особливості нерухомих пам'яток України: [кол. монографія] / Г. М. Бичковська, О. Н. Гаврилюк, С. В. Гаврилюк, А. О. Горькова, Л. О. Гриффен; ред.: Л. О. Гриффен, О. М. Титова; НАН України, Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, Центр пам'яткознавства. — Київ: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2017. — 275 с.: рис., табл. — укр.

Висвітлено актуальні питання збереження нерухомих пам'яток України з урахуванням особливостей, якими визначаються самі пам'ятки та задачі їх збереження залежно від специфіки культурно-історичних і природних умов різних регіонів нашої країни. Охарактеризовано історико-культурні та природні фактори регіонального розмаїття нерухомих пам'яток України. Розкрито суть народної архітектурної творчості та регіональні особливості пам'яток вітчизняної традиційної архітектури. Розглянуто характерні особливості нерухокої спадщини західних областей України.

Шифр НБУВ: ВА813028

4.Т.105. Русь і Польща в міжнародному житті Європи (X — перша половина XIII ст.): [монографія] / О. Б. Головки; НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського. — Київ: Академперіодика, 2021. — 598, [1 с.: кольор. іл., карти — укр.

Розглянуто історію відносин двох найбільших слов'янських держав, Русі та Польщі, протягом двох з половиною століть — з кінця X до середини XIII ст. Придлено увагу показу впливу на перебіг цих відносин внутрішньополітичних процесів, перш за все еволюції системи державного устрою двох країн. Висвітлено роль зовнішньополітичної діяльності руської і польської панівних верхівок у подіях міжнародного життя держав і народів Європи в добу раннього та класичного середньовіччя. Показано, як міжнародна ситуація доклала Русі та Польщі впливала на хід їх міждержавних зв'язків і внутрішньополітичного розвитку.

Шифр НБУВ: ВА852872

4.Т.106. Селянство, земля і влада в період Української революції (1917 — 1921 рр.): [монографія] / С. В. Корновенко, Н. І. Земзюліна, Н. А. Ковальова, Б. Г. Малиновський, В. В. Масненко, А. Г. Морозов, О. В. Михайлюк, Ю. Г. Пасична; Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. — Черкаси: Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького, 2020. — 439 с.: табл. — Бібліогр.: с. 405-439. — укр.

Досліджено соціокультурні трансформації в українському селі на початку ХХ ст. Зроблено аналіз аграрного законодавства, висвітлено проведення перетворень у сфері землеволодіння та землекористування в українському селі різними політичними силами періоду Української революції 1917 — 1921 рр. Описано події Української революції 1917 — 1921 рр. Окреслено особливості аграрного питання на західноукраїнських землях, становлення національної державності на західноукраїнських землях та наведено розробку аграрного законодавства. Розглянуто аграрну політику Уряду Півдня Росії (С. В. Корновенко), зміст врангелівського аграрного законодавства, діяльність волосних та повітових земельних рад, аспекти закріплення землі у приватну власність селян. Увагу приділено радянській аграрній політиці періоду Української революції (1917 — 1921 рр.).

Шифр НБУВ: СО37827

4.Т.107. У витоків енциклопедичного проекту «Історія міст і сіл Української РСР» у 26-ти томах / О. Черняхівська // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 11. — С. 205-225. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Розглянуто передумови виникнення і реалізації унікального енциклопедичного проекту «Історія міст і сіл Української РСР» у 26-ти томах. Наголошено на актуальності цього питання, незважаючи на те, що проект реалізовували з 1962 до 1983 рр. У післявоєнний період ідея створення багатотомного енциклопедичного видання (словника-довідника) з історії населених пунктів України поступово оволодівала масами і завойовувала все більше прихильників. Ними були не лише представники вітчизняного академічного соціогуманітарного співтовариства, але й широкі верстви населення, які під час і в результаті реалізації проекту стали більш цікавитися питаннями краєзнавства. Авторка стверджує, що саме львівська наукова спільнота (академік І. Крип'якевич з його підлеглими в інституті суспільних наук АН УРСР у Львові) зробила перші практичні кроки на рівні регіону у напрямку реалізації цієї ідеї ще до виходу відповідної постанови наприкінці травня 1962 р. Вони саме з 1959 р. розпочали роботу з укладання історично-географічного словника Львівської обл. Ідею було розвинуто у київській академічній спільноті на рівні керівників відповідних інституцій. Так, з 1960 р. у відділі допоміжних історичних дисциплін Інституту історії АН України проводили спеціальні наради з формування концепції багатотомника, а також розробляли організаційний супровід проекту. Також заздальгедь Архівне управління при Раді Міністрів УРСР стало проводити роботу з виявлення в центральних та обласних архівах дотичних матеріалів і внесення їх у картотеки, підготовки відповідних методичних матеріалів. Відзначено роль першого секретаря ЦК КПУ П. Шелеста у промоції цієї ідеї. Отже, у розвідці визначено роль, яку відіграла у формуванні засад і структури багатотомника академічна історична спільнота Києва — Львова, що у взаємодії з компартійною верхівкою республіки привело до владної легітимізації проекту в постанові ЦК КП України 16/18-з від 29 травня 1962 р. «Про видання «Історії міст і сіл Української РСР»».

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.Т.108. Шості Зарембівські читання: матеріали Шостих Всеукр. Заремб. наук. читань «Українське пам'яткознавство: сучасні проблеми та тенденції», присвяч. 70-річчю від дня народж. д-ра іст. наук С. З. Заремби, м. Київ, 18 квіт. 2017 р. / ред.: О. М. Титова, Л. М. Бесов, Л. О. Гриффен; НАН України, Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, Центр пам'яткознавства. — Київ: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2017. — 254 с.: рис. — укр.

Висвітлено актуальні проблеми вивчення та збереження історико-культурної спадщини в Україні. Розкрито особливості класифікації пам'яток історії та культури. Розглянуто пам'яткоохоронні заходи на Чигиринщині в 20-х рр. ХХ ст. Висвітлено роль приватного колекціонування у сучасному музейництві. Подано інформацію про М. Дяченка — маловідомого пам'яткознавця 1920-х — початку 1930-х рр. Розкрито виховний потенціал церковних пам'яток в умовах інформаційного суспільства.

Шифр НБУВ: ВА813031

4.Т.109. Структура управлінських комунікацій середньовічної держави Київська Русь / Л. Біловус, Ю. Боднарчук, О. Гомотюк // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 12. — С. 34-52. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження узагальненої структури управлінської комунікації періоду ранньофеодальної держави Київська Русь як особливий вид соціальних комунікацій; виявляє типові риси в системі управлінських комунікацій культурних традицій народів, що перебували у безпосередній взаємодії; проаналізовано

історично сформовані риси управлінських комунікацій з метою встановлення причинно-наслідкових зв'язків якісного функціонування держави Київська Русь. Методологія дослідження полягає у застосуванні загальнонаукових методів дослідження (опис, порівняння, аналогія, аналіз та ін.), а також передбачає застосування порівняльно-історичного методу, історично типологічного, історично хронологічного. Наукова новизна роботи полягає у дослідженні поєднання культурних традицій агентів взаємовпливу в політичній системі управлінських комунікацій Київської Русі, як ефективної комунікаційної мережі, що зумовила тривалий розвиток середньовічної держави в умовах поліцентричності та територіальної розгалуженості. Розглянуто основні складові управлінсько-комунікативної моделі державного управління в Київській Русі як поєднання різних культурних традицій воїнів-варягів та автохтонів слов'ян. Окреслено умови застосування та якісні наслідки використання комунікативної системи для централізації держави й ефективного її розвитку упродовж тривалого періоду. Зосереджено увагу на історичній складовій політичних інституцій, які увійшли до управлінської моделі комунікацій Київської Русі. Висновки: управлінсько-комунікативна мережа Київської Русі сформувала симбіоз двох управлінських культур слов'янської та норманської правлячих традицій. Взаємопроникнення культур і стабільний еволюційний розвиток комунікаційної мережі сприяли якісному існуванню держави упродовж тривалого періоду.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.Т.110. Розвиток торгівлі в містах Наддніпрянської України в 1785 — 1917 рр.: сучасна вітчизняна історіографія / О. Бондаренко // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 11. — С. 75-90. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Зроблено спробу з'ясувати ступінь дослідження розвитку торгівлі в містах Наддніпрянської України в 1785 — 1917 рр. у сучасній вітчизняній історіографії. З'ясовано, що в історичній науці суттєво розширилося коло питань економічного розвитку міст, які сьогодні досліджуються українськими вченими. Зазначено, що крім традиційних аспектів вивчення порушеної проблеми, певна увага приділяється й таким важливим напрямкам наукового пошуку, як форми та методи внутрішньої та зовнішньої торгівлі в українських містах, приватне підприємство в усіх сферах міської економіки тощо. Встановлено, що зазвичай розвиток торгівлі у містах розглядається у контексті аналізу економічних явищ в українських губерніях загалом або ж поміж інших проблем досліджень історії певних регіонів чи окремих міських поселень. Характерною рисою багатьох праць є перебільшена увага до нагромадження фактичних даних замість узагальнень і теоретичного осмислення досліджуваних процесів. До того ж, важливою особливістю сучасних наукових студій є те, що вивчення розвитку торгівлі в містах здійснюється нерівномірно як в регіональному так і в хронологічному вимірах. Адже більшість досліджень стосується пореформеного періоду та розвитку торгівлі в містах Півдня України і насамперед Одеси. У висновках визначено основні тенденції та окреслено здобутки й недостатньо досліджені питання, визначено основні напрями подальшого вивчення порушеної проблеми. Зауважено, що, сучасна вітчизняна наука напрацювала достатній дослідницький матеріал, на основі якого актуальним є створення комплексної, синтетичної праці з історії розвитку торгівлі в містах Наддніпрянської України в 1785 — 1917 рр. з широким залученням компаративістського інструментарію.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.Т.111. Особливості і проблеми реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні та Латвії у 1991 — 2021 роках / Н. Красножон // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 12. — С. 69-88. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Висвітлено особливості реформ децентралізації в Україні та Латвії, втілення їх у життя та аспекти, які є визначальними в реалізації їх успішного проведення: на латвійському прикладі для України. Визначено, що в Україні децентралізація розпочалась, як і в Латвії, із низового адміністративно-територіального рівня та є глобальною перебудовою моделі управління в державі, створення ефективної системи територіальної організації влади відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування, але відсутній дієвий механізм, який би забезпечив практичну реалізацію права громади на прямі практичні дії реалізації ряду поточних питань громади. А децентралізація в Латвії, так само, як і в Україні, усі роки розбудови відновленої незалежності, включала декілька окремих реформ, які проходили не синхронно, через що виникало багато труднощів і проблем. Так, бюджетна децентралізація передувала реформам рад та адміністрації. Реформа місцевого самоврядування розпочалась раніше і саме самоврядуванню закон надав більше повноважень, але громади не могли реалізувати ці повноваження, бо були неукрупнені, невеличкі за розмірами і недостатньо спроможними діяти самостійно. Визначено ряд рекомендацій, які вартують їх дотримання при подальшій реформі децентралізації в Україні: не відкладати заходи по введенню фінансової і адміністративної автономії, інакше буде більше супротиву, чим підтримки; спри-

яти не лише об'єднанням, але паралельно розвивати і співробітництво; по мірі можливостей сприяти створенню і укріпленню єдиної асоціації самоуправління, проводячи із нею консультації при кожному кроці реформ; консультуватися із кожним самоуправлінням і компенсувати та допомагати тим, хто може опинитися на околиці; децентралізувати окремі функції разом із реформами. Зроблено висновки, що долаючи довгий шлях реформ в умовах нестабільності політичної і економічної, ефективність децентралізації в Україні залежить від того, наскільки спроможними стануть громади, які об'єдналися і наскільки дієвим інструментом із наданням послуг населенню вони будуть. Формування громад в Україні сьогодні відбувається в умовах світової пандемії, складних геополітичних трансформацій, економічної кризи і потребує як подальших досліджень проблеми, вивчення зарубіжного досвіду, так і зусиль всіх, без винятку: і законодавця, і керівників громад, і обраних, делегованих від народу представників ОТГ, і від кожного пересічного громадянина. Тільки згуртована командна робота, спрямована на позитивний, чітко визначений у стратегічних цілях громади, результат; сумлінна сплата податків; прозорий розподіл та вдала реалізація і освоєння коштів; життєздатна інвестиційна політика, — зможуть гарантувати бажаний позитивний результат і комфортне життя для населення в об'єднаній територіальній громаді.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.Т.112. Село Жуки — батьківщина літописця Самійла Величка: зб. матеріалів наук. конф. / ред.: Л. В. Бабенко, М. М. Кононенко, А. Г. Логвиненко; НАН України, Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, Центр пам'яткознавства, Полтавська обласна державна адміністрація, Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського. — Київ: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОPIK, 2017. — 79 с.: рис. — укр.

Наведено результати досліджень, присвячених постаті ушлякленого козацького літописця Самійла Величка — автора монументального твору, що охоплює події української історії від початку XVII ст. до 1700 р. Розглянуто роль сіл Жуки і Тахтаулово в історії українського державотворення. Розкрито особливості відображення подій історії козацької доби у творах українського літописання. Увагу приділено шкільній освіті в Гетьманщині за часів Самійла Величка. Подано інформацію про втрачені та вцілілі об'єкти культурної спадщини села Жуки й округи.

Шифр НБУВ: ВА81302

Див. також: 4.Т.116, 4.Ч.1193

4.Т.113. Публіцистика І. Л. Шрага (1847 — 1919) як джерело з історії земського ліберального руху на півночі Лівобережної України (60 — 80 рр. XIX ст.) / Н. Котельницький // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 12. — С. 53-68. — Бібліогр.: 29 назв. — укр.

Досліджено публіцистичні твори І. Шрага, які було опубліковано на сторінках демократичних засобів масової інформації початку XX ст., зокрема в одеському журналі «Южные записки» та центральній газеті «Киевская мысль». Методологічною основою публікації стали базові принципи персональної історії, системності, цілісності, логічності, послідовності, антропоцентризму. Інструментарієм дослідження слугували універсальні методи наукового аналізу та синтезу, узагальнення, контент-аналізу, методи індукції та дедукції, проблемно-хронологічний, історико-генетичний та порівняльно-історичний методи. Наукова новизна публікації полягає у тому, що вперше у сучасній історіографії до міжнародного наукового обігу запроваджується якісно новий корпус першоджерел з історії земського ліберального руху на півночі Лівобережної України (60 — 80 рр. XIX ст.), який раніше не був предметом спеціального вивчення. Проаналізовано публікацію сина видатного діяча М. Шрага, присвячену аналогічній тематиці, яка вперше запроваджується до міжнародного наукового обігу та надає змогу співставити позиції батька і сина Шрагів та прослідкувати політичну спадковість різних поколінь українських інтелектуалів. Зроблено висновки, що віднайдені та запроваджені до міжнародного наукового обігу публіцистичні твори І. Шрага є вагомим першоджерелом з історії земського ліберального руху на півночі Лівобережної України. Проведений контент-аналіз пам'яток, зокрема авторських статей опублікованих в одеському журналі «Южные записки», свідчує, що проблема «українського питання» у Російській імперії другої половини XIX ст. займала належне місце у системі світоглядних орієнтирів, координат та програматичні опозиційної аристократичної фронди північної України. Публічне персональне інтерв'ю Іллі Людвиговича газеті «Киевская мысль» можна вважати справжньою джерельною скарбницею для дослідників визвольного руху у Російській імперії другої половини XIX початку XX ст., створеною за усіма канонами усної історії, оскільки у ньому І. Шраг надав вагомі свідчення про розвиток земського конституційного руху у Російській імперії 70 — 80 рр. XIX ст. Аналіз публікації сина І. Шрага М. Шрага засвідчує, що між батьком і сином Шрагами існувала генетична політична

спадковість позицій, яка проявлялася у тому числі й на рівні історичних поглядів.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.Т.114. Роль громадської ініціативи у розширенні мережі початкових навчальних закладів на Лівобережній Україні в 1805 — 1860 рр. / І. Левченко // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 12. — С. 89-104. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Досліджено проблему становлення та функціонування початкових навчальних закладів на Лівобережній Україні у 1805 — 1860 рр. Проаналізовано роль Міністерства освіти, яке залишило за собою контрольні функції, а утримання початкових навчальних закладів переклало на плечі громадськості. Висвітлено позицію консервативної частини суспільства, яка не підтримувала освітні ініціативи і позицію прогресивної частини громадськості, яка брала на себе левову частку фінансування у справі відкриття, функціонування та розвитку повітових та приходських училищ на Лівобережній Україні у досліджуваний період. Розкрито головну умову існування навчальних закладів, яка полягала у їх матеріальному забезпеченні. Наведено імена меценатів, які активно впливали на розвиток освітнього процесу, жертвували на користь училищ значні кошти, книги, навчальні приладдя, меблі, медикаменти, помешкання тощо. Зауважено стосовно ролі національних меншин у становленні та функціонуванні початкових навчальних закладів на Лівобережній Україні у досліджуваний період. Зокрема, висвітлено ініціативу нижинських греків, які переймалися освітніми проблемами своїх співвітчизників. Висвітлено роль почесних опікунів та наглядачів повітових училищ, які нерідко ставали їх постійними меценатами. Переймаючись господарськими проблемами, вони намагались покращити умови навчання своїх підопічних. Вказано факти, які свідчать про їх безкорисливу благодійну справу, яка полягала у постійних пожертвуваннях. Розглянуто двостороннє фінансування початкових навчальних закладів, яке полягало у наданні матеріальної допомоги від почесних опікунів (наглядачів) навчальних закладів, а також приватних осіб.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

Етнографія

4.Т.115. Народницько-лінгвістична етноантропологічна концепція Ф. Вовка / О. Коломієць, Г. Бондаренко, О. Головата // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 11. — С. 113-134. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Народницько-лінгвістична етноантропологічна концепція Ф. Вовка була першою спробою теоретичних узагальнень в царині української етнічної антропології. З багатьох, головним чином не залежних від нього, причин Ф. Вовк не подав цієї концепції у вигляді єдиної праці, але аналіз доступних нам джерел дає змогу відтворити головні її засади. Підкреслено, що Ф. Вовк був автором і найбільш послідовним провідником нової методології етноантропологічного дослідження, заснованої на глибокому вивченні суті «народного буття», розумінні взаємопов'язаності, взаємозумовленості всіх сторін цього буття. Ця методологія на-

дає змогу одержати найповніші уявлення про процес етногенезу. Йдеться про методологію так званого «антропогеографічного підходу». Антропогеографічний підхід полягає у визначенні ареалів так званих антропологічних (расових) типів, а також географічної спрямованості варіацій цих типів (напрямок міжгрупової змінності за обома групами ознак — вимірювальними та описовими; такі напрямки, в яких спостерігаються посилення чи послаблення певних антропологічних особливостей окремих груп населення, визначаються кореляційними зв'язками між ознаками). Антропогеографічний підхід до етноантропологічних досліджень українського етносу за радянських часів не застосовувався, його було замінено своєрідним «етнополітичним» підходом, що надало змогу спекулювати на етнокультурній спорідненості трьох східнослов'янських народів і робити потрібні владі висновки про те, що українці, мовляв, нічим і антропологічно не відрізняються від росіян і білорусів. Наслідком ігнорування антропогеографічного принципу було те, що, наприклад, великомасштабними дослідженнями Української антропологічної експедиції 1956 — 1963 рр. не була охоплена п'ята частина (точніше 20,7 %) території Української РСР — український Південь або Степовий етнографічний район України. Висновки Ф. Вовка про південний напрямок як головний напрямок таких зв'язків підтверджуються сучасною наукою. Необхідність критичного переосмислення методологічних засад української етнічної антропології, належна оцінка здобутків школи Ф. Вовка не викликає сумнівів. Осмислення теоретико-методологічних засад етноантропологічної концепції Ф. Вовка, введення в сучасний науковий обіг матеріалів багатолітніх досліджень Ф. Вовка та його учнів значною мірою збагатить уявлення про процес етногенезу українців.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

Див. також: 4.Ш.1238

Господарство, культура, побут і суспільне життя народів

4.Т.116. Діяльність органів земського самоврядування з розвитку й популяризації гончарного промислу Полтавщини (1876 — 1919): монографія / О. О. Белько; НАН України, Інститут народознавства, Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному. — Опішне: Українське Народознавство, 2017. — 278, [1] с.: мал., табл. — (Українські керамологічні студії; вип.14). — Бібліогр.: с. 226-[254]. — укр.

Досліджено вплив Полтавського губернського земства на гончарний промисел Полтавщини впродовж 1876 — 1919 рр. Охарактеризовано наявні джерела та літературу з проблематики дослідження. Розглянуто засоби впливу земства на поліпшення технічного та технологічного процесів, художньої досконалості виробів. Проаналізовано основні напрями діяльності земства з підтримки промислу. З'ясовано роль і місце земських гончарних навчальних закладів у вирішенні актуальних проблем промислу. Досліджено заходи щодо популяризації та збуту глиняних виробів через кустарні склади, виставкову діяльність на території регіону, держави та на міжнародних ринках.

Шифр НБУВ: ВА813023

4.У.117. Історик і теоретик національної економіки: до 90-річчя від дня народження Степана Злупка (15.07.1931 — 15.11.2021) / О. В. Стефанишин, М. В. Кічурчак // Укр. соціум. — 2021. — № 3. — С. 164-169. — укр.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.У.118. На изломах времен... Моя летопись полувека. Эссе. Ч. I / Ю. В. Макогон // Экон. вісн. Донбасу. — 2021. — № 1. — С. 220-232. — укр.

Здійснено автобіографічну спробу розповісти про той час, у якому жив, і про виникнення потреби розповісти про пережиті, та й ті, які ще досі переживає І. Ю. Макогон, наслідки зміни часів. У кожного автора своє бачення, при формуванні якого мали значення безліч чинників: становище в суспільстві, освіта, професія, що втрачав-набував, вік — і так далі.

Шифр НБУВ: Ж25176

4.У.119. Прикладна економіка: підручник / Б. О. Язлюк, А. І. Гулей, О. О. Красноруцький, Т. А. Власенко, А. М. Буттов; ред.: Б. О. Язлюк; Західноукраїнський національний університет. — Тернопіль: ЗНУ, 2021. — 373 с.: табл. — Бібліогр.: с. 340-373. — укр.

Розкрито актуальні проблеми прикладної економіки, які пов'язані з організацією діяльності суб'єктів господарювання, особливостями державного втручання в ринкову економіку, удосконаленням системи управління промисловою політикою, формуванням механізму забезпечення економічної безпеки тощо. Висвітлено питання організації підприємницької діяльності. Викладено теоретичні аспекти фінансової стабільності підприємств. Охарактеризовано сучасні концепції розвитку підприємств. Увагу приділено питанням оцінювання ефективності менеджменту персоналу, проблемам антикризового менеджменту та запобігання банкрутству підприємства, сучасним технологіям управління змінами на підприємстві. Висвітлено організаційні основи розвитку інноваційного підприємництва.

Шифр НБУВ: ВА853453

4.У.120. Удосконалення державної податкової політики в умовах поширення Gig-економіки / Є. Г. Матвійшин, З. С. Горпинюк // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 4. — С. 50-58. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто чинники, що супроводжують поширення Gig-економіки та пов'язані з цим процеси у сфері оподаткування її суб'єктів. Для Gig-економіки притаманно переважання на ринку праці короткотермінових трудових угод і робота на умовах фрілансу у порівнянні з зайнятістю на постійній основі. Запропоновано напрямки вдосконалення державної податкової політики в цих умовах. Досвід інших країн свідчить про доцільність таких напрямків: поширення новітніх засобів обміну інформацією та оподаткування з використанням інструментів сили податкових платежів за допомогою світових електронних платіжних систем, застосування режиму оподаткування IP Box у сферах Gig-економіки, пов'язаних з інтелектуальною власністю.

Шифр НБУВ: Ж23291

Див. також: 4.У.355, 4.У.507, 4.Ч.1194

Методологія економічної науки

4.У.121. Исследование взаимосвязи продовольственных, энергетических и водных ресурсов с помощью трехсекторальной модели Лоренца / К. Л. Атоев, Л. Б. Вовк, С. П. Шпига // Проблемы упр. и информатики. — 2021. — № 3. — С. 141-152. — Бібліогр.: 28 назв. — рус.

Рассмотрена проблема создания новых методов для комплексного моделирования риска и управления им, которые позволяют исследовать синергетические взаимодействия между источниками рисков различного происхождения в условиях неопределенности. Предложен подход к исследованию взаимосвязи продовольственных, водных и энергетических ресурсов с помощью трехсекторальной модели Лоренца (МЛ), объединяющей в единой структуре относительно описанные сектора экономики, каждый из которых рассматривается в терминах уровня производительности, количества рабочих мест и уровня структурных нарушений. В результате математического моделирования определены условия возникновения детерминированного хаоса в минимальной модели экономического развития и выявлены возможные причины растущей уязвимости глобальной экономики к малым изменениям параметров управления. Рассмотрена задача определения

эффективных управлений в целях минимизации суммарных структурных нарушений за выбранный интервал времени. В результате модельных экспериментов определены траектории изменения параметров управления, позволяющие уменьшить число структурных нарушений. Это достигается за счет измененных соотношения уровней предложения и спроса продукции, спроса и предложения на создание рабочих мест. Рассмотрено влияние случайных возмущений на стохастическую деформацию детерминированных аттракторов МЛ. Показано, что при случайных возмущениях траектории стохастической системы покидают детерминированный аттрактор и образуют вокруг него некоторый пучок с соответствующим вероятностным распределением. Рассмотрена возможность дальнейшего усложнения модели за счет учета других секторов экономики с помощью МЛ в комплексной форме. Задача исследования п секторов экономики сводится в этом случае к рассмотрению поведения ансамбли п связанных осцилляторов, генерирующих колебания с частотами ω_n соответственно. Коллективная синхронизация данных осцилляторов может быть исследована с помощью модели Курамото. Задача управления социально-экономическим развитием в условиях возникновения хаотических режимов сводится для комплексной модели к управлению частотой поля с ненулевым средним, которое генерируется связанными осцилляторами.

Шифр НБУВ: Ж26990

4.У.122. Математичне моделювання динаміки кризових ситуацій і оптимізація керування ринком переміщення капіталу в умовах глобалізації світової фінансово-економічної системи / В. В. Хиленко // Кібернетика та систем. аналіз. — 2022. — № 1. — С. 122-136. — Бібліогр.: 36 назв. — укр.

Продовжено цикл робіт із математичного моделювання динаміки світової фінансово-економічної системи (ФЕС) в умовах глобалізації та аналізу відповідних особливостей переміщення (руху) капіталу. Розглянуто особливості структуризації процесів переміщення капіталу в умовах сучасної глобалізованої ФЕС та їх впливу на ефективність інвестиційного портфеля та економіку країн-донорів і країн-реципієнтів. Встановлено взаємозв'язок динамічних процесів руху позикового капіталу та індикатора Баффета як характерну ознаку виникнення та розвитку криз. Визначено умови, за яких подальше вливання капіталу («залиття кризи грошима») втрачає ефективність.

Шифр НБУВ: Ж29144

4.У.123. Результативність функціонування та розвитку систем: оновлені підходи до дефініцій SEE-управління / Н. В. Буреннікова, В. О. Ярмоленко, Ю. Ю. Буренніков // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 94-100. — Бібліогр.: 29 назв. — укр.

Висвітлено питання SEE-управління як засобу підвищення результативності процесів функціонування складних систем у контексті дефініцій «кількість/якість». SEE-управління здійснюється на основі вимірювання та оцінювання складових згаданої вище результативності із зазначенням можливих регуляторних дій зі змінення результативності функціонування та розвитку систем. Підкреслено, що окрему зацікавленість у науковців викликають не тільки проблеми розвитку систем, а й стани, які визначають порядок функціонування систем — аттрактори. Мета роботи — розкриття ролі та значення аттракторів як підґрунтя для формування синергетичного потенціалу SEE-управління для подальшого розвитку систем, а також доповнення на цій основі методології згаданого управління на базі авторських складових результативності розумінням інкрементів та декрементів у контексті парадигми «кількість/якість» у наративі «зростання/розвиток» — для уточнення алгоритмів дій у процесі управління системою, яка прагне динамічно розвиватися. Зазначено, що комплекс авторських показників складових результативності функціонування та розвитку системи на практиці надає змогу сформулювати підходи до оцінювання станів системи з точки зору згаданої вище результативності. Вказане уможливило розуміння того, які саме корективи та в який час функціонування системи слід внести, щоб вона працювала та розвивалася результативно. Зроблено висновок, що результативні, дієві процеси можуть слугувати аттракторами, здатними спрямовувати розвиток системи в потрібному руслі, коли вона перебуває в точці біфуркації.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.124. Forecasting economic result of manipulation using game theory modeling / O. Kuzmin, N. Stanasiuk, D. Berdnik // Econ., Entrepreneurship, Management. — 2021. — № 1. — С. 1-13. — Бібліогр.: 8 назв. — англ.

Manipulations are taking place widely on various capital, commodity, derivative and other markets. They are reported regularly and sometimes causing significant losses. But it doesn't mean that the efforts intended to limit this sort of activity are insignificant. Surveillance budgets, as well as applied fines, are impressive. The annual volume of manipulative attempts and the efforts, intended to deter these attempts, are growing exponentially year after year. The imperfection and low versatility of detection methods are leaving space for successful attempts, making manipulative behavior still attractive. This paper is representing the model, based on the Game Theory and aimed to fit modern requirements of surveillance. The article defines basic problems in manipulation detection and proves model's capability to solve them. However, the problem is reviewed on a general level allowing to elaborate the versatile model, but not a specific manipulative scenario. At the same time, the model allows complementing it with precise tools defining aspects related to actual manipulation. Manipulation and the shaping of its economic results are reviewed in-depth, revealing its core phenomenology.

Шифр НБУВ: Ж43975

4.У.125. Robust food — energy — water — environmental security management: stochastic quasigradient procedure for linkage of distributed optimization models under asymmetric information and uncertainty / Y. Ermoliev, A. G. Zagorodny, V. L. Bogdanov, T. Ermolieva, P. Havlik, E. Rovenskaya, N. Komendantova, M. Obersteiner // Кібернетика та систем. аналіз. — 2022. — № 58, № 1. — С. 55-69. — Бібліогр.: 27 назв. — англ.

Запропоновано послідовний алгоритм для зв'язування децентралізованих розподілених оптимізаційних регіональних і секторальних моделей в умовах асиметричної інформації та невизначеності на основі ітеративних процедур стохастичних квазіградієнтів, розроблених для негладкої та недиференційованої оптимізації. Розроблену процедуру використовують для об'єднання індивідуальних регіональних і секторальних моделей для інтегрованого взаємозалежного аналізу та управління безпекою в системі продовольство — енергія — вода — довкілля.

Шифр НБУВ: Ж29144

Див. також: 4.У.132, 4.У.143

Економічна освіта

4.У.126. Інноваційні методи викладання при вивченні економічних дисциплін у закладах вищої освіти України / І. А. Рядинська // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 134-138. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — розглядання суті та значення інноваційних методів викладання економічних дисциплін у закладах вищої освіти, використання їх у професійній діяльності зі студентами під час проведення навчальної роботи. Розглянуто інноваційні методи навчання під час викладання економічних дисциплін, які використовуються в системі сучасного освітнього процесу в закладах вищої освіти України. Визначено особливості форм і методів інноваційного навчання, розкрито специфіку їх використання під час проведення занять зі студентами з економічних дисциплін. Перелічено застосування таких методів, форм і прийомів навчальної роботи, як: аудіовізуальний метод навчання; аналіз помилок, колізій, казусів; дискусія із запрошенням фахівців; брейнстормінг («мозковий штурм»); «дерево рішень»; ділова (рольова) гра (студенти перебувають у ролі викладача з економіки, бухгалтера, аудитора, брокера, менеджера тощо); «займи позицію»; діалог Сократа (Сократів діалог); метод інтерв'ю; публічний виступ; коментування, оцінка (або самооцінка) дій учасників; навчальний «полігон»; метод аналізу та діагностики ситуації; метод кооперативного навчання; проблемні методи; частково пошукові методи; дослідницькі методи; метод проектів; моделювання; тренінги; програмно-рольовий метод генерування ідей; робота в малих групах; гра «компетентність»; імітаційні ігри; PRES-формула тощо. Розкрито суть кейс-методу, його принципи, структуру, особливості, вплив на формування якісних характеристик майбутнього фахівця з економіки. Наголошено на використанні нових технологій у навчанні, таких як мультимедіа, комп'ютери тощо та поєднанні інноваційних методик із класичними, традиційними.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.127. Навички та компетенції, що продукуються навчальним курсом «Цифрове підприємництво» в Університеті 5.0 / Н. М. Краус, К. М. Краус, О. В. Марченко // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. — 2021. — № 1. — С. 6-11. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Обґрунтовано професійні гнучкі/м'які навички цифрового фахівця-практика, що одержує знання за навчальним курсом із цифрового підприємництва в Університеті 5.0. Зміст цифрової компетентності обґрунтовано з позиції вміння спілкуватися, комунікувати і взаємодіяти через використання цифрових технологій у межах ефективно працюючої екосистеми Університету 5.0.

Цифрову грамотність представлено як уміння шукати, фільтрувати різного роду інформацію та цифровий контент; оцінювати цифрові дані, вмінні їх використовувати та управляти ними. Розглянуто завдання, що ставляться перед курсом «Цифрове підприємництво» та потребують вирішення з метою поліпшення змісту підготовки студентів економічних спеціальностей в Університеті 5.0. Охарактеризовано віртуально-реальний зріз цифрового кубічного простору інституту креативного фахівця із цифрового підприємництва. Запропоновано авторське визначення змісту категорій «навчання цифрового підприємництва», «Університет 5.0».

Шифр НБУВ: Ж23244/екон. та підпр.

4.У.128. Передумови освітньої підготовки фахівців з економіки та підприємництва на базі знань математичної статистики / В. А. Ковальчук, Т. М. Ковальчук // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 139-145. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — обґрунтування відповідності набутих компетентностей здобувачів вищої освіти в сфері економіки та підприємництва змісту та обсягу програмних знань з математичної статистики, проаналізовано ряд публікацій за даною проблематикою. Висвітлено існуючі компетентнісні підходи та особливості навчання математики, а також суть пропедевтичних знань і вимог до їх змістового наповнення. Зазначено звужене застосування пропедевтичних знань і відсутність системного підходу з урахуванням міждисциплінарних зв'язків. На основі освітньо-професійної програми «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» проаналізовано зміст робочої програми навчальної дисципліни «Управління якістю, стандартизація та сертифікація». Встановлено сутнісні завдання дисципліни з використанням статистичних методів з контролю та управління якістю продукції та послуг, що вимагають глибоких знань з математичної статистики. Запропоновано механізм встановлення відповідності базових знань з математичної статистики прикладним задачам з управління якістю. Розроблено алгоритми систематизації, оцінки й аналізу вибіркового даного і встановлення виду та параметрів їх статистичного розподілу, що відповідає головним завданням математичної статистики. Наведений алгоритм дослідження супроводжується наочними схемами, в яких покроково відображено хід розв'язку статистичних задач з відповідними формулами, таблицями та рекомендаціями, що сприяє кращому й усвідомленому засвоєнню матеріалу. На прикладі вивчення конкретної фахової дисципліни обґрунтовано системний методичний підхід до формування пропедевтичних знань міждисциплінарного характеру з постановкою задач у певних видах економічної діяльності. Запропоновано поширити використання розроблених підходів й на інші галузі знань у сфері освіти.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.129. Розвиток креативно-активних студентів на шляху до формування персоналу всіх сфер економіки / О. В. Дідух, О. М. Чубка, А. М. Чупак-Голобородько // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 145-150. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета роботи — вивчення й обґрунтування переваг і проблем стосовно креативності студентів у процесі отримання ними фахової освіти. Відповідно до мети дослідження поставлено такі завдання: визначити поняття «креативність», передумови виникнення креативних здібностей; охарактеризувати умови для стимулювання креативних здібностей студентів; визначити перепони та причини відсутності творчої складової у процесі надання вищої освіти; побудувати алгоритм розвитку креативних здібностей у студентів; окреслити умови створення сприятливого середовища, в якому проявлятимуться креативні задатки студента. Об'єктом дослідження є процес реформування вищої освіти в напрямку відповідності сучасним європейським тенденціям розвитку освіти; формування середовища, сприятливого для розвитку креативності студента у процесі отримання ним вищої освіти через алгоритм цілеспрямованої педагогічної діяльності. Предметом дослідження виступають теоретичні та прикладні положення щодо формування середовища, сприятливого для розвитку креативності студента у процесі одержання ним вищої освіти. Наукова новизна дослідження полягає у формуванні єдиного сукупного поняття креативності студентів та у формуванні шляхів подолання проблем у процесі розвитку креативності студентів при одержанні фахової освіти. Практичне втілення результатів дослідження надасть змогу реформувати вищу освіту в бік формування креативно-активного середовища для викладачів і студентів; надасть змогу наблизити систему вчизняної освіти до формування таких спеціалістів на ринку праці, які користуватимуться високим попитом серед вітчизняних і закордонних працевластів.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.130. Теоретико-методичні засади формування культури конкурентних відносин у майбутніх фахівців з бізнес-адміністрування: [монографія] / С. А. Мамиченко; Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». — Київ: Академперіодика, 2021. — 179 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 144-162. — укр.

Розглянуто проблему формування культури конкурентних відносин у майбутніх фахівців з бізнес-адміністрування. Висвітлено

історіографію досліджуваної проблеми. Розкрито понятійний апарат роботи; проаналізовано суть поняття культури конкурентних відносин фахівців з бізнес-адміністрування. Визначено її структуру, що містить когнітивний, операційний, ціннісний, особистісний компоненти. Обґрунтовано методологічні засади дослідження; виокремлено комплекс педагогічних умов формування цієї культури. Розглянуто мету, етапи, завдання експерименту. Репрезентовано його зміст, діагностичний інструментарій та кількісний і якісний аналіз результатів, які підтвердили ефективність розробленого комплексу педагогічних умов формування культури конкурентних відносин у майбутніх фахівців з бізнес-адміністрування.

Шифр НБУВ: ВС68617

4.У.131. Теоретико-методологічні засади розвитку підприємницького університету як центру інноваційних технологій: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04 / Т. Е. Белялов; Київський національний університет технологій та дизайну. — Київ, 2021. — 38 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено теоретико-методологічні засади розвитку підприємницького університету (ПУ) як центру інноваційних технологій. Охарактеризовано процес розвитку ПУ як центру інноваційних технологій. На основі дослідження сукупності теоретико-методологічних, методичних та практичних засад розвитку ПУ як центру інноваційних технологій визначено поняття «підприємницький університет», узагальнено та розвинуто теоретичні засади щодо функціонування та розвитку ПУ як центру інноваційних технологій. Досліджено концептуальні підходи щодо розвитку діяльності ПУ як центру інноваційних технологій, систематизовано методологічні аспекти трансформації класичного закладу вищої освіти в ПУ, визначено особливості функціонування ПУ як центру інноваційних технологій. Сформовано бачення ПУ в освітньому процесі закладів вищої освіти; визначено сучасні тенденції розвитку інновацій в освітній діяльності України в умовах цифрової економіки; здійснено комплексну оцінку розвитку ПУ України як центрів інноваційних технологій та проаналізовано діяльність центрів трансферу технологій ЗВО як інструмента залучення зовнішніх джерел фінансування. Розглянуто науково-методичні засади проектування організаційної структури формування підприємницького університету як суб'єкта ринку; систематизовано й удосконалено науково-методичні положення щодо розвитку ПУ та забезпечення його конкурентоспроможності; узагальнено прикладний інструментарій розвитку ПУ як центру інноваційних технологій. Розроблено авторську методику оцінювання ймовірності трансформації традиційного закладу вищої освіти в ПУ, на основі чого розроблено шляхи підвищення ефективності трансформації закладів вищої освіти в ПУ та здійснено прогнозування результативності розвитку ПУ як суб'єкта ринку та центру інноваційних технологій.

Шифр НБУВ: РА450884

Теоретична економіка. Основи економічної теорії

4.У.132. Еволюція теоретичних підходів до DSGE-моделювання / С. Швець // Екон. теорія. — 2021. — № 1. — С. 67-85. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Зроблено спробу проаналізувати хронологію еволюції теоретичних підходів, які є фундаментом побудови макроекономічних моделей. Протидія деструктивним наслідкам криз передбачає використання модельного апарату як необхідного інструменту попередження дестабілізації. Мета роботи — дослідження етапів розвитку та визначення проблемних питань і перспективних напрямів еволюції макромоделей. Фундаментальна платформа Маршалла і Вальраса зазнала прогресивних змін після доленосних подій Великої депресії і Великої інфляції, які розгорнулися в США в 1920 — 1970 рр. і ознаменували появу нового тренду макромоделювання під назвою динамічних стохастичних моделей загальної рівноваги (англ.:DSGE). Новий інструментарій відзначився радикальною зміною підходів до макромоделювання, де на передових позиціях опинилася мікроекономіка. Моделі DSGE дебютували залученням чотирьох ключових елементів: кривої Філіпса, адаптивних інфляційних очікувань, «прив'язаних» номінальних цін та ендогенної виробничої функції. Етапи зміни теоретичних підходів до макромоделювання увібрали передові новачі спадишні представників класичної і кейнсіанської шкіл. Еволюція побудови макроінструментарію нараховує п'ять генерацій моделей: кейнсіанські, класичні, RBS, нові кейнсіанські і нові кейнсіанські моделі DSGE. Вагомими перевагами моделей DSGE є їх «політична нейтральність», деталізація шоків збурення на суто економічні і суто політичні й встановлення причин і наслідків глибоких структурних зрушень в економіці. Поява чергової генерації макромоделей покликана вирішити чотири злободенні питання: забезпечити фіксацію фінансових потоків, послабити механізм оптимізації раціональних сподівань, деталі-

зувати репрезентативну вибірку економічних агентів і залучити більш глибокі та виважені теоретичні припущення мікроекономіки.

Шифр НБУВ: Ж24845

4.У.133. Інституційна динаміка економічної влади в системі відкритої економіки: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.01 / О. М. Моїсеєнко; Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Харків, 2020. — 23 с.: рис., табл. — укр.

Уточнено теоретичні уявлення про механізми й інструменти впливу економічної влади на інституційний розвиток господарчих систем. Проаналізовано сучасні проблеми розподілу владних повноважень в Україні, які визначають сучасний стан і перспективи розвитку соціально-економічної системи держави. Розкрито зміст інформаційної складової транзакційних витрат реалізації економічної влади суб'єкта як таких, що пов'язані з фінансовим та інституційним забезпеченням вигідного підсилення інформаційної асиметрії, яке породжує додаткові ризики для інших суб'єктів. Обґрунтовано напрями оптимізації розподілу владних повноважень в Україні на основі здобутків сучасної інституціональної теорії. Запропоновано розглядати проблеми владних повноважень в економіці через призму «інституційних ресурсів суспільства».

Шифр НБУВ: РА445144

4.У.134. Концептуально-методичні підходи до ідентифікації типологічних і логічно-структурних характеристик пріоритетних галузей національної економіки / М. В. Куніцька-Ляш, Я. П. Березівський // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 17-23. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Обґрунтовано стратегічну важливість формування пріоритетних галузей для національної економіки, згідно з чим країна має посилити конкурентні позиції, забезпечити соціально-економічний поступ, підвищити інноваційно-технологічну активність. Результати огляду наукових публікацій, де згадуються стратегічні або пріоритетні види економічної діяльності, надали змогу краще систематизувати їх склад і структуру, виявити підходи до їх обрання за різних варіантів розвитку країни та її економіки. Можна знайти низку публікацій, де виокремлюються пріоритетні галузі не в цілому для національного господарства, а в окремих функціональних чи структурних сферах, напрямих та ін. Зроблено висновок про те, що апіорі давати визначення та формувати склад пріоритетних галузей економіки об'єктивно неможливо та неправильно. Водночас при обґрунтуванні системи пріоритетних видів економічної діяльності потрібно дотримуватися принципу системності та комплексності, а також послідовності. Встановлено, що по мірі економічного зростання, зміни характеристик зовнішнього середовища, а також з урахуванням стратегічного бачення місця країни в системі міжнародного поділу праці має змінюватися також і бачення нових видів економічної діяльності, які будуть локомотивами зростання в майбутньому, але вже зараз потребують підготовки відповідних фахівців, розвитку інституційної інфраструктури та акумулювання ресурсного забезпечення. Сформовано класифікацію пріоритетних галузей національної економіки згідно з такими ознаками, як: галузева приналежність, сектори економіки, стратегічна зорієнтованість, глибина впливу, обрана модель економічного зростання, фактори економічного зростання, стадії економічного відтворення, інвестиційний потенціал. Розроблено логіко-структурний алгоритм ідентифікації пріоритетних галузей економіки, що враховує міру вертикальної інтеграції економічного поступу та рівень реалізації потенціалу економічного зростання країни. Встановлено, що до пріоритетних галузей економіки належать сектори, види економічної діяльності, галузі, їх інфраструктура та зв'язки між ними, розвиток яких на поточному етапі та в стратегічній перспективі забезпечує зміцнення конкурентних позицій національної економіки на внутрішньому та зовнішньому ринках, структурно збалансований сталий розвиток території країни, реалізацію національних економічних і соціальних інтересів, створення умов для збереження цих позицій.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.135. Ціннісні засади рівноважного економічного розвитку в умовах новітніх глобальних викликів / Т. І. Артёмова // Укр. соціум. — 2021. — № 3. — С. 88-106. — Бібліогр.: 34 назв. — укр.

Виявлено, що становлення на рубежі століть інформаційного суспільства з осередком у формі мережевої економіки ознаменувало початок глобальної модифікації системи економічних відносин і законів. Така модифікація значною мірою зумовлена новітніми технологічними зрушеннями та новачками в інформаційно-комунікаційній сфері, але за своєю глибиною суттєво має ціннісний характер і пов'язана з необхідністю ґрунтовного осмислення нової соціально-економічної картини світу. Традиційна інтерпретація такої ситуації не відповідає громадським очікуванням щодо можливостей поступального творчого розвитку. Суспільне невдоволення процесами глобалізації наростає. Явища соціально-економічної нестабільності (турбулентності) й невідповідності підтримують цивілізаційні підґрунтя суспільного господарства, породжують низку глобальних викликів і загроз. Показано, що адекватним орієнтиром успішного господарювання є забезпечення збалансованого суспільного розвитку через розбудову цілісної інституційної архітектури, яка функціонує за

законами ефективної економічної рівноваги. Економічна теорія покликана обґрунтувати закони функціонування й засади розбудови інституційної архітектури господарювання. Водночас сучасна економічна наука залишається традиційною, тоді як правильну відповідь на глобальний суспільний запит має надати релятивістська економія, що здатна сформувати соціально-економічні підстави феномену відносності. Визначено, що поняття інституту як перетвореної форми економічної цінності (економічного блага, єдиного у трійстві визначеності граничної корисності, вартості та ціни) є адекватним підґрунтям для розбудови релятивістської економічної науки, методологічного джерела творчого пізнання й формування новітньої цілісної картини світу. Зазначено, що інструментарій ціннісного економічного аналізу (зокрема, модель загальної економічної рівноваги) було сформовано в надрах класичної політичної економії, але сьогодні він потребує оновлення. Встановлено, що методологічне відновлення економічної науки як ціннісного джерела позитивного релятивістського осмислення новітньої картини світу є актуальним порядком денним подальших творчих розвідок у напрямі визначення засад розбудови економіки довіри, предтечі інституційної архітектури. Підґрунтям такої економіки є модель суспільного сектора з осередком у вигляді ринку суспільних товарів, який гармонізує систему громадських інтересів, процеси самоорганізації й організації в економіці, а отже, сприяє формуванню ефективних механізмів стабілізації суспільного розвитку.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.У.136. Cluster as an object of research in the institutional economy and accounting: square plates / V. Huk // *Econ., Entrepreneurship, Management.* — 2020. — 7, № 2. — С. 16-21. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

A critical analysis of globalization processes in the economy is considered and conducted, with an emphasis on the factors of increasing competition. It is established that due to the development of scientific and technological progress of new approaches to socioeconomic development requires the formulation of a new type of institutional environment. It is argued that an important tool for increasing the competitiveness of the economy are the processes of adaptive clustering. It is noted that in the Ukrainian national economy this approach has not become widespread and it is proved that an important component of inhibiting these processes is the lack of proper information base. It is proved that under such conditions an important role in information support belongs to the accounting system. The hypothesis of the study is the assumption that the creation of an accounting and information system in the management of cluster associations should be based on an institutional approach. From this conceptual approach, a study of the current state of accounting in the cluster, taking into account institutional theory. The purpose of the article is to clarify the disposition of accounting as a socio-economic institution and the formation of a cluster as a systemic institution. The existence of a slightly different nature of the interaction of these institutions is established, in which the role of the accounting information system is considered differently, in which it is considered in understanding the information network of the enterprise, and thus differs from the «traditional» interaction «accounting — enterprise». The study identifies the main reasons for the need to use the provisions of institutional theory to address the problems of accounting in the cluster. Based on the study, we propose to consider pre-grouping these concepts (institutional theory, accounting, cluster) and divide them into separate planes: the impact of institutional theory on the development of accounting, cluster from the standpoint of institutional theory, institutional interaction between accounting and cluster.

Шифр НБУВ: Ж43975

4.У.137. Institutional mechanisms of land development management / H. Sharyi, S. Nesterenko // *Економіка і період.* — 2020. — № 4. — С. 6-14. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Переосмислено теоретичний апарат нової інституціональної та неінституціональної теорії у сфері земельної економіки та визначено необхідність подальшої інституціоналізації земельного розвитку в Україні. Проаналізовано суспільні економічні відносини. Виявлено, що саме земельні відносини мають сутнісну структуру: у вигляді інституційного комплексу, в основі якого лежать традиційні, звичаєві й релігійні норми поведінки індивідів, а також соціальні, політичні, економічні, правові та інші інститути, як стійкі соціально-економічні, організаційно-правові структури, установи й організації. Визначено головні принципи нової інституціональної та неінституціональної економіки в земельній сфері, а саме: інститутоцентризм, обмежена раціональність, історизм, економічний опортунізм, земельне благо. Характер співвідношення засобів інституціоналізації земельних відносин з особливостями формування фінансово-економічного простору держави в авторській інтерпретації розглянуто на рівні розбудови в Україні інституційної інфраструктури земельного обігу, формування Державного земельного банку та Національного фонду земель, як державних інститутів. Виявлено, що суспільному земельному розвитку притаманні еволюційні інституціональні зміни, коли почастинні периферійні поступові зміни в нормах і правилах зумовлюють поступові зміни й земельний

розвиток. Доведено, що держава, маючи адміністративні переваги, діючи за економічними методами та за методами правового впливу, повинна змінювати й адаптувати інституціональне середовище як сукупність правил, норм, що формують базис виробництва, обмін і перерозподіл у земельній сфері, адже головна ланка в комплексі земельних прав належить народу України.

Шифр НБУВ: Ж24790

Загальні основи економічного розвитку та формування ринку

4.У.138. Обґрунтування критеріїв креативних індустрій / І. М. Перерва // *Бізнес Інформ.* — 2021. — № 1. — С. 27-33. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження специфіки й особливостей поняття «креативні індустрії» та визначення критеріїв, які надади б змогу ідентифікувати діяльність як таку, що належить саме до креативного сектора; дослідження поняття «креативні індустрії» та їх взаємозв'язок з «культурними індустріями»; розкриття суті різних класифікацій культурних і креативних індустрій; узагальнення теоретичних підходів до дослідження даного сектора. У результаті дослідження проаналізовано та розкрито основні підходи науковців, практиків та організацій щодо визначення понять «культурні індустрії» та «креативні індустрії» та особливості розвитку даного сектора економіки. Висвітлено генезис цих термінів у різних літературних джерелах і показано становлення креативної індустрії як невід'ємної складової при переході від індустріального суспільства до інтелектуального. Досліджено взаємозв'язок і співвідношення культурних і креативних індустрій. Розглянуто роль креативних індустрій в інноваційних процесах, що надає змогу виявити їх вплив як на економічний, так і на соціальний розвиток суспільства. Наведено особистісні та організаційні моделі класифікації креативних індустрій в історичній ретроспективі періодів розвитку креативних індустрій. Визначено особливості та характеристики моделей класифікації креативних індустрій та основні умови включення галузей до креативного сектора. На основі аналізу та узагальнення виділено основні критерії, які нададуть змогу ідентифікувати діяльність, як таку, що належить саме до креативного сектора.

Шифр НБУВ: Ж14572

Див. також: 4.У.139, 4.У.169

Економічні закони та категорії

4.У.139. Аналіз ризику в процесі прийняття управлінських рішень з урахуванням поведінкового підходу / О. М. Матвеева, О. М. Бондаренко, О. П. Дуксенко // *Бізнес Інформ.* — 2021. — № 3. — С. 219-225. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження суті ризику в процесі прийняття управлінських рішень з урахуванням поведінкового підходу та виявлення причин його виникнення. Проведено дослідження ризику, структуроване відповідно до двох дихотомій: ризик/надійність і ризик/небезпека. При цьому поняття ризику управлінського рішення означає складний комплекс альтернатив, у ході аналізу яких виникає необхідність прийняття рішення. Протилежна сторона в кожному випадку виступає лише як поняття рефлексії, чия функція — прояснити, що ж у конкретному випадку акцентується в самому ризику: проблема точності вимірювання в першому випадку або ступінь відповідальності власне за збиток — у другому. Щодо обох відмінностей виявлено, що вільного від ризику управлінського рішення не існує. Доведено, що поняття ризику в процесі прийняття управлінських рішень з урахуванням поведінкового підходу слід протиставляти поняттю надійності. Науковий підхід до визначення надійності представлено у твердженні, що абсолютна надійність недосяжна. Наведено феномен обґрунтованого ризику в процесі прийняття управлінських рішень з урахуванням поведінкового підходу, який є частиною загальної проблеми, що вивчається вченими-економістами та термінологічно фіксується як «обґрунтована господарська діяльність». Елементом такої діяльності є прийняття управлінських рішень. Запропоновано дослідження ризиків, що мають імовірність виникнення у процесі прийняття управлінських рішень з урахуванням поведінкового підходу, на якісному та кількісному рівнях. При цьому доведено, що саме кількісне дослідження ризиків, виявлених на якісному рівні, є основною метою аналізу ризиків згідно з теорією прийняття рішення за наявності ризику.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.140. Поведінкові закономірності прийняття економічних рішень на локальному рівні: теоретичні засади / Х. О. Патицька // *Бізнес Інформ.* — 2021. — № 1. — С. 6-13. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета роботи — визначення поведінкових закономірностей прийняття економічних рішень на рівні територіальних громад. Обґрунтовано основну різницю між традиційною економічною наукою та поведінковою економікою. Традиційну економічну

модель сформовано навколо поведінки «людини економічної», якій притаманна раціональність у прийнятті рішень, повнота самоконтролю, безмежністю когнітивних навичок, обмеженість власним інтересом і стабільність вподобань; поведінкова економіка — навколо поведінки Humans, якій притаманні численні поведінкові упередження, зміна уподобань, набуття нових навичок і навчання, соціальний вплив, альтруїзм тощо. Виділено два рівні поведінкової економіки: мікро- та макрорівень. Перший рівень передбачає вивчення особливостей індивідуального прийняття рішення, другий — дослідження впливу поведінки економічних агентів на розвиток фінансового ринку та економічне зростання територій. Обґрунтовано, що дослідження поведінкових закономірностей на локальному рівні в державі потребує передусім аналізу особливостей індивідуального прийняття рішень у контексті напрацювань мікроповедінкової економіки. Систематизовано принципи поведінкової економіки, які мають суттєвий вплив на поведінкові особливості суб'єктів економіки в процесі прийняття економічних рішень. Визначено когнітивні упередження та евристичні методи, особливості архітектури вибору, що впливають на прийняття рішень.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.141. Створення каталогу ІТ-послуг університетів на основі стандартів ІТІЛ / В. Б. Василів, Ф. Д. Швець, О. А. Хоменчук // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 72-80. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

У сучасному інформаційному світі конкурентоспроможність університетів пов'язана з ефективністю надання ІТ-послуг. Однак розвиток ІТ-інфраструктури вимагає дотримання балансу між вартістю та ефективністю надання послуг. ІТ-послуга включає в себе інформаційні технології, процеси та людей. Відповідно до стандартів ІТІЛ ІТ-підрозділ університету має перейти від підтримки програмного забезпечення, застосунків, серверів і мереж до своєчасного надання ІТ-сервісу кінцевим користувачам. Першим кроком до цього є створення каталогу ІТ-послуг. Метою впровадження каталогу є надання єдиного джерела послідовної інформації про всі оперативні послуги та забезпечення швидкого доступу до них. На відміну від закордонних університетів вітчизняні заклади вищої освіти не практикують систематичний опис ІТ-послуг та їх виклад через ІТ-каталог. Пряме перенесення управлінських моделей закордонних університетів в українське освітнє середовище є недоцільним. Запропоновано трирівневу модель каталогу, надано опис категорій послуг, які можуть надаватися українськими університетами, та визначено атрибути шаблону опису ІТ-послуги. До атрибутів опису віднесено: найменування, тип послуг, стислий опис, бізнес-власник, пріоритет, відповідальний за послугу, споживачі, порядок запити, SLA, системи підтримки, стан/фаза. З моменту, коли каталог ІТ-послуг повністю сформований, починається його періодичний моніторинг за такими критеріями: термін дії SLA, коректність надання ІТ-послуг та ін. Розглянуто формування каталогу за стейкхолдерами університету на прикладі Національного університету водного господарства та природокористування. У цілому використання наданих рекомендацій надасть змогу забезпечити опис ІТ-інфраструктури університетів у вигляді набору сервісів, цінність яких зрозуміла стейкхолдерам і керівництву університету, а також досягти конкурентних переваг на ринку освітніх послуг.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.142. Трансформація ринку інформаційних послуг в умовах цифрової економіки / Н. Д. Кондратенко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 112-118. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — визначення особливостей трансформації ринку інформаційних послуг в умовах цифрової економіки. Виділено основні сегменти інформаційного ринку, а саме: ділова інформація (біржова та фінансова інформація; економіко-статистична інформація; комерційна інформація); фахова інформація (професійна інформація для конкретних професійних груп; науково-технічна інформація; доступ до першоджерел, який організований через бібліотеки та інші архівні служби); споживча інформація (література, музика, новини; інформація щодо роботи інфраструктурних об'єктів; розважальна інформація); освітні послуги (дошкільна, шкільна, спеціальна, вища, дуальна, підвищення кваліфікації, неформальна); забезпечувальні системи (комп'ютери, телекомунікаційне обладнання, комп'ютерне програмування, консультування та надання інформаційних послуг з різних аспектів інформаційної індустрії). На основі аналізу трансформації ринку інформаційних послуг в умовах цифрової економіки зроблено висновок про суперечливий вплив інформаційних технологій (штучний інтелект, BigData, блокчейн тощо) на інституційну структуру ринку інформаційних послуг. З одного боку, ускладнюється інституційна структура та збільшується прибутковість бізнесу, але з іншого — відбувається монополізація та підвищується маніпуляційність інформаційного ринку, що стає причиною потенційно нестабільного середовища з високим рівнем невизначеності та трансакційних витрат. Зазначено, що масове розповсюдження трансакційних зовнішніх ефектів впливає на стан інформаційної безпеки ринку та створює інституційне забезпечення нейтралізації негативного впливу нових цифро-

вих технологій. Підвищення конкурентоспроможності інформаційних послуг забезпечується за рахунок комбінування низьких витрат ведення персоналізованих сервісів, легкої масштабованості бізнесу в результаті безпосередньої взаємодії виробників і споживачів у процесі збору та аналізу неструктурованої та не-системної інформації.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.143. Influence of anonymity, punishment, and high stakes on players' economic behavior in the Ultimatum game / В. Spys // Екон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 155-162. — Бібліогр.: 11 назв. — рус.

Дослідження поведінки гравців може надати відповідь на велику кількість запитань щодо мотивації та рушійних сил учасників переговорів. Особливо гостро стоїть проблема розуміння мінімальних очікувань суб'єктів переговорів, готовності прийняти гірші умови порівняно з контрагентом. Важливу роль відіграє розуміння «справедливості» у поведінці гравців. Осягнення цих механізмів надасть змогу підвищити рівень суспільного розвитку через зростання результативності переговорів та взаємоузгодженості дій учасників. Результати досліджень впливу різних факторів на поведінку гравців та, як результат, на перебіг гри авторами узагальнено та систематизовано. Зокрема, досліджено вплив таких факторів: величина винагороди, яка буде розподілена між гравцями; анонімність і можливість покарання контрагента. Існує велика кількість публікацій щодо поведінки гравців в грі Ультиматум, які досліджують роль зміни факторів та їх вплив на результати гри. Великим внеском у дослідження гри Ультиматум стали роботи Гюта та ін. (1982), Г. Болтона і Р. Цвіка (1995), С. Андерсена та ін. (2011) та Р. Слоніма і Е. Рота (1998). Мета дослідження — обґрунтування, узагальнення, а також, порівняння з теоретичними результатами згідно класичної економічної теорії, результатів гри Ультиматум, які було виявлено в результаті емпіричних досліджень. Завдання роботи — дослідження впливу факторів анонімності, можливості покарання і величини винагороди для розподілу на поведінку гравців. Методологічною базою для даного дослідження виступають класична економічна теорія і поведінкова економіка. Використано методи порівняння, аналізу і синтезу, індукції та дедукції. Досліджено гру Ультиматум, її можливі результати відповідно до класичної економічної теорії, емпіричні результати, виявлені за допомогою експериментів Гюта та ін. (1982). Також досліджено вплив таких факторів: величина суми винагороди, яка має бути розподілена між гравцями; анонімність і можливість покарання контрагента. Результати дослідження можуть бути застосованими у сфері менеджменту, державного управління, економіки, ринків капіталу. Висновки: фактори величини винагороди, яка належить розподілу, анонімності та можливості покарання мають вирішальний вплив на поведінку гравців в грі Ультиматум. Дослідження демонструє значний вплив відносної величини у порівнянні з абсолютною запропонованою винагородою учасникам гри. Анонімність має хоч і значимий, але менш помітний вплив на результат гри у порівнянні з можливістю другого гравця покарати першого за, на його думку, несправедливу пропозицію. При повній відсутності можливості покарання поведінка гравців наближується до теоретичної, прогнозованої економічної теорії.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.У.144. Theoretical fundamentals of accounting and reporting information construction in the digital economy environment / О. Skasko, I. Manchur // Econ., Entrepreneurship, Management. — 2021. — 8, № 1. — С. 14-19. — Бібліогр.: 16 назв. — англ.

Modern theoretical and applied principles of digitalization and its impact on the information security of enterprises are revealed. The main digital trends that determine the directions of development of accounting and financial reporting. Peculiarities of the Ukrainian economic environment and possibilities of introduction of the means of informatization developed in the world theory are analyzed. The mechanisms of large-format automation of financial reporting processes and the use of document flow in the activities of Ukrainian enterprises are studied. The hypothesis of this study is the assumption of the positive impact of digital technologies in the reporting of socially significant Ukrainian enterprises. The study used general and specific research methods, namely: the method of systematic analysis of domestic and foreign experience in the digital economy to justify a systematic approach to the study of phenomena and processes of building a new paradigm of interaction of economic agents; dialectical method for studying the genesis of the digital economy as a defining trend of modern global socioeconomic development; method of induction to determine the factors influencing the environment of digitization of accounting information; the grouping method provided systematization of factors influencing the development of digitization processes, etc. It is substantiated that digitalization as an environment for economic processes and operations will lead to changes in methodological tools of accounting and virtualization of accounting processes.

Шифр НБУВ: Ж43975

Див. також: 4.У.125, 4.У.189

Економічна система господарства

4.У.145. Інтелектуальний та людський капітал: дефініції розвитку / М. В. Зось-Кіор, О. П. Пархоменко, Н. Е. Ткаченко // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 9. — С. 15-23. — Бібліогр.: 31 назв. — укр.

Розглянуто теоретичні концептуальні підходи до визначення економічних категорій «людський» та «інтелектуальний» капітал у контексті історичного, інноваційно-соціалізаційного розвитку. Доведено, що подальшу соціалізацію дефініцій доцільно спрямувати на відображення впливу рівнів управління на формування та розвиток зазначених капіталів, їх ефективізацію.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.146. Методичний підхід до інтегральної багатокритеріальної оцінки інтелектуального капіталу / О. В. Степанова // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 281-288. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — розробка науково-методичних рекомендацій для інтегральної багатокритеріальної оцінки інтелектуального капіталу. Досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких завдань: аналіз теоретичних засад інтелектуального капіталу; аналіз складових інтелектуального капіталу; аналіз методів оцінки інтелектуального капіталу; розробка багатокритеріальної моделі інтегральної оцінки інтелектуального капіталу на засадах програмно-цілового підходу та теорії корисності. Згідно з концепцією управління за цілями (Management by Objectives), а також відповідно до системного та програмно-цілового підходу, сформульовано цілі підприємства з урахуванням зростання, оновлення й ефективного використання інтелектуального капіталу. На основі аналізу публікацій складено класифікацію факторів, які впливають на інтелектуальний капітал. Із використанням структури інтелектуального капіталу та теорії графів побудовано «дерево цілей» інтелектуального капіталу, яке являє собою неорієнтований, зв'язаний граф, вершинами (вузлами) якого є цілі, а ребра (дуги) — зв'язки між ними. Сформульовано систему критеріїв — показників, які впливають на досягнення поставлених цілей. Як критерій оптимальності досягнення цілі пропонується використати багатокритеріальну функцію корисності. Зазначено, що для оцінки інтелектуального капіталу доцільно використовувати адитивну функцію корисності, яка надає можливість розрахувати інтегральний показник інтелектуального капіталу. Це надає змогу проводити аналіз зростання, оновлення й ефективності інтелектуального капіталу підприємства за ряд років, а також порівнювати між собою підприємства.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.147. Про творчу спадщину А. К. Покритана (до 100-річчя від дня народження видатного вітчизняного вченого А. К. Покритана) / М. Звержков // Екон. теорія. — 2021. — № 1. — С. 106-114. — Бібліогр.: 1 назв. — укр.

Розкрито найважливіші наукові аспекти творчої спадщини видатного вченого-економіста Анатолія Карповича Покритана. Показано, що наукові розробки А. К. Покритана і представників його школи зробили важливий внесок у методологію економічної теорії. Обґрунтовано, що дослідження ученим проблем власності, теорії суспільного відтворення, методологічних проблем економічної теорії є затребуваними сьогодні при дослідженні проблем вітчизняної економіки та світового економічного простору. Згідно з думкою А. К. Покритана, у процесі наукового дослідження не можна вивчити структуру економічної системи, не враховуючи її генезис, і навпаки, дослідження генезису можливе лише на основі знання її структури. Показано, що поєднання логічної та історичної форм пізнання надало змогу А. К. Покритану в умовах незалежної України надати не тільки об'єктивну оцінку минулій господарській системі, а й осмислити природу ринкових реформ у національній економіці та визначити її проблеми, вирішення яких надасть змогу подолати негативні тенденції, що виникли у процесі формування ринкової економіки. Обґрунтовано, що цей методологічний підхід надає можливість виокремити набагато складніший, ніж традиційний (лібералізація, приватизація), комплекс відносин трансформаційних систем. Показано, що наукову творчість А. К. Покритана вирізняє різноманітність досліджуваної тематики, глибина розробки методології і теорії політичної економії, а також залучення нових наукових проблем у сферу теоретичного аналізу. Показано, що наукові дослідження вченого є тим методологічним та теоретичним інструментарієм, який надає змогу проводити дослідження природи сучасного розвитку національної економіки.

Шифр НБУВ: Ж24845

4.У.148. Реінтерпретація понятійно-категоріального апарату політико-економічних досліджень форм власності / О. А. Овечкіна // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 4. — С. 6-17. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Розглянуто основні теоретичні питання щодо вдосконалення існуючої класифікації форм відносин власності на основі матричного підходу. Викладено основні принципи матричного підходу та доведено доцільність використання в його межах методології реінтерпретації понять власності. Показано, що складовими процесу реінтерпретації виступають абстрагування та конкретизація категорій, понять, термінів, що надає можливість

здійснити перехід між різними рівнями теоретичного та емпіричного знання. Запропоновано оновлену класифікацію форм власності та підкреслено, що головною особливістю наведеної матриці є можливість дослідження відносин власності одночасно на вертикальному та горизонтальному рівнях формоутворень. Показано, що вертикальний рівень класифікує відносини власності за типовими та родовими характеристиками, а горизонтальний рівень показує взаємозв'язки між формоутвореннями власності за видовими та підвидовими ознаками. Доведено, що класифікація відносин власності за матричним підходом надає можливість їх системно структурувати та виявляти такі комбінації видів власності, для яких можна ефективно прогнозувати майбутні трансформації.

Шифр НБУВ: Ж23291

Див. також: 4.Ч.1054

Основні фактори суспільного виробництва. Економічні ресурси

4.У.149. Економічна сутність інновацій, програм інноваційного розвитку та їх типологія / І. В. Цаплюк // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 6. — С. 38-42. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Проведено дослідження економічної суті інновацій, програм інноваційного розвитку та наведено їх типологію; узагальнено передумови ефективного управління інноваціями на підприємстві; висвітлено теоретико-методичні аспекти застосування програмно-цілового підходу для забезпечення досягнення цілей інноваційного розвитку підприємства, а також проаналізовано стан інноваційної діяльності у промисловості України. За сучасних умов глобалізації економіки, посилення конкуренції, науково-технічного розвитку ефективне ведення господарської діяльності підприємств значною мірою залежить від впровадження ними інновацій. «Концепцію інновацій» запропонував відомий економіст австрійського походження Й. Шумпетер, який у 1911 р. у книзі «Теорія економічного розвитку» виклав ідею «нових комбінацій». Саме він побудував фундамент у діяльності сучасної інноваційної теорії. Можна зауважити, що інноваційний процес на підприємстві є надскладним механізмом, який включає у себе численну кількість різноманітних дій і процесів. Чи не найважливішим таким процесом є формування та реалізація програми інноваційного розвитку. З метою досягнення найбільшої ефективності інноваційного процесу на підприємстві необхідно досконало володіти механізмом програм інноваційного розвитку, усвідомлювати їх сутність, завдання та типологію. Створення інноваційного продукту — вагомий етап у інноваційному процесі на підприємстві. Правильно сформований порядок розроблення та впровадження у виробництво інноваційного продукту забезпечить високу прибутковість від його реалізації, підвищить конкурентоспроможність та імідж підприємства.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.150. Інтелектуальна праця як інструмент забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку / О. О. Хандій, М. Д. Крамчанинова, А. І. Ледовська // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 217-223. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Досліджено питання ролі та внеску інтелектуальної праці у процес забезпечення та вдосконалення головних аспектів життя людини відповідно до глобальних Цілей сталого розвитку (ЦСР). Інтелектуальна праця розглядається як важливий ресурс створення наукомісткого, інноваційного виробництва, яке забезпечує вирішення важливих глобальних завдань сталого розвитку. В межах багатостороннього комплексного підходу досліджено вплив результатів інтелектуальної праці на досягнення ЦСР. Визначено, що ЦСР є взаємопов'язаними та підкріплюють одна одну в процесі досягнення, через що їх результати також є комплексними, тобто результат покращень у сфері однієї цілі є шляхом досягнення іншої. Віддзеркаленням домінуючої ролі інтелектуальної праці в досягненні Цілей сталого розвитку є де-юре ЦСР — інновації та інфраструктура. Розвиток технологій, створення інновацій і проривних рішень мають вирішальне значення в контексті досягнення ЦСР, а, відповідно, інтелектуальна праця, інтелектуальна власність і новації все більшою мірою набувають суспільно значущого характеру та через підвищену важливість потребують розробки та реалізації політики цілісності наукових досліджень і захисту їх результатів.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.151. Категоріальний апарат вивчення систем взаємодії у інноваційних процесах / Л. С. Лісовська // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 6-14. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Досліджено сутнісні характеристики систем економічної взаємодії: об'єкти, суб'єкти, цілі формування та завдання розвитку. Доведено, що системи економічної взаємодії належать до організаційних інституцій спільної економічної діяльності суб'єктів ринку. Вивчено та виокремлено понятійний апарат дослідження процесів спільної діяльності у економічній взаємодії. На підставі визначення відокремлених ознак даних понять було обґрунтовано та побудовано ієрархію позначень спільної діяльності та

визначено загальні та часткові категорії дослідження, надано авторське трактування системи взаємодії у інноваційних процесах. У результаті проведеного дослідження визначено концептуальні складові формування системи взаємодії у інноваційних процесах: принципи формування систем, проблеми формування, постулати та очікувані результати функціонування.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.152. Механізм оновлення інституціонального середовища інноваційного підприємництва / О. В. Орлова-Курилова, О. Ю. Браславець, В. Г. Нам // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 9. — С. 56-67. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Визначено особливості механізму оновлення інституціонального середовища інноваційного підприємництва. Встановлено, що інноваційна економіка є основним джерелом формування конкурентних переваг. Розкрито взаємозв'язок між трансформацією національної економіки та інноваційним розвитком підприємництва. Встановлено чинники, які перешкоджають розвитку інноваційної діяльності в Україні. Наведено детермінанти державного регулювання інноваційного підприємництва. Охарактеризовано переваги для національної економіки від державного регулювання інноваційним підприємством. Обґрунтовано механізм оновлення інституціонального середовища інноваційного підприємництва за блоками. Визначено заходи інвестиційного стимулювання інноваційного підприємництва.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.153. Організаційно-економічний механізм регулювання розвитку соціального капіталу національної економіки: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / А. Кансо; Центральноукраїнський національний технічний університет. — Кропивницький, 2021. — 21 с.: рис., табл. — укр.

Наведено науково-теоретичне обґрунтування методичних основ і практичних рекомендацій щодо вдосконалення організаційно-економічного механізму регулювання розвитку соціального капіталу на макро- та мезорівнях національної економіки. Розкрито теоретичні та методичні основи формування соціального капіталу, досліджено особливості діючих форм та моделей його розвитку, міжнародний досвід використання організаційно-економічного механізму регулювання. Проведено кластерний бенчмаркінг рейтингів розвитку соціального капіталу національних економік країн світу. Здійснено інтегральне оцінювання стану та тенденцій розвитку соціального капіталу макроекономічного рівня національної економіки України, а також ефективності його регулювання на мезоекономічному рівні у розрізі компонентів і блоків показників. Запропоновано стратегічні орієнтири та напрями розвитку соціального капіталу національної економіки України. Розроблено методичні підходи щодо включення до організаційно-економічного механізму регулювання розвитку соціального капіталу методів прогнозування та Форсайту. Сформульовано пропозиції щодо імплементації до процесів регулювання агент-орієнтованих моделей розвитку соціального капіталу національної та регіональних інноваційних екосистем. Обґрунтовано систему показників моніторингу соціального капіталу в умовах розширення участі у процесах регулювання інституціональних стейкхолдерів публічної сфери економіки.

Шифр НБУВ: РА449182

4.У.154. Проблеми економічного балансового розвитку в координатах «цінність людини (людиноцентризм) — справедливість — ефективність» / А. М. Турило, А. А. Турило, С. М. Горська // Вісн. Криворізь. нац. ун-ту: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 52. — С. 49-54. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розвиток будь-якого суб'єкта господарювання є складним процесом. Він потребує всебічного дослідження й аналізу. Тільки таким чином можна визначити і забезпечити бажаний вектор розвитку суб'єкта господарювання. Мета роботи — дослідити і розкрити проблему економічного балансового розвитку суб'єкта господарювання в аспекті його зв'язку з сутністю таких категорій як цінність людини, соціальна справедливість і ефективність. Використано метод узагальнюючого аналізу і науково-логічний підхід до розкриття суті економічного балансу і його зв'язку з такими категоріями як цінність людини, соціальна справедливість і ефективність. Запропоновано ввести в науково-практичний обіг, для більш глибокого аналізу та системного управління економічним розвитком підприємства, таке поняття як «економічний баланс»; розглянуто підходи до трансформації якості економічного балансу підприємства з характеристикою відповідних станів економіки в процесі його розвитку з врахуванням зміни рівнів людського капіталу та ефективності діяльності підприємства. Використання розглянутих у роботі питань надасть змогу більш глибоко і системно здійснювати економічний аналіз діяльності підприємства в його статичній і динамічній, даний аналіз є основою для розробки відповідних методик з метою більш детальних оцінок процесу формування і підтримання необхідного рівня економічного балансу на підприємстві. Представлений авторами роботи теоретико-методичний матеріал розширює теоретичну і практичну бази стосовно дослідження, аналізу й управління економічною діяльністю підприємства. Розкрито зміст економічного балансу підприємства і процес його

трансформації у часі відповідно рівня його якості. Показано зв'язок економічного балансу з такими важливими показниками комплексної оцінки діяльності підприємства, як рівень інноваційності і рівень економічної ефективності в аспекті динамічного його розвитку. Відображено ключовий вплив обсягу і рівня людського капіталу на загальний рівень потенціалу підприємства, ефективність системи управління та рівень якості його економічного балансу, а також рівня людиноцентризма в цивілізаційному аспекті на прогресивний розвиток суспільства.

Шифр НБУВ: Ж72501

4.У.155. Тенденції інноваційного розвитку міжнародних і вітчизняних бізнес-систем у глобальному бізнес-середовищі / Н. О. Пархоменко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 64-73. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

Мета роботи — визначення тенденцій інноваційного розвитку міжнародних і вітчизняних бізнес-систем і формування на їх основі принципів управління розвитком. При аналізі тенденцій інноваційного розвитку міжнародних і вітчизняних бізнес-систем розглянуто основні індикатори інновативності через інтегральні індекси, які характеризують інноваційний розвиток країн; визначено географічну та галузеву структури країн-інноваторів та провідні інноваційні компанії світу та України; проведено порівняння рейтингів інноваційних компаній світу, що представлені Boston Consulting, Clarivate Analytics, Fast Company. У результаті дослідження було визначено, що позитивну динаміку розвитку бізнес-систем можна спостерігати в діяльності компаній, які постійно здійснюють наукові дослідження, проводять розробки, впроваджують різноманітні інновації, отримують патенти тощо. Обґрунтовано, що інноваційний розвиток міжнародних і вітчизняних бізнес-систем забезпечує конкурентні переваги компаній на міжнародному та вітчизняному ринках, стимулює розвиток економіки країни та регіонів, сприяє соціальному розвитку бізнес-систем. Дослідження тенденцій інноваційного розвитку бізнес-систем у глобальному середовищі дозволило сформулювати принципи управління їх розвитком. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є розробка методологічного забезпечення оцінювання інноваційного розвитку бізнес-систем і формування механізму управління їх розвитком у глобальному бізнес-середовищі.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.156. Циркулярна економіка як передумова формування інноваційних платформ сталого розвитку суб'єктів підприємницької діяльності / О. В. Шкurenko // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 323-330. — Бібліогр.: 34 назв. — укр.

Мета роботи — визначення, обґрунтування та підтвердження економічної доцільності формування нової моделі циркулярної економіки як інноваційної платформи сталого розвитку. У результаті дослідження було встановлено, що стратегічним пріоритетом сталого розвитку держави є формування якісно нової моделі розвитку національної економіки на основі симбіозу циклічної й екологічної економік, що сприяє використанню локальних ресурсів для задоволення потреб економіки та забезпечує формування замкнутих матеріально-ресурсних циклів. Доведено, що циркулярна економіка являє собою новий підхід, що базується на можливості відтворення, повторного використання результатів праці після їх модернізації. Виокремлено принципи економіки замкнутого циклу, а саме: виробництво довговічної та надійної продукції; можливість ремонту; повторне використання; модернізація та оновлення; рециклінг; сумісне використання; віртуалізація продукції. Виокремлено загальні ознаки та відмінності теорії циркулярної економіки. Акцентовано увагу на тому, що при формуванні нової моделі циркулярної економіки необхідно враховувати та пов'язувати розвиток екологічних інновацій і, відповідно, екологічної економіки. Однак подальшого ґрунтовного дослідження потребує визначення впливу екологічної економіки на нову модель циркулярної економіки.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.157. Analysis of the concept «resources» and the mechanism of their effective formation / K. Chychulina, K. Oleshko // Економіка і регіон. — 2020. — № 4. — С. 43-53. — Бібліогр.: 8 назв. — англ.

Розглянуто поняття й суть резервів і напрямів ефективного використання ресурсів, визначено види резервів та шляхи розв'язання проблеми ефективного використання ресурсів на підприємстві. Так, резерви — це невикористані, але реальні можливості підвищення продуктивності праці, які можуть бути виражені кількісно і реалізовані протягом певного часу. А ефективне використання ресурсів — процес послідовної й комплексної реалізації організаційно-економічних і технічних заходів, спрямованих на забезпечення економією та раціонального використання матеріально-сировинних ресурсів у всіх галузях народного господарства. Проблема ефективного використання ресурсів має чимале значення, для досягнення якої необхідно створити економічний механізм. Необхідність переходу до якісно нового рівня споживання ресурсів, є об'єктивною і незаперечною умовою. Одним з найважливіших чинників зростання ефективності виробництва є раціональне використання ресурсів, що пов'язано з усіма переліченими факторами. Особливо розглянуто теоретичні основи формування ресурсів підприємства й ефективність їх

використання, а саме: поняття та склад ресурсів підприємства; методичне оцінювання ресурсів підприємства й показники, що їх характеризують; резерви та напрями ефективного їх використання. Дослідження поглядів українських та зарубіжних вчених показало, що поняття «ресурси» є досить дискусійним, існує багато різноманітних поглядів та визначень. Вивчення економічної літератури засвідчило, що існує багато різних визначень і видів ресурсів залежно від виду діяльності підприємства, джерел формування чи напрямів використання. Охарактеризовано основні показники, які характеризують ресурси підприємства, виявлено резерви та напрями їх ефективного використання.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.У.145, 4.У.185

Ринкова економіка

4.У.158. Багатокритеріальна (векторна) оптимізація портфелю валют при нестохастично невизначеному зовнішньому економічному середовищі / С. В. Галецька, В. Ю. Дубницький, Ю. І. Кушнерук, І. В. Шкодіна, О. І. Ходирев // Системи оброб. інформації. — 2021. — Вип. 3. — С. 6-21. — Бібліогр.: 45 назв. — укр.

На основі аналізу літератури встановлено, що невизначеності різної природи, які властиві операціям по конвертації валют з урахуванням чинника часу, вимагають використовувати хеджування валютних ризиків. Встановлено, що серед моделей хеджування ризиків одна з найбільш поширених моделей — модель Марковця. Розглянуто її використання за результатами можливих значень курсу валют у майбутньому. Для розв'язання задачі у майбутньому часі запропоновано використання інтервальних чисел, представлених в системі ЦЕНТР-РАДІУС. Запропоновано наступні методики: визначення основних статистичних характеристик зміни курсів валют, включених до складу портфелю; визначення статистичного зв'язку між окремими валютами, включеними до складу портфелю; визначення статистичних властивостей часового ряду даних про зміну курсу валют. Сформульовано задачу Марковця як задачу багатокритеріальної (векторної) оптимізації портфелю валют при нестохастично невизначеному зовнішньому економічному середовищі. Розв'язання такої задачі (структура портфелю валют) одночасно надає можливість максимізувати прибуток і одночасно мінімізувати ризик операцій, пов'язаних з конверсією валют. Для розв'язання задачі використано згортку критеріїв, яка забезпечує зменшення відносних значень цільових функцій від їх оптимальних значень рівномірно.

Шифр НБУВ: Ж70474

4.У.159. Венчурне фінансування в умовах економічних перетворень: авторфр. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / О. О. Мосієвич; Київський національний торговельно-економічний університет. — Київ, 2020. — 19 с.: табл. — укр.

Розкрито суть венчурного фінансування як інструмента стимулювання інноваційних процесів, що ґрунтується на інтеграції фінансових інститутів у процесі створення та освоєння інновацій, сукупності методів та інструментів мобілізації фінансових ресурсів в інноваційний сегмент економіки, що забезпечить прискорення темпів економічного зростання, переходу до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки та підвищення її конкурентоспроможності та надасть можливість для посилення впливу державного регулювання на соціально-економічний розвиток країни, стимулювання процесів суспільного відтворення. Узагальнено та систематизовано досвід розвитку системи венчурного фінансування у країнах із розвинутою та трансформаційною економікою, що надасть можливість підвищити якісний рівень управління державними та корпоративними фінансами в умовах економічних перетворень. Удосконалено інституційні засади венчурного фінансування інноваційних проектів як динамічної, адаптованої системи до стратегічних завдань соціально-економічного розвитку країни; положення щодо особливостей становлення та розвитку системи венчурного фінансування, що сприятиме ефективності регуляторного механізму фінансової політики у сфері здійснення венчурного фінансування інноваційних проектів; основні засади формування венчурних фондів фінансування інноваційних проектів, виходячи з оцінки впливу екзогенних та ендогенних факторів на інвестиційний потенціал та особливості розвитку інвестиційного середовища. Розвинуто підходи щодо пріоритетних напрямів фінансової політики стосовно розбудови національної інноваційної системи, розвитку венчурного фінансування, що надасть можливість стимулювання науково-технічного прогресу та прискорення темпів економічного зростання; положення щодо підвищення ефективності механізмів венчурного фінансування з метою задоволення суспільних потреб та досягнення стратегічних соціально-економічних цілей розвитку країни.

Шифр НБУВ: RA446005

4.У.160. Дуалістичний підхід до комплексного аналізу впливу тінізації економічної діяльності / Я. О. Герасимова // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 23-29. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Існуючі на сьогодні теоретичні й емпіричні дослідження не надають однозначної оцінки характеру впливу тінювого (чи неформального) сектора економіки на динаміку макроекономічного зростання країн і регіонів. Тінювій економіці притаманний чітко виражений дуалізм, що набуває свого концентрованого вираження у виконанні нею подвійної ролі в розвитку соціально-економічної системи суспільства. З одного боку, вона справляє позитивний вплив на макроекономічне зростання багатьох держав, подолання бідності населення та соціально-гуманітарної відсталості; але з іншого — значно загострює соціально-економічні, фінансові, податково-адміністративні та інші проблеми, що суттєво гальмують науково-технічний, інноваційний і гуманітарний прогрес багатьох країн світу. Дуалістичний підхід до комплексного аналізу впливу тінізації економічної діяльності на структурну динаміку національного та глобального розвитку надає змогу чітко конкретизувати її загрози та небезпеки. Ні в кого вже не викликає сумніву те, що тінізація економічної діяльності призводить до значних порушень функціонування національних соціальних секторів держав з причин: поглиблення асиметрій у регіональному та внутрішньокрайновому розподілі доходів; проведення соціально несправедливої приватизації об'єктів державної власності; розширення нелегального виробництва товарів і послуг, а також структурної деформації суспільного споживання. Це не тільки спричиняє наростання в економіках різних держав суспільної нестабільності та поглиблення внутрішньокрайнових асиметрій у розподілі доходів різних груп населення, але й значною мірою знижує ефективність застосовуваного їх національними урядами інструментарію оперативного реагування на перманентні зміни ключових кількісно-якісних параметрів соціально-економічного розвитку.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.161. Еволюція інституційних форм конкурентних відносин: від першої до четвертої промислової революції / В. Липов // Екон. теорія. — 2021. — № 1. — С. 20-40. — Бібліогр.: 34 назв. — укр.

Активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій суттєво прискорило трансформацію інституційних форм, методів і механізмів конкурентної боротьби. На зміну ланцюжків створення доданої вартості прийшли мережеві структури інформаційних платформ (ІІ). У цих умовах особливої актуальності набуває дослідження закономірностей розвитку інституційних засад успішної конкурентної боротьби в процесі зміни економічного середовища господарювання. Методологічна база дослідження спирається на використання інструментів діалектичного, історико-генетичного, структурного, комплементарного якісного аналізу. Досліджено еволюцію ключових інституційних форм конкурентної боротьби у процесі переходу від першої до четвертої промислової революції. Розкрито особливості ролі та місця ІІ як універсального інституту та моделі бізнесу, що одержує конкурентні переваги в умовах активного розповсюдження цифрових технологій. Представлено структуру інформаційних платформ, основні зрізи класифікації та напрями діяльності ІІ. Розкрито зв'язок механізмів забезпечення конкурентоспроможності ІІ з їх комплементарністю умовам цифровізації. Обґрунтовано комплементарне місце в середовищі конкурентної взаємодії ІІ як мережевої інституціональної форми епохи інформатизації. Вона витісняє на конкурентних ринках ієрархічні структури, які були комплементарні потребам епохи індустріальної економіки. Показано, що впровадження ІІ як провідної інституційної структури інформаційної економіки зумовлює кардинальні зміни напрямів, механізму конкурентної боротьби та конкурентної політики держави.

Шифр НБУВ: Ж24845

4.У.162. Інформаційне забезпечення комплексного дослідження ринку / Т. В. Серкуган, Д. С. Власенко // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 11. — С. 88-94. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Досліджено роль інформаційного забезпечення при здійсненні комплексного дослідження ринку. Розглянуто зміст і процес побудови ефективної системи інформаційного забезпечення дослідження ринку. Інформаційна система та система інформації розуміються як різномірні категорії, розкрито поняття інформаційної системи досліджень.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.163. Корпоративний венчуринг як основа розбудови екосистем у глобальних координатах світу / А. І. Лагун // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 50-55. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

В останні десятиліття всі ми є свідками зародження якісно нових тенденцій розвитку корпоративного венчурингу, що підтверджують його динамічну структурну динаміку, глобальний характер, а також диверсифіковані механізми реалізації та потужний вплив на динаміку світового науково-технічного прогресу. Корпоративний венчуринг є системою заходів, механізмів та інструментів фінансування бізнес-структурами корпоративного сектора процесів розробки, підтримки, інкубування, впровадження та реалізації венчурних стартапів, інноваційних програм і проектів, що реалізуються переважно в середовищі малих інноваційних фірм під опікою материнських підрозділів

багатонаціональних підприємств (БНП) і лежать в основі розбудови у глобальних координатах глибоко інтегрованих на горизонтальному та вертикальному рівнях корпоративних венчурних екосистем. Відзначено динамічне нарощування вартісних масштабів інноваційного венчурного фінансування корпорацій і наростання міжрегіональних асиметрій у його нагромадженні. Між тим, діяльність БНП у царині корпоративного венчуру свідчить про наростаючу в умовах техноглобалізму невідповідність приватномонополістичної форми інновації глобального виробництва об'єктивним потребам національного економічного розвитку. Як результат і на міждержавному, регіональному та наднаціональному рівнях актуалізується питання щодо розвитку якісно нових форм науково-технічної кооперації суб'єктів господарювання; розбудови глобальних інноваційних і професійних мереж дослідників, учених і науково-дослідного персоналу; ефективного комбінування виробничих ресурсів, а також усупільнення праці та концентрації інноваційного капіталу з метою оперативного вирішення найбільш актуальних для світової спільноти науково-технічних завдань.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.164. Питання ринкового ціноутворення в курсах фундаментальних економічних дисциплін у ВНЗ України // Н. В. Старчик, Д. О. Лебедева, О. М. Бондарець // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 14-20. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

В умовах ринкової економіки в Україні фахівці мають знати суть ринкового саморегулювання: економічні закони, дію ринкового механізму, ринкове ціноутворення. Таку інформацію надають фундаментальні (теоретичні) економічні дисципліни, курси яких у ВНЗ України необхідно реально продукувати. При виборі моделі переходу від планового до ринкового ціноутворення та в подальшій ціновій політиці проявляється відставання економічної теорії та недостатня економічна підготовка фахівців з питань ринкового ціноутворення, що і було обрано об'єктом дослідження. Досліджено матеріали з ринкового ціноутворення в курсах фундаментальних економічних дисциплін, підручниках і навчальних посібниках. За результатами дослідження зроблено висновки: у підручниках і навчальних посібниках з політекономії недостатня інформація з економічних законів ціноутворення, дії ринкового механізму (згадуються лише перші два економічні закони). Запропоновано системно надавати всі сім економічних законів ціноутворення: їх суть, дію, взаємозв'язок і розподіл за економічними системами суспільства. Розроблено модель «Дія ринкового механізму. Економічні закони ціноутворення». У курсі політекономії доцільно вивчати не тільки індустріальну ринкову економіку, а й постіндустріальну інформаційно-мережеву, закономірності якої належним чином ще не пізнані та є принципово іншими. У курсі мікроекономіки увагу варто акцентувати на ринках недосконалої конкуренції, де фірма може впливати на ціну, а саме: ринки монополістичної конкуренції. Більше уваги слід приділяти еластичності попиту для розробки ефективної цінової політики фірми. У курсі макроекономіки необхідно особливо увагу приділяти кейнсіанській теорії, яка, на відміну від неокласичної, правильно вважає ринки товарів, послуг, праці, грошей недосконало конкурентними ринками, а ціни на них — не абсолютно гнучкими (ефект храповика). Обгрунтовано хибність тенденції витіснення в Україні прикладних фундаментальних економічних дисциплін, які є базою для економічної політики. Запропоновано: економістів-теоретиків готувати у вишах окремо; посилити економічну підготовку здобувачів вищої освіти не тільки економічних, а й неекономічних спеціальностей, що забезпечить оптимальну єдність емпіричного, теоретичного та прикладного знання, а також можливість творчого підходу до розуміння ролі економічної теорії при плануванні можливостей особистого професійного розвитку.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.165. Світло та тінь сакральної теорії грошей / О. Шаров // Екон. теорія. — 2021. — № 1. — С. 86-105. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Проаналізовано сакральну теорію грошей, яка порівняно з іншими теоріями доволі рідко розглядається іноземними авторами і фактично зовсім не представлена у вітчизняній науковій літературі. Проте сакральна теорія є однією з найдавніших спроб пояснити існування грошей та грошових відносин їх надприродним походженням. В одному випадку йшлося про божественну волю, яка встановила такі відносини на користь людства, в іншому — про їх походження від злих потойбічних сил, внаслідок чого виникала демонізація грошей і сприйняття їх причиною та втіленням усілякого зла. Сучасні автори (Б. Лаум, Б. Ліетгар, А. Семенова тощо) звертають увагу на те, що причиною появи перших грошей могли бути не торговельно-обмінні потреби (незручність бартеру і запит на товар-посередник), а ритуальні практики стародавніх релігій. З появою християнства все чіткіше виявлявся другий бік ставлення до грошей як до сакрального явища — їх осуд та демонізація, що мало коріння в моральній доктрині апостолів та ранніх богословів. Безпосередньо сакральна теорія грошей продовжує існувати і в наші часи, а її постулати часто базуються на східних віровченнях (наприклад про «небесні начала» — Інь і Янь) та ритуальній

практиці (зокрема, в Китаї та країнах Південно-Східної Азії). На думку автора, сакральність грошей полягає, насправді, не в божественному, а людському походженні, адже гроші — попри усі твердження хримагофобів — «ненависників грошей» — це не причина та втілення всіх негативних явищ, а відображення соціально-економічних відносин між людьми. І якість цих відносин залежить тільки від самих людей, від їх відповідності сакральному, божественному образу. Знання сакральної теорії надає змогу краще зрозуміти історію та логіку розвитку грошової теорії, включаючи її сучасні концепції.

Шифр НБУВ: Ж24845

4.У.166. Трансформація трудовресурсного забезпечення світової економіки: глобалізаційний дискурс: монографія / С. П. Калініна, Л. І. Михайлишин, Ю. І. Коровчук, Е. О. Савченко; ред.: С. П. Калініна; Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України, Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника. — Вінниця: Твори, 2021. — 253 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 172-188. — укр.

Розглянуто питання трансформації трудовресурсного забезпечення світової економіки за умов глобалізації. Здійснено теоретико-методологічний та аналітичний дискурс трудовресурсного забезпечення світової економіки в контексті протидії викликам глобалізації. Визначено перспективні напрями інституційного й організаційно-економічного забезпечення регулювання міжнародного ринку праці за умов трансформації трудовресурсного забезпечення світової економіки. Особливу увагу приділено питанням прогнозування розвитку світового ринку праці.

Шифр НБУВ: ВА853072

4.У.167. Methodology of prospective and current research in finance / I. Aliksiev, A. Mazur, A. Moroz // Econ., Entrepreneurship, Management. — 2020. — 7, № 2. — С. 46-60. — Бібліогр.: 41 назв. — англ.

The article deals with issues related to research methodology in the financial field. An important aspect of the author's approach is a new look at the research, which is proposed to be considered as prospective and current. The argument for this approach is the need to combine traditional basic and applied research into a group of prospective, ie those that result in some long-term goals and can usually result in scientific novelty. Instead, current research is no less practical. It is through current research that the necessary measures are being implemented. This applies to technical, technological, organisational, economic and financial measures, which ultimately provide some improvement in the activities of any entity. The characteristics of prospective and current research are given, which determine the differences between them. In particular, such characteristics are: the expected result, the tools for the study and the composition of researchers — performers of prospective or current research. Based on the division of research into prospective and current, the different directions of these types of scientific and practical research are determined. It is noted that the formulation of tasks of different purpose and nature requires the definition of certain predefined sets of research methods. Narrowing of methodical tools can lead to erroneous results. Instead, an integrated approach, formulated not only for a hypothetical goal and potential outcome, but also for the choice of research methods, is an to the study of efficiency in finance. These issues are important for researchers, as well as important safeguard against erroneous conclusions. To do this, a matrix has been developed, in which complexes of research methods (for several examples) have been formed, which will allow to obtain the most substantiated result of the research, both prospective and current. Such examples are: economic and social efficiency of financial research, public policy in the field of finance, funding schemes for research. A study of well-known empirical and theoretical research methods has been carried out, from the standpoint of the peculiarities of financial research in scientific and practical activities. In particular, examples from the financial sphere of possible searches, with the help of general methods of analysis, synthesis, induction, deduction and analogy, are investigated and given. From empirical methods examples of directions of possible researches, with use of comparison, experiment, modeling, are considered and resulted. The generally accepted and special characteristics of research in the field of finance are considered. Among them are important for financiers the concept of science and the need to master the scientific approach to financial research; the nature and characteristics of the research process; scientific (theoretical) base and financial aspects of research; research priorities; directions of research of natural and social sciences; stages of scientific research; methodological approach for students and graduate students studying in financial educational-professional and educational-scientific programs.

Шифр НБУВ: Ж43975

4.У.168. Role and importance of information security in a pandemic environment / S. Onyshchenko, A. Hlushko, A. Yanko // Економіка і регіон. — 2020. — № 2. — С. 103-108. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Актуалізовано проблему забезпечення інформаційної безпеки в умовах пандемії. Обгрунтовано, що вірусна небезпека стала викликом/небезпекою не лише системі охорони здоров'я, а й спроможності органів державної влади та місцевого самоврядування,

бізнесу протистояти таким серйозним викликам і загрозам. Розглянуто особливості впливу пандемії COVID-19 на світову економіку, національну економіку та безпеку. Деталізовано, що саме інформація (дезінформація) в кіберінформаційному просторі стала найважливішим ресурсом та основною миттєвою, рушійною силою. Наголошено на значенні інформаційних ресурсів у житті суспільства й ролі інформаційної безпеки у забезпеченні національних інтересів будь-якої держави. Проведено статистичне дослідження динаміки процесів цифровізації в умовах карантинних обмежень, результати якого підтвердили необхідність забезпечення інформаційної та кібербезпеки громадян, суспільства, країни в цілому, розроблення спеціальних інструментів для виявлення та знешкодження шкідливого контенту в кіберпросторі. Проведено аналіз нормативно-правової бази реалізації державної регуляторної політики в напрямку забезпечення інформаційної безпеки в Україні. Виокремлено чотири рівні нормативно-правового забезпечення інформаційної безпеки. Обґрунтовано потребу в удосконаленні нормативно-правового забезпечення інформаційної безпеки з огляду на необхідність зменшення деструктивних кіберінформаційних впливів та загроз в умовах пандемії COVID-19. Визначено стратегічні пріоритети підвищення рівня інформаційної безпеки, зокрема, посилення захисту національного сегменту кіберінформаційного простору; розвиток вітчизняних кібер- та інформаційних технологій, нових високотехнологічних електронних і програмних продуктів, тощо.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.169. Vulnerability of virtual assets to illicit financial flows / V. Rysin, M. Rysin // *Econ., Entrepreneurship, Management*. — 2021. — № 8, № 1. — С. 35-42. — Бібліогр.: 16 назв. — англ.

Over the last few years, virtual assets have become more widespread in the market, which has manifested itself both in the growth of transactions with them and in the rapid growth of the capitalization of the cryptocurrency market. The international community and individual governments have introduced regulations for the virtual asset market, but the degree of transparency remains low. This poses risks of using virtual assets as a tool for various schemes of money laundering or terrorist financing. The purpose of the article is to identify potential vulnerabilities of virtual currencies to the impact of shadow cash flows, as well as to assess existing approaches to regulating their circulation and prevent the use of these assets for money laundering purposes. The article highlights the standards developed in world practice for determining the legal status of virtual currencies and their state regulation, assesses the process of introducing regulation of the circulation of virtual assets in Ukraine. Imperfect regulation and insufficient experience in market monitoring lead to the vulnerability of virtual assets to their use in the movement of illicit cash flows, in particular in the schemes of money laundering. The authors identified some other vulnerabilities in virtual currencies, including the possibility of their use for financial fraud, tax evasion, instability of virtual currencies, limited control over their circulation, as well as the low level of protection of the rights of market participants. Overcoming these vulnerabilities requires a combination of public and private sector efforts, which should be aimed at creating safeguards for criminal capital to enter the virtual asset market, as well as to ensure market transparency and protect the interests of participants from potential losses and possible fraud. The virtual asset market is an innovative and promising segment of the financial market, so we consider the important task of its effective regulation to stimulate legal transactions and clearly separate them from illegal transactions.

Шифр НБУВ: Ж43975

Див. також: 4.У.184, 4.У.200, 4.У.721

Мікроекономіка

4.У.170. Автоматизація бізнес-процесів підприємства з використанням методики стохастичного моделювання та техніки WorkFlow — ЕРС / І. М. Горбась, М. С. Ліннік // *Бізнес Інформ*. — 2021. — № 2. — С. 216-222. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — удосконалення теоретико-методичного інструментарію автоматизації бізнес-процесів у контексті розробки універсального алгоритму оптимізації й автоматизації бізнес-процесів підприємства з використанням методики стохастичного моделювання та техніки WorkFlow — ЕРС. Проаналізовано авторські підходи до визначення основоположних засад автоматизації бізнес-процесів підприємства. Встановлено доцільність практичного використання методики стохастичного моделювання та техніки WorkFlow — ЕРС для оптимізації бізнес-процесів. Надано практичні рекомендації щодо управління автоматизацією бізнес-процесів на вітчизняному підприємстві з використанням методики стохастичного моделювання. Доведено, що застосування запропонованого алгоритму автоматизації бізнес-процесів надає змогу суттєво підвищити ймовірність її невідкладної та безперешкодної реалізації (в рамках реалізації проекту). Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є аналіз проблематики оціню-

вання ефективності бізнес-процесів підприємства, зокрема застосування методу контрольних точок для формування системи внутрішньоорганізаційного аудиту базових бізнес-процесів.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.171. Аналіз наукових підходів до визначення суті понять кризи та антикризового управління підприємством / О. С. Шуміло, Н. О. Савченко // *Бізнес Інформ*. — 2021. — № 4. — С. 11-16. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Проведено компаративний аналіз визначень науковців щодо розуміння суті понять кризи та антикризового управління підприємством. У результаті аналізу визначено, що в науковій літературі не існує єдиного розуміння суті цих понять. Наведено особливості визначень даних понять. Суть кризи визначають як: передламний момент у розвитку змін; момент різкого загострення та неможливості самостійного подолання суперечностей; стадію циклу розвитку підприємства; результат пошкодження внутрішніх механізмів підтримки адаптивності, гнучкості та сталості; момент вирішення протиріч, що вимагають швидкого прийняття рішень при дефіциті ресурсів; фазу розбалансованості діяльності підприємства та обмежених можливостей впливу його керівництва; стан, при якому господарюючий суб'єкт не здатний здійснювати фінансове забезпечення своєї господарської діяльності; загрозу неплатоспроможності та банкрутства підприємства. Суть антикризового управління розуміють як: систему управління підприємством; спеціальне, постійно організоване управління; сукупність методів, прийомів, форм управління; інструмент стійкого функціонування підприємства; управління з метою передбачення кризи; сукупність управлінських антикризових заходів. На основі проаналізованих особливостей визначень запропоновано авторське визначення кризи та антикризового управління. Визначено завдання антикризового управління підприємством на сучасному етапі розвитку економіки з урахуванням змін зовнішнього середовища.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.172. Дослідження концепції підприємницького університету та інституційних факторів його діяльності / І. М. Грищенко, Т. Е. Беялов // *Актуал. проблеми економіки*. — 2020. — № 9. — С. 46-55. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто та проаналізовано існуючі погляди на сутність категорії підприємницького університету з позиції вітчизняних та зарубіжних авторів. Наведено й охарактеризовано 5 ключових елементів підприємницького університету, які слугують основними напрямками трансформації будь-якого університету в підприємницький: інтегрована підприємницька культура, академічний оплот, диверсифікована база фінансування, розширена периферія розвитку та посилене напрямляє ядро. На підставі опрацювання наукового доробку вчених України та світу та аналізу існуючих концептуальних підходів сформульовано авторське бачення сутності терміну «підприємницький університет». Виявлено основні напрями, визначено та оцінено значимість зовнішніх і внутрішніх інституційних факторів, що здійснюють вплив на діяльність підприємницьких університетів. Необхідність впровадження у діяльність закладів вищої освіти розглянутих концептуальних положень підприємницького університету обґрунтовано за даними Київського національного університету технологій та дизайну. Визначено, що за формальними ознаками даний заклад вищої освіти цілком відповідає концептуальній моделі підприємницького університету та має всі можливості для інноваційного розвитку у сфері освіти і науки у поєднанні з підприємницькою діяльністю.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.173. Механізм стратегічного управління розвитком інтеграційної взаємодії підприємств / О. В. Дудник // *Актуал. проблеми інновац. економіки*. — 2020. — № 4. — С. 5-10. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Вплив глобалізаційних процесів світової економіки мотивує до перегляду традиційних підходів здійснення стратегічного управління підприємствами в сучасному динамічному середовищі, в тому числі й встановлення інтеграційної взаємодії. Такий підхід надає змогу встановити горизонтальні та вертикальні економічні зв'язки між різними мережевими учасниками та отримати синергетичний ефект для кожного з них. Мета дослідження — удосконалення наукового підходу до розуміння функціональної сфери впливу механізму стратегічного управління розвитком інтеграційної взаємодії підприємств та виокремлення стратегій відповідного рівня з деталізацією їх особливостей та цільового результату застосування. Досліджено природу виникнення поняття «механізм» та встановлено роль механізму стратегічного управління розвитком інтеграційної взаємодії підприємств, який відображає систему взаємопов'язаних елементів-складових господарських механізмів окремих суб'єктів бізнес-процесів. Доведено потребу в здійсненні спільної діяльності підприємств на прикладі учасників аграрного ринку: кооперація та інтеграція сприяють створенню ряду переваг для учасників такого роду об'єднань, в тому числі і при формуванні цін на продукцію. Розглянуто особливості мережевої організаційної структури управління та вертикальної інтеграції. Систематизовано варіанти стратегічних рішень з приведенням їх цільового результату застосування та особливостей провадження. Висновки: будь-які підприємства

мають два принципові варіанти стратегії розвитку: внутрішній розвиток та зовнішнє зростання. Специфіка останніх стратегій формується тим, що невеликі за розміром підприємства функціонують в обмежених ринкових нішах, що звужує спектр можливих стратегічних рішень. Набір можливих стратегій включає пряму, зворотною, горизонтальну інтеграцію, захоплення чи розвиток ринку, розвиток продукту, концентричну, конгломеративну, горизонтальну диверсифікацію, спільне підприємство, скорочення, відторгнення, ліквідацію та комбінацію. Запровадження механізму стратегічного управління розвитком інтеграційної взаємодії підприємств сприятиме підвищенню конкурентоздатності, зменшенню виробничих та трансакційних витрат, розширенню ринкових позицій, максимізації прибутку тощо.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.174. Показники ефективності функціонування підприємств як систем на мікрорівні: оновлена парадигма в контексті «структура — система» / І. В. Завгородній // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 210-215. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Мета роботи — окреслення можливостей застосування концепції структуралізму для інтерпретації показників компонент (складових) ефективності діяльності підприємств як систем на мікрорівні з точки зору парадигми «структура — система» з урахуванням історії зародження та розвитку згаданої концепції. Викладено результати дослідження еволюції понять «структура» та «система» в контексті відповідної парадигми з метою вдосконалення підходів до управління ефективністю діяльності підприємств. Наведено інтерпретацію зазначених дефініцій різними науковцями; запропоновано авторське тлумачення понять «структура показників ефективності» та «система складових показників ефективності» діяльності підприємств. Окреслено методологічні підходи до управління ефективністю діяльності підприємств як складних систем на мікрорівні на основі згаданої вище системи показників, яка ґрунтується на моделях Буреннікової (Поліщук) — Ярмоленка. Запропоновано структурно-логічну схему базових понять у парадигмі «структура — система». Наведено «модель взаємозв'язку» між поняттями «структура» (кількісними та якісними складовими показниками результативності діяльності) і «система» (як мультиплексом, сукупністю взаємопов'язаних елементів, комплексом пов'язаних між собою показників результативності) при системному підході наукового пізнання з метою більш чіткої ідентифікації взаємозв'язків між досліджуваними поняттями та пов'язаними з ними поняттями показниками та з урахуванням системного підходу. Наголошено, що відсутність результатів обчислень за окремими складовими (компонентами) зазначеної системи показників унеможливує появу цілісної картини стосовно результативності діяльності підприємств. Підкреслено, що вдосконалена автором методологія пізнання, вимірювання й оцінювання ефективності діяльності підприємств сприятиме покращанню управління ними та знаходженню резервів розвитку підприємств як систем.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.175. Розвиток маркетингових досліджень задоволеності вимог стейкхолдерів організації на засадах методичного інструментарію управління якістю / І. В. Станкевич, І. І. Поліщук, Є. Г. Борисевич // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 336-345. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — адаптація до використання методичного інструментарію управління якістю для розвитку маркетингових досліджень щодо виявлення задоволеності вимог стейкхолдерів результатами діяльності організації, забезпечуючи ґрунтовне прийняття управлінських рішень у напрямку впливу на поведінку останніх. У ході проведення авторами досліджень, узагальнено наукових праць у площині методичного інструментарію маркетингу, з'ясовано, що застосування такого інструмента управління якістю, як SERVQUAL, забезпечує не просто розвиток проведення самих маркетингових досліджень, а створює передумови для «маркетингу відносин» стейкхолдерів з організацією. Відповідно до наведеного в роботі прикладу адаптації методичного інструментарію SERVQUAL до сфери освітнього бізнесу на прикладі освітньої організації проілюстровано, як цей інструмент може забезпечити підвищення рівня конкурентоспроможності вищу за рахунок поліпшення різних споживчих характеристик і диференціації споживчої цінності освітніх послуг, яка, своєю чергою, включає: диференціацію освітньої послуги з орієнтацією на поточний незадовільний попит і перспективний прогноз в освітніх послугах, тобто впровадження нових типів послуг; диференціацію споживчих властивостей уже існуючої освітньої послуги; диференціацію каналів збуту послуги — залучення нових категорій стейкхолдерів. Універсальність запропонованого методичного інструментарію SERVQUAL забезпечує можливість розвитку маркетингових досліджень щодо задоволеності вимог стейкхолдерів у діяльності як освітніх організацій, так і підприємств та організацій різного рівня, форми власності, типу та сфери діяльності національної економіки, що і є напрямками подальших досліджень авторів роботи.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.176. Сутність і зміст поняття «якість структури капіталу» підприємства / А. С. Гончаренко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 231-241. — Бібліогр.: 33 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження теоретичних аспектів щодо суті управління якістю структури капіталу. Визначено особливості філософського, соціального, технічного, інженерного, економічного та правового підходів до суті поняття «якість». Під час аналізу, систематизації й узагальнення праць вітчизняних і зарубіжних учених було розглянуто еволюцію підходів до суті поняття «якість». Визначено ознаки, що його характеризують, а саме: відповідність меті, ступінь задоволеності клієнтів, точність у виконанні проєкту специфікації, відповідність нормам, ступінь досконалості. У результаті сформовано власне бачення щодо суті якості як сукупності характеристик та властивостей предмета чи процесу, що повною мірою здатні задовольнити споживача та повністю відповідають його потребам або очікуванням. Розглянуто такі інструменти для управління якістю, як: статистичний контроль якості, можливість процесу оцінки, контрольні діаграми. Обґрунтовано логіку формування суті управління якістю на базі вивчення та систематизації існуючих концепцій, теорій і практик управління якістю. Визначено, що управління якістю — це сукупність заходів, спрямованих на підвищення рівня конкурентоспроможності продукту, послуги чи організації на ринку за рахунок безперервного навчання менеджерів суб'єкта господарювання. Проведено морфологічний аналіз поняття «структура капіталу», на основі якого визначено суть зазначеного поняття як співвідношення складових капіталу, сформованих відповідно до потреби підприємства, що забезпечують йому одержання максимального ефекту від вкладених ресурсів, зростання вартості капіталу та прибутковості діяльності, зниження ризиковості у процесі досягнення стратегічних цілей. Доведено, що якісна структура капіталу підприємства забезпечує необхідний рівень його фінансової стійкості.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.177. Administration of the manager's time: essence, main problems, methods of increasing efficiency / I. Chernysh, A. Hliebova, Ye. Yarovy // *Economika i region.* — 2020. — № 2. — С. 43-53. — Бібліогр.: 8 назв. — англ.

Час — це той ресурс, який є основним для менеджера. І від його розподілу, планування, обліку буде залежати результативність та досягнення поставлених цілей. Сучасні фахівці, котрі вивчають питання управлінської діяльності, установили, що саме від того, як управлінець розподіляє час, і буде залежати ефективність як особиста, так і підприємства (незалежно від розміру діяльності, сфери діяльності, кількості працівників тощо), оскільки менеджер має управляти не тільки власним, але й своїх підлеглих. Саме менеджер займається цілепокладанням, яке буде визначати критерії розподілу часу. У динамічних умовах питання управління часом стає одним із ключових факторів успіху менеджменту. Мета роботи — дослідження теоретичних і практичних аспектів процесу адміністрування робочого часу менеджерів. Вивчено адміністрування робочим часом менеджерів. Виявлено сучасних «пожирачів часу» менеджерів. Визначено основні методи управління робочим часом та методи підвищення ефективності управління ним. Запропоновано використання методу Мінто щодо організації роботи з управлінськими документами, що надасть змогу підвищити ефективність адміністрування робочим часом. Одна з найбільших проблем, яка виникає у більшості менеджерів, полягає не лише в тому, як вони можуть багато працювати в умовах конкуренції, а й у тому, як вони підтримують баланс, не відчуваючи себе спустошеними. Мова йде не лише про досягнення цілей цілодобово. Ідеться також про якість життя. В умовах динамічного бізнес-середовища для менеджерів будь-якого рівня важливу роль відіграє значення, як він працюватиме з ідеями та зможе доносити їх до своїх підлеглих, оскільки необхідно буде забезпечити досягнення поставлених цілей. Для цього корисним буде використати принцип піраміди Мінто для роботи з ідеями й управлінськими документами. Цей підхід був запропонований Барбарою Мінто для роботи з документами у компанії McKinsey. Таким чином, управлінська діяльність є складноструктурованим процесом, що передбачає значне витрачання розумової праці та необхідність забезпечення психологічного здоров'я. Тому в умовах динамічних змін адміністрування робочого часу на основі правил тайм-менеджменту надає змогу не тільки оптимізувати процес управління, але й підвищити продуктивність праці як управлінців, так і персоналу підприємства в цілому.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.178. Disadvantages of the methodology and practice of analysis of the financial status of the enterprise: causes, consequences, ways of elimination / V. Chubai, A. Zhyrnova // *Econ., Entrepreneurship, Management.* — 2021. — 8, № 1. — С. 69-79. — Бібліогр.: 17 назв. — англ.

Today, businesses operate in conditions of significant competition and a high level of unpredictability of changes in the environment. Therefore, for each company even more important is the importance of making optimal management decisions. A significant number of decisions are made based on the results of the analysis of the financial condition of the enterprise. However, the existing

methodology and practice of financial analysis have many different types of shortcomings that significantly distort the results of the analysis. The main shortcomings can be grouped into the following groups: organizational, methodological, technical, legislative, conceptual, informational. As a result of their presence, many users of financial information form incorrect conclusions and make suboptimal management decisions, which negatively affects the future results of the enterprise, related entities and the economy in general. Therefore, the purpose of scientific work is to study the shortcomings of the methodology and practice of financial analysis, and to find ways to address these shortcomings. The article examines foreign and domestic experience in analysing the financial condition of enterprises; identified and grouped the shortcomings of the methodology and practice of this type of analysis; the importance of taking into account the factors of its internal and external environments during the analysis of the financial condition of the enterprise is substantiated; recommendations for eliminating a number of shortcomings of the analysis of the financial condition of enterprises are offered. The results of the study will help to obtain much more reliable results of financial analysis, which will improve the quality of management decisions of operational, tactical and strategic nature.

Шифр НБУВ: Ж43975

4.У.179. Evaluation and regulation of socio-economic efficiency of management systems / О. Komelina, М. Hunchenko // *Економіка і регіон*. — 2021. — № 1. — С. 68-74. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Роботу присвячено вирішенню проблем розвитку теоретичних та методичних основ оцінювання та регулювання соціально-економічної ефективності систем управління в сучасних умовах господарювання. Проведено аналіз сучасних теоретичних досліджень у цій сфері. Зроблено висновки щодо відсутності універсального підходу до оцінювання соціально-економічної ефективності систем управління. Пропонується: дотримуватися логіки системного підходу до розуміння сутності та змісту підприємства, узагальнення показників соціально-економічної ефективності системи управління відповідно до структурних компонентів контролюючої та керуваної підсистем. Запропоновано систему показників соціально-економічної ефективності системи управління, що включає комплексну оцінку використання всіх ресурсів підприємства і містить усі загальноекономічні показники.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.180. Prerequisites for the coaching technologies origin in the staff management system / О. Skorobagatska // *Фіз.-мат. освіта*. — 2021. — № 1. — С. 18-22. — Бібліогр.: 13 назв. — англ.

Нова філософія управління персоналом передбачає формування у співробітників сприятливого сприйняття роботи у компанії, заохочення культури взаємодії, застосування потужних інструментів аналітики та надання працівникам можливості контролювати розвиток власної кар'єри. Сучасні організаційні коучингові технології допомагають нарощувати потенціал функцій управління персоналом, сприяючи досягненню цілей організації. Досліджено суть і передумови виникнення коучингових технологій у системі управління персоналом. Проаналізовано історію виникнення. З'ясовано, що парадигма коучингу як особливого стилю взаємодії розвинулася на основі пошуків передових підходів у галузі наставництва, бізнес-консультування, психологічного консультування та навіть психотерапії. З'ясовано, що коучинг — це процес, спрямований на досягнення цілей у різних сферах життя та діяльності. Він виник на стику психології, управління, філософії, логіки та життєвого досвіду. Одним із еквівалентів ідеї коучингу є «спільне досягнення» або «розвиваюче консультування». Доведено, що в Україні коучинг одержав найбільш широке поширення в області консультування, а також деякі керівники застосовують його як метод управління персоналом із метою ефективного формування мотивації. Під час проведення дослідження використано набір методів наукових досліджень, адекватних їм, теоретичних: порівняльний аналіз коучингових технологій у загальноприйнятому розвитку сучасного суспільства; систематичний аналіз передумов для тренерських технологій, що з'являються в системі управління персоналом. Сучасні дослідження з психології лідерства підтверджують, що емоційна компетентність є набагато важливішим фактором досягнення успішних результатів у роботі з людьми, ніж технічні знання та вміння. Розуміння емоцій, здатність керувати ними, здатність розвивати високу мотивацію, правильно розпізнавати емоції інших людей і грамотно будувати з ними стосунки підвищує ефективність сучасного керівника. Тому, технологія коучингу є досить перспективним методом у сучасній системі управління персоналом. Встановлено, що вивчення суті і передумов виникнення коучингових технологій у системі управління персоналом надає можливість зробити висновок, що джерелами коучингу вважають сократівський метод діалогу, психоаналітичну теорію, гуманістичний підхід у психотерапії, методики практикуючих спортивних тренерів, концепції емоційного інтелекту Д. Гоулмена.

Шифр НБУВ: Ж101424

4.У.181. The effect of systemic risk on corporate returns / М. Heydari, Zh. Xiaohu, Kin Keung Lai, Zh. Yuxi // *Proc.*

of the Nat. Aviation Univ. — 2020. — № 4. — С. 54-66. — Бібліогр.: 42 назв. — англ.

Постановка проблеми: робота є доповненням до попередніх публікацій та розглядає питання визначення ризику як ймовірності зміни майбутньої рентабельності активів. В іншому визначенні, ризик активів — це різниця між фактичним прибутковістю інвестиції та очікуваним значенням. Мета роботи — визначити детермінанти, знайти значну залежність між систематичним ризиком та рентабельністю активів на Тегеранській фондовій біржі за допомогою методу, відмінного від звичайних економічних методів. Вхідні дані: у роботі досліджено часовий діапазон фінансової інформації, пов'язаної з результатами фінансових років з 2012 до 2017 рр. усіх компаній, прийнятих на Тегеранській фондовій біржі, які виробляють хімічні та міючі матеріали, у загальній кількості 30 компаній. Для того, щоб перевірити гіпотезу дослідження, проаналізовано інформацію про систематичний ризик та прибутковість активів за два періоди коливань та низьких коливань, використовуючи метод дискретного перетворення вейвлетів з вейвлетом з меншим періодом часу за допомогою програмного забезпечення MATLAB, а потім для тестування гіпотез був використаний регресійний аналіз для дослідження зміни між ними. Після збору необхідних даних компаній, гіпотези дослідження було проаналізовано за допомогою вейвлет-аналізу та проаналізовано за допомогою програмного забезпечення SPSS та MATLAB. Результати тестування гіпотези дослідження вказують на значну залежність між систематичним ризиком та прибутковістю в періоди високої мінливості та довгострокового існування. Для перевірки гіпотези використується регресійний аналіз. Результати перевірки гіпотези дослідження вказують на значну залежність між систематичним ризиком та прибутковістю в періоди високої мінливості та довгострокового існування. Висновок: результати показують, що існує суттєва залежність між системним ризиком та прибутковістю протягом періоду коливань середньо- та довгострокових горизонтів. У часи низької волатильності існує значний взаємозв'язок між систематичним ризиком та рентабельністю на середньостроковій горизонті (94 і 50 днів), але лише у довгостроковому горизонті в 182 дні існує суттєва залежність між ризиком і прибутковістю.

Шифр НБУВ: Ж70861

Див. також: 4.Ч.1095

Менеджмент. Маркетинг

4.У.182. Біхевіористичний підхід в управлінні / В. В. Матвеев, О. М. Матвеева, Т. Г. Щепіна // *Бізнес Інформ*. — 2021. — № 4. — С. 257-261. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження біхевіористичного підходу в управлінні, вивчення психологічних закономірностей управлінської діяльності. Доведено, що біхевіористичний підхід в управлінні спрямований на спільну взаємодію економічних процесів і економічного мислення суб'єкта, що приймає управлінські рішення, або групи суб'єктів, з урахуванням факторів впливу на управлінські рішення як економічного, так і психологічного характеру. Представлено дослідження економічного мислення суб'єкта, що приймає управлінські рішення, або групи суб'єктів як структурного компонента економічної свідомості. Проаналізовано суть економічної свідомості як вищого рівня відображення суб'єктом економічних відносин економічних феноменів. Виявлено, що економічна свідомість тісно пов'язана з економічною поведінкою, виступаючи як раціональна основа суб'єктивних механізмів такої поведінки. Відокремлено перцептивну сферу економічної поведінки суб'єкта, що приймає управлінські рішення, або групи суб'єктів, яка ґрунтується на його або їх професійному досвіді, одержаному в апостеріорному періоді та є підставою для забезпечення більш високого рівня ефективності управлінських рішень, нової форми економічного мислення, неусвідомленої перцепції в економіці. Встановлено, що правильне економічне мислення забезпечує раціональне управління господарською діяльністю в масштабі національної економіки. Доведено, що біхевіористичний підхід у менеджменті спонукає відмовитися від принципового абстрагування від будь-яких факторів економічних відносин неекономічного характеру і тим самим приписування всього ефекту, що досягається економічною системою, тільки економічним відносинам.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.183. Геометричні характеристики S-подібних (логістичних) кривих, що застосовуються при моделюванні явища гістерезису / С. В. Гадецька, В. Ю. Дубницький, Ю. І. Кушнерук, Л. Д. Філатова, О. І. Ходирев // *Системи оброб. інформації*. — 2021. — Вип. 2. — С. 14-27. — Бібліогр.: 55 назв. — укр.

Розглянуто методи побудови математичних моделей явища гістерезису, які придатні для його опису в об'єктах довірливої природи. В результаті аналізу літератури встановлено, що явище гістерезису спостерігається не тільки у фізиці, але і в багатьох галузях знань, таких як моделювання антитерористичних операцій, опис роботи різних механізмів, гідрогеологія, економіка,

планування навчального процесу. Показано, що в цих випадках найбільш вдалим методом апроксимації петлі гістерезису буде використання S-подібних (логістичних) кривих. Наведено приклад побудови S-подібної (логістичної) кривої з використанням перетворення графіка функції гіперболічного тангенсу. Досліджено властивості двох-, трьох- та чотирьохпараметричних логістичних кривих, S-подібних кривих Гомперца і Вейбулла. Наведено вирази для визначення таких властивостей кривих, як: дотична в точці $M(x_0, y_0)$, кривина кривої в довільній точці $M(x, y)$, радіус кривини в довільній точці $M(x, y)$, координати ξ, η центру S кривини, еластичність функції по аргументу і взаємна еластичність по параметрах. Останнє особливо важливе при дослідженні процесів, пов'язаних з одержанням матеріалів із заданими властивостями. Співвідношення еластичності надають можливість вивчити вплив відносної зміни властивостей зовнішнього середовища на відносну зміну значення функції, яку вивчають. Гранична норма заміщення надає можливість оцінити вплив внутрішніх властивостей по відношенню до явища, що вивчається, на значення функції, що вивчається. Це може бути корисним при синтезі матеріалів із заданими властивостями.

Шифр НБУВ: Ж70474

4.У.184. Концептуальні засади маркетингового управління ринку послуг в умовах цифрової трансформації економіки / Ю. В. Костинець // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 9. — С. 29-36. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Обґрунтовано Концепцію управління розвитком ринку послуг на засадах маркетингу в умовах цифрової трансформації економіки, яка базується на системі поглядів відносно сутнісних особливостей об'єктів і суб'єктів маркетингового впливу, інструментів і принципів формування системи управління на засадах маркетингу, що в сукупності становлять методологічну основу організації ефективного розвитку ринку послуг.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.185. Логістика та інновації: концепція, стратегія управління та взаємодія / Л. О. Кустрич, М. О. Гоменюк // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 89-96. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Інновації є головним чинником майбутнього розвитку людства в цілому та економіки зокрема. Економіка України наразі переживає складний період, що вимагає пошуку інноваційних шляхів виходу з даної ситуації. Одним із можливих способів вирішення даної проблеми є побудова інноваційної логістичної стратегії. Досліджено концептуальні основи інноваційної та логістичної діяльності в Україні. Визначено суть і значення логістичного підходу в діяльності підприємств. Зазначено, що суттю логістичного підходу є інтеграція окремих ланок ланцюга товароруку в єдину систему, яка буде забезпечувати найбільш ефективне управління наскрізними матеріальними потоками. Установлено взаємозв'язок логістики з інноваційною діяльністю підприємств. Визначено місце логістичного підходу до управління інноваційною діяльністю підприємства. Досліджено управлінські аспекти розвитку інновацій і сфери логістики. Зазначено, що в умовах відкритості реалізації інноваційних процесів конкурентну перевагу одержують ті підприємства, які можуть швидко реалізувати інноваційну ідею. Окреслено базові складові концепції логістики інновацій. Виокремлено основні положення логістичної концепції при побудові та управлінні інноваційною діяльністю підприємств. Резюмовано, що інноваційна діяльність на засадах логістики формує дієвий механізм інноваційного менеджменту підприємств. Використання логістичного підходу до управління інноваційною діяльністю сприяє досягненню мети та стратегічних цілей підприємства, зокрема, із його упровадженням підвищується ефективність економічної, фінансово-господарської та збутової діяльності; розширюється цілова аудиторія, унаслідок чого виникає підвищений попит на продукцію (товари) та послуги; збільшується прибуток; посилюються конкурентні позиції на ринку.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.186. Логістичне диференціальне рівняння у частинних похідних для визначення раціонального розміщення та зміни обсягів запасів матеріальних засобів / О. І. Хазанович, М. О. Кудрицький // Кібернетика та систем. аналіз. — 2021. — 57, № 2. — С. 167-169. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Виведено логістичне диференціальне рівняння у частинних похідних для визначення раціонального розміщення та зміни обсягів запасів матеріальних засобів протягом періоду забезпечення. Надалі з використанням логістичного диференціального рівняння у частинних похідних можна визначати та обчислювати конкретні значення показників, що входять до зв'язку логістичного диференціального рівняння у частинних похідних.

Шифр НБУВ: Ж29144

4.У.187. Методологічні положення управління логістичним забезпеченням розвитку інноваційного співробітництва в умовах циркулярної економіки / О. В. Шкуренко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 402-408. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Актуальною проблемою сучасної науки є формування наукової методології управління логістичним забезпеченням розвитку

інноваційного співробітництва в умовах циркулярної економіки, оскільки прагнення науковців додати власний внесок у науку пояснюється бажанням її розвивати й удосконалювати з метою розширення кола як теоретичних, так і практичних питань, які можуть бути вирішені із застосуванням сучасної термінології. Мета роботи — формування методологічних положень управління логістичним забезпеченням розвитку інноваційного співробітництва в умовах циркулярної економіки. Проведено дослідження формування суті методології, проаналізовано етапи розвитку методів і засобів наукового пізнання. Систематизовано та проаналізовано визначення дефініції «методологія», що наддало змогу визначити основні засади формування методологічних положень управління логістичним забезпеченням розвитку інноваційного співробітництва в умовах циркулярної економіки, а саме: підходи, принципи, категорії, функції, інструментарій, парадигму. Виокремлено та надано характеристику категоріальному, концептуальному та інструментально-модельному рівням методології управління логістичним забезпеченням розвитку інноваційного співробітництва в умовах циркулярної економіки. Розглянуто та визначено зв'язок емпіричних і теоретичних методів наукового пізнання. Доведено, що як концептуальний модуль методології управління логістичним забезпеченням розвитку інноваційного співробітництва в умовах циркулярної економіки варто розглядати метатеоретичну єдність, що базується на онтологічних і гносеологічних ідеалізаціях, — методологічну парадигму.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.188. Науково-методичні підходи до управління на засадах маркетингу / Ю. В. Костинець // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 4. — С. 70-77. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Досліджено науково-методичні підходи до управління на засадах маркетингу. Розглянуто основні концепції маркетингу та маркетинг-міксу. Зроблено висновки, що розуміння суті концепцій маркетингу, ключових відмінностей є важливими для аналізу проблем вибору інструментарію їх реалізації.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.189. Соціальні мережі як інструментарій маркетингових комунікацій в цифровому середовищі / Ю. В. Костинець, Б. О. Колесник // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 1. — С. 102-108. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Досліджено використання соціальних мереж як інструментарію маркетингових комунікацій, зокрема досліджено використання Facebook для реалізації маркетингових цілей. Проаналізовано тенденції розвитку реклами в Інтернеті, соціальні мережі, пошукові системи та види Інтернет реклами, маркетингові комунікації у мережі Інтернет і сучасні методи маркетингових досліджень. Виявлено закономірності між зростаючою необхідністю використання Інтернет ресурсів у маркетингу та необхідними знаннями про історію розвитку та способи застосування функцій досліджуваних систем у мережі Інтернет. Доведено, що реклама в мережі Інтернет — один із найефективніших напрямків маркетингових комунікацій, що має на меті інформування споживачів про товари, послуги або саме підприємство.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.190. Сутність маркетингу та його сучасні тенденції / О. М. Кубецька, Т. М. Остапенко, Н. О. Фісуненко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 390-396. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження суті маркетингу та узагальнення останніх тенденцій його розвитку. Проведено огляд суті категорії «маркетинг». Наведено авторське трактування категорії «маркетинг», під яким розуміється інструмент діяльності та конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів, існування та використання якого зумовлене постійним вивченням потреб, смаків і вимог споживачів на будь-якому ринку з метою їх повного задоволення та, як наслідок, отримання прибутку. Окреслено тенденції розвитку маркетингу з урахуванням впливу пандемії коронавірусу COVID-19 і породженої нею кризи та невизначеності в усіх галузях економіки. Основними тенденціями маркетингу є: поява новітнього та розширення меж і сфер використання існуючого видового складу маркетингу; розширення можливостей Internet з метою проведення маркетингових досліджень, здійснення комунікацій, продажу товарів; відхід від стандартизації та необхідність більшого пристосування комплексу маркетингу до вузьких сегментів ринку, що зумовлюється зростаючою конкуренцією; встановлення партнерських відносин і перехід до маркетингу взаємовідносин; посилення ролі стратегічного планування; пріоритет на забезпеченні відмінного обслуговування клієнтів; використання цифрових технологій. В умовах невизначеності першорядне значення серед маркетингових інструментів має належати використанню сучасних технологій, які спираються на дані про процес покупки. Запропоновано персоналізацію комерційної пропозиції, а також мобільні технології для оперативного контакту з клієнтом. Надано рекомендації щодо посилення іміджу бренду у свідомості споживачів і використання цифрового маркетингу, який вочевидь домінуватиме у 2021 р.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.191. Сучасні концепції менеджменту та їх застосування в умовах діджиталізації економіки України / В. В. Гришко // Економіка і регіон. — 2021. — № 1. — С. 61-67. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Проаналізовано основні теорії менеджменту, які є актуальними для сучасних підприємств та організацій. Визначено, що здобутки наукової та класичної школи менеджменту доцільно використовувати в умовах пандемії COVID-19. Зокрема, врахування таких принципів як: розподіл праці, дисциплінованість, необхідність взаємодії між керівником і підлеглими, ініціативність та корпоративний дух, єдність влади, результати діяльності, стимулювання та винагорода працівників. Це надасть змогу структурувати всі процеси та взаємовідносини всередині підприємства для досягнення поставлених цілей та в умовах високого рівня невизначеності. Праці науковців школи людських відносин та поведінкових наук послугували основою розвитку сучасних моделей організаційного розвитку в умовах поширення цифрових технологій та діджиталізації економіки. Цифрові технології як створюють нові можливості для розвитку сучасних підприємств, так і формують нові виклики. Саме знання здобутків науковців та практиків з менеджменту надасть можливість сучасному менеджеру забезпечити сталий розвиток підприємств.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.192. Сучасні підходи до формування стратегії маркетингу соціальних медіа / П. О. Чоморда, Н. В. Васюткіна // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 346-351. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Досліджено сучасні підходи до формування стратегії маркетингу соціальних медіа, зважаючи на динаміку їх розвитку, особливості функціонування та можливі цілі, що можуть ставитись економічними суб'єктами перед таким сегментом маркетингу. Визначено сучасний погляд на використання соціальних медіа як інструмента маркетингу, його специфічні риси та наявні підходи до формування маркетингових стратегій у цій сфері. Досліджено та проаналізовано сучасний стан і специфіку соціальних медіа для бізнесу, маркетингу та споживчої поведінки. Надано характеристику наявним підходам до формування стратегії маркетингу соціальних медіа. Виділено та узагальнено основні функції контенту маркетингу соціальних медіа, а саме: пошук аудиторії, залучення, координація та кооперація, що мають стати основою для побудови ефективної стратегії. Розглянуто особливості кожної функції в контексті їх застосування різними підприємствами для різних цілей; означено та узагальнено їх специфіку. Проаналізовано специфіку роботи маркетингу соціальних медіа в контексті вибору цілей і засобів взаємодії із аудиторією через контент, на основі чого було узагальнено та класифіковано два основні підходи до формування контентної стратегії маркетингу соціальних медіа, а саме: споживчого та клієнтського. Обґрунтовано їх роль, місце та значення у формуванні стратегії маркетингової взаємодії зі споживачами, партнерами та іншими користувачами соціальних медіа. Надано характеристику цим підходам у контексті їх цілей, інструментів та засобів. На основі дослідження було узагальнено та класифіковано такі елементи проблеми, як функції контенту маркетингу соціальних медіа, їх роль у формуванні стратегії соціальних медіа; узагальнено та виділено підходи до формування маркетингу соціальних медіа. На основі цієї інформації можна об'єктивніше підходити до формування необхідної для цілей підприємства стратегії маркетингу соціальних медіа, а на основі висновків — здійснювати подальші дослідження цього напрямку.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.193. Business process management (world market trends and large players strategies) / E. Ya. Mammadov, A. A. Mekhraliyeva // Економіка і регіон. — 2020. — № 2. — С. 32-36. — Бібліогр.: 12 назв. — англ.

Сьогодні у зв'язку з різким загостренням конкуренції компанії почали активно шукати способи радикального підвищення ефективності бізнесу. Нові умови диктують нові правила гри — підвищення якості продукції за одночасного зниження її вартості та забезпечення швидкої реакції компанії на постійно мінливі умови навколишнього середовища. Все це призвело до появи нових управлінських підходів, серед яких найбільш розвинений процесний підхід. Вимога гнучкості і динамізму від компаній можна задовольнити, керуючи не окремими функціями, а їх набором, який об'єднує логіка їх взаємодії. Фактично діяльність співробітників компанії складається з двох видів діяльності: повторюваних (які мають виконуватися періодично або в разі певних подій) та «одиничних», унікальних за алгоритмом, які не повторюються в майбутньому. Фактично бізнес-процес став предметом аудиту, а вдосконалення процесів з метою мінімізації операційних ризиків стало одним з видів поліпшення. Таким чином, вдосконалення системи внутрішнього контролю вимагає не тільки поліпшення бізнес-процесів, а й побудови системи управління операційним ризиком в бізнес-процесах і пов'язаних з ними інструментах. Таким чином, зараз головна конкурентна перевага компаній не в логіці бізнес-процесу, а в поліпшенні управління процесами за рахунок підвищення рівня їх зрілості. На жаль, в даний час лише кілька компаній починають працювати над підвищенням рівня зрілості процесів. Хоча, якщо звер-

нутися до визначення зрілості процесу, то це здатність процесу досягати бажаної мети.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.194. Crisis marketing: features of application and ways of reformation / M. Mokliak, Yu. Shumeiko, M. Safonov // Економіка і регіон. — 2020. — № 2. — С. 77-85. — Бібліогр.: 12 назв. — англ.

Розглянуто проблеми застосування маркетингу в компаніях в умовах рецесії економіки. Перелічено та проаналізовано причини, чому департаменти маркетингу й реклами одні з перших потерпають на початку кризи. Визначено важливість реформування маркетингової системи до та під час кризи. Проаналізовано особливості кризи 2020 р., її відмінності від інших масштабних криз, вплив на поведінку споживача й розвиток економіки і маркетингу в цілому. Виділено нові мотиви та особливості в поведінці споживача, на які має вплив не тільки розвиток технологій, а й події 2020 р. Проаналізовано основні причини занепаду маркетингу в Україні під час будь-яких кризових явищ та шляхи розвитку відділу маркетингу. З метою утримання частки ринку компаній, зміцнення своїх позицій в умовах кризи й за можливості розширення свого впливу відділам маркетингу запропоновано аналізувати нові тренди у поведінці споживачів та будувати маркетингову стратегію згідно з ними. Сучасні напрями розвитку компаній у цілому та маркетингу зокрема включають вихід на онлайн маркетинг, створення динамічних рекламних кампаній, швидку реакцію на зміни в трендах, комунікацію з клієнтами через смартфон, чесність зі споживачами, особливо в умовах кризи. Розглянуто успішні заходи великих корпорацій під час коронавірусу й кризи 2020 р. Крім того, проаналізовано актуальність виходу в онлайн для компаній різних сфер бізнесу згідно з даними Google Trends і пошуковими запитами. Виділено основні помилки при побудові маркетингу в кризових умовах та проаналізовано причини скорочення маркетингових і рекламних відділів. Виділено чотири основні ніші для бізнесу, які будуть на злеті мінімум рік. Досліджено чинники, котрі впливають на розвиток маркетингу й реклами. Виділено основні напрями розвитку підприємств, їх маркетингових департаментів та додаткові послуги, які може впровадити навіть невелика компанія і які створюють коло лояльних клієнтів.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.195. Methodology of marketing vs methodology of social and economic research / P. Chlipala // Econ., Entrepreneurship, Management. — 2020. — 7, № 2. — С. 112-118. — Бібліогр.: 38 назв. — англ.

The presented paper is methodical in character. Marketing methodology is an important matter looking from the prism of identifying its scientific status. There are differing views on the scientific status of marketing, nevertheless marketing, from the perspective of scientific cognition, has developed dynamically throughout its entire history. The main objective of this article is to present the methodological dilemmas of marketing in the context of social and economic sciences. The foundations of the methodology of research on marketing cannot be separated from the methodology of social sciences. Marketing belongs to social sciences, so it is based on similar assumptions with regard to the character of reality and scientific cognition. Marketing is engaged in exploring human behaviour and, similarly to other social sciences, makes use of such research methods and techniques. It is difficult to conduct research in the area of marketing without referring to the methodology of social sciences. The article presents the foundations of marketing research methodology, assumptions of the analysis of methodology of research on marketing in comparison to methodology of social and economic research and final remarks.

Шифр НБУВ: Ж43975

4.У.196. Organizational changes in the activity of enterprises in the context of urgent crisis management / O. Kuzmin, O. Yurynets, I. Prokopenko // Econ., Entrepreneurship, Management. — 2021. — 8, № 1. — С. 116-126. — Бібліогр.: 14 назв. — англ.

Eliminating or reducing the negative impact of crisis phenomena on the economic condition of an enterprise and ensuring its further effective development is closely related to the concept of organizational changes. On the one hand, urgent crisis management tools almost always cause such changes. On the other hand, crisis phenomena in the activities of a business entity lead to the need to introduce organizational changes. In this context, it is noted that it is important to diagnose such changes even before their practical implementation begins. This problem is especially relevant when it is necessary to introduce so-called large-scale changes in the context of crisis management. Any mistakes at the beginning most likely will lead to failure to achieve the set goals and to problems in the practical implementation of these changes. Consequently, based on the results of the conducted research, organizational changes in the activities of enterprises in the conditions of crisis management at the beginning are proposed to be diagnosed taking into account four areas that correspond to the PAEI-model of Adizes, well known in the theory and practice. At the same time, it provides for determining the market orientation of organizational changes (proactive nature of organizational changes); the social orientation

of organizational changes (integrative nature of organizational changes); the impact of organizational changes on the enterprise administration system (complementary nature of organizational changes); the impact of organizational changes on the operating environment of the enterprise (functional nature of organizational changes). The article offers a method for diagnosing organizational changes in the activities of enterprises in the conditions of crisis management, based on the method of hierarchy analysis (Analytic Hierarchy Process) and provides for the implementation of such key stages: the formation of an expert group; determining the level of a hierarchical model for diagnosing organizational changes in the conditions of anti-crisis management; studying the essence and characteristics of the proposed organizational changes, so that then diagnose them taking into account the directions of proactive, integrative, functional and complementary nature, using matrices of pairwise comparisons; determining eigenvectors, as well as establishing their normalized values, applying the known geometric mean of the matrix lines; determining the consistency of expert opinions; forming conclusions and recommendations. The possibility of practical use of the proposed method of diagnosing organizational changes in the activities of enterprises in the context of crisis management is confirmed by relevant calculations on the example of several business entities in the Lviv region.

Шифр НБУВ: Ж43975

Макроекономіка

4.У.197. Діагностика розсіювання цілей в системі цілепокладання економічного конгломерату / Д. П. Михайлик // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 9. — С. 68-78. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Досліджено явище розсіювання цілей, яке спостерігається в багаторівневих організаційних структурах та має прояв у вигляді зниження ефективності цілепокладання внаслідок руйнування зв'язків між оперативними та стратегічними цілями. Досліджено структуру системи цілей економічного конгломерату та виявлено основні проблеми цілепокладання в неї. Виділено причини розсіювання цілей, запропоновано систему їх діагностики, формалізовано підходи до виявлення розсіювання цілей в системі цілепокладання економічних конгломератів.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.198. Корпоративна соціальна відповідальність логістичного бізнесу / Л. Харсун // Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. — 2021. — № 4. — С. 56-67. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Досліджено особливості та форми прояву корпоративної соціальної відповідальності в логістичному бізнесі. Проаналізовано міжнародні стандарти соціально орієнтованого менеджменту компаній та міру відповідності їм логістичних підприємств в Україні. Розглянуто соціально орієнтовані активності провайдерів логістичних послуг в умовах пандемії та визначено перспективи їх розвитку.

Шифр НБУВ: Ж16143

4.У.199. Моделирование социально-экономических факторов и тенденций в условиях новых патологических вызовов и процессов цифровизации (на примере Республики Узбекистан) / К. В. Павлов, Н. Р. Асадуллина // Экон. вист. Донбасу. — 2021. — № 1. — С. 26-30. — Бібліогр.: 6 назв. — рус.

В условиях возросшего уровня неопределенности и изменчивости организационно-экономической среды усилилось значение и влияние различного рода патологий общественного характера (например, пандемии COVID-19, севозможных цветных революций и т. п.), имеющих существенные негативные последствия для функционирования социума и его важнейших структур. Противостоят воздействию современных негативных вызовов может использование новейших достижений НТП, таких, как всесторонняя цифровизация и моделирование важнейших факторов и тенденций общественного развития. Осуществлен анализ и моделирование некоторых важнейших параметров функционирования узбекской экономики, результаты которого могут быть использованы при разработке стратегии действий по приоритетным направлениям развития Республики Узбекистан. Таким образом, в результате проведенных исследований стало очевидным, что факторы общественного развития и возникающие в следствии их действия социально-экономические тенденции и можно разбить на две большие группы: к первой следует отнести факторы и тенденции негативного характера, связанные с действием всевозможных общественных патологий; ко второй группе, наоборот, можно отнести позитивные факторы и тенденции, прежде всего связанные прогрессивным влиянием НТП, в том числе, с таким важным современным направлением, как всемерная цифровизация общества.

Шифр НБУВ: Ж25176

4.У.200. Модель таргетування інфляції в макроекономіці / Т. І. Єфименко, Б. В. Дунаев, О. О. Любіч // Кібернетика та систем. аналіз. — 2021. — 57, № 6. — С. 138-148. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Показано, що емпіричне таргетування зниженням інфляції до граничного рівня, що викликає грошову дефляцію та перехід у депресію, збільшує зростання реального ВВП, а підвищенням інфляції від граничного рівня зменшує зростання реального ВВП. Інфляцію визначено за теорією відтворення економіки країни математичною функцією кількості грошей в обігу, валютної готівки, процентної ставки, вартості використаного виробничого капіталу, коефіцієнта матеріаломісткості виробництва та рівня безробіття. Розроблено модель регулювання економіки таргетуванням інфляції, яка надає змогу Центральному банку визначати цільові показники розглядуваного періоду за статистичними показниками попереднього періоду та номограмою функції інфляції від її аргументів. Проведено моделювання зростання економіки України з цільовою інфляцією 4 відсотки протягом 2021 – 2023 рр. після спаду в 2020 р., викликаного пандемією COVID-19.

Шифр НБУВ: Ж29144

4.У.201. Парадигма циркулярної економіки в умовах України / М. О. Варфоломеев // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 13-20. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Розглянуто актуальну тему сьогодення – принципи і засади запровадження циркулярної економіки (ЦЕ). Наголошено, що, незважаючи на те, що питання запровадження циркулярної економіки вже достатньо широко висвітлено в наукових виданнях вітчизняними та зарубіжними науковцями, ще й досі не сформовано стратегії практичного запровадження циркулярної економіки на державному рівні. Таким чином, у публікації поставлено за мету дослідження ключових аспектів і передумов запровадження циркулярної економіки в межах України. Відповідно до поставленої мети проаналізовано переваги та недоліки запровадження циркулярної економіки у світовому аспекті. Так, до переваг запровадження циркулярної економіки віднесено такі питання: зростання рентабельності; зниження викидів парникових газів; створення нових робочих місць. Серед недоліків запровадження циркулярної економіки в роботі виділено такі: рівень складності просування системних змін; економічні коливання (ЦЕ може бути неприбутковою в гнотислотному проміжку часу); непристосовані ринки (відсутність необхідної сировини та інфраструктури, конкуренції, знань); недосконале регулювання (недосконале законодавство та/або його реалізація); соціальні фактори (недостатні знання та навички, пов'язані з циркулярною економікою); недостатній контроль за сортуванням відходів; рівень фінансування (як з державної казни, так і з бізнесу). Підсумовуючи переваги та недоліки запровадження циркулярної економіки, наголошено на тому, що в ЦЕ найважливіше значення полягає не в матеріальних потоках або відходах, а в багатогатих цінністих методах, таких як технічне обслуговування, повторне використання та переробка обладнання. Також у дослідженні увагу приділено інструментам циркулярної економіки та передумовам їх застосування. Кожний із наведених інструментів розглянуто в аспекті практичного використання та проаналізовано на вже наявних світових прикладах. Таким чином, серед інструментів запровадження циркулярної економіки автором виділено: Дизайн мислення майбутнього; Віртуалізація та спільне використання; Товар як послуга; Повторне використання у виробництві; Повторне використання у споживанні; Індустріальний симбіоз і переробка відходів виробництва; Переробка. Увагу приділено проблемам упровадження циркулярної економіки в Україні та шляхам їх вирішення. Отже, в дослідженні послідовно розкрито проблеми та шляхи їх вирішення на рівні влади, бізнесу та суспільства.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.202. Сутність макроекономічного прогнозування та планування доходів державного бюджету / І. В. Паризький, В. М. Купрієнко // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 10. — С. 117-132. — Бібліогр.: 49 назв. — укр.

Висвітлено суть макроекономічного прогнозування та планування доходів бюджету, досліджено інституційні засади та генезис бюджетного прогнозування та планування. Систематизовано сутнісні аспекти, які притаманні терміну «прогнозування», та уточнено його семантику. Запропоновано під прогнозуванням у вузькому значенні розуміти процес передбачення майбутніх можливих сценаріїв поведінки об'єкта управління на основі відомих причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей; а у широкому – систему, яка формує передумови та забезпечує практичну реалізацію передбачення майбутніх можливих сценаріїв поведінки об'єкта управління на основі відомих причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей. Дослідження суті поняття «планування» забезпечило можливість обґрунтування авторського трактування даного терміну у контексті двох можливих форм прояву: як процесу визначення цілей і концепції управління та як системи, яка формує передумови та забезпечує практичну реалізацію визначення цілей та концепції управління.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.203. Determination of the influence of the economic cycle stages on the innovative potential of small entrepreneurship / S. Lykholat, Ye. Krykavskiy, V. Lozynskiy, N. Shynkarenko // Econ., Entrepreneurship, Management. — 2021. — 8, № 1. — С. 20-34. — Бібліогр.: 36 назв. — англ.

The small business sector is studied. It is hypothesized that the small business sector has a significant innovative potential, the possibilities of which depend on the economic cycle of market conjuncture. It has been hypothesized that innovation investment in the small business sector depends significantly on economic cycles, and that the structure/directions of innovation investment are determined by the global market conjuncture. This is done in order to interpret the systemic / unsystematic development of small business in the context of public policy on the basis of appropriate calculations and the obtained results, as well as provides an understanding of the possibilities of realizing the innovative potential of small business. The peculiarity of this study is its complementarity «innovative potential of small business – technology transfer – economic cycles». It has been established that investment in innovation and technology transfer in the small business sector depend on market conjuncture and stages of the economic cycle that occur in a certain period (growth or recession). The identification of economic cycles allowed to form the directions of state regulation and reveal the possible risks associated with finding the innovative potential of small business. The conducted research creates a basis for the implementation of the cluster policy program; contributes to the formation of appropriate tools for creating clusters; reveals favorable periods of labor involvement in the realization of innovation potential; helps to identify the periods of economic cycles in which it is appropriate to invest in their own self-education and modern technology. This approach will help increase the level of balance of the small business system on an innovative basis.

Шифр НБУВ: Ж43975

Див. також: 4.У.156, 4.У.191, 4.У.267, 4.У.736, 4.У.793

Економічна географія окремих країн (економіко-географічне країнознавство)

Економічна географія України

4.У.204. Забезпечення збалансованого регіонального розвитку на засадах соціальної відповідальності закладів вищої освіти: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.05 / І. В. Ховрак; Східноукраїнський нац. ун-т ім. В. Даля. — Северодонецьк, 2020. — 36 с.: рис., табл. — укр.

Уточнено суть понять «збалансований регіональний розвиток» та «соціальна відповідальність закладів вищої освіти», розкрито їх змістовне наповнення. Сформовано механізм впливу та запропоновано методичне забезпечення діагностики впливу соціальної відповідальності закладів вищої освіти на збалансований регіональний розвиток. Розроблено підхід до оцінки процесу забезпечення збалансованого регіонального розвитку, що надало можливість визначити рівні й типи розвитку регіонів України за 2009 — 2018 рр., сформувати відповідні кластери. Вдосконалено стратегічний інструментарій посилення соціальної відповідальності учасників регіональних відносин у процесі забезпечення збалансованого регіонального розвитку. Розглянуто теоретичні та практичні засади застосування територіального маркетингу як соціально-комунікаційної технології формування регіональної ідентичності. Обґрунтовано необхідність управління репутацією закладів вищої освіти, а також запропоновано підхід до прийняття управлінських рішень з урахуванням цінностей та норм соціальної відповідальності. Впорядковано пріоритети й обґрунтовано ефективні форми взаємодії бізнесу та закладів вищої освіти в контексті забезпечення збалансованого регіонального розвитку. Сформовано підґрунтя для посилення ролі соціально відповідального контенту освітніх програм закладів вищої освіти.

Шифр НБУВ: РА446157

4.У.205. «Зелена» економіка як напрям досягнення стійкого еколого-економічного розвитку регіону / М. Ф. Гончаренко, Н. М. Пархоменко, О. М. Лучин // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 6. — С. 6-15. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — вивчення теоретико-прикладних досліджень в області «зеленої» економіки як напрям досягнення стійкого еколого-економічного розвитку регіону. Розглянуто підходи до визначення поняття «зеленої» економіки, «зеленого» зростання та умов формування даного виду економіки. Проаналізовано та систематизовано пріоритетні теми «зеленої» економіки, запропоновано експертами в програмах ООН із навколишнього середовища. Означено основні риси «зеленої» економіки: визнання цінності природного капіталу; інвестування у природний капітал; скорочення нерівності та подолання бідності; створення робочих місць і забезпечення соціальної справедливості; застосування відновлюваних джерел енергії та технологій; створення стійких міст. Визначено, що економіка здатна найбільш тісно пов'язати екологічні та економічні аспекти, виступаючи як ключовий напрямок забезпечення сталого розвитку регіону та держави в цілому.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.206. Удосконалення механізму стратегічного управління структурними трансформаціями економіки міст обласного значення Львівської області / І. Г. Бабець // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 103-113. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Проаналізовано зміст стратегій розвитку міст обласного значення Львівської обл. та виявлено відсутність у них цілей, завдань і заходів з покращення галузевої структури економіки, а також обмеженість можливостей місцевих органів влади впливати на структуру економіки міст за допомогою інструментів, що передбачають податкові преференції для підприємств пріоритетних галузей промисловості, інвесторів, малога та середнього бізнесу. З метою усунення недоліків у стратегічному управлінні структурними трансформаціями міст запропоновано напрями вдосконалення діючого інституційного механізму в частині оподаткування інвестиційної, інноваційної та підприємницької діяльності підприємств пріоритетних галузей економіки, інвесторів, які фінансують розвиток високотехнологічних галузей і наукоємних видів економічної діяльності, а також підприємств, що функціонують у межах спеціальних режимів економічної діяльності. Обґрунтовано, що запровадження реальних податкових преференцій для підприємств забезпечить реалізацію ефективної структурної політики на місцевому рівні, оскільки органи влади одержують реальні важелі для підвищення інвестиційної, інноваційної, підприємницької активності в пріоритетних сферах економіки. З метою посилення контролю та відповідальності за реалізацію стратегічних завдань запропоновано застосування проблемно-цільового методу у стратегічному плануванні розвитку міст, який, на відміну від програмно-цільового підходу, передбачає чіткий розподіл ресурсів між цілями, спрямованими на вирішення структурних проблем в економіці. У результаті дослідження визначено перелік індикаторів структурних змін в економіці та основні засади встановлення кількісних критеріїв досягнення стратегічних цілей з покращення структури економіки міст обласного значення.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.207. Formation of city brand in the implementation of the concept of integrated development / О. Hryhorieva, O. Khadartsev, A. Ivaniuk // Економіка і регіон. — 2020. — № 4. — С. 22-27. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Сучасні реалії та вимоги щодо забезпечення сталого розвитку територій і міжнародного співробітництва, адміністративна реформа, що триває в Україні, оновлені підходи до концепції міського планування, які активно поширюються містами країни, вимагають забезпечення відмінності та певної ідентифікації кожного міста, можливості поширювати таку інформацію серед усіх зацікавлених осіб. Актуальним цей процес стає в умовах реалізації концепції інтегрованого розвитку міст, котра віднедавна почала застосовуватися у ряді міст України. Отже, виникає потреба визначити вплив формування персонального бренду міста на процес успішної реалізації інтегрованого планування розвитку територій та їх просування на міжнародному рівні. Маркетинг територій є інструментом формування брендингу територій, зокрема міст як основних та визначальних об'єктів у розвитку прилеглих територій. Бренд міста формує у цільовій аудиторії уявлення, комплекс образів, асоціацій та очікувань від міста; відображає унікальні й неповторні характеристики міста, його особливості. Розроблення та реалізація концепції інтегрованого розвитку в містах України, підходи, які застосовує цей процес, значним чином сприяють формуванню брендингу міста, формують завдання розроблення та втілення бренду міста на першій план, надають змогу запозичити успішний досвід формування брендингу міст Європи. Розроблення й реалізація інтегрованого підходу передбачає, що перш ніж визначитися, яким має бути місто у майбутньому, та відповідно розробити бренд міста, необхідно виконати комплексний аналіз усіх сфер життєдіяльності міста й функціональний SWOT-аналіз з виявлення сильних і слабких сторін міста, потенційних загроз та можливостей його подальшого розвитку. Результатом такої роботи є формування спільного бачення того, яким місто хоче бути, чого і як воно має досягати; визначення стратегічних, операційних цілей та завдань, серед котрих уже чітко можна відстежити основні напрями формування брендингу міста. Основи брендингу міста закладаються у найбільш важливих сферах його розвитку, а також у візіях міста, які створюють можливість розробити й застосувати власний бренд.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.С.62

Територіальний поділ праці. Розміщення продуктивних сил

4.У.208. Адаптивний розвиток суб'єктів господарювання регіональної економічної системи в умовах цифровізації / І. А. Топалова, О. В. Маковеева // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 97-103. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Сучасні економічні умови диктують дедалі жорсткіші умови функціонування суб'єктів (учасників) ринку, які пов'язані насамперед із глобалізацією економіки, впровадженням цифрових

норм бізнес-процесів, посиленням конкуренції в усіх сферах соціально-економічного життя та коронакризою. Ось чому виникають питання адаптації економічних суб'єктів до певних змін і розвитку їх навчочку у досить складних економічних умовах і під впливом зовнішніх факторів, які часом навіть неможливо виміряти. Автори вважають необхідним розглянути подальші зміни в зовнішньому середовищі та місце в них економічних суб'єктів регіональної економічної системи з позицій їх адаптивного розвитку в контексті цифровізації, що стало метою даної роботи. Ця мета надала змогу сформулювати такі завдання: дослідити суть адаптивного розвитку; визначити підходи до адаптивного розвитку суб'єктів господарювання регіональної економічної системи, а саме: системно-комплексний, ефективний-процесовий, паводково-психологічний; навести структуру адаптивного розвитку економічних суб'єктів регіональної економічної системи з позицій синергетичного підходу; вдосконалити концептуально-категоріальний апарат регіональної економіки шляхом введення поняття «адаптивний розвиток економічних суб'єктів регіональної економічної системи» (що в даному дослідженні розуміється як безперервний процес трансформації в системі управління економічними суб'єктами, що базується на переході системи із одного якісного стану в інший за умов встановлених суперечностей зовнішнього середовища та довгострокової (стратегічної) програми формування та збільшення внутрішнього потенціалу з метою підвищення ефективності функціонування суб'єктів управління регіональною економічною системою); розглянути якісні зміни у здійсненні цифрової трансформації регіональної економіки. Отже, адаптивний розвиток системи управління суб'єктами господарювання регіональної економічної системи за умов впливу навколишнього середовища в умовах цифровізації є досить складним і багатограничним процесом, що вимагає організаційних змін у системі управління та скоординованих дій персоналу та керівництва. Крім того, адаптивний розвиток вимагає нових компетенцій персоналу, що надає змогу перейти до більш глибокого занурення в інформаційно-комунікаційний простір за допомогою цифрових перетворень.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.209. Атрактивність та комфортність територій України (регіонів, міст й об'єднаних територіальних громад): матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 31 трав. 2021 р. / ред.: І. В. Заблудська; упоряд.: С. І. Гречана; НАН України, Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова, Одеський державний університет внутрішніх справ, Східноукраїнський нац. ун-т ім. В. Даля, НАН України, Луганська обласна науково-координаційна рада. — Київ: Людмила, 2021. — 161 с.: рис., табл. — укр.

Висвітлено теоретичні та практичні аспекти розвитку локальних територій різних країн і рівнів. Придлено увагу особливостям їх позиціонування, брендінгу та інструментам формування привабливості міст і регіонів. Досліджено проблемні питання формування й оцінки атрактивності територій, її впливу на спроможність територіальних громад та рівень життя населення. Розглянуто дискусійні аспекти просторового планування та фінансового забезпечення в умовах децентралізації, смартспеціалізації та застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Висвітлено окремі напрями забезпечення конкурентоспроможності в умовах пандемії COVID-19 та підтримки клієнтоорієнтованих українських виробників.

Шифр НБУВ: ВА853034

4.У.210. Вплив бар'єрів на диспропорційний розвиток регіонів: огляд і аналіз / І. З. Савчин // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 82-90. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

Мета роботи — виокремлення й аналізування бар'єрів економічного розвитку України, формування теоретичної бази впровадження стратегії конвергентного розвитку з метою їх подолання в коротко- та довгостроковій перспективі. Проаналізовано вплив бар'єрів на диспропорційний розвиток регіонів, що, своєю чергою, несе негативні наслідки для конвергентного розвитку регіонів. Автором структуровано групи бар'єрів економічного розвитку регіонів України та наведено їх характеристику. Визначено бар'єри, які долаються найлегше, та бар'єри, подолання яких є складним навіть у довгостроковій перспективі. Виокремлено найбільш важливі бар'єри розвитку регіонів, а саме: ті, що виникають унаслідок дефіциту ресурсів; соціально-політичні та культурні; планування; організаційно-інституційні; пов'язані з поточним управлінням; пов'язані з моніторингом і контролем. Наведено концепцію конвергентного економічного розвитку, спрямовану, зокрема, на подолання існуючих бар'єрів, що уповільнюють розвиток регіонів. Обґрунтовано актуальність детальнішого дослідження розвитку регіонів України в межах єдиної концепції конвергенції для уніфікації підходу щодо подолання впливу бар'єрів на диспропорційний розвиток регіонів. Доведено, що концепція конвергентного розвитку регіонів — це цілісне уявлення про рівноважний розвиток регіонів, що включає сукупність суб'єктів та об'єктів регіонального розвитку, систему узгоджених цілей і засобів їх досягнення, спрямованих на збалансування й узгодження показників розвитку та на подолання бар'єрів. Визначено, що необхідною умовою ефективної реалізації концепції конвергентного розвитку регіонів України є їх адап-

тивність — тобто здатність реагувати на нові вимоги та можливості, які виникають унаслідок інноваційного оновлення технологій, інновацій, модернізації менеджменту. Також доведено, що існує необхідність обмеження масштабів диспропорцій в економічному розвитку регіонів шляхом нівелювання бар'єрів розвитку, що є одним із основних завдань регіональної політики.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.211. Дієвість децентралізаційної політики держави в контексті ринкових й економічних трансформацій регіонів / І. В. Степанець // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 9. — С. 79-85. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Проаналізовано й обґрунтовано теоретико-практичні аспекти та положення, які розкривають зміст і передумови розвитку децентралізаційних процесів у державі. Увагу приділено бюджетній (фінансовій) децентралізації як процесу, що найбільш чітко визначає процес організації та реформування міжбюджетні відносин. Встановлено, що у контексті формування першочергових завдань щодо активізації та прискорення децентралізаційних змін зростає потреба у визначенні комплексу пріоритетів, що визначаються певним періодом запровадження децентралізації та виявлено проблематику.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.212. Загальна характеристика регіональних туристичних ринків України / Г. О. Саркісян // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 2. — С. 95-100. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Сучасний туризм є перевагою будь-якої стратегії регіонального розвитку та здійснює вплив на функціонування суміжних галузей економіки: будівельної, готельно-ресторанної, легкої промисловості, харчової промисловості та сільськогосподарської галузі. Однак чергові кризи, прояви тотальної пандемії в усіх країнах відчутно вплинули на всі сектори економіки, в тому числі і туристичні, все більше піддається змінам та перебудовам, реагуючи на внутрішні та зовнішні зміни, та потребує більш виважених та регіонально наближених важелів управління. Мета дослідження — різнобічний аналіз функціонуючих особливостей регіонального туризму в контексті державного регулювання. Сформовано такі завдання: визначити сучасний стан регіональних туристичних ринків; з'ясувати основні переваги та недоліки діяльності туристичних регіональних центрів; синхронізувати пріоритетність державних та регіональних інструментів регулювання туристичної діяльності регіону. Досліджено особливості функціонування регіональних туристичних ринків. Аргументовано, що державне регулювання туристичної діяльності охоплює три підходи: нерегульований, стимулювальний та стримуючий; деталізовано аспекти їх прояву в практичній діяльності. Зосереджено увагу на регулюючих процесах туристичної діяльності, яка є складним та багатограничним симбіозом методів та інструментів з багатьма елементами. Увагу приділено модернізації та відтворенню матеріально-технічного базису туристичних об'єктів. Охарактеризовано існуючі ризики, які перешкоджають досягненню суспільного та економічного ефекту туристичної діяльності. Окреслено цілі та методи досягнення соціально-економічного ефекту туристичних регіональних ринків. Висновки: теоретичний аналіз інструментів та методів регулювання туристичної активності є доволі широким та складним. Це передусім пов'язано із їх кількістю та різною ефективністю. Тому у регіональному управлінні туристичними процесами легко припуститися помилок, наслідки яких будуть катастрофічними. Туризм є тією сферою, що активізує відсталі регіони, в яких немає можливостей для розвитку сільського господарства, промисловості, тощо, що надає їм змогу сконцентруватися виключно на розбудові відповідної інфраструктури й одержати визнання туристично-відпочинкової агломерації. Пізнавальний виховний ефект туристичної діяльності впливатиме в майбутньому на усвідомлення раціональності та бережливості до обмежених туристично-рекреаційних ресурсів, які є об'єктом доходності туристичних об'єктів регіону.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.213. Інвестиційна привабливість видів економічної діяльності в регіонах України / О. В. Нечипорук // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 169-174. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження інвестиційної привабливості видів економічної діяльності в регіонах України, визначення впливу факторних величин (видів економічної діяльності) на обсяг реалізованої продукції. Розроблено методичний підхід до аналізу та визначення інвестиційної привабливості видів економічної діяльності в регіонах України; визначено вплив факторних величин (видів економічної діяльності) на обсяг реалізованої продукції, виокремлено головні з них за допомогою кореляційного аналізу та перевірено значущість обраних факторів впливу за допомогою регресійного аналізу. Для аналізу було сформовано дані на основі офіційних даних Державної служби статистики України та Міністерства економіки України. Для одержання більш точних підсумкових результатів було проведено нормалізацію даних, яка необхідна для того, щоб значення ознак у

вхідному векторі призвести до певного заданого діапазону. Після нормалізації було розраховано зведені дані для кореляційно-регресійного аналізу. На основі проведеного аналізу побудовано економіко-математичні моделі впливу інвестиційних інструментів державного бюджету на види економічної діяльності та моделі впливу інвестиційних інструментів прямих іноземних інвестицій на види економічної діяльності в регіонах України. Обґрунтовано інвестиційну привабливість певних регіонів для державного інвестування та для іноземних інвестицій. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є аналіз впливу інших факторів на інвестиційну привабливість конкретного регіону та України в цілому.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.214. Інвестиційна привабливість регіонів України за інфраструктурним розвитком / І. І. Петрецький // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 4. — С. 100-105. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Проаналізовано інвестиційну привабливість регіонів за інфраструктурним розвитком. Розвиток і структурування інфраструктурного комплексу є головними детермінантами, від котрих залежить виведення України на світовий рівень. Встановлено, що окремі важливі питання практичного та теоретичного характеру, від яких залежить інвестиційна привабливість регіонів України, що першою чергою залежить від інфраструктурного розвитку на даний момент залишаються недостатньо вивченими. Розглянуто різноманітність досліджень кластеризації регіонів залежно від потреб напрямів наукових пошуків. Визначено низку важливих операцій, які потрібно здійснити для визначення інвестиційної привабливості регіонів. Наведено послідовність кроків для визначення інвестиційної привабливості регіону за інфраструктурним розвитком. На основі двох основних показників: стан транспортного сполучення і стан цифрового забезпечення побудовано порівняльну діаграму. Результати проведеного оцінювання можуть бути корисними для органів державної влади та органів місцевого самоврядування для прийняття рішень щодо покращення стану речей за цими показниками.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.215. Кластеризація як механізм забезпечення інноваційного розвитку регіонів / Є. В. Бурак // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 57-67. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Сформовано концепцію комплексного бачення та системного забезпечення реформ регіонального розвитку на основі розбудови майбутньої кластерної або кластерно-інноваційної моделі розвитку регіонів України. Доведено, що розробку та впровадження концепції кластерної політики слід визнавати реальним інструментом формування у подальшому самої регіональної інноваційно орієнтованої політики з форматом груп завдань, обґрунтованими та поетапними діями, залученням ресурсів і людського капіталу, потенційними можливостями для його нагромадження.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.216. Методи оцінки інвестиційної привабливості: регіональний вимір / Є. В. Бушинський // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 157-163. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Досліджено теоретико-методичні підходи щодо трактування суті та методів оцінювання інвестиційної привабливості регіонів, що надає змогу стверджувати про відсутність загальноприйнятого наукового підходу й об'єктивної оцінки загальної інвестиційної ситуації в регіонах. На основі проведеного аналізу сучасних наукових підходів до трактування суті поняття «інвестиційна привабливість регіону» зроблено висновок щодо її характеристик, а саме: цінність використання регіону як місця, де знаходиться компанія; поєднання переваг від місцезнаходження, які можуть бути досягнуті в процесі ведення бізнесу та зумовлені специфічними характеристиками регіону, в якому відбувається діяльність; набір переваг регіонального розташування, що впливають на досягнення цілей інвестора (наприклад, операційні витрати, доходи від продажу, рентабельність); можливість надати оренду місця в даному регіоні; здатність переконати інвесторів вибрати регіон як місце для інвестування; здатність стимулювати інвестиції, пропонуючи комбінацію переваг щодо місцезнаходження, яких можна досягти в процесі ведення бізнесу. Обґрунтовано застосування методу аналізу вартості чи кількості виконаних інвестицій (або робочих місць) у певній галузі для оцінювання інвестиційної привабливості регіону, що надасть змогу об'єктивно визначити просторову диференціацію припливу іноземного капіталу в той чи інший регіон. Установлено, що при визначенні ваги окремих факторів інвестиційної привабливості одержані величини мають надавати змогу проводити попередній аналіз інвестиційної привабливості, який найбільшою мірою збігається з фактичною інвестиційною активністю регіонів. Запропоновано узагальнене групування за рівнем агрегації (регіон, субрегіон, територіальна громада, об'єднана територіальна громада, міста) категорій (факторів) потенційної інвестиційної привабливості.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.217. Методичний підхід до аналізу економічної диференціації регіонів / Т. О. Бутенко // Актуал. проблеми еко-

номіки. — 2020. — № 2. — С. 45-56. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розглянуто методичний підхід до аналізу економічної диференціації регіонів шляхом формулювання об'єкту, предмету та мети аналізу, а також його концепції. На цій основі визначено суть економічної диференціації регіонів. Для аналізу економічної диференціації запропоновано використання таких спеціальних методів дослідження, як система найпростіших показників динаміки, аналітичне вирівнювання, методи аналізу нерівномірності розподілу, регресійний і кореляційний аналіз, факторний аналіз, моделювання нелінійної динаміки. Встановлено специфіку економічної диференціації регіонів. Описаний методичний підхід надає можливість визначити небезпечні тенденції диференціації, а також ідентифікувати причини їх виникнення.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.218. Методичний підхід до оцінювання формування інноваційного простору регіонів / О. В. Ольшанська, В. В. Костинець, І. Б. Стенічева // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 11. — С. 6-17. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

Досліджено приналежність регіонів до певного типу інноваційного простору, оцінено та систематизовано окремі наукові підходи до типології регіонів країни. Обґрунтовано методичний підхід до оцінювання факторів формування інноваційного простору регіонів України. Запропоновано та систематизовано систему попередніх і остаточних показників щодо оцінки сформованості інноваційного простору регіону. Запропоновано виконання поділу регіонів України за тими параметрами, що оцінюють діяльність інноваційної сфери та свідчать про сформованість інноваційного простору регіону.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.219. Наукові аспекти цілепокладання регіонального розвитку як складової територіального брендингу / Л. В. Гриневич, Н. В. Белікова, М. Л. Беккер // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 327-333. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Обґрунтовано найважливіші особливості розробки системи цілей територіального брендингу в контексті соціально-економічного розвитку територій. Досліджено особливості територіального брендингу, який, поряд із використанням класичного інструментарію брендингу, застосовує специфічні інструменти та методи, що зумовлено особливостями його об'єкта — територіями країни. Узагальнено основні складові бренду території за міжнародними рейтингами WorldBank Ethics Indices, UNDP Human Development Index, CAF World Giving Index, Arcadis Sustainable Cities Index та ін. Визначено, що основними складовими бренду території є імідж бренду, під яким розуміється загальне враження від бренду та його сприйняття суспільством у цілому та зацікавленими сторонами зокрема; ідентичність бренду, а також інфраструктурні та маркетингові складові, що підтримують бренд і збільшують його силу. Аналіз наукових підходів до проведення територіального брендингу довів, що в цілому вони спрямовані на визначення різних його складових, проте жоден з них не приділяє достатньо уваги цілепокладанню як ключовому елементу брендингу. Запропоновано логічну схему взаємозв'язку між елементами цілепокладання територіального брендингу. Доведено, що основними елементами цілепокладання регіонального розвитку та територіального брендингу є місія, візія та система стратегічних і операційних цілей, які визначаються з урахуванням думок експертів і мешканців території. Узгодженість і взаємозв'язок усіх елементів цілепокладання надасть змогу підвищити ефективність територіального брендингу.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.220. Оцінка впливу креативного людського капіталу на економічний розвиток регіонів України / Т. В. Поснова // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. — 2021. — № 1. — С. 29-36. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

З початком XXI ст. загальносвітовим трендом є процеси урбанізації та формування цифрової і креативної економік на основі концентрації людського капіталу, цифрової та інформаційно-комунікативної інфраструктури. Як свідчить практика, у розв'язанні цих питань найбільш успішними є ті регіони, в яких сконцентровано креативний людський капітал. На основі статистичних показників з'ясовано взаємозв'язок креативного людського капіталу і регіонального розвитку, визначено регіони-лідери та регіони-аутсайтери України. Розглянуто чинники, що гальмують розвиток креативного людського капіталу та, відповідно, регіональної економіки, і наведено стратегічні орієнтири щодо формування та розвитку креативного людського капіталу як чинника підвищення конкурентоспроможності та економічного зростання регіонів.

Шифр НБУВ: Ж23244/екон. та підпр.

4.У.221. Розвиток інвестиційного потенціалу рекреаційних зон Одеської області: проектний підхід: монографія / Т. М. Безверхнюк, І. К. Бабова, М. М. Іжа, І. Б. Азарова, Л. А. Васютинська, В. М. Вишневська, М. П. Попов, І. А. Сенча, О. В. Яценко, С. Г. Богданов, О. О. Шека; Національна академія державного управління при Президентові України. — Одеса: Гельветика, 2020. — 170, [22] с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 170. — укр.

Розглянуто питання проектування комплексного розвитку рекреаційних зон та ефективності інвестування в рекреаційну сферу Одеської обл. Запропоновано авторський підхід, за яким для кожної рекреаційної зони розроблено інвестиційну модель її комплексного розвитку за основною та додатковими функціями, що розкриває пріоритетну стратегію інвестування, вид інвестування, об'єкт інвестування. Створено Дорожню карту, що відображає черговість реалізації для кожної рекреаційної зони ключових інвестиційних проектів. Представлено аналіз рекреаційного потенціалу та типізацію рекреаційних зон Одеської обл. за функціональним принципом, оцінку інвестиційного потенціалу рекреаційних зон області з обґрунтуванням моделі комплексного розвитку для кожної рекреаційної зони, а також портфель інвестиційних проектів і серію картосхем, що відображають просторове розташування рекреаційних ресурсів та інвестиційний потенціал рекреаційних зон Одеської обл. Висвітлено результати багаторічної клопіткої роботи науковців Одеського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентіві України та їх практичний досвід у реалізації проектів і програм розвитку курортів та рекреаційних зон.

Шифр НБУВ: СО37834

4.У.222. Складові конкурентоспроможності приморського регіону / А. П. Безхлібна // Економіка і регіон. — 2021. — № 1. — С. 48-54. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Розглянуто проблеми визначення елементів конкурентоспроможності приморських регіонів. Виконано теоретичне узагальнення та порівняння елементів конкурентоспроможності за теоріями А. Маслоу (піраміда потреб та її інтерпретація щодо конкурентоспроможності регіону), М. Портера (модель п'яти сил конкуренції). Запропоновано розуміння механізму конкурентоспроможності приморських регіонів як взаємодії елементів: адміністрування, території, людей та процесів. Описано структуру конкурентоспроможності приморських регіонів. Зазначено, що їх специфіка полягає у забезпеченні конкурентної інфраструктури, туристсько-рекреаційного комплексу, комплексу природоохоронних та екосистемних заходів. Таким чином, описано елементи регіональної конкурентоспроможності (територія, люди, процеси, адміністрування й механізми взаємодії) та надано характеристику кожному з них. Територія регіону є «виправленою» умовою конкурентоспроможності й не може бути об'єктивно зміненою. Для аналізу цього елемента необхідно підходити з точки зору розміщення продуктивних сил, обробки та видобутку. Людські ресурси є «жорсткою» умовою конкурентоспроможності, тобто піддаються впливу й коригуванню, але з плином часу. Важливий показник цього елемента — індекс людського розвитку. Процеси відображають власне всі господарсько-економічні процеси створення, обміну, розподілу та споживання доданої вартості в регіоні. Будучи «жорстким» показником, цей елемент відображає продуктивність економіки регіону, його інноваційно-інвестиційний потенціал. Адміністрування є «м'яким» елементом конкурентоспроможності регіону й ґрунтується на розробленні та виконанні стратегічних регіональних рішень, затверджених регіональними й місцевими органами влади. Вивчення специфіки елементів конкурентоспроможності приморських регіонів надасть змогу удосконалити механізм взаємозв'язків між вищезазначеними елементами. Розглянуто структура конкурентоспроможності приморського регіону надає можливість через систему елементів зрозуміти її специфіку та вплив на національну конкурентоспроможність.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.223. Сمارт-спеціалізація як сучасний напрям розвитку економіки регіонів України / Л. І. Панкова // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 1. — С. 73-83. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто процес смарт-спеціалізації як сучасний напрям розвитку економіки регіонів України. Проведено дослідження можливостей і доцільності застосування концепції розумної спеціалізації в Україні. Проаналізовано відповідність регіональних стратегій розвитку та програм інноваційного розвитку України критеріям розумної спеціалізації. Доведено, що реалізація стратегічної мети розумової спеціалізації регіонів на початковій стадії свого втілення та потребує формування комплексного бачення на основі зіставлення інформації про: пріоритети як інших регіонів, так і держави в цілому; глобальні технологічні тренди. Відзначено, що перевірка та синхронізація пріоритетів, уніфікація аналітичної бази даних, розвиток єдиного економічного та дослідницького простору, системний підхід надасть можливість забезпечити ефективну імплементацію принципів розумової спеціалізації у стратегії розвитку регіонів.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.224. Створення моделі доброчесності та боротьби з корупцією для збільшення інвестиційно-інноваційної привабливості регіонів України / О. О. Кулаков // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 97-102. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Підвищення інвестиційної привабливості України потребує створення принципу нової моделі доброчесності та боротьби з корупцією. Україна складається з областей, які мають різну інвестиційну привабливість. В умовах обмеженості інвестиційних ресурсів України створення прозорої економіки є основою

розвитку. Індекс сприйняття корупції, який є основним показником інвестиційного розвитку економік країн, показує відсутність прогресу в боротьбі з корупцією в Україні. Отже, необхідно реалізувати програми щодо доброчесності та боротьби з корупцією на основі європейського досвіду, розвинених країн для підвищення інвестиційної привабливості України та її регіонів. Мета роботи — розробка моделі доброчесності та боротьби з корупцією, що становить підґрунтя для збільшення інвестиційної привабливості України для інвестиційно-інноваційного розвитку. Виявлено основні суб'єкти, що взаємодіють з органами влади, для моделі доброчесності та боротьби з корупцією на основі аналізу діяльності органів влади. Також охарактеризовано принципи взаємодії органів влади з іншими суб'єктами з метою подолання корупції. Проаналізовано компоненти впливу на ефективність реалізації моделі доброчесності та боротьби з корупцією має механізми підтримання формальних і неформальних правил на основі аналізу взаємодії органів влади для запобігання корупції. Розроблено основні елементи, результати та програма моделі доброчесності та боротьби з корупцією для підтримки цієї моделі. Для ефективної реалізації моделі доброчесності та боротьби з корупцією необхідно впровадження підзвітності, механізмів підзвітності та врахування проблем підзвітності з метою виявлення переваг і недоліків від реалізації.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.225. Теоретико-методологічні засади формування територіально збалансованих систем управління відходами в регіонах України: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.05 / І. А. Колодійчук; НАН України, Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». — Львів, 2020. — 40 с.: рис., табл. — укр.

Узагальнено теоретичні положення щодо суті відходів, їх класифікації та позиціонування в регіональних соціально-економічних системах. Удосконалено понятійно-категоріальний апарат дослідження й обґрунтовано методологічні підходи до вирішення проблеми існуючих диспропорцій між генеруванням та утилізацією відходів із подальшого розробкою відповідних методичних засад удосконалення системи управління в регіональному вимірі. Здійснено оцінку впливу чинників, що спричиняють кількісні та якісні параметри генерування/утилізації відходів, які з позицій їх керування формують передумови територіально збалансованості систем управління відходами. Досліджено національне галузеве законодавство на предмет його відповідності міжнародним регламентам. Проведено аналіз кількісних параметрів джерел генерування відходів, територіальної структури утилізаційних потужностей України та здійснено просторову оцінку збалансованості системи управління відходами у розрізі регіонів. Удосконалено методіку виявлення територіальних резервів для розвитку утилізаційних потужностей. Запропоновано коефіцієнт територіальної забезпеченості утилізаційними потужностями. Визначено основні принципи, на яких ґрунтуються концептуальні засади формування територіально збалансованих систем управління відходами в регіонах України. Здійснено еколого-економічну оцінку інноваційності технологій перероблення відходів. Запропоновано методичний інструментарій оцінки ефективності рециклінгу. Обґрунтовано концептуальні підходи й етапність формування територіально збалансованих систем управління на засадах сучасних технологій рециклінгу відходів у регіональному вимірі. Розроблено математичну формалізацію задачі управління відходами в регіонах України. Сформовано пропозиції щодо вдосконалення управління відходами через перспективне планування та запровадження якісно нової системи їх роздільного збирання. Запропоновано шляхи підвищення рівня інвестиційної привабливості в системі управління відходами на регіональному рівні.

Шифр НБУВ: РА446088

4.У.226. Технології дослідження рівня економічної стійкості регіональної системи / М. С. Бріль, І. В. Пивавар // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 119-130. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

Викладено результати теоретичних і практичних аспектів дослідження рівня економічної стійкості регіональних систем. Запропоновано концепцію моделювання стійкості економічної системи регіональної системи, сформовано комплекс моделей визначення рівня економічної стійкості регіону. Мета роботи — вдосконалення інструментарію системного оцінювання та прогнозування економічної стійкості регіональних систем щодо стратегічних, тактичних та операційних напрямів, що надасть змогу підвищувати ефективність державного регулювання в умовах нестійкості, нерівномірності й деформованої самоорганізованості регіональних соціально-економічних систем, а також одержувати синергетичний ефект при забезпеченні параметрів взаємозгодоженого розвитку складових економічної стійкості регіону. З урахуванням сучасного інструментарію методів і моделей до оцінювання й аналізу економічної стійкості регіональної системи запропоновано концептуальний методологічний базис, інноваційний характер якого полягає в застосуванні методології проектного аналізу та бізнес-процесів, інструментів економіко-математичного моделювання, що відображають різні системні аспекти

за низькою критеріїв і складових, серед яких виокремлено: фінансову, техніко-технологічну, кадрово-інтелектуальну, комунаційно-інформаційну складові. Пропонована технологія оцінювання рівня економічної стійкості регіону містить в собі три етапи дослідження: формування комплексу моделей для визначення складових оцінки економічної стійкості регіону; діагностика загроз середовища та моделювання їх впливу на рівень економічної стійкості регіону; прогнозування рівня стійкості регіональної системи. Запропонований методологічний базис оцінювання економічної стійкості регіональної системи надає змогу оперативно та адекватно вирішувати задачі діагностування стійкості та формувати управлінські рішення реагування економічної системи на вплив зовнішніх і внутрішніх загроз.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.227. Трансформація регіонального менеджменту в умовах глобалізації для забезпечення сталого розвитку регіонів України / С. І. Богуславська // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 90-97. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

Сучасні напрями формування глобального світового економічного, інформаційного, фінансового простору визначають принципово нові завдання щодо формування та розвитку форм і методів управління регіональними системами. Мета роботи — обґрунтування необхідності трансформації регіонального менеджменту для забезпечення сталого розвитку регіонів України в умовах глобалізації. Розвинено теоретичні підходи до трактування поняття «регіон» і надано авторське визначення дефініції як відкритої цілісної системи, єдність якої забезпечується низкою чинників (географічного, політичного, соціального й економічного характеру) та поелементний склад якої характеризується широким спектром елементів (у т. ч. регіональних інституцій), що в результаті постійної взаємодії та взаємовпливу набувають нових якостей та характеристик і зумовлюють якісні зміни системи. До основних ознак регіональної системи віднесено: здатність до самовідтворення; цілеспрямованість і залежність її функціонування та розвитку від складу та повноти ресурсного забезпечення. Уточнено зміст поняття «глобалізація». Доведено, що глобалізація висуває нові вимоги до регіонального менеджменту, а також окреслено обмеження сучасного економічного розвитку. Регіони України активно включаються в процеси міжнародної та міжрегіональної інтеграції, і зовнішньоекономічна діяльність регіонів має значні перспективи. При цьому ступінь, глибина залучення регіону в міжнародний інтеграційний процес, успішність його зовнішньоекономічної діяльності безпосередньо залежать від орієнтованості на інноваційне ведення фінансово-господарської діяльності, комплементарності у фінансуванні, використанні механізму державно-приватного партнерства. До основних викликів сталого розвитку регіонів України (крім пандемії) віднесено: залучення економічних агентів; розвиток інженерної інфраструктури; будівництво й оновлення житлового фонду; впровадження землекористування; підтримка зайнятості на високому рівні; вирішення нагальних екологічних проблем. Забезпечення стійкості регіонів та держави в сучасних умовах можливе за рахунок посилення горизонтальних зв'язків міжрегіональної взаємодії. Останнє розширює можливості регіональних органів управління в частині збільшення внутрішнього потенціалу регіонів, створює умови для більш ефективного вирішення проблем в економічній, соціальній і політичній сферах. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є розвиток теоретичних засад регіонального менеджменту та розроблення практичних рекомендацій щодо його вдосконалення з урахуванням викликів глобалізації.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.228. Факторний аналіз інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку регіону / Ю. М. Погуляйко // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 9. — С. 116-124. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Розкрито особливості формування групи факторів інноваційного та інвестиційного розвитку Волинської обл. З метою оцінки впливу показників побудовано рівняння лінійної багатфакторної залежності та кореляційні лінії тренду двофакторних залежностей. Окреслено основні напрями розвитку регіону в контексті нарощення використання інноваційно-інвестиційного забезпечення. Визначено, що одним із визначальних факторів щодо інноваційного забезпечення зростання вального регіонального продукту є кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, які мають науковий ступінь, а інвестиційного — обсяг капітальних інвестицій. Здійснено аналіз структури витрат на виконання наукових досліджень і розробок і джерел фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.229. Increasing the competitiveness of the modern region / I. Kulchii, O. Shtepa // Економіка і регіон. — 2020. — № 2. — С. 116-120. — Бібліогр.: 9 назв. — англ.

Мета роботи — дослідження та пошук певних обґрунтованих процесу управління конкурентоспроможністю регіону, розроблення концепцій забезпечення його результативного й ефективного функціонування. Визначено, що сучасне управління конкурентоспроможністю регіону має бути спрямовано на створення і

використання регіональних конкурентних переваг, взаємовигідні взаємовідносини з вітчизняними й зарубіжними економічними суб'єктами, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, суб'єктами підприємництва. Стверджується, що досягнення позитивного впливу інституціональних чинників регіональної конкурентоспроможності ставить перед політикою держави й регіону потребу розв'язання комплексу стратегічних завдань, головними з яких є такі: зміцнення правових і фінансових основ регіонального рівня управління та місцевого самоврядування; консолідація регіональних суб'єктів навколо ідеї конкурентоспроможності; урахування ціннісних орієнтирів населення регіону при розробленні регіональних програм розвитку; посилення мотивації праці у системі регіонального управління; стимулювання оновлення й модернізації об'єктів промисловості, розвитку наукомістких і високотехнологічних виробництв; стимулювання експорту та реалізації за межі регіону продукції й послуг, що виробляються в регіоні; створення сприятливого підприємницького клімату.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.230. Socio-cultural basis of communities innovation development: archetypical approach / V. A. Omelyanenko // Укр. соціум. — 2021. — № 1. — С. 30-40. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

За допомогою аналізу сучасних теорій і практичних підходів до управління місцевим розвитком визначено, що в основі ряду успішних стратегій відродження громад лежить здатність соціуму й бізнесу до самоорганізації на локальному рівні. Виявлено фактори формування локальних інноваційних архетипів і ресурсну базу інноваційного розвитку громад. Визначено, що одним з головних аспектів формування локальних інноваційних архетипів є розробка механізмів суспільного вибору пріоритетів інноваційного процесу та їх реалізації, а також створення інструментів інформаційної підтримки та популяризації інноваційних ідей для створення історій успіху. З'ясовано, що головними завданнями, які ставлять перед собою практики розвитку місцевих спільнот, є нарощення здібностей населення (capacity building) та наділення населення владою (community empowerment), перетворення місцевих жителів із суб'єктів впливу на суб'єктів дії, розвиток партисипативної демократії та залучення жителів у розвиток території (enhanced participation). Обґрунтовано, що регіональні (локальні) інноваційні системи більш придатні для розвитку складних взаємодій і формування капіталу зв'язків як конкурентних переваг, оскільки саме території є спільними економічного інтересу та можуть скористатися перевагою зв'язків і спільної діяльності економічних суб'єктів, тобто створення невяного знання (співпраця між освітніми інституціями, науково-дослідними установами, бізнесом; переміщення персоналу; взаємодія між державним і приватним сектором; дифузія технологій тощо) у вимірі мереж, що значною мірою залежать саме від координаційного управління та є необхідними для різного роду інновацій. За допомогою аналізу теорій місцевого розвитку обґрунтовано, що найефективнішим інструментом розвитку місцевих співтовариств є залучення людей у спільну діяльність, спрямовану на досягнення суспільного блага або користі для всіх учасників. Розглянуто приклади кращого світового досвіду і практик із залучення громад до розв'язання питань локального розвитку.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.У.231. The process of decentralization management based on foreign experience / V. Dubishchev, O. Kudinov // Економіка і регіон. — 2020. — № 3. — С. 6-11. — Бібліогр.: 16 назв. — англ.

Демократизація відносин у суспільстві серед розвинених країн у більшості випадків супроводжується концепцією фискальної децентралізації. На сьогоднішній день у світі пріоритетом є реформа державного управління й децентралізація, наслідком якої постає відмова від централізованої моделі управління та впровадження ефективної системи територіальної організації, фінансової самодостатності органів місцевого самоврядування й розширення їх бюджету. У сучасному стані економіки України та її регіонів спостерігається низка негативних явищ, зумовлена втраченою виробничою потенціалу, недостатністю рівня підприємницької активності, наявністю значного рівня тіньової економіки, наслідком чого є економічна нестабільність та економічна криза. Таким чином, на сьогодні існує багато невирішених питань щодо ефективної стратегії регулювання процесів децентралізації управління системи, рівномірного розподілу повноважень на місцевому рівні й ефективної стратегії формування і розподілу місцевого бюджету. Постає завдання реформування міжбюджетних відносин країни. Однак ключем до успіху вдалого реформування управлінської системи держави є забезпечення економічної децентралізації. Цією стратегією керувалася більшість розвинених країн Європи та світу. Тож доцільно проаналізувати основні переваги, ризики й недоліки децентралізованої системи управління на основі зарубіжного досвіду. Розглянуто історичні та сучасні стратегії реформування системи управління провідних країн світу, проблемні аспекти при проведенні реформ і специфіку їх здійснення в таких країнах, як Німеччина, Польща, Великобританія та Швеція. Визначено перспективи розвитку

реформи в Україні й зазначено основні проблеми, що виникли на першому етапі процесу децентралізації.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.У.153, 4.У.205, 4.У.331, 4.У.530, 4.Х.856

Економічна статистика. Облік. Економічний аналіз

4.У.232. Вплив аналітики великих даних та інноваційних інформаційних технологій на якість аудиту / М. І. Яремик, Х. Я. Яремик // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 302-307. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження та систематизація факторів впливу інноваційних інформаційних технологій на професійне судження аудитора, ефективність і якість аудиту, а також вивчення впливу аналітики великих даних на навички та компетентність, необхідні аудиторам для проведення аудиту в середовищі великих даних. Охарактеризовано стан використання інструментів аналітики даних в аудиторській діяльності. На основі аналізу поглядів учених, експертів і практикуючих аудиторів систематизовано основні завдання аудиту, в яких можливе ефективне використання аналітики великих даних, серед яких виокремлено такі: оцінка безперервності діяльності підприємства та прогнозування банкрутства; виявлення фінансового шахрайства та оцінки ефективності контролю; використання інформаційних панелей візуалізації для формування професійного судження аудитора щодо обсягу контролю, однорідності сукупності й обсягу вибірки та порогу суттєвості. Виокремлено основні фактори, які стримують використання аналітики великих даних у аудиті, а саме: неузгодженість питань оцінки надійності та достовірності даних у наборах; забезпечення конфіденційності та цілісності даних клієнта; невизначеність щодо окремих методологічних основ аудиту, зокрема тестування контролю на основі вибірки, а також недостатній рівень навичок і компетентностей у аудиторів щодо використання інструментів аналітики великих даних.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.233. Tools for assessing of business receivables and payables / L. Ptashchenko, D. Korniienko // Економіка і регіон. — 2020. — № 2. — С. 37-42. — Бібліогр.: 23 назв. — англ.

Досліджено методіку оцінювання доцільності надання відстрочок платежу покупцям з точки зору зіставлення витрат і доходів, яку пропонують науковці Київського національного торговельно-економічного університету А. А. Мазаракі, Л. О. Лігненко, та використано її інструментарій для оцінювання вартостей дебіторської й кредиторської заборгованостей на прикладі підприємства ПРАТ «Полтавський олійноекстракційний завод — Кернел Груп» 2019 р. Визначено рівень витрат і доходів підприємства з урахуванням різноманітних факторів, розраховано абсолютну суму ефекту дебіторської та кредиторської заборгованостей. Оцінено можливий дохід від надання комерційного кредиту різним контрагентам як у сумі, так і у відносних показниках. Підкреслено, що важливим моментом у ній є облік середньозваженої вартості капіталу, який відволікається в дебіторську заборгованість. Оцінювання вартості кредиторської заборгованості як елемента капіталу базується на загальній концепції вартості капіталу. Під ціною капіталу мають на увазі відносний розмір річних витрат на обслуговування заборгованості перед постачальниками, інвесторами. Ціну товарної кредиторської заборгованості визначено на основі оцінювання втрат від недоодержаних цінних знижок, які могли б одержати підприємства при здійсненні авансових розрахунків. Визначено ефективність заборгованостей та проаналізовано «баланс вартості». Це надало змогу встановити, що на ПРАТ «Полтавський олійноекстракційний завод — Кернел Груп» у 2019 р. ефект кредитування споживачів у дебіторську заборгованість перевищує результати, одержані від використання кредиторської заборгованості. Проте з метою мінімізації «касового розриву» підприємству рекомендовано застосувати факторинг і вексельні розрахунки, які є досить ефективними інструментами в управлінні кредиторською та дебіторською заборгованостями, надання знижки покупцям.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.У.245, 4.У.258-4.У.259

Облік. Аудит

4.У.234. Матричні методи в оцінці доцільності бухгалтерського аутсорсингу / В. О. Іваненко, С. М. Лайчук // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 223-232. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Прийняття рішення про перехід на аутсорсинг має передувати ретельне обґрунтування його доцільності та ефективності. Існу-

вання безлічі моделей і методів обґрунтування доцільності застосування аутсорсингу пов'язано насамперед з різними підходами до оцінки ефективності та різноманітним видів аутсорсингу, для кожного з яких може бути запропоновано індивідуальний розрахунок. Одним із затребуваних аналітичних інструментів попередньої оцінки аутсорсингу визначено застосування матричного методу, за допомогою якого розглянуто найбільш поширені «матриці аутсорсингу» (матриці BCG, McKinsey, «Pricewaterhouse Coopers», Д. Хлебнікова, А. Х. Курбанова, IBS, Б. О. Анікіна та І. Л. Рудої, А. Г. Ісавніна та І. І. Фархутдінова, Н. К. Моїсєєвої, О. М. Малютіної та І. О. Москвіної) та підтверджено, що основною відмінністю існуючих матриць між собою є критерії оцінки бізнес-процесів (функцій). Розроблено матрицю стратегічних заходів щодо бухгалтерського аутсорсингу, у якій проаналізовано внутрішнє та зовнішнє середовище з позицій сильних і слабких сторін підприємства, його можливостей та очікуваних загроз. Можливості та загрози зумовлені зовнішніми (неконтрольованими або слабо контрольованими) факторами, а сильні та слабкі сторони — внутрішніми (контрольованими) факторами. Підкреслено, що SWOT-аналіз є дієвим інструментом ділового співробітництва та способом оптимізації діяльності підприємства. Доведено, що основна мета SWOT-аналізу аутсорсингу бухгалтерських послуг полягає у визначенні поточної ситуації, перспектив і подальшої найкращої поведінкової стратегії щодо ведення бухгалтерського обліку власними силами чи його делегування зовнішнім виконавцям.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.235. Theoretical and methodological principles for accounting reflection of goodwill: dialectics of development and directions of improvement / O. Lemishovska, I. Mazur // Econ., Entrepreneurship, Management. — 2021. — 8, № 1. — С. 59-68. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

The rapid development of market relations, Ukraine's integration into the world economic space, encourage companies, in order to achieve competitive advantages, to explore new ways of capitalization. At the same time, the operations of purchase, sale, merger or acquisition of companies, the value of which directly depends on intellectual capital, are becoming more common. The difference in the assessment of market and book value of intellectual capital leads to a special economic and accounting category — goodwill. Despite the prospects of using such a component of assets as goodwill, today there are still a number of theoretical and practical problems, for example: problem of unambiguous understanding and interpretation of the essence of goodwill, methods of its valuation, and the practice of reflecting it in accounting and reporting by domestic enterprises. The study addresses issues related to establishing the nature of goodwill, its content as an intangible economic resource of the enterprise and the component of the value of capital and the problem object of accounting. The purpose of the work is to reveal the economic essence of goodwill as an object of accounting, to conduct a critical analysis of the current standardization of goodwill accounting, to generalize and systematize of existing problems in the formation of accounting information about this object. The task of this study is to formulate separate proposals for improving methodological approaches to accounting for goodwill, which are obtained on the basis of examined legislative and research sources of information. The scientific novelty lies in the substantiation of the accounting category of goodwill as a subjective value and an objectively existing resource, which should be actually reflected in accounting and reporting.

Шифр НБУВ: Ж43975

Див. також: 4.У.136

Облік та аудит в окремих країнах

4.У.236. Концепції розвитку бухгалтерського обліку в контексті міжнародних стандартів фінансової звітності та інноваційних технологій: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.09 / Л. В. Шкуліпа; Національна академія аграрних наук України, ННЦ «Інститут аграрної економіки». — Київ, 2021. — 40 с.: рис., табл. — укр.

Сформовано наукові засади трансформації теорії, методології і практики бухгалтерського обліку на основі застосування МСФЗ та інноваційних технологій і збільшення його суспільної користності у процесі залучення до реалізації цілей сталого розвитку. Вперше введено в теорію бухгалтерського обліку поняття «якість бухгалтерського обліку», «методологічна взаємодія облікових концепцій», «нормативна узгодженість облікових концепцій». Обґрунтовано методологічну взаємодію вимог МСФЗ і положень концептуальних основ фінансової звітності для виявлення актуальних концепцій розвитку бухгалтерського обліку. Розроблено методологію обліку елементів фінансової звітності відповідно до Концептуальної основи фінансової звітності, а також запропоновано Концепцію розвитку бухгалтерського обліку в Україні. Визначено найбільші глобальні чинники, що впливають на розвиток МСФЗ. Висвітлено роль регулюючих інститутів у розвитку бухгалтерського обліку внаслідок впливу COVID-19, пост-Brexit. Проаналізовано організаційні підходи до функціонування

системи бухгалтерського обліку і подання фінансової звітності. Удосконалено підходи до: трансформації методології бухгалтерського обліку за МСФЗ шляхом розширення її концептуальних меж та розвитку методологічної бази застосування МСФЗ на практиці; прогнозно-аналітичного оцінювання впливу МСФЗ на методологію формування показників фінансової звітності та забезпечення їх аналітичних можливостей; порядку формування обліково-звітних даних у новому технологічному форматі XBRL; обґрунтування парадигмального розвитку процесів звітування в умовах технологічних і сталих запитів суспільства.

Шуфр НБУВ: RA449590

4.У.237. Міжнародні стандарти фінансової звітності та їх практичне застосування: навч. посіб. / О. І. Мазіна, С. А. Рогозний; Університет державної фіскальної служби України. — Ірпінь: Ун-т ДФС Україна, 2021. — 439 с.: рис., табл. — (Серія «Податкова та митна справа в Україні»). — укр.

Розкрито основні концепції фінансової звітності за міжнародними стандартами. Викладено підходи до визнання, оцінки та відображення у звітності інформації про активи, складові власного капіталу, довгострокові та поточні зобов'язання, фінансові інструменти. Увагу приділено концепціям капіталу та його збереження, компонентам фінансової звітності та вимогам до їх змісту.

Шуфр НБУВ: BA853025

4.У.238. Accounting and analytical support of fundraising operations in organizations of non-profit sector of the economy / O. Vysochan, T. Ivasiuk // *Econ., Entrepreneurship, Management*. — 2020. — 7, № 2. — С. 91-101. — Бібліогр.: 12 назв. — англ.

In the modern world, organizations that have based their activities not on economic but social benefits are becoming more widespread. Nongovernmental non-profit organizations bring together individuals and/or entities for meeting economic, public, social, cultural, environmental and other interests, needs for political will, religious service, etc. Such organizations are usually not commercially active, so finding sources of funding or fundraising is an important component of their business activity. Different types of funding sources and different approaches to attracting such funding can be applied to each type of nongovernmental non-profit organization. Accounting of such funding and the cost of its finding is the core of transparent activity of these organizations and reflection of the results of their work. The purpose of the research is to explore the accounting and analytical support for the implementation of fundraising in non-governmental non-profit organizations. The article describes the concept of fundraising as an activity of finding and raising funds for the realization of social functions by non-governmental non-profit organizations. Types of non-governmental non-profit organizations in Ukraine and abroad are investigated, methods of fundraising implementation are disclosed. The nomenclature of expenses on fundraising, the procedure for recognizing such expenses and reflection in accounting of nongovernmental non-profit organizations are defined. The location of the cost of searching funding in the transaction costs of the organization is determined.

Шуфр НБУВ: Ж43975

4.У.239. Administrative state audit at Local Government Organizations in Greece / M. Pazarskis, K. Mitsopoulos, G. Ioannidis, S. Galanis // *Актуал. проблеми економіки*. — 2020. — № 2. — С. 68-91. — Бібліогр.: 39 назв. — англ.

Зазначено, що до цього часу не проведено достатньо досліджень щодо адміністративного державного аудиту урядовим координатором і важливості моніторингу Грецьких муніципалітетів. Мета роботи — адміністративний державний аудит і роль координатора децентралізованої адміністрації в органах місцевого самоврядування, переглядаються відповідно до законодавчої бази; оцінка необхідності аудиту, а також загальних переваг цього аудиту. Таким чином, адміністративний державний аудит, який здійснює координатор децентралізованої адміністрації, аж до створення незалежної наглядової служби у Греції, покращує захист основних принципів державного управління. Це також гарантує функціонування уряду через прозорість, запобігання незаконним діям, захист державних грошей, належне функціонування муніципалітетів і забезпечення справедливого ставлення до компаній приватного сектора.

Шуфр НБУВ: Ж23291

4.У.240. Analysis of the enterprise operating expenses and ways of improvement of their accounting / O. Grytsay, M. Pankiv, D. Kut, G. Wojtan // *Econ., Entrepreneurship, Management*. — 2021. — 8, № 1. — С. 43-58. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

Activities of industrial enterprises are associated with continuous consumption of certain types of resources, so expense accounting plays a crucial role in determining the enterprise efficiency. Accounting procedures occupy a key place in information support system of any enterprise, since the original information on the enterprise activities in the form of financial statements and internal documentation (source documents, journals and ledgers) is essential in order to meet the needs of internal and external users. It is

particularly important to account for operating expenses, which forms information about the use of materials, labor and other resources involved in the production process. Properly organized accounting and analytical information on operating expense ensures fair and accurate assessment of the enterprise production process and provide effective management decision-making. The purpose of the scientific paper is to analyze operating expenses, organization and methodology of the accounting process at the enterprise and to develop practical recommendations for improving the accounting for operating activity. This goal necessitates the solution of the following tasks: determine the nature and classification of operating expenses; analyze the dynamics and structure of operating expenses; develop the suggestions concerning the improvement of registration-analytical information of operating expenses. The used research methods and general characteristics of paper. The authors applied the method of literature review to justify the relevance of the chosen research topic. On the basis of the comparative method the main economic indicators of activity, in particular dynamics and structure of operating expenses according economic elements and structuring items of calculation were defined. On the basis of system analysis and synthesis, proposals on the composition of items of production costing and on the introduction of classification of expenses by groups in terms of relevant items of general production expenses, administrative, marketing expenses and other operating expenses were formed.

Шуфр НБУВ: Ж43975

4.У.241. Development of accounting for intangible assets based on the theory of intellectual capital / S. Legenchuk, S. Iskorostenska // *Econ., Entrepreneurship, Management*. — 2020. — 7, № 2. — С. 102-111. — Бібліогр.: 13 назв. — англ.

The relevance of the study lies in the fact that development of a market economy and enterprises themselves, especially in a highly competitive environment, is almost impossible without the active orientation of production structures towards innovative and intellectual activities. The question of the nature of intellectual capital and how it is measured is therefore relevant, since it is the efficient use of such capital that greatly improves the quality of information, and improve management technology and innovation. Intellectual capital is a necessary part of the economic policy of a modern enterprise. The study aimed to determine the essential characteristics and structure of intellectual capital. To achieve this goal, we were focused on the next tasks: determination of the intellectual asset, research in the framework of the legislative requirements of accounting for the composition of intangible assets, and improvement of accounting process of valuation of intangible assets. During the research following general and specific scientific methods were used: theoretical generalization, analogy, abstraction, statistical observation, analysis, synthesis, scientific abstraction, critical analysis of accounting issues.

Шуфр НБУВ: Ж43975

4.У.242. Internal audit activities at the central government bodies and the national transparency agency — the case of Greece / A. G. Koutoupis, P. Kyriakogkonas, P. Bogiatzidis // *Актуал. проблеми економіки*. — 2020. — № 2. — С. 134-144. — Бібліогр.: 23 назв. — англ.

Увагу приділено необхідності внутрішнього аудиту в системі державного управління Греції, а точніше — в міністерствах і Національному управлінні прозорості, з урахуванням існуючої національної та міжнародної нормативно-правової бази, що регулює внутрішній аудит. Він досліджує існування, структуру, порядок підпорядкування та обов'язки підрозділів внутрішнього аудиту на основі опублікованих документів для міністерств Греції. Увагу приділено ролі недавно створеного Незалежного національного органу за забезпечення прозорості як наступника шести найбільших аудиторських органів державного управління Греції та проаналізовано його важливість для управління державним управлінням за допомогою аналізу діяльності інтегрованого органу державного управління. Результати показали, що більшість підрозділів внутрішнього аудиту міністерств знаходяться на рівні управління в організаційній структурі міністерств, що підпорядковується безпосередньо міністру і що їх обов'язки, як і в відповідних організаціях, аналогічні. Результати показали, що деякі аудиторські органи в період 2015 — 2017 рр., аж до їх включення до Національного орган прозорості, відповідно до статті 82 Закону 4622/2019, більш продуктивні, ніж інші, з точки зору аудиторської роботи, і це викликає початок аудиту може бути різним для різних аудиторських органів.

Шуфр НБУВ: Ж23291

4.У.243. Merger effects in accounting information on different business sectors in Greece / A. Koutoupis, G. Lazos, S. Kourtesi // *Актуал. проблеми економіки*. — 2020. — № 6. — С. 107-112. — Бібліогр.: 24 назв. — англ.

Розглянуто злиття 30 грецьких фірм, котируваних на Афіській фондовій біржі, які брали участь у злиттях із 2009 — 2015 рр., тобто періоду грецької економічної кризи. Шість бухгалтерських заходів, що надають основну бухгалтерську інформацію у фінансовій звітності, оцінюються протягом року до та після злиття. Зазначено, що ці коефіцієнти є статистично незначущими, що вказує на те, що фірми не відчувають покращання

результатів бухгалтерського обліку після злиття. Нарешті, для фірм, які проводили злиття та перебувають у різних секторах бізнесу, не спостерігається суттєвої різниці в досліджуваній вибірці.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.244. Methodological aspects of accounting of warranty provision in accordance with international financial reporting standards / Т. Davydiuk, S. Syrtseva, V. Endres, V. Nadruga // *Econ., Entrepreneurship, Management.* — 2020. — 7, № 2. — С. 22-32. — Бібліогр.: 14 назв. — англ.

In order to ensure that warranty repair and maintenance costs are included evenly in accordance with National Accounting Standards and International Financial Reporting Standards, entities are entitled to create provisions under warranty. Creation of such provisions allows to adjust the income and expenses for warranty repair and maintenance and to reasonably distribute expenses between the reporting periods, which helps to optimize the tax burden. The purpose of the article is to review the methodological aspects of accounting of warranty provisions in accordance with International Financial Reporting Standards. The achievement of the stated goal necessitated the following tasks: to disclose the nature and conditions of recognition of provisions for warranty in accordance with international accounting standards; to present the methodology for accounting in the accounting and tax accounting and financial statements of the provision for warranty in accordance with IFRS; to propose methods of calculating the warranty provisions to determine their main advantages and disadvantages. The main general scientific methods of research were the analysis (for conducting the research of the main essential characteristics of the research object and peculiarities of its functioning in the context of the topic of scientific work). Analogy method, dialectical method and systematic approach were used to reflect the methodological approach to accounting and to show in the financial statements the provisions for warranty. Comparison method was used for evaluating the techniques for calculating warranty provision for entities that prepare IFRS financial statements.

Шифр НБУВ: Ж43975

Див. також: 4.У.144, 4.У.178

Бухгалтерський облік в Україні

Бухгалтерський облік в цілому

4.У.245. Методологічні аспекти обліку готової продукції / Т. М. Сугак, О. М. Глушик // *Актуал. проблеми економіки.* — 2020. — № 11. — С. 28-34. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розкрито окремі методологічні аспекти обліку готової продукції на виробничому підприємстві, а саме, важливість впровадження ефективного налагодженого бухгалтерського обліку витрат виробництва для забезпечення одержання достовірної оцінки діяльності підприємства, розуміння суті управлінським персоналом усіх етапів виробництва на підприємстві та кінцевого готового продукту сприяє правильному визначенню задач і цілей розвитку підприємства. Це своєю чергою налагоджує роботу як обліковців, так і персоналу, які задіяні на виробництві та збуті готової продукції. Досліджено визначення готової продукції на основі власних визначень науковців і П(С)БО 9 «Запаси», П(С)БО 16 «Витрати», та міжнародних стандартів МСБО № 2 «Запаси», та виділено головні моменти. Розглянуто бухгалтерський рахунок 26 «Готова продукція» та інші рахунки, на яких ведеться облік всіх витрат при виробництві готової продукції. Акцентовано увагу на схемі обліку витрат, правильною списання та визначенні фінансового результату підприємства. Визначено первинні документи, на основі яких ведеться бухгалтерський облік готової продукції.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.246. Оцінка вартості нематеріальних активів / О. В. Фоміна, О. О. Августова, І. К. Шушакова // *Бізнес Інформ.* — 2021. — № 4. — С. 154-160. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Розглянуто питання оцінки вартості прав інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів підприємства. Мета роботи — обґрунтування теоретичних засад і вдосконалення методичних підходів до оцінки нематеріальних активів у процесі формування вартості підприємства. Досліджено нормативно-правове регулювання оцінки нематеріальних активів з метою визначення вартості нематеріальних активів підприємства у грошовому вимірі для цілей бухгалтерського обліку та у сфері професійної оцінної діяльності. Встановлено взаємозв'язок підходів незалежної професійної оцінки та бухгалтерської оцінки з метою застосування її в обліку. Охарактеризовано витратний (ґрунтується на визначенні вартості витрат, необхідних для відтворення або заміщення об'єкта оцінки), дохідний (застосовується для визначення оцінки майнових прав інтелектуальної власності, ґрунтується на застосуванні оцінних процедур переведення очікуваних доходів у вартість об'єкта оцінки) та порівняльний (визначає ринкову вартість нематеріального активу, коли наявний достат-

ній обсяг достовірної інформації про ціни на ринку подібних об'єктів та умови договорів щодо розпорядження майновими правами на такі об'єкти) підходи до оцінки нематеріальних активів. Наведено формули розрахунку оцінки вартості нематеріальних активів на основі витратного підходу. Здійснено оцінку нематеріальних активів за наведеними формулами витратного підходу на прикладі патенту на винахід. Установлено, що в разі відсутності активного ринку для визначення справедливої вартості нематеріальних активів доцільно застосовувати витратний підхід, а саме: метод прямого відтворення.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.247. Accounting book of the Lviv Mint (1656 — 1657) as a source of accounting and analytical experience in managing business entities in emergencies / V. Shvets // *Econ., Entrepreneurship, Management.* — 2020. — 7, № 2. — С. 33-45. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

Information for the management of economic entities is formed in accounting and does not lose its value in time for research and development of practical recommendations for the future. The Accounting Book of the Lviv Mint of 1656 — 1657, partially developed by historians, is a unique source of research and analytical experience in the management of public sector economic entities in emergencies, such as the war between the Polish — Lithuanian Commonwealth and Sweden (1655?1660). Unlike the books of merchants and artisans, keeping the Accounting Book at the Lviv Mint was mandatory, which testifies to the responsibility of its executors, and thus argues the authenticity of the reflected facts. The application of the rotary-historical method of studying the data of the Account Book in comparison with other historical and economic sources allows not only to reconstruct the events surrounding the opening of the Lviv Mint, but also to restore the sequence and targeting of management decisions to establish coin production in Lviv. The value source advantage of the Accounting Book is the use of in-kind, labor and cost measures, which allows to determine with sufficient accuracy all types of costs associated with the operation of the Lviv Mint and coinage. The participation of the king and the most influential elite of the Commonwealth at that time influenced the attraction of church property and private loans in the financing of the Lviv Mint in such an emergency situation as the war. The organization of cost accounting in the Accounting Book is built in chronological form, but characteristic of individual production processes, which is inherent in the minting of coins, which led to the use of cost accounting by places (centers) of their occurrence. Based on the data of the Accounting Book, the issues of payroll accounting, their types and composition of employees of the Lviv Mint were studied. Accounting and analytical data allow to determine the nature of management and logistics decisions for the production process and methods of external settlement operations at the Lviv Mint in emergency situations. Organizational and methodological bases of management decisions and their experience of accounting and analytical support of the Lviv Mint in the conditions of war have the prospect of use in modern emergencies, and in particular pandemics. This will mobilize management capacity and resources to reduce the risk of human losses from the spread of COVID-19 virus worldwide.

Шифр НБУВ: Ж43975

4.У.248. Intangible values in the accounting theoretical and applied sphere of the Eastern Galicia of the second half of XIX — the beginning of XX century: historical discourse / O. Lemishovska // *Econ., Entrepreneurship, Management.* — 2020. — 7, № 2. — С. 78-90. — Бібліогр.: 32 назв. — англ.

The evolution of the economic category «intangible value of the enterprise» and the content of the objects that present it are summarized. The historical formalization of intangible components of the value of the enterprise is given and the development of accounting methodology and methods of reflection of objects related to the concept of «intangible asset» is analyzed. The article presents theoretical and applied aspects of the reflection of intangible assets by accounting in the global and regional sections. The first part of the study highlights the generalized and systematized by the author historiography of the basic principles of accounting for intangible assets with an emphasis on existing problem aspects and ways to solve them at the turn of the century. The second part of this historical and accounting investigation reveals the panorama of solving the problem of accounting for intangible assets in Eastern Galicia. The study of this component has the character of theoretical scientific knowledge and is based on literary criticism, based on selected textbooks and scientific works of accountants of the study area. The hypothesis of the study is the assumption of the development of Western Ukrainian scientists in the period declared by the article of certain ideas that can be rationally used to develop modern concepts of accounting for intangible assets. Among the scientific novelty of the article is a proposal on the principles and approaches to writing off the value of intangible assets, as well as methods of accounting for goodwill in the accounting method, substantiated in the past.

Шифр НБУВ: Ж43975

Див. також: 4.У.237

Бухгалтерський облік у галузях народного господарства

4.У.249. Об'єкти та суб'єкти оперативного контролю на промислових підприємствах / О. М. Старенька // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 176-182. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

У сучасних умовах господарювання оперативний контроль на українських промислових підприємствах має бути присутнім на всіх рівнях управління. Для ефективного функціонування системи оперативного контролю необхідно чітко розуміти сутність його об'єктів і суб'єктів. Проаналізовано й узагальнено погляди різних вчених стосовно суті цих понять. Визначено, що суб'єкт оперативного контролю — це структурна одиниця чи працівник, які мають в стислі проміжки часу надати інформацію про фактичний стан об'єкта, що контролюється, запобігти виникненню порушень в режимі реального часу, усунути негативні наслідки, щоб це не вплинуло на кінцевий результат господарської діяльності підприємства. Запропоновано рівні суб'єктів оперативного контролю, які виділено залежно від залученості у процес здійснення оперативного контролю, — мінімальний, середній, максимальний. Застосування запропонованого порядку полегшуватиме одержання необхідної оперативної інформації в режимі реального часу всіма зацікавленими особами та підвищуватиме ефективність оперативного контролю безпосередньо там, де здійснюються господарські операції. Конкретизовано об'єкти оперативного контролю з урахуванням потреб системи управління, уточнено їх класифікацію за такими ознаками, як види об'єктів, склад об'єктів. Обґрунтовано необхідність розгляду об'єктів системи оперативного контролю в розрізі господарських процесів. Використання запропонованих підходів щодо об'єктів і суб'єктів оперативного контролю сприятиме належному розподілу обов'язків щодо здійснення контролю, підвищенню якості та достовірності інформації, ефективності управління підприємством як основи для прийняття управлінських рішень.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.250. Реалізація державної політики бюджетного обліку із застосуванням автоматизованих систем в Україні / О. О. Давидюк, І. В. Камбур // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 232-239. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Функціонування бюджетної установи в умовах ринку неможливо уявити без комп'ютеризації основних економічних і виробничих процесів. Не є винятком і бухгалтерський облік. Для полегшення рутинної бухгалтерської роботи останніми роками було створено велику кількість різних бухгалтерських програм. Упровадження бухгалтерських програмних продуктів надає змогу автоматизувати не тільки бухгалтерський облік, але й навести порядок у складському обліку, в постачанні та реалізації продукції, товарів, відстежувати договори, швидше розраховувати заробітну плату, своєчасно здавати офіційну статистичну звітність. Комп'ютеризація бухгалтерського обліку (як у цілому, так і окремих його ділянок) не тільки полегшує процес управління діяльністю, але і є необхідною умовою виконання ряду законодавчих вимог, зокрема щодо подання електронної звітності. Крім того, автоматизовані системи бухгалтерського обліку використовуються для обробки облікової інформації. Використання програмного забезпечення надає змогу бухгалтеру одержати оперативну інформацію, зменшити кількість помилок при внесенні та обробці даних, що спричинені людським фактором. Досліджено сучасний стан та обґрунтовано необхідність автоматизації системи бухгалтерського обліку бюджетних установ для забезпечення їх ефективної діяльності. Розглянуто основні характеристики програмних продуктів автоматизації обліку в бюджетних організаціях, а також визначено основні переваги використання даних програм для оптимізації й адаптації облікової системи вітчизняних установ до сучасних викликів інформаційного суспільства та міжнародної практики бюджетного обліку. Проаналізовано особливості використання найбільш популярних програмних продуктів бюджетних установ України; обґрунтовано ключові вимоги до компаній — виробників програмних продуктів автоматизації бухгалтерського обліку в бюджетних установах України; обґрунтовано поетапний алгоритм для забезпечення ефективного запровадження процесу автоматизації системи бухгалтерського обліку у вітчизняних бюджетних організаціях.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.251. Accounting and control features of the using of spare parts (pneumatic tires, rechargeable batteries) on motor transport enterprises / A. Balan, N. Kachanova, E. Topalova // Econ., Entrepreneurship, Management. — 2020. — 7, № 2. — С. 61-77. — Бібліогр.: 28 назв. — англ.

The modern approach to accounting of reusable spare parts of motor transport enterprise (MTE) envisages including of pneumatic tires and storage batteries in the complement of current assets. The share of costs for their maintenance in the total cost of transportation services amounts to 25 %, and under these conditions makes it impossible for a sufficient level of internal control (IC) to use such assets effectively. A number of scientists has investigated this issue; however, a unified approach has not been determined, which proves the pressing research problem. Hence, in times of crisis, the issue of accounting improvement, which will lead to optimization

of the cost of MTE services cost, becomes especially relevant. The purpose of the research is to summarize the existing regulatory and accounting principles for the accounting of reusable spare parts, to analyze the system (IC) of the use of spare parts of MTE, to develop recommendations for their improvement and practical use. Achieving this goal requires the following tasks: to investigate the features of accounting for the use of spare parts of MTE and to determine the current methodological basis for controlling their use; to analyse tendencies of development of the transport industry of Ukraine, activity and features of accounting of tires and accumulators at MTE (PC «Avtomobilni Perevezennya «Avtoera»); based on the results of the analysis, provide recommendations for improving the organizational and methodological basis of accounting for accounting is proposed; accounting support for the process of renting pneumatic tires was developed, introduction of component reusable parts with the introduction of component accounting; to develop accounting support for the process of renting pneumatic tires for PC «AP «Avtoera». The tasks are set in the work, solved using the following methods: systematization; abstract-logical analysis; empirical research (in studying the normative and theoretical basis of accounting and control of the use of pneumatic tires); classification and analytical; statistical and comparative analysis (using Microsoft Excel tools in the analysis of the financial state of PC «AP «Avtoera» to determine the main prerequisites for improving the accounting and control system for the use of pneumatic tires); testing the internal control system; dialectical and comparative (to summarize the results obtained); logical (to build the structure and summarize the results of the research). The work generalizes and analyzes the theoretical and methodological principles of accounting for pneumatic tires and batteries at motor transport enterprises, identifies alternative options for tire accounting and contradictory points that need correction, and formulates a working hypothesis. The tendencies of development of the Ukrainian transport industry, activities and features of accounting of tires and accumulators for MTE (PC «AP «Avtoera») analyzed. Improvement of organizational and methodological bases of accounting for spare parts with recommendations were made to make changes to the accounting policy of the company, in accordance with the proposed directions for improving the organization of accounting for the use of pneumatic tires and batteries.

Шифр НБУВ: Ж43975

4.У.252. Documenting the purchase of fuels and lubricants by the enterprise / O. Koba, L. Svystun // Економіка і регіон. — 2021. — № 1. — С. 106-112. — Бібліогр.: 16 назв. — англ.

Визначено порядок документального оформлення операцій з надходження паливно-мастильних матеріалів (ПММ) на підприємство внаслідок їх придбання через стаціонарні пункти на виробничих дільницях та через сторонні автозаправні станції з різними формами розрахунків. З'ясовано, що підприємства одержують ПММ на підставі договорів, укладених з автозаправними станціями, де зазначається марка, вид пального, його ціна, момент переходу права власності, спосіб одержання, місце одержання пального. Установлено, що на здійснення і відображення в обліку придбання ПММ впливає спосіб управління автомобільного транспорту: через автозаправні станції чи стаціонарні пункти на виробничих дільницях підприємства. Документальне оформлення управління автомобільного транспорту через стаціонарні пункти на виробничих дільницях підприємства відбувається подібно до оформлення руху виробничих запасів. Документальне оформлення управління автомобільного транспорту через автозаправні станції залежить від виду розрахунків (готівкою або безготівковим шляхом) та їх форми (відомості, талони, паливні картки). Придбання ПММ за безготівковим розрахунком без використання талонів для відпуску палива на автозаправній станції відбувається за відомостями. Особливість відпуску палива за талонами полягає в обмеженні їх дії певним строком. Встановлено, що сучасним засобом розрахунків за придбане паливо є літрові та грошові паливні картки, а також банківські платіжні картки. Розроблені схеми документообігу за операціями з надходження ПММ при заправленні автомобільного транспорту через стаціонарні пункти на виробничих дільницях підприємства й через сторонні автозаправні станції у випадку використання відомостей, талонів, паливних грошових та літрових карток можуть бути використані для вдосконалення організації обліку ПММ на підприємстві.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.У.254

Бухгалтерський облік на підприємстві

4.У.253. Адміністративні трансформаційні процеси в Україні та їх вплив на фінансове забезпечення й облік у сфері освіти / Н. М. Хорунжак, М. І. Кошинець // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 308-316. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — критична оцінка та порівняння сучасних і попередніх підходів до фінансового забезпечення та обліку у

сфері освіти для вироблення рекомендацій, спрямованих на усунення прогалин і недоліків, організації ефективної інформаційної системи управління освітніми закладами та раціонального витрачання бюджетних коштів у них. У результаті дослідження доведено вплив зміни системи управління та фінансування на організацію обліку, виділено нові умови та вимоги до неї в освітніх закладах територіальних громад. На основі аналізу показників надходжень і напрямів витрачання коштів місцевих бюджетів зроблено висновок про оптимістичний прогноз розвитку сфери освіти територіальних громад. Ідентифіковано вплив інновацій у фінансуванні та адміністративних трансформаціях на систему управління освітою в селах і селищах, а також організацію обліку в них. Визначено особливості й організаційну специфіку формування суб'єктів обліку, повноваження органів управління освітою в питаннях реалізації завдання зі створення облікової системи виконання кошторису. Обґрунтовано, що надання автономії освітнім закладам має позитивний вплив на управління ними і їх фінансовими ресурсами, але суттєво ускладнює питання обліку. Для вирішення проблемних питань побудовано загальну схему формування системи обліку у сфері освіти в умовах децентралізації та покровоку схему реалізації цього завдання. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є формування методики та техніки обліку операцій, які здійснюються суб'єктами освіти, зокрема облікове відображення тендерних закупівель і інших; розробка рекомендацій щодо економічного обґрунтування рішення з вибору способу ведення обліку закладом освіти. Подальший розвиток досліджень питань ведення й організації обліку у сфері освіти в умовах децентралізації надасть змогу підвищити ефективність витрачання бюджетних коштів і сприятиме зростанню якості освітніх послуг.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.254. Актуальні питання обліку амортизації необоротних активів / Л. О. Мармоль, М. А. Кучеренко // Екон. вісн. ун-ту / Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 108-112. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Предмет дослідження — теоретичні засади й практичні пропозиції щодо удосконалення й розвитку методів та обліку амортизації, амортизаційних нарахувань з урахуванням вимог податкового обліку й національних облікових стандартів. Мета роботи — виявлення проблем обліку, обґрунтування пропозицій щодо методів групування, визначення амортизації (зносу) основних засобів й амортизаційних нарахувань на засадах гармонізації податкового обліку й національних облікових стандартів. Методологічною основою роботи є загальнонаукові (діалектичний, історичний, монографічний, системно-структурний), загальноекономічні (статистико-економічні, групувань), спеціальні облікові (подвійного запису, бухгалтерських рахунків, балансовий) методи наукових досліджень. Узагальнено, що основні засоби з метою обліку й нарахування амортизації розподіляються на певні групи за обґрунтованими методами. Проблеми обліку пов'язані з протиріччями у нормативно-методологічному забезпеченні й можуть бути вирішені на засадах гармонізації податкового обліку й національних облікових стандартів. Результати можуть бути використані в управлінні підприємствами та в навчальній процесі закладів середньої спеціальної й вищої освіти при підготовці фахівців з економіки й обліку. Висновки: за відсутності чітких критеріїв, на яких має ґрунтуватися вибір варіантів методу амортизації для відповідної групи основних засобів є ймовірність, що підприємство може надати нечітку інформацію щодо основних засобів та інших необоротних активів. Тож для цього має бути впроваджений централізований порядок визначення ліквідаційної вартості основних засобів та інших необоротних активів, а також розроблені на законодавчому рівні чіткі Положення щодо вибору методу амортизації.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.У.255. Аналіз методів та організаційних основ складання консолідованої фінансової звітності / У. В. Пелех, З. І. Тенюх, Н. В. Хоча // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 168-175. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Наведено теоретичне обґрунтування й аналіз методів та організаційних основ складання консолідованої фінансової звітності. Розглянуто суть поняття, мету, нормативно-правове забезпечення консолідації фінансової звітності. Узагальнено та вивчено концептуальні принципи застосування методів консолідації: безперервності та систематичності, суттєвості, єдиних методів оцінки, єдиної дати складання консолідованої фінансової звітності, єдиної облікової політики, єдиної валюти. Відображено основні вимоги до складання консолідованої фінансової звітності. Наведено основні етапи консолідації фінансової звітності. Проаналізовано основні методи консолідації фінансової звітності: повна консолідація, пропорційна консолідація, метод пайової участі. Систематизовано визначальні проблеми, які виникають на етапі підготовки та подання консолідованої фінансової звітності: методика складання звітності доволі складна, відсутній чіткий інструментарій щодо практичного застосування вимог МСФЗ, невідповідності між МСФЗ і чинним законодавством України (МСФЗ вимагає додаткове розкриття інформації), неоперативність консолідованої звітності, використання різних програмних

продуктів для оперативного та фінансового управління, недостатність кваліфікованих кадрів, неузгодженість методик ведення обліку. Додатковими проблемами визначено такі: складність нормативного регулювання; складність процесу організації бухгалтерського обліку; складність збору та структуризації облікових даних з метою їх зіставлення; мультивалютність; неможливість визначення вкладу окремої компанії в загальні показники групи; складність визначення величини нерезалізованого прибутку та часток участі в капіталі; висока трудомісткість і тривалість складання звітності; відсутність методики проведення аналізу консолідованої звітності. Зроблено висновок про необхідність подальших досліджень у напрямку розв'язання існуючих проблем.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.256. Нормативно-правові засади обліку та аудиту основних засобів підприємства / Ю. В. Чередніченко, Г. Г. Штулер // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 4. — С. 65-69. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розкрито нормативно-правові засади обліку та аудиту основних засобів підприємства. Встановлено, що нормативно-правове забезпечення є важливим регулятором будь-якого процесу, в тому числі і ведення обліку та аудиту основних засобів. У процесі дослідження встановлено рівні нормативно-правового забезпечення обліку та аудиту основних засобів підприємства. Розглянуто основні Положення (стандарту) бухгалтерського обліку, які стосуються основних засобів. Визначено перелік питань, які мають бути визначені в обліковій політиці підприємства. Доведено необхідність комп'ютеризації аудиту основних засобів. Визначено, що для використання комп'ютерного забезпечення в діяльності аудиторів необхідне виконання переліку умов.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.257. Організація обліку та аналізу основних засобів на підприємствах України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09 / М. О. Гавриш; Харківський державний університет харчування та торгівлі. — Харків, 2021. — 24 с.: рис. — укр.

Уточнено зміст основних термінологічних визначень з досліджуваної тематики, серед яких «основні засоби», «відтворення основних засобів», «модернізація основних засобів» та інші. Розкрито визначення витрат на поліпшення основних засобів і підтримання їх у робочому стані, запропоновано методичні підходи до відображення цих операцій в обліку. Розроблено модель системи обліково-аналітичного забезпечення стратегії розвитку основних засобів. Досліджено їх сучасний стан в Україні та джерела коштів на відтворення. Запропоновано удосконалену класифікацію основних засобів зі зменшеною кількістю груп та оптимізованим їх складом. На її основі розроблено комплексний класифікатор основних засобів у податковому обліку із зазначенням рекомендованих строків корисного використання. Досліджено розвиток амортизаційної політики в Україні та запропоновано шляхи відновлення ролі амортизації як джерела фінансування відтворювальних процесів. Проаналізовано мінімальні дозволені строки експлуатації для різних груп основних засобів та обґрунтовано необхідність їх зменшення для окремих об'єктів. Запропоновано удосконалені методичні підходи до відображення в обліку операцій з надходження, амортизації, ремонту, модернізації та переоцінки основних засобів. Надано рекомендації щодо використання методів амортизації для різних об'єктів з метою інтенсифікації процесів відтворення або максимізації прибутку. Розроблено модель комплексного аналізу основних засобів, а також ряд аналітичних показників для оперативної оцінки технічного стану окремих об'єктів і визначення потреби у їх ремонті, модернізації або заміні.

Шифр НБУВ: РА449180

4.У.258. Особливості обліку та контроль розрахунків з постачальниками / Т. М. Сугак, М. В. Яремченко // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 12. — С. 49-56. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Розглянуто теоретичні основи обліку розрахунків із постачальниками. Розкрито особливості обліку дебіторської заборгованості та описано правила списання безнадійної дебіторської заборгованості. Визначено елементи системи управління розрахунків із постачальниками та обґрунтовано етапи системи контролю розрахунків із постачальниками.

Шифр НБУВ: Ж23291

Див. також: 4.У.571

Аудит в Україні

4.У.259. Аналіз основних принципів державного внутрішнього аудиту / В. М. Король // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 12. — С. 12-20. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Визначено принципи, об'єкти та завдання проведення аудиту. Проаналізовано етапи циклу внутрішнього аудиту з детальним описом їх складових елементів. З метою підвищення рівня застосування аудиторських процедур у діяльності вітчизняних підприємств, установ та організацій запропоновано конкретні заходи.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.260. Аудит і завдання з надання впевненості: теоретичні та практичні аспекти / С. М. Гончарук // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 113-118. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Обґрунтовано необхідність розвивати функції аудиту, пов'язані з виконанням завдань з надання достатньої впевненості. При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння й узагальнення вимог Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг і діючого законодавства. Мета впевненості полягає у посиленні довіри користувачів до перевіреної аудитором інформації, яка має бути достовірною та логічно обґрунтованою. Аудитор, який виконує завдання з надання впевненості, робить висновок, призначений підвищити ступінь довіри майбутніх користувачів до результатів оцінки або порівняння предмета завдання з відповідними критеріями. Виконано аналіз ринку аудиторських послуг в Україні за 2017 — 2019 рр., який свідчить про те, що аудиторський ринок функціонує та трансформується. Обсяг виконання завдань з надання впевненості порівняно із 2017 р. збільшився майже на 898 млн грн. Обґрунтовано, що аудиторській фірмі слід дотримуватися низки принципів, які б забезпечили впевненість користувачів у достовірності інформації. До них можна віднести такі як: цілісність, безперервність, доречність, оптимальність, ефективність, залучення та збереження клієнтів, моніторинг. Запропоновано розвивати аудит у напрямку забезпечення вимог щодо проінформованості суспільства про його діяльність, здійснення перевірок систем контролю якості, забезпечення прозорості договірних взаємовідносин, результатів виконання завдань з надання впевненості, а також запровадження додаткових вимог до них тощо. Достовірності інформації. До них можна віднести такі як: цілісність, безперервність, доречність, оптимальність, ефективність, залучення та збереження клієнтів, моніторинг. Запропоновано розвивати аудит у напрямку забезпечення вимог щодо проінформованості суспільства про його діяльність, здійснення перевірок систем контролю якості, забезпечення прозорості договірних взаємовідносин, результатів виконання завдань з надання впевненості, а також запровадження додаткових вимог до них тощо.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.261. Методичне та організаційне забезпечення внутрішнього аудиту доходів і витрат комунальних некомерційних підприємств охорони здоров'я / Т. В. Момот, О. В. Ілляшенко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 249-255. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — систематизація теоретико-методичних положень та обґрунтування практичних рекомендацій щодо організаційного забезпечення внутрішнього аудиту доходів і витрат на комунальних некомерційних підприємств охорони здоров'я (КНП ОЗ) за сучасних умов господарювання внаслідок реформування системи охорони здоров'я. Розглянуто методику та організацію внутрішнього аудиту доходів і витрат КНП ОЗ. Систематизовано теоретичні та методичні положення. Обґрунтовано необхідність впровадження внутрішнього аудиту доходів і витрат у діяльність КНП ОЗ. Досліджено напрями розвитку внутрішнього аудиту в Україні та інших державах. Надано практичні рекомендації щодо організаційного забезпечення внутрішнього аудиту доходів і витрат на КНП ОЗ. Досліджено об'єкти внутрішнього аудиту доходів і витрат; розглянуто його складові та функції; визначено головні завдання; визначено основні форми організації; обґрунтовано необхідність створення служби внутрішнього аудиту в КНП ОЗ та її ефективне функціонування. Досліджено чинники, що забезпечують результативність внутрішнього аудиту доходів і витрат КНП ОЗ. Визначено показники оцінювання внутрішнього аудиту доходів і витрат КНП ОЗ. Підсумовано, що внутрішній аудит доходів і витрат на КНП ОЗ доцільно визначити як надання незалежних і об'єктивних консультацій та висновків, які спрямовано на виявлення причин порушень і недоліків у фінансово-господарській діяльності, фінансовій і бюджетній звітності цих підприємств, усунення цих недоліків та особливо — запобігання їх виникненню.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.262. Організаційно-методичні підходи до проведення аудиту ефективності інноваційної діяльності підприємства / О. А. Петрик, О. В. Пацарнюк // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 105-112. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження особливостей аудиту ефективності інноваційної діяльності підприємства та визначення організаційно-методичних підходів до його проведення. Запропоновано аудит ефективності інноваційної діяльності розглядати як перевірку результативності й ефективності інноваційної діяльності підприємства та виявлення можливостей для її вдосконалення. На підставі аналізу процесу аудиту інноваційної діяльності підприємства розроблено уніфікований підхід до виділення основних етапів аудиту інноваційної діяльності, до яких запропоновано включити: формулювання мети та завдань аудиту інноваційної діяльності підприємства; визначення типу аудиторського завдання та узгодження його умов з клієнтом; збір необхідної інформації; планування, виконання та завершення аудиту, а також етап контролю результатів (follow-up). Обґрунтовано застосування конкретних аудиторських процедур, що відповідають ви-

діленим етапам аудиту ефективності інноваційної діяльності підприємства та охоплюють різні аудиторські завдання. Підкреслено важливість аналітичних процедур, які при проведенні аудиту ефективності інноваційної діяльності підприємства будуть застосовані протягом усього часу виконання завдання. При оцінці бізнес-ризиків підприємства запропоновано виділити фактор ризику, що полягає у віднесенні галузі, в якій працює підприємство, до групи чутливих галузей економіки щодо призупинення діяльності внаслідок оголошення карантину. Визначено, що, на відміну від аудитів фінансової звітності, для аудиторських завдань щодо ефективності інноваційної діяльності надання звіту аудитора не є останнім етапом. З урахуванням важливості результатів, що можуть виявитися у процесі виконання етапу контролю результатів (follow-up) для аудитів ефективності інноваційної діяльності підприємства, запропоновано передбачати його при укладенні договору на виконання аудиторського завдання.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.263. Оцінювання систем управління якістю / О. І. Куценко, В. Д. Яковенко, Є. О. Яковенко // Наук. зап. Малої акад. наук України: зб. наук. пр. — 2020. — № 3. — С. 59-70. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Визначено суть понять «оцінювання» та «внутрішній аудит» системи забезпечення якості; проаналізовано вимоги міжнародних стандартів ISO щодо формування внутрішньої системи оцінювання ефективності систем управління; визначено мотивацію для проведення внутрішнього аудиту організації; виокремлено основні аспекти формування програми та плану внутрішнього аудиту, компетентностей аудиторів; запропоновано метод експертного оцінювання в системі управління якістю закладів освіти в умовах реального освітнього процесу; запропоновано автоматизовану інформаційно-аналітичну систему управління. Зазначено, що ефективність проведеного внутрішнього аудиту (ВА) залежить від дієвої програми аудиту, компетентностей аудиторів і подальших дій щодо поліпшення. Визначено мету, критерії та методи програми аудиту, наведено приклад «Програми проведення ВА структурних підрозділів коледжу». Підібрано й обґрунтовано вимоги до аудиторів. Звернено увагу на те, що функціонування системи управління якістю (СУЯ) безпосередньо залежить від систематичності та ефективності проведення ВА і, як наслідок, передбачає систематичне поліпшення самої системи. Запропоновано систему експертного оцінювання СУЯ розглянуто на прикладі управління закладу фахової передвищої освіти Відокремленого структурного підрозділу «Херсонський політехнічний фаховий коледж Одеського національного політехнічного університету». Визначено основні вимоги щодо формування групи експертів, а для одержання якісного прогнозу визначено вимоги до компетентності експертів. Зроблено висновок, що одержати загальну оцінку роботи всіх процесів і визначити найбільш проблемні їх сторони без автоматизованого управління дуже складно, тому запропоновано використовувати систему експертного оцінювання СУЯ.

Шифр НБУВ: Ж74206

4.У.264. Цифровий компонент сучасного аудиту діяльності суб'єктів підприємницької діяльності / Н. С. Ковалевська, І. В. Нестеренко, Є. Б. Соколова, Т. В. Карбівнича // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 161-168. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — обґрунтування організаційних положень і розробка рекомендацій з удосконалення концептуальних принципів проєктування системи комп'ютерного аудиту діяльності суб'єктів підприємницької діяльності (СПД). Запропоновано принципи моделювання системи аудиту в структурі інформаційного сервісу СПД, надано пропозиції для оцінки аудиторських ризиків на різних етапах підприємницької діяльності, обґрунтовано методичні підходи до проведення аудиту з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Доведено, що дієвим інструментом контролю й управління економічною безпекою суб'єктів підприємницької діяльності є комп'ютерний аудит. При проєктуванні організаційно-методичної структури аудиту запропоновано використовувати етапи розвитку аудиту: підтверджуючий, системно-орієнтований та аудит, заснований на ризику. При прийнятті рішення про створення та функції служби комп'ютерного аудиту діяльності СПД рекомендовано враховувати їх розмір, категорію, організаційно-правову форму господарювання, організаційну структуру, рівень автоматизації облікових і контрольних процедур. Визначено наукові підходи до оцінювання стану інформаційної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності із застосуванням запропонованого показника інформаційної безпеки, складовими якого є: ступінь використання інформаційно-комунікаційних технологій у бізнес-процесах, стан інформаційних загроз і ступінь захищеності інформаційних ресурсів. Запропоновано методичні засади проведення аудиту з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для посилення контрольних-аналітичних функцій управління із застосуванням новітніх аудиторських систем. Доведено, що комп'ютерний аудит охоплює застосування інформаційних технологій і програмного забезпечення як методу та інструментарію аудитора у процесі виконання поставленого завдання на базі

оцінки надійності та виявлення суттєвих ризиків інформаційної системи суб'єкта підприємницької діяльності.

Шифр НБУВ: Ж14572

Світова економіка

Світова економіка в цілому

4.У.265. Вплив світової пандемії COVID-19 на економіку країн та діяльність підприємств / Р. М. Скупський, Є. П. Гнатенко // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 4. — С. 77-82. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Встановлено, що сучасний бізнес все більше стикається з новими викликами, які супроводжуються відсутністю сталого розвитку економіки як на мікро так і на макрорівні. І цим викликом є коронавірус, який спричинив потужну економічну кризу у світі. Кожна країна прямо чи опосередковано відчуває негативний вплив коронавірусу на свою фінансово-економічну систему. Представлено рекордні наслідки, які викликала пандемія в країнах світу та в Україні. Представлено великі підприємства у всьому світі, що оголошили себе банкрутами в період пандемії. Визначено, що за оцінками МВФ, світова економіка 2020 р. скоротиться на 3 % — тобто, це найгірша рецесія з часів Великої депресії 1930-х рр. Досліджено, яку кількість ліквідовано збанкрутих підприємств в Україні у 2020 р. у зв'язку із коронакризою. Здійснено аналіз динаміки ліквідованих збанкрутих підприємств в Україні за 2012 — 2020 рр. Визначено, що 2015 р. був найбільш напруженим — найбільша кількість ліквідовано збанкрутих підприємств. Отже, на ринку залишилися платоспроможні підприємства. Дослідження показало, що у період пандемії кількість ліквідованих збанкрутих підприємств значно знизилась у порівнянні з минулими періодами, український бізнес вистояв і продовжує свою діяльність, хоча і відчуває значні фінансово-економічні труднощі. Вказано напрями стимулювання економіки за Програмою стимулювання економіки для подолання наслідків Covid-19: «Економічне відновлення» для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) на 2020 — 2022 рр., а саме: розроблено короткострокові ініціативи у відповідь на COVID-19; запропоновано заходи секторального напрямку стимулювання економіки та підтримки економіки за функціональними напрямками. У програмі представлено аналіз викликів та підхід Уряду до реагування на виклики. Відзначено, що дієвим заходом для стабілізації фінансового стану підприємства є проведення комплексного аналізу його діяльності для з'ясування короткострокової та довгострокової перспектив.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.266. Глобалізація та безпека: економічні, соціальні та політичні аспекти / М. Д. Крамчанінова, В. В. Бахлакова // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 16-21. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Підкреслено зростаючу важливість критичного вивчення ролі глобалізації в контексті проблеми забезпечення безпеки людини. У глобальних умовах відкритої економіки безпосередні зміни в характері економічної діяльності та соціальної взаємодії значно збільшують вагу та значення факторів, які впливають на соціальну, політичну й економічну стабільність. Шляхом аналізу даних, що відображають результати соціальних, економічних і політичних наслідків COVID-19, автори намагаються надати корисні уявлення про закономірності, що властиві економічним, соціальним і політичним процесам. Дослідження динаміки розвитку пандемії надає змогу більш детально дослідити зв'язок між економікою, соціальною безпекою та політичною стабільністю, звертаючи увагу на природу соціальних, економічних і політичних процесів та масштаби їх взаємозалежності. За результатами дослідження встановлено основні загрози, що виникають через пандемію у сфері економічній, соціальній та політичній складових національної безпеки. Показано, що соціальні, економічні та політичні сфери безпеки в державі є взаємопов'язаними. Через взаємозв'язок між ними відсутність стабілізації в одній із означених сфер здатна породжувати потенційну небезпеку та зміни негативного характеру в інших сферах. Більшість визначених авторами ризиків і загроз витікають один з одного, що робить їх також взаємозв'язаними. На думку авторів, суспільні очікування щодо політико-економічних взаємодій у сфері забезпечення національної та глобальної безпеки потребують від уряду суттєвих змін і трансформації погляду на важливі аспекти організації соціального, економічного та політичного життя суспільства, відповідно до глобальних викликів.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.267. Детермінанти формування глобальної інклюзивної циркулярної економіки / І. Я. Зварич // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 40-48. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Транзитивний шлях переходу з лінійної до циркулярної економіки позначається зміною позиціонування глобальних ризиків з року в рік, що і визначають детермінанти такої зміни. Так, основними ризиками на 2020 р. Світовим економічним форумом визначено ті, що пов'язані з навколишнім середовищем та займають перші позиції в рейтингу упродовж трьох останніх років (зокрема, у 2019 р. найвпливовішим був ризик екстремальних погодних явищ). Поступове зростання усвідомлення цього ризику призвело до зміни настроїв як виробників, так і споживачів. Експерти оцінили зміну клімату як основний ризик 2019 р., що випереджає збитки від кібератак, фінансової нестабільності та тероризму. Таким чином, для пом'якшення цього ризику у 2020 р. світовою бізнес-спільнотою запропоновано імплементувати циркулярні «конструкції», зменшуючи використання ресурсів і надаючи пріоритет низьковуглецевим матеріалам. Потенційні наслідки переходу до циркулярної економіки стосовно викидів парникових газів суттєві, і досягнути їх можна головним чином за рахунок підвищення ефективності використання ресурсів; збільшення терміну корисного використання будівель та активів; збільшення переробки та повторного використання та абсолютного скорочення використання первинної сировини. Зниження інтенсивності видобутку матеріалів, стійке використання земель та реабілітація, захист екосистем, ефективність використання ресурсів та відновлених джерел енергії і все це пов'язано з концепцією циркулярної економіки, яка допоможе зберегти природний капітал. Таким чином, циркулярна економіка може розглядатися як ефективна стратегія сприяння пом'якшенню зміни клімату.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.268. Інноваційне підприємництво і цифровий бізнес: розвиток та зміни в управлінні / О. М. Паламарчук, І. М. Кліменко // Екон. вісн. ун-ту Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 21-30. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Предмет дослідження — інноваційне підприємництво України та цифровий бізнес. Мета дослідження — обґрунтувати особливості українського інноваційного підприємництва та розвитку цифрового бізнесу. Методи дослідження — узагальнення, описовий, порівняння, методи абстракції, аналізу та синтезу, систематизації і узагальнення. У процесі дослідження означеної проблематики було взято за основу: основні положення інноваційного підприємництва, цифрового бізнесу, глобальної економіки, праці відомих вітчизняних і зарубіжних вчених в означеній сфері. Проаналізовано цільовий ринок кризь візуальний зріз векторів пошуку цільової аудиторії. Співробітники можуть використовувати сучасні інструменти для надання найкращих послуг у цифровому бізнесі, включаючи: доступність інформації та швидку оплату через POS; пошук клієнтів шляхом доступу до історії клієнтів на POS-пристроях; і продаж на основі інтелектуальних порад. Представлено візуальний зріз векторів пошуку цільової аудиторії для суб'єктів цифрового підприємництва та ключові цифрові інструменти, що використовуються у цифровому підприємстві. Результати дослідження можуть бути використані у сфері вивчення проблем: цифрової економіки, глобальної економіки, міжнародної економіки, національної економіки. Висновки: проаналізовано та розкрито науково-економічні характеристики розвитку та зміни інноваційного підприємництва в умовах цифрової трансформації української економіки.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.У.269. Нерухомість як економічний актив / В. Р. Костюк, Т. В. Гринь // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 11. — С. 18-27. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Досліджено особливості нерухомості як економічного активу, проаналізовано суттєві чинники, що визначають її специфіку як товару та капіталу. Визначено поняття «нерухомість» згідно з нормативними документами, обґрунтовано важливе місце нерухомості в економіці в цілому. Розглянуто різні підходи зарубіжних і вітчизняних вчених до значення нерухомості. Досліджено особливості нерухомості як економічного активу, вплив специфічних характеристик на ефективність як реального, так і фінансового активу.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.270. Особливості торговельного співробітництва України в сучасних умовах глобалізації / О. В. Птащенко, В. А. Вовк // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 42-47. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто основні особливості високотехнологічної сфери та можливості торговельного співробітництва в ній. Технологічний прогрес повністю змінив структуру сучасної світової економіки. Завдяки технологіям в даний час розроблено нові види діяльності, багато з яких є ефективними та високорентабельними. Класичним прикладом впливу впровадження високих технологій у повсякденне життя є поява та використання нової інформаційної технології. Завдяки широкому використанню нової технології зв'язку різко знизилась витрати на передачу голосу, даних, тексту, зображень, а також міжнародна плата за передачу інформації. Швидка передача даних (наприклад, електронною поштою, по Інтернету) та телеконференції забезпечили сучасній економіці комунікації та можливість вести бізнес по всьому світу, дозволяючи

значно збільшити швидкість операцій і, таким чином, одержувати збільшений прибуток. За даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, торговельно-співробітництво у високотехнологічній сфері можна розподілити на декілька напрямів: IT-індустрія, оборонна промисловість, енергетичний комплекс, аерокосмічна галузь. Так, близько 85 % енергетичної та нафтогазової техніки експортуються протягом року. Основними напрямками експорту є Росія, Казахстан, Туркменістан, Узбекистан, Азербайджан та ОАЕ. Таким чином, енергетичні та нафтогазові підприємства є менш сприйнятливими до кризових явищ в економіці за останні декілька років. Це пов'язано з тим, що робота підприємств цих секторів в основному базується на довгострокових контрактах, більшість з яких обслуговують проекти з будівництва газопроводів, нафтопроводів та реконструкції електростанцій. Такі проекти продовжують фінансуватися країнами Центральної Азії. Незважаючи на деякі значні успіхи в таких галузях, як аерокосмічна промисловість, виробництво енергетичного обладнання, важке та транспортне машинобудування та деякі інші, стан галузі в цілому не відповідає сучасним вимогам як вітчизняної економіки, так і світу. Україні бракує низки високотехнологічних галузей, які визначають експортні позиції. За якістю та технологічними рішеннями електроніки виробництва побутова техніка, сільськогосподарські та дорожньо-будівельні машини, а також ряд інших товарів значно поступаються іноземним аналогам. Під технологічним обміном чи торговельним співробітництвом у високотехнологічній сфері у широкому сенсі можна розуміти майже весь спектр міжнародних економічних відносин, включаючи купівлю-продаж патентів та ліцензій, торгівлю товарами та надання послуг.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.271. Прогноз секторально-регіонального розвитку інтелектуального сегмента глобальної економіки / Г. В. Нямешук // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 12-23. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета роботи — побудова прогнозу розвитку інтелектуального сегмента глобальної економіки на 2019 — 2028 рр. у розрізі високотехнологічних секторів і регіонів. На основі аналізу статистичних даних економік країн щодо обсягу високотехнологічного експорту, валових витрат у фундаментальні дослідження та прикладні розробки, кількості зареєстрованих патентних сімейств з деталізацією за секторами «тріади» (інформаційно-комунікаційні технології, фармацевтична промисловість, аерокосмічний сектор) визначено тренд секторально-регіонального розвитку у 2000 — 2018 рр. і розроблено прогноз на наступний суміжний період. У ході дослідження виявлено значну диференціацію країн за моделями розвитку секторів «тріади», а також за характером ліній тренду в часових періодах 2000 — 2009 рр., 2009 — 2018 рр. — 2000 — 2018 рр. Спрогнозовано подальший розвиток країн Азії (КНР, Тайваню, Південної Кореї) та США із поступовим зміщенням акцентів технологічного лідерства на користь Тайваню. Оптимістичним є прогноз зростання показників високотехнологічного експорту аерокосмічного сектора. У секторі ІКТ виявлено значну залежність обсягів високотехнологічного експорту від позитивної динаміки патентних сімейств. У фармацевтичній промисловості країн Європи зв'язок між цими показниками має переважно обернений характер. Перспективами подальших наукових розвідок у цьому напрямі є визначення характеру та ступеня впливу пандемійного чинника на динаміку розвитку інтелектуального сегмента глобальної економіки, а також коригування прогнозу секторально-регіонального розвитку інтелектуального сегмента глобальної економіки.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.272. Соціалізація, соціальні інновації та соціальна взаємодія бізнесу й держави / В. М. Геєць // Укр. соціум. — 2020. — № 3. — С. 9-23. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Показано, як соціалізація та соціальні інновації поширюють соціальну взаємодію бізнесу й держави на основі твердження про те, що соціалізація функціонально розглядається як спосіб досягнення рівноваги між конкуренцією, яка формує дії, спрямовані на одержання вищих результатів від діяльності в бізнесі, та взаємодопомогою, що надає змогу досягти суспільної єдності в державі також завдяки соціалізації. В основі дії конкуренції та взаємодопомоги лежить соціалізація, яка посилює в людях бажання добиватися кращого життя, що особливо важливо для не цілком упорядкованого суспільства, в якому функціонування держави відбувається за умов феномену соціальної недовіри. Для досягнення цілей стабільності в суспільстві та підтримки економічного зростання в економіці домінуючими стають тріумфатори духу національної солідарності, яка досягається в тому числі за рахунок соціальних інновацій, які, розвиваючи соціальну взаємодію, формують умови для сталого розвитку. За умов, що склалися в Україні, мова має йти про пошук балансу інтересів суспільства, держави та особистості, якого можна досягти через соціальну функцію держави, яка не тільки не обмежувала б доступ до суспільних благ, але й забезпечувала інклюзивну діяльність у середовищі економічних інститутів, що призупиняє руйнування соціального простору, послаблюватиме нерівність і активизуватиме поведінку людей.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.У.273. Стратегії «м'якої сили» в умовах глобальної конкуренції / Л. Кудирко // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2020. — № 6. — С. 47-66. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

Розкрито потенціал впливу стратегій «м'якої сили» на посилення позицій держав у глобальному торговельно-економічному суперництві. Запропоновано розглядати стратегії «м'якої сили» як інструмент реалізації національних економічних інтересів країн шляхом поєднання традиційних відкритих і латентних технологій державної та корпоративної зовнішньої експансії. Оцінено фокус програм національного ребрендингу на модернізацію економік зазначених країн та їх зовнішнього сектора, досягнення балансу між імпортозалежністю й експорторієнтованістю в умовах викликів постіндустріальної доби шляхом використання підходів Case method щодо новітніх стратегічних пріоритетів КНР, Японії та Туреччини.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.У.274. Development finance institutions and their role in increasing efficiency of capital flows / Ye. O. Bubyk // Укр. соціум. — 2020. — № 1. — С. 138-148. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Узагальнено сучасні підходи до визначення перспектив взаємодії із спеціалізованими фінансовими інститутами розвитку в інтересах підтримки економічного зростання. Зазначено, що критичне ставлення до перспектив взаємодії з інститутами допомоги не заперечує їх потенціалу. Розвиток сучасних економічних відносин надає підстави розглядати фінансові інститути розвитку як перспективний напрям раціоналізації фінансової відкритості економік з неформованим ринковим середовищем. Залучення фінансових інститутів розвитку до реалізації економічної політики в межах спеціалізованих державних програм здатне розширити можливості подолання структурно-функціональних недоліків недорозвиненого фінансового сектора транзитивних економік у частині вирівнювання інформаційної асиметрії, усунення недоліків конкуренції, вирошування ринкових інститутів, реалізації неспекулятивних контрциклічних заходів інноваційного розвитку та індустріалізації. Проаналізовано характер співпраці України з міжнародними фінансовими інститутами розвитку та визначено напрями максимізації ефективності міжнародної фінансової підтримки через діяльність національних фінансових інститутів розвитку. При цьому обґрунтовано функціонал та перспективні напрями взаємодії таких інститутів, інструментарій і необхідні передумови забезпечення їх продуктивної діяльності через першочергову орієнтацію не на перерозподіл фінансових ресурсів, а на інтенсифікацію залучення інвестиційних коштів у межах державних програм розвитку економіки. Важливими функціями національних інститутів розвитку на цьому етапі є налагодження інформаційно-організаційного забезпечення міжнародних інвестиційних проектів в Україні з метою розвитку інституційного середовища фінансового сектора, відновлення інвестиційної привабливості та раціоналізації структури фінансової відкритості.

Шифр НБУВ: Ж24215

Див. також: 4.У.193, 4.У.304, 4.У.531

Спеціальні та галузеві економіки

4.У.275. Вплив глобальних трансформацій світового ринку інформаційно-комунікаційних технологій на міжнародну конкурентоспроможність / О. М. Лютак, О. В. Баула, А. П. Шуляк // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 9. — С. 86-95. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Розкрито особливості глобальної трансформації та динаміки розвитку світового ринку інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема доходів і витрат від глобальних інформаційних і комунікаційних технологій. З метою оцінки розвитку інформаційних ринків досліджено індекс готовності до мережі, його структуру та рейтинг країн у 2019 р. Окреслено темпи розвитку інформаційного суспільства через доступ до мережі, динаміку кількості захищених інтернет серверів, охоплення покриттям, аналіз частки Інтернет користувачів. Визначено, що однією з визначальних характеристик інформаційних технологій є те, що вони значно зменшують вплив географічної віддаленості або інші обмеження, поглиблюють спеціалізації та глобальну інтеграцію країн, сприяють економічному зростанню.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.276. Державна політика розбудови інноваційних стартапів в інтересах ендogenous розвитку економіки: країні зарубіжні практики та рекомендації для України / О. Б. Саліхова, О. О. Курченко // Укр. соціум. — 2020. — № 4. — С. 57-80. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — обґрунтування теоретико-прикладних засад малого інноваційного підприємництва та розробка рекомендацій щодо політики сприяння становленню інноваційних стартапів з урахуванням кращих зарубіжних практик в інтересах ендogenous розвитку економіки України. Показано, що ключовою ланкою екосистеми стартапів є підприємець-новатор. Обґрунтовано, що зусилля держави стосовно нагромадження знання та людського

капіталу необхідно доповнити заходами щодо заохочення інноваційного підприємництва. Виявлено, що інтеграція стартапів у соціальні мережі та щільний зв'язок із зовнішнім середовищем має вирішальне значення, як і якості підприємця-новатора та його команди для подолання проблем «вразливості новизни» та «вразливості малого розміру». Показано, що в умовах обмежених активів, а також висококонкурентного ринкового середовища найперспективнішим напрямком розвитку інноваційних стартапів є вибудовування ними симбіотичних відносин з авторитетними компаніями; їх динамічна взаємодія та комплементарні заходи, з одного боку, забезпечать життєздатність стартапів, з іншого, — посилять технологічний потенціал діючого бізнесу. Виявлено особливості політики інноваційного підприємництва в країнах ОЕСР; розбудова інноваційних стартапів — це системний процес, в якому уряд створює сприятливі умови для його учасників, а також сам бере безпосередню участь: держава виступає в ролі підприємця-новатора, беручи на себе ризики інноваційної діяльності, пов'язані з невизначеністю, і одночасно виконує роль підрядника, який купує інноваційний продукт стартапів, створений за фінансової допомоги в межах бюджетних програм; така політика сприяння на всіх етапах — від розробки до впровадження та виведення на ринок сприяє ендogenousму розвитку економіки та зміцненню її позицій на світовому ринку. Виявлено, що законодавство України лише фрагментарно порушує окремі аспекти функціонування суб'єктів, які формують екосистему інноваційних стартапів, не поєднуючи їх в єдину конструкцію. Це ускладнює формування та реалізацію цілеспрямованої державної політики щодо створення засадничих умов і механізмів стимулювання інноваційного підприємництва. Для усунення недоліків запропоновано нормативно-правові та інституційні зміни; рекомендовано розробити базові документи: проект Закону України «Про технологоорієнтовані стартапи» та проект «Стратегія розбудови технологоорієнтованих стартапів в інтересах інноваційного розвитку економіки України».

Шифр НБУВ: Ж24215

4.У.277. Інтеграція IoT у сферу логістики / Б. М. Колодяженський, О. В. Кітура, А. М. Тушич // Зв'язок. — 2021. — № 2. — С. 28-30. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.

Інтернет речей (IoT) в логістиці набув широкого поширення в останнє десятиліття переважно у вигляді пристроїв стєження. Але це ще не все, що IoT може запропонувати цій галузі. Технологія є інструментом забезпечення плавності і неперервності процесу доставляння, уможливує відстеження тих параметрів у роботі техніки, які недостатньо людині або потребують великої кількості уваги і часу. Упровадження рішень IoT надає змогу координувати рух, розподіляти місця для паркування тощо. Така система моніторингу транспортних засобів надає можливість не тільки вдосконалити транспортну інфраструктуру, а й створити всі необхідні передумови для її зростання.

Шифр НБУВ: Ж14808

4.У.278. Мировой телекоммуникационный рынок и цифровая трансформация экономики Республики Беларусь / Ма Мин // Экон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельниць. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 15-21. — Бібліогр.: 8 назв. — рус.

Цель исследования — выявление особенностей развития мирового телекоммуникационного рынка (ТКР), его влияния на цифровую трансформацию экономики Республики Беларусь. Предмет исследования — мировой ТКР и его развитие в Китае, Беларуси. При проведении исследования использовались методы анализа и синтеза, системного подхода, обобщения, группировки и сравнительного анализа. Актуальность темы исследования обусловлена тем, что ТКР имеет наиболее высокие темпы роста в современной мировой экономике. От уровня его развития зависят перспективы экономического роста любого государства. Используются цифровые технологии, страны могут быстро войти в число лидеров экономического развития. Выделены субъекты ТКР товаров и услуг. Выявлены особенности современного ТКР: увеличение объемов инвестирования в рынок товаров и услуг информационно-коммуникационных технологий; использование мобильных технологий как одного из основных драйверов роста рынка информационно-коммуникационных технологий; создание платформ, интегрирующих технологии, сетей и устройств, обеспечивающие применение новых возможностей; возрастание степени концентрации и консолидации на ТКР. Особенности ТКР Китая являются: разработка индивидуальных продуктов и услуг для клиентов, трансформация традиционных отраслей с помощью Интернет-технологий, высокий уровень конкуренции и рисков, существенное внимание производству потребительской электроники. Основная конкурентная стратегия компании Huawei — диверсификация. Отличительная особенность работы Huawei на белорусском рынке — ориентация на построение преимущественно своих систем и сетей, то есть своей инфраструктуры. Результаты исследования могут быть использованы в практике работы субъектов хозяйствования, органами государственного управления.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.У.279. Модернізація системи екологічної безпеки сталого розвитку: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.03

/ С. М. Лутковська; Вінницький національний аграрний університет. — Вінниця, 2020. — 36 с.: рис., табл. — укр.

Висвітлено теоретико-методологічні засади формування суті модернізації екологобезпечного сталого розвитку в умовах глобальної економіки. Визначено концептуальні положення та методичні підходи до оцінки процесів модернізації системи екологобезпечного сталого розвитку. Проведено оцінку й аналіз еколого-економічної безпеки регіонів України, в результаті чого визначено фактори, критерії, показники та індикатори безпеки з позицій екологічної модернізації. Здійснено комплексну оцінку модернізаційних процесів у системі досягнення безпеки сталого розвитку. В результаті дослідження сформовано авторську модель модернізації системи екологічної безпеки сталого розвитку та подано форми і методи реалізації представленої моделі. Зважаючи на трансформаційний характер економіки, широко представлено інституціональне забезпечення модернізації системи екологічної безпеки. З метою удосконалення моделі функціонування системи безпеки в умовах сталого розвитку визначено стратегічні пріоритети модернізації в безпековому вимірі та інструментарій стимулювання екологізації сталого розвитку. Встановлено, що організаційно-економічні механізми реалізації моделі екологічної безпеки є основою стратегії екологічної безпеки сталого розвитку. Запропоновано систему фінансових пріоритетів модернізації сфери екологічної безпеки та можливих джерел фінансування заходів щодо запобігання небезпечним явищам і подіям, а також подолання їх наслідків.

Шифр НБУВ: РА446170

4.У.280. Професійна нерівність та гендерні особливості на ринку праці / Л. В. Тірбах, Г. В. Чабан // Экон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельниць. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 120-126. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Предмет дослідження — гендерні особливості світового та Українського ринку праці. Мета роботи — дослідити гендерні проблеми на ринку праці, описати причини безробіття жінок та професійну нерівність, врахувати гендерні особливості, провести структуровану оцінку існуючого стану українського ринку праці, врахувати досвід сегрегації жінок у світі, визначити напрямки та способи вирішення цієї проблеми в Україні. Методологічною основою дослідження стали як загальнонаукові, так і спеціальні методи наукового пізнання. Використано наукові методи дослідження: абстрактно-логічний — для оцінки світового та українського ринку праці; системно-структурного аналізу і синтезу — для виявлення причин існування гендерної нерівності; аналітично-розрахунковий; статистико-економічний; розрахунково-конструктивний. Проаналізовано гендерні проблеми на ринку праці. Описано причини безробіття жінок та професійної нерівності. Враховуючи гендерні особливості, було оцінено поточний стан українського ринку праці, визначено напрямки вирішення проблеми гендерної нерівності в Україні. Результати даного дослідження можуть застосовуватись в регулюванні безробіття на ринку праці України, початковому процесі при викладанні дисципліни «Економіка праці і соціально-економічні відносини». Висновки: гендерна дискримінація — велика проблема в усьому світі. І це одна з головних причин нерівності в цілому. Ніде в світі у жінок немає рівних з чоловіками можливостей на ринку праці.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.У.281. Світовий ринок зерна: місце та роль України / О. В. Довгаль // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 2. — С. 45-51. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Зазначено збільшення частки України у світовій структурі експорту зерна. Розраховано середнє значення темпу зростання експорту української пшениці та кормового зерна, що випереджає аналогічний світовий показник. Доведено, що від обсягів експорту українського зерна залежить продовольче забезпечення окремих країн і регіонів. Визначено, що позитивною стороною зростання зернового експорту є збільшення надходження валютної виручки, негативною — втрата доданої вартості та скорочення використання зерна для внутрішніх потреб. Мета роботи — обґрунтування теоретико-методологічних положень розвитку ринку зерна, дослідження стану, закономірностей, перспектив розвитку ринку зерна національного та регіонального характеру та розробка практичних рекомендацій з удосконалення організаційно-економічного механізму його регулювання через узагальнення концептуальних підходів та імплементації зарубіжного досвіду. Доведено, що із виробництвом зернової продукції пов'язують вирішення глобальної продовольчої проблеми. Наразі суть цієї проблеми зводиться до того, що темп приросту населення планети випереджає темп приросту виробництва зерна. Поряд з цим обґрунтовано, що посилюється негативний вплив деструктивних чинників на сільськогосподарське виробництво — скорочення площі земель придатних для аграрного виробництва через забудову та опустелення, зростання дефіциту прісної води, зростання частоти повеней, посух та пожеж та збільшення ареалів їх поширення тощо. Висновки: при збереженні існуючих демографічних та кліматичних тенденцій зростають ризики продовольчої небезпеки навіть для країн, які традиційно були і є постачальниками зернової продукції на світовий ринок. Для України такі ризики пов'язані з тим, що поглиблення інтеграції її

економіки в світову послабленню можливості державної адміністрації впливати на перерозподіл та рух продовольства на відповідному національному ринку — політика фритредерства є основою неоліберальної доктрини глобалізації економіки. За найгіршого сценарію власниками виробленої в Україні зернової продукції будуть закордонні агрохолдинги ТНК, які без обмежень вивозитимуть її за межі країни, провокуючи гострий дефіцит продовольства на внутрішньому ринку з усіма негативними наслідками.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.282. Сучасні технології управління аутсорс IT-проектів / О. О. Дудник, З. М. Соколовська // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 62-72. — Бібліогр.: 33 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз сучасних підходів до управління IT-проектами та розкриття можливостей їх удосконалення на базі застосування нечіткої логіки в загальному контурі прийняття рішень. На основі аналізу основних рейтингових майданчиків зроблено висновок про потужний розвиток IT-аутсорсу в Україні. Проаналізовано основні міжнародні та вітчизняні рейтинги стосовно українського IT-аутсорс ринку, виділено критерії успішності та причини стрімкого розвитку. Проаналізувавши достатню кількість праць і матеріалів, автори узагальнили, синтезували та класифікували основні труднощі, які виникають у процесі розробки портфоліо IT-проектів у межах аутсорсингових компаній. Проаналізовано найпоширеніші інструменти, які використовують для подолання цих труднощів. Акцентовано увагу на Stage-Gate фреймворці як на найбільш пристосованому для адаптації та використання в процесі управління портфелем аутсорсингових IT-проектів. Запропоновано модифікацію Stage-Gate фреймворку, яка враховує особливості управління аутсорсинговими IT-проектами та використовує апарат нечіткої логіки для прийняття рішень при переході між етапами фреймворку. Ціллю модифікації є можливість створення на її основі експертної системи для підтримки прийняття рішень у процесі управління портфоліо проектів. Це призводить до загального підвищення рівня управління портфоліо проектів. Перспективами подальших досліджень є впровадження експертної системи в практику роботи вітчизняних IT-аутсорсингових фірм. Паралельним напрямком виступає аналіз міжнародного ринку IT-аутсорсу. Це допоможе підвищити ефективність запропонованої модифікації та забезпечити сприятливі умови для інтеграції українського IT-аутсорс ринку до міжнародних практик.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.283. Трансформація трудових ресурсів забезпечення світової економіки в умовах глобалізації: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02 / Ю. І. Коровчук; Маріупольський державний університет. — Маріуполь, 2020. — 21 с.: рис. — укр.

Дисертацію присвячено удосконаленню теоретико-методологічних основ дослідження трудових ресурсів забезпечення світової економіки і розробці науково-практичних рекомендацій щодо регулювання міжнародного ринку праці в контексті трансформації системи трудових ресурсів забезпечення в умовах глобалізації. Проаналізовано теоретичні основи формування міжнародного ринку праці як основи трудових ресурсів забезпечення світової економіки; досліджено методологічні засади глобалізації як провідного драйвера трансформації трудових ресурсів забезпечення світової економіки; визначено вплив глобалізації на трансформацію трудових ресурсів забезпечення світової економіки. Проаналізовано трансформаційні тенденції трудових ресурсів забезпечення на світовому ринку праці в умовах глобалізаційних зрушень; досліджено міжнародні міграційні процеси як чинник прояву трансформації трудових ресурсів забезпечення світової економіки; здійснено прогнозування розвитку світового ринку праці в контексті трансформації трудових ресурсів забезпечення глобальної економіки. Запропоновано шляхи удосконалення інституційної складової регулювання міжнародного ринку праці в контексті трансформації трудових ресурсів забезпечення світової економіки; визначено напрямки організаційно-економічного забезпечення трудових ресурсів трансформації світової економіки в умовах глобалізації; ідентифіковано особливості трудових ресурсів забезпечення світової економіки у висококваліфікованому сегменті міжнародного ринку праці.

Шифр НБУВ: РА446177

4.У.284. Управління персоналом як поняття міждисциплінарного значення в контексті соціально орієнтованої економіки / А. В. Шестакова // Укр. соціум. — 2020. — № 4. — С. 99-112. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто соціальну спрямованість функціонування економіки стосовно управління персоналом. За результатами аналізу, відповідно до міждисциплінарного характеру дослідження соціальної сфери економіки, під час функціонування будь-якої економічної системи відбувається постійна взаємодія та вплив трьох її суб'єктів: людини, підприємства й суспільства. Обгрунтовано, що взаємодія цих соціально-економічних суб'єктів надає змогу сформулювати мету та підкреслити тези щодо міждисциплінарного підходу значення управління персоналом у системі соціально орієнтованої економіки. Виявлено, що для моделі «людина — підприємство» характерними міждисциплінарними зв'язками щодо управління персоналом є кадрове планування, для

якого властиве розміщення персоналу, розподіл обов'язків серед працівників та їх мотивація, стратегічне прогнозування кар'єрного зростання. Висвітлено, що в соціально орієнтованій моделі економіки управління персоналом такі напрями, як HR-менеджмент, людський розвиток та особистісний розвиток, спрямовані на розкриття потреб та інтересів людини, що з'являються у процесі праці, при зміні професійної діяльності, перекваліфікації, а також є необхідними для пошуку компромісних рішень між працівником і роботодавцем. Згідно з дослідженнями, концептуальні засади взаємозв'язку соціально-економічних суб'єктів і результати їх взаємодії надають можливість визначити суть міждисциплінарного підходу в управлінні персоналом, яка полягає у визначенні та оцінюванні соціального критерію людини та її якісної характеристики — людяності, довіри та командного духу. Окреслено якісні характеристики щодо управління персоналом, застосування яких здатні сформувати соціально орієнтовану економіку для суспільства й державного устрою, що одночасно формує цінність для індивідуума, підприємства та суспільства, забезпечуючи соціальну орієнтацію державного устрою та економічної системи країни, в якій людина не займатиме другорядне місце після прибутку, грошей і капіталу.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.У.285. Цифровізація мирового рынка услуг: специфика и последствия / О. Н. Шкутько // Екон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 50-58. — Бібліогр.: 9 назв. — рус.

Проаналізована специфика развития мирового рынка услуг в условиях цифровизации. Исследовано определяющее воздействие процессов цифровой трансформации и цифровизации рынка услуг на состояние международной торговли услугами. Вывялены противоречия и системные проблемы развития исследуемого рынка. Определены потенциальные возможности роста рынка услуг, а также направления его развития. Внимание акцентируется на сути происходящих изменений и последствиях функционирования новых бизнес-моделей (в частности, цифровых платформ). Предмет исследования — цифровизация мирового рынка услуг. Цель работы — на основе систематизации теоретических подходов цифровизации мирового рынка услуг, определения специфики и последствий данного процесса обосновать потенциальные возможности и условия развития мирового рынка услуг. Методы исследования: эмпирический (сравнение, статистическая обработка данных), теоретический (изучение и обобщение, анализ). Проведенный анализ позволил определить специфику цифровизации рынка услуг, а именно: появление цифровых услуг в условиях глобальности рынка и страновой концентрации; масштабное развитие цифровой торговли (внутренней и трансграничной), при сохранении географической концентрации (Китай, США, ЕС, Япония, Индия); появление выраженной многосторонности рынка услуг (вертикальная интеграция цифровых платформ); отсутствие большого круга посредников; оптимизацию влияния отдельных видов издержек под влиянием технологических преимуществ; дополнительные возможности стимулирования/ограничения конкуренции благодаря цифровому формату отношений; трансформацию традиционной инфраструктуры рынка услуг и появление технологических преимуществ. Таким образом, последствия цифровизации рынка услуг проявляются в следующем: трансформации структуры и конфигурации рынка услуг и международной торговли услугами, включая уход торговли реальными товарами и услугами в цифровую среду и появлением цифровых услуг; появлении новых возможностей для маневрирования бизнеса на рынке услуг благодаря цифровизации, повышение инклюзивности торговли услугами и стирание граней между внутренней и трансграничной торговлей и секторами в цифровой экономике; усиление глобальной конкуренции и перемещением ее в нематериальную сферу, что может иметь радикальный характер для традиционных рынков.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.У.286. Imbalances and divergence in employment: EU and Ukraine's approaches to overcome it / V. I. Kostytsia, T. V. Burlay // Укр. соціум. — 2020. — № 1. — С. 83-107. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

Показано, що останніми роками тренди глобалізації, цифровізації, демографічних змін, міграції тощо посилюють актуальність проблеми дисбалансів у сфері зайнятості, що має серйозний вплив на глобальний і національні ринки праці. Зазначено, що найближчим часом ця проблема надзвичайно загостриться внаслідок шокової дії пандемії COVID-19, оголошеної ВООЗ у березні 2020 р. Визначено, що для національних урядів згадане зумовлює необхідність сфокусувати увагу на вирішенні проблеми розбалансування внутрішніх ринків праці за допомогою інструментів державної політики. Для України це важливо також і в контексті досягнення цілей Угоди про асоціацію з ЄС, оскільки дисбаланси у сфері зайнятості є однією з причин соціально-економічної дивергенції між ними, яка спостерігається з 2014 р. Показано основні види розбалансування на ринках праці України та ЄС. Оцінено динаміку процесів конвергенції та дивергенції на рівні Україна — ЄС у сфері зайнятості, означено потенційні наслідки цих процесів. Комплексно охарактеризовано сучасні

підходи та програмні інструменти Євросоюзу до подолання розбалансування і дивергенції у сфері зайнятості. На основі критичного підходу надано загальну характеристику стану нинішнього ринку праці України та її державної політики у сфері праці й захисту соціально-трудових прав людей. Виявлено найактуальніші проблеми щодо зайнятості, кількості й якості робочих місць, динаміки трудової міграції тощо, які стали наслідком фрагментованості та невиваженості такої політики. Надано низку рекомендацій щодо першочергових кроків державної політики України, спрямованої на збалансування національного та регіональних ринків праці й подолання дивергенції з ЄС у сфері зайнятості. Зазначено, що відповідна політика держави має реалізуватися у два етапи. На першому — у найближчий період, у зв'язку з поширенням пандемії коронавірусної інфекції необхідним є ухвалення та невідкладне впровадження Програми антикризових заходів, розробленої на основі Рекомендацій ОЕСР щодо невідкладних дій політики зайнятості та соціальної політики, необхідних для підтримки населення та бізнесу у зв'язку з пандемією COVID-19. На другому етапі — у період після зупинення пандемії коронавірусу та відміни карантинного режиму, першочерговими кроками мають стати ухвалення нового трудового законодавства України, комплексних програм збереження існуючих і створення нових робочих місць, посилення інституційної ролі державної служби зайнятості, удосконалення вітчизняної системи оплати праці та інші заходи.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.У.287. The sustainable development of modern cities in national economy system under conditions of globalization: security aspect / А. Pluzhnyk // Економіка і регіон. — 2020. — № 2. — С. 25-31. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

Розглянуто особливості формування підходів до забезпечення сталого розвитку сучасних міст у системі національної економіки в умовах глобалізації. Досліджено еволюцію наукових підходів до розуміння змісту сталого розвитку сучасних міст. Уточнено особливості впливу глобальних викликів на формування моделі сталого розвитку міст. Розкрито зміст економічної безпеки міста. Основні завдання забезпечення економічної безпеки розвитку міст пов'язані з такими питаннями, як доступність та комфортність житла, сучасність та надійність інфраструктури, надання основних послуг у сфері охорони здоров'я, освіти, продовольча безпека тощо. Досліджено етапи формування міжнародних інституцій у системі ООН щодо формування соціально-економічної політики міст з урахуванням існуючих тенденцій у різних країнах світу. Зазначено, що зміни у формуванні, використанні й розвитку сукупного потенціалу міст під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників визначають тенденції соціально-економічного розвитку та можливості реалізації передумов моделі сталого розвитку країни у цілому. Установлено, що для забезпечення сталого розвитку міст залишаються актуальними такі проблеми: зниження рівня відносної бідності, зокрема дітей і працюючих осіб; якість освіти й навчання протягом усього життя; гендерна рівність; підвищення енергоефективності та використання відновлювальних джерел енергії тощо. Доведено, що оцінка результативності управління розвитком міста має враховувати стан реалізації моделі сталого розвитку міста (як системну характеристику), а також їх взаємодію (як системну властивість) від впливу зовнішніх і внутрішніх чинників. Запропоновано підходи до розроблення нової концепції управління розвитком міста на засадах сталого розвитку з урахуванням його безпеки.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.У.166, 4.У.324, 4.У.768

Фінанси. Грошовий обіг. Кредит

4.У.288. Адаптивная система стабилизации неустойчивого курса криптовалюты на основе модели импульсного процесса когнитивной карты / В. Д. Романенко, Ю. Л. Мильявский, Г. О. Канцедал // Проблемы упр. и информатики. — 2021. — № 2. — С. 11-23. — Бібліогр.: 5 назв. — рус.

На основе причинно-следственных связей разработана когнитивная карта (КК) применения криптовалюты (КВ) на финансовом рынке, которая представляет собой взвешенный ориентированный граф, вершины которого отражают курс КВ, объем торгов КВ, количество пользователей КВ, объем капитализации, объем инвестиций, объем спекуляций КВ, спрос на КВ и ее предложение, опосредованную прибыль, уровень доверия к КВ, дисперсию курса КВ, интегральный уровень рисков при применении КВ. На основе КК описана динамическая модель импульсных процессов в виде системы разностных уравнений (уравнений Робертса). Выполнен выбор внешнего вектора управления импульсным процессом, который формируется путем варьирования ресурсов следующих координат вершин КК: предложения КВ, объем торгов, капитализации, инвестиций и спекуляций. Управляющие воздействия формируются в замкнутой системе управления импульсным процессом на основе методов теории автоматического управления и реализуются лицом, принимающим решения. Реализована замкнутая система управления импульсным процессом КК, в состав которой входит синтезиро-

ванный на основе метода модального управления (ММУ) многомерный дискретный регулятор состояния, формирующий выбранный вектор управления и воздействующий непосредственно на соответствующие вершины КК посредством варьирования их координат. Решена задача синтеза системы стабилизации неустойчивого переходного процесса курса КВ на основе ММУ. Разработана система идентификации весовых коэффициентов КК на основе рекуррентного метода наименьших квадратов. Исследованы варианты модального управления при реализации двух, трех и пяти управляющих воздействий в КК с 12 координатами вершин.

Шифр НБУВ: Ж26990

4.У.289. Аналитическая поддержка процесса микрокредитования с применением системы нечеткого вывода / Эльчин Р. Алиев, Эльмар Р. Алиев, А. Э. Али // Проблемы упр. и информатики. — 2021. — № 4. — С. 48-60. — Бібліогр.: 11 назв. — рус.

Всесторонний анализ платежеспособности заявителя на получение микрокредита предшествует заключению с ним кредитного договора. Это позволяет определить факторы риска, связанные с возможностью непогашением банковской ссуды в обусловленный срок, а также оценить вероятность своевременного возврата ссуды. Поэтому оценка кредитоспособности клиента является неотъемлемой частью работы коммерческих банков и микрофинансовых организаций по определению возможности выдачи микроссуды тому или иному заявителю. Предложен сбалансированный подход к оценке платежеспособности физических лиц, основанный в том числе и на нечетком анализе показателей их платежеспособности. Разработанная система нечеткого вывода в комбинации со статистическими методами оценки платежеспособности может служить аналитическим ядром для системы поддержки принятия кредитных решений. На примере десяти гипотетических альтернативных заемщиков, характеризующихся своими текущими показателями, проведены соответствующие оценки их платежеспособности, в том числе методами скоринга, Парето, Борда и с применением системы нечеткого вывода. Подобный комбинированный подход отличается возможностью достоверно выделить группу лиц с высокой кредитной дисциплиной, а также тех, для кого кредитные решения связаны с повышенным риском.

Шифр НБУВ: Ж26990

4.У.290. Використання фінансових послуг населенням у світі та Україні / Ю. І. Шаповал // Укр. соціум. — 2020. — № 4. — С. 34-56. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

За даними опитування Findex проведено порівняльну оцінку використання населенням рахунків у фінансових установах за групами: країни, що розвиваються; країни з високим рівнем доходу; Україна. Враховано бар'єри, які виникають під час використання фінансових послуг, а також соціоекономічні (рівень доходу, зайнятість) і демографічні характеристики (гендерні, вікові) користувачів. Виявлено зростання частки власників рахунків, які здійснюють платежі з використанням мобільних телефонів та Інтернету. При цьому як серед населення, яке користується банківськими послугами, так і населення, яке не охоплене банківськими послугами, жінки та користувачі з бідних верств мають менший доступ до зазначених технологій. На відміну від світових показників в Україні рівень володіння рахунком у фінансовій установі є однаковим, як серед жінок, так і серед чоловіків, проте існує розрив між багатими та бідними верствами, а також за зайнятістю населення. Проаналізувавши причини й ознаки населення, яке не користується банківськими послугами, виявлено недовіру українців до фінансових установ, як значний бар'єр до володіння рахунком. Представлено огляд показників використання рахунку у фінансовій установі з метою одержання державних виплат, заробітної плати у приватному секторі, здійснення розрахунків з бізнесом (оплати комунальних послуг, внутрішніх грошових переказів, платежів від індивідуальних підприємців). Виявлено активізацію проведення цифрових платежів в Україні у порівнянні з більшістю країн, що розвиваються. Як у країнах з високим рівнем доходу, так і в Україні власники дебетових карток частіше використовують їх у порівнянні з країнами, що розвиваються. Зауважено, що наявність рахунку у фінансовій установі не свідчить про схильність населення до використання його з метою накопичення заощаджень. У цілому рівень фінансової інклюденції з позиції попиту зростає у світі та швидшими темпами в країнах, що розвиваються, зокрема в Україні, що зумовлено поширенням мобільних телефонів та Інтернету. У країнах з високим рівнем доходу спостерігається більш активне використання фінансових послуг, незважаючи на нерівність за віком, статтю, зайнятістю населення. Рівень їх використання в Україні за своїми показниками хоч і відповідає середньому, але значно відстає від показників країн з високим рівнем доходу. Встановлено, що населення в країнах з високим рівнем доходу, яке володіє рахунком у фінансовій установі, є економічно активним, частіше заощаджує та позичає у фінансових установах, порівняно з країнами, що розвиваються, де надають перевагу «неформальним» способам заощадження та кредитування. Виявлено низький рівень проникнення депозитів і кредитів серед фізичних осіб на фоні активізації безготівкових розрахунків. Обґрунтовано, що високий рівень фінансової

інклюзії населення залежить не тільки від володіння рахунком у фінансовій установі, але й від механізмів його використання. Визначено шляхи активізації використання фінансових послуг: розвиток мобільних платіжів, цифровізація приватних і державних виплат, підвищення фінансової грамотності.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.У.291. Віртуалізація світового фінансового ринку в умовах глобалізації: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02 / А. Б. Глазова; Маріупольський державний університет. — Маріуполь, 2020. — 21 с.: рис., табл. — укр.

Дисертацію присвячено розвитку теоретико-методологічних основ дослідження віртуалізації світового фінансового ринку в умовах глобалізації і обґрунтуванню напрямів його трансформації під впливом процесів віртуалізації. Розкрито теоретичні засади розвитку віртуалізації світової валютно-фінансової системи; досліджено концептуальні основи віртуалізації світового фінансового ринку; ідентифіковано особливості світової валютно-фінансової системи в контексті зміни природи платіжних засобів. Проаналізовано особливості віртуалізації світового фондового ринку; досліджено віртуалізацію світової банківської системи; визначено детермінанти та прояви спекулятивної віртуалізації як фактору дестабілізації світової валютно-фінансової системи. Досліджено перспективні напрями трансформації світової валютно-фінансової системи в контексті віртуалізації; проаналізовано можливості застосування хмарних сервісів як новітніх технологій світового фінансового ринку; визначено імперативи та обґрунтовано перспективи трансформації фінансової системи України з урахуванням віртуалізації.

Шифр НБУВ: РА446179

4.У.292. Інституціональне забезпечення та регулювання світової фінансової архітектури / М. О. Житар, Р. І. Шур // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 317-327. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Розкрито суть інституціонального забезпечення та охарактеризовано основні аспекти регулювання світової фінансової архітектури. Визначено, що ніякий інший елемент фінансової архітектури не володіє таким потужними фінансовими ресурсами для реалізації мети фінансової стабільності та надання допомоги країнам, що розвиваються, а також країнам із перехідною економікою. Розглянуто основні напрями реалізації стратегічних цілей щодо регулювання фінансової архітектури. Доведено необхідність своєчасного вдосконалення інституціонального забезпечення процесу регулювання міжнародних фінансових відносин у контексті підвищення фінансової стабільності в глобальному економічному середовищі та як відповідної рефлексії на сформовані умови трансформаційної невизначеності та стратегічні імперативи розвитку світової фінансової архітектури. Наведено охарактеризовано концептуальну схему інституціонального забезпечення регулювання світової фінансової архітектури. Запропоновано нову світову фінансову архітектуру та проаналізовано головні її переваги. Аргументовано необхідність алгоритмічної трансформації ліберальної моделі світової фінансової архітектури до більш чіткого державного та наддержавного регулювання на основі регіоналізації. Зроблено висновок, що до основних факторів негативного впливу глобальних диспропорцій на світову економіку є такі: недосконалість фінансового механізму, загострення сукупності суперечностей між фінансовим і реальним секторами економіки, національними та інтернаціональними структурами в напрямі реалізації стратегічних державних цілей і посилення регіоналізму.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.293. Моделирование управляющих воздействий банковской системы на функционирование экономики. III. Расчет и декомпозиция моделей со ступенчатым пограничным слоем / В. В. Хиленко // Кибернетика та систем. аналіз. — 2021. — 57, № 3. — С. 67-75. — Бібліогр.: 22 назв. — рус.

Предложен математический формализм расчета математических моделей финансово-экономической системы (ФЭС), сформированных в виде систем дифференциальных уравнений, и определения оптимальных значений управляющих параметров для случая ступенчатого пограничного слоя. Рассмотрено влияние эффектов выплескивания, вспенивания и обратного импульса на создание условий для зарождения кризисов ФЭС.

Шифр НБУВ: Ж29144

4.У.294. Основні риси сучасного світового ринку страхових послуг / Х. В. Дрималовська, Р. О. Кирилук // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 36-41. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

У міру посилення конкуренції на міжнародних і національних ринках важливо створити систему захисту економічних суб'єктів від потенційних загроз і несприятливих факторів. Для вирішення цих питань необхідно забезпечити ефективне функціонування страхового ринку, який є однією з важливих складових фінансової безпеки. Без розвинутого страхового ринку неможливо буде забезпечити соціальний та економічний поступ країни, корпоративну безпеку, добробут і т. ін. Сучасний стан світового страхового ринку має певні риси, що надає можливість пристосуватися до зміни сучасного світу та забезпечити вдосконалення роботи страхової галузі. Для створення чіткого страхового ринку

необхідно розробити ефективну політику забезпечення страхової діяльності страховальників та перестраховиків, а також установити системи страхування платоспроможності. Розвиток страхового ринку супроводжується багатьма економічними, нормативними, організаційними, методологічними та кадровими питаннями. Мета даної роботи полягає в дослідженні та виокремленні особливостей розвитку світового ринку страхових послуг. На основі вивчення праць науковців наведено основні риси сучасного ринку страхування; представлено ключові ознаки галузі страхування; у табличній формі сформовано статистичну інформацію щодо тенденцій розвитку ринку страхових послуг упродовж 2019 р. за такими регіонами: Північна та Латинська Америка, Західна Європа, Азія, країни Європи, що розвиваються. Охарактеризовано вплив COVID-19 на стан страхової галузі в Європі. У результаті вивчення ключових тенденцій майбутнього розвитку ринку страхування сформовано основні складові, які необхідні для формування ефективної політики страхових компаній в умовах COVID-19: цифровізація, інновації, аналітика, зворотній зв'язок.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.295. Тенденции в мировой экономике в контексте глобального дефляционного кризиса модели развития после 2007 года / М. М. Хитов // Экон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 162-173. — Бібліогр.: 4 назв. — рус.

Рассмотрены теоретические вопросы нынешнего глобального кризиса модели развития, который начался в 2007 г. Проанализированы разные теоретические концепции возникновения и протекания кризисных процессов с точки зрения предположения о мейнстриме о существующем равновесии в экономических системах, которое поддерживается сложившимся представлением о товарном характере денег. Изложено представление о роли финансового сектора в развитии реальной экономики, как и о природе и механизмах протекания кризиса модели развития. Равновесие является естественным состоянием реальных экономических систем, в которых деньги служат единственно как средство обмена. Рассмотрены деньги как внешний фактор в отношении реальной экономики, а финансовый сектор как самостоятельный, действующий в соответствии со своими собственными закономерностями и в большой степени определяющий процессы, которые протекают в реальной экономике. В исследовании утверждается, что современной экономической системе, в течение всей ее истории, свойственная тенденция постоянного роста дисбалансов, которой противостоит более интенсивная тенденция формирования более эффективных экономических структур. Сделан анализ актуальной экономической ситуации, исходя из некоторых важных обстоятельств, которые привели к сокращению масштабов финансового сектора экономики и к спаду его эффективности. Рассмотрены альтернативные направления существующих потенциалов для созидания в мировой экономике. Делаются соответствующие выводы о том, что глобальная цивилизация стоит на пороге эпохальных перемен и важно, в какую сторону повернут общественные процессы в отдельных регионах мира для обеспечения благополучия всех народов, построенном на более высоком уровне общественного разделения труда.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.У.296. Торгівля структурованими фінансовими продуктами та перспективи її впровадження в нових економіках / В. Ф. Намазов // Економіка і прогнозування. — 2020. — № 4. — С. 122-136. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

За допомогою таких методів дослідження, як порівняльний аналіз, емпіричний підхід та логічне узагальнення, досліджено ключові аспекти структурованих інструментів фінансування торгівлі, передумови їх виникнення та особливості функціонування. Основну увагу в цьому аспекті зосереджено на економіках, що розвиваються. Також для дослідницьких цілей проаналізовано поточну ситуацію на ринку, інфраструктуру, думки та рекомендації міжнародних організацій, розроблено оптимальні модель та ринкові умови. Визначено значення похідних фінансових інструментів, а також простежено організацію спотових ринків та системи складських розписок. Основним фактором, що обмежує це дослідження, є брак статистичних даних і математичних моделей, які б враховували особливості конкретної економіки. Кожна країна потребує специфічних досліджень та рішень, а не загальної моделі, яка підходить усім. Практичне значення дослідження полягає у забезпеченні синергії між фінансовим та товарним ринками та розробленні стійкого інструменту управління ризиками, а також розширенні доступу до капіталу шляхом запровадження альтернативного фінансового інструменту та ринкового середовища для місцевих виробників, включаючи малих та середніх підприємств.

Шифр НБУВ: Ж23373

4.У.297. Трансформація світової галузі страхування під впливом пандемії COVID-19 / І. Є. Бридун // Укр. соціум. — 2021. — № 3. — С. 76-87. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Розглянуто трансформацію світової галузі страхування під впливом пандемії COVID-19. Досліджено ролі регуляторів, урядів, споживачів страхових послуг, страхових і перестрахових компаній у реагуванні на новий виклик. Виявлено, що пандемія

COVID-19 стала несподіваним фактором для світової галузі страхування та внаслідок світової кризи, яка була спричинена коронавірусом SARS-CoV-2, виникла необхідність в оцінці трансформації процесів у ній. Проаналізовано матеріали фахівців міжнародних страхових асоціацій: Міжнародної асоціації страхового нагляду (IAIS), Міжнародної асоціації кредитного страхування та поручительства (ICISA), Міжнародної асоціації страхових і перестраховальних посередників (BIPAR), Міжнародної асоціації з вивчення економіки страхування (IASIE) та ін. Обґрунтовано розподіл учасників страхового ринку на два класи, в одному класі перебувають споживачі страхових послуг і регулятори ринку страхування, в іншому — страхові асоціації, страхові та перестрахові компанії. За даними дослідження та звітів міжнародних страхових асоціацій, виявлено загострення конфлікту страхових і перестрахових компаній з урядами країн (США, ЄС, Китаю) та регуляторами ринку страхових послуг через вимоги дотримання принципу доцільності й прозорості при здійсненні контролю та нагляду, підвищення вимог до резервів та якості активів, зміну в оцінці платоспроможності, постійну зміну нормативно-правових актів і вимог щодо надання додаткової інформації. З огляду на вплив пандемії COVID-19 відповідно до наявних регуляторних документів Solvency II та IFRS-17, виявлено проблематику двозначних тверджень у регуляторних актах у пунктах «Умови страхового договору» та «Виключення страхового договору», тлумачення терміна «матеріальні збитки», різниці в словах «епідемія» та «пандемія». Окреслено проблеми цих двозначних тверджень у нормативно-правовому трактуванні світових регуляторних органів, постулаті Solvency II та судових процесах, які спричинили двозначність тверджень. Проаналізовано наслідки пандемії COVID-19 завдяки індексам S&P 500 та S&P Insurance Select Industry. Виявлено шок через пандемію та прогнозоване очікування інвесторів, які негативно оцінили страхову галузь, внаслідок чого ціна індексу страхової галузі втратила зв'язок ідентичних коливань з S&P 500, і ціна індексу знизилася відносно ціни індексу S&P 500. Розроблено прогноз щодо збільшення попиту на страхування завдяки імпульсу зростання світової економіки. Після скорочення на 3,7 % у 2020 р. відбувається зростання світової економіки на 5,8 % у 2021 р., що значно перевищує середній показник 3,0 % за попереднє десятиліття. Проілюстровано різницю між зростанням економіки в країнах, що розвиваються, та розвинених країнах. Порівняно відновлення страхової галузі після шоку пандемії COVID-19 та світової фінансової кризи у 2008 р.: страхова галузь кризи COVID-19 становить 14,35 % зростання та на кінець 2021 р. має перевищити докризові показники, загальна сума глобальних страхових премій, нарахованих у 2021 р., буде на 11,46 % вищою за рівень докризового 2019 р. Обґрунтовано висновки та рекомендації щодо трансформаційних процесів, які виникли під впливом пандемії, у галузі страхування.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.У.298. Цифрові валюти центральних банків: досвід пілотних проєктів та висновки для НБУ / Ю. І. Шаповал // Економіка і прогнозування. — 2020. — № 4. — С. 103-121. — Бібліогр.: 36 назв. — укр.

Представлено огляд визначень цифрових валют центральних банків (ЦВЦБ), сформульованих дослідниками Міжнародного валютного фонду (МВФ), Банку міжнародних розрахунків (БМР), Банку Англії, та розкрито суть ЦВЦБ. Зазначено, що існуючі електронні гроші є цифровою формою зобов'язань фінансових посередників, а ЦВЦБ — формою емісії та зобов'язань ЦБ. Узагальнено типи та форми ЦВЦБ, а саме: роздрібні або гуртові, на основі рахунків або на основі токенів. Відзначено структуру та функціональність реєстру, автентифікацію платежу, доступ до інфраструктури, управління як фактори, що враховуються при розробці дизайну ЦВЦБ. Проаналізовано схожі між собою моделі запуску національних ЦВЦБ Банком Англії (доступ широкого загалу або тільки фінансових інститутів та доступ фінансових інститутів плюс обмежений банківський доступ до ЦВЦБ) та БМР (пряма, непряма, гібридна). Відзначено синтетичні ЦВЦБ як теоретичну концепцію ЦВЦБ. Розгляд проєктів Народного банку Китаю — «e-renminbi», Центрального банку Уругваю — «e-peso», ЦБ Багамських островів — «піщаного долара» та ЦБ Східно-Карибського басейну засвідчив інтерес країн, що розвиваються, до запуску роздрібних національних ЦВЦБ. З'ясовано, що окрім Ріксбанку з успішним проєктом «e-krona», більшість монетарних органів розвинених країн (БМР, Банк Японії, Банк Канади, Дойче Банк, Федеральна резервна система США (ФРС)), лише планують або розпочинають експерименти із випуску ЦВЦБ, що демонструє їх занепокоєність щодо перебудови банківської системи та ролі глобальних традиційних валют. Серед позитивних наслідків для вітчизняної банківської системи від впровадження ЦВЦБ відзначено появу альтернативного платіжного інструмента, реалізацію ефективної грошово-кредитної політики через посилення впливу на процентні ставки, врегулювання правового режиму криптовалюти. Водночас впровадження ЦВЦБ ознаменується змінами у фінансовому посередництві (заміщення ЦВЦБ депозитів комерційних банків, виконання центральним банком або фінтех-компаніями функцій, притаманних комерційним банкам) і потребу-

ватиме потужних технічних можливостей, у т. ч. через кіберризики. Результати дослідження зумовлюють необхідність виваженого підходу щодо впровадження української ЦВЦБ лише після оцінки НБУ впливу моделей запуску ЦВЦБ на забезпечення цінової та фінансової стабільності, порівняння доступних технологій у сфері платежів, які можуть досягти тих же цілей, що і ЦВЦБ, та попиту населення на нові форми грошей.

Шифр НБУВ: Ж23373

4.У.299. Betting and lottery business — polices, taxes and benefits / К. Іванов // Екон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 174-180. — Бібліогр.: 34 назв. — англ.

Болгарський туризм робить значний внесок у економіку країни. У зв'язку з цим азартні ігри, як потреба сучасної людини, мають власне важливе місце в регіональному секторі туризму та розваг, як і в інших розвинених країнах. Справляння податків і зборів є для країн основним шляхом поповнення державного бюджету, і болгарський сектор азартних ігор не є винятком. Лотерея займає ключовий сегмент грального бізнесу. Створення та розвиток Національної лотереї було фінансово мотивованим. Уряд побачив шанс зібрати значні кошти до державної скарбниці та інвестувати їх у нові проєкти. Однак державні гроші, що надходять із грального бізнесу, мають спрямовуватися також і на благодійні потреби. Дане дослідження має на меті стисло висвітлити та представити наукову перспективу щодо елементарної логіки, принципів та важливих фінансових причин генезису лотерейного бізнесу та розвитку букмекерського бізнесу. У дослідженні використовуються дані та джерела, відібрані на основі різних методів та підходів, таких як спостереження, аналіз, синтез, систематизація та узагальнення інформації; професійні дослідження; вивчення об'єктів і цілей; аналіз тенденцій; статистичний аналіз різних баз даних; статистика та джерела даних. В дослідженні порівнюється досвід та практика провідних європейських ринків лотерейного бізнесу із умовами, що склалися в Болгарії. Крім того, предметом аналізу є деякі економічні та фінансові проблеми, що постають перед сектором. У 2019 р. валовий дохід загального європейського ринку азартних ігор (лише для країн ЄС-27 та Великої Британії) склав 98,6 млрд. євро, у т. ч. від онлайн-ігор — 24,5 млрд. євро. Частка ринку азартних ігор в Інтернеті стабільно зростає і, як очікується, до 2025 р. в Європі вона досягне 33,6 % валового доходу від азартних ігор. Висновки: дохід від податку на азартні ігри та букмекерську діяльність разом із доходом від Національної лотереї, широко відомий як «безболісний податок» (через його добровільність), є величезним фінансовим ресурсом, що надходить до державних бюджетів від цих ефективно регульованих ринків. В результаті «доопрацювання» законодавства у лютому 2020 р. ситуація в болгарському лотерейному бізнесі зазнала певних змін, що відбилося на монопольному становищі компанії «BSL» на ринку лотерейних та миттєвих лотерейних ігор.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.У.300. The phenomenon of central banks' digital currencies (CBDC): key attributes and implementation perspectives / А. І. Шкляр // Укр. соціум. — 2020. — № 1. — С. 123-137. — Бібліогр.: 6 назв. — англ.

Розглянуто феномен виникнення цифрових валют центральних банків (ЦВЦБ). Виокремлено форми цифрових грошей як засобів обміну, а також проаналізовано відмінності цифрових валют центральних банків від інших форм грошей центральних банків, зокрема фізичних грошей і резервів. Виявлено причини створення цифрових валют центральними банками, головними серед яких є наближення до безготівкової економіки, боротьба з відмиванням грошей і ухиленням від податків, зростаюча конкуренція приватних цифрових валют, покращення трансмісійного механізму монетарної політики, а також вища технологічність платіжних засобів. Проаналізовано та виокремлено ключові відмінності цифрових валют центральних банків від приватних цифрових валют і фізичних валют, зокрема в розрізі доступності, анонімності, можливості здійснення P2P-переказів, одержання відсотків на залишки по рахунку та інших обмежень. Визначено основні переваги ЦВЦБ: стабільність і надійність, безпека, швидкість та легкість використання. При цьому перелічено передумови та фактори, які могли б посилити переваги реалізації центральними банками власних цифрових валют, що спричинило б створення більш ефективних роздрібних платіжних інструментів, відхід від паперових грошей (принаймні крупних номіналів), посилення ефективності монетарної політики та підвищення фінансової стабільності. З'ясовано існуючі опції щодо дизайну ЦВЦБ з урахуванням технологічного аспекту та сфери використання: «роздрібний» для широкого загалу та «гуртовий» для фінансових інституцій. Визначено ключові перестороги фахівців центральних банків світу щодо можливих негативних наслідків запуску ЦВЦБ, зокрема, порушення балансу фінансової системи, коли відтік клієнтів комерційних банків до центрального банку змушуватиме перших піднімати депозитні ставки, що зрештою вплине на вартість заощаджень реального сектору та з часом похитне стабільність фінансової системи. Виявлено ставлення ключових центральних банків світу до феномену розвитку криптовалюти, зокрема більш позитивне ставлення до

технології блокчейн у порівнянні з позицією ЦБ щодо цифрових активів у цілому. При цьому порушено технологічні проблеми технології блокчейн у розрізі її пропускної здатності (кількості операцій за одиницю часу), що значно поступається іншим існуючим платіжним платформам. Згруповано центральні банки світу за принципом мотивів щодо розробки ЦВЦБ, а також зазначено публічні обґрунтування необхідності впровадження ЦВЦБ, головними з яких є зменшення використання готівки та підвищення фінансової інклюзії. Проведено порівняльний аналіз чотирьох існуючих опцій із запровадження ЦВЦБ, кожен з яких має індивідуальні характеристики щодо подальшого використання ЦВЦБ. Систематизовано об'єднані зусилля центральних банків світу, що у формі спільних проєктів вивчають і тестують різні аспекти технологічної імплементації ЦВЦБ.

Шифр НБУВ: Ж24215

Див. також: 4.У.122, 4.У.528

Економіка підприємства. Спільні підприємства

4.У.301. Використання програмного забезпечення Sitniks CRM у дрібному товарному бізнесі / Г. В. Мозгова, О. О. Петряєв, А. С. Книш // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 146-152. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — визначення доцільності використання програмного забезпечення Sitniks CRM для малого товарного бізнесу, дослідження його відповідності еталону та основних конкурентних переваг серед подібних продуктів. Аналізуючи й узагальнюючи наукові праці багатьох учених, було доведено позитивний вплив якісного інформаційного забезпечення на діяльність підприємства. Проте, незважаючи на очевидну вигоду від використання систем автоматизації, більша частка українських підприємств не використовує CRM-системи (Customer Relationship Management — управління взаємовідносинами з клієнтами) або через відсутність проінформованості, або через невідлий досвід впровадження. Використовувалися порівняльний і матричний аналіз. Порівняльний аналіз конкурентів показав, що досліджувана CRM-система виділяється серед інших високим рівнем гнучкості та персоналізованості, що і є основною перевагою даного програмного забезпечення. При проведенні SWOT-аналізу було детально опрацьовано фактори, що впливають на розвиток компанії. Виявлено, що основним недоліком даного програмного забезпечення є відносно довгий термін впровадження, а його можливостями та загрозами є відповідно масштабування та збільшення конкурентів у ніші. Зроблено висновки, що CRM-система Sitniks — це не просто система для спрощення та автоматизації бізнес-процесів, це платформа, яка має достатню потужний функціонал завдяки кастомізації, інтеграції, можливості відстеження та простоті використання. Впровадження даного програмного забезпечення призведе компанію до прискорення продуктивності, надасть змогу ефективно планувати та контролювати, а також налагодити міцні взаємовідносини з клієнтами.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.302. Вітчизняний і зарубіжний досвід управління запасами підприємств: обліковий аспект / О. М. Гнатюк, О. І. Бала // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 244-249. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Визначено економічний зміст поняття «запаси»; здійснено порівняльне аналізування трактування цієї категорії за змістовим наповненням; проаналізовано підходи до трактування складових елементів запасів підприємства; визначено особливості обліково-аналітичного управління та відображення запасів у балансі підприємства згідно з нормативними законодавчими актами. Досліджено та проаналізовано особливості закордонної практики облікового управління запасами. Здійснено огляд управління запасами в економічно розвинених країнах і проведено порівняння із вітчизняною практикою. Визначено особливості віднесення тих чи інших видів активів до запасів, як в Україні, так і за кордоном. Визначено спільні та відмінні ознаки управління запасами вітчизняного та зарубіжного обліку. Проведено дослідження основних положень вітчизняного (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» та міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 2 «Запаси». Визначено економічний зміст категорії «запаси» згідно з обома стандартами. Проведено порівняльний аналіз методів обліку запасів за МСБО та ПСБО. Визначено переваги та недоліки кожного із них. Встановлено можливість та бухгалтерського обліку з міжнародним. Сформувано пропозиції щодо вдосконалення процесу обліку запасів на засадах положень (стандарту) вітчизняного бухгалтерського обліку та відповідно до норм міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 2 «Запаси». Доведено, що гармонізація типових положень ПСБО та МСБО, особливо для суб'єктів, що здійснюють міжнародну економічну діяльність, надасть змогу легко керувати станом та якістю запасів, що є запорукою доцільності консолідації положень вітчизняного положення (стандарту) ефективного виробничо-господарської співпраці. При цьому рекомендовано: вдосконалювати облік запасів щодо їх змістового наповнення та класифікації; покращити фінансове, облікове та управлінське відображення запасів; поліпшити економічне аналізування, кон-

троль та аудит щодо ефективності застосування; впроваджувати автоматизацію процесів обліку.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.303. Динаміка світових технологічних трендів у розрізі патентних даних / Т. О. Соболева, Н. Г. Голіонко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 84-89. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

У сучасних динамічних цифрових умовах взаємодії із зовнішніми стейкхолдерами майбутній успіх компаній безпосередньо залежить від їх інноваційної активності, ефективного впровадження в бізнес-процеси результатів досліджень і розробок у сфері нових технологій. Стрімкий розвиток технологій останніми роками прискорює поширення інновацій, що призводить до посилення конкуренції, тому здатність організації впроваджувати процесні інновації для підвищення власної конкурентоспроможності визначатиме її результативність та ефективність у майбутньому. Розглянуто основні світові технологічні тренди шляхом фіксації технологічних сфер з максимальною кількістю опублікованих заявок на патенти, а також середнє зростання кількості заявок за десятирічний період у розрізі технологічних галузей. Проведено зіставлення сфер бізнесу, представники яких посідають найвищі рейтингові позиції в щорічних світових дослідженнях інноваційності та успішності (вартості бренду) компаній. За результатами дослідження визначено найбільш патентоспроможні технологічні галузі, до яких у сфері електротехніки потрапили: електричні машини, апарати, енергія; цифровий зв'язок і комп'ютерні технології. Серед хімічних технологій найбільшу кількість опублікованих заявок зафіксовано в таких галузях, як: фармацевтичні препарати; хімія основних матеріалів, а також хімічне машинобудування. У галузі машинобудування найбільшу кількість заявок було опубліковано у транспортній галузі та щодо інших спецмашин. Найвищі значення середнього зростання зазначеного показника спостерігаються в таких сферах, як IT-методи в управлінні, харчова хімія, екологічні технології, хімічне машинобудування, інші спецмашини та верстатобудування. Зазначено також регіональний аспект патентування технологій, який полягає у зміщенні інноваційної активності в технологічних сферах, що розвиваються, у бік азійських країн. Найбільш активними компаніями в патентуванні виявилися State Grid Corp of China, Mitsubishi Electric Corp, Toyota Jidosha KK, IBM, Huawei Technologies, Samsung Electronics.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.304. Методичні засади контролінгу інформаційної системи корпоративного забезпечення / Н. М. Волоснікова // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 141-146. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — визначення наслідків впливу інформаційної складової як суттєвого фактора, спрямованого на підвищення економічної ефективності системи корпоративного забезпечення. Охарактеризовано структуру контролінгу інформаційної системи корпоративного забезпечення як систему взаємодіючих компонентів визначення цілей стратегічного, тактичного й оперативного управління системою корпоративного забезпечення, організації виконання запланованих дій, регулювання, контролю, аналізу та моніторингу. Зазначено загальний вигляд ключових етапів генезису контролінгу інформаційної системи корпоративного забезпечення. Зроблено висновок, що завдяки функціонуванню управління системою корпоративного забезпечення досягається виконання мети організації певного рівня. Обґрунтовано різноманітність визначень поняття «контролінг», що надає підставу враховувати контролінг інформаційної системи корпоративного забезпечення як філософію або концепцію управління системою корпоративного забезпечення, під якою слід розуміти сукупність думок про визначення цілей стратегічного, тактичного й оперативного управління системою корпоративного безпеки, його організацію та інструментарій. Крім того, при вирішенні прикладної задачі ситуацію впливу інституційного середовища на систему корпоративного забезпечення на підприємстві можна описати, використовуючи функціональну залежність. Зазначено, що система управління контролінгом має вхідні стратегічні цілі інформаційної системи корпоративного забезпечення. Наведено концепцію інформаційної системи корпоративного забезпечення та стратегічні цілі самої системи корпоративного забезпечення. На кожному рівні ієрархії управління контролінг інформаційної системи корпоративної безпеки має певну мету. У зв'язку з цим існує нагальна потреба в подальшому науково-теоретичному осмисленні стратегічних аспектів корпоративного забезпечення.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.305. Світові зміни в підходах до забезпечення фінансових критеріїв розвитку підприємств на основі врахування інтересів стейкхолдерів / О. В. Портна, Я. О. Черниш // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 286-292. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Забезпечення розвитку підприємств, його надійної фінансової основи, стабільності та активізації фінансово-економічних відносин, залучення та розширення груп стейкхолдерів є як системним, комплексним процесом, так і результатом взаємодії всіх підсистем та елементів внутрішнього та зовнішнього оточення підприємства. Мета роботи — узагальнення передових світових

тенденцій забезпечення надійних фінансових критеріїв розвитку підприємств на основі врахування інтересів стейкхолдерів для застосування системних підходів до формування та реалізації стратегічних і тактичних складових успіху бізнесу в умовах глобальних змін. На основі аналізу передових світових підходів виокремлено складові системи зростання бізнесу для забезпечення надійних фінансових критеріїв розвитку підприємства; розглянуто формування проєкції фінансово-економічних інтересів стейкхолдерів на бізнес і можливості їх впливу на забезпечення стабільних фінансових критеріїв розвитку підприємства; наведено підхід до забезпечення зростання бізнесу, формування та досягнення високих фінансових критеріїв розвитку підприємства із урахуванням інтересів стейкхолдерів. Узагальнення світових підходів до забезпечення надійних фінансових критеріїв розвитку підприємств надає можливість визначити підвищення значущості, поряд із фінансово-економічною, також соціальною та екологічною складовими і стратегічних аспектів функціонування та зростання бізнесу, врахування інтересів стейкхолдерів. Актуальним напрямком подальших досліджень є визначення вагомості та фінансово-економічної результативності залучення стейкхолдерів і врахування їх інтересів у процесах забезпечення високих фінансових критеріїв розвитку підприємства.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.306. A non-profit organization: essence, types and basic business processes / А. Нлієвова, О. Олхovyк // Економіка і регіон. — 2020. — № 2. — С. 68-76. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Досліджено суть, види, ознаки й функції некомерційних організацій. Визначено процеси, необхідні для ефективного функціонування некомерційної організації. Проаналізовано світовий досвід щодо можливості некомерційних організацій вести підприємницьку діяльність у практиці різних країн. Ринкова економіка передбачає активний розвиток некомерційних організацій, які виникають і діють у різних секторах економіки (освіта, культура, мистецтво, послуги тощо). Роль так званого «третього сектора» важлива для розвитку громадянського суспільства, тому виявлено активізацію некомерційних організацій по всьому світу. Ці організації відіграють важливу роль у досягненні цілей сталого розвитку, надаючи благодійну допомогу, захищаючи права та свободи людини, організуючи вільний час, створюючи можливості для людського розвитку, допомагаючи розв'язувати багато соціальних проблем і завдань, надаючи культурні, освітні та інші послуги. Визначення «некомерційна організація» використовується в основному в американському законодавстві, у той час як у міжнародній практиці часто застосовують поняття «неурядова організація». Останнє наголошує на тому, що організація орієнтована на розв'язання соціальних проблем, має гуманітарну мету і незалежна від держави. Термін «некомерційна організація» передбачає особливий підхід до функціонування організації та її оподаткування. Мета організації не одержання прибутку, а забезпечення організаційного розвитку. Некомерційні підприємства, установи й організації — це підприємства, установи та організації, основною метою яких є не одержання прибутку, а здійснення благодійної діяльності й заступництва, а також іншої діяльності, передбаченої законом. Ці заходи спрямовані на надання благодійної допомоги, освітніх, культурних, наукових та інших подібних послуг для суспільних потреб.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.У.163, 4.У.244, 4.У.265

Економіка промисловості

4.У.307. Сучасні міжнародні та вітчизняні тенденції розвитку галузі виноробства як результат ефективної взаємодії стейкхолдерів / О. В. Портна, Г. Є. Герегієва // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 323-329. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Виноробна сфера відіграє значну роль як у світовій економіці, так і в національній, є важливою частиною світової економіки в цілому й України зокрема, вагомою бюджетоутворюючою складовою. Мета роботи — на основі дослідження сучасних міжнародних і вітчизняних тенденцій сфери виноробства вдосконалити класифікацію стейкхолдерів розвитку підприємств виноградарсько-виноробної галузі, ефективна взаємодія яких забезпечить активне функціонування та успіх винарського бізнесу. На основі аналізу сучасних міжнародних і вітчизняних тенденцій розвитку галузі виноробства з'ясовано, що географія виноробства поступово розширюється по всьому світу. Винарська індустрія на світовому рівні стабільно розвивається, динаміка міжнародної торгівлі вином є позитивною та визначається багатьма факторами на міжнародному ринку та лідерами по всьому світу. В Україні через велику кількість факторів виноробна галузь звужується, імпорту значно перевищує експорт. За таких умов нагальним стає пошук і запровадження дієвих засад підвищення ефективності функціонування та розвитку підприємств галузі. Такими засадами є визначення стейкхолдерів розвитку підприємств галузі для їх активного залучення до співпраці, ефективної взаємодії. Застосування у процесах стабілізації та розвитку підприємств ви-

норобної галузі стейкхолдеро-орієнтованих підходів забезпечить збалансування інтересів споживачів, клієнтів, тобто широкого кола зацікавлених сторін, підвищення ефективності їх взаємодії. Перспективами подальших досліджень є визначення порогових значень стимулюючого, нейтрального та дестимулюючого впливів стейкхолдерів.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.308. Формування еко-концепцій у сфері сучасної індустрії моди / О. В. Тимошенко, К. І. Коцюбовська // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 273-280. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Формування етичної моди є пріоритетним завданням і вирішальним чинником ефективності ведення діяльності підприємств індустрії моди та краси. В умовах прискореного розвитку соціально-економічних процесів, швидких технологічних змін, зростаючих потреб людства із одночасним збільшенням забруднення навколишнього середовища та обмеженості природних ресурсів усе більш актуальними постають питання щодо практичного використання екологічних аспектів ведення бізнесу. Мета роботи — дослідження теоретичних основ суті еко-продукції, визначення її ролі та значення в сучасному світі; аналіз концепцій розвитку екологічно орієнтованих підприємств у сфері індустрії моди. У результаті проведеного дослідження розглянуто теоретичні основи формування суті понять «еко-мода», «еко-продукція», «свідоме споживання» та проаналізовано їх роль у сучасному світі; окреслено основні мотиви створення еко-продукції в індустрії моди та краси, а також основні екологічні концепції. Обґрунтовано, що формування ринку еко-продукції в індустрії моди та краси слід розуміти як ринковий механізм, який здатний здійснити зміни в екологічному виробництві, орієнтованому на економічні та соціальні вигоди як для виробників, так і для споживачів, і суспільства в цілому. Зроблено висновок, що екологічний одяг є більш безпечним, якісним, гіпоалергенним і зручним, а перевагами створення еко-продукції є: сприяння збереженню навколишнього середовища; збереження та відновлення ґрунту; зменшення вуглецевих викидів в атмосферу при виробництві екологічного одягу; підвищення конкурентоспроможності виробників на внутрішньому та зовнішньому ринках; ресурсозбереження та зменшення енергоємності виробництва; сприяння збереженню здоров'я нації.

Шифр НБУВ: Ж14572

Світова економіка торгівлі та громадського харчування

4.У.309. Використання деяких інформаційних технологій для збереження стійкості туризму під час COVID-19 / А. А. Рябев, М. М. Поколюдна, О. М. Кравець // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 221-226. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Останнім часом світ опинився у стані глобальної кризи через пандемію COVID-19. Під загрозою зникнення опинилася значна кількість сфер діяльності, у т. ч. і така глобальна сфера діяльності, як туризм. Цілком зрозуміло, що до закінчення пандемії відновлення діяльності сфери туризму майже неможливе, оскільки від цього залежить безпека мільйонів людей. Проте питання щодо підтримки та збереження туристського інтересу людей — потенційних туристів — є як ніколи актуальним. Зроблено наголос на тому, що в умовах ізоляції для збереження туристського інтересу доцільно використовувати інформаційні технології. При цьому, на думку авторів, серед усіх засобів інформаційних технологій необхідно зосередити увагу саме на віртуальних турах та екскурсіях. Обґрунтування цього твердження є значний перелік переваг, що надають віртуальні тури та екскурсії в разі їх створення та послідовної реалізації як на платній, так і на безоплатній основі для широкого кола потенційних споживачів туристських послуг. Також виділено переваги для об'єктів і суб'єктів туристської діяльності. Виділено різноманітні підходи до створення віртуальних турів та екскурсій з точки зору залучення виконавців з їх створення. Серед виконавців було виділено різні категорії спеціалістів з різним рівнем кваліфікації й освіти. Окрім цього, визначено необхідність обов'язкового залучення професійних екскурсоводів, специфічні знання та досвід яких нададуть змогу забезпечити хоча б мінімальну гарантію якості віртуальних турів та екскурсій. Таким чином, створення віртуальних турів та екскурсій надасть можливість не лише зберегти інтерес до туристських об'єктів і напрямів, але й забезпечити роботою широке коло фахівців навіть у кризових умовах. Крім того, віртуальні тури та екскурсії можуть виступати і як самостійний туристський продукт, що в будь-якому разі буде приносити фінансовий та іміджевий прибуток усім суб'єктам туристської сфери, які будуть задіяні в його виробництві.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.310. Державне регулювання готельно-ресторанного бізнесу в умовах пандемії COVID-19 / В. О. Мартиненко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 241-245. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Аксіомою сьогодення є те, що Україна має дуже тяжку ситуацію у сфері готельно-ресторанного бізнесу, яка спричинена

пандемією COVID-19. Така ситуація склалася не лише через неадекватність розвитку даної сфери, але і через суттєві недоліки в системі державного регулювання підприємницької діяльності в умовах пандемії, що і робить дане питання актуальною науковою проблемою. Мета роботи — аналіз існуючого стану роботи готельно-ресторанного бізнесу в умовах карантинних обмежень, а також розроблення пропозицій щодо надання державної підтримки суб'єктам підприємництва для мінімізації збитків у період пандемії COVID-19. Теоретичною та методологічною основами дослідження є основні принципи розвитку готельно-ресторанного бізнесу в умовах кризи, а також наукові роботи українських вчених. У ході дослідження використовувалися такі методи: логіко-юридичний (для аналізу законодавства України щодо заходів державної підтримки суб'єктів підприємництва у зв'язку з пандемією COVID-19); систематизації (при визначенні форм державної допомоги); гіпотез і припущення (при підготовці пропозицій з подальшого регулювання надання державної підтримки готельно-ресторанному бізнесу). Встановлено, що запроваджені заходи державної підтримки надали можливість лише на короткостроковий період зменшити негативний вплив пандемії COVID-19 на готельно-ресторанну сферу. Відновлення та подальший розвиток даної сфери неможливі без запровадження нових підходів до відносин держави та бізнесу, що визначилися в українському суспільстві, без підвищення соціальної свідомості бізнесу та зростання рівня його контактування із органами публічної влади. Для цього необхідно вдосконалити систему коригування зусиль органів державної влади, місцевого самоврядування та бізнесу в даній сфері.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.311. Екологізація світової торгівлі в умовах трансформації глобального розвитку: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.02 / А. Г. Цибуляк; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2020. — [36] с.: рис., табл. — укр.

Визначено концептуальні засади екологізації світової торгівлі через виявлення її сутнісних характеристик, передумов, рушійних сил еволюції, трансформацій її асиметричного розвитку. Проведено системне дослідження доміант взаємодії екологізації та глобалізаційних зрушень у міжнародних торговельних відносинах, обґрунтовано механізми екологізації світової торгівлі. Розроблено економічні прогнози екологізації світової торгівлі, виокремлено її наслідки для економічного розвитку країн світу. Запропоновано моделі впливу глобальної екологізації торговельних відносин на конкурентоспроможність країн світу. Проведено ґрунтовний аналіз перспектив екологізації зовнішньої торгівлі України за умов мінливості глобального розвитку, надано практичні рекомендації щодо оптимізації екологічного розвитку її зовнішньоторгівельної діяльності.

Шифр НБУВ: РА446003

4.У.312. Інтеграція України у систему електронної комерції Європейського Союзу: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02 / О. Ю. Засенко; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2020. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено теоретичні та практичні аспекти розвитку міжнародної електронної комерції України в умовах європейської інтеграції. Сформувано її сучасні детермінанти на єдиному внутрішньому ринку ЄС. Висвітлено закономірності функціонування ринку електронної комерції в Україні як органічної складової світового ринку товарів та послуг. Окреслено шляхи підвищення глобальної конкурентоспроможності вітчизняного сектору економіки. Розроблено систематизацію структурних змін у міжнародній електронній комерції в умовах глобальної діджиталізації суспільного відтворення. Запропоновано економіко-математичну модель розвитку електронної комерції в умовах збільшення її частки у ВВП, що зумовлює активну участь України у інформаційно-комерційній євроінтеграційній взаємодії та виступає показником відкритості, прозорості та безпечності інформаційно-цифрового простору. Обґрунтовано практичні рекомендації щодо напрямів удосконалення нормативно-правового регулювання.

Шифр НБУВ: РА445935

4.У.313. Інформаційна технологія побудови пояснень з урахуванням темпоральних змін у вимогах користувачів рекомендаційної системи / С. Ф. Чалий, В. О. Лещинський, І. О. Лещинська // Системи упр., навігації та зв'язку. — 2020. — Вип. 3. — С. 99-103. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Вивчено процеси формування пояснень для персоналізованих рекомендацій щодо вибору товарів та послуг в рекомендаційних системах. Мета дослідження — розробка інформаційної технології побудови деталізованих пояснень щодо запропонованого персонального переліку предметів в рекомендаційній системі з урахуванням темпоральних змін у вимогах споживачів для підвищення ефективності продажів товарів та послуг в системах електронної комерції. Завдання: розробка підходу до побудови темпоральних правил для формування пояснення на основі порівняння кількості продажів на послідовності інтервалів часу; розробка технології побудови темпорально-орієнтованих пояснень щодо рекомендацій з вибору предметів в рекомендаційних системах. Використовуваними підходами є: підходи до побудови пояснень щодо рекомендацій з урахуванням змін уподобань користувачів з часом. Розроблено підхід до побудови темпораль-

них правил, що визначають темпоральну динаміку вподобань користувачів рекомендаційної системи. З використанням темпоральних правил розроблено технологію побудови та деталізації пояснень, що враховують зміни вимог користувачів з часом. Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному. Запропоновано інформаційну технологію побудови деталізованих пояснень щодо рекомендацій з урахуванням змін вимог користувачів з часом. Технологія використовує моделі темпоральних правил та темпоральну модель інтерфейсу пояснень. Технологія передбачає послідовну побудову базових пояснень з урахуванням темпоральної динаміки вподобань користувачів, подальшу деталізацію пояснень по інтервалам часу на основі узгодження темпоральних знань, а також формування інтерфейсу деталізованих пояснень з відображенням базових змін уподобань користувачів та альтернативних змін на визначених інтервалах часу. У практичному плані технологію орієнтовано на підвищення довіри споживача до одержаної рекомендації на основі відображення збільшення попиту на рекомендовані товари. Використання технології забезпечує формування для користувача раціонального підтвердження рекомендації у вигляді комбінації кількісних та якісних показників, що сприяє збільшенню продажів у відповідній системі електронної комерції.

Шифр НБУВ: Ж73223

4.У.314. Концептуальні засади формування бренду / К. В. Ковальчук, М. Р. Подорожна // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 396-401. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Представлено концептуальний базис формування бренду на основі проведеного аналізу ключових ідей дослідників і практиків, які займалися проблемами брендингу, філософії ведення бізнесу в умовах ринкових відносин, розвитку торгової марки та бренду, розробки маркетингових стратегій, реклами, просування товарів на ринку. За результатами аналізу загальноновизнаних концепцій («Капітал бренду», модель «Колесо бренду», «Теорія іміджу», «Стратегічний бренд — менеджмент», «4-D Branding», «Максимізація потенційних вигод торгових марок», «Value-Based-Marketing») та теорій бренду таких учених, як Д. Аакер, Т. Гед, Д. Огілві, Я. Еллууд, Ж.-Н. Капферер сформувано понятійний апарат брендингу, що складають такі поняття, як «капітал бренду», «торгова марка», «імідж», «репутація»; виділено характеристики бренду — лідерство, ідентичність, унікальність, цінність, перевага; визначено суть бренду з позицій виробника, що формує конкурентні переваги продукту для споживача через задоволення його функціональних, соціальних, економічних, психологічних потреб. Увагу у дослідженні приділено концепціям позиціонування бренду, де основними «гравцями» ринку визначені компанія, конкуренти та її споживач. Позиція бренду надає інформацію про ідентичність через засоби комунікації. Позиціонування бренду включає прагнення підкреслити його ключові аспекти, а ідея стратегії позиціонування полягає в донесенні до споживача чіткого уявлення про позицію бренду. Позиція бренду розкривається через набір асоціацій, уявлень та очікувань, які споживач пов'язує з брендом. Це відносна концепція, що ґрунтується на порівняльній оцінці споживачем даного бренду з конкуруючими брендами. Реальним підтвердженням використання зазначених концепцій у формуванні бренду компаній є аналіз рейтингових позицій таких глобальних брендів, як Apple, Amazon, Mercedes-Benz, Toyota, Google, Microsoft.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.315. Міжнародні логістичні кластери у системі сучасної світогосподарської інфраструктури / І. В. Паризький, К. А. Віхров // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 12. — С. 161-179. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Розглянуто міжнародні логістичні кластери у системі сучасної світогосподарської інфраструктури. Досліджено концептуальні підходи, домінуючі тенденції та особливості розвитку сучасної глобальної транспортно-логістичної інфраструктури світового господарства. Обґрунтовано, на відміну від поняття «східне партнерство», авторський підхід щодо економічного змісту категорії «східноєвропейський економічний простір», проаналізовано роль і функції міжнародних логістичних кластерів у процесі оптимізації логістичних послуг компаній, посиленні їх горизонтально-інтеграційної взаємодії, формуванні багаторівневих вертикальних логістичних структур, злиттям і поглинанням, створенню альянсів, що у сукупності призводить до ефекту синергії.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.316. Морфологічний аналіз при управлінні конкурентоспроможністю в умовах активізації електронної комерції / О. В. Дуднік, Ю. М. Сагачко // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 2. — С. 78-85. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

У сучасному мінливому середовищі організаціям необхідно провирити фундаментальні оцінювання своїх позицій і робити обґрунтований вибір шляхів майбутнього функціонування на основі застосування методів аналізу прийняття управлінських рішень. Динамічність спонукає керівників підприємств перебувати в постійному русі до вдосконалення систем і процесів на основі досягнень науково-технічного прогресу з урахуванням посилення важливості інформаційних технологій. Тож, питання здійснення якісного управління конкурентоспроможністю підприємств є

актуальним. Мета роботи – дослідження питання доцільності застосування морфологічного аналізу при визначенні впливу розвитку електронної комерції як чинника формування конкурентоспроможності організації. Проведено дослідження понять «конкурентоспроможність» і «електронна комерція». Розглянуто необхідність управління підприємствами, які здійснюють діяльність за допомогою електронної комерції, та визначено чинники формування їх конкурентоспроможності. Проведено аналіз електронного ринку в Україні та світі. Розглянуто механізм здійснення електронної комерції. Охарактеризовано інформаційну мережу Інтернет як рушійну силу електронної комерції. Приділено увагу ролі персоналу, а саме: необхідність управління кадровим складом з розвитком технологій. Висновки: встановлено чинники, які впливають на конкурентоспроможність в умовах зростання електронної комерції, а саме їх удосконалення. Зі стрімким розвитком електронної комерції є необхідність у прийнятті оперативних управлінських рішень. У зв'язку з мінливим середовищем електронної системи запропоновано застосовувати ефективні методи прийняття управлінських рішень, а саме: метод морфологічного аналізу.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.317. Оптимізація бізнес-процесів туристичних підприємств / Р. Б. Кожухівська // Бізнес Інформ. – 2021. – № 1. – С. 185-190. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.

Потреба в оптимізації бізнес-процесів туристичних підприємств визначається зміною потреб у бізнесі, зокрема в економічній та фінансово-господарській діяльності. Із метою забезпечення успішності діяльності підприємствам сфери туризму необхідно постійно розвиватися та змінювати, вдосконалювати свої бізнес-процеси відповідно до ринкових умов і потреб споживачів. Досліджено концептуальні основи оптимізації бізнес-процесів туристичних підприємств. Зазначено, що оптимізація бізнес-процесів є одним із аспектів розвитку підприємства, за допомогою якого досягаються поставлені цілі та завдання, зокрема: збільшення продукту та продуктивності діяльності, зниження витрат, збільшення цільової аудиторії тощо. Виокремлено ключові принципи та особливості оптимізації бізнес-процесів туристичних підприємств. Встановлено, що бізнес-процеси туристичного підприємства формуються із сукупності певних дій і факторів, між якими існує причинний зв'язок. Результатами бізнес-процесу є: сформована додана вартість; розширення кола споживачів, партнерів; утримання конкурентоспроможних позицій на ринку; покращання показників економічної діяльності, а в підсумку – збільшення прибутків. З'ясовано, що найбільш критичними в системі оптимізації бізнес-процесів туристичних підприємств є експрес-діагностика та фундаментальна діагностика. Визначено основні критерії оптимізації бізнес-процесів туристичного підприємства та надано пропозиції щодо їх доповнення такими показниками, як час виконання та вартість процесів. Зауважено, що кожен із цих критеріїв оцінюється через систему показників, яка формується в межах аналізу бізнес-процесів підприємства. Встановлено найбільш відповідні методи та методи збору інформації, що можуть використовуватися при оптимізації бізнес-процесів. Окреслено базові елементи та параметри оптимізації бізнес-процесів. Проаналізовано основні аналітичні аспекти оптимізації бізнес-процесів туристичних підприємств.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.318. Політика комунікацій в Інтернеті / О. М. Кубецька, Т. М. Остапенко, Я. С. Паленко // Бізнес Інформ. – 2021. – № 4. – С. 315-322. – Бібліогр.: 16 назв. – укр.

Розглянуто питання ролі Інтернету як одного з каналів просування товару. Мета роботи – розробка практичних рекомендацій щодо організації комунікативної політики в Інтернеті через створення Інтернет-магазину, продажі на маркетплейсах, а також із застосуванням кешбеку. Узагальнено сучасні тенденції електронного бізнесу, наведено характеристики онлайн-торгівлі, її переваги для покупців і продавців. Запропоновано організацію взаємодії з покупцями у двох секторах: маркетплейс та Інтернет-магазин. Систематизовано основні ознаки маркетплейсу й Інтернет-магазину (з позиції продавців/компаній-постачальників): головна мета, учасники, взаємодія з покупцями, необхідність створення сайту, функціонал, створення профілю, контроль, асортимент товару, регулювання цін, витрати на рекламу, умови роботи, заробіток, можливість розвивати системи повторних продажів, кількість продавців. Розглянуто головні недоліки функціонування маркетплейсу й Інтернет-магазину (з позиції продавців і з позиції покупців). Узагальнено процедуру організації комунікативної політики в Інтернеті (через вебсайт магазину), що передбачає: створення Інтернет-магазину, взаємодію з покупцями через продаж в Інтернет-магазині. Описано процедуру організації комунікативної політики в Інтернеті (через маркетплейс), що передбачає: вхід на маркетплейс, продаж товару покупцям, сплату комісії за проданий товар і здійснення стандартного місячного внеску за використання платформи. Формувати політику комунікацій рекомендується із застосуванням сервісу «кешбек» за такою технологією: реєстрація на кешбек-сервісі, проведення покупки товару через каталог кешбек-сервісу (за посиланням), передача даних про покупку Інтернет-магазину чи маркетплейсу, виплата комісії кешбек-сервісу, виплата кеш-

беку покупцю. Розглянуто головні недоліки кешбеку (з позиції продавців і з позиції кешбек-сервісів), що включають оподаткування кешбеку в розмірі 19,5 % для фізичних осіб та оподаткування ПДВ, за умови, якщо обидва учасники бонусної програми – юридичні особи. Розглянуто головні недоліки кешбеку з позиції покупців.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.319. Розвиток міжнародного туризму як шлях формування крос-культурної толерантності / З. А. Атаманчук // Бізнес Інформ. – 2021. – № 1. – С. 58-64. – Бібліогр.: 15 назв. – укр.

Мета роботи – дослідження комунікативних аспектів туризму, його соціального впливу на людину та обґрунтування особливостей розвитку міжнародного туризму як шляху формування крос-культурної толерантності. Акцентовано увагу на культурних цінностях і ціннісних характеристиках міжнародного туризму, ролі комунікативної культури особистості як основної ланки концепції теоретичної моделі загальнолюдських цінностей, важливості дотримання принципів толерантності, що набувають усе більшого значення в сучасному світі в умовах глобалізації економіки, розвитку комунікацій, зростання мобільності, інтеграції, взаємозалежності та перетворення соціальних культур. Систематизовано підходи до аналізу туризму як соціального та культурного явища, виокремлено етапи комунікативного процесу. Проаналізовано зміст найбільш значущих документів у сфері міжнародного туризму, прийнятих за участі Всесвітньої туристської організації, де підкреслюється необхідність дотримання толерантних форм спілкування. Зроблено наголос на ролі міжнародних організацій у посиленні культурних зв'язків між народами, взаємозбагаченні культур внаслідок туристичного обміну, дотримання принципів толерантності. На шляху до застосування в практиці налагодження міжкультурних комунікацій у міжнародному туризмі обґрунтовано дієвість таких методів, як: впровадження адекватної системи аккультурації, що передбачає такі типи комунікаційних зв'язків, як інтеграція, асиміляція, поділ, маргіналізація на рівнях емоцій, дій та пізнання; створення таких умов приймаючою стороною, які б сприяли підвищенню рівня задоволеності туристів шляхом налагодження постійного обміну інформацією, підтримки зворотного зв'язку, поширення серед відвідувачів контенту щодо перспектив розвитку об'єктів туристичної інфраструктури країни перебування.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.320. Специфічні особливості розвитку сільського туризму за кордоном / О. В. Євдокімов // Бізнес Інформ. – 2021. – № 3. – С. 38-43. – Бібліогр.: 9 назв. – укр.

На сучасному етапі розвитку України її туристичні ресурси є вкрай обмеженими у порівнянні з провідними світовими та культурно-пізнавальними туристичними напрямками світу, що породжує необхідність пошуку альтернативних напрямків розвитку українського туристичного ринку. За кордоном вже багато років успішно практикується сільський туризм, що в перспективі може стати повноцінним компонентом туристичного ринку України та запорукою її туристичної привабливості. Для успішної імплементації зазначених потенційних нововведень в українську туристичну сферу та запобігання помилок, уже зроблених піонерами сільського туризму, досвід розвитку даного виду туризму за кордоном потребує детального вивчення, що і стало метою даної роботи. Як методи дослідження було використано аналіз, узагальнення та класифікацію. Визначено підходи до регулювання сільського туризму; виявлено фактори диверсифікації підходів до стимулювання та регулювання розвитку сільського туризму; класифіковано функції державного регулювання, пов'язані з розвитком сільського туризму; проаналізовано досвід розвитку сільського туризму Кіпру, Шрі-Ланки, Канади, Індії, США, Австралії, Великобританії та Німеччини, виокремлено загальні та відмінні риси; визначено інструменти, які використовуються в межах організаційно-економічних механізмів підтримки сільського туризму за кордоном; сформульовано підходи до підтримки розвитку сільського туризму за критерієм інтенсивності зусиль державних і регіональних органів управління; обґрунтовано роль сільського туризму в розвитку сільського господарства; визначено ключові фактори використання закордонного досвіду розвитку сільського туризму в Україні. Згідно з результатами проведеного дослідження сільський туризм має всі шанси бути успішно імплементованим у туристичний ринок України.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.321. Стратегічне планування архітектури брендів торговельного підприємства / Д. О. Зубко // Актуал. проблеми інновац. економіки. – 2020. – № 3. – С. 96-100. – Бібліогр.: 8 назв. – укр.

В умовах посилення конкурентної боротьби торговельні підприємства мають керуватися новими підходами у господарюванні, зокрема підтримувати стійкі позиції на ринку за рахунок розроблення та реалізації стратегії бренду. Зростання пропозиції товарів та послуг на ринку ускладнює процес вибору споживачів, тому бренд забезпечує необхідний рівень лояльності клієнтів до товарів та продукції торговельного підприємства. Мета дослідження – обґрунтування теоретичних аспектів формування архітектури бренду у процесі стратегічного планування діяльності

торгівельного підприємства. Окреслено поняття «бренд» та «стратегія». Охарактеризовано роль стратегії бренду та її вплив у розвитку та діяльності торговельного підприємства. Розкрито суть стратегічного маркетингу підприємства. Обґрунтовано технологію формування стратегії бренду. Охарактеризовано процес створення довгострокової переваги цільової аудиторії товарам бренду. Означено умови вдалого позиціонування товару. Окреслено фактори, які впливають на прихильність споживачів до бренду підприємства. Доведено пріоритетну роль інновацій та технологій у процесі переорієнтації сучасного бізнесу на конкуренцію брендів. Обґрунтовано доцільність використання технологій брендингу. Охарактеризовано поняття «архітектура бренду». Розкрито послідовність формування архітектури бренду. Наведено переваги формування архітектури бренду для торговельного підприємства. Наведено базові сценарії формування портфеля брендів. Висновки: бренд відіграє важливу роль у процесі стратегічного розвитку торговельного підприємства. Його формування має здійснюватися відповідно до системи стратегічного планування підприємства. Архітектура бренду є важливим елементом бренд-менеджменту та сприяє підтриманню конкурентоспроможності торговельного підприємства на ринку.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.322. Сучасний стан і проблеми світового енергетичного ринку / О. В. Чернова, І. В. Морозова // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 29-34. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — комплексний аналіз сучасного стану світового енергетичного ринку, виявлення основних проблем його функціонування та обґрунтування можливих шляхів їх вирішення. У дослідженні розглянуто структуру світового енергетичного ринку, надано характеристику його основних складових. Проаналізовано суть енергетичної проблеми, визначено основні причини її виникнення. З'ясовано, що енергетична проблема посідає значне місце серед таких глобальних проблем людства, як загроза ядерної війни, епідемії, екологічна криза, демографічні проблеми, міжнародний тероризм тощо. Проведено динамічний аналіз використання традиційної енергетики у світі. Визначено, що у зв'язку із обмеженістю світових запасів природного газу та нафти вже найближчим часом неможливо буде задовольнити зростаючий попит людства на енергетичні ресурси. Наведено рейтинг країн, які намагаються активно розвивати «зелену» енергетику на державному рівні. Висвітлено основні методи енергозбереження провідних країн світу. Здійснено аналіз масштабів інвестування в енергоефективність та енергозбереження провідних країн світу. Визначено, що лідером по інвестиціях у «зелену» енергетику є Китай. У ході дослідження розкрито суть поняття «енергетична безпека» та названо її основні пріоритети в застосуванні різними країнами. Визначено найважливіші аспекти міжнародної енергетичної безпеки. Висвітлено тенденції подальшого розвитку світового енергетичного ринку та запропоновано основні шляхи вирішення енергетичних проблем.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.323. Сучасні тенденції розвитку маркетингової діяльності підприємств сфери реклами / М. М. Єрмошенко, А. О. Антонова // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 10. — С. 62-71. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Проведено аналіз сучасних тенденцій розвитку та особливостей маркетингової діяльності підприємств сфери реклами. Виокремлені тенденції рекламного ринку породжують високу конкуренцію, яка спонукає підприємства сфери реклами шукати все нові та нові способи не тільки закріпитися на своїх позиціях, але і зайняти в цьому бізнесі провідне місце. Досліджені особливості та прогнози рекламного ринку України та світу вказують на необхідність удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення ефективності маркетингової діяльності підприємств сфери реклами, щоб утримувати лідерство не тільки серед вітчизняних конкурентів, але й поряд зі світовими представниками цієї сфери.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.324. Тенденції розвитку соціального підприємництва / О. І. Табенська // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. — 2021. — № 1. — С. 79-85. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Розглянуто тенденції розвитку індустрії гостинності у м. Котбус у Німеччині, а також готельно-ресторанний бізнес досліджено як головну складову частину туристичної галузі, що є ключовим фактором, який визначає перспективи розвитку туризму. Проаналізовано важливі питання реабілітації людей з інвалідністю, особливих категорій населення держави, а також «інклюзивний туризм», який створює підґрунтя для реструктуризації культури суспільства. Досліджено суть поняття «соціальне підприємництво», підприємства, які створюють умови для працевлаштування громадян з обмеженими можливостями. Розглянуто діяльність закладів розміщення та харчування м. Вінниці, які створені за допомогою Проєкту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проєкт ПРОМІС).

Шифр НБУВ: Ж23244/еко. та підпр.

4.У.325. Теоретичні засади розвитку ринку туристичних послуг у системі світового ринку послуг / О. О. Скарга,

Ю. Є. Сорока // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 57-63. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Одним із найбільш суттєвих структурних зрушень в економіці є швидкозростаюче значення сфери послуг. Поступово вона набуває все більш важливого значення в сучасному світовому господарстві та перетворюється в домінуючу галузь національної економіки. Сфері послуг властиві такі особливості, як високий динамізм, вища норма прибутку, висока швидкість обороту капіталу, а також коротші строки окупності інвестицій у порівнянні з багатьма товарними секторами виробництва. Також простежується постійне зростання ролі міжнародного туризму, який має практично невичерпний потенціал до розвитку та є перспективним напрямком соціально-економічного розвитку країн. Туристична діяльність здійснює мультиплікативний ефект, стимулюючи розвиток інших галузей. Мета роботи — аналіз суті й основних аспектів розвитку ринку туристичних послуг у системі світового ринку. У результаті дослідження було розглянуто суть і значення світового ринку послуг, визначено його структуру та специфічні риси. Досліджено суть і особливості ринку туристичних послуг. Розглянуто суть, функції та класифікацію туристичних послуг. Виявлено основні чинники, що сприяють і перешкоджають розвитку міжнародного туризму. Встановлено напрямки впливу міжнародного туризму на економічний розвиток. На основі аналізу чинників, що спонукають іноземні та вітчизняні компанії надавати туристичні послуги, та специфічних ознак ринку туристичних послуг зроблено висновок, що туристичні послуги чітко визначають ринок споживача. На основі проведеного дослідження визначено основні аспекти розвитку ринку туристичних послуг.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.326. Туристична галузь в умовах пандемії COVID-19: тенденції та заходи підтримання / І. Я. Кулиняк, І. І. Жигало, К. М. Ярмола // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 177-184. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Пандемія коронавірусу, яка охопила майже всі країни, та спричинена нею глобальна криза, завдали значного удару багатьом галузям економіки, у т. ч. і туристичній сфері. Індустрія туризму опинилась у невизначених умовах роботи, що спричинило суттєві зміни у функціонуванні суб'єктів туристичної діяльності. Проаналізовано поточний стан і виявлено тенденції розвитку світового туристичного ринку в умовах пандемії COVID-19, а також систематизовано заходи, які впроваджуються Україною та іншими країнами щодо стимулювання та підтримання туристичної галузі. Проаналізовано внесок туризму у світовий ВВП за країнами, які є найпопулярнішими серед туристів. Розглянуто відсоткову зміну міжнародних туристичних прибуттів за регіонами у 2020 р. і динаміку за напрямками, які були найпопулярнішими серед туристів по всьому світу у 2018 — 2020 рр. Виявлено, що внаслідок пандемії показники туристичної діяльності значно скоротилися, туристична галузь зазнала втрат і відбулося значне скорочення туристичних потоків. Пандемія COVID-19 спричинила суттєве зменшення кількості міжнародних прибуттів туристів у всіх країнах. Систематизовано заходи щодо покращання туристичного клімату країн, стимулювання та підтримання туристичної галузі в часи пандемії COVID-19 та постпандемічний період. Виявлено, що серед заходів стимулювання та підтримання туристичної індустрії в більшості країн основний акцент робиться на внутрішній туризм, який є менш залежним від глобальної коронавірусної кризи та карантинних заходів, а також на впровадження онлайн-форм і ширшому застосуванні маркетингових і цифрових інструментів у наданні туристичних послуг. Обґрунтовано необхідність підтримання українським урядом підприємств туристичної галузі та стимулювання попиту на внутрішній туризм.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.327. Управління розвитком сфер туризму та готельного господарства під час пандемії COVID-19 / А. А. Рябев, М. В. Тонкошкур, С. В. Кравцова // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 215-220. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Починаючи з 2020 р. і до сьогодні через пандемію COVID-19 у сфері туризму та готельного господарства, а також у суміжних сферах спостерігається спад або навіть повне припинення діяльності, у результаті чого вже значна кількість підприємств стала банкрутами або знаходяться в кризовому стані. Саме тому виникає необхідність пошуку такого шляху розвитку сфер туризму та готельного господарства, який би надав можливість не лише зберегти означені сфери, але й забезпечив після виходу зі стану пандемії умови для їх подальшого розвитку таким чином, щоб в їх діяльності було залучено якомога більше суб'єктів підприємницької діяльності. Також слід урахувувати попит людей — потенційних рекреантів (туристів і відпочиваючих), який має бути задоволений, незважаючи на пандемію, оскільки під час ізоляції й обмежень у пересуванні та комунікації з природою в людини виникає депресивний і хворобливий стан, що призводить до погіршення працездатності та зменшення кількості працездатних кадрів. Як інструмент подолання існуючої кризи пропонується створювати кемпінги із залученням усіх зацікавлених сторін з боку підприємств сфери туризму, готельного та інших господарств. Подібний підхід надає можливість працювати під час

пандемії за рахунок відсутності скупченості людей в одному місці. При цьому завдяки диференційованому підходу при створенні кемпінгів можна задовольнити максимально можливий спектр попиту з боку потенційних туристів і відпочиваючих за рахунок створення різних за комфортом перебування умов. Що стосується можливості роботи не лише під час пандемії, але й після її завершення, то кемпінг якнайкраще для цього підходить, оскільки при його створенні формується стійка підприємницька керована структура — територіальна рекреаційна система, яка стає ядром для подальшого розвитку туризму, готельно-господарства та інших сфер, що прямо або опосередковано пов'язані з їх діяльністю.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.328. An animation as a factor in the formation of competitive advantages of organized tourism services / I. Chernysh, V. Makhovka // Економіка і регіон. — 2020. — № 3. — С. 20-27. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

Мета роботи — дослідження особливостей анімації як фактора формування конкурентних переваг послуг організованого туризму. Визначено, що анімація використовується у багатьох сферах туризму та дозвілля, зокрема у формі анімаційних програм, театралізованих вистав, анімації в тематичних парках, спортивної та готельної анімації. Досліджено основні підходи до визначення суті поняття «анімація». Зазначено, що анімацію необхідно розуміти як процес організації дозвілля в закладах відпочинку та оздоровлення, на корпоративних заходах та МІСЕ заходах, у дитячих таборих і на дитячих святах, яка передбачає особисту участь відпочивальників в анімаційних заходах. Визначено основні складові анімації, котрі характеризують її як вид організованого туристичного дозвілля: культурне споживання; самоосвіта; неформальне спілкування; культурно-творчі заняття; задоволення екологічних потреб (спілкування з флорою та фауною); фізкультурно-оздоровчі заняття; розважальна діяльність тощо. Проаналізовано основні види туристичної анімації за різними класифікаційними ознаками. Складова анімаційної діяльності в соціокультурному житті людини виражається у переживанні, враженні, емоції, стані, що охоплюють туриста під час відпочинку. На основі цих реакцій він переусвідомлює, відчуває, осмислює сприйняття події, надає оцінку якості відпочинку і наданих послуг. Форми анімаційних заходів: розважальні, захоплюючі, видовищні заходи, релаксуючі процедури, активні ігри на свіжому повітрі, сімейні та календарні свята, ювілеї в колі друзів, спілкування з приємними людьми в незвичайній атмосфері, спілкування з тваринами, подорожі й ін. Таким чином, анімація як складова дозвілля є способом ініціації творчих потреб людини та її соціальної активності; оптимізації міжособистісних і міжгрупових відносин, соціально-культурної інтеграції, самосвідомості та самовизначення особи в контексті побудови громадянського суспільства.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.329. Impact of the COVID-19 pandemic on the production and sales of cars in the world / I. Yu. Shevchenko, I. A. Dmytriiev, O. I. Dmytriieva // Автомоб. трансп.: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 49. — С. 63-70. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Світова автомобільна індустрія вже має досвід відновлення після глобальної фінансової кризи 2008 р., проте пандемічна криза 2020 р. є зовсім іншою за природою та характером перебігу: в новітній історії вона ще не мала аналогів і поки що передчасною буде констатація її завершення. Тому важливим питанням є визначення впливу пандемії на виробництво та продаж автомобілів для подолання негативних наслідків. Для вирішення цього питання визначено чутливість цієї підгалузі машинобудування до деструктивних змін у зовнішньому середовищі; проведено аналіз зміни обсягів виробництва та продажу автомобілів за країнами світу за останній період. Мета роботи — визначення деструктивних наслідків і тенденцій впливу пандемії COVID-19 на світову автомобільну індустрію, а саме виробництво та продаж автомобілів. Для визначення впливу пандемії COVID-19 проведено вертикальний і горизонтальний аналіз виробництва та продажів автомобілів у світі. Одержані результати аналізу надали змогу авторам провести групування країн світу за силою деструктивних наслідків пандемічної кризи 2020 р. для автомобільної індустрії. Проведене групування країн за силою деструктивних наслідків пандемії COVID-19 надало можливість одержати уявлення про його вплив на автомобільну галузь, зокрема виробництво та продаж автомобілів. Одержані результати можуть бути рекомендовані при визначенні подальших шляхів подолання негативних наслідків пандемії COVID-19 у автомобільній індустрії.

Шифр НБУВ: Ж70158

4.У.330. Tourism sphere: way out from quarantine / S. Melnychenko, H. Mykhailychenko, H. Mezentseva // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2020. — № 6. — С. 23-34. — Бібліогр.: 30 назв. — англ.

Пандемія COVID-19, яка призвела до втрати людських життів, спровокувала світову економічну кризу та має серйозні наслідки для стійкого розвитку, неоднозначно вплинула на туристичну сферу. Обмеження можливості пересування призвели до

значних втрат туристичних надходжень в економіку країн. У світі вважають, що туристична сфера постраждала від пандемії найбільше. Частка туризму у ВВП України значно менша у порівнянні з міжнародним середнім показником. Це може свідчити про незначний вплив туризму на економіку країни. Однак у створенні туристичного продукту задіяно різні сфери економічної діяльності, що потерпають через продовження карантинних заходів і діючих обмежень щодо пересування та перетину кордону. За інформацією UNWTO саме розвиток туризму був одним із напрямів виходу з кризи, який вирішив не тільки економічні, а й соціальні проблеми, однією з яких є скорочення робочих місць і як результат зростання безробітних. Дестабілізація світової економіки, викликана карантинними заходами, вимагає визначення дій виходу країн з кризи, зокрема через розвиток туристичної сфери. Мета дослідження — оприлюднення результатів порівняльного аналізу розвитку туризму в умовах світової пандемії COVID-19, узагальнення запропонованих урядових програм виходу з кризової ситуації та розроблення дієвих механізмів відновлення функціонування вітчизняних суб'єктів туристичної діяльності після карантину. Радикальна зміна світової туристичної галузі, що зумовлена глобальною кризою через поширення пандемії COVID-19, вносить корективи й у розвиток вітчизняного туризму. Скорочення потоку туристів по регіонах світу через коронавірусну інфекцію призвели до мільярдних збитків у світовому масштабі. Глобальний карантин 2020 р. став одним з негативних чинників впливу на значне зменшення візних і виїзних туристів, проте деякою мірою для України є позитивним, оскільки сприяє зростанню кількості внутрішніх туристів. Український уряд на початку карантину здійснив заходи, які надали можливість підтримати бізнес і частково подолати його наслідки. Враховуючи, що відновлення економічної ситуації у світі займе приблизно п'ять років, зусилля уряду та підприємців мають бути спрямовані насамперед на розвиток внутрішнього туризму. Висновки: економіка України, як і глобальна в цілому, потерпає від карантинних заходів, що призведе до дефіциту бюджету. Запуск адаптивного карантину сприяв переходу на нові соціальні норми життя, зокрема поступове зняття обмежень з постійним контролем захворюваності у країні. Реалізація такого сценарію надає змогу поступово відновлювати усі сфери життя. Одним з напрямів стабілізації економічної ситуації у світі на період та після карантину є відновлення та розвиток туристичної сфери.

Шифр НБУВ: Ж69762

Див. також: 4.У.281, 4.У.732

Міжнародні економічні відносини та зв'язки

4.У.331. Дослідження процесів кластероутворення в умовах нарощення потенціалу інтеграційних процесів / Є. В. Буряк // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 1. — С. 84-94. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Виділено та систематизовано узагальнений огляд, цікаві точки зору, перспективні дослідження процесу кластероутворення в українській науковій думці, що формують в своєму поєднанні платформу для розробки цільової кластерної політики нашої країни, мають низку рекомендованих регуляторних заходів підтримки кластеризації в системі розвитку інтеграційних процесів, зорієнтовані на майбутню модель кластерних та інтеграційних відносин в економіці, як прогресивну форму інноваційного спрямування в регіональному менеджменті.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.332. Економічний інтелектуалізм в системі міжнародних економічних відносин: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02 / К. Адамі; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Розроблено теоретичні підходи щодо суті економічного інтелектуалізму у вузькому і широкому аспектах. Побудовано семантичні карти економічного інтелектуалізму. Розроблено матриці економічного інтелектуалізму як інструмента якісного і кількісного порівняльного аналізу національних систем ЕІ. Розраховано індекс економічного інтелектуалізму, як кількісного показника оцінювання ефектів від впровадження національних систем ЕІ. Запропоновано наукові положення, рекомендації і висновки, які можуть бути використані у процесі розробки національних систем економічного інтелектуалізму урядами країн, визначено передові практики, оцінено ефективності систем і їх впливу на стратегії міжнародних економічних відносин.

Шифр НБУВ: РА449408

4.У.333. Інноваційна складова оптимізації потоків міжнародної трудової міграції як фактор нарощення міжнародної конкурентоспроможності України / О. М. Лютак, О. В. Баула // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 6. — С. 87-100. — Бібліогр.: 36 назв. — укр.

Розкрито особливості міграційних потоків українців для працевлаштування за кордоном. З метою виявлення причин загрозливих масштабів трудової еміграції українців досліджено вітчизняні рейтингові позиції у міжнародних рейтингах економічної

свободи, легкості ведення бізнесу, найбезпечніших для життя країн, глобальної конкурентоспроможності, індексу інвестиційної привабливості, глобального індексу інновацій. Окреслено конкурентні переваги та загрози для ринку праці України. Запропоновано зменшувати надмірні обсягами трудової міграції з країни за допомогою використання інноваційного потенціалу. Розроблено концептуальну схему оптимізації трудових міграційних потоків з України.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.334. Кредитна діяльність транснаціональних банків в умовах боргової економіки: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02 / Р. А. Запотічна; Маріупольський державний університет. — Маріуполь, 2020. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Дисертацію присвячено розвитку теоретико-методологічних основ дослідження кредитної діяльності транснаціональних банків в умовах боргової економіки й обґрунтуванню науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення системи регулювання кредитної діяльності ТНБ для мінімізації її негативного впливу на стан зовнішньої заборгованості та формування боргової економіки у країн-реципієнтів. Розглянуто концептуальні основи дослідження боргової економіки та зовнішньої заборгованості країн; визначено науково-теоретичні засади дослідження кредитної діяльності транснаціональних банків в умовах боргової економіки; досліджено теоретичні підходи до визначення впливу кредитної діяльності ТНБ на зовнішню заборгованість країн-реципієнтів. Проаналізовано сучасні тенденції кредитної діяльності транснаціональних банків у країнах світу; оцінено вплив кредитної діяльності ТНБ на зовнішню заборгованість країн Центральної та Східної Європи; здійснено моделювання факторів впливу на кредитну діяльність ТНБ у країнах Центральної та Східної Європи. Визначено особливості впливу кредитної діяльності транснаціональних банків на зовнішню заборгованість України; здійснено оцінку детермінантів кредитної діяльності транснаціональних банків в Україні; запропоновано напрями вдосконалення системи регулювання кредитної діяльності транснаціональних банків в умовах боргової економіки.

Шифр НБУВ: РА446178

4.У.335. Міграція та політика економічного зростання країн / Д. В. Пудрик, О. С. Квілінський, А. П. Назаренко // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 6. — С. 113-124. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Розглянуто аргументи та контраргументи в межах наукової дискусії з питання державної політики забезпечення економічного зростання національної економіки та впливу на нього міграційних процесів. Проведено теоретичний аналіз наукової літератури з питань визначення детермінант економічного зростання країн. Мета роботи — визначення впливу міграційних процесів на економічний розвиток національної економіки. Об'єктом дослідження обрано країни Вишеградської групи (Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина) та Україна. Періодом дослідження обрано 2010 — 2018 рр. Методичним інструментарієм проведеного дослідження стали методи регресійного аналізу ривняння з фіксованим і випадковим ефектом. Ендогенним параметром розробленого рівняння обрано показник ВВП на душу населення, а екзогенні параметри: кількість населення країни, обсяг валового внутрішнього капіталу, рівень міграційних процесів виражений обсягом приватних грошових переказів у країни з закордону, рівень залученості країни до глобалізаційних процесів. Дослідження емпірично підтверджує статистично значимий вплив міграційних процесів на економічне зростання країни. Результати проведеного дослідження надають можливість побудувати дорожню карту довгострокового економічного зростання країни з урахуванням впливу міграційних процесів, глобалізації тощо та сприяють створенню методологічного інструментарію державного управління економічним розвитком країни з урахуванням окреслених взаємозв'язків.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.336. Міжнародна торгівля ІКТ-послугами: кейс України / Н. Краснікова, О. Дзяд, К. Гречин // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2020. — № 6. — С. 107-122. — Бібліогр.: 34 назв. — укр.

Шляхом регресійного аналізу перевірено наявність прямої залежності між ВВП та обсягами міжнародної торгівлі ІКТ-послугами в десяти країнах різних рівнів розвитку, зокрема в Україні. Визначено заходи політики стимулювання національних ІКТ-секторів, які необхідні для забезпечення економічного зростання внаслідок міжнародної торгівлі ІКТ-послугами. Надано рекомендації щодо політики розвитку українського ІКТ-сектора, що потрібно для становлення експорту ІТ-послуг як драйвера економічного розвитку країни.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.У.337. Міжнародні стратегічні альянси: співпраця компаній в ІТ-сфері / Г. Дугінець, К. Ніжейко // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2020. — № 6. — С. 35-47. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Викладено результати дослідження міжнародних стратегічних альянсів як форми співпраці компаній в ІТ-сфері та можливості включення українських компаній у ці відносини. Встановлено фактори, що визначають перехід від конкуренції до співпраці,

та утворення альянсів між компаніями в ІТ-сфері. Доведено необхідність ретельного обґрунтування рішень щодо вступу вітчизняних компаній ІТ-сфері в міжнародний стратегічний альянс.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.У.338. Міжнародні фінанси в умовах глобалізації / І. Чугунов, Г. Кучер // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2020. — № 6. — С. 67-82. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Розкрито особливості розвитку міжнародних фінансів під впливом загальних і специфічних чинників національного та загальносвітового розвитку. Визначено детермінанти впливу глобалізаційних процесів на міжнародні фінанси. Узагальнено вплив трансформаційних процесів на світову фінансову систему. Розглянуто регулюючу роль міжнародних інституцій у забезпеченні розвитку, запобіганні кризовим явищам та їх подоланні у системі міжнародних фінансів.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.У.339. Обґрунтування маркетингової стратегії розвитку міжнародних виробничо-коопераційних відносин промислових підприємств / Н. О. Небаба // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 10. — С. 72-81. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Узагальнено теоретичні положення та доповнено методичні підходи щодо формування маркетингової стратегії розвитку міжнародних виробничо-коопераційних відносин (МВКВ) промислових підприємств в умовах глобалізації світового ринку. Надано оцінку маркетингового потенціалу посилення стратегічних конкурентних позицій підприємств, які виступають учасниками МВКВ у промисловості. Визначено можливості та резерви розширення конкурентних переваг промислових підприємств при поглибленні процесів економічної інтеграції України. Визначено склад базових стратегічних альтернатив можливого впливу факторів міжнародної конкуренції на формування маркетингової стратегії розвитку міжнародних ВКВ промислових підприємств в умовах глобалізації світового ринку. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення послідовності формування маркетингової стратегії розвитку МВКВ промислових підприємств.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.340. Особливості «злиття» та «поглинання» компаній у міжнародному бізнесі / О. В. Птащенко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 34-39. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Наведено особливості сучасного процесу злиття та поглинання (M&A). Зазначено, що в сучасному світі, зі зростаючою глобальною конкуренцією, агресивною політикою окремих учасників ринку, швидкими технологічними змінами, фінансовим регулюванням і мінливою роллю держави в економіці, існує потреба в розширенні діяльності великих компаній. Більшість найбільш успішних компаній навіть йдуть спільним шляхом розвитку, таким як злиття та поглинання. У результаті злиття та поглинання бізнес зростатиме та стане більш впливовим, і не лише національні уряди, а й міжнародні економічні організації не зможуть залежати від регулювання та управління. Сьогодні серед провідних вітчизняних і зарубіжних економістів немає єдиної думки щодо визначення понять «злиття» і «поглинання», що пояснюється різноманітністю та складністю характеру цих процесів. Виявлено основні види зазначених процесів і наведено їх характеристику. При дослідженні процесів злиття та поглинання підприємств визначено їх основні відмінності один від одного. Доведено, що в умовах постійно мінливого ринку зростання конкуренції й добре продуманих та вдало здійснених транзакцій з міжнародних злиттів і поглинань можуть значно збільшити вартість компаній. На сучасному етапі міжнародні злиття та поглинання займають міцні позиції в політиці приватних компаній як основний стратегічний інструмент для розвитку бізнесу.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.341. Пріоритети та результативність європейської інтеграції в науково-технічній сфері / К. В. Петренко, М. В. Кот // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 34-41. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження теоретико-методичних основ науково-технічної інтеграції та результативності діяльності країн — членів ЄС і України з її перспективою на євроінтеграцію в даній сфері. Методологічною основою для проведення даного дослідження виступають наукові праці вчених, статистичні дані офіційних сайтів, нормативно-правові акти у сфері науково-технічної інтеграції країн — членів ЄС. У результаті дослідження було охарактеризовано значення інтеграційних процесів у науково-технічній сфері. Визначено основні напрями пріоритетності євроінтеграції у сфері науки та технологій. Проаналізовано результативність діяльності країн — членів ЄС на основі міжнародних індексів і загальних показників розвитку НДДКР. Досліджено сучасний стан науково-технічної сфери в Україні. Визначено перспективи напрямів розвитку країн — членів ЄС у сфері науки та технологій і потенціал втілення євроінтеграційних реформ в українському науковому просторі. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є створення багатоспектної стратегії долучення України до європейського дослідницького простору, а також деталізація заходів, які мають бути втілені державними органами для забезпечення сталого розвитку суспільства та підвищення конкурентоспроможності на світовій

арені. Подальший розвиток науково-технічної євроінтеграції може призвести до створення ще тісніших зв'язків між країнами — членами ЄС та Україною.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.342. Стратегії та форми виходу консалтингової компанії на міжнародний ринок / Т. С. Чернуха, Т. С. Бунчикова // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 48-56. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження теоретичних і практичних аспектів щодо формування та вибору стратегії виходу господарюючих суб'єктів сфери консалтингу на міжнародний ринок та адаптації визначених закономірностей до модифікації кон'юнктури ринку. Досліджено тренди, характерні особливості та тенденції міжнародного ринку консалтингу у сфері технічного проектування та інжинірингу; окреслено ключові поняття галузі; наведено пропорції даного виду бізнесу; виявлено динаміку ринку консалтингових послуг з технічного обслуговування та консультування США та країн ЄС. Проаналізовано фактори впливу на міжнародну політику консалтингової компанії з технічного проектування й інжинірингу та наведено блок-схему формування міжнародної стратегії виходу на світовий ринок. Визначено етапи формування стратегії та форми виходу консалтингової компанії на міжнародний ринок. Аналіз рівня залучення при різних стратегіях виходу на зовнішні ринки надав змогу систематизувати стратегії виходу на зовнішні ринки за критеріями. Виділено нові вектори стратегічних підходів до діяльності консалтингової компанії на міжнародному ринку, проведено оцінку привабливості стратегічної зовнішньої бізнес-діяльності на основі методу Дельфі.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.343. Стратегічні напрями забезпечення економічного розвитку у сфері торговельних можливостей України на світових ринках / О. О. Хандій, М. Д. Крамчанинова // Екон. вісн. Донбасу. — 2021. — № 1. — С. 154-161. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Досліджено вплив змін глобального зовнішньоекономічного середовища в контексті стратегічних можливостей розвитку України у сфері світової торгівлі. Надамо характеристику факторів, що впливають на міжнародний торгово-виробничий ландшафт та «працюють» на оптимізацію можливостей України в питаннях структурної перебудови економіки країни. Спираючись на можливості економічного потенціалу України, авторами визначено стратегічні орієнтири забезпечення економічного розвитку у сфері зовнішньоторговельних можливостей, шляхом узгодження регіональної та зовнішньоторговельної стратегії розвитку. Наявність відповідності потреб України у залученні інвестицій та технологічних інновацій для розвитку виробничих секторів економічним потребам розвинених країн має стратегічно важливого партнера в контексті надійного розміщення капіталу та використання порівняльних переваг у сфері виробництва — надає поштовх для налагодження довгострокових партнерських відносин та залучення українських виробників до глобальних ланцюжків створення вартості. З урахуванням концептуальних проблем розвитку країни запропоновано впровадження економічної стратегії розвитку, спрямованої на одночасне зміцнення експортних позицій та розвиток стійкого, диверсифікованого внутрішнього ринку. Це також сприяє зміцненню міжрегіональних господарських зв'язків шляхом поглиблення регіональної і галузевої спеціалізації та розвитку міжгалузевого співробітництва.

Шифр НБУВ: Ж25176

4.У.344. Стратегічні напрями розвитку ринку послуг в умовах ризиків цифрової трансформації / Ю. В. Костинцев // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 6. — С. 43-50. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Розглянуто питання розвитку та забезпечення безпеки ринку послуг в умовах цифрової трансформації (ЦТ). Визначено основні ризики ЦТ. Встановлено основні етапи розроблення та реалізації стратегії розвитку ринку послуг в Україні. Узагальнено адаптаційні стратегії держави для забезпечення зайнятості населення в умовах ЦТ. Зроблено висновки про необхідність розвиненої нормативно-правової бази та стратегії розвитку економіки, що базується на цифрових технологіях.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.345. Управління конкурентоспроможністю учасників міжнародної виробничої кооперації підприємств / Н. О. Небаба // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 9. — С. 96-105. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Визначено складові розробки стратегії розвитку міжнародних виробничо-коопераційних відносин підприємств. Вивчено особливості стратегії розвитку міжнародних виробничо-коопераційних відносин підприємств. Сформувано підходи до планування та реалізації стратегії міжнародного виробничо-коопераційного співробітництва (МВКС). Наведено модельний базис планування та реалізації стратегії МВКС. Побудовано системно-динамічну модель планування та реалізації стратегії МВКС підприємств. Співвіднесено функціональні стратегії учасників МВКС із плануванням розвитку глобальних ланцюгів вартості. Здійснено моделювання просторово-географічного розміщення учасників кластерно-мережної взаємодії.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.346. Information and analytical support of financial controlling of joint activities of business entities / A. Dmytrenko, L. Marchenko // Економіка і регіон. — 2020. — № 3. — С. 86-91. — Бібліогр.: 12 назв. — англ.

Проаналізовано особливості формування та обігу контролінгової фінансової інформації, визначено її суть, обґрунтовано особливості функціонування інформаційного простору спільної діяльності та розроблено заходи поліпшення обігу управлінських даних між учасниками спільної діяльності й окремими центрами їх продукування в межах діючої господарської структури. Для поглиблення наукових засад дослідження особливостей виникнення та обігу фінансової контролінгової інформації при здійсненні спільної діяльності розглянуто суть і визначено зміст категорії «інформаційний простір контролінгової інформації», що надало змогу виявити основні центри її продукування й виокремити специфічні риси різних типів контролінгової інформації та їх роль у процесі управління підприємством. Запропоновано інформаційний простір контролінгової інформації розглядати як єдине середовище обігу даних про різні складові розвитку окремого суб'єкта господарювання, у якому здійснюють свою діяльність окремі центри продукування таких даних і функціонують технічні й відповідні інформаційні системи їх аналізу та передачі керівництву для прийняття управлінських рішень. Встановлено, що розвиток системи фінансового контролінгу спільної діяльності безпосередньо пов'язаний з ефективністю функціонування механізмів обігу контролінгової фінансової інформації у процесі її функціонування, що обґрунтувало доцільність поглиблення теоретико-методологічних засад забезпечення належних умов для акумуляції та аналізу такого виду даних. У зв'язку із цим було уточнено суть дефініції «інформаційний простір контролінгової інформації» та «контролінгова фінансова інформація». Розроблено рекомендації щодо підвищення якості інформаційного забезпечення здійснення спільної діяльності, що реалізовано за допомогою розробки сукупності документів. Визначено, що розширення переліку звітних документів, автоматизація їх формування надають змогу збільшити доступність даних про різні аспекти здійснення спільної діяльності й сприяють прийняттю більш виважених управлінських рішень для її подальшого розвитку.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.347. Scientific and technological activities of TNC: current trends and prospects / N. Bezrukova, V. Svichkar, R. Solohub // Економіка і регіон. — 2020. — № 3. — С. 55-62. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Розглянуто особливості науково-технологічної діяльності транснаціональних корпорацій, виокремлено основні тенденції й перспективи їх розвитку. Зокрема, наголошено, що джерелом сучасного розвитку суспільства та діяльності людини є інноваційна діяльність, а відповідно інновації стають важливим інструментом усіх радикальних змін у розвитку людини і економічної системи в цілому. Науково-технологічний розвиток транснаціональних корпорацій виступає вирішальною передумовою у забезпеченні їхньої прибутковості діяльності. Досліджено особливості організації НДДКР у транснаціональних корпораціях. Наведено динаміку витрат окремих провідних ТНК на НДДКР. Зазначено, що глобальний характер конкуренції не лише робить нововведення більш значущими для ТНК, але й зумовлює необхідність пошуку нових шляхів створення інновацій. Визначено основні типи здійснення технологічної політики, виділено причини централізації та децентралізації НДДКР, а також можливі ризики, котрі виникають при реалізації цих політик. Досвід розвинених країн свідчить, що конкурентоспроможність забезпечується низкою умов, головними з яких є накопичений науково-технічний потенціал, інституціональні чинники технологічного прогресу та наявність великих наукомістких корпорацій. Тому сучасною тенденцією науково-технологічної діяльності ТНК є нова хвиля операцій злиття та поглинання (M&A). Наведено наймасштабніші операції зі злиття й поглинання на початку XXI ст. В останні два десятиліття, як наслідок зростаючої інтернаціоналізації науково-дослідних робіт, посилилася тенденція до утворення стратегічних альянсів, особливо за рахунок об'єднання в альянси компаній в таких високотехнологічних галузях, як фармацевтика, телекомунікації, виробництво напівпровідників і т. п. Увагу приділено аналізу причин утворення стратегічних альянсів. Показано, що в окремих випадках конкуренти стають партнерами по стратегічних альянсах у високотехнологічних галузях. Як висновок зазначено, що в умовах жорсткої конкуренції як на міжнародних, так і на вітчизняних ринках здатність компаній функціонувати та розвиватися залежить від їх спроможності створювати й упроваджувати інновації. Саме вони зумовлюють безперервні економічні зміни, сприяють динамічному розвитку та підвищенню результативності як економічної системи в цілому, так і окремих підприємств. Науково-технологічний розвиток корпорацій є головною передумовою забезпечення та підвищення їх міжнародної конкурентоспроможності.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.348. Theoretical and instrumental principles of the migration / I. Chernysh, I. Dushime // Економіка і регіон. — 2020. — № 2. — С. 109-115. — Бібліогр.: 29 назв. — англ.

Зазначено, що ефективна координація, належне управління й користь регулювання трудової міграції може принести значну користь як для приймаючої, так і для країн-походження мігрантів, зменшуючи розбіжність між дефіцитом робочої сили та її надлишком; це також може призвести до внутрішнього розвитку бізнесу через прямі іноземні інвестиції як фінансових, так і людських ресурсів. З'ясовано, що з минулого століття тема міграції була гарячою, оскільки за останні кілька десятиліть спостережено незліченну кількість людей, які мігрували з країн «третього світу» до країн «першого світу» з надією на світле майбутнє. Використання як незаконних, так і легальних шляхів міграції, що має величезний вплив на обидві сторони країни іммігрантів з точки зору втрати людського капіталу, також відомого як відтік мозку, зокрема молодого населення, та країни перебування, де іммігрант може бути або тягарем для уряду, або активом, якщо він чи вона мають видатні навички, які можуть знадобитися країні перебування. Міграція може бути основним інструментом для сталого розвитку бізнесу певної країни, коли вона ефективно організовується, належним чином керується і, що важливіше, значно регулюється. Наприклад, це стосується таких країн, як США, Канада, Австралія та багато країн Європи, котрі залучають щороку кількість іммігрантів із країн, що розвиваються, або у формі біженців, або у формі лотерей «зелена карта», яка є загальноприйнятою у США. І статистика показує, що ці іммігранти зробили величезний внесок у сталий розвиток вищезазначених країн, особливо в секторі бізнесу.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.349. Trade and economic policy in the conditions of hybridization of interstate conflicts / А. Mazaraki, N. Kalyuzhna // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2020. — № 6. — С. 4-22. — Бібліогр.: 30 назв. — англ.

Трансформація сучасних обрисів міждержавних конфліктів відбувається у напрямі набуття ними ознак гібридизації за умови її розуміння як процесу використання різнопланових засобів тиску переважно невійськового характеру. Важливим плацдармом міждержавного протистояння є торговельно-економічні відносини протилежних сторін, а дослідження фінансово-економічних методів його реалізації є перспективним напрямом розвитку концепції гібридності. Попри дискусійний характер розуміння суті, джерел та ознак гібридної війни, наукова спільнота констатує невпинне зростання ролі невійськових засобів у веденні гібридного протистояння. Мета роботи — визначення пріоритетів торговельно-економічної політики держави в умовах прогресуючої гібридизації інструментів захисту національних економічних інтересів. Дослідження виконано на основі наукових видань, матеріалів Світової організації торгівлі та Державної служби статистики України. Запропоновано припущення щодо доцільності визнання сучасних торговельно-економічних конфліктів такими, що мають ознаки гібридності. За результатами аналізу поточного стану та динаміки міждержавних конфліктів різного ступеня інтенсивності визначено пріоритети торговельно-економічної політики держави в умовах гібридного протистояння за такими аспектами: макроекономічний, секторальний, міжнародний, зовнішньоторгівельний, форс-мажорний. Увагу приділено обґрунтуванню орієнтирів торговельно-економічної політики України в умовах гібридної війни з Росією, активізації тенденції неопротекціонізму в зовнішньоторгівельній політиці держав світу та зростання впливу форс-мажорних чинників нееконічного характеру. З метою визначення ключових завдань торговельно-економічної політики України в умовах гібридизації інструментів захисту національних інтересів проаналізовано досвід участі держави в суперечках Світової організації торгівлі, розглянуто динаміку та структуру зовнішньої торгівлі та обґрунтовано необхідність забезпечення помірності та вибірковості її лібералізації. Висновки: визначені ключові орієнтири торговельно-економічної політики держави в умовах гібридного конфлікту можуть слугувати основою протидії гібридній агресії з урахуванням поточного стану та перспектив ескалації міждержавного протистояння. Ефективна реалізація пріоритетів держави в торговельно-економічній сфері потребуватиме активного використання економіко-математичних методів та управлінських інструментів для оцінювання й прогнозування економічних втрат сторін гібридного протистояння.

Шифр НБУВ: Ж69762

Див. також: 4.У.275, 4.У.296, 4.У.298, 4.У.710, 4.У.804, 4.Х.830, 4.Х.958, 4.Х.964

Економіка Європи

4.У.350. Досвід Польщі в реалізації структурної економічної політики міст / О. Й. Жабинець, О. О. Сухий // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 27-34. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Здійснено аналіз польського досвіду в реалізації структурної економічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях. Зокрема, проаналізовано ключові напрями реалізації

структурних реформ за період 2013 — 2018 рр., здійснено порівняння показників Польщі та ЄС-28 щодо видатків на впровадження інновацій та рівня зайнятості. Встановлено основні проблеми здійснення науково-дослідної діяльності в Польщі, а також ефективні інструменти інноваційної політики, які сприяли зростанню інноваційності польської економіки. Виділено фактори зростання зайнятості на польському ринку праці, проблеми та структурні реформи в даному напрямі. Встановлено, що розвиток міст є важливою складовою політики розвитку Польщі в середньо- та довгостроковій перспективі, однак польські міста у порівнянні з більшістю європейських не є достатньо конкурентоспроможними та обмежено включено до європейської транспортної мережі та міжміських функціональних зв'язків. З'ясовано, що в основу політики розвитку польських міст закладено підхід, який базується на синергії галузевої політики та багаторівневої співпраці для посилення сталого розвитку міст будь-якого розміру, адже вирішення багатьох глобальних проблем сталого розвитку (забруднення навколишнього середовища, наслідки зміни клімату, забезпечення інклюзивного зростання тощо) покладено саме на міста.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.351. Дослідження чинників конкурентоспроможності портів ЄС / М. В. Макаренко, В. В. Просянок, А. З. Шайхатдінов // Екон. вісн. Донбасу. — 2021. — № 1. — С. 31-36. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Доведено значення портів у європейському контексті (ЄК) шляхом вивчення різних управлінських характеристик та складових щодо розробки єдиної європейської політики, а також заходів, вжитих ЄК для покращення конкуренції в цій галузі. Розглянуто основні положення Зеленої книги як засобу підвищення конкурентоспроможності та проаналізовано її основні моменти. Розглянуто напрями політики ЄС щодо розвитку портової галузі шляхом регулювання конкурентних стратегій портів з метою сприяння, регулювання та забезпечення портової конкуренції на місцевому, регіональному та міжнародному рівнях. Транспорт стає невід'ємною частиною виробничого процесу, оскільки глобалізація, порти та морський сектор є ключовими факторами логістичних концепцій. Досвід ЄС довів, що економічно-ефективна, надійна та конкурентоспроможна портова система має стратегічне значення для досягнення лібералізації конкурентоспроможної торгівлі. Більше того, щоб гарантувати, що роль портів сприяє успіху цих принципів, ЄС намагається створити єдину національну політику. Основна мета політики — сприяння засобом управління портовим фінансуванням, конкуренцією та покращення стану портової галузі. Підкреслено, що пропозиції ЄС можна звести до чотирьох основних напрямів: вдосконалення та модернізація портової інфраструктури та включення їх до транс-європейської транспортної мережі; створення конкурентного ігрового поля; просування досліджень і розробок для портів; налагодження діалогу між усіма партнерами для вирішення відповідних проблем. Однак перше, з чим виникли складності при формуванні єдиної національної політики в портовій галузі, — це різниця в розмірі портів, потужностях, географічному розташуванні, управлінні, функціонуванні та зайнятості. Основні відмінності міжєвропейськими портами є результатом різних культур і способів мислення. Перш за все, три теорії управління є подібними між досліджуваними портами. Розмір порту може бути місцевим, національним або міжнародним. Існує дуже важлива подібність між цими портами, оскільки всі вони є міжнародними; вони обслуговують ту саму велику територію і є воротами до Європи. Зайнятість є важливим фактором, оскільки Європі можна знайти дві практики відрядно або базову заробітну плату або постійну роботу. З іншого боку, основні відмінності, які можна виявити, — це спосіб роботи та географічне розташування. Іншими словами, якщо порт є лиманом або прибережним, це природна гавань або система закритих доків. Цей фактор має одну з основних відмінностей між портами, оскільки надає порівняльну перевагу з точки зору маневрування. Підкреслено, що подібність та відмінності разом з індустріалізацією, зв'язками з внутрішніми районами та екологічною політикою є головними факторами, які будуть основою успіху одних портів та загрозою для інших. Ці розбіжності насправді є одним із мотивів того, чому ЄК ініціював Закон ЄС, який повинен поширюватися на порти.

Шифр НБУВ: Ж25176

4.У.352. Методические аспекты анализа сезонных изменений рынка труда, базирующиеся на технологиях искусственного интеллекта / Е. В. Ванкевич, И. Н. Калиновская, О. В. Зайцева // Екон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 7-15. — Бібліогр.: 8 назв. — рус.

В условиях глобализации мировой экономики, одновременно повышения гибкости и неустойчивости рынка труда, структурных и демографических сдвигов особое внимание должно уделяться снижению рисков работодателей, связанных с сезонными колебаниями предложения рабочей силы. В экономической литературе анализ сезонности рынка труда рассматривается с точки зрения выбора оптимального времени подачи резюме при поиске работы соискателями. Однако проблема оптимального

времени подбора персонала организациями остается недостаточной раскрытой. Цель работы — прогнозирование изменений предложения рабочей силы на рынке труда Республики Беларусь с учетом внутрисезонных сезонных колебаний и рода занятий. Для достижения поставленной цели решены задачи: поиска, анализа и отбора источников информации о состоянии и динамике предложения рабочей силы на рынке труда Республики Беларусь; сбора, очистки и анализа статистической информации по соискателям работы на территории Беларуси; выбора метода анализа сезонности рынка труда и построение сезонной волны, определение уравнений тренда; анализа полученных результатов. При проведении исследований использовались общенаучный, экономический метод анализа, метод группировки и графических изображений. Построены сезонные волны и получены уравнения трендов, позволяющих в соответствии с родом деятельности составлять прогнозы активности рабочей силы на рынке труда Республики Беларусь. Проведенные исследования позволяют работодателям: эффективно разрабатывать стратегию привлечения новых сотрудников; минимизировать бюджет рекрутинга; выбирать месяц подачи объявления о вакансиях.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.У.353. Основные резервы повышения эффективности тепличных комбинатов Республики Беларусь / Н. Г. Королевич, И. А. Оганезов, П. В. Лещиловский // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 2. — С. 39-45. — Библиогр.: 11 назв. — укр.

Цель исследования — разработка научно обоснованных предложений по повышению эффективности производства овощей защищенного грунта на основе снижения потребления тепловой и электрической энергии с учетом особенностей основных тепличных комбинатов Республики Беларусь. Методы исследования: абстрактно-логический, монографический, расчетно-конструктивный, экономико-статистический. На основании проведенных лабораторно-полевых и хозяйственных испытаний и исследований в МРУП «Агрокомбинат — Ждановичи» Минского района Минской области и в Филиале «Тепличный» РУП «Витебскэнерго» в городском поселке Ореховск Оршанского р-на Витебской обл. были выявлены основные резервы снижения себестоимости овощей защищенного грунта. Элементы научной новизны заключаются в оценке эффективности внедрения энерго-сберегающих теплиц по голландскому принципу в тепличных агрокомбинатах Республики Беларусь. Основным оборудованием в предлагаемом решении является когенерационная установка, на базе газопоршневого агрегата. Высокий электрический КПД газопоршневого агрегата, применение конденсоров для охлаждения выхлопных газов до температуры 50 — 60 °С позволяют достигнуть общего кпд установки на уровне 92 — 94 %, что гарантирует высокую эффективность работы оборудования с себестоимостью производства тепловой энергии значительно ниже тарифа в энергосистеме (на 20 — 30 %). Широкое использование пропускающих свет сотовых поликарбонатных панелей, которые позволяют соблюдать оптимальное сочетание в теплицах освещенности, температуры, влажности, конструкционной прочности и использование современных компьютерных программ, которые надежно и точно управляют комплексом современных систем — зашторивания, испарительного увлажнения и испарения — может позволить повышать урожайность продукции до 25 %.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.354. Предпринимательский потенциал студентов / В. В. Меньшиков, О. П. Ружа // Екон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 70-80. — Библиогр.: 23 назв. — укр.

Важным условием экономического роста и повышения качества жизни населения является рост предпринимательской активности. Особое место здесь занимает молодежь, особенно ее студенческая составляющая, которая уже в период своей учебы частично уже получает необходимые знания, навыки и опыт в области предпринимательства. Однако существуют и факторы, непосредственно находящиеся в академической среде, которые выступают барьерами роста предпринимательского потенциала студентов. Предметом исследования является совокупность теоретических, методических и практических вопросов, направленных на дальнейшее формирование предпринимательского потенциала студентов и его активизацию в аспекте значимой роли в этом процессе академической среды. Цель исследования — рассмотреть теоретические основы концепции предпринимательского потенциала, изучить зарубежный опыт исследования предпринимательского потенциала студентов, исследовать роль университетской среды высших учебных заведений Латвии в вопросах формирования и активизации предпринимательского потенциала студентов. Среди используемых авторами методов — аксиоматический, анализ и синтез, монографический, социологический опрос, статистический анализ количественных данных анкетного опроса. Определены параметры реального и потенциального участия студенчества Латвии в предпринимательской деятельности, основные барьеры расширения масштабов предпринимательской деятельности студентов, предложены мероприятия, реализуемые в академической среде и стимулирующие интерес к предпринимательству и реальную включенность студентов в эту де-

ятельность. Корреляционный анализ факторов активизации предпринимательского потенциала студенчества в университетской среде и степени готовности студентов основать свое предприятие на первое место выдвинул знания, которые соотносятся с конкретной предпринимательской деятельностью. Материалы, результаты и выводы работы могут быть использованы научно-исследовательскими организациями, органами государственного управления, учреждениями высшего образования, студенческими организациями. Выводы: анализ предпринимательского потенциала латвийских студентов чрезвычайно важен в деле изучения и развития предпринимательства как в национальном масштабе, так и на уровне отдельных учреждений высшего образования. Полученные результаты дают возможность оценить ситуацию и принять меры в направлении создания более благоприятной среды обучения для развития и реализации предпринимательских намерений студентов.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.У.355. Смартспеціалізація європейських регіонів — лідерів у сфері інновацій: систематизація підходів / Н. В. Швець // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 29-37. — Библиогр.: 23 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз і систематизація підходів до визначення смартпріоритетів регіонів Євросоюзу, що є лідерами інноваційного розвитку, для розроблення рекомендацій з удосконалення процесу формування регіональних стратегій смартспеціалізації в Україні. З використанням інформації, що наведено на європейській платформі зі смартспеціалізації, досліджено смартпріоритети топ-10 інноваційно активних регіонів ЄС згідно з Регіональним інноваційним табло. Виявлено певні методологічні проблеми та обмеження для аналізу регіональних смартспеціалізацій, пов'язані з окремими змінами у класифікації NUTS і різними періодами ухвалення регіональних стратегій. Відзначено, що смартпріоритети багатьох регіонів ґрунтуються на інноваційному розвитку традиційних видів економічної діяльності. Показано, що у формуванні регіональних смартспеціалізацій більше всього задіяно переробку промисловість, також широко залучено сектори науково-технічної діяльності, інформації та телекомунікації, транспортування, освіти. Визначено, що велика частка пріоритетів має комплексний характер. Це пов'язано з міжсекторальним співробітництвом, а також із застосуванням інструментів горизонтального типу (диджиталізація, підвищення цінності знань, поширення передових технологій, орієнтація на Цілі сталого розвитку, соціальні інновації). Підкреслено, що регіони-лідери найчастіше за цілі політики смартспеціалізації обирають цифрову трансформацію, сталі інновації та KETs. Розглянуто стратегію смартспеціалізації Західних Нідерландів, яка є результатом колаборації ряду дослідницьких інституцій, публичних і приватних компаній та місцевої влади. Зроблено висновок, що при визначенні пріоритетів українських регіонів необхідно орієнтуватися на зазначені цілі ЄС і поглиблювати аналіз науково-технологічних спеціалізацій територій, а також формалізувати роль науки й освіти в регіональних стратегіях смартспеціалізації.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.356. Формирование организационно-экономических условий развития точного земледелия в Беларуси / Е. М. Бородинская, М. В. Радкович // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 2. — С. 33-38. — Библиогр.: 9 назв. — укр.

Цель исследования — изучение опыта внедрения технологий точного земледелия за рубежом и в обосновании направлений развития и практического внедрения технологий точного земледелия в Беларуси. Рассмотрены страны-лидеры в сфере практической апробации современных технологий точного земледелия, проанализирован опыт их использования в странах ЕАЭС, изучены наработки в основных направлениях внедрения точного земледелия в Беларуси: использование GPS для определения границ поля, дистанционного зондирования земли, картирования и мониторинга состояния посевов и урожайности; технологии дифференцированного внесения семян, удобрений и пестицидов, дифференцированной предпосевной обработки почвы; технологии параллельного вождения и автоматического контроля над работами и движением технических средств. Определены такие направления развития и практического использования технологий точного земледелия в Беларуси как: выполнение отечественных промышленных разработок; разработка отечественного программного-приборного обеспечения; расширение научных исследований по технологиям точного земледелия; обобщение и распространение научно-производственного опыта внедрения точного земледелия; разработка государственных мер поддержки товаропроизводителей, в том числе фермерских хозяйств, осваивающих технологии точного земледелия. Научная новизна заключается в проработке проблем внедрения технологий точного земледелия в Беларуси с учетом мирового опыта, а также разработке приоритетных направлений дальнейшего развития точного земледелия в Беларуси. Практическая значимость заключается в необходимости внедрения технологий точного земледелия в сельскохозяйственных организациях Беларуси.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.357. Exploring the interrelation between corporate governance & financial performance: evidence from Greek systemic banks / A. Koutoupis, P. Kyriakogkonas, Ch. Kampouris // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 1. — С. 14-24. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

За останні роки в бізнес-контексті було внесено суттєві зміни як на національному, так і на міжнародному рівнях, у багатьох випадках без відсутності відповідної нормативної бази. Ці зміни мали значний вплив не тільки на сам бізнес, але також на ринки та різні зацікавлені сторони, як всередині бізнесу, так і поза ним, і призвели до необхідності встановлення або посилення відповідної нормативної бази з метою регулювання змін у діловому середовищі. Розглянуто літературу з питань корпоративного управління в банківському секторі. Дослідження сфокусовано на впливі Положення про корпоративне управління на фінансові показники системних банків Греції, що вимірюється коефіцієнтами ROA та ROE на основі даних бухгалтерського обліку, основних принципів належного корпоративного управління, таких як подвійність посад голови правління директорів і генерального директора, існування незалежних членів Ради директорів і створення комітетів із корпоративного управління протягом 10 років. Результати дослідження показали позитивну залежність між фінансовими показниками банків, вимірними за показниками ROA та ROE, та існуванням незалежних членів Ради директорів і створенням комітетів корпоративного управління, а також негативним взаємозв'язком між фінансовими показниками банків, що вимірюється за показниками ROA та ROE, а також подвійність посад голови ради директорів і генерального директора.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.358. Factors affecting the employees' satisfaction of decentralised administration of Macedonia and Thrace / N. Giovanis, Ch. Konstantinidis, H. Mitraka // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 4. — С. 38-49. — Бібліогр.: 90 назв. — англ.

Дослідження спрямовано на вивчення трудової поведінки сучасного працівника державного сектору та покращення його задоволеності роботою шляхом вивчення окремих факторів. В опитуванні, проведеному в електронній формі, взяли участь репрезентативні вибірки працівників, зайнятих Децентралізованою адміністрацією Македонії Фракія. Одержані результати є обнадійливими для загальної задоволеності працівниками цієї організації та її внеску в їх завершення. Важливим є вплив усіх індивідуальних вимірів на формування загальної задоволеності роботою та створення позитивних емоцій у робочому середовищі, які будуть підтримувати працівника в його щоденних зусиллях ефективно досягати своїх цілей і задовольняти його особисті потреби.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.359. Health threats in the European region and their economic impact: lessons for Ukraine / N. Letunovska, A. Rosokhata, L. Saher, V. Lazorenko // Економіка і регіон. — 2020. — № 3. — С. 70-77. — Бібліогр.: 24 назв. — англ.

Розглянуто різноспрямовані аспекти впливу пандемії COVID-19 на економічну сферу країн європейського регіону. Обґрунтовано необхідність урахування досвіду інших європейських країн щодо подолання наслідків епідемії в соціально-економічній сфері. Проаналізовано існуючі наукові праці, що стосуються дослідження впливу COVID-19 на різні галузі економіки. Для наочності представлення результатів аналізу побудовано таблиці динаміки змін показників підтримки урядів різних країн та економічного індексу впливу для певних країн європейського регіону. Розкрито деякі специфічні підходи до впливу уряду на нівелювання негативних наслідків поширення пандемії всередині країн — від найбільш активних діячів до пасивної поведінки. Розгалужено проаналізовано досвід Великобританії у сфері макроекономічного стимулювання країни до виходу з кризи, спричиненої поширенням коронавірусу. Розглянуто різні сценарії розвитку пандемії — від найбільш оптимістичного до більш песимістичного. Зроблено висновок стосовно того, що COVID-19 негативно впливає на рівень довіри всередині суспільства та на міру впевненості в настроях споживачів. Оскільки такого роду епідемії призводять до закриття великої кількості виробництв та фактично до відключення критично важливих компонентів ланцюгів поставок, то виникають реальні розриви у функціонуванні проблеми, які результують у проблеми в середньостроковій перспективі. Разом з тим такі непередбачувані події, як COVID-19 стимулюють виникнення та прискорене впровадження нових технологій. Наведено приклади таких технологій, що набули поширення за світової коронавірусної пандемії. Узагальнено, що Україна має враховувати всі світові тенденції у впровадження заходів економічного характеру, а також слідкувати за мейнстрімом розвитку технологій, які дедалі більше поширюються в суспільстві, зокрема окремої уваги потребує концепція економіки благополуччя, у якій якість життя розглядається з неочікуваних сторін, і набувають популярності профілактика захворювань, бажання мешкати в здоровому регіоні, здорові подорожі тощо.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.360. Innovation activity in the Republic of Belarus / T. G. Gorustovich, A. P. Shpak // Актуал. проблеми інно-

вац. економіки. — 2020. — № 2. — С. 51-56. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Роль інновацій в сучасному світі важко переоцінити. Інновації виконують не тільки економічну функцію, а охоплюють всі сторони життя суспільства, зачіпають особистісні питання. У довгостроковій перспективі без інноваційної діяльності неможливий подальший економічний і культурний інтенсивний розвиток. В даний час інновації є активною ланкою всіх сфер життєдіяльності суспільства. Неможливо уявити сучасний світ як без існуючих інновацій, так і без майбутніх, які сприяють подальшій еволюції. В сучасних умовах підвищення ефективності виробництва можна досягти переважно за рахунок розвитку інноваційних процесів, які одержують кінцеве вираження в нових технологіях, нових видах конкурентоспроможної продукції. Так, основою розвитку економіки країни є інновація, а головним орієнтиром є впровадження нових технологій. Інновації перетворилися в основну рушійну силу економічного і соціального розвитку. Інноваційна діяльність призвела світове співтовариство до нового вищого щабля розвитку. Поняття «інновації» використовується практично всюди. Під інновацією можна розуміти кінцевий результат інноваційної діяльності, втілений у вигляді нового або вдосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або вдосконаленого технологічного процесу, використовуваного в практичній діяльності, нового підходу до соціальних проблем. В принципі, термін «інновації» можна трактувати по-різному, він має нескінченну кількість формулювань і визначень. Розкрито поняття інновації і визначено роль інноваційної активності в підвищенні ефективності виробництва. Висновок: пріоритет слід надавати розвитку країни на основі активізації інноваційної діяльності в найбільш наукомістких і високотехнологічних секторах національної економіки, які є найбільш значущими та прогресивними двигунами розвитку національної економіки. Орієнтація розвитку національної економіки на активізацію інноваційної діяльності з використанням наукових методів і підходів є запорукою успіху та процвітання країни, підвищення рівня добробуту та рівня життя населення.

Шифр НБУВ: Ж101404

Див. також: 4.У.278, 4.У.312, 4.У.794

Економіка України

4.У.361. Державне регулювання розвитком інноваційного підприємництва в умовах трансформації національної економіки: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.03 / О. В. Орлова-Курилова; Національна академія управління. — Київ, 2021. — 39 с.: рис., табл. — укр.

Обґрунтовано теоретико-методологічні положення, методичний інструментарій та практичні рекомендації щодо державного регулювання розвитком інноваційного підприємництва в умовах трансформації національної економіки. Запропоновано визначення інноваційного підприємництва з позицій макро- та мікрорівня. Конкретизовано суть інноваційної діяльності, яка може визначатися як вид специфічної діяльності суб'єктів ринку. Розглянуто інноваційну діяльність підприємства під кутом просторових циклів еволюційної системи трансформаційної економіки. Запропоновано Концепцію державного регулювання інноваційним підприємництвом в умовах трансформації національної економіки. Акцентовано увагу на урахуванні точок рефлексії Концепції, які ґрунтуються на реалізації стратегій та моделі забезпечення конкурентних переваг. Визначено детермінанти державного регулювання інноваційним підприємництвом в умовах трансформації національної економіки. Відзначено, що підґрунтя формування методології забезпечення державного регулювання розвитком інноваційного підприємництва в умовах трансформації національної економіки передбачають перш за все відзначення орієнтирів інноваційної політики. Запропоновано відзначити такі орієнтири в межах теорії динамічних можливостей інституціонального середовища й акумуляції його адаптаційних здатностей в контексті застосування інструментарію теорії стійкого розвитку, ризик-менеджменту, ціннісно-поведінкової парадигми. Розглянуто методологічні основи реалізації державного регулювання розвитком інноваційного підприємництва з позицій неінституціонального підходу. Запропоновано пропозиції щодо подальшого розвитку інноваційної інфраструктури як визначального драйверу позитивних зрушень інституціонального середовища та джерела формування позитивної синергії інноваційного розвитку підприємництва. Відзначено необхідність резервного накопичення ресурсного потенціалу інноваційного підприємства (фінансового, кадрового, техніко-технологічного, інформаційного) та визначено напрями його використання відповідно етапів реалізації інноваційного проекту. Складено матрицю перешкод та компенсаторних можливостей подальшого розвитку інноваційного підприємництва. Визначено, що зазначені перешкоди та компенсаторні можливості формують позитивну та негативну синергії в інституціональному середовищі інноваційного підприємництва, що вимагає реагування держави на подолання

або блокування проявів негативного синергізму. Сформовано праксеологічні компоненти аксіоматичного кола трансформації позитивної синергії в інституціональному середовищі інноваційного підприємництва. Відзначено, що джерелом накопичення та акумуляції позитивних синергій є інноваційні кластери, формування яких в умовах розвитку національної економіки є найбільш затребуваною формою інтеграції інвестиційного, людського та технологічного потенціалів. Запропоновано механізм розвитку горизонтально-інтегрованого інноваційного кластеру у промисловості, визначено його інфраструктурне забезпечення. Визначено послідовність, зміст та етапність реалізації компенсаторного механізму державного регулювання розвитком інноваційного підприємництва в умовах трансформації економіки. Обґрунтовано методику визначення очікуваної ефективності від реалізації Концепції державного регулювання інноваційним підприємництвом в умовах трансформації національної економіки за допомогою інструментарію математичного моделювання.

Шифр НБУВ: РА450881

4.У.362. До питання організації та управління виробництвом прогностичних, проектних та вишукувальних робіт із землеустрою / О. І. Рибіна // Вісн. Криворізь. нац. ун-ту: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 52. — С. 25-29. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Сучасний період розвитку суспільства визначається як період перетворення економічних відносин, зміни суспільно-економічної формації. Основною ознакою цього процесу є виникнення різних форм власності на землю та інші засоби виробництва, а також становлення та розвиток раціональних форм господарювання в усіх сферах економіки, в тому числі й землевпорядкування. У зв'язку з різноманітністю організаційно-виробничих землевпорядних структур особливої актуальності набувають проблеми організації та планування проектно-вишукувальних робіт. Мета дослідження — розвиток теоретичних засад і науково-методичних підходів до організації та планування проектно-вишукувальних робіт на основі узагальнення наукових напрацювань із цього питання у вітчизняній і закордонній науковій літературі. Використано такі загальнонаукові методи пізнання, як: індукція та дедукція, синтез та аналіз, абстрагування та конкретизація, логічне узагальнення. Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що набули подальшого розвитку теоретичні засади організації та управління виробництвом прогностичних, проектних та вишукувальних робіт із землеустрою. Результати цієї роботи мають практичне значення та можуть використовуватися не лише проектними організаціями, а й при розробці навчально-методичного забезпечення дисциплін «Організація геодезичних та землевпорядних робіт», «Економіка землекористування і землевпорядкування» і т. п. Обґрунтовано, що землевпорядкування — система заходів щодо раціонального використання, обліку, оцінки та поліпшення земель. Ці заходи здійснюються відповідно до землевпорядних проектів. Систематизовано процеси організації прогностичних та проектних робіт із землеустрою, виявлено особливості управління зазначеними видами робіт. Розглянуто можливості організації та управління виробництвом вишукувальних робіт із землеустрою на прикладі коригування топографічного матеріалу.

Шифр НБУВ: Ж72501

4.У.363. Ефективне використання інтелектуального потенціалу як пріоритет забезпечення економічного розвитку / Г. Й. Островська // Екон. вісн. Донбасу. — 2021. — № 1. — С. 171-178. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Висвітлено реалії та перспективи ефективного використання інтелектуального потенціалу в Україні. Визначено проблеми пошуку нової парадигми соціально-економічного розвитку вітчизняної економіки. Акцентовано на тому, що головним рушієм суспільства є високоінтелектуальна людина-творець, при цьому інтелект та знання стають рушійною силою створення цінностей. Аргументовано, що розвиток та ефективне використання інтелектуального потенціалу в Україні можуть забезпечити конкурентоспроможна освіта, провідна наука та інноваційні технології, що гармонійно корелюють із культурно-духовним надбанням нації та високоморальними цінностями суспільства. Окреслено комплекс заходів щодо розвитку та ефективної реалізації інтелектуального потенціалу в умовах становлення економіки, заснованої на знаннях.

Шифр НБУВ: Ж25176

4.У.364. Засади функціонування організацій підтримки та розвитку малого і середнього підприємництва / У. Б. Бережницька // Економіка і прогнозування. — 2021. — № 2. — С. 143-159. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Розглянуто концептуальні засади діяльності інституцій підтримки і сприяння розвитку малого та середнього бізнесу; визначено цінність існування таких організацій, цінність їх продукту — послуг для малого і середнього підприємництва (МСП), що уможливило точніше розуміння основної функціонально-прикладної ролі та призначення цих структур. В умовах недостатньої довіри населення України до державних установ та організацій, наявності ряду проблем у системі підтримки МСП, а першочергово — щодо неналежного законодавчого врегулювання статусу і визначення функцій основних виконавців полі-

тики сприяння розвитку МСП, відзначено, що цей напрям потребує якісних інституційних змін. Використано методи аналізу і синтезу, порівняння, узагальнення, індукції, апробовано методологію бізнес-моделі Канвас (Canvas Business Model) для стратегічного планування діяльності інституцій підтримки МСП. Керуючись принципом функціоналізму, інституції підтримки МСП умовно згруповано за п'ятьма основними типами (видами), як: фонди підтримки підприємництва, бізнес-центри, бізнес-інкубатори, центри інновацій в бізнесі, об'єднання підприємств. Для кожного типу (виду) інституцій сприяння розвитку малого та середнього бізнесу уточнено головне функціональне призначення і, відповідно, вид операційної діяльності. Надані пропозиції надають змогу зрозуміти суть, функціонально-прикладну роль та місію окремо взятих елементів інфраструктури підтримки МСП; а у практичній площині можуть бути використані у державних цільових програмах сприяння розвитку малого і середнього бізнесу з метою якісного покращення кінцевого продукту для МСП. Розроблено модель діяльності для типової інституції сприяння розвитку малого та середнього бізнесу, що має прикладне застосування, може бути адаптованою до конкретних умов і є гнучкою в часі. Стратегічне планування діяльності інституції за методикою бізнес-моделі Канвас надає можливість визначати цінність як її продукту (послуг для МСП), так і загалом її діяльності, що має важливе значення для ефективності функціонування системи підтримки МСП. Наголошено, що кожний елемент інфраструктури сприяння розвитку малого і середнього бізнесу виконує важливу соціальну функцію. Ключовими цінностями, якими рекомендовано керуватися інституціям підтримки МСП, є довіра, партнерство, доброчесність.

Шифр НБУВ: Ж23373

4.У.365. Історія становлення ринку логістичних послуг в Україні / Н. Ю. Кирлик // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 1. — С. 6-13. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто історичний процес становлення ринку логістичних послуг в Україні. Наразі ринок логістичних послуг — це один із найбільш розвинених ринків національного господарства, на якому сконцентровано величезну кількість виробників, продавців, надавачів і користувачів послуг посередницьких підприємств, в тому числі послуг страхових компаній і фінансово-кредитних установ. Це складний і багатограний процес, який не обмежується сферою застосування, а також включає в себе функціональні можливості та стратегічні орієнтири. Проведено дослідження особливостей і можливостей вітчизняного ринку логістичних послуг. Установлено, що вивчення вітчизняного ринку логістичних послуг і реформ, які відбувалися, потрібно для побудови в майбутньому ефективних взаємозв'язків на основі вивчення попереднього набутого досвіду. Проаналізовано законодавство України щодо ринку логістичних послуг починаючи з 1991 р. і по теперішній час. Здійснено класифікацію етапів становлення ринку логістичних послуг, де також визначено ідею логістики, її завдання та проблеми для кожного історичного періоду. Встановлено, що на першому етапі створення ринку логістичних послуг в Україні основним його завданням було визначення прав, обов'язків і відповідальності сторін. Відзначено, що з прийняттям курсу на розбудову соціальної держави та усвідомленні необхідності побудови ринкової економіки запанувало розуміння того, що необхідно прийняти ряд нормативно-правових документів, які регулюють діяльність на ринку логістичних послуг. Системний підхід надасть можливість забезпечити прийняття нової парадигми розвитку ринку логістичних послуг спрямованої на економію витрат. Доведено, що в основу розвитку ринку логістичних послуг має бути покладено принципи інформованості, прозорості, одержання кваліфікованої консультації, зручності тощо.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.366. Особливості використання та розвитку хмарних технологій в умовах цифрової економіки / Т. М. Тардаскіна, Т. В. Грещук // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 254-260. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження ринку хмарних технологій України та визначення його особливостей, а також ролі операторів телекомунікацій у розвитку цього ринку в сучасних умовах цифрової економіки. Визначено, що сучасні умови пандемії лише пришвидшили поширення впровадження хмарних технологій і надали поштовх певним тенденціям у цій сфері. Хмарні технології та хмарні сервіси допомогли задовольнити потребу в інструментах для здійснення роботи в нових умовах. Проведено аналіз стану світового та національного ринку хмарних технологій. У ході роботи було досліджено основних вітчизняних гравців на хмарному ринку та визначено характерні особливості їх взаємодії зі споживачами, а також роль операторів телекомунікацій у наданні хмарних сервісів. Визначено особливості використання та розвитку хмарних технологій в умовах цифрової економіки, а також зазначено бар'єри на шляху до подальшого розвитку. Можна зробити висновок, що українські телекомунікаційні оператори на ринку хмарних технологій мають дуже невелику частку, компанії-провайдери навряд чи послаблять свої позиції та нададуть можливість традиційним операторам завоювати більшу частину ринку. На основі проведеного аналізу

українського ринку хмарних технологій було розроблено найбільш доцільну модель розвитку суб'єктів ринку хмарних технологій. Великим телекомунікаційним компаніям, які вже мають на території України розвинену інфраструктуру, легше додати до власного портфеля послуг ще й послуги хмарного сегмента. Вони стають посередниками між провайдером та користувачами, сприяючи комфортній взаємодії між ними. Це цілодобова експертна підтримка клієнтів по всій Україні на зрозумілій мові та з представництвом майже в кожному куточку нашої держави; це оформлення договорів згідно з українським законодавством, у національній валюті; це збереження даних у надійних дата-центрах провайдера, частіше за все на території країни.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.367. Оцінка тенденцій виробництва, реалізації й організації споживання продукції та послуг харчування / С. М. Сукачова-Труніна // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 308-315. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета роботи — формування методичного підходу до оцінки тенденцій виробництва, реалізації й організації споживання продукції та послуг харчування, який включає всі складові елементи сфери харчування та надає можливість проводити комплексну оцінку тенденцій її розвитку. Запропонований методичний підхід включає оцінку стану та динаміки продовольчого забезпечення населення, оцінку стану та динаміки показників підприємств сільського господарства, харчової промисловості, продовольчої торгівлі, ресторанного господарства та оцінку чинників, що здійснюють вплив на розвиток сфери харчування. Використання запропонованого методичного підходу надає змогу обґрунтовано приймати рішення щодо розробки стратегії розвитку підприємств сфери харчування. Проведені дослідження показали, що в Україні в цілому та в її регіонах зокрема протягом останніх років спостерігаються позитивні тенденції виробництва, реалізації й організації споживання продукції та послуг харчування. При цьому реалізація продуктів харчування підприємствами як сільського господарства, так і харчової промисловості є значно вищою, ніж підприємствами роздрібною торгівлю продовольчими товарами та підприємствами ресторанного господарства, що свідчить про достатність забезпечення харчовими продуктами платоспроможного попиту населення України.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.368. Підтримка бізнесу щодо дотримання екологічних вимог в умовах критичного стану довкілля Донбасу / В. І. Ляшенко, Г. Ф. Толмачова // Екон. вісн. Донбасу. — 2021. — № 1. — С. 4-13. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Досліджено ключові інструменти сприяння суб'єктам малого та середнього підприємництва (МСП) у дотриманні вимог природоохоронного законодавства і визначенні екологічних методів ведення бізнесу на основі кращого досвіду країн ЄС і ОЕСР. За останні п'ятнадцять років в Україні з'явилися мільйони підприємств і власників. При цьому виникла необхідність скорочення дії на природне довкілля МСП при виробництві товарів і послуг. Розглянуто сучасний стан довкілля та динаміку розвитку екологічної ситуації на території Донбасу у зв'язку з тим, що урядом України заплановано запровадження експерименту щодо формування територій пріоритетного розвитку в Донецькій і Луганській обл. Висвітлено тенденції розвитку МСП в Донецькій обл., які свідчать про зростання підприємницького сектора регіону. Проведено дослідження зарубіжного досвіду забезпечення дотримання екологічних вимог суб'єктами МСП. Забезпечення дотримання екологічних вимог суб'єктами МСП є серйозною проблемою для природоохоронних органів у всьому світі, не в останню чергу тому, що для цієї категорії підприємств характерні особливості, що ускладнюють застосування традиційних методів дотримання виконання вимог. Кількісне визначення дії на довкілля, пов'язаної з діяльністю МСП, є важливою передумовою для вироблення адекватної екологічної політики відносно цих компаній, а також стратегій і програм щодо забезпечення дотримання ними нормативно-правових вимог. Нормативно-правова база України більшою мірою сприяє розвитку МСП і передбачає зниження адміністративного навантаження на підприємства, а також цільову підтримку малого і середнього бізнесу. Основна мета діяльності природоохоронних органів України полягає в розробці і реалізації орієнтованого на результати погодженого підходу до підвищення обізнаності з природоохоронних питань і екологічної результативності малого і середнього бізнесу. Запропоновано рекомендації щодо підтримки дотримання екологічних вимог суб'єктами МСП України.

Шифр НБУВ: Ж25176

4.У.369. Правове регулювання рівня продовольчого забезпечення населення України / Г. І. Воржевітіна // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 171-176. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Вивчено проблеми правового регулювання рівня продовольчого забезпечення населення України. Вивчено норми законодавчих і підзаконних актів, які регулюють продовольчу безпеку та продовольче забезпечення, а також праці науковців, які досліджували дану проблему. Продовольче забезпечення населення України можна визначити як забезпечення державою громадян України доступу до продуктів харчування належної якості

в обсязі, достатньому для нормального функціонування організму людини та збереження її здоров'я. Дане поняття пов'язано із поняттям продовольчої безпеки. Продовольча безпека — це стан фізичної забезпеченості основними групами продовольства відповідного рівня якості та безпечності, а також сформованості державного продовольчого резерву не нижче офіційно встановленої граничної норми. Рівень продовольчого забезпечення населення України має забезпечувати потреби громадян у достатній кількості продуктів харчування належної якості. Нормативно-правові акти, які регулюють рівень продовольчого забезпечення населення України, можна розподілити на такі групи: встановлюють вимоги до безпечності та якості харчових продуктів; закріплюють правовий статус виробників продуктів харчування; здійснюють законодавче регулювання правового статусу земель сільськогосподарського призначення; встановлюють заходи державної підтримки виробників продуктів харчування; здійснюють державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції; призначені для правового регулювання оптової та роздрібною торгівлі продуктами харчування; забезпечують державне регулювання цін на продукти харчування; встановлюють стандарти прожиткового мінімуму для громадян України. Сформульовано пропозиції щодо внесення змін до Закону України «Про прожитковий мінімум» для забезпечення належного рівня продовольчого забезпечення населення України.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.370. Пріоритети формування податкової культури та індикатори оцінки стратегічних цілей державної політики / А. А. Чинчик, Г. С. Іванишина, С. М. Голубка // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 12. — С. 21-30. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Сформульовано авторське розуміння податкової культури та її індикаторів. Розкрито основні практики порушення податкової дисципліни, виражені в різних формах девіантної податкової поведінки. Актуалізовано деструктивні тінізації економіки та високого рівня корупції для формування податкової культури населення та бізнесу. Обґрунтовано основні управлінські заходи по підвищенню податкової культури, актуальні для України та інших держав в умовах трансформаційних процесів сучасності.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.371. Тарифні механізми у сфері функціонування публічних фондів коштів: фінансово-правовий аспект: монографія / Ю. В. Житник; ред.: Н. Я. Якимчук; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ: Знання України, 2021. — 255 с. — Бібліогр.: с. 226-253. — укр.

Роботу присвячено теоретичним і практичним аспектам фінансово-правового регулювання застосування тарифних механізмів у сфері функціонування публічних фондів коштів. В її основу покладено положення конституційного, фінансового, адміністративного, господарського законодавства, наукові дослідження питань «тариф», «механізм», «тарифний механізм», «публічний інтерес» тощо. Запропоновано шляхи вдосконалення фінансово-правового регулювання застосування тарифних механізмів на законодавчому рівні, зокрема важливості прийняття Закону України «Про тарифні кошти».

Шифр НБУВ: ВА854501

4.У.372. Управління розвитком загальнонаціонального інтелектуального потенціалу в умовах цифровізації / А. Є. Никифоров // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 2. — С. 11-20. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Розглянуто актуальні питання визначення суті та ознак інтелектуального потенціалу країни; розкрито спільні й відмінні риси інтелектуального потенціалу та інтелектуального капіталу; обґрунтовано структуру та характеристики складових інтелектуального потенціалу; висвітлено вплив цифровізації і досліджено систему факторів, що формують інтелектуальний потенціал; надано стислу характеристику цифрових продуктів і послуг; обґрунтовано роль ринку та держави у трансформації інтелектуальних ресурсів, мобілізації інтелектуального потенціалу та формуванні інтелектуального капіталу. Досліджено ресурсний генезис інтелектуального потенціалу. Інтелектуальні ресурси класифікуються на: людський інтелект, штучний інтелект та інтелектуальні продукти.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.У.373. Фінансове регулювання земельних відносин в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / В. В. Мороз; Західноукраїнський національний університет. — Тернопіль, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретичних, методичних і практичних аспектів фінансового регулювання земельних відносин в Україні та розробці науково обґрунтованих рекомендацій щодо його удосконалення. Систематизовано наукові підходи до дослідження економічної природи земельних відносин та виокремлення їх сутнісних характеристик задля поглиблення теоретичних засад розвитку земельних відносин за сучасних умов. Обґрунтовано суть і охарактеризовано структуру фінансового регулювання земельних відносин для ідентифікації його основних елементів. Ідентифіковано особливості, виявлено тенденції та визначено специфіку фінансового регулювання земельних

відносин у період незалежності України. Здійснено моніторинг використання бюджетно-податкових інструментів фінансового регулювання земельних відносин в Україні. Проаналізовано чинну практику кредитно-інвестиційної підтримки розвитку земельних відносин. Окреслено вектори адаптації зарубіжного досвіду фінансового регулювання земельних відносин до сучасних вітчизняних реалій. Сформульовано науково обґрунтовані пропозиції стосовно удосконалення інституційного забезпечення фінансового регулювання земельних відносин в Україні. Розроблено концепцію фінансового регулювання земельних відносин у контексті впровадження вільного ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення в Україні.

Шифр НБУВ: RA449153

4.У.374. Conducting pre-foresight research: organizational aspect / L. V. Deineko, E. I. Sheludko // Укр. соціум. — 2021. — № 2. — С. 26-39. — Бібліогр.: 8 назв. — англ.

Зростаюча невизначеність економічного розвитку посилює інтерес до досліджень майбутнього і їх роль у визначенні пріоритетних напрямів розвитку науково-технологічного, соціально-економічного та регіонального розвитку. З цим пов'язано стрімке поширення практики форсайта як процесу активного пізнання майбутнього та створення бачення середньо- і довгострокової перспективи, націленого на консолідацію зусиль усіх зацікавлених сторін під час прийняття актуальних рішень. Розширюється також і сфера застосування форсайта, що вже стає предметом міжнародного співробітництва. Зокрема, для країн Європейського Союзу прийнято методичні рекомендації щодо збалансування форсайт-методик країн при проведенні стратегічних прогнозних досліджень. Україна ж суттєво відстає від європейських практик організації процесу форсайта, обмежуючись лише окремими ініціативами в невеликі періоди. У країні досі не відпрацьовано організаційні методики, які потрібні для проведення повноцінних форсайт-досліджень, і, насамперед, аналізу організаційно-методичного забезпечення процесу форсайта, базові аспекти якого формуються на дофорсайтній стадії дослідження. Предметом дослідження стало виокремлення організаційного аспекту проведення дофорсайтних досліджень. Мета роботи — вивчення й аналіз особливостей організації проведення дофорсайтних досліджень, зокрема, в частині формування інформаційної, комунікативної та методологічної складових дофорсайтної стадії, а також надання рекомендацій щодо заходів з підвищення дієвості національного форсайта як інструменту управління довгостроковим розвитком на вітчизняному просторі. Узагальнено зарубіжний досвід організації дофорсайтних досліджень, обґрунтовано доцільність удосконалення інформаційної та нормативно-правової бази для проведення форсайт-дослідження, визначено сфери застосування форсайт-дослідження, критерії відбору основних гравців і стейкхолдерів процесу, а також розкрито методологічні підходи до формування комбінації методів дослідження.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.У.375. «FINTECH» as a digital dimension of stable development / M. Ripra, S. Ripra // Екон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 30-36. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Предмет роботи — дослідження проблематики становлення, розвитку та впровадження технологій Фінтеху в контексті ідеології сталого розвитку та інновацій DeFi (Decentralized Finance), які спричинили інтенсифікацію процесів масштабного охоплення цифровою економікою і глобальною діджиталізацією усіх сфер виробництва та послуг, особливо, під впливом концепцій блокчейн та перспектив поширення «Інтернету речей» (IoT) в комблексі з методами штучного інтелекту (AI). Окреслено і охарактеризовано особливості хронології та спільного перебігу епох промислової еволюції разом зі стадіями розвитку фінансових технологій, які базуються на сполученні та інтеграції, так званих, драйверів «Фінтех для сталого розвитку» (FT4SD). Показано, як інструментальну основу FT4SD складає триада блокчейн, AI та IoT, які разом забезпечують синергійний ефект «децентралізованих фінансів», створюючи, фактично, необмежений інвестиційний ресурс для технологічних інновацій цифрової економіки в межах процесів сталого розвитку. Висновки: незважаючи на складну економіко-епідеміологічну ситуацію у світі взагалі і в Україні, зокрема, продемонстровано, який позитивний результат має і матиме ідеологія «децентралізованих фінансів», яка через трансформацію та спільне використання інструментів Фінтех здатна забезпечити сталий розвиток і стабільний підйом цифрової економіки.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.У.376. Shadowing of entrepreneurship in Ukraine: reasons and consequences / Vikt. Vasiuta, Vas. Vasiuta, O. Zhytnyk // Економіка і регіон. — 2020. — № 2. — С. 54-60. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Розглянуто актуальні питання тінізації підприємництва в Україні. Тінізація підприємництва є однією з причин, що перешкоджають розвитку конкурентоспроможності нашої країни. Вона уповільнює інтеграцію України в європейське співтовариство та гальмує зростання соціальних стандартів життя населення. Проаналізовано погляди зарубіжних і вітчизняних авторів на визначення складових частин тіньової економічної діяльності. Виділе-

но основні види тінізації підприємництва. Досліджено можливі причини та наслідки тінізації. На основі проведеного аналізу виділено головні причини тінізації підприємництва в Україні. Розглянуто основні ефекти від впливувальної економіки на розвиток суспільства. За характером впливу на процеси суспільного розвитку виділено негативні (дестабілізуючі) й позитивні (стабілізуючі) ефекти. Відмічено високий рівень тіньової економіки в Україні та переважно негативний характер її впливу практично за всіма видами і проявами. Виділено основні групи негативних наслідків існування тінізації підприємництва: економічні, політичні, соціальні, юридичні. Незважаючи на наявність вагомих негативних ефектів, виділено й позитивні ефекти тінізації підприємництва. Основним позитивним ефектом тінізації є забезпечення зайнятості для тієї частини населення країни, яка не має інших джерел доходів. Це знижує існуючу в суспільстві соціальну напруженість. Зазначено, що на сьогоднішній день тіньова економіка в Україні існує паралельно з легальною. Це не вдосконалює систему регулювання економіки, а лише призводить до посилення боротьби за розподіл існуючих ринків. У цілому, тіньова економіка є реальною загрозою сталому соціально-економічному та духовному розвитку, суспільно-політичній стабільності українського суспільства. Наголошено на важливості проведення досліджень, присвячених тіньовій економіці, виявленню причин її існування, шляхів зменшення рівня й аналізу ефектів впливу на суспільство. Розуміння цих ефектів надасть змогу майбутньому окреслити найбільш перспективні шляхи зменшення рівня тінізації підприємництва.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.У.127, 4.У.137, 4.У.333, 4.У.408, 4.У.457, 4.У.608, 4.Х.828

Інноваційна діяльність

4.У.377. Аналіз основних тенденцій розвитку сфери інноваційної діяльності в Україні / Н. П. Дяченко, В. С. Дяченко // Екон. вісн. Донбасу. — 2021. — № 1. — С. 123-128. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Наголошено, що в сучасних умовах транзитивності економіки базовою складовою механізму формування засад сталого розвитку є забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних товарів і послуг на національному та міжнародних ринках. З метою аналізу стану, нагальних проблем і перспектив інноваційного розвитку в Україні досліджено кількісні та якісні показники інноваційної діяльності. Виявлено, що впродовж 2010 — 2019 рр. відбулося скорочення кількості організацій, що здійснювали науково-дослідну діяльність і кількість працівників, що займалися науковими дослідженнями і розробками. Встановлено, що відповідно до інформації Державного комітету статистики України, спостерігається тенденція збільшення витрат (у млн грн) на науково-дослідну діяльність, однак це відбувалося за рахунок знецінення гривні, а не у доларовому еквіваленті з 2014 р. спостерігається зниження рівня фінансування. Виявлено, що відповідно до рейтингових оцінок Європейського інноваційного табло 2020 (European Innovation Scoreboard 2020) Україна щорічно втрачає позиції: 34 місце у 2014 р., 35 — у 2015 — 2018 рр., 36 — у 2019 р. та передостаннє 38 місце у 2020 р., випередивши лише Румунію. З урахуванням того, що фінансове забезпечення інноваційної діяльності в Україні наразі досить обмежене, з метою формування передумов для його збільшення необхідно впровадити комплекс заходів щодо мобілізації наявних та потенційних фінансових ресурсів, зокрема шляхом залучення інвестицій.

Шифр НБУВ: Ж25176

4.У.378. Діагностика інноваційного вектора соціально-економічного розвитку національного господарства України в системі «влада — наука — підприємство» / М. В. Диха // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 6. — С. 16-22. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Наведено результати наукового пошуку щодо діагностики інноваційного розвитку соціально-економічної системи національного рівня в контексті ефективного функціонування триади — влада, наука, підприємство в довгостроковій перспективі, на засадах формування інноваційного потенціалу, як складової наявного національного потенціалу. Побудовано матрицю станів інноваційного потенціалу національної економічної системи; встановлено предмет дослідження діагностики в управлінні соціально-економічними системами; запропоновано математичний інструментарій діагностування довгострокового інноваційного розвитку національної економіки.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.379. Діджитал-технології фінансового забезпечення соціальної сфери / О. В. Насібова // Екон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 200-208. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

В епоху інформаційно-комунікаційних технологій врядування пріоритетів діджиталізації є обов'язковою умовою економічного зростання та підвищення якості життя населення. Діджитал-технології поступово проникають в усі сфери суспільного життя, в

діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, стимулюючи розвиток цифрового суспільства та побудови сервісної держави. Прагнення до європейських стандартів функціонування інституцій соціальної сфери, надання соціальних послуг, забезпечення фінансової стабільності системи соціального захисту, підвищення її прозорості та оптимізації адміністративних витратків зумовлює потребу у цифровій трансформації соціальної сфери, що передбачає впровадження інноваційних технологій, проведення ретроконверсії та створення єдиного інформаційного середовища соціальної підтримки і управління фінансовими ресурсами зазначеної сфери. Активізація цифрової трансформації впливає на перетворення системи мобілізації і використання фінансових ресурсів для забезпечення постійно зростаючих потреб соціальної сфери, відкриваючи нові можливості у зміцненні її фінансового потенціалу і вирішенні соціальних проблем. Разом з розширенням джерел фінансового забезпечення соціальної сфери через раціональне поєднання та використання державної, приватної, індивідуальної, суспільно-добровільної (благодійництва, гранти, донорство) підтримки населення спостерігається посилення орієнтації на діджитал-технології всіх її складових. Ці процеси потребують розробки та впровадження значної кількості заходів та програм реалізації новітніх каналів інформатизації враховуючи загрози застосування прогресивних механізмів організації та регулювання фінансових відносин. Зазначені питання актуалізуються у зв'язку з поглибленням трансформаційних процесів, несприятливих впливів пандемії COVID-19 на соціальну рівновагу, що вимагає розв'язання низки конкретних завдань стосовно виявлення нерезалізованих фінансових можливостей підвищення добробуту населення і визначення перспектив майбутнього стану системи фінансового забезпечення соціальної сфери. Завданнями дослідження є: розглянути доцільність використання діджитал-технологій фінансового забезпечення соціальної сфери; визначити перспективні методи залучення коштів у соціальну сферу в умовах цифрової трансформації суспільного розвитку; виявити переваги, можливості, недоліки та загрози застосування діджитал-технологій фінансового забезпечення соціальної сфери. Мета дослідження — визначення і обґрунтування прогресивних механізмів акумуляції та використання фінансових ресурсів для прискореного розвитку соціальної сфери. Висновки: діджитал-технології фінансового забезпечення соціальної сфери створюють комплекс переваг і можливостей для всіх учасників зазначеної сфери. Впровадження досягнень діджитал-технологій зумовлює інституційні трансформації фінансів соціального захисту населення, внаслідок чого мають сформуватися сучасні соціальні інститути.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.У.380. Інноваційно-інвестиційна діяльність у розвитку альтернативних джерел енергії: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / О. М. Бабина; Вінницький національний аграрний університет. — Вінниця, 2020. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Здійснено дослідження та доповнення теоретичних основ інноваційно-інвестиційної діяльності у розвитку альтернативних джерел енергії щодо уточнення понятійно-категорійного апарату. Виявлено та систематизовано особливості інноваційно-інвестиційної діяльності у розвитку альтернативних джерел енергії. Обґрунтовано шляхи імплементації світового досвіду інноваційно-інвестиційної діяльності для розвитку альтернативних джерел енергії в Україні. Запропоновано методичний підхід до рейтингування регіонів України за потенціалом для інноваційно-інвестиційної діяльності у сфері альтернативної енергетики. Здійснено аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності у розвитку альтернативних джерел енергії, що дозволило визначити домінуючі тенденції такої діяльності. Проаналізовано інвестиційні можливості підприємництва з позицій розвитку інноваційної діяльності у виробництві енергії з альтернативних джерел. Удосконалено економіко-математичне моделювання розвитку альтернативних джерел енергії, що надає змогу побудувати поліваріантні прогнози розвитку альтернативних джерел енергії в розрізі областей України, а також розробити механізм розвитку альтернативних джерел енергії. Запропоновано й обґрунтовано методичний підхід до оцінки ефективності розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності у виробництві альтернативних джерел енергії, який надає змогу здійснити всесторонню оцінку ефективності відповідно до сучасних суспільних вимог. Сформовані концептуальні засади інноваційно-інвестиційної діяльності для розвитку альтернативних джерел енергії обґрунтовують вектор екоцентричної трансформації національної економіки й енергетичної політики України.

Шифр НБУВ: РА446092

4.У.381. Інституційно-інноваційні чинники технологічного розвитку національної економіки України в умовах глобальної інформатизації / Р. Л. Лупак, О. В. Рудковський, Т. Г. Васильович, Я. П. Березівський // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 103-112. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

На етапі формування постіндустріального суспільства актуалізувалася проблема втілення стратегії переходу до інтелектуально орієнтованої моделі економічного розвитку, комплексної модернізації соціально-економічної системи держави, що пояснюється необхідністю вироблення нових підходів до забезпечення конку-

рентоспроможності національної економіки в системі світового господарства. Мета роботи — обґрунтування теоретико-методологічних засад і розробка практичних рекомендацій щодо впровадження інституційно-інноваційних чинників технологічного розвитку в цілях забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобальної інформатизації. Об'єктом дослідження є процес удосконалення державної політики забезпечення технологічного розвитку як основи конкурентоспроможності національного господарства. Обґрунтовано дуальний вплив інноваційної діяльності та інституційних чинників на зміцнення конкурентоспроможності національної економіки; охарактеризовано передумови, обсяги та ефективність технологічного розвитку національного господарства держави; визначено обсяги, чинники та перешкоди інноваційної діяльності; здійснено структурно-функціональний аналіз ефективності системи державного регулювання технологічного розвитку економічного комплексу держави; визначено інституційно-правовий базис технологічного розвитку економіки; обґрунтовано організаційно-економічні засоби та напрями розвитку інфраструктури науково-дослідної й інноваційної діяльності.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.382. Інформаційно-інноваційні активатори сучасних змін державно-приватного партнерства / С. В. Філіппова, О. Л. Малін // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 3. — С. 62-67. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Проаналізовано результати дослідження цифровізації економіки та інноваційного розвитку як передумови та активатори якісних змін державно-приватного партнерства (ДПП). Вони надають змогу стверджувати, що суть чотириетапної цифрової революції останніх часів складає перехід до діджиталізації; цифрова економіка як новий тип економіки виникає внаслідок цифрової революції; цифрова трансформація економіки — це процес розвитку різних ІТ-секторів для стимулювання створення інноваційних технологій в інших секторах економіки; ДПП в умовах цифровізації зіштовхується з новими технологіями, які відкривають нові привабливі для інвесторів сфери його виникнення; існує розрив між інноваційним потенціалом, продуктуванням інновацій, інноваційним середовищем і впливом останнього на інноваційний та соціально-економічний розвиток; методологію розвитку інноваційного середовища ДПП потрібно будувати на відході від сліпого копіювання визначених пріоритетів при плануванні проектів ДПП. Доведено існування інтерактивного саморозвитку як вимушеного та неминучого наслідку ДПП, що має інноваційно-цифрову технологічну основу. Обґрунтовано, що тренди та темпи розвитку ДПП в Україні за ознаками кількості, обсягу інвестування, структури угод, економічної діяльності та географічної локації відрізняються від світових, а ключові зміни та тренди регулювання розвитку ДПП 2020 р. мають позитивну динаміку та результати.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.383. Концептуальна основа державної підтримки інноваційного розвитку національної економіки / А. О. Мумладзе // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 4. — С. 10-17. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто концептуальну основу державної підтримки інноваційного розвитку національної економіки. Визначено основні напрями державної інституційної підтримки та стимулювання інновацій у національному макроекономічному середовищі. Визначено основні компоненти інноваційної діяльності у національному макроекономічному середовищі. Мета роботи — формування концептуальної основи державної підтримки інноваційного розвитку національної економіки. Доведено, що головним фактором сталого фінансово-економічного розвитку національної економіки в умовах трансформаційних перетворень є науково-технічний та технологічний прогрес. З'ясовано, що стимулювання та забезпечення інноваційно-інвестиційної активності у розвитку науково-технічного потенціалу в макроекономічному середовищі країни є основною місією державної підтримки інноваційного розвитку національної економіки. Доведено, що відтворення знань є основою функціонування інноваційної економіки, яке неможливо без ефективної й результативної системи акумулювання знань і їх практичного застосування, що ставить задачу збереження і розвитку національного середовища, генерації знань і компетенцій. Визначено елементи системного підходу державної підтримки інноваційного розвитку національної економіки. Висновки: з'ясовано, що системний підхід вимагає дослідження об'єктів державної підтримки, які сприяють інноваційному розвитку національної економіки і процесам функціонування господарюючих суб'єктів з урахуванням й у взаємозв'язку відповідних сегментів. Обґрунтовано, що у національному інноваційному середовищі заходи інституційного регулювання інноваційної сфери країни визначаються характером прямого або непрямого впливу. Визначено базові принципи розвитку національної інноваційної інфраструктури. Доведено, що забезпечення інноваційного розвитку національної економіки в контексті трансформації фінансово-економічних процесів базується на поєднанні екстенсивних та інтенсивних показників соціально-економічної системи країни.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.384. Оцінка рівня забезпеченості інвестиційно-інноваційного розвитку економіки України / Н. С. Ситник, Д. І. Вацяк // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 89-95. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — оцінка стану та дослідження динаміки інвестиційно-інноваційного клімату України як основи економічного зростання держави. Досліджено позиції України в міжнародних рейтингах, які характеризують інвестиційно-інноваційний клімат держави. Проаналізовано основні тенденції інвестиційно-інноваційного розвитку України. Встановлено, що наша держава володіє конкурентними перевагами, які є фактором її інвестиційної привабливості як для внутрішніх, так і для зовнішніх інвесторів. Україна має місткий внутрішній ринок, значний ресурсний, промисловий і сільськогосподарський потенціал, наявність достатньої кількості робочої сили, а також вигідне геополітичне розташування. Незважаючи на ряд соціальних, економічних і політичних проблем, наявних у нашій країні, інвестиції в українську економіку відбуваються постійно. Ефективне здійснення інвестиційної діяльності на сучасному етапі є основою для розвитку економіки України, забезпечення можливості її інтеграції в європейський соціально-економічний простір, що в подальшому буде сприяти підвищенню конкурентоспроможності підприємств. Доведено, що інноваційний розвиток є одним із пріоритетних напрямів для реалізації концепції сталого розвитку економіки України, його цілей і завдань в умовах конкурентного середовища.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.385. Розвиток інфраструктури національної інноваційної системи / Л. В. Олексенко // Екон. вісн. Донбасу. — 2021. — № 1. — С. 108-122. — Бібліогр.: 36 назв. — укр.

Здійснено аналіз виробничо-технологічних об'єктів інноваційної інфраструктури національної інноваційної системи. Проведено класифікацію об'єктів інноваційної інфраструктури шляхом групування їх у три підсистеми. Досліджено практику створення та функціонування українських технопарків, наведено функції органів управління технопарку. Розглянуто напрями діяльності наукових парків. Встановлено види бізнес-інкубаторів, які діють на території України. Приділено увагу типам індустріальних парків. З'ясовано проблеми, з якими стикаються індустріальні парки у сфері їх створення та функціонування. Виявлено фактори і проблеми, що впливають на функціонування об'єктів виробничо-технологічної інноваційної інфраструктури. Запропоновано подальші напрями дослідження цієї теми.

Шифр НБУВ: Ж25176

4.У.386. Система комплексного управління сферою поводження з твердими відходами в контексті збалансованого регіонального розвитку / П. В. Писаренко, М. С. Самойлік, О. Ю. Диченко, О. М. Руденко // Вісн. Полтав. держ. аграр. акад. — 2020. — № 3. — С. 125-134. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Проблема поводження з твердими відходами є однією з найбільш важливих еколого-економічних і соціальних проблем регіонального розвитку. Щорічно в Полтавській обл. утворюється близько 480 тис. т (1,6 млн м³) твердих побутових відходів, які видаляються на 377 санкціонованих полігонах та звалищах твердих побутових відходів та 4,5 млн т промислових відходів (з них 200 тис. т — небезпечні відходи). Спостережено тенденцію до щорічного збільшення утворення як промислових, у тому числі і небезпечних, так і побутових відходів. При цьому питання, орієнтовані на одержання бажаного ефекту використання потенціалу сфери поводження з відходами, як частини сукупного потенціалу економіки регіону з урахуванням екологічних факторів та як результату сукупної дії учасників сфери поводження з твердими відходами, до сих пір не одержали відповідного вивчення. Розроблено та науково обґрунтовано теоретико-концептуальну модель управління системою поводження з твердими відходами на регіональному рівні, на основі якої сформульовано алгоритм прийняття рішень у сфері поводження з відходами, визначено оптимальні управлінські стратегії у даній сфері і механізми їх реалізації. Розроблений алгоритм надає змогу вирішувати поставлені задачі оптимізації розвитку сфери поводження з твердими відходами при заданій множині змінних і параметрів стану системи для конкретного типу життєвого циклу відходів або розробити оптимальну систему поводження з ними виходячи із заданих параметрів системи у регіоні. Визначено цільові функції управління сферою поводження з відходами, які спрямовані на оптимізацію економічних, екологічних та соціальних критеріїв розвитку регіону. Надано рекомендації щодо удосконалення механізмів комплексного регіонального управління сферою поводження з твердими відходами по всіх етапах їх життєвого циклу, які сприяють досягненню екстремальних значень цільових функцій управління даної сфери. Одержані результати дослідження спрямовані на створення основ для розробки цільових програм охорони навколишнього природного середовища, управління відходами в контексті синергічного розвитку регіону.

Шифр НБУВ: Ж69944

4.У.387. Стратегічні аспекти економіко-енергетичної політики України в контексті сталого розвитку / О. В. Климчук,

С. В. Козловський, Р. В. Лавров // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 65-76. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — розробка стратегічних напрямів і запровадження регуляторних заходів щодо формування енергетичної політики України на засадах енергозбереження та розвитку відновлюваної енергетики. Систематизовано головні організаційно-економічні вектори розвитку енергетичної галузі, які пов'язані з формуванням сприятливого суспільно-політичного клімату щодо пріоритетності використання відновлюваних джерел енергії в паливно-енергетичному комплексі; розробкою світовим співтовариством ефективних методів державного та ринкового регулювання; узгодженням стратегії сталого розвитку світової економіки. Визначено, що політика енергозбереження має ґрунтуватися на гнучкому поєднанні державного регулювання та ринкового середовища для формування найбільш прийнятних механізмів стимулювання в конкретних економічних і політичних ситуаціях, що надає змогу одержувати найбільшу економічну вигоду. Встановлено, що впровадження процесів енергозбереження неможливе без масового використання відновлюваних енергосистем, які є універсальним ресурсом для переробки на потрібні види енергії, відзначаються енергетичною незалежністю, пов'язані з одержанням економічної вигоди та сприяють створенню екологічно чистого довкілля. У перспективі процеси енергозбереження, перехід національної економіки до широкого впровадження у виробництво наукомістких технологій і використання відновлюваних джерел енергії мають стати визначальними факторами енергетичної стратегії України.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.388. Стратегічні пріоритети інноваційного розвитку підприємства / І. Д. Падерін, Ю. Г. Горященко // Екон. вісн. Донбасу. — 2021. — № 1. — С. 103-107. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Здійснено критичний огляд досягнень цільових показників Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності та інших державних програм. Визначено переваги та важливість стратегічного інноваційного розвитку підприємства для суспільства і держави. Підкреслено виключну роль планування у системі управління інноваційним розвитком. Вказано на існуючі протиріччя між загальними напрямками та способами розв'язання проблем інноваційного розвитку (фінансування R and D, розвиток освіти тощо). Представлено матрицю застосування технічних інновацій за напрямками розвитку B2, C2, G2. Надано оцінку таймлайн проектам Міністерства цифрової трансформації, Міністерства освіти і науки, Національного банку України та інших державних органів, що регулюють інноваційний розвиток у країні. Доведено важливість посилення функцій контролю в управлінні інноваційним розвитком підприємства, зокрема, підсилення відповідальності державних органів за пріоритетні напрями: підприємство, наука, технології, інновації, космічна галузь, освіта. Запропоновано створення координуючого органу, здатного розробити і проконтролювати виконання єдиної стратегії інноваційного розвитку за участю усіх міністерств і відомств в умовах реальних українських економічних можливостей, порівнянних з фінансовими й технологічними.

Шифр НБУВ: Ж25176

4.У.389. Сучасний стан поводження із побутовими відходами: світовий досвід та українські реалії / О. І. Заклекта, О. Б. Мочук // Екон. вісн. ун-ту Переслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 112-120. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Наприкінці ХХ ст. перед світовою спільнотою постали виклики, пов'язані з загостренням глобальних екологічних проблем (впливом забруднення навколишнього природного середовища на здоров'я населення, стан екосистем та зміну клімату), це стало поштовхом до наукових пошуків найбільш ефективних важелів та інструментів зниження навантаження на довкілля. Враховуючи складну ситуацію, що склалася сьогодні в Україні щодо поводження з побутовими відходами необхідно змінити концептуальні підходи, тобто здійснити перехід від їх захоронення до запобігання, зменшення утворення відходів та запровадження сортування, переробку та використання. Доцільно використати найкращі європейські і світові практики управління відходами, щоб якомога швидше впровадити оптимальну модель у сфері поводження з відходами. З огляду на це, охорона навколишнього середовища та перехід до сталого розвитку економіки і екологічно збалансованої системи природокористування є одним із пріоритетних напрямів у сфері державного управління. Питанням формування стратегії поводження з відходами в країнах Європейського Союзу присвячено праці таких вітчизняних науковців, як Н. І. Романюк, Н. М. Корнійчук, В. Ю. Колесник, В. Л. Качурінер, Н. А. Громадської, В. В. Дереди, в яких вони досліджували основні принципи та засади її реалізації, а також здійснювали аналіз законодавчої бази ЄС у даній сфері. Мета роботи — оцінка сучасного стану поводження із побутовими відходами в розвинених країнах світу та формування даної стратегії в Україні. Завданнями дослідження є: розглянути європейську модель управління відходами; проаналізувати заходи із запобігання утворенню відходів в Європі; оцінити сучасний стан поводження із побутовими відходами в Україні; оцінка

Національної стратегії управління відходами в Україні. Теоретичною основою наукового дослідження є праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів з проблем поводження із побутовими відходами. Інформаційну базу дослідження становлять законодавчо-нормативні акти України, статистичні дані країн Євросоюзу та матеріали Державної служби статистики України. Розглянуто європейську модель управління відходами; проаналізовано заходи із запобігання утворенню відходів в Європі; здійснено оцінку сучасного стану поводження із побутовими відходами в Україні; розглянуто Національну стратегію управління відходами в Україні. Результати дослідження можуть бути використані місцевими органами влади з метою запобігання утворенню побутових відходів. Висновки: запобігання утворенню відходів займає першу сходинку у поводженні з ними. Згідно з Директивою ЄС про відходи це може відбуватися шляхом зменшення кількості відходів, зменшення несприятливого впливу відходів на довкілля та здоров'я людини, або ж через зменшення вмісту шкідливих речовин у матеріалах та продуктах.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.У.390. Управління відходами в циркулярній економіці / Р. Є. Зварич, З. З. Криль // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 148-153. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Визначено суть і особливості управління відходами в циркулярній економіці. Протягом останніх трьох десятиліть весь прогресивний світ прагне реалізувати на практиці концепцію сталого розвитку, яка передбачає формування балансу екологічних, економічних і соціальних аспектів. Роботу присвячено узагальненню та систематизації сучасних теоретичних і практичних підходів до досягнення цілей сталого розвитку. Проведено дослідження напрямів удосконалення управління відходами в циркулярній економіці. Увагу приділено концепції циркулярної економіки. Методологічною базою дослідження виступили концептуальні засади сталого розвитку, «зеленої» економіки, циркулярної економіки (економіки замкнутого циклу). Як основні методи роботи використано аналіз, синтез, класифікацію, спостереження, вивчення різноманітних джерел інформації. Доведено можливість і значущість урахування цілей сталого розвитку при управлінні загальними модернізаційними процесами в суспільстві й економіці. Виявлено, що розвиток зонтної концепції «зеленої» економіки, яка виступає інструментом досягнення значущих цілей, базується на концепції екологічно чистого виробництва, найкращих доступних технологій і циркулярної економіки. Розглянуто теоретичні та практичні основи циркулярної економіки як нового тренда реалізації концепції сталого розвитку. Вивчено нормативно-правові, ринкові, фінансові, інвестиційні, економічні, технологічні й організаційні чинники, що впливають на застосування принципів циркулярної економіки в Україні. Результати дослідження можуть слугувати основою для досягнення цілей сталого розвитку на різних рівнях і в сферах управління економікою за допомогою інструментарію економіки замкнутого циклу: циркулярних бізнес-моделей, ринків вторинної сировини, методів управління циклічністю виробництва та споживання.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.391. Methodological foundations of organizational and economic concept formation of energy saving / V. Byba, I. Miniailenko // Економіка і регіон. — 2021. — № 1. — С. 26-33. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Головним принципом економіки України є побудова енергоефективного суспільства, впровадження енергозберігаючих програм і проектів. Досліджено основні підходи вітчизняних і зарубіжних учених щодо трактування організаційно-економічного механізму енергозбереження як поєднання й упровадження цілей, імпульсів та управлінських дій, спрямованих на зниження витрат на енергоресурси. Визначено основні завдання концепції, метою яких є зменшення енергетичної залежності на основі науково обґрунтованих методів та інструментів. Сформовано принципи економічності, відповідальності, цілісності, комплексності, що покладено в основу розробленої методики. Узагальнено критерії оцінювання ефективності організаційно-економічної концепції енергозбереження, що ґрунтуються на збільшенні його потенціалу в процесі використання альтернативної енергетики й посиленні мотивації щодо зниження енергоємності виробництва. Побудовано методику формування концепції енергозбереження та розкрито сутність кожного етапу. Визначено джерела фінансування впровадження енергозберігаючих проектів. Розкрито мотиваційні заходи й методи стимулювання впровадження енергозберігаючих заходів. Зазначено одержані ефекти від реалізації концепції енергозбереження.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.У.142, 4.У.152, 4.У.159, 4.У.473

Інвестиції

4.У.392. Капітальне інвестування в економіці Львівської області: рейтингування, тенденції та напрями активізації

/ О. П. Савіцька, Н. В. Савіцька // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 48-56. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Обсяг капітального інвестування в економіці регіону — це індикатор, який сигналізує про рівень соціально-економічного розвитку; рівень життя населення; напрям інноваційного оновлення в будь-якій сфері економічної діяльності; спроможність реалізувати інвестиційні програми та проекти, а в підсумку — про зростання конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості як на вітчизняному, так і на міжнародному ринках. Саме тому кожне місто чи громада, регіон чи країна повинні приділяти значну увагу процесам активізації інвестування та створенню сприятливих умов і ринкової інфраструктури для залучення та стимулювання діяльності інвесторів. Для оцінювання сучасного стану та тенденцій розвитку капітального інвестування у Львівській обл. авторами визначено позиції області в рейтингу серед інших областей України за основними показниками капітальних інвестицій, які є у відкритому доступі та оприлюднені на офіційних сайтах Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Львівській обл. станом на 2019 р. Зокрема, наведено порівняльну характеристику Львівської обл. та України за обсягами, часткою області до загального обсягу в країні та регіоні, а також позицію в рейтингу серед областей за такими показниками: капітальні інвестиції за видами активів; капітальні інвестиції за джерелами фінансування; капітальні інвестиції за видами економічної діяльності; капітальні інвестиції в розрахунку на одну особу. Проаналізовано динаміку обсягів і темпів зростання капітальних інвестицій України та Львівської обл. за період 2010 — 2019 рр. Виявлено, що динаміка темпів зростання капітальних інвестицій Львівської обл. майже повторює динаміку по Україні. Дослідження показало, що за багатьма показниками Львівська обл. займає високі рейтингові позиції серед регіонів України, що підтвердило високі інвестиційний потенціал регіону та спроможність залучати значні фінансові ресурси для реалізації інвестиційних програм і проектів. Запропоновано напрями активізації капітального інвестування та поліпшення інвестиційного клімату Львівської обл.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.393. Особливості відбору іноземних цінних паперів для інвестиційної діяльності / В. В. Лагодієнко, А. В. Тригубченко // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 2. — С. 86-89. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Відбір акцій для інвестування є надзвичайно складним і відповідальним процесом. Процес інвестування — це купівля фінансових інструментів як із метою довгострокового володіння ними, так і з метою одержання стабільного прибутку. Мета дослідження — розробка практичних рекомендацій та встановлення критеріїв відбору цінних паперів до інвестиційного портфеля, зокрема для інвесторів, які ведуть діяльність на іноземному фондовому ринку. Виокремлено основні критерії, за якими інвестори мають відбирати акції до складу власного інвестиційного портфеля: наявність тренду; фінансова стійкість компанії; ліквідність акцій; історичні тенденції; правильний розподіл капіталу. Наявність тренду продемонстровано у роботі із залученням ліній Болінджера. В основі даного показника покладено один із базових індикаторів технічного аналізу, а саме середня плінна ціни за конкретний період часу. Для визначення фінансової стійкості обрано один із критеріїв відбору акцій до складу індексу S and P500, який щоквартально проводить комітет S and P Global Inc. Ліквідність акцій, основним індикатором якої є здатність швидко придбати або продати цінний папір з мінімальною різницею в ціні, залежить від обсягів торгів. На фінансових ринках, в тому числі на ринку акцій, сезонні тенденції також мають велике значення. Одним із головних правил при формуванні інвестиційного портфеля є диверсифікація, тобто розподіл капіталу серед декількох низько корельованих інструментів. Це надає можливість вирівняти криву дохідності портфеля, коли під час просадки одного активу інший демонструє ріст і навпаки. Висновки: зазначений перелік факторів відбору акцій для формування власного інвестиційного портфеля не є вичерпним. Для більш детального ознайомлення й аналізу акцій варто використовувати глибшу аналітику, звертаючи увагу на тенденції в середній сектору, новини компанії, фундаментальні показники, ціну, приналежність до індексу, країну походження компанії та ін. Однак, для початкового етапу формування інвестиційного портфеля зазначених п'яти критеріїв цілком достатньо.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.394. Шляхи підвищення інвестиційної привабливості національної економіки України / І. В. Паризький, В. В. Леонова // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 12. — С. 6-11. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто й обґрунтовано важливість формування стабільного інвестиційного клімату в Україні та фактори, які на нього впливають, один із важливих факторів розвитку економіки України — іноземні інвестиції та шляхи покращання інвестиційного іміджу нашої країни.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.395. Ensuring coordination of interregional cooperation and investment innovative activity / O. Kulakov // Економіка

і регион. — 2021. — № 1. — С. 34-38. — Бібліогр.: 17 назв. — англ.

За умов обмеженості інвестицій забезпечення координації міжрегіонального співробітництва й інвестиційно-інноваційної діяльності — це основа розвитку України. Статистичні дані щодо інвестування різних напрямів діяльності, що є основними показниками інвестиційного розвитку економіки України, показують відсутність суттєвого прогресу в забезпеченні координації міжрегіонального співробітництва та інвестиційно-інноваційної діяльності. Сучасний ефективний розвиток міжрегіонального співробітництва й інвестиційно-інноваційної діяльності неможливий без надходження іноземних інвестицій. На сучасному етапі розвитку економіки України є важливим, щоб напрям міжрегіонального співробітництва та інвестиційно-інноваційної діяльності держави мав на меті стимулювання залучення іноземних інвестицій в українську економіку. Отже, потрібно забезпечувати координацію міжрегіонального співробітництва й інвестиційно-інноваційної діяльності, враховуючи перспективні напрями розвитку економіки, для підвищення інвестиційної привабливості України та її регіонів. Проведене дослідження показує, що спостерігається зростання обсягу прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності. Досліджено, що тенденція ефективності прямого іноземного інвестування в Україні відносно розвитку економіки є негативною для виявлення рівня розвитку економіки. Проаналізовано зростання співвідношення обсягу прямих іноземних інвестицій на одну особу в процентах з метою виявлення необхідності підвищувати міжнародну інвестиційну привабливість України. Доведено, що для підвищення рівня іноземного інвестування необхідно сприяти розвитку напрямів міжрегіонального співробітництва, серед яких: економічне зростання, гідні умови праці, реалізація якісної освіти, інформаційно-комунікаційні технології, розвиток туризму, зовнішня торгівля, аграрний сектор, розвиток будівництва, транспортна інфраструктура, навчання персоналу організацій, розвиток промисловості та енергетики.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.У.274, 4.У.384, 4.У.672, 4.У.783

Матеріальний добробут населення

4.У.396. Аналіз чинників впливу на якість життя населення України / О. Ю. Полякова, О. В. Грипич, О. М. Левада // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 199-206. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Розроблено методичні рекомендації щодо оцінювання факторів впливу на якість життя населення України. Запропоновано алгоритм для аналізу факторів впливу на якість життя населення України, який включає послідовність етапів: формування інформаційного масиву даних показників рівня та якості життя населення в розрізі регіонів України; виявлення чинників впливу на якість життя населення України (вибір методу екстракції факторів, визначення кількості факторів, оцінку факторних навантажень, обертання факторів (за необхідності), інтерпретація факторів); розробка пропозицій щодо модифікації соціальних стандартів. Узагальнення результатів факторного аналізу за 2004 — 2018 рр. надало змогу виділити фактори впливу на якість життя населення України: матеріальний добробут; демографічний розвиток; безпека; розшарування населення; доступність медичної допомоги; екологічна безпека. При формуванні соціальних стандартів необхідно враховувати не лише нормативи матеріальних статків (дохід на одну особу) та забезпечення базових потреб населення (доступність продуктів харчування), але також доступність медичного обслуговування, освітніх послуг і безпечних умов життя. В Україні посилюється розшарування населення, тому соціальні стандарти мають бути спрямовані на зменшення цього розшарування, у тому числі в регіональному розрізі за рахунок стабілізації місцевих бюджетів. Тісний зв'язок показників зайнятості та матеріального добробуту свідчить про необхідність стимулювати зайнятість населення. Убезпечення населення від негативних наслідків погіршення екологічного стану має стати одним із напрямків взаємодії соціальної політики та політики щодо охорони навколишнього середовища.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.397. Інвестиції домогосподарств України: аналіз динаміки та виклики в умовах нової соціо-економічної реальності / Г. С. Лопушняк, А. М. Шандар // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 9. — С. 106-115. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

На підставі аналізу теоретичних підходів до трактування поняття «інвестиції» визначено та деталізовано джерела і напрями інвестування домогосподарств в Україні, а також ефект від їх вкладення. Проаналізовано масштаби та сучасні тренди інвестиційної активності домогосподарств відповідно до окреслених напрямів інвестування. Обґрунтовано причини зниження інвестиційної активності домогосподарств в Україні, зокрема порушено проблематику інвестування в умовах розгортання світової пандемії коронавірусу COVID-19.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.398. Інвестиційна поведінка домогосподарств в умовах невизначеності: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.07 / І. М. Козлова; Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». — Полтава, 2021. — 19 с.: рис., табл. — укр.

Дисертацію присвячено розробленню науково-теоретичних засад, методичних і практичних рекомендацій щодо інвестиційної поведінки домогосподарств за умов невизначеності. Поглиблено теоретичні положення щодо трактування суті понять «інвестиційна поведінка домогосподарств» і «невизначеність» у контексті інвестиційної поведінки. Сформульовано методичний підхід до аналізу структури доходів і витрат домогосподарств на всіх рівнях економіки в контексті визначення інвестиційної поведінки домогосподарств. Сформовано методичний підхід до оцінки рівня невизначеності під час інвестиційної поведінки домогосподарств. Уточнено класифікацію інвестиційних витрат домогосподарств як напрямів їхньої інвестиційної поведінки. Побудовано матрицю вибору напрямів інвестиційної поведінки домогосподарств, яка дозволяє виокремити напрями інвестиційної діяльності залежно від рівня економіки та рівня невизначеності. Обґрунтовано аналітичне забезпечення оцінки й аналізу інвестиційної поведінки домогосподарств за умов невизначеності на макро-, мезо та мікроекономічному рівнях.

Шифр НБУВ: РА448311

Відтворення

4.У.399. Державне регулювання соціально-економічного відновлення Українського Донбасу (мемуарно-аналітичний огляд альтернативних варіантів державних рішень, прийнятих у 1991 — 2020 рр.). Ч. 2. Стратегічне соціальне планування унітарної держави в умовах впровадження бюджетного федералізму / В. Ф. Столяров // Екон. вісн. Донбасу. — 2021. — № 1. — С. 197-219. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Розкрито можливості впровадження доктрини трьох «С»: соціальне прогнозування, соціальне планування і соціальне управління при формуванні стратегій регіонального розвитку Луганської і Донецької обл. та України в цілому. Розглянуто основні складові бюджетного федералізму унітарної держави з визначенням узгоджених меж фінансової самостійності Українського Донбасу і державного регулювання відтворення господарської і життєвої діяльності населення. Результати дослідження, предметом якого стали провідні складові науково-методичного забезпечення соціально-економічного відновлення Українського Донбасу, представлено у формі мемуарно-аналітичного огляду доленосних державних і можливих альтернативних варіантів авторських рішень. Об'єкт дослідження — хронологія, суть, зміст та обґрунтованість прийнятих рішень. Робочою гіпотезою погляду було з'ясування витоків громадсько-військового конфлікту між органами загальнонаціональної влади 2014 р. і населенням Українського Донбасу за виявленням причин і чинників трагедії обох сторін 7-річної давнини через поняття «терор» і «тероризм». Розглянуто визначені Вікіпедією ознаки державного і міжнародного тероризму і узагальнено їх прояв у національній економіці в процесах впровадження англосаксонської моделі ринкової економіки відкритого типу. Розкрито зменшення ролі державного впливу на регіональний розвиток при розробці стратегії довгострокового розвитку для досягнення 7-ми Цілей Розвитку Тисячоліття (ЦРТ) до 2015 р. та 17-ти Цілей Сталого Розвитку (ЦСР) на період до 2030 р. Виявлено відсутність «дерева цілей» по ієрархії та за часом його узгодженості з індикаторами ЦРТ, ЦСР та людського розвитку. Виявлено тісний зв'язок Міжнародного геополітичного бізнесу з проведенням Першого (2004 р.) і Другого (2014 р.) Майданів в м. Київ, запуску проекту «АТО». Розкрито авторські варіанти державних рішень стосовно переходу унітарної України на модель бюджетного федералізму для укріплення її незалежності і суверенності як альтернативи проекту «АТО». У протилежність умисно сфальсифікованій інформації щодо рейтингової оцінки 2013 р. регіонального людського розвитку в Луганській і Донецькій обл. згідно Національних методик 2001, 2012 рр. доведено можливість прогнозування 33 показників Індексу регіонального людського розвитку: 22 показників-стимуляторів розвитку та 11 показників-дестимуляторів розвитку. Завдяки цьому визначено стратегічні і операційні цілі соціально-економічного відновлення Луганської і Донецької обл. Українського Донбасу.

Шифр НБУВ: Ж25176

4.У.400. Динаміка інтегральних показників рівня сталості економіки України та агропромислового комплексу в Україні / К. Б. Козак // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 3. — С. 52-56. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Сучасна стадія суспільно-економічного розвитку демонструє зміну світогляду на основі екологічної і одночасно гуманістичної етики. Відповідно, оцінка реального стану національної економіки, розробка ефективної державної економічної політики потребує врахування не лише суто економічних чинників. Вивчення стійкого економічного розвитку на основі статистичних показників,

що конкретизуються у макроекономічних, регіональних та галузевих показниках еколого-економічного розвитку і показниках якості життя надає можливість окреслювати області сталості, межі, що представляють собою «коридор» прийнятних відхилень від однозначної траєкторії. Мета дослідження — розробка методичних засад щодо інтегрального оцінювання рівня сталості економічного розвитку економіки України та її агропромислового сектора. Запропоновано авторський комплексний підхід до оцінки рівня сталості в територіально-галузевому розрізі, що ґрунтується на розрахунку інтегральних показників економічного, соціального, екологічного, інфраструктурного блоків на основі нормування вихідних показників із врахуванням їх стимулюючого та дестимулюючого характеру за середньоарифметичним значенням. Представлено індикатори економічного блоку сталості розвитку національного рівня. Висвітлено динаміку інтегральних показників рівня сталості економіки України та агропромислового комплексу в Україні. Теоретико-прикладне значення використання авторської методики оцінки рівня сталості в агропромислому комплексі реалізовано в ідентифікації «вузького місця» в дотриманні умов сталого розвитку зазначеного сектору, що об'єктивується у фактор забезпечення екологічності виробництва. Встановлено, що розвиток агропромислового сектора в межах стратегії переважання факторів екстенсивного характеру, домінування економічних детермінант функціонування відбилося у нехтуванні екологічними параметрами.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.401. Пропозиції та зауваження до проекту Концепції економічного розвитку Донецької та Луганської областей / О. І. Амоша, Ю. С. Залознова, О. Ф. Новікова, Н. Ю. Брюховецька, І. П. Булеєв, В. І. Ляшенко, Г. З. Шевцова, О. С. Вишневіський, О. В. Панькова, І. П. Петрова, М. О. Солдак, Д. Ю. Череватський, О. Ю. Касперович // Екон. вісн. Донбасу. — 2021. — № 1. — С. 186-196. — укр.

Запропоновано бачення стратегічного майбутнього Донбасу як регіону високої технологічної культури, який має розвиватися на основі неоіндустріальної моделі модернізації шляхом запровадження новітніх вітчизняних і світових досягнень науки та техніки. Обґрунтовано необхідність розробки стратегічного курсу розбудови ідеології промислового розвитку Донецького регіону в умовах впливу зовнішніх та внутрішніх викликів і загроз. Це необхідно для відновлення промислового комплексу України, розвитку інтелектуального, наукового, виробничого і кадрового потенціалу регіону, досягнення високих якісних стандартів виробництва. Запропоновано напрями та механізми реалізації цієї ідеї шляхом застосування можливостей платформної економіки, інформаційно-комунікативних і цифрових технологій, що надає змогу значною мірою підвищити кількість потенційних учасників реалізації Стратегії, залучити додаткові ресурси, забезпечити конкурентність, прозорість, оперативність їх взаємодії та взаємо-вигідної співпраці. Розкрито базові умови, наявні інституційні можливості для реалізації Стратегії воз'єднання, відродження і розвитку Донецької та Луганської обл. Розглянуто інституційні умови — переважання економіки Донбасу. Обґрунтовано пропозиції до Плану заходів для подолання перешкод та активізації дій щодо відродження Донбасу в політичній, соціальній та інформаційній сферах, питаннях реінтеграції та встановлення миру. Ключова позиція авторів полягає в такому: Донбас — це регіон, який здатен зберегти за собою роль індустріального центру України і розвиватися на засадах неоіндустріальної моделі шляхом запровадження новітніх технологій Індустрії 4.0, ІКТ, штучного інтелекту. Донбас — це територія потужного інноваційно-інвестиційного зростання, здатна забезпечити високу конкурентоспроможність економіки регіону й України загалом. Для цього необхідна реалізація стратегічного курсу України на розбудову промислового комплексу країни, розвитку конкурентоспроможності національної економіки та промислових регіонів.

Шифр НБУВ: Ж25176

4.У.402. Стратегічне цілепокладання як системоутворюючий фактор стратегування соціально-економічного розвитку країни / Н. І. Ісаєва // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 6-11. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Стратегування сьогодні — це єдиний технологічний комплекс і безперервний процес побудови Національної стратегії соціально-економічного розвитку. Національна стратегія — комплексний документ, що містить найважливіші напрями, механізми, методи державного управління, які спираються на довгострокові пріоритети, цілі та завдання політичних органів державної влади. З метою реалізації Національної стратегії розробляються документи системи державного стратегічного управління, узгоджені за довгостроковими соціальними й економічними цілями та пріоритетами. Тому створення механізму цілепокладання на сучасному етапі розвитку України є ключовим напрямком формування системи стратегування. Мета роботи — дослідження теоретичних засад цілепокладання, визначення місця та ролі стратегічного цілепокладання у процесі стратегування соціально-економічного розвитку на національному рівні. Обґрунтовано, що стратегічне цілепокладання є системоутворюючим фактором стратегування та основоположним процесом розробки або актуалізації Національної стратегії та утворює дерево цілей, що складається

з таких обов'язкових елементів: стратегічне бачення, місія, пріоритети, цінність, генеральна ціль, стратегічні цілі, операційні цілі. Проведено аналіз проблем цілепокладання в стратегіях соціально-економічного розвитку України, регіонів та надано рекомендації щодо вдосконалення системи стратегічного цілепокладання. Розроблено комплексний механізм стратегічного цілепокладання для практичного використання в процесі побудови або актуалізації стратегій різних рівнів. Запропонований механізм стратегічного цілепокладання спрямовано на врахування специфіки суб'єкта стратегування, визначення концептуальних основ стратегування, формулювання та затвердження дерева цілей при побудові Національної стратегії соціально-економічного розвитку, включає в себе стандарти участі громадськості у процесі стратегічного цілепокладання.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.403. Тіньова економічна діяльність, яка здійснюється з використанням фінансових пірамід: поняття та сутність / О. М. Антонова // Актуал. проблеми економіки. — 2021. — № 1. — С. 61-71. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Проведено аналіз поняття та суті тіньової економічної діяльності, яка здійснюється з використанням фінансових пірамід (ФП) і за відсутності терміну «ФП» у законодавстві України та Законах спрямованих на протидію «організації діяльності по залученню грошових коштів або іншого майна...», запропоновано власне визначення тіньової економічної діяльності, яка здійснюється з використанням ФП. Здійснено класифікацію підходів до визначення феномена ФП.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.404. Фінансові стратегії управління економічним розвитком: навч. посіб. / О. Д. Гордей; Університет державної фіскальної служби України. — Ірпінь: Ун-т ДФС України, 2021. — 263 с.: табл. — (Серія «Податкова та митна справа в Україні»; т. 174). — Бібліогр.: с. 260-263. — укр.

Розкрито зміст процесу формування, затвердження, реалізації та моніторингу за впровадженням фінансових стратегій управління розвитком суб'єктів економічної діяльності. Досліджено сучасні тенденції та характерні риси побудови фінансових стратегій управління розвитком. Висвітлено впливи і протиріччя як джерела розвитку соціально-економічних систем. Охарактеризовано матричні методи формування корпоративної стратегії підприємства. Розглянуто модель дослідження компонентного складу часового ряду інтегрального показника рівня розвитку підприємства. Увагу приділено концепції розробки корпоративної стратегії підприємства.

Шифр НБУВ: ВА854030

4.У.405. Формування неоіндустріальної стратегії економічного розвитку в умовах реструктуризації національного господарства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / Р. І. Шелетько; Національна академія державного управління при Президентові України. — Львів, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Дисертацію присвячено вдосконаленню концептуальних підходів і методико-практичних положень формування неоіндустріальної стратегії економічного розвитку в умовах реструктуризації національного господарства. Розглянуто наукову суть поняття неоіндустріальної стратегії економічного розвитку як довгострокового, цілеспрямованого та послідовного комплексу заходів у формі узгодженої програми або плану дій уповноважених органів влади із урахуванням їх інституційної спроможності та внутрішніх і зовнішніх чинників відповідної державно-управлінської діяльності, спрямованої на вирішення пріоритетних цілей та завдань розвитку національної економіки, окремих її галузей або секторів. Узагальнено міжнародний досвід неоіндустріальних структурних зрушень. Досліджено сучасний стан промислового сектора України, який характеризується наявністю значних диспропорцій. Проведено аналіз інституційного середовища України за допомогою глобальних індексів, оцінку нормативно-правової бази та огляд стану державного програмування щодо забезпечення неоіндустріальних перетворень. Визначено мету, напрями і пріоритетні цілі формування неоіндустріальної стратегії із урахуванням впливу внутрішніх і зовнішніх чинників. Розроблено науково-практичні рекомендації та пропозиції з удосконалення інструментарію державної політики щодо реструктуризації національного господарства в контексті завдань формування стратегії неоіндустріального розвитку економіки України.

Шифр НБУВ: РА448320

4.У.406. Чинники постковідного відновлення зростання економіки України у 2021 — 2022 роках / Г. Ю. Яценко // Економіка і прогнозування. — 2021. — № 2. — С. 52-68. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Зважаючи на негативний вплив пандемії COVID-19 на світову економіку, в дослідженні зроблено акцент на більш високій ризик виникнення негативних довгострокових наслідків пандемії в країнах з економіками, що розвиваються (зокрема в Україні). Зазначене пояснюється обмеженою фіскальною підтримкою економіки цих країн, на протигагу численним заходам урядів розвинутих країн, спрямованих на підтримку громадян і бізнесу під час коронакризи. Руйнівні довгострокові наслідки коронакризи для економіки та населення бідніших країн проявлятимуться до

тих пір, поки уряди не вживуть заходів щодо економічного відновлення та стимулювання економічного зростання України. На основі виокремлення основних рушіїв економічного зростання України в 2016 – 2019 рр., а також узагальнення досвіду постковідного відновлення економік інших країн (зокрема, Австралії, США, країн ЄС, Японії та передових країн Азії) в дослідженні пропонується шляхи відновлення української економіки та мінімізації негативних наслідків пандемії COVID-19. Запропоновано сприяти відновленню української економіки через: розширення внутрішнього попиту (як споживчого, так і інвестиційного) та активізацію інноваційного розвитку. Як показав аналіз міжнародного досвіду, споживчий попит в умовах пандемії варто стимулювати, зокрема шляхом: розвитку внутрішнього туризму; допомоги малому бізнесу в урізноманітненні каналів продажів; стимулювання попиту на онлайн-ринку. Визначено, що для стимулювання інвестиційного попиту варто робити акцент на розвитку інфраструктури; запровадженні тимчасових інвестиційних стимулів; перенесенні збитків, одержаних у попередні податкові періоди. Запропоновано активізувати інноваційний розвиток України шляхом: створення середовища, сприятливого для розвитку малих інноваційних підприємств (стартапів); нарощення витрат на дослідження та розробки; інтеграції бізнесу, освіти та дослідницьких організацій.

Шифр НБУВ: Ж23373

Економічні ризики

4.У.407. Загрози економічній безпеці країни та методологічні підходи до її оцінювання / Д. В. Рябих, І. Ю. Штулер // Актуал. проблеми економіки. – 2020. – № 10. – С. 22-31. – Бібліогр.: 19 назв. – укр.

Розглянуто важливе завдання – виявлення чинників економічної безпеки країни та методологічних підходів до її аналізу. Під чинниками економічної безпеки слід розуміти певні загрози для національної економіки (наприклад, неможливість доступу до ресурсів, дезорганізація господарської діяльності, що може призвести до розпаду економічної системи країни, втрата рівності економікою, тощо). Загрози економічній безпеці країни виникають унаслідок впливу зовнішніх і внутрішніх факторів (недобросовісна конкуренція певних економічних суб'єктів, неефективне державне управління, тощо). Розглянуто підходи, які використовуються для діагностики економічної безпеки та притаманні їй недоліки. Запропоновано основні етапи діагностики економічної безпеки. З'ясовано, що метою діагностики економічної безпеки є не лише аналіз та оцінка поточного стану економіки країни, а й проведення ретроспективного аналізу показників економічної безпеки для визначення можливого стану економіки у майбутньому, що сприятиме формуванню ефективних механізмів забезпечення економічної безпеки.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.408. Основні підходи до оцінювання економічної та фінансової безпеки: сутність і напрями вдосконалення / О. О. Солодовнік // Бізнес Інформ. – 2021. – № 2. – С. 6-12. – Бібліогр.: 21 назв. – укр.

Сучасна світова фінансово-економічна криза, зумовлена поширенням пандемії COVID-19, актуалізує проблему вдосконалення основних підходів до оцінювання економічної та фінансової безпеки систем всіх рівнів управління. Мета роботи полягає в розкритті суті та аналізі основних підходів до оцінювання економічної та фінансової безпеки держави, регіону, підприємства задля обґрунтування напрямів удосконалення методичного базису забезпечення економічної та фінансової безпеки систем різного рівня управління відповідно до новітньої хвилі викликів і загроз. На підставі дослідження наукових публікацій виокремлено та охарактеризовано основні підходи до оцінювання економічної та фінансової безпеки систем всіх рівнів управління – індикаторний і функціональний; обґрунтовано напрями їх удосконалення: розширення існуючої системи індикаторів за рахунок включення до її складу індикаторів раннього запобігання кризовим явищам в інших сферах суспільного життя, що можуть підірвати економічну та фінансову стабільність; обґрунтування наукових положень щодо застосування мультиплікативної форми інтегрального показника. Запропоновано вдосконалити офіційний підхід до розрахунку рівня економічної безпеки України шляхом включення до системи індикаторів економічної безпеки індикатори екологічної безпеки. Акцентовано увагу на необхідності подальшого розвитку сценарного підходу до оцінювання економічної та фінансової безпеки держави, регіону, підприємства, що надає змогу одержати оцінку рівня безпеки об'єкта дослідження в середньо- та довгостроковій перспективі та при середньому чи високому ступені невизначеності.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.409. Поведінковий підхід до забезпечення економічної безпеки / О. М. Матвеева, О. М. Бондаренко, О. П. Дуксенко // Бізнес Інформ. – 2021. – № 5. – С. 385-389. – Бібліогр.: 8 назв. – укр.

Мета роботи – дослідження поведінкового підходу до забезпечення економічної безпеки в період розвитку економіки в умовах пандемії. Визначено роль і значення управлінських рішень, доведено їх спроможність викликати надзвичайні реакції в економічній сфері. Проведено критичний аналіз суті економічної безпеки держави, регіону, підприємства. Наведено суб'єкти та об'єкти економічної безпеки держави, регіону, підприємства. Визначено чинники дестабілізації, породжені пандемією, що є причиною виникнення та розвитку кризових ситуацій, викликаних загрозами економічній безпеці держави, регіону та підприємства. Науковий підхід до забезпечення економічної безпеки представлено у твердженні, що в комплексі заходів, які формують систему економічної безпеки держави, регіону, підприємства, найбільше значення має система запобігання загрозам, що зароджуються з урахуванням умов пандемії. З позицій економічної безпеки важливо оцінювати та прогнозувати вплив усіх очікуваних загроз, а також економічних і неекономічних впливів на їх хід. Зазначено, що стратегічне управління процесами економічного розвитку в умовах пандемії викликає об'єктивну необхідність органів державної влади мати концепцію національної безпеки, рівень якої залежить від того, наскільки ефективні управлінські рішення як на рівні підприємства, так і на державному рівні; наскільки фахівці спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати негативні наслідки певних складових зовнішнього та внутрішнього середовища в умовах пандемії. Доведено, що відносно незначний вплив поведінкового підходу в управлінні здатен зніщувати ланцюг глибоких змін в економічній системі, причому досить часто з непередбачуваними наслідками, що зумовлює необхідність експертизи схвалюваних рішень на предмет їх економічної безпеки, причому повноваження органів управління у період пандемії мають бути продовженням їх функціональних обов'язків.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.410. Причини та наслідки послаблення економічної безпеки в умовах ринкової трансформації економіки України / О. М. Антонова // Актуал. проблеми економіки. – 2020. – № 10. – С. 6-21. – Бібліогр.: 45 назв. – укр.

Розглянуто принципи та наслідки послаблення економічної безпеки в умовах ринкової трансформації економіки України. Одним із найважливіших завдань державного регулювання господарської системи є досягнення високого рівня економічної безпеки. Найбільшу небезпеку для економіки України становлять світові фінансово-економічні кризи, уповільнення темпів економічного зростання, збільшення масштабів зовнішньої заборгованості, безробіття, зuboжіння населення, вичерпання природних ресурсів, погіршення стану навколишнього середовища тощо. Для подолання цих загроз необхідно застосувати увесь комплекс інструментів економічної політики. Серед головних причин послаблення економічної безпеки України виділено спадну динаміку обсягу національного виробництва, високе безробіття, низьку заробітну плату та нелегальну трудову міграцію.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.411. Сутність економічної безпеки та її система управління / І. Ю. Штулер, Д. В. Шевченко // Актуал. проблеми економіки. – 2020. – № 11. – С. 59-71. – Бібліогр.: 25 назв. – укр.

Проведено аналіз наукового надбання та визначено, що проблема безпеки ще за давніх часів приймалася як найважливіша. За результатами критичного аналізу виокремлено ознаки, за якими систематизовано такі підходи до визначення економічної безпеки. На підставі узагальнення різних точок зору науковців щодо визначення економічної безпеки та з використанням логічного методу виокремлено її суттєві ознаки. Вони стали основою власного визначення економічної безпеки, наданого з використанням комплексного підходу. З використанням загальних підходів побудовано систему управління економічною безпекою підприємства.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.412. COVID-19 and its impact on Ukrainian economy / V. Onyshchenko, S. Sivitska, A. Cherviak // Економіка і регіон. – 2021. – № 1. – С. 6-14. – Бібліогр.: 9 назв. – англ.

Досліджено вплив COVID-19 на економічну ситуацію в Україні. Визначено темпи приросту захворюваності на території України й інших країн світу. Виконано аналіз та визначено соціально-економічні втрати у різних галузях економіки. Визначено перелік запроваджених карантинних заходів на території України, які мали найбільш вагомий негативний результат. Досліджено галузі економіки, котрі мали змогу продовжувати свою діяльність в умовах карантину та збільшили свої прибутки. Здійснено порівняльний аналіз прогнозованого рівня ВВП за різними джерелами інформації на наступний період. Проаналізовано експертну оцінку стану світової економіки за результатами консенсус-прогнозу та сформовано шкалу найбільших загроз для економічного відновлення в Україні. Досліджено комплекс дій з подолання кризових явищ, який складається з двох напрямів: коротко- й середньострокової перспективи. Аргументовано доцільність та аспекти впровадження кожного з напрямів. Визначено необхідність для України формування власної антикризової політики, короткострокових заходів і методів мінімізації

негативних проявів пандемії, що визначають основні етапи у відновленні економічної стабільності. З метою формування актуального, дієвого та оперативного плану мінімізації впливу пандемії на економіку України було проаналізовано ключові елементи економічних і соціальних заходів країн світу, спрямованих на обмеження негативних впливів пандемії, й порівняно їх із заходами, уведеними на території України.

Шифр НБУВ: Ж24790
Див. також: 4.С.37, 4.У.201

Управління. Менеджмент. Маркетинг

4.У.413. Актуальні проблеми сучасного управління в соціально-економічних, гуманітарних та технічних системах: зб. наук. пр. за матеріалами XVII Міжнар. наук.-практ. конф., 19 листоп. 2021 р., [м. Одеса] / ред.: О. Ф. Каракасіді, І. А. Топалова, В. М. Пьохов, О. А. Золотарьова; ПрАТ ВНЗ «Міжрегіон. акад. упр. персоналом». — Одеса: Лерадрук, 2021. — 191 с.: рис., табл. — Бібліогр. в кінці ст. — укр.

Висвітлено актуальні проблеми адміністрування, економічні, логістичні та технічні проблеми управлінської діяльності. Розглянуто державне управління як основу стратегічного соціально-економічного розвитку. Розкрито суть і особливості формування глобальних ланцюгів доданої вартості на прикладі агропродовольчих ринків. Наведено теоретико-методичні засади системи мотивації та стимулювання праці персоналу на підприємстві. Розглянуто сучасний стан розвитку внутрішньої та зовнішньої логістики ринку плодово-ягідної продукції України. Описано особливості вітчизняних і зарубіжних методичних підходів до нормування праці на підприємствах. Висвітлено політико-правові, історичні, психологічні, культурні та філософські аспекти управління. Увагу приділено окремим питанням монополізації і деолігархізації в Україні. Проведено моніторинг якості надання адміністративних послуг. Акцентовано також на загальному підході до вивчення українського етносу. Описано особливості державної політики у сфері захисту інтелектуальної власності в Японії та Китаї.

Шифр НБУВ: ВА852889

4.У.414. Визначення напрямів розвитку національної економіки в умовах реформ на основі забезпечення дієвого публічного управління в Україні / Г. М. Шумська, В. І. Мельник // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 102-107. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — обґрунтування провідних напрямів розвитку національної економіки в умовах реформ на основі забезпечення дієвого публічного управління в Україні, що дасть змогу досягти високого суспільного розвитку в країні. Розкрито значення підвищення дієвості здійснення інноваційної діяльності в органах влади для забезпечення ефективності системи публічного управління й адміністрування в Україні в умовах реформ. Установлено зв'язок між процесом досягнення розвитку національної економіки та процесом забезпечення результативної інноваційної діяльності органами влади, що ґрунтується на здійсненні дієвого публічного управління й адміністрування. Визначено основні перешкоди проведення ефективної інноваційної політики в країні. Дістав подальшого розвитку комплексний підхід до забезпечення дієвої інноваційної діяльності в органах влади, який, на відміну від існуючого, акцентує увагу на вдосконаленні нормативно-правового, інституційного, кадрового, мотиваційного, науково-методичного, інформаційно-комунікаційного та фінансового забезпечення інноваційної діяльності в органах влади. Використання запропонованого підходу до забезпечення дієвої інноваційної діяльності в органах влади надасть змогу досягти сталого розвитку національної економіки в країні. Запропоновано напрями розвитку національної економіки країни, які ґрунтуються на забезпеченні дієвого публічного управління інноваційною діяльністю органів влади в Україні в умовах реформ: реалізація інноваційної кадрової політики, яка надасть змогу сформулювати необхідні професійні компетентності в публічних службовцях і зменшить опір інноваціям на основі прискорення їх готовності до цих інновацій; використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення рівня професійної мобільності службовців під час інноваційної діяльності; запровадження управлінських інновацій органами влади для підвищення спроможності громад і зменшення дефіциту місцевих бюджетів; активізація проектної діяльності органів влади; посилення інституційного забезпечення інноваційної діяльності в органах влади для підвищення ефективності процесу координації та підтримки цієї діяльності та створення сприятливого інноваційного середовища в країні.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.415. Використання сучасних інформаційних комп'ютерних технологій, як головна умова прийняття ефективних маркетингових рішень / Н. Д. Лужаниця, Ю. В. Костинєць // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 11. — С. 81-87. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто важливість і необхідність застосування новітніх комп'ютерних технологій під час управлінської діяльності маркетингового відділу. Визначено ряд переваг застосування комп'ютерних технологій в управлінні підприємством: під час установлення завдань і цілей, розроблення планів майбутнього розвитку підприємства. Наведено визначення та напрями застосування комп'ютерних технологій. Систематизовано та наведено приклади застосування комп'ютерних технологій, що використовуються на різних етапах маркетингової діяльності підприємством.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.416. Информационная модель управления проектами области информационных технологий в условиях гибкой методологии Scrum / Т. А. Прокопенко, О. В. Лавданская // Проблемы упр. и информатики. — 2021. — № 2. — С. 129-138. — Библiogр.: 17 назв. — рус.

Неоднозначные ситуации, которые могут повлиять на ход реализации проекта в любой сфере, непредсказуемы по своей сути, требуют учета достаточно новых и сложных факторов, в разной степени определяют эффективность проекта. Рассмотрено использование ситуационного анализа при построении информационной модели управления проектами в области информационных технологий. Знания и умелое применение ситуационного подхода в условиях гибкой методологии Scrum (MS) позволяет проектному менеджеру коренным образом изменить ситуацию в проекте и добиться мотивированного выполнения каждой задачи. Предложено формализованное представление процедуры выбора оптимального решения в управлении проектом в условиях реализации гибкой MS. Исследована причинно-следственная связь между задачами, целями, ситуациями в проекте. В ходе проекта принятие управленческих решений определяется на основе исследования, насколько выполнение задачи обеспечивает достижение поставленной цели. При этом учитываются все особенности реализации гибкой MS. Предложена процедура принятия оптимального решения на основе построения диаграммы ситуаций. Установлена совокупность наборов решений, способствующих выходу из кризисной ситуации, и исследованы возможные альтернативы. Использование ситуационного анализа в ходе реализации гибкой MS обеспечивает комплексный подход к управлению проектом путем синтеза методов экспертных оценок и интеллектуальных методов управления, а также поддержку принятия решения в кризисных условиях возможных конфликтов при имеющихся ограничениях на финансовые и временные ресурсы. Результатом применения разработанной информационной модели является повышение эффективности проекта за счет уменьшения потери времени в проекте и перерасхода финансовых ресурсов.

Шифр НБУВ: Ж26990

4.У.417. Концесія як форма реалізації проектів державно-приватного партнерства в Україні та світі / Б. С. Шулюк // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 56-61. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження особливостей реалізації концесійних проектів державно-приватного партнерства (ДПП) в різних секторах економіки України та світу. Розглянуто основні підходи до розуміння суті поняття «концесія» та визначено її характерні риси. Розкрито порядок функціонування концесійного механізму. Визначено ризики учасників ДПП у процесі реалізації концесійних проектів в Україні. Обґрунтовано необхідність надання державної підтримки задля стимулювання участі приватного партнера в довгострокових проектах. Зазначено, що така підтримка має надаватися з метою реалізації найнеобхідніших проектів ДПП для значного покращання умов життя населення в певному регіоні. Встановлено, що, на відміну від України, концесійний механізм активно використовується в різних секторах економіки світу, зокрема успішно реалізуються проекти в транспортній галузі (автодороги, залізниці, порти, аеропорти, трубопровідний транспорт), сфері житлово-комунального господарства (водопостачання, очищення води, електропостачання). При цьому домінує транспортна галузь, а найменш популярними є теплопостачання та обробка відходів. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є пошук шляхів удосконалення вітчизняного концесійного механізму у процесі реалізації проектів ДПП з урахуванням країн з добутків світового досвіду. Це надасть змогу залучити фінансові ресурси бізнесу в різноманітні форми співпраці ДПП, а отже, покращити якість надаваних послуг населенню.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.418. Методологія проектно-орієнтованого управління ресурсами формування адаптивних команд в мультипроектному середовищі: автореф. дис. ... д-ра техн. наук: 05.13.22 / Н. В. Доценко; Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова. — Харків, 2021. — 48 с.: рис., табл. — укр.

Дисертацію присвячено вирішенню науково-прикладної проблеми розробки теоретичних основ та інструментальних засобів управління забезпеченням людськими ресурсами при формуванні, розвитку та управлінні командами проектів і програм. Запропоновано методологію проектно-орієнтованого управління ресурсами формування адаптивних команд у мультипроектному

середовищі, концептуальну модель проектно-орієнтованого управління ресурсами формування адаптивних команд у мульти-проектному середовищі, метод оцінки процесів управління людськими ресурсами в базисі стратегії, метод формування ресурсних вимог, метод побудови формальних моделей формування та функціонування команд проектів. Розроблено також донорно-акцепторний підхід до перерозподілу ресурсів, модель і метод перерозподілу ресурсів у мультипроектному середовищі, методи аналізу залучення людських ресурсів у портфель проектів, процесні моделі управління забезпеченням людськими ресурсами проектів.

Шифр НБУВ: РА449174

4.У.419. Національна ділова культура України і профіль українського маркетолога / С. В. Чеботарьов // Екон. вісн. 11 назв. — укр.

Здійснено спробу розгляду проблеми, яка ще не стала предметом системних розробок у вітчизняній та зарубіжній науці — аналізу профіля українського маркетолога. Дану проблему досліджено на підґрунті висунутого нового методологічного підходу: визнання детермінованості профіля маркетолога певної країни (які в цілому — профіля підприємця) змістом і особливостями національної ділової культури даної країни. Висунутий підхід логічно зумовив необхідність компаративного аналізу національної ділової культури України. Такий аналіз проведено з використанням відповідних параметрів-вимірювачів сучасної економічної компаративістики («дистанція влади», «індивідуалізм», «маскулітність», «уникнення невизначеності», «довготермінова орієнтація», «індульгенція») у порівнянні з країнами західної та центрально-східної Європи та Південного Сходу. Ідентифіковано унікальність національної ділової культури України, яка полягає в її мультикультурності: в органічному поєднанні західного (англо-саксонського) та східного (південно-східного) підприємництва; в особливій повазі до інших релігій і конфесій. Виокремлено характерні риси профіля українського маркетолога (вони, які риси профіля підприємця будь-якої країни у всі часи, містять і позитивні, і негативні властивості). Український маркетолог: як правило, є усуненим від прийняття принципових рішень, що «підтовхує» його до кроків «партизанського маркетингу»; він більш схильний до колективних форм діяльності (але з прихованими амбітними індивідуальними рисами); у фаховій діяльності розуміє цінність життя і багатства для вітчизняного споживача і споживчої поведінки як такої; відчуває внутрішній дискомфорт в умовах невизначеності та особливої ризиковості; перевагою українського маркетолога є діяльність у галузях з довготерміновим обігом капіталу та у сфері комплексних маркетингових досліджень; вітчизняний маркетолог певною мірою ще зберіг властивості соціальної орієнтації у бізнесі (але домінують його підприємницької свідомості є негативні очікування).

Шифр НБУВ: Ж25176

4.У.420. Організація інформаційної діяльності в управлінні: тенденції розвитку та фактори впливу / К. Климова // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 12. — С. 191-208. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

За сучасних умов організація інформаційної діяльності в управлінні зазнає суттєвих модифікацій і потребує аналізу тенденцій і визначення перспективних напрямів її розвитку. Основними тенденціями в організації інформаційної діяльності сфери управління є зростання ролі і значення організаційних засад в інформаційній підготовці та реалізації управлінських стратегічних планів і проектів; узалежнення організаційних засад інформаційного забезпечення управління від законодавчо-нормативної бази у сфері інформації, документації та інформаційної діяльності; нормативна база управлінської інформаційної діяльності має потужну правову основу, і саме закони визначають правове поле розроблення нормативних актів, які охоплюють всі аспекти роботи з документованою управлінською інформацією; організація інформаційної діяльності в управлінні охоплює всі стадії життя документів та має тісний зв'язок з питаннями архівування задокументованої управлінської інформації: підпорядкування інформаційного та документального забезпечення менеджменту цілям і завданням політики державної, політики установи/підприємства/організації; розширення предметного поля організаційних засад інформаційної діяльності в умовах демократизації суспільного життя та забезпечення доступу до публічної інформації; швидке пристосування до технічних змін і новітніх технологій створення та функціонування документованої інформації; зростання ролі наукових засад організації інформаційної діяльності, важливим фактором є діяльність наукових інституцій, університетських кафедр; вплив міжнародного досвіду на організаційні засади інформаційно-документального забезпечення менеджменту; поява нових структур суб'єктів інформаційної діяльності; інформаційних посередників; активізація діяльності інформаційних та інформаційно-аналітичних підрозділів установ; вплив правових питань функціонування та використання інформації, гарантування дотримання прав власності на інформацію, забезпечення доступу до відкритої інформації.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.У.421. Особливості державного управління в умовах цифрової трансформації України / К. І. Сімаков, В. Г. Валіна, В. П. Лауніконіс, М. Ю. Будовій // Екон. вісн. Донбасу. — 2021. — № 1. — С. 179-185. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Досліджено особливості державного управління цифровим розвитком та процеси цифрової трансформації українського суспільства. Проаналізовано сучасну ситуацію оцифрування України, нові цифрові тенденції та ефективність державних установ. Визначено, що необхідні реалізація активної державної політики та ефективна робота державних установ і Міністерства цифрової трансформації України. Виявлено основні проблеми, що можуть виникати у процесі застосування цифрових технологій у державному управлінні. Доведено, що цифрові трансформації в державному секторі України — це основа його реформування та потенційний приклад для всієї країни, яким чином потрібно використовувати переваги — цифрового світу, котрі будуть значно стимулювати розвиток відкритого інформаційного суспільства як одного з суттєвих чинників розвитку демократії в Україні, підвищення продуктивності, економічного зростання, створення робочих місць, а також підвищення якості життя громадян України.

Шифр НБУВ: Ж25176

Див. також: 4.У.382

Економіка праці

4.У.422. Адекватність встановленого рівня мінімальної оплати праці в Україні / Н. І. Шифріна // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 183-189. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження адекватності встановлення рівня мінімальної оплати праці сучасним умовам господарювання в Україні. В основі державного регулювання економіки України, як і більшості країн світу, знаходяться соціальні стандарти, обґрунтоване встановлення яких дозволяє стимулювати економічне зростання країни, контролювати перерозподіл доходів в економіці, забезпечувати належний рівень відтворення робочої сили та якості життя населення. Одним із ключових важелів соціально-економічної політики держави є встановлення в законодавчому порядку рівня мінімальної заробітної плати. Систематизовано базові фактори, на основі яких має визначатися величина мінімальної оплати праці: прожитковий мінімум; відношення до середнього рівня заробітної плати з урахуванням її нерівномірності по регіонах України; темп приросту індексу споживчих цін. Проаналізовано рівень мінімальної оплати праці та його відповідність до зазначених факторів, з урахуванням практики розвинених країн. Установлено неадекватність даного показника економічній ситуації та невідповідність його динаміки починаючи з 2016 р. по теперішній час досліджуванним базовим факторам. Визначено негативний вплив підвищення мінімальної оплати праці на динаміку кількості осіб, переведених на неповний робочий день, і тих, що знаходились у відпустках без збереження заробітної плати. Запропоновано напрями вдосконалення державної політики стосовно встановлення рівня мінімальної оплати праці.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.423. Гендерне безробіття, спричинене пандемією COVID-19, та його наслідки в українському суспільстві / Е. Р. Степанова // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 212-217. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження того, як пандемічна криза впливає на жінок і чоловіків, а саме: на питання працевлаштування та оплати праці, а також спричинені цим наслідки. Акцентовано увагу на проблематиці гендерного безробіття в умовах пандемії COVID-19. Досліджено, що, згідно з інформацією Державної служби статистики України, більшість жінок працевлаштовано саме в закладах, функціонування яких припадає на тимчасові карантинні обмеження уряду, а саме: харчування, пошта та кур'єрська діяльність, фінансова та страхова діяльність, освіта, охорона здоров'я, мистецтво, спорт і розваги, діяльність у сфері творчості та функціонування бібліотек та архівів. Виокремлено декілька наслідків коронавірусної кризи — карантин і самоізоляція значно вплинули на статистику звернень щодо випадків домашнього насильства та виникнення стресових і депресивних розладів у населення. Наведено факти, які свідчать про те, що значно зросла кількість людей, які ідентифікували в себе прояви депресивних розладів і підвищеного рівня стресу. В комплексі із безробіттям і депресією це являє собою потенційно небезпечний соціальний прояв, а саме: в умовах економічної та суспільної кризи значна частина осіб працездатного віку можуть зловживати алкоголем чи наркотиками, впадати в депресію, думати про суїцид і навіть проявляти агресію. Зроблено висновок про те, що в ситуації карантину також загострюється проблема розподілу гендерних ролей у родині, оскільки основний тягар з виконання неоплачуваної доглядової праці під час карантину покладається на жінок.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.424. Гендерні особливості ринку праці в умовах пандемії COVID-19 / О. О. Хандій, О. О. Амоша, Д. О. Мосійчук // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 176-182. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження гендерних особливостей ринку праці в умовах пандемії COVID-19 та впливу карантинних обмежень, зумовлених запровадженням протіепідемічних заходів задля протидії поширенню коронавірусної хвороби на території України, на існуючий баланс гендерної рівності в українському суспільстві. Виявлено прояви гендерної нерівності на ринку праці, які посилюються та одержали негативну динаміку під час пандемії COVID-19. Карантинні обмеження та заборона діяльності підприємств у сфері торгівлі, культури, мистецтва, освіти, готельного бізнесу та інших, у структурі зайнятості яких переважає жіноча робоча сила, зумовили зростання кількості безробітних і зниження соціальної захищеності працівників, задіяних у цих галузях. Виявлено зростання розриву в оплаті праці жінок і чоловіків протягом періоду дії карантинних обмежень як за видами економічної діяльності, так і за регіонами. Запропоновано пропозиції та рекомендації, спрямовані на: урахування гендерних потреб при подоланні наслідків пандемії COVID-19; зниження гендерної нерівності та несправедливості у сфері зайнятості та доходів; забезпечення підтримки політичної активності жіночого населення, залучення до прийняття рішень у житті громади, держави; посилення відповідальності за допущення прямої та непрямої дискримінації та гендерної нерівності; урахування в програмах соціально-економічного розвитку територій гендерних потреб різних вікових груп; запровадження навчання, спрямованого на забезпечення гендерного підходу та гендерної рівності в організаціях і на підприємствах; фінансово-економічну, правову та освітню підтримку розвитку жіночого бізнесу.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.425. Дослідження розвитку віддаленої роботи в умовах пандемії COVID-19 / О. М. Бондаренко, Т. М. Тардаскіна, Л. Д. Богатирьова // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 190-197. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Розглянуто вплив пандемії COVID-19 на процес упровадження технологій організації віддаленої роботи як у менеджменті, так і в технічній сфері. COVID-криза розглядається як фактор, що сприяв, прискорив та активізував впровадження віддаленої форми роботи, бо саме у зв'язку з проблемою нових робочих місць під час пандемії COVID-19 актуальною стає дистанційна робота й інформаційно-технологічне вдосконалення підприємств. Мета роботи — дослідити розвиток віддаленої форми роботи під впливом пандемії COVID-19. Об'єктом дослідження є процес упровадження віддалених форм роботи на підприємствах України. Предметом дослідження є організація віддалених форм роботи на підприємствах під час пандемії COVID-19. Наведено результати дослідження (на основі опитування) попиту на віддалену форму роботи та навчання серед українців під час пандемії COVID-19. В опитуванні взяли участь 150 українців. Серед них — жінки і чоловіки віком від 18 до 65 років, які працюють і навчаються як традиційно, так і віддалено. Аналіз даних проводився за допомогою google-анкетування. Учасникам опитування було задано актуальні питання щодо їх можливості та бажання повного переходу на віддалену форму роботи, рівня розвитку віддаленої форми роботи на їх підприємстві або місці навчання. В результаті виявлено найбільш позитивні та негативні, на думку опитуваних, риси віддаленої форми роботи; програм, якими вони найчастіше користувалися для забезпечення віддаленої роботи. У висновках робиться акцент на тому, що українці не лише готові до сприйняття нових форм організації роботи, але й активно до них адаптуються та, незважаючи на недоліки, віддалена форма роботи є затребуваною та перспективною, особливо в умовах карантинних заходів, викликаних пандемією COVID-19.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.426. Змішані режими робочого часу в умовах пандемії коронавірусу COVID-2019 / С. Г. Рудакова, Л. В. Шетініна, Н. С. Данилевич, А. С. Когденко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 207-212. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — оцінювання досвіду використання змішаних режимів в умовах пандемії коронавірусу COVID-2019 за результатами соціологічних досліджень та обґрунтування потенціалу розвитку нормативно-правового забезпечення. В умовах пандемії багато підприємств перейшли на дистанційну роботу, змінився і режим робочого часу. Для України це новий досвід впровадження онлайн-роботи та більш гнучкого робочого дня, тому важливим є дослідження цієї проблематики. У період пандемії коронавірусу COVID-2019 підприємства зіткнулися з єдиною законною можливістю організувати роботу — через надомну працю. Проведено соціологічне дослідження використання змішаних режимів в умовах пандемії коронавірусу COVID-19, яке виявило, що дистанційною формою роботи охоплено 69,6 %, за гнучким графіком працюють 60,9 %, на неповний робочий день припадає 43,5 % опитаних. Зі змішаними режимами стикалися 73,9 % опитаних. Щодо підготовленості власників бізнесу до роботи в нових умовах виявлено, що більшість опитаних задоволена тим, як їх організація перейшла на дистанційну або змішану форму

роботи. Дистанційну роботу можна поєднувати з іншими режимами, такими як неповний робочий день або гнучкий робочий день і повний робочий день. Таке поєднання може розглядатися як змішаний режим робочого часу. За результатами соціологічних досліджень використання змішаних режимів робочого часу є вже поширеною реальністю, а не виключенням. Їх використання має свої особливості в різних сферах діяльності, що вимагає подальших досліджень. Опитування виявило як задоволені змішаними режимами робочого часу респондентів, так і незадоволені. Зазначено, що існує потенціал удосконалення правових та організаційно-економічних засад використання змішаних режимів організації робочого часу.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.427. Мотивація та задоволеність працівників: аналіз, ризики, шляхи вдосконалення / О. М. Поплавська, Т. С. Кононенко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 378-384. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Досліджено стан мотивації та рівень задоволеності працівників (на прикладі працюючих студентів і викладачів вищого навчального закладу освіти) в умовах пандемії та представлено найбільш значущі інструменти їх посилення. Зокрема, автори, ґрунтуючись на результатах соціологічного дослідження, визначили, що в умовах пандемії змінилися цінності працівників, що зумовило потребу посилити ті інструменти мотивації, які забезпечують безпечні умови праці, сприяють зниженню «токсичності середовища» та забезпечують гідний рівень оплати праці. При дослідженні рівня задоволеності та вмотивованості працівників було систематизовано та виокремлено такі ризики мотивації та зниження задоволеності працівників від роботи для компанії: операційні, брендіві (іміджеві), продуктивності, а також благополуччя. Увівши поняття «мотиваційний портфель», під яким автори розуміють сукупність інструментів, заходів, які забезпечують внутрішню та зовнішню мотивацію працівників, було сформовано рекомендації для посилення ефективності мотивації та підвищення рівня задоволеності персоналу, а саме: гармонійне поєднання матеріальних і нематеріальних компонентів мотивації; урахування ціннісного профілю працівників; поєднання й узгодження цілей (завдань) працівника та компанії; посилення соціальної складової мотивації (покращення соціального пакета, задіяння нематеріальних мотивів, як то управління робочим часом, організація праці, забезпечення гідних безпечних умов праці, визнання результатів праці та її цінності для суспільства).

Шифр НБУВ: Ж14572

Див. також: 4.С.15

Трудові ресурси

4.У.428. Моделювання впливу інтенсифікації міграційних процесів на соціально-економічну стабільність в Україні / І. Г. Лук'яненко, А. Ю. Новік // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 123-133. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Мета роботи — розробка адекватного математичного інструментарію формування міграційних потоків для оцінювання їх впливу на соціально-економічну стабільність і детінізацію української економіки, а також визначення ефективних заходів державної політики, спрямованих на їх регулювання для запобігання ризикам соціально-економічної дестабілізації. Проведено емпіричний аналіз особливостей розвитку міграційних процесів в Україні та їх впливу на соціально-економічний стан у середньотривалості перспективах. Розроблено систему взаємодоповнювальних динамічних макромодель економіки України, що включає векторну авторегресійну модель та окремі комплекси імітаційних підмоделей системної динаміки, спрямованих на дослідження міграційних процесів та їх впливу на показники соціально-економічної стабільності. При цьому розроблені моделі системної динаміки можуть об'єднуватися як в єдину оригінальну імітаційну макромодель України, так і використовуватися самостійно залежно від цілей дослідження. Це надає змогу адекватно описати складні нелінійні процеси, системно визначити та дослідити механізми формування попиту та пропозиції на ринку праці з урахуванням тінгової складової та оцінити їх вплив на формування величини міграційних потоків, а також дослідити наслідки посилення інтенсивності міграційних процесів на соціально-економічну стабільність в Україні. Реалізація розробленої комплексу динамічних моделей надала можливість, зокрема, розрахувати щорічне значення чистого міграційного потоку в Україні за допомогою ланцюга старіння населення; емпірично підтвердити, що міграційні потоки в Україні є недооціненими; виявити динамічність структури чистого сальдо міграції та помітне згасання амплітуди процесів міграції з часом, що свідчить про наявність балансувальної структури формування міграційних потоків.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.429. Неформальна зайнятість в Україні та формування інституційних умов її мінімізації / Я. І. Юрик // Економіка і прогнозування. — 2020. — № 4. — С. 36-59. — Бібліогр.: 32 назв. — укр.

Надано результати дослідження структури та масштабів поширення неформальної зайнятості на ринку праці України. Базуючись на аналізі одержаних оцінок, складено соціально-економічний профіль середньостатистичного працівника, залученого до неформальних трудових відносин. Особливістю дослідження є те, що всі оцінки розглянуто окремо для найманої праці та самозайнятості, що надало змогу виявити внутрішню неоднорідність структури неформальної зайнятості в Україні. За результатами економетричного моделювання виділено основні соціально-економічні, демографічні, поселенські, професійні та галузеві фактори, що детермінують залученість індивіда до неформальної зайнятості в Україні. Охарактеризовано основи законодавчо-нормативного регулювання трудових відносин як формального інституту, що впливає на динаміку неформальної зайнятості. Встановлено зв'язок між рівнем гнучкості регулювання ринку праці у країні та масштабами поширення неформальної зайнятості серед її населення. Показано, що в економіках із гнучким регулюванням, як правило, неформальна зайнятість менша. Базуючись на оцінках та аналізі гнучкості регулювання ринку праці в Україні за такими компонентами, як найм, робочий час та скорочення штату працівників (правила та вартість), виявлено «вузькі місця» національного законодавства, які можуть призводити до зростання неформальної зайнятості, що у свою чергу допомогло визначити основні інституційні умови її мінімізації.

Шифр НБУВ: Ж23373

4.У.430. Освітня міграція студентської молоді: виклики та наслідки для України / Т. В. Шепель // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 104-110. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Розглянуто географічний вимір навчальної міграції студентської молоді України. Визначено основні проблеми масового виїзду українських громадян за кордон, оскільки саме вони викликають найбільше занепокоєння. Проведено аналіз проявів освітньої міграції. З'ясовано, що, окрім падіння якості освіти та складного соціально-економічного становища в державі, посилення зовнішньої освітньої міграції спричинено системною політикою країн Європи, Росії та США щодо залучення українців на навчання за різними програмами (стипендіальні, бакалаврські, магістерські, докторські, постдокторські). Вивчено правове регулювання академічної мобільності в Україні як інституціональної форми освітньої міграції; визначено динаміку міграційного руху української молоді щодо наявного населення країни. Проаналізовано основні тенденції освітньої міграції з України та виявлено перелік країн світу, які є найпопулярнішими серед українських студентів. Розглянуто сучасні тенденції та динаміку змін у міграційних пріоритетах молодого населення України. Підкреслено популярність західного вектора міграційного руху серед українських інтелектуальних мігрантів. Проведено статистичний аналіз закономірностей процесів міграції в Україні та світі. Виявлено основні тенденції, чинники та відповідні інститути, які визначають напрями та інтенсивність освітньої міграції. Запропоновано рекомендації щодо державної політики України в цьому напрямі. Узагальнено причини та позитивні/негативні наслідки освітньої міграції для українського суспільства в майбутньому. Визначено основні складові інституційного середовища як технологічної основи управління процесами освітньої міграції в європейських країнах. Сформульовано напрями державного регулювання освітньою міграцією в Україні в інтересах збереження та розвитку інтелектуального капіталу та забезпечення конкурентних позицій на міжнародному ринку освітніх послуг.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.431. Формування та реалізація державної політики зайнятості в умовах глобалізації: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02 / О. В. Боков; Класичний приватний університет. — Запоріжжя, 2021. — 40 с.: рис., табл. — укр.

Розроблено нові наукові положення, які в сукупності надають можливість розв'язати важливу наукову проблему в галузі науки державного управління щодо теоретико-методологічного та науково-практичного обґрунтування напрямів удосконалення механізмів формування й реалізації державної політики зайнятості в умовах глобалізації. Уперше здійснено цілісний науковий аналіз питання формування та реалізації державної політики зайнятості населення в умовах глобалізації. На основі комплексного аналізу визначено вплив глобалізаційних процесів на функціонування національного ринку праці, його сучасний стан і перспективи розвитку. Виявлено тенденції розвитку гнучких, нестандартних форм зайнятості населення в системі національного ринку праці та розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення правових механізмів їх регулювання. Розглянуто систему професійного навчання населення в контексті підвищення якості робочої сили та обґрунтовано необхідність удосконалення ефективної системи прогнозування ринку праці як основи для підвищення результативності державної політики зайнятості. Запропоновано комплексну систему кількісних та якісних соціологічних методів короткострокового прогнозування попиту на професії на регіональних і локальних ринках праці та розроблено методичні рекомендації щодо застосування інструментарію прогнозування тенденцій попиту на професії державною службою зайнятості. Розроблено сучасну модель формування та реалізації державної політики зайнятості за умов впливу глобальних про-

цесів на систему функціонування національного ринку праці, в якій визначено її суб'єктів (на національному, регіональному та місцевому рівнях), а також основні механізми її вироблення з урахуванням світових тенденцій розвитку глобального ринку праці та потреб розбудови сучасної національної інноваційної економіки. Запропоновано напрями вдосконалення державних механізмів формування та реалізації державної політики зайнятості України.

Шифр НБУВ: РА449600

4.У.432. Стандартні та нові форми зайнятості: диверсифікація можливостей в умовах цифровізації та глобалізації / Л. П. Гук // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 224-231. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Досліджено сучасні тренди формування структури зайнятості та особливості стандартних і «нових» моделей праці для визначення ризиків і можливостей використання різноманітних форм праці в Україні в умовах кризи нестабільності. Проаналізовано фактори попиту (регулювання зайнятості, створення умов для розвитку високоінтелектуальної зайнятості та індивідуальної економічної активності, технологічний розвиток, економічні цикли тощо) та пропозиції (особисті характеристики працівників: вік, стать, освіту, рівень кваліфікації), що впливають на обрання форм зайнятості та зумовлюють їх використання на національному ринку праці. Розкрито особливості (режим зайнятості, оплата праці та кваліфікація зайнятих, їх соціально-демографічні характеристики) окремих форм зайнятості в Україні на основі аналізу мікроданих вибіркового обстеження населення з питань економічної активності. Визначено, що в Україні найбільш розповсюдженою була постійна форма зайнятості, паралельно з якою розвивалися та функціонували й інші більш гнучкі або навіть прекарні форми зайнятості, законотворчість використання яких визначалася взаємодією факторів попиту та пропозиції робочої сили. Результати дослідження підтвердили наявність зв'язку між стабільністю форми зайнятості та факторами пропозиції робочої сили, до яких належать вік, стать та освітньо-кваліфікаційний рівень. Доведено, що досягнення конкурентоспроможності національного ринку праці зумовлюватиметься комплексним використанням різноманітних форм зайнятості для збалансування попиту та пропозиції робочої сили в умовах цифровізації та глобалізації економіки.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.433. Informal employment: risks and consequences for the Ukrainian labor market / V. V. Blyzniuk // Укр. соціум. — 2020. — № 1. — С. 108-122. — Бібліогр.: 37 назв. — англ.

Інституційні патології та нездатність інституційного порядку ринку праці адаптуватися до можливих змін проявляється у поширенні неформального сегмента ринку праці та деформалізації соціально-трудових відносин. Розглянуто теоретичні підходи до визначення обсягів і характеристик неформального сегмента ринку праці. Узагальнено переваги та недоліки окремих методів оцінки обсягів неформальної зайнятості. Використовуючи логістичну регресію, здійснено авторські оцінки ризику неформальної зайнятості за соціально-демографічними ознаками, рівнями зайнятості та професійно-галузевої приналежності. Доведено, що особливо небезпечним віком є наймолодша та найстаріша вікові групи, оскільки саме ці категорії населення є найвразливішими та соціально незахищеними в умовах ринку. Саме ті особи, які не мають професійної освіти, мають найвищий ризик потрапити до сегмента неформальної зайнятості. Розрахунки доводять, що наявність професійної освіти суттєво збільшує «виграш» для жінок, зайнятих у сільському господарстві, інформації та телекомунікації. Доведено, що структура та рівень зайнятості у формальному та неформальних секторах економіки є важливим фактором агрегованої продуктивності праці. Оцінивши агреговану продуктивність праці формального та неформального сегментів ринку, автори обґрунтовують важливість реалізаційної компоненти щодо перспектив економічного розвитку. Так, розрахунки доводять, що ефект впливу переміщення працівників між неформальним і формальним сегментами є достатньо вагомим для сільського господарства, торгівлі та будівництва, і навпаки у сфері охорони здоров'я, освіти, транспорту, переробної промисловості вплив внутрішньогалузевої компоненти на агреговану продуктивність праці є вагомішою у порівнянні з фактором переміщення. Вагомість реалізаційної компоненти у цілому в економіці є вищою, ніж внутрішньогалузевих факторів впливу. Формування інституційного середовища, що сприятиме зменшенню економічної активності неофіційного сегмента, об'єктивно сприятиме економічному зростанню.

Шифр НБУВ: Ж24215

Див. також: 4.У.220, 4.У.444, 4.Х.830

Фінанси. Грошовий обіг. Кредит. Страхування

4.У.434. Інструменти і методи проведення дофору сайтних досліджень економіки України / Е. І. Шелудько, М. Ю. Завгородня // Екон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельницьк. держ. пед.

ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 127-139. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Підвищення стабільності економічного розвитку української економіки вимагає удосконалення системи управління ним із застосуванням сучасних інструментів, одним із яких в останні роки стає методологія Форсайту. Форсайт-прогнозування як інноваційний інструмент найбільш ефективний у царині формування національної конкурентоздатності в умовах швидких змін. Форсайт — це особлива технологія проєктування майбутнього на підставі консолідації різномірних бачень, що торують дорожку для прийняття рішень у середньо- та довгостроковій перспективі. Організація форсайт-досліджень в Україні передбачає необхідність застосування новітніх інструментів та експертних методів дослідження, які широко використовуються у світі для проєктування майбутнього. Актуальність даного дослідження полягає у більш конкретизованому та аргументованому обґрунтуванні необхідності адаптації методологічного інструментарію Форсайту до українських реалій. Теоретичну і методологічну основу дослідження склали праці вітчизняних і зарубіжних вчених. У вітчизняній науковій літературі бракує матеріалів з поясненням підготовки до форсайт-досліджень, обґрунтуванням поєднання та вибору тих чи інших методів для тематичних досліджень. Також дотепер в Україні не існує перманентної практики проведення Форсайту, яка втілювалась би у політичні рішення. Методологічний інструментарій здійснення процедур Форсайту поки що не адаптований до українського досвіду, чим зумовлений значний практичний інтерес до теми дослідження та визначена її теоретико-методологічна цінність. Завданням даного дослідження є: враховуючи міжнародний досвід, послідовно дослідити комплекс інструментів та методів, що застосовуються у вітчизняній практиці планування та організації форсайт-досліджень, що надасть змогу забезпечити впровадження технологій наукового передбачення на регулярній основі та її удосконалення на всіх рівнях державного управління, місцевого самоврядування, із залученням провідних наукових установ та громадських організацій. Мета роботи — обґрунтувати необхідність розробки комплексного підходу щодо підготовки проведення Форсайту з використанням кращих світових практик та адаптувати їх до умов розробки середньо- і довгострокового прогнозування національної економіки. З питань проведення дофорсайтних досліджень зокрема, щодо практичних аспектів організації розроблення Форсайту в частині визначення інструментарію і методів, які застосовуються при його проведенні. Висновки: зважаючи на те, що Форсайт зарекомендував себе як найбільш ефективний інструмент вибору довгострокових пріоритетів соціально-економічного та науково-технічного розвитку, слід поглибити дослідження з прогнозування як ключового інструменту для розробки та впровадження політики держави.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.У.435. Короткострокова заборгованість корпоративного сектора та її вплив на стабільність фінансової системи України / В. В. Зимовець, Г. В. Єршова // Економіка і прогнозування. — 2021. — № 2. — С. 69-84. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Досліджено економічну суть кредиторської заборгованості; визначено, що у процесі деформацій у структурі капіталу вона набуває ознак сурогатного джерела фінансування бізнесу, що у свою чергу створює ризики для стабільності фінансової системи України. Охарактеризовано основні тенденції динаміки та структури кредиторської заборгованості та визначено її вплив на зростання боргового навантаження нефінансових корпорацій в Україні на агрегованому рівні. Здійснено порівняння обсягів та темпів зростання кредиторської заборгованості в Україні та країнах ЄС, що надало змогу підтвердити гіпотезу про усталення спотвореної моделі фінансування бізнесу в корпоративному секторі України. Визначено, що однією з причин аномально високої боргової залежності у секторі НФК на агрегованому рівні є заміщення власного капіталу іншими поточними зобов'язаннями (у т. ч. фінансовими позиками від асоційованих фізичних та юридичних осіб), що надало можливість сформувати доволі гнучку структуру капіталу, яка у разі макрофінансової дестабілізації або виникнення інших загроз втрати капіталу, пов'язаних із незахищеністю прав власності та поширеністю фіскального волюнтаризму, допоможе швидко вивести активи із країни. Зроблено висновок, що при первантаженні балансів короткостроковими боргами на тлі суттєвого зменшення власного капіталу підприємства стрімко втрачають фінансову стійкість. Водночас під впливом обмежень на діяльність та інших супутніх перепон веденню господарської діяльності, зумовлених світовою пандемією коронавірусу, фінансове виснаження сектора нефінансових корпорацій може призвести до хвилі банкрутств підприємств. Зроблено висновок, що під впливом звуження доступу бізнесу до капіталу на фінансовому ринку відбувається стрімке зростання кредитування вітчизняного бізнесу нерезидентами, що надає підстави для висновку, що у такий спосіб вітчизняний бізнес кредитує сам себе, використовуючи при цьому кошти, попередньо виведені за кордон. Подальший розвиток зазначених

тенденцій може стати катализатором фінансових дисбалансів не лише на рівні окремих підприємств, а й потенційно спровокувати кризу на валютному ринку країни. Обґрунтовано, що одним із шляхів зниження обсягів поточних боргових зобов'язань є сприяння держави процесу трансформації короткострокових зобов'язань підприємств у довгострокові. Це можливо здійснити шляхом конвертації поточних зобов'язань підприємств у довгострокові облигації на добровільній основі із застосуванням спрощених процедур реєстрації їх випуску; оформлення поточних зобов'язань перед постачальниками (за товари і послуги) довгостроковими векселями.

Шифр НБУВ: Ж23373

4.У.436. Основні етапи нормативного регулювання здійснення фінансового контролю за трансфертним ціноутворенням в Україні / М. О. Кужелев, І. М. Сиволап // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 196-204. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Будь-яка діяльність здійснюється відповідно до того, які закони та правила інтерпретуються на національному рівні, і часто з прямої згоди державних органів. В Україні процес формування нормативного регулювання контролю за трансфертним ціноутворенням й досі триває, однак концептуально вже вбачається можливим визначити чотири основні етапи. Етап 1 (нульовий етап): 2010 — 2013 рр. — у національному законодавстві були відсутні визначення контрольованих операцій та трансфертного ціноутворення, натомість широко застосовувалося поняття звичайної ціни, а в податковому законодавстві започатковано виокремлення методів для її визначення та порядок застосування). Етап 2 (базовий етап): 2013 — 2014 рр. — відбулася значна трансформація податкового законодавства — трансфертне ціноутворення запроваджено в Україні. Етап 3 (відповідальний етап): 2015 — 2019 рр. — введено принцип «втягнутої руки», який є ширшим за поняття «звичайна ціна», а відносини між суб'єктами господарювання тепер оцінюються не лише за ціною здійснених операцій, а за умовами здійснення таких операцій. Етап 4 (етап оновлення): 2020 — 2021 рр. — відбулося оновлення правил трансфертного ціноутворення: в національне законодавство внесено нові поняття — міжнародна група компаній, материнська компанія та уповноважений учасник; імплементовано трирівневу модель звітності з трансфертного ціноутворення. Таким чином, в Україні відбувається постійна зміна в національному законодавстві, зокрема в нормативному регулюванні здійснення фінансового контролю за трансфертним ціноутворенням, яке протягом 10 років трансформувалося від контролю за звичайними цінами на території країни до контролю за транзакціями міжнародних груп компаній, учасниками яких є резиденти України.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.437. Особливості новітніх способів відмивання грошей з використанням фінансових установ / В. В. Рисін, А. Р. Карпеч // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 132-140. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Діяльність з протидії відмиванню грошей, одержаних злочинним шляхом, потребує постійного відслідковування ринку, моніторингу діяльності фінансових і нефінансових установ з метою запобігання втратам капіталів та фінансуванню тероризму, оскільки способи відмивання коштів з кожним роком набувають нових ознак. Мета роботи — систематизація новітніх схем відмивання грошей, що з'являються на фінансовому ринку, та розробка заходів запобігання реалізації таких схем через фінансові установи. Аналіз даних Держфінмоніторингу України щодо кількості виявлених підозрілих фінансових операцій показав, що переважаюча кількість повідомлень про такі операції надходить від банків. Зважаючи на це, роль банків у протидії легалізації кримінальних доходів сьогодні в Україні залишається визначальною. Розширення спектра фінансових інструментів зумовило появу нових схем відмивання грошей. Такі схеми можуть базуватися на Р2Р-технологіях, реалізовуватися через краудфандингові платформи, зокрема через краудвестинг. Акцентовано увагу на можливостях використання криптовалют та інструментів онлайн грального бізнесу для цілей легалізації кримінальних доходів. Визначено особливості застосування ризик-орієнтованого підходу у процесі належної перевірки клієнтів фінансових установ та операцій, які вони здійснюють, а також перелік загроз для фінансових установ у випадку їх долучення до діяльності з відмивання грошей. Такі загрози проявляються у репутаційних та юридичних аспектах, а в подальшому неминуче призводять до фінансових втрат. Застосування новітніх технологій для легалізації кримінальних доходів вимагає від банків та небанківських установ удосконалення програмного забезпечення, що використовується для виявлення та реєстрації підозрілих операцій, підвищення рівня кібербезпеки, а також підтримки високого рівня кваліфікації працівників.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.438. Оцінка впливу показників економічного розвитку на державний борг України / Г. П. Філатова, Ф. О. Журавка // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 12. — С. 38-48. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Здійснено оцінювання впливу показників економічного розвитку (ВВП, прями іноземні інвестиції, індекс інфляції, ЗВР) на

державний борг України за допомогою моделей із розподіленням лажам. Зроблено висновок про можливість оцінювання часового відставання між показниками, а також про перспективи здійснення прогностичних розрахунків як для показника державного боргу, так і для ключових індикаторів економічного розвитку країни.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.439. Податковий контроль у структурі фіскальної політики (функціональний аспект) / Н. О. Лобода, О. М. Чабанюк, Б. Б. Сенишин // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 148-155. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Висвітлено та розглянуто фактичні проблеми організації та здійснення контролюючими органами податкового контролю в Україні, а також обґрунтовано важливість здійснення такого контролю як невід'ємного елементу управління фінансовою системою країни. Мета роботи — дослідження ефективності механізму податкового контролю в Україні та визначення впливу на наповнення дохідної частини бюджету країни. Незважаючи на те, що в даний час існує законодавчо закріплена концепція податкового контролю, в даній роботі систематизовано різні підходи авторів щодо визначення суті даного явища. Визначено суб'єкти й об'єкти податкового контролю, а також різні форми, в яких він здійснюється. Розглянуто зміст податкового контролю через його функції, зокрема: облікову, профілактичну, інформаційну та мобілізуючу. Окреслено головну мету сучасного податкового контролю в Україні та шляхи її реалізації через завдання податкового контролю. Визначено основні принципи податкового контролю та відповідно до норм ПКУ, зазначено способи здійснення податкового контролю. Визначено, що однією з найважливіших і самостійних форм податкового контролю є податкові перевірки (особливо важливим є той факт, що якість податкових перевірок значно впливає на загальний підсумок податкового контролю). Розглянуто основні види податкових перевірок. Проаналізовано динаміку результатів контрольної роботи органів Державної податкової служби України за 2016 — 2020 рр. Здійснено оцінку ефективності податкового контролю за допомогою кількісних показників. Побудовано матрицю сильних і слабких сторін, можливостей та загроз механізму податкового контролю в Україні на основі даних SWOT-аналізу. Запропоновано напрями вдосконалення податкового контролю на основі аналізу сучасних тенденцій його розвитку в Україні.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.440. Фінансовий е-контроль: модернізація системи державного фінансового контролю в умовах цифрової економіки / Е. А. Зубарева, І. В. Басанцов, С. В. Белов // Проблеми упр. і інформатики. — 2020. — № 5. — С. 136-150. — Бібліогр.: 13 назв. — рус.

Исследована существующая система государственного финансового контроля для целевого и эффективного использования государственных средств, проанализированы основные принципы ее организации и функционирования. Впервые даны формулировки терминам «электронный контроль» и «финансовый электронный контроль». Рассмотрен вопрос модернизации контрольной деятельности государства в условиях цифровой экономики. Обоснована необходимость разработки пакета законодательных актов о цифровизации экономики и применения финансового электронного контроля. Предложено организовать горизонтальную интеграцию разрозненных информационных систем государственных органов в единое информационное пространство посредством применения единой информационной платформы. Это позволит получить единый информационный комплекс принятия оперативных управленческих решений и быстро реагировать в различных ситуациях. Предложено создание Высшего органа государственного финансового контроля на основе Счетной палаты Украины, к компетенции которого будет относиться организация и проведение финансового электронного контроля. Рассмотрена возможность применения на практике технологий электронной подписи и Блокчейн для повышения контроля за отдельными процессами, сокращения времени обработки цепочек операций, повышения достоверности информации и безопасности функционирования системы электронного контроля. Предложена модель информационно-аналитической системы финансового электронного контроля.

Шифр НБУВ: Ж26990

Див. також: 4.У.375, 4.У.463

Фінансова система

4.У.441. Напрями розвитку системи управління державними фінансами / А. О. Чорновол // Екон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 216-221. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

За сучасних умов розвитку суспільства відновлення збалансованого економічного зростання для підвищення рівня і якості життя населення є вагомим стратегічним пріоритетом системи управління державними фінансами. Досягнення зазначеного пріоритету передбачає реалізацію комплексу послідовних і взаємопов'язаних інституційних змін у системі державних фінансів,

спрямованих на системне підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної економіки, зниження її залежності від зовнішньої кон'юнктури. Вплив несприятливих зовнішніх і внутрішніх чинників на вітчизняну систему державних фінансів зумовив посилення макроекономічних диспропорцій, скорочення внутрішнього споживання і інвестицій. Зазначене актуалізувало питання адаптації системи управління державними фінансами до нових соціально-економічних умов розвитку країни. Нова хвиля негативних зовнішніх та внутрішніх чинників, зокрема пандемія COVID-19 погіршує можливості швидкого відновлення економіки України. На тлі рецесії перспективи економічного зростання представляються складними. Зберігається високий рівень невизначеності щодо стійкості та стабільності системи державних фінансів. У зв'язку з цим вагомим завданням є оперативна реалізація адаптивних заходів системи управління державними фінансами, спрямованих на активізацію нових факторів економічного зростання. Необхідно забезпечити збалансований економічний розвиток за рахунок підвищення рівня факторної продуктивності, підвищення ефективності застосування фінансово-бюджетного інструментарію, вдосконалення інституційної структури системи державних фінансів. Мета дослідження — розкриття векторів розвитку системи управління державними фінансами в сучасних умовах. Для досягнення мети дослідження було застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: теоретичного узагальнення і порівняння; системний; порівняльний аналіз; наукового абстрагування. Викладено основного матеріалу (результати роботи). Розкрито роль системи управління державними фінансами в активізації темпів економічного зростання країни в умовах посилення впливу негативних внутрішніх та зовнішніх чинників. Визначено особливості системи управління державними фінансами. Здійснено аналіз та оцінку операцій сектора загального державного управління України. Розкрито вектори розвитку системи управління державними фінансами в сучасних умовах. Висновки: управління державними фінансами на якісно новому рівні в умовах посилення негативних зовнішніх та внутрішніх чинників, зокрема пандемії COVID-19 забезпечить макроекономічну стабільність в країні за рахунок поєднання інструментарію складових системи державного управління. Ефективна система управління державними фінансами надасть змогу створити умови для економічного зростання країни.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.У.442. Технологія блокчейн: суть і перспективи використання в системі державних фінансів України / О. О. Солодовник, К. І. Докуніна // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 126-131. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Історично склалося так, що в період кризових явищ з'являються нові інвестиційні проекти, передові технології та фінансові інновації. Проте питання використання сучасних технологій у системі державних фінансів знаходяться на стадії формування, що актуалізує завдання аргументації застосування інноваційних технологій, здатних забезпечувати простоту, швидкість, а головне, безпеку більшості фінансових операцій у сфері державних фінансів. Мета роботи — дослідження та систематизація існуючих підходів до визначення суті поняття «блокчейн» задля обґрунтування напрямів удосконалення системи державного управління та імплементації технологій блокчейн у сфері державних фінансів. Досліджено визначення поняття «блокчейн» і запропоновано його трактування в такий спосіб: це розподілена база даних, що зберігає впорядковані економічні транзакції та до якої, за умови виконання певних умов, можна приєднатися та виконати конкретну транзакцію. Визначено переваги та недоліки використання технологій блокчейн. Встановлено, що блокчейн має значний потенціал використання в різних сферах суспільного життя і, незважаючи на певні недоліки, надасть змогу удосконалити систему державного управління. Аргументовано, що для забезпечення ефективності, інформаційної прозорості та безпеки операцій з бюджетними коштами доцільно застосовувати інноваційну технологію блокчейн. Доведено, що імплементація цієї технології у сфері державних фінансів сприятиме вирішенню накопичених проблем. Визначено, що сучасна парадигма технології блокчейн стала базою для реалізації смарт-контрактів, проте питання застосування цієї технології в таких контрактах знаходиться на стадії формування та потребує вдосконалення в частині розробки концептуальних основ підписання смарт-контрактів різними суб'єктами господарювання.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.443. Удосконалення фінансового планування на мікрорівні шляхом комплементарного таргетування / І. В. Моргачов, Є. І. Овчаренко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 365-370. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Конкретизовано домінування таргетингу як явища на макро-рівні для утримання інфляції та на мікрорівні для вдосконалення рекламної діяльності. Успішність відповідного інструмента в антиінфляційній і рекламній політиці актуалізує можливість таргетування ключових фінансових показників організації, що є важливими для її власників та фінансового керівництва, однак часто залишаються поза увагою її менеджерів. Уточнено теоретичні положення удосконалення фінансового планування на мікрорівні шляхом упровадження комплементарного таргетування в

діяльності комерційних організацій. Запропоновано алгоритм і ключовий показник, що має бути «мішенню» відповідного таргетування. Як такий показник обґрунтовано рентабельність активів, цільове значення якого за кількісними параметрами має перевищувати ціну використання банківських позик. Визначено, що в сучасних умовах щодо комерційних організацій в Україні рентабельність активів має дорівнювати або перевищувати 30 %. Відповідне таргетування на мікрорівні обґрунтовано як інструмент згладжування та гармонізації протиріч між власниками комерційних організацій великого масштабу та їх менеджерами середньої та вищої ланки. Виявлено ігнорування правила необхідності перевищення рентабельності активів над ставками за банківськими кредитами в діяльності ряду публічних акціонерних товариств, що є лідерами за обсягам сплати податків в Україні. До того ж, уточнено поширеність практики використання банківських позик відповідними публічними акціонерними товариствами навіть з наявністю «сильного» балансу і високим рівнем ліквідності та платоспроможності. Домінування використання банківських позик у діяльності провідних промислових підприємств у країні замість емісії власних облігацій при відсутності перевищення показника рентабельності активів цих підприємств над ціною банківських позик свідчить про нерозвиненість вітчизняного фондового ринку та додатково підвищує рівень актуальності таргетування показника рентабельності активів.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.444. Фінансова політика в умовах тінізації та дисбалансів на ринку праці: методологія та інструментарій: [колект.] монографія / І. Г. Лук'яненко, Д. Віт, М. О. Олісевич, С. С. Шумська, В. В. Близнюк, О. К. Прімерова, Р. Б. Семко, О. В. Зварич, Т. В. Токарчук, П. А. Дашова, А. Ю. Новік, Т. О. Донкоглова, М. Ю. Насаченко, Н. А. Донкоглова; ред.: І. Г. Лук'яненко; Національний університет «Києво-Могилянська академія». — Київ: НАУКМА, 2020. — 441 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 371-404. — укр.

Увагу приділено розробці теоретико-методологічного забезпечення та сучасного економіко-математичного інструментарію формування середньо- та довгострокової фінансової політики, спрямованої на зменшення соціально-економічних ризиків у суспільстві, відновлення економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності та фінансової стабільності української економіки шляхом збалансування інструментів фінансової, монетарної та соціально-економічної політики з урахуванням тенденцій розвитку ринку праці, міграційних процесів і визначених пріоритетних напрямів детінізації. Розроблено комплекс взаємодоповнювальних оригінальних динамічних економіко-математичних моделей різного рівня агрегації з урахуванням ринку праці та тіншового сектора економіки, що відрізняється взаємоузгодженістю, системністю, універсальністю та може бути використаний як для прогнозування нелінійної динаміки окремих фінансових і соціально-економічних процесів, так і для оцінки чутливості економічної системи до змін кон'юнктури тіншового ринку та ринку праці, а також проведення багатоваріантного сценарного аналізу визначення основних заходів фінансової політики щодо стабілізації української економіки, зменшення дисбалансів на ринку праці, відпливу людського капіталу, зменшення тіншового сектора, підвищення конкурентоспроможності української економіки та відновлення темпів економічного зростання. Зазначено, що результати дослідження можуть бути використані для подальшого вирішення й інших стратегічно важливих теоретичних і практичних проблем, зокрема пов'язаних з оцінкою ефективності міжнародної інтеграції, визначенням механізмів управління державним боргом, розробкою карти стійкості зовнішнього сектора економіки України, оцінкою частки її тіншового сектора та визначенням заходів, спрямованих на детінізацію української економіки тощо.

Шифр НБУВ: ВА853031

4.У.445. Фінансова політика держави як складова соціально-економічного розвитку країни: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08 / В. В. Коровий; Київський національний торговельно-економічний університет. — Київ, 2021. — 31, [1] с.: табл. — укр.

Розкрито економічну суть державної фінансової політики як складової соціально-економічного розвитку країни як сукупності інституційних засад, форм, механізмів та важелів управління фінансовими процесами на макроекономічному рівні відповідно до визначених пріоритетів суспільного розвитку з метою забезпечення динамічної збалансованості фінансової системи, підвищення дієвості державного регулювання економіки, посилення впливу ендогенних чинників на результативність економічних перетворень. Визначено інституційний підхід до фінансово-бюджетної архітектури як складової економічного зростання, який ґрунтується на використанні системи адаптивних фінансових інструментів залежно від стану економічного середовища, ступеня бюджетно-податкової збалансованості, що сприяє підвищенню рівня результативності функціонування системи управління державними фінансами. Розроблено концептуальні засади формування та реалізації основних напрямів фінансового забезпечення соціального розвитку країни, що базуються на сукупності суспільно-економічних відносин з урахуванням розвит-

ку інституційної архітектури, фінансово-бюджетної системи, що надасть можливість підвищення рівня добробуту громадян, динамічної макроекономічної рівноваги, ступеня збалансованості бюджетно-податкового середовища. Удосконалено підходи до формування податкових надходжень, враховуючи динаміку економічних та соціально-демографічних показників, інституційні особливості оподаткування та трансформативні механізми адміністрування податків; положення щодо визначення особливостей розвитку податкової системи, враховуючи здійснення державної економічної політики, взаємодійосини між платниками податків і фінансовими органами; основні засади щодо формування фінансової політики держави на середньостроковій перспективі з урахуванням циклічності економіки; підходи щодо забезпечення інституційних обмежень показника дефіциту бюджету, державного боргу до валового внутрішнього продукту; положення щодо фінансової глобалізації з урахуванням доцільності посилення міжнародних економічних відносин у сфері податкової, бюджетної, боргової політики, інтеграції країни в світове фінансове середовище, уніфікації фінансових механізмів економічного розвитку. Дістало подальшого розвитку положення до формування системи фінансового забезпечення розвитку людського потенціалу в умовах інституційних перетворень економіки та соціальної сфери; підходи до фінансового механізму соціального забезпечення, соціальної відповідальності, справедливості економічних відносин; положення щодо інституційних засад формування видатків бюджету як адаптивного механізму у системі регулювання соціально-економічного розвитку країни; підходи до пріоритетних напрямів фінансової політики держави на середньостроковій перспективі з урахуванням економічної циклічності.

Шифр НБУВ: РА449395

4.У.446. Фінансова система України: концептуальні основи та стратегія розвитку: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08 / В. М. Коваленко; Львівський національний університет імені Івана Франка. — Львів, 2020. — 40 с.: рис., табл. — укр.

Розроблено теоретико-методологічні засади, проведено макроекономічний аналіз, оцінку стану управління фінансами та обґрунтовано практичні рекомендації щодо стратегії розвитку фінансової системи України. Узагальнено та поглиблено сучасні підходи до розуміння понятійно-категорійного апарату, з'ясовано проблематику, функції, принципи організації та завдання фінансової системи. Висвітлено взаємозв'язок між фінансами, фінансовими ресурсами та фінансовою системою, уточнено місце фінансових ресурсів у складі ресурсів економіки. Сформовано теоретичні положення, розкрито проблеми та особливості структуризації, методологічні підходи та методи дослідження фінансової системи України. Визначено роль вартості у формуванні ресурсного потенціалу, розроблено методику визначення вартості економічних ресурсів на основі комплексного поєднання факторів впливу. Висвітлено історичні передумови та особливості глобального процесу структуризації національних економік світу, проведено структурно-функціональний аналіз діяльності структурних складових фінансової системи на рівні окремих ланок, видів діяльності, секторів та підсистем. Досліджено особливості, загальні тенденції та проблеми формування і використання фінансових ресурсів на рівні головних суб'єктів економіки, окремих секторів та видів діяльності. Розроблено рекомендації щодо удосконалення організації управління, модернізації структури та визначено стратегічні напрями (вектори) розвитку фінансової системи з метою підвищення ефективності формування і використання фінансових ресурсів економіки України.

Шифр НБУВ: РА446246

4.У.447. Analysis of threats spread of Ukraine financial security in a pandemic / S. Onyshchenko, O. Maslii, Ye. Kalenichenko, M. Kotelevets // *Economika i region*. — 2020. — № 4. — С. 85-94. — Бібліогр.: 16 назв. — англ.

Висвітлено теоретичні засади фінансової безпеки та її місце в загальній системі національної економіки. Обґрунтовано, що з позицій захисного підходу ключовою категорією фінансової безпеки є загроза, джерелом якої є невизначеність, що зумовлена властивостями суспільних явищ і процесів, зокрема, раптовістю їх настання. Розкрито економічну сутність загроз і охарактеризовано їх вплив на фінансову безпеку бізнесу. Досліджено основні деструктивні чинники впливу тінізації економіки та корупції на фінансову безпеку й виокремлено причини їх поширення в Україні. Проаналізовано тенденції рівня фінансової безпеки в контексті порівняння його з нормативними значеннями. Доведено, що в сучасних умовах глобальним викликом фінансовій безпеці бізнесу та держави в цілому є пандемія COVID-19, яка є каталізатором реальних і потенційних загроз з максимальним рівнем впливу на фінансовий стан та фінансові результати діяльності суб'єктів бізнесу. Розглянуто корупцію та тіншову економіку за різними методичними підходами, а також на основі кореляційно-регресійного аналізу. Визначено взаємозв'язок впливу корупції й тіншової економіки на рівень фінансової безпеки України. Виявлено високу ступінь оберненого лінійного взаємозв'язку між рівнями фінансової безпеки України та тіншової економіки й корупції. Проаналізовано та надано оцінку впливу загроз на фінансову безпеку бізнесу в Україні в умовах

пандемії. Доведено, що розвиток бізнесу та забезпечення його цільових параметрів фінансової безпеки в умовах кризи надасть змогу мінімізувати негативний вплив сучасних загроз, пов'язаних із карантинними обмеженнями. Визначено пріоритетні напрями мінімізації загроз фінансовій безпеці бізнесу в умовах епідемічної небезпеки. Доведено, що адаптивне управління в умовах реальних загроз не тільки забезпечить мінімізацію фінансових ризиків для бізнесу, але і створить фундамент для подальшого розвитку бізнесу в посткризовий період, коли вплив загрози буде зменшений.

Шифр НБУВ: Ж24790
Див. також: 4.У.435

Державний бюджет

4.У.448. Аналіз та оцінка рівня бюджетної ефективності адміністративних районів Волині / І. М. Вахович, Г. В. Недопад // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 299-307. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз та оцінка рівня бюджетної ефективності адміністративних районів Волині, що надає змогу виявити основні чинники впливу на неї та запропонувати зважені фінансові рішення досягнення ефективного формування та використання коштів місцевих бюджетів в умовах децентралізації. Надано власний підхід до оцінки рівня бюджетної ефективності адміністративних районів Волині, що базується на обчисленні низки відносних показників у розрізі трьох напрямків, а саме: формування доходів, розподіл витратків і використання коштів. На основі розрахованих відносних показників бюджетної ефективності обчислено інтегральний показник бюджетної ефективності за формуванням доходів, розподілом витратків і використання коштів, що надало змогу оцінити ефективність місцевих бюджетів з різних напрямків та виявити адміністративні райони з найвищим і найнижчим рівнем ефективності бюджетів, а також пояснити таку диференціацію. На основі результатів розрахунку інтегральних показників у межах трьох напрямків обчислено загальний інтегральний показник бюджетної ефективності адміністративних районів Волині, що надало можливість здійснити групування останніх на групи з найвищим, високим, середнім і низьким рівнем бюджетної ефективності. У результаті проведеного аналізу та оцінки рівня бюджетної ефективності адміністративних районів Волині визначено вагомі чинники її забезпечення, що є основою для подальшої розробки зважених та обґрунтованих управлінських рішень.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.449. Аналіз формування і використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів / В. В. Малишко, І. М. Макаруч, Л. О. Дем'яненко // Екон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 188-200. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Мета дослідження — аналіз формування і використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів. Методи, що було використано у процесі дослідження: узагальнення, метод порівняльного аналізу, метод системно-структурного аналізу й синтезу, статистичний, загальнонауковий, спеціальні методи наукового пізнання та інші методи дослідження. Охарактеризовано роль доходів місцевих бюджетів у фінансовому забезпеченні органів місцевого самоврядування. Вказано два основних чинники, від яких залежить потенційна дієздатність фінансових ресурсів. Зазначено фактори, які негативно впливають на процес виконання місцевих бюджетів; що є пріоритетним напрямом розмежування дохідних джерел між місцевими бюджетами. Проаналізовано фінансові ресурси за різними кваліфікаційними ознаками; виконання доходів місцевих бюджетів за 2020 р. Міністерство фінансів України, Верховна Рада України, органи місцевого самоврядування, міські та районні ради, об'єднані територіальні громади для формування фінансових ресурсів. Висновки: потенційні можливості економічного розвитку кожного міста залежать від його ресурсного забезпечення. Управління процесами формування, розміщення та використання фінансових ресурсів потребує насамперед чіткої визначеності як самого поняття «фінансові ресурси», так і джерел їх формування, місця концентрації та напрямів використання. В умовах сьогодення, місцеві бюджети не достатньо мірою забезпечені фінансовими ресурсами. Це перешкоджає органам місцевої влади виконувати повною мірою покладені на них функції, а також не створює сприятливого життєвого середовища мешканцям територіальних громад.

Шифр НБУВ: Ж13720

4.У.450. Бюджетна безпека як невід'ємний складник національної безпеки держави / І. В. Гнидюк, А. О. Юренко // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. — 2021. — № 1. — С. 94-98. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Вивчено роль бюджетної безпеки в механізмі забезпечення національної безпеки держави. У роботі обґрунтовано, що національна безпека є першочерговим обов'язком уряду, виконання якого передбачає дотримання чіткого плану дій, котрий тісно пов'язує економіку, соціальну сферу та військове забезпечення держави. Вирішення усіх вищезазначених питань великою мірою

залежить від рівня забезпечення бюджетної безпеки України, що передбачає грамотний та раціональний розподіл бюджетних коштів та контроль за їх цільовим використанням. У проведеному дослідженні здійснено вивчення та прогнозування можливого впливу процесу вдосконалення забезпечення бюджетної безпеки з метою прискорення темпів економічного розвитку держави, підвищення якості соціального забезпечення населення та підтримки загального добробуту громадян України.

Шифр НБУВ: Ж23244/економ. та підпр.

4.У.451. Виклики фінансової глобалізації для розвитку території України: напрями мінімізації та регулювання / О. П. Мульська, О. О. Гудзова // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 164-170. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Активний розвиток цифрових технологій, зокрема Інтернет-банкінг, алгоритмічна торгівля, індустрія великих даних, кредитні електронні платформи, Blockchain та криптовалюта з поступовою відмовою від готівкових розрахунків, спричиняє радикальну трансформацію фінансової системи більшості країн і створює нові виклики в грошовому кредитуванні та посилюють фінансові дисбаланси в регіональному розвитку України. Мета роботи — поглиблення теоретичних і прикладних основ дослідження взаємозв'язку викликів глобалізації та фінансових дисбалансів у регіональному розвитку, обґрунтування основних напрямків їх регулювання та мінімізації негативних наслідків фінансової глобалізації. Визначено необхідність радикальної трансформації регіональних фінансових систем України та розроблення нової політики протидії викликам глобалізації з метою подолання фінансових дисбалансів у регіонах країни, а саме: чітке розмежування повноваження суб'єктів регіонального регулювання ринку криптовалют; здійснення фінансового регіонального моніторингу та контролю за суб'єктами первинного фінансового моніторингу; розвиток цифрової інфраструктури, створення умов для впровадження технологій сегментації мережі; перепідготовка та соціальна адаптація фінансових працівників завдяки активному розвитку інформаційних технологій. Протидія фінансовим злочинам, відмиванню грошей, транскордонним і міжнародним злочинам є ключовим компонентом подолання фінансових дисбалансів у розвитку регіонів України. Доведено, що запровадження комплексної системи мінімізації проявів тінізації грошово-кредитної сфери матиме позитивні результати в контексті посилення фінансової безпеки.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.452. Механізм державного управління бюджетною безпекою: конструювання категорії / С. В. Свірко // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 9. — С. 125-131. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Опрацьовано підходи до визначення категорії «механізм державного управління» (МДУ). На підставі цього, з урахуванням особливостей об'єктної уваги дослідження, обґрунтовано та сформувано такий його понятійний зміст: «МДУ бюджетною безпекою» є підсистемою державного управління бюджетною безпекою, що є множиною взаємопов'язаних методологічних та організаційних компонентів, які у своєму логічному причинно-наслідковому дієвому зв'язку відображають власне змістовно-структурну послідовність вищевказаного процесу у просторі та часі, за допомогою яких здійснюється керівний вплив на бюджетну безпеку.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.453. Пріоритети підвищення ефективності формування місцевих бюджетів / А. В. Дрепін // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 256-265. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Обґрунтовано основні засади формування місцевих бюджетів на середньострокову перспективу в контексті підвищення ефективності бюджетної політики. Здійснено аналіз соціально-демографічних та економічних показників територіальних громад, визначено, що їх укрупнення позитивно впливає на оптимізацію витратків місцевих бюджетів. Проведено оцінювання ефективності витратків місцевих бюджетів країн Центральної та Східної Європи на основі критеріїв Масгрейва та агрегованого показника якості суспільних благ і послуг. Емпіричний аналіз індексу Джині, споживчої інфляції, волатильності економічного зростання та валютного курсу, рівня ВВП на одну особу, темпів економічного зростання та безробіття для України вказує на нагальну необхідність розвитку інституційного середовища бюджетної політики й удосконалення бюджетної архітектури. Оцінку ефективності витратків місцевих бюджетів здійснено також шляхом компаративного аналізу якості послуг у сфері управління, освіти, інфраструктури охорони здоров'я та медицини, базуючись на міжнародних рейтингах і показниках. Виявлено, що найвищий рівень ефективності забезпечено у країнах Балтії, Польщі; Вірменії та Грузії (за рахунок невисокого рівня витратків у ВВП); Білорусі. Проведений аналіз засвідчив необхідність для України оптимізації витраткової частини бюджету на користь таких сфер, як охорона здоров'я та інфраструктура. Обґрунтовано практичні рекомендації підвищення фіскальної значущості податкових надходжень, що зараховуються до місцевих бюджетів, і розширення фіскального простору територіальних громад.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.454. Середньострокове бюджетне планування в Україні: проблеми та перспективи реалізації / А. В. Нечипоренко, В. М. Дудченко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 190-195. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — розкриття та обґрунтування особливостей запровадження та реалізації середньострокового бюджетного планування в Україні. Середньострокове бюджетне планування визначається як підхід до планування й управління державними фінансами, який розширює горизонт для формування бюджетної політики на три-п'ять років і надає змогу планувати та прогнозувати бюджетні доходи та видатки, необхідні для реалізації стратегічних цілей бюджетної політики держави в середньостроковій перспективі. Розглянуто основні функції системи середньострокового бюджетного планування. Зазначено, що в Європейському Союзі здійснюють оцінку розвитку середньострокового планування, а саме: «індекс якості», що передбачає найвищу оцінку за п'ятьма критеріями. В Україні на середньострокове планування припадає близько 65 % видатків сектора загальнодержавного управління. Середньострокове бюджетне планування має стати важливим інструментом управління державними фінансами, який не лише надаватиме змогу мати якісний та обґрунтований фінансовий план на середньострокову перспективу, але й буде основою для вироблення державної соціальної та економічної політики. Розглянуто переваги та недоліки середньострокового бюджетного планування, а також приділено увагу розкриттю факторів, які наразі стримують розвиток як самої держави, так і механізму реалізації середньострокового бюджетного планування в Україні. Обґрунтовано напрями та заходи, які варто вжити для забезпечення розвитку середньострокового бюджетного планування в Україні, а також визначено позитивні наслідки від ефективного запровадження та реалізації середньострокового бюджетного планування в країні.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.455. Стратегічний рівень державного управління бюджетною безпекою: сучасне бачення та перспективи / С. В. Свірко // Актуал. проблеми економіки. — 2021. — № 1. — С. 82-92. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Здійснено конструювання поняття «державе стратегічне управління бюджетною безпекою» під яким запропоновано розуміти підсистему державного управління бюджетною безпекою, що має забезпечити стратегічний розвиток бюджетної безпеки через формування довгострокових цілей і завдань, заходів із досягнення такого розвитку за наявності системи забезпечення їх реалізації. Сформовані організаційні етапи державного стратегічного управління бюджетною безпекою (підготовчий, планувальний, конструктивний, дієвий, заключний) нададуть можливість на практиці ефективно реалізувати положення державного стратегічного управління вказаним об'єктом.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.456. Управління бюджетними ризиками / О. А. Шаповал // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємство. — 2021. — № 1. — С. 105-108. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розглянуто теоретико-методологічні основи управління бюджетними ризиками у сучасних умовах несприятливої економічної ситуації. Проаналізовано природу виникнення та роль ризик-менеджменту у підвищенні ефективності соціальної, економічної, фінансової та інших сфер державної діяльності. Визначено поняття «ризик» та «бюджетні ризики», «управління ризиками», «ризикові операції», «оцінка ризиків». Детально розглянуто механізм процесу управління ризиками. Надано та досконало охарактеризовано шість процедур управління ризиками. Визначено аналітичні та практичні методи для впровадження процедур управління бюджетним ризиком. Наведено й охарактеризовано методи управління ризиками та практику застосування процедур управління ризиками. Надано пропозиції щодо створення ефективної системи управління бюджетними ресурсами.

Шифр НБУВ: Ж23244/еко. та підпр.

4.У.457. Фінансово-кредитні інструменти в локальній структурній політиці розвитку міст Західного регіону України / Н. Р. Синюра-Ростун // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 162-169. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Розкрито особливості застосування фінансово-кредитних інструментів, зокрема місцевих запозичень, у локальній структурній політиці. Встановлено, що завданням органів місцевого самоврядування міст є формування власної локальної структурної політики, яка б орієнтувалася на інноваційний, технологічний та інклюзивний розвиток. Реалізація такої політики потребує використання низки інструментів, серед яких бюджетні, інвестиційні, фінансово-кредитні, грантові, маркетингово-управлінські, податкові тощо. Важливе місце посідають фінансово-кредитні інструменти, оскільки надають можливість залучити додаткові фінансові ресурси для розвитку економіки міст. Серед фінансово-кредитних інструментів досліджено місцеві запозичення, зокрема облігаційні позики та місцеві гарантії. Облігаційні позики не стали поширеним інструментом залучення фінансових ресурсів, що пов'язано із низкою перешкод на шляху до їх емісії. Серед міст Західного регіону України лише Львів та Івано-Франківськ здійснювали випуск облігацій за період 2015 — 2020 рр. Визначено, що місцеві запозичення також не відіграють значної ролі

у формуванні фінансових ресурсів міст через низьку кредитоспроможність останніх, а також складну процедуру одержання. Інструмент місцевих гарантії надає можливість органам місцевого самоврядування реалізувати проекти з розвитку комунальної інфраструктури та ресурсозбереження. Через законодавчі обмеження органи місцевого самоврядування не можуть використовувати місцеві запозичення для реалізації локальної структурної політики шляхом підтримки стратегічних секторів місцевої економіки. Повноцінне використання цього інструмента в локальній структурній політиці потребує внесення змін до законодавства, які б надавали ширшу автономію органам місцевого самоврядування та створювали можливості для зростання конкурентоспроможності міської економіки.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.458. Forecasting the influence of financial decentralization in the formation of the Poltava region budget on the basis of adaptive models / V. Dubishchev, O. Kudinov // Економіка і регіон. — 2021. — № 1. — С. 39-47. — Бібліогр.: 16 назв. — англ.

Реформа децентралізації, що активно розвивається в Україні, потребує нових підходів до формування регіональної економічної політики. Розвиток України як демократичної, незалежної країни потребує підвищення якості державного управління, формування ефективної соціально-економічної політики. Вектором реформаторських змін економічної системи регіону слугує фінансова децентралізація, яка спирається на соціальні потреби об'єднаних територіальних громад. Фінансова децентралізація є однією з важливих умов незалежності існування органів місцевої влади і сприяє ефективному забезпеченню надання суспільних послуг відповідно до місцевих потреб. Досліджено вплив бюджетної децентралізації на виконання бюджету Полтавської обл. Проаналізовано статистичні дані надходжень та видатків у період до початку реформи й після її впровадження. На основі емпіричних даних за допомогою адаптивних моделей розраховано прогнозні значення надходжень до місцевого бюджету на майбутній період, визначено відсоток точності та якості прогнозу. Визначено основні недоліки застосування моделей загального використання й запропоновано методи їх удосконалення шляхом пристосування коефіцієнтів кореляції до факторів української економіки. Виявлено перспективи розвитку реформи в Україні.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.У.202, 4.У.441, 4.У.467

Державні доходи

4.У.459. Акцизний податок на паливе як джерело формування бюджетів місцевого самоврядування в контексті реалізації бюджетної децентралізації / Т. В. Палійчук // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 216-228. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Мета роботи — розкриття ролі та значення акцизного податку на паливе в наповненні бюджетів місцевого самоврядування в умовах реалізації бюджетної децентралізації, розкриття основних аспектів реформування акцизного податку, зміни щодо розподілу його між бюджетами та пошук шляхів забезпечення стимульовального впливу акцизного оподаткування пального на соціально-економічний розвиток територіальних громад. Наведено здійсненні кроки в напрямку зміцнення фінансової спроможності місцевого самоврядування (зміни щодо джерел наповнення бюджетів громад) шляхом упровадження бюджетної децентралізації, кроки щодо реалізації децентралізації у сфері дорожньої інфраструктури України (розподіл функцій і повноважень у дорожній сфері на субрегіональному рівні управління та запровадження оновлений механізм фінансування дорожньої галузі). Проаналізовано та розкрито значення і роль акцизного податку на паливе у формуванні бюджетів територіальних громад в умовах реалізації бюджетної децентралізації та децентралізації в дорожній сфері. Представлено основні аспекти реформування акцизного податку, зміни щодо розподілу його між бюджетами протягом 2014 — 2020 рр. в умовах впровадження децентралізації. Наведено ряд обґрунтованих аргументів щодо необхідності збереження зарахування акцизного податку на паливе до бюджетів місцевого самоврядування. Актуалізовано питання необхідності вдосконалення розподілу субвенції на дороги задля досягнення справедливості й усунення асиметричності фінансової спроможності територіальних громад щодо здійснення розбудови дорожньої інфраструктури та забезпечення стимульовального впливу акцизного оподаткування пального на соціально-економічний розвиток усіх територіальних громад.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.460. Ефективність та оптимізація оподаткування фізичних осіб в національній економіці України: механізм та практичні рекомендації / В. В. Глушенко, Є. А. Ломака, Г. Ю. Федорова // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 1. — С. 121-128. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Оподаткування забезпечує національну економіку країни фінансовими ресурсами, але виникає проблема ефективності підходів та оптимізації оподаткування фізичних осіб. Досліджено

механізм оптимізації оподаткування фізичних осіб в національній економіці України з метою розробки економічних заходів щодо посилення ефективності та оптимізації оподаткування фізичних осіб. Методи аналізу та синтезу було застосовано при визначенні суті оподаткування фізичних осіб. При аналізі історичного розвитку процесу оподаткування використано історичний метод. Для побудови моделей формування податкових ставок, а також бюджетних надходжень запропоновано двокроковий алгоритм обробки даних PUF. Розроблено схему механізму оптимізації оподаткування фізичних осіб у національній економіці України. До схеми механізму ввійшли такі блоки: оцінки зовнішнього середовища, дослідження впливу податкової системи на ринковий розподіл доходів, формування ефективної податкової системи та підвищення прогресивності податків, блок сприяння оподаткуванню доходів фізичних осіб і соціальних трансфертів для зростання економіки за рахунок підвищення ефективності та справедливості податку на прибуток праці та капіталу, впливу податкової політики на динамізм і продуктивності бізнесу, включаючи підтримку інвестицій та інновацій, і підвищення розвитку економіки та блок підвищення податкового потенціалу і посилення ефективності податкового адміністрування за рахунок міжнародного співробітництва. На основі фази динаміки податкових надходжень розвинених країн світу розроблено економічні заходи щодо посилення ефективності та оптимізації оподаткування фізичних осіб податкової системи національної економіки. Вони складаються з посилення прогностичної частини оцінювання ефективності оподаткування фізичних осіб, посилення оцінювання ефективності адміністрування податкової системи та формування ефективної податкової ставки.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.461. Концептуальні засади податкового планування підприємств у контексті Четвертої промислової революції / Я. І. Глушенко, О. О. Корогодова, Т. Є. Моїсеєнко, Н. О. Черненко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 210-216. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Розкрито суть податкового планування для вітчизняних підприємств в умовах розвитку економіки в контексті Четвертої промислової революції. Досліджено закордонний досвід щодо підходів до трактування явища «tax planning». Обґрунтовано, що наявні сучасні підходи до визначення терміна «податкове планування» слід розподілити за ознаками мети та підпорядкованості. У роботі одержав подальший розвиток понятійно-категоріальний апарат теорії оподаткування шляхом уточнення дефініції «податкове планування», в якому, на відміну від існуючих, запропоновано оцінювати вплив елементів чинної податкової системи на ефективність фінансово-господарської діяльності підприємств. Проведено теоретичний аналіз сучасних тенденцій податкового планування та встановлено, що наявними умовами функціонування підприємств є такі явища, як: диджиталізація економічних процесів, роботизація бізнес-процесів, вплив інших чинників Четвертої промислової революції та зростання невизначеності й рівня ризиків для суб'єктів господарської діяльності. За результатами дослідження визначено, що всі ці явища будуть впливати на процес оподаткування підприємств на мікрорівні через пришвидшення процесів обробки даних і зміни об'єктів податкового планування.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.462. Методологічні підходи до оцінювання використання податкових пільг та практика їх застосування / А. М. Соколовська // Економіка і прогнозування. — 2021. — № 2. — С. 32-51. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Податкові пільги, зважаючи на їх наслідки для економіки та бюджетної системи, є найбільш суперечливим елементом будь-якого податку. Тому прийняття політичних рішень щодо запровадження нових, продовження використання чи скасування існуючих податкових пільг має ґрунтуватися на достовірній інформації про їх очікувану або фактичну результативність та ефективність. Мета дослідження — визначення методологічних підходів до оцінювання використання податкових пільг як передумови підвищення обґрунтованості податкової політики та ефективності державного управління фінансовою системою. На основі аналізу західних літературних джерел розглянуто методологічні підходи до оцінювання використання податкових пільг у контексті їх результативності (досягнення цілей та виконання умов надання, вплив на поведінку економічних агентів та результати їх діяльності), ефективності (порівняння вигід та витрат) і відносної ефективності (порівняння ефективності податкових пільг та інших інструментів політики) (effectiveness, efficiency and relative efficiency), а також методів та інструментів оцінювання. Практичне застосування зазначених методологічних підходів розглянуто на прикладі інвестиційних та інноваційних пільг з податку на прибуток підприємств та пільг з ПДВ (зниженої ставки податку на трудові послуги). Відзначено, що оцінювання наслідків запровадження податкових пільг може забезпечуватись з використанням методів порівняльного аналізу поведінки фірми-бенефіціара до і після запровадження податкового стимулу; опитування менеджерів фірми щодо того, як податкова пільга вплинула на ті чи інші аспекти їх поведінки (інвестиційні рішення, впровадження ДіП, політику у сфері за-

йнятості та оплати праці тощо); економетричного аналізу. Зроблено висновок, що у кінцевому підсумку вибір того чи іншого підходу до оцінювання застосування податкових пільг, а також методів та інструментів аналізу визначається наявною інформаційною базою у відкритих джерелах та доступом до інформації, що не оприлюднюється. Крім того, достовірність результатів оцінювання застосування податкових пільг значною мірою залежить від дотримання вимог і процедур під час їх запровадження, зокрема, визначення цілей, а за необхідності — й умов їх надання, а також від якості та повноти обліку наданих пільг. Саме останнє, а також наявність необхідної інформації та її оприлюднення становить одну з основних проблем оцінювання застосування податкових пільг у країнах із трансформаційною економікою.

Шифр НБУВ: Ж23373

4.У.463. Міжгалузєва мапа невизначеності економіки України та її застосування / О. І. Ястремський, В. В. Кулик // Кібернетика та систем. аналіз. — 2021. — 57, № 3. — С. 76-90. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Розглянуто методику розрахунку міжгалузєвої мапи невизначеності економіки України та наведено результати обчислень. Здійснено історичну оцінку фрагменту фіскальних ризиків, пов'язаних з податковими надходженнями від податків на продукти та інших податків на виробництво. Класифіковано галузі економіки України через призму мапи невизначеності. Запропоновано використання виробничого портфелю видів економічної діяльності як інструмента пом'якшення фіскального ризику.

Шифр НБУВ: Ж29144

4.У.464. Огляд фіскальної децентралізації в розрізі податків місцевих і державного бюджетів України / Т. В. Пономарьова, М. А. Комлева // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 251-257. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Одним із ключових елементів аналізу ефективності реформ на державному рівні є результативність та зрушення в кількісних показниках відповідних статистичних категорій. В Україні період після 2014 р. вважається часом законодавчих змін і реформ. Серед них, на думку експертів і політиків, найбільш успішною є реформа децентралізації. Її втілення ґрунтується, перш за все, на змінах у системі оподаткування як на загальнодержавному, так і на локальному рівнях. Відповідно, головним показником досягнення цілей фіскальної децентралізації можна вважати зміни в структурі перерозподілу податків між місцевими та державним бюджетами. У даній роботі надано оцінку рівня та динаміки основних типів податків у їх співвідношенні між різними рівнями фіскальної централізації. Здійснено порівняльний аналіз ставок і грошового виміру загальнодержавних і місцевих податків і зборів. Розглянуто податкові надходження в географічному розрізі та в період останніх восьми років, що надає змогу оцінити вплив реформи на обсяги зібраних податків, визначити регіони-лідери, а також відстежити податкові тенденції. Виявлено, що фіскальна децентралізація є вагомим чинником зростання податкових надходжень у місцеві бюджети з початку її впровадження. Попри це, серед фіскальних наповнювачів бюджетів на локальному рівні превалює ПДФО, тому проблеми безробіття та нестачі робочих місць у часі коронавірусної кризи несуть виклик для фінансової безпеки територіальних громад.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.465. Оподаткування сільськогосподарських товаровиробників: наслідки трансформаційних змін і напрямки подальшого розвитку / Г. О. Партин, О. Б. Курило, А. Р. Подарин // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 69-74. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Ефективний розвиток аграрного сектора економіки України можливий лише за умови стабільності й оптимальності податково законодавства, а постійні зміни негативно позначаються на діяльності сільськогосподарських підприємств. Тому державна підтримка та створення сприятливих умов розвитку нададуть змогу агропромислому комплексу стати високоєфективним і конкурентоспроможним сектором економіки. Досліджено й проаналізовано трансформаційні зміни в оподаткуванні діяльності сільськогосподарських товаровиробників в Україні. Досліджено позитивні та негативні наслідки здійснення податкових реформ, зокрема розглянуто результати запровадження єдиного податку для оподаткування сільськогосподарських підприємств і проаналізовано динаміку обсягів його надходження до місцевих бюджетів; виокремлено основні проблеми, які виникли в аграрному секторі внаслідок проведеної державою реформи щодо управління з агропідприємств податку на додану вартість (ПДВ) та розкрито вплив цієї реформи на рентабельність діяльності зазначених підприємств. Проаналізовано ефективність запровадження системи бюджетних дотацій для сільськогосподарських товаровиробників, які було їм надано у зв'язку зі скасуванням спеціального режиму оподаткування ПДВ. Оскільки підтримка аграрного сектора належить до стратегічних пріоритетів розвитку національної економіки, виокремлено основні аспекти процесів подальшого реформування системи оподаткування сільгосппідприємств. Це сприятиме підвищенню ефективності їх діяльності, покращанню фінансового стану та розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні. Як наслідок, це позитивно вплине

на збільшення податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів і зменшити спроби ухилення від оподаткування.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.466. Оцінка податку на доходи фізичних осіб як фінансового показника / І. В. Гнидюк, Л. В. Уманець, Т. В. Гончаренко // *Бізнес Інформ.* — 2021. — № 2. — С. 279-285. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Досліджено фіскальну ефективність податку на доходи фізичних осіб (ПДФО). Доведено, що для спрощення адміністрування ПДФО доцільним є групування складових сукупного доходу платника податку за відповідними критеріями. Результати дослідження підтверджують той факт, що найважливіша роль податку на доходи фізичних осіб полягає в тому, що він регулює грошові кошти (доходи) населення та стимулює використання робочої сили, а також є вагомим джерелом доходів Зведеного бюджету України. Для розкриття теми дослідження авторами розраховано фіскальну значущість ПДФО в бюджеті держави, яка має тенденцію до збільшення та фіскальну значущість ПДФО у ВВП держави. Також проведено аналіз ефективності збору податкових надходжень з використанням ряду коефіцієнтів, одним із яких є коефіцієнт збирання ПДФО. Оцінивши мобілізовану суму надходжень податку на доходи фізичних осіб і податкових надходжень до бюджету від запланованих, доведено, що ефективність податкового адміністрування ПДФО є досить значною та наближеною до 1. Тобто, рівень витрат населення на утримання апарату ДПС України зменшується швидшими темпами, аніж кількість самого населення, що є позитивним моментом. У результаті проведеного аналізу фіскальної ефективності податку на доходи фізичних осіб зроблено висновок, що податкове управління при певній системі реалізованих податкових рішень погіршується, і фіскальна значущість податку на доходи фізичних осіб у бюджеті та ВВП держави знижується, а реальна величина надходжень від цього податку зменшується. Оцінка ефективності податку на доходи фізичних осіб за наведеними показниками надасть змогу точніше планувати надходження цього податку до бюджету, допоможе при розробці заходів з удосконалення регулюючої та фіскальної дії ПДФО, усунення недоліків у його податковому механізмі, формування раціональної структури податкових доходів бюджету, сприятиме розробці ефективної податкової політики.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.467. Податки у формуванні фінансового ресурсу територіальних громад: Україна та ЄС / В. Б. Тропіна, А. М. Клименко // *Екон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди.* — 2021. — Вип. 49. — С. 181-188. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Питання фіскальної децентралізації та пошук напрямів підвищення рівня фінансової спроможності територіальних громад мають надзвичайно важливе значення для соціально-економічного розвитку України. Бюджет є основним інструментом, використання якого забезпечує виконання територіальними громадами своїх функцій. Саме тому питанням та проблемам, пов'язаним з формуванням дохідної частини бюджету місцевого самоврядування, розширенням бази оподаткування приділяється велика увага в наукових працях учених як зарубіжних, так і вітчизняних наукових шкіл. Водночас новизна проблем, пов'язаних з фіскальною децентралізацією, потребує подальших досліджень, зокрема, щодо обґрунтування напрямів підвищення ролі податків у формуванні фінансових ресурсів територіальних громад. Завданням дослідження є аналіз формування доходів місцевих бюджетів в Україні за рахунок податкових надходжень та порівняльний аналіз податкових джерел формування фінансових ресурсів територіальних громад в Україні та в окремих країнах ЄС. Мета роботи — обґрунтування напрямів підвищення ролі податків у забезпеченні фінансової спроможності територіальних громад. Здійснено аналіз формування доходів місцевих бюджетів в Україні за рахунок податкових надходжень. Доведено, що фінансова децентралізація та податкова і бюджетна реформа мають досить позитивні тенденції та сприяють зростанню доходів місцевих бюджетів і нарощенню їх фіскального потенціалу. Однак місцеві податки не стали регулюючим інструментом, а є другорядними відносно державного оподаткування. Тому система місцевого оподаткування в Україні потребує подальшого реформування. Діючи на сьогодні в країні система місцевих податків і зборів потребує подальшого розвитку оскільки вона має забезпечити достатні обсяги власних доходів місцевих бюджетів, а також бути інструментом місцевої соціально-економічної політики. Шляхами збільшення обсягу місцевих податків і зборів має бути встановлення таких податків, які б забезпечували достатній обсяг надходжень, що в свою чергу надасть можливість створити надійне джерело дохідної частини місцевих бюджетів. Розширення самостійності органів місцевої влади має надати їм можливість відігравати важливу роль у соціально-економічному розвитку громади та країни в цілому. Оскільки місцеві податки і збори мають складати основу доходів місцевих бюджетів, необхідно розширити права місцевих територіальних громад щодо їх встановлення і затвердження ставок та надання пільг, а також, враховуючи позитивний досвід країн ЄС, щодо диверсифікації податкових надходжень зокрема, за рахунок оподаткуван-

ня нерухомості. Результати дослідження можна застосовувати у процесі реформування системи місцевого оподаткування з метою підвищення рівня фінансової спроможності територіальних громад.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.У.468. Принципи справедливості та їх відображення при оподаткуванні суб'єктів господарювання у вітчизняній податковій системі / П. К. Бечко, С. А. Власюк, В. П. Бечко, Т. В. Шумило // *Бізнес Інформ.* — 2021. — № 3. — С. 156-161. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — теоретичне обґрунтування концептуальних основ справедливості оподаткування як складової податкової системи. Для вирішення поставленої у дослідженні мети використано загальнонаукові методи наукового пізнання та дослідження економічних явищ. Теоретико-методологічною основою дослідження є праці зарубіжних і вітчизняних науковців, які вивчають проблеми податкової системи в цілому та справедливості оподаткування зокрема. У дослідженні використано такі методи: монографічний, порівняння, абстрактно-логічний, наукового узагальнення. Розглянуто теоретичні аспекти справедливості оподаткування. Проаналізовано основні положення, що характеризують рівень справедливості податкової системи. Проведено оцінку можливості запровадження в податкову систему підходів щодо дотримання суті справедливості: з позиції платоспроможності платників податків; відповідності одержуваної платниками податків від держави вигоди; дотримання гармонійного поєднання інтересів усіх учасників податкових правовідносин. Обґрунтовано, що податкові пільги не суперечать принципу справедливості в оподаткуванні. Запропоновано в чинній редакції Податкового кодексу відобразити принципи справедливості оподаткування, який має слугувати законодавчій і виконавчій владі, а також платникам податків орієнтиром при розробці та реалізації податкової політики.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.469. Спрощена система оподаткування як мікроекономічний фіскальний регулятор / Н. О. Лобода, О. М. Чабанюк, Ю. О. Мосолова // *Бізнес Інформ.* — 2021. — № 4. — С. 228-234. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто специфіку й особливості застосування спрощеної системи оподаткування в Україні. Суб'єкти малого підприємництва можуть застосовувати загальну або спрощену систему оподаткування. На підставі узагальнень літературних джерел та чинної практики визначено переваги та недоліки спрощеної системи на сучасному етапі розвитку економіки. Найбільшими перевагами спрощеної системи оподаткування є податкові переваги, що полягають у відсутності обов'язку сплачувати окремі види податків, а також спрощена система обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва, можливість урахувати соціально-економічну обстановку конкретної місцевості, адже єдиний податок сплачується до місцевого бюджету. Недоліки ж пов'язані, перш за все, зі зловживаннями з боку суб'єктів господарювання та ухиленням від сплати платежів. Охарактеризовано чотири групи платників єдиного податку залежно від рівня річного доходу, кількість найманих працівників і законодавчо встановлених ставок. Проаналізовано динаміку надходження єдиного податку та визначено його частку у структурі податкових надходжень до Зведеного бюджету України за 2016 — 2020 рр. Визначено питому вагу єдиного податку в розрізі платників податків за 2016 — 2020 рр. і виявлено, що найбільша частка цього податку надходить від фізичних осіб — підприємців. Виявлено актуальні проблеми функціонування спрощеної системи оподаткування в Україні. Проаналізовано основні законодавчо обґрунтовані реформи: нові ліміти для фізичних осіб — підприємців та запровадження реєстраторів розрахункових операцій. Зазначено деякі зміни та відтермінування в законодавстві у зв'язку з пандемією COVID-19. Зроблено висновки про необхідність реформування спрощеної системи оподаткування, яке має бути спрямовано на її вдосконалення й унеможливлення зловживань.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.470. Фіскальна політика як складова економічного розвитку / В. Д. Макогон // *Екон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди.* — 2021. — Вип. 49. — С. 149-155. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

За сучасних умов фіскальна політика є вагомим інструментом регулювання економічних процесів, стимулювання темпів економічного зростання. Вагомими факторами, які впливають на вектори фіскальної політики є фінансово-економічні ендогенні та екзогенні ризики, зумовлені трендами національного економічного розвитку та посиленням глобалізаційних процесів. Відповідно оцінка економічних процесів, фінансово-економічних ризиків є важливою умовою формування та реалізації ефективної фіскальної політики. В умовах погіршення трендів національного економічного розвитку та посилення глобалізаційних процесів вагомими завданнями є: обґрунтування пріоритетних напрямів фіскальної політики, зокрема щодо формування надходжень та витрат бюджету, забезпечення економічно обґрунтованого рівня підвищення соціальних стандартів та державних капітальних вкладень. При цьому основою якісного рівня реалізації фіскальної політики є її взаємоузгодженість з стратегічними пріоритетами соціально-економічного розвитку країни. Проблематика

формування та реалізації фіскальної політики доволі поширена в наукових дослідженнях. Це роботи відомих вітчизняних та зарубіжних науковців: Дж. Кейнса, П. Самуельсона, Дж. Стігліца, В. Танзі, С. Кучеренко, Л. Лисяк, Л. Леваєвої, І. Лук'яненко, М. Пасічного, І. Чугунова та інших. Виділення недовідсліжених частин загальної проблеми. Зазначені питання актуалізуються у зв'язку з погіршенням тренду економічного розвитку, порушенням бюджетної збалансованості, що вимагає розв'язання низки конкретних завдань, пов'язаних з формуванням та реалізацією ефективного фіскальної політики. Завданнями дослідження є: розкрити роль фіскальної політики у регулюванні соціально-економічних процесів; обґрунтувати особливості формування та реалізації фіскальної політики в сучасних умовах; здійснити аналіз та оцінку основних податкових надходжень зведеного бюджету України. Мета роботи — розкрити напрями фіскальної політики як складової економічного розвитку. Обґрунтовано особливості формування та реалізації фіскальної політики за сучасних умов. Здійснено аналіз та оцінку основних податкових надходжень зведеного бюджету України. Результати можна використати у процесі формування та реалізації фіскальної політики. Висновки: обґрунтованість реалізації фіскальної політики є вагомим умовою досягнення національних соціально-економічних інтересів. З метою підвищення дієвості фіскальної політики як складової економічного розвитку, на даному етапі, доцільним є: забезпечення фінансової стабільності держави та здійснення заходів із зменшення рівня ризиків порушення бюджетної збалансованості, що передбачає модернізацію інфраструктури та базових секторів економіки, ефективний захист внутрішнього ринку та підтримку експорту, стимулювання інвестиційних процесів в економіці.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.У.471. Фіскальне навантаження в національній економіці: динамічний аспект / Н. О. Лобода, О. М. Чабанюк, Т. І. Сподарик // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 292-299. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розглянуто особливості системи оподаткування в Україні. Розкрито значення та структури податкової системи, які, своєю чергою, визначаються податковою політикою, що є виключним правом держави, яка проводить її самостійно, відповідно до завдань соціально-економічного розвитку. Мета роботи — висвітлення суті податкової системи, аналіз теоретико-методологічних аспектів її розвитку, дослідження сучасного стану та визначення основних проблем і перспектив системи оподаткування в Україні, а також розробка пропозицій щодо шляхів її вдосконалення з урахуванням вимог сьогодення у цій сфері відносин. Розглянуто функції та принципи побудови системи оподаткування. Визначено перелік актуальних проблем вітчизняної податкової системи. Розкрито причини та передумови виникнення проблем, з якими стикається податкова система у процесі її функціонування. Виокремлено поняття податку як ключового елемента системи оподаткування, а також податкового надходження, яке є однією із складових доходів бюджету держави. Зазначено, що проблеми надмірного податкового навантаження та суперечливість податкового законодавства в українських реаліях стоять особливо гостро. Наведено статистичні показники та проведено аналіз податкових і неподаткових надходжень до Зведеного бюджету України в розрізі трьох бюджетних періодів за даними звітності про виконання бюджетів Державної Казначейської служби України; проаналізовано їх динаміку; зроблено відповідні узагальнення, висновки та пропозиції. Обґрунтовано необхідність подальшого розвитку та вдосконалення системи оподаткування, вирішення проблем оптимізації податкових правопорушень у сучасних нестабільних умовах функціонування вітчизняної економіки. Запропоновано заходи щодо підвищення економічної ефективності податкової системи України та напрямки реформування на сучасному етапі її існування.

Шифр НБУВ: Ж14572

Див. також: 4.У.373, 4.У.439, 4.Х.888

Державні видатки

4.У.472. Державне фінансове забезпечення сталого розвитку України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / М. Е. Мар'янович; Київський національний торговельно-економічний університет. — Київ, 2020. — 23 с.: табл. — укр.

Розкрито суть формування системи державного фінансового забезпечення сталого розвитку, що полягає у сукупності створення інституційних засад у сфері стратегічного економічного розвитку на державному та місцевому рівні та забезпечення ефективного використання бюджетних коштів і приватних інвестицій задля досягнення національних цілей сталого розвитку, у тому числі удосконалення механізмів державної фінансової підтримки здійснення державно-приватного партнерства, надання державних гарантій, запровадження довгострокових бюджетних зобов'язань при застосуванні відповідного фінансово-бюджетного механізму для реалізації суспільно значимих проектів. Удосконалено підходи до розвитку фінансового забезпечення планування сталого розвитку, зокрема, шляхом посилення прозорості та

координуючої функції держави щодо досягнення цілей сталого розвитку, удосконалення системи фінансового моніторингу та контролю у цій сфері, підвищення фінансової спроможності органів публічного управління. Розкрито основні засади формування державної фінансової політики розвитку суспільно значимої інфраструктури, наявність якої є необхідною умовою досягнення національних індикаторів цілей сталого розвитку, визначення відповідних джерел фінансування. Висвітлено методологічні підходи до запровадження у процес планування державних капітальних витратків дієвих фінансових механізмів реалізації інфраструктурних проектів, що підвищить ефективність використання бюджетних коштів. Узагальнено та систематизовано досвід застосування національних індикаторів цілей сталого розвитку для оцінки ефективності витратків бюджету у країнах із розвинутою та трансформаційною економікою, що може стати основою для запровадження у бюджетний процес світових практик державної фінансової підтримки сталого розвитку. Розвинуто підходи до підвищення ефективності використання запозичень міжнародних фінансових організацій, забезпечення соціально-економічного розвитку країни з урахуванням національних завдань щодо досягнення цілей сталого розвитку, підвищення інституційної спроможності органів публічного управління. Обґрунтовано положення щодо оцінки фінансового потенціалу та ролі приватного сектора в країнах з трансформаційною економікою у забезпеченні сталого розвитку, у тому числі в частині формування відповідної інфраструктури у сфері життєзабезпечення, наявність якої суттєво впливає на стан навколишнього середовища та якість життя населення.

Шифр НБУВ: РА446006

4.У.473. Джерела фінансового забезпечення інноваційного розвитку / О. Г. Малій // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 4. — С. 72-77. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Проаналізовано сучасні системи фінансування інновацій, пошуку резервів поліпшення фінансового забезпечення інноваційного розвитку. Мета дослідження — аналіз джерел фінансування інновацій, пошук резервів поліпшення фінансового забезпечення інноваційного розвитку. Досліджено вплив інновацій на економічне зростання країни. З'ясовано особливості фінансування інвестиційної діяльності, оцінено сучасний стан фінансового забезпечення інноваційної діяльності в Україні. Наведено позиції України у міжнародних індексах, здійснено аналіз інноваційної активності українських підприємств та результативність інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні. Недостатність підтримки інноваційної сфери з боку держави, незадовільна інноваційна активність переважної більшості підприємств, недостатня сформованість інноваційної інфраструктури актуалізують питання фінансового забезпечення інновацій. Проведений аналіз надає змогу констатувати фінансову недостатність наявних і дефіцит потенційних джерел фінансових ресурсів для забезпечення здійснення інноваційної діяльності і реалізації інноваційних проектів в Україні. Основними проблемами фінансування інноваційного розвитку підприємств в Україні є відсутність довгострокового кредитування інноваційних проектів з боку банківської системи; недостатність підтримки інноваційної сфери з боку держави, недостатня сформованість інноваційної інфраструктури; підвищений ризик інвестування інновацій. Висновки: покращити інвестиційне середовище країни можливо за рахунок різноманітних заходів, зокрема запровадження податкових пільг, забезпечення правового захисту інвестицій, покращення інформаційного забезпечення та інвестиційної інфраструктури. В перспективі основним джерелом фінансування інноваційної діяльності мають стати приватні фінансові ресурси вітчизняних та іноземних інвесторів при підтримці інноваційної сфери з боку держави.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.474. Інклюзивна освіта в Україні: аналіз механізму державних витратків / О. І. Снісаренко, І. Ю. Шуглер // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 10. — С. 92-101. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

Розвиток інклюзивної освіти в Україні є дискусійним напрямком у науково-практичних колах із самого початку її впровадження, як експерименту так і до сьогодні, як самостійної освітньої парадигми в середній загальноосвітній школі. Якщо в питаннях методології інклюзивної педагогіки між фахівцями за цей час був досягнутий консенсус, то фінансову політику є досі не допрацьовано. Не зважаючи на велику кількість праць, що присвячені різнобічному аналізу проблематики інклюзивної освіти, необхідно констатувати, що економічна наука в Україні нещодавно звернула увагу на даний аспект. Розглянуто питання фінансування інклюзивної освіти в Україні. Проведено аналіз витратків із державного бюджету та досліджено ефективність витрат у межах децентралізації. Розглянуто зміст основних моделей освітньої субвенції та перспективи їх використання. Встановлено, що у світі є 3 основні моделі фінансування інклюзії. Це «ресурсна модель», «нозологічна модель» так звана «індивідуальна модель». З'ясовано, що з 2017 р. Україна використовує ресурсну модель, яка забезпечується спеціальними видатками з бюджету — субвенції. Протягом трьох років ця стаття витратків

чітко прописується в «Законі про Державний бюджет» регулюючи основні стратегічні цілі забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами. Субсидіарний метод матеріального забезпечення стратегії інтегративних процесів у навчання осіб із порушеннями психофізичного розвитку є сьогодні оптимальним для підтримки безперервного надходження грошових коштів на місця та безпосередньо до споживача, але не є досконалим із-за негнучкої системи розподілу фінансів у кожному регіоні. Такий феномен існує за недосконалої статистичної обробки інформації щодо наявності дітей з ООП, їх навчальних і корекційних потреб, що формуються на основі медичного обстеження та висновку інклюзивного ресурсного центру. Некомпетентне освоєння коштів субвенції було виявлено в результаті аудиту в 2018 р., який проводила Державна рахункова палата України в усіх областях. Тому є потреба до прогресивних заходів, спрямованих на перегляд системи економічного забезпечення інклюзивної освіти.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.475. Особливості та проблеми реалізації програм державного молодіжного житлового кредитування в Україні / І. Л. Боднарук // Укр. соціум. — 2020. — № 3. — С. 78-90. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Розглянуто одну з найважливіших потреб населення — забезпечення власним житлом. Багато молодих людей не мають змоги самостійно вирішити свої житлові проблеми, тому державна підтримка для них є дуже важливою. Питання щодо створення належних умов, які нададуть змогу підвищити рівень забезпеченості громадян житлом, не втрачає своєї актуальності. Теоретичні та практичні результати дослідження одержано за допомогою таких методів: синтезу, аналізу методів оцінювання, логічного узагальнення. Проаналізовано стан і визначено основні особливості реалізації державних програм молодіжного житлового кредитування. Недостатнє державне фінансування цих програм, постійне зростання кількості громадян, які потребують від держави забезпечення належних соціальних стандартів життя, спонукають до пошуку нових шляхів, що надасть можливість покращити рівень доступності систем фінансування нерухомості. Одним з них може слугувати доступне іпотечне кредитування житла. Це надасть змогу ефективно розвивати крім житлових програм молодіжного пільгового кредитування ще й соціально орієнтований ринок іпотеки. Подано пропозиції щодо надання доступних іпотечних кредитів, залежно від рівня платоспроможності населення, що надасть можливість вирішити важливі суспільні проблеми як молоді, так і інших категорій громадян. Можливість у перспективі одержати власне житло підвищить рівень захищеності населення, що стимулюватиме молодь жити й працювати в Україні.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.У.476. Оцінка витрат на заходи з адаптації до зміни клімату в Україні / Г. С. Трипольська // Економіка і прогнозування. — 2020. — № 4. — С. 60-71. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Розглянуто основні адаптаційні заходи, профінансовані в Україні за рахунок державного та регіонального бюджетів у розрізі областей протягом 2016 — 2018 рр. у межах природоохоронної діяльності. До таких заходів відносяться: розсітка русел, приток річок; відновлення сприятливого гідрологічного режиму водойм; будівництво та реконструкція каналізації; лісорозведення; реконструкція та підтримання дамб, гідротехнічних та інших водних захисних споруд, укріплення берегів водойм, заходи захисту від підтоплення; озеленення та інші. Джерелом даних слугували «Екологічні паспорти регіонів». Встановлено, що протягом 2016 — 2018 рр. найбільш фінансованими статтями витрат стали будівництво та ремонт каналізації, розсітка русел річок, ремонт гідрозахисних споруд та очищення стічних вод. Визначено, що наявний значний розрив в обсягах витрат на заходи, що мають адаптаційний характер, між областями. Найменшими стали витрати Закарпатської обл., яка найбільше страждає від повеней: вони у 46 разів менші, ніж витрати на адаптаційні заходи у Дніпропетровській обл., яка активно виділяла кошти на розсітку русел річок та укріплення берегів водойм. Обґрунтовано, що протягом 2016 — 2018 рр. на заходи, що мають адаптаційний характер, в Україні було витрачено майже 110 млн дол. США. Основним джерелом коштів стали місцеві бюджети, зокрема обласні фонди охорони навколишнього природного середовища. Вперше частково оцінено обсяги коштів, необхідних для адаптаційних заходів в Україні до 2050 р. Визначено, що станом на кінець 2020 р. єдиним міжнародним фондом, що може надавати фінансування на адаптаційні заходи в Україні, є Глобальний екологічний фонд.

Шифр НБУВ: Ж23373

4.У.477. Підвищення якості та ефективності бюджетних соціальних витратів в системі управління публічними фінансами / О. В. Перчук // Екон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 208-214. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Предмет дослідження: прикладні засади управління соціальними витратами в межах системи публічних фінансів. Мета роботи — розроблення науково-прагматичних рекомендацій щодо

підвищення ефективності та якості бюджетних соціальних витратів в системі управління публічними фінансами. Застосовано сукупність наукових методів і підходів, в тому числі метод системного аналізу, порівняння, узагальнення та ін., що надало змогу реалізувати концептуальну єдність дослідження. З урахуванням виявлених проблем у роботі запропоновано сукупність науково-прагматичних рекомендацій щодо напрямів підвищення ефективності бюджетних соціальних витратів на засадах реалізації бюджету для громадян. Аргументовано необхідність впровадження державного замовлення на соціальні послуги та конкурсного його розміщення, удосконалення ціноутворення через оплату вартості послуг за результатами здійснення скорочення кошторису утримання відповідних бюджетних установ, залучення недержавних організацій для здійснення соціального захисту населення, застосування інструментів маркетингу для оцінки ринку соціальних послуг і їх динаміки, уточнення фінансових показників при формуванні й реалізації бюджету для громадян, державних соціальних програм. Застосування зазначених пропозицій сприятиме подальшій модернізації системи управління публічними фінансами. Запропоновано підвищувати ефективність управлінських рішень у системі надання соціальної підтримки шляхом створення єдиної бази даних отримувачів усіх видів соціальної допомоги, єдиного інформаційного середовища для органів соціального захисту населення, Пенсійного фонду України, Державної податкової служби України, Державної фіскальної служби, Міністерства внутрішніх справ України, органів реєстрації актів цивільного стану.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.У.478. Проблеми фінансового забезпечення пенсійного фонду України / С. А. Єрохін, М. М. Сіра // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 12. — С. 142-151. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто проблеми фінансового забезпечення пенсійного фонду України. Реформування пенсійної системи України та розвиток недержавного пенсійного забезпечення є пріоритетними напрямками державної політики у сфері покращання соціального захисту населення. Доведено, що ефективний розвиток пенсійної системи України можливий лише за умови поєднання принципів солідарної та накопичувальної систем пенсійного забезпечення.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.479. Програмно-цільовий метод і проблеми його застосування в період реформування фінансування галузі охорони здоров'я / І. А. Шубенко, О. Я. Стойко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 264-271. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

Визначено проблеми і напрями удосконалення програмно-цільового методу у сфері охорони здоров'я в період реформування галузі. Проаналізовано програмно-цільовий метод і його використання при плануванні витратків у сфері охорони здоров'я, процес виконання бюджетних програм у цій сфері в Житомирській області. Визначено, що програмно-цільовий метод має важливе значення при формуванні витратків на охорону здоров'я, але він потенційно може ще підвищити ефективність розподілу бюджетних коштів. Попри фактичне зниження витратків на охорону здоров'я у структурі консолідованих витратків бюджету, запровадження програмно-цільового методу вплинуло на раціональне використання бюджетних коштів у сфері охорони здоров'я. Це вказує на доцільність даного методу в бюджетному процесі. Обґрунтовано проблеми програмно-цільового методу при формуванні витратків на охорону здоров'я, основними з яких є: відсутність середньо- та довгострокового бюджетного планування, велика кількість бюджетних програм, відсутність фінансових показників у системі результативних, зниження рівня витратків на охорону здоров'я. Запропоновано: запровадити середньо- та довгострокове бюджетне планування, яке надасть змогу чітко формувати цілі та результати бюджетних програм у сфері охорони здоров'я на кілька років та закріпити фінансові ресурси на визанні цілі; розробити систему фінансових показників у системі результативних, які будуть ґрунтуватися на витратах бюджетних коштів на пацієнта, для формування передумов економії бюджетних коштів.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.480. Фінансовий механізм розвитку медійних підприємств в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / У. Б. Макаренко; Львівський національний університет імені Івана Франка. — Львів, 2020. — 20 с.: рис. — укр.

Досліджено теорію та практику формування фінансового механізму розвитку медійних підприємств в економіці України. Висвітлено суть поняття фінансового механізму розвитку медійних підприємств, систематизовано доповнено головні характеристики структури фінансового механізму з виокремленням мікро- й макrorівня з метою ефективного управління фінансами медійних компаній та фінансового регулювання розвитку національного медійного ринку. Обґрунтовано напрями поліпшення фінансового забезпечення діяльності вітчизняних медійних підприємств, що нададуть змогу аргументувати рекомендації щодо проведення державної політики розвитку медійного ринку, поліпшити фінансовий стан засобів масової інформації України. Побудовано рейтинговий показник оцінки фінансової стабільності

медійного ринку в динаміці, який містить головні параметри фінансового стану, що надасть змогу прогнозувати очікувані результати його фінансової діяльності у довготерміновій перспективі. Визначено вплив медійного ринку на рівень суспільної довіри до інституту держави, тіншової економіки. Розроблено концепцію фінансового управління розвитком медійних підприємств України, у якій висвітлено мету, головні завдання, принципи, етапи її реалізації та очікувані результати, конкретизовані на мікро- та макроекономічному рівнях.

Шифр НБУВ: РА446243

Державне страхування

4.У.481. Економічна ефективність діяльності страхової компанії / Ю. В. Костинець, К. О. Ярема, Е. Мамедов // Актуальні проблеми економіки. — 2020. — № 11. — С. 95-104. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Досліджено моделювання економічної ефективності діяльності підприємства. Визначено суть понять «ефект», «ефективність» та їх взаємозв'язок, досліджено регулювання ефективності страхових послуг; вивчено особливості управління ефективністю страхових послуг і методичні підходи до оцінки; здійснено аналіз та оцінку управління ефективністю міжнародних страхових операцій на прикладі страхової компанії та визначено напрями удосконалення управління ефективністю страхових операцій.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.482. Інформаційно-аналітична модель процесу прийняття рішень для розвитку програм медичного страхування / О. А. Клепківа, З. М. Соколовська // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 119-133. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження та автоматизація етапів процесу прийняття рішень щодо розвитку та впровадження продуктів медичного страхування із використанням економіко-математичного та імітаційного моделювання. Аналізуючи наукові праці вчених щодо розвитку медичного страхування в Україні, було виділено основні етапи процесу прийняття рішень, головними з яких є: ринкова потреба страхового продукту в зовнішньому середовищі; чітке визначення тактичних і стратегічних цілей компанії; дослідження властивостей і характеристик страхового продукту; оцінки ризиків та прибутковості страхового продукту. У процесі дослідження детально проведено моделювання оцінки ризиків, прибутковості програм медичного страхування та проведено аналіз одержаних результатів. Обґрунтовано, що комплексний аналіз ризику та прибутковості програм медичного страхування надасть змогу сформулювати необхідні страхові резерви, забезпечити конкурентні позиції страхової компанії та виконання поставлених цілей. За наявності статистичної інформації на базі інформаційно-аналітичної моделі можуть бути проаналізовані будь-які програми медичного страхування, у тому числі програми страхування COVID-19, які потребують оцінки пандемічного ризику, що вимагає особливої уваги з боку як суспільства, так і страхування. Відзначено, що ключовим елементом для оцінювання та управління пандемічного ризику є моделювання. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є розширення бази економіко-математичних та аналітичних моделей оцінки ризику страхового портфеля та включення в імітаційну модель більш широкого спектра чинників зовнішнього та внутрішнього середовища.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.483. Проблематика функціонування зернових ф'ючерсів на ринку страхування в Україні / Н. П. Резнік, А. В. Ярмолюк // Актуальні проблеми інноваційної економіки. — 2020. — № 3. — С. 81-85. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Доведено необхідність створення в агропромисловому комплексі ринків основних видів сільськогосподарської продукції, в результаті чого їх діяльність ґрунтується вже на сучасній інфраструктурі та ринках збуту, як наслідок ф'ючерсний ринок допоможе покупцеві і продавцеві страхувати свої цінні ризики. Як наслідок, коливання на світових ринках особливо не впливатимуть на доходи аграріїв і аграрної галузі нашої країни загалом. Аграрії одержать вивченість у своїх доходах за рік, і їх не буде так турбувати втрата «хорошої» ціни, бо всі їх можливі збитки чи теоретичні доходи перейдуть на ф'ючерсний контракт до спекулянтів. Мета даної роботи — дослідження проблематики функціонування зернових ф'ючерсів на ринку страхування в Україні в сучасних умовах та перспективи їх вирішення. Методологічною основою дослідження є чинна законодавчо-нормативна база, законодавчі акти, постанови, інструктивні матеріали, спеціальна література. Застосовано загальнонаукові методи аналізу та синтезу індукції і дедукції, сходження від абстрактного до конкретного, а також спеціальні методи аналізу. Доведено можливість поставки або одержання готівкового товару, що допомагає ринку правильно оцінювати ф'ючерси щодо готівкового ринку в момент закінчення контракту, тобто в цей момент ціни на ф'ючерсному та готівковому ринках сходяться. Висвітлено, що даний процес і робить хеджування ефективним способом захисту від несприятливих змін цін на реальному ринку, і відсутність поставки в цьому випадку не має викликати недовіри

до інструменту в цілому. Висновки: розглянуто проблеми страхування ризиків зміни ціни на зерно за допомогою ф'ючерсних контрактів. В сучасних умовах все більше стає актуальним використання фінансових інструментів для страхування ціннових ризиків на зерно, в цьому контексті проаналізовано основні заходи і можливість їх використання в сучасних економіко-правових складових в країні. В сучасних умовах можна говорити не тільки про вплив ф'ючерсних котирвань бірж на спотові ціни в країні, але й про вплив спотових цін на ф'ючерсні.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.484. Страховий захист агровиробників України: огляд страхових компаній і продуктів / Н. М. Рубцова, Н. Г. Радченко, Н. В. Трусова // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 249-256. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Проаналізовано роботу страхових компаній на ринку агрострахування, здійснено оцінку їх послуг щодо страхового захисту агровиробників і проведено дослідження роботи держави в напрямку підтримки аграріїв у сфері страхування сільськогосподарської продукції. Встановлено, що діюча система агрострахування є незадовільною, і з кожним роком спостерігаються регресні процеси на ринку страхування сільськогосподарської продукції. Низький попит на агрострахування в Україні пов'язаний з високою вартістю послуги, обмеженим вибором контрагентів, складністю механізму страхування. Проведений аналіз роботи страховиків на ринку агрострахування говорить про їх часткову участь у даному виді страхування: так, із 64 страховиків, які мають ліцензію на страхування сільськогосподарської продукції, лише менше третини надає послуги в цьому напрямі. У результаті дослідження лінійки страхових продуктів з агрострахування встановлено, що найбільшим попитом користується комплексне й індексне страхування та страхування тварин і птиці. З'ясовано, що існуюча система агрострахування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою, навіть за умов її функціонування, не набула б особливої популярності. Основні причини — складний механізм страхування, одноразова сплата 100 % страхових премій і невпевненість агротоваровиробника в отриманні всієї суми субсидій, що належать йому, через деякий час. У перспективі необхідно внести певні зміни до діючого законодавства, що надасть змогу позбавити вітчизняну сферу агрострахування з одночасним наданням впевненості аграріям у безперервності та відтворенні їх виробництва.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.485. Сучасні тенденції та особливості розвитку ринку автотранспортного страхування в Україні / Л. Я. Слобода, З. М. Руденко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 170-178. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Досліджено сучасні особливості розвитку ринку автотранспортного страхування в умовах пандемії на основі проведення аналізу тенденцій і викликів у діяльності його учасників для обґрунтування перспективних векторів трансформації цього сектора страхового ринку України. Проаналізовано діяльність вітчизняних страхових компаній — лідерів у сфері автострахування за видами та формами; впровадження електронних полісів та дистанційних сервісів надання страхових послуг; активізацію електронного европротоколу; врегулювання страхових подій, тарифно-цінової політики. Досліджено канали дистрибуції страхових послуг у сфері автотранспортного страхування та розвинено підходи до використання дистанційних Інтернет-каналів обслуговування клієнтів та реалізації страхових продуктів, зокрема, через використання технології телематики, що ґрунтується на інтеграції засобів телекомунікаційної та інформаційної обробки та передачі інформації, що значно спрощує та прискорює страхові процеси. Виокремлено ряд стимулюючих і дестимулюючих чинників у розвитку ринку автотранспортного страхування України. Визначено вплив фінансових і регуляторних викликів у діяльності учасників ринку автострахування в Україні та виокремлено ключові проблеми його функціонування в умовах рецесивних явищ COVID-19. Запропоновано рекомендації вирізняються сучасним підходом до врахування особливостей ринку автотранспортного страхування в Україні при розробленні заходів для покращання його функціонування на основі інтеграції якісних і кількісних трендів як на макроекономічному рівні (державному), так і на мікрорівні — страхових компаній та їх співпраці зі страхувальниками.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.486. Фактори впливу на розвиток добровільного медичного страхування / Д. В. Кондратенко, В. В. Громакова // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 243-249. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Досліджено теоретичні та практичні аспекти факторів впливу на розвиток добровільного медичного страхування (ДМС) в Україні. Досліджено місце та показники розвитку ринку медичного страхування в Україні за 2012 — 2019 рр. Проаналізовано динаміку показників ринку медичного страхування на основі розміру валових страхових премій і виплат; доведено, що добровільне медичне страхування (безперервне страхування здоров'я) останні п'ять років характеризується зростанням. Визначено фактори, які суттєво вплинули на розвиток ринку та сучасний стан добровільного медичного страхування, зокрема пандемія

COVID-19, економічна криза, високі показники захворюваності застрахованих осіб, значна вартість страхового медичного полісу, відсутність податкових преференцій для бізнесу щодо медичних соціальних пакетів і нестача спеціалізованих навчальних установ по ДМС. Здійснено класифікацію факторів, що впливають на розвиток добровільного медичного страхування за рівнем їх виникнення, та визначено, що найбільшу силу впливу на ДМС мають такі чинники: погіршення платоспроможності потенційних страхувальників; ціноутворення на медичному ринку; надмірне податкове навантаження для юридичних осіб. Обґрунтовано, що безперечним способом мотивації впровадження добровільного медичного страхування є проведення змін у податковому законодавстві України; запропоновано мікрострахування як підґрунтя для розвитку добровільного медичного страхування. Перспективи подальших досліджень лежать у вивченні факторів впливу на розвиток мікрострахування в країні.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.487. Фінансова ефективність корпоративного страхування життя і пенсійного страхування в Україні / С. А. Єрохін, В. В. Черненко // Актуал. проблеми економіки. — 2021. — № 1. — С. 72-81. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Розглянуто особливості та фінансову ефективність корпоративного страхування життя та пенсійного страхування, виділено його основні принципи та форми участі в ньому. Визначено основні фактори впливу на вибір пенсійних програм для суб'єктів господарювання, наведено переваги та ризики запровадження корпоративного страхування життя та пенсійного страхування. Розглянуто механізм функціонування страхових компаній у моделях недержавного пенсійного забезпечення.

Шифр НБУВ: Ж23291

Кредитна система. Фондові біржі. Грошовий обіг

4.У.488. Банковское регулирование макроэкономических процессов / Б. Б. Дунаев // Кибернетика та систем. аналіз. — 2021. — № 57, № 1. — С. 123-141. — Бібліогр.: 38 назв. — рус.

Определено, что при одних и тех же факторах производства банковское регулирование макроэкономических процессов может привести к стабильному росту экономики при инфляционном саморегулировании рыночного равновесия и к катастрофическому падению экономики при дефляционном саморегулировании рыночного равновесия. Доказано, что регулировать количество денег в обращении одномерным изменением процентной ставки и курса валюты невозможно, поскольку они функционально зависимы. Установлено, что существуют предельная процентная ставка и предельный курс валюты, после которых невозможно проведение валютных операций из-за сокращения наличности в обращении через отрицательную валютную наличность. Показано, что выход экономики из спада или депрессии через инфляцию позволяет значительно увеличить факторы производства.

Шифр НБУВ: Ж29144

4.У.489. Валютна складова та курсові ризики в зовнішньоекономічних договорах / Ю. М. Неговська, С. В. Батовський // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 10. — С. 133-140. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Досліджено валютно-курсую складову зовнішньоекономічних контрактів. Висвітлено механізми диверсифікації валютних ризиків при виконанні довгострокових терм-контрактів і короткострокових спот-контрактів, а також регуляторну політику Національного банку України при дефіциті зовнішньоторговельного балансу. Описано актуальні законодавчі вимоги до валютної виручки. Обговорено методи протидії ризикам, що застосовуються експортерами та імпортерами як на зовнішніх так і на внутрішньому ринку. Розглянуто умови щодо вибору валютно-фінансових і платіжних форм розрахунку при експортних та імпорнтних операціях.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.490. Платіжні системи в Україні та ризики їх функціонування / Н. В. Трусова, І. О. Чкан // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 257-263. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Визначено основні аспекти розвитку сучасного стану електронних платіжних систем в Україні та узагальнено основні ризики порушення їх функціонування. Проведене дослідження систематизувало інформацію щодо функціонування платіжних систем (внутрішньодержавних і міжнародних) і форм розрахунків в Україні (готівкової, безготівкової — електронної). Серед більш ніж 80 внутрішньодержавних і міжнародних платіжних систем, створених банками та небанківськими установами, Національний банк України визначає такі категорії важливості платіжних систем в Україні з метою гарантування їх безперервного та стабільного функціонування — системно важливі, соціально важливі та важливі. Визначено, що в Україні на законодавчому рівні, з урахуванням світових тенденцій, активно відбувається модернізація платіжної інфраструктури, особливо в напрямі захисту прав споживачів фінансових послуг в онлайн-просторі. Разом із появою нових технологій електронного банкінгу, можливостей урізноманітнювати продуктивний ряд дистанційних послуг вини-

кають і нетипові для традиційної банківської діяльності загрози внутрішнього та зовнішнього характеру. Дослідженням систематизовано ключові ризики, притаманні функціонуючим платіжним системам: правовий, фінансовий (загальний комерційний ризик, ризик ліквідності, комерційний ризик), розрахунковий, операційний, системний. Визначено, що основним ризиком у банківській та небанківській сферах є операційний ризик — ризик втрати прибутку через помилки здійснення щоденних традиційних фінансових операцій. Перспективи подальших досліджень у даному напрямі полягають у пошуку та реалізації дієвих механізмів мінімізації або недопущення ризиків електронних платіжних систем.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.491. Система податкового регулювання в умовах трансформаційної економіки / В. В. Коровій // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 359-364. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — обґрунтування напрямів розвитку системи податкового регулювання на середньострокову перспективу, враховуючи особливості трансформаційної економіки. Здійснено аналіз податкового навантаження в країнах вибірки Центральної та Східної Європи за період 2006 — 2019 рр. Вищий рівень податкового навантаження, ніж в Україні, зафіксовано для Словенії та Угорщини. Досліджено рейтинг і показники держав Центральної та Східної Європи в рейтингу Paying Taxes 2020. Обґрунтовано доцільність і заходи покращання позицій України в наведеному рейтингу, зокрема в частині зниження часових витрат на сплату податків і заповнення податкової звітності. Здійснено оцінку можливостей підвищення рівня результативності системи податкового регулювання в частині оптимізації податкових витрат. Для країн з трансформаційною економікою доцільно використовувати пропорційну шкалу оподаткування, тому що її диференціація збільшує вартість адміністрування та створює додаткові можливості для маніпуляцій та уникнення оподаткування певними платниками. Обґрунтовано потребу податкового стимулювання науково-дослідної та інноваційної діяльності в умовах трансформації економіки. З метою забезпечення стійкого економічного зростання запропоновано напрями підвищення рівня соціально-економічного розвитку територій і збільшення фіскальної спроможності місцевих бюджетів.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.492. Стан і перспективи розвитку податкової політики України / А. В. Нечипоренко, І. В. Панченко, Л. О. Мороз // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 348-354. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Проаналізовано стан податкової політики України та визначено напрями її вдосконалення в умовах динамічних змін сучасного світу. Розглянуто основні підходи до визначення суті поняття «податкова політика» й на основі цього зазначено, що податкова політика — це сукупність економіко-правових та організаційних заходів у сфері оподаткування, які застосовуються органами державної влади для встановлення умов оподаткування, що спрямовані на забезпечення надходжень податків і зборів до централізованих фондів грошових ресурсів держави та досягнення економічного зростання. Розглянуто динаміку доходів зведеного, державного та місцевих бюджетів України за 2018 — 2020 рр. у розрізі податкових і неподаткових джерел формування та визначено, що саме податковим надходженням належить визначальна роль, адже вони становлять понад 80 % дохідної частини бюджетів різних рівнів. Наведено ключові негативні фактори, які визначають низькі конкурентні позиції української податкової політики у порівнянні з економічно розвиненими країнами світу, а також акцентовано на проблемних питаннях у податковій системі країни. Податкова політика передбачає відповідні інститути, через які вона реалізується та пристосовується до умов реформувань. Основною метою функціонування інституційного механізму є збалансованість податкової політики країни. Визначено, що серед інститутів, які здійснюють реалізацію податкової політики в Україні, виокремлюють Міністерство фінансів України та Державну податкову службу України з її територіальними підрозділами. Обґрунтовано напрями та заходи, які варто вжити для забезпечення розвитку та модернізації податкової політики України.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.493. Фінансування системи охорони здоров'я в Україні: сучасний стан та проблеми / П. В. Іванчов // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 12. — С. 133-141. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Проаналізовано фактичний стан фінансування медичної системи в Україні в сучасних умовах трансформаційних процесів. Встановлено, що за останні роки змінилася структура витратків на охорону здоров'я у бік збільшення витрати приватного сектора, які зросло майже на 7 % і найчастіше здійснюються за методом прямих виплат і співплати медичних послуг. Виявлено, що незважаючи на реформування системи охорони здоров'я та зміну механізмів розподілу коштів, державне фінансування зменшилося у загальній частці витратків консолідованого бюджету та у порівнянні до валового внутрішнього продукту. Досліджено бюджетне фінансування медичної системи в Україні у 2017 — 2020 рр. і виявлено, що хоча загальна сума витрат на

охорону здоров'я у гривневому еквіваленті за період зросла у 1,8 разу, цього не достатньо для забезпечення оптимального функціонування медицини в Україні. Запропоновано зосередитися на розвитку обов'язкового медичного страхування громадян, і сприяти формуванню приватної медицини за рахунок податкових стимулів і преференцій, зміни правових, організаційних і фінансових засад функціонування медичної системи. Передбачено, що це надасть змогу: забезпечити всіх громадян доступом до якісної медичної допомоги (у випадку незахищених верств населення варто запровадити державні гарантії); створити можливість страхувати соціальні ризики, пов'язані зі здоров'ям людей; підвищить ефективність державного регулювання охорони здоров'я. Крім того, рекомендовано здійснювати пошук нових джерел фінансування автономізованих закладів охорони здоров'я за рахунок спеціального фонду установи, коштів міжнародних організацій, залучених у межах грантових проектів, а також впровадження державно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я, яке буде спрямовано на залучення приватних інвестицій у державний (комунальний) сектор охорони здоров'я.

Шифр НБУВ: Ж23291

Див. також: 4.У.495-4.У.496, 4.У.635

Кредитна система

4.У.494. Банківська система в умовах цифрової економіки / Н. В. Акименко, Н. С. Мамонтенко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 333-338. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз діяльності вітчизняних банків в умовах цифрової економіки. Доведено необхідність розгляду цифрової економіки як економіки, що ґрунтується на використанні цифрових даних і не обмежується лише сферою торгівлі. Відповідно до цього запропоновано розглядати процес цифровізації банківської сфери як процес переходу діяльності банків від традиційної форми до такої, що ґрунтується на використанні інформаційно-комунікаційних технологій. Процес цифровізації має як негативний, так і позитивний вплив на діяльність банків. Унаслідок нових технологій нівелювалася перевага банків, що ґрунтувалася на використанні дорогого системного програмного забезпечення для їх роботи в рамках процесу дезінтермедіації. За нових умов суттєво вплинули на ринок великі глобальні або локальні технологічні гіганти, які, володіючи великою базою клієнтів, пропонують їм додаткові фінансові послуги. Суттєво впливають на ринок необанки, які, перенівши велику частину діяльності в онлайн, зумовили необхідність перегляду доцільності існування банківських відділень. Фінтех-компанії стали основними конкурентами банків, що пояснюється їх обізнаністю на ринку інновацій і великою гнучкістю. Водночас перспективною є співпраця між банками та фінтех-компаніями. Враховано вплив пандемії на ринок фінансових послуг і на діяльність усіх учасників, у тому числі банків. Суттєве обмеження соціальних контактів зумовило перехід великої кількості послуг в онлайн, у тому числі банківських. Клієнти банків одержали поштовх для використання мобільних додатків. В умовах пандемії суттєво змінилися критерії, які впливають на вибір банку.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.495. Вплив монетарної політики на фінансову стійкість банківської системи: постановка задачі моделювання / А. Д. Пілько, В. Р. Крамар // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 81-88. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Висвітлено результати проведеного аналізу існуючої практики розробки макроекономічних моделей, спрямованих на визначення основних параметрів монетарної політики центральних банків, а також оцінено їх вплив на показники фінансової стійкості банківської системи. Зважаючи на низьку ефективність застосування традиційних підходів до формування монетарного правила як у країнах з розвинутою ринковою економікою, так і в країнах з малими відкритими економіками (зокрема, правила Дж. Тейлора), запропоновано можливі шляхи вирішення даної задачі з урахуванням існуючого досвіду формування параметрів монетарної політики в умовах інфляційного таргетування, який вже є наявним у НБУ. Проаналізовано сильні та слабкі сторони застосування основних підходів до моделювання монетарного трансмісійного механізму, а також до прогнозування його впливу на фінансову стійкість банківської системи, які використовуються в процесі формування базової та допоміжних моделей центрального банку. Увагу приділено структурним економічним моделям, векторним авторегресійним моделям і динамічним стохастичним моделям загальної рівноваги. У результаті запропоновано можливий варіант розробки підходу до макроекономічного моделювання, в межах якого передбачаються оцінювання й аналіз впливу монетарної політики на показники фінансової стійкості банківської системи. Практична реалізація такого підходу робить можливою розробку моделей оцінювання та аналізу ефективності поточної монетарної політики, проектування сценаріїв макроекономічного розвитку в коротко- та середньостроковій перспективі, що безпосередньо або опосередковано буде визначати показники фінансової стійкості банківської системи.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.496. Грошово-кредитна політика НБУ у забезпеченні стабільності національної грошової одиниці: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Б. Б. Бричка; Львівський національний університет імені Івана Франка. — Львів, 2020. — 20, [1] с.: рис., табл. — укр.

Поглиблено теоретико-методологічні засади грошово-кредитної політики (ГКП), удосконалено методичні підходи та розроблено практичні рекомендації щодо підвищення її ефективності в контексті забезпечення стабільності грошової одиниці (ГО) в Україні. Обґрунтовано теоретичні положення щодо визначення суті понять «грошово-кредитна політика», «стабільність грошової одиниці», виділено їх сутнісні ознаки та характеристики, запропоновано класифікацію грошово-кредитних інструментів, а також факторів впливу на стабільність ГО. Обґрунтовано роль ГКП у процесах забезпечення стабільності ГО. Удосконалено науково-методичний підхід до оцінювання та аналізу стабільності ГО, проаналізовано стан і тенденції у сфері використання НБУ інструментів ГКП, досліджено вплив валютного і процентного каналів трансмісійного механізму ГКП на стабільність національної ГО. Удосконалено теоретико-методологічний підхід до розрахунку узагальнюючого показника нестабільності ГО. Розроблено науково-практичні підходи та рекомендації щодо імплементації в Україні зарубіжного досвіду у сфері забезпечення стабільності ГО, обґрунтовано стратегічні орієнтири ГКП та розроблено практичні рекомендації щодо підвищення ефективності використання інструментів ГКП для забезпечення стабільності національної ГО.

Шифр НБУВ: РА446244

4.У.497. Дослідження впливу цифровізації банківництва на стратегічне управління банку / О. М. Антонова, І. В. Цаплюк, Л. В. Блажей // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 11. — С. 35-42. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Проведено дослідження впливу цифровізації банківництва на стратегічне управління банку та різних сценаріїв стратегічного розвитку банку залежно від ступеня прийняття банком процесу цифровізації. Проведено аналіз дослідження цифрових технологій, які на даний момент застосовуються банками в Україні. На основі розглянутих градацій цифрового банкінгу, дійшли висновку, що українські банки йдуть шляхом часткового впровадження цифрових технологій у власну діяльність і використовують по дві перші моделі з кожної градації: «цифровий банківський бренд» і «банк з цифровими каналами», а також «банкінг, як сервіс» та «інклюзивний банкінг». Менеджмент банку, виходячи з фінансових можливостей та обраної моделі стратегічного розвитку банку, спроможний обирати різні варіанти цифрових технологій, які надають можливість вирішити різні проблеми його діяльності, підвищити ефективність функціонування та забезпечити оптимізацію доходів і витрат.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.498. Економічні нормативи НБУ як інструмент регулювання банківської діяльності / Л. В. Сус, Ю. Ю. Сус // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 119-126. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Дослідження проблематики банківського нагляду в ході проведення політики очищення банківської системи України набуває особливого значення. Актуальними залишаються питання ефективності регулювання діяльності комерційних банків за допомогою економічних нормативів НБУ. Мета роботи — теоретико-методичне обґрунтування системи економічних нормативів НБУ та виявлення особливостей застосування їх як інструментів регулювання банківської діяльності. Досліджено стан дотримання комерційними банками України нормативів стапарту, ліквідності, кредитного ризику. Здійснено кореляційно-регресійний аналіз оцінки впливу нормативів кредитного ризику на обсяги простроченої кредитної заборгованості банків. Запропоновано шляхи вдосконалення системи регулювання діяльності комерційних банків, що базуються на принципах, розроблених Базельським комітетом з банківського нагляду. Внесено пропозицію щодо запровадження додаткового економічного нормативу з регулювання кредитних ризиків, який оцінював би саме ризики неповнення кредитів. Доцільною для України буде побудова концептуального банківського нагляду, який забезпечуватиме тісну взаємодію складових з метою покращення ефективності функціонування банківських установ. Комплексна система банківського нагляду має діагностувати рівень ризиків та впроваджувати системи управління ними на рівні окремої банківської установи.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.499. Ключові проблеми капіталізації банківської системи України та напрями її зростання / Д. М. Гладких // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 327-333. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження поточного стану, структури та динаміки основних складових капіталу банківської системи України, ключових проблем, що стоять на перешкоді зростання її капіталізації, та обґрунтування на цій основі ключових напрямів подальшої рекапіталізації банків. Визначено основні напрями, пов'язані з процесом капіталізації банківської системи України: незначний абсолютний розмір і незадовільна динаміка показників власного та регулятивного капіталу банківської системи

загалом; незбалансована структура статутного капіталу банківської системи через домінування в ній банків з державною участю; неоптимальна структура власного капіталу банківських установ, що проявляється в домінуванні в ній показника статутного капіталу, розмір якого в багатьох банків перевищує суму власного капіталу; поширення у світі пандемії COVID-19, що змусило державу в особі НБУ та ВРУ послабити вимоги до банків щодо графіка нарощення капіталу. Запропоновано ключові напрями рекапіталізації банківської системи України, якими мають стати: поступове роздержавлення банківської системи шляхом продажу часток державних банків інституціональним інвесторам (як резидентам, так і нерезидентам) з метою зниження сукупної частки держави в банківській системі до оптимального рівня; заходи, спрямовані на зростання прибутковості банківської системи, з урахуванням того, що прибуток — ключове джерело швидкого нарощення капіталу; відновлення банківської системою в середньостроковій перспективі планових завдань і графіка зростання капіталу, що є необхідною передумовою її подальшого оптимізованого розвитку, зростання та модернізації.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.500. Моделювання розвитку сучасних цифрових інноваційних технологій у банківському секторі / І. В. Бітнер, С. М. В'язовий, Н. Л. Морозова // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 74-81. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження впровадження інноваційних технологій на прикладі комерційного банку шляхом розробки моделі імітації розвитку сучасних цифрових технологій банку з використанням апарату системної динаміки — для оцінки масштабу та швидкості процесів цифрових технологій у межах удосконалення теорії прийняття рішень процесів створення, просування та реалізації на ринку. Побудовано концептуальну схему моделювання розвитку банківських цифрових технологій, що містить п'ять поетапних блоків і передбачає розробку моделі імітації розвитку сучасних цифрових технологій у банківській сфері та аналіз сценаріїв у межах побудованої імітаційної моделі для підвищення результативності діяльності. Побудована модель надає змогу надати оцінку ефективності комерціалізації цифрових технологій залежно від реалізації внутрішніх управлінських рішень і впливу факторів зовнішнього середовища, а також масштабу та швидкості процесів дифузії інновацій. Проведені імітаційні експерименти за окремими сценаріями стимулювального та дестимулювального впливу внутрішніх і зовнішніх факторів та параметрів доводять, що на обсяги попиту на банківські цифрові технології значно впливають внутрішні фактори, тому банківська установа має постійно підвищувати значення даних факторів та бути самою ініціатором змін та інноваційних рішень. На основі виявлених закономірностей і зв'язків моделі імітації одержано результати, що характеризують перебіг процесу впровадження сучасних цифрових технологій. Імплементация результатів моделювання надасть змогу банкам ще на стадії прийняття управлінського рішення визначити економічну доцільність впровадження інновацій і використання тих чи інших цифрових технологій в їх практичній діяльності.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.501. Потенціал банківської системи в сучасних цифрових умовах / І. Ю. Штулер, В. Г. Нам // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 6. — С. 79-86. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Досліджено потенціал банківської системи (БС) за цифрових умов. Розкрито рівні БС в Україні. Встановлено підходи до визначення системно важливих банків за визначенням Міжнародного валютного фонду та вітчизняного законодавства. Наведено перелік системно важливих банків України на 2019 р. Охарактеризовано потенціал БС. Проаналізовано потенціал БС шляхом дослідження основних показників та індикаторів діяльності ринку банківських послуг у 2015 — 2019 рр: кількості комерційних банків в Україні, інформації про банки, які працювали прибутково або збитково, інформації про сукупні розміри прибутків і збитків комерційних банків, інформації про кредитування суб'єктів господарювання та населення. Визначено наявність потенціалу БС. Зроблено припущення про те, що в умовах обмежувальних заходів із запобігання поширенню коронавірусної інфекції населення скорочуватиме користування банківських послуг, що своєю чергою, стримуватиме розкриття потенціалу БС.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.502. Ринкові трансформації у банківському секторі України: погляд крізь призму «неекономічної» політики / А. О. Дробязко // Економіка і прогнозування. — 2021. — № 2. — С. 85-100. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Процеси у банківському секторі України аналізуються у даній роботі з позицій «неекономічної» політики, теорія якої нині дискутується у сучасній економічній науці. На думку автора, вплив такої політики не надає змоги Україні віднайти оптимальну стратегію розвитку країни, зокрема стосовно регулювання у банківській сфері. Одна із причин цього — дефіцит кадрів державного управління, що назагал властива країнам із перехідною економікою. Доведено, що проведене НБУ «врегулювання» банківського ринку після 2014 р. було вкрай невдалим з економічної точки зору. Наведено та проаналізовано кількісні оцінки

втраг, яких зазнала економіка України унаслідок кампанії з очищення банківського сектора упродовж 2014 — 2016 рр. Крізь призму типології «неекономічної» політики розглянуто також процеси демонетизації економіки України та поточні проблеми національного фондового ринку. Визначено, що під час проведення реформ у банківському секторі прийняття правлячою елітою, а також судовою системою непрорахованих і незважених на особливості саме України рішень призвело до деструктивних наслідків, які позначаються у довгостроковій перспективі розвитку економіки країни. Крім економічних збитків — втрати економікою понад 10 млрд дол. США та закладення міни уповільненої дії під майбутнє кредитування, «банкопад» призвів і до соціальних — втрати найбільш активним прошарком населення довіри до економічної стратегії, що пропонували урядовці. За останні роки після кризи 2014 р. не зареєстровано жодної банківської установи, кількість відокремлених філій банків стрімко зменшується разом із кількістю робочих місць. Зроблено висновок, що поточна практика реалізації ліквідаційних активів збанкрутілих банків матиме довгостроковий негативний ефект — адже від цього виграли недобросовісні позичальники, які через треті руки викупили свою прострочену заборгованість з дисконтом, а найактивніша частина населення — вкладники депозитів «200+» та малий і середній бізнес — понесла збитки і втратила довіру до банків. Зауважено, що головною причиною звернення в Україні до «неекономічної» політики є відірваність управлінських рішень від реальних суспільно-економічних потреб. Як наслідок, ініційовані економічні рішення у цій сфері не лише завдають матеріальної шкоди, а й перешкоджають цивілізаційному просуванню країни.

Шифр НБУВ: Ж23373

4.У.503. Стратегічний розвиток банківського сектору в контексті державної економічної політики / Ю. В. Дятлова, В. В. Дятлова, Т. І. Солошенко // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. — 2021. — № 1. — С. 99-104. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Узагальнено результати дослідження актуального питання щодо стратегічного розвитку банківського сектора як одного з дієвих інструментів економічної політики. Визначено модуль Стратегії розвитку банківського сектора України, такі як цілі, принципи, види політики, механізми, інструменти, показники. Запропоновано довгострокові, середньострокові та річні показники реалізації монетарної, валютної і регуляторної політики. Визначено підходи до вдосконалення конкурентної політики. У межах Стратегії розвитку банківського сектора, яка є комплексною, запропоновано Стратегію валютної політики. Установлено компоненти Стратегії валютної політики, які спрямовані на її лібералізацію та сприятимуть удосконаленню механізму регулювання валютного ринку та стабілізації курсу національної валюти.

Шифр НБУВ: Ж23244/екон. та підпр.

4.У.504. Сучасний стан і перспективи розвитку банківських інновацій у контексті підвищення якості обслуговування клієнтів / В. Е. Волохата // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 204-209. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

В умовах глобалізації нестабільної ситуації на фінансовому ринку, пандемії коронавірусу, посилення міжбанківської конкуренції, недостатності фінансових ресурсів і зростання їх вартості, підвищення стандартів з боку Національного банку України вкрай необхідним стає вдосконалення системи управління банківського бізнесу за рахунок упровадження інновацій у вигляді використання новітніх технологій, які адекватні стратегії розвитку, та нових банківських продуктів. Саме тому інноваційний розвиток стає рушійною силою ефективності діяльності банківського сектора. Мета роботи — оцінка сучасного стану інноваційних банківських технологій і перспектив їх розвитку в Україні в контексті підвищення якості обслуговування клієнтів. Визначено пріоритетні напрями інновацій для ефективного розвитку банківських установ і шляхи їх вирішення. При аналізі тенденцій інноваційної діяльності вітчизняних банків виявлено головні з них. Наведено найбільш популярні інноваційні продукти на вітчизняному банківському ринку та надано їх характеристику. Проведено детальний аналіз нормативних і законодавчих актів, за результатами якого визначено перспективи розвитку інновацій у банківському секторі в найближчий час і до 2025 р., такі як: стратегія розвитку FinTech 2025; система електронних платежів в Національному банку (СЕР) за режимом 23/7; послуга шерингу цифрових документів; порядок використання цифрового власноручного підпису; створення та використання QR-кодів для кредитних переказів та при оплаті товарів і послуг; зміна дистанційної ідентифікації та перевірки клієнтів банків.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.505. Сучасні інформаційні технології в роботі фінансових установ / Н. І. Холяк // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 152-161. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Мета роботи — визначення й опис суті інноваційних інформаційних технологій, що сприяють диджиталізації ринку фінансових послуг. Проаналізовано сучасні інформаційні технології (мобільні застосунки, машинне навчання, «хмарні» технології, блокчейн, «великі» дані, штучний інтелект та Інтернет речей). Розкрито не лише суть і принципи роботи окреслених технологій,

а й акцентовано увагу на напрямках їх використання в діяльності фінансових установ. Обґрунтовано, що імплементація інформаційних технологій надає змогу підвищити темпи диджиталізації банків, прискорити процес виведення на ринок і масштабування нових послуг, забезпечити вищу задоволеність клієнтів завдяки оперативному наданню послуг у комфортний для них спосіб і, у підсумку, сприяє диджиталізації сучасного ринку фінансових послуг. Визначено, що, незважаючи на існування низки переваг впровадження інформаційних технологій у роботу фінансових установ, вітчизняні банки достатньо обережно підходять до цього питання. Головними причинами цього є: нестача інвестицій, досвіду і знань; складності в адаптації технологій до певних специфічних банківських операцій та їх узгодження із чинним законодавством; недостатня розвиненість інформаційної й інноваційної інфраструктур; імовірність виникнення технічних помилок в управлінні та при використанні інформаційних технологій. Наголошено, що нині гостро стоїть проблема захисту персональних даних клієнтів, недопущення передачі їх третім особам, гарантування захисту інформаційних систем від зломів і кібератак.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.506. Сучасні підходи до управління фінансовими ризиками: методологія та практика / Л. Б. Рябушка, Т. Г. Кубах, І. М. Павленко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 339-348. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

На формування державних фінансів в Україні суттєво впливають фінансові ризики, які, перш за все, пов'язані з макроекономічними шоками, накопиченим державним і гарантованим боргом, стихійними лихами й іншими обставинами, що мають значний негативний вплив на стабільність показників бюджетної системи. Мета роботи — розкриття суті, систематизація методологічних засад і практичних підходів до управління фінансовими ризиками для оцінювання, мінімізації їх впливу на показники бюджету в сучасних умовах економічної невизначеності. Зіставлення та узагальнення існуючих напрацювань зазначеної проблематики надало змогу систематизувати й охарактеризувати: основні підходи до розуміння економічної суті фінансових ризиків (функціональний, інституційний, каузальний, структурний, управлінський); класифікувати ризики відповідно до сучасних рекомендацій міжнародних інституцій (МВФ, Світового банку, ОЕСР); розкрити особливості основних компонентів найкращих практик фінансового ризик-менеджменту країн світу. Акцентовано увагу на розширенні класифікації фінансових ризиків у національних методичних положеннях та їх урахуванні в податковій, митній сферах; напрямках інтегрування системи управління фінансовими ризиками в бюджетний процес місцевих бюджетів, об'єднаних територіальних громад; розвитку наукових положень щодо обґрунтування інтегрального показника оцінювання фінансових ризиків, що характеризуються нелінійним характером розвитку економічних процесів та створенням потужних аналітичних центрів для якісного вимірювання та прогнозування можливих загроз у сфері державних фінансів.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.507. Удосконалення маркетингових комунікацій банку в умовах цифрової трансформації / Є. Й. Майовець, А. В. Сохецька // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 242-247. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Відображено сучасні тенденції цифрової трансформації в банківській сфері України завдяки впровадженню нових маркетингових каналів. Банківські послуги в Україні та світі стрімко змінюються під впливом інформаційних технологій, що вимагає введення нових стандартів і комунікаційних каналів. Традиційні маркетингові комунікації в банківських установах ґрунтувалися на низці маркетингових інструментів, а саме: рекламі, директ-маркетингу, брендингу, PR-діяльності, публіситі, стимулюванні збуту, програмах лояльності, спонсорстві, особистих продажах, презентаціях продуктів. Визнання «цифрової трансформації» різними аналітичними інститутами відображають її роль у масштабуванні інформаційних процесів, підвищення економічної ефективності та інтеграції бізнес-процесів різних учасників на єдиній відкритій платформі. Цифрова трансформація організацій включає такі етапи: цифрові новачки, цифрові передплатники, цифрові інноватори та цифрові лідери. В Україні еволюція цифрової трансформації ґрунтується на Стратегії розвитку фінтеху в Україні до 2025 р., розробленій НБУ. Остання включає нарощування цифрових технологій і їх інтеграцію на відкритих платформах, а також використання вбудованого фінансування. Зазначено, що, незважаючи на всі переваги цифрової трансформації, банківський сектор одним із перших зіткнувся з фінансовим шахрайством через онлайн-канали комунікацій (Viber, WhatsApp тощо), коли на споживача впливають агресивними методами, вимагаючи персональні дані банківських карток. Такі ризики вимагають одержання зворотного зв'язку від клієнта, щоб оперативно вирішити проблеми витоку персональних даних і, за необхідності, заблокувати картку. У процесі еволюції формуються нові рівні цифрових платформ, які надають можливість підключатися до них не тільки клієнтам і персоналу банків, але і постачальникам різних рішень через модель BaaS. Маркетингові комунікації передбачають виховання фінансової грамотності

у клієнтів та формування зворотного зв'язку шляхом швидкого реагування на скарги.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.508. Уточнення змісту поняття банківського маркетингу в умовах диджиталізації економіки / О. І. Лозинська // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 320-327. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Досліджено еволюцію наукових підходів до визначення суті банківського маркетингу, уточнено зміст поняття банківського маркетингу в умовах диджиталізації економіки, визначено суть і місце цифрового маркетингу в загальній системі банківського маркетингу. Встановлено, що сучасною науковою концепцією банківського маркетингу є цифровий маркетинг, що надало підстави доповнити періодизацію розвитку банківського маркетингу в Україні сучасним етапом, який відповідає впровадженню концепції цифрового маркетингу. Обґрунтовано, що цифровий маркетинг співіснує в загальній системі банківського маркетингу з традиційним та Інтернет-маркетингом і застосовується до традиційних та інноваційних банківських продуктів та послуг. Запропоновано диференціацію банківського маркетингу за двома ознаками: тип банківського продукту/послуги (традиційний/інноваційний) та вид банківського маркетингу (традиційний, інформаційний, цифровий). Відповідно до наданої диференціації запропоновано розробляти портфель банківських маркетингових стратегій. Доведено, що стратегію цифрового маркетингу системно інтегровано в загальне стратегічне маркетингове планування банківських установ. Запропоновано розглядати етапи формування стратегії цифрового маркетингу у взаємозв'язку з портфелем маркетингових стратегій, що впроваджені в діяльність банку. Перспективами подальших досліджень є наукове обґрунтування стратегічних, тактичних та операційних аспектів цифрового маркетингу з метою підвищення його ефективності та результативності щодо просування іміджу банку, банківських послуг і продуктів, залучення та утримання споживачів фінансових послуг.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.509. Фінансова безпека банківської системи України: сутність та оцінка / Є. Ю. Мордань, О. С. Журавка, К. В. Діденко, Я. І. Кравченко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 243-251. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Визначено суть фінансової безпеки банківської системи (ФББС) і проведено комплексну оцінку її сучасного стану. Досліджено та систематизовано роботи науковців щодо визначення поняття «фінансова безпека банку». Для дослідження стану ФББС проаналізовано показники ресурсотворюючої, кредитної, інвестиційної діяльності банків та динаміку їх доходів і витрат. У ході аналізу було виявлено, що показники ресурсотворюючої та інвестиційної складових банківського сектора України мають позитивну динаміку та не несуть загроз для її фінансової безпеки. Аналіз показників кредитної безпеки виявив суттєву загрозу для ФББС — це значна частка непрацюючих кредитів. Динаміка доходів і витрат банківського сектора продемонструвала, що банківська система поступово виходить з кризи та з 2018 р. має позитивний фінансовий результат. Для узагальнення аналізу було розраховано індикатори та інтегральний показник ФББС згідно з методичними рекомендаціями Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, результати розрахунків яких надали змогу зробити висновок, що ФББС України знаходиться на небезпечному рівні. Перспективи подальших досліджень зумовлені низьким рівнем ФББС України та потребою в розробці комплексу заходів, спрямованих на підвищення загального рівня ФББС.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.510. Фінансова стабільність банків в умовах динамічного макроекономічного середовища: монографія / О. С. Вовченко, С. Б. Єгоричева; ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». — Полтава: ПУЕТ, 2021. — 232 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 200-220. — укр.

Розвинуто теоретичні засади, методичні підходи й обґрунтовано практичні рекомендації щодо забезпечення фінансової стабільності банків в умовах динамічного макроекономічного середовища. Удосконалено організаційно-економічний механізм забезпечення фінансової стабільності банків. Проведено моніторинг фінансової стабільності банків України з урахуванням впливу чинників макроекономічного середовища. Обґрунтовано напрями забезпечення фінансової стабільності банку на основі ризик-орієнтованого підходу. Запропоновано науково-методичний підхід до оцінки фінансової стабільності банку.

Шифр НБУВ: ВА852982

4.У.511. Features of integrated marketing communications of banks / M. Demko // Економіка і регіон. — 2020. — № 3. — С. 92-96. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

Досліджено суть і особливості інтегрованих маркетингових комунікацій та їх роль у досягненні успішного функціонування банків на ринку. В умовах економічної нестабільності банки здійснюють пошук найефективніших маркетингових інструментів для просування бренду. Тому значно збільшилася роль інтегрованих маркетингових комунікацій у діяльності банків. Інтегровані маркетингові комунікації зміцнюють конкурентну стійкість банку на ринку, формують імідж банку, підвищують просування

банківських продуктів, надання банківських послуг та ефективність банківської діяльності. Сформульовано мету, завдання і властивості інтегрованих маркетингових комунікацій банків для досягнення маркетингових цілей та підвищення успішної діяльності банків. Сформульовано концептуальні підходи до суті інтегрованих маркетингових комунікацій як універсального інструменту досягнення маркетингових цілей (концепція; концепція планування; концепція об'єднання зусиль; управлінська концепція координації; об'єднання інструментів; особливе макропозиціонування бренду; стратегічний аналіз, вибір, застосування та контроль). Запропоновано авторське визначення інтегрованих маркетингових комунікацій банків на основі сформованих концептуальних підходів до суті інтегрованих маркетингових комунікацій і визначень авторів. На основі цього визначення сформовано механізм дії інтегрованих маркетингових комунікацій як ефективного інструмента комунікаційної діяльності, оскільки при взаємодії інструментів маркетингових комунікацій у своїй синергетичній єдності вони створюють позитивний ефект для успішної банківської діяльності. Ефективне управління банківською діяльністю здійснюється при взаємодії інструментів просування з виникненням синергетичного ефекту, оскільки при цьому досягаються поставлені маркетингові цілі діяльності банку.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.512. Financial stability of banks and its monitoring in Ukraine / S. Yehorycheva, O. Vovchenko // Економіка і регіон. — 2020. — № 4. — С. 69-77. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Розвинуто поняття фінансової стабільності банків як комплексної та багатоаспектної категорії, зміст якої постійно збагачується. Розглянуто підходи до визначення фінансової стабільності в цілому й фінансової стабільності банків зокрема. Зазначено, що сучасні операційні, функціональні, інституційні, технологічні особливості діяльності банків не можуть не позначитися на змістовному наповненні їх фінансової стабільності та оновленні механізмів її забезпечення. Наголошено на необхідності завчасної адаптації банківських установ до об'єктивних трансформацій економічного середовища шляхом інтегрування ризик-орієнтованого підходу й використання передових методів управління банком у всіх його бізнес-процесах. Здійснено моніторинг рівня фінансової стабільності банків в Україні, для чого проаналізовано основні об'ємні показники їх діяльності та індикатор Bank Z-score, що розраховується Світовим банком. Аналіз показників проникнення банків в економіку засвідчив, що розвиток банківського сектора відстає від потреб реального сектора, тому їх фінансова стабільність є відносною, хоча простежуються тенденції до її зміцнення. Особливо позитивним стає постійне нарощення капітальної бази українських банків і дотримання ними нормативів адекватності капіталу. Проте якість кредитних портфелів банків є незадовільною, що становить загрозу для їх фінансової стабільності, навіть із врахуванням великих обсягів сформованих резервів під неповернення кредитів. Динаміка індикаторів фінансової стабільності, що розраховуються Національним банком України, підтвердила наявність передумов для її перспективного забезпечення, незважаючи на складні умови зовнішнього середовища. Запропоновані у дослідженні напрями моніторингу фінансової стабільності надають змогу вчасно діагностувати її погіршення з метою недопущення критичних наслідків для національної економіки.

Шифр НБУВ: Ж24790

Банківський кредит

4.У.513. Банківське кредитування в Україні та його моделювання методами системної динаміки / С. В. Глушенко, С. В. Івахненко, С. А. Демків // Економіка і прогнозування. — 2021. — № 2. — С. 101-127. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Визначено тенденції банківського кредитування підприємств та домогосподарств в Україні та змодельовано кредитні взаємозв'язки між суб'єктами економіки за допомогою методів системної динаміки. Відображено, що на кінець 2020 р. основними тенденціями в українському банківському секторі були: збільшення динаміки рентабельності капіталу, стабільно високі ставки за кредитами-депозитам до 2019 р. та їх спадна динаміка в 2020 р.; спадні тренди динаміки показників частки кредитів у активах комерційних банків та показника фінансової глибини кредитування української економіки; переважання частки кредитів суб'єктів господарювання відносно кредитів домогосподарств у кредитному банківському портфелі; швидкі темпи зростання банківських кредитів домогосподарств у порівнянні з темпами зростання кредитування суб'єктів господарювання; у галузевому контексті найбільшу частку у кредитуванні бізнес-одниць займає сфера торгівлі, а у кредитуванні домашніх господарств — споживче кредитування; половину кредитного портфеля комерційних банків становлять короткострокові позики строком до одного року; залишається високою частка непрацюючих кредитів у кредитному портфелі; поступове скорочення недепозитних джерел серед зобов'язань комерційних банків їх перехід на майже повне фінансування за рахунок депозитних коштів клієнтів;

зростання частки короткострокового і скорочення частки довгострокового депозитного фінансування комерційних банків. На основі методів системної динаміки авторами побудовано модель, що надає змогу простежити взаємозв'язки між комерційними банками та юридичними і фізичними особами, а також розрахувати прогнозні обсяги банківських кредитів відповідно до попиту на кредити з боку суб'єктів господарювання і домогосподарств (зважаючи на максимальну величину кредитного навантаження) та пропозиції кредитних ресурсів комерційними банками. З практичної точки зору характеристика тенденцій у банківському кредитуванні, моделювання взаємодії основних його учасників і визначення обсягів банківських кредитів з використанням методів системної динаміки допомагають виявити основні фактори, що впливають на попит та пропозицію банківських кредитних ресурсів на сучасному етапі розвитку України, та спрогнозувати майбутню динаміку кредитування.

Шифр НБУВ: Ж23373

4.У.514. Дисфункціональність ринку акцій в Україні: фактор ваучерної приватизації / С. Е. Шишков // Укр. соціум. — 2021. — № 3. — С. 107-131. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Визначено особливості приватизаційних процесів у трансформаційних економіках у порівнянні зі зрілими, з огляду на відмінність мети — не прискорити розвиток вже наявного ринку акцій, а фактично створити ринок заново. З'ясовано, що суспільно-економічні перетворення, роздержавлення майна та створення ринкової інфраструктури є неодмінною передумовою, але не гарантією появи внутрішнього ринку акцій як специфічного інституційного феномену, особливо за відсутності дієвих стимулів для публічного залучення акціонерного капіталу. Встановлено, що на фоні збільшення розміру, глобалізації, ліквідності та інтегрованості світових ринків капіталу, спостерігається деградація окремих локальних ринків акцій, зокрема українського. Констатовано, що на відміну від сусідніх постсоціалістичних країн (насамперед, Польщі), в Україні не побудовано ринок акцій як основу для ефективного залучення та алокації капіталу. Обґрунтовано, що значною мірою це є наслідком неефективної та затягнутої приватизації, переважно позабіржового продажу акцій, непослідовності державної та регуляторної політики, необов'язкових ітерацій у побудові ринкової інфраструктури, нерациональності створення роздержавлених підприємств (навіть найменших) винятково у формі відкритих акціонерних товариств, які за об'єктивної неспроможності залучити публічний капітал стикалися з неадекватним фінансовим навантаженням і примусовістю лістингу на біржах. Визначено головні проблеми українського ринку акцій, закладені під час приватизації: надмірно консолідована структура акціонерного капіталу, незахищеність міноритаріїв, мізерні free-float і ліквідність, умовність біржового ціноутворення, переважання позабіржового обігу акцій тощо. Акцентовано увагу на наслідках спроб імплементати процедури squeeze-out в Україні: в умовах відсутності ринкових цін і набуття домінуючими акціонерами контролю задовго до законодавчих змін, викуп акцій не захистив міноритаріїв, а призвів до суттєвих втрат інвесторів, припинення обігу акцій більшістю емітентів, ще більшої умовності індексів, капіталізації та інших показників розвитку ринку. Зазначено, що ефективність анонсованих крайноуправлінь щодо розвитку ринку акцій внаслідок приватизації залишків державної власності викликає сумніви за відсутності передумов для збалансованості економічних інтересів між учасниками ринку, об'єктивності ціноутворення, стимулів для публічного залучення капіталу та ефективного інституційного середовища. Підсумовано, що в Україні орієнтації на приватизаційні процедури при розбудові ринку акцій немає перспектив за відсутності дієвих стимулів публічного залучення капіталу.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.У.515. Методологія управління фінансовими ризиками промислових підприємств: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08 / О. В. Шишкіна; Національний університет «Чернігівська політехніка». — Чернігів, 2020. — 42 с.: рис. — укр.

Досліджено теоретичні, методологічні та методичні засади управління фінансовими ризиками промислових підприємств та розроблено практичні рекомендації щодо їх реалізації. Досліджено теоретико-концептуальні аспекти управління фінансовими ризиками, у тому числі розкрито суть процесу управління фінансовими ризиками, сформульовано його особливості та систематизовано підходи до управління фінансовими ризиками. Визначено види промислових підприємств, побудовано класифікацію фінансових ризиків промислових підприємств. Розкрито концептуально-наукові положення дослідження управління фінансовими ризиками промислових підприємств. Систематизовано основні закони та принципи процесу управління фінансовими ризиками та сформульовано ключові закономірності управління фінансовими ризиками промислових підприємств. Доведено необхідність застосування у поєднанні із системним процесним підходом до систематизації методів управління фінансовими ризиками, узагальнено особливості їх використання в діяльності вітчизняних промислових підприємств.

Шифр НБУВ: РА446159

4.У.516. Облігації внутрішньої державної позики — сучасна інвестиційна течія у системі міжнародного та національного

переміщення капіталу: виклики та перспективи / В. В. Лагодієнко, В. А. Костянтина // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 3. — С. 85-90. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Обґрунтовано та осмислено поняття інвестицій в сучасних умовах господарювання. Сучасні дослідження у світовій економічній науці не мають чітко визначеного поняття інвестування, адже це поняття має враховувати не тільки її види, а й глибину проблематики розуміння цього процесу, його динамічність у сучасному світі. Механізм інвестиційного процесу має бути зрозумілим і прозорим для кожного, хто обирає будь-який напрям для інвестування. Мета дослідження — визначення суті, структури механізму функціонування облігацій внутрішньої державної позики, визначення ефективності інвестиційних напрямів. Звичні напрями інвестування припинили забезпечувати стабільну дохідність для українських інвесторів. Тому гострим стає питання пошуку сучасних інвестиційних течій, які забезпечують найбільш ефективне використання інвестиційного капіталу. Важливо приділити увагу переміщенню як міжнародного капіталу, так і капіталу резидентів, адже саме його швидкість створює позитивний інвестиційний клімат у країні. Процес інвестування допомагає забезпечити нормальне функціонування всіх господарчих інститутів. Тому важливо розглянути сучасні інвестиційні течії з боку звичайного інвестора, розібрати всі можливі ризики і застереження стосовно конкретного інвестиційного напрямку. Одним з ефективних заходів, що надають змогу ліквідувати кризові ситуації в Україні, є емісія Облігацій внутрішньої державної позики. Такий підхід надає можливість залучити додаткові кошти, які використовуються державою для покриття бюджетної нестачі. У сучасних реаліях цей процес є засобом кредитування, що є більш ефективним, ніж кредити від інших країн. В сучасній економіці розвиток інвестиційних напрямів є рушійною силою. Зазначено, що тема інвестицій є актуальною, адже такі заходи розвивають суб'єкти господарювання, що в свою чергу розвиває економічні галузі та загалом економіку країни. Висновки: розкрито суть інвестиційного процесу. Визначено всі сучасні інвестиційні напрями, розглянуто та охарактеризовано їх складові. Обґрунтовано необхідність інвестування лише в зрозумілі напрями інвестування. Проведено оцінку всіх запропонованих напрямів переміщення капіталу.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.517. Основні загрози формування системи безпеки кредитної діяльності банків / О. М. Антонова // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 1. — С. 55-72. — Бібліогр.: 31 назв. — укр.

Розглянуто основні загрози формування системи безпеки кредитної діяльності банків. Доведено, що безпека банківських установ має багатофункціональний і комплексний характер. Це важлива складова національної безпеки країни, для якої характерні збалансованість і стійкість до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, здатність досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку. Запропоновано розглядати безпеку банківської діяльності як безпеку банку, банківського персоналу, безпеку банківських операцій, а також безпеку акціонерів банку, конкурентів банку та партнерів банківської установи.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.518. Особливості інтеграції фондового ринку України у світовий фондовий ринок / О. А. Шуба // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 183-189. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження сучасного стану та особливостей інтеграції фондового ринку України у світовий фондовий ринок. Проаналізовано сучасний стан фондового ринку України. Визначено, що відповідно до критерію «капіталізація фондового ринку / ВВП» фондовий ринок України можна охарактеризувати як недооцінений і такий, що має потенціал до зростання. Відзначено тенденцію щодо зменшення кількості професійних учасників фондового ринку та поступову консолідацію торгівлі цінними паперами на двох фондових біржах: «ПФТС» і «Перспектива». Більшість операцій на фондовому ринку України відбувається на вторинному ринку. Визнано, що фондовий ринок у нашій країні практично не використовується підприємствами-емітентами для залучення фінансових ресурсів. Серед емітентів більша частина представлена так званими «благитними фішками». Серед існуючих проблем фондового ринку України відзначено низьку ліквідність цінних паперів, яка залишається такою за рахунок інсайдерського характеру фондового ринку. Крім того, має місце і таке явище, як маніпулювання цінами. Але, незважаючи на існуючі проблеми, процес інтеграції фондового ринку України у світовий фондовий ринок продовжується. Так, долучаючись до процесу віртуалізації світової фінансової системи, в Україні поступово переносять операції в цифрове середовище, швидко впроваджуються інформаційні технології в операції фондових бірж. У прийнятому у 2021 р. Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів» ураховано вимоги сучасного світового фондового ринку, які пов'язані з трансформацією існуючих форм цінних паперів і виникненням нових їх видів. Цим законом передбачено

побудову в Україні нової фінансової інфраструктури. Зроблено висновок, що провідна роль у процесі інтеграції фондового ринку України у світовий фондовий ринок належить державі, яка, стимулюючи розвиток національного фондового ринку та налагоджуючи співпрацю з міжнародними організаціями, які діють у цій сфері, регулює цей процес.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.519. Особливості розбудови та модернізації ринку небанківських фінансових послуг в Україні / Д. М. Гладких // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 140-147. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження ключових особливостей, основних етапів розвитку та поточного стану ринку небанківських фінансових послуг в Україні та формування на цій основі основних напрямів його подальшої модернізації. Визначено ключові етапи формування та функціонування ринку небанківських фінансових послуг: екстенсивного розвитку (1991 — 1994 рр.), організаційного становлення (1995 — 1999 рр.), зростання (2000 — 2008 рр.), системної фінансової кризи (2008 — 2009 рр.), післякризовий (2010 — 2013 рр.), значного падіння (2014 — 2019 рр.), активного реформування (з 2019 р.). Досліджено особливості останнього етапу, що характеризуються модернізацією страхового ринку, ринку факторингу, ринку небанківського лізингу, фінансових компаній, ломбардів, кредитних спілок. Запропоновано напрями подальшої модернізації ринку небанківських фінансових послуг: зміцнення фінансової стійкості учасників ринку шляхом удосконалення нормативних вимог, осучаснення законодавчої бази; підвищення довіри до учасників ринку шляхом його очищення від проблемних установ, упровадження системи гарантування коштів фізичних та юридичних осіб; сприяння розширенню ринку страхових послуг і розвитку недержавного пенсійного забезпечення як джерел мобілізації «довгих» фінансових ресурсів; підвищення рівня фінансової інклюзії населення з пріоритетним розвитком доступу до фінансової інфраструктури в сільській місцевості; сприяння розвитку онлайн-сервісів, інфраструктури безготівкових транзакцій, збільшення частки безготівкових операцій; стимулювання конкуренції та інновацій.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.520. Сучасні тенденції на ринку банківських послуг в Україні / І. В. Цаплюк, О. С. Клименко // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 10. — С. 42-50. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто питання розвитку сучасного ринку банківських послуг на кредитному ринку України та виявлено основні особливості його розвитку. Досліджено тенденцію розвитку банківського сектора на ринку банківських послуг та визначено зміни, що відбулися на цьому ринку. Встановлено, що для сучасного банку важливим є забезпечення ефективної інноваційної діяльності, зокрема ефективного вкладання коштів у розвиток технологій дистанційного банківського обслуговування.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.521. Сучасні тенденції та інновації на ринку банківських послуг та проблеми впровадження банківських інновацій в Україні / А. В. Хіміч, І. Ю. Штулер // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 10. — С. 51-61. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Досліджено сучасні тенденції та інновації на ринку банківських послуг, а також проблеми, пов'язані з їх впровадженням. Завдячуючи швидким темпам розвитку технологій разом зі зростанням економічної та технічної обізнаності споживачів відбувається формування інноваційних пропозицій банківських продуктів і послуг. Наведено визначення терміну «банківська інновація» вітчизняними науковцями. Різноманітність наведених трактувань свідчить про специфічний характер банківських інновацій. Обрано термін «банківська інновація», котрий найповніше розкриває проведене дослідження. Наведено класифікацію банківських інновацій за певними ознаками. Розглянуто сучасні інновації, які набули практичного використання. Наведено кілька найбільш вдалих і цікавих сучасних банківських інновацій. Проаналізовано тенденції банківського ринку, які в найближчій перспективі будуть формувати банківські інновації. Надано власний прогноз щодо сучасних тенденцій банківського ринку, які продовжать підштовхувати банки до активного впровадження інновацій. Проаналізовано проблеми впровадження банківських інновацій в Україні. Встановлено, що для вдосконалення інноваційної діяльності у вітчизняній банківській сфері потрібно загальнопланове спрямування зусиль для досягнення очікуваної ефективності та результативності. Для успішної розробки та впровадження інновацій, вітчизняні банки мають формувати інноваційні стратегії, планово та спрямовано організовувати роботу з їх впровадження. Розробка та впровадження інновацій може відбуватися через формування функціональних команд із розробників і представників бізнес-напрямів, створення та тестування моделей і пілотних проектів. При цьому важливо використовувати короткі часові цикли від прийняття рішення про розробку інновації до практичного застосування інновацій.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.522. Mortgage loan: assessment of the current situation and impact on the solution of housing problems / N. Volkova,

К. Khamula // Економіка і регіон. — 2020. — № 3. — С. 78-85. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Вдосконалення іпотечного кредитування є одним із найважливішим на сьогодні завданням у подальшому реформуванні економіки та створенні, відповідного до сучасних вимог, фінансового ринку з адекватною структурою та інституціональними складовими. У той же час, розвиток іпотечного ринку вирішує як економічні проблеми активізації й ефективного використання фінансових ресурсів, так і соціальні щодо залучення соціальних верств населення до задоволення своїх потреб через механізм фінансового ринку. Проте, низький рівень доходу населення, недоступність іпотечних кредитів у більшості банків України, кризові явища в економіці та нерозробленість важелів впливу на ринку нерухомості призводять до стагнації житлового кредитування. Мета роботи — розвиток теоретичних засад, методичних положень та практичних рекомендацій щодо поліпшення системи іпотечного кредитування в Україні. Узагальнено теоретичні положення стосовно суті іпотечного кредитування як ефективного засобу трансформації капіталу, прив'язаного до нерухомості; завдяки аналізу сучасного стану іпотечного кредитування в країні доведено, що воно є одним з найбільш мобільних сегментів фінансового ринку, і на сьогодні кредитування нерухомості активізувалося та почало зростати, але значних масштабів іпотечного кредитування, які були до кризового періоду, ще не досягнуто; визначено концептуальні підходи щодо посилення значення іпотечного кредиту в розв'язанні житлових проблем, що полягають у вдосконаленні системи іпотечного кредитування в Україні. Для вирішення поставлених завдань використано сукупність як спеціальних, так і загальнонаукових методів дослідження: теоретичне узагальнення, статистичний аналіз, кластерний аналіз, графічний метод.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.У.288, 4.У.393, 4.У.442, 4.У.496, 4.Х.891

Забезпечення непрацевдатних. Взаємодопомога. Благодійність

4.У.523. Державне регулювання гуманітарної допомоги: теорія та практика / Ц. Г. Огонь, С. М. Голубка // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 10. — С. 102-116. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Досліджено особливості державного регулювання гуманітарної допомоги в Україні. Виділено функції уповноважених державних органів щодо реалізації гуманітарної допомоги та обґрунтовано основні негативні фактори, які гальмують розвиток даного напрямку з огляду на соціально-економічне та політичне становище в країні. На підставі проведеного аналізу існуючої практики з даного питання виявлено недоліки та суперечності в інституціональному полі національного розвитку, що перешкоджають синергетизму державного регулювання у сфері гуманітарної допомоги. На цій основі сформовано рекомендаційний алгоритм із приводу їх усунення. Запропоновано науково-методологічні уточнення щодо вдосконалення чинного законодавства з метою підвищення ефективності здійснення інституціональної політики державного регулювання гуманітарної допомоги в Україні.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.524. Міжнародний досвід функціонування недержавного пенсійного забезпечення і перспективи його використання в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / С. В. Мовчун; Університет державної фіскальної служби України. — Ірпінь, 2021. — 22 с.: рис., табл. — укр.

Увагу приділено узагальненню й оцінці міжнародного досвіду пенсійного забезпечення та розробці на цій основі рекомендацій щодо можливості та доцільності його використання для розбудови недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Визначено суттєві ознаки моделей соціально орієнтованої економіки як імперативу розвитку систем пенсійного забезпечення. Проаналізовано причинно-наслідкові зв'язки між соціально-економічним розвитком і пенсійним забезпеченням та їх вплив на формування пенсійної системи, а також досліджено еволюцію та суб'єктно-об'єктну характеристику недержавного пенсійного забезпечення у загальній системі пенсійного забезпечення. Узагальнено інструментарій забезпечення адекватності пенсійних систем стану соціального й економічного розвитку на предмет його застосування в Україні. Виявлено можливості розвитку професійних недержавних пенсійних фондів як джерела доходів пенсійної системи та довгострокового інвестування, а також окреслено перспективи інтегрування гендерного підходу в розвиток недержавного пенсійного забезпечення в Україні, враховуючи міжнародну практику його використання.

Шифр НБУВ: РА448569

4.У.525. Модель управління формуванням і розвитком соціальної економіки України / Н. І. Тидір // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 1. — С. 95-101. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Розглянуто актуальні питання, спрямовані на впровадження таких змін, які комплексно вирішували б соціальні проблеми та

диспропорції та сприяли б суспільному добробуту. Соціальну спрямованість економіки нашої держави визнано пріоритетним напрямом, життя сучасного українського суспільства — це основна мета розвитку держави та соціальної економіки. Доведено, що особливості соціальної економіки полягає в органічному поєднанні економічної складової з соціальною, причому в їх нерозривних взаємозумовленості та взаємозалежності. Тому, соціально економіка — це економіка, орієнтована на розвиток особистості та досягнення соціального прогресу. Встановлено, що стабілізація економічного, політичного та соціального життя сучасного українського суспільства — це основна мета розвитку держави та соціальної економіки. Визначено, що головною метою соціальної економіки виступає необхідність забезпечення вільного розвитку людини, гідного рівня та якості життя кожного громадянина та населення країни в цілому. Засобом же досягнення такої мети є економіка, яка динамічно розвивається. Як відомо, до функцій соціального забезпечення належить встановлення рівня мінімальної заробітної плати як соціальної гарантії, спрямованої на підвищення рівня доходу населення та покращання умов життя. Питання оплати праці та її організаційного забезпечення є одним із ключових у системі соціальних, трудових та економічних взаємовідносин. Питання оплати праці, встановлення мінімального її рівня та інші є складовою державної політики. Це вимагає відповідного регулювання, яке повинно здійснюватися на державному рівні. Одним із важелів державного регулювання та впливу держави на питання оплати праці є надання соціальних гарантій шляхом встановлення мінімальної заробітної плати, норми оплати праці тощо. Запропоновано модель управління формуванням і розвитком соціальної економіки України, що вимагає активної участі держави в управлінні процесами функціонування соціальної інфраструктури та ключових сфер життєдіяльності.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.526. Проблеми розвитку пенсійного забезпечення в Україні в контексті соціального захисту / Є. В. Болотіна, О. В. Шубна, Л. О. Бившева, Г. М. Колесникова // Екон. вісн. Донбасу. — 2021. — № 1. — С. 162-170. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Здійснено аналіз системи пенсійного забезпечення в Україні як складової соціального захисту населення. Наведено структуру трирівневої пенсійної системи. Визначено принципи реалізації процесу реформування пенсійної системи України. Проблеми вітчизняного розвитку пенсійного забезпечення розглянуто у поетапному розрізі. Перший етап (1991 — 2004 рр.) — період використання Україною старих норм щодо пенсійного забезпечення, яке було характерне ще для командно-адміністративної економіки. Другий період (2004 — 2009 рр.) — період активного обговорення та ухвалення низки документів щодо побудови трирівневої пенсійної системи. 2010 — 2014 рр. — третій період суттєвих змін у загальнообов'язковому пенсійному страхуванні. Четвертий період — 2014 — 2018 рр. — період запровадження жорстких обмежень та замороження індексації пенсій. Проаналізовано динаміку витратів і доходів Пенсійного фонду України за 2016 — 2019 рр. Визначено, що основними причинами зростання заборгованості платежів до Пенсійного фонду є: несплата зобов'язань щодо сум ЄСВ фізичними особами-підприємцями; відсутність коштів на фінансування поточних зобов'язань державних підприємств з відшкодування сум фактичних витрат на виплату та доставку пільгових пенсій та погашення заборгованості.

Шифр НБУВ: Ж25176

4.У.527. Соціалізація економіки й пенсійне забезпечення: іноземний досвід для України / А. О. Сімахова // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 4. — С. 95-99. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Проаналізовано досвід іноземних країн щодо пенсійного забезпечення населення. Наведено значення глобального індексу добробуту літніх за країнами світу. Окреслено перспективи розвитку пенсійної системи України.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.528. Фінансова несвобода у новому суспільстві / В. Корнівська // Екон. теорія. — 2021. — № 1. — С. 41-66. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Представлено результати дослідження проблем нівелювання економічної свободи та, як її складової, фінансової свободи у процесі становлення нового суспільства. Зважаючи на асиметричність інформаційного простору, у якому розвивається економічна свобода, у роботі доведено, що вона не може бути лише набором механізмів реалізації інтересів, вона представляє собою розгалужену систему уявлень, принципів, традицій, правил господарської діяльності і потребує певної інституційної структури для формування та розвитку, яка складається із визначених рівнів, перший з яких — це інститути первісної соціалізації (родина), інститути операційної активності (інститути одержання кваліфікації, професійне середовище, фінансові інститути тощо), найвищий рівень — держава. Водночас показано, що у сучасних умовах триває кризове спотворення суб'єктного прегнення свободи, яке розвивається внаслідок трансформації інституційної структури її формування та розвитку, що відбувається

на всіх вказаних рівнях в результаті триваючих криз, соціально-економічної дестабілізації, розмиття середнього класу, зубожіння населення. Охарактеризовано процеси нівелювання фінансової свободи у площині взаємодії ринкових суб'єктів, держави та фінансових інститутів. Доведено ризиковість патерналістської участі держави в операційній активності ринкових суб'єктів, що у довгостроковій перспективі може призвести до знищення підприємницької ініціативи та формування суб'єкта, виключно залежного від державного та кредитного фінансування життєдіяльності. Показано, що руйнування базових інститутів, які створювали основу фінансової свободи західного зразка, водночас актуалізація індивідуалізованих патернів соціалізації та професійної поведінки призведуть до того, що прагнення соціальної усталеності прийнятному середньому рівню буде домінуючою операційної активності; його забезпечення відбуватиметься у прозорому просторі державно-фінансової циркуляції ліквідності.

Шифр НБУВ: Ж24845

4.У.529. Фінансовий механізм системи пенсійного забезпечення / М. М. Литвин, В. Г. Нам // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 4. — С. 59-64. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Досліджено фінансовий механізм системи пенсійного забезпечення. Проаналізовано розуміння фінансових механізмів системи пенсійного забезпечення у дослідженнях провідних зарубіжних і вітчизняних учених. Відзначено складність структури фінансового механізму, яка визначається різноманітністю елементів відповідно до виду фінансових відносин, множинності фінансових взаємозв'язків, значною кількістю видів, форм і методів їх організації. Для визначення фінансового механізму пенсійної системи виділено принципи, функції, методи, важелі та інструменти управління. Запропоновано механізм пенсійної системи розглядати як сукупність керуючої та керованої підсистем.

Шифр НБУВ: Ж23291

Економіка охорони навколишнього середовища

4.У.530. Роль екологічного фактору в стійкому розвитку інтеграційних процесів в економіці регіону / М. Ф. Гончаренко, С. П. Білоус, Н. М. Пархоменко // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 9. — С. 6-14. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто науково-теоретичні підходи до вивчення взаємозв'язку екології та економіки в контексті стійкого розвитку. Наведено багатоаспектність суті стійкого розвитку. Проведено історичний аналіз проблем взаємодії економічних систем із навколишнім середовищем. Визначено теоретичні проблеми переходу регіону до «зеленої» економіки, як такої, що може постати ключовим інструментом забезпечення стійкого розвитку регіону.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.531. Стійкий і сталий розвиток системи екологічної безпеки в умовах глобалізації / С. М. Лутковська // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 2. — С. 5-11. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Проаналізовано вплив екологічної безпеки на рівень розвитку економічних систем, забезпечення їх стійкості й сталого розвитку. Охарактеризовано зазначені взаємозалежності з огляду на необхідність поліпшення системи адміністрування та підвищення рівня громадського добробуту на прикладі розповсюдження у світі вірусу Covid 19. Зроблено опис категорій «економічна стійкість» і «сталий розвиток» у контексті забезпечення екологічної безпеки. Доведено, що сталий розвиток — це загальна концепція стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства й захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довіллі. Доведено твердження, що екологічна безпека є одним із пріоритетних принципів сталого розвитку всіх країн світу, що передбачає запровадження такої моделі, за якої можливе задоволення життєвих потреб як сучасних, так і майбутніх поколінь. Розглянуто принципи формування екологічної безпеки. Визначено пріоритетні напрями сталого розвитку на основі формування концепції забезпечення екологічної безпеки. Розроблено класифікацію проблем впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем. Встановлено, що метою процесу гарантування екологічної безпеки на території України за умови глобалізації у найближчій перспективі визнано стабілізацію і поліпшення стану довкілля України шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку для гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування й збереження природних екосистем. Розроблено напрями екологічної політики для України в умовах глобалізаційних перетворень, які полягають у взаємодії міжнародного співтовариства та вітчизняного; ігнорування екологічної складової політичними програмами; витратність реалізації екопрограм для держави і суспільства. Досліджено вплив соціо-еколого-економічного роз-

витку й місце технологічного прогресу в контексті збереження сталих стандартів життя, традиційних культурних цінностей, навколишнього середовища.

Шифр НБУВ: Ж101404

Див. також: 4.У.279, 4.У.654

Економіка підприємства

4.У.532. Транснаціональні корпорації в умовах глобалізації економіки України / О. В. Воскобоева, О. С. Ромашенко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 21-27. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розглянуто актуальну проблему розвитку транснаціональних корпорацій (ТНК) в умовах глобалізації економіки. Основною характерною рисою ТНК є їх спроможність планувати, організовувати та контролювати господарську діяльність у різних країнах. Саме ця риса і відрізняє ТНК від інших учасників світової економічної системи. Проведено всебічне дослідження впливу транснаціональних корпорацій на світову економіку. Виявлено, що вплив транснаціональних корпорацій на світову економіку незалежно від рівня їх розвитку зростає. Тому прямі іноземні інвестиції — це важливий механізм, через який передаються заощадження від передових, промислово розвинених країн у країни, що розвиваються. Виявлено, що серед закордонних інвесторів найбільш інвестиційно привабливими в Україні є промисловість, оптова та роздрібна торгівля, професійна, наукова та технічна діяльність, інформація та телекомунікації, фінансова сфера та операції з нерухомістю. Привабливим для ТНК із промислово розвинених країн є також інвестування в інфраструктуру бізнес-послуг для обслуговування, перш за все, підприємств з іноземними інвестиціями. Досліджено також, що найбільше іноземного капіталу вкладено в Дніпропетровську, Київську, Донецьку, Одеську, Полтавську, Львівську та Харківську обл. Зроблено висновок, що основне завдання — не протистояння або боротьба з впливом великих іноземних ТНК, а узгодження їх інтересів зі стратегічними пріоритетами економіки України, а також створення власних конкурентоспроможних ТНК. З цією метою виділено основні конкурентні переваги та негативні наслідки транснаціональних корпорацій.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.533. Участь підприємств в міжнародному виробничо-коопераційному співробітництві / Н. О. Небаба // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 12. — С. 152-160. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Вивчено поточний стан розвитку міжнародного економічного співробітництва у сфері виробничо-коопераційних відносин в умовах глобалізації. Виокремлено фактори та передумови розвитку виробничо-коопераційних зв'язків підприємств. Встановлено наявність у підприємницькій сфері європейського економічного простору вагомого потенціалу розвитку ділового співробітництва та партнерських відносин із суб'єктами господарювання ряду країн, до складу яких належить Україна. Коло сфер міжнародної виробничої кооперації, до яких залучені національні підприємства, залишається вкрай обмеженим. До складу найбільш вагомих перешкод для розвитку різних форм міжнародної виробничої кооперації в Україні слід віднести насамперед стан національного інституціонального середовища господарської активності.

Шифр НБУВ: Ж23291

Див. також: 4.У.346-4.У.347, 4.У.650, 4.У.782

Загальні питання економіки підприємства

4.У.534. Інноваційні технології управління якістю послуг / О. Попик // Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. — 2021. — № 4. — С. 68-80. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Вибудовано історичну хронологію основних етапів і ланок на шляху формування сучасного уявлення про управління якістю підприємства. Визначено дефініційні відмінності та протиріччя в існуючих методологічних платформах у сфері управління якістю. Сформувано основні вектори подальшого розвитку управління якістю як комплексної методологічної системи в умовах видозміни виробничих можливостей та підприємницького середовища.

Шифр НБУВ: Ж16143

4.У.535. Планування, імплементація та оцінка стратегій управління ресурсним потенціалом підприємства / П. М. Матвеев // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 2. — С. 73-78. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розроблення інноваційної стратегії здійснюється в межах стратегічного управління підприємством. Інноваційна стратегія має довгостроковий характер та формується відповідно до цілей підприємства для оптимального перерозподілу ресурсів в рамках інвестиційної діяльності. Мета дослідження — узагальнення теоретичних і практичних аспектів планування, впровадження та оцінювання стратегій управління ресурсним потенціалом підприємств для розроблення рекомендацій у сфері сільського

господарства. Визначено умови впровадження та зміст стратегічного управління. Обґрунтовано аспекти, які впливають на вибір інноваційної стратегії підприємства. Відзначено важливість узгодження напрямів інноваційної діяльності в межах підприємства. Обґрунтовано доцільність формування концепції соціально-економічної адаптації аграрного підприємства до інноваційної моделі технологічного розвитку. Надано визначення поняття «економічна адаптація». Охарактеризовано обмеження, які перешкоджають впровадженню у діяльності українських аграрних підприємств інноваційної моделі технологічного розвитку. Відзначено роль якості взаємодії персоналу в процесі інноваційного розвитку підприємства. Визначено заходи для усунення негативного впливу інноваційної моделі технологічного розвитку на підприємства аграрного сектора. Запропоновано застосування методології узгодження інтересів у процесі розроблення проектів технічного переозброєння на аграрному підприємстві. Охарактеризовано концептуальний зміст і принципи соціально-економічної адаптації аграрного підприємства до інноваційної моделі технологічного розвитку. Запропоновано визначати конкурентоспроможність підприємства як результат його соціально-економічної адаптації. Охарактеризовано основні показники для оцінювання результату такої адаптації. Відзначено роль узгодженості інтересів суб'єктів підприємства у процесі соціально-економічної адаптації.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.536. Теоретико-методичні підходи до оцінювання економічної ефективності функціонування підприємств / Ю. М. Неговська, І. Г. Бурак // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 12. — С. 126-132. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Розглянуто основні теоретико-методичні підходи до оцінювання економічної ефективності виробництва підприємств. Досліджено точку зору науковців із приводу вибору та характеристики показників оцінювання економічної ефективності діяльності підприємств з метою проведення комплексного аналізу. Визначено центральні агреговані показники комплексного оцінювання економічної ефективності підприємств. Розглянуто зв'язок ефективності, результативності роботи підприємств та їх економічного зростання. Визначено суть понять «ефективність діяльності підприємства» та «результативність діяльності підприємства».

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.537. Управління витратами як інструмент ефективного бізнес-консалтингу / Г. Г. Штулер, В. В. Лакас // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 103-108. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Досліджено управління витратами як ефективного інструмента бізнес-консалтингу (БК), що розглядається як дієвий механізм впливу на прийняття управлінських рішень керівництвом. Встановлено, що управління витратами — це сучасний управлінський інструмент, що надає змогу аналізувати, за рахунок яких операцій одержано фінансові показники, що є важливою базою даних для БК. Визначено значимість управління витратами та основні завдання управління витрат, як інструмента ефективного БК. Встановлено, що дотримуючись принципів управління витратами як інструмента ефективного БК, потрібно враховувати специфіку та галузеві особливості операційної діяльності.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.538. Ціннісний вимір бренду роботодавця: вплив на залучення персоналу / І. О. Волобовева, О. І. Кравчук, Д. В. Варшава // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 302-309. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження впливу бренду роботодавця на вибір шукачем місця роботи. При вивченні й аналізі праць багатьох зарубіжних і вітчизняних учених було розглянуто основні підходи до визначення поняття «бренд роботодавця» та запропоновано авторське визначення даного поняття. У результаті проведеного дослідження систематизовано зовнішні та внутрішні елементи бренду роботодавця; обґрунтовано ціннісну пропозицію роботодавця (employee value proposition — EVP), що являє собою невід'ємну складову бренду роботодавця; проведено опитування користувачів соціальної мережі LinkedIn з метою виявлення впливу бренду роботодавця на вибір шукачем місця роботи; визначено основні пріоритетні елементи брендингу. Проведене дослідження надає змогу зробити висновки, що брендинг роботодавця й актуальна EVP є одними з найпріоритетніших напрямків діяльності компанії щодо залучення кращих фахівців і збереження талантів у компанії. Ціннісна пропозиція роботодавця має бути стратегією компанії, орієнтованою на працівників, яка узгоджується з ними. Для розвитку сильного бренду та збільшення привабливості та конкурентоспроможності організації ціннісна пропозиція роботодавця має бути унікальною. EVP має бути реальним втіленням переваг, що пропонуються компанії працівникові, в іншому випадку неможливо буде втримати залучених працівників і сформувані в них лояльність до компанії. Перспективніша подальших досліджень у даному напрямі є визначення ступеня впливу цифровізації бізнесу на розвиток бренду роботодавця, а на теоретичному рівні — вивчення й уточнення деяких складових елементів бренду роботодавця.

Шифр НБУВ: Ж14572

Конкуренція. Монополія. Конкурентоспроможність

4.У.539. Конкурентоспроможність підприємства: сутність і підходи до визначення / К. В. Ковтуненко, К. О. Дідан, О. В. Ковальчук // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 100-104. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — узагальнення поглядів різних науковців на суть поняття «конкурентоспроможність» і виділення властивостей і факторів, що характеризують конкурентоспроможність підприємства. У сучасних умовах розвитку економіки особливого значення набувають теоретичні основи концепції конкурентоспроможності, яка має базуватися та розглядатися з позицій комплексного підходу. Поняття «конкурентоспроможність» впливає з поняття «конкуренція», яке виступає як елемент ринкового механізму регулювання попиту та пропозиції; як форма взаємодії ринкових суб'єктів господарювання; як економічне суперництво відоскоблених товаровиробників за частку ринку та одержання замовлення; врешті-решт, як механізм регулювання пропорцій суспільного виробництва. Для того, щоб успішно діяти на ринку в умовах високої конкуренції та підтримувати необхідний рівень конкурентоспроможності, підприємства й організації освоюють нові види послуг, вводять нові форми ведення бізнесу, стимулюють своїх співробітників і борються за залучення кожного клієнта. При плануванні своєї діяльності підприємство враховує не тільки потреби клієнтів, але також і стратегії конкурентів. На основі інформації, одержаної в ході вивчення умов конкуренції, значною мірою формується стратегія розвитку компанії на ринку, а також загальна стратегія діяльності підприємства. Таким чином, досягається позитивний результат у конкурентній боротьбі як законотвірний підсумок постійних і грамотних зусиль управлінської діяльності, наскільки цей результат буде позитивним і багато в чому залежить від конкурентоспроможності підприємства. Розглянуто суть поняття «конкурентоспроможність» як економічної категорії, проаналізовано різні підходи до визначення даного поняття та проведено аналіз конкурентоспроможності підприємства. Конкурентоспроможність є важливим елементом у виході та перебуванні підприємства на ринку, особливо в умовах пандемії та карантину, тому досліджувана тема на сьогодні є дуже актуальною.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.540. Методи, моделі та інформаційні технології управління наскрізними бізнес-процесами підприємства: автореф. дис. ... д-ра техн. наук: 05.13.06 / І. В. Левикін; Харківський національний університет радіоелектроніки. — Харків, 2021. — 41 с.: рис. — укр.

Вперше запропоновано метод прецедентного управління множиною наскрізних бізнес-процесів, який встановлює послідовність використання спільних ресурсів для таких процесів з тим, щоб зменшити відхилення у часі від строків їх завершення внаслідок затримок у процесі доступу до цих ресурсів. Запропоновано метод побудови інтервальної моделі наскрізного бізнес-процесу, який містить у собі етапи формування множини інтервалів подій, що відповідають діям процесу, побудови множин послідовних та паралельних дій, об'єднання множин інтервалів та формування часових оцінок інтервалів подій, що надає можливість врахувати інтервали очікування ресурсів під час реалізації прецедентного управління наскрізними бізнес-процесами. Запропоновано інтервальну модель наскрізного бізнес-процесу як рішення задачі в складі прецеденту, яка містить опис дії процесу у вигляді множини послідовностей подій та множини послідовностей інтервалів часу виконання цих дій. Запропоновано метод адаптації прецеденту наскрізного бізнес-процесу з урахуванням часу його виконання, який залишає у складі прецеденту лише ті послідовності дій, які надають змогу виконати процес за умов заданих обмежень на час його виконання та ресурсних обмежень, що надає можливість реалізувати прецедентне управління наскрізними бізнес-процесами з урахуванням затримок доступу до спільних ресурсів підприємства. Удосконалено категорно-функторну модель життєвого циклу бізнес-процесів, яка, визначає цикл випуску продукції підприємства як єдину систему типових взаємодіючих бізнес-процесів, що надає можливість визначити цілі та результати таких процесів для реалізації прецедентного процесного управління. Удосконалено узагальнений метод формування, пошуку та використання прецеденту наскрізного бізнес-процесу, який містить у собі етапи вибору прецеденту відповідно до цілі та очікуваного результату наскрізного бізнес-процесу, а також адаптації прецеденту з урахуванням ресурсних обмежень. Удосконалено метод виявлення інтервалів очікування ресурсів наскрізного бізнес-процесу, який передбачає відбір підмножин атрибутів подій, які відображають перехід бізнес-процесу до очікування ресурсів, та формування дерева рішень, яке зв'язує набір значень атрибутів з переходом, що надає змогу виявити можливість несвоєчасного виконання дій бізнес-процесу і тим самим забезпечити скорочення затримок під час його виконання. Розвинуто логічну модель множини наскрізних бізнес-процесів, яка враховує не лише набір можливих послідовностей дій, що забезпечують досягнення цілей процесів, але й правила виконання цих дій з урахуванням доступу до ресурсів, що створює умови для побудови прецедентів бізнес-процесів у формі

послідовностей дій з ресурсними обмеженнями та подальшого використання цих прецедентів для управління множиною наскрізних бізнес-процесів. Розвинуто узагальнену модель прецеденту наскрізного бізнес-процесу, яка містить у собі множини варіантів вирішення функціональної задачі у вигляді послідовності подій як результатів виконання робіт процесу із заданою множиною обмежень для кожного варіанта, а також множини локальних результатів, кожен з яких відповідає одному варіанту вирішення задачі, що надає можливість адаптувати прецедент при управлінні бізнес-процесами шляхом послідовного вибору підмножини результатів та одного з варіантів вирішення задачі відповідно до поточних обмежень предметної області. Розроблено та впроваджено інформаційні технології побудови прецедентів наскрізних бізнес-процесів та прецедентного управління множиною наскрізних бізнес-процесів, що використовують спільні ресурси. Технології забезпечують реалізацію управління наскрізними бізнес-процесами шляхом встановлення послідовності доступу до спільних ресурсів з урахуванням часу завершення кожного з цих процесів.

Шифр НБУВ: PA44932

4.У.541. Науково-методичні аспекти ідентифікації джерел конкурентних переваг підприємств ритейлу / М. В. Чорна, А. М. Волосов, М. О. Резнік // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 161-168. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Мета роботи — розробка науково-методичного підходу до ідентифікації джерел конкурентних переваг з урахуванням галузевої специфіки підприємств ритейлу. Розглянуто розвиток і трансформацію підходу до визначення джерел конкурентних переваг у межах інституційної, ринкової та ресурсної концепцій. Виявлено основні положення наукової думки щодо зазначеної проблеми й обґрунтовано дотримання ресурсного підходу. Запропоновано методичний підхід до визначення наявних джерел конкурентних переваг і потенціалу їх розвитку в підприємствах роздрібною торгівлі. Як підґрунтя виділено загальнонаукові принципи: комплексності, забезпеченості, порівнянності, інформаційної достатності, орієнтації на створення більшої споживчої цінності. Охарактеризовано етапи здійснення оцінювально-ідентифікаційних процедур. Визначено напрями ідентифікації джерел конкурентних переваг: забезпеченість трудовими та товарними ресурсами, капіталом, рівень менеджменту, здібності персоналу. Охарактеризовано етап формування інформаційної бази. Обґрунтовано вибір об'єктів дослідження з урахуванням двоїстого характеру конкурентних переваг і галузевої специфіки підприємств торгівлі. Встановлено кількісно-якісну відповідність потенційних і реалізованих переваг у межах кожної ресурсно-компетентної площини потенціалу підприємства. Визначено умови ідентифікації джерел конкурентних переваг і відповідні їм цільові орієнтири розвитку. Здійснено апробацію запропонованого методичного інструментарію на торговельних мережевих підприємствах м. Харків. Виявлено конкурентну позицію підприємств за наявними джерелами, рівень їх залучення у процеси створення конкурентних переваг; надано рекомендації щодо шляхів їх формування та розвитку.

Шифр НБУВ: Ж14572

Див. також: 4.У.316

Управління

4.У.542. Адаптивний менеджмент і сталий розвиток: взаємозв'язок понять у контексті управління діяльністю підприємства в умовах невизначеності / Г. В. Жосан // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 179-187. — Бібліогр.: 33 назв. — укр.

Мета роботи — визначення понять «адаптація»/«адаптивність» та «стійкість»/«розвиток»; проведення аналізу даних понять; виділення ключових слів, що розкривають суть понять «адаптація»/«адаптивність» та «стійкість»/«розвиток»; встановлення зв'язку між ними в контексті управління діяльністю підприємства в умовах невизначеності. Для більш чіткого розуміння суті понять «адаптація»/«адаптивність» та «стійкість»/«розвиток» автором було застосовано метод морфологічного аналізу та проведено морфологічну класифікацію даних понять. Встановлено, що при визначенні поняття «адаптивність» вчені використовують такі ключові слова, як властивість, реакція, здатність, характеристика й умова, процес пристосування до змін. Поняття «адаптивність», по суті, прирівнюється (до повного отождолення) до поняття «адаптація». Щодо понять «стійкість»/«розвиток» з'ясовано, що стійкість розвитку підприємства забезпечується на основі врахування впливу зовнішнього середовища та вдосконалення господарювання всередині підприємства з метою підвищення ефективності його діяльності та безперервного розвитку. Для кожного підприємства важливо не просто зберегти стійкість, але і прагнути до стану сталого розвитку. З метою встановлення зв'язку між поняттями використано метод карти понять, яку побудовано, використовуючи поняття, ключові слова до них і визначення в межах даних ключових слів. Встановлено, що ключові слова всіх чотирьох категорій пов'язані між собою. Для встановлення найбільш часто вжива-

них слів у контексті даних понять автором застосовано семантичний аналіз та «хмару частотності» слів. Одержано результати підтверджують проведені автором аналіз понять і визначено ключові слова для категорій «адаптація»/«адаптивність» та «стійкість»/«розвиток».

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.543. Вплив ризик-менеджменту на формування стратегії управління бізнес-процесами підприємства в умовах цифрової економіки: міжнародний досвід / М. М. Климчук, І. А. Ачкасов, С. А. Климчук, О. П. Поляк // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 272-278. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Досліджено вплив ризик-менеджменту на формування стратегії розвитку підприємства в умовах цифрової економіки. При цьому інструментальна частина дослідження базується на інтегрованій теорії управління IT-ризиками та світовій практиці управління ризиками як на національному, так і на міжнародному рівнях. Активізація темпів цифрової трансформації на всіх рівнях економічної системи, посилення конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках, обмеженість традиційних ресурсів зростання детермінують актуалізацію проблематики забезпечення стійкого розвитку виробничо-економічних систем. Визначаючи чинники поступального розвитку, вчені одностайні в думці, що запорукою економічного зростання підприємства є впровадження цифрових технологій. Саме тому ключовою умовою розвитку виробничо-економічних систем виступає управління інвестуванням цифровізації. Систематизація та узагальнення наукових розробок провідних вітчизняних і зарубіжних учених надає можливість виокремити напрями розвитку цифрових технологій, переваги їх інкорпорації у виробничо-комерційну діяльність підприємства та представити теоретично-інструментальний базис дослідження проблематики інвестування процесу цифровізації. Теоретичним підґрунтям управління інвестуванням цифрових трансформацій на підприємстві в контексті комплексного підходу стали система економічна теорія та інтегрована теорія управління IT-ризиками. Вивчено проблематику управління інвестуванням цифрових трансформацій на підприємстві, де виокремлено інструментальний базис, який ґрунтується на системній економічній теорії та інтегрованій теорії управління IT-ризиками, а також на комплексно-системному та просторово-векторному підходах. Наведено модель розробки рекурсивно-конвергентної методології формування стратегії розвитку підприємства на засадах цифрової економіки. Запропоновано модель формування стратегії розвитку підприємств з урахуванням цифрової економіки, де систематизовано концепції управління цифровізацією та варіанти фінансування цифрових трансформацій у межах реалізації чотирьох стратегій: інноваційної, інвестиційної, ринкової та функціональної.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.544. До питання ідентифікації ургентних інструментів антикризового управління підприємствами / О. Є. Кузьмін, О. В. Юринець, К. О. Дорошкевич, І. В. Прокопенко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 262-270. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Досліджено ургентні інструменти антикризового управління, що характеризують негайні (термінові) дії, які націлені на усунення або зменшення негативного впливу кризових явищ на підприємство. З метою їх ідентифікації рекомендовано порівняльне аналізування на базі індикаторів, що передбачають оцінювання за такими критеріями: час впровадження (час виконання операцій із реалізації інструменту антикризового управління, час виконання однієї операції із реалізації інструменту антикризового управління, рівень часу на виконання операцій із реалізації інструменту антикризового управління); ризиковість (коєфіцієнт можливої втрати прибутковості, Z-критерій Альтмана, показник фінансової стійкості підприємства); рівень конкурентоспроможності (індекс конкурентоспроможності продукції, оцінка конкурентоспроможності підприємства у статистиці, багатфакторна модель конкурентоспроможності); рентабельність підприємства (чистий прибуток у розрахунку на 1 грн витрат на реалізацію інструменту антикризового управління, рентабельність продукції, рівень витрат на реалізацію інструменту антикризового управління). У процесі ідентифікації інструментів антикризового управління здійснено агрегацію одержаних показників за результатами відповідності встановленим критеріальним значенням за допомогою булевих змінних. Сформовано шкалу значень; визначено, що зарахування підприємства інструмента антикризового управління до ургентного має відбуватися на підставі задоволення понад 65 % ознак виконання нормативів для індикаторів, що виражені у значенні булевої змінної. У процесі практичної апробації рекомендованого методу виявлено ургентні інструменти антикризового управління ПАТ «Концерн Хлібпром».

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.545. Інструментарій нечіткого моделювання у стратегічному управлінні підприємствами / В. Г. Балан // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. — 2021. — № 1. — С. 48-56. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Обговорено основні напрями застосування інструментів нечіткого моделювання у стратегічному управлінні підприємствами. Обґрунтовано необхідність використання зазначених методів в

умовах складного, динамічного та турбулентного ринкового середовища, яке характеризується важкопрогнозованим характером та високим рівнем невизначеності. Проаналізовано перспективні методи з використанням теорії нечітких множин, нечіткої логіки, стохастичних моделей із нечіткими параметрами, нечіткого когнітивного моделювання та нечіткого кластерного аналізу для вирішення проблем удосконалення системи стратегічного менеджменту на підприємстві. Побудовано нечітку матрицю можливого застосування нечіткого інструментарію у стратегічному управлінні підприємствами, в якій зроблено акценти на найбільш перспективних напрямках. Для кожного з визначених інструментів запропоновано загальні методичні підходи й рекомендації щодо застосування.

Шифр НБУВ: Ж23244/екон. та підпр.

4.У.546. Інструментарій сталого розвитку підприємства в умовах кризи / Ю. С. Погорелов, Г. В. Козаченко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 285-293. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Розвиток як безупинний процес має здійснюватися на всіх етапах ділового циклу підприємства. Увагу необхідно приділяти розвитку на спадних етапах ділового циклу підприємства, зокрема в умовах кризи в його діяльності. Спрямованість тематичні дослідження зумовила необхідність розкриття змісту понять «криза», «розвиток», «сталий розвиток» і «сталий розвиток підприємства в умовах кризи». На спадних етапах ділового циклу підприємства його розвиток має бути повною мірою контрольованим і ретельно керованим. Для забезпечення контрольованості та керованості розвитку підприємства в умовах кризи необхідний відповідний інструментарій, центральне місце в якому належить антикризовим сценаріям сталого розвитку та його ключовим ресурсам. Антикризові сценарії сталого розвитку підприємства в умовах кризи запропоновано розробляти на підставі виявлених і оцінених загроз його діяльності з урахуванням характеру загроз, їх взаємозв'язаності та взаємозумовленості, а також етапу розвитку кожної із загроз. Адаптація загроз діяльності підприємства спроможна ще більше погіршити його стан: кризові явища трансформуються у кризову ситуацію, яка, своєю чергою, загрожуює перерости у кризовий стан. Для розроблення антикризового сценарію розвитку підприємства в ситуації ймовірної одночасної реалізації кількох загроз його діяльності запропоновано використати методу кортежів. Надано загальний вигляд кортежу для антикризового сценарію. Розкрито роль ключових ресурсів у забезпеченні сталого розвитку підприємства в умовах кризи. Показано проблемні аспекти використання ключових ресурсів у забезпеченні сталого розвитку підприємства в умовах кризи.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.547. Концептуалізація стратегічної стійкості в антикризовому управлінні безперервною діяльністю підприємства / Б. В. Серотюк, К. Г. Заборовець // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 6. — С. 66-78. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Розглянуто проблематику питань виділення контурів досягнення та підтримки безперервності діяльності підприємства в межах механізму антикризового менеджменту. Безперервність надано через спроможність підприємства виконувати бізнес-процеси з заданою ефективністю та в межах визначеного рівня зрілості. Мета роботи — розвиток теоретико-методичних засад забезпечення стратегічної стійкості (СС) і безперервності діяльності підприємства в системі його антикризового управління. Розкрито особливості підтримки властивості стійкості в розрізі різних підходів до усвідомлення змісту поняття стратегія підприємства та в розрізі різних факторів негативного прояву кризових явищ. Сформульовано систему гіпотез щодо забезпечення СС підприємства як основи антикризового менеджменту. До їх складу віднесено: прийняття диференціації загроз і розподілу контурів управління поточною та СС; можливість досягнення СС шляхом формування оптимальної архітектури бізнес-процесів підприємства; забезпечення стійкості шляхом накопичення потенціалу підтримки стійкості та розвитку організаційних можливостей підприємства; необхідність виокремлення контурів адаптивного та проактивного управління СС в межах прийняття наявності визначеного коридору відхилень; пріоритетності в управлінні СС є проходження крапок біфуркації та відбору аттракторів. Систему перелічених гіпотез пов'язано з сукупністю теоретичних положень із підтримки СС. В основу формулювання кожної з гіпотез поставлено сукупність економічних законів розвитку систем, а теоретичні положення поставлено у відповідність з принципами їх реалізації. Запропоновано теоретичні положення в межах концептуалізації поняття СС співвіднесено з властивостями стійкості та умовами прояву такої властивості.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.548. Методичні засади управління конфліктами в організації / К. О. Корепанова // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 292-297. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розглянуто актуальні питання дослідження та вдосконалення системи управління конфліктами в організації. Мета роботи — вдосконалення методичних аспектів управління конфліктами в організації з метою розроблення шляхів і практичних рекомендацій

щодо їх вирішення. Дослідження проведено на прикладі аналізу управління конфліктами у ПрАТ «Київстар». За результатами дослідження обґрунтовано, що з метою визначення рівня конфліктності в колективі та оцінювання взаємодій між керівниками, так і між підлеглими організації доцільно проводити регулярний моніторинг на основі анкетування працівників та керівництва організації. Запропоновано методику вивчення конфліктів апробовано на прикладі ПрАТ «Київстар» на основі застосування онлайн-опитування працівників різних відділів. Розроблена анкета надала змогу проаналізувати, як самі працівники оцінюють стан проблеми конфліктів в організації та в чому бачать причини їх виникнення у своїх відділах. Проаналізовано діяльність обраної для дослідження організації та встановлено, що ПрАТ «Київстар» входить до складу однієї з найбільших у світі інтегрованих компаній телекомунікацій — VEON. Як одну з складових успіху компанії виділено чітку організаційну структуру та ефективний розподіл обов'язків і функцій серед співробітників компанії. Наведено стислий аналіз результатів проведеного опитування працівників ПрАТ «Київстар» і проаналізовано стиль поведінки, що застосовується під час конфлікту. Проведено дослідження впливу виділених чинників на частоту виникнення конфліктів в організації. Для визначення наявності та ступеня такого впливу запропоновано використання методу крос-табуляції на основі побудови та аналізу таблиць спряженості. Застосування обраного методу для дослідження продемонстровано на прикладі найбільш впливових із виділених чинників, а саме: кількості підлеглих у працівника та рівня освіти певного працівника, а також визначено їх вплив на кількість конфліктів в організації. Сформульовано висновки щодо наявності та основних причин конфліктних ситуацій, серед яких виділено, зокрема, соціально-психологічний клімат у колективі та несправедливий розподіл привілеїв.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.549. Організаційно-управлінське забезпечення реінжинірингу бізнес-процесів на підприємстві в умовах цифровізації / В. В. Прохорова, В. І. Чобіток // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 279-285. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз організаційно-управлінського забезпечення реінжинірингу бізнес-процесів на підприємстві в умовах цифровізації. За результатами проведеного дослідження виявлено, що в турбулентних умовах господарювання для покращання фінансово-економічного стану бізнес-процесів на вітчизняних підприємствах виникає потреба у використанні інноваційно-прогресивних технологій, однією з яких є технологія реінжинірингу. Головною метою реінжинірингу бізнес-процесів є якісне вдосконалення конкретних сфер діяльності підприємств. Суть формування бізнес-процесів підприємства полягає в розробці та адаптації системи управління підприємством відповідно до сучасних викликів в умовах цифровізації. Для кожного бізнес-процесу формується сукупність вхідних ресурсів, правила роботи та очікувані результати. Технології цифровізації забезпечення реінжинірингу бізнес-процесів на підприємстві надають змогу організувати найбільш персоналізовану взаємодію, якій віддає перевагу більшість клієнтів. Цифрові канали зв'язку, штучний інтелект, роботизація — все це має впроваджувати підприємство для досягнення успіху. Цифрова трансформація бізнес-процесів на підприємстві покликана забезпечити умови для прийняття ефективних управлінських рішень, щоб швидко адаптувати роботу до вимог сучасності та відповідати потребам споживачів. Процес забезпечення реінжинірингу бізнес-процесів на підприємстві на засадах цифровізації відкриває можливості до інноваційних шляхів їх розвитку, що стало ефективним завдяки великій кількості застосовуваних інструментів.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.550. Організація впровадження механізму антикризового управління стратегічною безперервністю та стійкістю діяльності підприємства / Н. О. Небаба, К. Г. Заборовець, Б. В. Серотюк // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 4. — С. 78-89. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Актуальність дослідження пояснюється тим, що забезпечення розвитку підприємства є можливим лише у разі адаптації його поведінки до кризових умов невизначеності та ризику. Саме тому доречно зосередити увагу на перенесенні концепції безперервності бізнесу в основу розробки програми антикризового відновлення діяльності підприємства. Мета роботи — розвиток теоретико-методичних засад формування та структурізації механізму антикризового управління стратегічною безперервністю та стійкістю діяльності підприємства розглянуто проблематику питань виділення контурів досягнення та підтримки безперервності діяльності підприємства в межах механізму антикризового менеджменту. Безперервність надано через спроможність підприємства виконувати бізнес-процеси з заданою ефективністю та в межах визначеного рівня зрілості. Здійснено диференціацію змісту поняття стратегічної стійкості за різними підходами до усвідомлення змісту стратегії. Проведено узагальнення наукових робіт щодо виділення елементів механізму антикризового управління підприємством. Запропоновано включення до складових елементів механізму антикризового управління таких складових, як інтереси стейкхолдерів підприємства, адаптери та інституціональний

базис. Наведено структуру елементів механізму антикризового управління стратегією безперервності та стійкості діяльності підприємства. Відображено логіку диференціації елементів механізму управління між контурами управління підприємством та стратегічною стійкістю підприємства. Запропоновано матрицю змістовної ідентифікації елементів механізму антикризового управління стратегією безперервності та стійкості, інтегрованого з визначення їх місця в механізмі управління підприємством. Наведено авторський варіант відображення контурів управління підприємством і його стратегічною стійкістю.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.551. Оцінка маркетингового потенціалу підприємства та обґрунтування заходів з його підвищення / О. О. Пономаренко, І. В. Пивавар, І. Ф. Лісна // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 334-345. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Надано оцінку маркетингового потенціалу підприємства та обґрунтовано заходи з його підвищення. Економічний потенціал маркетингової діяльності являє собою кінцевий економічний результат упровадження відповідних заходів маркетингового характеру, похідну від досягнення позитивного результату від реалізації маркетингових рішень при оптимальних витратах матеріальних і фінансових коштів з урахуванням виконання планових завдань. Розгорнати процес міжнародної економічної інтеграції в ході глобалізації системи світогосподарських зв'язків зумовлює взаємопроникнення окремих національних господарств, узгодження дій урядів у виробленні економічної політики, що відповідає інтересам усіх, хто бере участь в інтеграційному процесі сторін, а також щодо третіх країн. Інтеграція забезпечується концентрацією та переплетенням капіталів. Інтеграційні процеси носять раціональний характер, здобуваючи форму об'єднань, спрямованих на досягнення загальних економічних цілей учасників. Конкурентні переваги виникають у результаті суперництва при проектуванні, виробництві, реалізації й експлуатації продукції. На їх формування серйозний вплив чинить конкурентне середовище: потенційні та діючі конкуренти, споживачі продукції та постачальники, виробники товарів-замінників, а також державне регулювання. У цих умовах формування конкурентних переваг трансформується в завдання активної адаптації системи управління підприємством до змін конкурентного середовища.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.552. Прийняття рішення за допомогою системи контролю в управлінні стійким розвитком підприємства / О. І. Голубіна // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 92-102. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Проаналізовано концептуальні основи функціонування контролю та розглянуто розвиток системи контролю на підприємстві. Розкрито покроковий процес прийняття рішень у системі контролю. Визначено перелік завдань для системи внутрішнього контролю, який полягає у досягненні показників ефективності управління. Функціонування системи внутрішнього контролю (СВК) покликане мінімізувати різні ризики в діяльності компанії. Досягнення цілей СВК забезпечується реалізацією завдань, що вимагають досягнення конкретних показників взаємозв'язку та взаємодії різних її елементів, за якими можна з'ясувати ефективність управління та розвитку компанії. Показано, що контроль значно підвищує ефективність діяльності підприємства. Він стає безпосередньо спрямований на збільшення прибутковості організації. Дані розрахунку для оптимізації з використанням бухгалтерських показників, контроль за їх виконанням у бухгалтерському обліку, участь в аналізі виявлених відхилень підвищують інтелектуальний рівень та ефективність роботи бухгалтерії.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.553. Сучасні підходи до розробки маркетингової комунікаційної стратегії для забезпечення сталого розвитку підприємства / О. В. Коломицева, Л. С. Васильченко // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 35-44. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто суть маркетингових комунікаційних стратегій підприємства та надано власне розуміння «маркетингова комунікаційна стратегія»; запропоновано концептуальні підходи до формування і реалізації стратегії маркетингових комунікацій на підприємствах рітейлу. Проаналізовано етапи розробки маркетингової комунікаційної стратегії для підприємств роздрібною торгівлі.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.554. Теоретико-методичні аспекти організації управління підприємством з позиції взаємодії з стейкхолдерами / Є. В. Кильницька, Ю. І. Сергійко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 188-194. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Проведено дослідження основних положень теорії зацікавлених сторін та визначення поняття «стейкхолдер». Надано класифікацію та побудовано схему груп стейкхолдерів з позиції їх взаємодії з підприємством. Стейкхолдери розподіляються на внутрішніх, тобто тих, які мають прямий вплив на стратегічну й оперативну діяльність, і зовнішніх, тобто тих, які опосередковано впливають на діяльність підприємства. Виявлено, що всі групи зацікавлених осіб, які впливають на досягнення цілей і

результатів діяльності підприємства, є його стейкхолдерами, та їх інтереси потрібно неодмінно враховувати у процесі діяльності та управління підприємством. Розглянуто стандарт AA1000SES (Stakeholders Engagement Standard) і визначено, що впровадження цього стандарту свідчить про готовність підприємства вести діяльність на основі принципу прозорості, а саме: звітувати перед зацікавленими сторонами; з готовністю реагувати на проблеми та питання, які виникають у зацікавлених сторін; дотримуватися законодавства, стандартів, принципів, кодексів та інших добровільних зобов'язань. Розглянуто етапи визначення стейкхолдерів та їх впливу на підприємстві в зарубіжній і вітчизняній практиці. Досліджено міжнародну практику взаємодії із зацікавленими сторонами та відмічено її схожість з вітчизняною. Підсумовано, що на іноземних підприємствах робота проводиться більше по ключових стейкхолдерах, вітчизняні ж підприємства намагаються переважно охопити також учасників «дальшого кола». Побудовано схему процесу управління відносинами із зацікавленими сторонами на підприємстві та з'ясовано, що процес переходу від одного етапу до іншого здійснюється за допомогою реалізації управлінських процедур, тобто стадій процесу управління відносинами зацікавлених сторін на підприємстві. Розглянуто базові принципи системи управління відносинами із зацікавленими сторонами та встановлено, що дотримання цих принципів надає змогу покращити процес управління взаємовідносинами зі стейкхолдерами.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.555. Управлінський підхід до формування організаційної культури підприємства / В. В. Храпкіна // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 27-34. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Систематизовано методологічні пропозиції та методичний інструментарій реалізації управлінського підходу до формування організаційної культури підприємства, які враховують характер управлінського впливу на її формування. Запропонований інструмент оцінювання надає можливість визначити динаміку змін організаційної культури з синхронізацією змін організаційної структури управління. Доведено, що результатом цілеспрямованого управлінського впливу на зміну організаційної культури підприємства можуть бути 3 варіанти розвитку подій: відбуваються зміни в культурі без змін у поведінці; відбуваються зміни в поведінці без змін у культурі; відбуваються зміни в поведінці та культурі. Це надає змогу визначити динаміку змін в організаційній культурі з синхронізацією змін в організаційній структурі управління. Результати дослідження можуть слугувати методологічною основою для подальшого вивчення процесу формування організаційної культури на підприємствах.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.556. Формування системи управління проектами на підприємстві / І. В. Пономаренко, К. О. Ярема, В. Мамедов // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 12. — С. 108-115. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розглянуто питання формування системи управління проектами (СУП) на підприємстві. Розглянуто поняття «СУП», визначено його складові та основні підходи щодо формування СУП. Досліджено особливості управління міжнародними проектами та дослідженнями. Проаналізовано можливі варіанти та альтернативи щодо впровадження нової СУП на підприємстві, визначено ефективність впроваджуваних заходів.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.557. Administration of business processes of a manufacturing enterprise / A. Hliebova, V. Puvovar // Економіка і персон. — 2020. — № 2. — С. 93-102. — Бібліогр.: 13 назв. — англ.

Досліджено бізнес-процеси на виробничих підприємствах. Визначено й охарактеризовано основні бізнес-процеси виробничого підприємства. Сформовано основні завдання, які є ключовими для бізнес-процесів на виробничому рівні. Установлено основні функції адміністративного процесу на виробничому підприємстві. Запропоновано використовувати стандарт Business Process Modeling Notation (BPMN), котрий надасть можливість підприємствам зрозуміти себе та учасників свого бізнесу й надасть змогу організаціям швидко адаптуватися до нових внутрішніх і ситуацій бізнесу. В умовах конкуренції зростають вимоги не тільки до персоналу, а й до системи управління, яка трансформується в професійний менеджмент (що передбачає не тільки виконання завдань, а й досягнення цілей і раціональне використання всіх ресурсів). Однак останнім часом зростають вимоги до якості функціональних завдань і необхідність їх оптимізації в усіх підрозділах, які є структурними підрозділами підприємства. Отже, впровадження виробничим підприємством передбачає оптимізацію всіх матеріальних та інформаційних потоків на підприємстві з метою одержання прибутку і створення умов для сталого розвитку. Управління бізнес-процесами на підприємстві — це підхід до управління, котрий фокусується на оптимізації впровадження бізнес-процесів в організаціях. На основі Business Process Modeling Notation можливе візуальне моделювання бізнес-процесів. Програмним інструментарієм для цього міжнародного стандарту є IBM Web Sphere Business Modeler, який містить механізм моделювання й надає змогу моделювати створені

моделі бізнес-процесів. Для кожного завдання у процесі призначається час виконання, вартість та інші характеристики, котрі можуть бути змінними. Суть моделювання полягає в тому, що на вхід створеної моделі бізнес-процесу надходить задана кількість запитів у певному часовому інтервалі. Кількість запитів відповідає тому, скільки разів процес має бути завершений. Відповідно при обробці чергового запиту накопичується статистика виконання різних етапів бізнес-процесу. Зібрана статистика надає можливість аналізувати відповідність задоволеності вимогам. В IBM Web Sphere Business Modeler аналіз може виконуватися для всього процесу, ресурсів, завдань і черг до й після моделювання. IBM Web Sphere Business Modeler надає можливість візуалізувати, аналізувати і документувати бізнес-процеси. Щоб постійно вдосконалюватися, ви можете моделювати бізнес-процеси, а потім упроваджувати й відстежувати їх, уживаючи певних заходів на основі ключових показників ефективності. Таким чином, бізнес-процеси будуть тісно пов'язані зі стратегічними цілями і мають будуть коригуватися в міру необхідності, що дуже зручно в умовах швидких змін бізнес-середовища. Це підвищить ефективність бізнес-процесів виробничого підприємства та полегшить адаптацію операційної системи до вимог ринку.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.558. Theoretical aspects of enterprise image management / О. Khrystenko, V. Kalaida // Економіка і регіон. — 2020. — № 2. — С. 86-92. — Бібліогр.: 12 назв. — англ.

Визначено суть поняття «імідж підприємства». Досліджено процес формування іміджу підприємства та встановлено основні проблеми, що виникають під час здійснення цього процесу. Сьогодні успіх підприємства залежить від багатьох факторів, одним з яких є його імідж. Він формується за допомогою чотирьох основних засобів: візуальні засоби — формування іміджу за допомогою дизайнерських прийомів, наприклад створення упаковки й оформлення виставок тощо; вербальні засоби — спеціально підібрана стилістика, орієнтована на споживача; рекламні засоби — використовуються для доведення реклами до споживачів у будь-який спосіб; PR-заходи — заходи, спрямовані на встановлення та зміцнення взаєморозуміння між покупцями й підприємством. Наявність привабливого іміджу створює прихильність певних цільових груп до підприємства та допомагає побачити конкретні переваги, відсутні у конкурентів, тому формування іміджу для підприємства є досить важливим. Установлено, що позитивний імідж компанії вказує на те, що підприємство володіє спеціальними навичками й уміннями, що надає змогу підвищувати цінність товарів і послуг, які пропонуються споживачам. Розглянуто основні елементи структури іміджу підприємства. З'ясовано, що сформований позитивний імідж підприємства забезпечує вільний доступ організації до різноманітних ресурсів: фінансових, інформаційних та інших, тому імідж підприємства потрібно вивчати, стежити за змінами й постійно пристосовуватися до них, як говорять, «іти в ногу з часом», удосконалюватися, бути оригінальними, і тоді підприємство буде на вершині свого успіху.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.У.194, 4.У.746

Матеріально-технічна база. Науково-технічний прогрес. Інновації

4.У.559. Інноваційне управління формуванням стратегічних орієнтирів конкурентних переваг / Н. Ю. Литвин // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 303-309. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Розглянуто суть формування конкурентних переваг підприємства за рахунок інноваційного розвитку та управління інноваційним потенціалом. Визначено чинники, які впливають на рівень конкурентоспроможності підприємства. Забезпечення конкурентоспроможності передбачає систематизацію всіх чинників, які впливають на неї, та їх подальший аналіз у розрізі окремого підприємства. Першочерговим при цьому є виділення чинників прямої дії, що формують конкурентні переваги та, відповідно, конкурентоспроможність підприємства. Головними принципами інноваційного управління підприємством мають бути: постійне прогнозування ситуації на ринку капіталів, товарів і послуг, планування дій і передбачення кризових обставин; уникнення технологічного відставання та, як наслідок, запобігання йому; системне втілення інновацій в усіх, зокрема взаємопов'язаних, сферах діяльності підприємства; безперервне інвестування в людський капітал, інновації; одержання конкурентних переваг. Визначено, що конкурентні переваги є результатом взаємодії ресурсів підприємства, без яких воно не може формувати свою конкурентоспроможність. У системі конкурентних переваг важливо виділяти ті з них, які є фундаментом переваг підприємства в цілому. Забезпечення стійких конкурентних позицій підприємства має реалізуватися в межах дії механізму управління його конкурентоспроможністю, який являє собою систему інструментів, методів, важелів та стимулів, що використовуються для формування й утримання конкурентних переваг. Інструментами такого управління виступають способи впливу на господарську

діяльність підприємства, а саме: фінансові, економічні, організаційні та технологічні складові. Запропоновано основні напрями підвищення конкурентоспроможності підприємств на основі інноваційного управління та розвитку. Визначено нові технології, впровадження яких надасть змогу підвищити конкурентоспроможність підприємства. Основними напрямами зміцнення позицій підприємств на ринку мають бути управління витратами, забезпечення інноваційного та зрівноваженого розвитку, обґрунтування та впровадження новітніх технологій.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.560. Інформаційно-аналітична складова стратегічного управління інноваційним розвитком підприємства на засадах конкурентної розвідки: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / О. О. Пар'єва; Одеський національний політехнічний університет. — Одеса, 2021. — 24 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено теоретичний базис і методичні підходи щодо стратегічного управління інноваційним розвитком підприємства на засадах конкурентної розвідки. Розроблено класифікацію стратегій інноваційного розвитку підприємства, обґрунтовано застосування системного підходу щодо конкуренто-орієнтованого стратегічного управління інноваційним розвитком підприємства на засадах конкурентної розвідки. Досліджено проблеми та перспективи інноваційного розвитку підприємства України. Наведено моделі та методи стратегічного управління інноваційним розвитком підприємства, оцінено їх придатність для вітчизняних підприємств на засадах конкурентної розвідки. Обґрунтовано концептуальний підхід та організаційне забезпечення інформаційно-аналітичної діджитал-підтримки системного конкуренто-орієнтованого стратегічного управління інноваційним розвитком підприємства на засадах конкурентної розвідки, розроблено відповідну концептуальну модель та інструментарій.

Шифр НБУВ: PA449150

4.У.561. Формування системи управління інноваційно-орієнтованим розвитком підприємства: теоретичні аспекти / Т. М. Шелест // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 294-301. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — консолідація теоретичних аспектів формування системи управління інноваційно-орієнтованим розвитком підприємств. За результатами проведеного дослідження виявлено, що сучасні промислові підприємства знаходяться в кризовому стані, що зумовлює необхідність розробки економічно обґрунтованої програми їх реформування, концентруючись на розширенні інноваційно-технологічної діяльності та збільшенні обсягу інвестицій в реальний сектор економіки, а також підвищенні ефективності їх використання. Визначено, що необхідність проведення дослідження, а саме, формування системи управління інноваційно-орієнтованим розвитком підприємств, визначається її роллю у прискоренні темпів зростання суспільного виробництва, підвищенні якості продукції та збільшенні науково-технічного прогресу, що є головними напрямками економічної стратегії, планування та прогнозування виробництва. Результати проведеного аналізу економічної суті понять «управління», «система», «система управління», «інновації», «розвиток» та «інноваційний розвиток» надали можливість визначити, що система управління інноваційно-орієнтованим розвитком підприємств — це упорядкована сукупність взаємодій елементів, яка спрямована на безперервний і комплексний процес упровадження нововведень для формування ефективної діяльності в стратегічній перспективі, з урахуванням факторів внутрішнього та зовнішнього середовища та законів розвитку суспільного виробництва, спрямованих на концентрацію, паралельність, адаптивність і ритмічність системи управління підприємствами.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.562. Formation of multi-project approach to realization of target development programs of high-tech research and production systems and powerful enterprises / О. V. Redkin, A. O. Chaikina // Економіка і регіон. — 2020. — № 3. — С. 40-48. — Бібліогр.: 8 назв. — англ.

На основі дослідження стану підприємств України та особливостей зростання передових компаній світу визначено основні завдання щодо підвищення якості проектного й мультипроектного управління модернізацією (удосконаленням) продукції вітчизняних підприємств і розвитком їх високотехнологічних систем виробництва. Запропоновано сучасну модель (стандарт) формування та реалізації «під ключ» інноваційно-інвестиційного механізму (проектів і цільових програм) неперервно-циклічного процесу створення наукоємної конкурентоспроможної продукції з високим рівнем доданої вартості та систем її високотехнологічного виробництва на вітчизняних підприємствах. Враховано світові стандарти господарювання, останні досягнення передової науки і техніки, сучасної теорії стратегічного, мультипроектного, корпоративного та інноваційно-виробничого менеджменту. Визначено порядок, основні процедури та інструменти формування, організації й управління процесами реалізації «під ключ» унікальних інноваційно-інвестиційних проектів і цільових програм розвитку високотехнологічних науково-виробничих систем та потужних підприємств в Україні. Розроблено ключові кроки й основні етапи проектно-програмної діяльності стосовно вдосконалення інноваційно-інвестиційного та виробничо-господарського

механізмів підприємства. Запропоновано комплекс практичних заходів щодо ефективного програмно-цільового та проектного управління неперервним інноваційно-економічним і високотехнологічним розвитком вітчизняної продукції та її товаровиробників, що охоплюють усі фази, стадії й етапи життєвого циклу відповідних програм і проектів. Упровадження запропонованих механізмів та процедур мультипроектного управління інноваційно-економічним розвитком буде сприяти підвищенню конкурентоспроможності українських товаровиробників, забезпечить більш швидкий їх перехід на світові стандарти господарювання й розвитку, а в кінцевому підсумку — до зростання добробуту населення України.

Шифр НБУВ: Ж24790

Інвестиції підприємства

4.У.563. Інвестиційна активність підприємств: джерела відновлення / Н. Гуляєва, І. Вавдійчик // Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. — 2021. — № 4. — С. 36-55. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Досліджено суть і основні фактори впливу на інвестиційну активність суб'єктів господарювання, визначено основні засоби її стимулювання. Розглянуто напрями залучення інвестицій за секторами економіки України. Виокремлено основні трансформаційні вектори державного механізму управління інвестиційними процесами в Україні.

Шифр НБУВ: Ж16143

4.У.564. Підвищення інвестиційної привабливості підприємств з позицій стратегічного контексту / Н. В. Вецелур, Н. В. Смагло // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. — 2021. — № 1. — С. 57-64. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Проаналізовано основні макроекономічні показники розвитку економіки України за період 2016 — 2020 рр., а також наведено результати інвестиційної привабливості України за виміром Європейської бізнес-асоціації. Наведено чинники, що впливали на динаміку макроекономічних показників. Зазначено, що в сучасних умовах господарювання корупція, відтік робочої сили, політична і економічна турбулентність є основними стримуючими чинниками можливого підвищення індексу інвестиційної привабливості. Сформульовано авторські пропозиції щодо підвищення інвестиційної привабливості країни шляхом розроблення й упровадження стратегії інвестиційної привабливості промислового підприємства, визначено та наведено етапи розроблення стратегії інвестиційної привабливості промислового підприємства.

Шифр НБУВ: Ж23244/екон. та підпр.

4.У.565. Удосконалення механізму управління інвестиційною діяльністю суб'єктів господарювання / Н. О. Кондратенко, О. Я. Трагнюк // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 194-201. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Вдосконалено механізм управління інвестиційною діяльністю суб'єктів господарювання на основі узгодження інтересів усіх учасників інвестиційного процесу шляхом використання адекватних інструментів менеджменту. З'ясовано, що управління інвестиційною діяльністю є складним, багаторівневим процесом, що передбачає управлінські рішення не лише на рівні суб'єктів господарювання — інвесторів та учасників інвестиційної діяльності, але й на рівні держави та регіону. Відзначено, що система управління підприємства має бути гнучкою та вчасно реагувати на зміни в сучасній економічній системі. Важливим аспектом при здійсненні інвестиційної діяльності має бути процес як залучення, так і використання інвестиційних ресурсів, що в майбутньому забезпечить зростання вартості підприємства. Запропоновано вдосконалений механізм управління інвестиційною діяльністю підприємства, який включає: послідовність і спосіб управління; послідовність процесів і стадій, відповідних процедур та інструментів; сукупність інституціональних та організаційних структур і комплекс використовуваних ними форм і методів; послідовність застосування різноманітних способів. Практична реалізація такого механізму можлива за рахунок узгодження інтересів усіх учасників інвестиційного процесу шляхом використання адекватних інструментів управління. Зроблено висновок, що підвищення ефективності управління інвестиційною діяльністю підприємства може бути досягнуто лише після врахування всіх факторів, що впливають на його рівень як на макро- та мезорівні (тобто з боку держави, регіону та галузі), так і на мікрорівні (з боку самого підприємства). Тільки поєднання зусиль держави й окремих підприємств на різних рівнях надасть можливість українській економіці перебороти низку наявних проблем і здійснити залучення необхідного обсягу коштів для економічного розвитку та прибуткової діяльності суб'єктів господарювання. Активізація інвестиційних процесів в Україні можлива за умов розробки відповідних механізмів управління інвестиційною привабливістю суб'єктів господарювання.

Шифр НБУВ: Ж14572

Матеріально-технічне постачання. Збут продукції. Логістика підприємства

4.У.566. Вплив логістики на ефективність функціонування маркетингового комунікаційного середовища підприємства / Л. С. Васильченко, О. Л. Коляденко, О. В. Стручок // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 6. — С. 51-57. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто суть маркетингового комунікаційного середовища підприємства; окреслено послідовність формування концепції його розвитку; визначено роль логістики у його ефективному функціонуванні. Охарактеризовано сучасні тенденції інтеграції маркетингових комунікацій і логістики для покращання ефективності функціонування маркетингового комунікаційного середовища підприємства.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.567. Ймовірнісний підхід до вимірювання цінового ризику підприємства / І. Макарчук, І. Федулова // Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. — 2021. — № 4. — С. 19-35. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Розглянуто використання інструментарію ймовірнісного підходу до оцінки ризику визначення ціни на продукт. Цей метод базується на припущенні, що для аналізу ризику ринкової ціни можна застосовувати нормальний закон розподілу ймовірностей, інтегральну функцію розподілу й ключові показники, які покладено в основу її побудови.

Шифр НБУВ: Ж16143

Праця на підприємстві

4.У.568. Дослідження виробничого травматизму на підприємствах України: причини і фактори виникнення / І. М. Лях, В. В. Дудник // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 12. — С. 78-83. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Здійснено дослідження виробничого травматизму на підприємствах України. В основу дослідження покладено визначення причин виникнення виробничого травматизму. Проаналізовано питання факторів виникнення нещасних випадків і виробничого травматизму. Наведено інформацію щодо видів травматизму, а також пов'язаних із цим витрат. Проаналізовано кількість потерпілих від нещасних випадків пов'язаних із виробництвом у 2019 р., а також тих, кому встановлено інвалідність. Основу дослідження становить оцінювання ризиків виробничого травматизму працівників. Визначено, що основними факторами, що сприяють травматизму, це слабкі навички дій працюючих у нестандартних ситуаціях, їх невміння правильно оцінювати інформацію та низька технологічна дисциплінованість, якість конструкції робочих місць.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.569. Кадровий потенціал в системі економічного потенціалу сучасного підприємства / І. В. Застрожнікова // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 3. — С. 91-95. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Досліджено роль кадрового потенціалу, визначено його функціональний вплив на систему економічного потенціалу підприємства. Здійснено аналіз факторів впливу на формування кадрової політики суб'єктів господарювання, до основних з яких віднесено: вид діяльності, напрям товарної та галузевої спеціалізації, масштаб виробництва, розмір, рівень капіталізації. Визначено (на основі багатоаспектної класифікації) раціональні умови застосування варіантів кадрової політики залежно від актуального внутрішнього середовища підприємства і особливостей його взаємодії із зовнішнім середовищем. Підвищення ефективності управління кадровою політикою розглянуто в аспектах вдосконалення управління кадровим складом; вдосконалення системи мотивації; інформаційного забезпечення кадрової політики; покращання соціальних відносин; контролю персоналу. Одержано висновок про найвищий потенціал активного та превентивного типів кадрової політики організації. Акцентовано увагу на питаннях підготовки управлінського персоналу як діяльного елемента набуття всією системою якостей інноваційності та динамічності. Основою діяльності підприємства названо кадрове забезпечення, його формування включає низку взаємопов'язаних процесів, а саме: первинне формування кадрового складу, розвиток персоналу, вдосконалення складу працівників за допомогою перепідготовки, навчання, мотивації, підвищення рівня професійної компетентності, управління кар'єрою. Розкрито зв'язок кадрового забезпечення і кадрового планування. Виділено елементи і цілі останнього. Розглянуто процес набору кадрового складу як елемент кадрового маркетингу. У менеджменті персоналу зроблено акцент на аналізі механізмів забезпечення закріплення персоналу, як комплексу системних заходів, що включає методи, спрямовані на прийняття працівників на роботу в організацію на довгий період часу, скорочення плинності кадрів, забезпечення пріоритету інтересів та потреб організації над інтересами та потребами працівників. Вдосконалено визначення понять «кадрове забезпечення», «розвиток персоналу».

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.570. Компетентності працівників апарату управління підприємств: оцінювання і розвиток: монографія / О. Є. Кузьмін, О. С. Скибінський, Р. З. Дарміць; Національний університет «Львівська політехніка». — Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2021. — 235 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 191-218. — укр.

Розроблено концептуальні теоретичні та методико-прикладні засади оцінювання і розвитку компетентностей працівників апарату управління (АУ) підприємств. Розвинуто понятійне і термінологічне наповнення змісту АУ та компетентностей управлінців, відповідні класифікації, принципи. За допомогою інтегрованого методу оцінювання компетентностей та потенціалу посадової компетентності управлінців здійснено аналіз і моделювання компетентностей працівників АУ вітчизняних підприємств. Структуровано інструментарій мотивування та модель розвитку компетентностей у розрізі моніторингу професійного зростання працівників АУ підприємств.

Шифр НБУВ: ВА854515

4.У.571. Особливості відображення соціально-трудова позаканіків в інтегрованій звітності / М. Ю. Карпушенко, Д. С. Шахвердян // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 239-244. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Інтегрована звітність надає змогу надати зацікавленим користувачам інформацію нефінансового характеру, у тому числі про соціальну діяльність і персонал підприємства. Трудові ресурси — це необхідне джерело, що зумовлює розвиток компанії, а ефективне інвестування в людський капітал надає змогу досягти стратегічних цілей за мінімальну кількість часу. Отже, відображення у звітності даних про людський капітал має велику цінність, оскільки в даний час інвестування в цей вид капіталу становить суттєву частку. Характер інформації про людський капітал і стратегії управління ним підлягають розкриттю в інтегрованій звітності та надають можливість користувачам оцінити ефективність таких інвестицій. Мета роботи — розгляд особливостей складання інтегрованої звітності в частині соціально-трудова показників, обґрунтування таких показників. Проведено аналіз функцій і складових інтегрованої звітності, принципи формування інтегрованої звітності згідно з міжнародним стандартом інтегрованої звітності. Проаналізовано склад показників звіту про управління згідно з нормативними вимогами, а також склад звіту про управління ряду підприємств. На цій підставі сформувано пропозицію щодо переліку соціально-трудова показників інтегрованої звітності та запропоновано формули їх оцінювання, які інтегрують усі показники в єдиний. За допомогою цієї формули можна порівняти різні підприємства та зробити обґрунтований висновок щодо роботи підприємства.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.572. Управління за цінностями як головний елемент створення корпоративної культури підприємства / В. М. Ключко, О. В. Богоявленський, Н. О. Постольна // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 270-275. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження особливостей розробки та впровадження управління за цінностями як головної складової частини корпоративної культури підприємства в сучасних умовах конкурентної боротьби на світових і вітчизняних ринках. Проаналізовано поняття цінності, також пов'язану з цінностями ідеологію та цивілізаційний світогляд. Зроблено аналіз поняття корпоративної культури, а також висвітлено базові засади культури організацій та підприємств. Розглянуто рівні управління на підприємствах. Висвітлено головні характеристики управління за цінностями та корпоративної культури. Наведено яскраві приклади (компанії Zappos та Semco) створення ефективних, видатних корпоративних культур. Також наведено алгоритм розробки та впровадження системи цінностей на підприємстві. Обґрунтовано вибудовування корпоративної культури та впровадження основних корпоративних цінностей на прикладі ТОВ «Харківське інструментальне підприємство». Для вдосконалення корпоративної культури, виходячи із вивченого досвіду кращих світових та українських підприємств, запропоновано охарактеризувати ідеальний вигляд майбутнього підприємства; окреслити місію (призначення підприємства); визначитися з таким: цінності (ідеали, переконання, важливі речі, цінності персоналу підприємства); правила, норми поведінки співробітників підприємства; манера управління та кадрова політика; правила, традиції, процедури та порядок, прийнятий на підприємстві або організації; герої, міфи та історія підприємства; соціально-психологічний клімат у колективі; взаємодія між співробітниками одного та різних підрозділів; корпоративна символіка у вигляді зовнішньої атрибутики.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.573. Формування кадрового потенціалу підприємства через розвиток креативних здібностей персоналу / І. М. Тасюк, С. М. Кіршо // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 310-315. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Обґрунтовано теоретико-методологічні засади формування кадрового потенціалу підприємства та розроблено практичні рекомендації щодо розвитку креативних здібностей персоналу. На основі систематизації й узагальнення наявних наукових доробок

розглянуто поняття кадрового потенціалу, особливості його формування в сучасних умовах. Проаналізовано фактори, які впливають на формування кадрового потенціалу підприємств в Україні. Досліджено проблеми формування кадрового потенціалу компаній, здатного креативно реагувати на зміни зовнішнього середовища, аналізувати велику кількість інформації, визначити вплив і взаємодію різних факторів і передбачити майбутні події на ринку. Наведено позитивні приклади процедур формування кадрового потенціалу з досвіду роботи сучасних підприємств. У результаті дослідження було визначено необхідність створення партнерських відносин між державою та підприємствами, завдяки чому можуть бути сформовані умови для розвитку креативності, та проголошено, що розвиток креативних здібностей персоналу підприємства надає змогу підвищити інноваційність компанії та країни в цілому. У дослідженні визначено, що необхідність відповідності освіти персоналу сучасним трендам потребує організації навчання впродовж життя, яке передбачає поєднання й оновлення необхідних знань, навичок та умінь із метою адаптації до сучасних процесів задля постійного професійного розвитку. Запропоновано методи розвитку креативності персоналу підприємства, спрямовані на подолання стереотипів мислення, які заважають розвитку креативності в сучасних умовах. Особливе місце приділено проблемі збереження працездатності персоналу підприємства в умовах пандемії COVID-19.

Шифр НБУВ: Ж14572

Див. також: 4.У.198, 4.У.418

Фінанси підприємства

4.У.574. Визначення суті поняття «фінансова безпека підприємства» та загроз для неї / М. О. Гайдуков, О. С. Шумило // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 87-93. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Досліджено суть поняття «фінансова безпека підприємства» та загроз для неї; наведено їх класифікацію. За результатами компаративного аналізу визначень науковців щодо поняття «фінансова безпека підприємства» та «загрози фінансовій безпеці підприємства» надано їх авторські визначення. Фінансова безпека підприємства розглядається як інструмент, що забезпечує стійкість і захищеність підприємства у процесі реалізації стратегії свого розвитку від внутрішніх і зовнішніх факторів, чинників і загроз у поточному періоді діяльності та в перспективі. Загроза є перебігом подій зовнішнього чи внутрішнього характеру, що впливає на фінансовий стан підприємства та несе за собою наслідки різного ступеня тяжкості, вирішення яких потребуватиме фінансових, часових, трудових затрат. За результатами дослідження науковців визначень щодо суті фінансової безпеки підприємства виділено деякі особливості. Фінансова безпека підприємства розуміється авторами як: складова, яка надає змогу обирати та впроваджувати фінансову стратегію; здатність підприємства самостійно розробляти та проводити фінансову стратегію; результат керування процесів, що забезпечує набуття певною мірою його фінансової свободи; стан захищеності фінансових інтересів підприємства; фінансовий стан підприємства; здатність до створення та підтримки на підприємстві фінансових умов; стан фінансової захищеності та безпечності бізнес-процесів. Наведено та розглянуто авторську класифікацію загроз за рядом ознак і видів: за місцем виникнення, за видом системи походження, за ступенем втрат, за можливістю прогнозування, за перспективою впливу, за сталістю впливу, за наслідками впливу, за фактом впливу, за суб'єктами загроз, за типом катастроф. Дослідження суті фінансової безпеки підприємства та загроз для неї показало складність і різноманітність цих понять. Про це свідчить розгалужений спектр визначень, кожне з яких має свої особливості. Зазначено відсутність єдиної класифікації загроз фінансовій безпеці.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.575. Методика аналізу ефективності управління грошовими коштами підприємства / Ю. В. Костинець, К. О. Ярема, А. О. Розломий // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 11. — С. 105-116. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Досліджено можливості підвищення ефективності управління грошовими коштами підприємства (ГКП). В дослідженні визначено суть, склад і структуру ГКП, фактори, що визначають ефективність використання ГКП, і методи аналізу ефективності управління ГКП. Аналіз ефективності управління ГКП передбачає аналіз динаміки та структури грошових коштів на підприємстві, аналіз джерел надходження та витрачання ГКП, аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства та ефективності управління грошовими потоками на підприємстві, обґрунтування заходів по вдосконаленню руху ГКП, розроблений план надходження та витрачання ГКП та оцінку ефективності управління грошовими коштами у плановому періоді.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.576. Особливості моделювання ймовірності банкрутства за допомогою дискримінантних моделей та їх застосування в судовій економічній експертизі / І. В. Губанова // Бізнес

Інформ. — 2021. — № 2. — С. 88-93. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження методик прогнозування банкрутства, їх застосування в судовій економічній експертизі, що надасть змогу приймати обґрунтовані з точки зору фінансової безпеки підприємства управлінські рішення та створить можливості для стабільного функціонування та розвитку підприємства. Усі підприємства відчувають вплив негативних факторів та можуть опинитися у кризовій ситуації. Саме тому керівництво підприємства має застосовувати всі існуючі заходи щодо недопущення банкрутства та подолання кризових ситуацій. Будь-яку кризову ситуацію можна виправити, якщо вчасно відреагувати на кризові явища та сформувати виважену та адекватну систему управління. Тому застосування методик прогнозування банкрутства надасть змогу керівництву підприємства заздалегідь виявити негативні тенденції його розвитку. Проаналізовано існуючі дискримінантні моделі визначення ймовірності банкрутства та їх застосування в судовій економічній експертизі. У сучасній практиці фінансово-господарської діяльності зарубіжних фірм для оцінки ймовірності банкрутства найширше застосування одержали дискримінантні моделі Альтмана, Бівера, Таффлера, Тішоу та інші. Визначено, що для більш обґрунтованого прогнозу доцільно комплексно використати одночасно кілька методів прогнозування ймовірності неплатоспроможності (банкрутства) підприємства. Запропоновано використання комплексу моделей для визначення вірогідності банкрутства підприємства при вирішенні питань економічної судової експертизи, що надасть можливість значно підвищити ступінь вірогідності одержаних результатів. Запропоновані заходи можуть використовуватись не тільки для проведення діагностики вірогідності банкрутства, а й для розробки антикризових заходів.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.577. Підприємства державного сектору економіки на фондовому ринку України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / А. В. Майстер; Державний ВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». — Київ, 2020. — 21 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено теоретичні засади й обґрунтовано практичні рекомендації щодо вдосконалення діяльності підприємств державного сектору економіки (ДСЕ) на фондовому ринку України. Здійснено аналіз наукових поглядів щодо суті державного сектору економіки, його структури. Визначено місце та роль підприємств ДСЕ на сучасному фондовому ринку. Виділено їх ключові відмінності від інших його учасників. Виокремлено особливості фінансової стратегії підприємств ДСЕ. Охарактеризовано роль ринку капіталів у функціонуванні підприємств ДСЕ. Проаналізовано методичні підходи до оцінки ефективності та результативності фінансової діяльності суб'єктів господарювання ДСЕ. Досліджено практику залучення капіталу підприємствами ДСЕ на ринку акцій України та визначено особливості їх дивідендної політики. Визначено сучасні пріоритети підприємств ДСЕ в сегменті боргових фінансових інструментів. Проаналізовано фінансову стратегію підприємств ДСЕ як важливу складову їх корпоративної стратегії. Виділено ключові пріоритети фінансової діяльності підприємств ДСЕ в Україні. Окреслено шляхи вдосконалення емісійної стратегії підприємств ДСЕ України на фондовому ринку. Вдосконалено методичні підходи до вибору критеріїв оцінки результатів фінансової діяльності підприємств державного сектору економіки. Сформульовано пропозиції щодо напрямів активізації підприємств ДСЕ на фондовому ринку України. Запропоновано напрями підвищення інвестиційної привабливості фінансових інструментів підприємств ДСЕ, а також засади вдосконалення корпоративного фінансового менеджменту таких суб'єктів господарювання.

Шифр НБУВ: РА446139

4.У.578. Принципи та роль фінансового планування в забезпеченні розвитку підприємства / С. А. Єрохін, С. С. Віршовка // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 10. — С. 82-91. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Досліджено теоретичні та практичні аспекти фінансового планування (ФП) підприємств і його роль у збалансуванні фінансових ресурсів. Розглянуто різні трактування поняття «ФП». Наведено та проаналізовано основні правила, принципи побудови фінансових планів та етапи їх складання. Доведено, що забезпечення обґрунтованості фінансового плану, його реальності залежить від достовірності вихідних даних та якості інформаційного забезпечення ФП на підприємстві, дотримання чіткої процедури його реалізації, врахування специфіки діяльності підприємства та зовнішніх чинників впливу на діяльність.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.579. Теоретичні засади впливу фінансового сектору на фінансову безпеку підприємства / С. А. Єрохін, О. В. Нагорний // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 11. — С. 43-58. — Бібліогр.: 29 назв. — укр.

Проведено дослідження теоретичних засад впливу фінансового сектору на фінансову безпеку підприємства (ФБП). Доведено, що ФБП є фундаментом для формування фінансової безпеки держави, оскільки саме на мікрорівні формуються якісні фінансові потоки між суб'єктами господарювання, працівниками та

державою. Вплив фінансового сектору на ФБП проявляється через сформовану та потенційно можливу структуру капіталу, адже сформована структура капіталу формує фінансові ризики підприємства. Фінансовий сектор має безпосередній вплив на ФБП через сформовану на ньому фінансову архітектуру, яка включає наявну структуру власності (з урахуванням наявності мажоритарних і міноритарних акціонерів), сформовану власниками команду топ-менеджменту, які у взаємодії визначають стратегію корпоративного управління та доручають менеджерам проводити оперативне управління підприємством, а також сформовану у взаємодії цих стейкхолдерів структуру капіталу, з урахуванням стратегії її подальшої зміни.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.580. Управління витратами підприємства / Т. М. Суґак, З. О. Бегаль // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 10. — С. 141-149. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Досліджено структуру витрат підприємства, які розподіляються на фінансові, операційні та інші витрати. Розкрито класифікацію виробничої собівартості витрат. Чітко встановлена класифікація витрат на підприємстві надає можливість достовірно оцінювати кожний елемент певних витрат і визначити наскільки ефективно витрачено кошти та як працювали відповідальні особи. Розглянуто принципи оцінки та визнання витрат. Важливим моментом при визнанні є підтвердження всіх витрат первинними документами оформленими відповідно до законодавства. Під час економічної кризи та встановлення карантинних заходів для боротьби з COVID-19 для підприємств постає нагальне питання у необхідності раціонального управління витратами, зменшення собівартості і при цьому підтримання високої якості товарів, робіт, послуг. В цьому допоможе комплексна оцінка, аналіз і розмежування витрат, що надасть можливість визначити перспективні напрями зменшення витрат. Методика управління витратами передбачає комплекс дій, який надасть можливість керівництву підприємства визначити напрямок розвитку підприємства, що спонукає бути конкурентоспроможними на ринку, регулювати ціни та одержувати оптимальний фінансовий результат.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.581. Business planning and assessment of its impact on the enterprise financial stability / К. Р. Shtepenko, L. A. Svyuston, I. M. Krekoten // Економіка і регіон. — 2020. — № 4. — С. 78-84. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

На сучасному етапі розвитку підприємства як відкритої соціально-економічної системи актуальним залишається питання, наскільки існуючі методики аналізу фінансового стану задовольняють потреби користувачів з огляду на динамічність і багатогранність господарських процесів. Мета роботи — обґрунтування релевантних залежностей між статичними та динамічними показниками фінансового стану, які відображають такі його характеристики, як ділова активність і фінансова стійкість. Виявлено функціональну залежність між динамічними показниками ділової активності та статичними показниками фінансової стійкості, обґрунтовано методіку факторного аналізу фінансової стійкості. Визначено економічний зміст співвідношення показників оборотності активів та власного капіталу та встановлено характер його взаємозв'язку з динамікою активів. Теоретичним і практичним шляхом виявлено, що якщо співвідношення показників оборотності активів і власного капіталу більше за коефіцієнт фінансової незалежності на початок досліджуваного періоду, то позитивна динаміка вартості майна матиме негативний вплив на кінцеву фінансову стійкість підприємства, і навпаки, якщо це співвідношення буде меншим за коефіцієнт фінансової незалежності на початок досліджуваного періоду, вплив позитивної динаміки вартості майна на кінцеву фінансову стійкість буде позитивним. Запропоновано враховувати цю залежність як для ретроспективного факторного аналізу, так і для прогнозування фінансової стійкості.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.582. Ways to improve the methodology of analysis of the financial condition of the enterprise / A. Dmytrenko, O. Furmanchuk // Економіка і регіон. — 2021. — № 1. — С. 100-105. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Узагальнено основні методичні підходи до визначення фінансового стану підприємства, розглянуто етапи проведення аналізу фінансового стану підприємства. Визначено основні підходи до оцінювання фінансового стану підприємства та розроблено пропозиції щодо вдосконалення методики аналізу фінансового стану підприємства, оцінено фінансовий стан підприємства з метою пошуку резервів підвищення рентабельності виробництва і зміннення комерційного розрахунку як основи його стабільної роботи й виконання ним зобов'язань перед бюджетом, банком та іншими установами. Виконано критичне оцінювання самого поняття «фінансовий стан» і його визначення різними спеціалістами. На основі проведеного дослідження вдосконалення методики аналізу фінансового стану підприємства визначено, що сьогодні найнеобхіднішим для поліпшення фінансового стану підприємства є: удосконалення інформаційного та методичного забезпечення аналізу фінансового стану підприємства й розроблення методичного забезпечення процесу його прогнозування; удосконалення структури аналізу стану підприємства залежно від мети

та змісту роботи на кожному етапі; удосконалення форм фінансової звітності, що надасть змогу підвищити її аналітичність; розроблення методики комплексного бального оцінювання фінансового стану підприємства, яке б надало змогу проаналізувати стан підприємства за оптимальною сукупністю фінансових показників і коефіцієнтів; удосконалення теоретичних засад формування та реалізації інформаційної системи підприємства.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.У.176

Економічні ризики. Економічна безпека

4.У.583. Діагностика економічної безпеки як інструмент забезпечення ефективного управління іміджем підприємства / І. В. Руденко, Т. М. Болотова, Т. В. Кулинич // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 297-302. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — розробка методичних підходів до ефективного управління іміджем підприємства у взаємозв'язку зі станом його економічної безпеки. Зроблено висновок, що питанням впливу іміджу на економічну безпеку підприємства та сьогоднішній день приділяється недостатньо уваги. Доведено, що в умовах нестабільної економічної ситуації в Україні процес ефективного управління іміджем підприємства має базуватися на діагностиці його економічної безпеки. Проведено теоретичний аналіз наведених у науковій літературі думок щодо функціональних складових економічної безпеки підприємства та механізмів їх формування. Акцентовано увагу на доцільності використання підходу до формування корпоративного іміджу з урахуванням цільового впливу суб'єктів управління на учасників бізнес-середовища. Запропоновано структуру економічної безпеки підприємства в контексті сучасних тенденцій. Детально досліджено функціональні складові економічної безпеки, пов'язані із внутрішніми та зовнішніми аспектами діяльності підприємства, і встановлено їх тісний взаємозв'язок зі складовими іміджу. Доведено відсутність єдності в методиці діагностики економічної безпеки підприємства. Розроблено методичний підхід до взаємоузгодженого управління іміджем та економічною безпекою підприємства, в основі якого лежать результати діагностики рівнів економічної безпеки та оцінки реального рівня іміджу підприємства. Наголошено на необхідності дотримуватися певної послідовності дій, спрямованих на формування позитивного іміджу підприємства та управління ним. Схематично зображено етапи управління іміджем підприємства з урахуванням відповідності рівнів складових економічної безпеки іміджу. Визначено комплекс заходів, які рекомендуються застосовувати для підтримки іміджу підприємства: кадрові, маркетингові, клієнтурні та виробничо-економічні.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.584. Еволюція підходів до управління ризиками в організаціях / Д. Р. Зойдзє, О. О. Губарев // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 276-285. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження еволюції підходів до управління ризиками в організаціях. Визначено три наявні підходи: модель «Три лінії захисту» (2013 р.), модель «Три лінії» (2020 р.), «Динамічне управління ризиками» (2020 р.). Запропоновано розглядати модель «Три лінії захисту» як перехід від несистемного управління ризиками в організаціях до структурованого бачення цього процесу з чітким визначенням обов'язків ключових учасників. Розкрито переваги та недоліки цього підходу. До його переваг віднесено простоту та зрозумілість у використанні на практиці. Серед недоліків моделі визначено такі: занадто структурований підхід до управління ризиками в організаціях; занадто обережне ставлення до можливих ризиків; сумнівна універсальність моделі; недосконалість її структури. Визначено три напрями щодо можливого поліпшення моделі. Виявлено, що у 2020 р. з'явився оновлений підхід до управління ризиками в організаціях — модель «Три лінії». Проведено порівняння моделі «Три лінії захисту» з моделлю «Три лінії». Встановлено основні переваги нового підходу. Досліджено появу альтернативного бачення процесу управління ризиками та контролю за ними в організаціях на тлі нових суспільних викликів — «Динамічного управління ризиками». До переваг цього підходу віднесено його пріоритетні напрями в управлінні ризиками в організаціях, а саме: управління ризиками з урахуванням їх наслідків, управління ризиками на основі дій, управління ризиками з орієнтацією на цифрові технології. З'ясовано відмінності між традиційними моделями та новітнім підходом. Встановлено, що кожен з трьох принципів новітнього підходу підвищив якість управління ризиками в організаціях, які стали учасниками опитування, проведеного компанією Gartner.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.585. Економічна безпека діяльності суб'єктів господарювання: методологія оцінки та механізми забезпечення: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04 / Р. Г. Сніщенко; Західноукраїнський національний університет. — Тернопіль, 2020. — 40 с.: рис., табл. — укр.

Розроблено теоретико-методологічні положення, науково-методичні підходи і надано науково-практичні рекомендації щодо

оцінки та механізмів забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. Запропоновано нові підходи до вирішення науково-прикладної проблеми, що передбачають розробку теоретико-методологічних, методичних та практичних положень і рекомендацій щодо оцінки та механізмів забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в умовах нестабільності економіки; виокремлено ряд висновків концептуально-теоретичного, методологічного та науково-практичного характеру, спрямованих на реалізацію мети дисертаційного дослідження. Новизна полягає у узагальненні, систематизації й розвитку теоретико-методологічних засад щодо оцінки та механізмів забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання, а також у виявленні можливостей та обґрунтуванні напрямів підвищення її рівня. Результати дослідження впроваджено в практичну діяльність ПрАТ «Тернопільськгаз», ФГ «Лунки», АТ «ПОЛТАВОБЛ-ЕНЕРГО», ТОВ «Запорізька агропродовольча компанія», ТОВ «МІТ МАГНАТ», ТОВ «Торгівельний будинок «Скаторинівський м'ясокомбінат», ТОВ «ОСП Корпорація ВАТРА», приватного підприємства «SCM-Трейд», ТОВ «АВМ АМІПЕР», ФГ «Трудовик-12» та ін.

Шифр НБУВ: РА446296

4.У.586. Економічні ризики підприємства: постковідна трансформація / О. Кондратюк, І. Стояненко // Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. — 2021. — № 4. — С. 4-18. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

Охарактеризовано ризик як об'єктивне явище, що має позитивний і негативний вплив на підприємство. Ідентифіковано напрями дослідження ризиків підприємства з урахуванням наслідків пандемії COVID-19. Визначено роль політики управління ризиками у забезпеченні економічної безпеки підприємства та обґрунтовано необхідність її формування. Виділено чинники, принципи та етапи формування політики управління ризиками підприємства в сучасних умовах ведення бізнесу.

Шифр НБУВ: Ж16143

4.У.587. Модель організації на підприємстві системи комплаєнс-контролю як інструменту підвищення його безпеки / С. М. Тютченко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 201-206. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Обґрунтовано актуальність впровадження на підприємствах нової моделі управління ризиками і системи комплаєнс-контролю, особливості якої полягає в тому, що управління ризиками набуває всебічного характеру та координується в рамках усієї компанії. Мета роботи — розробка та обґрунтування моделі організації на підприємстві системи комплаєнс-контролю, яка заснована на розмежуванні зон ризику. Проаналізовано методологічні наукові підходи до визначення поняття та функцій комплаєнс-контролю за функціональним, процесним, системним і результативним підходом. Запропоновано модель організації на підприємстві системи комплаєнс-контролю, яка, на відміну від існуючих, заснована на чіткому розмежуванні зони прийнятної ризику (максимального рівня залишкового ризику, який може прийняти на себе підприємство без загрози для його існування), що включає ризик-апетит і толерантність до ризику (додаткову величину залишкового ризику, яку компанія готова прийняти за умови життя заходів із мінімізації ризику), та зони неприйнятної ризику, яка починається із перевищення комплаєнс-лінії над втратами від комплаєнс-ризиків. Для прийняття рішень щодо зменшення ризиків на підприємстві запропоновано методику формування та запровадження системи комплаєнс-контролю. Розроблені стратегії щодо кожного етапу впровадження комплаєнс-контролю є дієвими та можуть бути використані на будь-якому підприємстві з метою зменшення ризиків і підвищення його економічної безпеки.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.588. Сутиність та значення економічної безпеки сучасних підприємств в економіці / С. А. Єрохін, М. В. Глушенко // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 12. — С. 72-77. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розглянуто питання щодо економічної безпеки підприємства (ЕБП), яке знаходиться на території нашої держави. Визначено, що економічна безпека є головним фактором ефективного функціонування підприємства. Відзначено, що ЕБП може передбачати, прогнозувати, уникати кризи організації та установ, тим самим бути основним елементом менеджменту для реалізації стратегічного планування. Найактуальнішим завданням є саме реалізація політики економічної безпеки. Визначено, що завдяки моніторингу рівня економічної безпеки, ефективно функціонує підприємство, можна визначити рентабельність діяльності підприємства, ризики банкрутства, виявити й усунути внутрішні та зовнішні загрози, запобігти негативним впливам та забезпечити підприємству стабільне та довгострокове ефективне функціонування.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.589. Фінансова стійкість у системі забезпечення економічної безпеки підприємства / О. І. Копилюк, Ю. В. Тимчишин, О. М. Музичка // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 81-87. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — розвиток інструментарію забезпечення фінансової стійкості підприємства як основи його економічної безпеки. Доведено, що економічна безпека підприємства значною мірою

залежить від фінансової складової та стійкості, платоспроможності, ліквідності, прибутковості. Беззаперечною є позиція, що фінансова стійкість є основою безпеки підприємства та здатності реалізовувати стратегії розвитку в умовах мінімізації впливу ризиків, загроз і небезпек. Відзначено, що результативність взаємозв'язку та взаємовпливу фінансової стійкості та безпеки підприємства відображається в його фінансовій гнучкості на основі спроможності змінювати обсяг і структуру джерел фінансування, а також напрями вкладення фінансових ресурсів від впливом ризиків, загроз, небезпек внутрішнього та зовнішнього середовища. Запропоновано становий підхід до градації рівнів фінансової стійкості та економічної безпеки підприємства з урахуванням ретроспективного, поточного та перспективного характеру впливу ризиків, загроз і небезпек на діяльність підприємства та конкретизовано відповідний інструментарій оцінювання й управління. Обґрунтовано, що сучасні підходи в управлінні фінансовою стійкістю підприємства на безпекоорієнтованих засадах мають ґрунтуватися на системності, процесності, функціональності та синергії.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.590. The evaluation of the risk tolerance impact on the enterprise efficiency / S. Kulakova, V. Chevhanova, Yu. Steetsenko // Економіка і регіон. — 2020. — № 3. — С. 28-39. — Бібліогр.: 22 назв. — англ.

Аналіз наукової літератури надав змогу систематизувати сучасні підходи до трактування категорій «ризикостійкість підприємства». Визначено, що багато економістів ототожнюють поняття «ризик», «стійкість» та «ризикостійкість підприємства». Тому виконано порівняльний аналіз категорій «ризик», «стійкість» і «ризикостійкість підприємства», виявлення їх спільні риси та відмінності, що надало можливість авторам визначити ризикостійкість як системну характеристику підприємства, яка кількісно визначає його найбільш важливі внутрішні та зовнішні взаємодії в ієрархічній системі та можливості функціонування і розвитку в умовах нечіткого середовища. Її оцінний показник — рівень ризикостійкості — є моментним показником, котрий характеризує конкретну економічну ситуацію, що склалася в певний момент часу під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів. Визначено три складові ризикостійкості: фінансова стійкість, ринкова стійкість та виробнича стійкість. Надано тислу їх характеристику. Оскільки рівень ризикостійкості встановлювали за рівнем стійкості за кожною складовою, запропоновано інтегральний показник ризикостійкості визначати як середньозважене значення з показників, що характеризують поточний, тактичний і стратегічний рівень ризикостійкості. Виявлено склад показників, що визначають рівень ризикостійкості за кожною складовою, їх вагомість, алгоритм їх оцінювання. Пропонований методологічний підхід до оцінювання ризикостійкості підприємства надає змогу оцінити загальний рівень його ризикостійкості, а також на основі причинно-наслідкових зв'язків визначити ключові ударні акценти, активація яких надасть змогу підвищити фінансові результати діяльності підприємства в довгостроковій перспективі.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.Х.868

Типи підприємств за видами діяльності та господарювання

4.У.591. Особливості управління капіталом в акціонерних товариствах / О. В. Кваша // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 266-273. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Досліджено особливості управління капіталом в акціонерних товариствах. Розглянуто поняття акціонерного капіталу як економічної категорії. Проаналізовано підходи до визначення суті поняття «акціонерний капітал». Представлено систему управління акціонерним капіталом підприємства та визначено, що процес управління акціонерним капіталом являє собою сукупність методів, форм та інструментів залучення грошових коштів з різних джерел відповідно до потреб розвитку акціонерного товариства. Розглянуто формулу оцінки ринкової вартості підприємства. Проаналізовано процес формування власного капіталу підприємства; описано переваги та недоліки типів джерел даного виду фінансування. Досліджено особливості залучення позикового капіталу та описано вплив цього методу на фінансову стійкість акціонерного товариства. Охарактеризовано особливості управління акціонерним капіталом на прикладі ПАТ «Мотор Січ» і зроблено висновки щодо оптимізації політики управління капіталом акціонерних товариств. На підставі проведеного дослідження теоретичного аспекту суті акціонерного капіталу встановлено, що система управління капіталом акціонерного товариства характеризується взаємозалежністю та взаємоузгодженістю різних підсистем та елементів, від яких залежить ефективність функціонування всієї системи, а відповідно, і кінцевий результат ефективного управління капіталом акціонерного товариства. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є визначення нових взаємозалежностей між елементами, які вплива-

ють на прийняття управлінських рішень при управлінні акціонерним капіталом. Подальший розвиток теорії управління акціонерним капіталом у контексті поведінкової економіки може призвести до заміщення класичних економічних моделей поведінки економічного суб'єкта та до створення нового механізму управління акціонерним капіталом підприємства.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.592. Фінансова стійкість підприємств споживчої кооперації України в системі управління її фінансовими ресурсами / І. Р. Чуй, Т. Я. Андрейків, І. Є. Мутян // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 162-170. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Досліджено суть фінансової стійкості та фінансової надійності підприємств споживчої кооперації України. Розглянуто структуру, джерела утворення, напрями використання й ефективність використання фінансових ресурсів у споживчій кооперації. Для дослідження коефіцієнтів фінансової стійкості передбачено поділ капіталу за джерелами формування та термінами використання. Для оцінювання довгострокової фінансової стійкості запропоновано такі індикатори: рівень робочого капіталу; коефіцієнти фінансової незалежності, довгострокової фінансової незалежності, забезпечення власними оборотними коштами; рівень фінансової надійності. У процесі аналізу структури капіталу підприємств України загалом і споживчої кооперації зокрема було виявлено вищу фінансову стійкість підприємств і організацій споживчої кооперації; нижчу залежність від короткострокових кредитів та інших залучених на короткостроковий період коштів; вищий рівень робочого капіталу та рентабельності діяльності, незважаючи на фінансово-економічну кризу 2014 — 2015 рр. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є визначення рівнів та індикаторів фінансової рівноваги підприємств, зокрема збалансованості позитивного та негативного грошових потоків за обсягами, й оптимальності поєднання рівнів доходності та ризику.

Шифр НБУВ: Ж14572

Економіка промисловості

Економіка промисловості в цілому

4.У.593. Значення вищої професійної освіти для зниження ризику виробничого травматизму / С. О. Вамболь, І. А. Черненко, В. Ю. Дубницький, В. В. Вамболь, М. М. Кірієнко // Інженерія природокористування. — 2021. — № 1. — С. 120-132. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Розглянуто питання щодо впливу освіти на рівень промислової безпеки та охорону праці, а також досвідченості працівників на стан виробничого травматизму. Базуючись на статистичних даних сайту Державної служби України з питань праці проведено, використовуючи методи аналізу часових рядів, дослідження динаміки нещасних випадків як загальних, так і по окремих видах подій. Встановлено, що виробництво за останні чотири роки знижується, але загальна тенденція смертельних випадків при виробничому травматизму має динаміку зростання. Виконано прогнозування стану виробничого травматизму на період до трьох років. Методика розрахунку показників динаміки виробничого травматизму зі смертельними наслідками в Україні базується на математичній моделі прогнозування значень часового ряду. Одержані прогнозні оцінки показують тенденцію до збільшення нещасних випадків у разі незмінності діючих умов. Розглянуто «людський фактор» як основну причину травматизму. Встановлено, що майже 50 % нещасних випадків відбулись з організаційних причин, і в цей сегмент входить значна частина освітньої складової. Показано, що серед людей, які знаходяться в однакових виробничих умовах, найменш схильні до травматизму ті, що мають вищу освіту. Зроблено обґрунтоване припущення, що для суттєвого зниження кількості нещасних випадків на виробництві необхідно зосередитися насамперед на початковому етапі трудової діяльності працівника. З огляду на тенденцію збільшення чисельності людей які займаються розумовою працею або є операторами складних технічних систем, цього можна домогтися підвищивши ефективність підготовки студентів в закладах вищої освіти в процесі при вивчення ними таких навчальних дисциплін як: «Основи охорони праці» та «Охорона праці в галузі».

Шифр НБУВ: Ж101173

4.У.594. Ключові виклики та загрози техногенно-екологічній безпеці України / Е. І. Шелудько, М. Ю. Завгородня // Укр. соціум. — 2020. — № 2. — С. 123-137. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

На основі аналізу доробку науковців і спеціальних досліджень вивчено ключові небезпечні техногенні й екологічні загрози, виокремлено нові виклики національній безпеці України, які пов'язані з розвитком промисловості. Аналіз останніх досліджень і публікацій у цій темі показує, що вивченню загроз екологічній безпеці України та небезпек природно-техногенної сфери значну увагу приділено у працях зарубіжних і вітчизняних вчених, зокрема, І. Бистрякова, О. Васюти, О. Веклич, М. Долішнього,

Т. Іванової, І. Ілляшенко, Б. Келсі Джек, Т. Козаченко, В. Кравців, Г. Обиход, А. Омелченко, А. Степаненка, Є. Хлобистова, М. Хвесика. Завдання цієї публікації полягає у здійсненні аналізу суттєвих екологічних і техногенних загроз у сферах національної економіки, вивченні їх загострення в умовах новітніх викликів, що потребують адекватного реагування держави та прийняття управлінських рішень щодо оцінки техногенно-екологічних загроз і здійснення моніторингу ризиків, пов'язаних із впливом на довкілля небезпечних промислових підприємств та інших потенційно небезпечних об'єктів. Мета роботи — розроблення першочергових заходів щодо мінімізації техногенно-екологічних ризиків, ефективного запобігання та контролю промислового забруднення, підвищення рівня екологічної безпеки в Україні. Проведений аналіз сучасних фахових досліджень, аналітичних звітів і матеріалів ЗМі надає змогу констатувати, що останнім часом загрози характеризуються багатобіччю та глибоким характером, відбувається поєднання економічних, воєнних і екологічних загроз, які можуть впливати на суспільство зсередини. Виявлено, що в умовах існуючих викликів і загроз техногенно-екологічній безпеці основними завданнями для державного управління вважаються удосконалення законодавчої бази та системи моніторингу сталого розвитку, відтворення виробничої інфраструктури, забезпечення сталого екологічно та соціально орієнтованого виробництва, упереджуючий захист від можливих реальних і потенційних загроз. Надано рекомендації щодо протидії загрозам техногенно-екологічній безпеки України.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.У.595. Міжнародний аутсорсинг в світовій системі виробничої кооперації: тенденції розвитку та орієнтири для України / О. О. Борзенко, Л. Б. Солонська, А. М. Хлопова // Актуальні проблеми економіки. — 2020. — № 12. — С. 100-107. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Досліджено теоретичні засади міжнародного аутсорсингу в світовій системі виробничої кооперації. Проведено статистичний аналіз стану розвитку міжнародного ринку аутсорсингових послуг і розроблено рекомендації щодо розвитку аутсорсингу на вітчизняному ринку. Запропоновано використовувати одержані результати у розробці вітчизняними компаніями власних стратегій щодо виходу на аутсорсингові ринки зарубіжних країн.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.596. Оцінювання лояльності споживачів промислових підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / В. М. Сінковська; Одеський національний політехнічний університет. — Одеса, 2020. — 24 с.: рис., табл. — укр.

Розроблено науково-методичні положення щодо оцінювання лояльності споживачів промислових підприємств. Під час проведення дослідження застосовано методи — наукової абстракції, аналізу та синтезу, системний, статистичного аналізу, кореляційно-регресійного аналізу, декомпозиції часового ряду, багаточасової регресійної моделі, методи прогнозування за трендами. Запропоновано науково-методичні положення та рекомендації щодо оцінювання лояльності споживачів промислових підприємств в умовах сезонності попиту на продукцію промислових підприємств.

Шифр НБУВ: РА445562

4.У.597. Прикладні аспекти дослідження промислового виробництва в Україні / Р. В. Фещур, Н. О. Колінко, С. В. Шишковський, Д. І. Скворцов // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 73-81. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Промисловість є одним із важливих секторів економіки будь-якої країни світу. Водночас статистичні дані свідчать, що промислові комплекси багатьох країн розвиваються нерівномірно, з періодичними змінами структури й обсягів виробництва продукції під впливом дії багатьох внутрішніх і зовнішніх факторів. Промисловий комплекс України також зазнає просторових і структурних деформацій, проте ці тенденції не завжди відповідають тим, що сформувалися у провідних країнах світу за напрямом і темпами зміни, хоча на сьогодні саме промисловий комплекс України є найважливішою структурною ланкою економіки України, на яку припадає третина основних засобів і понад 30 % зайнятого населення. Будучи однією з найбільших сфер суспільного виробництва країни, промислове виробництво визначає рівень її соціально-економічного розвитку, спеціалізацію економіки та масштаби участі в територіальній поділі праці. Правильно обрана стратегія розвитку промислового виробництва, відповідні обсяги та структура випуску продукції, обґрунтований обсяг збуту продукції надають можливість усім учасникам виробничої діяльності досягти своїх фінансових цілей. Цим і зумовлена важливість дослідження діяльності промислових підприємств. Побудовано нелінійні моделі множинної регресії, які описують основні тенденції розвитку промислового виробництва; досліджено дію факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на економічні результати діяльності промисловості в цілому та промислових підприємств західних регіонів України зокрема. Встановлено, що інноваційні перетворення у промисловому виробництві призвели до оновлення основних засобів і позитивно позначилися на динаміці економічного результату. Водночас цей процес супроводжувався скороченням чисельності зайнятого у промисловості населення. Виявлено, що до впливових факторів

зовнішнього середовища належать економічні умови господарювання, а до факторів внутрішнього середовища — керівництво інноваційною діяльністю та інноваційна активність суб'єктів господарювання. Рекомендовано для опису залежності між економічним результатом діяльності підприємств і факторними ознаками розширити набір інструментальних засобів за рахунок дистрибутивно-лагових, авторегресійних, симультативних та інших економетричних моделей.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.598. Промисловий розвиток у забезпеченні регіональної інклюзії / Л. В. Дейнеко, О. О. Ципліцька // Екон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельниць. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 59-70. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Індустріалізація регіонів виступає однією з найефективніших стратегій скорочення бідності та економічної відсталості. Забезпечення інклюзивності промислового розвитку, зокрема, в регіональному розрізі, надасть можливість створити умови, що найкраще відповідають потребам місцевих громад та наявному економічному потенціалу регіонів. Для забезпечення інклюзивного розвитку громад необхідний цілісний системний підхід, спроможний вибудувати комплекс скоординованих цілей і завдань для стимулювання промислового розвитку. Проблеми забезпечення регіональної інклюзії в останній час стали об'єктом вивчення багатьох міжнародних організацій та українських і зарубіжних вчених: Авдокушина Є. Ф., Аджемоглу Д., Робінсона Дж., Бобух І., Щегель С., Манцурова І. Г., Мельника М. І., Пікетті Т., Прогнімака О. Д., Райнерта Е., Раньєрі Р., Рамоса Р., Решетіла В. П., Хоменка О. В. та інших. Існуючі дослідження переважно спрямовані на виявлення загальних питань інклюзивного розвитку, уточнення його суті та репрезентуваних індикаторів, але недостатньо висвітлюють множинну та роль тих чинників, за допомогою яких такий інклюзивний розвиток є досяжним, зокрема, на регіональному рівні. Мета роботи — визначення можливостей та обмежень розвитку промислового сектора для забезпечення регіональної інклюзії в умовах децентралізації та євроінтеграції регіонів. Запропоновано методику рейтингування регіонів України за рівнем інклюзивності, що базується на 15 соціально-економічних та екологічних індикаторах, яка надає змогу на основі кореляційного аналізу встановити взаємозв'язок між ВВП на одну особу, промисловим розвитком та рівнем регіональної інклюзії. Проаналізовано причини низької інклюзивності регіонів. Виявлено перешкоди для промислового розвитку, що полягають у недостатності інвестицій у промисловість, технологічній відсталості промислового виробництва, відсутності узгоджених інтересів та дій стейкхолдерів. Відзначено розрив темпів економічного зростання регіонів і встановленими у Цілях Сталого Розвитку орієнтирами. Запропоновано напрями інституційної розбудови регіонів для сприяння промислового зростання й інклюзивному розвитку. Висновки: виявлений зв'язок між рівнем промислового розвитку регіону та його інклюзивністю надає підстави стверджувати, що шляхом піднесення промислового розвитку в низькорейтингових регіонах можна досягти вищого рівня інклюзивності. Для цього необхідне залучення інвестицій у нові робочі місця та гідну оплату праці, розробка нових інституційних технологій, коопераційні форми розвитку та господарювання, спрямовані на широке застосування порівняльних переваг регіонів.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.У.599. Розвиток циркулярних ланцюгів доданої вартості для зростання стійкості української промисловості в умовах постковіду / Н. Г. Гахович, О. М. Кушніренко // Укр. соціум. — 2020. — № 3. — С. 62-77. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Обґрунтовано можливості інтеграції української промисловості в циркулярні ланцюги доданої вартості як одного з перспективних напрямів інтернаціоналізації бізнесу. Визначено загрози виклики пандемії коронавірусу для розвитку промисловості: закриття кордонів, підвищення вимог до безпечності в умовах ізоляції, перекриття потоків трудової міграції, порушення мереж поставок товарів проміжної переробки, скорочення операційної діяльності, дефіцит оборотних коштів, зниження прибутковості, погіршення фінансової стійкості та платоспроможності, зростання ймовірності банкрутства. Результати оцінки втрат у промисловому виробництві України показали, що дотримання жорстких вимог протидії пандемії вплинуло на скорочення довжини ланцюгів доданої вартості, в які інтегровані українські виробники, що особливо проявилось у секторах машинобудування, металургії та виробництва текстилю. Саме розвиток циркулярних ланцюгів доданої вартості в Україні сприяє досягненню Цілей сталого розвитку та перспектив відновлення промислових потужностей України в жорстких умовах коронакризи. Визначено, що циркулярні ланцюги доданої вартості забезпечують максимізацію доданої вартості протягом всього життєвого циклу продукту та використання матеріалів з повторним використанням різних типів і обсягів матеріалів. Аналізуючи можливості української промисловості для інтеграції в циркулярні ланцюги доданої вартості, обґрунтовано перспективні напрями інтеграції української промисловості в циркулярні ланцюги доданої вартості, зокрема, виробництво паперу, картону, PET і скла; переробку

будівельного сміття, вживаного одягу, автомобільних шин й органічних відходів; ремонт і відновлення побутової техніки. Дослідження показали, що українська промисловість має всі можливості успішно інтегруватися у глобальні ланцюги доданої вартості, використовуючи циркулярні підходи до організації виробництва. Для цього було запропоновано такі заходи державного стимулювання: удосконалення нормативно-правового регулювання, впровадження засад збалансованого розвитку України, фінансової підтримки проектів, орієнтованих на розвиток циркулярної економіки, а також розроблення регіональних планів управління відходами з орієнтацією на Європейський зелений курс.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.У.600. Становлення смарт-промисловості в Україні в умовах четвертої промислової революції: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.03 / С. І. Князев; НАН України, Ін-т економіки промисловості. — Київ, 2020. — 40, [1] с.: рис. — укр.

Увагу приділено розвитку теоретико-методологічних положень та обґрунтуванню науково-методичних і практичних рекомендацій щодо становлення смарт-промисловості в Україні в умовах четвертої промислової революції. Досліджено процеси становлення та розвитку смарт-промисловості в умовах четвертої промислової революції. Розглянуто теоретико-методологічні засади та практичні положення, які створюють умови для становлення смарт-промисловості в Україні в контексті формування нової геоіндустріальної структури світу та необхідності подолання наявних технологічних розривів. Розроблено цілісний комплекс теоретико-методологічних і науково обґрунтованих прикладних положень щодо становлення та розвитку смарт-промисловості в Україні в умовах поширення четвертої промислової революції та формування нової геоіндустріальної структури світу. Зазначено, що практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що упровадження розробленого комплексу науково-методичних і практичних рекомендацій сприятиме прискоренню розвитку національної промисловості на інноваційній основі, підвищенню її ефективності та забезпеченню більшої відповідності вимогам, які ставляться до успішних промислових систем у новому глобалізованому середовищі в умовах четвертої промислової революції. Розкрито роль четвертої промислової революції у формуванні нової геоіндустріальної структури світу, виявлено особливості смарт-підприємств і смарт-промисловості, розроблено концептуальні положення становлення смарт-промисловості в емерджентній економіці. Виконано аналіз відповідності сучасного стану промисловості України принципам «смарт», визначено передумови становлення національної смарт-промисловості, розроблено науково-методичний підхід до визначення залежності цифрових витрат і реальних результатів промислової діяльності. Здійснено оцінку трансформаційного потенціалу смарт-промисловості в Україні та обґрунтовано шляхи його підвищення. Проведено оцінювання технологічних розривів між Україною та деякими європейськими країнами з використанням концепції життєвого циклу технології, визначено шляхи їх подолання. Розроблено рекомендації з організації управління й економічного стимулювання розвитку смарт-промисловості в Україні, формування інституційного середовища, сприятливого для її становлення і подальшого удосконалення.

Шифр НБУВ: RA446156

4.У.601. Управление промышленным развитием страны: теоретические аспекты и инструментарий / К. В. Шестакова, Е. М. Карпенко // Екон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 81-87. — Бібліогр.: 10 назв. — рус.

Актуальність теми дослідження обґрунтовується відродженням інтереса мирового сообщества к промышленности как к драйверу экономического развития. Проблема заключается в том, что промышленное развитие имеет ряд ограничений в результате дисбалансов между ресурсным потенциалом экономической системы, ее институциональной структурой и доминирующей технико-экономической парадигмой, которые требуют разработки специального инструментария управления. Анализ последних публикаций показывает наличие научного интереса к вопросам поиска взаимосвязи между содержанием промышленной политики, выступающей в качестве инструмента управления промышленным развитием страны, и уровнем промышленного и экономического развития с точки зрения создания определенных экономических условий ее формирования и реализации. Однако недостаточно исследованными являются вопросы научного обоснования использования конкретных инструментов экономической политики страны для экономических систем различного уровня промышленного развития. Цель исследования заключается в определении и обосновании факторов научно-технической, внешнеэкономической, финансовой и денежно-кредитной сферы, воздействующей на которые можно управлять промышленным развитием страны за счет формирования благоприятной среды реализации промышленной политики. В рамках исследования на основе построенных эконометрических моделей были определены факторы внешнеэкономической, научно-технической и денежно-кредитной политики, формирующие благоприятные условия для реализации промышленной политики. Факторы были дифференцированы для стран с различным уровнем промышленного разви-

тия. Выводы: установлено приоритетное влияние факторов денежно-кредитной политики при степени индустриализации от 0 до 1; денежно-кредитной и научно-технической политики при степени индустриализации от 1 до 15; важные факторы всех видов при степени индустриализации выше 15. Учет вышеперечисленных факторов при разработке содержания национальной промышленной политики будет способствовать: достижению поставленных целей в области промышленного развития, снижению рисков появления отрицательных эффектов от государственного вмешательства в сферу промышленного производства, прогнозированию последствий принятия тех или иных экономических решений.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.У.602. The hidden side of 3D printing: economics of solid objects / E. Fronimaki, M. Mavri // Актуал. проблеми економіки. — 2021. — № 1. — С. 6-16. — Бібліогр.: 33 назв. — англ.

Тривимірний друк (3D-друк) — це процес перетворення цифрових файлів у тверді об'єкти за допомогою настільного 3D-принтера. 3D-друк змінює виробничий ланцюг, змінює концепцію споживання продукції, змінює традиційний процес виробництва. Мета дослідження — визначення прихованої сторони 3D-друку, яка є стороною вартості виготовлення друкованих об'єктів. Виділено 3 різні групи витрат, пов'язаних із виробничим процесом; визначено витрати, відсутні у цій новій формі виробництва, і, нарешті, помічено, що обсяг виробництва все ще визначає граничні витрати на одиницю продукції.

Шифр НБУВ: Ж23291

Економіка промислового підприємства

4.У.603. Детермінанти державного регулювання економічних інтересів підприємств / В. С. Титикало // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 96-102. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Проаналізовано напрями забезпечення державного регулювання підприємств у сфері формування системи економічних знань щодо функціонування регіональної економіки з позиції виникнення, формування, реалізації, узгодження та балансування економічних інтересів. Наведено взаємозв'язок економічних інтересів і потреб як підприємства, так і держави, які можна забезпечити через інструменти державного регулювання. Обґрунтовано, що сучасні тенденції забезпечення інноваційного розвитку промисловості України та машинобудування (як основної її складової) зумовлені як загальнонаціональним вектором економічного розвитку, так і специфікою, ресурсним потенціалом, потребами регіону та ступенем його залученості в інноваційні процеси відповідно до світових трендів. Окреслено основні напрями економічного розвитку підприємств та формування їх економічних інтересів через державне регулювання. З огляду на всі напрями розвитку економіки в період трансформації та неоіндустріалізації, економічні інтереси держави та підприємств, доцільно розглядати стимулятори та дестимулятори державного регулювання функціонування та розвитку підприємств машинобудування в таких напрямках: податкове регулювання, грошово-кредитне регулювання, бюджетне регулювання, інвестиційне регулювання, соціальне регулювання, інноваційно-технічне регулювання, безпекове регулювання.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.604. Маркетингова стратегія усталеного конкурентного розвитку інтеграційно-коопераційної взаємодії промислових підприємств та об'єднаних структур бізнесу / О. Є. Попов, А. А. Пилипенко // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 9. — С. 37-45. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета дослідження — обґрунтування методичного підходу, застосованого на маркетинговій парадигмі, щодо відбору суб'єктів господарювання для включення до складу інтеграційних утворень і розробка рекомендацій для аналізу конкурентного середовища функціонування таких суб'єктів. Доведено можливість забезпечення розвитку підприємств через узгоджене створення системи інтеграційних обмежень, формалізацію інституційних норм і правил взаємодії раніше неінтегрованих акторів. Узагальнено склад стратегічних альтернатив підприємницького економічного, технологічного, організаційного розвитку. Сформовано підхід щодо впорядкування простору базової матриці портфельного аналізу обґрунтування маркетингової стратегії інтегрованої структури бізнесу. Розроблено рекомендації щодо формування похідних двовимірних стратегічних матриць обґрунтування маркетингової стратегії інтегрованої структури бізнесу.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.605. Оцінка впливу факторів внутрішнього середовища на фінансові результати підприємств промисловості / Н. О. Власова, Т. В. П'ятак // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 235-243. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета дослідження — виявлення впливу факторів внутрішнього середовища на формування фінансових результатів підприємств промисловості, кількісна оцінка сили їх впливу та визначення найбільш вагомих на сучасному етапі розвитку національної економіки. Актуальність даного прикладного дослідження

полягає в тому, що знання про механізми дії внутрішніх факторів, відіграють провідну роль з точки зору впливу саме керівництва на величину фінансових результатів окремих підприємств і в досягненні необхідного рівня доходності. На прикладі логічно та статистично обґрунтованої вибіркової сукупності із 15 підприємств переробної промисловості м. Харків за період 2016 – 2019 рр. проведено маржинальний аналіз, результати якого довели, що в сучасних мінливих умовах не простежується чітка залежність між обсягами виробництва, прибутками та складом операційних витрат. Проведений кореляційний аналіз надав змогу простежити тісноту зв'язку між функціональними та факторними змінними. Функціональна група змінних являє собою систему послідовно сформованих у фінансовій звітності взаємопов'язаних показників фінансових результатів (від валового до чистого прибутку), віднесених до чистого доходу. Внутрішні фактори представлені трьома групами показників. Перша група включає систему з 10 показників, що характеризують рівень витрат та інших видів доходів у чистому доході підприємств. Друга група показників характеризує фізичну та фінансову структуру капіталу, ступінь участі банківських кредитів у фінансуванні підприємств. Третя група показників пов'язана з визначенням ефективності використання ресурсів. Результати проведеного дослідження свідчать про слабку участь основної операційної, а саме – виробничої діяльності, у формуванні фінансових результатів та чистого прибутку, а основну негативну роль відіграють витрати від іншої операційної, фінансової та інших видів діяльності. При цьому ефективність господарської діяльності практично не впливає на фінансові результати та прибутковість різних видів діяльності підприємств. Обґрунтовано необхідність удосконалення внутрішніх механізмів формування фінансових результатів і підвищення рівня прибутковості підприємств промисловості.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.606. Ризики промислових підприємств в умовах пандемії COVID-19 / О. М. Орлова // Бізнес Інформ. – 2021. – № 2. – С. 131-137. – Бібліогр.: 11 назв. – укр.

Мета роботи – теоретичне узагальнення та систематизація ризиків промислових підприємств в умовах пандемії COVID-19. Проаналізовано суть поняття «ризик» і з'ясовано необхідність його оцінки в умовах пандемії COVID-19, спричиненої вірусом SARS-CoV-2. Розглянуто основні класифікаційні ознаки ризиків у діяльності промислових підприємств. Досліджено стан промисловості України у 2020 р. і зроблено висновок, що внаслідок коронакризи вона перебуває у важкому становищі. Виявлено низку ризиків та охарактеризовано можливий їх негативний вплив на діяльність промислових підприємств в Україні як у карантинних, так і в посткарантинних умовах. Серед них: фінансово-економічні, міжнародні, комерційні, виробничі та соціальні ризики. Обґрунтовано доцільність застосування для оцінки встановлених ризиків статистичного, експертного, розрахунково-аналітичного, аналітичного, економіко-статистичного методів, а також методів аналогів, чуттєвості, сценаріїв, Монте – Карло. Враховуючи невизначеність часових меж, пов'язаних із тривалістю пандемії коронавірусу, запропоновано для покращання ситуації у промисловості проводити постійний моніторинг ризиків, що надасть змогу вчасно виявляти слабкі місця та визначати негативний прояв кризових явищ у різних галузях промисловості. Перспективами подальшого досліджень у даному напрямі є розробка механізму управління та зниження негативного впливу встановлених ризиків на діяльність промислових підприємств як у карантинних, так і в посткарантинних умовах, а також окреслення інструментів забезпечення позитивної дії запропонованого механізму.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.607. Стратегування розвитку виробничих підприємств в умовах децентралізації: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04 / Л. А. Некрасова; Одеський національний політехнічний університет. – Одеса, 2020. – 44 с.: рис. – укр.

Розроблено концептуальний і науково-методологічний підходи до стратегування розвитку виробничого підприємства в умовах децентралізації та оцінки його результативності за індикаторами сталого розвитку. Обґрунтовано концептуальну модель стратегування сталого розвитку підприємства та методичне забезпечення оцінки його рівня на основі цільового підходу. Розроблено науково-методичний підхід до формування моделі системи управління динамічним станом виробничого підприємства в умовах децентралізації. Запропоновано каскадне узгодження дій виробничого підприємства й органів місцевого самоврядування в сфері стратегування розвитку. Обґрунтовано організаційний механізм стратегування розвитку виробничих підприємств на засадах взаємодії влади, бізнесу та громадськості. Запропоновано спосіб пріоритизації проектів розвитку виробничих підприємств і розроблено науково-методичні рекомендації щодо оцінки ефективності взаємодії виробничого підприємства з місцевою владою базового рівня самоврядування на основі матричного підходу.

Шифр НБУВ: РА44608

4.У.608. Українські підприємства в тандемі політики декарбонізації / О. П. Романко // Бізнес Інформ. – 2021. – № 5. – С. 207-214. – Бібліогр.: 9 назв. – укр.

Мета роботи – відображення суті курсу європейських країн на скорочення вуглецевих викидів, що є ядром політики декарбонізації. Етапи реалізації такої політики призводять до структурних зрушень виробництва, а карантинні умови під час пандемії – до змін суспільного споживання деяких видів товарів. Додатково до економічних етапів реалізації «зеленої програми», країнами ЄС розроблено інвестиційний план з метою активізації приватного та державного виробництва у відповідному напрямку. До нього приєднуються і приватні інвестори з метою одержання можливості долучитися до проектів з державною гарантією їх реалізації – як у самих європейських країнах, так і ззовні. В Україні на даний час не відбуваються такі перспективні та глобальні економічно-інвестиційні заходи забезпечення політики декарбонізації. Однак приватний сектор українського виробництва реагує з випередженням, на відміну від державної законодавчої оформленої позиції, що визначеної пріоритетних можливостях підвищення конкурентоспроможності. Враховуючи такі ключові зовнішні фактори впливу, було виявлено товари, які зазнали суттєвих змін у своєму попиті, а саме: прилади для обігріву приміщення. Динаміка реалізації даного товару зросла на світовому ринку внаслідок локдаунів у різних країнах, а на українському ринку – завдяки тому, що вітчизняні товаровиробники мають конкурентні перспективи. Досліджено обсяги світового імпорту та експорту приладів для обігріву приміщення, охарактеризовано шляхи реалізації українських товарів закордон, а також аргументовано перспективи для нових, неосвоєних зарубіжних ринків. виявлено вітчизняні підприємства, які здійснюють інноваційне виробництво даного товару, та проведено аналіз його конкурентоспроможності. Успішному продажу даного товару сприяють як самостійна робота вітчизняного виробника щодо просування власного товару на експорт, так і наявні споживчі зміни внаслідок заглиблення більшості країн Європи в «зелену» політику.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.609. Управління ризиками діяльності промислових підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / А. Л. Ідובהва; Міжрегіональна академія управління персоналом. – Київ, 2021. – 20 с.: табл. – укр.

Наведено нове вирішення наукової проблеми управління ризиками діяльності промислових підприємств шляхом обґрунтування теоретико-методичних засад і наданням практичних рекомендацій щодо використання концептуального підходу до управління ризиками діяльності промислових підприємств. Проаналізовано науковий доробок, охарактеризовано стан та уточнено понятійний апарат процесу управління ризиками діяльності промислового підприємства. Здійснено аналіз методологічних аспектів формування комплексної системи управління ризиками промислового підприємства. Сформульовано й обґрунтовано концептуальний підхід до управління ризиками діяльності промислового підприємства; методологію оцінювання ефективності процесу управління ризиками діяльності промислового підприємства. Розроблено науково-практичні рекомендації.

Шифр НБУВ: РА448326

4.У.610. Функціональний аналіз і розвиток інтегрованих виробничих систем промислових підприємств / М. В. Белодорова, Л. І. Юрчишина // Бізнес Інформ. – 2021. – № 5. – С. 201-206. – Бібліогр.: 14 назв. – укр.

Наведено ключові економічні аспекти функціонування та розвитку інтегрованих виробничих систем промислових підприємств. Мета роботи – обґрунтування перспектив розвитку інтегрованих виробничих систем як однієї із парадигм організації виробничого процесу. Методологічний інструментарій дослідження склали такі методи: ретроспективний аналіз, синтез, критичний аналіз, графічний метод, метод узагальнення. У сучасних умовах усе частіше увага приділяється новому інтегрованому рівню виробничих систем, які можуть розглядатись як об'єднана виробнича система множини різнорівневих елементів виробничих систем підприємств з найбільш прогресивними організаційними та технологічними можливостями, створені на обмежений строк з метою реалізації складних проектів. Досліджено еволюцію організації виробничих систем із виділенням сучасних парадигм мінливості й інтеграції. Окреслено роль технологічних ніш у розробці та виведенні на ринок мультитехнологічних платформ як прикладів інтегрованих виробничих систем. Основними вимогами до створюваних у технологічних нішах виробничих систем визначено такі параметри, як їх гнучкість, рівень автоматизації та можливість інтеграції. Встановлено, що гнучке або інтегроване виробництво означає, що функціональний спектр мультитехнологічних платформ має максимізуватися. Стратегія гнучкого виробництва є вигіднішою, ніж звичайне виробництво, якщо існує велика ймовірність того, що додаткові функції будуть фактично застосовуватися в майбутньому, а інтеграція функцій спричинить менші витрати, ніж інтеграція додаткового однотохнологічного верстата. Напрямок технологічного прогресу визначається через поняття придатності, яке представляє нечітке зображення перспективного продукту, розробленого відповідно до технологічної парадигми в середовищі відбору.

Шифр НБУВ: Ж14572

Див. також: 4.У.515

Управління

4.У.611. Концептуальний підхід до управління змінами на промислових підприємствах / Е. З. Малевський // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 1. — С. 109-114. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Запропоновано концептуальний підхід до управління змінами на промислових підприємстві на основі організаційного механізму забезпечення системи управління змінами на промислових підприємствах, який базується на сукупності організаційних складових (мета та завдання, функції та технології, методи, норми та правила, організаційні та управлінські процеси), що мають організаційне регулювання, управління змінами в інтересах підприємства, ефективну діяльність управлінської системи.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.612. Концепція формування маркетингової системи як фактора стійкого розвитку промислових підприємств: монографія / О. Ю. Могилевська, Л. В. Романова, О. І. Дацій. — Київ: Вид-во КиМУ, 2021. — 462 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 333-386. — укр.

Комплексно досліджено теоретичні та прикладні аспекти формування концепції маркетингової системи як фактора стійкого розвитку промислових підприємств за умов сучасного ринку. Розкрито особливості застосування маркетингу на промисловому ринку. Визначено сучасну парадигму маркетингової системи. Окреслено концептуальні підходи до стійкого розвитку промислових підприємств. З'ясовано питання побудови стратегічної підсистеми державно-приватного партнерства зі стейкхолдерами, що забезпечує формування необхідного рівня консолідації в межах державно-приватного партнерства стратегічних економічних інтересів держави, бізнесу та суспільства щодо пріоритетів стійкого розвитку промислових підприємств України. Запропоновано модель багатофакторної конфігурації маркетингової системи стійкого розвитку промислових підприємств.

Шифр НБУВ: ВА852887

4.У.613. Організаційно-економічні засади управління комунікаційними бізнес-процесами промислових підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / К. Ю. Завражний; Сумський державний університет. — Суми, 2020. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Вперше запропоновано концептуальну ієрархічно-матричну модель імплементації цифрових трансформацій у комунікаційні бізнес-процеси промислових підприємств. Удосконалено підхід до обґрунтування рішень щодо цифрової трансформації таких бізнес-процесів. Висвітлено організаційно-економічні засади управління ними на основі автоматизації бюджетування. Розвинуто підхід до оптимізації комунікаційних бізнес-процесів на підставі моделювання. Поглиблено класифікацію бізнес-моделей підприємств. Визначено ключові вимоги до цифровізації комунікаційних бізнес-процесів і розвинуто модель О. Остервальдера та І. Пінє з урахуванням викликів цифровізації бізнесу.

Шифр НБУВ: РА446015

4.У.614. Особливості стратегічного управління розвитком промислових підприємств / І. П. Фоміченко, О. Ю. Белікова, С. О. Баркова, В. П. Баштовий // Екон. вісн. Донбасу. — 2021. — № 1. — С. 95-102. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розглянуто основні аспекти стратегічного управління розвитком промислових підприємств у сучасних умовах господарювання. Відзначено, що підходи до управління розвитком промислових підприємств мають ґрунтуватися на якісно новій основі з урахуванням невизначеності зовнішнього середовища. Визначено, що за кризових умов підприємству вкрай важливо вибрати стратегію, яка насамперед давала б соціальні гарантії персоналу, саме тому доцільно, щоб дії кожного підрозділу та співробітника відповідали потребам підприємства саме в цей час; важливим є розуміння, який вплив мають щоденні дії на дотримання планів та сукупне вирішення проблем підприємства. Досліджено особливості формування стратегічного управління на промисловому підприємстві. Визначено, що шляхом комплексного системного поєднання стратегій усіх стратегічних господарських одиниць підприємства відбувається формування його стратегічного набору. З'ясовано необхідність урахування витрат на персонал при здійсненні стратегічного управління, зокрема у процесі формування стратегії ефективного управління промисловим підприємством.

Шифр НБУВ: Ж25176

4.У.615. Управління інтегрованими економічними структурами в умовах невизначеності / Т. Г. Логутова // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 11. — С. 72-80. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Визначено складний стан економіки України, розглянуто вплив глобалізації на економічні процеси, а також процеси управління парадигмами промислових підприємств, які входять до складу інтегрованих структур. Зроблено аналіз останніх публікацій по темі управління підприємствами. Визначено, що паралельно з «новою», цифровою економікою, необхідно не руйнувати, а зберігати та розвивати індустриальну економіку. Розглянуто основні моделі прийняття управлінських рішень. Проаналізовано процеси створення структур корпоративного типу в Україні. Обґрунтовано, що в умовах невизначеності сьогодення

необхідно докладати зусиль до збереження основних галузей української промисловості: металургійної та машинобудівної. На основі узагальнення результатів аналізу інтеграційних процесів у сфері підприємництва, зроблено висновок про закономірність і незворотність процесу створення інтегрованих структур в Україні. Визначено, що держава має впливати на формування пріоритетів щодо вибору типа організаційних структур, форм і механізмів інтеграції підприємницьких структур і надати перевагу великим корпораціям холдингового типу. З метою підвищення конкурентоспроможності підприємств запропоновано у складних інтегрованих системах (холдингових об'єднаннях) приймати управлінські рішення, які об'єднують впровадження командно-ієрархічного та інноваційного типів управління та базуються на використанні мотиваційних систем.

Шифр НБУВ: Ж23291

Див. також: 4.У.339

Матеріально-технічна база. Науково-технічний прогрес. Інновації

4.У.616. Економічний механізм стимулювання інноваційної діяльності промислових підприємств України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / С. А. Квак; Львівський національний університет імені Івана Франка. — Львів, 2020. — 20, [1] с.: рис., табл. — укр.

Систематизовано нормативно-правові акти, вдосконалено інформаційне забезпечення економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності, поглиблено розуміння суті інноваційної діяльності, інноваційного підприємства, економічного механізму їх стимулювання у промисловості. Висвітлено джерела фінансування та види інноваційної активності промислових підприємств України в контексті ефективності їх економічного стимулювання, виявлено взаємозв'язок витрат на інновації та рівня доступу підприємств до кредитних ресурсів. Визначено тенденції формування інноваційної інфраструктури в Україні, з'ясовано передумови та особливості успішного функціонування вітчизняних промислових кластерів з урахуванням імплементації зарубіжного досвіду. Розроблено науково-методичний підхід для забезпечення формування матриці стратегій інноваційного розвитку підприємств за видами економічної діяльності, що ґрунтується на діагностиці їх сукупного потенціалу та рівня його реалізації в інноваційній сфері. Реалізовано ідею кластерної моделі стимулювання розвитку інноваційної інфраструктури промисловості на прикладі створення міжрегіонального українсько-польського кластера «Надбужжя». Виконано моделювання вибору інноваційної стратегії для суб'єктів промисловості на підставі індикаторів їх інвестиційної привабливості та інноваційного потенціалу. Обґрунтовано рекомендації щодо реалізації запропонованих стратегій з урахуванням податкових стимулів і пріоритетних напрямів розвитку інноваційної сфери України.

Шифр НБУВ: РА446248

4.У.617. Оцінка виробничого потенціалу інноваційно-активних промислових підприємств на основі ІЕКО-аналізу / Н. Г. Мацко, Л. А. Некрасова // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 188-193. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — формування методичної та практичної основи оцінки виробничого потенціалу з урахуванням напрямків стратегічного управління, які притаманні інноваційно-активним промисловим підприємствам. Досліджено суть стратегії розвитку підприємства, основні фактори забезпечення ефективності стратегії. Обґрунтовано необхідність якісної достовірної оцінки виробничого потенціалу при формуванні інноваційної стратегії розвитку підприємства. Оцінка відповідності виробничого потенціалу розробленій стратегії надає змогу прийняти рішення про реалізацію заходів щодо виконання цілей підприємства або про пошук можливостей і резервів для підвищення рівня виробничого потенціалу. Розроблено методичний підхід до оцінки виробничого потенціалу за допомогою ІЕКО-аналізу, що надає можливість оцінити виробничий потенціал у контексті основних напрямків стратегічного управління, розвиток яких забезпечує ефективність функціонування підприємства: інноваційна активність, екологічна відповідальність, конкурентні позиції, організаційна адаптивність. ІЕКО-аналіз заснований водночас на ресурсній концепції та концепції конкурентоспроможності та передбачає як кількісну оцінку виробничого потенціалу, так і якісну. Застосування ІЕКО-аналізу також надає змогу визначити вплив елементів виробничого потенціалу на його формування та розвиток, що корисно при визначенні пріоритетності зосередження уваги керівництва підприємств на відповідному елементі потенціалу. Оскільки в результаті аналізу одержується інтегральний показник у вартісному виразі, даний аналіз можна використовувати як один із методів при оцінці вартості бізнесу.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.618. Теоретико-концептуальні аспекти кластеризації як основа інноваційного розвитку промислових підприємств / Т. М. Шелест // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 82-88. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — формування теоретико-концептуальних аспектів кластеризації як основи для інноваційного розвитку промислових підприємств у сучасних трансформаційних умовах господарювання. Виявлено, що процес кластеризації спрямований на формування інноваційної системи, тобто поєднання науки та виробництва, що забезпечує трансформацію нових знань у конкурентоспроможні товари та послуги. Створення кластерних об'єднань надасть можливість органам державної влади та місцевого самоврядування стимулювати інноваційно-орієнтований розвиток вітчизняних промислових підприємств за рахунок формування регіональної економічної системи, в якій суб'єкти господарювання різних галузей і форм власності створюють організаційно-економічні об'єднання постачальників і споживачів продукції та послуг на основі міжнародних стандартів управління. Інноваційно-орієнтований розвиток України показує, що при наявному науковому потенціалі ми відстаємо за часткою інтелектуальної власності в суспільному багатстві та ВВП. Причинами цього є: недостатнє бюджетне фінансування; низький попит на інновації з боку бізнесу; низький рівень розвитку інноваційного підприємництва та інноваційної інфраструктури; фіскальне, а не стимулююче оподаткування високий рівень корупції; недоступне кредитування та нестабільна система; страхування технологічних і комерційних ризиків. На основі проведеного дослідження запропоновано концепцію кластеризації як основи інноваційно-орієнтованого розвитку промислових підприємств. Процес кластеризації вирішує багато проблем, формує інституційну основу для створення постіндустріальної інформаційної економіки, посилюючи фінансову конкурентоспроможність регіонів і вирішуючи їх соціально-економічні проблеми.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.619. Формалізована процедура контролю змін в умовах розвитку промислових підприємств / Е. З. Малевський // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 21-26. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розроблено формалізовану процедуру контролю виробничих змін в умовах розвитку промислових підприємств, що передбачає поетапне виконання ініційованих перетворень у виробничій сфері підприємств промисловості з урахуванням визначених зон відповідальності, компетенції та критеріїв результативності виконання запропонованих змін. Практичне застосування формалізованої процедури контролю в діяльності вітчизняних промислових підприємств надасть можливість проводити контроль змін, що відбуваються у процесі розвитку підприємств промисловості та робити їх плановими, відповідно до обраної програми реалізації стратегічних заходів розвитку.

Шифр НБУВ: Ж23291

Економіка окремих галузей промисловості

4.У.620. Інфраструктурне забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств за умов інтеграційних процесів: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Н. М. Беляжова; Хмельницький національний університет. — Хмельницький, 2020. — 21 с.: рис., табл. — укр.

Здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано комплексне вирішення важливого наукового завдання щодо формування інфраструктурного забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств легкої промисловості. В ході дослідження категорій за темою роботи розвинуто сутнісне наповнення терміна «інвестиційно-інноваційна інфраструктура». Зазначено, що воно поєднує елементи інвестиційної, інноваційної та інфокомунікаційної підсистем в цілісну систему. Це надає змогу акцентувати увагу на важливості інформаційно-комунікаційного забезпечення в інфраструктурному середовищі. За результатами аналізу праць зарубіжних і вітчизняних науковців розроблено організаційну схему інноваційного територіального кластера розвитку легкої промисловості для Хмельницької обл. Обґрунтовано науково-методичний підхід щодо формування системи інфраструктурного забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств легкої промисловості з виділенням компонент. Запропоновано науково-методичний підхід до інтегрального оцінювання рівнів інфраструктурного забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств легкої промисловості та розроблено систему заходів для розвитку інфраструктурного забезпечення досліджуваних підприємств. Обґрунтовано концептуальні положення за перспективними напрямками формування системи інфраструктурного забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств легкої промисловості у взаємозв'язку із макро- та мезорівнями. За одержаними результатами сформувано авторське трактування інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств легкої промисловості.

Шифр НБУВ: РА44602

4.У.621. Особливості розвитку спортивної індустрії в умовах євроінтеграційного вектору України / І. Ю. Штулер // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 9. — С. 24-28. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Визначено особливості розвитку спортивної індустрії в умовах євроінтеграційного вектора України. Розкрито складові, що фор-

мують поняття спортивної індустрії. Встановлено особливості явищ спортивний продукт та спортивні відносини. Наведено інформацію про видатки на спортивну індустрію з Державного бюджету України на 2020 р. Охарактеризовано нефінансові проблеми розвитку ринку спортивної індустрії. Вивчено досвід реалізації стратегії розвитку спортивної індустрії в Європейських країнах. Обґрунтовано перелік заходів, що вирішують проблеми розвитку спортивної індустрії. Визначено принципи розвитку спортивної індустрії на державному рівні. Доведено алгоритм розвитку спортивної індустрії, що передбачає активне використання визначених принципів та інструментів спрямованих на розробку організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку спортивної індустрії з урахуванням її особливостей.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.622. Потенціал фармацевтичної індустрії в умовах пандемії COVID-19 / П. А. Осос // Актуал. проблеми економіки. — 2021. — № 1. — С. 34-41. — укр.

Фармацевтична промисловість — одна з небагатьох секторів світової економіки, що не пережила тяжких потрясінь другої половини ХХ ст., зокрема її частка у хімічній промисловості перевищує 20 % за рахунок обсягів і вартості продукції. У зв'язку з унікальним характером продукції галузі та постійно відновлювальним характером ринку лікарських засобів (ЛЗ) фармацевтична промисловість демонструє безкризовий розвиток і постійні успіхи незважаючи на відносну молодість самої галузі. Сьогодні лише економічно розвинені країни мають потужну фармацевтичну промисловість, зокрема ключові виробничі потужності галузі розташовані у межах трьох основних регіонів: Європа, США, Японія. При цьому мережа продажу фармацевтичної продукції охоплює майже всі регіони світу. Досліджено вплив пандемії COVID-19 на розвиток світової та вітчизняної фармацевтичної індустрії. Проведено ретроспективний огляд світової та вітчизняної фармацевтичної індустрії, зокрема визначено масштаб негативного впливу пандемії COVID-19. Проаналізовано досвід європейських фармацевтичних компаній щодо максимального збереження цілісності виробництва. Встановлено, що значне скорочення обсягів виробництва активних фармацевтичних інгредієнтів у Китаї вплине на ціни ЛЗ. Виявлено, що вплив пандемії COVID-19 на сферу охорони здоров'я та фармацевтичну індустрію в середньому та довгостроковій перспективі буде відносно позитивним. Пандемія COVID-19 суттєво вплинула на світову фармацевтичну індустрію, зокрема подальшу її трансформацію. Глобальні зміни у сфері ланцюгів поставок, дефіцит і зростання цін на АФІ стали суттєвим викликом для суб'єктів фармацевтичного ринку.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.623. Теоретичні підходи та методологічні засади розвитку фармацевтики України в умовах європейської інтеграції / Д. О. Гончаренко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 194-201. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Мета роботи — розкриття теоретичних підходів та обґрунтування методологічних засад розвитку високотехнологічного фармацевтичного виробництва (ВТФВ) України в умовах європейської інтеграції. Виявлено природу та показано перешкоди розвитку ВТФВ у країнах, що розвиваються; вказано на нову форму залежності від поставок проміжних товарів для виробництва та готових ліків для охорони здоров'я, що проявилася в умовах пандемії COVID-19. Зазначено, що ключовим детермінантом одержання стійких конкурентних переваг українського ВТФВ має стати вибудовування компаніями стратегічних мереж із ключовими стейкхолдерами національної інноваційної системи. Обґрунтовано, що залучення технологій ТНК може стати катализатором модернізації української фармацевтики за умови, що цей процес супроводжуватиметься активною політикою держави. Показано, що, незважаючи на те, що в Україні створено нормативно-правовий фундамент, який в цілому спирається на керівні принципи, визначені ЄС і ВООЗ, Україна продовжує нарощувати свою залежність від імпорту фармацевтичних товарів. Установлено, що чинні в Україні нормативні акти регулюють правовідносини у фармацевтичному секторі, проте не визначають пріоритети для фармацевтики та заходи з їх реалізації. Показано ендogenous бар'єри та екзогенні загрози, що перешкоджають розвитку ВТФВ України. Рекомендовано при виборі орієнтирів політики розвитку ВТФВ України збалансувати інтереси споживачів і виробників із інтересами держави. Звернено увагу на значну роль у розвитку фармацевтики формування свідомості лікарів та пацієнтів щодо якості та ефективності препаратів, вироблених в Україні; ментально-ціннісних змін, трансформації неформальних інститутів.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.624. Фармацевтика України: від залежності до ендogenous розвитку / О. Б. Саліхова, Д. О. Гончаренко // Економіка і прогнозування. — 2020. — № 4. — С. 7-35. — Бібліогр.: 46 назв. — укр.

Обґрунтовано теоретико-прикладні засади розбудови високотехнологічних фармацевтичних виробництв (ВТФВ); встановлено, що ключовою проблемою країн, які розвиваються, є залежність від ресурсів та ринків розвинених країн, а залучення передових іноземних технологій може стати катализатором нарощування

технологічного потенціалу ВТФВ приймаючих країн за умов активної державної політики з посилення абсорбційної здатності галузі до інновацій, нагромадження знань та людського капіталу, змін інституційного середовища, покращання межевих умов для інновацій. У контексті розбудови ВТФВ показано значення мережевого характеру набуття фармкомпаніями стійких конкурентних переваг, що базуються на ресурсах, які складно зімітувати або замінити; обґрунтовано, що мережі, вибудовані із місцевими науковими установами, ЗВО, дослідницькими підрозділами інших компаній, надають фармовиробникам можливість одержати доступ до комплементарних активів і стають їх специфічним ресурсом, що забезпечує унікальні конкурентні переваги. Виявлено методико-статистичні особливості категоризації індустрій за рівнем технологічності в умовах глобалізації; обґрунтовано, що сьогоднішнє низьке значення співвідношення витрат на дослідження і розробки (ДіР) та доданої вартості фармацевтики окремих країн не є ознакою її невисокої технологічності, оскільки одержані нині доходи галузі є результатом довготривалих ДіР та узгоджувальних процедур із виведення на ринок нових лікарських засобів із лагом у 10 – 15 років. Запропоновано новий інструмент дослідження міжнародної торгівлі високотехнологічними фармацевтичними товарами, особливості якого полягає у категоризації номенклатурних позицій за кінцевим використанням; сформовано перелік високотехнологічних медичних і фармацевтичних проміжних товарів – ВТ ФІПТ (за SITC Rev.4 та УКТ ЗЕД); запропоновано показники: коефіцієнт імпортозалежності фармацевтичного виробництва, «очищений» експорт фармацевтичних товарів та коефіцієнт покриття імпорту ВТ ФІПТ, подано формули їх обчислення. Авторський підхід уперше надав можливість оцінити масштаби витрат та залежність фарміндустрії від імпортних компонентів, що втілюють передові технології та є вихідними для ВТФВ. Виявлено, що в Україні частка іноземних проміжних високотехнологічних товарів у споживанні галузі сягає 82,2 %; галузь, працюючи на імпортних субстанціях, виготовляє переважно продукцію для внутрішнього ринку, не заробляючи у валюті навіть для покриття видатків на придбання необхідних інгредієнтів; виробники не спираються на синтезовані хімічні продукти вітчизняного виробництва передусім через те, що продуктів хімічної індустрії для потреб фармацевтики в Україні вже практично немає; нарощування обсягів виробництва відбувається під впливом іноземних технологій та проміжних товарів. Обґрунтовано, що фармацевтичне виробництво має критичну залежність від імпортних поставок для забезпечення безперервної роботи підприємств та галузі охорони здоров'я. Виявлено ключові ендогенні бар'єри, що перешкоджають розвитку ВТФВ, серед яких – проблеми у підготовці фахівців та брак вчених, компетенції яких сприятимуть вирішенню завдань ендогенного розвитку галузі; відсутність державної допомоги суб'єктам господарювання на проведення наукових досліджень, технологічну та інноваційну діяльність; брак власних коштів для нарощування видатків на ДіР та реалізацію масштабних інвестиційно-інноваційних проектів; брак дешевих кредитів, через що українські фармовиробники потрапляють у нерівні умови у порівнянні із іноземними конкурентами.

Шифр НБУВ: Ж23373

Економіка металургійної промисловості

4.У.625. Актуальні проблеми забезпечення металургійних підприємств України бруттом внутрішньої заготівлі / І. Ю. Гузва // Актуал. проблеми економіки. – 2021. – № 1. – С. 17-23. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.

Проаналізовано економічні ефекти від підняття в Україні вивізного мита на брутт чорних металів до 58 евро/т. Окреслено екологічні виклики розвитку металургійної галузі України, що актуалізують потребу у збереженні сталого доступу до вторинної сировини. Аргументовано необхідність продовження дії підвищеної ставки мита на експорт металобрухту з України у найближчій перспективі.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.626. Проблеми утилізації доменних шлаків у контексті переходу до циркулярної економіки / В. В. Лепа, О. Д. Прогнімак // Екон. вісн. Донбасу. – 2021. – № 1. – С. 129-145. – Бібліогр.: 41 назв. – укр.

В Україні проблема накопичення відходів металургійної галузі, зокрема відвальних доменних шлаків, має економічну і екологічну складові. Тому до головних проблем, передусім, віднесено відсутність серед пріоритетів економічної політики України критерію екологізації промислової сфери. Розглянуто ситуацію, яка склалася у шлаковому господарстві України, узагальнено існуючий досвід використання металургійних шлаків як техногенної сировини. Проблеми впровадження циркулярної економіки на території інтенсивного розвитку металургійної промисловості розглядаються передусім у контексті створення гнучкої інфраструктури переробки металургійних відходів, адже проблема відходів знаходиться у центрі уваги усієї циркулярної економіки. Але таку інфраструктуру неможливо створити, не подолав технологічних, економічних, інституціональних проблем утиліза-

ції доменних шлаків в Україні, які перешкоджають створенню галузі шлакопереробки на принципах циркулярної економіки. На засадах оцінки макроекономічних та екологічних ефектів від впровадження елементів циркулярної економіки у вітчизняній металургійній промисловості доведено ресурсну цінність доменних шлаків, як техногенної сировини для будівельної галузі, зокрема цементної промисловості, а також дорожнього будівництва та інших напрямів використання. Наведено шляхи вирішення економічних та інституціональних проблем шлакопереробки на макро-, мезо- і мікроекономічному рівнях, надано пропозиції щодо удосконалення правової бази розвитку циркулярної економіки, участі держави, органів місцевої влади та бізнесу у створенні вітчизняної індустрії з переробки доменного шлаку.

Шифр НБУВ: Ж25176

Економіка паливної промисловості

4.У.627. Диверсифікація ринку природного газу ЄС в контексті забезпечення енергетичної безпеки: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02 / М. В. Музиченко; Маріупольський державний університет. – Маріуполь, 2020. – 22 с.: рис., табл. – укр.

Дисертацію присвячено поглибленню теоретико-методичних засад дослідження диверсифікації ринку природного газу ЄС та обґрунтуванню перспективних напрямів підвищення енергетичної безпеки ЄС за рахунок диверсифікації ринку газу. Досліджено концептуальні підходи до визначення енергетичної безпеки, її складових та шляхів забезпечення; визначено місце диверсифікації енергетичного ринку в системі чинників забезпечення енергетичної безпеки ЄС; узагальнено підходи до аналізу диверсифікації енергетичного ринку в контексті забезпечення енергетичної безпеки. Оцінено структуру та досліджено особливості розвитку ринку природного газу ЄС як складової європейського енергетичного ринку; визначено тенденції диверсифікації ринку природного газу ЄС у напрямі забезпечення енергетичної безпеки; запропоновано концептуально-методичний підхід до оцінки рівня диверсифікації ринку природного газу ЄС. Розроблено модель диверсифікації ринку природного газу ЄС; запропоновано інструментарій кількісної оцінки рівня диверсифікації зовнішніх джерел постачання природного газу; здійснено оцінку рівня диверсифікації ринку природного газу ЄС; визначено пріоритетні шляхи підвищення рівня диверсифікації ринку природного газу України в контексті інтеграції до ринку природного газу ЄС.

Шифр НБУВ: РА446182

4.У.628. Перспективи державної підтримки розвитку галузі біометану в Україні до 2040 року / Г. С. Трипольська // Економіка і прогнозування. – 2021. – № 2. – С. 128-142. – Бібліогр.: 32 назв. – укр.

Розглянуто перспективи державної підтримки розвитку галузі біометану в Україні з 2025 р. по 2040 р. Основними фінансовими стимулами для використання енергії з біомаси є спеціальний тариф на тепло не з природного газу, а також «зелений» тариф (у майбутньому аукціонна ціна). В країнах ЄС виробництво біометану набуває розповсюдження завдяки наявним фінансовим стимулам (надбавки до ціни на природний газ, а також надбавка до «зеленого» тарифу). Основною перешкодою для широкомасштабного виробництва біогазу (і, відповідно, біометану) є висока вартість обладнання. Розраховано обсяги державної підтримки для виробництва біогазу з доочищення його до біометану та подачі останнього до газотранспортної та газорозподільчої мереж за умови виробництва біометану в обсягах, передбачених проектом Дорожньої карти розвитку біоенергетики в Україні до 2050 р. За збереження вартості газу на рівні цін 2021 р. (0,24 евро/куб. м), необхідність у субсидуванні виробництва біометану з 2025 по 2040 рр. сумарно може становити від 0,263 до 3,5 млрд евро, або в середньому від 16,5 до 217 млн евро на рік. У розрахунку не бралися до уваги видатки на формування інфраструктури. Можливість виробництва електроенергії з біометану не розглядалась, оскільки доочищення біогазу до якості біометану потребує додаткових коштів, а законодавчо передбачена аукціонна ціна може бути достатньою лише для певних видів сировини та для великих біогазових установок. Використання біометану може бути доцільним у транспортному секторі, адже біометан є вдосконаленим біопаливом (advanced biofuel), і в Україні вже наявна порівняно розгалужена мережа метанових заправних станцій. Для виробництва біометану в Україні буде необхідна державна підтримка, зокрема у формі прямих субсидій виробникам біометану (у вигляді надбавки до ціни на природний газ), а також у вигляді надбавки до аукціонної ціни. Використання біометану надасть змогу частково зменшити залежність від імпортованого викопного палива, а також виступає важливим елементом декарбонізації секторів, де використовується природний газ за можливості його заміщення у 2040 р. у обсягах до 0,76 млрд куб. м, що відповідає провідним світовим тенденціям з декарбонізації економік.

Шифр НБУВ: Ж23373

4.У.629. Evaluation of the efficiency of the diversification mechanism gas supply to Ukraine in the reverse direction / V. Ramazanov // *Економіка і регіон*. — 2020. — № 2. — С. 16-24. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

Запропоновано методологічні прийоми прогнозування поставок газу через газотранспортну систему України на основі розрахунків мінімально можливого обсягу транзитного природного газу для забезпечення рибуктовості його транспортування, що надає змогу урахувати способи забезпечення безперерйного постачання природного газу в Європу територією України та надати оцінку реальних можливостей реверсних поставок газу. Доведено, що на сучасному етапі розвитку суспільства державна політика щодо диверсифікації джерел і шляхів постачання природного газу в Україні як складова енергетичної безпеки, має розглядатись як стан готовності паливно-енергетичного комплексу країни, зокрема її газового комплексу, до максимально надійного, технічно безпечного, екологічно прийняттого, економічно ефективного та обгрунтованого достатнього енергозабезпечення економіки держави й населення, а також до гарантованого забезпечення можливості керівництва держави у формуванні та здійсненні політики захисту національних інтересів у сфері енергетики без зовнішнього і внутрішнього тиску, який визначається низькою вірогідністю погіршення параметрів складових безпеки ринкового середовища (інституційна безпека ринку, мінливість цін, достатність ресурсів) та учасників міжнародної торгівлі (стабільність економічних зв'язків і соціальна безпека громадян). Запропоновано методичний підхід на основі даних, що допускають міжнародне порівняння з метою врахування стану та тенденцій розвитку сусідніх країн і країн із подібними передумовами у процесі державного регулювання енергетичної безпеки та забезпечення диверсифікації джерел і маршрутів постачання природного газу.

Шифр НБУВ: Ж24790

Економіка енергетики

4.У.630. Математична модель аналізу чутливості економічної ефективності інвестиційного проекту вітрової електростанції / Б. Г. Тучинський, С. О. Кудря, В. А. Точений, І. В. Іванченко // *Відновлюв. енергетика*. — 2020. — № 3. — С. 42-50. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Важливим розділом інвестиційних розрахунків є аналіз чутливості, який надає змогу упорядкувати вихідні параметри проекту за впливом їх змін на зміни показників ефективності проекту. Загальновживаним інструментом аналізу чутливості є spider-діаграма — сукупність графіків в спільній системі координат. Цей метод аналізу чутливості є суто графічним. Він надає наочне уявлення про наближену якісну картину чутливості, залишаючи дослідників без відповідних кількісних оцінок і аналітичних конструкцій. Проблема аналізу чутливості інвестиційного проекту ВЕС вирішується шляхом побудови і дослідження відповідної економіко-математичної моделі. Модель складається з системи рівнянь, що відображає прямі і опосередковані зв'язки між початковими параметрами і показниками інвестиційного проекту ВЕС. Система рівнянь згортається до функції всіх представлених параметрів, до якої застосовуються формули розрахунку коефіцієнтів еластичності. Представлено формули розрахунку параметрів математичної моделі коефіцієнтів еластичності чистої приведенної вартості інвестиційного проекту ВЕС і подано результати розрахунків коефіцієнтів еластичності інвестиційного проекту ВЕС. Наявність в явній формі розв'язку економіко-математичної моделі надало змогу одержати явні формули для коефіцієнтів еластичності і виконати всебічне математичне дослідження проблеми. Аналіз результатів експериментальних розрахунків коефіцієнтів еластичності показав, що економічна ефективність інвестиційного проекту ВЕС найбільш чутлива до змін КВВП і тарифу на електроенергію ВЕС, а зі збільшенням норми дисконтування грошових потоків чутливість проекту до зміни первісних параметрів збільшується (за абсолютним значенням). Представлені результати розрахунків продемонстрували ефективність застосування коефіцієнтів еластичності як для класичного, так і для нестандартного аналізу чутливості інвестиційних проектів ВЕС.

Шифр НБУВ: Ж25096

4.У.631. Моделювання розвитку електроенергетичної системи України для обгрунтування Другого національно визначеного внеску щодо обмеження викидів парникових газів / Б. А. Костюковський // *Проблеми заг. енергетики*. — 2021. — № 2. — С. 28-35. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

У контексті необхідності прийняття Україною в 2021 р. нових зобов'язань, відповідно до Другого національно визначеного внеску (НВВ2), розроблено згідно Паризької угоди щодо обмеження обсягів викидів парникових газів (ПГ) в період до 2030 р. як відсоток від рівня викидів у 1990 р., актуальною задачею є забезпечення коректності прогнозів викидів ПГ, що, у першу чергу, стосується ключових категорій, зокрема виробництва теплової та електричної енергії на ТЕС та ТЕЦ, що працюють на викопному паливі. З урахуванням того, що на сьогодні Мініс-

терство захисту довкілля та природних ресурсів України (Міндовкілля) як пропозицію визначає скорочення викидів ПГ на 65 % від обсягів їх викидів у 1990 р., тобто рекомендує прийняти НВВ2 на рівні 34,8 %, що приблизно на 3,2 % нижче, ніж у 2018 р., що є дуже амбітними цілями в контексті необхідності прискореного розвитку економіки країни, було виконано дослідження, спрямовані на оцінку обгрунтованості цих пропозицій в частині можливості дуже значного зниження викидів ПГ при виробництві електричної та теплової енергії на ТЕС та ТЕЦ, що працюють на викопному паливі. При їх проведенні проаналізовано особливості моделювання електроенергетичного комплексу в моделі TIMES-Україна, на результатах використання якої базуються амбітні оцінки Міндовкілля щодо можливостей скорочення викидів у перспективі, та комплексу BACS-RVE, який використовується в НЕК «Укренерго» для підготовки Звіту з оцінки відповідності (достатності) генеруєцької потужностей. За результатами аналізу було зроблено висновок, що неврахування режимних факторів та вимог балансової надійності в моделі TIMES-Україна не забезпечує можливість коректного формування розвитку електроенергетичних систем. Виконане моделювання з використанням комплексу BACS-RVE показало, що розраховані для НВВ2 обсяги викидів ПГ є заниженими, а висновок про те, що сценарій розвитку електроенергетики, рекомендований до реалізації, є економічно найбільш ефективним, буде коректним, коли на рівні 2030 р. податок на всі викиди ПГ в електроенергетиці буде більшим ніж 100 євро за т CO_{2екв.}. За результатами виконаних досліджень визначено, що моделювання розвитку електроенергетики з використанням моделі TIMES-Україна, яке базується на КВВП та LCOE, надає некоректні результати через неврахування режимних факторів та вимог балансової надійності. Одержані результати моделювання розвитку електроенергетики, на яких базується обгрунтування НВВ2, є заниженими з точки зору обсягів викидів ПГ на рівні 2030 р. і не можуть використовуватись для прийняття рішень щодо доцільних обмежень на викиди ПГ Україною при визначенні НВВ2. Сформований сценарій НВВ2 суттєво програє цільовому сценарію, за яким вартість електроенергії на 30 – 35 % нижча, ніж в сценарії НВВ2 без урахування зростання плати за викиди ПГ. Для забезпечення більшої економічної ефективності сценарію НВВ2 необхідно збільшити податок на викиди ПГ більш ніж на 100 євро за т CO_{2екв.}, що призведе до різкого зростання вартості електроенергії за усіма сценаріями.

Шифр НБУВ: Ж70419

4.У.632. Оцінка середньозваженої собівартості виробництва водню в Україні / І. Ч. Лещенко // *Проблеми заг. енергетики*. — 2021. — № 2. — С. 4-11. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Наведено огляд можливих технологій декарбонізації газової галузі, зокрема, технологій Power-to-Gas, що використовують відновлювану або надлишкову електроенергію для виробництва водню за допомогою електролізу води. Наведено порівняння основних типів електролізерів для виробництва водню — лужних і з протоніообмінною мембраною (PEM), і зроблено висновок про доцільність застосування саме PEM електролізерів для виробництва водню з використанням електроенергії, виробленої відновлюваними джерелами. Наведено порівняльний аналіз доступних літературних джерел, які приводять найбільш обгрунтовані оцінки собівартості виробництва «зеленого» водню. Наведено математичну залежність для визначення середньозваженої собівартості виробництва водню за життєвий цикл та вихідні дані для розрахунків, сформовані на основі літературних джерел та власних припущень з урахуванням конкретних можливих умов роботи PEM електролізера в нашій країні, та результати розрахунків, виконаних автором. Результати проведених розрахунків показали, що ключовими вихідними параметрами, які впливають на собівартість виробництва водню за умов України, як і в інших країнах, є капітальні витрати на будівництво електролізера, його коефіцієнт використання встановленої потужності та вартість електроенергії. За рахунок вибору схеми організації електропостачання для електролізера можна досягти збільшення його коефіцієнта використання встановленої потужності і, відповідно, зменшення середньозваженої собівартості виробництва водню. Зокрема, при використанні у нічний період електроенергії, відпущеної АЕС за нічним тарифом, можна зменшити собівартість виробництва водню для технологічного об'єкта ФЕС — PEM електролізер з 15,73 дол. США/кг H₂ до 7,34 дол. США/кг H₂. Аналіз результатів розрахунків показав, що одержані значення собівартості виробництва водню в умовах нашої країни для режимів прямого підключення електролізера до ВДЕ та підключення електролізера до мережі надають співставні з європейськими оцінки собівартості виробництва водню.

Шифр НБУВ: Ж70419

4.У.633. Розвиток альтернативних (чистих) джерел енергії: досвід ЄС / М. Д. Домашенко, В. Ю. Школа, М. Ю. Троян, В. С. Домашенко // *Бізнес Інформ*. — 2021. — № 4. — С. 48-53. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Досліджено європейський досвід з розвитку альтернативних (чистих) джерел енергії, виявлено проблеми і перспективи їх виробництва та споживання. Розглянуто переваги для країн від

використання енергоносіїв нового покоління, серед яких: незалежність від країн — постачальників традиційної енергетики; забезпечення екологічного виробництва та споживання; захист оточуючого середовища та мінімізація ризику для клімату, здоров'я людей, біорізноманіття тощо. Наведено нормативні документи ЄС, а саме: Директива 2018/2001/ЄС про альтернативні джерела енергії як частину пакета «Чиста енергія для всіх європейців» та Національні плани в галузі енергетики та клімату (NECP) на 2021 — 2030 рр., в яких викладається, механізм виконання нових цілей на 2030 р. для альтернативних джерел енергії. У новій директиві встановлено обов'язкову мету щодо альтернативних джерел енергії для ЄС на 2030 р. (не менше 32 %), передбачено заходи для різних секторів економіки, транспорту та посилено критерії забезпечення стійкості біоенергетики. Перехід ЄС на використання біопалива пояснюється курсом сталого розвитку країн Європи у сфері енергетики й екології, станом економіки та загальною екологічною політикою держав. Наведено розподіл на покоління біопалива, а саме: перше покоління, або звичайне паливо, — це паливо зі звичайних харчових культур, вирощених на орних землях; друге покоління — це біопаливо, виготовлене з різних видів біомаси; третє покоління виробляється виключно з водоростей; четверте покоління біомаси передбачає застосування біохімічних методів для уловлювання вуглецю. Встановлено, що виробництво біопалива може надати поштовх для відродження національної аграрної економіки, покращання стану навколишнього середовища, підвищення екологічної безпеки країни, а також сприяння розвитку логістичної інфраструктури країни.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.634. Соціоекономічні основи бізнесу з виробництва біопалив на організаційному рівні / Р. В. Логоша, І. А. Семчук // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 175-187. — Бібліогр.: 43 назв. — укр.

Мета роботи — визначення пріоритетів розвитку ринку біопалива в Україні для забезпечення енергетичної безпеки країни та задоволення потреби країни в енергетичних ресурсах. Перспективи біоенергетичного сектора економіки у світі визначатимуться, перш за все, оптимізацією національних політик у матриці різноаспектних критеріїв. Місце української моделі з високою ймовірністю визначатиметься, з одного боку, розвитком внутрішнього ринку, з іншого — виробництвом сировини для світових ринків біопалива. Разом із цим даний ринок і виробництво в Україні залишається лише потенційно перспективною моделлю, що потребує наукового обґрунтування своєї ефективності. У результаті дослідження встановлено, що біоенергетична галузь має серйозні обмеження та проблеми економічної природи, які потребують наукового обґрунтування. Проаналізувавши обмеження та перспективи розвитку галузі в Україні на рівні сільськогосподарських підприємств, які б могли розгорнути виробництво біопалива, наголошено, що: на даний час в Україні по суті відсутній ринок біопалива: немає суттєвого виробництва, звідси пропозиція і досі залишається неформованою; відсутні агенти (фірми, підприємства) ринку, що формували б усталений попит; не розроблено необхідних норм, інститутів, механізмів репрезентативного ринку; відсутній успішний досвід подібного бізнесу як в Україні загалом, так і на сільськогосподарських підприємствах зокрема. З огляду на розглянуті аспекти, привабливість даного бізнесу, у тому числі інвестиційна, потребує підтвердження. Підприємства цієї групи зіштовхнуться з проблемами фінансування, а також технічного та технологічного забезпечення. Отже, потрібне особливе ретельне економічне обґрунтування моделі ефективності ринку та бізнес-процесів; через зазначені причини різко актуалізується завдання наукового обґрунтування моделі ефективного менеджменту даного бізнесу.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.635. Фінансове забезпечення відновлювальної енергетики та заходів з енергоефективності в Україні / А. В. Литвіненко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 354-358. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Досліджено основні інструменти фінансового забезпечення розвитку відновлювальної енергетики та заходи з енергоефективності в Україні, а саме: «зелений» тариф, «теплі» кредити, ЕСКО-договори, гранти Державного фонду енергоефективності. Розглянуто перспективу запровадження «зелених» облигацій, зокрема формування необхідної нормативно-правової бази для використання даного фінансового інструменту. Охарактеризовано енергобаланс України в розрізі генерації енергії з традиційних та альтернативних джерел. Проаналізовано динаміку зростання генерації з відновлювальних джерел і фактори, які вплинули на зростання. Розглянуто переваги фінансування розвитку відновлювальної енергетики й енергозбереження на макроекономічному та мікроекономічному рівнях. Підкреслено значення наповнення виробництва енергії з відновлювальних джерел і впровадження енергоефективних заходів у побутовому та виробничому секторах економіки для енергетичної безпеки України. Досліджено причини виникнення кризи неплатежів за вироблену альтернативну енергетику на українському енергоринку та негативні наслідки даної кризи для банківського сектора України. Детально розглянуто використання інструментів фінансування для

впровадження енергоефективних заходів. Обґрунтовано формування збалансованого механізму фінансового забезпечення для недопущення появи дестабілізуючих факторів у національній економіці, а також для «зеленого» переходу в енергетичній сфері.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.636. Формування цифрового комунікативного середовища з надання енергетичних послуг на засадах кліматично нейтрального розвитку / О. В. Борисяк, Н. Р. Іванченко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 44-50. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Утвердження цілей сталого розвитку спрямовано на підвищення рівня та якості життя населення шляхом зменшення антропогенного впливу на довкілля та переходу до кліматично нейтрального розвитку. Одним зі способів вирішення цього питання є популяризація альтернативних джерел енергії, впровадження енергоефективних технологій та енергетичного менеджменту. Роботу присвячено визначенню особливостей формування комунікативного середовища з надання кліматично нейтральних енергетичних послуг у результаті використання цифрових технологій. Розширення спектра надання інноваційних енергетичних послуг зумовлено диверсифікацією джерел одержання енергії. У результаті аналізу динаміки розвитку «зеленої» енергетики на основі статистичних даних встановлено позитивну динаміку виробництва енергії з відновлювальних джерел (вітрова, сонячна, гідроелектростанції, біопаливо та відходи). У розрізі розгляду аспектів диджиталізації виробничих процесів і надання послуг виявлено низький рівень інформаційно-медійної діяльності щодо можливостей одержання населенням «зелених» енергетичних послуг. З огляду на це зростає цінність використання таких цифрових технологій, як мобільні (соціальні) платформи. Запропоновано в змістову складову формування цифрового комунікативного середовища з надання енергетичних послуг на засадах кліматично нейтрального розвитку закласти рейтингове оцінювання енергосервісних компаній, рівень диджиталізації бізнес-процесів підприємств і сформованості цифрових навичок у споживачів різних сегментів енергетичного ринку, а також кібернетичний підхід до визначення спроможності надання інноваційних енергетичних послуг.

Шифр НБУВ: Ж14572

Економіка машинобудівної та металообробної промисловості

Економіка машинобудівної промисловості

4.У.637. Механізм діагностики банкрутства підприємств машинобудування на засадах адаптивного управління / Н. В. Кузьмінчук, С. Ю. Альошин, І. Г. Бачкір // Актуальні проблеми економіки. — 2020. — № 6. — С. 58-65. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — виділення на підставі аналізу відомих методів і підходів до формування механізму діагностики банкрутства та існуючого досвіду управлінської діяльності, суттєвих характеристик та елементів механізму діагностики банкрутства підприємств, що надасть можливість ідентифікувати процес його реалізації у вигляді цілісного комплексу складових механізму діагностики вірогідності банкрутства підприємств машинобудування в контексті адаптивного управління. Вирішення поставлених завдань здійснено за допомогою таких методів дослідження: аналізу та синтезу, систематизації та узагальнення. У результаті дослідження розроблено концептуальну схему формування механізму діагностики вірогідності банкрутства підприємств машинобудування в контексті адаптивного управління, що надасть можливість ідентифікувати процес його реалізації за напрямками: діагностики вірогідності банкрутства, прогнозування можливих станів підприємства, прийняття управлінських рішень, спрямованих на відновлення платоспроможності підприємства.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.638. Модернізація промисловості шляхом імпортозаміщення та локалізації виробництва у машинобудуванні / І. П. Булеев, Н. Ю. Брюховецька, О. А. Чорна // Екон. вісн. Донбасу. — 2021. — № 1. — С. 37-51. — Бібліогр.: 42 назв. — укр.

Обґрунтовано, що відродження самодостатності економіки, промисловості потребує випереджаючого зростання національного машинобудування, у досконалення механізмів стимулювання розвитку, одним із яких є політика уряду у імпортозаміщенні шляхом локалізації виробництва. Розглянуто світовий досвід запровадження заходів з локалізації. Досліджено труднощі у впровадженні заходів з локалізації виробництва в Україні. Обґрунтовано доцільність впровадження заходів уряду щодо локалізації виробництва продукції галузі машинобудування у процесі державних закупівель. Визначено, що протекціоністську політику щодо розвитку промислового сектора, зокрема локалізацію виробництва в теперішній час практикують майже всі країни світу, в першу чергу — розвинені. Локалізація виробництва розглядається у науковому колі з двох протилежних позицій: як протекціоністський захід, який не сприяє економічному зростанню та

заважає вільному руху товарів і капіталів; як захід уряду щодо підтримки розвитку національного товаровиробника. Проаналізовано проекти змін до нормативно правової бази у політиці імпортозаміщення: Проект постанови Кабінету Міністрів «Деякі питання реалізації пілотного проекту зі здійснення закупівель техніки галузі машинобудування з підтвердженим ступенем локалізації виробництва» до 31 грудня 2021 р.; проект змін до Закону України «Про публічні закупівлі» щодо створення передумов для сталого розвитку та модернізації вітчизняної промисловості. Зважаючи на те, що Україна підписала ряд міжнародних договорів щодо вільної торгівлі, доведено, що слід більш детально визначити та обґрунтувати власні інтереси, захист національної і економічної безпеки, правомірність змін до закону та можливості їх впровадження в українське законодавство. Обґрунтовано гіпотезу про закріплення для України спеціального режиму на визначений термін та встановлення норм локалізації виробництва для державних закупівель.

Шифр НБУВ: Ж25176

4.У.639. Сільськогосподарське машинобудування як чинник створення конкурентних переваг в агробізнесі / Ю. П. Вітковський, А. М. Орел // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 3. — С. 5-10. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

В сучасних економічних умовах інтенсивний спосіб виробництва є найбільш пріоритетним через обмеженість ресурсів. Для сільськогосподарських підприємств важливо впроваджувати методи інтенсифікації ведення діяльності, зокрема через використання прогресивної техніки. Мета дослідження — обґрунтування впливу сільськогосподарського машинобудування на створення конкурентних переваг в агробізнесі. Встановлено, що українське машинобудування характеризується негативними тенденціями. Проведено аналіз динаміки ринку сільськогосподарського машинобудування та визначено нестабільний характер змін — зростання обсягу ринку протягом періоду 2012 — 2016 рр. та зниження протягом 2017 — 2018 рр. Охарактеризовано темпи зростання обсягів та структури сегментів ринку сільськогосподарського машинобудування (у розрізі рослинництва, тваринництва, універсального машинобудування та загачистин). Визначено, що найбільше техніки припадає на сегмент рослинництва. Охарактеризовано динаміку наявності, оновлення та вибуття сільськогосподарської техніки у діяльності вітчизняних аграрних підприємств. Відзначено тенденції скорочення кількості сільськогосподарської техніки за сегментами. Охарактеризовано ринок імпортової сільськогосподарської техніки. Узагальнено інформацію про виробництво окремих видів продукції машинобудування для сільськогосподарства за період 2013 — 2018 рр. Охарактеризовано вплив сільськогосподарського машинобудування як підтримуючої галузі на конкурентоспроможність вітчизняного сільськогосподарства. Узагальнено інформацію про використання сільськогосподарської техніки в господарствах населення. Висновки: сільськогосподарське машинобудування значною мірою впливає на формування конкурентних переваг суб'єктів аграрного бізнесу. Для сільськогосподарського сектора характерне скорочення обсягів використання сільгосптехніки та орієнтація на імпортової виробника машин.

Шифр НБУВ: Ж101404

Економіка харчової промисловості

4.У.640. Визначення фінансової стратегії підприємства кондитерської промисловості в рамках аналізу його фінансової стійкості / Г. О. Роганова, В. В. Ярина // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 286-292. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — застосування матриці Франшона та Романа на підприємстві харчової промисловості в межах комплексного аналізу його фінансової стійкості та рівноваги. Аналізуючи та систематизуючи наукові праці багатьох вчених, було розглянуто еволюцію підходів до фінансової стратегії підприємства та з'ясовано, що побудова саме матриці стратегій Франшона та Романа надає можливість вчасно реагувати на необхідність зміни фінансової стратегії залежно від зміни умов його діяльності. У дослідженні було вирішено такі завдання: визначення алгоритму розрахунку фінансових показників матриці; їх розрахунок за останні п'ять років діяльності досліджуваного підприємства; на їх основі — визначення типу фінансової стратегії; визначення факторів впливу на фінансові стратегії; розробка заходів щодо покращення фінансового стану за рахунок зміни фінансової стратегії. Об'єкт дослідження — ПрАТ «Вінницька кондитерська фабрика». Матричний аналіз діяльності підприємства за 2015 — 2019 рр. Надав змогу визначити подальшу траєкторію його розвитку. За показниками господарська діяльність підприємства призвела до зростання фінансового потенціалу, але водночас є очевидним обмеження поточної стратегії розвитку. Одержані результати щодо визначення фінансової стратегії підтверджуються попереднім проведеним аналізом фінансового стану. Застосування матриці стратегій надає можливість підприємству своєчасно приймати правильні рішення щодо комплексного використання всіх фінансових ресурсів, спрямованих на досягнення поточних і стратегічних цілей. Перспективи подальших досліджень поля-

гають у визначенні впливу якості управління грошовими потоками підприємства на його ліквідність і платоспроможність.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.641. Інформаційні технології прийняття рішень на основі модифікованих евристичних і еволюційних методів та алгоритмів для харчових підприємств: автореф. дис. ... д-ра техн. наук: 05.13.06 / С. В. Грибков; НАН України, Інститут проблем математичних машин і систем. — Київ, 2021. — 44 с.: табл., рис. — укр.

Загальним результатом дисертаційного дослідження є вирішення науково-прикладної проблеми підвищення ефективності процесів управління харчовим підприємством шляхом розробки інформаційних технологій підтримки прийняття рішень на основі модифікованих евристичних і еволюційних методів та алгоритмів. Розроблено математичну модель процесу планування виконання замовлень. Запропоновано модифікації алгоритмів «мурашиної колонії» за рахунок використання підходу локальної оптимізації, а «зграї вовків» — за рахунок виділення шаблонів із найкращих альтернативних рішень задачі. Розроблено комбінований метод прийняття рішень на основі алгоритмів «косяка риби» і модифікованого алгоритму «зграї вовків». Розроблено комбінований метод на основі алгоритмів «мурашиної колонії», «зграї вовків» і «генетичного». Розроблено архітектуру гібридної web-орієнтованої системи підтримки прийняття рішень, в основі якої використовується створена інформаційна технологія планування виконання замовлень за рахунок поєднання інтелектуального аналізу даних і модифікованих алгоритмів і методів.

Шифр НБУВ: РА449176

4.У.642. Маркетингові інструменти забезпечення конкурентного розвитку підприємств молокопереробної галузі / С. В. Вовчок // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 4. — С. 42-47. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Забезпечення конкурентного розвитку для вітчизняних підприємств молокопереробної галузі набуває особливого значення в умовах інтеграції України на світові ринки продуктів харчування, оскільки за таких умов спостерігається загострення конкуренції. На сьогоднішній день існує необхідність розвитку вітчизняної молокопереробної промисловості, в основі якої є вітчизняні підприємства, що виробляють продукцію високої якості з вітчизняної сировини за доступними цінами. Залучення інвестицій в галузь, перехід на нішкове та крафтове виробництво, і, безперечно, пошук ефективних маркетингових підходів роботи з цільовими групами споживачів мають формувати ефективні системи забезпечення конкурентним розвитком підприємств молокопереробної галузі. Мета дослідження — обґрунтування маркетингового інструментарію забезпечення конкурентного розвитку підприємств молокопереробної галузі. Встановлено, що базовою функцією в системі взаємозв'язків з ринком, яка відповідає за досягнення високого рівня конкурентоспроможності, а відповідно і конкурентного розвитку, є маркетинг, суть якого полягає у задоволенні потреб цільових груп споживачів. Запропоновано теоретико-методичний підхід до використання сучасних механізмів інноваційного маркетингу, що на відміну від існуючих передбачає розробку адаптованого до молокопереробних підприємств комплексу маркетингу. Обґрунтовано архітектоніку маркетингової системи формування конкурентоспроможності підприємства молокопереробної галузі, яка відображає взаємозв'язки керуючої, керованої, цільової адаптивної підсистем та підсистемні забезпечення, а також компонент, що характеризують зворотній зв'язок та зв'язок із зовнішнім середовищем. Акцентовано увагу на здійсненні товарної політики підприємств молокопереробної галузі у складі маркетингових інструментів забезпечення їх конкурентного розвитку. Визначено складові механізми вибору окремих напрямів товарної стратегії підприємств молокопереробної галузі.

Шифр НБУВ: Ж101404

Див. також: 4.У.307

Економіка будівництва

4.У.643. Прогнозування економічної ефективності застосування системно-функціонального підходу в управлінні інноваційним розвитком будівельних підприємств / Майнка Марсель Курт // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. — 2021. — № 1. — С. 69-73. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Сучасні ринкові тенденції, які відбуваються у будівельній галузі, демонструють об'єктивну необхідність залучення інноваційності розвитку самого підприємства, що стає передумовою для його виживання у конкурентному середовищі. Для українських будівельних підприємств формування інноваційного розвитку стає важливим фактором їх фінансово-господарського існування та одержання максимального прибутку. У цьому аспекті обговорено не тільки про технологічні та виробничі інновації, а і про управлінські інновації. Саме впровадження управлінських інновацій, які ґрунтуються на застосуванні нетрадиційних методів управління, може стати дієвою передумовою для стійкого

розвитку і фактором зростання всіх складників інноваційного потенціалу, що в майбутньому періоді вплине на загальний інноваційний розвиток підприємства. Здійснено прогнозування економічної ефективності в управлінні інноваційним розвитком будівельних підприємств.

Шифр НБУВ: Ж23244/еко. та підпр.

4.У.644. Удосконалення системи управління витратами на будівельному підприємстві / М. В. Волкова, А. Б. Швед // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 225-231. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Вдосконалено систему управління витратами будівельного підприємства. Зазначено, що процес управління витратами на будівельному підприємстві залежить від ефективності існуючої загальної системи управління організацією та рівня використання певних методів та інструментів, за допомогою яких приймаються ефективні управлінські рішення щодо забезпечення фінансової стабільності. Надано визначення системи управління витратами будівельного підприємства, під якою слід розуміти систему економічних інтересів та управлінських методів спрямованого впливу на інтереси господарюючого суб'єкта з метою їх узгодження з різними групами стейкхолдерів щодо дотримання відповідних пропорцій у формуванні витрат. Зазначено, що сьогодні, в умовах жорсткої конкуренції в будівельній галузі України та негативних тенденцій в економіці країни, пов'язаних із пандемією COVID-19, вирішення питань удосконалення системи управління витратами має базуватися на концепції стратегічного управління, управління за цільовою собівартістю, таргет-костингу та кайзен-костингу як засобах досягнення заданої величини витрат будівельного підприємства. Зроблено висновок, що удосконалення системи управління витратами будівельного підприємства можливе на основі прийняття ефективних управлінських рішень, які базуються на використанні науково обґрунтованих підходів до аналізу структури витрат, плануванні рівня витрат, плануванні прибутку з урахуванням обсягів здійснюваних витрат, на впровадженні дієвої системи мотивації працівників щодо контролю та зменшення витрат тощо. Запропонована система управління витратами будівельного підприємства надасть змогу організовану та цілеспрямовано здійснювати політику комплексного зниження собівартості будівельної продукції, раціонально інвестувати кошти в сучасні будівельні проекти та реалізовувати поставлені стратегічні цілі.

Шифр НБУВ: Ж14572

Економіка сільського господарства

4.У.645. Диджиталізація як сучасний механізм управління фінансово-економічною діяльністю підприємств на сільських територіях / С. М. Давидчук // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 56-62. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Цифрове підприємництво — створення цифрового бізнесу та впровадження цифрових технологій існуючими підприємствами — може сприяти тому, щоб це підприємництво стало більш інклюзивним. Мета роботи — дослідити вплив диджиталізації на систему управління фінансово-економічною діяльністю підприємств; вивчити існуючу міжнародну практику запровадження диджиталізаційних процесів в управлінні фінансово-економічною діяльністю підприємств, у тому числі на сільських територіях. Для здійснення цієї мети автором було поставлено та реалізовано низку завдань, а саме: аналіз міжнародних рамкових документів у сфері запровадження та поширення диджиталізаційних процесів на підприємствах, розташованих на сільських територіях; виявлення ключових передумов та заходів сприяння поширенню диджиталізаційних процесів у сфері управління фінансово-економічною діяльністю підприємств, у тому числі на сільських територіях. Наведено результати авторського дослідження щодо суті диджиталізації як сучасного механізму управління фінансово-економічною діяльністю підприємств на сільських територіях. Досліджено основні аспекти розвитку диджиталізації в діяльності сільськогосподарських підприємств. Виявлено заходи з підвищення рівня технологічного розвитку виробництва й управління діяльністю та фінансово-економічним станом підприємств на сільських територіях, а також з підвищення конкурентоспроможності. Результати наукового дослідження можуть бути використані у процесі подальшого наукового вивчення процесу цифровізації підприємництва на сільських територіях України.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.646. Кластерна модель виробництва насінневого матеріалу вітчизняних сортів картоплі на безвірусній основі / С. А. Володін // Екон. вісн. Донбасу. — 2021. — № 1. — С. 52-60. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Здійснено аналіз виробництва картоплі в Україні в 2005 — 2019 рр. у всіх категоріях господарств, сільськогосподарських підприємствах, фермерських господарствах, господарствах населення. З'ясовано проблеми сьогодення в розвитку картоплярської галузі. Запропоновано створення інтегрованої науково-інноваційної системи виробництва і реалізації вітчизняного насін-

невого матеріалу картоплі на засадах партнерства науки і бізнесу, зокрема створення Інноваційного кластеру «Українська картопля». Розглянуто завдання Інноваційного кластеру «Українська картопля». Наведено принципові позиції проекту «Українська картопля». Досліджено етапи розвитку підприємницької інфраструктури кластеру «Українська картопля». Приділено увагу дослідно-виробничій мережі проекту та етапам реалізації проекту Інноваційний кластер «Українська картопля». Запропоновано подальші напрями дослідження цієї теми.

Шифр НБУВ: Ж25176

4.У.647. Стан і перспективи фінансового забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки України / Л. В. Тешева // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 2. — С. 57-61. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Стійкий зв'язок між стадіями економічного зростання, накопиченням знань і інвестицій та науково-технологічними проривами, який розглядається в чисельних теоріях інновацій надає змогу не лише спрогнозувати циклічність інноваційного розвитку, але й довести прямий зв'язок між рівнем фінансового забезпечення науково-освітньої діяльності та інноваційними здобутками окремих галузей і національних економік. Сучасний період розвитку аграрної економіки потребує організації та фінансового забезпечення інноваційного розвитку, які б створили необхідні передумови для швидкого й ефективного запровадження науково-технічних досягнень, забезпечили збереження і розвитку науково-технічного потенціалу пріоритетних напрямів розвитку, сприяли створенню необхідних матеріальних умов для збереження кадрового потенціалу науки і техніки. Мета роботи — оцінка стану фінансового забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору України та розробка шляхів його оптимізації. На основі проведеного аналізу рівня фінансового забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки визначено низький рівень ефективності використання фінансових ресурсів, підтверджений невідповідністю динаміки збільшення асигнувань і продуктивності їх функціонування у поєднанні з незабалансованістю фінансових джерел. Спостережено подальше порушення структури фінансування наукової діяльності за напрямками в бік збільшення частки фундаментальних досліджень за рахунок науково-технічних розробок, що звужує фактичний потенціал впровадження інновацій. Встановлено, що одержані результати аналізу у порівнянні з попередніми узагальненнями результативності наукової діяльності вимагають перегляду існуючих політик розподілу фінансових коштів між центрами наукових досліджень. Існуюча структура фінансування інноваційної діяльності в аграрному секторі не відповідає вимогам розвитку та вимагає переорієнтації з академічного та галузевого сектору на освітнянський.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.648. Сучасний стан та тенденції розвитку ринку тваринництва в Україні / І. О. Крюкова // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 2. — С. 22-28. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Успішна реалізація ключових соціально-економічних завдань національної економіки в сучасних умовах неможлива без забезпечення динамічного та сталого розвитку базового її сектору — аграрного виробництва. Сільське господарство України протягом останніх десятиріч зазнає значних структурних трансформацій, результатом яких став переважний розвиток галузі рослинництва. Разом з тим, саме тваринництво забезпечує понад 20 % фонду споживання, визначає перспективи розвитку сільського господарства в цілому, спроможне сформувати потужний експортний потенціал економіки країни. Мета дослідження — аналіз сучасного стану ринку продукції тваринництва України, виявлення і оцінка основних тенденцій його розвитку. Проаналізовано динаміку обсягів виробництва продукції тваринництва, фактичний рівень забезпечення населення України продуктами харчування тваринницького походження. Досліджено сучасний стан розвитку ринку продукції тваринництва в контексті дії його основних елементів і ключових суб'єктів ринкових відносин. Проведено загальну оцінку напрямів та обсягів державної фінансової підтримки тваринницької галузі. Виявлено ключові тенденції, які мають значний вплив на формування й розвиток ринку продукції тваринництва в Україні.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.649. Технологічні основи професійної підготовки кадрів аграрної сфери в умовах дистанційного навчання / В. М. Нагаєв, Г. О. Нагаєва // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 3. — С. 30-36. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Проаналізовано дидактичні основи впровадження в освітнє середовище управлінських концепцій та інформаційно-цифрових технологій в умовах дистанційного навчання. Обґрунтовано технологічні етапи процесу професійної підготовки аграріїв за педагогічною технологією управління навчально-творчою діяльністю студентів. Методологія дослідження визначалася сукупністю методологічних підходів (системний, діяльнісний, компетентнісний, особистісно-розвивальний). Мета дослідження — розробка комплексної моделі управління навчально-творчою діяльністю студентів в умовах підготовки кадрів аграрної сфери в освітньому SMART-середовищі. Доведено, що основою організації дистанційного навчання має бути єдине інформаційне середовище

закладу вищої освіти, в якому забезпечується автоматизація педагогічних процесів для мережевого контакту в інтерактивному режимі здобувачів і педагогів. Запропоновано педагогічну модель організації дистанційного навчання в умовах мережевої технології управління навчально-творчою діяльністю студентів. Обґрунтовано дидактичні комплекси, методи, форми та засоби реалізації педагогічної технології управління навчально-творчою діяльністю студентів в умовах освітнього SMART-середовища. Реалізація даної педагогічної моделі в системі дистанційного навчання надає змогу значно активізувати творчу діяльність студентів, поглибити рівень самостійності та індивідуалізації навчання, що у підсумку визначається високим рівнем сформованості професійно-творчої компетентності майбутніх фахівців. Висновки: визначено, що основною ланкою організації дистанційного навчання є телекомунікаційне середовище, яке включає: інформаційно-цифровий, навчально-методичний та дидактичний контент. Результати експериментальної роботи засвідчили суттєве підвищення якісних показників професійної підготовки кадрів аграрної сфери (рівня самостійності, індивідуалізації, творчого досвіду, науковості, продуктивності).

Шифр НБУВ: Ж101404

Економіка сільського господарства у цілому

4.У.650. Вплив процесів злиттів і поглинань на конкурентоспроможність галузі сільського господарства / С. В. Кудряшова, О. М. Таран // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 138-143. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Злиття та поглинання (Mergers and Acquisitions — M&A) розповсюджені в діловому світі та є одним із засобів конкурентної боротьби. Вони належать до угод між двома компаніями, що об'єднуються в тій чи іншій формі. Хоча злиття та поглинання (M&A) використовуються як синоніми, вони мають різне значення. При злитті дві компанії однакового розміру об'єднуються в одне нове підприємство. Поглинання — це ситуація, при якій більша компанія придбаває меншу компанію, тим самим поглинаючи її бізнес. Угоди M&A можуть бути дружніми або ворожими, залежно від погодження їх радою директорів (правлінням) цільової компанії. Основними причинами злиттів і поглинань можна назвати прагнення компанії до збільшення темпів зростання, посилення та стабілізації ланцюгів постачання та реалізації продукції, диверсифікації виробництва, оптимізації податкового навантаження, а також посилення своїх позицій на ринку за рахунок репутаційних переваг. Проаналізовано нормативно-законодавчі акти України, що регламентують порядок укладання угод злиттів і поглинань, а також відображення інформації про них у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності підприємств. Щодо регулювання процедури укладання угод про злиття та поглинання, чітких визначень цих термінів немає. Ці поняття розглядаються тільки в контексті способів утворення, реорганізації або ліквідації підприємств. Виділено деякі аспекти оподаткування операцій із купівлі-продажу активів та акцій при реалізації угод M&A. Актуальність обраної теми зумовлена зміцненням тенденції до концентрації ресурсів (земельних банків) великими агропідприємствами в Україні. Це підтверджується даними статистики по M&A угодах в агропромисловому секторі України за період 2018 — 2020 рр. Виділено позитивні аспекти злиттів і поглинань для агропідприємств, а також фактори ризику, що можуть з'явитися в результаті збільшення в агропромисловому секторі України частки іноземних компаній.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.651. Державне регулювання інклюзивного розвитку агропродовольчої сфери / С. М. Дідух // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 4. — С. 18-25. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Роль державного регулювання агропродовольчої сфери має полягати у створенні правового поля та гарантуванні рівного справедливого доступу до ресурсів держави, забезпеченні бюджетної інклюзії та обґрунтованого використання механізмів стимулювання суб'єктів АПК до провадження суспільної інклюзії на основі співфінансування та співучасті. Мета роботи — дослідження та узагальнення теоретико-методологічних засад державного регулювання інклюзивного розвитку агропродовольчої сфери. Визначено стратегічну мету створення системи інклюзивного розвитку агропродовольчої сфери, яка полягає у досягненні всеосяжного прискореного розвитку АПК на засадах залучення, безбар'єрності та ефективної взаємодії усіх суб'єктів агропродовольчої сфери задля підвищення добробуту громадян та місцевих громад, розвитку людського капіталу, вирішення проблем бідності й нерівності. Запропоновано поняття «патерналістська система інклюзивного розвитку» та «ринкова модель інклюзивного розвитку», а також показано відмінності між ними, які полягають у різних ролях моделей держави та громадян щодо створення суспільних благ та їх розподілу. Обґрунтовано необхідність впровадження саме ринкової моделі інклюзивного розвитку з урахуванням інституційної слабкості держави, сутнісних принципів інклюзивної парадигми та особливостей агропро-

дольчої сфери України. Показано, що в АПК впровадження підходів інклюзивного та сталого розвитку потребує удосконалення механізму взаємодії між суб'єктами даної сфери на основі принципу «win-win» та підвищення рівня взаємної довіри, відсутність якої зумовлює цілу низку структурних дисбалансів. Висновки: теоретично обґрунтовано, що посилення розподільчої функції держави на основі впровадження нових видів податків призведе до зниження фінансової стійкості та інвестиційної привабливості агропродовольчих холдингів, які є важливими платниками податків та драйверами впровадження соціально відповідальних стратегій, що не відповідає стратегічним інтересам держави та агропродовольчого комплексу загалом. Визначено основні функції держави при регулюванні інклюзивного розвитку агропродовольчого сектора.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.652. Досягнення, проблеми та перспективи функціонування й обігу аграрних розписок в Україні / І. В. Абрамова // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 273-279. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Наразі аграрні розписки набувають усе більшої популярності серед невеликих за розмірами сільськогосподарських товаровиробників. Водночас актуальними постають питання, пов'язані з удосконаленням правового поля їх функціонування й обігу, незавершеністю процесу реєстрації прав власності та договорів оренди на земельні ділянки в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, низькою обізнаністю аграріїв з механізмами обігу даних фінансових інструментів. Мета дослідження — теоретичне обґрунтування проблем, досягнень і перспектив, пов'язаних з функціонуванням й обігом аграрних розписок, а також розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення зазначеного процесу. Дослідження здійснювалося за загальнометодологічною схемою системного підходу. У ході дослідження використовувалися методи порівняльного аналізу, статистико-економічний, абстрактно-логічний, графічний та ін. Встановлено, що функціонування п'ятирічного проекту «Аграрні розписки в Україні», ініційованого Міжнародною фінансовою корпорацією (ІФС), заклало потужне підґрунтя для успішного використання аграрних розписок. Обґрунтовано особливості функціонування й обігу аграрних розписок у сільському господарстві України. Проведено порівняльний аналіз використання аграрних розписок й інших кредитних інструментів агровиробниками. Виявлено проблеми та окреслено переваги, пов'язані з використанням аграрних розписок. Доведено, що аграрні розписки є дієвим інструментом залучення відносно дешевих кредитних ресурсів дрібними та середніми агровиробниками. Оформлення аграрної розписки пришвидшує процедуру одержання позики, не вимагає додаткової застави, оскільки застава виступає майбутній врожай, може бути погашеною продукцією, під яку надавалася позика. Встановлено, що вдосконалення потребує механізм функціонування аграрних розписок у частині збільшення терміну їх використання, розширення переліку суб'єктів, які можуть видавати аграрні розписки, зміни предмета застави за аграрною розпискою.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.653. Екологічна складова сталого розвитку сільського господарства / С. І. Страпчук // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 143-151. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження екологічних індикаторів сталого розвитку сільського господарства на основі систематизації статистичних даних у динаміці та визначення характерних ознак екологічної загрози, спричиненої діяльністю суб'єктів господарювання. Встановлено, що, згідно з концепцією потрійного критерію Дж. Елкінгтона, екологічну складову сталого розвитку, на рівні із економічною та соціальною, покладено в основу розробки національних індикаторів, визначених Шляхами сталого розвитку (ЦСР) до 2030 р. Опитування, проведені Світовим економічним форумом, свідчать про випереджаючі позиції екологічних глобальних ризиків, пов'язаних із екстремальними погодними явищами, невдачами в боротьбі зі змінами клімату, природними стихійними лихами, зниженням біологічного різноманіття та природними лихами, викликаними суб'єктами господарювання. У результаті дослідження було виокремлено дві групи екологічних індикаторів сталого розвитку сільського господарства, пов'язаних з оцінюванням якості ґрунту та біорізноманіття, які виражені у ЦСР 6, 13 і 15. Подальший аналіз фактичного виконання завдань у розрізі Цілей надає змогу оцінити ступінь їх досяжності в найближчій перспективі. Високий рівень розораності площ, неконтрольоване використання добрив і лінійні моделі господарювання, що продукують відходи, є причинами зростання викидів парникових газів, зниження балансу гумусу та поживних речовин. Поступова заміна лінійних моделей на циклічні може сприяти регенерації природного капіталу.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.654. Еколого-економічна організація системи сталого сільськогосподарського землекористування: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.06 / В. В. Макарова; Сумський державний університет. — Суми, 2021. — 35 с.: рис., табл. — укр.

Розроблено теоретико-методологічні та науково-методичні положення еколого-економічної організації системи сталого с.-г.

землекористування із запровадженням комплексу обмежувальних нормативів. Визначено концептуальні засади формування просторово-часової моделі системи с.-г. землекористування та розроблено дорожньо-лагову карту формування усталеної структури системи с.-г. землекористування. Досліджено та поглиблено наукові засади визначення системи сталого с.-г. землекористування, розроблено науково-методологічне підґрунтя об'єктно-публічного сценарію структуризації системи с.-г. землекористування та запропоновано матрицю еколого-економічних регуляторів процесу землекористування. Визначено науково-методологічні засади концепції еколого-економічної організації системи с.-г. землекористування, запропоновано покрокову модель побудови обмежувального середовища як основи системи сталого землекористування. Обґрунтовано методологію визначення фактора екологічної потужності системи землекористування з урахуванням ефекту декаплінгу, запропоновано матрицю екологічних умов та економічних можливостей для груп адміністративних областей відповідно до тренду коливань фактора екологічної потужності. Поглиблено науково-методологічні засади визначення індексу цінності земель та визначено на його базі можливі сценарії розвитку системи с.-г. землекористування. Визначено вплив принципу інформаційно-технологічного внеску на ринкову вартість с.-г. земель, обґрунтовано й емпірично перевірено науково-методичний підхід до оцінювання екологічних деструкцій в системі с.-г. землекористування. Практична реалізація наведених пропозицій надає змогу забезпечити довгострокове економічне зростання с.-г. виробництва за мінімально-прийняттого використання земельного ресурсу.

Шифр НБУВ: PA449404

4.У.655. Заробітна плата найманих працівників аграрної сфери: сучасні соціально-економічні та облікові аспекти / І. О. Крюкова, Т. М. Федерка // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 3. — С. 10-18. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Аграрному сектору сьогодні притаманні чисельні соціально-економічні проблеми, основними з яких постають міграція сільського населення, низький рівень доходів і якості життя мешканців сільських територій, нерозбудованість соціальної інфраструктури села, зниження престижу аграрної праці у молодих фахівців. За таких реалій однією з умов вирішення зазначених проблем є підвищення рівня оплати праці та доходів найманого персоналу аграрних бізнес-суб'єктів. Мета дослідження — виявлення і аналіз сучасних соціально-економічних тенденцій і проблем обліково-аналітичного забезпечення у сфері оплати праці персоналу аграрних формувань. Досліджено сучасний стан зайнятості й оплати праці персоналу сільського господарства. Визначено регіональні розбіжності у рівні заробітної плати працівників аграрного сектора. Проаналізовано розмір мінімальної та середньої заробітної плати в Україні у порівнянні з аналогічними показниками країн Європейського Союзу. Визначено сучасні соціально-економічні тенденції, які характеризують стан оплати праці найманого персоналу вітчизняних аграрних формувань. Виявлено проблемні аспекти бухгалтерського обліку праці та розрахунків з найманими працівниками у сільському господарстві. Обґрунтовано певні заходи, спрямовані на удосконалення обліково-аналітичної підтримки управління персоналом бізнес-суб'єктів аграрної сфери.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.656. Інвестиційна діяльність в АПВ / В. І. Мельник, О. А. Ромашенко, М. О. Циганенко, І. О. Ромашенко // Інженерія природокористування. — 2021. — № 2. — С. 88-93. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розглянуто актуальні питання визначення факторів та шляхів активізації інвестиційної діяльності в АПВ України. В останні часи макроекономічні показники діяльності галузі сільського господарства суттєво погіршилися через ряд причин, які наведено в роботі. Досліджено особливості державної підтримки інвестиційної діяльності розвитку галузей аграрного сектору України. Аналіз показує, що у всіх розвинених країнах сільськогосподарська галузь економіки користується державною підтримкою тому, що вона безпосередньо впливає на продовольчу безпеку країни та її роль і місце у світовому господарстві. Щорічне обмеження державного фінансування, відсутність ефективних кредитних механізмів у сільському господарстві, жорстка та недосконала податкова політика, нарощування імпорту сільськогосподарської продукції сприяли тому, що вітчизняні сільськогосподарські товаровиробники позбулися майже всіх джерел утворення та накопичення капіталу, що, в свою чергу, негативно відбилося на функціонуванні галузей, технологічно пов'язаних із сільським господарством. В даний час для організації сільського господарства як системи, яка має свою специфіку, що має прояв у безпосередній залежності від природно-кліматичних умов, сезонності і характеристик технологічного процесу, особливої актуальності набувають питання пошуку джерел залучення інвестицій, використання інвестиційних ресурсів для поживлення інноваційної активності в сільськогосподарських підприємствах, що сприятиме відновленню відтворювального процесу в сільському господарстві. Сукупність чинників інвестиційної динаміки велика і різноманітна, а отже, вплив кожного з них на

інвестиційну діяльність не однозначний. Це відбувається через слабе дослідження питань теорії та методології інвестування аграрного сектора, відсутність науково обґрунтованої стратегії інвестиційного розвитку АПВ, що враховує особливості функціонування господарюючих суб'єктів у сфері аграрного сектора в сучасних ринкових умовах України.

Шифр НБУВ: Ж101173

4.У.657. Інноваційно-інвестиційне забезпечення економічної безпеки аграрного сектора: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.03 / М. В. Кравченко; Подільський державний аграрно-технічний університет. — Кам'янець-Подільський, 2021. — 39 с.: табл., рис. — укр.

Досліджено теоретичні основи інноваційно-інвестиційного забезпечення економічної безпеки аграрного сектора. Визначено суть і чинники економічної безпеки аграрного сектора, її основні складові, окреслено значення інноваційно-інвестиційного забезпечення економічної безпеки аграрного сектора. Визначено тенденції розвитку аграрного сектора в Україні. Наведено характеристику загроз економічній безпеці аграрного сектора. Визначено методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки аграрного сектора. Досліджено науково-технологічний потенціал аграрного сектора як передумови забезпечення економічної безпеки. Проведено оцінку інноваційної діяльності в аграрному секторі в контексті економічної безпеки й аналіз інвестиційного забезпечення аграрного виробництва як напрямку формування економічної безпеки. Окреслено сучасні механізми та визначено концептуальні основи інноваційно-інвестиційного забезпечення економічної безпеки аграрного сектора.

Шифр НБУВ: PA448318

4.У.658. Інструменти управління ризиками на організованому ринку сільськогосподарської продукції: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / Л. М. Чоренька; Поліський національний університет. — Житомир, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Розкрито суть і організаційно-економічне призначення ф'ючерсу й хеджування. Удосконалено комплексну методику управління ризиками на організованому ринку сільськогосподарської продукції. Досліджено тенденції сучасного організованого ринку сільськогосподарської продукції в Україні та світі. Розроблено стратегії хеджування цінностей ризиків для сільськогосподарських товаровиробників, оцінено можливі результати реалізації стратегій управління ними залежно від сценарію розвитку подій. Визначено напрями використання хеджування для мінімізації ризиків та виділено інструменти захисту від цінних коливань на сільськогосподарську продукцію. Розроблено методику прогнозування аграрного ринку на основі аналізу ф'ючерсних контрактів. Систематизовано пропозиції щодо залучення біржі як інструмента стимулювання розвитку організованого ринку сільськогосподарської продукції. Розроблено заходи, що сприятимуть вдосконаленню інфраструктури ринку ф'ючерсів на сільськогосподарську продукцію.

Шифр НБУВ: PA449599

4.У.659. Концептуальні засади управління механізмом економічної безпеки аграрного сектора / К. О. Утенкова // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 3. — С. 36-41. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Розглянуто управління механізмом економічної безпеки аграрного сектора. Мета дослідження — розвиток концептуальних засад управління механізмом економічної безпеки аграрного сектора. Аграрна політика України має ознаки ситуативності і неузгодженості, що пояснюється наявністю неструктурованого поля суб'єктів, що визначають аграрну політику галузі. Однією із першочергових задач сьогодення є розробка нормативного документу, що визначатиме ключові аспекти подальшого зміцнення економічної безпеки аграрного сектора і буде складовою аграрної політики України. Запропоновано концептуальні засади створення стратегії розвитку економічної безпеки аграрного сектора України. Метою стратегії є формування дієвого механізму управління економічною безпекою аграрного сектора України, як складової ефективної аграрної політики. Комплексний підхід до управління механізмом економічної безпеки аграрного сектора надав змогу у цілому запропонувати напрями його удосконалення. Насамперед йдеться про нормативно-правове та інформаційне забезпечення, а також доповнення механізму економічної безпеки такими інструментами, як паспортизація і аудит. Застосування паспортизації економічної безпеки є водночас і інструментом виміру певних індикаторів стану економічної безпеки в цілому або окремих її складових. Моніторинг таких індикаторів забезпечує інформацією щодо руху в напрямі досягнення встановлених критеріїв економічної безпеки аграрного сектора. Зазначене обґрунтовує доцільність подальшого розвитку інституту паспортизації економічної безпеки аграрного сектора, що сприятиме вирішенню проблеми управління механізмом економічної безпеки.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.660. Маркетингова діяльність аграрних товаровиробників в контексті розвитку збутових систем їх продукції / О. М. Гіржева // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 3. — С. 24-30. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Ефективність діяльності всіх учасників внутрішнього ринку агропродовольчої продукції суттєво залежить від якості реалізації процедур управління виробничо-комерційною діяльністю суб'єктів, які відносяться до сфер виробництва та обігу даного ринку. Об'єктивною обставиною, що пояснює цей процес є те, що ринкові відносини утворюють складну систему, що є середовищем взаємодії учасників ринку, від поведінки яких суттєво залежить успішність їх діяльності. Суб'єктивною ж обставиною є дія ситуативної складової формування кон'юнктури, яка також певною мірою може бути наслідком реалізації маркетингової політики окремих учасників ринку. Мета дослідження — визначення впливу маркетингової діяльності товаровиробників на формування кон'юнктурних характеристик внутрішнього ринку аграрної продукції та виявленню їх особливостей, притаманних вітчизняній економіці. На основі комплексного наукового дослідження було систематизовано елементи комплексу маркетингу суб'єктів вітчизняного ринку аграрної продукції. Встановлено, що весь структурно-функціональний інструментарій комплексу маркетингу різною мірою використовується суб'єктами ринку аграрної продукції для формування конкурентних переваг, передусім, у короткостроковому періоді. При цьому саме через конкурентні механізми здійснюється вплив маркетингових заходів на формування кон'юнктурних характеристик ринку аграрної продукції. І саме завдяки ним порушується ринкова рівновага, що, в свою чергу, стає важелем еволюції ринку, що розглядається. Саме наявність диспропорцій у можливостях застосування комплексу маркетингу різними функціональними групами суб'єктів ринку призводить до викривлень у об'ємно-ціновій динаміці ринку та робить останню більш вигідною для підтримання ринкових позицій домінуючих на ринку груп суб'єктів.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.661. Методологічні засади оцінки маркетингової діяльності суб'єктів аграрного бізнесу / О. М. Гіржева // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 4. — С. 37-42. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Одним із важливих факторів забезпечення економічної стабільності суб'єктів аграрного бізнесу є маркетингово-збутова діяльність, тому розробка методологічних підходів її оцінювання на основі системи збалансованих показників із урахуванням особливостей галузі, стратегічної бізнес-орієнтації підприємства надасть змогу суб'єктам господарювання реалізовувати оперативні та стратегічні цілі й завдання щодо сталого розвитку на основі реалізації маркетингових функцій. Система маркетингу аграрної галузі економіки має свої особливості, які визначаються специфікою сільськогосподарської продукції, на відміну від підприємств промисловості, для яких більшість вчених розробляли методики оцінки здійснення маркетингової діяльності та її ефективності. Мета дослідження — розробка методологічних засад щодо оцінки маркетингової політики та заходів з її реалізації на аграрних підприємствах та інших суб'єктах господарювання аграрного бізнесу. У загальному вигляді ефективність маркетингової діяльності визначено як відношення сукупного дисконтованого прибутку, одержаного від реалізації маркетингових заходів у кожному році розрахункового періоду, до сукупних дисконтованих витрат на здійснення цих заходів. Маркетингова діяльність вважається ефективною, якщо індекс доходності більше ставки на капітал, і неефективною — якщо менший. Запропонована методика оцінки стану і ефективності маркетингової діяльності сільськогосподарських підприємств полягає у проведенні анкетного опитування керівників підприємств та визначенні кількісних показників стану маркетингової діяльності, одержаних як за допомогою методів анкетування, так і діагностики стану підприємств за звітними даними. Висновки: як основні показники ефективності маркетингової діяльності сільськогосподарських товаровиробників запропоновано використовувати такі: ринкова частка підприємства на основних ринках продукції, що виробляється, відносна ринкова частка стосовно лідера, темпи росту обсягів продажу продукції, рентабельність продажу продукції та рівень рентабельності підприємства; коефіцієнт ефективності з використанням ринкової частки та рівня рентабельності продукції.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.662. Підвищення конкурентоспроможності агропромислового комплексу Тернопільської області в умовах євроінтеграції / Р. Є. Зварич, М. Т. Кухарська // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 142-147. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — вивчення сучасного стану агропромислового комплексу Тернопільської обл. та напрацювання пропозицій щодо вдосконалення місцевого агропромислового виробництва, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності продукції підприємств на ринках ЄС. Розглянуто сучасний стан агропромислового комплексу регіону, вивчено динаміку обсягів виробництва сільськогосподарської продукції основних видів у регіоні. Запропоновано шляхи нарощування експортного потенціалу регіону в напрямку євроінтеграції. Обґрунтовано, що для розвитку цієї галузі варто впровадити цілий ряд заходів, які сприятимуть вирішенню нагальних і важливих проблем розвитку виробництва сільськогосподарського напрямку на вітчизняному та європейському ринках. Для зміцнення позицій агропромислового комплексу області необхідно ширше розвивати кооперацію

сільгосподаровиробників. Особливої уваги потребує розширення галузі тваринництва, особливо молочного. Визначено перспективні напрямки роботи для аграріїв Тернопільської обл. у напрямку співпраці з ринками європейських країн: виробництво органічної продукції, а також вирощування та перероблення плодово-ягідної продукції.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.663. Просторова несправедливість у формуванні територій землекористувань об'єднаних громад / О. Л. Попова // Укр. соціум. — 2020. — № 4. — С. 81-98. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Розкрито несправедливості у формуванні територій об'єднаних територіальних громад (ОТГ) у процесі реформи місцевого самоврядування, що проявляються у різномірних, нерівномірних обсягах їх землекористувань і ресурсних основ у цілому для місцевого соціально-економічного розвитку. Методичний підхід, застосований структурами влади при визначенні спроможності об'єднаних громад при їх формуванні (щодо відповідності критеріям — площа території та чисельність населення), призвів до того, що у сільських районах з низькою щільністю населення довелося формувати великі за територією ОТГ, щоб досягти визначених параметрів за кількістю населення. Гіпотеза про те, що територіально великі ОТГ є спроможними, виявляється неоднозначною: території землеволондів і землекористувань — це ресурс для соціально-економічного розвитку громад; а великої території зростають витрати на надання населенню базових послуг у віддалених селах, адміністративні витрати тощо. Доведено, що великомасштабні сільські ОТГ мають стати об'єктами державної підтримки за типом «сільські території у несприятливих умовах» відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 — 2027 рр. Обґрунтовано несправедливості централізації повноважень з розпорядження земельними ресурсами; земельна децентралізація як передача відповідних повноважень органам місцевого самоврядування ОТГ наразі матиме завершення, згідно з Указом Президента України «Про деякі заходи щодо прискорення реформ у сфері земельних відносин» від 15.10.2020 р. № 449, що сприятиме упорядкованості у цій сфері та наповненню місцевих бюджетів. Доцільно також у межах ОТГ надати право внутрішнім громадам розпоряджатися земельними ресурсами своєї господарської території в інтересах цих громад. Розкрито дискримінаційні аспекти адміністративного переформатування 120 добровільно сформованих і функціонуючих ОТГ, згідно із затвердженими Урядом перспективними планами 2020 р.: через визнання їх недостатньо спроможними вони мають доєднати інші громади або об'єднатися (приєднатися) у більш масштабні ОТГ.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.У.664. Стратегічні пріоритети інституційного забезпечення аграрної економіки України в контексті євроінтеграційних процесів / А. В. Баян // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 63-69. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Визначено, що останнім часом, під впливом глобальних процесів, пандемії та мінливості міжнародних агропродовольчих ринків, висока динаміка трансформацій у світовій економіці генерує все більше ризиків для вітчизняних товаровиробників і вимагає прийняття ефективних рішень у законодавчо-нормативному полі на державному рівні. Отже, актуальною проблемою залишається формування та реалізація стратегічних пріоритетів інституційного забезпечення аграрної економіки України в контексті євроінтеграційних процесів. Мета роботи — обґрунтування стратегічних пріоритетів розвитку інституцій Національної академії аграрних наук України (НААНУ) в контексті змін глобального середовища та під впливом євроінтеграційних процесів. Проведено аналіз сучасних проблем інституційного забезпечення аграрної сфери національної економіки України в контексті євроінтеграційних процесів. Зазначено, що пандемія COVID-19 зумовила значний вплив на реалізацію завдань структурних підрозділів НААНУ як наукової інституції щодо забезпечення інноваційної підтримки розвитку галузі. Акцентовано увагу на хронічному недофінансуванні наукових розробок на державному рівні, що гальмує дівість інноваційних провайдерів в аграрній сфері. Визначено головні напрямки подальшого розвитку агробізнесу з метою забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на агропродовольчих ринках і забезпечення продовольчої безпеки країни. Наголошено на активізації значного експортного потенціалу, зокрема органічного виробництва, обсяги поставок яких на світові ринки зростають. Проте доведено, що дівість запроваджених стратегій наукового забезпечення аграрної сфери потребує належного фінансування, відповідального ставлення та бачення економічної перспективи, яка за цим стоїть.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.665. Структурні параметри забезпечення ефективного використання ресурсного потенціалу суб'єктів аграрного бізнесу / О. О. Макеев // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 4. — С. 31-37. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета дослідження — аналіз теоретичних і прикладних аспектів взаємозв'язку структурних параметрів суб'єктів аграрного бізнесу і ефективності використання ресурсного потенціалу. Розкрито еволюцію поняття концентрації з огляду на розуміння

суб'єктивно-об'єктивних аспектів генези процесу і характеру впливу на структуру ринку. Здійснено розгляд зв'язку ефективності виробництва з такою ознакою, як розмір підприємства на основі даних Державної служби статистики України. В рослинництві проаналізовано сегмент вирощування зернових і зернобобових культур, показником результативності обрано врожайність і валовий обсяг виробництва. Дослідження актуальності структури виробництва за критерієм масштабу у тваринництві (велика рогата худоба, корови, свині, вівці та кози, птиця свійська) проведено на основі аналізу поголів'я певного виду тварин на одне підприємство та обсягу виробництва тваринницької продукції певного виду по підприємству. Сформульовано робочу гіпотезу, суть якої полягає у визнанні найбільшого потенціалу процесів вертикальної інтеграції у вирішенні проблеми підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств. Доведено, що вертикально інтегровані структури досягають конкурентних переваг за рахунок гармонізації руху матеріального потоку в межах логістичних процесів; оптимізації каналів збуту готової продукції на основі розробки ефективних схем реалізації; закріплення й розширення джерел надходження засобів виробництва шляхом включення сировинних зон у структуру виробничого процесу; формування та раціонального використання інвестиційних коштів. Зазначений висновок одержано шляхом аналізу публічних даних діяльності найбільших за критерієм земельного банку агрохолдингів України, що відносяться до групи агропромислово-торговельних підприємств і поєднують виробництво, промислово переробку, збут продукції кінцевому споживачеві. Запропоновано напрямки застосування регулюючого впливу держави в реалізації стратегічної мети гармонізації структурних параметрів досягнення ефективного використання ресурсного потенціалу аграрної сфери.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.666. Features of legal regulation of the state agricultural policy of Ukraine in the conditions of European integration / I. Pasichna, O. Skrylnyk, A. Skrylnyk // *Економіка і регіон*. — 2020. — № 3. — С. 12-19. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

Досліджено правові основи здійснення державної аграрної політики в Україні. Визначено склад аграрного законодавства України. Проаналізовано законодавство Європейського Союзу у сфері сільського господарства. Державна аграрна політика здійснюється органами державної влади щодо сільського господарства, земельних відносин, сільськогосподарського виробництва, ринку сільськогосподарської продукції тощо. Аграрні відносини регулюються широким колом підзаконних нормативно-правових актів, які містять правові норми загального характеру та не визначають конкретних механізмів функціонування аграрного сектора економіки держави. Правові норми, що регулюють здійснення державної аграрної політики, мають бути визначені на рівні закону, який чітко закріплює засади здійснення державою заходів, спрямованих на інтенсивний розвиток сільського господарства з урахуванням пріоритетів, що відповідають курсу європейської інтеграції. Прийняття закону сприятиме створенню єдиного законодавчо закріпленого підходу до формування й реалізації державної аграрної політики й державної політики сільського розвитку. Розглянуто законодавчі принципи державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку, зокрема стабільності нормативно-правового регулювання; захисту прав та інтересів вітчизняного виробника сільськогосподарської продукції; створення належних умов для державної підтримки сільськогосподарських виробників тощо. Обґрунтовано, що реалізація закону забезпечить створення сприятливих умов для розвитку села, формування сприятливого клімату для залучення інвестицій в аграрний сектор, економічне зростання аграрного сектора і експортного потенціалу України у сфері сільськогосподарства.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.667. Improving the quality control of agricultural products as a component of its quality management / N. A. Lyubymova, V. K. Pusik, L. M. Pusik, A. V. Lioubimova // *Інженерія природокористування*. — 2021. — № 3. — С. 110-116. — Бібліогр.: 14 назв. — англ.

Розглянуто питання підвищення якості сільськогосподарської продукції для підвищення її конкурентоспроможності на міжнародному ринку в умовах ринкової економіки України. Система менеджменту якості продукції підприємства передбачає за нормативними вимогами проведення контролюючих операцій. Від їх організації на всіх етапах виробництва, збереження, транспортування згідно вимог споживача залежить якість сільськогосподарської продукції. Як результат професійної організації усього процесу підприємство одержує високі прибутки та показники конкурентоспроможності на ринку. Наведено результати використання послідовного чисельного контролю якості сільськогосподарської продукції з метою підвищення її конкурентоспроможності. Концепція послідовного контролю описує багатоступеневий контроль, прикладом якого є ланцюжок: технологічний контроль — контроль відділу підприємства — державний контроль — вхідний контроль споживача. Представлено структуру вимірювального контролю, типову контролюючу систему. При розгляді вхідних та вихідних параметрів системи кон-

тролю враховано ризики виробника та споживача. У таблиці наведено параметри вхідного та вихідного потоків системи контролю. Проаналізовано першочергові задачі при побудові статистичної моделі вимірювального контролю, представлено типову контролюючу систему, структуру послідовного контролю та надано її характеристики. Запропонований вид контролю суттєво знижує долю браку в загальній масі продукції. Представлені результати аналітичних залежностей зручні при інженерних розрахунках інших видів чисельного контролю. Одержані загальні результати аналітичних залежностей при організації послідовного контролю можливо використовувати більш широко не тільки специфічно для даного виду продукції, але і для інших видів продукції та контролюючих операцій.

Шифр НБУВ: Ж101173

Див. також: 4.У.400, 4.У.673

Матеріально-технічна база. Технічний прогрес

4.У.668. Інноваційні трансформації в агропромисловому секторі у контексті викликів глобального сталого розвитку: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02 / Я. В. Коровій; Донецький національний університет імені Василя Стуса. — Вінниця, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Дисертаційну роботу присвячено розвитку теоретико-методологічних засад дослідження інноваційних трансформацій в агропромисловому секторі та розробці науково-практичних рекомендацій щодо міжнародної та державної політики забезпечення їх відповідності викликам глобального сталого розвитку. Узагальнено теоретико-методологічні підходи до дослідження суті та природи інновацій. Систематизовано генезис розвитку інноваційної теорії. Визначено напрями впливу інноваційних трансформацій в агропромисловій сфері на досягнення Цілей сталого розвитку. Досліджено сучасні виклики глобального сталого розвитку для світового агропромислового сектора. Визначено тренди розвитку тенденцій на міжнародних агропродовольчих ринках. Узагальнено напрями впливу інноваційного розвитку в агропромисловому секторі як фактора забезпечення глобального сталого розвитку. Досліджено проблеми сталого розвитку агропромислового сектора економіки України. Розроблено підходи до формування напрямів державної та міжнародної політики підтримки розвитку інноваційних трансформацій в агропромисловому секторі. Запропоновано алгоритм моделювання впливу інноваційної діяльності в агропромисловому секторі на забезпечення глобального сталого розвитку.

Шифр НБУВ: РА448325

4.У.669. Інституційне забезпечення функціонування аграрного сектору України в контексті його інноваційного розвитку: теорія, методологія, практика: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.03 / С. О. Кушнір; Львівський торговельно-економічний університет. — Львів, 2020. — 44 с.: рис., табл. — укр.

Розглянуто інституційне забезпечення аграрного сектора (АС) з позицій продовольчої та економічної безпеки, розвитку сільських територій, ефективності функціонування підприємств АС. Ідентифіковано основні складові такого забезпечення та сформовано методологічний підхід до визначення основних факторів, що впливають на його функціонування. Запропоновано нову систему поглядів, засновану на збалансованому поєднанні нормативно-правових, соціально-екологічних та економічних аспектів інноваційного розвитку із закріпленням оптимальних інституційних форм, які забезпечують функціонування АС на довгострокову перспективу. Встановлено, що відповідно до методики кількісного оцінювання функціонування та АС можливі наступні підходи до оцінювання результативності функціонування аграрного сектора: системний, функціональний, казуальний, елементний, процесний. Сформовано універсальний алгоритм оцінювання рівня забезпечення інноваційного розвитку АС на основі поєднання системного та функціонального підходів. Визначено, що для підвищення інноваційності агрогосподарюючих суб'єктів і конкурентоспроможності продукції вітчизняного АС необхідно застосування нових інтеграційних форм, найбільш ефективна — кластеризація, яка пов'язана із діагональною інтеграцією, що з'єднує широкий спектр сегментів як по вертикалі, так і по горизонталі, на кількох пов'язаних ринках товарів або послуг і сприяє забезпеченню ефективного функціонування. Рекомендовано процеси кластеризації в АС проводити поступово, шляхом прийняття науково обґрунтованих середньострокових програм розвитку кооперативних, інтегративних та кластерних об'єднань.

Шифр НБУВ: РА446242

4.У.670. Моделювання впливу державних інститутів на рівень інноваційного розвитку вітчизняного аграрного сектору економіки / Л. В. Тешева // *Актуал. проблеми інновац. економіки*. — 2020. — № 4. — С. 47-52. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Диференціацію рівнів інноваційного розвитку різних країн традиційно пов'язують з різним рівнем розвитку інститутів та інституцій. В цілому першоджерелом даної тенденції варто вважати неспроможність саморегулювання ринку як основного механізму ринкової економіки та потребу в підтримці з боку екзогенних

інститутів, представлених насамперед державою. Державі належить окрема роль як надскладному багаторівневому інституту, який відрізняється від всіх інших закріпленням повноважень його функціонування та наявністю механізмів примусу до дотримання формальних інститутів. Мета дослідження — встановлення ролі державних інститутів на забезпечення інноваційного розвитку економіки та моделювання впливу цих інститутів на рівень інноваційного розвитку вітчизняного аграрного сектора економіки. У процесі моделювання впливу державних інститутів на рівень інноваційного розвитку вітчизняного аграрного сектора економіки встановлено, що найбільше позитивне сприяння здійснює якість регулювання економічних процесів; на другому місці знаходяться процеси забезпечення належного рівня демократії, підзвітності та виборності; сильний негативний вплив здійснює відсутність політичної стабільності та військові дії; а відсутність кореляції з діями уряду, політикою боротьби з корупцією та забезпечення верховенства права свідчить про неузгодженість взаємодії функціонування зазначених інститутів з галуззю сільськогосподарського виробництва. Обґрунтовано, що одержані результати вимагають підсилення уваги до вирішення ключових проблем, що передбачає упорядкування власності на землю шляхом завершення реалізації земельної реформи, вдосконалення регулювання правових відносин у сфері праці, здійснення гармонізації законодавства у сфері інноваційного розвитку, вдосконалення регулювання ціноутворення на сільськогосподарську продукцію тощо.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.671. Результати сценарного моделювання впливу чинників зовнішнього середовища на інноваційний розвиток вітчизняного аграрного сектору економіки / Л. В. Тешева // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 3. — С. 57-61. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Функціонування будь-якої системи відбувається в межах зовнішнього середовища. Найчастіше взаємодію між об'єктом дослідження та зовнішнім середовищем розглядають на мікрорівні, так як відносно суб'єкта господарювання виокремлення меж середовища є очевидним, так як воно функціонує як відкрита система, одержуючи ззовні на вході ресурси, а продукуючи на виході готові продукти, відходи, інформацію та знання. Для галузевого рівня такі дослідження складніші через неоднозначність розуміння кордонів системи, які відокремлюють сферу дослідження від нього. Іншим аспектом дослідження зовнішнього середовища є детермінація його структури за набором чинників або їх груп, які тим чи іншим способом впливають на протікання процесів всередині досліджуваної системи. Мета дослідження — запропонувати методику моделювання впливу чинників зовнішнього середовища на інноваційний розвиток та на її основі визначити результати впливу чинників на результуючу ознаку із визначенням ефективності важелів інноваційного розвитку аграрного сектору економіки. З метою відображення впливу чинників зовнішнього середовища на досягнення цілей інноваційного розвитку аграрного сектору економіки України та визначення дієвості важелів досягнення зазначених цілей було здійснено моделювання на основі побудови когнітивних карт, де встановлено позитивні та негативні зв'язки між чинниками, важелями і результуючими параметрами. В результаті аналізу встановлено рівні дієвості важелів інноваційного розвитку: «недіючі», «не-ефективні», «слабодіючі», «діючі», «ефективні», «високоєфективні» та значення ступеню загрози або сприятливості зовнішніх чинників. Визначено, що найефективнішими варто визнати важелі обсягу фінансування наукової діяльності в аграрному секторі та діяльність суб'єктів контуру інноваційної інфраструктури. Встановлено, що найбільш загрозливими виявилися внутрішньо-національні чинники несформованості ринку інноваційної продукції та відсутність інформаційно-консультативної підтримки виробників у ході реалізації інновацій, що підтверджує нагальність створення регіональних інноваційних екосистем за активної підтримки державних інституцій.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.672. Роль інноваційно-інвестиційних процесів в аграрному секторі економіки України / М. А. Крутько, М. О. Романашенко, І. О. Романашенко // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємство. — 2021. — № 1. — С. 24-28. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Розглянуто роль інноваційно-інвестиційних процесів в аграрному секторі економіки України. Мета дослідження — визначення понятійно-категоріального апарату і встановлення теоретико-методологічних аспектів, які впливають на формування суті та значення інноваційно-інвестиційного забезпечення в розвитку сільськогосподарських підприємств. Проаналізовано думки вчених щодо визначення економічної суті понять «інноваційний процес» та «інвестиційний процес». На основі аналізу стало можливим авторське визначення поняття «інноваційно-інвестиційний процес» як економічної категорії. Установлено необхідність використання сучасних світових технологічних розробок для полегшення ведення господарської діяльності агропромислових підприємств та важливість залучення інвестиційних ресурсів. Зазначено необхідність подальших досліджень у напрямі

розроблення програми інноваційно-інвестиційного розвитку національної економіки.

Шифр НБУВ: Ж23244/екон. та підпр.

4.У.673. Стратегії інноваційно-інвестиційної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу та моделі розвитку / Ю. П. Вітковський // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 2. — С. 12-17. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розвиток інноваційної діяльності забезпечує адаптивність аграрних підприємств до змін у економічному середовищі. Запровадження диверсифікації забезпечує належний рівень конкурентоспроможності та фінансової стійкості підприємств аграрного сектора. Відсутність орієнтації системи управління підприємством на освоєння інноваційних технологій призводить до виникнення ризиків фінансових втрат та ослаблення ринкових позицій суб'єкта господарювання. Мета дослідження — розвиток стратегій інноваційно-інвестиційної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу та моделей їх розвитку. Встановлено, що інноваційна, наукова та технологічна діяльність забезпечують трансформацію аграрних підприємств на національному рівні та забезпечують їх входження до світового економічного простору. Охарактеризовано прояви та визначено суть інноваційної діяльності вітчизняних суб'єктів аграрного бізнесу. Окреслено можливості та труднощі у процесі одночасного впровадження інноваційної та диверсифікаційної діяльності у практиці вітчизняних аграрних підприємств. Охарактеризовано зміни у процесі запровадження стратегії диверсифікації аграрного підприємства в умовах криз економічного середовища. Обґрунтовано доцільність технічного переснащення підприємств аграрного сектора як інновацій під час економічної кризи. Визначено зовнішні системи реалізації стратегії диверсифікації діяльності аграрних підприємств як запобіжного заходу щодо запобігання їх внутрішнім кризам. Окреслено основні проблеми, які стримують розвиток повноцінної диверсифікаційної та інноваційної діяльності аграрного підприємства, та запропоновано заходи активізації стратегії диверсифікації. Висновки: стратегічний розвиток суб'єктів аграрного бізнесу доцільно здійснювати із запровадженням стратегії диверсифікації в інноваційну діяльність на мікро- та макrorівнях. Це забезпечуватиме підтримання конкурентоспроможності та адаптивності аграрних підприємств в умовах нестабільного економічного середовища.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.674. Justification of the energy saving mechanism in the agricultural sector / N. I. Boltianska, I. Yu. Manita, A. S. Komar // Інженерія природокористування. — 2021. — № 1. — С. 7-12. — Бібліогр.: 23 назв. — англ.

Останнім часом проблема підвищення ефективності енергоспоживання в агропромисловому комплексі та реалізація політики енергозбереження для України стає особливо актуальною. Означено найбільш значимі проблеми аналізу факторів енергоефективних аграрних технологій в сучасних економічних умовах: розробка системного науково обґрунтованого підходу до впровадження енергоефективних технологій, аналіз стану ефективності використання енергії в агропромисловому комплексі, розробка та обґрунтування рекомендацій щодо підвищення енергоефективності і енергозбереження, які б враховували специфіку сільськогосподарського виробництва. Визначено причини високої енергоємності продукції агропромислового комплексу: низька продуктивність тваринницьких підприємств та посівних угідь, відсутність систематичного контролю за дотриманням енергозбереження, відсутність розроблених заходів щодо забезпечення енергоефективності і енергозбереження, розвитку та впровадження низькоенергоємних технологій та використання альтернативних джерел енергії та вторинних енергетичних ресурсів. Приведено структуру енергоємності однієї тони продукції рослинництва і тваринництва в Україні. Визначено головні напрями енергозбереження в сільському господарстві — організаційні, технічні, технологічні, енергетичні, селекційні та наведено заходи в розрізі кожного напрямку. Означено етапи, які має пройти розвиток поновлювальної енергетики в нашій країні і основні напрями використання поновлювальних джерел енергії в агропромисловому комплексі. Приведено баланс потреби в енергоресурсах ферми. Для зниження енергоємності виробничих процесів необхідно широко впроваджувати нові технології, а питання організації енергозбереження можна віднести до заходів, що є високоєфективними і вимагають незначних витрат. Відзначено, що для швидкого впровадження енергозберігаючих заходів необхідно розробити низку стимулів і знайти джерела фінансування. Розроблено схему стимулювання системи енергозбереження. Розкрито суть запропонованих методів стимулювання: примушування, заохочення та сприяння.

Шифр НБУВ: Ж101173

Див. також: 4.У.657

Економіка сільськогосподарського підприємства

4.У.675. Концепція розвитку конкурентного виробництва аграрних підприємств на засадах сталого розвитку

Л. В. Слосарева // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 4. — С. 82-86. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Участь України в глобалізаційних процесах зумовлює необхідність застосування норм і правил, які визнаються і використовуються провідними країнами. Таким чином, аграрні підприємства, які орієнтуються на участь у міжнародному товарорусі, змушені переглядати власну політику прийняття управлінських рішень на користь складових сталого розвитку. Відповідно, в агропромисловому секторі з'являється нове явище — стале сільське господарство, орієнтоване на органічне виробництво, біотехнології, захист довкілля, збереження і відновлення родючості ґрунтів тощо. Відповідно, мають формуватися нові управлінські механізми забезпечення конкурентоспроможності в умовах сталого розвитку аграрних підприємств, що потребує розробки відповідної концепції розвитку. Мета дослідження — розробка концептуальних засад розвитку конкурентного виробництва аграрних підприємств України на засадах сталого розвитку. Встановлено, що формування механізмів управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств на засадах сталого розвитку має відбуватися з врахуванням двох суттєвих принципів: по-перше, це формування збалансованого зв'язку в тріаді економіка, екологія та соціальна сфера, що означає оптимальне використання в інтересах людини і природи тих ресурсів, які надає економічний розвиток; по-друге, розв'язання завдань виробництва, на основі впровадження відповідальних інновацій, пов'язаних з розвитком не лише на сучасному етапі, а і з врахуванням інтересів прийдешніх поколінь. Обґрунтовано, що в межах концепції розвитку конкурентного виробництва аграрних підприємств на засадах сталого розвитку ключовими напрямками розвитку суб'єктів господарювання мають стати: виробництво екологічно чистої продукції, фінансування з різних джерел вітчизняної селянської роботи і наукових установ, створення агропарків, агробізнес-інкубаторів, венчурних фірм і банків з кредитування розробок нових ідей та впровадження у виробництво високо-ефективних нововведень, які забезпечують високий вихід продукції у розрахунок на одиницю затраченої енергії.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.676. Механізми та системи дотримання кадрової безпеки аграрних підприємств / В. М. Курепін, Л. С. Харчевнікова // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 3. — С. 47-51. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Відповідно до сучасних тенденцій, яким характерна мінливість і непередбачуваність зовнішнього та внутрішнього середовища, важливим є використання адаптованих і гнучких інструментів управління, що будуть спрямовані на забезпечення та гарантування економічної безпеки підприємства. Враховуючи той факт, що кадрова безпека залишається головним елементом системи безпеки, адже персонал задіяний у всіх бізнес-процесах на підприємстві, актуальності набувають питання її формування та забезпечення в мінливих умовах господарювання. Мета дослідження — розробка та характеристика схеми формування та впровадження системи кадрової безпеки, а також окреслення інструментарію механізму дотримання кадрової безпеки аграрних підприємств. Встановлено, що формування механізмів та систем управління кадровою безпекою підприємств є реакцією їх менеджменту на виклики зовнішнього та внутрішнього середовища, які є наслідком прояву дії відповідних ризиків та загроз. В основі дотримання кадрової безпеки на підприємстві лежить система заходів, важелів та інструментів запобігання кадровим ризикам та загрозам, інтеграція правил, алгоритмів та процедур управління персоналом в загальну систему менеджменту підприємства, створення динамічних систем мотивації та стимулювання персоналу з огляду на компенсацію негативних проявів його економічної поведінки в процесі виконання виробничих та управлінських функцій та обов'язків. Обґрунтовано, що розвиток персоналу в контексті забезпечення кадрової безпеки включає такі процеси, як: оцінка рівня знань, вмінь і навичок персоналу та виявлення потреби в навчанні персоналу; формування бюджету на професійний розвиток персоналу; формування програми навчання і розвитку персоналу; реалізація програми розвитку персоналу; оцінка ефективності навчання. Визначено недоліки та заходи їх усунення щодо процесу формування кадрової безпеки як функціональної складової забезпечення економічної безпеки підприємства.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.677. Організаційні форми вдосконалення управління збутою продукції аграрних підприємств / О. М. Гіржева // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 2. — С. 67-72. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Резерви підвищення цінної конкурентоспроможності обмежуються виробничо-технологічними можливостями та ситуацією на ресурсних сегментах аграрного ринку. Це зумовлює другорядність питання підвищення економічної ефективності діяльності аграрних підприємств за рахунок збільшення обсягів виробництва у порівнянні з підвищенням ефективності збутової діяльності. Виникає необхідність пошуку додаткових шляхів інституційного забезпечення можливостей провадження ефективної збутової діяльності. Мета дослідження — розробка шляхів удосконалення збутової діяльності аграрних підприємств на основі роз-

витку організаційних компонент управління нею. Стан розвитку ринку консалтингових послуг в Україні наразі можна охарактеризувати як початковий етап становлення, тим більше, якщо це стосується надання послуг суб'єктам аграрної сфери. З'ясовано, що існуючі суб'єкти ринку консалтингових послуг здебільшого спеціалізуються на постреструктуризаційній підтримці суб'єктів господарювання, виконанні маркетингових досліджень, організації та вдосконаленні маркетингового менеджменту підприємств, розробці стратегій соціально-економічного розвитку, провадженні комунікаційних заходів тощо. Обґрунтовано доцільність формування агроконсалтингових служб на регіональному рівні як відповіді на виклики конкурентної ситуації на цільових ринках. Доведено, що використанням послуг такої служби аграрні підприємства найповніше зможуть реалізувати свій виробничо-комерційний потенціал та одержувати еквівалентні завданням виробництва продукції та стабілізацію розвитку результати своєї діяльності. Висновки: прогнозується, що створення регіональних агроконсалтингових служб з широким обсягом функціонального навантаження та комерційних повноважень в декількох регіонах рано чи пізно призведе до появи господарських зв'язків між ними на засадах співробітництва. Останнє сприятиме гармонізації економічних інтересів учасників ринку аграрної продукції та створення умови для розширеного відтворення їх капіталу.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.678. Організаційно-економічний механізм управління фінансово-економічною результативністю аграрного підприємства / В. І. Губко // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 2. — С. 62-66. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Організаційно-економічний механізм управління фінансово-економічною результативністю аграрного підприємства у широкому сенсі є організаційною формою взаємодії учасників агропродовольчого ринку, підрозділів підприємств, що також охоплює управлінські та економічні методи й інструментарій організації такої взаємодії. У вузькому сенсі, організаційно-економічний механізм управління фінансово-економічною результативністю аграрного підприємства є комплексом організаційно-економічних заходів щодо підвищення результатів аграрного виробництва. Це передбачає наявність взаємопов'язаних організаційно-управлінських, адміністративних, економічних та інших заходів. Мета дослідження — розробка методології системного дослідження організаційно-економічного механізму управління фінансово-економічною результативністю аграрного підприємства. При оцінці управління фінансово-економічними результатами аграрного підприємства ключовою категорією є додана вартість, темпи її зростання у часові періоди, які прийняті для аналізу й оцінки фінансово-економічної результативності. Однак, додана вартість зумовлюється не лише фінансово-економічною результативністю діяльності підприємства, але й структурою та вартістю його капіталу. Висновки: організаційно-економічний механізм управління результативністю аграрного підприємства охоплює методи управління, які надають змогу підвищити його ефективність шляхом підготовки й обґрунтування якісних й своєчасних управлінських рішень. До складу цих методів входять: адміністративні, економічні, організаційно-управлінські, ринкові, соціально-психологічні. Запропонована підсистема управлінського обліку на аграрному підприємстві у системі організаційно-економічного механізму управління його фінансово-економічними результатами забезпечує інформаційний базис розробки, обґрунтування й прийняття дієвих управлінських рішень, націлених на одержання максимального прибутку.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.679. Особливості інтеграційної взаємодії суб'єктів аграрного ринку / С. І. Глуценко, В. М. Невмержицький // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 3. — С. 42-46. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Ефективне функціонування та стійкість вертикально-інтегрованих структур агропромислового виробництва має стратегічне значення в контексті вирішення завдань дотримання продовольчої безпеки держави та формування експортного потенціалу її економіки. В даному контексті інтегровані структури покликані забезпечити конкурентоспроможність підприємств агропромислового виробництва, а також стійкий вектор структурної модернізації виробництва. Мета роботи — детермінація особливостей інтеграційної взаємодії суб'єктів сільськогосподарського виробництва на даному етапі розвитку аграрного ринку України. Встановлено, що розвиток інтеграційних процесів в агропромисловому виробництві ініціюється суб'єктами сфери переробки сільськогосподарської продукції та сфери оптової торгівлі нею на фоні прагнень аграрних підприємств до підвищення економічної ефективності своєї діяльності. Окреслено особливості інтеграційної взаємодії в залежності від того, хто із суб'єктів аграрного ринку виступає інтегратором. Обґрунтовано, що рівень концентрації капіталу аграрних підприємств є визначальним показником їх стану ресурсного потенціалу, мобілізація якого визначає рівень економічної ефективності діяльності. При цьому поглиблення інтеграційної взаємодії аграрних підприємств в горизонтальному та вертикальному напрямках створює можливості для покращання ресурсного забезпечення основної діяльності та підвищення рівня її економічної ефективності. Визначено, що

основними формами інтеграції є створення об'єднань холдингово-го типу, встановлення керуючими компаніями контролю за діяльністю інтегрованих аграрних підприємств через участь в їх капіталі шляхом здійснення процедур поглинання та приєднання.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.680. Особливості управління кадровими потоками в логістичних системах аграрних підприємств / Н. О. Макаренко, О. О. Рібеїро Рамос // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 4. — С. 25-31. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто питання управління кадровими потоками в логістичних системах аграрних підприємств та визначено організаційні заходи, що підвищують рівень продуктивності праці персоналу в сучасних умовах. Запропоновано логістично-мотиваційний механізм аграрного підприємства з використанням інноваційних технологій управління кадровими потоками. Мета дослідження — вивчення особливостей управління кадровими потоками в логістичних системах підприємств аграрної сфери, аналіз існуючих проблем і пошук способів їх вирішення. Проаналізовано поняття системи логістичного управління кадровими потоками. Розкрито взаємозв'язок симулювання персоналу і підвищення результативності підприємства. Вивчено основні правила стимулювання персоналу. Охарактеризовано фактори впливу на рівень оплати праці в аграрних підприємствах. Досліджено фактори мотиваційного механізму логістичної діяльності аграрного підприємства, які розкривають взаємозв'язок між системами мотивації та логістики. Запропоновано напрями впровадження інновацій в управління кадровими потоками в аграрній галузі через розвиток персоналу, формування системи традиційної та нетрадиційної мотивації, розробку моделі компетенцій для аграрного підприємства та використання комп'ютерних технологій в управлінні кадровими потоками. Висновки: визначено, що вихід господарства аграрної сфери на позиції лідера в конкурентній боротьбі можливий лише за умови становлення на інноваційний шлях розвитку та з практичним застосуванням соціально-економічних резервів ефективного управління кадровими потоками, що матиме позитивний вплив не лише на формування та використання трудових ресурсів, а й підвищить рівень прибутковості підприємств аграрного сектора. Запропонований логістично-мотиваційний механізм рекомендовано впроваджувати через впровадження преміювання, прогнозування результативності та виявлення впливу доплат на результативні показники.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.681. Побудова комплексного механізму управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства в умовах еволюції ринкових відносин / О. О. Красноруцький, С. І. Міненко // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 3. — С. 18-24. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Ефективне впровадження заходів з підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств вимагає розробки належного механізму, який має забезпечувати реалізацію управлінського впливу на основні сфери і процеси діяльності, на створення доданої вартості, на перерозподіл ресурсів і залучення до цих процесів висококваліфікованих кадрів суб'єктами із використанням належного інструментарію. Мета дослідження — побудова комплексного механізму управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства в умовах еволюції ринкових відносин. Здійснений аналіз природи механізму як одного із найрозповсюджених інструментів управління надав змогу визначити ключові методологічні засади його формування. Реалізацію управління конкурентоспроможністю запропоновано здійснювати на основі комплексного механізму, який передбачає здійснення процесу управління, представленого множинами практик (політика маркетингу, політика управління якістю та безпеки продукції, політика управління витратами, інвестиційна політика, інноваційна політика, товарна політика, політика у сфері НДДКР, екологічна політика, соціальна політика), взаємодія яких із трьома складовими даного механізму (механізм управління створенням і реалізацією конкурентних переваг аграрних підприємств, організаційно-економічний механізм конкурентних відносин на цільових ринках продукції аграрних підприємств і механізм управління конкурентною поведінкою на цільових ринках збуту з урахуванням особливостей їх конкурентної побудови) забезпечує вплив суб'єкта управління як керуючої підсистеми на об'єкт управління як керовану підсистему, що являє собою процес перетворення входів на виходи в межах системного бачення функціонування суб'єкта господарювання. Визначено, що базисом запропонованого механізму є взаємодія методів, видів забезпечення, функцій і принципів управління для досягнення поставленої мети.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.682. Принципи, методи та інструментарій управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств / Н. В. Таран // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 2. — С. 28-33. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Проблема підвищення конкурентоспроможності визнається однією з найважливіших в теорії і практиці економічної науки. Через обмежений доступ до зовнішніх ринків, сучасні вимоги до якості продукції харчової промисловості, низьку активність і

ефективність інноваційної діяльності, недосконалість бізнес-процесів і неякісний менеджмент, недостатність державної підтримки підприємствам необхідна ефективно функціонуюча система управління конкурентоспроможністю, яка відповідає сучасним умовам відкритої економіки. Мета дослідження — розроблення і обґрунтування основних принципів, методів та інструментів управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств. Використано методи системного аналізу й синтезу, абстрактно-логічний, монографічний, узагальнення. Обґрунтовано принципи, методи та інструменти механізму управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств. Запропоновано архітектуру організаційно-економічного механізму управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств. Обґрунтовано схему служби управління конкурентоспроможністю. Акцентовано увагу на таких важелях управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств, як моніторинг і оцінка ступеня відповідності досягнутих проміжних і кінцевих результатів поставленим цілям і завданнями управління, а також стимулювання персоналу у досягненні необхідної якості продукції і мінімальних витрат виробництва.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.683. Розвиток цифровізації управління в сільськогосподарських підприємствах: теорія, методологія, практика: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04 / М. В. Руденко; Національна академія аграрних наук України, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки». — Київ, 2020. — 39 с.: рис., табл. — укр.

Обґрунтовано теоретико-методологічні засади та науково-практичні рекомендації щодо цифровізації управління в сільськогосподарських підприємствах. Проведено морфологічний аналіз категорії «цифровізація» та розглянуто теоретичні підходи щодо особливостей цифровізації управління в сільськогосподарських підприємствах. Досліджено механізми цифровізації управління. Узагальнено методологічний інструментарій управління цифровою трансформацією сільськогосподарських підприємств. Розроблено методологічні підходи до оцінки впливу цифровізації на розвиток аграрного сектора економіки та діяльність сільськогосподарських підприємств. Проведено економіетричний аналіз впливу цифровізації на розвиток аграрного виробництва. Проаналізовано можливості реалізації цифрових технологій на стадіях виробництва сільськогосподарської продукції. Розраховано основні економічні ефекти впровадження цифрових технологій у діяльність сільськогосподарських підприємств. Здійснено оцінку ефективності реалізації інструментів цифровізації управління як об'єктів інвестування. Обґрунтовано рекомендації щодо оцінювання ефективності реалізації інструментів цифровізації управління в сільськогосподарських підприємствах. Розглянуто концептуальні підходи до складання програми цифровізації управління в сільськогосподарському підприємстві. Розраховано ефективність реалізації пакетів інвестиційних пропозицій інструментів цифровізації. Розроблено напрями розвитку науково-методологічних підходів щодо аналізу впливу цифровізації на управління сільськогосподарськими підприємствами. Описано синергетичний вплив цифровізації сільськогосподарських підприємств на розвиток територіальної громади, суспільства та держави.

Шифр НБУВ: РА446019

4.У.684. Система інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств на радіаційно забруднених територіях: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / В. П. Каленська; Поліський національний університет. — Житомир, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Досліджено теоретико-методичні положення і розроблено практичні рекомендації щодо формування системи інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств на радіаційно забруднених територіях. Удосконалено трактування поняття «система інвестиційного забезпечення сільськогосподарського підприємства». Обґрунтовано концептуальний підхід до формування системи й ідентифіковано фактори інвестиційного забезпечення. Виявлено сучасні тренди та проблеми інвестиційної діяльності підприємств, розроблено модель онтологічної системи інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств на радіаційно забруднених територіях. Надано пропозиції щодо удосконалення процесу управління інвестиційним забезпеченням сільгоспідприємств, запропоновано механізми активізації їх інвестиційної діяльності, визначено напрями державного регулювання.

Шифр НБУВ: РА449166

4.У.685. Способи та прийоми оцінки конкурентного потенціалу аграрних підприємств / В. М. Невмержицький // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 4. — С. 53-59. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Конкурентний потенціал аграрного підприємства, на відміну від традиційних суміжних понять, таких як: потенціал підприємства, економічний потенціал, стратегічний потенціал, варто розглядати як порівняно нову економічну категорію, імплементація досліджень якої на основі прикладних рекомендацій надасть змогу вітчизняним підприємствам галузі значно підвищити рівень конкурентоспроможності власної продукції, посилити свою конкурентну позицію на вітчизняному та зовнішньому ринках й забезпечити довготривале успішне стале функціонування

на основі росту їх ефективності та фінансової стійкості. Дослідження способів та прийомів оцінки конкурентного потенціалу аграрних підприємств надає змогу виявити їх специфічні риси, врахувати переваги й недоліки, що покращить стан не тільки окремих суб'єктів господарювання, але й галузі в цілому. Мета дослідження — авторська розробка методики та прийомів оцінки конкурентного потенціалу аграрних підприємств з врахуванням особливостей зовнішнього і внутрішнього середовища зазначених суб'єктів господарювання. Для обґрунтування ефективних рішень щодо розвитку конкурентного потенціалу та підвищення ефективності його використання необхідне належне методичне забезпечення визначення його рівня. Проведений аналіз чисельних підходів до його оцінювання надає змогу стверджувати, що однак розуміння серед авторів відсутнє. Для досягнення поставлених цілей дослідження, відповідно до структури конкурентного потенціалу запропоновано методичний підхід до його оцінювання, який об'єднує зовнішні та внутрішні компоненти. Внутрішні компоненти запропоновано оцінювати як функціональну складову, що об'єднує локальні потенціали та відображає спроможність підприємства як соціально-економічної системи генерувати конкурентні переваги, та рівень реалізації конкурентних переваг на підприємстві. Зовнішні компоненти запропоновано розглядати з точки зору ресурсного забезпечення та ринкової складової. Визначення рівня ресурсного забезпечення здійснено крізь призму екологічних і соціальних аспектів. Ринкова складова відображає тенденції динаміки виробництва та цін на основні продукти сільськогосподарського виробництва.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.686. Стратегічні рішення щодо злиття та поглинання: формування в умовах невизначеності: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / О. О. Рудь; ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». — Київ, 2020. — 22 с.: рис., табл. — укр.

Розглянуто процеси злиття та поглинання в бізнесі з позиції стратегічної концепції, визначено мотивацію, цілі, очікувані синергічні ефекти від стратегічного рішення щодо злиття та поглинання. Сформовано методичний підхід до вибору оптимального інструментарію оцінювання вартості бізнесу компанії-цілі та синергії від злиття та поглинання з врахуванням фактора невизначеності. Виявлено ключові тренди здійснення злиттів і поглинань у сфері агробізнесу України, систематизовано різновиди стратегічних рішень щодо злиття та поглинання з врахуванням виду та характеру інтеграції, масштабу та виду діяльності компанії-учасників, мотивації та цілей угоди. У межах стратегічної концепції злиття та поглинання розроблено методичну послідовність оцінювання ефективності стратегічного рішення щодо злиття та поглинання з врахуванням фактора невизначеності.

Шифр НБУВ: РА446010

4.У.687. Структурні зрушення в кадровій політиці аграрних підприємств в умовах діджиталізації / І. В. Застрожнікова // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 4. — С. 59-66. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Проаналізовано структурні зміни в кадровій політиці аграрних підприємств, імпульсом для яких стала діджиталізація. Кадровий потенціал розглянуто як діяльний фактор підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах зміни характеру виробництва, переходу від традиційних технологій до гнучких виробничих комплексів. Показано, що використання digital-технологій в усіх сферах діяльності призвело до трансформації якісних характеристик трудових ресурсів. Запропоновано евристичний підхід до управління людськими ресурсами в нестабільному зовнішньому середовищі. Його застосування призводить до переструктурування організаційної структури менеджменту персоналу (керівництва організації, лінійних керівників, кадрових служб), набуття нею ознак простоти, децентралізації, гнучкості. Виділено найбільш актуальні завдання служби управління персоналом аграрного підприємства, серед яких: аналіз кадрового потенціалу і потреби в персоналі; маркетинг кадрів; планування і контроль ділової кар'єри; професійна і соціально-психологічна адаптація працівників; управління трудовою мотивацією; аналіз і регулювання групових і особистих взаємин; управління виробничими і соціальними конфліктами; інформаційне забезпечення системи кадрового управління; оцінка і підбір кандидатів на вакантні посади; правові питання трудових відносин; ергономіка й естетика праці. Відповідно до завдань представлено систему управління персоналом через сукупність підсистем зі специфічними функціональними наповненнями. Представлено модель поточного стану системи управління персоналом виробничої організації, де як базові елементи (складові) запропоновано прийняти: систему цілей організації, поточний кількісний і якісний стан її персоналу і поточний кількісний і якісний стан системи робочих місць. Сформульовано напрями зміни у процесі управління персоналом як відповідь на виклики діджиталізації (цифрова робоча сила, цифрове робоче місце, цифровий HR), а також напрями діджиталізації самого процесу управління персоналом (застосування інтегрованих мобільних додатків й автоматизація HR процесів; цифрова інтеграція з хмарними системами; HR-аналітика та Big Data).

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.688. Управління операціями з виробництва та реалізації продукції аграрних підприємств з урахуванням ризику / С. О. Патлатюк // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 2. — С. 17-21. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Принциповою особливістю господарської діяльності аграрних підприємств є взаємозв'язок природних, біологічних, технологічних, організаційних і соціальних факторів, що значною мірою посилює виникнення ризиків, які негативно впливають на фінансові результати та можуть призвести до зниження конкурентоздатності й фінансової стійкості підприємств. На сьогодні управління ризиками стає невід'ємною частиною стратегічного й оперативного управління підприємств агробізнесу, що успішно розвиваються. Мета дослідження — розвиток теоретико-методичних положень щодо управління ризиками у операційній системі аграрних підприємств. Запропоновано етапи стратегічного управління операціями з урахуванням ризиків на аграрних підприємствах. Обґрунтовано стратегію управління з врахуванням ризиків на аграрних підприємствах рослинницького напрямку спеціалізації. Розроблено ієрархічну модель оцінки оптимальної структури посівних площ, валового збору і реалізації продукції рослинництва з врахуванням уникнення ризиків діяльності. Здійснено оцінку стратегії управління виробництвом і реалізацією продукції рослинництва з урахуванням ризиків для підприємств різних районів Київської обл. Висновки: визначено особливості ризику при виробництві й реалізації аграрної продукції, що полягають у взаємозв'язку причин їх виникнення, а саме: невизначеності майбутнього, недостатності інформації, некомпетентності керівництва й непередбаченої поведінки партнерів. Розроблено багаторівневу модель управління операціями виробництва і реалізації аграрної продукції з урахуванням ризиків, що надає змогу рекомендувати керівникам аграрних підприємств оптимальну структуру посівних площ, прогнозувати валовий збір, середню врожайність, а також вибрати умови зберігання й оцінити результати реалізації продукції.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.689. Упровадження маркетингової концепції управління в практичну діяльність аграрних підприємств / М. О. Багорка, І. Г. Кадирус // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємство. — 2021. — № 1. — С. 42-47. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Досліджено теоретичні положення та запропоновано практичні рекомендації щодо впровадження маркетингової концепції управління в практичну діяльність аграрних підприємств. Установлено, що маркетингова концепція управління є перспективною концепцією в системі управління аграрними підприємствами. Визначено низку чинників, проаналізовано й узагальнено основні проблеми, які обмежують розвиток маркетингової концепції серед аграрних підприємств України. Запропоновано основні шляхи впровадження маркетингової концепції управління в практичну діяльність аграрних підприємств. Представлено управлінські рішення, прийняття яких допоможе поєднати і гармонізувати основні бізнес-процеси аграрного підприємства та забезпечити більш оперативну їх адаптацію до ринкового середовища.

Шифр НБУВ: Ж23244/екон. та підпр.

4.У.690. Характеристика каналів збуту органічної сільськогосподарської продукції в контексті аналізу витрат обігу: український досвід / О. С. Нігматова, Т. К. Талапов // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 6. — С. 23-37. — Бібліогр.: 31 назв. — укр.

Проаналізовано канали збуту української органічної сільськогосподарської продукції (ОСП). Аналіз каналів збуту здійснено з урахуванням витрат обігу, які впливають на величину прибутку. В ході дослідження розглянуто канали збуту української ОСП, визначено умови реалізації та охарактеризовано їх вплив на витрати обігу, виходячи з особливостей органічної продукції, а також розміру виробництва. Зазначено, що експорт — основний канал збуту української органічної продукції. Умови експорту збільшують витрати обігу та потребують наявності значних фінансових ресурсів для їх зменшення, тому цей канал обирають великі вітчизняні органічні виробники. Виявлено, що внутрішній попит на органічну продукцію задовольняється через непрямі та прямі збутові канали. Більшість непрямих каналів збуту передбачає високі витрати обігу для органічних виробників, при цьому ритейлери недостатньо уваги приділяють спеціалізації ОСП. Умови співробітництва часто не враховують специфіку ОСП та особливості її виробництва. Базуючись на проведеному аналізі умов реалізації в основних каналах збуту ОСП, визначено заходи щодо оптимізації витрат обігу залежно від розміру господарства. Обґрунтовано необхідність розширення кооперативних відносин, об'єднання зусиль між різними за розміром господарств для диверсифікації каналів збуту та просування ОСП, використовуючи бренд на індивідуальному та колективному рівнях, що підвищить попит споживачів на органічну продукцію, чим змусить великі торговельні мережі пом'якшити умови співробітництва з органічними товаровиробниками.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.691. Marketing analysis of sales channels of organic products / I. Chychkalo-Kondratska, I. Novytska, D. Kondratska

// Економіка і регіон. — 2021. — № 1. — С. 55-60. — Бібліогр.: 17 назв. — англ.

На сучасному етапі розвитку ринку органічної продукції забезпечення її ефективного збуту набуває особливого значення. Саме вдосконалення збуту органічної продукції серед виробників у регіонах та ефективна організація обміну й товарного обігу, оптимальна їх територіальна організація є найважливішими чинниками стабілізації органічного виробництва та важливою передумовою насичення продовольчого ринку країни, джерелом задоволення щоденних потреб населення у споживанні екологічно чистих продуктів харчування. Основу дослідження становлять фундаментальні положення економічної теорії, наукові праці українських і зарубіжних учених з питань вдосконалення збуту органічної продукції. Методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання, сучасні концепції організації та управління каналами збуту органічної продукції, загальнонаукові прийоми і методи, зокрема: абстрактно-логічний; історико-економічний; статистико-економічний; системно-структурний. У роботі використано системний підхід, який полягає у комплексному дослідженні каналів збуту органічної продукції. Розглянуто різноманітні джерела збуту органічної продукції, їхні переваги та недоліки. Наведено розподіл різних каналів збуту органічної продукції в різних країнах Європи. Пріоритетну увагу мотивційним факторам здійснення купівлі органічної продукції у різних точках продажу й запропоновано впровадження конкретних маркетингових заходів для суб'єктів агропродовольчої системи на ринку органічних продуктів.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.У.660

Економіка транспорту

4.У.692. Місце та роль податкового планування у системі управління основними засобами транспортних підприємств / М. М. Тюріна // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 109-119. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Встановлено, що для ефективного використання основних засобів транспортних підприємств (ТП) необхідно застосовувати систему управління ними. Визначено місце та роль податкового планування в даній системі. З цією метою досліджено трактування категорії «податкове планування» дослідниками у науковій літературі. Запропоновано власне визначення дефініції «податкове планування ТП» та «податкове планування ТП у системі управління основними засобами». Зроблено висновок про доцільність розгляду податкового планування як комплексу організаційно-економічних заходів, спрямованих на формування ефективної фінансової політики, як інструмента управління грошовими потоками і фінансово-господарською діяльністю ТП і складової системи управління основними засобами.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.693. Науково-методичні підходи до управління транспортними ризиками в мультимодальних вантажних перевезеннях / М. Б. Янчук, С. В. Пронь, В. П. Федина, К. В. Черніченко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 198-209. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Мета роботи — підвищення ефективності мультимодальних вантажних перевезень за рахунок формування системи управління ризиками на основі ідентифікації факторів транспортних ризиків, методів їх вимірювання та управління як на етапі проектування (планування) мультимодального маршруту, так і в подальшому — для оцінки їх можливого впливу на ефективність вантажоперевезення в цілому. Досліджено проблематику організації мультимодальних вантажних перевезень у контексті управління транспортними ризиками, що передбачає вибір такого варіанта керуючих впливів на елементи системи перевезення (логістичні центри, транспортні вузли, різні види транспорту, вантажно-транспортні одиниці, конкретні транспортні компанії та їх рухомий склад, тара тощо), при якому доставка вантажу була б здійснена з найбільш ефективними та якісними показниками при заданих початкових умовах та існуючих обмеженнях. Обґрунтовано вироблення пропозицій щодо оптимальних зв'язків між елементами мультимодальних вантажних перевезень на основі ефективної системи ризик-менеджменту, яка являє собою спеціальний вид управлінської діяльності, що спрямований на пом'якшення впливу груп ризиків, визначення допустимого (прийняттого) рівня ризику на основі методів, які надають можливість уникнути втрат, що виникають як результат дії конкретного ризику. Запропоновано методичний підхід до вибору оптимальної мультимодальної транспортно-технологічної схеми, який дозволяє розглядати суб'єктивні критерії (повноту сервісу, надійності та ін.) як визначальні за умови порівняно однакової вартості та часу альтернативних варіантів доставки вантажів і в контексті допустимих значень таких об'єктивних критеріїв, як умови зберігання, швидкісний режим перевезення на території конкретної країни, регіону, міста, вісьове навантаження, кліматичні умови, екологічні обмеження тощо. На науково-методичному рівні узагальнено етапність процесу прийняття рішень з ви-

кремленням відповідних цілей у контексті управління транспортними ризиками в мультимодальних вантажоперевезеннях, дотримання яких гарантовано забезпечить прийняття оператором мультимодальних перевезень раціональної та безпечної транспортно-технологічної схеми доставки вантажу.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.694. Обґрунтування доцільності створення транспортно-логістичного кластеру в Карпатському економічному районі / Г. І. Пушак, Н. В. Трушкіна // Екон. вісн. Донбасу. — 2021. — № 1. — С. 61-77. — Бібліогр.: 57 назв. — укр.

Доведено, що для збалансованого сталого розвитку регіональної транспортно-логістичної системи доцільно розробити кластерну модель організації логістичної діяльності в економічному районі, під якою розуміється концептуальний підхід, що передбачає створення і функціонування транспортно-логістичного кластеру. Кластерна модель включає такі блоки: єдиний комплекс процесів логістичної діяльності; учасники транспортно-логістичного кластеру, які організують ці процеси; алгоритм формування й функціонування кластеру; механізми формування партнерських взаємовідносин учасників кластеру; фінансове забезпечення розвитку кластеру; досягнення синергетичного (економічного, соціального й екологічного) ефекту від сталого розвитку транспортно-логістичного кластеру на засадах стимулювання регіону. З метою формування транспортно-логістичного кластеру в Карпатському економічному районі потрібно створити належні інституційні умови, які полягають в: удосконаленні законодавчого й нормативно-правового регулювання розвитку транспортної сфери та організації логістичної діяльності з урахуванням регіональної складової; розробленні стратегії комплексного розвитку регіональної транспортно-логістичної системи на основі модернізації транспортної інфраструктури; розробленні та впровадженні організаційно-економічного механізму управління розвитком транспортно-логістичної системи економічного району з використанням інструментів «зеленої» логістики та цифрових технологій; удосконаленні механізму фінансового забезпечення управління розвитком транспортно-логістичної системи шляхом застосування таких фінансових інструментів, як венчурне інвестування, краудінвестинг, міжнародно-приватно-державне партнерство на основі залучення приватних інвестицій, коштів кредитних установ, іноземних інвестиційних ресурсів, грантів міжнародних фінансових організацій, коштів інвестиційних фондів.

Шифр НБУВ: Ж25176

4.У.695. Організаційно-економічний механізм управління ризиками транспортних підприємств / М. М. Тарашевський // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 120-133. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Наведено організаційно-економічний механізм управління ризиками транспортних компаній, що базується на визначенні базових компонентів: мети, завдань, принципів, етапів, об'єктів та суб'єктів, інструментарію, врахування факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, галузеву специфіку. Для забезпечення та утримання сталого розвитку бізнесу на прийнятному рівні розроблено організаційно-економічний механізм управління ризиками, який включає в себе діагностику п'яти категорій системи внутрішнього контролю (стратегія, операційна, комерційна та фінансова ефективність, безпека та контроль), розподіл функцій між трьома лініями захисту системи внутрішнього контролю (затвердження, створення та тестування), план безперервної діяльності, враховуючи галузеві особливості діяльності, сім основних правил логістики та модель управління ризиками на транспорті. Організаційно-економічний механізм управління ризиками надасть можливість підприємству вчасно реагувати на них, забезпечить ефективність системи внутрішнього контролю та економічне зростання.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.696. Теоретичні основи забезпечення збалансованого розвитку послуг підприємств залізничного транспорту в умовах цифровізації / Г. В. Обруч // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 135-141. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Досліджено сучасний стан і тенденції розвитку підприємств залізничного транспорту. Встановлено, що часта зміна керівництва АТ «Укрзалізниця» і пріоритетів його розвитку, гальмування необхідних реформаційних змін, непослідовність і безсистемність реалізованої політики розвитку залізничного транспорту призвели до вкрай складного фінансового та технічного стану залізничної компанії. Результатом технічної деградації залізничного транспорту і зниження його пропускної та провізійної спроможності стали катастрофічне погіршення якості послуг підприємств залізничного галузі та поступова втрата частки ринку вантажних перевезень на користь інших видів транспорту. Доведено, що відновлення довіри споживачів і забезпечення збалансованого розвитку послуг підприємств залізничного транспорту потребує використання цифрового інструментарію їх модернізації та впровадження новітніх цифрових рішень, спрямованих на покращення комунікації зі стейкхолдерами. Розкрито основні вимоги споживачів до якості транспортно-логістичного сервісу в розрізі сегментів діяльності підприємств залізничного транспорту. Сформовано теоретичні основи збалансованого розвитку послуг

підприємств залізничного транспорту, що враховують тенденції цифрової трансформації залізничної галузі та визначають ключову роль цифрових інструментів у забезпеченні збалансованого розвитку послуг підприємств галузі. Розкрито сценарії розвитку послуг підприємств залізничного транспорту на основі впровадження інструментів цифровізації, серед яких визначено песимістичний, реалістичний та оптимістичний сценарії. Зокрема, песимістичний сценарій передбачає впровадження цифрових інструментів, що забезпечують удосконалення лише клієнтського сервісу підприємств залізничного транспорту, реалістичний — зорієнтований на впровадження цифрових інструментів у сегментах транспортного сервісу відповідно до формування ринку залізничних перевезень.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.697. Prerequisites for strategic management of the air transport enterprises development / T. N. Shkoda // *Бізнес Інформ.* — 2021. — № 3. — С. 75-80. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Світова криза, спричинена пандемією COVID-19, призупинила не тільки розвиток авіаційного сектора, але й світову економіку загалом. Можливість набуття вітчизняними авіатранспортними підприємствами показників докризового рівня залежить від ефективного вирішення проблемних питань підвищення їх конкурентоспроможності на лібералізованому авіаційному ринку. Мета роботи — проведення систематизації та виявлення передумов ефективного стратегічного управління авіатранспортними підприємствами України на основі урахування сучасних викликів розвитку ринку авіатранспортних послуг, а також умов і галузевих особливостей діяльності суб'єктів авіаційного бізнесу в Україні. За результатами проведеного дослідження систематизовано перелік перешкод, що стримують розвиток авіаційного транспорту України. Виявлена достатньо сильна залежність доданої вартості, створеної вітчизняними авіакомпаніями, від таких чинників, як кількість відпрацьованого часу, кількість авіакомпаній, обсяги перевезення пасажирів і кількість використовуваних передових технологій, вказала на доцільність урахування стимулюючого впливу цих факторів ділової активності вітчизняних авіатранспортних підприємств на розвиток національної економіки. Результати дослідження передумов підвищення конкурентоспроможності та розвитку авіатранспортних підприємств України засвідчили необхідність створення умов для ефективного стратегічного управління авіапідприємствами України, які в сукупності, за рахунок створення додаткових робочих місць, а також доданої вартості, чинять безпосередній вплив на формування валового внутрішнього продукту України.

Шифр НБУВ: Ж14572

Економіка автодорозного транспорту

4.У.698. Екологічні ризики інновацій в управлінні автотранспортними системами / Г. М. Желновач, С. О. Коверсун // *Вісн. ХНАДУ: зб. наук. пр.* — 2021. — Вип. 93. — С. 40-46. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Розглянуто основні екологічні проблеми функціонування автотранспортних систем України в контексті управління екологічними ризиками інноваційної діяльності. На підставі проведеного аналізу наявних підходів до управління автотранспортними системами держави розроблено заходи щодо визначення екологічних ризиків їх інноваційного розвитку. Запропоновано загальний організаційно-економічний механізм управління екологічними ризиками інновацій під час функціонування автотранспортних систем держави.

Шифр НБУВ: Ж69103

4.У.699. Техніко-економічне обґрунтування інженерних рішень на СТО та АТП: навч. посіб. / уклад.: І. Б. Гевко, О. Л. Ляшук, І. В. Луцик, У. М. Плекан, В. М. Клендій; Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. — Тернопіль: ТНТУ ім. І. Пулюя, 2021. — 275 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 268-269. — укр.

Наведено техніко-економічне обґрунтування інженерних рішень у СТО та АТП. Висвітлено питання теорії розробки та техніко-економічного обґрунтування інженерних рішень, моделювання та технології їх вироблення, впливу різноманітних зовнішніх і внутрішніх факторів, що мають вплив на СТО та АТП. Розглянуто та проаналізовано різноманітні методи прийняття рішень, зокрема евристичні, аналітичні, економічні, математичні, багатопланові, графічні. Наведено методи прийняття рішень в умовах невизначеності та ризику; методи прогнозування і моделі черг у техніко-економічному обґрунтуванні інженерних рішень в АТП і СТО; методи техніко-економічного та функціонально-вартісного аналізу. Наведено також обґрунтування інженерних рішень у сфері розроблення процесів в АТП і СТО; економічну оцінку у техніко-економічному обґрунтуванні інженерних рішень та оцінку ефективності інноваційних проектів.

Шифр НБУВ: ВА853060

4.У.700. Developing a methodology for assessing the risk of hostile takeover of a motor transport enterprise and measures to prevent it / V. Yu. Nesterenko, O. O. Chevychelova // *Ав-*

томоб. трансп.: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 49. — С. 79-85. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Злиття та поглинання є традиційними процесами перерозподілу прав власності у ринковій економіці. Процес поглинання часто використовують для встановлення контролю над активами. Отже, проблеми оцінювання ризику недружного поглинання підприємства та його запобігання є надзвичайно актуальними, і особливо у транспортній галузі України. Мета роботи — розробка методики оцінювання ризику недружного поглинання підприємства автомобільного транспорту та формування пропозицій з запобігання виникненню даного ризику. Використано методи аналізу і синтезу, метод логічного аналізу. Ризик недружного поглинання підприємства — це ймовірність того, що підприємство стане об'єктом поглинання з використанням законних дій та методів з боку підприємства — суб'єкта поглинання, але сама процедура поглинання відбувається всупереч бажанню власника підприємства — об'єкта поглинання. Наведено перелік факторів, які визначають привабливість підприємства для потенційного поглинання: привабливість підприємства з точки зору фінансових результатів та показників діяльності, підприємство не є публічним, підприємство утримує дуже значний сегмент ринку, підприємство функціонує у формі акціонерного товариства, підприємство є привабливим з точки зору подальшого перепродажу його активів, перспективність галузі, в якій функціонує підприємство. В результаті оцінювання рівня ризику недружного поглинання групи автотранспортних підприємств було встановлено, що 45 % підприємств потрапили до групи середнього ризику поглинання. Сформовано наступний перелік дій по захисту автотранспортних підприємств від недружного поглинання: побудова оптимальної структури акціонерного капіталу; консолідація у мажоритарного акціонера контрольованого пакету акцій; проведення обґрунтованої дивідендної політики, постійний контроль обсягів та строків погашення кредиторської заборгованості, недопущення створення зацікавленості контрагентів у перепродажу боргових зобов'язань підприємства іншим особам. Запропоновано модель оцінювання ризику недружного поглинання підприємства автомобільного транспорту та обґрунтовано заходи з протидії його виникненню. Запропоновані рекомендації можуть бути використані власниками та менеджментом автотранспортних підприємств для побудови ефективної системи протидії виникненню ризику недружного поглинання.

Шифр НБУВ: Ж70158

4.У.701. Development of transport service management under the conditions of European integration / L. Boldyrieva, A. Sydorova // *Економіка і регіон.* — 2021. — № 1. — С. 20-25. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Досліджено транспортну систему України, яка складається із транспортної інфраструктури, власне транспортних засобів та системи управління. Проаналізовано динаміку перевезень вантажів усіма видами транспортних засобів і структури експорту та імпорту транспортних послуг в Україні. Визначено, що транспорт у системі логістики відіграє подвійну роль: по-перше, він є складовою або компонентом основних функціональних галузей логістики (закупівельної, виробничої, розподільної); по-друге, транспорт є однією з галузей економіки, у якій розвивається й підприємницька діяльність: транспорт пропонує на ринку товарів і послуг свою продукцію — транспортні послуги, за котрі отримує доходи й має прибуток. Визначено, що процес переміщення товарів транспортними засобами характеризується низкою суттєвих особливостей: відсутністю речової форми; неможливістю зберігання та нагромадження; втіленням у додаткових транспортних витратах, пов'язаних з переміщенням матеріально-речової форми; прив'язаністю до певного місця, району, регіону (наприклад, до місця, де розташовані шляхи сполучення і є відповідні транспортні підприємства). Доведено, що до транспортної логістики слід віднести завдання, розв'язання яких надасть змогу оптимізувати як транспортні процеси, так і процеси, пов'язані з ними. Виокремлено напрями розвитку транспортних перевезень в умовах євроінтеграції: поглиблене вивчення попиту з використанням транспортних балансів регіонів; підвищення якості й надійності обслуговування клієнтів; удосконалення всього комплексу вантажно-розвантажувальних і складських робіт; надання інформаційних, експедиційних послуг; підвищення рівня довірливих відносин; розвиток сервісних послуг; створення підприємств, котрі входили б до складу різних асоціацій, акціонерних товариств, орендних фірм та ін.; створення посередницьких фірм з постачання рухомого складу, матеріально-технічного забезпечення, маркетингу, реклами.

Шифр НБУВ: Ж24790

Економіка водного транспорту

4.У.702. Загрози фінансово-економічній безпеці та шляхи їх усунення на підприємствах портової діяльності / О. В. Корєцька // *Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво.* — 2021. — № 1. — С. 65-68. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Досліджено підходи до трактування суті поняття «фінансово-економічна безпека підприємства» (ФЕБП). Розглянуто суть поняття «загроза» та проаналізовано існуючі підходи до класифікації загроз підприємствам портової діяльності (ППД), як внутрішніх, так і зовнішніх. Визначено можливі засоби їх нейтралізації за рахунок, передусім, створення дієвої системи фінансово-економічної безпеки (ФЕБ). Згідно з положеннями Закону України «Про морські порти України», сучасним підприємством портової діяльності є суб'єкт господарювання, який виробляє портову продукцію, виконує портові роботи і (або) надає портові послуги. До підприємств портової діяльності слід відносити морські торговельні порти в традиційному вигляді, стивідорні та термінальні компанії тощо. Проблема своєчасного виявлення загроз фінансово-економічній безпеці та засоби їх нейтралізації особа гостро постають у сучасних умовах господарювання ППД.

Шифр НБУВ: Ж23244/економ. та підпр.

4.У.703. Конкурентоспроможність та стратегічне позиціонування морських портів / В. В. Рябчук, Г. Г. Калініна // Екон. вісн. Донбасу. — 2021. — № 1. — С. 90-94. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Завдяки розвитку світової торгівлі, більше двох третин загальних вантажів у світі залежить від морського транспорту. Морський транспорт та порти відіграють важливу роль у сталому розвитку світової економіки. У даний час, як міжнародні порти перевалки, порти еволюціонують від звичайних роздрібних терміналів до контейнерних розподільчих логістичних центрів (хабів). Безперечно, судноплавна та портова галузі мають тісні стосунки зі світовою економікою. Порти є основними вантажоперевізниками та обмінниками інформації з зовнішніми регіонами. Крім того, портові економіки стали важливими важелями сприяння розвитку регіональної економіки. Для того, щоб забезпечити конкурентну позицію порту в межах певного діапазону, багато портових адміністрацій та зацікавлених сторін вимірювали показники конкуренції на основі мікроекономічних концепцій, таких як їх нірні частки та річні темпи зростання серед конкурентів. Зазначено, що у минулі роки зростаюча увага до соціальної відповідальності порту, вплив портових операцій та діяльності на навколишнє середовище часто привертала увагу громадськості. Порт також стикається з великим тиском щодо результатів своєї соціальної відповідальності. Такі задовільні показники пропускну спроможності або темпи зростання недостатні для вимірювання конкурентної позиції портів у сучасній ситуації. Порти або зацікавлені сторони можуть зважати на додаткові збори за вплив на навколишнє середовище, а саме на викиди, забруднення води, шум тощо для досягнення стійкого розвитку портів. Порти з чудовими екологічними показниками та високою соціальною репутацією, швидше за все, будуть мати перевагу. Існують різні методи визначення їх конкурентоспроможності, особливо для контейнерних портів. Як правило, багато джерел літератури вказують, що є ключові фактори, що впливають на конкурентоспроможність порту, такі — пропускна спроможність порту, продуктивність, якість послуг, доступність внутрішніх територій та репутація. Однак існують також факти, які свідчать про те, що громадськість все більше зосереджується на екологічних проблемах порту, що призводить до набагато більш негативних зовнішніх ефектів для сусільства. Одним із серйозних впливів на навколишнє середовище є викиди вихлопних газів (забруднення повітря), які в основному спричинені транспортними засобами в портовій галузі. Тенденції розвитку портової та судноплавної галузей спрямовані на поширення глобалізації та контейнеризації. Відповідно, конкурентне середовище стає все більш жорстким для усіх учасників ринку морських перевезень. У таких умовах, щоб бути конкурентоспроможним, слід зменшити негативні зовнішні ефекти, більше уваги приділяти охороні навколишнього середовища.

Шифр НБУВ: Ж25176

4.У.704. Моделі управління продуктами інфраструктурних проектів та програм в сфері водного транспорту: автореф. дис. ... канд. техн. наук: 05.13.22 / М. А. Верещака; Одеський національний морський університет. — Одеса, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Дисертацію присвячено вирішенню актуального науково-прикладного завдання, а саме: формуванню теоретичної бази управління продуктами інфраструктурних проектів і програм у сфері водного транспорту. Ідентифіковано суть і специфіку інфраструктурних проектів на водному транспорті. Встановлено продукти, цілі та місію такої категорії проектів, системні зв'язки проектів. Розроблено концептуальну та відповідну математичну модель управління параметрами продукту інфраструктурного проекту для наступних ситуацій: для ситуації «автономного» інфраструктурного проекту, за якої створюється об'єкт інфраструктури, який не передбачає комерційного використання, або його створення і комерційне використання здійснюється в межах одного проекту; для ситуації двох взаємопов'язаних проектів — створення інфраструктурного об'єкта й управління ним (комерційного використання); для проектів у складі програми.

Шифр НБУВ: РА448339

4.У.705. Обґрунтування ролі та значення судноплавства на короткі дистанції для розвитку портів / С. В. Гусаков,

А. В. Кравченко // Екон. вісн. Донбасу. — 2021. — № 1. — С. 84-89. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Морське судноплавство на короткі дистанції передбачає перевезення вантажів і пасажирів за допомогою водних транспортних засобів на обмежену відстань та без перетину океану. Будучи прямим конкурентом наземних видів транспорту, воно використовує порти та внутрішні водні шляхи, щоб доповнити традиційні транспортні системи для збільшення пропускну спроможності, підвищення гнучкості та досягнення стійкої мобільності транспорту. Категорія перевезення на короткі дистанції немає офіційного та загально визначеного визначення. Зроблено кілька спроб встановити її межі та вийти з визначенням, яке точніше відображає зміст. Визначення, надане Європейською Комісією: переміщення вантажів та пасажирів морем між портами, розташованими в географічній Європі, або між портами, розташованими в неєвропейських країнах, що мають у збережжя на закритих морях й межують з Європою — сьогодні широко використовується. Глибоке розуміння серйозних соціально-економічних та екологічних наслідків дорожньо-транспортних операцій змушує директивні органи на різних інституційних рівнях (наприклад, місцевому, національному та регіональному) діяти відповідним чином та запроваджувати низку цільових політичних храм, стратегій та заходів для підтримки більш широкого розвитку та експлуатації інших видів транспорту (тобто залізничного, внутрішніх водних шляхів), сприяючи таким чином розвантаженню мереж автомобільних доріг, реалізуючи таким чином значні покращання з точки зору якості повітря, безпеки дорожнього руху тощо. Беручи до уваги географічні характеристики основних торгових регіонів світу, а також пріоритети, встановлені відповідними державними органами, та кошти (як державні, так і приватні), що виділяються на інфраструктурні проекти, залізниця, судноплавство на короткі дистанції та внутрішні водні шляхи було розглянуто з метою встановлення додаткових можливостей для забезпечення динамічного зростання. Отже, морські перевезення на короткі відстані представляють конкуренцію наземному транспорту. Перш за все, вони мають географічну перевагу, море пропонує більше можливостей для маршруту, що забезпечує більшу гнучкість для суден. Ще одна перевага стосується економії на масштабі. Екологічна стійкість є основною перевагою морських перевезень на короткі відстані. Крім того, такі перевезення мають менший вуглецевий слід на тонну-кілометр у порівнянні з вантажними автомобілями. Морський транспорт пропонує різні соціальні переваги. Розвантаження дорожніх мереж здійснюється шляхом переведення руху транспорту з суші на море. Забезпечення подальшого розвитку портів передбачає більш детальне дослідження такого сегмента, як морські перевезення на короткі дистанції.

Шифр НБУВ: Ж25176

4.У.706. Середньострокові перспективи функціонування морських портів України / Н. О. Федяй // Економіка і прогнозування. — 2020. — № 4. — С. 72-86. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Викладено результати прогнозування розвитку морських портів України (МПУ) на середньостроковий період за песимістичним та оптимістичним сценаріями. Акцентовано на тому, що зазначений прогноз є важливою складовою стратегії розвитку галузі, а також базовим елементом для розроблення плану заходів щодо виконання стратегічних середньострокових пріоритетів розвитку згідно із довгостроковими цілями. Проведено ретроспективний аналіз обсягів перевалки вантажів у МПУ, а також обраних показників, на яких базується модель прогнозу, а саме: обсягів ВВП України та обсягів світових морських вантажних перевезень. Макроекономічний середньостроковий прогноз ВВП України на період до 2024 р. розроблено в ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», а прогноз обсягів світових морських вантажних перевезень — Конференцією ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD). Увагу зосереджено на тому, що ефективне управління МПУ залежить від точності та достовірності середньострокового прогнозування, крім того, акцентовано на необхідності дослідження майбутніх тенденцій розвитку морських портів, підґрунтя яких закладається сьогодні. Для цього виокремлено економічні фактори впливу на динаміку обсягів перевалки вантажів у МПУ, окреслено глобальні тенденції, що впливають на розвиток світових морських вантажних перевезень та функціонування МП, а також проаналізовано сучасні коротко- та середньострокові тенденції розвитку морських вантажних перевезень та функціонування МП, які пов'язані з поширенням COVID-19, що впливають на показники діяльності МП. Доведено що, обрана статистична модель розрахунку прогнозу точна та достовірна. Наведені результати свідчать про те, що обсяги перевалки вантажів у МПУ на період до 2024 р. зростатимуть і за оптимістичним, і за песимістичним сценаріями. Підкреслено необхідність обґрунтування рекомендацій до чинної стратегії розвитку МПУ з огляду на сучасні тенденції розвитку галузі.

Шифр НБУВ: Ж23373

Економіка зв'язку

4.У.707. Механізм управління інтегрованим Інтернет-маркетингом підприємств ринку телекомунікаційних послуг України: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04 / Н. І. Дрокіна; Державний університет телекомунікацій. — Київ, 2020. — 40 с.: рис. — укр.

Розроблено теоретико-методологічні основи та науково-практичні рекомендації щодо формування механізму управління інтегрованим Інтернет-маркетингом підприємств ринку телекомунікаційних послуг України. Досліджено концептуальні засади Інтернет-маркетингу з урахуванням розвитку маркетингової парадигми й інформаційних технологій. Розвинуто сучасні підходи до визначення суті Інтернет-маркетингу та викладено інтерпретацію понятійно-категоріального апарату сфери дослідження. Розроблено власну інтерпретацію суті та змісту інтегрованого Інтернет-маркетингу. Обґрунтовано структуру комплексу засобів інтегрованого Інтернет-маркетингу на основі концепції «маркетинг-мікс». Запропоновано методологічний інструментарій інтегрованого Інтернет-маркетингу підприємства в сучасних умовах. Здійснено моніторинг існуючих методичних підходів до системи оцінювання ефективності Інтернет-маркетингу та розроблено комплексний підхід до оцінки інтегрованого Інтернет-маркетингу на підприємстві. Обґрунтовано доцільність проведення внутрішнього бенчмаркінгу в системі оцінки та розробки методичних підходів до оцінки ефективності Інтернет-маркетингу на основі внутрішнього бенчмаркінгу підприємства. Проведено моніторинг передумов розвитку інтегрованого Інтернет-маркетингу телекомунікаційних підприємств. Здійснено пошуковий бенчмаркінг Інтернет-представництв операторів та провайдерів телекомунікаційних послуг України. Визначено концептуальні складові, побудовано архітектуру та запропоновано науково-методичний підхід до формування й реалізації механізму управління інтегрованим Інтернет-маркетингом підприємств ринку телекомунікаційних послуг України; сформульовано пропозиції щодо оптимізації процесів функціонування інтегрованого Інтернет-маркетингу телекомунікаційних підприємств.

Шифр НБУВ: RA445930

4.У.708. Розробка методики порівняльної оцінки телекомунікаційних нематеріальних активів у контексті глобального тренду їх розвитку / В. М. Орлов, С. І. Грицуленко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 232-242. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

В умовах технологічного етапу розвитку інформаційного суспільства ключовим фактором конкурентоспроможності провідних компаній світу, у тому числі телекомунікаційних, стають нематеріальні активи у вигляді новітніх знань і технологій. У зв'язку з цим актуалізується проблема визначення рівня розвитку телекомунікаційних нематеріальних активів в Україні в контексті світового тренду як підґрунтя для розробки методики їх порівняльної оцінки на основі інтегрального індексу. Виміряно показники нематеріальної вартості передових телекомунікаційних компаній світу, а також нематеріальних інвестицій і галузевих новаторства в Україні. За підсумками статистичного дослідження розвитку телекомунікаційних нематеріальних активів надано обґрунтовані висновки. Зокрема, стосовно їх активного нарошення у світі, з одного боку, і недостатнього для прогресу економіки та руху до цифрового суспільства рівня розвитку в Україні, з іншого. На підставі одержаних висновків та з урахуванням необхідності пошуку нових ресурсів економічного зростання розроблено методику розрахунку інтегрального індексу телекомунікаційних нематеріальних активів для вітчизняної практики. Дана методика, що включає засоби вимірювання, критерії та показники оцінки, виступає інструментом управління телекомунікаційними нематеріальними активами з позиції базових основ розвитку. Запропонований у роботі оцінний інструментарій слугує підставою для подальшої його розробки в напрямку розширення комплексу факторів (умов) розвитку телекомунікаційних нематеріальних активів в Україні.

Шифр НБУВ: Ж14572

Економіка інформатики

4.У.709. Методичні засади оцінювання конкурентоспроможності підприємства сфери інформаційних послуг в умовах COVID-19 / І. П. Тимченко, А. І. Козятинська // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 295-301. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Інформаційні технології стрімко розвиваються самі й так само розвивають світ. Сьогодні галузь ІТ приваблює фахівців різних галузей, «відчиняє двері» у великі міжнародні компанії, надає можливість створювати власний бізнес. Проте, аби стати досвідченим ІТ-фахівцем і досягнути поставлених цілей у цій сфері, спершу потрібно пройти навчання. Так, сектор навчальних закладів у сфері інформаційних технологій в Україні досить насичений. Є як вищі навчальні заклади цього спрямування, так і спеціальні курси та школи вузького профілю підготовки ІТ-фа-

хівців. Особливо вигірне становище сьогодні мають навчальні заклади, які можуть забезпечити процес надання ІТ-освіти онлайн з огляду на пандемію. Тому дослідження оцінювання конкурентоспроможності компаній саме в секторі ІТ-освіти є актуальною проблемою сьогодення. Мета роботи — удосконалення методичного інструментарію оцінювання конкурентоспроможності підприємств сфери інформаційних послуг і модифікація алгоритму оцінювання конкурентоспроможності підприємства на основі введення методу аналізу ієрархій Т. Сааті для визначення критеріїв конкурентоспроможності, що уможливить оцінку переважності критеріїв одного над одним. У результаті дослідження встановлено необхідність практичного використання методичного інструментарію оцінювання конкурентоспроможності підприємств сфери інформаційних послуг. Сформовано авторський перелік критеріїв для оцінювання конкурентоспроможності, що враховує саме особливості діяльності підприємств даної сфери. Процес оцінювання конкурентоспроможності запропоновано здійснювати за двома методами: TOPSIS і VIKOR, щоб виключити можливі помилки у формуванні переліку альтернатив, а узгодження результатів оцінювання проводити шляхом введення коефіцієнта конкордації. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є вирішення проблеми формування якісного переліку критеріїв, зокрема їх ранжування та постійної адаптації до змін у зовнішньому середовищі, а також питань, що стосуються набору альтернатив за сценарним підходом, що надасть змогу оптимізувати процеси стратегічного управління підприємствами сфери ІТ-послуг, які є найбільш залежними від змін на ринку.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.710. Особливості функціонування ринкового середовища ІТ-послуг України / В. А. Євтушенко, М. С. Рахман, П. М. Рахман // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 134-140. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз вітчизняного та зовнішнього середовища компаній з надання ІТ-послуг; виявлення проблем, тенденцій і перспективних рішень щодо розвитку галузі в майбутньому з огляду на геополітичні та нормативно-законодавчі зміни. Розглянуто суть інформаційного продукту, еволюцію вітчизняного ринку від надання окремих аутсорсингових послуг до розробки інноваційних технологій і комплексного рішення бізнес-завдань індивідуального клієнта. Проведено структурний аналіз реалізації продукції в розрізі юридичної організації підприємств і видів діяльності за КВЕД, динамічний аналіз доходів та внеску у ВВП країни. Проаналізовано баланс зовнішньої торгівлі ІТ-послугами, видову та географічну структуру експортно-імпортних операцій із зазначенням основних торгових партнерів. Названо основні компанії, які здійснюють діяльність на вітчизняному ринку, за кількістю зайнятості професіоналів та територіальної пріоритетності їх розташування; надано характеристику ІТ-спеціалістів України за віком, досвідом, рівнем кваліфікації, ментальністю та гендерною ознакою тощо. Виділено основні види діяльності та наявність кадрового потенціалу провідних ІТ-компаній, які займаються інформаційними продуктами та мають власні центри глобального бізнесу. Визначено основних конкурентів та конкурентні переваги вітчизняних ІТ-фахівців. Наведено основні досягнення галузі. Виявлено загальновітові та вітчизняні проблеми галузі, зокрема вплив COVID-фактора. Запропоновано основні напрями вирішення проблем у галузевому середовищі.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.711. Управління розробкою проектів продуктивних ІТ-компаній на платформах імітаційного моделювання / З. М. Соколовська, О. А. Клепикова, Н. В. Яценко, А. В. Марченко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 108-123. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Мета роботи — розкриття можливостей застосування апарату імітаційного моделювання в управлінні розробкою проектів продуктивних ІТ-компаній. На основі аналізу ряду літературних джерел проведено огляд досліджень у галузі управління ІТ-проектів й охарактеризовано наявний стан застосування інструментарію імітації в розв'язанні прикладних завдань. Обґрунтовано відповідність імітаційних технологій специфіці завдань, притаманних процесам розробки програмних продуктів. Згідно з життєвим циклом створення програмних продуктів наведено стислу характеристику типових етапів просування проектів. Запропоновано імітаційну модель, що відтворює динаміку розгортання продуктивних проектів ІТ-компаній. Модель побудовано з використанням гібридного підходу — комбінації дискретно-подієвої та агентної методологій — на програмній платформі багатопідходного імітаційного моделювання AnyLogic. Дискретно-подієвий підхід забезпечує високий ступінь деталізації процесів, що моделюються. Агентний підхід надає змогу визначити проект як динамічну одиницю зі специфічними властивостями, що надає можливість урахування особливостей продуктів, замовлених споживачами — клієнтами ІТ-фірми. Роботу моделі продемонстровано за результатами стандартних та оптимізаційних імітаційних експериментів, реалізованих на умовних даних усередненої продуктової ІТ-компанії. Наведені ситуації доводять можливість застосування моделі як платформи прийняття управлінських рішень керівником команди розробки продуктивних проектів.

Модель представлена як тренажер з модульною, відкритою архітектурою та параметричним налаштуванням на конкретні умови експериментів, може бути рекомендована для впровадження в практику продуктивних ІТ-компаній для управління проектами розробки програмного забезпечення.

Шифр НБУВ: Ж14572

Економіка заготівель продуктів сільського господарства та сировини

4.У.712. Аналіз процедур публічних закупівель в Україні / Ю. А. Горошенко, І. Ю. Штулер // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 10. — С. 32-41. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Розкрито особливості та специфіку публічних закупівель в Україні. На виконання умов Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом здійснення публічних закупівель в Україні є прозорим, відкритим, де забезпечується рівність усіх учасників. Важливою складовою частиною економічного розвитку України є забезпечення функціонування механізму публічних закупівель, що реалізовується за допомогою тендерів через електронні торгівлі майданчики системи «ProZorro». На сьогодні електронні торгівлі майданчики системи «ProZorro» — це відкрита та ефективна сучасна система державних закупівель, яка може створювати, розміщувати та публікувати заявки в Інтернеті, обмінюватися інформацією та документами між учасниками торгів в електронній формі, а також здійснювати аналіз і громадський контроль. Відповідно до чинного законодавства державні закупівлі здійснюються відповідно до різних процедур: відкритих торгів, участі в обмежених торгах, конкурентного діалогу (винятки), переговорних процедур закупівель і спрощених закупівель. Наведено особливості здійснення публічних закупівель і структуровано алгоритм процесу відкритих торгів на електронному торговому майданчику системи «ProZorro». Проаналізовано динаміку публічних закупівель за 2016 — 2020 рр. Досліджено значення публічних закупівель бюджетної сфери при закупівлі електричної енергії та проаналізованого динаміку її закупівлі протягом 2016 — 2020 рр. Визначено проблеми, які виникають у замовників при закупівлі електричної енергії. Встановлено, що для того, щоб досягнути поставлених цілей, потрібно далі йти шляхом реформування нормативно-правових актів, які мають відповідати встановленим стандартам Європейського Союзу, контролювати їх виконання, унеможливити корупцію та зловживання у сфері публічних закупівель.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.713. Державне регулювання публічних закупівель в Україні в умовах реформ та інтеграційних процесів / О. І. Лайко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 35-40. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Розглянуто актуальні питання державного регулювання публічних закупівель в Україні в умовах реформ та інтеграційних процесів. Сформульовано концептуальні засади здійснення регулювання системи публічних закупівель з урахуванням вимог і викликів сучасних процесів реформ національної економіки та реалізації європейського вектора інтеграції. Систему публічних закупівель розглянуто як нову інституціональну одиницю в національній економіці і ринок збуту товарів і послуг державним установам і організаціям із залученням бюджетних коштів. Обґрунтовано значущість системи державних закупівель для економіки країни як середовища для фінансування та реалізації підприємницьких ініціатив, спрямованих на створення якісних товарів і послуг, яке характеризується обсягами, рівними 15 % ВВП. Мета роботи — визначення теоретико-концептуальних і прикладних засад провадження державного регулювання системи публічних закупівель в Україні в контексті ефективної реалізації цілей реформ і врахування впливу та викликів від активної участі національної економіки в міжнародному розподілі праці в ході провадження інтеграційних процесів з країнами ЄС. Визначено ключові напрями провадження державної політики щодо регулювання системи публічних закупівель, які включають в себе: стимулювання економічного розвитку підприємницького сектора та загального економічного зростання на засадах сталості та збалансованості; підтримку виробництва вітчизняних товарів і послуг з високою доданою вартістю; стимулювання виробництва товарів і послуг з використанням локальних ресурсів; стимулювання створення вітчизняними виробниками товарів і послуг коопераційних об'єднань з метою використання можливостей щодо розподілу праці для створення більш конкурентоспроможних продуктів; забезпечення формування економічного базису для розвитку територіально-господарських утворень у регіонах України. Для зазначених напрямів провадження державного регулювання системи публічних закупівель в Україні запропоновано відповідні заходи, реалізація яких, як очікується, сприяє зміцненню національної економіки і не суперечить положенням ратифікованих міжнародних угод.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.714. Удосконалення роботи управлінських механізмів при здійсненні заходів державного регулювання у сфері публічних закупівель / О. М. Сидоренко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 77-83. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто сучасні тенденції удосконалення державного регулювання системи публічних закупівель в Україні. Визначено, що одним із ключових елементів забезпечення належного рівня державного регулювання системи публічних закупівель у нашій державі є ефективна організація державного фінансового контролю в цій сфері. Основою забезпечення останньої є безперерйна робота відповідних механізмів державного управління. Мета роботи — розкриття сучасних аспектів державного регулювання системи публічних закупівель шляхом здійснення заходів державного фінансового контролю, виділення існуючих при цьому проблемних питань та розробка моделі оцінки ефективності заходів, які будуть здійснено в ході його вдосконалення з урахуванням особливостей сфери публічних закупівель в Україні. Встановлено пряму залежність між рівнем ефективності державного фінансового контролю у сфері публічних закупівель і рівнем ефективності державного регулювання цієї сфери. Визначено, що ключовими управлінськими механізмами, що використовуються при здійсненні державного фінансового контролю у сфері публічних закупівель, є організаційний, інформаційний і правовий. Саме від їх стану прямо залежить ефективність державного фінансового контролю в цій сфері. Встановлено, що кожен з вищеперелічених механізмів державного управління має ряд складних, взаємопов'язаних проблемних аспектів, які перешкоджають забезпеченню максимального рівня ефективності державного фінансового контролю у сфері публічних закупівель. З метою їх нейтралізації автором запропоновано до використання автоматну модель оцінки результативності усунення недоліків ключових управлінських механізмів, що використовуються при здійсненні заходів державного фінансового контролю у сфері публічних закупівель. Наведена модель надає змогу простежити вплив відповідних заходів у часі протягом як короткострокового, так і довгострокового періоду, є адаптованою до економічних і суспільно-політичних реалій України, враховує більшість економічних і соціальних ризиків у досліджуваній сфері.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.715. Features of electronic public procurement during COVID-19 / N. Yasynska, V. Romaniuk // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. — 2021. — № 1. — С. 37-41. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

На території України з 12 березня 2020 р. вперше було введено карантин задля запобігання поширенню на території країни коронавірусу COVID-19. Разом з цим з'явився новий вид закупівель — «Закупівля для запобігання пандемії COVID-19». У зоні ризику зараження коронавірусом знаходиться усе людство. Закупівля товарів захисту, медикаментів, дезінфікуючих засобів необхідна усім, але дана тема є недостатньо вивченою у нашій країні, хоча є досить актуальною у наш час. Розглянуто процедуру проведення таких закупівель, визначено структури, які контролюють замовників щодо правильності проведення спрощених процедур закупівлі. Проаналізовано кількість закупівель та суми, на які було укладено договори, кількість витрачених коштів кожною областю України та розподіл цих коштів на різні категорії товарів. Оскільки під час проведення даного виду закупівель виникають певні проблеми та помилки у замовників, то під час проведення дослідження їх було визначено та розглянуто методи їх вирішення.

Шифр НБУВ: Ж23244/екон. та підпр.

Див. також: 4.Х.934, 4.Ц.977

Економіка внутрішньої торгівлі. Економіка громадського харчування

4.У.716. Аналіз тенденцій розвитку сфери послуг в економіці України / С. Ю. Кучеренко, Л. Ю. Леваєва, Н. В. Припуга // Екон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 96-107. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Предмет дослідження — теоретичні, методичні та практичні аспекти розвитку сфери послуг в національній економіці. Мета роботи — виявлення особливостей та суперечностей розвитку сфери послуг в економіці України. Методологічною основою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, концептуальні положення сучасної економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем функціонування та розвитку сфери послуг. Використано методи індукції і дедукції, єдності історичного та логічного, порівняльного аналізу — при розкритті основних тенденцій та суперечностей розвитку сфери послуг, обґрунтуванні суті послуги, її специфічних ознак та класифікаційних характеристик. Визначено тенденції розвитку сфери послуг в економіці України. Інтенсивний розвиток сфери послуг України, розпочався лише з початком формування ринкових відносин. В економіці України існує стійка тенденція до перевищення загального внеску сфери

послуг у національній ВВП проти внеску сфери промислового виробництва та сільського господарства, а динаміка структури зайнятості населення України за видами економічної діяльності свідчить, що частка економічно активного населення, працюючого у сфері послуг, значно перевищує показники первинного та вторинного секторів із стійкою тенденцією до зростання. Обсяги капітальних інвестицій у сферу послуг переважають показники обох сфер матеріального виробництва. Постійне зростання проміжного споживання послуг як необхідних виробничих ресурсів. Основними галузями залучення інвестиційних ресурсів є капіталомісткі галузі, в свою чергу рівень інвестиційної активності в галузях знанневомістких послуг є загрозово низьким. Обсяги витрат на споживання послуг у загальній структурі витрат домогосподарств є незначними. Українська економічна система є експортноорієнтованою у сфері послуг та має позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу ними. Одержані у роботі висновки й результати доцільно використовувати у навчально-науковому процесі економічних факультетів університетів, у роботі підприємств сфери обслуговування. Висновки: індустріальна спеціалізація національної сфери послуг, орієнтація її на низько- та середньотехнологічні капіталомісткі галузі, низька частка витрат населення в галузях сфери послуг, тенденція до нехтування інтелектуальним розвитком індивіда, недостатня увага до інноваційного розвитку господарства надають можливість визначити сучасний стан та тенденції розвитку сфери послуг в Україні як квазіпостіндустріальний, за якого абсолютні числові індикатори вже досягнуто, а якісні показники розвитку залишаються на індустріальному рівні.

Шифр НБУВ: Ж73291

4.У.717. Аналіз туристичного попиту в Україні: сучасний стан і перспективи / О. В. Євтушенко, Г. І. Гапоненко, І. М. Шамара // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 152-160. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз туристичного потоку в Україні. Проаналізовано дослідження UNWTO, які свідчать, що в період до 2030 р. прогнозується збільшення туристичних прибуттів майже удвічі у порівнянні з 2010 р. Водночас спостерігається тенденція зростання зацікавленості українців у відпочинку за кордоном, незважаючи на ряд політичних та економічних причин. Зазначено, що кількість суб'єктів туристичної діяльності, що функціонують у Харківській обл., займають 6,2 % усієї кількості таких суб'єктів в Україні. Аналізуючи статистичні дані, зазначено, що з топ-10 країн, які вибирали українці для подорожі, 9 — це країни, орієнтовані на купальню-пляжний відпочинок, а також ті, що є лідерами пакетних турів туроператорів України. Перше місце посів Єгипет — як цілорічна туристична дестинація. На цю країну туроператори ставили чартерні програми весь рік, пропонуючи три основні курорти: Шарм-ель-Шейх, Хургада та Марса Алам. Друге місце посідає Туреччина — провідна країна для вибору відпочинку серед українців. Зазначено, що окрім традиційної Анталії, у Харківському регіоні набирають популярності такі курорти, як Даламан, Бодрум та Ізмір. Значно наростили обсяги Іспанія та ОАЕ, традиційно високий відсоток одержала і Греція. Після проведеного аналізу констатовано динаміку зростання кількості українців, що виїжджають за кордон. Цьому сприяє такі фактори, як введення безвізового режиму та прихід на український ринок лоукост-авіакомпаній. Для розвитку внутрішнього туризму позитивним моментом є відкриття прямого авіасполучення між містами України. Так, введення сезонних регіональних маршрутів, наприклад Харків — Одеса або Харків — Львів надає змогу генерувати потік внутрішніх туристів до головних туристичних дестинацій країни, а українці одержують можливість подорожувати Україною швидко та за вигідними цінами.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.718. Використання чат-боту як елементу цифровізації в сегменті HoReCa / В. В. Костинець // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 12. — С. 57-62. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Досліджено аналіз особливості використання чат-боту як новітньої інформаційної технології в сегменті HoReCa. Проведено групування сервісів, які допомагають оптимізувати діяльність ресторану. У процесі дослідження підтверджено, що застосування новітніх інформаційних технологій, зокрема, чат-ботів, надасть можливість залучити більше відвідувачів в заклади ресторанного господарства. Запропоновано оптимальний чат-бот, який має бути реалізований за допомогою стека ряду технологій, визначених у дослідженні.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.719. Інвестиції у розвиток цифрової інфраструктури сфери послуг: вітчизняний та зарубіжний досвід / В. В. Сержанов // Актуал. проблеми економіки. — 2021. — № 1. — С. 42-49. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

Досліджено інвестиції у розвиток цифрової інфраструктури сфери послуг. Виявлено тенденції інвестиційної політики України, які характеризуються зростанням кількості інвестиційних угод. Встановлено, що дієвим механізмом інвестиційної політики є державно-приватне партнерство. Розкрито теоретичні основи державної інвестиційної політики та її спрямованості на зростан-

ня національної економіки, що залежить від конкретних економічних, політичних, географічних та інших умов в державі. Зроблено висновок, що основна мета державної інвестиційної політики на макrorівні полягає у необхідності забезпечення економічного зростання національної економіки, для чого необхідним є забезпечення реалізації стратегічних цілей створення економічних, правових, організаційних умов і цілісної системи державної та громадської підтримки на всіх рівнях для ефективного розвитку національної економіки. Встановлено, що існуюча конкуренція на ринку товарів і послуг, капіталів, технологій і робочої сили є загальносвітовою тенденцією розвитку національних економічних систем. До цього переліку додається глобальна конкуренція в управлінні, в розвитку потенціалу, в стимулюванні інновацій. Загалом урахування загальносвітових тенденцій і формування конкурентних переваг необхідне для підтримки належного рівня конкурентоспроможності національної економіки.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.720. Комбінаторика методологій визначення ефективності оцінки туристичного потенціалу / А. В. Огієнко // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 2. — С. 90-94. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Акцентовано увагу на те, що при проведенні аналізу ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу, як правило, враховуються далеко не всі важливі структурні складові й особливості їх прояву та відтворення. Це призводить до неповної та неточної кількісної та якісної діагностики, аналізу та моделювання й вимагає поглиблених розробок. Мета дослідження — обґрунтування процесу визначення структури методичного підходу до оцінки ефективності використання туристичного потенціалу регіону. Реалізація поставленої мети досягається шляхом вирішення таких завдань: поетапність процесів визначення ефективності туристичного потенціалу, формалізація процесу та побудова алгоритму визначення ефективності використання туристично-рекреаційних об'єктів і територій. Зважаючи на розглянуті дослідження, авторами запропоновано здійснювати визначення ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу у три етапи: підготовчий етап ідентифікації та моніторингу; етап впорядкування даних та фактичної оцінки; етап аналізу результатів, одержання висновків та їх подальша інтерпретація. Запропонована комплексна методика дослідження ефективності туристично-рекреаційного потенціалу регіону, яка базується на послідовному поєднанні різних методичних підходів, інструментів та прийомів, надає змогу формалізувати даний процес та побудувати алгоритм визначення ефективності використання туристично-рекреаційних об'єктів і територій. Висновки: запропоновано здійснювати визначення ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу у три етапи: підготовчий етап ідентифікації та моніторингу; етап впорядкування даних та фактичної оцінки; етап аналізу результатів. На основі існуючих підходів запропоновано алгоритм комплексного дослідження ефективності використання туристично-рекреаційних об'єктів і територій.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.721. Маркетинговий інструментарій формування прогнозної моделі ціноутворення на ринку послуг України за умов інтеграційних процесів цифровізації економіки / Д. В. Солоха // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 12. — С. 63-71. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто концептуальні засади маркетингового ціноутворення як впливового важеля впливу на ефективне функціонування та розвиток ринку послуг на теренах України за умов поглиблення інтеграційних процесів цифровізації економіки. Досліджено теоретико-практичні підходи формування прогнозних моделей розвитку ринкового середовища на засадах впровадження інструментарію маркетингу в довгостроковій пролонгованій перспективі.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.722. Маркетинговий інструментарій формування прогнозної моделі ціноутворення на ринку послуг України за умов інтеграційних процесів цифровізації економіки / Д. В. Солоха, Т. В. Серкутан // Актуал. проблеми економіки. — 2021. — № 1. — С. 50-60. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Розглянуто концептуальні засади маркетингового ціноутворення як впливового важеля впливу на ефективне функціонування та розвиток ринку послуг на теренах України за умов поглиблення інтеграційних процесів цифровізації економіки. Досліджено теоретико-практичні підходи формування прогнозних моделей розвитку ринкового середовища на засадах впровадження інструментарію маркетингу в довгостроковій пролонгованій перспективі.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.723. Маркетингові технології сегментації споживачів курортно-рекреаційної послуги / Н. Ведмідь, М. Бойко, Л. Романчук // Вісн. Київ. нац. торг.-екоп. ун-ту. — 2021. — № 4. — С. 91-100. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Проаналізовано масив основних ознак сегментів споживачів курортно-рекреаційної послуги та запропоновано удосконалення моделі «VALS» як маркетингової технології. Визначено сегменти споживачів курортно-рекреаційної послуги з урахуванням

взаємодії в інформаційному середовищі. Запропоновано напрями створення іммерсивного середовища курортно-рекреаційного підприємства.

Шифр НБУВ: Ж16143

4.У.724. Особливості розвитку ринку готельних послуг в Україні / В. В. Костинець, Ю. В. Костинець // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 15-20. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Досліджено особливості розвитку ринку готельних послуг в Україні. Розкрито питання впливу історичних особливостей розвитку ринку готельних послуг в Україні на сучасні тенденції в аспекті сьогоденних вимог споживачів, які останні висувають до закладів розміщення. Визначено основні вимоги сучасного споживача до сфери гостинності.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.725. Особливості розробки сучасної маркетингової стратегії туристичної дестинації через соціальні мережі / В. О. Гур'єв, В. В. Дикань // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 260-266. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Проведено аналіз сучасних тенденцій розробки маркетингової стратегії за допомогою соціальних мереж, докладно описано теоретичні аспекти розробки сучасних маркетингових стратегій для туристичної дестинації. Враховуючи те, що розвиток суспільства диктує вимоги до розвитку ринку та суб'єктів, які на ньому господарюють, зазначено, що процес розробки сучасної маркетингової стратегії вимагає нових підходів до управління суб'єктами господарювання та розвитку адаптивного плану дій, який буде забезпечувати їх успішну реалізацію. Зокрема, йдеться про стратегії маркетингової діяльності, які розробляються та впроваджуються в життя відповідно до загальної стратегії управління суб'єктом господарювання. За умов нинішньої пандемії сучасна маркетингова стратегія є однією із основних складових успішного функціонування підприємства чи організації. Розглянуто останні тенденції маркетингу через соціальні мережі. На основі аналізу сучасних соціальних мереж і теоретичної інформації запропоновано маркетингову стратегію для туристичної дестинації. Зроблено висновок, що за сьогоденних умов доцільно розвивати внутрішній туризм і для повноцінного функціонування туристичної галузі у кризовий час. Основними майданчиками для просування туристичної дестинації обрано Facebook та Instagram, оскільки ці мережі наразі налічують найбільшу кількість потенційних клієнтів в Україні. Розроблено поетапний план упровадження маркетингової стратегії. Також, на основі аналізу даних, обрано інструмент просування через соціальні мережі — таргетовану рекламу, яка надає можливість знайти потенційних клієнтів і реалізувати маркетингову стратегію з головним КРІ — більше потенційних клієнтів за менші витрати.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.726. Особливості управління якістю санаторно-курортних послуг / М. В. Тонкошкур, А. А. Рябев, С. В. Кравцова // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємство. — 2021. — № 1. — С. 86-93. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Досліджено питання сучасних аспектів функціонування санаторно-курортної галузі у Харківській обл. Розкрито наявні проблеми системи управління якістю послуг. Мета роботи — визначення сучасного стану та тенденцій розвитку санаторно-курортного комплексу Харківської обл. та висвітлення питання розроблення ефективного механізму управління якістю послуг. Визначено, що практика функціонування санаторно-курортних закладів України показує, що за якістю послуг вони не можуть конкурувати з представниками світового ринку. Успішній інтеграції цієї галузі в європейський та світовий простори посприє лише удосконалення та приведення національного курортного господарства у відповідність до конкурентних вимог сучасності. Проведено дослідження з метою виявлення переваг споживачів санаторно-курортного комплексу «Бермінводи» й оцінки якості послуг, що надаються санаторієм, а також запропоновано рекомендації та механізми щодо поліпшення якості сервісу санаторно-курортного комплексу. Це дослідження проведено за допомогою методики SERVQUAL. Висновок: виявлено необхідність проведення аудиту сервісних послуг. У сучасних соціально-економічних умовах переваги мають ті підприємства санаторно-курортної сфери, які мають широкий асортимент оздоровчих програм і високу якість пропонованих сервісних та оздоровчих послуг, а також стабільну внутрішню інноваційну сервісну систему.

Шифр НБУВ: Ж23244/економ. та підпр.

4.У.727. Пріоритетні напрями забезпечення сталого розвитку туризму України в умовах пандемії / Г. І. Гапоненко, О. В. Євтушенко, І. М. Шамара // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 227-235. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Вирішено проблеми, що відбуваються з туристичною сферою в період пандемії. Мета роботи — науково-теоретичне обґрунтування перспектив сталого розвитку туризму України в умовах пандемії. Досягнення зазначеної мети зумовило необхідність вирішення таких завдань: встановити проблеми сталого розвитку туризму під час пандемії; розглянути напрями забезпечення сталого розвитку туризму; запропонувати вдосконалену концепцію сталого розвитку туризму України в період пандемії. Системний аналіз — метод, який являє собою послідовність дій по встанов-

ленню структурних зв'язків між різними елементами досліджуваної системи. Синтез — процес об'єднання окремих речей і понять в одне ціле. Індукція — метод дослідження, при якому загальний висновок будується на основі окремих елементів. Порівняння — за допомогою якого встановлюються схожість і відмінність об'єктів і явищ за суттєвими ознаками. Для ефективного управління сталим розвитком туризму в умовах пандемії, на думку авторів, необхідне співробітництво органів державної та місцевої влади, туристичних підприємств і суб'єктів туристичної інфраструктури. Такий механізм управління сталим розвитком туризму наведено у вигляді схеми. Виходячи з концепції сталого розвитку в роботі запропоновано напрями стратегії сталого розвитку туризму в період пандемії. Основою запропонованої програми є не просто стратегія виживання, а її випередження у зв'язку з майбутніми суттєвими змінами споживчих переваг. Успіх запропонованих напрямів буде позитивно впливати на зміну соціальної структури суспільства, надасть змогу зупинити процеси зростання соціальної напруженості та дестабілізації суспільної системи, сформує сприятливі умови для підвищення мобільності населення всередині країни.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.728. Пріоритетні напрями підвищення інвестиційної привабливості туристичного регіону (на прикладі Дрогобицького району) / І. В. Ангелко // Укр. соціум. — 2020. — № 2. — С. 138-151. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Охарактеризовано особливості визначення інвестиційної привабливості регіонів криз призи факторів впливу. Доведено, що на інвестиційну привабливість регіонів впливають фактори національного та регіонального рівнів, серед яких вагомим місцем посідає туризм. З позиції розвитку туризму для підвищення рівня інвестування конкретного регіону важливе значення має оцінка його туристичної привабливості: наявність туристичних ресурсів, сучасної розвинутої матеріально-технічної бази туризму, доступної та достатньої інформації про регіон, яка відповідає потребам туристів і забезпечує досягнення максимального соціально-економічного ефекту. Виявлено, що за допомогою оцінки конкретного компонента туристичної привабливості регіону приймається рішення щодо залучення певного обсягу інвестиційних ресурсів (як внутрішніх, так і зовнішніх (іноземних)) для розвитку цієї галузі. На основі класифікації чинників впливу на інвестиційну привабливість туристичного регіону з позиції його соціально-економічного розвитку, інвестиційної діяльності та стану туристичної інфраструктури запропоновано пріоритетні напрями підвищення інвестиційної привабливості Дрогобицького р-ну, як туристичного регіону. Серед пріоритетних напрямів підвищення інвестиційної привабливості Дрогобицького р-ну визначено низку заходів щодо проведення ліберальної адміністративної та податкової політики місцевими органами влади, а також здійснення регіонального брендингу — одного з найдєвіших інструментів маркетингу території, що надає змогу виробити сталу стратегію розвитку регіону, метою якого є створення конкурентоспроможності регіону, позиціонування туристичного продукту в Україні та за кордоном, формування позитивного іміджу регіону. Узагалом, що позитивного ефекту від реалізації запропонованих напрямів підвищення інвестиційної привабливості туристичного регіону можна досягти лише за комплексного їх використання з урахуванням змін ринкового середовища.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.У.729. Розвиток бізнес-процесів у санаторно-курортній сфері / Н. М. Влащенко, А. А. Рябев, М. В. Тонкошкур // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 169-175. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета роботи — розробка концептуальної моделі поступового переходу підприємств санаторно-курортного комплексу (СКК) на госпрозрахункові принципи ведення бізнесу, а також пропозицій і практичних рекомендацій щодо розробки стратегічних завдань їх розвитку. Проаналізовано санаторно-курортну установу як підприємство, яке здійснює перехід на ринкові умови господарювання та мусить впроваджувати госпрозрахункові механізми у процесі надання послуг з оздоровлення. Визначено пріоритетні бізнес-завдання санаторно-курортних підприємств, охарактеризовано їх поточну бізнес-політику. Проаналізовано вітчизняний і закордонний досвід організації комерційної складової рекреаційних підприємств. Виявлено причини гальмування бізнес-процесів вітчизняних санаторно-курортних підприємств, а саме: недоліки в державному секторі управління СКК, але, більшою мірою, — недостатня готовність самих підприємств до роботи в умовах ринку (повільна переорієнтація на «інноваційне мислення» та підприємництво, відсутність досвіду ведення бізнесу, недоліки інформаційного забезпечення тощо). Розроблено структурну модель формування бізнес-стратегії розвитку підприємств санаторно-курортного комплексу, яка відображає перехід санаторно-курортного комплексу на нову економічну модель господарювання та містить такі основні блоки, як інноваційне мислення, підприємництво, активізаційні механізми, організація бізнесу. Розроблено та запропоновано рекомендації щодо активізації комерційної діяльності в досліджуваній сфері.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.730. Теоретико-методичні аспекти управління балансом інтересів виробників і споживачів рекреаційних послуг в Україні / Л. В. Оболенцева, О. О. Вороніна // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 330-336. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Проведено дослідження теоретико-методичних аспектів управління балансом інтересів виробників і споживачів рекреаційних послуг у регіонах України. Зазначено, що розвиток рекреаційно-туристичної сфери для багатьох країн є сьогодні вельми важливим завданням, оскільки туристична індустрія для них є одним із основних джерел одержання доходів до бюджету. Україна, яка розташована в центрі Європи на перехресті транспортних шляхів і має для поступального розвитку своєї рекреаційної сфери сприятливі природно-кліматичні умови, значний історико-культурний потенціал, необхідні людські та матеріальні ресурси, значно відстає від більшості європейських країн за рівнем розвитку рекреаційно-туристичних послуг. Визначено фактори впливу на ціну та якість туристичної послуги. Встановлено, що управління балансом інтересів між виробником туристичних послуг (туроператором) і рекреаційними потребами населення має здійснюватися, виходячи із сукупності властивостей і характеристик продукції або послуги, що надають їм можливість задовольняти зумовлені або передбачувані потреби споживачів. У результаті проведеного дослідження зроблено висновок, що на баланс інтересів між туроператором і рекреаційними потребами населення впливають ціна та якість турпакета. Для формування ціни та належної якості проаналізовано фактори впливу на них. Визначено, що найбільш впливовим фактором є: теорія поведінки споживача. На формування ціни турпакета впливають витрати туроператора, які значною мірою залежать від контрагентів. Для збільшення балансу інтересів необхідно краще вивчати туристичний попит і пропонувати різноманітні послуги за диверсифікованими цінами. Управління балансом інтересів виробників і споживачів рекреаційних послуг в Україні має базуватися на розумінні, що туристичний продукт — специфічний продукт, і визначення якості значною мірою залежить від факторів впливу: мінливості якості, сезонності тощо.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.731. Теоретико-методологічні аспекти розуміння поняття стратегії розвитку підприємств туристичної інфраструктури / Ю. В. Фісун // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 6. — С. 101-106. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Досліджено термінологічні аспекти поняття стратегії розвитку підприємств; визначено основні передумови формування ефективною стратегії розвитку підприємств туристичної інфраструктури; наведено структурно-логічні схеми щодо формування стратегії розвитку підприємств туристичної інфраструктури та обґрунтовано науково-методичний підхід щодо послідовності стратегічного управління розвитком означених підприємств.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.732. Теоретичні основи дослідження готельного господарства / І. О. Панова, А. В. Тимошук // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 235-240. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Мета роботи — характеристика теоретичних основ дослідження готельного господарства. Завдання: визначення суті готельного господарства та висвітлення нормативно-правового регулювання готельного господарства. Сьогодні індустрія туризму є однією з провідних галузей господарства багатьох держав світу, яка забезпечує значні надходження до бюджету держав переважно за рахунок іноземних туристів. На її розвиток впливає низка чинників, зокрема: соціальні, економічні, культурні, політичні, природно-ресурсні, історичні, науково-технічний прогрес тощо. Готельне господарство, як складова туристичного бізнесу, має велике значення і для економіки України. Головною метою готельної індустрії є надання послуг з тимчасового розміщення внутрішніх і закордонних туристів, що сприяє формуванню ринкового механізму господарювання, надходженню коштів до бюджету, створенню додаткових робочих місць і підвищенню рівня життя населення держави. Усе це свідчить про важливість вивчення загальних і особливих властивостей готельного господарства. Правове регулювання відіграє важливу роль не лише у готельному бізнесі, а й взагалі для в усій туристичній галузі. Правове поле, де функціонують підприємства індустрії гостинності, регулюється основними документами, зокрема: міжнародними конвенціями, законами, наказами та декретами, державними стандартами України тощо. Нормативно-правове регулювання забезпечує функціонування готельної індустрії та сприяє його розвитку на території України. Важливою також є державна підтримка готельного господарства, яка спрямована на стимулювання пріоритетних напрямків розвитку готельного бізнесу, дотримання державних стандартів і координацію туристичного обслуговування.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.733. Areas of concern of the tourism activities implementation / V. Boiko, A. Myroshnychenko, A. Kolodiazna // Економіка і регіон. — 2020. — № 4. — С. 95-100. — Бібліогр.: 14 назв. — англ.

Досліджено сучасний стан вітчизняної туристичної галузі. Проаналізовано основні проблеми, що стримують розвиток ту-

ристичної індустрії та потребують подальшого розв'язання. Розглянуто діючі нормативно-правові акти, які врегульовують питання у сфері туризму й акцентовано увагу на відсутності взаємозв'язку між нормативною врегульованістю галузі та частково доходів від надання туристичних послуг у ВВП країни. Визначено, що подальша реорганізація й розвиток туризму в нашій державі не є можливим без активної підтримки і прямого втручання держави. Запропоновано заходи, реалізація яких допоможе гармонізувати національні стандарти у сфері туризму та курортів з міжнародними стандартами й сприятиме підвищенню якості національного туристичного продукту. Доведено, що розвиток туристичної галузі безпосередньо залежить від посилення державного регулювання туристської діяльності не лише на загальнонаціональному рівні, а й на регіональному, тим паче, що система управління сферою туризму на регіональному та місцевому рівнях в умовах децентралізації влади в Україні далека від досконалості. Акцентовано увагу на необхідності імплементації законодавства ЄС у сфері туризму й курортів, що сприяє вдосконаленню законодавства про туризм. Розроблено рекомендації щодо впровадження механізмів розвитку туризму країни.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.734. Assessment of the competitiveness of the tourist enterprise in the modern conditions / V. M. Shapoval, T. V. Herasymenko, L. I. Yurchyshyna // Економіка і регіон. — 2020. — № 4. — С. 35-42. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Розглянуто й виділено проблеми конкурентоспроможності туристичного підприємства як окремого предмета дослідження. Виявлено, що стратегічні зміни останнього часу, які виступають запорукою створення майбутніх конкурентних переваг є результатом забезпечення тривалого розвитку туристичного підприємства у відповідних конкурентних умовах господарювання. Теоретичною й методологічною основою дослідження є наукові розробки вітчизняних і закордонних учених, пов'язані з конкурентоспроможністю як пріоритетним економічним чинником сталого розвитку та функціонування туристичного підприємства в мінливому зовнішньому середовищі, матеріали спеціалізованих наукових конференцій і симпозіумів. Показано, що найгострішою проблемою оцінювання рівня конкурентоспроможності туристичного підприємства виступає дефіцит інформації про конкурентів, що призводить до неповноти аналізу, використання суб'єктивних балових оцінок, високих фінансових та часових витрат на проведення дослідження рівня конкурентоспроможності. Проаналізовано основні конкурентні стратегії підприємства, які надають змогу виграєти у боротьбі з конкурентами. Зроблено акцент на необхідності розроблення етапів системності дослідження конкурентоспроможності підприємств туристичної галузі, що надасть змогу охарактеризувати рівень їх конкурентоспроможності навіть за умов дефіциту інформації. Одержані результати дослідження є основою для наукового обґрунтування процесу управління конкурентоспроможністю туристичних послуг (товару), що виступає однією з підцілей управління конкурентоспроможністю підприємства і має йому підпорядковуватися.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.735. Features of management and modeling of business processes of tourist enterprises / N. Bakalo, V. Gryshko, O. Sushchenko // Економіка і регіон. — 2020. — № 4. — С. 54-61. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

Розглянуто головні бізнес-процеси туристичного підприємства, спрямовані на створення туристичного продукту. Проаналізовано поняття «управління» та «бізнес-процес». З'ясовано, як відбувається реалізація основних бізнес-процесів туристичного підприємства. Визначено суть бізнес-процесу туристичного підприємства й виокремлено його властивості. Вивчено метод SADT (Structured Analysis and Design Technique), що є сукупністю параметрів, призначених для опису функціональної моделі бізнес-процесу, тобто опису основних операцій та їх взаємозв'язку. Доведено доцільність застосування такого методу для побудови бізнес-моделі туристичного підприємства, яка виявляється у можливості деталізації окремих бізнес-функцій, оскільки цей принцип забезпечує впорядкованість виконання окремих операцій і попереджує їх хаотичність. Сформульовано перелік бізнес-процесів, притаманних туристичному підприємству, що відображають його особливості й вирізняють із сукупності підприємств інших сфер. Визначено, що переважна частина бізнес-процесів туристичного підприємства зосереджується на пошуку постачальників туристичних послуг (заклади розміщення, транспортні компанії) та процеси формування туристичного продукту (розроблення турів). Розглянуто й сформовано бізнес-модель, яку розподілили на чотири основні рівні. Для моделювання бізнес-процесів визначено кілька методів, основою котрих є структурний та об'єктивно орієнтований підхід до моделювання. Важливого значення для забезпечення ефективності бізнес-процесу при його моделюванні набуває розподіл обов'язків між виконавцями й злагодженість їх реалізації, оскільки кінцевий результат залежить від якості виконання обов'язків окремими виконавцями. Структуровано бізнес-процеси реалізації туристичного продукту.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.736. Justification the choice of corporate social responsibility strategy development for the tourist enterprises

/ І. Kubareva, О. Maliarchuk, N. Pohuda // Економіка і регіон. — 2020. — № 3. — С. 63-69. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

Досліджено суть соціально відповідального бізнесу та його значення для стратегічного розвитку підприємств. Мета дослідження — класифікація основних стратегій розвитку корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) і обґрунтування вибору стратегій КСВ туристичними підприємствами. Зазначено, що КСВ включає питання бізнесу, екології та соціальної сфери, оскільки вони мають прямий та значний вплив на компанію, її працівників і стратегічних партнерів. Визначено, що основними принципами КСВ є добровільність, надійність та своєчасність, створення цінностей для всіх рівнів корпоративного середовища. Запропоновано класифікацію стратегій розвитку КСВ на основі чотирьох функцій менеджменту за концепцією І. Адіеса. Визначено особливості формування стратегій розвитку КСВ підприємств на основі ідентифікованих напрямів її забезпечення. Обґрунтовано систему метрик щодо оцінювання розвитку КСВ із застосуванням інструментарію концепції збалансованої системи показників і теорії стейкхолдерів. Побудовано карту стратегічних груп основних туристичних операторів України із врахуванням індикаторів кожної груп стейкхолдерів корпоративної соціальної відповідальності (споживачі, інвестори, працівники, суспільство). Установлено, що запропонована система показників для оцінювання рівня КСВ потребує адаптації до конкретного туристичного підприємства. Побудовано стратегічний профіль туристичних підприємств, який надає змогу порівняти рівень розвитку КСВ туристичних операторів та визначити стратегічні напрями її посилення. Обґрунтовано вибір відповідних стратегій розвитку корпоративної соціальної відповідальності, й рекомендованими стратегіями для впровадження туристичними підприємствами є симбіоз комунікативних та орієнтованих на проект стратегій управління взаємовідносинами з клієнтами, підвищення розпізнаваності бренду й ділової репутації.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.737. Management of consumers behavior of hospitality services / М. Kulyk, К. Kompanets, О. Avdan // Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. — 2021. — № 4. — С. 101-109. — Бібліогр.: 12 назв. — англ.

В умовах кризи, спричиненої пандемією COVID-19, найбільш постраждав сектор гостинності, що підвищує рівень конкурентної боротьби. Пандемія змінила типових споживачів, і тому управління поведінкою споживачів стало досить складним. Це вимагає теоретичної підготовки та формування методів оцінки рівня задоволеності в сучасних пандемічних умовах. Мета дослідження — формування інноваційного методу визначення рівня задоволеності споживачів підприємств гостинності та типів споживачів, які еволюціонували в контексті пандемії COVID-19. Інформаційною базою дослідження є публікації вітчизняних вчених з проблем, обговорених у дослідженні стосовно поведінки споживачів у контексті пандемії COVID-19. Використано методи систематизації, аналізу та синтезу, графічні, табличні та ін. Визначено основні детермінанти, що змінили поведінку споживачів в умовах викликів карантинних обмежень. На підставі цього розроблено інноваційний метод оцінки рівня задоволеності споживачів. Для реалізації методу запропоновано додаткові параметри кількісної оцінки лояльності гостя готелю та розроблено універсальну математичну модель загального рівня задоволеності споживачів. Висновки: оцінка рівня задоволеності клієнтів є важливим детермінантом для визначення напрямів комерційних взаємовідносин з різними типами споживачів. Запропонований інтерактивний метод виявлення рівня лояльності клієнтів допоможе підприємствам гостинності у постковідних умовах посилити конкурентні позиції і вийти з кризи.

Шифр НБУВ: Ж16143

4.У.738. Pragmatic aspects of euphemisms in tourism management / О. V. Navryliuk, L. V. Pivnova, T. M. Mishchenko // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 11. — С. 117-121. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

Висвітлено питання, пов'язані з функціонуванням евфемізмів у туристичному менеджменті. Окреслено фактори, що зумовлюють поновлення евфемістичного простору новими одиницями. Акцентовано увагу на застосуванні евфемізмів фахівцями сфери обслуговування, як одиниць вторинної номінації з відносно позитивною конотацією, що сприяє пом'якшенню та ефективності професійної комунікації.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.739. Recreational tourism: product portfolio diversification / Т. Tkachenko, О. Hladkyi, V. Zhuchenko // Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. — 2021. — № 4. — С. 81-90. — Бібліогр.: 9 назв. — англ.

Актуальність дослідження диверсифікації асортименту послуг туристичного продукту дуже висока. Через необхідність постійної підтримки інтересу споживача вона є пріоритетом для стійкого розвитку туристичних дестинацій та збереження їх позицій на ринку. Мета роботи — дослідження суті рекреаційного туризму, класифікації рекреаційних ресурсів, їх впливу на розвиток туризму, диверсифікації асортименту послуг рекреаційного туризму на прикладі різних курортів, розташованих в Одеській

обл. України. Основні методи дослідження: науково-діалектичний, описового аналізу, літературно-довідкового аналізу, аналітичний, а також наукового синтезу. Розкрито теоретичні основи диверсифікації асортименту послуг. Досліджено суть рекреаційного туризму як об'єкта наукових досліджень, концептуальні особливості рекреаційних та туристичних ресурсів. Розкрито суть рекреаційно-туристичних ресурсів. Запропоновано їх розподіл на різні частини. Обґрунтовано ключові оздоровчі властивості рекреаційно-туристичних ресурсів. Виділено основні групи розподілу туристичних ресурсів відповідно до географічного простору. Розглянуто потенційні переваги та недоліки диверсифікацію асортименту послуг та маркетингові процеси рекреаційного туризму на прикладі клінічного санаторію «Куряльник» та курортного об'єднання «Перлина Чорномор'я», розташованих в Одеській обл. України. Висновки: диверсифікація асортименту послуг рекреаційного туризму може допомогти туристичним дестинаціям розвивати партнерські відносини, що сприяють збільшенню їх гнучкості та конкурентоспроможності. Для цього необхідно поєднувати нові та існуючі рекреаційні ресурси і туристичні атракції; скористатися привабливими факторами місцевої історико-культурної спадщини та розвивати їх як унікальний туристичний продукт з урахуванням потреб місцевої громади. Диверсифікація асортименту послуг туристичного продукту є корисною стратегією для подолання сезонних ефектів, хоча може посилити концепцію диверсифікації товарних ринків.

Шифр НБУВ: Ж16143

4.У.740. The use of strategic marketing tools for territories to develop the domestic tourism resource potential / О. Sushchenko, N. Dekhtyar, I. Chernysh // Економіка і регіон. — 2020. — № 4. — С. 28-34. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Мета роботи — дослідження особливостей та формування підходу до використання інструментів стратегічного маркетингу території для розвитку ресурсного потенціалу внутрішнього туризму України. Визначено, що розвиток та популяризація внутрішнього туризму підвищує конкурентоспроможність туристичного сектора країни не лише на внутрішньому ринку, але й на міжнародному. Зазначено, що в країнах із високою часткою внутрішнього туризму пожвавлення й відновлення туристичного ринку після катастрофічного впливу пандемії COVID-19 відбувається раніше. Показано, що розвиток ресурсного потенціалу внутрішнього туризму визначається туристичним продуктом, туристичною інфраструктурою території, її промоцією, брендом туристичної дестинації. Це потребує використання інноваційного інструментарію стратегічного маркетингу та відповідного маркетингового забезпечення. Визначено складові стратегічного маркетингу територій. Запропоновано використання «портфельної» стратегії в територіальному маркетингу. Обґрунтовано необхідність досконалого вивчення ринку в контексті розвитку ресурсного потенціалу внутрішнього туризму, що визначить суть маркетингу територій і надасть змогу досягти привабливості туристичної дестинації. Надано загальний інструментарій територіального маркетингу. Обґрунтовано, що Харківський регіон має значний ресурсний потенціал для розвитку внутрішнього туризму. Харків має величезний науковий потенціал, культурну спадщину та інвестиційну привабливість. Запропоновано для формування позитивного іміджу Харкова як туристичної дестинації реалізувати стратегію іміджевого маркетингу на основі формування відповідної комунікаційної політики й інформаційних потоків. Визначено конкурентні переваги Харкова як привабливої туристичної дестинації, перспективного центру виставкової та конгресної діяльності.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.У.310, 4.У.320

Економіка внутрішньої торгівлі

4.У.741. Аналіз маркетингових заходів торговельної мережі методами Text Mining / С. В. Грибков, Р. Р. Ханбабаєв, О. В. Харкянен // Харч. пром-сть. — 2020. — № 28. — С. 149-157. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Досліджено та проаналізовано методи Data Mining для формування й оцінки маркетингових заходів торговельної мережі. Увагу приділено аналізу технології Text Mining. Це інструментарій, розроблений на основі базових технологій Data Mining у поєднанні зі статистичним і лінгвістичним аналізами, методами штучного інтелекту, який надає змогу здійснювати пошук тенденцій, шаблонів і взаємозв'язків у неструктурованих текстах для прийняття управлінських рішень. Наведено приклад реалізації моделей Text Mining у компонентному програмному пакеті Orange з використанням Twitter API. Робочі моделі для практичної реалізації завдань торговельної мережі сформовано на основі набору віджетів Orange. Результат дослідження візуалізовано у вигляді діаграм і хмар зі слів, які зручно переглядати й аналізувати.

Шифр НБУВ: Ж29432

4.У.742. Інноваційний розвиток сфери торгівлі / Г. Й. Лучко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 41-47. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження інноваційної активності світових і вітчизняних компаній у сфері торгівлі; визначення глобальних тенденцій інноваційного розвитку торговельних компаній в умовах пандемії коронавірусу; розроблення рекомендацій щодо подальшого розвитку та підвищення рівня інноваційності вітчизняними компаніями сфери торгівлі з урахуванням світових трендів. Розглянуто та проаналізовано останні дані щодо позицій України в рейтингах конкурентоспроможності та інноваційної активності. Досліджено особливості інноваційного розвитку світових і вітчизняних компаній у сфері торгівлі. Аналізування діяльності в умовах пандемії COVID-19 найбільш успішних світових компаній у сфері торгівлі та компаній — інноваційних лідерів серед ритейлерів надало змогу визначити основні напрямки інноваційного розвитку у світі. Також визначено, що компанії, які прагнуть стати найсильнішими в інноваціях, з урахуванням ситуації, спричиненої спалахом COVID-19, найбільше віддають перевагу передовій аналітиці, цифровому дизайну та технологічним платформам. Проаналізовано сучасний стан і визначено основні тенденції інноваційного розвитку вітчизняних суб'єктів господарювання у сфері торгівлі. В умовах кризи, пов'язаної зі спалахом коронавірусу, втриматись на ринку зможуть лише ті компанії, що здатні створити стійкі конкурентні переваги. Торговельним компаніям необхідно зосередитись на тому, щоб бути відкритими до інновацій та цифрових перетворень і відповідним чином змінювати існуючі бізнес-моделі на більш стійкі. Розроблено рекомендації для подальшого розвитку та підвищення рівня інноваційності вітчизняними суб'єктами господарювання сфери торгівлі з урахуванням світових трендів.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.743. Особливості організаційної культури підприємств у сфері готельних послуг / О. В. Харчишина, Н. В. Трушкіна // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 309-319. — Бібліогр.: 46 назв. — укр.

Успішний розвиток організаційної культури сприяє підвищенню ефективності фінансово-економічної діяльності підприємств у сфері готельного бізнесу, рівню конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості. Тому в сучасних умовах функціонування підприємств усе більшої актуальності набувають проблеми трансформації їх організаційної культури. Мета роботи — емпіричне дослідження особливостей організаційної культури підприємств з надання готельних послуг в Україні. Використано такі загальнонаукові методи дослідження: аналіз і синтез, експертне опитування, узагальнення, систематизація, структурно-логічний. Викладено результати проведеного експертного опитування з метою виявлення сучасних проблем, бар'єрів, особливостей, тенденцій та шляхів розвитку організаційної культури підприємств у сфері готельних послуг в Україні. Використано оцінку ефективності розвитку організаційної культури підприємств. Розрахунки свідчать, що обстежені підприємства з надання готельних послуг мають середній рівень розвитку організаційної культури (0,664), оскільки значення інтегрального показника знаходиться в межах 0,5 — 0,75. Встановлено, що основу організаційної культури українських підприємств у сфері готельного бізнесу формують такі ключові принципи, як лідерство керівництва, застосування клієнтоорієнтованого підходу, залучення й заохочення персоналу, впровадження цифрових технологій та інформаційних систем.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.744. Політика комунікацій в управлінні доходами / О. М. Кубецька, Т. М. Остапенко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 247-253. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Розглянуто питання ролі реклами як одного з найефективніших засобів просування товару на ринок; досліджено основні види Інтернет-реклами, визначено їх особливості. Мета роботи — розробка практичних рекомендацій для торговельних підприємств щодо збільшення кількості клієнтів та комерційного доходу завдяки формуванню політики комунікацій, яка орієнтована на негайний дохід і передбачає поєднання традиційних і нових комунікаційних підходів чи технологій. В динаміці за 2017 — 2019 рр. досліджено частку Інтернет-реклами за її видами в Україні та виявлено найбільші зосередження вкладень компаній в in-stream відео (рекламу, яка транслюється у відеороликах) та банерну рекламу. Розглянуто суть банерної реклами, перевагою якої є максимальне охоплення клієнтської аудиторії, оперативність, дієвість, швидке запам'ятовування бренду, економія бюджету тощо. Досліджено вимоги до рекламного оголошення. Формування політики комунікацій рекомендується за такою технологією: визначення цілей заходів з просування продукції; формування сутнісного наповнення рекламних оголошень; використання різноманітних, періодично змінюваних засобів комунікації та врахування географічної розосередженості клієнтів, їх вікової належності; використання нецифрових каналів комунікації та Digital-каналів комунікації; здійснення безкоштовних рекламних заходів і бюджетування поточних рекламних заходів і капітальних інвестицій у вебсайт чи Інтернет-магазин; керування рекламними кампаніями за допомогою програматик-платформ, інструментів Google Adwords, Google Search Console, Google Analytics, Look-alike тощо; реєстрація в численних соціальних мережах та приєднання до соціальних спільнот; ви-

користання крауд-маркетингу; актуалізація комунікативної складової за допомогою гостьових постів, Email-розсилки, створення відеоканалу на YouTube, пропозицій товарів у сервісах знижок. При управлінні бюджетом Інтернет-магазину пропонується застосовувати дропшипінг сервісу.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.745. Brand promotion peculiarities / S. Ivanytska, A. Aheicheva // Економіка і регіон. — 2021. — № 1. — С. 82-86. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

Досліджено особливості просування бренду. Просування бренду — це комплекс заходів, спрямованих на інформування, переконання, вплив, розкрутку та впізнаваність, а також на пошук цільової аудиторії та виведення на ринок бренду. Визначено, що процес просування бренду включає в себе: маркетинг фірмового найменування і логотипу, виготовлення сувенірної продукції, розміщення на різних носіях, випуск відеороликів, макети для реклами, анонси в Інтернеті та багато іншого. Розглянуто найпопулярніші методи, які використовуються для просування брендів, такі як: реклама, особистий продаж, упаковка, кампанія 360°, просування бренду в Інтернеті. Доведено, що способами просування бренду є: створення сайту, оптимізація систем пошуку, соціальні мережі, трансляція в прямому ефірі, розповідь історії, створення цінного контенту, ведення блога, електронна пошта, LinkedIn Publishing Platform, призи, інфографіка, автомобільні обгортки, мережеві заходи, офлайн-реклама, промоакції, програми лояльності, безкоштовна роздача пробної версії продукту, сильний брендинг. Визначено, що просування бренду — це створення довіри споживачів до продукту. Кампанії з просування бренду різноманітні. Одні націлені на збільшення популярності, інші сприяють позиціонуванню, треті допомагають захопити ринок. Можна використовувати всі канали і способи просування відразу, а можна застосовувати якийсь один. Усе залежить від цілей, які потрібно досягнути, переваг та бюджету. Брендинг вимагає багато зусиль, грошей і часу, але він може різко збільшити обсяг продажів продукту.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.746. The effectiveness of product and brand promotion: the role of marketing communications / V. Bondarenko, O. Khadartsev, O. Hryhorieva // Економіка і регіон. — 2021. — № 1. — С. 75-81. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Розглянуто особливості й роль маркетингових комунікацій, зокрема в аспекті впливу та взаємодії між категоріями «бренд» та «клієнт-споживач продуктів бренду». Досліджено специфіку діяльності компаній у сфері комунікацій, визначено ключові чинники, що забезпечують спроможність віднайти ефективні засоби й інструменти маркетингових комунікацій. Розглянуто завдання та елементи формування маркетингової політики комунікацій. Надано характеристику основних засобів комплексу просування як програми маркетингової комунікації підприємства. Розглянуто складові рекламних ефектів як точок комунікативної взаємодії між споживачем і товаром. Виокремлено значущість бренду як комплексної інтеграції ціннісних пропозицій виробника і споживачів очікувань клієнта. На підставі аналізу сучасних особливостей ринку обґрунтовано, що аватар клієнта є основою формування маркетингових комунікацій як відображення цільового сегмента. Досліджено розподіл прихильності до певних брендів у розрізі відповідних аватарів клієнтів. Охарактеризовано вплив соціальних медіа на формування ефективності комунікаційних каналів, зокрема для сектора товарів повсякденного вжитку. Зроблено відповідні висновки щодо подальшого вдосконалення маркетингових комунікацій на підприємстві з метою зростання іміджу компанії та її конкурентоспроможності, консолідації іміджу бренду або організації.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.У.323

Роздрібна торгівля

4.У.747. Бізнес-моделі та сучасні інструменти підвищення ефективності підприємств роздрібною торгівлі / Н. О. Іванченко, О. С. Подскребко, В. М. Мазур // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 207-212. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження основних компонентів роздрібних бізнес-моделей, визначення ймовірних напрямків, у яких ці моделі можуть розвиватися, а також визначення факторів і тенденцій, що формують бізнес-моделі, котрі використовуються підприємствами роздрібною торгівлі. Проаналізовано сучасний стан роздрібною торгівлі, інновації та зміни бізнес-моделей, що мають еволюційний характер. Обґрунтовано необхідність впровадження нових рішень щодо форматів магазинів, співпраці каналів розподілу, зміни асортименту пропонованих товарів і послуг, а також використання машинного навчання для ефективного управління роздрібним бізнесом. На основі спостережень за діяльністю сучасних підприємств роздрібною торгівлі можна стверджувати, що зміни, які відбуваються в бізнес-середовищі, призводять до необхідності пошуку та впровадження ефективних шляхів одержання конкурентних переваг за рахунок використання нових бізнес-моделей. Послідовно висвітлено природу та

складові частини роздрібної бізнес-моделі, питання розвитку бізнес-моделі, аналіз зовнішніх і внутрішніх факторів, що визначають внесення змін до бізнес-моделей, а також встановлено тенденції та наведено приклади інноваційних рішень у формуванні моделей для роздрібного бізнесу. Зроблено висновок, що в мінливих умовах сьогодення роздрібним продавцям потрібно постійно модифікувати використовуваний бізнес-моделі та вдосконалити процеси, пов'язані з виконанням основних ділових функцій, таких як закупівлі, складування, продаж та обслуговування споживачів.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.748. Моделювання системи оцінки підприємств роздрібної торгівлі на основі КРІ та процесного підходу / О. С. Подскребко, Н. О. Іванченко, В. В. Ткаченко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 66-72. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Запропоновано модель оцінки діяльності підприємств роздрібної торгівлі, яка базується на п'яти етапах і надає змогу встановити шляхи підвищення ефективності функціонування, що надасть змогу покращити адаптивності економічного об'єкта. Проведено аналіз видів КРІ, виділено процесний і функціональний підходи як основні для безпосередньої розробки ключових показників ефективності, а також визначено характеристики оцінки ефективного маркетингу на підприємствах, у тому числі тих, що функціонують у сфері роздрібної торгівлі. Розглянуто, як моделювання та прогнозування ключових фінансових показників підприємства сприяють створенню стратегій його розвитку. Відмічено, що для первинної оцінки підприємства роздрібної торгівлі, орієнтованого на довгостроковий успіх, обов'язковим є проведення аудиту, який спрямований на оцінку ефективності діяльності економічного об'єкта та встановлення того, наскільки швидко підприємство адаптується до динамічних умов зовнішнього середовища. Проведений аналіз надав змогу визначити ключові фактори, які сприяють покращанню функціонування підприємства. На прикладі діаграми Ішікави було розглянуто співвідношення КРІ, стратегій і розуміння бізнес-процесів задля постановки, контролю й аналізу досягнення цілей.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.749. Оцінка перспектив розвитку власних торгових марок підприємства торгівлі / О. А. Круглова, Т. Б. Кетова // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 190-198. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Надано результати дослідження щодо визначення перспектив впровадження та розвитку власних торгових марок (ВТМ) підприємства торгівлі. Наведено стратегії власних торгових марок підприємства торгівлі. Відзначено особливості формування та реалізації стратегій демпінгу, заміщення конкурента, розширення бренду. Для встановлення перспектив впровадження та розвитку власних торгових марок підприємства торгівлі обгрунтовано методичний підхід, якого сформовано з використанням матричних методів, методів бальної оцінки та адитивного згортання. Розроблений методичний підхід передбачає реалізацію взаємопов'язаних етапів оцінювання конкурентних позицій діяльності щодо власних торгових марок у порівнянні з іншими видами поточної діяльності, сприятливості зовнішнього середовища та готовності підприємства торгівлі до впровадження цього виду діяльності. Для оцінювання конкурентних позицій діяльності щодо ВТМ у порівнянні з іншими видами поточної діяльності запропоновано використання матриці Дібба — Симкіна та модифікованої матриці ВСГ; для оцінювання сприятливості зовнішнього середовища — PEST-аналізу; для оцінювання готовності підприємства торгівлі до впровадження та розвитку власних торгових марок — методу бальної оцінки за характеристиками організаційних, технологічних і ресурсних аспектів діяльності підприємства торгівлі щодо ВТМ. З метою забезпечення обгрунтованості управлінських рішень щодо оптимізації портфеля власних торгових марок розроблено науково-методичний підхід до ранжування асортиментних груп товарів, що входять до складу власної торгової марки. Методичну основу розробленого підходу становлять матричні методи (матриця Дібба — Симкіна, модифікована матриця ВСГ), коефіцієнтний метод, метод експертної оцінки та адитивного згортання. Наведено послідовність визначення конкурентоспроможності асортименту товарів, що передбачає групування асортименту за показниками якості, ціни, широти асортименту товарів у порівнянні з асортиментом товарів торгової марки торговельних підприємств-конкурентів і підприємств-виробників.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.750. Тенденції розвитку ритейлу: вітчизняний та зарубіжний досвід / Г. Е. Богородицька, А. В. Грищенко, А. В. Філоненко // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. — 2021. — № 1. — С. 12-16. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Дослідження присвячено сучасному явищу роздрібної торгівлі, або ритейлу. Надано стислий огляд праць, присвячених проблемам роздрібної торгівлі як у світі, так і в Україні. Розглянуто основні тенденції розвитку ритейлу. Проаналізовано особливості впливу на розвиток ритейлу такого нового виклику, як пандемія COVID-19, в Україні та за кордоном. Установлено,

що через пандемію споживачі стали більш гнучкими під час вибору різних каналів покупки (онлайн, офлайн), а тому набувають актуальності інтегровані послуги та зручний процес покупки незалежно від вибраного каналу. Виділено основні тенденції розвитку роздрібної торгівлі: омніканальність, діджиталізація ринку, персоналізація, кобрендинг, екологізація та соціальна відповідальність ритейл-бізнесу, його прозорість та створення однієї платформи управління бізнесом, що включатиме систему ІТ-рішень та засобів автоматизації бізнес-операцій.

Шифр НБУВ: Ж23244/економ. та підпр.

Торгівля окремими видами товарів

4.У.751. Адаптація міжнародного досвіду регулювання електроенергетичного ринку України та її регіонів / С. В. Писанко // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 4. — С. 92-101. — Бібліогр.: 31 назв. — укр.

Для України в інтеграції електроенергетичного ринку залишається в пріоритеті європейський вектор. Однак при розумінні кращих практик країн ЄС Україна має розробляти національний регулятор електроенергетичного ринку. Міжнародний досвід в електроенергетиці розмаїтий за різними її сферами і напрямками. Країни різняться своїми природними, географічними, демографічними, соціально-економічними особливостями. Для України на даному етапі важливо обирати стратегічних партнерів та в першу чергу інтегрувати їх практики у вітчизняне середовище. Програшні позиції вітчизняної електроенергетики — в способах підтримки залучення інвестицій та міжнародного співробітництва з метою інноваційної діяльності. ЄС зберігає підвищений інтерес до інвестування проєктів в Україні з огляду на перспективи її інтеграції та потреби використання транзитного і виробничого потенціалу. Значний вплив також мають міжнародні протистояння в боротьбі за «ресурси». Проте для України все одно потрібно підвищувати інтерес до інвестицій в електроенергетичну галузь, в тому числі на інноваційні цілі, позиціонуючи свої сильні сторони — високий потенціал розвитку окремих сфер електроенергетики, зокрема ядерної, гідро-, сонячної, вітрової (офшорних вітропарків), унікальний транзитний потенціал (що одночасно є додатковим ризиком, оскільки втягує країну в міжнародні війни за «ресурси»), а також високий кадровий потенціал (співпраця на рівні наукових шкіл, дослідно-конструкторських інститутів). Міжнародний досвід розвитку електроенергетичного ринку вказує на тренд лібералізації управлінських впливів. Інший показовий тренд — регіоналізація регулювання. З огляду на провідний інтерес розвинутих країн світу до ВДЕ, для України актуально розуміти, окрім загальнодержавних пріоритетів регулювання інвестиційно-інноваційних процесів за даним напрямом, особливості розвитку альтернативної енергетики в регіонах. Це надасть змогу оптимізувати управлінські рішення згідно специфіки регіональної економіки, природних екосистем і соціуму.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.752. Глобальний фармацевтичний ринок в контексті трансформації конкурентоспроможних бізнес-моделей його учасників / О. М. Лютак, С. А. Єрохин, І. Ю. Шуглер // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 4. — С. 18-26. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розкрито особливості функціонування глобального фармацевтичного ринку (ФР) у контексті трансформації бізнес-моделей (БМ) його суб'єктів. Досліджено динаміку змін обсягів фінансування витрат на охорону здоров'я, частку загальних витрат на охорону здоров'я у ВВП, зростання роздрібного продажу різних категорій товарів «аптечного кошика» за підсумками І кв. 2018 — 2020 рр. в Україні. Визначено складові конкурентоспроможної БМ суб'єкта глобального ФР. Охарактеризовано загальний вплив COVID-19 на ФР і визначено, що його сучасними особливостями є посилення ролі державного регулювання охорони здоров'я, збільшення витрат на науково-дослідні роботи у напрямі вакцинації, підвищення ефективності виробництва та оптимізації структури затрат, укрупнення фармацевтичних компаній, створення стратегічних альянсів та укладання угод між фірмами про спільне створення ліків.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.753. Дослідження лікарських препаратів пролонгованої дії на фармацевтичному ринку України / К. В. Таралон, О. В. Тригубчак // Соц. фармація в охороні здоров'я. — 2021. — 7, № 3. — С. 64-72. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз асортименту препаратів пролонгованої дії (ППД) на фармацевтичному ринку України (ФРУ) з особливою увагою на фармакотерапевтичних групах, які недостатньо насичені пролонгованими препаратами, зокрема визначення частки нестероїдних протизапальних лікарських засобів (НПЗЛЗ). Матеріали та методи дослідження: дані Державного реєстру ЛЗ України та класифікаційна система АТС; методи наукового аналізу, зокрема прийоми групування та порівняння, а також маркетингові методи. Проведено дослідження асортименту ЛЗ пролонгованої дії, зареєстрованих на ФРУ. Проаналізовано структуру асортименту за виробником, лікарськими формами, групами

АТС-класифікації. За аналізом ринку встановлено, що в Україні зареєстровано 202 найменування ППД. Більшу частину з них представлено іноземними виробниками — 196 (84 %). ППД, зареєстровані в Україні, здебільшого випускаються у формі таблеток і капсул, але найбільшу частку (72,77 %) становлять таблетки. Аналіз розподілу пролонгованих ЛЗ за групами АТС-класифікації показав, що найбільше пролонгованих препаратів належить до групи N — Засоби, що впливають на нервову систему (80 препаратів), і групи C — Засоби, що впливають на серцево-судинну систему (44 препарати). Частка препаратів групи M, що впливають на опорно-рухову систему, зокрема НПЗ ЛЗ пролонгованої дії, є дуже незначною (9 препаратів). Проведені маркетингові дослідження пролонгованих препаратів надали можливість охарактеризувати структуру асортименту ринку України за фармакотерапевтичними групами, країнами-виробниками та лікарськими формами. У результаті проведених досліджень визначено сучасний асортимент НПЗ ЛЗ пролонгованої дії.

Шифр НБУВ: Ж101342

4.У.754. Маркетингове дослідження фармацевтичного ринку України у сегменті антигерогічних засобів для зупинки стоматологічних кровотеч / І. С. Лаба, Ю. С. Азаренко, О. М. Євтушенко // Соц. фармація в охороні здоров'я. — 2021. — 7, № 3. — С. 73-82. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Мета роботи — маркетингове дослідження ринку України у сегменті антигерогічних засобів, що використовуються у стоматології. Матеріали та методи дослідження: структурний аналіз, маркетинговий аналіз, логічний і графічний методи. Визначено стан українського ринку лікарських засобів (ЛЗ) зазначеної групи. Виявлено структуру ринку за кількістю найменувань, за формами випуску, країнами-виробниками, складом. Незважаючи на достатню кількість зареєстрованих ЛЗ на ринку (26 позицій), можна відзначити досить невеликий арсенал діючих речовин (4) і лікарських форм (3). Ринок характеризується обмеженою кількістю засобів із певною фармакодинамікою, що поєднують у собі швидку кровоспинну дію, безпечні у використанні, здатні пригнічувати бактеріальну флору, не впливають на здорову тканину. Значено позитивний момент: за структурою країн-виробників ринком залишається вітчизняним (60 : 40). Встановлено, що український фармацевтичний ринок характеризується достатнім асортиментом кровоспинних засобів, але застосування цих засобів у стоматології має свої обмеження. Лікарі-стоматологи мають певні проблеми у разі виникнення капілярних кровотеч і потребують достатньої кількості засобів саме для місцевого застосування, ефективних і швидкодіючих. Тому пошук та створення нових ЛЗ із подібною дією на цьому етапі залишається актуальним науковим питанням.

Шифр НБУВ: Ж101342

4.У.755. Маркетинговий аналіз протигрипозних вакцин в Україні / В. С. Злагода, Т. І. Івко, Т. А. Германюк, Л. О. Бобрицька // Вісн. фармації. — 2021. — № 2. — С. 59-62. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Гострі респіраторні вірусні інфекції (ГРВІ) мають високу поширеність, що особливо небезпечно в період пандемії COVID-19. Найбільш ефективним засобом профілактики грипу є вакцинація. Мета дослідження — маркетинговий аналіз зареєстрованих в Україні вакцин. Матеріалом дослідження стали дані Державного реєстру лікарських засобів України за 2020 р., інформація щодо підсумків епідемічного сезону з грипу та ГРВІ Центру громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України, задекларовані оптово-відпускні ціни на вакцини в Україні станом на грудень 2020 р. Проведено частотний і описовий аналізи. У результаті аналізу АТС-класифікації вакцин та їх присутності на фармацевтичному ринку України виявлено наявність групи J07B В — вірусні вакцини проти грипу. Частотний аналіз надав можливість з'ясувати, що у 2020 р. було закуплено 665 000 доз вакцин 4 торгових назв (ТН). Усі вони іноземного виробництва, зокрема Франції, Нідерландів, Великобританії, Кореї. Серед закуплених вакцин 75 % складають вакцини французького виробництва. Визначено, що вартість 1 дози вакцини коливається від 185,00 до 249,69 грн. З'ясовано, що за досліджуваній період (2016 — 2020 рр.) кількість закуплених доз вакцин зросла у 190 раз, а вакцинація населення — на 123 %, тобто з 106 683 до 238 079 осіб. У результаті проведеного дослідження з'ясовано, що на фармацевтичному ринку України в епідемічний сезон 2020 — 2021 рр. було представлено вакцини від грипу лише іноземного виробництва. Вартість 1 дози протигрипозних вакцин коливалась від 185,00 до 249,69 грн.

Шифр НБУВ: Ж14678

4.У.756. Моніторинг асортиментної структури та динаміки цінних показників гепатопротекторів на сучасному фармацевтичному ринку України / І. О. Пухальська, Адаба Мухамед, О. П. Гудзенко, О. Л. Дроздов // Актуал. питання фармацевт. і мед. науки та практики. — 2020. — 13, № 3. — С. 407-414. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Проблема високої распространенности заболеваний печени — одна из основных для здравоохранения в мире. Для профилактики и лечения заболеваний печени сегодня используют этиотропные средства: вакцины, противовирусные препараты и др. Кроме того, во врачебной практике часто используют препа-

раты, предназначенные для дополнительной терапии заболеваний печени — так называемые гепатопротекторы, разнообразные как по химическому составу, так и по механизму действия и нацеленные на повышение стойкости печени к неблагоприятным факторам. Цель работы — комплексный ассортиментный анализ фармацевтического рынка Украины в рамках группы гепатопротекторов и определение его ценового диапазона. Исследование провели по данным Государственного реестра лекарственных средств Украины, Международной классификации болезней 11 издание (МКБ-11, ICD-11), введенного в действие 18 июня 2018 г. приказом МЗ Украины от 18.04.2019 г. № 892 «Об утверждении одиннадцатого выпуска Государственного формуляра лекарственных средств и обеспечения его доступности», Национального перечня основных лекарственных средств, утвержденного постановлением КМУ № 333 от 25.03.2009 г. (по состоянию на 07.05.2019 г.) и аналитической системы фармацевтического рынка «Фармстандарт» компании Морион за 2019 г. и первое полугодие 2020 г. В ходе исследования использовали системный, структурный, логический методы, а также метод обобщения. Установили, что отечественный рынок гепатопротекторов достаточно насыщен. Его составляют как украинские производители, так и иностранные фирмы, преимущественно из Индии, ФРГ, Франции, Италии, КНР, Швейцарии. Анализ динамики цен препаратов данной группы показал: за 2017 — 2020 гг. произошло значительное увеличение цен на все препараты представленных подгрупп, что можно связать с нестабильностью валютного рынка. По результатам структурного анализа гепатопротекторов, подгруппа A05A X10 — комбинированные препараты составляют большинство (57, 51, 67, 55 наименований соответственно году исследования). Наименьшую по численности подгруппу составляет A05B A06 Орнитин оксосульфат (в 2017 г. отечественные производители не зарегистрировали ни одного наименования лекарственного средства). Часть украинских препаратов в данном сегменте достигла 86,20, 84,12, 68,00, 56,79 % (I полугодие 2020 года) соответственно по годам исследования. Выводы: ассортиментный анализ за период 2017i2020 гг. (I полугодие) показал насыщенность отечественного фармацевтического рынка гепатопротекторами лекарственными средствами. В результате структурного анализа установлено, что наибольшую долю фармацевтического рынка Украины занимают отечественные лекарственные средства — от 56,79 к 86,20 % (соответственно году исследования). Анализ динамики цен свидетельствует о низкой доступности импортных препаратов некоторых подгрупп: в A05A A02 кислоты урсодезоксихолевая ценовой диапазон за 2019 — 2020 гг. составил 1207,57 — 2376,15 грн, в подгруппе A05B A06 орнитин оксосульфата — 1397,99 — 2557,55 грн.

Шифр НБУВ: Ж69485

4.У.757. Огляд асортименту екстрактів лікарських на фармацевтичному ринку України / О. Д. Мацюк, Л. І. Вишнеvsька, А. В. Бугай // Соц. фармація в охороні здоров'я. — 2021. — 7, № 3. — С. 31-40. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження асортименту екстрактів лікарських (ЕЛ) на фармацевтичному ринку України станом на 2020 р. для визначення доцільності розробки нового лікарського препарату (ЛП) на їх основі. Використано бібліосемантичний, аналітичний, логічний методи досліджень для аналізу джерел літератури; аналітичний аналіз — для дослідження сегмента вітчизняного фармацевтичного ринку щодо асортименту ЕЛ станом на 2020 р. Проаналізовано їх склад, розподіл за агрегатним станом, формами випуску та країною-виробником, гармонізацію із ЄФ. Визначено, що вітчизняний фармацевтичний ринок налічує 18 екстрактів, усі вони є рідкими. 3-поміж усіх зареєстрованих в Україні екстрактів провідне місце (16 позицій) належить українським виробникам. Номенклатура импортних препаратів складається з 1 екстракту в'єтнамського та 1 швейцарського виробництва. Серед українських виробників найбільший сегмент ринку належить ПАТ «Лубнифарм» — 4 препарати, при цьому ротокан випускається у флаконах місткістю 55 і 110 мл; алое екстракт, д/ін. по 1 мл № 10 в ампулах виробляють ПАТ «Лубнифарм» і ЗАТ «Дарниця»; елеутерококу екстракт по 50 мл у флаконі — ТОВ «Юніфарма» («Тернофарм») та агрофірма «Ян». На вітчизняному фармацевтичному ринку присутні 19 препаратів з екстрактами, з них найбільший сегмент ринку займають препарати у таких лікарських формах: таблетки та капсули (по 7 найменувань); розчини оральні (2 найменування); краплі оральні (1 найменування); сиропи та порошки для орального розчину (по 1 найменуванню). Більшість ЛП, які містять екстракти, виготовляються українськими виробниками (близько 47 %), виробникам Німеччини, Франції та Швейцарії належать по 2 препарати, Іспанії, Болгарії, Словенії та Чехії — по 1 препарату. Встановлено, що на фармацевтичному ринку України представлено 18 екстрактів і 19 препаратів з екстрактами. Більшість ЛП із цієї вибірки є сподійними та заспокійливими засобами (55 %), а також засобами, що застосовуються для лікування захворювань печінки та жовчовивідних шляхів, покращують процеси травлення та функціональний стан шлунково-кишкового тракту.

Шифр НБУВ: Ж101342

4.У.758. Порівняльний аналіз асортименту лікарських засобів для антибіотикотерапії хронічного обструктивного захворювання легень фармацевтичного ринку України та Франції / Л. І. Будняк, Н. П. Дарзулі // Актуал. питання фармацевт. і мед. науки та практики. — 2020. — 13, № 3. — С. 401-406. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Цель работы — сравнительный анализ ассортимента зарегистрированных препаратов для антибиотикотерапии хронической обструктивной болезни легких (ХОБЛ) отечественного рынка с лекарственными средствами (ЛС) этого сегмента рынка Франции. Ассортимент ЛС Украины изучали согласно Государственному реестру ЛС Украины, справочнику ЛС Компендиум онлайн, Анатомо-терапевтическо-химической классификации, Интернет-ресурса «Tabletki.ua», Франции — согласно «Basededonn espubliques des médicaments». В ходе исследования применены такие методы: информационного поиска, маркетингового анализа, графический, сравнительный и логического обобщения. Провели сравнительный анализ ассортимента ЛС Украины и Франции для антибиотикотерапии ХОБЛ. Выводы: проанализированы фармацевтические рынки препаратов для антибиотикотерапии ХОБЛ в Украине и Франции. По состоянию на январь 2020 г. в Украине зарегистрированы 43 торговые названия (ТН) ЛС, представленные 73 ассортиментными позициями, во Франции — 87 ТН ЛС, представленные 150 ассортиментными позициями. Анализ ассортимента ЛС показал, что в Украине и Франции преобладают ЛС зарубежного производства, их доля составляет 84 и 55 % соответственно. Лидеры по номенклатуре препаратов среди стран-импортеров ЛС в Украине — Индия и ФРГ, во Франции — Испания, Великобритания и ФРГ. Доля отечественных препаратов Украины и Франции меньше — 16 и 45 % соответственно. Лидеры среди отечественных предприятий-производителей в Украине — ООО «Юрия-Фарм» и ООО «Астра-Фарм», во Франции «Sanofi Winthrop Industrie, Mylan S.A.S., Delpharm Tours, Delpharm Lille S.A.S. и Panpharma. В двух странах большинство препаратов для антибиотикотерапии ХОБЛ представлены порошками для приготовления растворов для инъекций и таблетками, их доля в Украине составляет 41 и 33 %, во Франции — 19 и 59 % соответственно. В Украине и Франции преобладают монокомпонентные ЛС. Поскольку на украинском фармацевтическом рынке по сравнению с французским рынком ЛС доминируют препараты зарубежного производства, актуальна разработка новых отечественных препаратов, которые использовали бы в терапии ХОБЛ.

Шифр НБУВ: Ж69485

4.У.759. Проблеми конкурентоспроможності малих форм роздрібної торгівлі продуктами харчування в м. Львові / О. В. Кривешко, Г. С. Кундиська // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 315-322. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Розглянуто визначальні конкурентні переваги продовольчих роздрібних магазинів. Визначено, що конкурентні переваги, які визначають рівень конкурентоспроможності виробничих і торговельних підприємств, відрізняються. Основними конкурентними перевагами торговельних підприємств є їх місцезнаходження, асортимент, цінова політика та якість обслуговування. У результаті аналізу торговельної інфраструктури м. Львів зроблено висновок про існування проблем у формуванні конкурентоспроможності малих форм роздрібної торгівлі продуктами харчування, які пов'язані з активним розвитком національних роздрібних мереж і появою на ринку міжнародних торговельних операторів. Проведено класифікацію магазинів за ознаками величини та території обхвату. Визначено особливості їх конкурентних переваг. Виявлено, що поява мереж новітніх великих форматів магазинів із можливістю закупівлі товарів за нижчими цінами стала загрозою для функціонування традиційних магазинів «біля дому» і причиною зниження їх чисельності. Проведено порівняльний аналіз переваг і недоліків малих форм роздрібної торгівлі та великого ритейлу. Основними конкурентними перевагами малих роздрібних магазинів визначено близькість розташування до покупця та довіричі відносини з постійними покупцями. Ціну, товарний асортимент і можливості впровадження програм лояльності ідентифіковано як основні стратегічні конкурентні переваги великих форматів магазинів. Акцент на цих перевагах надає можливість ефективно управляти конкурентоспроможністю ритейлу.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.760. Прогнозування кон'юнктури ринку легкових автомобілів / І. А. Малюта, Р. В. Козак, Т. А. Ігрієва // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 12. — С. 116-125. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Надано визначення поняття кон'юнктури ринку. Охарактеризовано та проаналізовано стан і тенденції розвитку світового ринку легкових автомобілів. Прогнозовано показники продажів легкових авто та ємності ринку за основними регіонами світу за допомогою трьох методів середньої. Визначено перспективи розвитку ринку легкових автомобілів у світі після кризи коронавірусу.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.761. Ринок роздрібної торгівлі України: стан і тенденції розвитку / А. І. Кашперська // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 120-127. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження сучасного стану ринку роздрібної торгівлі України, визначення його стану та тенденцій розвитку. Виділено основні чинники, що впливають на зміну роздрібно-товарообороти, а саме: купівельна спроможність; стан і проблеми товарозабезпечення; розвиток матеріально-технічної бази; інституціональні перетворення; зростання конкуренції. На підставі узагальнення характеристик сучасного торговельного ринку виділено його основні риси та тенденції розвитку, найважливішими серед яких є: зосередження уваги на покращанні сервісу; розвиток Інтернет-торгівлі; урізноманітнення додаткових послуг; розширення переліку каналів збуту; оптимізація асортименту та переорієнтація діяльності на бік продовольчих товарів. Проаналізовано основні показники підприємств сфери торгівлі на підставі даних Державної служби статистики України протягом 2010 — 2020 рр., а саме: кількість суб'єктів господарювання на ринку з розподілом за розмірами та організаційно-правовою формою, а також обсяг реалізованих товарів за КВЕД 47 «Роздрібна торгівля»; регіональну структуру роздрібно-товарообороти (юридичних осіб), структуру товарів; роздрібний товарооборот за товарними групами. Наголошено, що трансформаційні процеси, які відбуваються в роздрібній торгівлі, стосуються як змін самих торговельних об'єктів, так і каналів збуту товарів. Визначено, що відбувається процес глобалізації у внутрішній торгівлі країни, та подальшого розповсюдження набуває тенденція переходу роздрібних підприємств у Інтернет-простір та пошуку платформних компаній. Обґрунтовано необхідність подальшої підтримки бізнесу з боку держави, стимулювання його розвитку з урахуванням сучасних вимог. Наголошено, що своєчасне вжиття заходів з боку власників роздрібних підприємств сприятиме їх пристосуванню до сучасних ринкових умов, підвищення конкурентоспроможності та ефективності їх діяльності.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.762. Статистичне моделювання розвитку енергетичного ринку в регіонах України / Т. Г. Чала, Ю. В. Прядко, О. І. Славута // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 151-157. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета роботи — моделювання енергетичного ринку України на мезорівні, виявлення його особливостей і проблем розвитку, формування системи показників моніторингу розвитку виробництва електроенергії на регіональному рівні. Встановлено, що Україна виробляє електроенергію переважно з невідновлюваних джерел енергії, а саме: викопного та мінерального палива, застосовуючи АЕС і ТЕС, що складає 54 % від загального виробництва електроенергії. Вітрові, сонячні джерела електроенергії, біопаливо та ГЕС складають меншу частину виробництва — 7 %. Зазначено, що Україна щорічно споживає близько 92 млн т нафтового еквіваленту (тне) енергії, має високий рівень енергоемності економіки, отже, для досягнення середньосвітового рівня необхідно скоротити споживання енергії на 50 млн тне. Рівень втрат виробленої та імпортованої енергії при її перетворенні та транспортуванні до кінцевого споживача становить 44 %. Потенціал скорочення витрат енергії при споживанні в таких секторах, як житловий, бюджетний і постачання енергії, становить близько 19 млн тне. Для оцінювання стану енергетичного сектора в Україні у 2019 р. на мезорівні було проведено групування регіонів України із використанням кластерного аналізу. Регіони, які увійшли в 1 кластер, а саме: Дніпропетровська, Донецька та Запорізька обл., мають найкращі перспективи для швидкого інноваційного розвитку енергоринку. Регіони, які увійшли до 3 кластера, мають найнижчі серед інших кластерів значення показників розвитку енергетичного сектора та потребують особливої уваги до розроблення нових, економічно ефективних енергетичних технологій. Обґрунтовано систему показників для аналізу розвитку енергетичного ринку на мезорівні. Запропоновані показники адаптовано до показників моніторингу досягнення цілей сталого розвитку, а саме: цілі сталого розвитку 7 «Забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх».

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.763. Тенденції розвитку ринку генерації сонячної енергії України / В. С. Яковенко, В. В. Гаркуша // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 114-119. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз і пошук причин специфічного розвитку ринку сонячної енергетики України, встановлення взаємодії та ролі держави, монополістів-генераторів та малих генеруючих установок у приватних домогосподарствах. У результаті дослідження розглянуто специфіку утворення частки сегмента сонячних електростанцій серед відновлюваних джерел енергії; найбільші компанії — генератори сонячної енергії в Україні; динаміку зміни «зеленого» тарифу та встановленої потужності сонячних електростанцій протягом останнього десятиріччя; розвиток напрямку малих сонячних електростанцій, що встановлюються домогосподарствами, та найбільші генеруючі області України за кількістю та встановленою потужністю СЕС домогосподарств. Аналізуючи сучасні аналітичні звіти про генерацію відновлювальної енергії, відзначено, що наразі лише створюється система показників, які відображають реальний стан розвитку відновлювальної енергетики, тому є певна перспектива наукового пошуку

в цьому напрямі. Визначено сучасні проблеми розвитку генеруючого ринку відновлювальної енергетики, серед яких визначено такі: зміна законодавства щодо «зеленого» тарифу, що призводить до зміни інвестиційного клімату та привабливості проєктів з генерації, суперечливі механізми тарифних аукціонів; потенційна загроза нестачі акумулюючих і транспортних потужностей (у зв'язку з непропорційним розвитком обсягів генерації та її інфраструктурного забезпечення) тощо. На основі аналізу існуючих тенденцій розвитку зроблено висновки щодо майбутнього стану та розвитку ринку генерації сонячної енергії. Встановлено потребу у формуванні виаженої національної стратегії з розвитку відновлювальної енергетики з урахуванням сучасних умов зниження «зеленого» тарифу та вартості генеруючого обладнання, а також з огляду на національні інтереси держави, інтереси монополістів і домогосподарств.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.764. Modeling the impact of diversification of imports on the natural gas market of Ukraine / V. Ramazanov // Економіка і регіон. — 2020. — № 4. — С. 15-21. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Запропоновано інструментарій кількісного оцінювання рівня диверсифікації імпортерами кількісного постачання природного газу, здійснено оцінку рівня диверсифікації газового ринку України, визначено пріоритетні шляхи підвищення рівня диверсифікації ринку природного газу України в контексті інтеграції до ринку природного газу ЄС. На основі запропонованого концептуально-методичного підходу до оцінювання рівня диверсифікації ринку природного газу України розроблено модель диверсифікації ринку природного газу нашої держави. Енергетична безпека — це своєчасне, повне і безперервне забезпечення паливом та енергією необхідної якості матеріального виробництва, невиробничої сфери, населення, комунально-побутових й інших споживачів; запобігання шкідливому впливу на довкілля; транспортування, перетворення і споживання паливно-енергетичних ресурсів в умовах сучасних ринкових відносин, тенденцій та показників світового ринку енергоносіїв. Власну енергетичну безпеку Україна розглядає у контексті посилення співробітництва з ЄС у сфері енергетики. Вона прагне реалізувати або розширити проєкти з диверсифікації постачання природного газу, зміцнити свій статус надійної транзитної країни, інтегруватися в енергетичний простір ЄС. У межах цілеспрямованої політики на диверсифікацію джерел надходження природного газу Україна співпрацює з європейськими операторами суміжних газотранспортних систем щодо можливості підписання по всіх точках з'єднання «угоди про взаємодію», а також працює над забезпеченням і розширенням технічних можливостей транспортування газу з території країн Європи. Значні потужності газосховищ в Україні в цьому разі можуть використовуватися для сезонного арбітражу цін для зниження загальної вартості імпортного газу.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.765. National market of diagnostic tests and test systems / T. S. Brytanova, A. V. Samko, Ye. N. Knysh // Актуал. питання фармацевт. і мед. науки та практики. — 2020. — 13, № 3. — С. 388-393. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Цель работы — анализ рынка диагностических тестов и тест-систем, которые находятся в обороте в Украине. Используются электронные, бумажные официальные источники информации, Интернет-сайты аптек. Применяли поисковый, аналитический, систематический, сравнительный и статистический методы и методы математического, логического анализа. Анализ современного рынка диагностических тестов и тест-систем позволил установить ассортиментную и фирменную (90 фирм-производителей) структуры. Большинство из них находятся за пределами Украины (85,5 %). Среди иностранных производителей крупнейшим импортером является КНР (19,5 %). Для определения уровня конкуренции между производителями аналогичных групп тестов и тест-систем установили коэффициент напряженности. Для определения уровня доступности рассчитали коэффициенты ликвидности цен и адекватности платежеспособности. Выводы: исследован отечественный рынок диагностических тестов и тест-систем. Установлено, что фирменная структура состоит из 90 фирм-производителей и 20 стран мира. Подавляющее большинство продукции поступает от стран-импортеров (85,5 %), где лидером является КНР (19,5 %). Анализ конкурентоспособности показал, что наибольшая конкуренция — среди компаний, которые выпускают тесты для определения беременности, уровня глюкозы, кетонов, нитритов, белка в крови и моче ($K_{vi} = 0,96$), у производителей отсутствуют тесты для исследования спермы ($K_{vi} = 0$). Рассчитанные коэффициенты ликвидности цены и адекватности платежеспособности свидетельствуют о высокой ценовой конкуренции и низкой доступности для некоторых групп диагностических тестов и тест-систем.

Шифр НБУВ: Ж69485

Див. також: 4.У.281, 4.У.483, 4.У.648, 4.У.795

Економіка житлово-комунального господарства. Економіка побутового обслуговування населення

4.У.766. Сучасні форми і методи мотивації персоналу підприємств сфери послуг / І. В. Черниш, М. В. Козик // Економіка і регіон. — 2021. — № 1. — С. 87-91. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження основних форм і методів мотивації персоналу підприємств сфери послуг. Проаналізовано теорії мотивації персоналу з точки зору їх застосування на практиці, розглянуто групи методів мотивації та надано оцінку їх ефективності. Визначено, що для ефективності роботи персоналу на підприємстві необхідно індивідуально підходити до кожного працівника. Сукупність заохочень, які можна і потрібно застосовувати, щоб стимулювати працівника до якісного виконання своїх посадових обов'язків, називається мотивацією персоналу. Така мотивація починається з підбору висококласних фахівців на посаду й підтримується під час роботи керівником. Успішні фірми вкладають значний капітал у розвиток трудових ресурсів, розглядаючи його не як витрати, а як активи підприємства. Згодом капітал, вкладений в людей, зростає, а не зменшується, як капітал, вкладений в засоби виробництва. Саме людський капітал, а не заводи, устаткування й виробничі запаси забезпечують конкурентоспроможність та економічне зростання підприємства. Управління персоналом включає багато складових. Серед них: кадрова політика, взаємовідносини в колективі, соціально-психологічні аспекти управління. Ключове ж місце займає визначення способів стимулювання і мотивації працівників. Мотивація є одним з найважливіших внутрішньоорганізаційних процесів, а особливості його полягає в тому, що він безпосередньо спрямований на досягнення цілей організації. Успіх підприємства є результатом взаємодії між співробітниками і клієнтами, продуктом і організацією. Тому, щоб створити клієнтоорієнтовану компанію, ці три елементи мають працювати разом задля одержання прибутку організації та фінансових вигід для співробітників. Це може бути досягнуто шляхом надання винагород та стимулів або вигід в обмін на їх ефективну роботу для досягнення цілей організації.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.У.344

Економіка галузей невиробничої сфери

4.У.767. Аналіз попиту на освітні послуги ЗВО в розрізі окремих спеціальностей / А. В. Скришник, М. В. Негрей, А. О. Петренко // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 111-118. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Українська вища освіта знаходиться в стані реформування, яке полягає у підвищенні її якості та супроводжується зменшенням її масовості. Під час вступної кампанії 2020 р. було вперше використано поняття «індикативна собівартість освітніх послуг», мета якого полягає у зменшенні попиту на навчання за кошти фізичних осіб (контракт) у державних ЗВО. Розглянуто дослідження ефективності державного регулювання вступу на бюджет за окремими спеціальностями. Для цього було використано дані щодо результатів вступної кампанії 2020 р. з єдиної державної електронної бази з питань освіти. Освітній простір було розподілено на декілька підпросторів, для кожного з яких було одержано співвідношення між кількістю поданих заяв і ліцензійним обсягом. Виявлено, що найбільшим попитом уже тривалий час користуються спеціальності, пов'язані з юриспруденцією, а найменшим — спеціальності інженерного спрямування, де конкурс становить дві заяви на три бюджетних місця (1,50). Використано економіетричні методи аналізу цифрової інформації, зроблено оцінку еластичності вступного балу за загальним конкурсом та її маргінальної величини. Надано рекомендації щодо відмови від експертних оцінок у регулюванні вступу та перерозподілу фінансових ресурсів на користь спеціальностей підвищеного попиту.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.768. Аналіз розвитку індустрії дозвілля в Україні та світі / Ю. О. Лазебник, К. О. Корепанова // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 128-134. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Розглянуто актуальні питання щодо індустрії дозвілля в Україні та світі з метою визначення ключових проблем і перспектив її розвитку. Проаналізовано кон'юнктуру ринку; визначено вимоги споживачів щодо послуг у сфері організування відпочинку та розваг; вивчено фактори, що впливають на розвиток та ефективне функціонування ринку. Обґрунтовано, що швидке зростання темпів індустрії розваг, як у світі, так і в Україні, зумовлено позитивною тенденцією щодо поліпшення якості відпочинку та особистого розвитку населення. Визначено, що основна проблема індустрії розваг в Україні полягає в тому, що її фінансування відбувається власними коштами. Натомість у багатьох країнах світу індустрія розваг розвивається за допомогою

іноземних інвестицій і державних коштів. Проаналізовано особливості та проблеми розвитку міжнародного ринку відпочинку та розваг і встановлено, що у світі в період 2006 – 2019 рр. спостерігалася стабільна динаміка популярності запитів щодо «організації розваг». Така динаміка свідчить про постійний розвиток ринку розваг з незначними сезонними коливаннями в зимові та весняні місяці року. Виявлено, що на ринку відпочинку та розваг домінує група з восьми учасників: Китай, Бразилія, Індія, Росія, Близький Схід і Північна Африка, Мексика, Індонезія й Аргентина. Середньорічний темп зростання ринку розваг у цих країнах більше, ніж удвічі перевищує темпи зростання світового ринку розваг. Для більш повного та детального аналізу міжнародного ринку відпочинку та розваг було складено рейтинг агентств, що є лідерами на світовому ринку аналізованих послуг. Сформульовано висновки щодо ключових проблем і перспектив розвитку індустрії розваг в Україні та світі.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.769. Брендінг вищої освіти / Г. П'ятницька // Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. — 2021. — № 4. — С. 118-136. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Визначено цільові установки та основні завдання брендінгу вищої освіти країни на міжнародному ринку освітніх послуг. Проведено порівняння та критичний аналіз наявних дефініцій понять «брендінг вищої освіти» та «бренд закладу вищої освіти», запропоновано їх уточнення. Визначено стейкхолдерів закладів вищої освіти, на інтереси яких варто зважати у процесі брендінгу вищої освіти. Встановлено інші чинники, на які необхідно звертати увагу у брендінгу вищої освіти, що сформувалися під впливом Глобалізації 4.0 і прояву наслідків COVID-кризи. Запропоновано класифікацію ймовірних стратегій брендінгу вищої освіти залежно від рівня якості системи вищої освіти країни.

Шифр НБУВ: Ж16143

4.У.770. Детермінанти забезпечення конкурентоспроможності національної системи охорони здоров'я в умовах глобальних викликів / В. В. Лагодієнко, О. П. Радченко // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 4. — С. 87-91. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

У сучасних реаліях розвитку суспільства загалом та глобальних економічних процесів зокрема, в умовах перманентної загрози зовнішніх викликів (пандемії COVID-19 та інші), головним фактором забезпечення стабільного та безпечного існування людства є конкурентоспроможність національної та глобальної системи охорони здоров'я. Мета роботи — аналіз та вдосконалення процесів управління галуззю; моніторинг сучасних проблем, викликаних зовнішніми та внутрішніми процесами, вдосконалення системи загалом та процесів подальшого розвитку; допоміжних процесів забезпечення якісними та надійними ресурсам тощо. Теоретичним підґрунтям у процесі проведення дослідження стали наукові праці відомих українських та зарубіжних науковців, законодавство України та нормативні акти. Виокремлено та підкреслено необхідність аналізу та стратегічного планування діяльності як окремих медичних відділень різних спрямувань, так і всього медичного закладу загалом. Доведено, що в сучасних умовах розвитку суспільства гостро постало питання запровадження довгострокових стратегічних планів з розвитку і реалізації модернізації системи управління охорони здоров'я. Потрібно сформувати національні орієнтири раціональної системи охорони здоров'я, які будуть відповідають стратегії світовим тенденціям безпеки даних, правових і етичних питаннях, взаємодії, культурних і мовних питаннях, питань інфраструктури, фінансування, а також моніторингу та оцінки їх діяльності. Як інституційний інструмент необхідно створити національний орган, який буде займатися питаннями вдосконалення системи управління охорони здоров'я.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.771. Методи стратегічного управління у галузі охорони здоров'я / О. П. Рогачевський // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 3. — С. 67-75. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Проблема стратегічного управління в галузі охорони здоров'я стоїть дуже гостро в Україні, оскільки до теперішнього часу керівники закладів охорони здоров'я не використовують інструменти та методи стратегічного управління для організації діяльності у таких закладах. Отже, все це актуалізує необхідність дослідження методів стратегічного управління у галузі охорони здоров'я та пошук оптимальних механізмів їх імплементації. Мета роботи — дослідження методів стратегічного управління у галузі охорони здоров'я для розвитку національної галузі. Використано матеріал власних досліджень, а також окремі наукові публікації національних та іноземних авторів щодо методів та інструментів стратегічного управління. Використано такі наукові методи, як морфологічного аналізу і синтезу, емпіричний підхід. Здійснено теоретичний аналіз існуючих методів та інструментів стратегічного управління. Акцентовано увагу на тому, що методи стратегічного управління в галузі охорони здоров'я ґрунтуються на дії законів і закономірностей внутрішньогалузевого управління, які одночасно враховують науково-технічний рівень розвитку у медичній сфері. Аргументовано роль

системного підходу у стратегічному управлінні галузі охорони здоров'я. Висновки: за результатами дослідження доведено, що нестійка кон'юнктура у міжнародному середовищі та вплив окремих глобальних чинників, до яких можна віднести пандемію COVID-19; конкурентну боротьбу, значний розвиток медичної техніки і технологій, зумовлюють історичні перетворення традиційних методів управління в галузі охорони здоров'я. Застосування системного підходу до стратегічного управління галуззю розширює можливості планування довгострокової політики у галузі охорони здоров'я та зумовлює багатоглибший і комплексний підхід щодо внутрішньогалузевих організаційно-функціональних сегментів національної галузі охорони здоров'я.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.У.772. Механізми розвитку фізичної культури та спорту в умовах децентралізації / А. О. Двигун // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 6. — С. 125-132. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто суть механізмів розвитку фізичної культури і спорту в умовах децентралізації. Встановлено фактори впливу на розвиток фізичної культури і спорту за сучасних умов господарювання. Визначено особливості взаємодії органів державного управління та приватного сектора у сфері фізичної культури і спорту та доведено необхідність підвищення взаємодії держави, приватних структур і суспільства у цій сфері.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.773. Напрями дослідження освітнього та наукового складників маркетингового забезпечення розвитку національної економіки в системі економічної безпеки / І. М. Дзадан // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. — 2021. — № 1. — С. 17-23. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Проведено багатомірне дослідження освітнього та наукового напрямів маркетингового забезпечення розвитку національної економіки в системі економічної безпеки. Проведено оцінку сучасного стану освітньої та наукової політики України, яка характеризується низьким рівнем видатків на освіту до валового внутрішнього продукту, неефективною системою вищої освіти, низьким рівнем видатків на науково-технічні роботи у валовому внутрішньому продукті, недостатніми витратами на дослідження та розробки, малою кількістю спеціалістів, що виконують науково-дослідні розробки, слабкою патентною продуктивністю. Обґрунтовано потребу у формуванні механізмів забезпечення економічної безпеки держави на основі освітнього та наукового маркетингового складника. Установлено кореляційну залежність між людським капіталом та індикатором економічного розвитку. Проаналізовано динаміку індикаторів освітнього та наукового складника маркетингового забезпечення промислово-технологічного розвитку України за 2013 – 2019 рр. Установлено, що промислові підприємства функціонують в умовах дефіциту фахівців відповідної підготовки. Для формування інноваційного людського капіталу освітня система має включати більше практичних навичок через інтеграцію бізнесу в освітній процес. Це забезпечить прийдешнє покоління необхідним теоретичним і практичним інструментарієм, а людський капітал буде інноваційним. Розглянуто позиції України у світовому просторі за індексом людського розвитку, індексом людського капіталу та рейтингом національних систем вищої освіти. Досліджено зарубіжний досвід програмно-цільових заходів освітньої та наукової політики. Установлено, що основним завданням для українського уряду є стимулювання попиту на інженерні спеціальності для забезпечення промисловості висококваліфікованими кадрами. Зазначено, що інноваційний розвиток української економіки може забезпечуватися тільки за рахунок збільшення витрат на людський капітал, що характеризується спадним трендом. Доведено, що лише якісно розроблена державою стратегія розвитку та належним чином застосований людський капітал є потужними каталізаторами економічного зростання країни.

Шифр НБУВ: Ж23244/екон. та підпр.

4.У.774. Наукові дослідження та розробки (R and D): стан фінансування / В. Андреева, В. Лаптева, В. Адаменко // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2020. — № 6. — С. 83-93. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Розглянуто основні показники, що характеризують динаміку обсягу й структуру витрат на наукові дослідження та розробки (R and D), а також джерела їх фінансування в країнах Європейського Союзу. Надано оцінку відповідності витрат на R and D в Україні сучасним світовим тенденціям. Обґрунтовано необхідність запуску механізмів зростання витрат на R and D на підставі визначення ключових напрямів державної інноваційної політики.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.У.775. Оптимізація економічних відносин в системі вищої освіти з позиції суспільної користності / І. С. Костенко // Актуал. проблеми економіки. — 2021. — № 1. — С. 24-33. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — поглиблення теоретико-методичних засад і розроблення практичних рекомендацій щодо функціонування та подальших напрямів оптимізації економічних відносин у системі вищої освіти України. Досліджено теоретичні основи формування ринку освітніх послуг в Україні, вказано на основні механізми

державного регулювання. Розроблено модель часткової рівноваги на ринку послуг вищої освіти України з позиції виробників освітніх послуг. Використано припущення про те, що оптимізація економічних відносин у системі вищої освіти можлива лише в умовах підвищення рівня конкуренції між приватною та державною освітою, що відповідає загальним положенням теорії суспільного добробуту. В результаті використання оптимізаційної моделі, де як цільову функцію освітніх процесів використано доходи як державної, так і приватної вищої освіти, показано, що середній рівень індикативної собівартості освітніх послуг, що визначено згідно з постановою та реалізовано у 2020 р., є недостатнім для суттєвого прогресу приватної освіти (коефіцієнт державності освіти перевищує одиницю).

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.776. Організаційні засади державного управління трансформацією медичної системи України на ринкових засадах / П. В. Іванчов // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 4. — С. 27-37. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Охарактеризовано мету й елементи механізму державного управління трансформацією медичної системи в Україні. Визначено об'єкти та суб'єкти макро-, мезо-, мікро- та нанорівня державного управління медичною системою, їх основні функціональні особливості. Досліджено функції новостворених органів, відповідальних за окремі аспекти реалізації політики реформування медичної системи в Україні. Визначено зовнішню та внутрішню форми взаємодії елементів механізму державного управління. Зовнішні форми державного управління у сфері охорони здоров'я, спрямовані на взаємодію з державними органами, для забезпечення виконання покладених на суб'єктів державного управління у сфері охорони здоров'я завдань і функцій, а внутрішні — пов'язані з організацією внутрішньої роботи суб'єктів державного управління у медичній сфері та матеріально-технічними операціями, які забезпечують функціонування суб'єкта публічної адміністрації. Встановлено, що державне управління трансформацією медичної системи реалізується за допомогою адміністративних, правових, економічних та соціально-методичних методів, у межах яких застосовуються відповідні інструменти прямого та опосередкованого впливу. До важелів прямого впливу віднесено створення нормативно-правової бази, бюджетне фінансування, цільові державні програми, акредитацію, ліцензування, стандартизацію та сертифікації, діяльності, безоплатне передавання чи надання на пільгових умовах державного майна, створення та обслуговуючої інфраструктури та ін. Непрямими методами державного управління визначено соціальні гарантії та програми, податкове регулювання, створення інфраструктури, пільгове кредитування, медичне страхування, закупки медичного устаткування та матеріалів, комп'ютеризація та інформатизація, науково-технічна та інноваційна політика тощо. Підкреслено, що завданням держави є вмілье поєднання методів та інструментів управління та своєчасне коригування у відповідності до змінних умов середовища.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.777. Проблеми реформування системи охорони здоров'я в Україні: інституційний аспект / П. В. Іванчов // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 6. — С. 133-145. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Охарактеризовано основні інституційні зміни, що виникли у процесі реформування системи охорони здоров'я (СОЗ) України, зокрема щодо впровадження державного гарантованого пакету медичної допомоги; формування єдиного замовника медичних послуг; перехід від утримання мережі медичних закладів до стратегічної закупівлі медичних послуг на договірних засадах; автономізації постачальників медичної допомоги; запровадження електронної СОЗ; регулювання цін на лікарські засоби та розширення дії механізму реімбурсації. Окреслено результати реформування медичної системи в Україні, що було реалізовано впродовж 2017 — 2020 рр. Проаналізовано проблеми та неузгоджені моменти реалізації завдань реформування СОЗ, основні з яких стосуються: автономізації закладів охорони здоров'я, зміни форми їх власності та схем фінансування; методологічних основ визначення вартості послуг, що гарантуються державою; гарантій надання якості медичних послуг та достойної оплати праці медичних працівників; розвитку мережі госпітальних округів; впровадження та ведення електронної СОЗ; навчання та підготовки кадрів; інноваційно-технологічного розвитку медичної галузі; інфраструктурного забезпечення; формування альтернативних джерел фінансування медичної системи та ін. Встановлено, що головними причинами проблем є неузгодженість нормативно-правової, фінансової та адміністративної системи нашої країни; низький рівень залучення фахового середовища, наукової та медичної еліти, іноземних консультантів; низька поінформованість пацієнтів і часто лікарів про нові правила функціонування медичної системи, що породжує спротив змінам; низька якість підготовки та перепідготовки медичних працівників; неврахування принципів обов'язкового медичного страхування, ролі державно-приватного партнерства, появи нових організаційно-правових форм, що виникають у процесі становлення ринку медичних послуг тощо. Запропоновано напрями державного

управління трансформацією медичної системи, спрямовані на усунення існуючих перешкод.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.778. Роль науки та освіти в процесі становлення «економіки знань» / М. А. Кузнецова // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 6-11. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз особливостей формування «економіки знань» і виявлення ролі науки та освіти в цьому процесі. Розглянуто процеси трансформації системи товарних відносин і виникнення передумов становлення «економіки знань». Формування нового типу соціальних зв'язків пов'язане зі зміною змісту суті праці як економічної категорії. Зростання частки інтелектуальної, творчої складової у праці призводить до неможливості її зведення до абстрактної праці, що утворює вартість. Процес становлення нового типу відносин формується на основі інформації та знань як основних умов сучасного виробництва. Це створює нові вимоги до освітньої сфери, в якій мають відбуватися зміни, адекватні економічним перетворенням товарних відносин, процесам становлення «економіки знань». Дані процеси в освітній сфері проявилися у виникненні корпоративних університетів і такого явища, як «академічний капіталізм». У результаті дослідження було визначено основні позитивні результати, а також можливі негативні наслідки, пов'язані з упровадженням принципів «академічного капіталізму» в освітній сфері. Зроблено висновок про те, що процес формування нового типу відносин, які за своєю природою вступають у протиріччя з товарними зв'язками, змінює характер функціонування всіх елементів суспільства, у тому числі й освітньої сфери, однак це не має бути пов'язано зі зміною суті науки та освіти шляхом надання їм ринкових характеристик.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.779. Стратегічне управління розвитком інформаційного потенціалу закладів охорони здоров'я: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Альшаафі Мохамед Алі; Національний університет водного господарства та природокористування. — Рівне, 2020. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Увагу приділено дослідженню теоретико-методичних положень щодо стратегічного управління розвитком інформаційного потенціалу закладів охорони здоров'я й обґрунтуванню науково-практичних рекомендацій стосовно визначення тенденцій і пріоритетів запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність закладів охорони здоров'я. Розглянуто теоретико-методичні основи стратегічного управління діяльності закладів охорони здоров'я, його державне регулювання. Представлено науково-методичні основи процесу інформатизації та імплементацію його положень щодо інформаційного потенціалу в системі управління охороною здоров'я. Проаналізовано застосування інформаційного потенціалу в закладах охорони здоров'я України з використанням узагальнень функціонування цієї системи у країнах світу. Подано шляхи реалізації інформаційного потенціалу українських закладів охорони здоров'я на перспективу.

Шифр НБУВ: РА446080

4.У.780. Фінансовий механізм державного управління трансформацією медичної системи України в ринкових умовах / П. В. Іванчов // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 9. — С. 132-141. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Охарактеризовано особливості основних моделей фінансування системи охорони здоров'я у світі. Визначено пріоритети розвитку багатоканальної системи фінансування медицини в Україні, основу якої має скласти бюджетно-страхова модель фінансування з обов'язковим гармонійним використанням всіх інших наявних фінансових джерел (як бюджетних, так і приватних). Досліджено сучасний фінансовий механізм державного управління трансформацією медичної системи, який передбачає відхід від медичних субвенцій до ефективнішого розподілу та використання коштів через єдиного замовника послуг, які сплачуються за фактично надані медичні послуги та передбачає такі елементи: державний гарантований пакет медичних послуг для всіх громадян, єдиний національний замовник медичних послуг, оплата за медичну послугу за фактом звернення («гроші йдуть за пацієнтом») на основі нормативу на одну особу для певної ланки, а також на основі плати за пролікований випадок у разі надання спеціалізованої допомоги всіх ланок надання медичної допомоги. Визначено принципи фінансування закладів первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги у ході реформи 2018 — 2020 рр. Запропоновано розвивати обов'язкове медичне страхування, яке б гарантувало громадянам можливість одержання медичного забезпечення відповідно до затверджених програм обов'язкового медичного страхування, при цьому принципово, щоб всі верстви населення могли одержати гарантії медичного захисту. Передбачено, що система страхової медицини, яка надає можливість, з одного боку, організувати повноцінне фінансування галузі та контролювати цільове використання коштів, а з іншого — безпосередньо зацікавити лікарів.

Шифр НБУВ: Ж23291

Див. також: 4.У.131, 4.У.141, 4.У.164, 4.У.172, 4.У.379, 4.Ч.1085

Міжнародні економічні відносини і зв'язки

4.У.781. Перспективи крос-культурної бізнес-взаємодії в контексті європейської інтеграції України / Д. С. Ліфінцев, Т. П. Близнюк, М. О. Кохан // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 371-377. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Мета роботи — вивчення та аналізування ставлення українського покоління Z до потенційної співпраці з партнерами із країн Європейського Союзу. Виявлено та проаналізовано пріоритетність вибору конкретних країн для співпраці, а також мотиви такого вибору. Для перевірки сформульованих у дослідженні гіпотез було здійснено емпіричний збір даних шляхом проведення онлайн-опитування за допомогою сервісу *survio.com*. У опитуванні взяли участь 403 респонденти: 97 хлопців (24,1 %) та 306 дівчат (75,9 %). Респондентами виступили студенти Київського національного економічного університету імені В. Гетьмана (n = 130), Львівського національного університету імені І. Франка (n = 108), Харківського національного економічного університету імені С. Кузнеця (n = 165). Результати дослідження засвідчили, що переважна більшість респондентів позитивно налаштована щодо співпраці з партнерами із країн Європейського Союзу. Дослідження показало, що українські студенти найбільш зацікавлені у співпраці з партнерами із Німеччини, Швеції, Австрії, Франції та Італії. Зазначено, що країни, які посіли дві найвищі позиції в загальному рейтингу (Німеччина та Швеція), а також Франція, яка розподілила загальне третє місце із Австрією, увійшли до топ-5 за результатами опитування в кожному з трьох міст, де воно проводилося: Київ, Львів, Харків. Респонденти, які не мають жодного досвіду крос-культурної взаємодії, також виявили бажання взаємодіяти з партнерами із країн ЄС. При цьому топ-5 країн, цікавих для потенційної взаємодії, на думку цих респондентів, повністю збігається із загальною топ-п'ятіркою. Серед основних мотивів вибору країн, пріоритетних для ділової взаємодії, респонденти визначили: «Загальне позитивне враження про країну», «Високий рівень економічного розвитку цієї країни», «Надійність партнерів із цієї країни» та «Велику ймовірність одержати прибуток від взаємодії з партнерами саме з цієї країни». Українська молодь зацікавлена у співпраці із бізнес-партнерами з країн Європейського Союзу, що надзвичайно важливо з огляду на європейську інтеграцію нашої держави. Серед країн, які студенти визначили як пріоритетні для бізнес-взаємодії, є як низькоконтекстні Німеччина, Швеція й Австрія, так і більш висококонтекстні Франція та Італія. Це ще раз засвідчує важливість фахової підготовки до крос-культурної взаємодії та набуття українськими студентами компетенцій ведення бізнесу в глобальному мультикультурному бізнес-середовищі.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.782. Теоретико-методичні аспекти управління зовнішньоекономічною діяльністю господарюючих суб'єктів України / Н. О. Кондратенко, І. А. Тернова, Т. М. Колесник // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 21-26. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Досліджено теоретико-методичні аспекти управління зовнішньоекономічною діяльністю (ЗЕД) господарюючих суб'єктів України. З'ясовано, що ЗЕД має величезний вплив на розвиток усіх без виключення країн світу. Практика останніх десятиріч підтверджує доцільність розширення участі всіх країн у різноманітних формах міжнародного бізнесу та співпраці. З цієї точки зору всі глобалізаційні процеси є закономірними, оскільки рік від року зростає економічна взаємозалежність країн у плані вирішення економічних і соціальних питань. За своїм змістом методи управління ЗЕД ідентифікуються із основними функціями управління: плануванням, мотивацією, контролем, організацією, регулюванням. Вони розподіляються на економічні, адміністративні, соціальні, психологічні, технологічні, правові та діють на практиці за допомогою певних інструментів. Відзначено, що при плануванні ЗЕД оперативне визначення проблемних питань, які виникають під час діяльності господарюючого суб'єкта, надає змогу швидко реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища ведення бізнесу підприємства. До того ж, важливим є виокремлення на підприємствах підрозділів для проведення контролю ЗЕД; аналізу процесів планування та обліку першорядних показників ЗЕД, що надасть можливість вирішити наявні економічні й організаційні проблеми, усунути диспропорції у плануванні та перешкоди в системі збору інформації, сформувати групу показників ЗЕД господарюючого суб'єкта тощо. Зроблено висновок, що досягнення ефективності управління ЗЕД має, перш за все, ґрунтуватися на адаптації підприємства до вимог міжнародного ринку та оперативному визначенні проблемних питань, які виникають під час діяльності, що надає змогу швидко реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища ведення бізнесу та умов здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.783. Investment as a component of the financial mechanism of foreign economic activity regulation / Т. Rybakova,

І. Amelina, О. Marchenko // Економіка і регіон. — 2020. — № 2. — С. 61-67. — Бібліогр.: 13 назв. — англ.

Показано роль інвестування в забезпеченні сталого розвитку країн та їх інтеграції до глобального економічного простору. Обґрунтовано необхідність вивчення інвестицій як складової частини фінансового механізму регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). Розглянуто інвестиції як інструмент цього механізму, в межах якого діють відповідні важелі. До важелів інвестиційного регулювання ЗЕД запропоновано відносити такі: формування сприятливих умов інвестиційної діяльності; порядок допуску інвестицій та інвесторів; інвестиційні пільги й обмеження; інвестиційні гарантії; сприяння реалізації пріоритетних інвестиційних проектів. Вивчено досвід окремих країн, зокрема України, щодо застосування важелів інвестиційного регулювання ЗЕД. Установлено, що на сьогодні конкуренція між країнами за залучення іноземних інвестицій призводить до лібералізації режиму їх регулювання, для чого державами створюються сприятливі умови стосовно здійснення інвестиційної діяльності. У промислово розвинених країнах і країнах з перехідною економікою для сприяння розвитку пріоритетних регіонів та експортно-орієнтованих галузей застосовуються різноманітні інвестиційні пільги. Визначено, що практика інвестиційних обмежень теж має місце, зокрема щодо критичної інфраструктури, ключових технологій тощо, але в безумовному пріоритеті є сприяння залученню інвестицій. Розглянуто сучасну систему інвестиційних гарантій для захисту іноземних інвесторів, до якої входить пакет гарантій, що їх надають національні уряди на законодавчому рівні, та механізм страхування інвестиційних ризиків.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.У.489

Зовнішня торгівля

4.У.784. Детермінанти та умови розвитку зовнішньоторговельних відносин України на початку 1990-х років / Т. Л. Боднарчук // Укр. соціум. — 2020. — № 1. — С. 149-161. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розкрито умови та чинники формування зовнішньоторговельних зв'язків України на початку 90-х рр. ХХ ст. Визначено соціально-політичні та економічні передумови становлення України як повноправного суб'єкта міжнародних економічних відносин, серед яких криза радянського народного господарства, макроекономічний спад, суспільно-політичні трансформації, погіршення міжнародного становища СРСР тощо. Встановлено, що з проголошенням незалежності було взято курс на реалізацію експортного потенціалу України, її конкурентних переваг на зовнішніх ринках, налагодження диверсифікованих торговельних, виробничо-коопераційних і науково-технічних зв'язків. Виконання поставлених завдань здійснювалося у складних зовнішніх і внутрішніх умовах, серед яких визначено, з одного боку, зменшення напруженості на світовій арені, розвиток глобалізації та регіоналізації, активізацію інтеграційних процесів, лібералізацію зовнішньоекономічної діяльності, з іншого боку, складне внутрішньоекономічне становище України, відмічене падінням виробництва, гіперінфляцією, зниженням національного доходу, тінняцією економіки, розвитком корупції, посиленням імпортозалежності країни, поглибленням соціальної диференціації тощо. Обґрунтовано вплив на розвиток зовнішньоторговельної діяльності України системи ендогенних чинників, зокрема, природно-географічних (вигідне географічне положення, багатий природно-ресурсний і трудовий потенціал), суспільно-політичних (зміна політичного режиму, розвиток інститутів демократії, значний воєнний потенціал), соціально-економічних (плюралізм форм власності, розвиток підприємництва та ринкової інфраструктури, лібералізація вітчизняної зовнішньоекономічної діяльності тощо). Встановлено систему детермінант екзогенного впливу на посилення конкурентних позицій України, серед яких виокремлено зростання ролі наднаціональних інститутів, інтернаціоналізацію виробництва, трансформацію європейського поділу праці, лібералізацію та інтенсифікацію співпраці між країнами Західної та Східної Європи тощо.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.У.785. Зовнішня торгівля України у період пандемії COVID-19 / О. Дьяченко, О. Гончаренко // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2020. — № 6. — С. 94-106. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Досліджено тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України торами в умовах пандемії COVID-19. Ідентифіковано групи країн, які запровадили обмежувальні заходи в торговельній політиці. Проаналізовано комплекс заходів, що вживаються країнами світу для стимулювання економіки під час коронавірусу. Виокремлено системні та кризові перепони в розвитку зовнішньої торгівлі України. Визначено заходи для нівелювання наслідків пандемії в торговельно-економічному співробітництві України на міжнародній арені.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.У.786. Концептуальні засади реалізації та вдосконалення експортної стратегії Дніпропетровської області / Н. В. Осадча

// Екон. вісн. Донбасу. — 2021. — № 1. — С. 14-25. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Проаналізовано інструменти диверсифікації ринків. Досліджено ситуації стану розвитку експортної діяльності України та Дніпропетровської обл. в умовах пандемії. В дослідженні визначено основні загрози зовнішньоекономічної діяльності. Обґрунтовано необхідність створення механізму диверсифікації експортного потенціалу Дніпропетровської обл. в умовах економічної та політичної кризи України. Проаналізовано проблеми та перспективи розвитку експортного потенціалу Дніпропетровської обл. Серед головних тенденцій експортної діяльності області — збільшення ролі країн Європи як торговельного партнера, що серед інших причин відбулося завдяки Угоді про Асоціацію з ЄС та диверсифікації джерел постачання енергії. Проблемним аспектом просування експорту є відсутність у підприємців знання правил та умов СОТ. Досліджено тенденції експорту Дніпропетровської обл. під час пандемії та можливості зменшення впливу Росії, активізація співпраці з Китаєм. В Україні відсутній законодавчо обґрунтований механізм взаємодії держави та галузевих громадських організацій. Певні намагання держави побудувати механізм діалогу влади та бізнесу не є послідовними. Для просування цих процесів потрібні були структури, які могли б чітко сформулювати органам влади свої актуальні вимоги і відстоювати інтереси своїх галузей усіма конституційно можливими засобами, тобто могли позиціонувати себе й захищати свої інтереси в державних органах вищої влади. Досліджено можливість диверсифікації ринків та активізації просування товарів на ринки Азії.

Шифр НБУВ: Ж25176

4.У.787. Ознаки та передумови формування підприємницьких екосистем // Л. В. Пашук // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 12. — С. 93-99. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Визначено суть підприємницьких екосистем. На підставі аналізу міжнародного досвіду виділено ознаки успішно діючих підприємницьких екосистем. Продемонстровано взаємозв'язок ключових ознак і передумов виникнення підприємницьких екосистем на основі досвіду різних країн світу.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.788. Розвиток митної політики України в контексті реалізації економічної функції держави: [колект.] монографія / В. В. Борса, О. П. Гребельник, А. В. Ємець, М. А. Іщук, М. О. Лепеха, Т. В. Микитенко, П. В. Пашко, О. В. Сторожук, О. Є. Сушкова, С. В. Шевчук; ред.: О. П. Гребельник; Університет державної фіскальної служби України. — Ірпінь: Ун-т ДФС України, 2021. — 265 с.: рис., табл. — (Серія «Податкова та митна справа в Україні»; т. 170). — Бібліогр.: с. 250-265. — укр.

Проаналізовано міжнародні стандарти у сфері митної справи та визначено основні тенденції розвитку підходів до здійснення митного контролю та оформлення. Сформовано пропозиції щодо удосконалення процедур митного контролю в Україні з урахуванням вимог міжнародних стандартів. Окреслено ключові засади та напрями розвитку діяльності спеціальних підрозділів митних органів, що забезпечують здійснення митного контролю та оформлення в Україні. Запропоновано заходи щодо вдосконалення митного оподаткування операцій зовнішньоекономічної діяльності та адміністрування митних платежів в Україні як одного з ключових важелів впливу держави на розвиток економіки країни. Охарактеризовано сучасну парадигму забезпечення митної безпеки та митних інтересів в межах провадження митної політики. Досліджено напрями вдосконалення митного контролю з урахуванням вимог міжнародних стандартів.

Шифр НБУВ: ВА854034

4.У.789. Сучасні реалії та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України // Т. В. Шепель // Бізнес Інформ. — 2021. — № 1. — С. 49-58. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Розглянуто сучасний стан зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) України. Визначено головні проблеми експортно-імпортерних відносин держави. Досліджено експортний потенціал і проаналізовано динаміку зовнішньої торгівлі. Визначено переваги аграрного сектора та машинобудування у зовнішній політиці країни. Проаналізовано практичне включення країни у світовий торговельний простір завдяки поєднанню економічних і адміністративних методів регулювання ЗЕД країни. Доведено, що міжнародна діяльність України відіграє вагомий роль у формуванні бюджету та ВВП держави. Досліджено сировинну орієнтацію українського експорту та визначено вразливість конкурентних позицій країни на зовнішніх ринках. Проаналізовано динаміку товарної та географічної структури експортного потенціалу держави. Визначено найбільший попит продукції вітчизняного виробника з Київської, Дніпропетровської, Донецької та Запорізької обл. Сформульовано пріоритети розвитку зовнішньоекономічних відносин України та Європейського Союзу. Узагальнено головні негативні чинники впливу на розвиток ЗЕД країни: недостатній рівень конкурентоспроможності продукції; невідповідність міжнародним стандартам якості та безпеки; низький рівень переробки експортованої продукції. Акцентовано увагу на підтримці інтересів національних виробників, нарощуванні експортного потенціалу національного продукту, усуненню ефекту ім-

портозаміщення, особливо: палива, шкідливої та неякісної продукції та товарів широкого вжитку. Обґрунтовано необхідність удосконалення маркетингових досліджень, формування спрощеної системи митно-тарифного регулювання, оптимальної структури управління та обліку і контролю для формування ефективного інформаційного забезпечення у сфері експортно-імпортерних відносин українських підприємств.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.790. Тенденції розвитку зовнішньої торгівлі товарами України в контексті пандемії COVID-19 // А. І. Кондратенко, Д. І. Бабміндра, І. М. Слободяник // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 30-36. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розглянуто та проаналізовано обсяги зовнішньої торгівлі товарами України у 2019 — 2020 рр. Виділено позитивну тенденцію щодо зовнішньоторговельного балансу за торгівлею товарами України. З'ясовано, що спостерігалось зменшення обсягів експорту й імпорту товарів за досліджуваній період. Проаналізовано товарну структуру зовнішньої торгівлі України. Визначено зміни в товарній структурі експорту у 2020 р. у порівнянні з 2019 р. Виділено основні групи товарів, які найбільше експортують та імпортує Україна при торгівлі з іноземними державами. Виділено групи товарів, обсяги експорту та імпорту яких зазнали найбільших змін у 2020 р. і порівняно з 2019 р. Проаналізовано географічну структуру зовнішньої торгівлі товарами України. Визначено зміни в географічній структурі експорту у 2020 р. у порівнянні з 2019 р. З'ясовано, які країни є найбільшими імпортерами українських товарів та з яких країн Україна імпортує найбільше товарів. Виділено країни, обсяги зовнішньої торгівлі з якими зазнали найбільших змін у 2020 р. у порівнянні з 2019 р. Визначено, що найважливішою причиною змін в обсягах зовнішньої торгівлі товарами України у 2020 р. у порівнянні з 2019 р. була пандемія COVID-19. Зазначено глобальний вплив пандемії коронавірусу на світову економіку та загалом на життя людства. Виділено основні зміни в економіці та суспільстві, які спричинили зміни обсягів зовнішньої торгівлі товарами України, а також головні причини зміни обсягів попиту та пропозиції, характерні для всіх країн світу. Визначено головні напрями сприяння держави збільшенню обсягів експорту товарів з України в умовах пандемії COVID-19. Охарактеризовано негативні та позитивні зміни в зовнішній торгівлі України, які були спричинені пандемією коронавірусу.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.791. Цінова та ціннісна конкурентоспроможність товарного експорту України // О. В. Пустовойт // Економіка і прогнозування. — 2021. — № 2. — С. 7-31. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

В економічній науці «конкурентоспроможність» і надалі залишається занадто загальним поняттям, і його використання в прикладних дослідженнях не надає змоги поєднувати їх результати та діяти однозначних висновків. Цей процес також ускладнюється тим, що поняття є композитним і має дві складові частини — цінову та ціннісну конкурентоспроможність. Остання може виконувати роль індикатора якісних змін в економіці. Проте цей аспект конкурентоспроможності в країнах, що розвиваються, поки що залишається поза увагою науковців. Тому напевно можна стверджувати, що сьогодні не існує досліджень, в яких із високим рівнем точності вдалося проаналізувати ціннісну конкурентоспроможність експорту в таких країнах. Зазвичай економісти спрямовують свої зусилля на аналіз експортної цінової конкурентоспроможності та один із основних її чинників — обмінний курс національної валюти. Однак цей підхід має обмежені пізнавальні можливості, тому що появу нових центрів глобального зростання, таких як Китай та Індія, неможливо пояснити, спираючись лише на високу цінову конкурентоспроможність їх експорту. Здійснено спробу вирішити окремі накопичені проблеми в економічній науці. Зокрема, на основі результатів аналізу сучасних визначень поняття «конкурентоспроможність» запропоновано розширити його зміст, узагальнивши з його допомогою рівень відповідності товару (послуги) споживчим перевагам учасників ринку. Це концептуальне положення використано для поглиблення розуміння базової, ціннісної та цінової конкурентоспроможності продукції. Розроблено методику оцінювання домінуючої ролі ціннісної/цінової конкурентоспроможності експорту в забезпеченні його динаміки. За підсумками апробації методики виявлено, що на експортних ринках України циклічний процес почергового зростання ціннісної або цінової конкурентоспроможності національної продукції переважно перерваний. Причиною цього є висока цінова конкурентоспроможність сировинного експорту, що досягається переважно за рахунок заниженого рівня оплати праці в економіці. На міжнародних ринках ціннісна конкурентоспроможність притаманна відносно невеликому числу товарних груп української продукції. Серед них такі: проводи ізольовані, кабелі та інші ізольовані електричні провідники; кабелі волоконно-оптичні; двигуни турбореактивні, турбогвинтові та інші газові турбіни, зброя, боєприпаси, їх частини та приладдя; електронагрівальні прилади та апарати; судна, призначені для перевезення людей або вантажів; буксири та судна-штовхачі; частини літальних апаратів; вагони для перевезень пасажирів, вантажів, у тому числі самохідні; турбіни на

водяній парі та інші парові турбіни; жіночий, чоловічий одяг. Обґрунтовано, що з точки зору пошуку нової стратегії економічного зростання України найбільшої актуальності набувають питання не активізації експортної діяльності, а оновлення складу найбільших експортних товарних груп. Лідруючі позиції серед них мають посісти товари з великою часткою доданої вартості, підвищеним рівнем технологічної складності та ціннісної конкурентоспроможності. Початок цього процесу означає появу нових якісних змін в економіці, ефективності державної політики щодо її реформування.

Шифр НБУВ: Ж23373

4.У.792. Exhibition and trade fair activities in the system of support for national exporters / І. Chychkalo-Kondratska, V. Zhytnyk, A. Bairamov // Економіка і регіон. — 2020. — № 3. — С. 49-54. — Бібліогр.: 13 назв. — англ.

Міжнародні виставки та ярмарки є не тільки важливим інструментом комунікації, але й механізмом просування нових технологій і товарів на національні та міжнародні ринки. Обґрунтовано роль держави в підтримці учасників національних та зарубіжних виставок і ярмарків та процесів розвитку виставкової інфраструктури. Виконано порівняльну характеристику й визначено відмінності між ярмарками та виставками. Проаналізовано структуру розподілу виставкових площ у світі й виявлено, що у Європі знаходиться найбільша кількість виставкових комплексів, частка яких складає 46 % від загальновсвітових показників. Протягом останнього десятиліття в Україні роль міжнародних виставок та ярмарків значно зросла, а разом з нею і кількість організаторів виставково-ярмаркової діяльності. Як показав аналіз, значна частина участі в українських виставках припадає на країни Євросоюзу. Розглянуто динаміку основних характеристик виставкової діяльності в Україні з 2015 до 2019 рр., що свідчить про розвиток цієї сфери, але у 2018 — 2019 рр. відбулося певне падіння окремих показників, зокрема відвідуваності цих заходів. Проаналізовано стан виставково-ярмаркової діяльності у 2019 р. Визначено перспективи виставково-ярмаркової діяльності в Україні. Особливо нагальним стає вирішення питання навчання, перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників виставково-ярмаркової сфери, а також активної участі державних органів у становленні та розвитку міжнародних і національних виставок та ярмарків.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.У.270, 4.У.343

Економіка Азії

4.У.793. Вплив розвитку переробної промисловості на економічне зростання: досвід Узбекистану / Д. Х. Мухсімова // Економіка і прогнозування. — 2020. — № 4. — С. 137-155. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Оцінено вплив розвитку переробної промисловості на економічне зростання в країнах, що розвиваються, в тому числі у Республіці Узбекистан. Висновки для Узбекистану враховують особливості реалізації програми локалізації виробництва готової продукції, комплектуючих виробів і матеріалів. Для виконання оцінок побудовано регресійну модель, що надає змогу визначити вплив факторів забезпечення сталого економічного зростання на показник ВВП на душу населення (у доларах США 2010 р.), який використовується в моделі як залежна змінна. Фактори економічного зростання зумовлені загальноновизначеними теоретичними підходами та обґрунтовані емпіричними даними. Проведено міжкраїнний аналіз показників економічного зростання в країнах, що розвиваються, який надає змогу сформулювати достатню для оцінок вибірку даних. Оцінено вплив фактора диверсифікації на показники економічного зростання, проаналізовано зв'язок між показниками розвитку переробної промисловості та економічного зростання, розвиваються, в тому числі для Узбекистану. Продемонстровано зв'язок волатильності економічного зростання і розвитку переробної промисловості, а також проведено порівняльний аналіз різних типів диверсифікації економіки в обранні для цього дослідження країнах, що розвиваються. З використанням кореляційного і регресійного аналізу проаналізовано вплив на економічне зростання таких факторів, як витрати на НДДКР, людський капітал, торгова відкритість, частка переробної промисловості у ВВП, зайнятість у промисловості. На підставі виявленого автором впливу перерахованих факторів на економічний розвиток розроблено рекомендації для країн, що розвиваються. З використанням кореляційного і регресійного аналізу проаналізовано вплив на економічне зростання таких факторів, як витрати на НДДКР, людський капітал, торгова відкритість, частка переробної промисловості у ВВП, зайнятість у промисловості. На підставі виявленого впливу перерахованих факторів на економічний розвиток розроблено рекомендації для країн, що розвиваються, в тому числі для Узбекистану.

Шифр НБУВ: Ж23373

4.У.794. Економіка та політика великих змін: Михайло Горбачов versus Ден Сяопін / Г. В. Колодко // Екон. тео-

рія. — 2021. — № 1. — С. 5-19. — Бібліогр.: 38 назв. — укр.

В історії людства не було жодного випадку, щоб за стислий період життя одного покоління взаємні економічні відносини змінювались настільки масштабно від такої кількості людей, як це було в Китаї та Росії в 1989 — 2020 рр. В обох країнах відбуваються глибокі структурні та інституційні зміни, але хоча перша зафіксувала вражаючі результати з точки зору розвитку та і скорочення відриву від передових економік, досягнення останньої були дуже скромними. Поки Китай примножив виробничі умови, щоб стати світовою економічною державою, економіка Росії скромно зросла і відіграє незначну роль у процесі глобалізації. Всього за кілька років рівень виробництва та рівень життя китайського населення спочатку зрівняються, а потім перевищать рівень, досягнутий Росією. Це сталося через багато факторів — від традиційної культурної спадщини до геополітичних умов, від спадщини від попереднього державного соціалізму до різних баз природних ресурсів — однак характер та тривалість політичного керівництва Ден Сяопіна в Китаї та Михайла Горбачова в Росії мали принципове значення. Без урахування впливу думок і вчинків цих двох державних діячів неможливо зрозуміти суть тектонічних змін, що відбулися у світовій економіці останнім часом. У той час як Ден Сяопін надав пріоритет економічним реформам, орієнтованим на зростання, хоча, мало роблячи у сфері політичної лібералізації, Михайло Горбачов намагався поєднати політичну та економічну лібералізацію, але не зміг цього зробити. Наслідки рішень, прийнятих кілька десятиліть тому, відчуваються і сьогодні. Очевидно, що підхід Ден Сяопіна виявився ефективнішим за реформи Горбачова. В останньому випадку вони спрямували Росію та інші пострадянські республіки в зовсім іншому напрямку, ніж той, що передбачав їх архітектор.

Шифр НБУВ: Ж24845

4.У.795. Стратегія діяльності грузинських виробників вин на українському ринку / І. В. Пономаренко, К. О. Ярема, І. Пховелішвілі // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 12. — С. 31-37. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

За результатами дослідження теоретичних засад аналізу міжнародних ринкових компаній зроблено висновки щодо сучасних концепцій міжнародної сегментації товарних ринків, визначено суть та етапи позиціонування товару на міжнародному ринку. В межах розробки стратегії ринкової діяльності грузинських виробників вин на українському ринку запропоновано стратегію міжнародної сегментації та позиціонування грузинських виробників вин на українському ринку за результатами проведеного маркетингового дослідження ринку за методом анкетування споживачів.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.796. Экономические инструменты интеграции альтернативной энергетики в энергосистему Китая / В. М. Карпенко, Юань Хунхао // Екон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 87-96. — Бібліогр.: 10 назв. — рус.

Актуальність теми дослідження определяется особым вниманием к вопросам развития «зеленой» энергетики в государственной политике Китайской Народной Республики. Проблема развития китайской энергетики заключается в перемещении приоритетов на поиск альтернативных, чистых источников энергии, которые придут на смену нефти и газу. Анализ последних публикаций позволяет убедиться в незатухающем интересе к проблемам альтернативной энергетики в большинстве стран, осуществляющих стабильные темпы экономического роста. По мнению авторов, до конца неисследованными остаются процессы интеграции альтернативной энергетики в энергосистему Китая, страны с высокими темпами экономического роста. Цель исследования — заключается в обосновании выбора экономических инструментов интеграции альтернативной энергетики в энергосистему Китая. Методами исследования, использованными в работе, являются сравнение, группировка, системный подход, формализация, аксиоматический метод, аналогии, абстрагирование и моделирование. Результаты работы. В рамках настоящего исследования изучена динамика изменений в структуре энергопотребления Китая, с точки зрения источников получения энергии. Проблемы энергетической политики Китая идут рука об руку с целями его экономической политики. Стране необходимо поддерживать быстрое развитие и экономический рост, но гораздо менее энергоемким способом. Это широко признано китайским правительством, но значительные изменения в потреблении энергии по сравнению с объемом производства могут означать серьезные изменения в его экономической структуре. Областью применения результатов исследования является энергетическая политика государства, направленная на экологизацию жизнедеятельности. Выводы: переход на возобновляемые источники энергии неизбежен, поэтому вопрос заключается в том, как лучше всего управлять этим процессом, минимизируя общую стоимость энергетических услуг и стоимость ущерба, вызванного использованием энергии. Сочетание энергосберегающих и возобновляемых источников энергии в конечном итоге заменит существующую традиционную энергетическую систему, в которой преобладает ископаемое топливо.

Важнейшим фактором для такого скорейшого переходу являється необхідність рішення проблеми катастрофічного змінення клімату.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.У.797. Importance of management quality in insurance companies of Azerbaijan and providing its efficiency / Shamshad Alizade // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 1. — С. 115-120. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Незалежно від сфери діяльності, метою кожної компанії є постійний успіх і розвиток. Але нелегко досягти такого розвитку за стислий період. У сучасний період успішний розвиток і прибутковість кожної компанії залежить від реалізації багатьох важливих факторів. Одним із цих факторів є забезпечення ефективності управління якістю. Важливість якості управління очевидна не лише на промислових і виробничих підприємствах, а й у страхових компаніях. Оскільки успішна діяльність і стабільний розвиток кожної страхової компанії залежить від високої якості управління. Відзначено, що такі фактори, як ефективне управління ресурсами та працівниками, належне налагодження зв'язків із громадськістю та збільшення маркетингової діяльності відіграють виняткову роль у забезпеченні ефективності якості управління в страхових компаніях Азербайджану. З цієї причини в страхових компаніях Азербайджану значення якості менеджменту дуже велике, а забезпечення його ефективності є однією з найважливіших та актуальних проблем сучасної ринкової економіки.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.798. Lean manufacturing as a mechanism to reduce productivity costs / M. Chechelashvili, S. Zedginidze, L. Ptaschenko // Економіка і регіон. — 2020. — № 2. — С. 11-15. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Розглянуто теоретичні та практичні аспекти «ощадливого виробництва». Запропоновано концепцію японських технологій управління, управління бізнесом і філософію, яка охоплює практично всі аспекти фінансово-господарської діяльності японських підприємств. Відому японську концепцію управління та практику ощадливості порівняно з вітчизняними традиціями і виробничим досвідом, окреслено шляхи досягнення аналогічних результатів. Підкреслено, що ідею ощадливості спочатку було використано в компаніях з дискретним циклом — в машинобудуванні. Згодом цю концепцію було адаптовано до безперервного виробництва, а потім — упроваджено у сфері торгівлі, послуг, охорони здоров'я, громадського сектора та багатьох інших. Lean поступово виходив за межі виробництва, об'єднуючи споживачів, постачальників, інших партнерів. Доведено думку, що конкурентні переваги грузинських підприємств можна досягти лише високою якістю й меншими витратами на виробництво. Таким чином, сьогодні необхідно повністю переглянути організацію виробництва, щоб виключити будь-які втрати в кожній ланці виробничого процесу. В управлінні виробництвом потрібний комплексний підхід, який одночасно включає якість продукції, концепцію, методи та інструменти. З урахуванням проблем у діяльності грузинських підприємств, з'ясовано, що впровадження ефективної концепції виробництва й використання її методів є важливим фактором підвищення продуктивності кожної ланки виробничої системи. Подальші дослідження будуть спрямовані на розроблення та вибір оптимальних стратегій застосування принципів концепції «ощадливе виробництво» з урахуванням внутрішніх і зовнішніх чинників, які формують середовище організації виробництва.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.У.799. The importance of high-tech production in the stability of the economy of Azerbaijan / E. Mammadov, E. Ahmadova // Економіка і регіон. — 2020. — № 2. — С. 6-10. — Бібліогр.: 8 назв. — англ.

Мета роботи — теоретичне та емпіричне вивчення ролі високотехнологічного виробництва у стійкості економік, особливо азербайджанської. Методологія дослідження полягає у фундаментальних працях зарубіжних вчених та дослідженнях ООН у галузі визначення та оцінки стійкості економічної системи. Визначено значення та структуру низького, середнього та високотехнологічного виробництва в Азербайджані. На основі критичного аналізу наукової літератури з даної теми та одержаних результатів у роботі запропоновано відповідні пропозиції та висновки. Дані, одержані в даній роботі, є актуальними і можуть бути використані для моніторингу економіки та підвищення її стійкості. Основним фактором стійкості економіки було визначено частку та ефективність високотехнологічної продукції в структурі промислового виробництва. Запропоновані заходи призведуть до підвищення стабільності економіки Азербайджану, зменшення коливань в динаміці макроекономічних показників, що в підсумку призведе до збільшення темпів зростання ВВП на душу населення та стійкого економічного зростання в довгостроковій перспективі.

Шифр НБУВ: Ж24790

Економіка Африки

4.У.800. Central banks' response to inflation, output gap, and exchange rate in Nigeria and South Africa / Olusegun Vincent // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 1. — С. 42-54. — Бібліогр.: 68 назв. — англ.

Вивчено інфляцію в Нігерії та Південній Африці, використовуючи повністю модифікований найменший квадрат для оцінки модифікованого правила Тейлора на період із 1970 по 2016 р. Розкрито докази значної реакції інфляції та квадрату інфляції на політичні процентні ставки в Південній Африці, але не в Нігерії. Загалом центральний банк (ЦБ) Південної Африки приділяє значну увагу націленню на інфляцію при встановленні процентних ставок, чого не робить Нігерія. Крім того, для Південної Африки розрив у виробництві є значним, тоді як для Нігерії він не є значним. Виявлено, що обмінний курс, відкритість до торгівлі та міжнародні резерви відіграють важливу роль у політиці ЦБ в обох країнах. Іншими словами, існує необхідність у ЦБ застосувати еkleктичний підхід, встановлюючи правила грошово-кредитної політики з урахуванням будь-якої спостережуваної нерівноваги між розривом у випуску, інфляцією, обмінним курсом, іноземними резервами та відкритістю для торгівлі. Однак суворе націлювання на інфляцію може не слугувати відповідною основою для вирішення найважливіших макроекономічних проблем, що стоять перед африканськими економіками.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.У.801. Macroeconomic policies and the agricultural sector in Nigeria: evidence from asymmetric cointegration / Aworinde Olalekan Bashir, Yinusa Olumuyiwa Ganiyu, Williams Tolulope Oyakhilome // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 1. — С. 26-40. — Бібліогр.: 41 назв. — англ.

Вивчено вплив макроекономічної політики на сільськогосподарське виробництво в Нігерії за допомогою оцінювача асиметричної коінтеграції. Результати дослідження показали, що процентна ставка, інфляція та обмінний курс є важливими змінними грошово-кредитної політики, що визначають результати діяльності аграрного сектора в Нігерії. Крім того, з фіскального боку, дослідження показало, що бюджетні забезпечення сільськогосподарського сектора (СГС) протягом багатьох років у Нігерії були безмежно низькими і не досягали 10 % від загального бюджету, зазначеного в декларації Мапуто (2003), хоча розподіл бюджету на сільське господарство має позитивне та значне відношення до продукції сільського господарства. Подібним чином дослідження показало, що інституційна якість сприяє зростанню СГС в Нігерії, але є статистично незначною. Тому зроблено висновок, що макроекономічна політика (грошово-кредитна та фіскальна), крім інституційної якості, є вирішальними змінними, що впливають на ефективність СГС у Нігерії, оскільки в результаті уряд повинен правильно узгодити як грошово-кредитну, так і фіскальну величини, щоб досягти кращих показників сільського господарства, а не зважаючи на роль інституційної якості.

Шифр НБУВ: Ж23291

Економіка Америки

4.У.802. Землекористування та просторова справедливість у країнах Латинської Америки: уроки для України / О. М. Бородіна, О. В. Михайленко, О. В. Фраєр // Економіка і прогнозування. — 2020. — № 4. — С. 87-102. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Узагальнено досвід країн Латинської Америки у сфері трансформації земельних відносин з точки зору соціальної справедливості, формування необхідного простору для життєдіяльності селян, забезпечення їх економічного суверенітету тощо. Доведено, що вільний доступ до земельних ресурсів та здійснення контролю за їх використанням значною мірою визначають загальний потенціал розвитку сільських територій та суспільного розвитку країни загалом. У результаті проведених досліджень виявлено формування стійких тенденцій до упередженого розподілу земельних угідь країн Глобального Півдня та їх надмірної концентрації в руках домінуючих угруповань та великих сільськогосподарських підприємств, що здійснює потужний деструктивний вплив на загальне піднесення регіону та знаходить своє відображення у нерівномірному просторовому розвитку, систематичному утиску прав селян, в обмеженні зростання рівня їх зайнятості, поширенні бідності, руйнуванні соціальної згуртованості, дебілізації продовольчих систем локального, національного та глобального рівня, виникненні збройних конфліктів тощо. Окреслено загальні загрози змін у землеволодінні та землекористуванні в Україні, пов'язані зі схильністю до перерозподілу земельних ресурсів на користь корпоративного сектора, їх надмірної концентрації та обезземелення селян; визначено низку факторів, що призводять до незбалансованого розподілу земельних угідь, обґрунтовано необхідність урахування уроків

латиноамериканських країн для майбутнього суспільного розвитку України у довгостроковій перспективі.

Шифр НБУВ: Ж23373

4.У.803. Особливості глобальних витоків інформації з податкових гаваней / К. О. Каверіна, А. С. Шолом // Бізнес Інформ. — 2021. — № 3. — С. 23-28. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Існування податкових гаваней є невід'ємним явищем сучасного етапу розвитку світової економіки. Вони конкурують одна з одною на основі податкових ставок, рівня конфіденційності, якості та швидкості обслуговування, що пропонують. Визначення впливу податкових гаваней наразі є досить актуальним питанням, поглибленню якого багато в чому посприяли витoki інформації, зокрема панамський. Проте витoki інформації з податкових гаваней недостатньо висвітлено в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених. Мета роботи — дослідження впливу податкових гаваней та панамського витоку інформації на світову економіку. Розглянуто визначення податкових гаваней та їх масштаб у сучасних умовах глобалізаційної економіки. При систематизації наукових праць було порівняно різні витoki інформації з податкових гаваней і визначено наймасштабніший з них. Розкрито суть діяльності фірми Mossack Fonseca, що стала жертвою витоку. Обґрунтовано динаміку зареєстрованих офшорних компаній у межах панамського витоку інформації. За допомогою математичної моделі розраховано трендовий вектор руху кількості компаній, що користуються послугами офшорних зон. У результаті виконання регресійного тренд-аналізу, було встановлено, що кількість зареєстрованих компаній фірми Mossack Fonseca має тенденцію до зростання (в середньому на 292 одиниці щорічно). Це свідчить про те, що, незважаючи на публікації секретної інформації, популярність податкових гаваней продовжує збільшуватися. Наведено основні країни-посередники, що користуються найбільшою популярністю в податковому спекулюванні. З'ясовано, що простота формалізації та реєстрації компаній, відсутність контролю за дочірніми компаніями транснаціональних бізнес-груп є ключовими атрибутами діяльності подат-

кових гаваней, які сприяють їх використанню для уникнення сплати податків на прибуток і відмиванню коштів. Сформульовано наслідки, спричинені діяльністю податкових гаваней і витоків інформації з них. Найважливіші серед них: санкційні положення та моніторинг офшорної діяльності.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.У.804. Роль ТНК в економічній стратегії США / О. В. Чернова, Д. Г. Заяць // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 42-48. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз впливу американських транснаціональних корпорацій (ТНК) на економічну стратегію Сполучених Штатів Америки. У ході дослідження розглянуто суть категорії «транснаціональна корпорація» та визначено особливості функціонування провідних ТНК. З'ясовано ключові вектори економічної стратегії США на сучасному етапі. Проаналізовано діяльність транснаціональних (багатонаціональних) корпорацій на території Сполучених Штатів Америки. Здійснено комплексний аналіз існуючих рейтингів американських транснаціональних корпорацій. Проаналізовано ключові показники їх діяльності в різних сферах суспільного виробництва та галузях економіки. Надано оцінку впливу транснаціональних корпорацій на економіку США за допомогою аналізу динаміки експорту, імпорту, показників валового внутрішнього продукту (ВВП) і валового внутрішнього продукту на душу населення. Досліджено діяльність американських ТНК на територіях іноземних держав. Проведено аналіз динаміки прямих іноземних інвестицій Сполучених Штатів Америки за кордоном і масштаби інвестування в національну економіку країни з-за кордону. Розглянуто географічну структуру прямих іноземних інвестицій із Сполучених Штатів Америки. Виявлено існуючі загрози економіці США, які спричиняють своєю діяльністю транснаціональні корпорації, надано оцінку їх наслідкам. Зроблено висновки щодо подальших перспектив транснаціоналізації економіки США та впливу глобальних компаній на економічну стратегію Сполучених Штатів Америки.

Шифр НБУВ: Ж14572

Політика. Політичні науки

(реферати 4.Ф.805 — 4.Ф.815)

4.Ф.805. Вплив пандемії COVID-19 на міжнародні відносини: ключові тенденції / Т. А. Пода // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 124-128. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Проаналізовано деякі аспекти впливу пандемії COVID-19 на розвиток міжнародних відносин на тлі розгортання все жорсткіших карантинних обмежень у світі. Здійснено аналіз трансформації міжнародних відносин у віртуальному вимірі. Обговорено діяльність загальноєвропейських інститутів, які продемонстрували низьку ефективність в умовах надзвичайної ситуації. Показано, що спалах коронавірусу поставив під питання спроможність адекватного реагування певних міжнародних структур, продемонструвавши слабкості міжнародної системи перед новим глобальним викликом. Розповсюдження COVID-19 показало, що у «глобальному селі» жодна країна не може вважати себе окремою від світу. На основі аналізу змін, що відбуваються у світі, запропоновано прогноз розвитку напрямів системи міжнародних відносин.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.Ф.806. Доктрина реалізації свободи в демократичному суспільстві: ідеал і реальність / Е. М. Герасимова // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 5-9. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Проаналізовано феномен свободи у сучасному демократичному суспільстві, який набуває сьогодні якісно нових ознак. Вони проявляють себе у процесі постійного засвоєння морально-правових норм спільного існування, що забезпечує практичне розуміння відмінностей між свободою і свавіллям. Дар свободи в доктрині європейських демократичних цінностей особливою собою захищене автономне буття особистості, а процес її самореалізації забезпечує можливість прояву його внутрішньої свободи, яка передбачає розумне ставлення людини до агресивного втручання зовнішнього світу. Представлено аналіз ідеальних прагнень людини та реальні можливості інституційних механізмів реалізації свободи в сучасному демократичному суспільстві. Результатом проведеного дослідження з реалізації ідеалу свободи в реаліях сучасного демократичного суспільства стає оформлення таких основних підходів: визнається екзистенціальна трактовка свободи, яка пов'язана з індивідуальним буттям людини та її засвоєнням суб'єктивної системи цінностей; представлено комунікативні передумови існування свободи в суспільстві. Тобто вона може бути досягнена в реальному житті, на відміну від феномену волі. Такими сучасними комунікативними умовами можуть бути автономні соціально-комунікативні інститути, ліберально-демократичне державне регулювання та наявність громадянського суспільства з широкими нормативно-правовими повноваженнями і утвердженнями правилами відповідальності для всіх членів даного співтовариства.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.Ф.807. Європейська регіональна політика: підруч. для студентів ВНЗ III — IV рівнів акредитації / А. І. Крисоватий, І. О. Ліщинський, М. Лизун, В. Куриляк, Є. Савельєв; ред.: А. І. Крисоватий, І. О. Ліщинський; Тернопільський національний економічний університет. — Тернопіль: Економічна думка ЗУНУ, 2020. — 235 с.: рис., табл. — Бібліогр. с. 228-235. — укр.

Висвітлено стратегічні аспекти імплементації регіональної політики в країнах Європейського Союзу. Розкрито перспективи інтеграції України до європейської системи територіальних структур. Увагу приділено таким питанням, як регіональні порівняльні переваги, стратегічний менеджмент територій; децентралізація влади, місцевий підхід, розміщення традиційних агломераций (міст і промислових районів) і більш інноваційних відносинно-орієнтованих альянсів (кластерів, креативних регіонів). Розглянуто особливості розвитку розумних міст, креативного класу, стимулювання периферійних регіонів і транскордонного співробітництва.

Шифр НБУВ: ВА853448

4.Ф.808. Інформаційно-комунікаційний вимір сучасної політичної системи України: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Т. В. Шлемкевич; Львівський національний університет імені Івана Франка. — Львів, 2020. — 19 с. — укр.

Систематизовано теоретико-методологічні засади аналізу інформаційно-комунікаційного простору політики, зокрема генезу теорій політичної комунікації, її структурно-функціональну складову. Досліджуючи інституційний вимір інформаційно-комунікаційного впливу на українську політику, проаналізовано політичну комунікацію як чинник впливу на трансформацію політичної системи й інструментарій електорального процесу. З'ясо-

вано особливості місцевого самоврядування як простору для застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Кризь призму визначення детермінантів впливу політичної комунікації на громадянське суспільство та політичну культуру виявлено головні аспекти ціннісного виміру інформаційно-комунікаційного простору політики сучасної України.

Шифр НБУВ: РА446094

4.Ф.809. Патріотизм як чинник політичної трансформації сучасної України: автореф. дис. ... д-ра політ. наук: 23.00.02 / Б. А. Філатов; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2021. — 38 с. — укр.

Обґрунтовано авторську концепцію політичної інституалізації патріотизму в Україні, яка полягає у набутті діяльності конкретних демократичних політичних інститутів патріотичного характеру і значення центрів демократичного перетворення політичного процесу та його інтенсифікації. Запропоновано перелік патріотичних цільових орієнтирів щодо якісних перетворень конкурентної політики в Україні. Виявлено значення патріотизму в Україні як чинника консолідації демократичних політичних інститутів. Проаналізовано особливості становлення політичного режиму в Україні. З'ясовано значення патріотизму в Україні у контексті утвердження спроможності політичних інститутів в межах перехідної демократії. Виявлено ознаки трансформаційного потенціалу патріотизму у контексті процесів демократичних перетворень в Україні.

Шифр НБУВ: РА448317

4.Ф.810. Політика забезпечення територіальної цілісності України (теоретико-методологічний аналіз): автореф. дис. ... канд. політ. наук: 21.01.01 / О. Ю. Дахно; Національний інститут стратегічних досліджень. — Київ, 2020. — 19 с. — укр.

Здійснено теоретико-методологічне обґрунтування політики територіальної цілісності держави. Розкрито причини низької дієвості заходів безпеки та дію факторів, що ослабили здатність Української держави до ефективного подолання внутрішніх кризових явищ та збереження територіальної цілісності в умовах зовнішньої агресії. Доведено, що однією з функцій системи міжнародної безпеки є захист територіальної цілісності та суверенітету незалежних держав від зовнішнього втручання та агресивних дій інших суб'єктів міжнародної політики. При цьому встановлено існуючу невідповідність між задекларованими міжнародно-правовими принципами та реальною спроможністю міжнародного співтовариства забезпечити їх реалізацію. Обґрунтовано, що забезпечення територіальної цілісності України в сучасних умовах здійснюється відповідно до головних пріоритетів політики національної безпеки. Це відновлення територіальної цілісності шляхом реінтеграції окупованих територій Донецької та Луганської обл. і п-ва Крим, а також запобігання та протидія новим спробам порушити територіальну цілісність і суверенітет України. Відповідно, пріоритетним напрямком політики забезпечення територіальної цілісності має стати своєчасна розробка та впровадження стратегічних засад політики національної безпеки.

Шифр НБУВ: РА446151

4.Ф.811. Розвиток прямої демократії: досвід Європейських країн та України / О. М. Петроє // Вісн. Нац. авіац. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 1. — С. 15-21. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Узагальнено досягнуті результати та окреслено перспективи розвитку прямої демократії в європейських країнах та Україні в умовах зниження загального рівня демократії у світі. Висвітлено підходи до інтерпретації суті та змісту прямої демократії, здійснено аналіз основних форм прямої демократії (ініціатива, референдум, відкликання та ін.) і результативності їх використання в державах-членах ЄС та в Україні. Доведено потенційну спроможність прямої демократії для прискорення демократичного транзиту нашої держави шляхом оновлення політичних структур, суспільних відносин і цінностей.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.Ф.812. Становлення та діяльність Лейбористської партії Великої Британії (1893 — 1931 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02 / О. М. Бутурлімова; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2021. — 19 с. — укр.

Висвітлено історію Лейбористської партії Великої Британії 1893 — 1931 рр. Основну увагу приділено дослідженню витоків організаційного становлення партії, вивченню інструментів боротьби за електорат. Проаналізовано основні причини збільшення кількості членів Лейбористської партії після 1918 р., досліджено трансформацію «географії» електорату Лейбористської партії, розглянуто зміни в партійній тактиці і партійних програмах.

Доведено, що Лейбористська партія пройшла насичений політичний шлях від «невеликої групи тиску» в британському Парламенті у потужну політичну партію загальнонаціонального рівня, яка замінила лібералів в традиційній двопартійній системі Великої Британії. Розглянуто внесок Фабіанського товариства, Незалежної Робітничої Партії, Соціал-демократичної федерації, тред-юніонів на шляху об'єднання у Комітет Робітничого Представництва. Досліджено такі засоби агітації Лейбористської партії, як кларіон-фургони, преса, окреслено взаємовідносини між Лейбористською партією і християнськими деномінаціями у Великій Британії.

Шифр НБУВ: РА449248

4.Ф.813. Традиції та новації у зовнішньополітичних концепціях Польщі щодо України (1918 — 2005 рр.): автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / Т. А. Єлова; Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. — Чернівці, 2021. — 20 с. — укр.

На основі широкого кола джерел і матеріалів комплексно досліджено головні аспекти становлення та еволюції зовнішньополітичних концепцій Польщі щодо України у період з 1918 р. — моменту відродження польської державності — і до 2005 р. — періоду становлення стратегічного партнерства у двосторонніх польсько-українських відносинах. Проаналізовано становлення та розвиток зовнішньополітичних доктрин Польщі щодо України та доведено, що усі концепції зовнішньої політики, що реалізовувалися польською політичною елітою у східному напрямку, містили історичні традиції, доповнюючись новими актуальними баченнями і за століття трансформувалися на рівень стратегічного партнерства. Увагу приділено аналізу формування поглядів польських політичних діячів і публічних інтелектуалів та впливу цих поглядів на концепції зовнішньої політики Польщі щодо України.

Шифр НБУВ: РА448331

4.Ф.814. Химери інтернаціоналізму. Міжнародні зв'язки профспілок України (20 — 30 рр. ХХ ст.): [монографія] / М. А. Журба, З. Р. Вітенко. — Вінниця: Нилан, 2021. — 371 с.: іл., фот. — Бібліогр.: с. 314-360. — укр.

На основі архівних документів, у світлі сучасних методологічних підходів подано авторську версію діяльності профспілкових організацій підрадянської України у контексті теорії і практики комуністичного інтернаціоналізму. Розглянуто роль профспілок у залученні зарубіжних інтернаціоналістів до суспільного соціалістичного експерименту та зовнішньополітичних акцій більшовицького режиму. Проаналізовано реальний зміст міжнародного виміру «вищого принципу диктатури пролетаріату — со-

юзу робітничого класу і селянства» у політиці комуністичної індоктринації сільської людності та участі громадських об'єднань українського села у міжнародних проектах революційної солідарності.

Шифр НБУВ: ВА852875

4.Ф.815. Energy aspect of Ukrainian — Russian conflict of the end of 20th and 21st centuries (review article) / H. Lutsyshyn, N. Lukach // Humanitarian Vision. — 2021. — 7, № 1. — С. 25-32. — Бібліогр.: 13 назв. — англ.

Проаналізовано двосторонні українсько-російські відносини в енергетичній сфері кінця ХХ і ХХІ ст., розглянуто проблемні питання їх співпраці та форми реалізації масштабних інтеграційних проектів. З'ясовано, що виокремлення двосторонніх українсько-російських відносин в енергетичній сфері є досить умовним, оскільки вони об'єктивно вписані у відносини обох країн з третьою стороною — насамперед країнами Європи як споживачами енергетичних ресурсів, що транспортуються територією України. Отже, і з точки зору технологічного ланцюга (виробник — транзитер — споживач), і з економічного погляду (продавець-надавач послуг із транспортування-покупець) ці відносини мають розглядатись у тресторонньому форматі. Визначено можливі загрози національній безпеці України в контексті впровадження в життя енергетичної стратегії Росії. Українсько-російські відносини в енергетичній сфері є досить динамічними, але не можуть оцінюватися однозначно через наявність позитивних і негативних чинників і тенденцій. Вони великою мірою залежать від загального стану відносин між двома столицями, а також мають іноді визначальний вплив на них. Досліджено, що слабкі сторони українського енергетичного сектора з часу здобуття незалежності у 1991 р. проливають світло на основоположний зв'язок між енергетичною безпекою та національною безпекою. З точки зору глобальних енергетичних процесів слід врахувати вигідне геополітичне та географічне становище України та пов'язану з цим її роль, як транзитної держави. Інтеграція української енергосистеми до європейської є складовою стратегічної мети України щодо входження до ЄС. Україна має достатньо потужні та розвинені газо-, нафтотранспортні та електричні мережі, поєднані з транспортними мережами країн ЄС (Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія) і країн СНД (Росія, Молдова, Білорусь), що надає можливість їй брати участь у формуванні Європейської енергетичної політики та спільного енергетичного ринку, відігравати важливу роль в енергетичній співпраці країн СНД та ЄС.

Шифр НБУВ: Ж101312

Див. також: 4.Ч.1176

4.X.816. Міжнародний комерційний арбітраж як саморегульована інституція / О. Гончаренко // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2021. — № 1. — С. 4-13. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Розглянуто особливості міжнародного комерційного арбітражу як саморегульованої інституції. Встановлено, що враховуючи генезу та завдяки наявності широкого обсягу якісних і кількісних можливостей саморегулювання, міжнародний комерційний арбітраж здатний ефективно реагувати на виклики сьогодення. Визначено, що третейський суд, який є частиною системи інституціоналізації саморегульованих механізмів, посів одне з важливих місць та вказує на спроможність бізнесу врегулювати суперечки самостійно, не звертаючись до державних інструментів. З'ясовано функціональне призначення міжнародного комерційного арбітражу як саморегульованої інституції, зокрема швидко змінюватися й водночас бути універсальною та зрозумілою процедурою для бізнесу, що походить із різних держав.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.X.817. Роль періодичних видань у розвитку україно-польських відносин на Прикарпатті / С. Матвієнкі // Humanitarian Vision. — 2020. — 6, № 2. — С. 34-39. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Медіа національних меншин сприяють дотриманню принципів громадянського суспільства та укріпленню толерантності та стабільності в українському поліетнічному суспільстві. Дослідження стало метою роботи. Застосовано загальнонаукові та специфічні методи наукового дослідження. Ключовим методом став порівняльно-критичний аналіз діяльності громадських організацій і медіа національних меншин на Прикарпатті. Методологічна основа дослідження базується на загальнонаукових методах досліджень проблеми реалізації прав національних меншин на власні медіа у сучасному українському суспільстві. Показано, що зареєстровані періодичні видання та радіо польської національної меншини Прикарпаття є свідченням вільного існування недержавних організацій, які відображають інтереси соціальних груп та їх цінності. Польська громада є дисперсною, тому тенденція розвитку її ЗМІ відображає всеукраїнський стан етноінтеграції представників національних громад у суспільство. Польськомовні та двомовні газети та журнали Івано-Франківщини є важливим чинником збереження та прилюдного вираження ідентичності національних меншин і відображають як самотнітність культури та традицій, так і ступінь їх асиміляції. Постійний вихід схваленої державою національної періодики надає можливість представникам національних меншин почуватися рівноправними громадянами України з високим соціальним статусом і забезпеченими культурними запитами. Існування періодичних видань національних меншин підвищує рівень поінформованості суспільства, сприяє національному примиренню, порозумінню між людьми, розвитку громадянського суспільства.

Шифр НБУВ: Ж101312

Див. також: 4.У.371, 4.У.477, 4.X.871, 4.X.945, 4.X.962

Загальна теорія держави та права

4.X.818. Громадянське суспільство в умовах пандемії / Н. Бондаренко // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2021. — № 1. — С. 80-89. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Досліджено особливості впливу на свідомість суспільства коронавірусної пандемії, що зумовила зміну акцентів у системному державно-громадянському партнерстві. Історичний екскурс засвідчив, що пандемії можуть спричинити більш згубні наслідки, ніж війни. Доведено, що мобільність населення претворила епідемію в пандемію та глобалізувала боротьбу з нею, загострила ідеологію ліберальної демократії й стала індикатором сформованості громадянського суспільства.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.X.819. Загальна характеристика системи романо-германського права / Н. С. Пузірна, В. В. Пророченко // Актуал. проблеми юрид. науки та практики. — 2020. — № 1. — С. 13-18. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Розглянуто науковий аналіз особливостей системи романо-германського права. Звернено увагу, що романо-германська правова система виникла на основі рецепції римського права. Вона об'єднує правові системи всіх країн континентальної Європи. Ос-

новною рисою даної системи є чіткий поділ норм права на галузі, а всі галузі розподіляються на дві підсистеми: приватне право і публічне право. Виявлення і характеристика чинників, що визначають специфіку і розвиток романо-германської правової системи, є важливим напрямком для подальших наукових досліджень.

Шифр НБУВ: Ж74662

4.X.820. Соціологія права: енциклопедичний словник / Д. О. Балабанова, В. С. Бліхар, М. М. Бліхар, Л. Л. Богачова, В. Д. Воднік, О. В. Волянська, Л. М. Герасіна, О. З. Гудзенко, В. В. Гулай, О. Г. Данильян, В. О. Данильян, І. І. Дахова, А. В. Демичева, І. Д. Денисенко, О. П. Дзьобан, Т. В. Єрескова, О. В. Зінченко, О. І. Зубарева, Ю. Ю. Каліновський, Є. В. Карманний, О. М. Кириленко, О. М. Кислова, О. М. Кіндратець, Л. Д. Климанська, Г. П. Клімова, І. І. Коваленко, С. О. Ковжого, М. А. Козловцев, Ю. Ю. Коломієць, Н. Г. Комих, Н. В. Коритнікова, В. В. Кривошеїн, І. І. Кузіна, Г. М. Куц, С. В. Куцупал, В. О. Лозовий, Н. О. Майструк, С. І. Максимов, О. Є. Макух, В. Я. Малиновський, Є. М. Мануйлов, А. Х. Маргулов, Ю. А. Меліхова, Ю. В. Мелякова, А. М. Николаєвська, М. Г. Окладна, С. М. Олейников, С. Ф. Орлов, Р. С. Орловський, О. В. Павлишин, М. В. Павлюх, М. І. Панов, О. Ю. Панфілов, Т. В. Панченко, О. В. Петришин, І. В. Підкуркова, С. П. Погребняк, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук, Т. Є. Польовий, Ю. А. Пономаренко, С. В. Прійма, О. В. Прудникова, І. П. Рущенко, О. М. Сахань, О. В. Сердюк, В. В. Сичова, Л. М. Сідак, В. Ф. Смолянюк, О. А. Стасевська, О. В. Стомба, О. В. Тарасов, І. В. Толстов, М. П. Требін, О. В. Уманець, О. В. Хижняк, М. М. Цимбалюк, Т. О. Чернишова, О. А. Шумейко, О. М. Ярошенко; ред.: М. П. Требін, Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян, М. І. Панов, В. Л. Погрібна, І. В. Процюк, О. В. Сердюк; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. — Харків: Право, 2020. — 983 с. — укр.

Проаналізовано основні категорії соціології права. Розкрито суть, поняття, цінності та значення права, його роль у житті особи та суспільства, нації і держави, у долі народів і людства загалом. Словник сприятиме формуванню нової правової культури українського суспільства, орієнтованої на ідеї демократії, свободи та європейські цінності. Розглянуто понад 600 найважливіших понять соціології права.

Шифр НБУВ: ВС68616

4.X.821. Форма держави у вченні Аристотеля / О. Г. Козинець, А. О. Хименко // Актуал. проблеми юрид. науки та практики. — 2020. — № 1. — С. 7-12. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

На основі аналізу трактату «Політика» досліджено особливості поглядів Аристотеля на найкращу форму держави. Встановлено, що Аристотелівська концепція держави являє собою політичне спілкування людей, які є вільними та рівними, однаково матеріально забезпеченими на середньому рівні. Як результат, політія передбачає всезагальне благо шляхом досягнення кожним громадянином щастя.

Шифр НБУВ: Ж74662

Див. також: 4.X.817

Історія держави та права

Історія держави та права України

4.X.822. Галицько-Волинська держава: етимологія поняття, органи влади та їх статус / Л. М. Ілин // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 11. — С. 16-22. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета дослідження — встановлення достовірності і правових підстав застосування по відношенню до державного утворення, що існувало на теренах Галичини і Волині у XII — XIII ст. назв князівство чи королівство. Методологічну основу дослідження склав комплекс загальнонаукових, спеціальнонаукових і філософських методів, а також принципи історизму та об'єктивності. Ключовим став метод історичної ретроспективи та компаративістський підхід, які надали змогу визначити особливості та етимологію понять «держава», «королівство», «князівство». Встановлено, що наявні в українській історико-правовій науці підходи

до назви державного утворення, що існувало на теренах Галичини і Волині у XII – XIV ст. – «князівство», «королівство», «держава», є свідченням того, що ця проблематика є малодослідженою і потребує детальної уваги науковців. Доцільно впорядкувати, як саму термінологію так і підходи до розуміння ключового етапу національного державотворення. Констатовано, що усталена практика одночасного і паралельного застосування понять Галицько-Волинське князівство, Галицько-Волинська держава і навіть Королівство Руське, не опирається на існуючі правові, політичні та історичні обставини. Їх застосування відбувається, як правило у вигляді синонімів, що є не зовсім правильно з наукової точки зору. При цьому, владні титули «короля» і «князя» є рівнозначними, а їх формальною відмінністю є символ влади – корона, адже достовірних відомостей про схожий елемент влади на Русі немає. Надано аналіз етимологічних і наукових підходів до понять «Галицько-Волинське князівство», «Галицько-Волинська держава» і «Королівство Руське», визначаються правові підстави застосування кожного з них. Результати дослідження можуть бути використані у подальших історико-правових дослідженнях, підготовці спецкурсів.

Шифр НБУВ: Ж73788

4.X.823. Правовий статус органів державної влади ЗУНР / М. І. Луцький // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. – 2021. – № 11. – С. 32-39. – Бібліогр.: 9 назв. – укр.

Мета дослідження – комплексне вивчення органів державної влади ЗУНР, їх правового статусу та правових засад діяльності. Методологічну основу дослідження склав комплекс загальнонаукових, спеціально наукових й історичних методів, а також принципи історизму та об'єктивності. Ключовим став метод історичної ретроспективи, який надав змогу визначити особливості та правові засади становлення органів державної влади Західноукраїнської Народної Республіки. Встановлено, що уряд ЗУНР здійснив великий обсяг роботи по створенню власної системи державних органів. Початком організаційного оформлення стало скликання Конституанти і Української Національної Ради. Правовою основою діяльності органів державної влади на перших етапах діяльності ЗУНР стала законодавча база Австро-Угорської монархії, яку пізніше було змінено і доповнено рядом нормативно-правових актів, указами, розпорядженнями Української Національної Ради, Державного Секретаріату. Було створено власні законодавчі і виконавчі органи, а також реформовано судову гілку влади. З огляду на брак часу та обставини польсько-української війни було прийнято рішення про репещію австрійського права, а також залишення на посадах державних службовців і суддів, які були згодні працювати на користь ЗУНР. Це надає підстави говорити про те, що на законодавчому рівні уряд ЗУНР впорався з завданням по створенню власної системи органів державної влади, хоча в практичній площині, її реалізовано тільки частково. Надано аналіз правових засад організації та компетенції органів державної влади Західноукраїнської Народної Республіки.

Шифр НБУВ: Ж73788

4.X.824. Фракційна організація українських послів Галицького сейму / І. З. Криховецький // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. – 2021. – № 11. – С. 23-31. – Бібліогр.: 12 назв. – укр.

Мета дослідження – виявлення правових засад організації та встановлення статусу української сеймової фракції другої половини XIX – початку XX ст., а також встановити форми впливу парламентської діяльності на правосвідомість та державно-правову думку галицьких українців. Методологічну основу дослідження склав комплекс загальнонаукових, спеціально наукових й історичних методів, а також принципи історизму та об'єктивності. Встановлено, що фракція визначається, як закономірний інститут об'єднання сеймових послів, який надавав можливість ефективно здійснювати законотворчу діяльність, адже мінімальна кількість депутатів, які могли винести на розгляд законопроект чи заблокувати той що розглядався, становила 15. Акцентовано увагу на керівному складі української фракції, зокрема їх соціальній приналежності та політичних переконаннях лідерів. Розглянуто правові підстави діяльності самої фракції. Акцентовано увагу на те, як діяльність сейму вплинула на державно-правову думку Галичини кінця XIX – початку XX ст. Вивчено особливості польсько-українського політичного протистояння у стінах сейму, в тому числі й процесі фракційної організації. Встановлено, що значний вплив на політичну думку галицьких українців, у тому числі й на процес їх фракційної організації, мала соціальна приналежність. Так, до 1870-х рр. серед українських сеймових послів домінували представники духовенства, і тільки на межі XIX – XX ст. політичний провід переходить до світської інтелігенції – правників, адвокатів. Встановлено, що за понад 50 років діяльності сейму, жодних нормативних актів, що регулювали б процес формування сеймових фракцій не було видано ані центральною владою, ані самим сеймом. Створення сеймових фракцій було компетенцією самих депутатів чи політичних угруповань, яких було представлено у вищому представницькому органі краю. Результати дослідження можуть бути

використані у подальших історико-правових дослідженнях, підготовці спецкурсів.

Шифр НБУВ: Ж73788

Держава та право України

4.X.825. Закон України «Про санкції»: наук.-практ. коментар / О. В. Коротюк. – Київ: ОБК, 2022. – 97 с. – укр.

Подано постатейний науково-практичний коментар до Закону України «Про санкції». Розглянуто санкції як правообмежувальний засіб, що займає своє місце у загальному механізмі правового регулювання. Надано аналіз законодавчих термінів, в окремих випадках виявляє наявні прогалини і недоліки законодавства, включаючи посилання на судову практику, що стосується застосування санкцій.

Шифр НБУВ: ВА854503

4.X.826. Юридична техніка нормативно-договірної правотворчості / І. Д. Шутак // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. – 2021. – № 11. – С. 55-64. – Бібліогр.: 16 назв. – укр.

Мета дослідження – розкрити особливості юридичної техніки нормативно-договірної правотворчості сучасної України. Використано, перш за все, принципи і прийоми формально-логічної методології. Широке застосування одержали елементи структурно-функціонального підходу. Так, виявлення міжгалузевих зв'язків у нормативно-договірній формі здійснення функцій держави побудовано на функціональній природі права в цілому і договірно-регулятивних засобах зокрема, що надало змогу виділити два типи міжгалузевих зв'язків у договірно-регулятивній діяльності. Наукова новизна полягає в теоретичному осмисленні та окресленні юридичної техніки нормативно-договірної правотворчості, яка трактується як неодмінна гармонійна частина системи правотворчості у правовій державі. Показано, як допомогою засобів і методів юридичної техніки відбувається оптимізація договірної роботи та мінімізація ризиків виникнення суперечок, викликаних неконкретністю і внутрішньою неузгодженістю договорів. В результаті дослідження аргументовано недоцільність ототожнення договору з нормативно-правовим актом і включення його до системи законодавства. Регуляційна роль договору уподібнює його до нормативно-правового акта. Нормативний договір може бути як наслідком закону, так і причиною нормативно-правового акта. Результати дослідження можна використати у правотворчій діяльності з метою вдосконалення конструкції нормативного договору, підвищення його якості та ефективності.

Шифр НБУВ: Ж73788

Державне (конституційне) право

4.X.827. Державно-правові погляди Л. Лук'яненка / Л. Б. Федик // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. – 2021. – № 11. – С. 47-54. – Бібліогр.: 7 назв. – укр.

Мета дослідження – виявлення особливостей державно-правових поглядів Л. Лук'яненка крізь призму сучасного державотворення. Пріоритетними методами дослідження стали: історико-правовий – використано для розуміння еволюції ідей Л. Лук'яненка про державу та право та зв'язку ідей з державотворчою та правотворчою діяльністю, конкретно-пошуковий – при аналізі, актуалізації та класифікації архівних і друкованих джерел, формально-юридичний метод застосовувався при дослідженні теоретико-правової спадщини Л. Лук'яненка. Виявлено основні положення державно-правових поглядів Л. Лук'яненка. Визначальними серед них є ідея пріоритету людини над державою та обмеження функцій держави до вирішення суперечок у сфері дотримання прав людини, демократія – це рівновага між народом і владою. Демократія є необхідною умовою становлення громадянського суспільства. Останнє ж формується на основі структуризації суспільства. Особливо у демократичній державі відіграють сильні політичні партії, які репрезентують інтереси різних соціальних груп та до певної міри обмежують владу. Досліджено погляди Л. Лук'яненка на державу та право. Визначальними серед державно-правових поглядів є ідея національної еліти, демократії і громадянського суспільства, побудована на понятті обмеження ролі держави на користь природних прав людини, та пріоритеті міжнародного законодавства у сфері прав людини відносно національного. У дослідженні показано погляди Л. Лук'яненка на формування громадянського суспільства та демократичної держави. Проблеми, розглянуті у роботі можуть сприяти подальшому дослідженню державно-правових поглядів Л. Лук'яненка, допоможуть наповнити «українським історичним змістом» таких категорій правової науки як «держава», «демократія», «громадянське суспільство».

Шифр НБУВ: Ж73788

4.X.828. Етичні кодекси поведінки суб'єктів цифрової економіки: правовий аспект / О. Гончаренко // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2021. — № 4. — С. 72-84. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Встановлено, що саморегулювання цифрової економіки враховує гнучкість застосування різних інструментів, зокрема етичних кодексів, структура та зміст яких відрізняється для кожної компанії. Проаналізовано низку політик провідних ІТ-компаній, що визначають етичні стандарти. Виокремлено різновиди етичних кодексів (кодексів професійної етики) залежно від суб'єктів їх розробки та прийняття у сфері цифрової економіки. Запропоновано доповнити ч. 1 статті 10 Господарського кодексу України.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.X.829. Забезпечення права на свободу творчості: монографія / Н. Опольська; Вінницький національний аграрний університет. — 2-ге вид., перероб. та допов. — Вінниця: Твори, 2021. — 462 с. — Бібліогр.: с. 399-458. — укр.

Проаналізовано історико-правові засади та практичні проблеми забезпечення права на свободу творчості. Окреслено основні етапи формування концепції права на свободу творчості в Україні та світі. Проведено аналіз змісту суб'єктивного права на свободу творчості. Проаналізовано поняття та структуру механізму забезпечення права на свободу творчості, визначено критерії його ефективності. Проаналізовано гарантії забезпечення права на свободу творчості. Охарактеризовано критерії правомірності обмеження права на свободу творчості.

Шифр НБУВ: ВА853063

4.X.830. Захист прав українських трудових мігрантів у Європі / Т. Кортукова // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2021. — № 4. — С. 48-57. — Бібліогр.: 29 назв. — укр.

Розглянуто питання щодо захисту прав українських сезонних працівників-мігрантів у Європейському Союзі. Встановлено, що захист прав сезонних працівників-мігрантів на наднаціональному рівні Європейського Союзу регулюється Директивою 2014/36/ЄС про сезонних працівників, якою передбачено право на рівне ставлення. З'ясовано, що важливий для України захист своїх громадян за кордоном може бути посилений завдяки підписанню двосторонніх угод з державами — членами ЄС.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.X.831. Інститут приватної власності / А. Захарчук // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2021. — № 1. — С. 23-31. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Проаналізовано процес становлення інституту приватної власності. З'ясовано її зміст як правової та моральної категорії. На цій основі сформульовано зміст державної політики, спрямованої на захист і реалізацію основоположних прав та свобод людини.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.X.832. Конституційно-правові засади модернізації інституту прокуратури України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / С. К. Іонушас; Інститут законодавства Верховної Ради України. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Розкрито зміст конституційно-правових засад модернізації інституту прокуратури України та обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення конституційно-правового статусу прокуратури України. Охарактеризовано чотири етапи модернізації інституту прокуратури (1990 — 2020 рр.) на основі політичних, програмних документів, проєктів конституційних актів та в динаміці конституційних змін і запроваджуваних в державі реформ. Розкрито зміст трансформацій конституційного інституту прокуратури України. Визначено місце і роль прокуратури в системі поділу державної влади України у зв'язку із конституційною модернізацією. Охарактеризовано зміст і обсяг конституціоналізації інституту прокуратури в зарубіжних країнах під кутом зору принципу поділу влади. Аргументовано необхідність уточнення в Конституції та законодавстві України представницької функції прокуратури у суб'єктному та об'єктному напрямках виходячи з конституційних цінностей і пріоритетів. Розкрито конституційні засади прокурорської діяльності з кримінального переслідування та підтримання публічного обвинувачення в суді. Охарактеризовано конституційні засади організації прокуратури України та визначення її системи, новації у формах і методах прокурорської діяльності та змісті правового статусу прокурора. Аргументовано зміст перспективних напрямів модернізації інституту прокуратури.

Шифр НБУВ: РА450883

4.X.833. Мирні зібрання в Україні: забезпечення права / О. Альонкін // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2021. — № 1. — С. 71-80. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Досліджено сучасне національне законодавство з правового забезпечення права на мирні зібрання в Україні. Визначено, що це право можна розглядати як у широкому, так і вузькому його значенні. Встановлено, що право на мирні зібрання в Україні на конституційному рівні загалом відповідає міжнародним стандартам прав людини. Зазначено, що це право потребує чіткої юридичної регламентації в українському законодавстві.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.X.834. Міжнародні правові стандарти в конституційному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02

/ Д. П. Мартиновський; Національний авіаційний університет. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Дисертацію присвячено дослідженню ролі феноменології міжнародних правових стандартів в конституційному праві України та їх значення і впливу на його становлення, розвиток і вдосконалення, становлення і розвиток конституційно-правового статусу людини і громадянина. Досліджено поняття, дефінітивну та видову характеристику міжнародних правових стандартів в контекстуалізації історико-правових, еволюційних і понятійних аспектів їх становлення, легалізації та розвитку; розглянуто поняття міжнародного правового стандарту як норми міжнародного права; охарактеризовано видову характеристику міжнародних правових стандартів. Доведено, що зазначені стандарти стали проявом зусиль міжнародного співтовариства до оптимізації та уніфікації феноменології міжнародного нормопроекування і нормотворчості з метою наступного заповнення таких стандартів національними правовими системами, зокрема системами національного конституційного законодавства.

Шифр НБУВ: РА448255

4.X.835. Політичні права жінок у суспільстві гендерної рівності / Н. Бондаренко // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2021. — № 4. — С. 132-140. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Досліджено національне законодавство щодо врегулювання питання гендерної рівності з урахуванням міжнародних стандартів. Проаналізовано парламентську активність жінок в Україні та в закордонних країнах на різних етапах їх розвитку. Зроблено висновки з урахуванням позитивних надбань політичної діяльності жінок у світовому парламентаризмі.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.X.836. Проблеми термінології законодавства, що регулює етнонаціональні відносини в Україні / В. О. Котигоренко, М. І. Панчук // Укр. соціум. — 2020. — № 1. — С. 9-40. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Проаналізовано проблемні аспекти термінології законодавства, що регулює етнонаціональні відносини в Україні: це, зокрема, означення різними, а в певних випадках некоректними словами і словосполученнями одних і тих самих чи тотожних понять, відсутність або суперечливість дефініцій базових термінів. Така ситуація стримує ухвалення закону, який би окреслював мету, принципи та довгострокові завдання державної етнополітики та визначав концептуальні основи подальшого законотворення, управлінських рішень і практично-політичних дій, надає підстави для виникнення політичних і правових колізій. Аргументовано пропозицію імплемувати до українського законодавства такі дефініції термінів етнополітики: державна етнонаціональна політика (державна етнополітика) України — система ідей, цілей, завдань, принципів, правових регуляторів, рішень і дій держави у сфері етнонаціональних відносин; етнонаціональні відносини в Україні — це відносини між особами, групами осіб, організаціями, установами та іншими суспільними утвореннями з приводу питань консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України; українська нація (український народ) — громадяни всіх національностей, які продовжують багатовікову історію українського державотворення, дбають про забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, піклуються про зміцнення громадянської злагоди на землі України, прагнуть розвивати та зміцнювати демократичну, соціальну, правову Українську державу; національність — усвідомлення особою своєї належності до певної групи, об'єднаної схожими явленнями про її (групи) етнічну, культурну, мовну та релігійну самобутність і подібність громадянських інтересів і цінностей та яка має спільну історичну самоназву; українці — особи, які усвідомлюють свою належність до найчисленнішої серед населення України етнічно самобутної групи, історична самоназва якої відповідає традиційній назві простору, що є територією держави Україна, а також особи всіх національностей, які є громадянами України; до національних меншин України належать групи громадян, які не є етнічними українцями, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою, підтримують давні, міцні та безперервні зв'язки з Україною; корінні народи України — групи громадян, чий почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою відображають генезис цих груп на просторі, що є територією Української держави, де мешкає більшість осіб, які належать до цих груп і які не є етнічними українцями.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.X.837. Участь громадянського суспільства у законотворчому процесі / Н. В. Лесько // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 11. — С. 71-78. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз участі громадянського суспільства у законотворчому процесі. Методика включає комплексний аналіз та узагальнення наявного науково-теоретичного матеріалу та формулювання відповідних висновків. Визнано, що одним з ключових способів взаємодії держави та громадянського суспільства — участь громадян у законотворчій діяльності парламенту.

Верховна Рада України як представницький орган, спрямований на захист інтересів громадян, може сприяти більш активному залученню громадськості до своєї діяльності. Приклади країн Європейського Союзу показують, що існує багато різних форм і способів такої участі на різних рівнях взаємодії. Представлені способи надають змогу визначити загальну модель участі громадян в роботі Верховної Ради України. Розкрито форми участі громадськості у діяльності парламенту: інформування, консультування і діалог. Участь громадян у прийнятті рішень це складний і комплексний процес, що протікає під впливом різних факторів. У зв'язку з незавершеністю процесу реформування політичної системи країни система форм і методів участі громадян у процесі прийняття рішень знаходяться у стадії становлення і постійної трансформації. Встановлено, що формування моделі участі громадян і інститутів громадянського суспільства у законотворчому процесі має відображати інституційні механізми участі громадськості та інтеграцію структур громадянського суспільства в основну діяльність парламенту. Прикладне значення дослідження визначається тим, що наукові результати створюють основу для вдосконалення законодавства щодо участі інститутів громадянського суспільства у законотворчому процесі.

Шифр НБУВ: Ж73788

4.X.838. Феномен регіональних партій із усеукраїнським статусом на місцевих виборах 2020 року / П. В. Ворона // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 2. — С. 102-109. — Бібліогр.: 108 назв. — укр.

Проаналізовано феномен регіональних партій із усеукраїнським статусом на місцевих виборах 2020 р. Зазначено, що позачергові та нетипові для України парламентські вибори у 2014 р. стали безпосереднім наслідком трансформації свідомості під час Революції гідності. Зауважено, що навіть з огляду на пандемію коронавірусної хвороби, очікувану глобальну економічну кризу та інші суспільні проблеми в Україні відбулись місцеві вибори, і вони є визначальними для майбутнього політичного життя в Україні з огляду на кілька обставин: це перші місцеві вибори після завершення реформи децентралізації (на новій територіальній основі); виборці, за Виборчим кодексом, могли проголосувати насамперед за партію і обирали її кандидата; відбулась трансформація виборчих технологій через пандемію коронавірусу; низька явка для місцевих виборів стала традиційним фактом, що спонукає партії до максимальної мотивації і активізації свого електорального поля; деякі політичні партії, втрачаючи електоральну підтримку в більшості регіонів, перетворюються теж у регіональні проекти. Вказано, що місцеві вибори 2020 р. змінили розклад політичних гравців. І хоча місцеві еліти у багатьох регіонах зробили ставку на непарламентські партії — це початок локальної політичної децентралізації. Більшість виборців зробили свій вибір на користь конкретної політичної сили, пов'язуючи з нею надію на вихід із кризи як на національному, так і на місцевому рівні навіть особистою рівнях. Досліджено, що феномен успіху регіональних партій із усеукраїнським статусом на місцевих виборах 2020 р. у багатьох регіонах пов'язаний зі зростанням довіри до регіональних еліт, що часто демонструють свою незалежність від парламентських партій та здійснюють автономну регіональну політику, що може мати негативні наслідки за умов посилення сепаратистських відцентрових настроїв та політичної активізації національних меншин. Українська держава має розуміти ці загрози, а правові механізми мають унеможливити створення регіональних політичних проектів. Парламенту необхідно унормувати участь політичних партій у місцевих та парламентських виборах для уникнення регіоналізму.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

Див. також: 4.С.55, 4.У.280, 4.У.663

Державне управління. Адміністративне право

Адміністративне право

4.X.839. Деліктні правовідносини як вид охоронних адміністративних правовідносин / Л. В. Шестак // Актуал. проблеми юрид. науки та практики. — 2020. — № 1. — С. 42-47. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розглянуто проблеми визначення поняття та юридичного змісту деліктних адміністративних відносин. Відзначено, що це особливий вид адміністративно-правових відносин, що виникають між особою правопорушника та посадовою особою, яка уповноважена на порушення адміністративного провадження та притягнення до адміністративної відповідальності. Наголошено на необхідності зводити адміністративно-деліктні відносини до відносин з адміністративної відповідальності та ототожнювати їх із заходами адміністративного примусу.

Шифр НБУВ: Ж74662

4.X.840. Механізми державного управління у сфері пожежної безпеки розвинених країн світу: досвід для України: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / А. В. Борисов; Міжрегіональна Академія управління персоналом. — Київ, 2020. — 21 с.: рис. — укр.

Зазначено, що постійна загроза загоряння у багатонаселених містах, а особливо в літню пору, вимагає від людей дотримання заходів обережності. На підставі дослідження європейської наукової думки щодо поняття «публічне адміністрування» (public administration), визначено, що воно є одним з елементів галузі права. Визначення терміну «публічне адміністрування» розкрито як діяльність органів влади у відповідній сфері, яка не має законодавчого та судового підґрунтя. Тобто, зміст публічного адміністрування окреслено у сенсі практичної реалізації законодавчо закріплених положень, а, отже, — це визначені законодавчо конкретні методи та засоби для досягнення відповідних цілей у певних напрямках. Здійснено аналіз напрямів впровадження досвіду розвинених країн світу щодо інформаційно-аналітичного забезпечення системи пожежної безпеки в Україні. Обґрунтовано, що, на сьогоднішній день, результативність протидії надзвичайним ситуаціям в Україні досить низька, що зумовлено наявністю ряду недоліків у роботі державних органів усіх рівнів та недосконалістю функціонування системи цивільного захисту, в цілому, у питаннях ефективної реалізації державної політики в галузі цивільного захисту. Надано рекомендації щодо розробки концептуальних основ моделі вдосконалення механізмів публічного адміністрування у сфері пожежної безпеки в Україні, принциповою особливістю якої є надання пропозицій щодо комплексного реформування системи цивільного захисту, за стандартами країн Європи, у п'яти основних напрямках: удосконалення нормативно-правового регулювання публічного адміністрування галузі пожежної безпеки; розвиток служб державної та добровільної пожежної охорони; заснування саморегульованих недержавних структур у галузі забезпечення пожежної безпеки; модернізація системи страхування ризиків від виникнення пожеж; оптимізація роботи з персоналом та вдосконалення наявної кадрової політики сфери пожежної безпеки

Шифр НБУВ: РА446160

4.X.841. Правовий механізм державного регулювання у сфері використання ядерної енергії / С. В. Горьба // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 1. — С. 110-118. — Бібліогр.: 116 назв. — укр.

Представлено теоретико-методологічний аналіз правового механізму державного регулювання у сфері використання ядерної енергії. Обґрунтовано, що в основі державного регулювання у сфері використання ядерної енергії є процес цілеспрямованого державного впливу, а саме: організуючі, регулюючі та контролюючі дії органу, що забезпечує ядерну та радіаційну безпеку. Запропоновано вдосконалення й імплементацію правового механізму державного регулювання у сфері використання ядерної енергії в Україні співвідносно до підходів Європейського Союзу та Міжнародного агентства з ядерної енергії (МАГАТЕ). Окреслено проблеми та питання подальших наукових розвідок.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.842. Принципи перехідного правосуддя / А. Чвалюк, Б. Бабін // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2021. — № 4. — С. 96-106. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Розглянуто принципи, на яких має ґрунтуватися українська модель перехідного правосуддя. Встановлено, що на нормативному та доктринальному рівнях закріплення принципів вітчизняної моделі перехідного правосуддя досі не відбулось. Запропоновано авторське бачення системи принципів вітчизняної моделі перехідного правосуддя та надано перспективні напрями їх практичної реалізації.

Шифр НБУВ: Ж69762

Див. також: 4.X.851, 4.X.915, 4.Ц.1016

Державний апарат управління

4.X.843. Методологічні засоби систематизації досліджень механізмів державного управління / В. Д. Бакуменко // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 1. — С. 22-29. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Приведено низку сучасних методологічних засобів систематизації досліджень механізмів державного управління, розроблених і застосованих у роботах українських учених здебільшого з використанням певних моделей. Перший із них передбачає паспортизацію досліджень за критерієм віднесення дисертаційних робіт до відповідної наукової спеціальності. Другий засіб сприяв визначенню універсальних механізмів державного управління шляхом їх систематизації за типами і видами діяльності з виділенням загального поля та методологічної схеми досліджень. Третій надав змогу виділити базові механізми державного управління як такі, що не мають альтернативи, оскільки виконують тільки їм притаманні певні управлінські функції. Четвертий — передбачає виділення та систематизацію механізмів імплементації

політичних рішень у державному управлінні. П'ятий — спрямований на врахування причинно-наслідкового зв'язку функцій та механізмів державного управління. Шостий — заснований на упорядкуванні механізмів міждієвності взаємодії в системі державної влади. Сьомий — передбачає типізацію процесів та інструментів технологізації державного управління. Восьмий — надає змогу виділити основні складові механізму приросту знань у системі державного управління. Дев'ятий — заснований на застосуванні методів теорії гри. Знання наведених засобів надає можливість суттєво розширити методологічне поле досліджень механізмів державного управління й може настановити на нові ідеї щодо їх подальшого розроблення та систематизації.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.844. Механізм системи державного управління та його інформаційна сутність (на прикладі воєнної сфери) // П. М. Сніцаренко, Ю. О. Саричев, О. В. Устименко // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентів України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 1. — С. 102-109. — Бібліогр.: 107 назв. — укр.

Розглянуто новий науковий підхід до визначення суті механізму системи державного управління (на прикладі воєнної сфери) та обґрунтовано його інформаційну природу. На основі аналізу чинного законодавства України запропоновано загальний підхід до системи державного управління у воєнній сфері. При цьому показано, що в основі механізму системи державного управління у воєнній сфері за кибернетичним принципом має бути комплексний інформаційний процес. Цей процес пронизує всі етапи, починаючи від управлінського рішення органу державного управління і закінчуючи результатами моніторингу про об'єкт управління (впливу) та продукування інформації для коригуючого управлінського впливу. Розгляд схеми засвідчує, що вона має невідомий, а загальнодержавний характер і є складним утворенням з багатьма елементами та паралельно-ієрархічною структурою підпорядкованості та двома базовими контурами державного управління — регуляторним (по лінії Верховної Ради України) та процедурним (по лінії Президента України). При цьому організуючий вплив держави справляють Верховна Рада України та Президент України на сукупний виконавчий орган, що включає всю вертикаль органів виконавчої влади, сили оборони, органи місцевого самоврядування, а також підприємства, установи, організації і громадян та громадські об'єднання України. У такій структурі, у разі підготовки держави до оборони, об'єктом державного управління є рівень набуття необхідних спроможностей сил оборони. У випадку ведення оборони проти збройної агресії або нейтралізації збройного конфлікту в такій структурі об'єктом державного управління стає результат операцій (бойових дій) об'єднаних сил як форма досягнення державної політичної мети. Обґрунтовано відповідні висновки та визначено шляхи подальших досліджень питань державного управління у воєнній сфері.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.845. Соціальні стандарти як інструмент реалізації трансфертної політики в Україні // Л. М. Ємельяненко, В. І. Москвіна // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентів України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 2. — С. 74-83. — Бібліогр.: 82 назв. — укр.

Розкрито суть і специфіку дієвості державних соціальних стандартів і державних соціальних гарантій в Україні. Визначено спектр державних соціальних нормативів, класифікацію за різними ознаками та мету їх використання. Здійснено огляд проблематики трансформації соціальної сфери України, наведено дані щодо соціальних виплат, за допомогою методу рейтингування окреслено низький рівень ефективності соціальної політики. Акцентовано увагу на впливі процесу децентралізації на реалізацію соціальної послуг, забезпечення соціальних стандартів, на проблемах розвитку соціальної сфери територіальних громад. Обґрунтовано доцільність запровадження трансфертних соціальних програм для підвищення адресності, публічності та дієвості соціальної політики. Запропоновано шляхи поліпшення дієвості державних соціальних стандартів із використанням трансфертної політики.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.846. Співвідношення поняття «державна політика» з іншими поняттями теорії держави та права // Н. В. Височанська // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 11. — С. 8-15. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз поняття «державна політика» як пов'язаного нового поняття загальнотеоретичної юридичної науки, та встановлення його співвідношення з іншими, більш традиційними, поняттями теорії держави та права, такими як: «державна влада», «державна діяльність», «державне регулювання», «державне управління». Методика включає комплексний аналіз та узагальнення науково-теоретичного матеріалу та формулювання відповідних висновків та рекомендацій. Під час дослідження використовувались наступні методи наукового пізнання: порівняльний, термінологічний, функціональний, історичний, структурний. З'ясовано, що поняття «державна політика» є пізнавальним інструментом поглиблення людських знань про держав-

ну політику як складний, багатогранний соціальний феномен. Теорія держави та права на сучасному етапі свого розвитку намагається розширити горизонт наукового пізнання державно-правових явищ, охопити науковою картою державно-правового світу нові загальні державно-правові категорії, серед яких одне з важливих місць має посісти поняття «державна політика». У поняттєво-категоріальному апараті теорії держави та права його визначають шляхом співвідношення останнього з іншими поняттями загальнотеоретичної юридичної науки, характеризуючи зв'язок і залежність державної політики з державною владою, державною діяльністю, державним регулюванням, державним управлінням. У процесі дослідження встановлено, що надаючи характеристику взаємного відношення, зв'язку і залежності державної політики з державною владою, державною діяльністю, державним регулюванням, державним управлінням, зроблено висновок, що деякі з цих категорій (державна влада, державна діяльність) є первинними, вихідними або родовими стосовно державної політики, інші — перебувають у відношенні перетину, часткового збігу (державне регулювання), решта — охоплюються обсягом поняття державної політики (державне управління). Державна політика входить до такого схематичного поняттєвого ряду: державна влада — державна діяльність — державна політика — державне регулювання — державне управління.

Шифр НБУВ: Ж73788

Див. також: 4.X.922

Органи державного управління

4.X.847. Інформаційна складова державного стратегічного управління: теоретико-методологічні засади: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.01 / О. П. Попроцький; Міжрегіональна Академія управління персоналом. — Київ, 2020. — 37 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено генезу ідеї державного стратегічного управління, його суть і структуру, обґрунтовано інформаційну складову та розроблено систему випереджаючого інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень органами публічної влади. Розроблено аналітичну рейтингову систему для оптимізації використання мотиваційної мережі у стратегічному управлінні, досліджено мотиваційну складову стратегічного управління, здійснено типологізацію мотивацій, описано принципи інформаційного супроводу та забезпечення стратегічного управління, запропоновано концепцію формування інформаційної опорності державних стратегій та реформ. Обґрунтовано поняття інформаційної опорності, інформаційного супроводу та інформаційного забезпечення стратегічного управління, що є ключовою потребою процесу прийняття управлінських рішень. Інформаційна опорність — це елемент стратегічного управління, який забезпечує базисну структуру полівекторних інформаційних потоків для інформування всіх суб'єктів стратегічного управління та його оточення, і є ресурсом реалізації обраної стратегії на певному етапі та в конкретних умовах. Визначено поняття інформаційної мотивації як такої, яка забезпечує процес стимулювання, пов'язаний із задоволенням інформаційних потреб об'єкта, а саме в одержанні, аналізі, поширенні інформації, а також нівелюванні можливостей інформаційного вакууму, маніпулювання та приховуванні інформації стосовно суспільно важливих подій. Інформаційна мотивація передусім полягає у задоволенні насамперед емоційних потреб індивіда, оскільки емоції виникають через нестачу чи надлишок інформації, яка використовується для задоволення потреби і забезпечує стан інформаційного достатку учасників стратегічного процесу. Визначено принципи функціонування мотиваційної мережі як інструмента для вивчення та формування громадської думки, а також формування полівекторних інформаційних потоків для поширення певних соціальних-політичних меседжів на території її функціонування, а саме: принципу самопомогли; матричного принципу; принципу рівномірності; принципу програмності; принципу мотивації; принципу актуалізації проблем; принципу обов'язкового інформаційного супроводу. Запропоновано аналітичну рейтингову систему, яка є сукупністю окремих функціональних блоків обробки інформації, які взаємодіють між собою та створюють певну цілісну структуру, інструмент оптимізації процесу стратегічного управління. Розроблено концепцію інформаційної опорності стратегічного управління, яка базується на створенні Міністерства стратегічних комунікацій України, наділенні департаментів комунікації та зв'язків з громадськістю місцевих органів влади завданнями із забезпечення інформаційної опорності реалізації стратегії, використовуючи створену на їх основі регулярну мотиваційну мережу як засобу поширення стратегічних інформаційних потоків між органами влади та громадськістю; створення системи мотиваційних комунікацій і відстеження актуальності проблем і очікувань громадян із застосуванням аналітичної рейтингової системи; створення у Міністерстві стратегічних комунікацій України окремого незалежного інформаційно-аналітичного центру, здатного актуалізувати проблеми громадян і адаптувати ідеї до стратегії відповідного їм органу влади, орієнтація розробки

основних ідей у розрахунку на молоде покоління, створення сучасної рекрутингової системи.

Шифр НБУВ: РА446171

4.X.848. Концептуальні засади впровадження реінжинірингу сервісної діяльності органів публічної влади / А. С. Осмак, А. А. Яріш // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 2. — С. 21-26. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

З'ясовано суть цифрової трансформації в сервісній діяльності органів публічної влади та реінжинірингу адміністративно-управлінських процесів. Визначено завдання концепції сервісно орієнтованої державної політики. Проведено фактологічний аналіз концептуальних стратегій до процесу управління, зокрема процесного, системного та ситуаційного, які реалізуються через концепції управління бізнес-процесами (BPM) та управління взаємодіями з клієнтами (CRM). Запропоновано комплексний підхід до використання управлінських концепцій. Розглянуто переваги комплексного використання CRM — та BPM-концепцій для ефективного процесу надання публічних послуг.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.849. Підвищення ефективності кадрового потенціалу як імператив ресурсного забезпечення на шляху трансформаційних змін публічного управління / Т. В. Запорожець // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 2. — С. 47-52. — Бібліогр.: 51 назв. — укр.

Досліджено проблему підвищення ефективності кадрового потенціалу як одного з головних завдань ресурсного забезпечення на шляху трансформаційних змін публічного управління в Україні. Обґрунтовано ключову роль якісного кадрового забезпечення в розв'язанні широкого кола проблем розвитку українського суспільства. Доведено, що його суть полягає у складності та багатоаспектності процесу управлінської діяльності і виступає головним елементом управління людськими ресурсами та необхідним чинником досягнення цілей суспільного розвитку. Зацікавлено увагу на сучасних проблемах формування кадрової політики. Установлено, що суть управління, його функції і специфіка визначаються, поставленими завданнями, а також змістом управлінської праці: її предметом, засобами і метою. Культуру й ефективність управління значною мірою визначають засоби управлінської праці — інтелектуальні, творчі, аналітичні та інші розумові здібності, а також сучасні цифрові технології, рівень і повнота їх використання.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

Органи місцевого управління і самоврядування

4.X.850. Вироблення державної комунікативної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій України / А. О. Цейтліна // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 1. — С. 53-59. — Бібліогр.: 58 назв. — укр.

Визначено роль комунікації у процесах реінтеграції та деокупації тимчасово окупованих територій України. Досліджено фактори, що свідчать про необхідність вироблення та запровадження державної комунікативної політики в Україні як інструмента реінтеграції. Розглянуто аспекти реалізації державної комунікативної політики з метою деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій Луганської та Донецької обл. Наголошено на необхідності посилення комунікативного супроводу політики реінтеграції, подолання фрагментарності громадської думки населення України щодо перспектив реінтеграції, запобігання ризикам для цілісності держави.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.851. Європейська парадигма сталого розвитку територіальних громад: досвід для України / О. Ю. Матвеева // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 1. — С. 148-157. — Бібліогр.: 156 назв. — укр.

Досліджено процеси формування парадигмальних основ концепції сталого розвитку на сучасному етапі глобалізаційного поступу країн ЄС. Визначено зміст і роль глобалізації у трансформації суспільного сприйняття реформ, спрямованих на досягнення збалансованого розвитку соціуму, економічних систем територіальних громад та екологічних умов існування людської цивілізації; проаналізовано вектори структурних змін, що сприяють сталості умов розвитку цих систем у ЄС. Акцентовано увагу на ключових проблемних аспектах і суперечностях, що виникли в цьому процесі у глобальному вимірі. Наголошено на тому, що модернізація територіальних громад в Україні за прикладом та модельованими підходами країн ЄС відбувається переважно в умовах домінування фактора економічної вигоди від проваджуваної діяльності. Наголошено на необхідності здійснення управлінською системою України переходу від «економізму» суспільних відносин до наступного шаблону глобалізованої суспільної еволюції — «розумного» управління, що відповідає на запит і потребу у свідомих та виважених рішеннях взаємоінтеграції всіх складових сталого розвитку.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.852. Застосування кадрового механізму для створення інституційно спроможних територіальних громад / І. В. Положешна // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 2. — С. 96-101. — Бібліогр.: 100 назв. — укр.

Систематизовано проблемні питання управлінського та кадрового забезпечення об'єднаних територіальних громад у процесі децентралізації. За результатами аналізу виявлено проблеми та поставлено завдання щодо вирішення цих питань. Розроблено заходи щодо забезпечення та підвищення інституційної спроможності сільських і селищних рад після впровадження процесу децентралізації.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.853. Конституційно-правове забезпечення органами місцевого самоврядування містобудівної діяльності: проблеми теорії та практики: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02 / О. Г. Курчин; Національний авіаційний університет. — Київ, 2020. — 32 с. — укр.

Проведено комплексне дослідження проблем теорії і практики конституційно-правового забезпечення містобудівної діяльності органами місцевого самоврядування. Проаналізовано історико-правові аспекти становлення та розвитку містобудування як сфери муніципально-правового регулювання. Визначено основні онтологічні й аксіологічні підходи до регулювання містобудівної діяльності на локальному рівні. Проведено комплексний аналіз загальних засад конституційної нормативізації повноважень органів місцевого самоврядування у сфері містобудування. Досліджено роль міжнародних правових стандартів у містобудівній діяльності органів місцевого самоврядування. Визначено проблеми імплементації європейських стандартів містобудівної діяльності до національної правової системи України. Окреслено перспективи конституційної модернізації компетенцій органів місцевого самоврядування у сфері містобудування в умовах децентралізації публічної влади. Доведено, що містобудівна діяльність має екзистенційне значення для існування місцевого самоврядування як територіальної організації територіальних громад, — не тільки як державно-правовий і нормативно-правовий феномен, але й приватно-особистісний феномен, що сприяє організації повсякденного життя людини, її навколишнього середовища. Підкреслено, що імплементація європейських правових стандартів містобудівної діяльності місцевого самоврядування має діалектично поєднуватися із загальною адаптацією українського земельного, містобудівного, архітектурного законодавства до універсальних та європейських принципів і норм, зокрема в частині належного унормування державного архітектурно-будівельного контролю, з переданням переважної частини відповідних повноважень на рівень виконавчих органів місцевого самоврядування.

Шифр НБУВ: РА446085

4.X.854. Механізми управління конфліктами в системі місцевого самоврядування в умовах цифровізації суспільства / І. О. Слюсарев // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 2. — С. 91-95. — Бібліогр.: 94 назв. — укр.

Розкрито теоретико-методологічні підходи до визначення механізмів управління конфліктами в системі місцевого самоврядування в умовах цифровізації суспільства. Розглянуто питання дотримання органами місцевого самоврядування чинного законодавства у сфері управління та розв'язання конфлікту, діяльність депутатів місцевих рад, пов'язану з розробкою механізмів управління конфліктами в умовах цифровізації суспільства з метою вираження і захисту інтересів відповідної територіальної громади та забезпечення активної участі у здійсненні місцевого самоврядування.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.855. Публічно-приватне партнерство в забезпеченні розвитку інфраструктури територіальних громад: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.04 / В. О. Мостовий; Класичний приватний університет. — Запоріжжя, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Розкрито історико-управлінський аспект розвитку публічно-приватного партнерства (ППП). Окреслено нормативно-правові засади та принципи реалізації в ППП в Україні в умовах децентралізації. Запропоновано авторську дефініцію поняття «публічно-приватне партнерство» як специфічний вид юридично оформленої довготривалої комплексної взаємодії державної влади або місцевого самоврядування та приватного сектора, що передбачає партнерські відносини публічних і приватних учасників і яку спрямовано на вирішення соціально-економічних завдань національного та регіонального значення, зокрема на забезпечення розвитку інфраструктури, на основі об'єднання досвіду й очікуваних результатів, розподілу фінансових ризиків і відповідальності органів публічної влади та бізнесу з метою реалізації запланованих інвестиційних проектів. Охарактеризовано організаційний державний механізм розвитку ППП в Україні. Проаналізовано методологічні підходи до ППП в розвитку ОТГ. Висвітлено основи управління розвитком територіальних громад в Україні. З'ясовано чинники зацікавленості в ППП держави, ОТГ й бізнесу та його переваги в контексті розвитку інфраструктури ОТГ. Виявлено перешкоди для впровадження ППП на місцевому

рівні. Визначено принципи взаємодії в контексті ППП; об'єкти розвитку інфраструктури ОТГ. Охарактеризовано найпривабливіші сфери для реалізації проектів ППП в розвитку інфраструктури ОТГ. Окреслено етапи реалізації проектів розвитку інфраструктури ОТГ в межах ППП. Встановлено компоненти відповідності приватних партнерів для розвитку інфраструктури ОТГ (мотиваційний, компетентний, авторитетний, результативний) та критерії відбору приватних партнерів для ППП в розвитку інфраструктури ОТГ до кожного з компонентів. Розглянуто позитивні моменти впровадження ППП в територіальних громадах та очікуваний результат. Підкреслено, що найсуттєвішою особливістю організації ППП в забезпеченні розвитку інфраструктури ОТГ є соціальна відповідальність приватних підприємств, які виступають учасниками ППП. Висвітлено роль ППП у подоланні негативного екологічного впливу промислових підприємств в ОТГ Запорізької обл. Розроблено та науково обґрунтовано концептуальну модель забезпечення розвитку інфраструктури ОТГ в умовах ППП. Розглянуто роль ППП у подоланні негативного екологічного впливу промислових підприємств в ОТГ. Визначено перспективи соціально-економічного та культурного розвитку.

Шифр НБУВ: РА449589

4.X.856. Співробітництво територіальних громад — дієвий інструмент місцевого розвитку / О. М. Гаркуша // Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 3. — С. 76-80. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Незалежно від територіальної одиниці, чи то місто чи то село, виникає низка питань, які складно вирішувати власними ресурсами. Проблеми збору, утилізації, вивозу та переробки сміття, прибирання доріг, якісного забезпечення водопостачання та водовідведення, вчасного ремонту та прибирання доріг, безперервного та постійного пасажирського перевезення, організації та утримання пожежної охорони тощо потребують нагального вирішення і є основними для забезпечення добробуту населення. Мета роботи — дослідження співробітництва територіальних громад і дієвих інструментів місцевого розвитку, обґрунтування способів вирішення проблем соціального добробуту за допомогою поглибленого аналізу передумов забезпечення співробітництва та створення об'єднань територіальних громад. Розглянуто переваги міжмуніципального співробітництва. Проаналізовано стан укладання договорів на основі міжмуніципального інструменту та договорів співробітництва. Здійснено трендовий аналіз розвитку співпраці територіальних громад. Проведено поглиблене дослідження співпраці громад та виокремлено низку переваг міжмуніципальних об'єднань. Наведено роз'яснення кожної переваги територіальної співпраці та об'єднань громад. Висновки: обґрунтовано необхідність співробітництва громад, що є дієвим інструментом місцевого розвитку. Аналіз стану діяльності територіальних громад дає підстави вважати необхідною їх співпрацю та об'єднання на принципах міжмуніципального співробітництва. Співробітництво територіальних громад має значні переваги, що було доведено в дослідженні. Поряд з ними можна додати і наступні: зменшення виробничих витрат та забезпечення заощаджень коштів завдяки обсягам діяльності; посилення переговорних позицій відповідних органів місцевого самоврядування; зменшення чисельності осіб, які одержують економічно обуртовані вартісні послуги; збільшення власних інвестиційних ресурсів територіальних громад; підвищення рівня довіри серед кредиторів; можливість залучення зовнішнього державного фінансування.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.X.857. Decentralization of power in European countries: the experience of Polish and French reforms as a conceptual basis for the organizational structure of Ukraine's governing bodies / N. Kalakun // Econ., Entrepreneurship, Management. — 2021. — 8, № 1. — С. 98-107. — Бібліогр.: 9 назв. — англ.

The reform of the state power, both at the level of local self-government and at the level of the state executive authorities, cannot be carried out without reviewing the basic legislative framework, Amendments to the current legislation and the development and adoption of completely new regulations, which will be the legislative basis for the quality implementation of the public administration reform. The work analyzes the current stage of reforming the administrative and territorial structure of our state, which provides for a significant expansion of the sphere of influence and competence in certain areas of local self-government bodies. The reform of local self-government must be carried out on the basis of the Constitution and laws of Ukraine, the provisions of the European Charter of Local Self-Government and respect for the basic European principles of democracy. That is why the best example for the implementation of reforms in Ukraine can be the experience of European countries on the implementation of the reform of the new distribution of powers among the authorities. The most practical way for Ukraine will be to apply the experience of reforming the governing bodies of France and Poland. This article contains my developed comparative table of the duties of a newly established body, such as a prefect in Ukraine, as well as the corresponding duties of officials of this type in European countries (Poland and France). The work also investigated the impact of the

newly established body on local self-government. The current draft of the Law of Ukraine «About Prefect» is analyzed and the appropriate conclusions are made.

Шифр НБУВ: Ж43975

4.X.858. Formation of IC-competence of the future master of public administration / S. M. Protska // Econ., Entrepreneurship, Management. — 2021. — 8, № 1. — С. 108-115. — Бібліогр.: 12 назв. — англ.

The article is substantiated the practical aspects of the formation of IC-competence of the future master of public administration (for students of the second (master's) level of higher education of the educational-professional program 281 Public administration and administration. State educational policy) in terms of informatization of higher education; the role of Google services (for example, Google Classroom, Google Docs & Spreadsheets, Google Forms, Google Calendar) in the formation of IC-competence of the future master of public administration is revealed; their characteristics are outlined: 1) saving money on the purchase of software; 2) reducing the need for specialized classrooms, as in any classroom you can organize a modern educational process using laptops and wireless network; 3) the ability to perform many activities, monitor and evaluate student achievement online; 4) openness of the educational environment for those who teaches (teacher) and those who studied (student); examples of pedagogical using of elements of Google services for the formation of IC-competence of the future master of public administration in higher education institutions in the process of studying the discipline (educational component) «Management of the IT-structure of the educational institution».

Шифр НБУВ: Ж43975

Див. також: 4.Y.666

Державна служба

4.X.859. Етичні норми у діяльності суб'єктів публічної служби / М. Веселов, П. Єпринцев // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2021. — № 4. — С. 120-131. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Зазначено відсутність в українському законодавстві чіткого визначення та єдиного розуміння поняття «принципу етичної поведінки» суб'єктів публічної служби. Констатовано, що нормативне закріплення етичних норм для різних категорій суб'єктів публічної служби в Україні відбувається здебільшого на підзаконному рівні та має галузевий характер. Установлено, що терміни «принцип етичної поведінки» і «правила етичної поведінки» є взаємозумовленими та взаємозалежними, але не тотожними поняттями.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.X.860. Проблема ергономічності робочої пози державного службовця / С. В. Загороднюк // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 2. — С. 53-60. — Бібліогр.: 58 назв. — укр.

Досліджено просторову орієнтацію тіла державного службовця у процесі виконання службово-посадових обов'язків. Обґрунтовано факторний вплив робочої пози, його продуктивність і ефективність у разі неотримання вимог та рекомендацій ергономіки щодо організації розумової та управлінської праці. Охарактеризовано ключові робочі пози державного службовця та описано чинники їх формування. Визначено інноваційний вид положення тіла державного службовця під час роботи, а саме — комбіновану робочу позу.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.861. Самоорганізаційний механізм запобігання розвитку цифрової залежності в державних службовцях у процесі дистанційної роботи та навчання / О. В. Карпенко // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 2. — С. 5-10. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Визначено проблему впливу цифрових технологій на професійну діяльність державних службовців, суть якої полягає у виникненні у них цифрової залежності, яка призводить до розвитку ознак/симптомів цифрового аутизму в процесі дистанційної роботи та навчання. Класифіковано прихильників/противників цифрової освіти за принципом їх участі у виробленні зовнішньої/внутрішньої державної політики. Встановлено, що вимушене дистанційне навчання, стаючи фундаментальною основою реалізації сучасної професійної освіти державних службовців, поряд зі зручністю криє в собі й певні якісні ризики, які зумовлені поступовим збільшенням чисельності тих, хто воліє шукати інформацію в режимі онлайн, а не за допомогою паперових джерел (підручників, посібників, книжок тощо). Доведено, що одним з таких ризиків є те, що в Інтернеті існує чимало підроблених цитат і текстів, які, поширюючись та безконтрольно трансформуючись у соціальних мережах, приписуються видатним ученим, філософам, поетам та письменникам. Запропоновано самоорганізаційний механізм запобігання розвитку цифрової залежності в державних службовцях у процесі дистанційної роботи та навчання.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.862. Problems and prospects of training civil servants in contemporary Ukrainian realities / N. Podolchak, N. Tsygulyk, M. Khim // *Econ., Entrepreneurship, Management.* — 2021. — 8, № 1. — С. 80-89. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

The purpose of the article is to identify the main problems in the basic and advanced training of civil servants. Using a retrospective review and taking into account the current situation, develop a strategic plan for further action to improve the system of training of civil servants. Outline priority areas and forms of advanced training of existing staff and basic training of new civil servants to meet the needs of highly qualified and competitive staff. In this article, the authors used the literature review method and analytical method to develop a strategic plan for further action to improve the training of civil servants. Based on these two methods, the priority areas and forms of advanced training of existing staff and basic training of new civil servants were outlined. It is established that the existing system of advanced training and basic training of civil servants still needs to be improved without moving towards the reforms carried out by the National Agency for Civil Service Affairs of Ukraine. The main attention in the basic training should be paid to the practical application of the acquired knowledge. The most effective for fulltime students will be the internship of study in public authorities lasting 1 week of each semester. In this case, the topic of internship should correspond mainly to the three subjects studied, and it should take place at the end of the semester as a result before the exam or test. The results of the internship must be evaluated at least 20 % of the total grade for the subject. Part-time students are invited to take an internship before the session. Civil service advanced training is encouraged to take place annually in order to be competitive in times of rapid change. Thus the direction of advanced training is recommended to choose independently and to coordinate with the direct head. The number of hours per year must be at least 7 ECTS credits (210 hours), as 1 ECTS credit is insufficient for the effective acquisition of new knowledge. The results of this research can be implemented in the educational process to meet the needs of highly qualified and competitive staff, namely civil servants of the new generation. Also, the findings may be of interest to the leadership of the National Agency for Civil Service Affairs of Ukraine for further effective civil service reform in Ukraine. This article highlights the main problems of today, developed a strategic plan for further improvement of the existing system of training and retraining of civil servants. This will help to take effective steps towards the existing problems and move in the right direction of further reforms, and thus speed up progress towards the EU.

Шифр НБУВ: Ж43975

Адміністративна юстиція

4.X.863. Адміністративно-правове забезпечення захисту інтелектуальної власності в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / О. М. Коротун; Національний авіаційний університет. — Київ, 2020. — 32 с. — укр.

Подано теоретичне узагальнення та нове вирішення проблеми адміністративно-правового забезпечення захисту інтелектуальної власності в Україні. Охарактеризовано поняття адміністративно-правового забезпечення захисту інтелектуальної власності, визначено його структуру. Надано авторське визначення поняття «адміністративно-правове забезпечення захисту інтелектуальної власності», розкрито його суть і зміст. Проаналізовано методологію та визначено роль держави щодо забезпечення захисту інтелектуальної власності. Розкрито нормативно-правове забезпечення адміністративно-правового захисту інтелектуальної власності. З'ясовано систему та структуру суб'єктів публічної адміністрації, визначено їх компетенцію. Простежено особливості реалізації адміністративно-правових та організаційних форм і методів забезпечення захисту інтелектуальної власності, виявлено і сформовано принципи забезпечення захисту інтелектуальної власності. Окреслено перспективи вдосконалення структури суб'єктів публічної адміністрації у сфері інтелектуальної власності. Увіражено адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації у сфері інтелектуальної власності. Запропоновано нові й уточнено поширені визначення окремих адміністративно-правових категорій і понять. З'ясовано роль органів державної влади в забезпеченні захисту інтелектуальної власності, підкреслено шляхи поліпшення їх діяльності. Проаналізовано правозастосовну діяльність, розроблено пропозиції теоретичного та практичного характеру, спрямовані на вдосконалення нормативно-правових засад адміністративно-правового забезпечення захисту інтелектуальної власності в Україні.

Шифр НБУВ: РА446071

4.X.864. Агрейд інформаційної безпеки відповідно до технологій штучного інтелекту / С. О. Лисенко // *Актуал. проблеми економіки.* — 2020. — № 1. — С. 129-139. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Досліджено проблематику зростання ролі технологій штучного інтелекту (ШІ) та необхідності правового регулювання процесів взаємодії ШІ та людини, в контексті інформаційної безпеки.

Зазначено, що без повноцінного та своєчасного нормативного регулювання розробок технологічних новацій, які зможуть приймати самостійні рішення, суспільство ризикує зазнати серйозних втрат. Тому вкрай важливо вже зараз, розробити та впроваджувати для інформаційних технологій таке адміністративно-правове регулювання, в якому розвиток технологій не призведе до ризиків для суспільства і збереже за людиною контроль над тим, що відбувається. Припускається, що ШІ колись буде позбавлений статусу комп'ютерної програми або технології, і стане самостійним суб'єктом права, наведено як приклад — набуття правоздатності іншим штучним, абстрактним утворенням — державою. Розглянуто наявні спроби формування правових меж для взаємодії людини та ШІ, що мали місце в Європейському Союзі, Японії та КНР. У тому числі — прецедент визнання ШІ самостійною творчою одиницею, який вже мав місце у китайському місті Шеньчжень, де суд постановив, що певні статті, написані з використанням ШІ, захищені авторським правом. Увагу приділено аналізу сучасних досліджень перспектив застосування ШІ та його взаємодії з людиною. Запропоновано підхід до регулювання правовідносин, пов'язаних з ШІ, побудований навколо принципу — технології на благо людини, для дотримання її прав і свобод. Спрогнозовано зміщення пріоритетів у сфері інформаційної безпеки від захисту персональних даних і безпеки їх використання, до недопущення безконтрольного використання ШІ, у сферах пов'язаних із реалізацією прав і свобод людини.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.X.865. Відповідальність неповнолітніх як об'єкт адміністративно-правових досліджень / О. Дубіна // *Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право.* — 2021. — № 4. — С. 107-119. — Бібліогр.: 29 назв. — укр.

Розглянуто стан дослідження проблем інституту відповідальності неповнолітніх за вчинення адміністративних правопорушень в українській адміністративно-правовій науці. Доведено, що особливості притягнення неповнолітніх до відповідальності у межах інституту адміністративної відповідальності можна розглядати як спеціальний «субінститут права». Визначено та систематизовано основні напрями наукового осмислення та розв'язування проблем адміністративної відповідальності неповнолітніх в Україні.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.X.866. Громадський контроль як фактор демократизації публічного управління в умовах реалізації державних реформ / Н. М. Надвірнянська, М. О. Чічеріна // *Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право.* — 2021. — № 11. — С. 88-96. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — формулювання авторських підходів щодо розуміння правової природи громадського контролю в сфері публічного управління в контексті розбудови в Україні громадянського суспільства та правової держави. Методика включає комплексний аналіз та узагальнення наявного науково-теоретичного матеріалу та формулювання відповідних висновків та рекомендацій. Під час дослідження використовувались наступні методи наукового пізнання: термінологічний, логіко-семантичний, функціональний, системно-структурний, логіко-нормативний. У процесі дослідження визнано, що головними завданнями громадського контролю має бути організація розгляду заяв, звернень громадян, зацікавлених у наданні їм допомоги органами громадського контролю; сприяння недопущенню або усуненню раніше допущених порушень Конституції України, законів, державної дисципліни об'єктами громадського контролю; визначення суспільної оцінки порушень або безпеки, зумовлених визначеними видами діяльності. У процесі дослідження встановлено, що актуальним в умовах реформування системи державного управління є активізація децентралізованого виду контролю як різновиду контролю, який базується на соціальних нормах, цінностях, традиціях і корпоративній культурі. Результати дослідження можуть бути використані під час розробки положень, висновків та рекомендацій щодо громадського контролю за діяльністю органів публічної влади, які можуть бути реалізованими і становити основу здійснення публічного контролю як засобу оптимізації системи державного управління України.

Шифр НБУВ: Ж73788

4.X.867. Перспективи правового регулювання спрощеного провадження у адміністративних справах / І. Ю. Хомишин // *Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право.* — 2021. — № 11. — С. 97-104. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета дослідження — аналіз перспектив правового регулювання спрощеного провадження у адміністративних справах відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України. Дослідження базується на комплексному аналізі та узагальненні наявного практичного, науково-теоретичного матеріалу та формуванні відповідних висновків та пропозицій. У дослідженні використовувались такі методи наукового пізнання: діалектичний, системно-структурний, термінологічний, системно-функціональний, історичний, нормативно-догматичний, метод узагальнення. Досліджено історичний аспект розвитку законодавства щодо

спрощеного провадження, у тому числі в адміністративних справах. Встановлено, що певна категорія справ може розглядатися у межах спрощеного провадження без усного слухання шляхом вивчення письмових доказів. Спрощене провадження — це диференційоване провадження, що містить ряд винятків з адміністративно-процесуальної форми. Спрощене провадження в адміністративних справах розрізняють незалежно від особливих категорій адміністративних справ, а з урахуванням особливих обставин і надає змогу застосовувати у випадках, визначених законом, більш просту процедуру судового розгляду. Чинне законодавство щодо застосування норм про спрощений порядок судочинства вимагає вдосконалення з метою забезпечення ефективного впровадження процесуальних гарантій учасників, дотримання принципів законності та справедливості при розгляді та вирішенні адміністративних справ. Встановлено, що формування спрощеного судочинства спрямовано на забезпечення ефективного здійснення процесуальних гарантій учасників, дотримання принципів законності та справедливості при розгляді та вирішенні адміністративних справ. Практичне значення полягає у можливості використання матеріалів у законодавчій діяльності, у судовій практиці, у навчальному процесі при вивченні адміністративного судочинства.

Шифр НБУВ: Ж73788

4.X.868. Понятійно-категоріальний апарат безпекознавства / О. Солюк // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2021. — № 4. — С. 85-95. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Визначено теоретичні підходи до розуміння поняття «безпека підприємницької діяльності» та її забезпечення. Досліджено об'єкт правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності як комплекс охоронюваних законом інтересів підприємства (економічних, інформаційних, корпоративних). Наведено класифікацію об'єктів правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.X.869. Правовий інститут примусового повернення і видворення іноземців та осіб без громадянства органами Державної прикордонної служби України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Н. П. Демчик; Хмельницька обласна рада, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. — Хмельницький, 2021. — 18 с. — укр.

Дисертацію присвячено дослідженню особливостей правового регулювання примусового повернення і видворення іноземців та осіб без громадянства органами Державної прикордонної служби України. Системно проаналізовано доктринальні підходи адміністративного права, положення національного та закордонного законодавства, специфіку його реалізації стосовно правового регулювання протидії нелегальній міграції. Вивчено еволюцію становлення, організаційно-правові основи та тенденції розвитку повноважень прикордонної служби щодо застосування адміністративно-примусових заходів у реалізації міграційної політики. Встановлено систему суб'єктів, уповноважених на здійснення примусового повернення і примусового видворення іноземців та осіб без громадянства. Здійснено лінгвістично-правову характеристику понять на позначення примусового переміщення мігранта. Розглянуто повноваження та особливості адміністративно-процесуальної діяльності органів охорони державного кордону щодо примусового повернення і примусового видворення іноземців та осіб без громадянства. Охарактеризовано міжнародний, прикордонний, національний і місцевий рівні взаємодії Державної прикордонної служби України з іншими суб'єктами щодо примусового повернення та видворення.

Шифр НБУВ: РА448308

Див. також: 4.У.663

Управління у сфері адміністративно-політичної діяльності держави

4.X.870. Місія та функціональна структура системи забезпечення державної безпеки адаптивного типу / О. В. Зюзя // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 1. — С. 85-91. — Бібліогр.: 89 назв. — укр.

Уточнено місію та функціональну структуру системи забезпечення державної безпеки адаптивного типу. Для вирішення завдання дослідження використано методи аналізу і синтезу, а також системно-ситуаційний, структурно-функціональний та інституціональний підходи. Запропоновано місію системи забезпечення державної безпеки адаптивного типу визначити трансформацію політики державної безпеки у цілеспрямовану скоординовану діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, складових сектора безпеки, спрямовану на захист державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру. Установлено, що функціональна структура системи забезпечення державної безпеки адаптивного типу складається з таких підсистем: інституційна; організаційно-управлінська; прогнозно-проектувальна; функціональна; ідеологічна; комунікатив-

на; партисипаторна, логістична та підсистема контролю. Перспективною моделлю системи забезпечення державної безпеки в умовах динамічного безпекового середовища визначено модель системи забезпечення державної безпеки креативного типу.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.871. Правове забезпечення інформаційної безпеки правоохоронних органів / О. А. Марущак, К. Л. Стеченко // Актуал. проблеми юрид. науки та практики. — 2020. — № 1. — С. 31-36. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Досліджено інформаційні безпеки правоохоронних органів. Визначено зміст і форми її забезпечення, розглянуто діяльність провідних правоохоронних органів, що протидіють широкому колу загроз інформаційній безпеці України. Проаналізовано офіційні статистичні показники динаміки вчинення кіберзлочинів за останні роки.

Шифр НБУВ: Ж74662

4.X.872. Правове регулювання атестації працівників поліції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / О. Г. Реуцьков; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2020. — 20 с. — укр.

Комплексно та ґрунтовно проаналізовано проблематику правового регулювання атестації працівників поліції. З'ясовано суть, значення та ознаки правового регулювання атестації працівників поліції. Наведено авторську інтерпретацію поняття атестації працівників поліції. Визначено негативні та позитивні аспекти сучасного стану правового регулювання атестації даних працівників. Розкрито види їх атестації. Досліджено підстави виникнення трудових правовідносин із працівниками поліції. Здійснено класифікацію етапів і стадій атестації працівників поліції, охарактеризовано їх зміст та специфіку. Вказано на недоліки правового механізму працевлаштування даних працівників. Виявлено проблеми правового регулювання атестації даних працівників та запропоновано шляхи їх вирішення. Проаналізовано сучасні міжнародні тенденції правового регулювання атестації працівників поліції. Розроблено обґрунтовані пропозиції щодо запровадження позитивного зарубіжного досвіду стосовно атестації працівників поліції у національне трудове законодавство.

Шифр НБУВ: РА445569

Форми, методи та функції управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку

Охорона кордонів. Митний контроль

4.X.873. Адміністративно-юрисдикційні провадження в діяльності митних органів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / С. В. Коробенко; Національний авіаційний університет. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання щодо визначення суті і змісту адміністративно-юрисдикційних проваджень у діяльності митних органів. Сформульовані положення та пропозиції спираються на результати дослідження наукових напрацювань, аналіз митного та адміністративно-деліктного законодавства, міжнародних конвенцій, статистичних даних правозастосовної діяльності митних органів та практику адміністративних судів. Систематизовано наукові дослідження, які стосуються проблеми визначення суті адміністративно-юрисдикційних проваджень та їх місця в діяльності митних органів, обґрунтовано поняття «адміністративно-юрисдикційні провадження в діяльності митних органів» та визначено види таких проваджень, розглянуто чинники впливу на формування та реалізацію митними органами правового статусу і його особливості в адміністративно-юрисдикційних провадженнях, виходячи з генезису їх правового статусу та компетенції в адміністративно-юрисдикційних провадженнях. Розглянуто принципи діяльності митних органів як учасників адміністративно-юрисдикційних проваджень, здійснено їх систематизацію, розкрито суть позовного провадження в діяльності митних органів, надано юридичну характеристику адміністративно-деліктних проваджень у діяльності митних органів. Запропоновано напрями гармонізації законодавства щодо адміністративної юрисдикційної діяльності митних органів відповідно міжнародним стандартам митних процедур, окреслено шляхи вдосконалення правового забезпечення адміністративно-юрисдикційних проваджень за участю митних органів із урахуванням судової практики адміністративних судів щодо розгляду та вирішення митних спорів.

Шифр НБУВ: РА448256

4.X.874. Напрями вдосконалення і спрощення митних процедур у Україні / І. А. Малюта, К. Д. Ломако, Т. М. Нагорна // Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 12. — С. 84-92. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Досліджено напрями спрощення митних процедур в Україні на сучасному етапі. Проаналізовано показники спрощення процедур міжнародної торгівлі за даними ОЕСР для України у 2017 і 2019 рр. і результати впровадження реформ у даній сфері. Визначено проблемні моменти, пов'язані з застосуванням митних процедур і методи їх вирішення.

Шифр НБУВ: Ж23291

4.X.875. Правове регулювання митних платежів в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О. М. Радченко; Класичний приватний університет. — Запоріжжя, 2020. — 20 с. — укр.

Увагу приділено вдосконаленню теоретичних основ правового регулювання митних платежів, уточненню та поглибленню понятійного апарату фінансово-правової науки та системи фінансово-правових правовідносин щодо митних платежів, розробці практичних рекомендацій щодо розвитку фінансового та митного законодавства. Визначено суть митних платежів для фінансово-правової науки. Розроблено пропозиції щодо розширення предмета фінансового права в розрізі митних платежів. Визначено державну митну політику України з урахуванням останніх тенденцій інтеграції України до ЄС. Розкрито суть фінансової діяльності митних органів України. Запропоновано класифікацію учасників митних відносин для застосування спрощених митних процедур та прищвидшення митного оформлення вантажів залежно від рівня ризику. Розроблено концептуальні положення нової державної митної політики України. Уточнено низку категорій фінансово-правової науки в контексті вдосконалення правового регулювання митних платежів. Розроблено пропозиції щодо вдосконалення правового забезпечення фінансової діяльності митних органів. Удосконалили систему митного контролю шляхом упровадження етапу контролю після випуску товарів з митниці.

Шифр НБУВ: RA445999

4.X.876. Форми профілактики нелегальної міграції органами Державної прикордонної служби України (адміністративно-правовий аспект) / А. Ф. Мота // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 11. — С. 79-87. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз теоретичних і нормативних положень, що стосуються визначення форм профілактичного впливу з протидії нелегальній міграції та застосовуються в охороні державного кордону. Методика охоплює застосування загальнотеоретичних і спеціальних методів наукового пізнання, спрямованих на опрацювання висновків дослідження. Використано діалектичний метод, системний аналіз, методи класифікації та групування, а також соціологічний метод. Форми профілактичної діяльності Державної прикордонної служби України у протидії нелегальній міграції віднесено до двох основних блоків: процесуального (оперативно-розшукова діяльність, провадження в справах про адміністративні правопорушення, провадження щодо застосування примусового повернення, видворення та реадмісії іноземців чи осіб без громадянства) та оперативно-службового (прикордонна служба, прикордонний контроль, оперативно-розшукова та інформаційно-аналітична діяльність, інженерно-технічний контроль, комплексні профілактичні заходи). Обґрунтовано систему форм профілактики правопорушень у діяльності Державної прикордонної служби України з протидії нелегальній міграції, яка передбачає процесуальний та оперативно-службовий блоки. Форми процесуального блоку профілактики нелегальної міграції характеризуються впливом на правопорушення, який має превентивне значення, а також спрямованістю на відновлення порушеного стану. Оперативно-службові форми профілактики нелегальної міграції розраховано на запобігання правопорушенням, а також на їх виявлення для забезпечення відповідної процесуальної реакції. Результати дослідження можуть бути використані в науково-дослідній роботі, сфері правотворчості, навчальному процесі та правозастосовній діяльності.

Шифр НБУВ: Ж73788

Див. також: 4.X.869

Правове регулювання у сфері освіти, науки, культури

4.X.877. Державна політика у сфері музейної справи: показники та тенденції розвитку / Н. А. Малиш, С. О. Москаленко // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 1. — С. 125-132. — Бібліогр.: 131 назв. — укр.

Розглянуто базові показники, що ілюструють проблеми та тенденції реалізації державної політики у сфері музейної справи в Україні. Досліджено вплив політичного чинника на діяльність музеїв. Визначено взаємозв'язок між показниками туристичної та музейної діяльності. Обґрунтовано потребу у виробленні державної стратегії розвитку музейної галузі в Україні.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.878. Детермінанти та напрями вдосконалення якості вищої освіти України: аналіз експертної думки роботодавців / С. А. Мороз, В. М. Мороз // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 2. — С. 61-68. — Бібліогр.: 66 назв. — укр.

Висвітлено результати опитування роботодавців щодо сили впливу окремих з детермінант якості вищої освіти на її підсумковий рівень. За результатами аналізу відповідей респондентів встановлено, що найбільш значущими серед запропонованих до оцінювання роботодавцями факторів є ті, які пов'язані з матері-

ально-технічним забезпеченням навчального процесу та відповідністю змісту навчальних програм вимогам ринку праці. Ідентифіковано найменшу за силою впливу значущість детермінант якості вищої освіти для якісних та кількісних характеристик науково-педагогічних працівників, а також для стану зв'язків закладів вищої освіти (ЗВО) з реальним сектором економіки. Обґрунтовано напрями вдосконалення змісту та практики реалізації державної політики щодо забезпечення ЗВО якості освітньої діяльності та якості вищої освіти.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.879. Напрями цифрового розвитку у сфері музейної справи / В. В. Орищук // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 2. — С. 84-90. — Бібліогр.: 88 назв. — укр.

Досліджено напрями цифрового розвитку у сфері музейної справи з урахуванням сучасних інноваційних змін, пов'язаних із упровадженням інформаційно-комунікативних та цифрових технологій. З'ясовано, що в умовах швидкого наростання виробництва контенту збереження електронних джерел стає все більш складним та актуальним завданням. Обґрунтовано, що створення та розвиток музейних інформаційних ресурсів нададуть змогу сформувати особливий сегмент вебпростору з високим соціальним і культурним значенням. З'ясовано, що в центрі сучасних дискусій про цифрову трансформацію музеїв стоять питання щодо зміни ролі музеїв, їх впливу на суспільство та створення ефективних способів взаємодії з аудиторією за допомогою цифрових засобів. Наголошено на тому, що одним із напрямів цифрової трансформації є цифрова євроінтеграція України, що відображає національний вектор розвитку та ідентифікації України. За результатами сучасних досліджень щодо застосування цифрових технологій у музейній справі та у сфері культурної спадщини виявлено різноманітність тематичних напрямів, які вони розглядають, зокрема що стосується інтеграційних змін культури та культурної спадщини, пов'язаних з розвитком глобального інформаційного та цифрового суспільства. Віртуальну реальність спрямовано на створення імітації об'єктивної реальності або відображення світу через Інтернет, аудіовізуальні, електронні засоби комунікації, технології 3D-моделювання. Визначено заходи щодо впровадження цифрового розвитку сфери музейної справи: розроблення державної політики, спрямованої на створення цифрових архівів; розвиток музеїв відповідно до сучасних інформаційних потреб; належне фінансування заходів щодо подальшого розширення засобів цифрової трансформації сфери культури; розширення комунікації суспільства із музейною сферою на основі впровадження сучасних засобів дистанційної взаємодії.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.880. Освітня політика в умовах пандемії COVID-19 / Н. А. Малиш, С. О. Москаленко // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 2. — С. 69-73. — Бібліогр.: 72 назв. — укр.

Визначено основні напрями наукових досліджень щодо онлайн-освіти в умовах пандемії. На основі аналізу наукових публікацій зарубіжних авторів із тематики організації освіти в умовах пандемії COVID-19 узагальнено та класифіковано проблеми, на розв'язання яких має бути спрямована сучасна освітня політика: соціально-психологічні, економічні, технологічні, комунікаційні, організаційні та методологічні. Зазначено, що наявність аналітичного, оперативного й політичного потенціалу є передумовою для формування та реалізації дієвої освітньої політики.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.881. Переваги забезпечення якості середньої освіти засобами інституційного аудиту: публічно-управлінський аспект / О. А. Форкуца // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 1. — С. 133-139. — Бібліогр.: 138 назв. — укр.

Проаналізовано переваги забезпечення якості середньої освіти засобами інституційного аудиту з позиції публічно-управлінського аспекту. Зроблено акцент на необхідності надання якісних освітніх послуг у цивілізованому суспільстві, відповідно до чого визначено важливість проведення інституційного аудиту в українському законодавстві. Здійснено порівняння атестації та інституційного аудиту в закладах загальної середньої освіти, на основі чого аргументовано, що інституційний аудит має незаперечні переваги у порівнянні з традиційними підходами до перевірок навчального процесу. Зазначено, що центральним органом виконавчої влади України в освітній галузі, покликаним допомагати освітнім закладам гарантувати якість надання освітніх послуг, є Державна служба якості освіти. Проаналізовано процедуру проведення інституційного аудиту в закладах середньої освіти розвинутих європейських країн, на основі чого встановлено його результативність та основні переваги. Акцентовано увагу на певних недоліках здійснення інституційного аудиту в закладах середньої освіти України. Відповідно до цього запропоновано визначені управлінські дії щодо покращання здійснення інституційного аудиту в публічному секторі Української держави.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.882. Спортивне право: теоретико-правовий аналіз, поняття, формування в національній правовій системі: автореф.

дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / О. О. Ющик; НАН України, Інститут держави і права імені В. М. Корецького. — Київ, 2020. — 24 с. — укр.

Визначено регулювання суспільних відносин у сфері спорту, що здійснюється правовими нормами держави та інших суб'єктів правотворчості, які належать до кола суб'єктів особливого суспільного інституту, яким є спорт. Зазначено, що нормативна сфера спорту включає спортивно-технічні норми, спортивно-регламентні норми та організаційно-спортивні норми. Встановлено, що дві останні категорії норм складають систему нормативно-правового регулювання спортивних відносин — спортивне право. З'ясовано загальні підходи до нормативного регулювання сфери спорту, необхідність встановлення характеру суспільних відносин у цій сфері, а також тих правил і норм, які її регулюють, та визначення кола джерел спортивного права. Досліджено специфіку спортивного діяльності, запропоновано авторську дефініцію поняття спорту, як суспільного інституту, та методологічні підходи до визначення предмета спортивного права. Наведено види спортивного права: глобальне (наднаціональне), національне, субінституційне спортивне право, та визначено специфіку спортивних відносин і особливий суб'єктний склад цих відносин. Описано практику нормативно-правового регулювання сфери спорту в Україні, визначено проблеми галузевого розвитку спортивного законодавства та сформульовано пропозиції щодо його вдосконалення.

Шифр НБУВ: PA445476

4.X.883. Foresight as a tool of public administration in the field of science, technology and innovation / Т. Kvasha, L. Musina // *Econ., Entrepreneurship, Management.* — 2021. — 8, № 1. — С. 90-97. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Given the growing role of technological foresight as a tool for reconciling visions, goals and ways of STI development in an era of rapid technological change and global challenges, the approach to foresight research to select priorities for science and innovation in Ukraine for 2022 — 2026 has been improved. It takes into account a wide range of national targets for achieving SDGs by 2030. The developed Methodological recommendations provided a thorough analysis of more than 3,000 potentially acceptable technological and innovative proposals. The approach to setting STI priorities is new for Ukraine and involves a consistent process of selecting the top 30 most acceptable proposals in each of the seven thematic areas through five stages of discussions and evaluations. The result was the formation of a database of technology passports and developments on the experts' proposals, their selection by practitioners, ranking, evaluation in terms of the potential of Ukrainian science and relevance in terms of world science and new technologies using international databases. They are the basis for decisions by the Expert Councils and the High-Level Working Group on key thematic areas and the preparation of a relevant draft government decision. Despite the conditions of quarantine, for the first time more than 2,500 experts from science, business, state and public organizations took part in the discussions, which is the basis for impartial and public decisionmaking. To strengthen the role of foresight as a tool for public planning and management in the field of STI, it is proposed to develop a STI roadmap as part of a research and innovation strategy for smart specialization (RIS 3) at the national level.

Шифр НБУВ: Ж43975

Див. також: 4.Ч.1034

Правове регулювання у сфері охорони здоров'я

4.X.884. Адміністративно-правове забезпечення фармацевції в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / О. С. Ховпун; Західноукраїнський національний університет. — Тернопіль, 2021. — 40 с. — укр.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню адміністративно-правового забезпечення фармацевції в Україні. Розглянуто теоретико-методологічні засади такого забезпечення фармацевції в Україні. Здійснено аналіз генезису адміністративно-правового забезпечення фармацевції та виділено його етапи. Визначено методологічні підходи до дослідження адміністративно-правового забезпечення фармацевції в Україні. Наголошено на необхідності застосування герменевтичного й аксіологічного методів. Сформульовано визначення поняття фармацевції як адміністративно-правової категорії та надано її характеристику. Охарактеризовано систему суб'єктів адміністративно-правового забезпечення у сфері фармацевції. Окреслено сучасний стан адміністративно-правового регулювання відносин у сфері фармацевції. Надано характеристику адміністративно-правових відносин у сфері фармацевції в Україні. Визначено поняття та види фармацевтичних правовідносин. Здійснено розмежування адміністративних від інших правовідносин, що виникають у сфері фармацевції. Розкрито правовідносини з державної реєстрації лікарських засобів. Охарактеризовано інноваційні правовідносини у сфері фармацевції. Розкрито зміст адміністративно-правового забезпечення фармацевції в Україні. Визначено мету, завдання та принципи державного управління фармацевцією. Сформульовано поняття та розкрито види адмініс-

тративно-правових форм і методів забезпечення фармацевції в Україні. Досліджено адміністративні процедури у сфері фармацевції та особливості їх реалізації. Розкрито суть адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері фармацевції та визначено її види. Вивчено зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення фармацевції та можливості його використання в Україні. Розкрито напрями модернізації публічного управління у сфері фармацевції в контексті європейської інтеграції. Визначено перспективи удосконалення адміністративного законодавства у сфері фармацевції. Окреслено напрями удосконалення контролю та нагляду у сфері фармацевції.

Шифр НБУВ: PA449155

4.X.885. Історико-правові аспекти посвідчення довіреностей, прирівнюваних до нотаріально посвідчених, посадовими та службовими особами установ охорони здоров'я України / М. С. Долінська // *Лікар. справа.* — 2020. — № 3/4. — С. 62-70. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розглянуто особливості посвідчення довіреностей, прирівнюваних до нотаріально посвідчених посадовими та службовими особами установ охорони здоров'я України. Проаналізовано нормативні акти, що регулюють порядок укладання та посвідчення довіреностей, прирівнюваних до нотаріально посвідчених, зокрема уповноваженими посадовими і службовими особами установ охорони здоров'я. Досліджено поняття довіреностей, а також проведено їх класифікацію. Посвідчення довіреностей посадовими та службовими особами установ охорони здоров'я України, переліченими у ст. 40 Закону України «Про нотаріат», необхідні для дотримання норм чинного українського законодавства, зокрема Цивільного кодексу України, Земельного кодексу України, Закону України «Про нотаріат», Порядку посвідчення заповітів і довіреностей, прирівнюваних до нотаріально по свідчених, а також інших нормативно-правових актів. Приділено увагу змісту довіреностей. Розглянуто порядок припинення та скасування нотаріально посвідченої довіреності.

Шифр НБУВ: Жс20661

4.X.886. Підстави юридичної відповідальності у фармацевтичному секторі галузі охорони здоров'я / О. Г. Алексєєв // *Запорож. мед. журн.* — 2021. — 23, № 2. — С. 280-285. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Цель работы — установление содержания и сущности основной юридической ответственности, определение главных признаков каждого из элементов. Исследование проведено с использованием методов синтеза и анализа, сравнительно-правового метода. Основания юридической ответственности в фармацевтической сфере: факт совершения деяния, которое соответствующее законодательство определяет как правонарушение, то есть фактическое основание; наличие нормы права, которая запрещает такое поведение и устанавливает соответствующие санкции, — нормативное основание; отсутствие оснований для освобождения от ответственности; наличие правоприменительного акта, то есть письменное решение компетентного органа, в котором лицо признается виновным и ему назначаются вид и мера наказания, — процессуальное основание. Процессуальным основанием юридической ответственности является решение соответствующего компетентного органа, в котором определяются вид и мера наказания нарушителя. По общему правилу, такое решение должно быть в письменной форме и имеет специфические (в зависимости от вида ответственности) механизмы доведения до сведения виновного лица порядка выполнения, также непосредственно содержание решения уполномоченного органа. Анализ соответствующей нормативной базы, проведенный в ходе исследования, свидетельствует об определенной несогласованности в законодательных актах, регулирующих фармацевтическую сферу именно в контексте юридической ответственности. Статьи Основ законодательства Украины о здравоохранении и Закон Украины «О лекарственных средствах» содержат разный перечень видов юридической ответственности за нарушение отраслевого законодательства. Так, статья 80 Основ не предусматривает наступление дисциплинарной ответственности, что, по нашему мнению, может иметь неприятные прецеденты. Для повышения эффективности механизма юридической ответственности целесообразным считаем внесение изменений в статью 80 Основ. Выводы: основания юридической ответственности в фармацевтической сфере соответствуют общепринятым подходам к классификации, а также имеют специфические, отраслевые особенности. Для привлечения к юридической ответственности нарушителя фармацевтического законодательства необходимо наличие нескольких элементов, и только их совокупность определяет юридическую ответственность в фармацевтической сфере как возможную и надеждшуюую.

Шифр НБУВ: Ж16789

4.X.887. Правове регулювання трансформації медичної системи України на ринкових засадах / П. В. Іванчук // *Актуал. проблеми економіки.* — 2021. — № 1. — С. 102-110. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Проаналізовано інструменти правового методу впливу державного управління на суб'єктів медичної системи, заснованої на ринкових засадах. Систематизовано нормативно-правові акти, що регулюють діяльність і відносини у сфері охорони здоров'я.

Проаналізовано основні недоліки існуючого правового забезпечення реформування системи охорони здоров'я в Україні. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання трансформації медичної системи України на ринкових засадах.

Шифр НБУВ: Ж23291

Фінансове право

4.Х.888. Податкове регулювання соціально-економічного розвитку країни: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08 / А. О. Нікітшин; Київський національний торговельно-економічний університет. — Київ, 2020. — 35 с.: табл. — укр.

Розкрито економічну суть податкового регулювання в умовах економічних перетворень як складової системи державного регулювання соціально-економічного розвитку країни, що полягає у сукупності економічних відносин, пов'язаних із забезпеченням найбільш оптимальних співвідношень між відповідними елементами податкової архітектури з урахуванням економічної динаміки, зміни інституційного середовища, що надає можливість підвищити дієвість податкового механізму у формуванні доходної частини бюджетів усіх рівнів, забезпечити його результативність як складової фінансово-бюджетної політики країни. Визначено суть системи формування та реалізації механізмів оподаткування в умовах економічної циклічності, які передбачають визначення функціональної моделі податкового регулювання, враховуючи рівень розвитку відповідних фінансово-економічних відносин, на основі інституційно-динамічних співвідношень показників зміни обсягу реального валового внутрішнього продукту та податкових надходжень бюджету. Обґрунтовано основні напрями підвищення ефективності системи податкового регулювання галузей економіки шляхом посилення результативності фіскального стимулювання. Запропоновано системно-синергетичний підхід до взаємодії складових податкових відносин на загальнодержавному, місцевому рівнях, який ґрунтується на забезпеченні їх координації при регулюванні податків на засадах комплексності з метою досягнення фіскальної, економічної та соціальної збалансованості, що надає змогу зміцнити бюджетно-податкову безпеку, підвищити рівень соціально-економічного розвитку країни та територіальних громад, досягти мультиплікативного ефекту при реалізації податкової політики. Узагальнено та систематизовано досвід формування та реалізації політики податкового регулювання у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою. Удосконалено методологічні засади оцінки ефективності бюджетно-податкової політики в умовах децентралізації; підходи щодо розкриття механізму податкового регулювання соціального розвитку країни; положення щодо зміцнення податкової та бюджетної безпеки держави; підходи до посилення дієвості податкового регулювання розвитку людського капіталу; основні засади формування та розвитку інституційної архітектури податкового регулювання. Розвинуто методологічні підходи до оцінки впливу інституційної трансформації податкового регулювання на доходи бюджету у середньостроковому та довгостроковому періодах; основні засади розвитку системи податкового регулювання як складової соціальної політики держави; положення щодо підвищення рівня результативності екологічного оподаткування; підходи до визначення пріоритетних напрямів підвищення ефективності податкового регулювання, що сприяє створенню відповідних умов для формування та реалізації дієвої податкової політики.

Шифр НБУВ: РА44604

4.Х.889. Правове регулювання інформаційних відносин, пов'язаних зі справлянням податку на майно в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / М. О. Шевчук; Хмельницька обласна рада, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. — Хмельницький, 2021. — 18 с. — укр.

Дисертацію присвячено дослідженню інформаційного забезпечення податкових органів, пов'язаного зі справлянням податку на майно в Україні та правовому регулюванню такого процесу. Розкрито поняття та особливості інформаційних відносин в податковій сфері, розглянуто податкову та фіскальну інформацію як об'єкт інформаційних відносин. Проаналізовано етапи нормативно-правового забезпечення інформаційних відносин в податковій сфері. Охарактеризовано особливості правового регулювання інформаційних відносин, пов'язаних із справлянням податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; правового регулювання інформаційних відносин, пов'язаних із справлянням транспортного податку; правового регулювання інформаційних відносин, пов'язаних із справлянням плати за землю. Визначено, що особливою формою діяльності органів державної податкової служби у сфері електронного врядування є електронне оподаткування як форма організації державного управління оподаткуванням, що здійснюється за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій та мережі Інтернет. Виділено кілька видів інформаційних відносин у податковій сфері: інформаційні відносини, що передують сплаті податку; інформа-

ційні відносини у процесі самої сплати податку; та інформаційні відносини, що прямо не пов'язані зі здійсненням сплати податків. Відповідно до такого поділу інформацію, що забезпечує механізм справляння податку на майно, умовно розподілили на попередню, безпосередню та похідну. Визначено, що ефективне адміністрування майнових податків потребує формування інформаційних баз стосовно сплати певного виду податку на майно, які є джерелом інформації. Виділено вектори удосконалення законодавства України щодо правового регулювання інформаційного забезпечення податкового адміністрування в контексті європейської інтеграції.

Шифр НБУВ: РА448307

Див. також: 4.У.439, 4.У.468, 4.Х.915

Цивільне та торгове право

4.Х.890. Інтернет-сайт як об'єкт цивільного права / І. М. Колодій, С. В. Ігнатенко // Актуал. проблеми юрид. науки та практики. — 2020. — № 1. — С. 19-25. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Викладено основні наукові погляди щодо визначення поняття Інтернет-сайту, проаналізовано нормативно-правове регулювання зазначеного поняття. Зроблено спробу узагальнити розглянуті підходи з віднесення Інтернет-сайту до об'єктів цивільних прав.

Шифр НБУВ: Ж74662

4.Х.891. State support of mortgage lending as a condition for ensuring stable development of the national economy / N. Yurkiv, O. Dubrovin, S. Davydenko // Економіка і регіон. — 2021. — № 1. — С. 92-99. — Бібліогр.: 17 назв. — англ.

Розглянуто питання державної підтримки іпотечного кредитування в Україні як інструмента стимулювання ринку житла, розширення можливостей широкого кола громадян для вирішення житлових потреб і забезпечення стабільного розвитку національної економіки. Зазначено збереження фрагментарності державної житлової політики та різних інструментів державної підтримки учасників ринку житла. Акцентовано увагу на значному нереалізованому потенціалі сектора будівництва, внесок якого у вітчизняну економіку втричі менший за середньоєвропейський. Проаналізовано стан і динаміку житлового фонду України, розбудова котрого залишається високочутливою до змін в економіці. Підкреслено збереження проблеми недоступності іпотечного кредитування для широких верств населення, яка пом'якшується як ринковими рішеннями банків про зниження реальних ставок за іпотекою, так й ініціативами держави щодо запровадження та вдосконалення програм по доступних кредитах та житлу. Проаналізовано практику державних програм на ринку житла й зазначено збереження проблем їх ефективної реалізації, серед котрих обмеженість і нестабільність фінансування, неоднозначність умов участі, вузька цільова спрямованість, неузгодженість відповідальності учасників програми. Визначено особливості поточного іпотечного кредитування, серед яких нарощення нових іпотечних кредитів, домінування угод на вторинному ринку, обмежена кількість банків кредиторів іпотеки, надання іпотечних кредитів на короткий період. Розглянуто нові ініціативи влади щодо стимулювання іпотечного кредитування, серед позитивних аспектів котрих зазначено пріоритетність зниження відсотка обслуговування позик, гармонізацію відповідних нормативно-правових актів, уточнення порядку участі. Запропоновано застосування системного підходу до розроблення програм державної підтримки, які ґрунтуватимуться на пріоритетах стимулюванням зростання доходів та платоспроможності широких верств громадян і залучення до програм інноваційних забудовників.

Шифр НБУВ: Ж24790

Див. також: 4.Х.907

Зобов'язальне право

4.Х.892. Генетична інформація як новітня ознака дискримінації / І. М. Жаровська // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 11. — С. 65-70. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Аналіз новітньої форми дискримінації особи — за генетичною інформацією, з'ясувати особливості правового регулювання протидії дискримінації в іноземному законодавстві у відносинах зі страховими організаціями та роботодавцями. Методика включає синергетичний підхід, що вказує на новизну та невизначеність новітніх правових явищ, що виникли з розвитком генетики та біомедицини. Під час дослідження використовувалися наступні методи наукового пізнання: термінологічний, порівняння, нормативно-правовий, історичний. Україна потребує оновлення правового регулювання у сфері протидії дискримінації. Розвиток генетики та медицини розкрив можливість одержання широкого спектра генетичної інформації. Право повинно регулювати сферу можливого застосування інформації та ґрунтуватися на принципі добровільної згоди на її одержання та індивідуального права на

розголошення інформації. Генетична інформація може бути використана роботодавцями для надання прерогативи певним категоріям працівників та страховими компаніями для одержання вищого рівня фінансової вигоди через ущемлення людей з недоліками генетичного коду. Для протидії такого роду дискримінації пропонується імплементувати позитивний досвід США щодо створення спеціалізованого законодавства. У процесі дослідження встановлено, що розвиток правової політики у сфері протидії та запобігання дискримінації за генетичною інформацією має полягати в комплексному правовому регулюванні питання як з позиції медичних, так і цивільно-правових, сімейних, трудових правовідносин.

Шифр НБУВ: Ж73788

4.X.893. Договір купівлі-продажу товарів: загальні обмеження саморегулювання / Г. Бабаджанян // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2021. — № 1. — С. 54-62. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Розглянуто загальні обмеження договору купівлі-продажу товарів у сфері господарювання. Встановлено, що договір купівлі-продажу товарів є різновидом господарського договору, а відтак йому притаманні як загальні риси нормативного саморегулювання, особливості саморегулювання господарського договору, так і конкретні ознаки саморегулювання, які є конститутивними лише для купівлі-продажу товарів. Акцентовано, що сторони самі можуть виступати своєрідними «законодавцями», проте у визначених правом межах.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.X.894. Захист суб'єктивних цивільних прав сторін договору найму: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 12.00.03 / Д. А. Польний; Хмельницька обласна рада, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. — Хмельницький, 2021. — 20 с. — укр.

Виявлено особливості суті захисту суб'єктивних цивільних прав сторін договору найму. Визначено правову природу договору найму, його специфічні риси. Встановлено ефективність способів захисту прав наймача та наймодавця та межі їх застосування. З'ясовано особливості односторонньої відмови від договору найму як способу захисту прав наймача та наймодавця. Розкрито особливості заходів оперативного впливу, які застосовуються сторонами договору найму при виконанні ними зобов'язань за рахунок контрагента. Виявлено специфіку цивільно-правових способів захисту прав сторін договору найму регулятивного характеру. Охарактеризовано міри цивільно-правової відповідальності, які застосовуються для захисту прав сторін договору найму. Розроблено науково обгрунтовані рекомендації щодо вдосконалення цивільного законодавства в частині регламентації інституту захисту сторін договору найму.

Шифр НБУВ: РА448306

4.X.895. Компетентнісна модель підготовки фахівців у сфері публічних закупівель / І. Б. Гольцова // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 1. — С. 119-124. — Бібліогр.: 123 назв. — укр.

Досліджено компетентнісні моделі фахівців у сфері державних публічних закупівель та можливостей подальшого освітнього розвитку кадрового потенціалу. Мета дослідження — визначення основних вимог та особистісних якостей працівника, задіяного у процесі здійснення процедур закупівель, а також у системному осмисленні сфери закупівель як простору для діяльності професійно підготовленого фахівця. Звернено увагу до сучасного українського законодавства у сфері державних публічних закупівель та проведено аналіз Професійного стандарту фахівця з публічних закупівель. Висвітлено вимоги до професіоналізації діяльності фахівця з публічних закупівель та визначено, що реалізація цих вимог пов'язана з освітньою імплементацією законодавчих вимог в управлінську практику. Проведено аналіз Професійного стандарту фахівця з публічних закупівель та обгрунтовано необхідність професійного зростання управлінського потенціалу та формування компетентностей фахівців у сфері закупівель не лише у сфері державного управління.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.896. Недійсність кредитних зобов'язань за цивільним законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / А. О. Громова; Хмельницька обласна рада, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. — Хмельницький, 2021. — 20 с. — укр.

Дисертація є першим у вітчизняній науці цивільного права спеціальним комплексним дослідженням недійсності кредитних зобов'язань (КЗ) за цивільним законодавством України. Розглянуто становлення та розвиток законодавства про недійсність КЗ. Визначено поняття, підстави, умови й особливості визнання КЗ недійсними. Охарактеризовано правову природу недійсності КЗ за цивільним законодавством України. З'ясовано співвідношення недійсності КЗ із суміжними правовими категоріями. Визначено порядок визнання КЗ недійсними. Досліджено правові наслідки недійсності КЗ за цивільним законодавством України. Сформульовано поняття недійсності КЗ, під яким слід розуміти невідповідність кредитного договору вимогам чинного законодавства, і який не створює правових наслідків через дефекти в структурі, крім наслідків, пов'язаних з його недійсністю. Запро-

поновано доповнити перелік підстав недійсності КЗ, які передбачені у ст. 215 ЦК України такими підставами, як: недотримання банком вимог щодо переддоговірної роботи з позичальником; невідповідність змісту договору чинному в Україні законодавству. Зроблено висновок про доцільність визнання електронних грошових коштів як нового виду готівки кредитних коштів у КЗ, оскільки електронні гроші є унікальним економічним і правовим феноменом, і за економічною суттю вони є своєрідною третьою формою грошей, оскільки відрізняються як від готівки, так і безготівкових коштів. Встановлено, що норми, які застосовуються кредитором за КЗ з метою відновлення або визнання порушених або оспорюваних прав, що виникли з КЗ, а також з метою запобігання порушенню за наявності загрози порушення права, формують субінститут захисту прав кредитора за КЗ, який є складовим елементом захисту цивільних прав. Визначено порядок визнання КЗ недійсними. Досліджено правові наслідки недійсності КЗ за цивільним законодавством України. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення чинного цивільного законодавства України у сфері договірних зобов'язань між учасниками цивільних правовідносин щодо недійсності КЗ.

Шифр НБУВ: РА448309

4.X.897. Правові механізми процесів інтеграції залізничної транспортної системи України в європейські стандарти / Я. М. Казюк, О. Р. Фесовець // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 1. — С. 92-101. — Бібліогр.: 99 назв. — укр.

Надано огляд початку розбудови залізниць в Європі першої половини XIX ст. в контексті технічних, економічних та політичних рішень щодо вибору ширини залізничної колії. Здійснено аналіз сучасного законодавства для забезпечення перспектив розвитку залізничного транспорту України, у тому числі згідно з євроінтеграційними зобов'язаннями нашої держави відповідно до положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Запропоновано та обгрунтовано технічне рішення щодо інтеграції вітчизняних залізниць із залізницями ЄС шляхом модернізації певних малозавантажених ліній АТ «Укрзалізниця» під європейський стандарт ширини залізничної колії (1435 мм) із суміщенням їх з існуючою на цих лініях колією ширини 1520 мм, стандартною для залізничного сполучення України та країн СНД. Реалізація вказаної ініціативи потребує законодавчого забезпечення із запровадженням відповідних правових механізмів державного регулювання діяльності вітчизняного залізничного транспорту.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.898. Тенденції розвитку регулювання конкуренції у регіональних торговельних угодах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / А. Л. Гладштейн; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Досліджено сучасні тенденції розвитку регулювання конкуренції у регіональних торговельних угодах. Здійснено загальнотеоретичну характеристику регіональних торговельних угод, а саме: визначено особливості їх правової природи та місця у системі джерел міжнародного приватного права. Проаналізовано положення чинного національного законодавства України про конкуренцію та правила про конкуренцію у регіональних торговельних угодах; визначено особливості вирішення спорів у регіональних торговельних угодах. Досліджено актуальні підходи до визначення основних понять у сфері конкуренції у регіональних торговельних угодах. Проаналізовано інститути антиконкурентних практик і засобів торговельного захисту у регіональних торговельних угодах. Увагу приділено особливостям правового регулювання конкуренції в окремих сферах економічної діяльності.

Шифр НБУВ: РА448336

4.X.899. Transport complex development management in conditions of interoperability / O. V. Stepanov, A. S. Venger, A. A. Iarish // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 1. — С. 69-73. — Бібліогр.: 72 назв. — англ.

Розглянуто питання державного управління і регулювання у сфері транспортного комплексу, що спрямовані на реалізацію довгострокових завдань соціально-економічного розвитку транспорту. Обгрунтовано думку про те, що в умовах суспільних трансформацій особливе місце в транспортному комплексі займає інтеперабельність транспорту як один із найважливіших компонентів ринкової інфраструктури. Зроблено висновок про те, що державне управління і регулювання транспортного комплексу має бути спрямовано на сприяння розвитку ринку транспортних послуг на міжрегіональному рівні, прискорення процесів переходу транспорту на більш високий організаційно-управлінський і технологічний рівень.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

Авторське та винахідницьке (патентне) право

4.X.900. Гармонізація законодавства України про інтелектуальну власність згідно з вимогами угоди ТРІПС: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Е. Є. Ордулі; Національна

академія правових наук України, Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності. — Київ, 2021. — 19 с. — укр.

Здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні особливостей гармонізації національного законодавства України про інтелектуальну власність зі стандартами й іншими положеннями Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС). Наголошено, що застосування в наці різноманітних підходів при визначенні поняття «гармонізація» зумовлює варіативність його розуміння та об'єктивну необхідність зіставлення зі спорідненими явищами правової дійсності. Підтримано сприйняття терміна «гармонізація» у значенні процесу, що спрямований на зближення різних правових систем і покликаний забезпечити усунення принципових розбіжностей для створення однакових базових підходів правового регулювання відповідної групи суспільних відносин, встановлення певних мінімальних гарантій їх захисту. Надано загальну характеристику Угоди ТРИПС, підготовлено рекомендації та надано пропозиції щодо гармонізації положень національного законодавства України про інтелектуальну власність зі стандартами й іншими положеннями зазначеної Угоди.

Шифр НБУВ: RA448314

4.X.901. Економічно-правові відносини між автором і роботодавцем або замовником / А. К. Лі // Економіка і регіон. — 2021. — № 1. — С. 113-128. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто проблему формування інститутів привласнення інтелектуальної власності, що створена на умовах виконання службових (трудова) обов'язків або на замовлення, яка існує до сьогодні через неузгодженість чинного законодавства України з Конституцією України та з нормами міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України. Необхідність розв'язання суперечностей норм і правил взаємодії творців із замовниками інтелектуальної продукції назріла давно, але, її вирішення було заблоковано як неформальними нормами і правилами поведінки, що були одержані суспільством у спадок від радянського змісту авторських правовідносин в УРСР, так і нормами національного законодавства. У зв'язку із зазначеними протиріччями в Україні вибудовувались правовідносини, коли нормативні акти, якими регулюються ці правовідносини, одержали статус «рекомендацій», а не обов'язкових для виконання правових норм. Завдяки цій невідповідності економіка держави з кожним роком стрімко втрачає свій науково-творчий потенціал й інтелектуальну складову. Збалансування правовідносин соціальної економіки та теорії власності надасть змогу реалізувати інституціональні принципи належного розподілу інтелектуальної власності, що є необхідною умовою розвитку всієї української економіки. Мета роботи — виявлення європейської економічної конструкції правовідносин творців-працівників та роботодавців через призму норм національних законів, інших нормативних актів та норм міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, які є частиною національного законодавства України.

Шифр НБУВ: Ж24790

4.X.902. Цивільно-правове регулювання інтересу у праві інтелектуальної власності / І. Я. Бабєцька, І. О. Турчак // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 11. — С. 105-112. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — визначення поняття «інтерес», «законний інтерес», «охоронюваний законом інтерес» та з'ясування питання про його класифікацію у праві інтелектуальної власності. Обґрунтовано тези про роль інтересів у праві, здійснюється класифікація інтересів за різними критеріями. Роботу присвячено дослідженню юридичної природи приватних та публічних інтересів у сфері інтелектуальної власності. Методика включає комплексний аналіз та узагальнення наявного науково-теоретичного матеріалу та формулювання відповідних висновків та рекомендацій. Під час дослідження використовувались наступні методи наукового пізнання: термінологічний, діалектичний, формально-логічний, системно-функціональний, системно-структурний. У процесі проведеного дослідження визначено поняття «приватний та публічний інтерес у праві інтелектуальної власності». Доведено, що приватний інтерес визначається «як інтерес конкретних осіб і соціальних груп, який охороняється державою», публічний інтерес визначено як «визнаний державою та забезпечений правом інтерес соціальної спільноти, задоволення якого слугує умовою та гарантією її існування і розвитку». У процесі дослідження встановлено, що коли йдеться про забезпечення балансу публічних і приватних інтересів сторін в авторському праві, то мається на увазі запровадження в міжнародному та національному законодавстві спеціальних норм вільного використання творів. Проблема взаємодії приватних та публічних інтересів у правовому регулюванні відносин інтелектуальної власності потребує подальшого ґрунтовного детального дослідження щодо визначення механізму та способів захисту вказаних інтересів. Результати дослідження можна використати у правотворчій діяльності з метою правового врегулювання суспільних відносин у сфері охорони інтересів у праві інтелектуальної власності.

Шифр НБУВ: Ж73788

Сімейне право

4.X.903. Зловживання батьківськими правами: теоретико-правові засади: монографія / О. М. Оніщук. — Харків: Право, 2021. — 174, [1] с. — Бібліогр.: с. 161-[175]. — укр.

Здійснено теоретичне дослідження проблем зловживання батьківськими правами. З'ясовано види й особливості здійснення батьківських прав і проаналізовано питання застосування правових наслідків зловживання такими правами на практиці. Запропоновано авторське визначення поняття батьківських прав та їх класифікацію. Розглянуто особливості здійснення батьківських прав шляхом визначення їх характерних особливостей. Встановлено, що принципи здійснення батьківських прав базуються на загальних засадах регулювання як сімейних, так і цивільних відносин, на основі чого виокремлено принципи здійснення батьківських прав. Запропоновано авторське визначення поняття зловживання батьківськими правами та визначено його особливості. Обґрунтовано необхідність визначення та нормативного закріплення меж здійснення батьківських прав. Виокремлено ознаки зловживання батьківськими правами. Обґрунтовано доцільність розмежування понять «форма зловживання батьківськими правами» та «вид зловживання батьківськими правами». Запропоновано класифікацію зловживання батьківськими правами за критеріями: змісту права; виду права; спільного чи окремого проживання батьків та дітей; мети зловживання батьківськими правами. Акцентовано увагу на особливостях притягнення батьків до відповідальності за зловживання батьківськими правами, застосування такого правового наслідку, як позбавлення батьківських прав. Проаналізовано вироблені судовою практикою правові позиції у справах про зловживання батьківськими правами.

Шифр НБУВ: VA852877

4.X.904. Форми захисту інтересів у сімейному праві / С. М. Ходак // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 11. — С. 146-158. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Мета дослідження — визначення форм захисту інтересів у сімейному праві, розкриття особливостей форм захисту інтересів у сімейному праві, та розгляд юрисдикційної та неюрисдикційної форми їх захисту. З-поміж філософських, загальнонаукових і спеціально-наукових методів використовувався такий, як техніко-юридичний метод, який застосовано при дослідженні способів та форм захисту інтересів в сімейному праві. Наукова новизна полягає в тому, що у дослідженні констатовано, що під формою захисту інтересів у сімейному праві слід розуміти внутрішню погоджений комплекс заснованих на нормах сімейного права організаційних та інших заходів, які здійснюються в межах єдиного типу процедур, узгоджені спільною метою, спрямовані на запобігання порушенням інтересів, їх припинення і відновлення інтересів, здійснювані спеціальним юрисдикційним органом або ж особою, якій належить такий інтерес. У дослідження дістало подальший розвиток положення про те, що перелік способів захисту сімейних інтересів повинен виходити за межі Сімейного кодексу, носити відкритий характер, що визначає можливість їх захисту іншими способами, не забороненими законом. Під юрисдикційною формою захисту інтересів у сімейному праві розуміється діяльність уповноважених державою органів щодо захисту сімейних прав та інтересів учасників сімейних відносин. До органів, які здійснюють такий захист, належать: суд, органи опіки та піклування, нотаріус та прокурор. Обґрунтовано універсальність судової форми захисту інтересів у сімейному праві. При цьому сприйнято підхід, за яким захисту підлягає не лише інтерес, що порушений, але й такий інтерес, який на час захисту ще не порушений з метою запобігання порушенню. Неюрисдикційна форма захисту сімейних інтересів — це дії фактичного характеру, які суб'єкт сімейного права вчиняє для захисту свого інтересу або інтересу іншої особи без звернення до відповідних юрисдикційних органів. Виділено два способи здійснення права на самозахист інтересу в сімейному праві: самозахист свого інтересу; самозахист інтересу іншої особи. Доведено ефективність медіації як юрисдикційної форми захисту сімейних інтересів. Результати дослідження можна використати у правотворчій діяльності для удосконалення законодавства у сфері правової регламентації категорії інтересу; у навчальному процесі — при розробці навчальних посібників, методичних матеріалів із навчальної дисципліни «Сімейне право України».

Шифр НБУВ: Ж73788

Господарське право

4.X.905. Організаційно-правові форми юридичних осіб: англійське та українське право / Г. Ільченко // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2021. — № 1. — С. 32-42. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Розглянуто нормативне регулювання видів юридичних осіб в Україні та Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії, проведено порівняльний аналіз чинних норм

українського законодавства й англійського права в контексті запропонованої рекодифікації Цивільного кодексу України та необхідності закріплення в ньому вичерпного переліку організаційно-правових форм юридичних осіб.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.X.906. Основні етапи становлення фермерських господарств у незалежній Україні / М. С. Долінська // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 11. — С. 125-132. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета дослідження — окреслення еволюції становлення фермерських господарств від селянських (фермерських) господарств до сімейних ферм протягом 1991 — 2021 рр. у незалежній Україні; виокремлення окремих етапів розвитку різних агроформувань, які іменувалися «фермерськими господарствами» в незалежній Україні. Методика охоплює комплексний аналіз та узагальнення наявного науково-теоретичного матеріалу та формування відповідних висновків та рекомендацій. Під час дослідження використовувалися такі методи наукового пізнання: порівняльно-правовий, логіко-семантичний, функціональний, системно-структурний, логіко-нормативний. У процесі дослідження здійснено історико-правовий аналіз правового статусу найбільш поширених видів суб'єктів агробізнесу за часів незалежної України: селянських (фермерських) господарств, фермерських господарств та сімейних ферм. Здійснивши аналіз розвитку фермерства в Україні протягом 1991 — 2021 рр., виділено п'ять основних етапів розвитку фермерства в незалежній Україні. Автором стверджується, що основними типами фермерських господарств в Україні з 2017 р. є: фермерське господарство — юридична особа та фермерське господарство без статусу юридичної особи, яке зареєстровано як фізична особа-підприємець. Члени однієї сім'ї, які створили фермерське господарство у вигляді сімейної ферми на підставі реєстрації фізичної особи-підприємця, є співпідприємцями вищезгаданої сімейної ферми. Результати дослідження можуть бути використані у правотворчій та правозастосовній діяльності при підготовці нормативних та законодавчих актів з питань правового регулювання фермерства.

Шифр НБУВ: Ж73788

4.X.907. Право на інформацію у законодавстві про корпоративні правовідносини: вітчизняний та зарубіжний досвід регулювання / Б. О. Соловій // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 11. — С. 133-145. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Мета роботи — здійснення теоретико-правового аналізу права на інформацію у національному та зарубіжному законодавстві про корпоративні правовідносини і розробка обґрунтованих теоретичних висновків щодо вдосконалення національного корпоративного законодавства. При вивченні об'єкта дослідження використовувалися такі загальнонаукові методи: метод аналізу, синтезу, дедукції, абстрагування, порівняння, системно-структурний, структурно-логічний. Порівняльно-правовий і формально-юридичний методи стали основою для аналізу національного та зарубіжного корпоративного законодавства, виявлення подібного та відмінного у загальних засадах регулювання відповідних правовідносин. У процесі дослідження встановлено, що право на інформацію є гарантією дотримання корпоративних прав та охоронюваних законом інтересів учасників юридичної особи корпоративного типу (корпорації), адже саме інформація надає можливість учаснику корпорації належним чином реалізувати свої корпоративні права. Аналіз національного законодавства надає можливість констатувати, що правові норми, що закріплюють право на інформацію у корпоративних правовідносинах та порядок його реалізації, викладені досить безсистемно та занадто абстрактно. Акти національного корпоративного законодавства не містять детального переліку та видів інформації, на одержання якої має право учасник корпорації. Проведено вивчення основних актів корпоративного законодавства Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, Співдружності Австралії та Канади, що надає можливість відзначити, що у країнах англосаксонської правової сім'ї право на інформацію у корпоративних правовідносинах розглядається як право на будьяку інформацію про діяльність корпорації. Доведено необхідність внесення змін до актів національного корпоративного законодавства у процесі рекодифікації цивільного законодавства України шляхом визнання будь-якої інформації про корпорацію та її діяльність, яка має безпосереднє або опосередковане значення для реалізації учасником своїх корпоративних прав або виконання відповідних обов'язків, об'єктом корпоративних правовідносин та деталізації порядку реалізації права на інформацію у корпоративних правовідносинах.

Шифр НБУВ: Ж73788

4.X.908. Соціальне підприємництво як ефективний механізм сталого розвитку в Україні / А. О. Комісаренко // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 1. — С. 140-147. — Бібліогр.: 145 назв. — укр.

Проаналізовано підходи до визначення поняття «соціальне підприємство». Розглянуто міжнародний досвід у сфері соціаль-

ного підприємництва. Визначено особливості соціального підприємництва в сучасній Україні як інноваційної соціальної технології. Обґрунтовано основні бар'єри і проблеми розвитку соціального підприємства. Установлено, що в сучасних умовах спостерігається недостатній рівень розвитку соціального підприємництва в Україні. Наголошено на необхідності посилення ролі держави у створенні сприятливих умов для розвитку соціального підприємництва.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

Господарські зобов'язання

4.X.909. Визначення організаційно-правової форми товарної біржі в чинному законодавстві / А. І. Шпомер, А. Г. Барабаш // Актуал. проблеми юрид. науки та практики. — 2020. — № 1. — С. 26-30. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Проведено дослідження організаційно-правової форми товарної біржі в Україні. Визначено, що як у законодавстві, так і в наукових дослідженнях немає єдиного погляду щодо визначення організаційно-правової форми товарної біржі. Проаналізовано особливості створення, діяльності товарної біржі та здійснено порівняння її з некомерційними суб'єктами господарювання.

Шифр НБУВ: Ж74662

4.X.910. Еволюція законодавства про банкрутство в Україні / Т. В. Бєлікова, А. А. Воробйова // Бізнес Інформ. — 2021. — № 4. — С. 54-59. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — визначення основних змін у законодавстві з питань банкрутства в Україні, а також етапів еволюції інституту банкрутства. Розглянуто динаміку банкрутств підприємств та систематизовано етапи еволюції інституту банкрутства в Україні. Незважаючи на те, що незначну кількість реальних банкрутств, ця проблема в умовах застосування карантинних заходів є дуже суттєвою та вимагає достатньої уваги до неї, оскільки масові банкрутства мають надмірний вплив на економіку країни. У результаті дослідження визначено основні зміни в законодавстві України з процедур банкрутства. Це критерії щодо відкриття справи про банкрутство боржника; підхід до встановлення та виплати грошової винагороди арбітражного керуючого; строк проведення санації; строк для подання заяви кредитором про повернення боргу після публікації про порушення справи про банкрутство; норма щодо обмеження участі зацікавлених осіб у голосуванні на зборах кредиторів при схваленні плану санації; строк для подання заяви кредитором про повернення боргу після публікації про порушення справи про банкрутство, а також можливість банкрутства фізичної особи — не суб'єкта підприємницької діяльності. У новому Кодексі України з процедур банкрутства введено в дію сукупність нововведень, покликаних покращити регулювання державою процес оздоровлення потенційно спроможних підприємств через їх санацію або реорганізацію, а також спростити процедуру ліквідації для тих підприємств, можливість яких уже вичерпано, а налагодження діяльності неможливе. Позитивними наслідками введення Кодексу має стати скорочення строків застосування процедур розпорядження майном і санаційних заходів з одночасним зростанням ефективності проведення цих заходів.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.X.911. Цивільно-правове регулювання захисту прав споживачів у сфері надання послуг: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / І. М. Станкова; Національний університет «Одеська юридична академія». — Одеса, 2021. — 20 с. — укр.

Дисертація є одним із перших у вітчизняній науці цивільного права спеціальним комплексним дослідженням теоретичних і практичних проблем цивільно-правового регулювання захисту прав споживачів у сфері надання послуг. Надано визначення правовідносин з надання товарів і послуг як сукупності норм, правил, що визначають механізм реалізації споживчих прав, форми правового захисту споживачів від можливих зловживань з боку виробників і постачальників. Виділено моделі побудови споживчого законодавства відповідно до способу урегулювання статусу прав споживача на конституційному рівні та змісту відповідних правових норм в основних законах держав. Відповідно функціональні характеристики суб'єктів, що утворюють інституційну систему захисту прав споживачів, розподілено на: діяльність яких пов'язана із правозастосуванням і виконанням правових приписів; що здійснюють нагляд за застосуванням законодавства у цій сфері; що надають консультування, здійснюють інформування та споживчу освіту. Визначено специфіку договорів про надання споживчих послуг у туристичній, фінансовій та житлово-комунальній сферах. Розглянуто переваги та недоліки індивідуального (індивідуальний договір) і колективного (колективний договір) форматів взаємодії між постачальниками комунальних послуг та їх споживачами. Досліджено питання про несправедливі умови, що можуть міститися у договорах споживчих послуг. Розглянуто законодавство ЄС щодо визнання умов споживчих договорів з надання послуг несправедливими. Наголошено на необхідності поширення для захисту прав споживачів послуг практики колективних позовів, що є нормою у

європейських країнах. Звернено увагу на те, що керівні роз'яснення вищої судової інстанції України щодо захисту прав споживачів було надано понад двадцять років тому, нові реалії потребують формулювання нових позицій Верховного Суду з метою однакового застосування норм права щодо захисту прав споживачів судами усіх рівнів.

Шифр НБУВ: РА448337

Інформаційне право

4.X.912. Вироблення стратегічних підходів та практичних рекомендацій із протидії поширенню в Україні дезінформації засобами соціальних медіа / О. В. Карпенко // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 1. — С. 7-14. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Охарактеризовано проблеми організації боротьби із поширенням фейків в інформаційному просторі, які пов'язані з відсутністю ефективних державних механізмів протидії дезінформації та її поширенню засобами соціальних медіа. Доведено, що в країнах ЄС здійснюється боротьба не з дезінформацією, а з незаконним (шкідливим, небезпечним) контентом, що поширюється у ЗМІ та соціальних мережах, що є неефективним в умовах існуючих викликів та загроз, які пов'язані з військовим конфліктом та окупацією частини території України, а також пандемією COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2. Актуалізовано значущість негативних наслідків цифрового розвитку масової комунікації, реалії якого відкривають нові можливості запровадження різних інструментів маніпулювання, особливої безпеки серед яких становить дезінформація. Охарактеризовано управлінські процеси, які формуються під впливом політики постправди, одним з ефективних інструментів реалізації якої є газлайтинг. Визначено основні фактори, які сприяють поширенню дезінформації засобами соціальних медіа. Доведено необхідність поширення засобами соціальних медіа позитивних українських наративів як інструмента протидії дезінформації та здійснення інформаційної оборони країни. Визначено державні суб'єкти вироблення публічної політики з протидії дезінформації та її поширенню в Україні, а також надано практичні рекомендації щодо боротьби з продукуванням фейкового контенту засобами соціальних медіа.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.913. Державна таємниця: поняття та сутність / В. Ф. Пузирний // Актуал. проблеми юрид. науки та практики. — 2020. — № 1. — С. 37-41. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розглянуто проблеми розуміння державної таємниці як правової категорії. Проаналізовано доктринальні та офіційні визначення поняття державної таємниці. Визначено ознаки та особливості державної таємниці як особливого виду інформації. Запропоновано авторське визначення державної таємниці як інформації, яку в установленому порядку віднесено до державної таємниці та яка захищається державою відповідно до нормативно-правових актів.

Шифр НБУВ: Ж74662

4.X.914. Державні механізми подолання цифрової нерівності для забезпечення доступу громадян до управлінських послуг / А. В. Медведь // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 1. — С. 60-68. — Бібліогр.: 66 назв. — укр.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю подолання наявної цифрової нерівності серед різних верств населення України для ефективного впровадження цифрових державних послуг та їх популяризації. Мета роботи — дослідження причин виникнення цифрової нерівності в Україні та аналіз державних проєктів, спрямованих на їх подолання, для підвищення попиту користування цифровими державними послугами. Розглянуто такі причини виникнення цифрової нерівності, як нерівномірність покриття фіксацією та мобільним широкосмуговим доступом (ШСД), висока вартість обладнання й обслуговування мережі «Інтернет» у віддаленій місцевості, прогалини у цифровій освіті громадян, нечітке розуміння потреби в засвоєнні базових цифрових навичок та подальшій самоосвіті впродовж життя. Проаналізовано державні проєкти, спрямовані на розширення покриття ШСД шляхом підключення закладів соціальної інфраструктури (дитячі садочки, школи, лікарні, бібліотеки, клуби тощо), використання вже наявних мереж для прокладання оптиковолокноного кабелю та навчання громадян цифровим навичкам через Єдиний державний портал «Дія. Цифрова освіта». У результаті аналізу впроваджених проєктів було запропоновано додатково передбачити окремий курс відеороликів у вигляді соціальної реклами для демонстрації на телебаченні, щоб охопити аудиторію, яка не має наміру освоювати цифрові навички онлайн через портал та відвідувати стаціонарні хаби з цифрового навчання на території своєї громади, зробити всі курси більш інклюзивними для людей з вадами слуху шляхом додавання до відеоуроків субтитрів, сурдоперекладу та інфографіків. Особливо було запропоновано на законодавчому рівні посилити відпові-

дальність за крадіжку або пошкодження термінального обладнання, для запобігання вандалізму, спрямованого проти розповсюдження якісного покриття ШСД.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.915. Інформаційні технології в юридичній діяльності / Н. А. Трінтіна, С. Є. Котелевець // Фіз.-мат. освіта. — 2021. — № 1. — С. 89-93. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розглянуто актуальні напрями використання інформаційних технологій в юридичній діяльності. У сучасному світі одним із найважливіших завдань юридичної діяльності є своєчасне та повноцінне забезпечення юристів достовірною та актуальною законодавчою інформацією, а також відомостями, що включають зміни та доповнення, які вносяться до нормативно-правових документів, також актуальним є використання інформаційних технологій у процесі експертиз і прийняття важливих рішень правового характеру. Матеріалами стали наукові праці, в яких розглядаються проблеми юридичної інформатики, відомості, які стосуються окремих напрямків використання інформаційних технологій в юридичній діяльності. Проведено аналіз інформаційних систем, узагальнення одержаних фактів, класифікацію інформаційних технологій, що застосовуються в юридичній діяльності. Визначено й узагальнено напрями використання інформаційних технологій в юридичній діяльності: інформатизація правоохоронної діяльності, інформатизація правотворчості, приведення законодавства у відповідність із знову прийнятими нормативними актами, вдосконалення системи законодавства для відсутності суперечливості нормативних актів, удосконалення процесу правотворчості, інформатизація правозастосовчої діяльності. Всі правові інформаційні ресурси, представлені в мережі Інтернет, доцільно класифікувати на такі: державна влада, правові ЗМІ в мережі Інтернет, сайти по праву, віртуальні клуби та правові форуми, правозахисні організації та юридичні фірми, WWW-сторінки відомих юристів, закордонні правові ресурси. Встановлено, що подальша інтеграція інформаційних технологій в галузі правової діяльності надасть можливість значно скоротити час, що витрачається на прийняття рішення в межах конкретної правової ситуації, поліпшити якість і виробити правильне рішення.

Шифр НБУВ: Ж101424

4.X.916. Інформаційно-правові відносини в мережі Інтернет / Л. Нескороджена, Ю. Литвин // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2021. — № 1. — С. 43-53. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Досліджено правове регулювання інформаційних відносин, що виникають за використання інформаційно-комунікаційної мережі Інтернет. З'ясовано поняття інформаційного суспільства та його ознаки. У контексті інформаційного суспільства досліджено регулювання відносин, пов'язаних з мережею Інтернет. Розглянуто основні проблеми, що з'являються в ході правового регулювання Інтернету та інформаційних відносин у мережі.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.X.917. Кібербезпека систем електронних комунікацій органів державної влади України / О. Ж. Скибун // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 1. — С. 30-39. — Бібліогр.: 37 назв. — укр.

Розглянуто необхідність посилення заходів з кібербезпеки систем електронних комунікацій та інформаційно-аналітичних систем державного сектора (СЕК, ІАС ДС), розвиток яких відбувається в межах реалізації програм та проєктів «Цифрова держава», «Країна в смартфоні». За приклад взято мережі та системи електронних комунікацій та інформаційно-аналітичні системи Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України, служб екстреного виклику (101, 102, 103, 112), Порталу Дія тощо. Відзначено, що серйозним поштовхом для прискорення процесів цифровізації, інформатизації та віртуалізації державно-управлінських функцій і взаємовідносин між громадянином та державою (перехід від режиму офлайн-комунікації громадян з державою та бізнесом до режиму онлайн) стали карантинні заходи через поширення пандемії коронавірусу SARS-CoV-2. Значне збільшення кількості СЕК та ІАС ДС, а також споживачів послуг, які надаються цими системами, стало передумовою підвищення рівня кіберзагроз, оскільки зросла кількість акторів та аудиторія системи інформаційної безпеки. Констатовано, що людський фактор (а саме рівень цифрової та кібернетичної компетентностей) впливає як на самі кіберзаходи, так і на участь у кіберінцидентах. Запропоновано для посилення ефективності здійснення кіберзахисту своєчасно та у повному обсязі реалізовувати всі завдання в межах «Цифрової держави», «Країни в смартфоні», Цифрової адженди та стратегії «Україна 2030Е — Країна з розвинутою цифровою економікою». Обґрунтовано необхідність побудови й забезпечення функціонування загальнодержавної системи інформаційної безпеки України.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.918. Кібергігієна як складова формування цифрової держави / О. Ж. Скибун // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 2. — С. 39-46. — Бібліогр.: 45 назв. — укр.

Розглянуто роль кібергігієни як важливої складової у формуванні цифрової держави. Акцентовано увагу на тому, що реалізація програм та проєктів з інформатизації в рамках «Цифрової держави» та «Цифрової влади» створює запит на розвиток і вдосконалення цифрових компетентностей та навичок як у фахівців та спеціалістів, так і серед широких верств населення, адже цифровізація все далі проникає в усі сфери суспільства та суспільні відносини. Зазначено, що масова цифровізація широких верств населення породжує сплеск кіберзагроз, кіберінцидентів та кіберзлочинів, а це, у свою чергу, — запит на вироблення та дотримання певних умовностей та рекомендацій щодо зниження впливу кіберзагроз на подальшу цифровізацію, які мають виконуватися практично підсвідомо (на рівні звичок). Вказане явище одержало назву — кібергігієна. Розглянуто рекомендації щодо дотримання кібергігієни, які необхідно поширювати (впроваджувати) на державному рівні через відповідні механізми, інструменти та методи поширення кібергігієни серед широких верств населення. Розглянуто доцільність створення фізичних «центрів кібердопомоги з надання безкоштовної допомоги населенню» та їх розміщенням у місцях «підвищення рівня діджиталізації», а саме: центрах надання адміністративних послуг, об'єднаних територіальних громадах, школах, бібліотеках. Наголошено на необхідності формування під час здобуття молодим поколінням освіти кібергігієни.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.919. Средство эффективного взаимодействия экспертов в системах поддержки принятия решений электронного правительства / С. В. Салегин, Г. Л. Рябцев, Е. А. Зубарева, И. В. Басанцов // Проблемы упр. и информатики. — 2021. — № 2. — С. 38-50. — Библиогр.: 22 назв. — рус.

Решена проблема низкой эффективности традиционных методов организации взаимодействия экспертов в системах поддержки принятия решений электронного правительства. Показано, что деятельность компетентного эксперта, оценки которого существенно влияют на эффективность, результативность и экономичность властных решений, недостаточно организована, систематизирована и информационно обеспечена. На основании методов, учитывающих специфику взаимодействия экспертов между собой и с лицом, принимающим решение, сформулированы требования к автоматизированным системам экспертного оценивания. Определено их место в системах поддержки принятия решений (СППР) электронного правительства. Показано, что квалифицированные пользователи — эксперты, способные оценивать (преобразовывать) исходные данные, генерирующие варианты решения и устанавливать правила выбора наилучшего из них, являются неотъемлемым «элементом» архитектуры СППР, а автоматизированные системы экспертного оценивания — их обязательным компонентом. Разработано и реализовано программное средство экспертного оценивания — автоматизированную систему PsycheaEXPERTUS, апробация которой подтвердила, что ее использование в системе электронного правительства существенно упростит экспертные процедуры, сократит производительные затраты времени на организацию и проведение очных консультаций и повысит эффективность привлечения специалистов для формирования и реализации государственной политики в условиях неопределенности внешней среды и ресурсных ограничений. Дальнейшие исследования планируется направить на преодоление психологической неготовности лиц, принимающих решения, к широкому использованию систем экспертного оценивания в Украине.

Шифр НБУВ: Ж26990

4.X.920. Стратегія кібербезпеки ЄС (2021) на цифрове десятиліття: перспективи для України / В. Б. Гавриляк // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 1. — С. 46-52. — Библиогр.: 50 назв. — укр.

Проаналізовано світові тренди в глобальному кіберсередовищі та пов'язані з ними кібербезпекові виклики та ризики. Розглянуто концептуальні положення Стратегії кібербезпеки Євросоюзу на цифрове десятиліття в контексті виявлення можливостей перейняття кращих практик європейського досвіду у сфері провадження кібербезпеки України. З урахуванням ключових кібербезпекових викликів, ризиків і загроз, стратегічних завдань і шляхів забезпечення кібербезпеки Євросоюзу розроблено пропозиції щодо подальшого розвитку національної системи кібербезпеки. Акцентовано увагу на необхідності посилення кібердіалогу з ЄС та міжнародними організаціями, а також подальшої активізації роботи з міжнародними партнерами з розвитку і просування глобального, відкритого, стабільного і безпечного кіберпростору.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.921. Теоретико-прикладні аспекти та особливості управління когнітивних впливів на соціум у кіберпросторі та реагування на них / Ю. Т. Даник, В. С. Андрейчук // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 2. — С. 27-38. — Библиогр.: 36 назв. — укр.

Розглянуто теоретико-прикладні аспекти, особливості, небезпеки, загрози і ризики когнітивних впливів на соціум у кібер-

просторі і через кіберпростір та реагування на них. Доведено, що боротьба за одержання контролю над певними цільовими групами в сучасних умовах передбачає насамперед можливість управління їх когнітивною сферою з використанням методів ментального, образного, мовного тощо впливів на неї. Це здійснюється в різноманітних інфокомунікаційних системах відповідно до ситуації, переважно через соціальні мережі, блогосферу, художню, науково-популярну і наукову літературу та відповідні ресурси в Інтернеті, розважальну і професійно-орієнтовану аудіо- і відеопродукцію, рекламу, ЗМІ, а також шляхом уведення змін, які сприяють цьому, в наукові теорії, навчальні програми тощо. Основна мета — навмисний вплив на відповідні цільові аудиторії для трансформації їх поглядів, переконань, світогляду, і самого сприйняття дійсності відповідно до інтересів і потреб сторони, яка справляє вплив. Це завжди багатоплановий, багатокторний, комплексний, системний і керований процес загальної спрямованості або цільові, спрямовані на суспільство в цілому або на цільові групи, конкретних індивідів (ключових акторів), який передбачає справляння за єдиним замислом, планом, місцем і часом когнітивних, інформаційних, інформаційно-психологічних, кібервпливів тощо. У сучасних умовах значна кількість сфер людської життєдіяльності перенеслася до кіберпростору та здійснюється через кіберпростір. При цьому майже єдиним джерелом знань та інформації для більшості людей поступово стають різноманітні інформаційні та освітні портали й електронні ресурси, які формуються в кіберпросторі. Це значно впливає на формування та зміну світогляду і ментальності соціуму. Саме через глобальну мережу «Інтернет» молодь сприймає найбільше неперевіреної, часто негативної, небажаної і навіть небезпечної інформації. Відсутність захисту соціуму від когнітивних загроз, які реалізуються в кіберпросторі і через кіберпростір, стає серйозним фактором ризику, деякі аспекти зменшення якого розглядаються в даній роботі.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.922. Цифрові сервіси обміну миттєвими повідомленнями в публічному управлінні: сутність, класифікація та кібербезпека / А. С. Осмак // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 1. — С. 40-45. — Библиогр.: 44 назв. — укр.

Визначено суть сучасних систем цифрових комунікацій у публічному управлінні. Проведено фактологічний аналіз сучасних засобів цифрових комунікацій та їх використання в діяльності органів публічної влади. Удосконалено структурні підходи до типізації комунікативної підсистеми публічного управління. Визначено, що основою управління інформацією є інформаційно-комунікаційний менеджмент, який базується на стратегії управління інформацією. Запропоновано класифікацію сервісів миттєвих повідомлень за основними функціями. Розглянуто вплив пандемії COVID-19 на зміну ландшафту цифрових комунікацій та проблематику кібербезпеки цифрових повідомлень. Запропоновано систему критеріїв вибору засобу цифрових комунікацій за сферою використання.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.923. The semantics of «cybernetic safety» term. What we cannot agree with / V. S. Voloshyn // Вісн. Приазов. держ. техн. ун-ту. Сер. Техн. науки. — 2020. — Вип. 40. — С. 6-13. — Библиогр.: 10 назв. — англ.

Стан знань, що відносяться до наукового напрямку «кібернетична безпека» в науковій галузі «кібернетика», потребує уточнення. Оскільки будь-яка комп'ютерна система являє собою людино-машинну систему, в якій нерозривно співіснують дві складові — людина і комп'ютер, зазначена вище галузь знань має включати і знання про безпеку людини, що є складовою частиною цієї системи. Сучасний стан питання відноситься тільки до захисту програмного продукту комп'ютерної системи від зовнішнього впливу, забезпечення належного функціонування комп'ютера, створення умов, що протидіють зовнішнім атакам на цю систему, і має на меті збереження її цілісності і працездатності. Всі ці завдання є актуальними і спрямовані на забезпечення безпеки однієї частини системи «людина — машина». Наукові знання, що становлять основу «кібернетичної безпеки» практично ніяк не співвідносяться з безпекою другої нерозривної складової цієї системи — безпекою людини, оператора, користувача, обивателя. Проблеми безпеки людини в таких системах, враховуючи лавиноподібний процес комп'ютеризації суспільства, розвиток Інтернету, комп'ютерних мереж і галузей людської діяльності, в яких знаходять застосування комп'ютери, давно ставило і ставить актуальні проблеми співіснування людини і комп'ютера, як з позицій фізіології і здоров'я, так і з позицій соціальної людини в сучасному суспільстві. Рівною мірою суспільство може робити замовлення на існування знань в області захисту людини — користувача цих систем від зовнішнього біологічного, психологічного, асоціального втручання, як знань актуальних, що забезпечують гідну життєдіяльність людини в сучасному світі.

Шифр НБУВ: Ж69254:Техн. н.

Див. також: 4.У.168

Екологічне право

4.X.924. Ефективність регулювання екологічних, природо-ресурсних та космічних відносин для сталого розвитку: право, інституції, сучасні інформаційні технології: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 12 листоп. 2021 р. / ред.: Н. Р. Малишева, П. Ф. Кулинич, В. І. Олещенко, Н. М. Красіліч; НАН України, Інститут держави і права імені В. М. Корещького, «Ефективність регулювання екологічних, природо-ресурсних та космічних відносин для сталого розвитку: право, інституції, сучасні інформаційні технології», всеукраїнська науково-практична конференція. — Київ: Наукова Столиця, 2021. — 232 с. — укр.

До Збірника матеріалів включено наукові доповіді та повідомлення, представлені на Всеукраїнській науково-практичній конференції, організованій Інститутом держави і права імені В. М. Корещького НАН України з нагоди 30-річчя Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та 20-річчя Земельного кодексу України і проведений в дистанційному режимі 12 листопада 2021 р. Предмет обговорення — історичні передумови ухвалення Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» (25 червня 1991 р.) та Земельного кодексу України (25 жовтня 2001 р.), їх роль у формуванні сучасної системи вітчизняного законодавства, досвід проблеми реалізації положень цих актів, наукові засади подальшого розвитку, прискоренні проведення систематизації екологічного, земельного та іншого природо-ресурсного законодавства в контексті реалізації принципів сталого розвитку, політики України щодо євроінтеграції та децентралізації владних повноважень, а також нові можливості, пов'язані з впровадженням сучасних інформаційних технологій у систему законодавства та відповідної діяльності.

Шифр НБУВ: BA854467

4.X.925. Предмет і система природо-ресурсного права: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.06 / М. А. Дейнега; Національний університет біоресурсів і природокористування України. — Київ, 2020. — 38 с. — укр.

Проаналізовано теоретичні і практичні проблеми формування та розвитку системи природо-ресурсного права. Досліджено концептуальні засади формування і розвитку природо-ресурсного права. Розглянуто наукові концепції та принципи становлення взаємовідносин людини і природи як базису формування предмета природо-ресурсного права. Проаналізовано розвиток наукової думки щодо визначення предмета природо-ресурсного права, а також виокремлено його особливості у контексті загально-теоретичних положень про предмет галузі права. Окреслено проблемні питання відмежування предметів природо-ресурсного, природоохоронного й екологічного права, визначено ієрархію природо-ресурсного права і поресурсних галузей права, співвідношення їх предметів правового регулювання, проаналізовано специфіку міжпредметних зв'язків природо-ресурсного та інших галузей права. Досліджено теоретичні засади системи природо-ресурсного права й особливості юридичного змісту окремих структурних елементів системи природо-ресурсного права. Визначено основні тенденції розвитку теоретичних уявлень про предмет і систему природо-ресурсного права, окреслено особливості формування предмета і системи міжнародного природо-ресурсного права у контексті розвитку міжнародного права навколишнього середовища, визначено стан наближення природо-ресурсного законодавства і права України до європейського законодавства і права навколишнього середовища, а також обґрунтовано пропозиції щодо формування концепції розвитку системи природо-ресурсного законодавства України. Розроблено пропозиції щодо вдосконалення законодавства у сфері правового забезпечення використання і відтворення природних ресурсів.

Шифр НБУВ: RA445926

Трудове право

4.X.926. Міжнародно-правове та національне регулювання реалізації прав у сфері праці: теоретико-прикладні проблеми: колект. монографія / Р. Я. Бутинська, А. В. Яновичка, М. С. Долинська, Л. В. Хомко, Н. В. Ільків, Н. П. Мокрицька, Л. В. Мелех, Ю. С. Годованець; ред.: М. С. Долинська; Львівський державний університет внутрішніх справ. — Львів: Галицька видавнича спілка, 2021. — 310 с. — укр.

Досліджено теоретико-правові та практичні аспекти реалізації прав у сфері праці на основі аналізу засадничих теоретичних положень правової теорії, критичного осмислення та переломлення криз призму особливостей реалізації права на працю, тлумачення приписів нормативно-правових актів трудового, господарського та цивільного законодавства, узагальнення практики застосування відповідних норм. Увагу приділено аналізу сучасного стану та перспектив розвитку правового регулювання відносин у сфері праці, міжнародному трудовому праву в системі приватного права України, реалізації права на працю у процесі здійснення незалежної професійної та господарської діяльності. Розкрито теоретичні та практичні аспекти міжнародного

правового та національного механізмів реалізації права на охорону праці і захист трудових прав працівників. Сформульовано низку пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання прав у сфері праці.

Шифр НБУВ: BA853022

4.X.927. Особливості відшкодування моральної шкоди в трудовому праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Т. М. Кириченко; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2020. — 18 с. — укр.

Проведено комплексний критичний аналіз та вивчено особливості відшкодування моральної шкоди в трудовому праві України. У межах наукового дослідження на основі існуючих методико-теоретичних розробок визначено місце та значення моральної шкоди в сфері трудових відносин. Увагу приділено загально-теоретичній характеристиці моральної шкоди в трудовому праві, а саме: визначенню поняття і змісту моральної шкоди в умовах ринкової економіки, відмежуванню даного поняття від інших суміжних категорій та виокремленню юридичного значення забезпечення права людини на компенсацію моральної шкоди. Вперше у систематизованому вигляді проаналізовано відмінності моральної (немайнової) шкоди від майнової шкоди, визначено елементи змісту правовідносин, що вказує на єдність, цілісність його складових елементів; наведено положення щодо вирішення питання відшкодування моральної шкоди Європейським судом з прав людини. Увагу приділено виокремленню та з'ясуванню поняття Уморальна шкодаФ, наслідкам, які воно передбачає. Розкрито поняття Уморальна шкода в трудовому правіФ; підходи до розуміння суб'єктивного права працівника на відшкодування моральної шкоди. Наведено положення, які беруться до уваги Європейським судом з прав людини щодо вирішення питання відшкодування моральної шкоди.

Шифр НБУВ: RA445570

4.X.928. Пандемія як виклик українським трудовим мігрантам у Польщі / Я. Турчин, О. Івасечко // Humanitarian Vision. — 2020. — 6, № 2. — С. 28-33. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Проаналізовано вплив пандемії коронавірусу на зайнятість українських трудових мігрантів у Польщі. Визначено той фактор, що саме економічна ситуація та війна на сході України зумовлює безперервний процес виїзду трудового населення до західного сусіда. Проаналізовано основоположні документи міграційної політики України та польського законодавства у сфері працевлаштування іноземних громадян. З'ясовано, що наслідком запровадження карантинних обмежень став масовий відтік українських заробітчан із Польщі. Увагу акцентовано на виробничий комплекс законів «Антикризовий щит» та «Антикризовий щит 2.0», спрямованих на зниження ризиків і негативних наслідків для економіки Польщі через запровадження карантинних обмежень, у яких враховувались чимало аспектів щодо іноземних працівників, зокрема, й українських трудових мігрантів, які на час початку пандемії перебували у Польщі. На підставі соціологічних досліджень і статистичних даних визначено, що через пандемію COVID-19 постраждала третина українських заробітчан у Польщі, більша частина з них скаржаться на обмеження і зменшення доходів. Досліджено позицію українських трудових мігрантів, які повернулись з Польщі, щодо перспектив повернення на робочі місця, ставлення до запровадження карантинних обмежень та основні мотиви, що спонукають їх залишатися в Україні або ж повертатися до сусідньої країни. Здійснено порівняння обсягу приватних грошових переказів в Україну за визначений період у 2019 і 2020 рр. Зроблено висновок про те, що пандемія COVID-19 значною мірою вплинула на становище українських заробітчан в Польщі, змусивши їх покинути робочі місця та повернутись додому або ж перебувати закордоном без фактичного джерела доходів.

Шифр НБУВ: Ж101312

4.X.929. Трудове право України: навч. посіб. / О. Г. Боднарчук, К. М. Васківська, П. Р. Левчук; Університет державної фіскальної служби України. — Ірпінь: Ун-т ДФС України, 2021. — 571 с.: рис., табл. — (Серія «На допомогу студенту УДФСУ»; т. 89). — Бібліогр.: с. 508-539. — укр.

Висвітлено основні питання трудового права. Визначено місце трудового права у системі галузей права. Розкрито його предмет, метод, функції, систему, принципи, джерела, суб'єкт. Увагу приділено питанням соціального партнерства, а також правової організації зайнятості та працевлаштування. Розкрито суть основних інститутів трудового права: трудового договору, робочого часу та часу відпочинку, оплати праці. Увагу приділено питанням трудової дисципліни, матеріальної відповідальності сторін трудових відносин, охорони праці, нагляду та контролю за дотриманням законодавства про працю, процедур врегулювання трудових спорів.

Шифр НБУВ: BA853028

4.X.930. Labor migration from Ukraine to Poland: regulatory framework, key issues and challenges (research article) / Ya. Turchyn, T. Astramowicz-Leyk, O. Ivasechko // Humanitarian Vision. — 2021. — 7, № 1. — С. 17-24. — Бібліогр.: 28 назв. — англ.

Зосереджено увагу на таких концепціях міжнародної міграції, як: «притягування-відштовхування», стратегія адаптації (аккультурації), теорія відносної відмінності, теорія людського капіталу. Проаналізовано нормативно-правову базу України та Польщі у сфері регулювання трудової міграції, яка охоплює низку юридичних актів, прийнятих в обох країнах для мінімізації можливих негативних наслідків збільшення міграційних потоків. З'ясовано головні «виштовхувальні» фактори трудової міграції країни-донора та «притягальні» фактори країни-реципієнта. Виокремлено позитивні та негативні наслідки інтенсифікації міграційних потоків українських заробітчан як для України, так і для Польщі. Спроектовано майбутні сценарії моделювання міграційних потоків, а саме: оптимістичний, песимістичний, реалістичний, а також створено модель міграції за умов пандемії. Запропоновано рекомендації для посилення ефективності співробітництва між Україною та Польщею щодо врегулювання проблем трудової міграції. Для оцінки трендів сучасної міграційної політики офіційної Варшави застосовано багатовимірний Індекс МІРЕХ, згідно з яким політика щодо мігрантів оцінюється як «рівний на папері» та є нижчою від середньої в ЄС, зокрема оцінюється у 40 балів зі 100 можливих. Зроблено висновок, що міграційна політика має базуватися на принципі «трипартизму», тобто приносити користь державі-донору, державі-реципієнту та мігрантам.

Шифр НБУВ: Ж101312

Кримінальне право. Кримінологія. Пенітенціарія

Кримінальне право

4.X.931. Європейські стандарти забезпечення прав суб'єктів кримінальних правопорушень / В. Нікітенко // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2021. — № 1. — С. 90-100. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Досліджено європейські стандарти захисту та забезпечення прав суб'єктів кримінальних правопорушень, їх закріплення в Конституції України та вітчизняному кримінальному законодавстві. Визначено, що притягнення осіб, що вчинили кримінальні правопорушення, до відповідальності має базуватися на сукупності принципів, прописаних у кримінальному законодавстві України та міжнародно-правових актах, спрямованих на забезпечення дотримання прав людини й основоположних свобод.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.X.932. Кримінальні правопорушення терористичного спрямування в кримінальному законодавстві зарубіжних країн / С. П. Респелькі // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 11. — С. 181-187. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження кримінальних правопорушень терористичного спрямування у кримінальному законодавстві зарубіжних країн та окреслення меж використання його позитивних надбань. Методика включає комплексний аналіз та узагальнення наявного науково-теоретичного матеріалу та формулювання відповідних висновків. Під час дослідження використовувались наступні методи наукового пізнання: порівняльно-правовий, логіко-граматичний, системно-структурний, моделювання. У процесі дослідження визнано, що в кримінальному законодавстві зарубіжних країн відсутній єдиний підхід до означення кримінальних правопорушень терористичного спрямування. У більшості європейських країн притягнення до відповідальності передбачено не лише в кримінальному кодексі, а й в спеціальних законах, присвячених протидії цьому явищу. При цьому, підвищена увага приділяється боротьбі з фінансуванням тероризму та підбурюванням до тероризму. Також примітним є віднесення до тероризму значної кількості протиправних діянь, які без терористичної мети становлять самостійні склади кримінальних правопорушень (вбивство, нанесення тілесних ушкоджень, безпорядки, розбій, пошкодження важливих для суспільства споруд, викрадення людей, тощо). У процесі дослідження науково обґрунтовано розподіляти законодавство про відповідальність за кримінальні правопорушення терористичного спрямування на три моделі: комплексну (поєднання кримінально-правового і спеціально визначеного для протидії тероризму законодавства); кримінально-правову; кримінологічну, при якій протидія тероризму відображена лише у спеціалізованих законодавчих актах. Результати дослідження можуть бути використані у правотворчій діяльності при подальшому вдосконаленні національного кримінального законодавства щодо кримінальних правопорушень терористичного спрямування, а також у навчальному процесі під час викладання і вивчення навчальних дисциплін «Особлива частина кримінального права України» та «Кримінологія».

Шифр НБУВ: Ж73788

4.X.933. Кримінально-правове регулювання в професійній діяльності журналіста / О. В. Острогляд // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького.

Сер. Право. — 2021. — № 11. — С. 171-180. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Мета роботи — визначити окремі аспекти кримінально-правового регулювання професійної діяльності журналіста, вказати на елементи такого регулювання, провести розмежування захисту професійної діяльності журналіста та його особи, як представника суспільства, що виконує особливу роль, проаналізувати окремі особливості захисту професійної діяльності журналіста в країнах, які мають частину спільної історії з Україною. Методика включає комплексний аналіз та узагальнення наявного науково-теоретичного матеріалу та формулювання відповідних висновків та рекомендацій. Визначено, що професійна діяльність журналіста має достатній захист кримінальним законодавством. Що ж стосується захисту особи журналіста, то його можна визнати надлишковим, на що також вказує поверхневий аналіз кримінального законодавства окремих зарубіжних країн. На основі порівняльного дослідження визначено, що проект Кримінального кодексу України усуває окремі проблеми надлишкового кримінально-правового захисту особистості журналіста. Встановлено, що елементи захисту професійної діяльності журналіста та його особи можна розподілити на умовні три групи: захист професійної діяльності, захист особи журналіста та його прав, деякі імунітети професійної діяльності, тобто невизнання кримінальним правопорушенням певних дій журналіста. Стосовно ж кримінальних правопорушень, до вчинення яких може бути причетний журналіст, то тут умовним поділом може слугувати — правопорушення, що пов'язані з професійною діяльністю та правопорушення, що не пов'язані з такою. Результати дослідження можуть бути використані у правотворчій діяльності для вдосконалення норм чинного законодавства що передбачає захист професійної діяльності журналіста, а також для подальшого наукового дослідження проблематики захисту журналіста та його професійної діяльності в Україні.

Шифр НБУВ: Ж73788

Див. також: 4.X.935

Кримінальне право. Особлива частина

4.X.934. Дискримінація як інструмент корупційних схем у публічних закупівлях / А. В. Фаїзов // Бізнес Інформ. — 2021. — № 5. — С. 246-251. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Охарактеризовано поточний стан організаційно-правового забезпечення функціонування системи публічних закупівель з урахуванням новел законодавства; проаналізовано міжгалузеві та забезпечувальні принципи проведення торгів, які тісно взаємопов'язані між собою та утворюють єдину систему; визначено роль принципу «запобігання корупційним діям і зловживанням», який має всеохоплюючий вплив на весь механізм реалізації нормотворчих новацій; виокремлено низку чинників, які зумовлюють наявність корупційних ризиків і спотворюють дію базових принципів у сфері закупівель (зокрема: недобросовісна поведінка посадових осіб; дискреція у прийнятті юридично значущих рішень; недостатня професіоналізація торгів; недосконала система внутрішнього контролю за проведенням тендерів та виконанням договорів); виокремлено поняття дискримінації та визначено її роль як інструмента реалізації корупційних схем у публічних закупівлях. На основі аналізу діючої практики оскарження АМКУ систематизовано низку способів використання дискримінаційних елементів замовниками на початкових і заключних етапах проведення торгів, а саме: встановлення явних і прихованих надмірних вимог у тендерній документації; маніпулювання технічними та якісними умовами до предмету закупівлі; необґрунтований розрізнений підхід до учасників з однаковими помилками в оформленні тендерних пропозицій. Узагальнено практичні заходи протидії дискримінаційним порушенням у сфері закупівельної діяльності, які передбачають використання можливостей цифронізованих систем «ProZorro», «DoZorro» при активній участі в цьому процесі як безпосередніх учасників закупівель, так і громадських організацій та державних органів.

Шифр НБУВ: Ж14572

4.X.935. Злочини проти конституційних засад національної безпеки за законодавством України та Скандинавських країн: порівняльна характеристика: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / А. Ю. Швед; Національний університет «Одеська юридична академія». — Одеса, 2021. — 18 с. — укр.

Комплексно досліджено кримінально-правові характеристики злочинів проти конституційних засад національної безпеки за законодавством України та Скандинавських країн, за результатами якого сформульовано обґрунтовані пропозиції, спрямовані на вдосконалення норми про відповідальність за посягання на конституційні засади національної безпеки. Анексія РФ Автономної Республіки Крим у 2014 р. та агресія з її боку на Сході України призвели до загострення проблеми кримінально-правової охорони конституційних засад національної безпеки України. Ефективна та повноцінна кримінально-правова охорона основ національної безпеки та конституційного ладу в Україні набуває особливої актуальності, оскільки покликана забезпечити суверенність держави Україна, а також передбачити руйнацію сучасної

системи міжнародних відносин і міжнародно-правового фундаменту, оскільки національна безпека України як держави-члена ООН і ОБСЄ є важливою складовою стабільності міжнародного співтовариства. Проаналізовано конституційні закони України та Скандинавських країн, а також зміни в таких нормативно-правових актах, що відбувалися у певні періоди посилення іредентистських настроїв у державах. Доведено, що в сьогоденні реальіа надзвичайно важливим є пошук правильного тлумачення та розуміння терміну «народовладдя», в який вкладається до сити різноманітне змістове наповнення. Встановлено, що у більшості кримінальних кодексів Скандинавських країн вказується на насильницький спосіб вчинення таких злочинів. Зокрема, у ст. 1 глави 12 КК Фінляндії передбачено кримінальну відповідальність за посягання на конституційні засади суверенітету Фінляндії шляхом насильства чи погрози насильством або шляхом військового чи економічного тиску. Зауважено, що за своєю юридичною конструкцією склади злочинів такого виду є формальними складами. Обґрунтовано доцільність запозичення досвіду деяких Скандинавських країн щодо криміналізації, нарівні із посяганнями на державного чи громадського діяча, також посягань, вчинених щодо членів їх сімей, якщо такі посягання вчинено у зв'язку з їх державною чи громадською діяльністю. На основі аналізу кримінального законодавства України та Скандинавських країн сформульовано авторські визначення поняття злочинів проти конституційних засад національної безпеки, які не є однаковими у законодавстві та кримінально-правовій доктрині України та Скандинавських країн.

Шифр НБУВ: РА44952

4.Х.936. Проблеми розслідування вбивств на замовлення в сучасних умовах / І. П. Осипенко, А. А. Трущенко // Актуал. проблеми юрид. науки та практики. — 2020. — № 1. — С. 48-53. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Досліджено проблеми розслідування вбивств на замовлення в Україні в сучасних умовах. Проаналізовано особливості умисних вбивств, вчинених на замовлення. Умовно розподілено злочини цієї категорії на групи. Розглянуто особливості етапів розслідування умисних вбивств, вчинених на замовлення. Охарактеризовано необхідні слідчі дії при розслідуванні злочинів зазначеної категорії.

Шифр НБУВ: Ж74662

Див. також: 4.У.437, 4.Х.932

Пенітенціарія

4.Х.937. Психологічно-правові особливості ресоціалізації засуджених / А. С. Романова // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 11. — С. 40-46. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Мета роботи — проаналізувати елементи ресоціалізації засуджених, методи впливу на процес формування законослужняної поведінки для життя на волі, а також, психологічно-правові чинники, що впливають на процес адаптації засуджених до правомірної самореалізації на волі. Методика включає комплексний аналіз та узагальнення наявного науково-теоретичного матеріалу та формулювання відповідних висновків і рекомендацій. Визначено, що ресоціалізація засуджених — це безперервний процес, спрямований на свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства, якому перешкоджають соціально-психологічні девіації правосвідомості засудженого і суспільства та безпосереднього оточення особи, що відбуває (відбувала) покарання в місцях позбавлення волі. Ресоціалізація засуджених повинна відбуватися на основі поваги до прав і свобод людини, з дотриманням принципів людської гідності та згідно з внутрішньодержавними і міжнародними нормативно-правовими актами. Встановлено, що повноцінний, результативний процес ресоціалізації має бути спрямований на виправлення деформованої правосвідомості, правомірне соціально-нормативне становлення особи у суспільстві, а також, недопущення негативних наслідків примусової ізоляції злочинця від суспільства. Результати дослідження можуть бути використані у правотворчій діяльності для вдосконалення чинного законодавства і наближення його до європейських стандартів з метою збагачення загальнолюдськими цінностями, які становлять зміст вимог природного права, а також, для підвищення ефективності правового регулювання суспільних відносин через закріплення у чинному законодавстві гарантій реалізації, забезпечення і захисту прав та свобод людини і громадянина.

Шифр НБУВ: Ж73788

4.Х.938. Реалізація Україною міжнародних стандартів у сфері захисту прав засуджених у місцях несвободи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / А. Л. Колодчина; «Між-регіональна академія управління персоналом», ВНЗ, приватне акціонерне товариство. — Київ, 2020. — 19 с. — укр.

Здійснено поглиблений аналіз важливих аспектів реалізації Україною міжнародних стандартів у сфері захисту прав засуджених у місцях несвободи, з позицій комплексності й системності зроблено теоретичне узагальнення й надано практичні про-

позиції щодо їх впровадження у практичну діяльність установ виконання покарань Міністерства юстиції України. Проаналізовано найважливіші документи міжнародного рівня, присвячені правам засуджених у місцях несвободи: Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями, Конвенція проти катувань, Стамбульський протокол тощо. Надано авторське визначення основного поняття, досліджуваного в дисертації. Систематизовано й класифіковано міжнародні стандарти у сфері захисту прав засуджених у місцях несвободи. Висунуто гіпотезу про те, що міжнародні стандарти у сфері захисту прав засуджених у місцях несвободи формують специфічний їх статус, у зв'язку з набуттям особи за вироком суду статусу засудженого. Встановлено, що міжнародне пенітенціарне співробітництво можливе на будь-якій стадії виконання і відбування покарання. Запропоновано розглядати шляхи реалізації Україною міжнародних стандартів у сфері захисту прав засуджених у місцях несвободи як на законодавчому, так і практичному рівні.

Шифр НБУВ: РА44571

Судоустрій (судова система)

4.Х.939. Ознаки судової влади: монографія / Н. І. Крючок; ред.: Л. М. Москвич; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. — Харків: Право, 2021. — 180 с. — (Серія «Бібліотека судового права»). — укр.

Поглиблено наукові знання і комплексно розроблено положення стосовно організаційних і правових засад забезпечення ознак судової влади. Розкрито сучасний стан і проблематику вивчення ознак судової влади. Досліджено ознаки судової влади як соціальної системи та їх розмежування із суміжними категоріями. Проаналізовано сутнісну характеристику ознак судової влади, зокрема як виду публічної (державної) влади, й обґрунтовано власні специфічні ознаки; встановлено їх зміст. Виявлено та досліджено головні організаційно-правові проблеми забезпечення реалізації ознак судової влади. Обґрунтовано та запропоновано шляхи удосконалення забезпечення ознак судової влади. Розкрито чинне нормативно-правове регулювання ознак судової влади. Розроблено пропозиції з удосконалення відповідного законодавства.

Шифр НБУВ: ВА852878

4.Х.940. Формування довіри до судової влади в Україні в контексті утвердження принципу верховенства права: теоретико-правові засади: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / В. В. Новоселова; Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Харків, 2020. — 20 с. — укр.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретико-правових засад формування довіри до судової влади в Україні в контексті утвердження принципу верховенства права. Проаналізовано генезу осмислення довіри й систематизовано наукові підходи до феномену довіри судової влади в сучасній юридичній науці. Досліджено природу, зміст і суб'єкти довіри до судової влади в Україні. Надано теоретико-правову характеристику основних видів довіри до судової влади та обґрунтовано функціонування суду присяжних як важливого складника формування довіри до судової влади в Україні. Проаналізовано зарубіжний досвід підтримання високого рівня довіри до судової влади й обґрунтовано напрями та заходи формування довіри до судової влади в Україні в контексті утвердження принципу верховенства права.

Шифр НБУВ: РА446187

Цивільно-процесуальне право

4.Х.941. Медіація в політичних конфліктах / О. Можайкі 2021. — № 1. — С. 63-70. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Досліджено політичний конфлікт і його особливості. Розкрито поняття медіації як альтернативного способу врегулювання конфліктів. Визначено поняття політичної медіації та проаналізовано особливості її застосування у політичних конфліктах.

Шифр НБУВ: Ж69762

Кримінально-процесуальне право (кримінальний процес)

4.Х.942. Доказування під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із торгівлею людьми: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Д. О. Корінний; Університет державної фіскальної служби України. — Ірпінь, 2020. — 18 с. — укр.

Увагу приділено комплексному дослідженню проблем доказування під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із торгівлею людьми. Розкрито особливості створення приватних криміналістичних методик розслідування кримінальних правопорушень нових видів. Охарактеризовано предмет доказування у кримінальних правопорушеннях, пов'язаних із торгівлею людьми. Досліджено питання криміналістичної класифікації

та криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, пов'язаних із торгівлею людьми. Запропоновано типові слідчі ситуації, версії та планування першочергового етапу розслідування торгівлі людьми, проаналізовано планування наступного етапу зазначеного розслідування. Акцентовано увагу на особливостях доказування у процесі проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із торгівлею людьми. Висвітлено питання типових моделей механізмів її здійснення. Визначено проблеми нейтралізації протидії розслідуванню під час доказування у кримінальних провадженнях, пов'язаних із торгівлею людьми. Висвітлено аспекти взаємодії слідчого з оперативно-розшуковими, інформаційно-аналітичними підрозділами правоохоронних органів та недержавними організаціями під час доказування у кримінальних провадженнях, пов'язаних із торгівлею людьми. Визначено основні проблеми, що виникають під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із торгівлею людьми, та запропоновано конкретні шляхи їх вирішення шляхом доповнення й уточнення норм законодавства.

Шифр НБУВ: РА446167

4.X.943. Поняття «танатології» на сучасному етапі розвитку судової медицини / А. М. Толкач // Актуал. проблеми юрид. науки та практики. — 2020. — № 1. — С. 54-58. — Бібліогр.: 100 назв. — укр.

Проаналізовано поняття «смерть» з точки зору судової медицини та її види. Окремлено нові напрями наукових досліджень у танатології, такі як: судово-медична танатологія, молекулярна танатологія та правова танатологія. Зазначено перспективність розвитку правової танатології для юриспруденції.

Шифр НБУВ: Ж74662

4.X.944. Прокурор як суб'єкт забезпечення прав особи у кримінальному судочинстві: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09 / І. С. Курбатова; Університет державної фіскальної служби України. — Ірпін, 2020. — 38 с. — укр.

Сформульовано ряд доктринальних положень, висновків і рекомендацій, що мають важливе теоретичне та практичне значення. У ході дослідження здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми, що стосується прокурора як учасника кримінального процесу та його участі у забезпеченні прав особи під час кримінального судочинства. Вперше визначено й обґрунтовано три рівні забезпечення прокурором захисту прав і свобод особи у кримінальному процесі залежно від ступеня важливості та пріоритетності цілей, яким за основними рисами відповідають рівні правозахисної діяльності прокурора. Здійснено аналіз наукових досліджень участі прокурора у кримінальному процесі з позиції забезпечення прав особи під час кримінального провадження, розроблено теоретичну модель нормативно-правових, кримінальних процесуальних та організаційних засад участі прокурора щодо забезпечення прав, свобод та законних інтересів особи у кримінальному судочинстві. Запропоновано й обґрунтовано авторське визначення поняття «кримінальне переслідування» з позиції діяльності прокурора від імені держави і в інтересах суспільства, що полягає у доведенні перед судом обвинувачення з метою забезпечення невідворотності кримінального покарання винної у вчиненні кримінального правопорушення особи. Сформульовано концептуальні засади участі прокурора у кримінальному процесі, який виступає гарантом прав і свобод потерпілого, а також інших учасників кримінального провадження, тобто здійснює правозахисну функцію. Визначено зміст правозахисної функції прокурора під час перегляду судових рішень судом апеляційної інстанції, суть якої полягає у захисті й відновленні порушених прав особи, інтересів держави і суспільства, оскільки прокурор є одним з не багатьох (поряд з потерпілим та його представником) суб'єктів, а у провадженнях, в яких відсутній потерпілий, — єдиним суб'єктом, якому дозволено в апеляційній скарзі вимагати скасування вироку. Напрацьовано пропозиції щодо вдосконалення комплексного механізму відшкодування потерпілому завданої шкоди у випадку звільнення від відбування покарання з випробуванням; нормативно-правового регулювання умовно-достоючого звільнення засудженого від відбування покарання за умови повного відшкодування збитків потерпілому; змісту нормативно-правових та функціонально-процесуальних засад діяльності прокурора як учасника кримінального процесу під час підтримання державного обвинувачення в суді; концептуальних засад взаємодії слідчого та прокурора під час досудового розслідування кримінальних проваджень. Зроблено висновки щодо основних проблем, що виникають під час діяльності прокурора як суб'єкта забезпечення прав особи у кримінальному провадженні, та запропоновано конкретні шляхи їх вирішення шляхом доповнення й уточнення норм законодавства.

Шифр НБУВ: РА446168

4.X.945. Процесуальні аспекти міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень у сфері оподаткування: монографія / П. В. Цимбал, В. І. Завидняк, І. О. Завидняк; Університет державної фіскальної служби України. — Ірпін: Ун-т ДФС України, 2021. — 171 с. — (Серія «Податкова та митна справа в Україні»; т. 171). — Бібліогр.: с. 151-167. — укр.

Досліджено одне з найбільш небезпечних явищ сьогодення, що загрожує економічній та національній безпеці держави, — ухилення від оподаткування. Наведено загальну характеристика міжнародного співробітництва під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування. Визначено напрями вдосконалення міжнародного співробітництва під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування. Кримінальним правопорушенням у сфері оподаткування притаманні нові ознаки — організованість, витонченість, інтернаціональність, наднаціональність. Тому, вийшовши за територіальні межі суверенних держав, ухилення від оподаткування набуло загрозливого транснаціонального характеру та стало глобальною проблемою для всієї світової спільноти.

Шифр НБУВ: ВА854043

4.X.946. Роль прокурора у спеціальному досудовому розслідуванні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Р. С. Брухаль; Університет державної фіскальної служби України. — Ірпін, 2020. — 19 с. — укр.

Досліджено роль прокурора у спеціальному досудовому розслідуванні (in absentia). Висвітлено стан наукового дослідження участі прокурора під час спеціального досудового розслідування (in absentia). Розглянуто виток становлення та розвитку законодавства щодо участі прокурора під час спеціального досудового розслідування (in absentia). Проаналізовано досвід зарубіжних країн щодо участі прокурора під час спеціального досудового розслідування (in absentia). Визначено роль прокурора в ініційованні спеціального досудового розслідування (in absentia). Здійснено аналіз процесуального керівництва спеціальним досудовим розслідуванням (in absentia). Враховуючи особливості спеціального досудового розслідування (in absentia), надано визначення процесуального керівництва спеціальним досудовим розслідуванням — це комплекс контрольно-наглядових, організаційно-розпорядчих, кримінальних процесуальних та інших повноважень, які реалізуються безпосередньо прокурором і полягають у виконанні процесуальних дій, та скеровуванні досудового розслідування з метою забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування та захисту прав учасників кримінального провадження, зокрема тих, які відсутні під час його здійснення. Охарактеризовано роль прокурора під час закінчення спеціального досудового розслідування (in absentia). Висвітлено міжнародно-правові аспекти участі прокурора у забезпеченні прав підозрюваного у спеціальному досудовому розслідуванні (in absentia). Надано ґрунтовну оцінку участі прокурора у спеціальному досудовому розслідуванні щодо осіб, які перебувають на тимчасово окупованій території України або в районі проведення ООС. Окремлено проблемні питання оскарження процесуальних рішень, прийнятих за результатами спеціального досудового розслідування, і надано пропозиції з цього питання. Розроблено теоретичні положення та практичні рекомендації щодо ролі прокурора у спеціальному досудовому розслідуванні (in absentia).

Шифр НБУВ: РА446166

4.X.947. Щодо можливості оскарження в апеляційному порядку ухвал слідчих суддів за результатами розгляду скарги на бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, які постановлені до 17 червня 2020 року / І. В. Басиста // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 11. — С. 159-170. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Висвітлено наявні підходи та об'єктивні проблеми щодо оскарження в апеляційному порядку ухвал слідчих суддів за результатами розгляду скарги на бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, які постановлені до 17 червня 2020 р. У процесі написання даної роботи наведено аргументи, які надають підстави для одержання наступних висновків: — так як однією із конституційних засад судочинства, в силу вимог пункту 8 статті 129 Конституції України, є забезпечення права на апеляційний перегляд справи, а така засада кримінального провадження, як забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності кожному гарантує право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності суду, слідчого судді, прокурора, слідчого в порядку, передбаченому КПК України (частина 1 статті 24 КПК України), то всі уповноважені КПК України учасники кримінального провадження, за наявності для того підстав, вправі скористатися своїм конституційним та процесуальним правом на оскарження рішень, дій чи бездіяльності уповноважених суб'єктів, серед іншого, і в апеляційному порядку; — при цьому, порядок оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності окремих суб'єктів умовно варто розподілити на два блоки, зокрема це ті процесуальні рішення, дія чи бездіяльності, які мають місце на досудовому розслідуванні та ті, які притаманні на судових стадіях. Що ж стосується оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування, то таку діяльність урегульовано главою 26 КПК України, яка у своїй структурі об'єднує три різні порядки оскарження із притаманними лише їм процесуальними процедурами, рішеннями та відмінним суб'єктивним складом. У

цій глави, серед іншого, законодавцем встановлено й обмеження на оскарження окремих процесуальних рішень, окремі з яких є категоричними заборонами. Деякі з таких заборон Конституційним Судом України вже визнано неконституційними. Ці неконституційні заборони на оскарження процесуальних рішень на досудовому розслідуванні втрачають свою чинність, згідно з частиною 2 статті 152 Конституції України, з дня прийняття Конституційним Судом України відповідного рішення, якщо інше не значиться у самому рішенні; — логічне, що, на загальних підставах, з дня постановлення, тобто з 17 червня 2020 року, Конституційним Судом України свого рішення № 4-р(П)/2020 щодо такої із них, як «...заборона оскарження ухвали слідчого судді за результатами розгляду скарги на бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після одержання заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення», уповноважені КПК України учасники кримінального провадження мають право оскаржувати в апеляційному порядку ухвали слідчого судді.

Шифр НБУВ: Ж73788

Держава та право країн світу

4.X.948. Євроінтеграційні процеси в Турецькій Республіці: історико-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Е. Р. Ахмедова; Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Харків, 2020. — 20 с. — укр.

Досліджено міжнародні та міждержавні відносини між Турецькою Республікою та Європейським Союзом з питання вступу Турецької Республіки до Європейського Союзу в їх історико-правовій ретроспективі та сучасних реаліях. Розкрито механізм формування політичних рішень міжнародно-правового характеру правлячою політичною партією в умовах авторитарного політико-правового режиму Турецької Республіки та їх втілення у відповідні нормативні приписи. Висвітлено особливості конституційних реформ, законодавчих ініціатив уряду Турецької Республіки та їх нормативно-правової реалізації у контексті наближення національного законодавства до стандартів правової системи Європейського Союзу. Зроблено висновок відносно впливу європейського вектору турецької політики на міжнародно-правову позицію щодо спірних і конфліктних питань як історії, так і сучасності (проблема Кіпру, Егейська суперечка, геноцид вірмен та ін.). Визначено співвідношення внутрішніх і зовнішніх чинників на процес формування сучасної політики безпеки й оборони Турецької Республіки та її нормативно-правове закріплення; її внесок в безпеку європейського континенту.

Шифр НБУВ: РА446136

4.X.949. Міжнародний досвід застосування критеріїв оцінки матеріальної шкоди для визначення збитків внаслідок неправомірного використання об'єктів інтелектуальної власності / В. С. Солдцев, О. Є. Княшко, Н. Б. Климова, Н. В. Нестор // Укр. соціум. — 2021. — № 2. — С. 154-166. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Однією з основних цілей права інтелектуальної власності є забезпечення економічного захисту прав інтелектуальної власності правласника в разі їх порушення. Проведено аналіз міжнародного досвіду застосування критеріїв оцінки завданих збитків при визначенні матеріальної шкоди внаслідок неправомірного використання об'єктів інтелектуальної власності (патентів, торговельних марок, об'єктів авторського права тощо). Вміння провести попередній розрахунок матеріальної шкоди внаслідок неправомірного використання об'єктів інтелектуальної власності допомагає зробити кращий вибір стратегії захисту у судовій справі. З огляду на це, важливим є розуміння основних підходів і критеріїв оцінки завданих збитків при визначенні матеріальної шкоди. З одного боку, це допомагає власнику права прийняти обгрунтоване та оптимальне рішення щодо стягнення розумного розміру відшкодування у суді. З іншого боку, розуміння підходу до визначення збитків впливає на тип і кількість свідків, фактів і експертів, які будуть задіяні для захисту справи. Розглянуто підходи та критерії оцінки визначення збитків, завданих власникам прав, на прикладі країн Європейського Союзу, США та Колумбії. Показано, що в різних країнах для відшкодування збитків застосовуються однакові критерії: втрачена вигода правласника; одержаний прибуток правопорушника; одноразове відшкодування та/або гіпотетичне («розумне») роялті; компенсація, встановлена законодавством; покриття інших непрямих збитків. Проте застосування цих критеріїв у певних країнах відбувається неоднаково для відшкодування різних видів об'єктів права інтелектуальної власності. Проведений аналіз міжнародного досвіду застосування критеріїв оцінки завданих збитків при визначенні матеріальної шкоди внаслідок неправомірного використання об'єктів інтелектуальної власності надає можливість вдосконалити нормативно-правове поле України, що регулює галузь інтелектуальної власності, та створити національну методичку визначення матеріальної шкоди, завданої правласни-

ку внаслідок неправомірного використання об'єктів права інтелектуальної власності.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.X.950. Розробка та аналіз системи відкритих даних для електронного урядування: автореф. дис. ... канд. техн. наук: 01.05.03 / М. Н. Альхаваша; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2020. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Проведено аналіз підходів до електронного урядування (e-Government) та побудови систем відкритих даних, ідентифіковано ключові вимоги до функціонування такого класу систем, що надало змогу побудувати ефективну модель обробки відкритих даних. Увагу приділено контексту задачі, дослідженню передумов розробки і впровадження, та обгрунтуванню обраного підходу, зважаючи на важливість задачі у контексті соціально-політичного аспекту, а також відомі попередні невдалі спроби впровадження подібних систем. Побудовано модель у вигляді архітектури для платформи відкритих даних (Open Data Platform), що надало можливість розробити систему обробки відкритих даних для реалізації концепції електронного урядування. Досліджено властивості запропонованої моделі, що надало можливість переконатись у якості, надійності та ефективності запропонованої платформи відкритих даних. Проведено аналіз характеристик платформи відкритих даних на базі розробленої системи як реалізації концепції побудованої архітектури, що довело значимість і практичність запропонованої моделі. Для обгрунтування ефективності запропонованої моделі її апробовано на базі системи обробки відкритих даних для уряду Йорданії.

Шифр НБУВ: РА446180

4.X.951. Administrative economic law and public economic law — perspective of the Polish science of law / W. Malecki // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 1. — С. 74-79. — Бібліогр.: 78 назв. — англ.

Досліджено процес трансформації політичної та економічної систем Польщі наприкінці 1980-х — на початку 1990-х рр. Виявлено, що в цей період сформувались дві наукові концепції для фіксації правових норм, що відображають втручання держави в економічну діяльність — адміністративне господарське право та публічне господарське право. Адміністративне економічне право визначається як сукупність норм, що регулюють становище органів державного управління, створених для визначення статусу суб'єктів господарювання, воно зосереджується головним чином на відносинах між органами державного управління та приватними економічними операторами (підприємцями). Публічне господарське право — це сукупність правових норм, що регулюють вплив держави та її органів на економіку. Обгрунтовано, що принципові відмінності між адміністративним господарським правом та публічним господарським правом стосуються таких питань, як сфера дії обох сукупностей правових норм та їх статус у системі права. Досліджено особливості нормативно-правового забезпечення адміністративного господарського права та публічного господарського права в Польщі.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

4.X.952. The Polish concept of administrative liability / P. Janiak // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 1. — С. 80-84. — Бібліогр.: 83 назв. — англ.

Досліджено тенденції польського права щодо все частішого використання механізму адміністративної відповідальності у відповідь на поведінку осіб, що порушують чинний нормативний порядок. Це провокує питання про рівень захисту особи, яка здійснює суверенну та санкційну діяльність органів державного управління. Встановлено, що у 2017 р. дефіцит нормативного регулювання, який спостерігався в доктрині, призвів до включення до Закону від 14 червня 1960 р. Розділу IVa Адміністративного процесуального кодексу, що містить норми про накладення адміністративних штрафів та надання пільг при їх здійсненні. Обгрунтовано, що, незважаючи на наявні недоліки, регулювання є правильним кроком. Доведено, що продовження законодавчої роботи бажане для створення всебічного регулювання, що встановлює принципи відповідальності, адаптовані до специфіки адміністративного права.

Шифр НБУВ: Ж15105:держ. упр.

Міжнародне право

4.X.953. Вплив євроскептицизму на зовнішню політику Європейського Союзу / М. Якимчук // Humanitarian Vision. — 2020. — 6, № 2. — С. 8-14. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

В огляді проаналізовано вплив євроскептицизму на зовнішню політику ЄС. Зокрема визначено основні суб'єкти реалізації європейської спільної зовнішньої політики та визначено ступінь їх прихильності ідеям євроскептицизму. Найменше євроскептичні ідеї підтримують комісари ЄС, а також Верховний представник із зовнішньої політики та питань безпеки та працівники Європейської служби зовнішніх дій. Проте вони не мають достатнього

політичного впливу на процес прийняття рішень. В інших інституціях ЄС, таких як Рада ЄС та Європейська Рада, рівень опозиції до ЄС є дещо вищим, оскільки деякі глави держав та урядів і міністри критикують і не довіряють ЄС. Європейський парламент у таких же питаннях більшою мірою залежить від політики держав-членів. Позиції держав-членів теж дещо відрізняються. У державах Центрально-Східної Європи спостерігається значно вищий рівень опозиції до посилення внутрішньої інтеграції у сфері зовнішньої політики, але вони підтримують розширення ЄС. Держави Північної Європи, навпаки, підтримують поглиблення співпраці у зовнішній політиці, проте дещо з острогою сприймають приєднання нових членів. Наведено аргументи того, що найбільшими опозиціонерами до активізації спільної зовнішньої політики є держави-члени ЄС. Ще однією перешкодою до поглиблення інтеграції є надмірне втручання у справи ЄС Росії, Китаю та США. Громадяни держав-членів ЄС підтримують посилення співпраці у цій сфері, за умови вирішення міграційної проблеми. Під спільною зовнішньою політикою громадяни розуміють механізм протидії втручання третіх держав у справи ЄС. З метою вироблення ефективної спільної зовнішньої політики ЄС потрібно знизити рівень опозиції до ЄС і серед держав-членів, і в державах, які не є членами спільноти.

Шифр НБУВ: Ж101312

4.X.954. Ініціативи Європейського Союзу у боротьбі з пропагандою тероризму / Н. Карпчук // Humanitarian Vision. — 2020. — 6, № 2. — С. 15-20. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Проаналізовано ініціативи ЄС, які надають змогу запобігати та протидіяти радикалізації, зменшити вплив деструктивного контенту, посилити обізнаність громадян і можливості відрізнити об'єктивну інформацію від фейків і дезінформації. Наголошено, що боротьба ЄС із радикалізацією, екстремізмом і тероризмом базується на чотирьох «стовпах»: запобігти, захистити, переслідувати, надати відповідь. Кожна країна-член розробляє власну превентивну політику, але Комісія надає певні регулятивні межі для обміну досвідом і позитивними практиками, тому увагу приділено дослідженню діяльності Мережі посилення обізнаності з радикалізацією (RAN), яка є інструментом політики ЄС, бо має на меті розробку програм із дерадикалізації та реабілітації, допомоги вчителю і молоді у боротьбі з причинами радикалізації. Зроблено висновок про те, що лише спільними зусиллями інституцій ЄС, країн-членів, країн-партнерів, медіа та технологічних організацій можна ефективно протидіяти пропаганді екстремізму й тероризму.

Шифр НБУВ: Ж101312

4.X.955. Інститут постійного нейтралітету у сучасному міжнародному праві / С. В. Веремієнко, М. С. Ющенко // Актуал. проблеми юрид. науки та практики. — 2020. — № 1. — С. 59-63. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Досліджено інститут постійного нейтралітету. Проаналізовано різні наукові підходи до розуміння його значення у сучасних міжнародних відносинах та особливостей подальшого розвитку. На прикладі позитивного досвіду набуття статусу постійно нейтральної держави Туркменістаном робиться висновок про актуальність і ефективність даного правового інституту.

Шифр НБУВ: Ж74662

4.X.956. Міжнародний захист прав людини: навч. посіб. / Н. Опольська, А. Бабой, В. Бабой; Вінницький національний аграрний університет. — Вінниця: Твори, 2021. — 407 с. — Бібліогр.: с. 391-407. — укр.

Висвітлено становлення та розвиток інституту міжнародного захисту прав людини на універсальному та регіональному рівнях. Розкрито обсяг і складові основних прав людини (право на життя, право на свободу та особисту недоторканність, свободу думки, совісті та релігії, свободу зібрань та об'єднання тощо). Охарактеризовано діяльність органів та інституцій універсального та регіонального рівнів, до компетенції яких віднесено захист прав людини. Розкрито процедури розгляду скарг статутних і договірних органів. Проаналізовано практику Європейського суду з прав людини щодо розгляду конкретних справ та акцентовано увагу на значенні прийнятих ним рішень. Зроблено практичні завдання для кращого засвоєння теоретичного матеріалу студентами та підготовки до ЗНО при вступі в магістратуру з права.

Шифр НБУВ: ВА853061

4.X.957. Міжнародний правовий механізм забезпечення прав людини / В. Михайловський // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2021. — № 4. — С. 26-35. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Розглянуто значення Ради ООН з прав людини щодо дотримання та забезпечення прав людини на території АР Крим та Східі України. Визначено основні механізми реалізації повноважень Ради ООН з прав людини щодо недопущення порушень прав людини на територіях, що тимчасово не знаходяться під юрисдикцією України. Встановлено особливості діяльності Верховного комісара ООН з прав людини та Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні щодо дотримання положень міжнародних документів, які спрямовано на захист прав людини.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.X.958. Регулювання діяльності транснаціональних корпорацій: еволюція пріоритетів / Ю. Гончарова, М. Удовенко // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2021. — № 4. — С. 4-16. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Проаналізовано генезу формування міжнародно-правових норм щодо діяльності транснаціональних корпорацій, виокремлено пріоритети міжнародної спільноти на певних історичних періодах. Спрогнозовано ключові завдання щодо регулювання діяльності транснаціональних корпорацій.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.X.959. Універсальний кодекс етики медіатора: утопія чи реальність? / Л. Романдазе // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2021. — № 1. — С. 14-22. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Проаналізовано можливі напрями розв'язання проблеми правової невизначеності щодо норм професійної етики медіаторів у межах реалізації положень Конвенції ООН щодо приведення у виконання угод про вирішення спорів за результатами медіації. Визнано доцільність розробки та прийняття Кодексу оприлюднення для медіаторів.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.X.960. Contradictions in interpretation of international arbitration agreements / Kh. Pogoretska // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2021. — № 4. — С. 58-71. — Бібліогр.: 38 назв. — англ.

Тлумачення арбітражної угоди є визначальним етапом у процесі вирішення справи в міжнародному комерційному арбітражі, що зумовлює та визначає згоду сторін на арбітраж, а також чинність арбітражних угод і обсяг спорів, які передають на розгляд міжнародного комерційного арбітражу. Однак підходи до тлумачення арбітражних угод не є однаковими та відрізняються залежно від правових традицій конкретної правової системи. Мета дослідження — аналіз процесу тлумачення арбітражних угод і підходів, що застосовуються до тлумачення; дослідження причин, які зумовлюють відмінності у підходах до тлумачення арбітражних угод, а також визначення можливості вироблення уніфікованих принципів тлумачення, використання у різних юрисдикціях. Основу роботи становлять нормативні та доктринальні джерела, а також судова практика як їх практична форма вираження. Методи, що використовуються у даній роботі, містять загальнонаукові (діалектичний, аналітичний, герменевтичний, історичний) і спеціальні (аналіз і синтез, порівняльний, формально-логічний) методи. Проаналізовано відмінність підходів, які застосовуються до тлумачення арбітражних угод, що зумовлено віднесенням останніх до групи комерційних договорів. Отожнення арбітражних угод з комерційними договорами має своє наслідком використання до їх тлумачення принципів, які є аналогічними до тих, що застосовуються у цивільному (господарському) праві в різних юрисдикціях. Проте такий підхід не може бути цілком виправданий з огляду на специфічну правову природу арбітражної угоди та міжнародного комерційного арбітражу. Увагу присвячено аналізу загальних принципів тлумачення арбітражних угод і наявної судової практики, що закріплює такі загальні принципи. Зауважено на подальшій тенденції становлення принципу ефективного тлумачення як результату імплементації проарбітражної політики у законодавстві різних країн. Висновки: відмінності у підходах до тлумачення арбітражних угод у різних юрисдикціях зумовлюють невизначеність і непередбачуваність подальшого розгляду справи, що до того ж зменшує привабливість міжнародного комерційного арбітражу як транснаціонального способу вирішення спорів. Для подолання цієї невизначеності важливою є імплементація проарбітражної політики у законодавстві різних держав, що насамперед забезпечує мінімально необхідний рівень вимог для подальшого розгляду справи арбітражем та підвищує ефективність міжнародного комерційного арбітражу загалом.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.X.961. Evaluation of EU activities to strengthen democracy in member states of the last waves of enlargement (review article) / N. Khoma, I. Vdovychyn // Humanitarian Vision. — 2021. — 7, № 1. — С. 10-16. — Бібліогр.: 17 назв. — англ.

Мета роботи — оцінити ефективність політики ЄС щодо зміцнення якості демократії у державах-членах. Методи дослідження спрямовано на доведення гіпотези про зниження впливу (ініціатив, контролю тощо) інституцій ЄС за поглибленням демократичної модернізації, що має наслідком розбіжності з дискусійних питань між «молодими» демократіями ЄС (на прикладі держав Балтії) та ліберально-демократичним курсом ЄС. Використано методологію неінституціоналізму, ціннісного підходу та політичної компаративістики. Результати дослідження надали можливість зробити висновок, що поточні цілі ЄС недостатньо спрямовано на питання якості демократії в державах-членах. Потребу активізації діяльності ЄС у напрямку контролю за дотриманням стандартів демократії пояснено стагнацією/регресом якості демократії у державах останніх розширень ЄС. Дії інституцій ЄС щодо держав-учасниць, де проявляється стагнація/регрес демократії, оцінено як невідповідні можливими наслідками цього деструктивного процесу. Наголошено на недостатній увазі ЄС до

зміцнення цінностей, на яких базується ЄС, в чому вбачається основна причина нинішнього погіршення якості демократії. Констатовано щодо нагальності нового формату європейської демократії, справді як ініціативи ЄС здатні зменшити демократичний дефіцит у державах-членах?; наскільки сильним має бути контроль ЄС за дотриманням стандартів і цінностей демократії, щоб це не суперечило принципам демократії? Звернено увагу на потребу подальшого з'ясування тих механізмів, які має впроваджувати ЄС щодо держав-членів, щоб зміцнити якість національних демократичних політичних систем.

Шифр НБУВ: Ж101312

4.X.962. Understanding the true nature of relations between the European Union & the Gulf Cooperation Council, and predicting tomorrow (research article) / Y. Yildirim, R. Uzumcu // Humanitarian Vision. — 2021. — 7, № 1. — С. 1-9. — Бібліогр.: 54 назв. — англ.

Історія європейсько-арабських відносин насичена неспокойними, трагічними, напруженими, але також оптимістичними подіями. Протягом століть, народи Європи та Близького Сходу жили разом і взаємодіяли, торгуючи, домовляючись і завойовуючи одне одного. Однак, що постійно розвиваються норми міжнародного права, дипломатії та загальної поваги, тому співпраця та партнерство є основними принципами сучасних відносин між європейськими країнами та країнами Перської затоки. Цих принципів дотримуються дві регіональні організації, а саме: Європейський Союз і Рада співробітництва країн Перської затоки, які мають унікальні інституційні характеристики. За останні 3 десятиліття ці дві організації зробили багато для налагодження взаємовигідних економічних зв'язків, практикували дуже цінну комерційну взаємодію та досягли значного поступу у політичній сфері. Втім ще не час говорити про повне порозуміння та гармонію у відносинах. Через багато перешкод, дві організації не змогли скористатися всіма можливостями для повноцінного співробітництва. Тому характер двосторонніх відносин між Європою та країнами Перської затоки набув надзвичайно ексцентричної та дивної форми, яка є одночасно потужною та конкретною, а також слабкою та ненадійною. Тим не менше, незважаючи на всі недоліки та перешкоди, можна передбачити більш позитивні наслідки такої співпраці та бути оптимістичним щодо майбутнього стану співпраці між європейськими країнами та країнами Перської затоки. Тому проаналізовано відносини між ними на інституціональному рівні в контексті позитивних і негативних наслідків міжнародного співробітництва на основі правових договорів та інших офіційних документів.

Шифр НБУВ: Ж101312

Див. також: 4.X.941

Міжнародне співробітництво зі спеціальних питань

4.X.963. Емоційність та інтертекстуальність в офіційних дискурсах пострадянських авторитарних держав (Казахстан, Білорусь, Російська Федерація) / Н. Стеблина // Humanitarian Vision. — 2020. — 6, № 2. — С. 21-27. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Здійснено формальний аналіз офіційних дискурсів Казахстану, Білорусі та РФ. Репрезентантами офіційних дискурсів виступають сайти президентів цих країн. За допомогою комп'ютерних програм (мова Python) обчислено показники емоційності, прямої та непрямой інтертекстуальності. Для всіх трьох офіційних дискурсів характерна низька емоційність і пряма інтертекстуальність, що підкреслює незначну інтенсивність (або ж формальність) політичної взаємодії. Середні показники емоційності дискурсів Казахстану та Російської Федерації (0,26; 0,24) і Білорусі (0,39) — у кілька разів є меншими від показників країн із більш демократичними режимами. З-поміж окреслених дискурсів виокремлено більш емоційні спорадичні (Білорусь) і менш емоційні стабільні (Казахстан, Російська Федерація). Між емоційністю Казахстану та Російської Федерації знайдено позитивну кореляцію (0,84), що говорить про існування схожих етапів розвитку цих дискурсів: із більш виразною емоційністю до 2013 і неемоційний етап — після 2013. За непрямою інтертекстуальністю для Білорусі та Російської Федерації виокремлено

декілька періодів, коли показники непрямой інтертекстуальності були дуже значними (2012 — 2014, 2016 — 2017; і 2005 — 2010 — відповідно). Подібні періоди високих показників пояснюються не інтенсифікацією політичної взаємодії, а її імітацією. Значний відсоток повідомлень (більше половини, а іноді й 80 — 90 %) із непрямыми цитатами у цей період у Білорусі та Росії — це привітання або ж висловлення співчуттів авторитарних лідерів країн представникам світової спільноти. Для Казахстану спостерігається інтерес до подібного типу повідомлень, проте вони домінують тільки протягом 2011 — 2012 рр. Отже, для білоруського та російського офіційних дискурсів притаманна імітація політичної активності на рівні комунікації, а для казахстанського — ні. Хоча для всіх трьох типів характерний штучний характер політичної взаємодії на рівні офіційних дискурсів, що може бути визначений через використання шаблонного підходу для створення текстів.

Шифр НБУВ: Ж101312

4.X.964. Угоди Світової організації торгівлі: способи тлумачення / Ю. Тищенко // Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право. — 2021. — № 4. — С. 17-25. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Розглянуто особливості міжнародно-правового регулювання тлумачення норм міжнародного права. Проаналізовано правові документи міжнародних організацій щодо тлумачення норм міжнародних договорів, зокрема й угод СОТ. Установлено перелік способів тлумачення угод СОТ.

Шифр НБУВ: Ж69762

Див. також: 4.Ч.1171

Галузі права (порівняльне вивчення правових інститутів)

4.X.965. Кризові процеси у розвитку європейських країн на сучасному етапі ЄС / Т. І. Гуменюк // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 11. — С. 113-124. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета роботи — розглянути проблемні питання співвідношення явищ конвергенції та дивергенції та підґрунті практики функціонування Європейського Союзу. Методика передбачає комплексне дослідження теоретичного та практичного матеріалу з даного питання, а також формулювання відповідних висновків та рекомендацій. Під час дослідження використовувались наступні методи наукового пізнання: діалектичний, термінологічний, формально-логічний, порівняльно-правовий, системно-функціональний. У процесі дослідження встановлено, що кризові процеси, які спостерігаються в розвитку ЄС, надали поштовх не лише євроскептицизму, але й інтенсивним пошукам нових підходів до розвитку європейської інтеграції. Криза в ЄС стимулює спроби реалізації курсу на завершення формування ЄВС. Глобальні фінансово-економічні кризи справляють більш значний, порівняно з «країнами-лідерами», негативний вплив на динаміку ВВП «країн-аутсайдерів», внаслідок чого розходження між ними збільшуються. Політизація міжнародних економічних відносин зазвичай посилює позиції розвинених держав і ослаблює усіх інших, що спричиняє аналогічний результат. Недосконала політика інтеграції емігрантського населення у європейське суспільство призводить до загострення взаємин між корінним населенням європейських держав та іммігрантами, зростання антиіммігрантських настроїв та масових протестів європейців проти міграційної політики національних урядів. За результатами дослідження встановлено, що здебільшого керівні органи Євросоюзу повністю усвідомлюють необхідність структурної конвергенції — подолання структурних і циклічних розбіжностей серед економік країн — членів еврозони, а також основні та другорядні ризики дивергенції як деструктивного явища, здатного порушити усталений суспільний, політичний, правовий та економічний порядок у межах ЄС. Матеріали дослідження можуть бути використані для порівняльного правознавства.

Шифр НБУВ: Ж73788

4.Ц.966. Актуальні аспекти підготовки військових фахівців в умовах гібридного збройного конфлікту / О. В. Струцінський // Наука і техніка Повітр. сил Збройн. сил України. — 2021. — № 2. — С. 38-43. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Представлено результати аналізу сучасних гібридних збройних конфліктів, визначені їх характерні особливості, розглянуто низку тактик, що застосовуються в ході таких конфліктів. Представлено висновки з гібридного збройного конфлікту РФ проти України та визначено актуальні гібридні загрози для України. Наведено основні завдання для досягнення цілей державної політики у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва в галузі військової освіти та на їх основі визначено загальні напрями вдосконалення освітнього процесу. Разом зі змінами у змісті підготовки запропоновано оновлену методику проведення занять, в основу якої покладено індивідуальний підхід до кожного курсанта, розвиток його спроможностей творчо мислити і працювати самостійно. Визначено основні заходи щодо удосконалення системи підготовки офіцерського та сержантського складу, які забезпечать набуття здобувачами нових освітніх та професійних компетентностей і операційної сумісності із збройними силами країн-членів НАТО.

Шифр НБУВ: Ж100320

4.Ц.967. Військова операція Азербайджану в Нагірному Карабасі в контексті розвитку Повітряних сил Збройних сил України / О. М. Жарик, А. В. Тристан // Наука і техніка Повітр. сил Збройн. сил України. — 2021. — № 2. — С. 19-24. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Воєнні конфлікти XXI ст., в тому числі в Нагірному Карабасі, є свідченням, яке вкотре доводить: країни, які мають «нестабільні», спірні території зобов'язані готуватися до війни, а ретельна підготовка до проведення повітряної наступальної операції — необхідність, якою не можна нехтувати. Авіація була та залишається стримуючим фактором для країн агресорів, так більшість бойових втрат Вірменії завдані саме авіацією Збройних сил Азербайджану. Особливістю подібних конфліктів є збільшення частки у проведенні повітряних операцій безпілотної авіації — ударних безпілотної авіаційних комплексів з ракетно-бомбовим озброєнням, що зумовлює високою втрат пілотованої авіації. Узагальнено висновки війни у Нагірному Карабасі для Повітряних сил Збройних сил України та розроблено рекомендації щодо їх підготовки до збройних конфліктів сучасності та майбутнього.

Шифр НБУВ: Ж100320

4.Ц.968. Метод прихованої передачі інформації в системах з Orthogonal frequency division multiplexing (OFDM) модуляцією / К. С. Васюта, У. Р. Збехховська, В. В. Слободянюк, В. С. Загривий, В. І. Чистов // Наука і техніка Повітр. сил Збройн. сил України. — 2021. — № 2. — С. 132-139. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Проаналізовано можливість використання сигналів з Orthogonal frequency division multiplexing (OFDM) модуляцією для організації скритного радіозв'язку в системах спеціального призначення. Побудовано та проаналізовано «образ» сигналу з OFDM модуляцією у псевдофазовому просторі. Візуальний аналіз «образу» показав, що його структура є близькою до структури регулярних процесів. Надано оцінку скритності функціонування систем з OFDM модуляцією за допомогою непараметричної Brock Dechert Scheinkman (BDS) статистики. Запропоновано метод підвищення скритності сигналів з OFDM модуляцією за допомогою використання поліномів Чебишева. Проведено порівняльний аналіз Independent and Identically Distributed (IID) скритності хаотичних та гармонічних OFDM сигналів. Одержані результати показують, що запропонований метод формування OFDM сигналів надає змогу забезпечити вищий рівень IID скритності.

Шифр НБУВ: Ж100320

4.Ц.969. Методологічні аспекти щодо вибору методу оцінки ефективності автоматизованих систем військового призначення при їх знаходженні на відповідних стадіях життєвого циклу / Ю. Ф. Кучеренко, О. В. Александров, А. М. Носик, Є. В. Шубін // 36. наук. пр. Харків. ун-ту Повітр. сил. — 2021. — Вип. 2. — С. 55-62. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Показано зростання ваги застосування автоматизованих систем військового призначення при веденні сучасних воєнних конфліктів збройними силами, що спрямовано на одержання інформаційної переваги над противником за рахунок використання можливостей єдиного командно-інформаційного простору всіма його користувачами, починаючи від командування і органів управління усіх рівнів та закінчуючи окремими екіпажами (во-

невими і інформаційними засобами) й бійцями на полі бою. За таких умов, зараз в країні здійснюється розробка і впровадження різних автоматизованих систем військового призначення у Збройних силах України, які за своїми ознаками відносяться до складних організаційно-технічних та розподілених систем. Висвітлено методологічні питання щодо застосування того чи іншого варіанта здійснення оцінки їх ефективності за рахунок вибору певних шляхів оцінки з урахуванням знаходження даних систем на відповідних стадіях їх життєвого циклу. Показано необхідність здійснення оцінки ефективності систем за основними властивостями з метою здійснення порівняння можливостей між собою для визначення необхідних заходів, які спрямовані на підвищення науково-технічного рівня при розробці або здійсненні органами управління поточної оцінки ефективності функціонування у стислі терміни з метою прийняття рішення посадовими особами щодо визначення напрямів покращання функціонування та визначення якості процесу управління силами та засобами в операціях. Даний матеріал доцільно використовувати органам управління при здійсненні поточної оцінки ефективності функціонування автоматизованих систем військового призначення, для виконання необхідних заходів щодо покращання їх надійності функціонування та при плануванні застосування відповідних сил та засобів в операціях або науковцям для здійснення порівняння різних систем між собою за основними властивостями при розробці, впровадженні та під час здійснення експлуатації з метою встановлення відповідного науково-технічного рівня.

Шифр НБУВ: Ж70455

4.Ц.970. Роль освіти у подоланні негативних інформаційних впливів за доби постправди: (огляд) / Л. Дорош // Humanitarian Vision. — 2021. — 7, № 1. — С. 33-38. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Проаналізовано особливості трактування постправди, ключові її інформаційні прояви та вплив на сучасне глобальне суспільство. Стверджується про важливу роль освіти у подоланні негативних проявів політичної практики постправди. Наголошено, що ключовим механізмом протидії поширенню практик постправди в інформаційній сфері, зменшенню її деструктивного впливу є формування у пересічних громадян потреби боротьби з дезінформацією та посилення їх уміння обробляти, зокрема декодувати, інформацію, відділяти корисні її компоненти від шкідливих. З'ясовано, що дослідники проблем, зумовлених появою феномену постправди, пропонують їх розглядати у межах чотирьох підходів, прихильники кожного з яких застосовують різні варіанти для аналізу викликів, які породжує мислення в межах парадигми постправди. Йдеться про такі підходи, пов'язані з аналізом способів пізнання людей: нерозуміння пізнання; помилкові способи пізнання; нехтування правдою (у достатній для певного індивіда мірі) та розбіжності у пізнанні. У межах кожного підходу дослідники пропонують: пояснення того, як способи пізнання людей можуть впливати на тенденції розвитку феномену постправди загалом; аналіз того, як освіта може посилити ці проблеми та пропозиції щодо того, як освіта може пом'якшити згадані проблеми. Наголошено, що явище постправди виникає на перетині різних контекстів, саме тому необхідно шукати шляхи та розробляти освітні інструкції так, щоб вирішувати соціальні та політичні проблеми, а також заохочувати громадську участь, яка надасть індивідам політичні практики, що емпірично заперечать тези постправди. Визначено необхідність тіснішої співпраці між політиками, представниками соціальної сфери, науковцями та викладачами для розробки міждисциплінарних вказівок, які можуть надати відповіді на виклики епохи постправди, сприятимуть покращанню мислення про проблеми, які існують у світі постправди.

Шифр НБУВ: Ж101312

4.Ц.971. Удосконалення підготовки та здійснення передислокації окремого радіолокаційного взводу за досвідом операції Об'єднаних сил / Б. В. Бакуменко, О. В. Мак, Р. В. Хвіст, Т. В. Шевченко // 36. наук. пр. Харків. ун-ту Повітр. сил. — 2021. — Вип. 2. — С. 32-37. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Удосконалено порядок підготовки та здійснення передислокації окремого радіолокаційного взводу (ОРЛВ) на призначену позицію. Існуючі Методичні рекомендації щодо підготовки та застосування ОРЛВ до виконання завдань по прикриттю важливих державних об'єктів (Методичні рекомендації), які видано у 2006 р., не враховують ні зміни, які відбулися в організаційно-штатній структурі, ні особливості бойового застосування ОРЛВ в зоні антитерористичної операції та операції Об'єднаних сил. Методика тактичних розрахунків, як етапу підготовки до бойового застосування ОРЛВ, Головного оперативного управління

Генерального штабу Збройних сил України визначає лише порядок розрахунку передислокації підрозділів і частин Сухопутних військ Збройних сил України, тим більше не може враховувати всі особливості підготовки та передислокації підрозділів РТВ. Проведений аналіз етапів бойового злагодження ОРЛВ показав, що не увесь перелік заходів, що виконуються, врахований при підготовці до передислокації та безпосередньо здійснення передислокації взводу. Розглянуті зміни в організаційно-штатній структурі ОРЛВ надають можливість зробити висновок, що визначена штатна чисельність особового складу ОРЛВ та штатна чисельність озброєння і військової техніки, враховуючи її можливості щодо перевезення особового складу, стверджують про те, що виконати завдання даним складом практично неможливо, а тому потребують удосконалення та змін. При цьому особливе значення має послідовність проведення операцій як на етапі переведення в похідне положення, так і на етапі розгортання в бойовий порядок. Зміни організаційно-штатної структури надають можливість окремі заходи виконувати одночасно. Визначені пропозиції удосконалення підготовки та здійснення передислокації ОРЛВ нададуть можливість командирам радіотехнічних частин та підрозділів врахувати досвід ведення антитерористичної операції та операції Об'єднаних сил і, в цілому, покращити ефективність бойового застосування окремих радіолокаційних взводів.

Шифр НБУВ: Ж70455

4.Ц.972. PESCO, CARD, EDF: стратегія, аналіз та фінансування у сфері гарантування безпеки Європейського Союзу / Л. Дорош, В. Романик // Humanitarian Vision. — 2020. — № 2. — С. 1-7. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Зроблено огляд безпекових програм ЄС, проаналізовано їх інституційну основу та реалізацію конкретних проєктів, покликаних розширити співпрацю держав-членів в оборонному та безпековому секторах. Йдеться про Постійну структуровану співпрацю з питань безпеки й оборони (Permanent Structured Cooperation, PESCO); Координований щорічний огляд оборони (the Coordinated Annual Review on Defence, CARD) та Європейський оборонний фонд (European Defence Fund, EDF). Доведено актуальність комплексного дослідження PESCO, CARD, EDF, діяльність яких спрямовано забезпечити стратегічну компоненту співпраці, аналіз сектора оборони та фінансування пріоритетів у сфері гарантування безпеки Об'єднання. Стверджено, що PESCO стало ключовою стратегічною ініціативою ЄС, CARD надає можливість координувати розвиток військових можливостей у державах-членах; EDF створений для координації, збільшення інвестицій і покращання взаємодії у сфері оборони між країнами членами ЄС. Проаналізовано виклики, які постають у межах функціонування цих ініціатив. Стверджено, що ключовим викликом для CARD є те, що країни-члени не готові ділитися національними планами оборони одна з одною, а також вже наявна та потенційна координація та гармонізація оборонних планів у межах Оборонного планування НАТО. Простежено особливості конкретних проєктів, що фінансуються у межах Європейського оборонного Фонду: «Океан 2020», «Eurodrone», «SPI-DER», «EuroSWARM», «TRAWA», «ACAMSH», «Gosgra», «Vestlife». Спостерігається постійний прогрес у галузі безпеки та оборони ЄС: ініційовано численні оборонні проєкти у межах PESCO; відбувається синхронізація оборонного планування через CARD; стимулюються інвестиції в оборону за рахунок фінансування оборонних дослідницьких проєктів через EDF, продовжується робота над покращанням військової мобільності; покращується координація співпраці між ЄС і НАТО тощо.

Шифр НБУВ: Ж10312

Див. також: 4.С.43, 4.Ч.1039

Збройні сили

4.Ц.973. Адміністративно-правовий статус Збройних Сил України як суб'єкта інформаційної діяльності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Б. М. Тична; Західноукраїнський національний університет. — Тернопіль, 2021. — 20 с. — укр.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню теоретичних і нормативно-правових засад, історичного досвіду, сучасного стану та закордонного досвіду регулювання інформаційної діяльності з урахуванням адміністративно-правового статусу Збройних сил (ЗС) України. Розкрито особливості інформаційної діяльності у межах адміністративно-правового статусу ЗС України, визначено та проаналізовано його структурні елементи. Розглянуто періоди розвитку інформаційної діяльності ЗС України та сучасний стан її нормативно-правового забезпечення. Визначено поняття, суті і особливості адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності. Встановлено суб'єкти та деталізовано об'єкти інформаційної діяльності ЗС України. Зроблено узагальнення, що об'єктом інформаційної діяльності ЗС України є інформація у сфері функціонування ЗС України, а також матеріальний чи електронний носій, на якому

ця інформація обробляється, зберігається. Інформація як об'єкт інформаційної діяльності у внутрішньому обігу забезпечує єдність і злагодженість системи взаємопов'язаних структурних підрозділів ЗС України, а у спілкуванні з громадянським суспільством, — забезпечує комунікаційні зв'язки. Сформульовано функції ЗС України щодо здійснення інформаційної діяльності, а також узагальнено, що повноваження потребують чіткого визначення та закріплення. Досліджено досвід регулювання інформаційної діяльності у збройних силах США та НАТО. Сформульовано конкретні пропозиції щодо вдосконалення норм законодавства, які врегульовують адміністративно-правовий статус ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності.

Шифр НБУВ: РА449154

4.Ц.974. Когнітивна інформаційна технологія підтримання процесів упровадження стандартів НАТО / Г. М. Потапов, М. В. Надутенко, В. В. Приходнюк // Зв'язок. — 2021. — № 1. — С. 11-21. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Розглянуто питання створення когнітивної інформаційної технології підтримання процесів упровадження стандартів НАТО, що також притаманне засобам зв'язку сучасних систем телекомунікацій у Збройних силах України та інших складових сектора безпеки і оборони України. Зазначено, що оцінювання стану впровадження стандартів НАТО є досить складним і важливим процесом, який потребує аналізу великого обсягу слабкоструктурованої та неструктурованої інформації з різним ступенем обмеження доступу, що значно ускладнює її аналіз та оброблення. При цьому ефективно використання інформаційних технологій для вирішення зазначених завдань безпосередньо залежить від рівня взаємодії між інформаційними процесами. Характер взаємодії між ними визначає їх мережну орієнтацію, при чому в середовищі системи мають використовуватися засоби, які застосовують для цього інформаційні ресурси з різних галузей знань. Визначено низку проблем, що полягають у надмірності обсягів, складності та неактуальності нормативно-правової бази у сфері оборони; застарілості стандартів та їх несумісності із сучасними системами тощо. Для їх усунення запропоновано використовувати когнітивну інформаційну технологію з елементами штучного інтелекту, а для оцінювання стану впровадження стандартів запропоновано застосовувати метод рекурсивної редукції. Цей метод використовуватиметься як для структурізації, так і для формування на їх основі онтології. Подальшим напрямком досліджень, розпочатих в даній роботі, є впровадження запропонованої когнітивної інформаційної технології в діяльність органів управління Збройних сил України й інших складових сектора безпеки і оборони.

Шифр НБУВ: Ж14808

4.Ц.975. Показники фізичної та військово-професійної підготовленості курсантів факультету протиповітряної оборони Сухопутних військ ХНУПС ім. І. Кожедуба / В. Перевозник, В. Паєвський, К. Максимова // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2020. — № 6. — С. 52-57. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — визначити динаміку показників фізичної та військово-професійної (ППО СВ) ХНУПС ім. І. Кожедуба. Визначено динаміку показників фізичної та військово-професійної підготовленості (ВПП) курсантів факультету ППО СВ ХНУПС ім. І. Кожедуба. За час експериментального періоду, який тривав один (2019 — 2020) навчальний рік, у якому брали участь курсанти третього курсу факультету ППО СВ відбулося поліпшення середніх результатів за тестами, що характеризує швидкість рухів, витривалість, швидко-силові здібності та власне силові здібності. Підвищення рівня фізичної підготовленості сприяло підвищенню рівня ВПП курсантів. У результаті кореляційного аналізу виявлено взаємозв'язок надійності у діях курсантів в умовах навчань із рівнем розвитку різних сторін фізичної підготовленості. Одержано динаміку кількісних показників фізичної та ВПП курсантів і здійснено кореляційний аналіз даних, що надає підставу для корегування навчального процесу курсантів факультету ППО СВ у напрямку вдосконалення фізичної підготовки з урахуванням військово-професійної діяльності.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ц.976. Удосконалення методики фізичної підготовки курсантів ЗВО МВС України зі специфічними умовами навчання / А. Забора, О. Камаєв // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2021. — № 3. — С. 83-87. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — розробити та експериментально обґрунтувати вдосконалену методику фізичної підготовки курсантів. Дослідження виконано на навчально-спортивній базі Харківського національного університету внутрішніх справ (ХНУВС). У дослідженні брали участь 46 курсантів двох академічних груп другого року навчання. Було створено експериментальну (n = 24) і контрольну (n = 22) групи. Експеримент тривав протягом четвертого семестру. Використано наступні методи дослідження: аналіз та узагальнення науково-методичної інформації, педагогічне спостереження, тестування, педагогічний експеримент, методи математичної статистики. За рахунок використання експериментальної методики, підбору засобів і методики виконання комплексних вправ одержано приріст показників фізичної та спеціальної підготовленості курсантів. Встановлено, що розроблена методика вдосконалення фізичної підготовки забезпечила

достовірне покращання показників фізичної підготовленості курсантів і сприяє успішному оволодінню вправами тактики самозахисту.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ц.977. Organization of procurement of goods, works and services for units of the National Guard of Ukraine / М. Наumenko // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємство. — 2021. — № 1. — С. 74-78. — Бібліогр.: 9 назв. — англ.

Подано методику прийняття управлінських рішень щодо організації закупівель товарів, робіт і послуг для підрозділів Національної гвардії України. Проведено аналіз характерних особливостей сучасного ринкового середовища здійснення тендерних закупівель. Розглянуто специфіку клієнтоорієнтованого підходу стосовно організації системи тендерних закупівель. Обґрунтовано необхідність використання клієнтоорієнтованого підходу для створення методики прийняття управлінських рішень щодо організації закупівель, яка зумовлюється високим рівнем конкуренції між різними організаціями, внаслідок чого важко виділитися за рахунок підвищення якості товарів і послуг. Проаналізовано процес еволюції економічних парадигм, внаслідок якої виникає нагальна потреба організації ефективного управління взаємовідносинами з клієнтами. Запропоновано економіко-математичну модель підтримки прийняття рішень щодо позиціонування організації на ринку тендерних закупівель. Запропоновано формули розрахунку ключових показників, які нададуть змогу здійснювати позиціонування організації на ринку тендерних закупівель. Як такі показники є інтенсивність взаємодії з замовниками продукції та рівень технологічної оснащеності організації. Інтенсивність взаємодії зі споживачами в роботі запропоновано виражати в одиницях частоти і сумах замовлень товарів і послуг. Показник рівня технологічної оснащеності організації розраховується з урахуванням кількості технологічних новачків організації за певний проміжок часу. Гіпотезою проведеного наукового дослідження стало припущення, що позитивна зміна одного з запропонованих показників має наслідком відповідне позитивне зрушення другого показника. Схемою позиціонування організації на ринку тендерних закупівель запропоновано вважати матрицю попередньої оцінки можливостей організації на ринку тендерних закупівель. В результаті аналізу квадрантів матриці сформовано комплекс рекомендацій системі менеджменту підприємства стосовно організації закупівель товарів, робіт та послуг для підрозділів Національної гвардії України.

Шифр НБУВ: Ж23244/екоп. та підпр.

Див. також: 4.Ц.966

Окремі види збройних сил, роди військ і служби

4.Ц.978. Аналіз функціонування Державної прикордонної служби України / А. В. Братко // Зб. наук. пр. Харків. ун-ту Повітр. сил. — 2021. — Вип. 2. — С. 147-152. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Проведено аналіз основних нормативно-правових документів, які визначають загрози національній безпеці, загрози у сфері прикордонної безпеки, функції та завдання для Збройних сил України та інших складових сектора безпеки і оборони, зокрема Державній прикордонній службі України. Необхідність зміни до оборонного планування відповідно до процедур та стандартів НАТО. У зв'язку із фундаментальними національними інтересами визначено повний спектр загроз у сфері безпеки державного кордону. Зі зміною загроз концептуально змінюються функції та завдання Державної прикордонної служби України, а також механізм участі суб'єктів в реагуванні на загрози та кризові ситуації в системі інтегрованого управління кордонами під час виконання завдань за призначенням, що вимагає розробки нового методологічного забезпечення.

Шифр НБУВ: Ж70455

4.Ц.979. Кластерний аналіз у розробленні пріоритетних напрямів інформатизації логістичних процесів у системі медичного постачання Збройних сил України / М. В. Білоус // Вісн. фармації. — 2021. — № 2. — С. 85-90. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Мета роботи — кластерний аналіз результатів експертного опитування для опрацювання пріоритетних напрямів інформатизації логістичних процесів у системі медичного постачання Збройних сил (ЗС) України. Для досягнення мети дослідження проведено аналіз вітчизняної та зарубіжної наукової літератури, чинної нормативно-правової бази України, результатів експертного опитування. Під час виконання дослідження використано методи інформаційного пошуку, систематизації, контент-аналізу та метод ієрархічного агломеративного кластерного аналізу. Кластеризацією результатів експертного опитування щодо інформатизації системи медичного постачання ЗС України одержано розподіл на 7 кластерів, утворених завдяки подібним відповідям на питання анкети. Кількість кластерів визначено програмою побудови дендрограми без будь-яких припущень дослід-

ника. Кластерний аналіз засвідчив наявність стійких кластерних угруповань із певним рівнем зв'язку між ознаками як усередині кластера, так і між декількома кластерами, що відповідає баченню експертів, які окреслили проблему з теми дослідження та визначають шляхи її розв'язання. На основі одержаних результатів аналізу персонального складу кожного кластера визначено високий рівень узгодженості відповідей експертів щодо необхідності впровадження інформатизації логістичних процесів у систему медичного постачання ЗС України. Розроблено пріоритетні напрями інформатизації логістичних процесів у системі медичного постачання ЗС України, визначальне місце з-поміж яких належить впровадженню програми для автоматичного обліку медичного майна в ЗС України. Обґрунтовано необхідність впровадження сучасного програмного забезпечення підтримки прийняття рішень в управлінні потоковими процесами постачання медичної техніки та майна ЗС України та інформаційних аналітичних інструментів для потреб Управління медичного постачання Командування Медичних сил ЗС України.

Шифр НБУВ: Ж14678

4.Ц.980. Наукове обґрунтування обсягу та характеру хірургічної допомоги військовослужбовцям внаслідок сучасних бойових дій на етапах медичної допомоги: автореф. дис. ... канд. мед. наук: 14.01.03 / І. П. Марцинковський; Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова. — Вінниця, 2020. — 24 с.: рис. — укр.

Комплексно досліджено клініко-епідеміологічні характеристики, які включали в себе вік, відношення до військової служби, вид поранення у постраждалих від сучасних бойових дій на етапах медичної евакуації. Вперше вивчено клініко-нозологічну характеристику поранень у постраждалих від сучасних бойових дій, що опиралась на клініко-анатомічну посегментну характеристику пошкоджень на етапах медичної евакуації. Розроблено, сформовано та впроваджено нові сучасні стандартизовані системи медичної допомоги поранених унаслідок сучасних бойових дій на базовому, першому, другому, третьому та четвертому рівнях медичної допомоги, що надало змогу знизити летальність і підвищити виживаемість постраждалих на етапах медичної евакуації.

Шифр НБУВ: РА446066

4.Ц.981. Рекомендації щодо застосування радарної системи MFTR-2100/40 на основі проведеного аналізу випробувань зразків озброєння та військової техніки / В. А. Ляшенко, В. М. Зозуля, О. В. Рижков, О. В. Юла, В. В. Стригун, Р. Д. Барвінок // Зб. наук. пр. Харків. ун-ту Повітр. сил. — 2021. — Вип. 2. — С. 137-146. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Досліджено процес застосування доплерівської радарної системи зовнішньотраєкторних вимірювань типу MFTR-2100/40, в якій технічно реалізовано одночасну сумісну роботу радіолокаційного та оптико-електронних каналів, які окрім траєкторних параметрів надають змогу одержати відеозапис (кінограма, фотографічний портрет) об'єкту супроводження, що надає можливість проведення аналізу його просторової орієнтації у русі, траєкторії, динаміки руху, розділення, підриву, руйнування, пуску, та запропоновано рекомендації щодо її застосування на основі проведеного аналізу випробувань зразків озброєння та військової техніки на полігонах Збройних сил України.

Шифр НБУВ: Ж70455

4.Ц.982. Розробка аналітичного методу аналізу ефективності охорони Державного кордону із застосуванням ймовірнісно-статистичного підходу / О. С. Андрощук, В. В. Грінченко // Системи оброб. інформації. — 2021. — № 1. — С. 6-11. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

На сучасному етапі розвитку Державної прикордонної служби України як правоохоронного органу спеціального призначення досліджуються питання, які пов'язані з розробкою стандартів побудови охорони державного кордону. Це стосується підходів щодо обробки інформації стосовно спроможності підрозділів Державної прикордонної служби України наявними силами та засобами ефективно охороняти державний кордон. Найбільш проблематичним питанням залишається розробка аналітичних методів аналізу оперативно-службової діяльності. Обґрунтовано аналітичний метод аналізу ефективності різних варіантів побудови охорони державного кордону із застосуванням ймовірнісно-статистичного підходу. Запропоновано систему показників оцінки ефективності охорони кордону відділом прикордонної служби, які описують варіанти побудови охорони державного кордону. На практичному прикладі продемонстровано, що навіть при значних обмеженнях метод надає можливість аналізувати спроможність відділу прикордонної служби охороняти державний кордон на ділянці відповідальності. На підставі цього аналізу можна вдосконалювати організаційно-штатну структуру підрозділів, забезпечення їх додатковими силами та засобами тощо та досліджувати інші підходи щодо інформаційно-аналітичної діяльності. Метод буде корисним для персоналу інформаційно-аналітичних, науково-дослідних та навчальних підрозділів.

Шифр НБУВ: Ж70474

Див. також: 4.Ц.977

Ракетні війська. Військова ракетна техніка (зброя)

4.Ц.983. Метод формування концептуальної моделі архітектури дата-центричної зенітної ракетної системи / А. Б. Скорик, С. П. Ярош, М. А. Павленко, О. Ф. Галицький, Д. О. Меленті, С. В. Осієвський // Системи оброб. інформації. — 2021. — № 1. — С. 89-103. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Розглянуто метод формування концептуальної моделі архітектури перспективної зенітної ракетної системи (ЗРС). Розгляд концептуальної моделі архітектури здійснюється на базі формування оперативно-тактичних вимог до ЗРС, що розглядається як опис ЗРС у вигляді «чорного ящика» з подальшою конкретизацією архітектури шляхом формування загальної концепції побудови архітектури ЗРС, визначення моделі операцій по створенню ЗРС, методу опису «потреби, вимоги і можливості» і проектної точки зору на архітектуру ЗРС, побудованої як дата-центрична система-систем.

Шифр НБУВ: Ж70474

4.Ц.984. Пріоритетний розвиток технологічного базису — основа розвитку зенітного ракетного озброєння в Україні / Б. А. Генів, В. В. Лук'ячук, І. М. Ніколаєв // Наука і техніка Повітр. сил Збройн. сил України. — 2021. — № 2. — С. 80-86. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

На основі аналізу світових тенденцій розвитку технологій обґрунтовано структуру технологічного базису, необхідного для створення і виробництва в Україні сучасних систем (комплексів) зенітного ракетного озброєння. Показано, що основу цього технологічного базису складають сукупності продуктивних і виробничих технологій, які визначають обрис складових частин (бойових і технічних засобів) зенітного ракетного озброєння, мають складну структуру і базуються на досягненнях науково-технічного прогресу у різних галузях знань. На прикладі зенітної ракетної системи середньої дальності показано, що до складу технологічного базису мають входити технології створення радіолокаційних і командно-управляючих засобів, пускових установок, базових шасі, зенітних керованих ракет. Наведено основні напрями розвитку технологічного базису і визначено критичні технології, розвиток яких надасть змогу створити науково-технологічні заділи, які можуть бути покладені в основу розробки і виробництва в Україні перспективних систем (комплексів) зенітного ракетного озброєння наступного покоління.

Шифр НБУВ: Ж100320

Сухопутні війська

4.Ц.985. Підвищення живучості прицільно-пошукової системи наземного роботизованого комплексу / В. І. Микитенко, О. Д. Мельник, В. М. Сенаторов // Вісн. КПІ. Сер. Приладобудування. — 2021. — Вип. 61. — С. 26-31. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Покращено одну з найважливіших технічних характеристик наземних роботизованих комплексів — живучість. Надано пропозиції щодо удосконалення компоновки прицільно-пошукової системи наземного роботизованого комплексу. Схеми компоновки, що застосовуються на сьогодні, мають низьку живучість, оскільки прилади, що входять до її складу, розміщуються в загальному корпусі. Влучання кулі снайпера в корпус виводить з ладу усю прицільно-пошукову систему. Запропоновано розміщувати прилади в двох корпусах збоку зброї таким чином, щоб в кожному корпусі був приціл: в одному — телевізійний, в другому — тепловізійний. Тоді, при влучанні кулі в один з корпусів, прилади іншого будуть здатні виконати бойову задачу з деякими обмеженнями завдяки дієздатному прицілу. Докладно розглянуто питання контролю стабільності лінії прицілювання прицільно-пошукової системи на етапі стендових випробувань з використанням колімаційно-вимірювального блоку. Запропоновано методику юстування як телевізійного, так і тепловізійного прицілів. Крім підвищення живучості всього роботизованого комплексу запропоноване технічне рішення має ще низку переваг, а саме, суттєво спрощується «холодна» пристрійка бойового модуля. Замість системи двох пента-дзеркал для цього може бути використана ромб-призма БС-0°, запропонована компоновка потенційно спрощує подальшу модернізацію прицільно-пошукової системи, яка б потребувала включення додаткових блоків. Наприклад, для розширення функціональних можливостей комплексу за рахунок аналізу поляризації випромінювання об'єктів і фонові забезпечується додатковий об'єм для розміщення поляриметричних насадок, ще більшого підвищення живучості роботизованого комплексу можна досягти збільшенням прихованості виконання бойової задачі. Використання базової відстані між вхідними зніцями прицілів надає можливість пасивного вимірювання дальності до цілі за методом внутрішньобазового далекоміру замість лазерного далекоміру.

Шифр НБУВ: Ж29126:Прилад.

4.Ц.986. Пропозиції щодо модернізації пристрою захисту від активних шумових перешкод РЛС П-18 Малахит

/ А. А. Гризо, І. М. Невмержицький, О. М. Додух, Є. В. Сапегін // Наука і техніка Повітр. сил Збройн. сил України. — 2021. — № 2. — С. 104-110. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розглянуто проблему захисту модернізованої РЛС П-18 Малахит від активних шумових перешкод. Актуальність дослідження зумовлена тим, що в цілях ефективного подолання системи ППО і подальшого нанесення ударів по важливим об'єктам противник буде вести радіоелектронну боротьбу, невід'ємною частиною якої є радіоелектронне придушення радіоелектронних засобів системи протиповітряної оборони. В даний час на озброєнні радіотехнічних військ знаходиться сучасна РЛС П-18 Малахит, метрового діапазону хвиль, що відноситься до станції чергового режиму, але за своїми точнісними характеристиками (за площинними координатами) наближається до РЛС бойового режиму. Фактично, за умови відсутності прийнятої на озброєння сучасної трикоординатної РЛС метрового (дециметрового) діапазону хвиль, зараз до РЛС П-18 Малахит висувається вимога забезпечити видачу інформації з якістю, наближеною до бойової (за площинними координатами) в умовах дій активних шумових перешкод. Надано пропозиції щодо варіанта модернізації комплексу автокомпенсатора перешкод АКАП4-02. Запропоновано, за умови включення пристрою до складу РЛС як її систему виконувати операції придушення активних шумових перешкод у цифровій формі, як автокомпенсатор перешкод доцільно використати автокомпенсатор з прямим обчисленням керуючого коефіцієнта. Ефективність запропонованих рішень підтверджено шляхом імітаційного моделювання.

Шифр НБУВ: Ж100320

4.Ц.987. Сукупність показників для оцінювання прогнозованої ефективності застосування сил і засобів маскування для захисту військових об'єктів від технічних засобів повітряної розвідки та наведення зброї противника / В. В. Коваль // Наука і техніка Повітр. сил Збройн. сил України. — 2021. — № 2. — С. 25-30. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Аналіз локальних війн та збройних конфліктів сучасності переконливо свідчить про зростання ролі заходів маскування для захисту військових об'єктів від технічних засобів повітряної розвідки та наведення зброї противника. Запропоновано сукупність показників для оцінювання прогнозованої ефективності застосування сил і засобів маскування, застосування яких надає змогу здійснити порівняльне оцінювання можливих варіантів формування їх складу та визначити ступінь досягнення мети проведених заходів маскування в операціях (бойових діях).

Шифр НБУВ: Ж100320

Див. також: 4.Ц.971

Війська зв'язку, радіотехнічні війська. Засоби військового зв'язку

4.Ц.988. Вибір полоси частот зондувального сигналу, відповідної максимальному рівню вторинного випромінювання об'єктів заданих типів / М. В. Сургай, Г. С. Залевський, С. А. Горелишев, О. І. Угринович, В. В. Джус // Зб. наук. пр. Харків. ун-ту Повітр. сил. — 2021. — Вип. 2. — С. 72-79. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Розглянуто питання узгодження полоси частот зондувального сигналу з різними повітряними об'єктами. Запропоновано метод вибору раціональної полоси частот зондувального сигналу для забезпечення максимального рівня вторинного випромінювання повітряних об'єктів заданих типів. Метод засновано на застосуванні електродинамічних математичних моделей вторинного випромінювання радіолокаційних об'єктів та оцінюванні усередненої за можливими ракурсами енергії відбитого сигналу, як функції середньої частоти і ширини спектру зондувального сигналу. Наведено та проаналізовано результати розрахунку енергій відбитих сигналів для трьох різних типів снарядів артилерії у L та S діапазонах частот. Надано пропозиції щодо вибору полоси частот для зондування різних типів снарядів.

Шифр НБУВ: Ж70455

4.Ц.989. Вторинна радіолокація як основа сучасних систем спостереження за повітряною обстановкою / В. І. Василюшин, В. О. Лебедєв, О. В. Висоцький, В. П. Коцюба // Наука і техніка Повітр. сил Збройн. сил України. — 2021. — № 2. — С. 94-103. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Проведено аналіз сучасних систем спостереження за польотами повітряних суден, що використовують відповідачі, які встановлено на літаку. Розглянуто системи залежного і незалежного спостереження, особливості побудови і використання вторинних оглядових радіолокаторів, дискретно-адресних систем вторинної радіолокації режиму S, систем спостереження з використанням більш тривалого самогенеруемого сигналу режиму S, систем автоматичного залежного спостереження, систем гібридного спостереження, мультилатераційних систем і системи посадки TLS. Визначено переваги, недоліки і перспективи використання даних систем спостереження за повітряними суднами в сучасній системі спостереження за повітряною обстановкою.

Шифр НБУВ: Ж100320

4.Ц.990. Обґрунтування показників якості вирішення завдань для порівняльної оцінки ефективності підрозділів радіотехнічних військ / С. П. Лещенко, О. М. Колеснік, С. В. Денісенко, М. В. Пилипенко // Зб. наук. пр. Харків. ун-ту Повітр. сил. — 2021. — Вип. 2. — С. 63-71. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

На основі аналізу наукових праць та досвіду локальних військових конфліктів обрано показники та критерії ефективності вирішення завдань системою розвідки повітряного противника, яку створюють радіотехнічні війська, як функціонал від узагальнених показників якості виконання поставлених завдань. Запропоновано узагальнені показники просторових бойових можливостей угруповання підрозділів радіотехнічних військ, а саме, коефіцієнти реалізації потрібних рубежів видачі бойової інформації підрозділам ЗРВ та винищувальної авіації. Як комплексний показник просторових бойових можливостей угруповання ППО, який забезпечує порівняльну оцінку ефективності варіантів побудови бойового порядку угруповання РТВ, запропоновано використувувати коефіцієнт прикриття об'єкта. Нормоване значення комплексного показника — коефіцієнта прикриття об'єкта залежить від значень узагальнених просторових показників бойових можливостей угруповання підрозділів РТВ та у вигляді логічної суми коефіцієнтів прикриття об'єкта підрозділами ЗРВ та ВА надає змогу оцінити результат взаємодії ЗРВ та ВА, при виконанні загальної задачі з прикриття визначеного важливого об'єкта. Використання наведених узагальнених просторових показників бойових можливостей підрозділів РТВ та комплексного показника ефективності угруповання ППО може надати можливість підвищити об'єктивність і інформативність результату порівняльної оцінки варіантів побудови бойового порядку угруповання РТВ. Використання запропонованих показників для порівняльного оцінювання ефективності не протирічить існуючим науковим підходам і, водночас, надає змогу формалізувати методику вибору позицій для підрозділів угруповання РТВ.

Шифр НБУВ: Ж70455

4.Ц.991. Підхід до оцінювання носіїв спроможностей радіоелектронної боротьби, необхідних для виконання завдань радіоелектронного подавлення / М. Ф. Пичугін, Я. М. Кожушко, Д. А. Іщенко, В. А. Кирилюк, О. О. Клімішен // Наука і техніка Повітр. сил Збройн. сил України. — 2021. — № 2. — С. 31-37. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розглянуто питання, пов'язані з розробленням елементів науково-методичного апарату оцінювання військ (сил) щодо інтегрованої категорії спроможностей захист та живучість за складовою радіоелектронної боротьби. З врахуванням особливостей основних (додаткових) вимог спроможностей, зумовлених певною відмінністю завдань військових частин (підрозділів) кожного виду Збройних сил, запропоновано узагальнений методичний підхід до оцінювання спроможностей сил та засобів, потрібних для виконання завдань радіоелектронної боротьби.

Шифр НБУВ: Ж100320

4.Ц.992. Удосконалення методики оцінювання ефективності радіоелектронного подавлення ліній радіозв'язку з шумоподібними сигналами / О. М. Кубрак, І. М. Дюков // Системи оброб. інформації. — 2021. — Вип. 2. — С. 34-39. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

В арміях багатьох країн світу інформаційне забезпечення командирів здійснюється з використанням автоматизованих систем управління військами. Ці системи об'єднуються в єдину мережу за допомогою цифрових засобів радіозв'язку, які використовують шумоподібні сигнали. Тому задля досягнення переваги над противником не останню роль відіграє радіоелектронна боротьба, як основна сила, що спрямована на дезорганізацію управління противника. Наведено порядок оцінювання ефективності радіоелектронного подавлення ліній радіозв'язку, що використовують сигнали з прямим розширення спектра.

Шифр НБУВ: Ж70474

4.Ц.993. Шляхи удосконалення засобів визначення технічного стану дизельних двигунів пересувних електростанцій систем електропостачання радіолокаційних станцій / Г. І. Лагутін, Ю. Д. Мусаїрова, Д. С. Грицюк, І. І. Кулинич // Зб. наук. пр. Харків. ун-ту Повітр. сил. — 2021. — Вип. 2. — С. 122-129. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Проведено аналіз особливостей визначення технічного стану дизельних двигунів пересувних електростанцій систем електропостачання радіолокаційних станцій, проаналізовано функціональні зв'язки між елементами дизель-генератора як об'єкта технічної діагностики. На підставі проведеного аналізу розроблено пропозиції щодо визначення фактичного технічного стану електроагрегата з дизельним двигуном внутрішнього згоряння і генератором постійного або змінного струму за паливно-потужнісним методом.

Шифр НБУВ: Ж70455

Війська протиповітряної оборони

4.Ц.994. Аналіз можливості застосування вольтододаєткових трансформаторів як засобів компенсації коливань напруги в

системах електропостачання стаціонарних військових аеродромів / Г. І. Лагутін, О. В. Сальник, С. В. Скіпор, І. І. Кулинич // Зб. наук. пр. Харків. ун-ту Повітр. сил. — 2021. — Вип. 2. — С. 130-136. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Проведено аналіз причин коливань напруги, які виникають в системах електропостачання стаціонарних військових аеродромів, та негативних наслідків для споживачів від ненормативних показників якості електроенергії. На підставі проведеного аналізу розглянуто способи регулювання напруги в системах електропостачання та розроблено пропозиції щодо застосування регульованих вольтододаєткових трансформаторів як засобів компенсації коливань напруги в системах електропостачання стаціонарних аеродромів Повітряних сил.

Шифр НБУВ: Ж70455

Див. також: 4.Ц.975

Військово-повітряні сили

4.Ц.995. Метод адаптивного просторово-часового синтезу структури дата-центричної ЗРС. Модель циклу бойової роботи ЗРС на основі використання модифікованої петлі OODA / А. Б. Скорик // Наука і техніка Повітр. сил Збройн. сил України. — 2021. — № 2. — С. 87-93. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто питання розбудови теорії дата-центричних операцій (DCO) на основі розробки методу адаптивного просторово-часового синтезу структури дата-центричної ЗРС. Даний метод розглядається як форма реалізації головних концептів DCO: метаморфізму і 4D екстенціоналізму дата-центричних систем-систем. Запропоновано при описі бойової роботи ЗРС використовувати модифіковану модель петлі OODA. Модифікація здійснюється шляхом введення фази синтезу і зміни змісту фази «орієнтація». Цикл бойової роботи дата-центричної ЗРС представляється як череда вкладених петель OODSA. Розглянуто методику використання рівнянь Ланчестера для аналітичної оцінки ефективності бойового застосування ЗРС.

Шифр НБУВ: Ж100320

4.Ц.996. Методика кількісного обґрунтування динаміки необхідного рівня бойових спроможностей Повітряних сил на середньостроковій та довгостроковій перспективі / С. С. Дроздов, О. Б. Леонтьєв, М. В. Науменко // Наука і техніка Повітр. сил Збройн. сил України. — 2021. — № 2. — С. 11-18. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Запропоновано удосконалити методику кількісного обґрунтування необхідного рівня бойових спроможностей Повітряних сил Збройних сил України з урахуванням динаміки кількісно-якісного складу повітряного противника на середньостроковій та довгостроковій перспективі розвитку його системи озброєння. Методику призначено для використання в системі довгострокового та середньострокового оборонного планування на основі спроможностей для обґрунтування програм та планів розвитку системи озброєння та військової техніки ракетних військ та тактичної авіації. На відміну від відомих методичних підходів, дана методика враховує вплив на зміну необхідного рівня спроможностей максимально можливих темпів постачання у війська повітряного противника новітнього озброєння та військової техніки, що обмежується не тільки факторами обсягів фінансування ним програм та планів розвитку своїх сил, а й максимальними виробничо-технологічними можливостями промисловості противника щодо темпів серійного виробництва новітніх високотехнологічних зразків. Це надає змогу більш ґрунтовно та адекватно визначити терміни своєчасного реагування державою на зростання воєнної загрози, визначити пріоритети та раціональніше розподіляти видатки за часом на потреби оборони. Методичною основою кількісного оцінювання можливого темпу серійного виробництва новітнього високотехнологічного озброєння та військової техніки повітряного противника є використання сукупності математичних моделей, що побудовано на обробці статистичної науково-технічної інформації світового рівня та являють собою формалізований зв'язок значення максимального можливого темпу серійного виробництва багатоцільових винищувачів від узагальнених показників їх бойових властивостей, а також залежності цих показників від ряду тактико-технічних характеристик, що визначають бойові властивості зразка щодо вирішення бойових завдань за призначенням. Необхідний рівень спроможностей пропонується визначати на основі використання методу бойових потенціалів, шляхом встановлення відповідності частки бойового потенціалу зенітних ракетних військ та тактичної авіації, що може бути реалізованою в кожному визначеному сценарії застосування повітряної компоненти об'єднаних сил по кожному оперативному (бойовому) завданню, потрібному рівню нанесення противнику неприйнятної збитку. Результатом практичного застосування запропонованої методики є залежності кількісних оцінок рівня необхідних спроможностей від часу на всій глибині довгострокового оборонного планування.

Шифр НБУВ: Ж100320

4.Ц.997. Методика прогнозування вартості життєвого циклу парків альтернативних типів нових багатоцільових літаків, як

основних носіїв бойових спроможностей тактичної авіації / О. Б. Леонтєв, М. В. Науменко // Зб. наук. пр. Харків. ун-ту Повітр. сил. — 2021. — Вип. 2. — С. 16-25. — Бібліогр.: 46 назв. — укр.

Під час формування довгострокових програм розвитку системи озброєння та військової техніки тактичної авіації Повітряних сил Збройних сил України, що має здійснюватися на основі формалізованих критеріїв типу «ефективність — вартість — час», однією із важливих складових є прогнозування фінансових витрат на закупівлю та постачання у війська необхідної кількості багатоцільових літаків тактичної авіації, а також витрат на забезпечення відповідним озброєнням, на утримання відповідної інфраструктури на всьому періоді їх експлуатації та на здійснення заходів інженерно-авіаційного забезпечення. Представлена методика прогнозування вартості життєвого циклу парків багатоцільових літаків спрямована на забезпечення коректного формування системи обмежень у математичній задачі оптимізації для синтезу раціональної програми розвитку системи озброєння та військової техніки тактичної авіації Повітряних сил Збройних сил України. Розроблена методика прогнозування вартості життєвого циклу парків багатоцільових літаків, які розглядаються як основні носії бойових спроможностей тактичної авіації Повітряних сил Збройних сил України, ґрунтується на використанні залежності ціни серійних тактичних літаків на світовому ринку озброєнь від значень узагальнених показників їх бойових властивостей. Особливістю методики, що пропонується, є врахування вартості життєвого циклу парків альтернативних типів багатоцільових літаків тактичної авіації залежно від того, чи є літаки, що плануються до постачання у бойові частини розробленими та виробленими всередині країни, або будуть закуплені за імпортом. Це вносить відмінності у типовий розподіл вартості по стадіях та етапах життєвого циклу бойової авіаційної техніки, які мають бути враховані. Представленою методикою передбачено врахування зміни витрат на експлуатацію бойових літаків, термін експлуатації яких перевищуватиме 15 років.

Шифр НБУВ: Ж70455

4.Ц.998. Модель процесу управління повітряним рухом на основі нейронних нечітких мереж / І. П. Мажара, О. І. Тимочко // Наука і техніка Повітр. сил Збройн. сил України. — 2021. — № 2. — С. 61-65. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Нейронні мережі мають ряд переваг, необхідних для вирішення задачі моделювання інформаційної системи управління повітряним рухом. Але процес навчання мережі часто відбувається досить повільно. Для прискорення процесу навчання мережі ввести будь-яку апріорну інформацію (знання експерта) неможливо. До того ж аналіз навченої нейронної мережі досить складний, зазвичай вона являє собою чорний ящик для користувача. Усунути або мінімізувати існуючі недоліки нейронної мережі здатні системи на базі нечіткої логіки, які вирішують погано формалізовані задачі і пояснюють одержувані висновки роботи системи.

Шифр НБУВ: Ж100320

4.Ц.999. Проблемні питання трансформації системи військового управління Повітряних сил Збройних сил України на шляху набуття взаємосумісності з країнами-членами НАТО / В. Є. Шамко, А. В. Антонов // Наука і техніка Повітр. сил Збройн. сил України. — 2021. — № 2. — С. 44-53. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Проведено аналіз основних результатів трансформації системи військового управління Повітряних сил в 2019 — 2020 рр. з позиції набуття взаємосумісності з системою військового управління НАТО. Розкрито суть удосконалення системи військового управління Повітряних сил Збройних сил України, основні завдання, виконані заходи та напрямки подальших дій щодо набуття взаємосумісності.

Шифр НБУВ: Ж100320

Див. також: 4.Ц.967, 4.Ц.987

Військова авіаційна і космічна техніка і зброя

4.Ц.1000. Аналіз розвитку безпілотних літальних апаратів, способів їх бойового застосування та розробка пропозицій щодо організації ефективної боротьби з безпіотною авіацією / С. П. Ярош, Д. О. Гур'єв // Наука і техніка Повітр. сил Збройн. сил України. — 2021. — № 2. — С. 54-60. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Проаналізовано напрямки розвитку безпілотної авіації, особливо такого типу, як безпілотна ударна авіація, а також її застосування у останніх збройних конфліктах та тенденції розвитку її подальшого застосування. Аналіз показав, що боротьба сил та засобів протиповітряної оборони в останніх збройних конфліктах проти безпілотної ударної авіації є недостатньо ефективною внаслідок ряду факторів. Основним з них є випереджальний розвиток даних засобів повітряного нападу по відношенню до існуючих вогневих засобів протиповітряної оборони. З метою підвищення ефективності зенітного ракетно-артилерійського прикриття об'єктів та угруповань військ запропоновано

створення системи боротьби з безпіотною ударною авіацією в частинах, угрупованнях зенітних ракетних військ.

Шифр НБУВ: Ж100320

4.Ц.1001. Методи та інформаційна технологія автоматизованого планування маршрутів польотів безпілотних літальних апаратів для підвищення ефективності пошуку об'єктів: автореф. дис. ... канд. техн. наук: 05.13.06 / А. О. Бережний; Черкаський державний технологічний університет. — Черкаси, 2020. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Удосконалено метод автоматизованого планування маршруту польоту безпілотного літального апарата (БПЛА) для пошуку динамічного об'єкта, який враховує невизначеність у діях протилежної сторони, формує варіанти прогнозу руху, оцінює взаємність динамічного об'єкта на кожному з варіантів можливих маршрутів цього руху, що надає змогу знизити невизначеність інформації про дані маршрути та сформувати раціональний маршрут моніторингу об'єктів спостереження. Покращено метод автоматизованого планування маршруту польоту БПЛА для пошуку стаціонарних об'єктів, що враховує зв'язаність структури стаціонарних об'єктів на різних топологічних рівнях і надає змогу оцінити важливість даного типу об'єктів у загальній структурі. Розвинуто інформаційну технологію автоматизованого планування дій БПЛА, яка враховує результати розпізнавання об'єктів, що надає змогу в реальному часі змінювати маршрут польоту при виконанні місії БПЛА.

Шифр НБУВ: РА446084

4.Ц.1002. Методичний підхід до оцінки бойових потенціалів безпілотних авіаційних комплексів, їх підрозділів і угруповань / А. А. Шалігін, В. О. Нерубацький, С. І. Смик // Наука і техніка Повітр. сил Збройн. сил України. — 2021. — № 2. — С. 73-79. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Запропоновано методичний підхід до оцінки бойових потенціалів безпілотних авіаційних комплексів (БпАК), їх підрозділів і угруповань, який враховує специфічні особливості сучасних БпАК, а саме: наявність у складі БпАК станцій наземного керування, що може бути уражена противником; наявність у складі комплексу декількох літальних апаратів, що можуть застосовуватись послідовно або одночасно; суттєву залежність ефективності бойового застосування від погодних умов. Запропонований підхід більш детально враховує умови бойового застосування, а саме: наявність хибних об'єктів противника і їх маскування; наявність в складі угруповання БпАК різного призначення і особливості їх спільного застосування. Методичний підхід буде корисним при оцінюванні співвідношення сил сторін, та надає змогу визначати чутливість бойових потенціалів підрозділів та угруповань, озброєних безпілотними літальними апаратами, до зміни умов бойових дій та характеристик БпАК, які входять до їх системи озброєння, що підтверджується наведеними результатами розрахунків.

Шифр НБУВ: Ж100320

4.Ц.1003. Ознаки та критерії функціональної стійкості інтегрованого комплексу бортового обладнання сучасного повітряного судна та перспективні напрямки його розвитку / Г. А. Калашник, М. А. Калашник-Рибалко // Зб. наук. пр. Харків. ун-ту Повітр. сил. — 2021. — Вип. 2. — С. 7-15. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Представлено результати аналізу структури та принципів побудови сучасних комплексів бортового обладнання повітряних суден. Обґрунтовано математичну модель комплексу бортового обладнання повітряного судна. Удосконалено основні категорії функціональної стійкості інтегрованого комплексу бортового обладнання повітряного судна, розглянуто особливості ознак, показників, критеріїв його функціональної стійкості, границь та запасу функціональної стійкості. Розглянуто перспективні напрямки розвитку комплексів бортового обладнання сучасних повітряних суден. Представлено головні принципи створення функціональностійкого автоматизованого інтегрованого комплексу бортового обладнання повітряного судна.

Шифр НБУВ: Ж70455

4.Ц.1004. Оцінка можливостей пеленгації маловисотних безпілотних постановників активних шумових перешкод / В. Є. Кудряшов, С. Г. Леушин, А. Є. Присяжний // Наука і техніка Повітр. сил Збройн. сил України. — 2021. — № 2. — С. 127-131. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Проведено порівняльний аналіз адаптивних алгоритмів просторової обробки сигналів в фазованих антенних решітках (ФАР) з точки зору точності оцінювання кутових координат джерел випромінювання та розрізняльної здатності за кутовими координатами. Запропоновано новий модифікований алгоритм просторової обробки сигналів, що має кращі показники за точністю та розрізняльною здатністю за кутовими координатами у порівнянні з класичними алгоритмами. Наведено результати моделювання пеленгаційних характеристик лінійних ФАР з просторовою обробкою сигналів в середовищі Matlab. Показано переваги додаткового нормування коефіцієнтів передачі каналів просторової обробки сигналів ФАР.

Шифр НБУВ: Ж100320

4.Ц.1005. Підхід щодо побудови системи управління безпекою польоту авіації в умовах невизначеності / Ю. Б. Ситник

// Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України. — 2021. — № 2. — С. 66-72. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Проведено аналіз щодо організації системи безпеки польотів (БП), що базується на двох контурах управління БП (управління та забезпечення БП). Встановлено, що рішення задач по управлінню та забезпеченню БП на сьогоднішній день базується в основному на математичному апараті, якого побудовано за імовірнісними, статистичними методами. Дані методи не надають змоги урахувати неповноту, невизначеність, неточність відомостей. Для задач, які не піддаються строгій формалізації і мають логіко-аналітичний характер, у тому числі розробці рекомендацій з управління БП, запропоновано використовувати нечітку логіку як засіб моделювання невизначеності природної мови. Обґрунтовано автоматизацію рішення задач управління БП — здійснити впровадження нових технологій в систему управління БП. Обрано когнітивний метод формалізації задачі управління БП та модель подання знань, яку засновано на нечітких множинках і нечіткій логіці. Запропоновано формалізацію знань про процес управління БП здійснити шляхом використання трикутних нечітких чисел і трапецієподібних нечітких інтервалів, доцільність використання яких зумовлюється простотою виконання операцій над ними, можливістю їх наочної графічної інтерпретації. Як базову модель представлення знань про процес управління БП в умовах невизначеності визначено інтервальні нечіткі множини типу 2 і засновані на них нечіткі логічні системи інтервального типу. Тип алгоритму нечіткого виводу, що використовується в нечіткій логічній системі, визначається структурою нечітких продукційних правил, процедурою фазифікації, агрегування, активізації, акумулювання і дефазифікації. Розроблено новий підхід побудови системи управління БП з використанням нових інформаційних технологій, який забезпечує запобігання авіаційних подій при організації конкретного польоту повітряного судна.

Шифр НБУВ: Ж100320

4.Ц.1006. About algorithms of target positioning / L. M. Ryzhkov, O. A. Sushchenko // *Electronics and Control Systems*. — 2020. — № 4. — С. 38-44. — Бібліогр.: 9 назв. — англ.

Розглянуто проблему визначення координат положення цілі на основі використання декількох ліній візування, одержаних за допомогою антен, що встановлюються на безпілотних літальних апаратах (БЛА). Запропоновано алгоритми позиціонування цілі за допомогою БЛА. Запропоновані алгоритми вимагають знання координат кількох положень БЛА. Для вирішення задачі використовується техніка найменших квадратів. Розглянуто деякі шляхи вирішення проблеми. У першому випадку алгоритми передбачають знаходження декількох прямих ліній візування цілі. Далі для вирішення проблеми використовується геометричний або аналітичний метод. У другому випадку алгоритм передбачає вимірювання відстаней від рухомого об'єкта до цілі. Завдання вирішуються у векторній та векторно-матричній формі. Представлено результати моделювання, що підтверджують ефективність запропонованих алгоритмів. Одержані результати можуть бути корисними як для цивільних, так і для спеціальних областей застосування.

Шифр НБУВ: Ж72727

4.Ц.1007. Estimation of the required dimension of net to capture drone / N. F. Tupitsin // *Electronics and Control Systems*. — 2021. — № 1. — С. 94-99. — Бібліогр.: 9 назв. — англ.

Запропоновано методику розрахунку необхідного розміру мережі для захвату дрона. Наведено результати розрахунків траєкторій руху дрона у горизонтальній і вертикальній площинах залежно від швидкості і нормального перевантаження. Розрахунок траєкторій в горизонтальній площині проводився за формулою координованого розвороту за постійних значень швидкості і нормального перевантаження. Одержано аналітичний розв'язок системи диференціальних рівнянь ізольованого руху дрона у вертикальній площині. Згідно з проведеними розрахунками, доставка мережі до небажаного дрону має здійснюватися за допомогою високошвидкісного безпілотного літального апарата, щоб скоротити час перехоплення і, відповідно, зменшити необхідну площу мережі для його захоплення.

Шифр НБУВ: Ж72727

Військово-морські сили

4.Ц.1008. Електромагнітна сумісність систем зв'язку та оповіщення у надзвичайних ситуаціях на морі / О. А. Даки, В. М. Іваненко, В. М. Федун, О. В. Бажак // *36. наук. пр. Харків. ун-ту Повітр. сил.* — 2021. — Вип. 2. — С. 38-44. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Аналіз небезпек і ризиків, пов'язаних із впливом ненавмисних електромагнітних перешкод на функціонування систем зв'язку й оповіщення в системі управління безпекою судноплавства на морському і річковому транспорті, потребує детального та точного розгляду ряду факторів та визначення найбільш вразливих

каналів прийому та найбільш небезпечних джерел радіоперешкод на рівні окремих випромінювань радіопередавачів. З метою удосконалення методів і моделей оцінювання електромагнітної сумісності систем зв'язку та оповіщення у надзвичайних ситуаціях на морі в дослідженні розроблено підхід до оцінки електромагнітної сумісності, заснований на частотно-обмежених моделях характеристик радіоелектронних засобів. Розроблено алгоритми оцінки електромагнітної сумісності, оцінювання електромагнітної сумісності радіоелектронних засобів в системі управління безпекою судноплавства на морському і річковому транспорті здійснене завдяки аналізу послідовності трьох етапів — етапу частотної оцінки перешкод, етапу детальної оцінки перешкод та етапу комплексної оцінки перешкод.

Шифр НБУВ: Ж70455

4.Ц.1009. Методика прогнозу тенденцій розвитку засобів військової радіолокації виявлення повітряних цілей / Г. Г. Камалтинов, В. О. Тютюнник, К. А. Тах'ян // *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*. — 2021. — № 2. — С. 111-117. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Проведено аналіз сучасних методів прогнозування та можливості їх використання для прогнозу тенденцій розвитку засобів військової радіолокації. Розглянуто фактори, які зумовлюють особливості прогнозування тенденцій розвитку військової радіолокації. Обґрунтовано висновок про неможливість прямого застосування відомих формальних методів прогнозування для коректного прогнозу тенденцій розвитку засобів військової радіолокації. Запропоновано використання поєднання методів експертного оцінювання та теорії нечітких множин. Проаналізовано послідовність і склад етапів розроблення методики прогнозу тенденцій розвитку військової радіолокації. Увагу приділено розробці продукційних правил прогнозування для кожного показника та їх перетворення з числових значень у вектор лінгвістичних змінних за допомогою функцій приналежності. Наведено приклад вектору оцінки значень показників прогнозування, якого одержано за допомогою запропонованої методики.

Шифр НБУВ: Ж100320

4.Ц.1010. Організація інформаційної взаємодії з перспективними береговими радар-сенсорами системи висвітлення надводної обстановки / В. І. Коновець, Н. Б. Смиринська // *36. наук. пр. Харків. ун-ту Повітр. сил.* — 2021. — Вип. 2. — С. 45-54. — Бібліогр.: 38 назв. — укр.

Наведено результати аналізу питань організації інформаційної взаємодії елементів радіотехнічного озброєння радіотехнічних постів берегової системи спостереження Військово-Морських Сил Збройних Сил України (зокрема — радар-сенсорів), їх інформаційного обміну із системою висвітлення надводної обстановки. Із врахуванням цього аналізу розроблено рекомендації щодо вибору варіантів комплектації радіотехнічних постів радіолокаційними засобами.

Шифр НБУВ: Ж70455

4.Ц.1011. Права регламентація діяльності військово-морських сил: світовий досвід / Є. Борисов // *Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право*. — 2021. — № 4. — С. 36-47. — Бібліогр.: 38 назв. — укр.

Досліджено відображення аспектів правової регламентації діяльності військово-морських сил у працях істориків флоту. Розглянуто формування історії флоту з XVII ст. у вимірі спеціальних досліджень і робіт з питань військово-морської тактики та стратегії. Доведено, що на першому етапі ці дослідження мали характер емпіричного узагальнення та забезпечення тактичної діяльності вітрильного, а потім механізованого флоту, проте з кінця XIX ст. зазначений досвід накопичено у межах опрацювання морської стратегії.

Шифр НБУВ: Ж69762

4.Ц.1012. Удосконалення методу опосередкованого вимірювання точнісних характеристик оглядових РЛС / В. Й. Климченко, О. С. Малярченко, О. В. Белавін, В. В. Джус // *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*. — 2021. — № 2. — С. 118-126. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

У зв'язку з обмеженими можливостями випробувальної бази України питання про якісне та всебічне випробування нових зразків перед прийняттям їх на озброєння стоїть досить гостро. Через це виникає потреба в розробленні таких методів випробування, які б забезпечували потрібну якість їх проведення і надавали б змогу проконтролювати основні ТТХ РЛС без проведення спеціальних обльотів та без застосування спеціальних засобів. Це стосується перш за все точнісних характеристик РЛС, для визначення яких традиційно використовувалися методи прямого зовнішньотраєкторного вимірювання за допомогою високоточних радіолокаційних та оптичних засобів. Визначено припустимі умови та межі використання методу опосередкованого визначення точнісних характеристик при випробуваннях оглядових РЛС контролю повітряного простору.

Шифр НБУВ: Ж100320

Військова техніка. Воєнно-технічні науки

4.Ц.1013. Модель оцінки формування потоків повітряних суден у зоні посадки на основі гібридної нечіткої нейронної мережі / І. П. Мажара, О. І. Тимочко // 36. наук. пр. Харків. ун-ту Повітр. сил. — 2021. — Вип. 2. — С. 26-31. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Використання засобів імітаційного моделювання забезпечують осіб групи керівництва польотами можливість правильно оцінити обстановку і приймати рішення в умовах невизначеності, допоможуть скоротити час налаштування інформаційної системи управління під нові або специфічні завдання, а також знайти, візуалізувати і зафіксувати в готовому вигляді варіанти реалізації інформаційної системи управління, кожен з яких може бути обраний при переході на наступну сходинку моделювання. Кінцева мета моделювання — ухвалення рішення, яке має бути вироблено на основі всебічного аналізу результатів моделювання.

Шифр НБУВ: Ж70455

4.Ц.1014. Оцінка цінності та ступеню старіння інформації при централизованому способі управління мережею / М. Ю. Лосев // Наука і техніка Повітр. сил Збройн. сил України. — 2021. — № 2. — С. 140-144. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто можливості підвищення ефективності управління комп'ютерною мережею шляхом моделювання процесу інформаційного забезпечення з урахуванням цінності та старіння інформації, що передається центром управління елементами мережі. Запропоновано методіку оцінки цінності інформації управління, яка доставляється до центрів комутації, при цьому враховується інтенсивність завантаження центрів комутації, їх відносну відстань від центру управління, час затримки доставки та обробки даних в мережі.

Шифр НБУВ: Ж100320

4.Ц.1015. On prospects of astronomic-geodesic leveling for coordinate support of geodynamic and technogenic polygons / К. Burak, K. Yarosh // Geodesy, Cartography and Aerial Photography: міжвід. наук.-техн. зб. — 2021. — Вип. 93. — С. 85-93. — Бібліогр.: 36 назв. — англ.

Мета роботи — теоретично обґрунтувати необхідність продовження робіт в Україні зі створення зенітних систем та астрономо-геометричного нівелювання з використанням Глобальних навігаційних супутникових систем (ГНСС) і приладів, які забезпечують точність вимірів відхилень виска $0,1 - 0,2''$, для вивчення неотектонічних процесів як на геодинамічних полігонах, так і техногенних, які створюють для побудови геодезичної основи для будівництва та експлуатації надзвичайно важливих об'єктів. Методіку досягнення мети забезпечено теоретичними дослідженнями існуючих способів астрономо-геометричного нівелювання (АГН), сучасних методів прогнозу неотектонічних процесів, точності ГНСС і геометричного нівелювання. Встановлено теоретичну можливість використання повторного АГН для оцінки змін радіусів кривизни еквіпотенціальних поверхонь, контролю результатів геометричного та ГНСС нівелювання. Теоретично обґрунтовано можливість використання повторного АГН спеціально створених профілів на геодинамічних полігонах для оцінки змін радіусів кривизни еквіпотенціальних поверхонь, з якими сучасні наукові гіпотези пов'язують можливість прогнозу землетрусів, контролю ГНСС і геометричного нівелювання з використанням геоїдальної складової на цих профілях, ідею синхронних спостережень із використанням зеніт систем при АГН.

Шифр НБУВ: Ж29144

Див. також: 4.Ц.997-4.Ц.999

Служба з питань надзвичайних ситуацій. Цивільна оборона

4.Ц.1016. Медицина надзвичайних ситуацій: підруч. для студентів вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредитації / В. В. Чаплик, П. В. Олійник, С. Т. Омельчук. — 2-ге вид., допов., перероб. — Вінниця: Нова Книга, 2021. — 346 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 343-346. — укр.

Висвітлено основні положення з організації медичного забезпечення населення в умовах ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного, техногенного та соціально-політичного походження. Розглянуто питання, які стосуються основних положень міжнародного гуманітарного права, організації та функціонування Державної служби медицини катастроф, основних принципів організації лікувально-евакуаційного, санітарно-гігієнічного і протиепідемічного забезпечення населення в умовах ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Шифр НБУВ: ВС68621

4.Ц.1017. Підход к оценке заполняемости людьми мобильных средств при аварийной эвакуации из зданий / В. В. Ко-

мяк, В. М. Комяк, К. Т. Кязимов, А. В. Панкратов, А. Н. Данилин // Проблемы упр. и информатики. — 2021. — № 3. — С. 78-90. — Бібліогр.: 31 назв. — рус.

Задачи геометрического проектирования (размещения, компоновки, покрытия, разбиения) состоят в оптимизационном отображении геометрической информации об объектах в соответствии с заданным критерием качества и ограничениями. Геометрическая информация о геометрическом объекте состоит из трех компонент: пространственной формы, метрических параметров формы, параметров размещения, и, как правило, участвует в синтезе сложных систем. Конфигурационное пространство геометрических объектов основывается на формализации понятия геометрической информации. Отображение множества объектов в их конфигурационное пространство, согласно заданному набору ограничений, задает пространственную конфигурацию геометрических объектов. Введено понятие ПК размещения, с помощью которого построена новая модель размещения сложных объектов, представляющих объединение трех нежестко связанных эллипсов, один (основной) из которых допускает непрерывные трансляции и повороты, а 2 (вспомогательных) могут непрерывно вращаться в допустимых пределах (по отношению к углу поворота основного) относительно точек их «склейки». В результате решения оптимизационной задачи синтезируется не только конфигурация размещения таких объектов, но и пространственная форма каждого из них. Осуществлено компьютерное моделирование оптимизации размещения рассмотренных сложных объектов и показана эффективность предложенного подхода путем сравнения конфигураций размещения для объектов с изменяющейся пространственной формой и с постоянными параметрами формы. Рассмотрение параметров размещения объектов, а также дополнительных параметров, которые позволяют синтезировать новые пространственные формы объектов, в качестве независимых переменных позволит предложить новые математические модели и оптимизационные методы синтеза пространственных конфигураций.

Шифр НБУВ: Ж26990

4.Ц.1018. Постановка задачи ліквідації наслідків природних та техногенних катастроф на території України / В. П. Романюк, В. М. Триснюк, Т. Л. Куртсеітов // Системи упр., навігації та зв'язку. — 2020. — Вип. 3. — С. 119-123. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Надзвичайна ситуація (НС) — це порушення нормальних умов життя і діяльності людей на об'єкті або території, спричинене аварією, катастрофою, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, великою пожежею, застосуванням засобів ураження, що призвели або можуть призвести до людських і матеріальних втрат. НС представляє собою обстановку, викликану випадковими причинами, таку, що призводить до шкідливих соціальних, економічних та екологічних наслідків. У кризовому періоді виконуються рятувальні заходи, що спрямовані на локалізацію наслідків прояву джерел загрози і збільшення живучості регіональних компонентів у зонах ураження. Територіальна розподіленість, різномірність, багатозв'язність і динамічність уражаючих впливів і захисних заходів значно ускладнюють процеси управління природно-техногенною безпекою. Мета дослідження — формулювання постановки задачі ліквідації наслідків природних та техногенних катастроф на території України, користуючись принципами системного підходу. Сформульовано постановку задачі ліквідації наслідків природних та техногенних катастроф на території України. Проведено аналіз проблем управління техногенною безпекою конкретного регіону, де зафіксовано НС. Одержано формальний опис досліджуваної системи і оточуючого її середовища, виходячи із принципів системного підходу. Наведено класифікацію джерел надзвичайних ситуацій, виходячи із причин виникнення, різних видів об'єктів ураження залежно від характеру поведінки в екстремальних умовах, різні види ресурсів захисту, які реалізують необхідні захисні заходи. Для пошуку оптимального плану застосування сил і засобів системи техногенної безпеки на етапі ліквідації наслідків НС використано програмно-цільовий підхід до планування з використанням Парето-функції системи. Розглянуто пряму та обернену задачі пошуку оптимального плану. Відбір об'єктів для прямої задачі проводиться в порядку у відповідності до їх пріоритетності. При вирішенні оберненої задачі відбір об'єктів проводиться до досягнення заданого рівня системного ефекту, що накопичується у процесі відбору.

Шифр НБУВ: Ж73223

4.Ц.1019. Практичне використання ArcGIS для забезпечення національної безпеки / М. Р. Семенчук // Зв'язок. — 2021. — № 1. — С. 35-38. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.

На сучасному етапі розвитку технологій геоінформаційної системи (ГІС) відкривається багато різних сфер її застосування, зокрема для потреб забезпечення національної безпеки. Геопросторові дані створюють нові можливості у вирішенні питань щодо виявлення і швидкого реагування на загрози та безпеки, а також у прийнятті ефективних управлінських рішень на етапі вироблення превентивних безпекових заходів. Платформа ArcGIS, яку розроблено для роботи з геопросторовими даними, допомагає у секторі цивільної безпеки прогресивних країн, що прагнуть

до сталого розвитку, громадського порядку та запобігання надзвичайним ситуаціям. Розглянуто переваги використання програмного продукту ArcGIS та практику застосування технології ГС для потреб забезпечення громадського порядку, виявлення потенційних злочинів та впровадження заходів безпеки під час масових заходів. Окрім того, ArcGIS слугує для доступу до даних із наявних систем та інтеграції їх у загальний географічний контекст — веб-карту, яка забезпечує взаємодію даних та краще розуміння як саме вжити заходів щодо безпеки та наочно побачити розташування великої кількості об'єктів на карті. Аналіз практики застосування ГС показав, що вимоги для досягнення громадського захисту завдяки використанню геопросторових даних включають у себе визначення небезпек, загроз та вразливостей, міжвідомчу співпрацю через спільну ситуаційну обізнаність, скоординованість дій завдяки новітнім технологіям та інформуванню громадськості. Отже, використання програмного продукту ArcGIS спрощує діяльність забезпечення національної безпеки та громадського порядку з будь-якого пристрою, у будь-який час і в будь-якому місці.

Шифр НБУВ: Ж14808

4.Ц.1020. Формалізована математична модель прогнозування надзвичайних ситуацій та можливих завданих збитків внаслідок них / Г. В. Іванець, М. Г. Іванець, В. В. Матухно, І. О. Толкунов, Є. І. Стецюк, І. І. Попов // Системи упр., навігації та зв'язку. — 2020. — Вип. 4. — С. 92-97. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Запобігання надзвичайним ситуаціям ґрунтується на аналізі, прогнозуванні загроз виникнення надзвичайних ситуацій та їх можливих наслідків як в державі, так і її регіонах. При цьому прогнозування надзвичайних ситуацій має бути спрямованим на регулювання техногенної, природної та соціальної безпеки в країні, оцінку загрози виникнення надзвичайних ситуацій та їх можливих наслідків. Мета роботи — розробка формалізованої математичної моделі прогнозування надзвичайних ситуацій та можливих збитків внаслідок них. Системний підхід до вирішення проблеми прогнозування надзвичайних ситуацій та можливих завданих збитків внаслідок них як в державі, так і її регіонах з метою недопущення їх виникнення або мінімізації можливих наслідків передбачає прогнозування надзвичайних ситуацій в цілому по державі та її регіонах; прогнозування надзвичайних ситуацій природного характеру в цілому, за видами та рівнями в державі; прогнозування надзвичайних ситуацій техногенного характеру; прогнозування надзвичайних ситуацій соціального ха-

рактеру за видами та рівнями і прогнозування збитків внаслідок надзвичайних ситуацій у державі. Розроблено формалізовану математичну модель прогнозування надзвичайних ситуацій, можливих завданих збитків внаслідок них та керуючий алгоритм, який реалізує розроблену математичну модель. Висновки: формалізовано математичну модель прогнозування надзвичайних ситуацій та можливих завданих збитків внаслідок них включає математичні моделі прогнозування процесу виникнення надзвичайних ситуацій в державі; прогнозування процесу виникнення надзвичайних ситуацій в регіонах держави, прогнозування надзвичайних ситуацій за характером, видами та рівнями як в державі в цілому, так і її регіонах; прогнозування можливих збитків внаслідок надзвичайних ситуацій. Одержані результати дослідження є фундаментом для обґрунтування організаційно-технічних заходів щодо реагування на надзвичайні ситуації з метою їм запобігання і мінімізації можливих наслідків.

Шифр НБУВ: Ж73223

4.Ц.1021. Формування стратегічної компетентності майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту в процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / К. А. Пасинчук; Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди. — Переяслав, 2020. — 22 с.: рис. — укр.

Визначено суть понять «стратегічна компетенція» і «стратегічна компетентність», які розглянуто в широкому (лінгводидактичному) й вузькоспеціальному (лінгвометодичному) значеннях; структуру та рівні стратегічної компетентності майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту. З'ясовано особливості системи професійної підготовки майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, проаналізовано досвід організації професійної підготовки за цією спеціальністю у зарубіжних країнах. Визначено методологічні підходи, педагогічні умови та розроблено модель формування стратегічної компетентності майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту в процесі професійної підготовки. Впроваджено експериментальну розвивальну програму формування досліджуваного феномена (ціннісно-цільовий, навчально-квазіпрофесійний, рефлексивно-релаксуючий етапи) та за допомогою методів математичної статистики доведено її ефективність.

Шифр НБУВ: РА446143

Див. також: 4.Ц.972

Культура. Культурологія

4.Ч.1022. Ключові тенденції трансформації міжкультурної комунікації в умовах пандемії / О. П. Антіпова // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 109-114. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Здійснено аналіз ключових тенденцій трансформації міжкультурної комунікації в умовах оголошеної на початку 2020 р. пандемії, спричиненої поширенням хвороби COVID-19. Констатовано наявність парадоксальної ситуації, за якої світова спільнота, з одного боку, об'єднана спільним пошуком «шляхів виживання», адекватної стратегії розвитку соціальних практик, а з іншого — опиняється в умовах, за яких на зміну відкритості до діалогу, усвідомлення культурної самобутності інших людей приходить конфронтація, невизначеність, нехтування принципом толерантності, прагнення до відособлення або, навпаки, до домінування. Встановлено, що зумовлені пандемією соціокультурні зміни означені переважанням антисистемних (іраціональних) дій, хаотичністю комунікативних процесів. Соціальне дистанціювання, локалізація комунікативного простору, ізоляція та впровадження тотального локдауну як невід'ємні атрибути пандемії суттєво обмежують міжкультурну взаємодію, зміщуючи акцент у віртуальний простір.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.Ч.1023. Професійна підготовка фахівців культури у середніх спеціальних навчальних закладах України (друга половина ХХ — початок ХХІ століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О. В. Чернявська; Полтавський нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. — Полтава, 2020. — 20 с. — укр.

Узагальнено зміст, провідні тенденції й організаційно-педагогічні надбання професійної підготовки фахівців культури в середніх спеціальних навчальних закладах України другої половини ХХ — початку ХХІ ст. Визначено напрями їх реалізації в сучасній освіті. Висвітлено методологічні засади та джерельну базу дослідження. З'ясовано особливості попереднього періоду становлення середніх спеціальних навчальних закладів для галузі культури. Обґрунтовано етапи процесу професійної підготовки фахівців культури в середніх спеціальних навчальних закладах України. Виявлено провідні тенденції та організаційно-педагогічні надбання професійної підготовки фахівців культури в середніх спеціальних навчальних закладах України в обраний період, розроблено напрями їх реалізації в сучасній системі освіти.

Шифр НБУВ: РА446021

4.Ч.1024. Сталій розвиток як соціокультурний розвиток / І. П. Скиба // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 128-134. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Проведено дослідження сталого розвитку як соціокультурного розвитку. Приймаючи актуальність питань, які розглядаються в контексті концепції сталого розвитку та підтримуючи деякі (окремі) її положення, автор не погоджується зі світоглядно-методологічним баченням нею проблеми. Обґрунтовано думку, що концепція стійкого розвитку у вузькому смислі формується як відповідь на негативні наслідки техногенного розвитку. І в цьому сенсі є антиподом «концепції» техногенного розвитку, яка склалася певною мірою стихійно, в тому сенсі, що спеціально як концепція не розроблялася і не впроваджувалася. Ці дві стратегії розвитку (дві концепції) є двома боками одного цілого, двома діалектичними протилежностями, які через єдність та боротьбу між собою створюють певну наявну якість суспільного розвитку. Тому проблему сталого розвитку автор пропонує розглядати в контексті соціокультурного розвитку. Такий методологічний підхід надає змогу у перспективі дослідити причини наявних проблем суспільного розвитку.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.Ч.1025. Традиції как основа экологической парадигмы культуры современного общества / А. А. Матюхина // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 119-123. — Бібліогр.: 14 назв. — рус.

Рассмотрено исследование экологической составляющей традиционной культуры. Обоснована необходимость использования экологического потенциала традиционных культур в воспитании экологически мыслящей личности. Рассматривается значение традиций для формирования экологической парадигмы современной культуры. Отмечено, что экологические обычаи, тради-

ции, нормы составляют целостный комплекс в народной культуре, который веками регулировал отношения в системе «человек-природа». Подчеркнуто, что воспитание экологически ответственной личности в современных условиях невозможно без обращения к экологическим традициям, накопленным в национальных культурах. Сохранение и использование экологического потенциала традиционных культур является важным условием формирования экологически ориентированной культуры современного общества.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.Ч.1026. Феномен самоактуализации «Я»: особенности интерпретаций / Л. Г. Кононоп // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 9-13. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Досліджено особливості феномену самоактуалізації «я», його сутнісні характеристики та головні варіанти філософських інтерпретацій. Актуальність цієї проблеми безпосередньо пов'язана з кризовими явищами в багатьох сферах функціонування сучасних соціумів, які нівелюють особистість як таку. Особливо важливим у сучасності постає питання щодо розгортання всіх сутнісних сил людини, реалізації таких її життєвих потенціалів, як «добро», «любов», «гідність», «совість» та ін. Проаналізовано класичні праці, до яких віднесено філософсько-психологічні дослідження екзистенціального і гуманістичного плану — Л. Бінсвангера, А. Маслоу, Р. Мея, К. Роджерса, В. Франкла, Е. Фромма та ін. Йдеться про те, що самоідентифікація, самореалізація людини розпочинається зі ставлення до власного «я». Людина, яка не поважає і не любить саму себе, не може поважати і любити інших людей. Увага приділяється теорії відомого американського дослідника Дж. Де Во, який розкриває «механізми» того процесу, як «я» водночас включається в культуру і в соціально-ієрархічну структуру сучасного соціуму. Дж. Де Во визначає поняття «етнічності» як ототожнення людиною самої себе з певною культурною традицією. При цьому дослідник доповнює це поняття іншими поняттями — «етнічної групи», яка й зберігає етнокультурну своєрідність. Людина виступає як духовна істога, яка постійно змінює власні смисли, і в цій зміні смислів актуалізуються всі характеристики конкретного соціуму — економічні, політичні, соціальні, культурні та ін.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.Ч.1027. Философия культуры как философия возможностей: методологическая позиция Г. Г. Шпета / Т. Д. Суходуб // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 61-67. — Бібліогр.: 19 назв. — рус.

Актуалізується проблема розуміння культури в контексті феноменолого-герменевтичної методології Г. Г. Шпета (1879 — 1937). Показано, що «положительная философия» (термін Шпета) как «строгая» наука является способом обоснования сущего, предполагает понимание философских истин и за границами познания — в опыте сознания как единстве «мышления» и «смысла». Сделан вывод, что разработка «философии культуры» как философии возможностей базируется на шпетовском варианте феноменологии, в котором концептуализацию получает социокультурное измерение бытия, что позволяет выделить в опыте многообразие предметностей — социальных, социокультурных, этнопсихологических, художественно-эстетических и других феноменов. «Общность» сознания в бытии культуры оформляется через общение.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.Ч.1028. Формування мислення як основа етнокультурної ідентичності в епоху глобалізації / Н. І. Ашиток // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 98-101. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Глобалізація сприяє не лише взаємозбагаченню культур, але й поширенню зразків окремих з них, що призводить до стирання культурної своєрідності інших етносів і викликає їх протидію. Ця протидія має вияв у зростанні інтересу народів до власних коренів, традицій і звичаїв, активізує захисні механізми, зокрема, етнопедagogічний, у межах якого відбувається формування мислення як основи етнокультурної ідентичності у представників молодого покоління шляхом засвоєння культурних надбань народу, до якого вони належать.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.Ч.1029. Хронотоп української народної художньої культури: взаємозв'язок традицій та інновацій: автореф. дис. ... д-ра культурології: 26.00.01 / С. М. Садовенко; Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. — Київ, 2021. — 39 с. — укр.

Науковою проблемою дисертації є культурологічний вимір хронотопу української народної художньої культури у полі

діалогу традиційних та інноваційних значущих смислів з експлікацією трьох основних концептів «хронотоп», «народна художня культура», «аксіосфера» як центральних категорій дослідження та впровадження хронотопічної концепції, морфології та типології української народної художньої культури до культурологічного дискурсу. Аргументовано, що хронотоп репрезентує зовнішні структурні параметри функціонування української народної художньої культури, внутрішнім семантичним змістом якої постають цінності, які осмислюються у полі діалогу традиційних та інноваційних значущих смислів. Диференційовано структуру української народної художньої культури. Провідними структурними елементами її архітекτονіки визначено фольклор, фольклоризм, неофольклоризм, художню самодіяльність/аматорське мистецтво. Проведено семіотичний аналіз української народної художньої культури на трьох рівнях інтерпретації: символіки, аксіосфери та архетипів. Архетипи, виражені у відповідних символічних іпостасях, утворюють позаісторичні базові моделі для формування смислового поля (семантичного топосу) української народної художньої культури, концентрацією якого є світ цінностей — аксіосфера. Аксіосфера є історичним підґрунтям для формування картини світу, системою координат якої є хронотоп. Хронотоп постає одночасно і відправною точкою, і кінцевим результатом функціонування аксіосфери культури як системи з чітко організованою структурою. Концентрацією традиційного українського міфопоетичного хронотопу обрано українську народну казку. Показано, що казка фіксує ключові архетипічні структури традиційного хронотопу. Похідні від міфу, казки постають моністичним простором сизигії — гармонізації часткових елементів у ціле. Розкрито специфіку фольклору радянського хронотопу та шляхи розвитку етнокультури у постмодерні. В контексті теорії хронотопу запропоновано нове культурологічне бачення української народної художньої культури.

Шифр НБУВ: РА448323

Див. також: 4.Ч.1172

Наука. Науково-дослідна робота

4.Ч.1030. Елементи, типи та наслідки наукової творчості. Передмова до українського перекладу статті Яна Лукасевича «Творчість у науці» / І. Карівець // Humanitarian Vision. — 2020. — 6, № 2. — С. 40-42. — Бібліогр.: 2 назв. — укр.

Уперше здійснено переклад українською мовою статті «Творчість у науці» відомого представника Львівсько-Варшавської школи, логіка та методолога науки, Я. Лукасевича. У ній відомий логік спростовує тезу про те, що науки існують лише для відтворення фактів і встановлення істин на їх основі. Науки, передусім, існують для задоволення інтелектуальних потреб людини, які виникають на основі її прагнення до розумування. Розумування є творчими актами, до яких належать доведення, виведення, підтвердження та розуміння, а також створення гіпотез. Наукова творчість полягає у формулюванні конструктивних суджень, які поєднуються у певні синтези, які можна назвати теоріями. Науковими вони стають лише тоді, коли поєднуються логічними відношеннями слідування чи виведення.

Шифр НБУВ: Ж101312

4.Ч.1031. Значення децентралізації для подальшого розвитку спорту в умовах України / Т. Дорофеева, В. Приходько // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2020. — № 5. — С. 12-19. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Мета роботи — обґрунтувати потребу поширення в Україні практики децентралізації влади на сферу спорту, що сприятиме її подальшому розвитку. Проведено узагальнення літератури і матеріалів з Інтернету, абстрагування, ідеалізацію, аналіз і синтез, використано методи індукції та дедукції. Проаналізовано зміст законодавчих актів України щодо розвитку спорту, що надало можливість встановити суттєві прогалини як у їх змісті (декларативність), так і визначити потребу якісного покращення регіонального управління розвитком спорту. Проблема низької ефективності державного управління розвитком сфери спорту в Україні потребує подальшого опрацювання, адже вона примітна вкрай слабким виконанням законів України, діючих нормативних і відомчих актів. Аналіз свідчить, що прийняті законодавчі та нормативні акти не є такими, які в своїй значній частині сприяють розвитку сфери спорту на місцях. Це відбувається внаслідок того, що значну частину їх змісту відзначає декларативність і відсутність встановлених показників. Децентралізація влади створює більш потужні організаційні та фінансові передумови для реформи сфери фізичної культури і спорту (ФКС) за «європейською моделлю». А це, за умов високого рівня державного управління (коли керівництво буде зацікавлене у сприянні розвитку, тобто якісним змінам), може забезпечити розвиток сфери спорту. Ця модель при компетентному управлінні надає можливість об'єднати ресурси та можливості, включаючи кошти органу державного управління спортом, інших міністерств і відомств, які опікуються ФКС, а також місцевих орга-

нів влади та громадських організацій (національних федерацій і видів спорту, федерацій, що існують в областях і містах, спортивних клубів тощо).

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1032. Лысенковщина: перекося в научном этосе / В. И. Оноприенко // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 13-18. — Бібліогр.: 15 назв. — рус.

Лысенковщина — термин, вошедший в широкий оборот в годы перестройки. Под ним понимают практику борьбы с конкурентами с помощью властных структур. Лысенковщина сложилась в СССР в условиях жёсткого распределения средств на научные исследования без всесторонней экспертизы и без учёта состояния мировой науки. Суть лысенковщины — в культе и монополии одного учёного, тогда как его оппоненты подвергались с помощью карательных органов шельмованию и преследованию, вплоть до уничтожения. Академик Т. Д. Лысенко и его сторонники добились с помощью властных структур в 1930 — 1960 гг. монопольного положения в биологической науке СССР. Десятилетия господства лысенковщины оказались тяжёлым бременем для отечественной науки, экономики и сельского хозяйства. Они перечеркнули многие реальные достижения генетики, задержали «зелёную революцию». Этот ущерб ощутим и в наши дни: лженаучные идеи Т. Д. Лысенко были внедрены в преподавание биологии в средней и высшей школе, и несколько поколений людей были лишены возможности получить правильные представления об основных законах биологии. Многие трудно исчисляемые потери, которые до сих пор несут сельскохозяйственная практика, селекционное и племенное дело, экология, лесное хозяйство, представляют собой вторичные эффекты деятельности Т. Д. Лысенко. Особенно сильно они проявились в научном этосе, фактически они не изжиты до конца.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.Ч.1033. Новітні технології в освіті, науці та виробництві: матеріали III Міжнар. наук.-техн. Інтернет-конф. (м. Покровськ, 29 — 30 квіт. 2021 р.) / «Донецький національний технічний університет», державний ВНЗ, «Дніпровська політехніка», національний технічний університет, «Криворізький національний університет», державний ВНЗ, Національний університет водного господарства та природокористування, Українська інженерно-педагогічна академія, «Новітні технології в освіті, науці та виробництві», міжнародна науково-технічна інтернет-конференція. — Покровськ: ДВНЗ «ДонНТУ», 2021. — 193 с.: рис. — укр.

Опубліковано матеріали III Міжнародної науково-технічної Інтернет-конференції, в яких розглянуто питання актуальних проблем механізації і автоматизації енергоємних виробництв, розробки корисних копалин та охорони праці, соціально-економічного та наукового розвитку регіонів України. Висвітлено актуальні проблеми та перспективи розвитку виробництв, пов'язаних з енергетикою, механізацією і автоматизацією. Визначено показники електричного розряду при руйнуванні неелектричних матеріалів. Окреслено моделювання діагностичних параметрів виткової ізоляції в трансформаторах з ізоляційною нейтраллю. Охарактеризовано функціональну діагностику як метод забезпечення надійності елементів гідропривода шахтного обладнання. Наведено деякі аспекти змащення гірничих машин.

Шифр НБУВ: СО37832

4.Ч.1034. Science education: searching of the effective publication practices / D. B. Svyrydenko, Yu. M. Aleksandrova // Наук. зап. Малої акад. наук України: зб. наук. пр. — 2020. — № 2. — С. 104-110. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Мета роботи — запропонувати закордонним читачам журналу порядок денний проблем, пов'язаних із вимогами українського законодавства в галузі науки щодо публікацій у журналах, які індексуються наукометричними базами Scopus і Web of Science. Положення роботи пройшли попередню апробацію в межах XII Міжнародної науково-практичної конференції «Обдаровані діти — інтелектуальний потенціал держави» (2019) і були розширені з урахуванням тенденцій 2020 р. У результаті аналізу вдалося виокремити низку підходів, які можуть оновити публікаційні стратегії українських дослідників у галузі наукової освіти. Зокрема, без претензій на повноту було сформовано низку ключових рекомендацій, які можуть виступити дороговказом потенційним авторам. До них віднесено такі принципи: автори мають розвивати рівень англійської, аби якісно опрацювати джерельну базу, навчитися працювати з англійськими текстами з позиції майбутнього читача та автора; написання статей до міжнародних журналів, що входять до наукометричних баз, потребує відходу від традиції написання статей до фахових журналів України; для вітчизняних дослідників наукової освіти існують широкі можливості для публікацій як у спеціалізованих виданнях, так і журналах із суміжною тематикою (розвиток обдарованості; інформаційні технології в освіті тощо); дослідникам варто розвивати міжнародні контакти з досвідченими авторами в галузі наукової освіти й ініціювати спільні дослідження та публікації у їх результаті; опанування пошуковими інструментами наукометричних баз є необхідною вимогою для проведення підготовчих кроків, що передують підготовці тексту; дослідники мають звикати до довгої та кропіткої роботи з рецензентами, яка

передусім прийняттю статті до друку; автори мають уникати хижацьких моделей при поданні результатів досліджень через підвищення обізнаності в міжнародних стандартах публікаційної етики й академічної доброчесності.

Шифр НБУВ: Ж74206

Див. також: 4.Х.883, 4.Ч.1043, 4.Ш.1241

Документознавство

4.Ч.1035. Бібліометрія як засіб інформаційного забезпечення управління науковою діяльністю / Н. А. Гайдук, В. О. Кудлай // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 193-202. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

За допомогою бібліометричного аналізу для демонстрації можливостей даного методу як способу інформаційного забезпечення управління науковою діяльністю досліджено кількісну та якісну структуру документного потоку наукової періодики з документознавства на матеріалі публікацій у фаховому науковому журналі «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» за період 2017 — 2019 рр. Досліджено загальну кількісну складову публікацій з документознавства за означений період; мовну структуру документного потоку; документний потік наукової періодики з документознавства за авторською ознакою.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ч.1036. Електронний документообіг як інноваційний механізм організації публічного адміністрування в умовах удосконалення децентралізаційних процесів / Л. Шимченко // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 12. — С. 294-311. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Досліджено рівень впровадження електронного документообігу в публічному управлінні як складової підвищення ефективності та прозорості діяльності органів державної влади. Електронний документообіг виступає ефективним інструментом організації та адміністрування інформації, на основі якої й відбуваються управлінські процеси. Обробка вхідних даних, аналітичне відпрацювання інформації, прийняття відповідних управлінських рішень — все це відбувається в умовах цифрової трансформації у вигляді електронних документів та за допомогою оптимізаційних механізмів у вигляді Систем електронного документообігу (СЕД). Оскільки інформаційні потоки є різно-типовими, багатоаспектними і кількісно великими, то й інформаційна інфраструктура, цифрові засоби для опрацювання такої інформації мають бути відповідно ефективними. Від цього значною мірою залежить діяльність органів державного управління та місцевого самоврядування, вирішення проблем як державного, так і регіонального рівнів. Звернуто увагу на нормативно-правове забезпечення запровадження електронного документообігу в публічному управлінні та вказано на необхідність своєчасного узаконення на рівні Конституції України змін по децентралізації у відносинах між центральними та місцевими органами влади при неухильному забезпеченні унітарного устрою нашої держави. Врахуванню підлягають і такі особливості децентралізації, як забезпечення територіальним громадам різнорівневого самоврядування (фінансового, ресурсного, функціонального та ін.) при збереженні територіальної цілісності, але з можливістю розвивати регіони. Органи влади, створюючи спеціальні веб-портали, забезпечують можливість громадянам вступати в систему адміністративно-господарських відносин, переходити від однієї служби до іншої без необхідності знову посвідчувати свою особу. Інформація і послуги спеціально тематично групуються за життєвими ситуаціями або за конкретними галузями і в такому вигляді надаються громадянам у формі різноманітних документів. Така інформатизація призводить до корінного переосмислення ролі і структури органів влади. Завдяки простій взаємодії з органами влади і доступу до публічної інформації, офіційних документів і рішень адміністративних органів, громадяни мають кращу поінформованість і з більшим бажанням беруть участь у процесі вирішення державних справ. Увагу звернуто на удосконалення форм електронної демократії, зокрема — електронні послуги, місцеві референдуми, долучення до петиційної процедури, тощо. Відповідно на місцевому рівні, в контексті впровадження електронного документообігу, необхідним постає: впорядкування адміністративних процедур, стандартизація розпорядчих документів, застосування систем електронного документообігу в публічному управлінні та ін. Враховуючи актуальність, багатогранність і комплексність проблеми впровадження електронного документообігу в публічному управлінні, варто зумовити подальшу необхідність досліджень інструментів організації та адміністрування інформації в умовах удосконалення децентралізаційних процесів, вивчення інструментів місцевих референдумів, навчання персоналу територіальних громад, розбудови громадянського суспільства.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.Ч.1037. Підготовка фахівців сфери документального забезпечення управління та інформаційної діяльності: історичні передумови та перспективи / А. Зленко, А. Іващенко // Со-

ціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 12. — С. 145-170. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Розглянуто історичні передумови та перспективи професійної підготовки фахівців сфери документального забезпечення управління та інформаційної діяльності. Сучасній системі документального забезпечення управління передували тривалі періоди розвитку та становлення, пов'язані зі змінами соціально-економічних і суспільно-політичних умов, відповідними історичними формами організації управлінських процесів та його документального забезпечення. В свою чергу, ускладнення діловодно-документознавчих процесів, розвиток документно-інформаційного ринку сформували вимоги до фахівця документознавця, який би мав універсальну сучасну освіту: володів знаннями, навичками з документознавства та інформаційної діяльності, а також вмів оперувати на практиці здобутими під час навчання управлінськими компетентностями. Формування сучасної системи документального забезпечення управління та підготовки фахівців відповідного профілю в Україні відбувалось в руслі загальних історичних процесів розвитку нашої держави. Проаналізовано особливості освітніх програм закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку здобувачів за спеціальністю 029 «інформаційна, бібліотечна й архівна справа». При цьому зазначено, що здійснений аналіз освітніх програм закладів вищої освіти столиці та регіону свідчить про те, що сучасні студенти ЗВО одержують якісні знання завдяки чітким новим освітнім програмам, інноваційним технологіям, відкритому доступу до інформації через Інтернет та соціальні інститути — бібліотеки та архіви тощо. Майбутні фахівці навчаються працювати з інформацією за допомогою нових електронних засобів, банків та баз даних. Впровадження електронного документообігу, досвіду провідних країн, нових технологій значно підвищує професійні вимоги, спонукає до постійного оновлення і покращання підготовки українських документознавців. У висновках узагальнено, що документознавство як наука і як навчальна дисципліна було започатковано у процесі розвитку двох галузей практичної діяльності — діловодства й архівної справи, у межах яких логічний розвиток теорії безпосередньо залежав від практики; на всіх етапах трансформації їх історичного шляху безпосередньо була узалежнена від соціально-економічних запитів суспільства та вдосконалення управлінського сегмента документознавства; потреба у висококваліфікованих фахівцях документознавчої сфери в умовах сучасного ринку праці постійно зростає, що і пояснює достатню велику кількість ЗВО, в яких здійснюється якісна підготовка документознавців за унікальними освітніми програмами.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.Ч.1038. Системи спеціальної документації: чинник впливу на формування та організацію / К. Клімова // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 11. — С. 316-347. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Комплексно досліджено спільні фактори, які визначають особливості формування та організацію банківської, нотаріальної та процесуальної документації як важливих складових документно-інформаційних ресурсів та систем комунікації. Акцентовано увагу на термінологічній проблемі. Вперше розкрито суть поняття «системи спеціальної документації», вказано пріоритетність його використання та розв'язання дискусійного питання щодо коректності формулювань: «системи спеціальної документації» чи «спеціальні системи документації». Характеризуються особливості спеціальної документації, яка формує різні підсистеми інформаційної інфраструктури. На компаративістських засадах висвітлено сукупність факторів, що впливали на характер формування й організацію систем спеціальної документації: діяльність установ — локацій формування систем спеціальної документації; законодавчо-нормативне регулювання документування та організації роботи зі спеціальною документацією; характер діловодства (банківського, нотаріального, процесуального), що визначив склад, форму, зміст документів і характер їх систематизації; вплив наукових студій з документознавства, правознавства, архівознавства, які сприяли розробці нормативної бази щодо систем спеціальної документації та удосконаленню спеціальної документації, її класифікації, науковій експертизі; вплив комп'ютерних технологій на формування гібридних документальних систем та документно-інформаційних ресурсів. Управлінські реформи, оптимізація системи управління, реорганізація установ, що формують системи спеціальної документації, усталена тенденція удосконалення нормативно-правової бази щодо створення, функціонування, організації зберігання службової документації, використання її інформаційного потенціалу, потребують всебічного і комплексного вивчення генези та еволюції спеціальних систем документації.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

Освіта. Педагогічні науки

4.Ч.1039. Елементи оперативного управління якістю освіти / М. В. Домнічев, О. В. Нестеренко, О. Ю. Близнюкова,

Я. В. Маленко // Гірк. вісн: наук.-техн. зб. — 2021. — Вип. 109. — С. 124-130. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — проведення аналізу існуючих засобів і способів навчання, визначення основних небезпек та вибір моделей викладання матеріалу. У дослідженні було використано теоретичний метод на основі обробки і інтерпретації статистики та порівняння ефективності запропонованих заходів. Мета роботи — прикладне дослідження захисту людей від факторів вибухів. Запропоновано використання нових інструментів контролю якості освіти з метою покращання викладання прикладних дисциплін. Вплив небезпечних факторів вибуху зумовлює різке погіршення стану здоров'я, втрату працездатності та несе загрозу життю людини. Особливо це стосується дітей і молоді. Значну роль у зменшенні числа загиблих і поранених відіграє питання інформування населення про безпеку боєприпасів і вибухових пристроїв. Так само, навчання різних груп населення потребує використання різних методів, способів і засобів навчання. Використання макетів та засобів інтерактивного навчання значно підвищує ефективність засвоєння матеріалів. Використання таких методів і засобів однаково ефективно працює з будь-якою аудиторією незалежно від віку, статі та рівня освіти. Для збільшення ефективності навчання, пропонується використовувати візуальні інструменти, які можуть налякати — фотографії та відео фрагменти наслідків вибухів. В тому числі з фотографіями і відео постраждалих з різними травмами а також загиблих. Демонстрація наслідків вибуху, призводить до збільшення уваги слухача. В свою чергу, перегляд фото і ведематеріалів з тяжкими пораненнями є шоком для слухача. В стані виведення слухачів з психологічної рівноваги, ефективність навчання зростає. Для контролю ефективності навчання пропонується проводити оцінку якості знань за допомогою опитувань, тестувань та виконання завдань. Опитування надасть оперативну інформацію щодо ефективності навчання і надасть змогу керувати нею. Все це надасть можливість створити універсальну модульну навчальну систему, що може гнучко змінюватися залежно від аудиторії, часу навчання та рівня навченості, який необхідно досягти.

Шифр НБУВ: Ж60802

Загальна педагогіка

Теорія освіти, навчання та виховання

4.Ч.1040. Система формування ціннісно-сміслових орієнтацій майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у фаховій підготовці: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / С. О. Бадер; Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». — Старобільськ, 2020. — 44 с.: рис., табл. — укр.

Розглянуто процес формування ціннісно-сміслових орієнтацій майбутніх вихователів ЗДО (заклади дошкільної освіти) у фаховій підготовці. Обґрунтовано теоретико-методологічні засади системи формування ціннісно-сміслових орієнтацій майбутніх вихователів ЗДО у фаховій підготовці, здійснено її експериментальну перевірку. Використано методи: міждисциплінарний аналіз наукової літератури, аналіз, синтез, узагальнення теоретичних положень, класифікація, моделювання, анкетування, тестування, бесіда, спостереження, експертна оцінка, педагогічний експеримент, методи математичної статистики. Обґрунтовано теоретико-методологічні засади системи формування ціннісно-сміслових орієнтацій майбутніх вихователів ЗДО у фаховій підготовці. Визначено вектори ціннісно-сміслових освітньої парадигми у фаховій підготовці майбутніх вихователів. Уведено до наукового обігу поняття «ціннісно-сміслові орієнтації майбутніх вихователів ЗДО», «система формування ціннісно-сміслових орієнтацій майбутніх вихователів у фаховій підготовці». Змодельовано аксіологічно-сміслові освітні середовища закладу вищої освіти як провідний чинник формування ціннісно-сміслових орієнтацій майбутніх вихователів ЗДО у фаховій підготовці. Розроблено програму та навчально-методичне забезпечення спекурсів «Аксіологіка» та «Аксіологічні засади дошкільної освіти»; посібники: «Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям», «Розвиток критичного мислення майбутніх учителів початкових класів».

Шифр НБУВ: RA446028

4.Ч.1041. Формалізація SWOT-процедури вибору моделі дуального навчання / В. В. Браткевич // Зб. наук. пр. Харків. ун-ту Повітр. сил. — 2021. — Вип. 2. — С. 84-92. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Виконано аналіз складових SWOT-процедури кількісного обґрунтування рішення щодо вибору альтернативних варіантів моделі дуального навчання і запропонована покорова методика її формалізації. Виклад методики орієнтовано на її впровадження на кафедрі комп'ютерних систем і технологій Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця з метою підтримки навчального процесу при викладанні дисциплін, пов'язаних з інформаційними комп'ютерними технологіями. Розглянуто критерії оцінки категорій SWOT-процедури, які вплива-

ють на вибір моделі дуального навчання. Виконано аналіз альтернативних варіантів сучасних моделей впровадження дуального навчання. Запропоновано ієрархічну модель вибору альтернативних варіантів дуального навчання на базі SWOT-процедури. Розглянуто приклад уявлення критеріїв у формі багатозв'язного орієнтованого графа і алгоритм побудови на його основі відповідної рангової моделі. Наведено покорову процедуру розрахунку локальних і глобальних пріоритетів кластерів і вузлів ієрархічної моделі, яка включає наступні кроки: формування загальної моделі для оцінки категорій якості SWOT-моделі; формування матриць парних порівнянь впливу кожної з категорій SWOT-моделі на вибір варіанта дуального навчання; розрахунок локального впливу критеріїв кластерів категорій на, відповідно: сильні сторони; можливості; слабкі сторони і ризики впровадження моделі дуального навчання; розрахунок локального впливу успішності впровадження критеріїв кластерів SWOT-категорій в альтернативних варіантах моделей дуального навчання; розрахунок глобальних пріоритетів альтернативних варіантів впровадження дуального навчання на базі SWOT-процедури.

Шифр НБУВ: Ж70455

4.Ч.1042. Formation of future managers' management competence of professional pre-higher education institutions as their professional training component / T. Grebenyuk, O. Sosnenko // Фіз.-мат. освіта. — 2021. — № 1. — С. 7-12. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

Проаналізовано проблему формування управлінської компетентності керівників закладів фахової передвищої освіти (ЗФПВО) як складову їх професійної підготовки, а також наукові джерела, які стосуються управлінської компетентності керівників закладів освіти. В наш час якісна освіта є основним індикатором соціально-економічного розвитку суспільства. В умовах прогресивних змін, реформування освіти та збільшення реальної автономії закладів, докорінно змінюється значущість керівних функцій управлінців, розширюється уявлення про зміст і роль управлінської діяльності керівників закладів освіти. Також актуальності набуває проблема формування управлінської компетентності майбутніх керівників ЗФПВО у професійній підготовці, специфіка якої зумовлена новими нормативними вимогами до особистості керівника ЗФПВО та його управлінської діяльності. Основними методами, які використовувались для дослідження окресленої проблеми, стали теоретичні й емпіричні методи. Систематизовано наукові погляди на проблему формування управлінської компетентності майбутніх керівників ЗФПВО, що зумовлено становленням ступеневі освіти та змінами в управлінні освітніми закладами. Проаналізовано організаційно-педагогічні умови та фактори формування управлінської компетентності освітніх менеджерів нового покоління у процесі професійної підготовки, що є елементами освітнього середовища закладів, на які покладено зазначені функції. Встановлено, що узагальнення теоретичних джерел надалі можливість скласти уявлення про управлінську компетентність майбутніх керівників ЗФПВО як складову їх професійної компетентності. Управлінська компетентність керівника закладу освіти — це органічний комплекс загальних і спеціальних знань, умінь, навичок, здібностей, які забезпечують ефективність управління закладом освіти в сучасних умовах. Вона складається з низки компонентів, що формуються у процесі професійної підготовки. Подальшого дослідження потребують питання щодо розробки моделі формування управлінської компетентності керівників ЗФПВО у професійній підготовці та її організаційно-методичного забезпечення.

Шифр НБУВ: Ж101424

Дидактика (теорія освіти та навчання)

4.Ч.1043. Відкрита наука в контексті побудови суспільства знань і цифрових перетворень європейського простору / Ю. Г. Носенко, А. С. Сухих // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — № 4. — С. 85-92. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

Важливим чинником розвитку освіти, культури, загального добробуту населення є наука. Інтеграція науки і освіти — каталізатор інноваційних зрушень, підвищення якості підготовки фахівців, необхідна умова розбудови суспільства знань, коли домінуючими факторами стають дослідження, розробки, технології, освіта. У розрізі побудови суспільства знань європейська спільнота розвиває напрям, пріоритетний для європейської дослідницької, науково-інноваційної політики. А саме — відкритої науки. Наведено результати дослідження в межах проекту «Хмаро орієнтовані системи відкритої науки у навчанні і професійному розвитку вчителів» (реєстраційний номер 2020.02/0310), що реалізується за рахунок грантової підтримки Національного фонду досліджень України. В роботі використано теоретичні методи: аналіз, систематизацію, узагальнення наукових і науково-методичних джерел із проблеми дослідження, аналіз існуючих понять, праць вітчизняних і закордонних дослідників, експертів у галузі відкритої науки, суспільства знань. Розкрито суть поняття відкритої науки. Наведено складники забезпечення відкритості на різних етапах дослідницького процесу; аспекти, яких стосується відкрита наука (відкриті дані, відкритий доступ, відкрите

рецензування, відкриті джерела, відкриті освітні ресурси, громадянська наука). Охарактеризовано градацію видів доступу до публікацій у міжнародному вимірі. Проаналізовано суть і значення Європейської хмари відкритої науки. Визначено основні тенденції, що наразі превалюють в Європейському просторі відкритої науки: відкритий доступ, архівування статей, обмін даними. Встановлено, що філософія відкритої науки продовжує поширюватися серед дослідницьких кіл у всьому світі. Одна з головних цілей — підвищення цінності та результативності науки, а також якості освіти. Подальшого вивчення потребують перспективи запровадження хмарних технологій як засобу підтримки відкритої науки.

Шифр НБУВ: Ж701424

4.Ч.1044. Віртуальні середовища проектування електронних пристроїв як засіб інструментальної цифрової дидактики / А. І. Атамась, І. А. Сліпучіна, І. С. Чернецький, Ю. С. Шиховцев // *Наук. зап. Малої акад. наук України*: зб. наук. пр. — 2020. — № 2. — С. 57-67. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Інструментальна цифрова дидактика відображає використання у навчальному процесі різноманітних цифрових засобів здобування, опрацювання та інтерпретації даних натурального експерименту відповідно до логіки наукового методу й інженерного дизайну. Важливою складовою сучасного STEM-орієнтованого освітнього середовища є інноваційні програмні продукти для моделювання та симуляції роботи електронних схем. У навчальних дослідженнях на їх основі параметри компонентів електричних кіл, створених у віртуальних середовищах, порівнюють з технічними характеристиками аналогічних пристроїв, наявних на ринку відповідної продукції. Така методика надає змогу не тільки продемонструвати подібність і розбіжності властивостей ідеалізованих і реальних артефактів, виявити джерела та величину можливих похибок, а й одержати електричні характеристики, достатні для побудови еквівалентних схем заміщення пристроїв без проведення попередніх експериментальних досліджень. Запропонований підхід продемонстровано на прикладі вивчення параметрів актуального пристрою — фотоелектричного перетворювача (визначення точки його максимальної потужності, а також коефіцієнта заповнення). Навчання з використанням еквівалентних схем заміщення демонструє студентам один із варіантів процесу інженерного дизайну. Окрім того, запропонована методика, завдяки можливості розвитку від алгоритмізованої навчальної процедури до інженерного дослідження, надає змогу здійснити індивідуальний підхід у навчанні електротехніки та електроніки. Дослідження дидактичних особливостей вивчення електрики та основ електроніки, зокрема з застосуванням NI «Multisim 11.0», є одним із напрямів діяльності STEM-лабораторії «МАН/Лаб» Національного центру «Мала академія наук України». Частина апробованих методик оформлено у вигляді робочого зошита та розміщено у вільному доступі у вигляді інструкцій на онлайн-ресурсі stemua.science.

Шифр НБУВ: Ж74206

4.Ч.1045. Когнітивна ергономіка онтології навчального призначення / М. А. Попова // *Наук. зап. Малої акад. наук України*: зб. наук. пр. — 2020. — № 2. — С. 43-56. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Наведено аналіз досліджень щодо використання онтологій для розроблення навчальних програм, створення описів їх змісту у вигляді курсів та інформаційних ресурсів, удосконалення механізмів рекомендацій академічних джерел і ресурсів, академічного оцінювання, менеджменту закладу вищої освіти, інтеграції академічних даних і сховищ на основі онтологій, який засвідчив, що онтологія є корисним засобом організації інформації в освітньому процесі. Розглянуто критерії, методи та способи метричної оцінки онтологій щодо відповідності вимогам застосування, збільшення доступності інформації для засвоєння та одержання можливості повторного їх використання з метою зниження часових і фінансових витрат на модернізацію наявних і розроблення нових моделей баз знань. Наведено опис метрик когнітивної ергономіки, які впливають на сприйняття та здатність до запам'ятовування інформації, представленої в онтологіях. Визначено залежність ефективності онтологій від її метрик, на основі якої надано перелік когнітивно-перцептивних принципів, що необхідно враховувати, розробляючи онтологію навчального призначення. Розглянуто основи теорії когнітивного навантаження та її застосування у процесі розроблення навчальних ресурсів на основі онтологій. Наведено опис типів когнітивного навантаження, які може спричинити навчальна онтологія, з метою визначення способів її оптимізації. Надано практичні поради розробникам навчальної онтології для найбільш ефективного представлення інформації для її засвоєння. Наведено перелік засобів побудови онтологій, у тому числі навчального призначення. Описано основні способи представлення знань засобами когнітивної IT-платформи «Полієдр», що враховує особливості когнітивної ергономіки у процесі розроблення онтологій навчального призначення.

Шифр НБУВ: Ж74206

4.Ч.1046. Навчальний STEM-проект «Мініметеостанція» / К. Г. Постова // *Наук. зап. Малої акад. наук України*: зб.

наук. пр. — 2020. — № 2. — С. 23-32. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Визначено причини необхідності підготовки висококваліфікованих кадрів у світі, роль науки та педагогіки у підготовці висококваліфікованих фахівців, що впроваджують технологічні процеси на світовому рівні. Запропоновано основні питання, як от потреба у кваліфікованих фахівцях із навичками XXI ст. та їх підготовка в сучасних умовах існування деяких країн, і пропозиції щодо вирішення цих питань. Навички XXI ст.: цифрова, комунікативна компетентність, креативність і висока продуктивність діяльності та їх формування в сучасному навчальному процесі. STEM-освіта — один із підходів, що надає змогу підготувати дітей до прогресивного розвитку технологій і не лише. Висвітлено впровадження основних напрямів STEM-освіти в Малайзії, Індонезії, Сполучених Штатах Америки, Україні. Зазначені країни мають різний рівень розвитку економіки та різний потенціал для розвитку освіти. Натомість кожна з них вітлює підходи, що відповідають принципам STEM-освіти. Наведено приклади реалізації STEM-освіти у формі реалізації STEM-проектів у вищезазначених державах. У Малайзії — етап впровадження STEM-освіти на основі реалізації інтегрованого навчання у навчальних закладах. Індонезія впроваджує STEM-освіту через втілення в життя STEM-проектів, в яких реалізується інтеграція деяких галузей науки та техніки. Сполучені Штати Америки впроваджують цільові STEM-проекти, до яких залучають фахівців, учителів і дітей. Україна впроваджує STEM-освіту шляхом реалізації навчальних STEM-проектів або дослідницьких робіт, які інтегрують у собі декілька навчальних дисциплін. Як приклад наведено навчальний STEM-проект для шестикласників «Мініметеостанція», мета якого — пов'язати знання з декількох навчальних дисциплін і продемонструвати інтеграцію знань загалом. STEM-проект надає змогу виявити в дітей схильність до конструювання, винахідництва, охорони природи, організаторських здібностей тощо.

Шифр НБУВ: Ж74206

4.Ч.1047. Огляд автоматизованих систем супроводу навчального процесу / С. О. Цибульник, Г. Войкан, О. О. Ляховський, С. С. Рупіч // *Вісн. КПІ. Сер. Приладобудування*. — 2021. — Вип. 61. — С. 69-76. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

На відміну від України за результатами опитування деяких закладів вищої освіти протягом епідемічного періоду ступінь незадоволення студентів дистанційним навчанням в мережі Інтернет здебільшого високий. У реаліях нашої країни дистанційне навчання набагато більше подобається студентам, тому що немає необхідності знаходитися в аудиторії, а також не можна детально проконтролювати, ким саме виконано завдання. З іншого боку, навантаження на викладачів збільшилося через необхідність створювати та адмініструвати дистанційні курси, презентації, мультимедійні лабораторні роботи тощо. Ці фактори впливають на збільшення незадоволення процесом дистанційної освіти серед викладачів закладів вищої освіти. Загальна реакція студентів та викладачів на дистанційну освіту пов'язана з проблемами переходу та адаптації. По-перше, не можна ігнорувати думки щодо негативного впливу тривалого використання електронних продуктів. По-друге, існує проблема, яка пов'язана з відсутністю технічного забезпечення та особистого простору вдома у студентів. Будь-яка пандемія викликає високий рівень стресу населення, який пов'язаний з невизначеністю та втратою контролю над ситуацією. Пандемія COVID-19 погіршила вже існуючий психічний стан і студентів, і викладачів. Це викликано головним чином через закриття навчальних закладів, втрату режиму роботи та навчання, обмеженість соціальних зв'язків, велику завантаженість навчальним матеріалом. Для забезпечення достатнього рівня якості дистанційного навчання необхідно використовувати автоматизовані системи супроводу навчального процесу, які надають можливість об'єктивного оцінювання з боку викладачів та дотримання академічної доброчесності з боку студентів. Саме тому метою даної роботи є огляд існуючих популярних та найбільш широко використовуваних автоматизованих систем супроводу навчального процесу та порівняння їх функціоналу для проектування нової системи, яка буде забезпечувати необхідну якість навчання. Проведений огляд надав змогу визначити, що якісна автоматизована система супроводу навчального процесу в умовах дистанційного навчання має містити щонайменше такі частини: підготовку елементів курсу викладачами, анонімну оцінку курсу студентами, контроль відвідування, розпізнавання студентів, обмін ресурсами викладачів, обмін професійними знаннями та навичками, проведення різних видів контрольних заходів та домашньої роботи, проведення зустрічей та семінарів, лабораторію на базі web-технологій, Інтернет-бібліотеку тощо. Також система має бути кросплатформовою та підтримуватися на комп'ютері, телевізорі, мобільному телефоні, планшеті та інших розповсюджених гаджетах на базі існуючих на сьогоднішній день операційних систем.

Шифр НБУВ: Ж29126:Прилад.

4.Ч.1048. Огляд стандартів створення навчальних матеріалів у системах керування навчанням / В. О. Солдатенко

// Наук. зап. Малої акад. наук України: зб. наук. пр. — 2020. — № 2. — С. 88-94. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Створення навчального вмісту потребує наявності певних правил, а також низки визначених етапів, механізмів та інструментів, що беруть безпосередню участь у цьому процесі. Наведено огляд стандартів створення, супроводу електронних навчальних матеріалів, що застосовують системи керування навчанням, а також аналіз та оцінку використання ними онтологічних систем. Розглянуто 4 покоління стандартів створення та супроводження електронних навчальних матеріалів (ЕНМ) і надано опис кожного з них: наведено найменше назви стандартів створення та супроводу життєвого циклу електронного навчального курсу як основного принципу групування ЕНМ. Для деяких стандартів надаються розшифровані аббревіатури назви стандарту та опис особливостей версій. Особливо для кожного такого стандарту описано архітектуру її особливості побудови навчального курсу як носія навчально-освітньої інформації, структурні особливості, прикладний програмний інтерфейс, принципи побудови електронного навчального вмісту з використанням зазначених вище стандартів. Залишаються без відповіді подальші перспективи їх розвитку. Особливо розглянуто питання, пов'язані з процесом проектування компонентів навчального курсу, визначення зв'язків і залежностей між ними. Зокрема, цей огляд є спробою розглянути стандарти побудови навчального курсу як такі, що надають змогу створювати матеріали з використанням онтологічних систем з ієрархічною структурізацією навчально-методичних матеріалів і подальшим їх супроводженням, а також оцінити наявність інструментів створення онтологій як складових компонентів для організації подання знань.

Шифр НБУВ: Ж74206

4.Ч.1049. Онтологічний підхід до проектування Інтернет-порталів знань // Р. Л. Новогрудська // Наук. зап. Малої акад. наук України: зб. наук. пр. — 2020. — № 2. — С. 33-42. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Наведено підхід до проектування Інтернет-порталів знань на основі онтологій. Інтернет-портали знань надають користувачам доступ до різномірних слабкозв'язаних даних та інформаційних ресурсів із різних предметних галузей. Використання таких порталів як єдиної точки доступу значно спрощує роботу з інформацією, представленою у мережі Інтернет. У випадку Інтернет-порталів для представлення інформації інженерних предметних галузей у їх середовищі містяться не лише інформаційні ресурси та дані, а й велика кількість обчислювальних ресурсів і вебсервісів, які використовуються для виконання певних розрахункових задач інженерних предметних галузей. Онтологічний підхід до проектування Інтернет-порталів знань надає змогу представити й інтегрувати гетерогенні слабкозв'язані інформаційні й обчислювальні ресурси у процесі структуризації та систематизації даних і знань. Як модель представлення знань на порталі запропоновано використовувати онтологію. Загальну онтологію Інтернет-порталу знань представлено системою чотирьох зв'язаних компонентів. Описано структуру такої системи, виділено базові елементи її онтологій, а також зв'язки між ними. Проведено формалізацію елементів онтологій, яка надає змогу організувати й оптимізувати семантичний пошук по інформаційному простору Інтернет-порталу знань.

Шифр НБУВ: Ж74206

4.Ч.1050. Mathematical model of an educational program quality assessment / Н. Khimicheva, A. Volivach // Proc. of the Nat. Aviation Univ. — 2020. — № 3. — С. 71-79. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

Мета роботи — обґрунтування методів, принципів і підходів до побудови математичної моделі для кількісного оцінювання якості функціонування освітньої програми незалежно від галузі знань та спеціальності за якою вона розроблена. Проаналізовано 65 освітніх програм, які розроблено за 35-ма спеціальностями в межах 14 галузей знань. Дані програми функціонують в 49 закладах вищої освіти, які розташовані в різних регіонах України. Розроблено інтервальну шкалу, що надає змогу перевести якісні характеристики (критерії) освітньої програми в кількісні. За допомогою методу регресійного аналізу та програмного продукту ПРІАМ (планування, регресія і аналіз моделей) побудовано математичну модель, яка надає змогу більш точно та достовірно не тільки оцінити якість функціонування освітньої програми, а й визначити рівень і термін її акредитації. Для кількісного оцінювання якості функціонування освітньої програми розроблено математичну модель та проведено аналіз її статистичних характеристик. Визначено інформативність, адекватність, точність і стійкість, та побудовано графіки взаємного впливу критеріїв (регресорів) на якість освітньої програми. Запропоновано лінійну регресійну модель, в основу якої покладено кваліметричний підхід і принципи TQM. Застосування методів регресійного аналізу наддало змогу виявити взаємний вплив критеріїв (регресорів), визначити їх пріоритетність та кількісно оцінити якість функціонування освітньої програми в цілому. Такий підхід надає змогу обґрунтовано вибрати оптимальну кількість критеріїв, їх взаємний вплив та пріоритетність. Це надає змогу більш достовірно і точно визначити рівень акредитації освітньої програми.

Шифр НБУВ: Ж70861

Історія освіти та педагогічної думки

Історія освіти та педагогічної думки в країнах Європи

4.Ч.1051. Педагогічні інновації Христини Алчевської в системі народного шкільництва другої половини XIX — початку XX століття / Л. Хмельницька // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 11. — С. 186-204. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Висвітлено життєвий та творчий шлях Христини Данилівни Алчевської, зокрема, розглянуті основні напрями її просвітницької та педагогічної діяльності, а також науково-методичні здобутки в галузі педагогіки та вагомий внесок у розвиток української культури. Зазначено, що Христина Алчевська однією з перших, в умовах заборони недільних шкіл, порушила питання загального безкоштовного початкового навчання, зокрема, навчальних закладів для жінок. Таким закладом стала Харківська недільна школа для жінок, що вісім років свого існування перебувала в нелегальному статусі. Згідно принципів різностороннього виховання та навчання Христина Алчевська у роботі Харківської недільної школи для жінок запровадила та популяризувала нові інноваційні форми та методи організації навчально-виховного процесу: бесіди про прочитане учнями, уроки на природі, розробки уроків письма, педагогічні збори, ведення щоденника вчителями тощо. Свої педагогічні погляди та практичний досвід роботи Христина Алчевська представила у численних працях. Серед них: «Передумане і пережитое: дневники, письма, воспоминания» (1912), Полувеківка юбилей» (1912) та інші. Невід'ємну частину просвітницької діяльності Христини Алчевської посилає послідовна і цілеспрямована популяризація художньої літератури та культури читання загалом. З цією метою, шляхом кропіткої спільної праці з вчителями та учнями, було створено показник книг для народного й дитячого читання «Что читать народу?» (1884 — 1906) у трьох томах. Видання високо оцінили Л. Толстой, А. Чехов, І. Франко, Леся Українка. Підсумки педагогічної роботи та запроваджених навчально-методичних інновацій Христини Алчевська неодноразово публікувала у вигляді річних звітів, що містили докладну інформацію про проблеми школи. Одним з першочергових питань в організації навчально-виховного процесу для Христини Алчевської був підбір викладацьких кадрів, використання ними передового педагогічного досвіду в роботі та схильність до постійного самовдосконалення. Серед вчителів-новаторів школи Христини Алчевської слід виокремити видатного українського письменника Б. Грінченка, що викладав у земській школі с. Олексіївки на Катеринославщині фундаторами якої теж була родина Алчевських. Христина Данилівна Алчевська, як і вся її родина, значною мірою вплинула на процес еволюції педагогічної думки та вітчизняної культури, піднявши її на високий щабель розвитку.

Шифр НБУВ: Ж74618:1ст. н.

Історія освіти та педагогічної думки в Україні

4.Ч.1052. Становлення і розвиток змісту навчальної дисципліни «Історія педагогіки» в освітній парадигмі України (1991 — 2019 рр.): автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Я. А. Нагрибельний; Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. — Кропивницький, 2020. — 40 с. — укр.

Розкрито етапи становлення й розвитку змісту навчальної дисципліни «Історія педагогіки» в освітній парадигмі України (1991 — 2019 рр.). Встановлено доцільність оновлення змістових складників навчальної дисципліни «Історія педагогіки» (ідеї української етнопедагогіки; здобутки світової педагогічної думки в контексті сучасних реалій; шляхи впровадження перспективного педагогічного досвіду в сучасну освітню практику). Охарактеризовано базові поняття дослідження, уточнено термінологічне поняття «зміст навчальної дисципліни «Історія педагогіки». Визначено й прокоментовано тенденції в розробленні змісту навчально-методичного супроводу навчальної дисципліни «Історія педагогіки» в закладах вищої освіти. Доведено доцільність уведення етнопедагогіки як оновленого складника змісту навчальної дисципліни «Історія педагогіки». Розкрито та проаналізовано ідеї класиків української та світової педагогічної думки в контексті сучасних реалій. Описано систему освіти в розвинених країнах з виокремленням освітньо-виховних пріоритетів теоретичного та прикладного характеру. Висвітлено шляхи реалізації ідей Болонського процесу в системі вищої освіти України. Обґрунтовано доцільність виокремлення в межах навчальної дисципліни «Педагогіка» змістового модуля «Історія галузевої педагогіки», що сприяє виробленню у студентів оцінних суджень у галузі професійно-педагогічної діяльності, спонукає до осмислення шляхів становлення та розвитку галузевої педагогіки.

Шифр НБУВ: PA446150

4.Ч.1053. Теорія і практика навчання й виховання дітей та молоді в освітньо-культурних установах Волині XIX — першої половини XX століття: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01

/ О. О. Марчук; Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. — Хмельницький, 2020. — 38 с.: рис. — укр.

Здійснено системний історико-педагогічний аналіз теорії і практики навчання та виховання дітей і молоді в освітньо-культурних установах Волині XIX — першої половини XX ст. Визначено філософські та соціально-педагогічні аспекти дослідницької проблеми. Досліджено генезис основних педагогічних дефініцій дослідження у науково-довідниковій літературі. Здійснено ретроспективний аналіз вивчення теорії і практики навчання та виховання підрастаючого покоління у культурно-освітніх установах Волині. Проаналізовано історико-педагогічні передумови становлення освітньо-культурних установ XIX — першої половини XX ст. Досліджено особливості організації процесу навчання та виховання школярів у закладах освіти Волині у XIX — першій половині XX ст. Охарактеризовано педагогічну спрямованість діяльності громадських товариств Волинської губернії та Волинського воєводства, а також навчальну літературу. Представлено шляхи творчого впровадження педагогічного досвіду діячів освітньо-культурних установ Волині XIX — першої половини XX ст. в освітній процес сьогодення.

Шифр НБУВ: PA446068

Організація освіти

4.Ч.1054. Управління розвитком інтелектуального капіталу в закладах освіти / О. О. Комліченко, Н. В. Ротань // Наук. зап. Малої акад. наук України: зб. наук. пр. — 2020. — № 3. — С. 38-47. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Визначено, що інтелектуальний капітал (ІК) закладу освіти є сукупністю нематеріальних ресурсів і компетенцій щодо їх використання, які забезпечують формування, накопичення та передавання знань, умінь, навичок, досвіду та створюють конкурентні переваги й умови тривалого розвитку закладу освіти. Визначено складові ІК в контексті закладу фахової передвищої освіти: людський, організаційний і споживчий. Наголошено, що розвиток ІК закладу освіти варто розглядати як незворотні, спрямовані, закономірні, якісні зміни стану людських, організаційних і споживчих ресурсів і компетенцій. Виявлено особливості управління розвитком ІК закладу фахової передвищої освіти. Обґрунтовано, що підвищення ефективності діяльності закладу освіти та якості наданих ним послуг значною мірою залежить від складу та якості інтелектуального потенціалу науково-педагогічних працівників, навчально-методичного, інформаційного та матеріального забезпечення освітнього процесу та зв'язків закладу з різними стейкхолдерами. Доведено, що управління розвитком ІК є системою заходів, спрямованих на доступність, затребуваність і зростання якості освітніх послуг, впровадження інноваційних форм і методів навчання, збільшення кількості інтелектуальних продуктів. За вказаними критеріями, з використанням інтегрального методу, проведено оцінку ІК Херсонського політехнічного фахового коледжу Одеського національного політехнічного університету. Результати розрахунків надають змогу стверджувати, що за аналізований період рівень ІК закладу освіти підвищився з оптимального до високого (вище середнього). Це свідчить про розвиток складових ІК та ефективність управління ним у закладі освіти. Запропоновано напрями підвищення ефективності управління розвитком ІК у закладах фахової передвищої освіти.

Шифр НБУВ: Ж74206

Див. також: 4.Ш.1208

Дошкільне виховання. Дошкільна педагогіка

4.Ч.1055. Виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції: монографія / Ю. Б. Семеняко; Бердянський державний педагогічний університет. — Київ: Каравела, 2020. — 320 с.: табл. — Бібліогр.: с. 238-263. — укр.

Викладено теоретичні та методичні засади виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції. Охарактеризовано особливості сприйняття дітьми дошкільного віку сучасної медіапродукції. Запропоновано діагностичні методики визначення кількісних і якісних параметрів вихованості у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції. Описано хід і результати експериментальної перевірки ефективності педагогічних умов виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції у закладах дошкільної освіти. Увагу приділено системі дидактико-методичних завдань (заняття, інтелектуально-мовленнєві завдання, проекти, ігри тощо) для організованого освітнього процесу та самостійної діяльності дітей.

Шифр НБУВ: BA853074

4.Ч.1056. Підготовка дитини до школи в системі дошкільної освіти Республіки Польща: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Х. І. Микитейчук; Національний університет «Львівська політехніка». — Львів, 2020. — 20 с.: рис. — укр.

Представлено компаративне дослідження педагогічного процесу підготовки дитини до школи в Республіці Польща, обґрунтовано його теоретичні й дидактичні засади, можливості їх конструктивної естраполяції у теорію і практику дошкільної освіти України. Простежено розвиток наукових досліджень в галузі підготовки дитини до школи в Польщі в хронологічному та предметному вимірах. Систематизовано основні дефініції проблеми та розкрито підходи польських авторів до їх інтерпретації (дошкільна і шкільна зрілість, готовність до школи, інституційна готовність). Обґрунтовано соціальний аспект підготовки дитини до школи в дискурсі освітніх реформ, простежено детермінованість актуальності проблеми тенденціями раннього навчання дітей, обов'язковості передшкільної освіти, дискусіями навколо віку початку шкільної освіти. Констатовано стабільність розвитку передшкільної однорічної підготовки («зерувки»), її юридичного закріплення у польській системі освіти як проміжного шаблю між дошкільною і початковою ланками, що організаційно відбувається у двох формах: підготовчі групи в дошкільних закладах, дошкільні відділення при початкових школах. Досліджено дидактичні аспекти підготовки дитини до школи в Польщі, висвітлено теоретичні засади, зміст та методику підготовки дитини до початку навчання читанню і письму, формування математичних компетентностей, підтримки соціально-емоційного розвитку. Охарактеризовано найбільш використовувані в практиці польських дошкільних закладів передметні методики (М. Богдановіч, Е. Грущик-Кольчинської, Г. Домана, І. Майхжак, М. Монтессорі та ін.); здійснено огляд програм соціального розвитку дошкільнят («Друзі Зіпні», «Формування просоціальних навичок маленької дитини», «Сильний старт», «Стаємо друзями», «Я можу вирішити проблему»). Обґрунтовано інноваційність педагогічної діагностики на етапі підготовки дитини до школи в Польщі, систематизовано й охарактеризовано діагностичні методики. Подальшого розвитку набули положення щодо доцільності вивчення конструктивного зарубіжного досвіду дошкільної освіти для модернізації вітчизняної галузі.

Шифр НБУВ: PA446173

Загальноосвітня школа. Шкільна педагогіка

4.Ч.1057. Початкова освіта у контексті шкільних змін: теорія, методика, практика, досвід: монографія / Л. К. Задорожна, В. В. Ягоднікова, Г. М. Сагач, С. О. Скворцова, Р. В. Костенко, О. В. Кравчук, Н. В. Аркавенко, Р. В. Белоусова, С. Воронова, Т. В. Гарачук, В. М. Герасименко, І. М. Герасимова, М. В. Гриньова, Н. М. Гук, С. М. Зіміна, О. І. Кисельова, О. А. Колесова, О. В. Кузнецова, М. Мороз, С. Д. Пенькова, В. А. Трунова, О. В. Гончарова, Н. Ю. Кравець, О. А. Оріщенко, А. М. Половський, Т. П. Садович, О. М. Солнцева, Т. Ю. Ульянова, М. В. Ференц, В. А. Шур; ред.: В. В. Ягоднікова, О. В. Кузнецова; Комуніальний заклад вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради». — Умань: Сочинський М. М., 2021. — 421 с.: рис., табл. — укр.

Висвітлено теоретико-методологічні засади освітніх змін в початковій школі. Розглянуто питання модернізації змісту початкової освіти та підготовки вчителів початкових класів до впровадження освітніх інновацій. Описано регіональний досвід впровадження Нової української школи в початковій ланці. Висвітлено роль цифровізації в оновленні освітніх стратегій.

Шифр НБУВ: VA852918

4.Ч.1058. Принципи організації шкільного музею природничого напрямку / Є. Ю. Пашенко, К. Г. Постова // Наук. зап. Малої акад. наук України: зб. наук. пр. — 2020. — № 3. — С. 29-37. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Висвітлено історичний розвиток і формування музейної педагогіки як напрямку освіти й окреслено її взаємозв'язки з культурою, мистецтвом, історією тощо. Викладено основні актуальні завдання музейної педагогіки та визначено основні напрями, у яких проводяться дослідження на сьогодні. Серед них загальноісторичні підходи до розвитку музейної педагогіки, організація та впровадження музейно-педагогічних проектів, підготовка майбутніх вчителів засобами музейної педагогіки, музейна педагогіка в роботі освітніх і позашкільних закладів, «музейна педагогіка» для студентів закладів вищої освіти тощо. Визначено відмінності між дитячими музеями та музеями при закладах освіти (шкільні музеї) в історичному ракурсі. Означено основні напрями діяльності шкільного музею, серед яких: екскурсійна, культурно-просвітницька, експозиційна, пошуково-дослідницька. Наведено форми реалізації для визначених напрямів діяльності, об'єднані у 3 групи: масові, групові, індивідуальні. Відповідно до теоретичних висновків встановлено принципи організації шкільного наукового музею природничого напрямку. Серед них виділено такі: науковості, інтеграції, наступності, наочності,

систематичності, динамічності, практичності, гуманності, творчого підходу та інші. Дотримання визначених принципів організації шкільного наукового музею природничого напрямку надасть змогу ефективно реалізувати практику створення наукових музеїв на базі закладів формальної та неформальної освіти за участю освітан і здобувачів освіти. Організація шкільного наукового музею в освітньому закладі надасть можливість для розкриття художньо-естетичного, пізнавального, наукового, культурного потенціалу особистості та повноцінного сприйняття природно-культурної спадщини людства.

Шифр НБУВ: Ж74206

4.Ч.1059. Принципи, методи і підходи до формування хмаро орієнтованих систем відкритої науки у процесі навчання і професійного розвитку вчителів / М. В. Мар'єнко // Фіз.-мат. освіта. — 2021. — № 1. — С. 62-66. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Процес навчання та професійного розвитку вчителів можна покращити за допомогою відкритої науки, використовуючи відтворення, прозорі та ефективні інструменти, що об'єднують дослідження та управління освітнім процесом. Тому інтеграція відкритої науки у педагогічні системи потрібна зараз як ніколи. Використано емпіричні (спостереження та порівняння існуючих принципів, методів і підходів до формування хмаро орієнтованих систем (ХОС)) методи та загальнонаукові (елементарно-теоретичний аналіз і синтез, екстраполяція, дедукція). Також використано системно-структурний методологічний підхід. Систематизація та узагальнення принципів, методів і підходів до формування ХОС визначених у працях науковців призвела до обґрунтування принципів, методів і підходів до формування ХОС відкритої науки. Нові принципи відкритості в науці — прозорість, доступність, авторизація та участь наукових спільнот — формують усталену відкритість у сфері педагогіки. Аналізуючи дослідження українських і зарубіжних дослідників виявилось, що принципи, методи та підходи до формування ХОС відкритої науки вже визначені. Однак, формування ХОС відкритої науки містить свою специфіку, що полягає в суті відкритої науки та практичному використанні її принципів.

Шифр НБУВ: Ж101424

4.Ч.1060. Теорія і практика шкільної освіти для демократичного громадянства в країнах — членах Ради Європи: монографія / О. В. Овчарук; НАПН України; Інститут інформаційних технологій і засобів навчання. — Київ: Фенікс, 2021. — 399 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 283-336. — укр.

Здійснено комплексний науковий аналіз теорії і практики освіти для демократичного громадянства та освіти в галузі прав людини в країнах Ради Європи як складової змісту загальної середньої освіти. Визначено характеристики та складові освіти для демократичного громадянства, виокремлено тенденції розвитку та надано рекомендації для вітчизняних фахівців. Досліджено роль громадських організацій у формуванні демократичних цінностей у системі шкільної освіти в Україні та країнах Ради Європи.

Шифр НБУВ: ВС68637

Див. також: 4.Т.114, 4.Ч.1067

Шкільна педагогіка (теорія освіти, навчання та виховання)

Дидактика

4.Ч.1061. Визначення взаємного впливу основних навчальних доміант і рівнів домагань старшокласників / О. М. Рева, К. А. Андросович, С. В. Радецька, Є. А. Бурдєльна // Наук. зап. Малої акад. наук України: зб. наук. пр. — 2020. — № 2. — С. 68-80. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Виникнення синергетичного ефекту в гуманістичних, за визначенням Л. Заде, освітніх системах відповідно до відомого гегелівського закону має супроводжуватися кількісно-якісними перетвореннями певних показників, що характеризують вплив людського чинника на прийняття рішень. Обґрунтовано, що такими показниками є основні навчальні доміанти, які визначають ставлення до ризику та характеризують мотивацію на досягнення успіху (схильність до ризику)/запобігання невдач (несхильність до ризику), а також рівні домагань, що є одним із системоутворювальних чинників особистості та характеризують адекватність її самооцінки. Основні навчальні доміанти знаходяться через вирішення закритої задачі прийняття рішень шляхом побудови за обмеженою кількістю точок (п'ятьма) і подальшого аналізу оціночної функції корисності континууму 12-бальної шкали. Характерними точками цієї функції є т. зв. детерміновані еквіваленти лотерей із відповідною корисністю $p_{0,25}$, $p_{0,5}$, $p_{0,75}$. Рівні домагань знаходяться через вирішення відкритої задачі прийняття рішень шляхом побудови за формальною необхідною кількістю точок і подальшого аналізу оціночної функції корисності континууму 12-бальної шкали. Характерні точки оціночної функції: p — результат навчання, що відповідає негативному стрибку корисності в уяві того, хто навчається, щодо прийнятності певної оцінки шкали; p_0 — результат навчання, що відповідає переходу від негативного до позитивного сприй-

няття оцінок шкали; p^* — результат навчання, що відповідає максимальному позитивному стрибку корисності у сприйнятті певної оцінки шкали, яка в такому разі і вважається рівнем домагань. У $m = 208$ учнів-дев'ятикласників визначено співвідношення осіб несхильних, байдужих і схильних до ризику в пропорції: НСР: БР: СР $\leftrightarrow 1 : 2,27 : 10,6$. За допомогою методу розстановки пріоритетів дефазифіковано якісні рангові оцінки 12-бальної шкали надання їм відповідних важених коефіцієнтів значущості. Визначено ідентичність рівнів домагань учнів незалежно від ставлення до ризику, а також більшу узгодженість думок, випробування щодо прийнятності більш високих оцінок шкали. З кореляційного аналізу характерних точок оціночних функцій корисності, побудованих для закритих і відкритих задач прийняття рішень, виявлено статистично вірогідний зв'язок між характерними точками: $p_{0,25} - p$, $p_{0,5} - p_0$, $p_{0,75} - p$.

Шифр НБУВ: Ж74206

4.Ч.1062. Еволюція засобів і технологій проектування хмаро орієнтованих систем відкритої науки / М. П. Шишкіна // Фіз.-мат. освіта. — 2021. — № 1. — С. 100-106. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Охарактеризовано основні етапи еволюції засобів і технологій проектування хмаро орієнтованих систем (ХОС) відкритої науки в освіті; охарактеризовано сучасний стан проблеми; визначено перспективні напрями досліджень. Необхідність дослідження зумовлена потребою підвищення рівня ІКТ компетентності вчителів закладів загальної середньої освіти України в аспекті розвитку навичок використання хмарних сервісів відкритої науки, ознайомлення їх з методологічними та методичними засадами використання сервісів даного типу в освітньому процесі. Для досягнення мети використано загальнонаукові методи: теоретичні — аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження; узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду; теоретичний аналіз, систематизація та узагальнення наукових фактів і закономірностей; емпіричні — анкетування; опитування; бесіди з учасниками освітньо-наукового середовища; педагогічні спостереження за начальною та науковою діяльністю суб'єктів освітнього процесу. Обґрунтовано, що запровадження ХОС відкритої науки у процес навчання та професійного розвитку вчителів є перспективним напрямом розвитку наукової освіти вчителів, що потребує вдосконалення методології та методик використання засобів і сервісів відкритої науки, запровадження інноваційних форм і методів у процес навчання та наукових досліджень, розвитку ІКТ-компетентностей вчителів, зокрема, навичок здійснення наукових досліджень у співробітництві, спираючись на застосування хмаро орієнтованих засобів і сервісів підтримуваних наукових досліджень та опрацювання даних, розширення частки дослідницького підходу у навчанні, поширенню кращих практик відкритої науки у вітчизняному освітньому просторі. Встановлено, що еволюція засобів і сервісів відкритої науки охоплює низку етапів: формування та розвитку науково-освітніх інформаційних мереж та інфраструктур; рух у напрямі їх уніфікації та інтеграції; виникнення Європейської хмари відкритої науки та запровадження найкращих практик її освітнього використання. Існує потреба в обґрунтуванні та запровадженні спеціально розроблених методик проектування ХОС відкритої науки в освіті вчителів для підвищення активності та вмотивованості до наукових досліджень, поліпшення їх результативності, розвитку ІКТ-компетентності в аспекті використання хмарних технологій.

Шифр НБУВ: Ж101424

4.Ч.1063. Інтерактивні моделі як ключовий фактор формування системного мислення старшокласників / О. В. Слободяник // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — № 4. — С. 107-111. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Аналіз результатів зовнішнього незалежного оцінювання з фізики за останні роки з дисциплін природничо-математичного циклу, зокрема з фізики, показав, що система навчання потребує кардинальних змін. Учні втрачають інтерес до фізики, хімії, оскільки відсутнє розуміння, де в житті їм можуть знадобитися здобуті знання, що свідчить про відсутність сформованості системного мислення. У процесі дослідження використано методи аналізу педагогічної, методичної літератури та дисертаційних досліджень; здійснено узагальнення результатів вітчизняного та зарубіжного досвіду щодо формування системного мислення старшокласників на уроках природничо-математичного циклу. Здійснено вивчення психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження формування системного мислення старшокласників і визначено основні методи та засоби, які сприяють його успішному формуванню. Зазначено, що позитивний вплив мають засоби візуалізації інформації, встановлення міжпредметних зв'язків і використання комп'ютерних моделей. У ході дослідження виявлено, що формування системного мислення учнів забезпечує всебічний розвиток особистості, цілісність у сприйнятті фізичної картини світу, взаємопов'язаність системних об'єктів, багатоаспектність. Використання засобів інформаційних технологій буде мати позитивний вплив на процес навчання, а як наслідок, на формування системного мислення за умови дотримання балансу між реальним і віртуальним.

Шифр НБУВ: Ж101424

4.Ч.1064. Медіаосвіта учнів у шкільництві англomовних країн: монографія / Н. О. Приходькіна; Університет менеджменту освіти. — Київ: Крок, 2020. — 412 с.: табл. — Бібліогр.: с. 297-357. — укр.

Увагу приділено становленню та розвитку медіаосвіти учнів у шкільництві розвинених англomовних країн. Визначено стан дослідження проблеми медіаосвіти в зарубіжному науковому просторі. Виявлено соціокультурні передумови, глобалізаційний контекст і здійснено ретроспективний аналіз розвитку медіаосвіти учнів у закладах середньої освіти розвинених англomовних країн.

Шифр НБУВ: ВС68644

4.Ч.1065. Особливості організації дистанційного навчання як форми проведення уроків фізичної культури / М. Шаповалов, Р. Сушко // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2021. — № 1. — С. 42-46. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — дослідити сучасні підходи до дистанційного навчання на уроках фізичної культури (ФК) у закладах загальної середньої освіти. Застосовано аналіз науково-методичної літератури та інформаційних даних мережі Інтернет; анкетування за допомогою google-форми; методи математичної статистики, організовано анкетування 95 учнів загальноосвітніх шкіл м. Київ і м. Біла Церква. Проаналізовано сучасний стан питання щодо організації та проведення дистанційного навчання. Визначено, що організація уроків ФК носить переважно формальний характер, є малоєфективною та має зазнати кардинальних змін, не може бути альтернативою практичним заняттям у спортивній залі, а лише їх доповненням. Оцінка задоволеності учнями проведенням уроків ФК надала обґрунтовані підстави зрозуміти проблеми організації дистанційних уроків, необхідність змін у підходах до навчання фахівців фізичного виховання, що саме доцільно додати в організації уроків ФК під час дистанційного навчання задля ефективної відповідності вимогам і потребам сучасного школяра. Виявлено, що рівень задоволеності учнів проведенням уроків ФК в умовах карантинних обмежень, на пряму залежить від зацікавленості, відповідальності, професіоналізму наставника та активного зворотного зв'язку учень-вчитель. Відсутність зазначених складових нівелює гармонійний розвиток школяра та провокує негативні наслідки. З'ясовано переважну зацікавленість учнів в одержанні знань, вмінь і навичок, носіями яких є вчитель ФК.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1066. Розвиток STEM-освіти в Україні (за результатами дослідження «Стан розвитку STEM-освіти в Україні») / В. В. Черноморець, І. В. Василенко, М. В. Коваленко // Наук. зап. Малої акад. наук України: зб. наук. пр. — 2020. — № 3. — С. 71-81. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто результати дослідження «Стан розвитку STEM-освіти в Україні», яке проведено відділом STEM-освіти ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». Дослідження здійснювалося за методом анкетування, інструментарієм якого є Google Форми, для всіх груп респондентів: обласних координаторів, методистів міських/районних методичних центрів, керівників закладів середньої освіти, вчителів із навчальних предметів: інформатика, математика, фізика, біологія, хімія, технології. Кількість опитаних респондентів становить 2988 осіб. Анкети мистили різні за типом і змістом запитання, аналіз відповідей на які надає змогу зробити висновки про стан розвитку STEM-освіти в Україні. Частина питань сформовано так, щоби була можливість порівняти відповіді, таким чином з'ясувавши бачення тієї чи іншої проблеми з точки зору кожної категорії респондентів. Процес розбудови галузі STEM-освіти відбувається за такими основними напрямками: створення законодавчо-правової бази, методологічного та науково-методичного підґрунтя, проведення досліджень змісту та результатів процесу, ознайомлення педагогів із найкращими зразками зарубіжного та вітчизняного інноваційного досвіду, навчання, супровід і підтримка STEM-вчителів тощо. Дослідження змісту, процесів і результатів впровадження STEM-освіти забезпечує оперативне одержання інформації, яка відображає мінливу педагогічну дійсність, допомагає запровадженню новацій в практику освітнього процесу, надає змогу робити висновки та корегувати освітню діяльність на певному етапі. Завдяки узагальненню результатам досліджень можна дійти певних висновків і виробити рекомендації, а іноді й удосконалити теоретичні підвалини галузі STEM-освіти.

Шифр НБУВ: Ж74206

4.Ч.1067. Система неперервної підготовки вчителів початкової школи до роботи в умовах інклюзивного навчання: монографія / Т. В. Джаман; наук. ред.: Т. О. Дороніна. — Рівне: О. Зень, 2021. — 331 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 251-293. — укр.

Визначено теоретико-методологічні засади системи неперервної підготовки вчителів початкової школи до роботи в умовах інклюзивного навчання. Висвітлено етапи її розвитку. Створено авторську концепцію та структурно-функціональну модель системи неперервної підготовки вчителів початкової школи до роботи в умовах інклюзивного навчання. Запропоновано систему роботи щодо впровадження у практику закладів вищої освіти технології формування професійної готовності вчителів початкової школи до роботи в умовах інклюзивного навчання.

Шифр НБУВ: ВА853458

4.Ч.1068. Теоретичні засади дослідження інтегративних підходів у реалізації освітніх STEM-програм у закладах загальної середньої освіти України / О. С. Воронкін // Наук. зап. Малої акад. наук України: зб. наук. пр. — 2020. — № 2. — С. 95-103. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Досліджено інтегративні підходи щодо реалізації освітніх STEM-програм у закладах загальної середньої освіти. Продемонстровано, що поняття «STEM-освіта» нині не є усталеним. Погляди експертів на його зміст розкриваються через такі узагальнені складники, як педагогічна технологія (педагогічний процес), орієнтованість на практичні завдання та проблемне навчання. При цьому інтегративні підходи застосовуються як до окремих дисциплін, послідовності курсів, так і окремого курсу. Узагальнення визначень поняття «STEM-освіта», запропонованих різними експертами, надало змогу в межах цього дослідження розуміти його як спільну діяльність, взаємодію та співпрацю викладачів, учнів і стекхолдерів, спрямовані на подолання фрагментарності знань шляхом усунення меж між ними, інтеграції змістових компонентів, що передбачає формування ключових компетентностей, необхідних для подальшого працевлаштування та життєдіяльності в умовах становлення та розвитку нових галузей знань, які зароджуються на стику дисциплінарних сфер. Охарактеризовано загальні ознаки організації навчання відповідно до дисциплінарного, мульти-, між- і трансдисциплінарного підходів. У контексті трансдисциплінарності розглянуто перспективи розвитку освітніх програм у закладах загальної середньої освіти України. Це надало змогу визначити низку проблем, що супроводжують процес розроблення та впровадження STEM-курсів, серед яких: проблема систематизації структурно-логічних зв'язків між дисциплінами, котрі підлягають злиттю; проблема професійної готовності педагогів, які спеціалізуються на викладанні однієї-двох дисциплін, які відповідають за наставництво та підтримку учнівських трансдисциплінарних проєктів; фінансова проблема модернізації освітніх лабораторій і створення сучасних STEM-центрів при кожному закладі загальної середньої освіти.

Шифр НБУВ: Ж74206

4.Ч.1069. Innovative pedagogical methods and computer telecommunications in distance education / A. Uzhelovsky, K. Brovchenko, A. Muzyka // Фіз.-мат. освіта. — 2021. — № 1. — С. 23-29. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

Розглянуто проблеми педагогічної системи, інноваційні методики виховання та навчання фахівців, використання нових методик навчання на основі комп'ютерно-інформаційних технологій і платформ дистанційної освіти, застосування інноваційних методик і дистанційних освітніх платформ при впровадженні on-line освіти. Ефективність традиційної педагогічної системи, згідно зі статистичними дослідженнями, становить не більше 60 %. Інноваційні методики навчання та виховання фахівців в освіті — це використання нових методик, які якісно підвищують ефективність способів і засобів подачі інформації у порівнянні з традиційною системою, навчання самостійного пошуку потрібної інформації, перевірки її адекватності та засвоєння. Такими інноваціями та нововведенням може стати застосування комп'ютерних технологій і мережі Інтернет, а в теперішній час це особливо актуальне застосування технології дистанційного навчання (ДН) і спілкування. Використано такі методи, як контент-аналіз, синтез, порівняння, опис одержаних результатів дослідження, узагальнення. Проаналізовано існуючі рішення для віддаленого навчання (дистанційні освітні платформи), з використанням комп'ютерних телекомунікацій: Meet, iSpring, WebTutor, GetCourse, Google Classroom, Microsoft Teams, Moodle, Blackboard Learning System, СДО «Прометей», The Virtual Laboratory, VirtuLab і ZILLION, програми видеозв'язку та конференцій: Zoom, YouTube, Viber, Skype та інші. Кожну платформу встановлено та проаналізовано на можливість використання для віддаленого ДН. Вивчено та досліджено запропоноване програмне забезпечення. Використовуючи доступні матеріали, відгуки користувачів і базуючись на власному досвіді навчання зроблено оцінку та висновки щодо впровадження наведених платформ для віддаленого ДН. Усі ці платформи мають свої особливості та властивості застосування, а їх використання зумовлене можливістю застосування в навчальних закладах та особистих уподобаннях викладачів та учнів. Усі платформи віддаленого навчання веб-орієнтовані і тому вимоги до клієнтських комп'ютерів зводяться до мінімальних. Аналіз використовуваних технологій віддаленого навчання надає можливість визначити базовий необхідний і достатній набір програмних засобів, які необхідно застосувати для повноцінної роботи платформи у разі застосування дистанційних технологій навчання. Як можливу платформу для віддаленого ДН запропоновано платформу Microsoft Teams. Встановлено, що застосування дистанційних технологій і програмного забезпечення у процесі створення апаратно-дистанційних науково-освітніх систем призведе до низької собівартості програмного продукту як для розробників, так і для клієнтів (зменшення витрат на додаткове ПО) і забезпечить залучення широкого кола користувачів завдяки низьким системним вимогам і можливості використання в мобільних пристроях. А використання платформи віддаленого ДН Microsoft Teams надає можливість впровадити широкий спектр можливостей, які має ця платформа:

відеоз'язок, різномірні види спілкування, надання всіляких матеріалів, демонстрація екрану будь-якого учасника під час трансляції для всієї групи, список учасників і контроль відвідування, проводити опитування, можливість запису подій та їх подальший перегляд, адміністрування всіх процесів навчання тощо.

Шифр НБУВ: Ж101424

Див. також: 4.Ч.1059, 4.Ч.1082

Теорія та методика виховання учнів

4.Ч.1070. Використання мобільних додатків для виявлення фахових здібностей абітурієнтів з урахуванням їх емоційного стану / М. О. Баранник, Н. В. Шейкіна, О. О. Баздирев, І. М. Жовтоніжко // Фіз.-мат. освіта. — 2021. — № 1. — С. 30-35. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мобільні додатки як невід'ємна частина мобільних технологій займає одне з передових місць по частоті використання людиною у повсякденному житті інформаційних технологій. Розробка та впровадження такого програмного забезпечення у процес освіти, та особливо, профорієнтації майбутніх абітурієнтів, набуває все більше актуальності в нинішньому світі цифрових та інтерактивних технологій навчання. Більшість додатків, які існують на сьогоднішній день і використовуються для виявлення фахових здібностей абітурієнтів, представлено у вигляді опитувальника і не враховують емоційну складову людини, що у даний час проходить тестування. Запропоновано мобільний додаток, що враховує емоційний стан абітурієнта під час проходження професійно-орієнтованого тестування, що сприяє вибору та досягнення успіхів у майбутній професії. У результаті дослідження на прикладі розробленої платформи Toolhoo запропоновано використання мобільних додатків як ефективного інструменту для тестування на предмет схильності до тієї або іншої спеціальності для майбутніх абітурієнтів ЗВО. Проаналізовано та структуровано основні методики діагностики професійної спрямованості; проаналізовано ринок профорієнтаційних мобільних додатків; розроблено та запропоновано нову платформу, яка має можливість враховувати емоційну складову абітурієнтів під час проходження професійно-орієнтованого тестування (ПОТ), що суттєво впливає на результати тестування. Встановлено, що мобільні додатки знаходять своє застосування у всіх сферах людського життя, і, як наслідок, ринок мобільних додатків розвивається з неймовірною швидкістю. У процесі дослідження показано, що мобільний додаток є швидким і зручним способом пройти ПОТ для абітурієнтів. Запропоновано використання нової мобільної платформи, що враховує емоційний стан абітурієнтів під час опитування.

Шифр НБУВ: Ж101424

4.Ч.1071. Диференціація змісту уроків фізичної культури з урахуванням показників стану кардіореспіраторної системи учнів основної школи / О. Ажиппо, М. Мамешина, І. Масляк // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2021. — № 3. — С. 5-12. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Мета роботи — вивчити динаміку показників стану кардіореспіраторної системи (КРС) учнів віком 13 — 14 років під впливом диференційованого змісту уроків фізичної культури (ФК). У дослідженні брали участь 103 учня загальноосвітньої школи № 150 м. Харків. У дослідженні застосовано методи: теоретичний аналіз та узагальнення наукової та методичної літератури; медико-біологічні методи (тонометрія, пульсометрія, спірометрія); педагогічний експеримент; методи математичної статистики. Визначено нижчий за середній рівень функціонування КРС в учнів віком 13 — 14 років. Враховуючи показники функціонального стану серцево-судинної та дихальної систем (ССДС) учнів віком 13 — 14 років, диференційовано зміст уроків ФК; розроблено та впроваджено комплекси фізичних вправ, спрямованих на підвищення зазначених показників. Встановлено, що у результаті впровадження розроблених комплексів фізичних вправ у показниках, що відображають стан ССДС учнів експериментальних груп, відбулися достовірні позитивні зміни за всіма досліджуваними параметрами ($p < 0,05 - 0,001$). Унаслідок цього, стан КРС учнів віком 13 - 14 років підвищився з нижчого за середній до середнього.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1072. Екологічна освіта підлітків у середніх школах Канади: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / О. Ю. Поп; Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського. — Вінниця, 2021. — 20 с. — укр.

Обґрунтовано актуальність проблеми розвитку екологічної освіти в Канаді. На основі аналізу вітчизняних та зарубіжних наукових джерел та офіційних документів розкрито генезу розвитку екологічної освіти. Окреслено передумови, що сприяли становленню системи екологічної освіти в Канаді, досліджено провідні еколого-філософські концепції щодо екологічного виховання учнів. На основі аналізу праць канадських освітян та вивчення їх досвіду щодо розвитку екологічної освіти визначено основну тенденцію цього процесу — переорієнтацію шкільної освіти на освіту для сталого розвитку. Висвітлено провідні принципи модернізації змісту екологічної освіти, проаналізовано еко-

логічну складову змісту освіти у нормативних освітніх документах провінцій Канади. Визначено зміст, форми і методи екологічної освіти школярів Канади. З'ясовано специфіку впровадження екологічної освіти за формами здобуття освіти: формальної, неформальної, інформальної. Визначено особливості взаємодії державних, громадських та освітніх установ у реалізації завдань екологічної освіти в роботі позашкільних навчальних закладів Канади. Установлено, що однією з провідних тенденцій у сучасній екологічній освіті Канади є посилення ролі сім'ї. Висвітлено способи вдосконалення еколого-професійної підготовки майбутніх учителів. Виокремлено ідеї позитивного досвіду екологічної освіти школярів Канади з метою їх впровадження в освітньо-виховний простір України.

Шифр НБУВ: РА449399

4.Ч.1073. Концепція STEM у діяльності гуртка матеріалознавства Малої академії наук / О. І. Гулай // Наук. зап. Малої акад. наук України: зб. наук. пр. — 2020. — № 3. — С. 10-19. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розглянуто STEM-напрямок, який здобув світове визнання як один із основних акцентів сучасних реформ у сфері природничої та технічної освіти. Наведено досвід взаємодії Малої академії наук (МАН) України та Луцького національного технічного університету у сфері позашкільної освіти. Програма дослідницького гуртка матеріалознавства забезпечує інтеграцію змісту та методології природничих наук, технологій, інженерії, математики та логічного мислення у співпраці та дослідженнях. Метою навчальної програми є формування ключових і загальноосвітніх компетентностей за методами наукового дослідження в галузі матеріалознавства. Безумовною перевагою гуртка є можливість проводити численні експерименти, спрямовані на дослідження структури та властивостей речовин і матеріалів. Заняття у гуртку спрямовано на розвиток умінь аналізувати поставлені завдання, застосовувати набуті знання на практиці, надають можливість постановки дослідів, його виконання та опрацювання одержаних результатів. Презентації наукових здобутків на конкурсах розвивають творчі здібності та практичні навички учнів. Визначено, що STEM-підхід до організації позашкільної освіти допомагає в ефективному розвитку науково-технічної творчості школярів. Співпраця технічного університету та МАН сприяє розвитку ключових і предметних компетентностей учнів, поглибленню їх знань і розвитку нових навичок, професійному самовизначенню. Вагомим аргументом ефективності роботи є численні перемоги вихованців на конкурсах науково-технічної творчості школярів, таких як «Інтел-Еко», «Інтел-Техно», «Майбутнє України», «Кристали», конкурсах-захист наукових робіт МАН.

Шифр НБУВ: Ж74206

4.Ч.1074. Онтологічні підвалини вивчення категорії «Етнічна ідентичність» в інтегрованому курсі «Громадянська освіта» / Л. А. Савенок // Наук. зап. Малої акад. наук України: зб. наук. пр. — 2020. — № 3. — С. 92-100. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз онтологічного інструментарію розуміння учнями дефініції «етнічна ідентичність». Відповідно цілями дослідження є вивчення теоретико-методологічного змісту провідних етноутворювальних факторів у контексті соціально-економічних і громадсько-політичних реалій сучасної України й етнічної самоідентифікації особи. Проведений аналіз підручників і методичних посібників для вчителів та учнів з інтегрованого курсу «Громадянська освіта» доводить, що поняття «етнічна ідентичність», вивчення якої передбачено програмою курсу, не має належного наукового обґрунтування. Це створює суттєві труднощі для вчителя при роз'ясненні, а для учнів — при розумінні питання етнічної ідентифікації. Залишається без відповіді ключове для сучасної молоді питання про те, чи може людина обрати і/або змінити власну етнічність (етнічну ідентичність). Із залученням думок спеціалістів (антропологів, генетиків, культурологів, істориків, етнологів тощо) розкрито сучасне розуміння таких засадничих для етнічної ідентифікації категорій, як етнос, етнічні спільноти, етногенез, нація, етнічність. Увагу приділено тлумаченню конституційних положень щодо категорій «український народ», «українська нація», «етнічні (національні) меншини», «корінні народи». Доведено, що при етнічній ідентифікації важлива роль належить соціальним, культурним, історичним та психологічним факторам (мова, менталітет, звичаї, традиції, виховання тощо). Проте вирішальну роль у процесі етнічної ідентифікації відіграє усвідомлення людиною себе як частини певного етносу (особиста самоідентифікація особи), причому таке становище надає змогу особі самостійно обрати і/або змінювати свою етнічність. Усі теоретичні положення дослідження підкріплено відповідними прикладами.

Шифр НБУВ: Ж74206

4.Ч.1075. Опосередковане корекційне управління розвитком молодших школярів з дитячим церебральним паралічем: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03 / Т. В. Золотарьова; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. — Київ, 2021. — 22 с.: табл. — укр.

Дисертаційне дослідження присвячено проблемі міжпредметного перенесення та корекційного управління розвитком загальних пізнавальних навчальних дій та вмінь молодших школярів

із ДЦП зі складання простих арифметичних задач, опосередкованого розвитку умінь з предметно-сюжетного малювання. Визначено особливості та критерії стану міждисциплінарних об'єднань умінь з предметно-сюжетного малювання, розв'язування і складання простих арифметичних задач і загальних пізнавальних навчальних дій у молодших школярів із ДЦП одночасно з умовно-нормативним інтелектуальним розвитком, затримкою психічного розвитку, легким ступенем розумової відсталості, з урахуванням яких розроблено методику міжпредметного перенесення та корекційного управління розвитком загальних пізнавальних навчальних дій та умінь молодших школярів із ДЦП зі складання простих арифметичних задач, опосередкованого розвитку умінь з предметно-сюжетного малювання. Розроблена методика послідовно та паралельно стимулює вдосконалення умінь з предметно-сюжетного малювання, розв'язування і складання простих арифметичних задач і загальних пізнавальних навчальних дій, що сприяє значному підвищенню рівнів розвитку й одночасному використанню названих академічних умінь, адекватному перенесенню умінь у нові умови, самостійному своєчасному виявленню та виправленню власних помилок, інтелектуальному розвитку, а також успішній соціальній адаптації та інтеграції молодших школярів із ДЦП.

Шифр НБУВ: RA448334

4.4.1076. Патріотичне виховання старших підлітків у процесі військово-спортивних ігор: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Г. А. Коломоець; НАПН України, Інститут проблем виховання. — Київ, 2021. — 24 с.: рис., табл. — укр.

Представлено наукове обґрунтування теоретичних і методичних засад патріотичного виховання старших підлітків під час військово-спортивних ігор. На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури уточнено суть поняття «патріотичне виховання старших підлітків під час військово-спортивних ігор». Визначено компоненти (когнітивний, емоційно-ціннісний, довільного імпульсу, поведінковий); критерії («знання про патріотизм»; «бажання виявляти патріотизм»; «готовність проявляти патріотизм»; «уміння проявляти патріотизм у поведінці») з відповідними показниками та охарактеризовано рівні виховання патріотизму старших підлітків під час військово-спортивних ігор (ефективний, фрагментарний, суперечливий, інертний). Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови і методику патріотичного виховання старших підлітків під час військово-спортивних ігор.

Шифр НБУВ: RA448261

4.4.1077. Теорія і практика формування основ світосприйняття у дітей 5 — 8 років: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.07 / С. І. Якименко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. — Вінниця, 2021. — 40 с.: рис. — укр.

Обґрунтовано теоретичні, методологічні і методичні засади формування основ світосприйняття у дітей віком 5 — 8 років та запропоновано нове вирішення актуальної проблеми. На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічних, філософських досліджень з проблеми формування основ світосприйняття у дітей віком 5 — 8 років здійснено дефінітивний аналіз ключових понять дослідження, уточнено їх зміст. Охарактеризовано психолого-педагогічні особливості формування основ світосприйняття у дітей віком 5 — 8 років. Визначено дидактичні чинники формування основ світосприйняття у дітей даного віку (активізація пізнавальної діяльності дітей, застосування ігрової діяльності, забезпечення інтегрованого змісту освітнього процесу та організація інноваційних сучасних форм дослідницько-пошукової діяльності як продуктивного методу сприйняття дитиною навколишнього світу). Визначено критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-поведінковий), їх відповідні показники і рівні сформованості основ світосприйняття у дітей віком 5 — 8 років: високий (пошуково-дослідницький), достатній (частково-пошуковий), середній (елементарний), початковий (адаптаційний). Розроблено структурно-функціональну модель та обґрунтовано педагогічні умови формування основ світосприйняття у дітей віком 5 — 8 років. Впроваджено структурно-функціональну модель та педагогічні умови формування основ світосприйняття у дітей даного віку в освітній процес експериментальних закладів освіти і доведено їх ефективність. Окреслено напрями й обґрунтовано перспективи використання авторської інтегрованої особистісно орієнтованої технології формування основ світосприйняття у дітей віком 5 — 8 років в закладах дошкільної та початкової освіти в умовах впровадження концепції «Нова українська школа».

Шифр НБУВ: RA449401

4.4.1078. Формування в учнів загальноосвітніх навчальних закладів компетенцій збереження здоров'я та безпеки життєдіяльності людини / Н. В. Лакоза // Наук. зап. Малої акад. наук України: зб. наук. пр. — 2020. — № 3. — С. 20-28. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розглянуто проблему формування в учнів загальноосвітніх навчальних закладів (ЗОНЗ) компетенцій збереження здоров'я та безпеки життєдіяльності. Розглянуто генезис цих питань на різних етапах суспільного розвитку; визначено основні компетенції

відповідно до навчальних програм курсів «Основи здоров'я» та «Біологія людини» 8 класу. Проведено анкетування учнів 8 класів у констатувальному етапі дослідження вказує, що більшість школярів вважають курс «Основи здоров'я» — 57,2 % — потрібним для вивчення, але 34,5 % прагнуть більш практичної спрямованості навчання. Формування в учнів компетенцій збереження здоров'я та безпеки життєдіяльності розглянуто як поетапний процес, який базується на теорії пізнання та має проходити за такими етапами: емпіричним, понятійним і творчим, що відповідають рівням сформованості основних понять: початковому, середньому та високому. У формуальному етапі дослідження вивчення означених природничих дисциплін здійснюється з застосуванням модульного навчання, яке передбачає перехід учня на позицію дійсного суб'єкта навчальної діяльності; виділено основні поняття. Використання навчального модуля передбачає структурування матеріалу, організацію самостійної роботи учнів і виконання навчальних завдань, практичних робіт із застосуванням правил наукової організації праці, активних методів навчання (проблемних ситуацій, ділових ігор). Структурування навчального матеріалу передбачає поділ його на блоки: інформаційний, практичний, блок інтеграції, контролю та перевірки знань. Гуманістичний підхід здійснюється доповненням програм курсу темами міжнародного гуманітарного права. Розроблено змістову та діяльнісну складові процесу, а також педагогічні умови формування в учнів компетенцій основ здоров'я та безпеки життєдіяльності. Визначено методи, які доцільно використовувати у процесі формування цієї компетенції у школярів ЗОНЗ.

Шифр НБУВ: Ж74206

4.4.1079. Формування олімпійських цінностей в освітньому процесі учнів початкової школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / К. С. Кострікова; Центральнорайонський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. — Кропивницький, 2021. — 20 с.: табл. — укр.

Розглянуто актуальну проблему теоретичного обґрунтування якісно нових підходів до змісту організаційного та методичного забезпечення формування олімпійських цінностей в освітньому процесі учнів початкової школи. Проаналізовано погляди сучасних вітчизняних і закордонних дослідників щодо питання визнання олімпійської освіти як парадигми сучасного освітнього середовища. Визначено загальну структуру та зміст, структурні компоненти сформованості компетентнісної особистості під час впровадження олімпійських цінностей в освітній процес учнів початкової школи. Розроблено й експериментально перевірено програму формування олімпійських цінностей в освітньому процесі учнів початкової школи. Результативність застосованої програми виявлено в ствердній динаміці рівнів сформованості особистості під час впровадження олімпійських цінностей в освітній процес учнів початкової школи експериментальної групи за всіма критеріями порівняно з контрольною. Доведено, що впровадження програми формування олімпійських цінностей в освітньому процесі учнів початкової школи сприяє статистично значущим змінам. Одержано результати за методами статистичної обробки даних, які свідчать, що учні початкової школи, у яких впроваджено експериментальну модель олімпійської освіти, мають значно вищі показники, ніж учні контрольної групи.

Шифр НБУВ: RA449189

4.4.1080. Формування соціальної активності молодших школярів у позаурочній виховній діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / О. Г. Литвиненко; Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. — Умань, 2021. — 17 с.: табл. — укр.

Дисертацію присвячено проблемі формування соціальної активності молодших школярів у позаурочній виховній діяльності. Проаналізовано становлення, розвиток вітчизняних і зарубіжних філософських, соціальних і педагогічних теорій щодо суті категорій: «соціальний», «активність», «діяльність», «активність особистості», «соціальна активність», «позакласна», «позашкільна», «позанавчальна», «позаурочна діяльність». Науково обґрунтовано суть і структуру поняття «соціальна активність молодших школярів». Розкрито особливості позаурочної виховної діяльності й обґрунтовано педагогічні умови формування соціальної активності молодших школярів у позаурочній виховній діяльності. Визначено критерії, показники й охарактеризовано рівні сформованості соціальної активності молодших школярів. На констатувальному етапі експерименту з'ясовано вихідний рівень сформованості структурних компонентів соціальної активності. Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено технологію формування соціальної активності молодших школярів у позаурочній виховній діяльності.

Шифр НБУВ: RA449168

4.4.1081. Формування соціальної компетентності у підлітковому віці / О. В. Флярковська // Наук. зап. Малої акад. наук України: зб. наук. пр. — 2020. — № 2. — С. 81-87. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Визначено поняття «соціалізація», «компетентність», «компетентність», «соціальна компетентність» і взаємозв'язок цих понять з іншими термінами, як-от «соціальне середовище», «соціальне виховання» підлітків. Проаналізувавши поняття «соціальна

компетентність», зосереджено увагу на тому його аспекті, який є важливим у роботі з дітьми підліткового віку. Розглянуто психолого-педагогічні засади організації педагогічного процесу, спрямованого на розвиток здорової особистості, яка вміє навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі. Окреслено умови формування соціальної компетентності підлітків. Визначено, що формування соціальної компетентності підлітків відбувається шляхом формування у здобувачів освіти здатності самостійно приймати рішення, вміння безконфліктно та толерантно спілкуватися з іншими, визнавати свої помилки, відстоювати свою гідність, права, реалізовувати свої природні можливості, вести здоровий спосіб життя, планувати своє особисте та професійне майбутнє.

Шифр НБУВ: Ж74206

4.Ч.1082. STEM-проект як складова професійної орієнтації учнівської молоді / О. О. Патрикеева, С. Л. Горбенко, О. В. Лозова // Наук. зап. Малої акад. наук України: зб. наук. пр. — 2020. — № 3. — С. 3-9. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Наведено результати теоретико-методичних засад дослідження проблеми професійної орієнтації учнівської молоді у зв'язку з впровадженням STEM-навчання в закладах освіти. Вивчення суті зазначеної проблеми та пошук можливих шляхів її розв'язання сприяли з'ясуванню особливостей реалізації STEM-проектів, принципів їх застосування, алгоритму дій педагогів та учнів, формування STEM-грамотності. Мета професійної орієнтації — самовизначення особистості, усвідомлений вибір професії, який надає людині можливість стати висококваліфікованим фахівцем. Відповідно, впровадження напрямів STEM-навчання у закладах освіти сприятиме самовизначенню учнів, оскільки мета STEM-освіти полягає у формуванні та розвитку розумово-пізнавальних і творчих якостей молоді, що визначають її конкурентоспроможність на ринку праці. Принципи побудови STEM-проекту такі: інтегральність — об'єднання та взаємовплив навчальної та дослідницької діяльності учнів; безперервність — процес тривалої професійно-орієнтованої освіти та виховання у творчому об'єднанні учнів різних вікових груп і наукових керівників; міжпредметне навчання, тобто вивчення та розв'язання проблеми, що передбачає глибоке систематизоване знання навчальних предметів і широку ерудицію в різних сферах. Особливістю STEM-проектів є колективна робота учнівської молоді. Урізноманітнення навчальних проектів надає змогу залучити школярів із різними здібностями. Навчально-дослідницька діяльність учнів розгортається в такій послідовності: вивчення проблеми; формулювання гіпотез; планування навчальних дій; збір даних (фактів, спостережень, доказів); аналіз і синтез зібраних даних; побудова висновків та узагальнень; захист STEM-проектів. Отже, впровадження STEM-проектів у закладах освіти сприятиме ефективному розв'язанню проблем і вирішенню завдань профорієнтаційної роботи.

Шифр НБУВ: Ж74206

Див. також: 4.Ч.1065, 4.Ч.1152

Спеціальні школи. Дефектологія

4.Ч.1083. Комплексна діагностика та корекція мовленнєвого розвитку молодших школярів із дисграфією: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.03 / Л. С. Журавльова; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. — Київ, 2021. — 43 с.: рис. — укр.

Комплексно досліджено проблему порушень мовленнєвого розвитку учнів початкових класів із дисграфією. Із позицій поліпарадигмального підходу охарактеризовано мовленнєвий розвиток і здійснено опис його структурно-функціональної моделі. Обґрунтовано структуру та висвітлено процес організації діагностичного етапу дослідження, викладено його зміст; розроблено критерії оцінювання мовленнєвого розвитку дітей із дисграфією. Наведено методику логопедичного скринінгу, поглибленої діагностики мовленнєвого розвитку дітей із дисграфією; визначено типологію мовленнєвого розвитку досліджуваної категорії дітей. Розкрито організаційно-педагогічні засади процесу корекції мовленнєвого розвитку дітей із дисграфією. Визначено компоненти системи комплексної діагностики та корекції мовленнєвого розвитку учнів початкових класів із дисграфією на основі системно-комплексного, культурно-історичного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, компетентнісного методологічних підходів. Наведено результати експериментальної перевірки ефективності впровадження експериментальної системи.

Шифр НБУВ: РА449147

4.Ч.1084. Спеціальна освіта: сучасні підходи до підготовки фахівців для навчання дітей з особливими освітніми потребами / О. Г. Набока, І. В. Татяничкова // Фіз.-мат. освіта. — 2021. — № 1. — С. 76-81. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Розкрито сучасні підходи до фахової підготовки фахівців для навчання дітей з особливими освітніми потребами. Зазначено, що в умовах соціально-економічних змін у суспільстві, нових поглядів на якість освіти в цілому, наміри необхідність рефор-

мування та осучаснення основних положень спеціальної освіти, що вимагає її відповідності європейським і новим Державним стандартам в Україні. Для визначення сучасних підходів із підготовки фахівців для навчання дітей з особливими освітніми потребами використано теоретичні методи: аналіз, узагальнення, інтерпретація сучасної наукової та навчально-методичної літератури. Результати обґрунтовують необхідність здійснення системної, поступової та послідовної спеціальної педагогічної роботи, яку спрямовано на розвиток соціальної активності, виховання життєздатності особистості через формування у неї життєвих компетенцій, що забезпечить спроможність повноцінного існування дитини з особливими освітніми потребами у соціумі. Визначено основні складові нової Концепції спеціальної освіти: інклюзивна форма навчання дітей з особливими потребами, забезпечення їх соціалізації, особистісно-зорієнтований і компетентнісний підходи. Увагу зосереджено на низці проблем, які є й досі не вирішеними та гальмують процес підготовки фахівців для навчання дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі й в інклюзивному закладі освіти. Доведено необхідність проведення підготовки фахівців для реабілітації дітей у широкому сенсі. Висвітлено ідею незалежного життя, яка є ядром сучасної Концепції спеціальної освіти. Наголошено, що фахівці спеціальних навчальних закладів мають відігравати важливу роль у керуванні процесом соціального розвитку своїх вихованців і досягненні ними загальної рівня соціальної переконливості. Зазначено на необхідності впровадження інноваційних підходів до підготовки фахівців для навчання дітей з особливими потребами.

Шифр НБУВ: Ж101424

Див. також: 4.Ч.1075

Професійна і спеціальна освіта

Середня спеціальна освіта

4.Ч.1085. Економічні та організаційні засади удосконалення діяльності педагога в системі професійної (професійно-технічної) освіти України / В. А. Студінський, Т. П. Щипська // Екон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельниць. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 36-41. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Висвітлено сучасні умови прискороженого інтелектуального, наукового, виробничого розвитку, яке відбувається в умовах поглибленої економічної інтеграції та глобалізації суспільних відносин. Навіть в умовах світової пандемії COVID-19 такі процеси не пригальмувалися, проте перейшли в інші форми в системі діджиталізації інтеграційно-глобальних динамік. За таких умов постають нові питання, виклики та завдання перед системою професійної підготовки кадрів в усіх сферах життєдіяльності людства. Професійна школа України теж одержує відповідні сигнали у процесі свого функціонування. Головною фігурою у підготовці кваліфікованих працівників у всіх галузях економіки є педагог професійної школи. Саме на ньому заострюються всі стратегічні завдання професійної школи, які він має втілювати у реальну практику підготовки фахівця. В такому процесі важливими є організаційні та економічні складові. Дана проблематика безпосередньо або опосередковано розглядається у дослідженнях, які так чи інакше стосуються проблем розвитку професійної освіти як у окремих навчальних закладах, країнах, в межах певних цивілізаційних вимірів, континентальному та у світовому просторі. При висвітленні відповідної проблематики можна звернути увагу на праці як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Зокрема, це стосується праць К. Гнездилової, Н. Махінні, В. Сидоренко, Г. Студінської, О. Шевчук, Т. Щипської та інших. Мета роботи — визначення економічних та організаційних засад діяльності педагога професійної школи та удосконалення системи педагогічної роботи у фаховій в школі в розрізі сучасних реформувань національної освітньої системи. Виконання даного дослідження базується на наступних засадах: концептуальності, що надає змогу одержати інтегровані результати; аналітичності, що надає можливість провести комплексне дослідження проблематики і визначити окремі її компоненти; дискусійності, що сприяє різним поглядам на дану проблематику. Педагог у даній системі розглядається як ключова фігура системи надання освітніх і професійних послуг у сфері підготовки фахівців робітничих спеціальностей. Важливим аспектом у цьому є процес організації діяльності педагога у професійній школі. Головними засадами такого організаційно-економічного механізму можуть бути як чітке визначення стратегічних завдань професійної освіти країни, окремого навчального закладу, які визначають професійну діяльність педагога. Висновки: діяльність педагога в системі професійної (професійно-технічної) освіти України визначається стратегічними напрямками загальної національної політики у сфері підготовки кадрів для вітчизняної економіки, а також визначеними пріоритетами діяльності

окремого навчального закладу. Важливість організаційно-економічної системи полягає в тому, що вона забезпечує фактичне функціонування освітніх стратегічних напрямків у підготовці професійних кадрів та стимулює працю безпосереднього виконавця — педагога професійної (професійно-технічної) освіти.

Шифр НБУВ: Ж73720

4.Ч.1086. Моделювання механізмів узгодження інтересів сторін у процесі підвищення кваліфікації педагогів професійної освіти / Л. А. Горюшкова, В. Є. Харагірло, Є. В. Хлобистов // Екон. вісн. ун-ту/Переяслав-Хмельниць. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — 2021. — Вип. 49. — С. 42-50. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Зміни у системі освіти певних країн за сучасних умов мають широкий спектр і за своїм змістом проявляються в різних формах: ускладненні самого процесу навчання, розширенні інституційних форм та структури організації, диверсифікації її фінансового механізму. Не виключенням є і Україна, оскільки в умовах децентралізації адміністративно-територіального устрою та усього суспільства важливим є питання забезпечення цих важливих процесів кваліфікованими кадрами, здатними ефективно реалізувати реформативні завдання та створити умови сталого розвитку національного господарства. Виконання стратегічних завдань реформування системи освіти, яке забезпечить підвищення її якості та конкурентоспроможності, можливість інтеграції у європейський і світовий освітній простір, зумовлюють необхідність оптимізації системи підготовки та перепідготовки педагогічної кадрів для професійно-технічної освіти. Система підготовки викладачів професійної освіти складніша, ніж система підготовки педагогів для закладів середньої освіти, що зумовлено особливим місцем професійної освіти у суспільстві — вона належить до економічної, соціальної та культурної сфер. Суттєвий внесок в розгляд проблем розвитку людського капіталу внесли Богиня Д. П., Вовканич С. Й., Гець В. М., Голубець М. А., Гришньова О. А., Долішній М. І., Злупка С. М., Канигіна Ю. М., Колот А. М., Кузьмін О. Є., Мочерний С. В., Федулова Л. І., Хміль Ф. І. [2-5] та ін. Питання управління процесом реформ та децентралізації влади задля забезпечення сталого розвитку країни пов'язано із процесом реформування освітньої галузі, тому пошук ефективних моделей та механізмів підвищення кваліфікації педагогів професійної освіти потребує особливої уваги та поглиблених як теоретичних, так і практичних досліджень. Наведеними обставинами зумовлена доцільність проведення моделювання узгодженості інтересів сторін у процесі підвищення кваліфікації викладачів професійної освіти. Використано загальнонаукові (аналіз та синтез, індукція та дедукція, аналітичне групування) та спеціальні (абстрагування, моделювання і т. ін.) методи вивчення економічних явищ і процесів. Встановлено, що вони формують потенційний ринок надання послуг з підвищення кваліфікації. Розглянуто три підходи до зміста підвищення кваліфікації. Перший підхід передбачає, що зміст підвищення кваліфікації формується повністю її організаторами. За другим — зміст замовляють ті, хто планує підвищувати кваліфікацію. Третій — зміст формується одночасними зусиллями тих, хто підвищує кваліфікацію і тих, у цей процес забезпечує. Висновки: аналіз динаміки кількості педагогів у системі професійної (професійно-технічної) освіти показав наявність періодичності щодо їх кількості, що практично цілком відповідає ситуації щодо чисельності тих, кого вони навчають.

Шифр НБУВ: Ж73720

Вища освіта

4.Ч.1087. Масові комунікації: проблеми міждисциплінарного підходу у вищій освіті / Г. Січкаренко // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 11. — С. 368-385. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

На основі аналізу результатів новітніх досліджень розглянуто питання, пов'язані з проблемами та загрозами розвитку цифрових технологій в масових комунікаціях. Запропоновано міждисциплінарний підхід до аналізу феномену масової комунікації та розв'язано такі завдання: уточнено суть поняття «масові комунікації», виходячи з концепції Деніса Мак-Квейла; розглянуто нові виклики та загрози впливу масових комунікацій на громадян і суспільство; показано необхідність узгодження нових релізів у розвитку масових комунікацій та початкових програм з курсів відповідних дисциплін у вищій школі. Методологія дослідження ґрунтується на стратегіях аналізу і синтезу з використанням порівняльного, історичного та критичного методів. Показано, що в Україні поняття «масова комунікація» вживається науковцями переважно в однині. Проте, сучасні процеси, пов'язані з цифровізацією та інтерактивністю комунікації, зумовили множинне тлумачення масових комунікацій. Аналіз актуальних наукових розвідок, особливо публікацій в масмедіа, засвідчує настання загроз, негативних впливів масових комунікацій на громадян, масову свідомість і суспільство в цілому (втручання у виборчі процеси, стимуляція масових виступів, використання особистих даних, маніпулювання тощо). Масова комунікація

має глобальну природу, стрімко розвивається і торкається всіх сфер суспільства, спричиняючи глибокі зміни в суспільних відношеннях, самої людини. Це потребує постійного всебічного аналізу, моніторингу, що має обумовлювати перманентну корекцію навчальних програм для підготовки майбутніх фахівців, зокрема, з інформаційної діяльності. Освітні програми вимагають оперативної зміни акцентів, виділення загрозливих тенденцій і формування вміння у студентів критично оцінювати трансформації масових комунікацій та сприяти суспільному розвитку в напрямку досягнення суспільної злагоди і гармонії.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.Ч.1088. SWOT-аналіз: планування застосування технології BYOD студентами машинобудівної галузі у закладах вищої освіти / Е. А. Бажміна // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — № 4. — С. 34-39. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розкрито проблеми використання BYOD технологій в освітньому процесі. У зв'язку з надшвидкісним розвитком цифрових технологій освітній процес повністю трансформується — змінюються організація навчального процесу, форми навчання, процес досягнення результату, який відбувається без явної участі викладача, змінюються ролі студента та викладача: студенти вчать працювати дистанційно, наставники-викладачі допомагають студентам формувати та розвивати культуру самостійної роботи засобами технології BYOD. Для реалізації використання технології BYOD в освітньому процесі закладів вищої освіти (ЗВО) проведено SWOT-аналіз на основі наукових даних та експерименту. В опитуванні брали участь студенти машинобудівної галузі (МБГ) Національного університету «Запорізька політехніка» під час вивчення дисциплін «Інженерна та комп'ютерна графіка» та «Нарисна геометрія, інженерна та комп'ютерна графіка». Представлено на основі міжнародних досліджень вплив смартфонів на людину та обмеження їх використання в деяких країнах у закладах загальної середньої та ЗВО. Розроблено чинники, що впливають на результативність навчання, засобами технології BYOD. Під час експерименту серед студентів МБГ було з'ясовано, що вміння студентів ЗВО поводитися з власним смартфоном ще не означає певний рівень володіння цифровими технологіями, і це може створити хибне уявлення власних можливостей і негативно позначитися на їх діях і результатах навчання. Встановлено, що SWOT-аналіз допоміг зрозуміти, які чинники заважають навчанням студентам МБГ і становлять загрозу в майбутньому, використовуючи особисті мобільні пристрої. Проведений SWOT-аналіз надав можливість рекомендувати використовувати студентам їх цифрові пристрої під час освітнього процесу в ЗВО.

Шифр НБУВ: Ж101424

Див. також: 4.У.204, 4.Ц.1021, 4.Ш.1196

Педагогіка вищої школи

4.Ч.1089. Застосування освітніх Інтернет-ресурсів у навчальній роботі з іноземними студентами / Н. В. Ічанська, С. С. Сіровий // Системи упр., навігації та зв'язку. — 2020. — Вип. 3. — С. 86-89. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Досліджено методичку форми навчання, що використовують освітні Інтернет-ресурси. Описано та проаналізовано основні функції та переваги використання існуючих освітніх веб-ресурсів та мультимедійних довідників. Наведений авторами аналіз з методичні рекомендації є особливо корисними для студентів, що одержують ІТ-освіту. Показано зручність і ефективність використання Інтернет-ресурсів для навчання іноземних студентів, враховуючи особливості навчання та моменти адаптації. Досліджено актуальну проблему відповідності освітнього середовища темпу розвитку сучасного світу й викликам часу та методи підвищення якості освітнього процесу в питанні підготовки іноземних студентів. Сформовано перелік ефективних навчальних модулів, описано переваги, наведено рекомендації та аргументи щодо використання розглянутих веб-ресурсів. Для наочності використано тести та методичні матеріали, що створені особисто. Висновки: розглянуто ефективні навчальні модулі, що є особливо адаптованими для навчання іноземних студентів, запропоновано використання мультимедійних довідників, які не тільки покращують якість освітнього процесу, а й спрощують процес адаптації.

Шифр НБУВ: Ж73223

4.Ч.1090. Оптимізація розкладу навчання в університеті / А. І. Косолап, Т. М. Дубовик // Роботелектроніка. Інформатика. Управління. — 2021. — № 3. — С. 175-183. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розглянуто відому задачу складання розкладу навчання в університеті. Такі задачі розв'язуються декілька разів на рік в кожному навчальному закладі. Не дивлячись на багаточисленні дослідження в даній галузі, проблема побудови оптимального розкладу залишається відкритою. Це пов'язано зі складністю відповідної оптимізаційної задачі, зокрема її значною розмірністю, що затрудняє чисельне розв'язування такої задачі існуючими методами оптимізації. Вдосконалення потребують також оптимізаційні моделі складання розкладів. Таким чином, оптимізація розкладу є складною обчислювальною проблемою і потребує

розробки нових методів її розв'язування. Мета роботи — вдосконалення оптимізаційних моделей складання розкладів навчання в університеті та використання нових ефективних методів для їх розв'язування. Використано метод точної квадратичної регуляризації для розв'язування оптимізаційних задач складання університетського розкладу навчання. Точна квадратична регуляризація надає змогу перетворити складні оптимізаційні моделі з булевими змінними до задач максимуму норми вектору на опуклій множині. Для розв'язування цієї задачі у дослідженні використано ефективний прямо-двоїтий метод внутрішньої точки та метод дихотомії. Цей метод показав значно кращі результати при розв'язуванні багатьох складних мультимодальних задач. Це підтверджується багатьма порівняльними обчислювальними експериментами. Ще більшу ефективність метод точної квадратичної регуляризації демонструє при розв'язуванні задач складання розкладу навчання. Цей метод оптимізації використовується вперше для даного класу задач, тому він потребував розробки відповідного алгоритмічного забезпечення. Побудовано нову більш просту оптимізаційну модель складання розкладу, яка легко реалізується програмно в пакеті Excel при наявності надбудов OpenSolver, RiskSolver та інших. Приведено невеликий приклад побудови розкладу та описано пошагову інструкцію одержання оптимального розв'язку. Висновки: розроблено нову ефективну технологію складання розкладу навчання в університеті, яка виділяється простотою реалізації і не потребує розробки спеціального програмного забезпечення. Ефективність забезпечується використанням нового методу точної квадратичної регуляризації.

Шифр НБУВ: Ж16683

4.4.1091. Освітні Інтернет ресурси та онлайн середовища в навчально-виховній діяльності викладача закладу вищої освіти / Н. В. Ічанська, В. О. Дем'яненко // Системи упр., навігації та зв'язку. — 2020. — Вип. 4. — С. 40-42. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Предметом дослідження є інформатизація та комп'ютеризація освіти. Наведено та проаналізовано найпопулярніші освітні ресурси, які стали невід'ємною частиною навчально-виховної діяльності викладачів. Це дистанційні навчальні платформи, віртуальні бібліотеки й музеї, мережеві карти знань, соціальні пошукові системи та геосервіси. Кожен з елементів освітніх Інтернет ресурсів, що використовуються для покращання технологій навчання є ефективним і робить свій внесок в інформатизацію освіти. На сучасному етапі розвитку суспільства і освіти головною метою є підготовка здобувача освіти до активної і плідної життєдіяльності в інформаційному суспільстві, забезпечення підвищення якості, доступності та ефективності навчання. Для ефективного здійснення цього процесу необхідно застосувати цілеспрямований вплив системи управління на всі сфери освіти та більш широко використання сучасних інформаційних технологій. Сформовано список переваг та недоліків існуючих навчальних Інтернет ресурсів, які ефективно впливають на освітній процес. Розроблено веб-додаток для тестування знань, що відноситься до елементів дистанційного навчання. Висновки: розглянуто вплив інформаційних технологій на навчально-виховний процес та освіту в цілому та запропоновано якісний перелік Інтернет ресурсів й онлайн середовищ, що є ефективними для інформатизації та комп'ютеризації освіти, включаючи особисто створений ресурс.

Шифр НБУВ: Ж73223

4.4.1092. Особливості формування інженерного STEM-складника в навчанні фізики та технічних дисциплін в інноваційному освітньо-науковому середовищі технічного ЗВО / О. С. Кузьменко, І. М. Савченко, В. Б. Дем'яненко // Наук. зап. Малої акад. наук України: зб. наук. пр. — 2020. — № 3. — С. 48-58. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Розглянуто актуальні проблеми впровадження STEM-технологій і виокремлення інженерного STEM-складника, що є вагомим для формування у суб'єктів навчання STEM-компетентностей. Навчання фізики студентів нефізичних спеціальностей у технічних закладах вищої освіти в умовах реформування фізичної освіти здійснюється, як правило, на I — II курсах. Зміст дисципліни «Фізика» потребує модернізації відповідно до сучасних досягнень фізичної науки та дидактичних принципів побудови курсу фізики, враховуючи фундаментальність, науковість, настановність і міждисциплінарні зв'язки. Тому, модернізуючи вищу освіту в Україні, необхідно зважати на загальні тенденції розвитку систем вищої освіти в контексті глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, а саме — тенденції розвитку STEM-освіти. Визначено, що зміни у сфері вищої освіти, зокрема технічної, з урахуванням розвитку STEM-освіти передбачають перегляд концепції підготовки спеціалістів у кожній конкретній галузі діяльності, тому модернізація змісту освіти потребує оновлення навчально-методичної бази (цілей, змісту, методів, форм і засобів), через яку надалі здійснюватиметься реалізація сучасних інноваційних STEM-підходів. Враховуючи сучасні тенденції та основні напрями вдосконалення освітнього процесу, створена методика навчання фізики для ефективного ознайомлення студентів з основами фізики, що потрібно для подальшого вивчення дисциплін професійно зорієнтованого напрямку, має бути спрямо-

вана не тільки на якісне, науково та методично обгрунтоване викладання змісту її основ, яке забезпечується навчальною діяльністю викладача, а й головно на активізацію самостійної навчально-пошукової діяльності студентів. Така методика має розвивати та стимулювати інтерес до пізнання та розуміння фізики, застосування їх у поясненні явищ і процесів мікросвіту та навколишнього світу загалом і надавати студентам дієву систему знань, умінь і навичок, формувати природничо-науковий світогляд. Окреслено особливості формування інженерного STEM-складника і наведено приклад розгляду роботи фізичного практику з елементами програмування. Визначено, що фізичний експеримент є вагомим чинником розвитку STEM-освіти в закладах вищої освіти технічного профілю та методики навчання фізики. Використання STEM-технологій активізує самостійну навчально-пошукову діяльність студентів до вивчення фізико-технічних дисциплін.

Шифр НБУВ: Ж74206

4.4.1093. Цифровізація навчального процесу: погляд студентів / Л. В. Щетініна, С. Г. Рудакова, Н. С. Данилевич, Х. Р. Монастирська // Бізнес Інформ. — 2021. — № 2. — С. 94-98. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — дослідити погляд студентів на процес цифровізації освітнього процесу, осмислити наслідки цифровізації, визначити її можливості в сучасних умовах, а також довести необхідність її використання для розвитку особистості та набуття професійних компетентностей. У вітчизняних вишах усіх форм навчання цифровізація носить скоріше примусовий, аніж зважений і добровільний характер. Якщо порівняти з європейськими колегами, то в Україні диджиталізація є вимушеним, тимчасовим кроком в умовах протидії поширенню пандемії коронавірусу COVID-19. Але, з огляду на непередбаченість пандемії, може виникнути потреба в цифровізації освітнього процесу протягом тривалого періоду. Тому необхідно виявити напрями покращання онлайн-навчання в закладах вищої освіти. Студенти зіткнулися з особливостями організації навчального процесу в онлайн-режимі, зокрема з: необхідністю самостійно розподіляти час; цифровим форматом спілкування з одногрупниками; індивідуальним виконанням не тільки самостійних робіт, а й завдань на семінарських заняттях; відсутністю достатніх цифрових компетенцій у викладачів тощо. Водночас онлайн-режим навчання генерує у студентів розвиток високої самодисципліни для раціонального розподілу навчального часу на вивчення лекційного матеріалу та підготовку індивідуальних й інших видів робіт; самоконтролю за своєчасним виконанням базових гімнастичних вправ у міжпарних періодах; а також саморозвиток і самоосвіту, тобто появу можливості онлайн-відвідування додаткових вебінарів / тренінгів / лекцій тощо. Тобто на другому етапі цифровізації навчального процесу, після адаптації до його особливостей, легше відчутти потенціал позитивних можливостей для учасників. Проте не можна завершувати пошук напрямів оптимізації онлайн-навчання, які, наприклад, пов'язані з психоемоційними, фізіологічними негативними змінами в здоров'ї, забезпеченням високої якості освітнього процесу, рівномірністю навчального навантаження протягом робочих періодів тощо.

Шифр НБУВ: Ж14572

Організація вищої освіти

4.4.1094. Вплив дистанційного навчання на основні показники соціально-психологічної адаптації вітчизняних та іноземних студентів / А. О. Міхеев, В. С. Джурак, В. Б. Попович, Я. А. Атаманюк // Буков. мед. вісн. — 2021. — 25, № 1. — С. 75-81. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

З початком появи та швидкого поширення нового коронавірусу SARS-CoV-2 було вжито безпрецедентні заходи для боротьби з пандемією, що в багатьох країнах світу, у т. ч. і в Україні, призвело до суворих обмежень із переходом навчання всіх рівнів на дистанційну форму. Мета роботи — вивчити та порівняти основні показники соціально-психологічної адаптації вітчизняних та іноземних студентів до навчання за умов дистанційної освіти під час карантину. Проведено вивчення основних показників особистісної адаптації студентів 3-го курсу медичних факультетів БДМУ під час дистанційного навчання за умов карантину. Показники вивчалися шляхом опитування вітчизняних та іноземних студентів з використанням Google Forms та відеоконференції Google Meet. Опитування проводилося анонімно, за однакових умов, а для створення анкети в Google Forms було використано адаптований варіант опитувальника БОО «Адаптивність» українською та англійською мовою, що призначений для оцінювання адаптаційних можливостей людини. Як показали результати опитування, під час дистанційного навчання рівень нервово-психічної стійкості вітчизняних студентів був вірогідно вищим, ніж у іноземних громадян. В іноземних студентів показник соціалізації був у 1,5 рази нижчим, ніж в українських студентів, а у переважної більшості вітчизняних студентів спостерігався достатній рівень соціалізації. Комунікативні здібності у вітчизняних студентів у порівнянні з іноземними студентами також були суттєво вищими, але як українські, так і іноземні

студенти під час карантину та дистанційної форми навчання практично не виявляють ознак відхилення поведінки. У цілому, як у вітчизняних, так і в іноземних студентів під час дистанційного навчання за умов карантину спостерігається досить низький рівень адаптації, а її успіх безпосередньо залежить від зовнішніх умов (дистанціювання та ізоляція). Висновок: за умов карантину студенти медичних факультетів БДМУ, як вітчизняні, так і іноземні, характеризуються досить низьким рівнем соціально-психологічної адаптації до дистанційного навчання.

Шифр НБУВ: Ж15712

4.Ч.1095. Освіта та підприємство: точки дотику: колект. монографія / В. В. Гурочкіна, О. А. Євась, О. А. Жукова, Ф. В. Михайлик, В. В. Найчук, Д. І. Наумов, О. М. Олійник, О. В. Омельченко, В. А. Пригоцький, К. В. Савіцький, В. О. Сімхович, М. Б. Сокур, В. В. Тручак, В. В. Швед; ред.: В. В. Швед, Д. І. Наумов; Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». — Вінниця: Нілан-ЛТД, 2021. — 223 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 201-221. — укр.

Розглянуто базові аспекти конвергенції підприємницької та освітньої діяльності. Висвітлено питання, присвячені управлінським аспектам підприємництва та соціальному контексту розвитку освіти.

Шифр НБУВ: ВА853073

4.Ч.1096. E-learning during the COVID-19 pandemic: a practical aspect / N. Prytulska, T. Bozhko, S. Kaminskyi // Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. — 2021. — № 4. — С. 110-117. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

В усьому світі в умовах пандемії COVID-19 e-learning набуває дедалі більшого поширення. Відповіді, як дового освіта буде функціонувати в актуальному форматі, немає. Дотого ж майбутні покоління студентів сприймають світ під іншим кутом, оскільки їх життя складається і зі стандартної, із віртуальної реальності. Тому актуальним є питання практичного аспекту організації освітнього процесу із застосуванням e-learning. Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що тема e-learning в умовах пандемії COVID-19 є нарізною як серед вітчизняних науковців, так і дослідників з іноземних вишів. Мета дослідження — розглянути практичні аспекти застосування e-learning в умовах пандемії COVID-19 на прикладі організації освітнього процесу в Київському національному торговельно-економічному університеті. У процесі дослідження використано методи аналізу та синтезу методологічних аспектів електронного навчання, порівняння, узагальнення та систематизації досліджуваного матеріалу. Популярність e-learning серед сучасної молоді пояснюється гнучкістю та доступністю цієї технології, яка в свою чергу висуває додаткові вимоги, особливо щодо наповнення контенту дисциплін та вибору інструментів їх впровадження. Розглянуто питання актуальності та доцільності переходу закладів вищої освіти на e-learning в умовах пандемії COVID-19, окреслено особливості та проблеми, що виникають при електронному навчанні, а також варіанти їх вирішення на прикладі досвіду викладачів та фахівців відділу супроводу дистанційного навчання КНТЕУ. Запропоновано виключити пасивне подання матеріалу, використовувати різноманітні активні методи роботи зі студентами, адаптований до дистанційного сприйняття контент, мультимедіа-технології, спеціальні відеоефекти, елементи анімації тощо, в тому числі в інтегрованій формі. Також стануть у нагоді методи, рекомендовані для аудиторної роботи. Висновки: формат e-learning у сучасних умовах пандемії допомагає вишам продовжувати навчання та знаходити новий матеріал, але в той же час стало зрозумілим, що жодні технології не в змозі замінити живого спілкування учасників освітнього процесу. Такий формат відрізняється від традиційного аудиторного навчання, вимагає опанування сучасних комп'ютерних технологій й свідомого ставлення до вибору форми та значних зусиль щодо наповнення навчального контенту з боку викладача і вискої самоорганізації з боку студентів, психологічної адаптації. Проте в будь-якому випадку, онлайн-форми за подібними форматами навчання стали глобальною реальністю, тому слід виявляти та аналізувати всі їх недоліки з метою запобігання у майбутньому, знаходити нові підходи до їх використання для мотивування до навчання та розвитку особистості.

Шифр НБУВ: Ж16143

Вища педагогічна освіта

Зміст і методика вищої педагогічної освіти

4.Ч.1097. Організація соціально-педагогічної діяльності студентської молоді в межах реалізації соціальних проєктів / І. Г. Саранча, А. В. Біля // Укр. соціум. — 2020. — № 4. — С. 125-135. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Досліджено питання організації та реалізації соціальних проєктів, програм та їх значення для підготовки майбутніх спеціалістів, зокрема, вчителів, соціальних педагогів, соціальних працівників, психологів. На прикладі діяльності Громадської організації «Вінницька міська організація соціального розвитку та становлення окремих малозахищених категорій молоді «Паро-

сток» розглянуто досвід залучення студентської молоді до реалізації соціальних проєктів, розроблених відповідно до теоретичних положень і практичних рекомендацій розвинутої в ХХІ ст. відомої вітчизняної наукової школи соціальної роботи. Поширення такого досвіду в масштабах країни сприятиме розв'язанню ряду важливих завдань соціальної політики, зокрема, вирішенню соціальних проблем людей з інвалідністю, змінненню спроможності відповідних громадських організацій, підготовці кваліфікованих фахівців для роботи з вразливими категоріями населення. Стислий огляд методів залучення студентської молоді до соціально-педагогічної діяльності надав змогу частково охарактеризувати напрями взаємодії державних органів влади, інституцій громадянського суспільства та закладів вищої освіти. Представлено зразки співпраці таких соціальних інституцій розглянуто з точки зору соціальної користі та освітнього менеджменту, зокрема у підготовці спеціалістів освітньої та соціальної сфер до надання послуг вразливим категоріям населення. Це надало змогу глибше розкрити мету даного дослідження з науково-педагогічної точки зору та соціальної значущості, а також виявити основні фактори відбору успішного проєкту для організації такої діяльності та задоволення потреб освітнього менеджменту, його мети та завдань. Одержаний досвід реалізації соціальних проєктів та їх адміністрування надав можливість презентувати освітній потенціал взаємодії соціальних інституцій і викладачів вищих закладів освіти у підготовці до волонтерської, планово-адміністративної та власне соціально-педагогічної діяльності майбутніх фахівців. Окремо підкреслено важливість такої роботи щодо педагогічного менеджменту, це простежується у висновках дослідження та визначенні напрямів подальшої розробки цього питання з наукової точки зору. Напрацювання, що презентовані у дослідженні, не охоплюють всього спектра організаційної співпраці у напрямі підготовки студентської молоді через залучення до соціально-педагогічної діяльності, розробки та реалізації соціальних проєктів та/або програм, але має достатньо широку можливість для подальшої наукової розробки спеціалістами різних галузей освіти й кадрового забезпечення та можуть бути корисними для використання широким колом фахівців, які планують долучитися до проєктної діяльності.

Шифр НБУВ: Ж24215

4.Ч.1098. Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до застосування медіаінформації у професійній діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Б. І. Семчук; Хмельницький національний університет. — Хмельницький, 2020. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Дослідження присвячено проблемі підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до застосування медіаінформації у професійній діяльності. Виокремлено й обґрунтовано педагогічні умови їх підготовки до застосування медіаінформації, створено модель зазначеного процесу. Конкретизовано компоненти, критерії та рівні їх готовності, уточнено суть понять «медіа-технології», «медіаграмотність», «медіаосвіта», «медіасередовище закладу вищої освіти», «готовність майбутніх вихователів застосування медіаінформації у професійній діяльності», удосконалено змістовий компонент професійної підготовки вихователів до застосування медіаінформації у професійній діяльності. Подальшого розвитку набули положення щодо використання методологічних підходів і загальнодидактичних принципів у їх професійній підготовці.

Шифр НБУВ: РА445481

4.Ч.1099. Студентське самоврядування як середовище формування соціокультурної активності молоді: історичний дискурс / А. Зленко, О. Ісайкіна // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 11. — С. 285-315. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Поняття «самоврядування» визначається як соціальний інститут, що забезпечує цілісність суспільного організму, виявлення інтересів і волі різних спільнот, участь усіх верств населення у здійсненні влади, прийнятті управлінських рішень і їх реалізації. Самоврядування базується на тих самих принципах, що й демократія: пріоритет більшості, формальна рівність, вільне виявлення інтересів, загальноприйняті права й обов'язки, поєднання елементів представництва та прямого волевиявлення. Студентське самоврядування як один з найдієвіших напрямків соціального становлення молоді на території нашої держави бере початок з другої половини ХІХ — поч. ХХ ст. В соціально-політичних умовах розвитку країни цього періоду студентські автономні кооперації стали основою сучасних студентських організацій. Особливістю цих об'єднань була організація культурно-освітньої діяльності, а також активна боротьба за демократію та автономію університету, захист прав та інтересів студентів. Історичне походження сучасної моделі студентського самоврядування можна простежити з останніх років Радянського Союзу, розвитку молодіжного руху опору та політизації студентського середовища. Здатність до самоорганізації та рішучість молодих людей свідчать про те, що народження в Україні нового покоління акумулювало необхідні ресурси для іншого шляху національного розвитку. Студентське самоврядування у ЗВО — це особлива форма самостійної суспільної діяльності студентів і аспірантів з реалізації функцій управління життям студентського

колективу у відповідності з метою і задачами, що стоять перед ним. Метою студентського самоврядування є створення умов для самореалізації особистості студентів і формування в них організаторських навичок, лідерських якостей, відповідальності за результати своєї праці тощо. Діяльність органів студентського самоврядування спрямована на удосконалення навчального процесу, підвищення його якості, забезпечення виховання духовності та культури студентів, зростання у студентської молоді соціальної активності. Використання всіх можливостей студентського самоврядування згідно з чинним законодавством надасть змогу: налагодити ефективну співпрацю між адміністрацією ЗВО і студентами з широкого спектра питань; створити додаткові умови для зростання якості підготовки фахівців у системі професійної освіти в Україні; забезпечити подальшу інтеграцію національної освітньої системи до європейського та світового освітнього простору. Зроблено висновок, що від того, наскільки буде усвідомлена необхідність в ефективній системі студентського самоврядування в Україні, значною мірою залежить успішність подальшої інтеграції нашої держави до європейського та світового освітньо-наукового простору.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.Ч.1100. Теоретико-методичні засади формування професійно-педагогічної мобільності майбутнього викладача в умовах магістратури: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / О. М. Ієвлев; Хмельницький національний університет. — Хмельницький, 2021. — 40 с.: табл. — укр.

Розроблено й обґрунтовано теоретичні та методичні засади формування професійно-педагогічної мобільності майбутнього викладача, що навчається в умовах магістратури. Викладено положення системного, компетентнісного, аксіологічного, акмеологічного, інтегративного, синергетичного, подієвого, середовищного підходів; загальнопедагогічні (свідомості навчання; активності й самостійності; єдності освітніх, розвивальних і виховних, функцій навчання; доступності; ґрунтовності; систематичності та послідовності; зв'язку навчання з практичною діяльністю; наочності) і специфічні принципи (гуманізації освіти й акмеологічності; безперервності освіти; модульності змісту навчання; мобільності; коеволуції). Проаналізовано особливості формування професійно-педагогічної мобільності майбутнього викладача в умовах магістратури в українському й зарубіжному досвіді. Аргументовано концепцію формування професійно-педагогічної мобільності майбутнього викладача в умовах магістратури, що охоплює методологічний, теоретичний, технологічний, методичний концепти. Витлумачено професійно-педагогічну мобільність майбутнього викладача як особистісно-фахову характеристику в єдності її компонентів: аксіологічного, гносеологічного, процесуального, регулятивного. Розроблено та змодельовано систему формування професійно-педагогічної мобільності майбутнього викладача. Виокремлено й обґрунтовано педагогічні умови формування професійно-педагогічної мобільності майбутнього викладача в умовах магістратури: формування свідомого ставлення майбутніх викладачів до педагогічної діяльності засобами міжособистісної взаємодії; удосконалення змісту професійно-педагогічної підготовки засобами авторського спецкурсу «Професійно-педагогічна мобільність викладача»; використання інформаційно-освітніх ресурсів для професійного саморозвитку майбутніх викладачів; стимулювання професійно-творчого потенціалу майбутніх викладачів через залучення до форсайт-проектів. Розроблено й експериментально перевірено ефективність системи формування професійно-педагогічної мобільності майбутніх викладачів. Запропоновано навчально-методичне забезпечення для формування професійно-педагогічної мобільності майбутнього викладача в умовах магістратури.

Шифр НБУВ: RA449187

4.Ч.1101. Формування відповідального ставлення до майбутньої професії у студентів педагогічних університетів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / К. П. Житнухіна; Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини. — Умань, 2021. — 22 с. — укр.

Дисертацію присвячено актуальній темі формування відповідального ставлення до майбутньої професії у студентів педагогічних університетів. Здійснено аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових джерел з досліджуваної проблеми. Науково обґрунтовано суть і структуру ключових понять дослідження: «відповідальність», «професійна відповідальність», «відповідальне ставлення до майбутньої професії у студентів педагогічних університетів», «формування відповідального ставлення до майбутньої професії у студентів педагогічних університетів». Обґрунтовано структуру відповідальності особистості та виокремлено аспекти, що характеризують поняття вибору певної професії. Визначено змістові компоненти відповідального ставлення до майбутньої професії, виокремлено критерії, показники й охарактеризовано рівні його сформованості у студентів педагогічних університетів. Наведено методику проведення та результати констатувального етапу педагогічного експерименту. Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування відповідального ставлення до майбутньої професії у студентів педагогічних університетів.

Шифр НБУВ: RA449169

4.Ч.1102. Формування готовності студентської молоді до міжособистісної взаємодії у полікультурному середовищі педагогічного університету: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / С. С. Кірсанова; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. — Київ, 2021. — с. — укр.

Описано шляхи вирішення проблеми формування готовності студентської молоді до міжособистісної взаємодії в полікультурному середовищі педагогічного університету. На основі теоретичного аналізу філософської та педагогічної, психологічної і соціологічної наукової літератури розкрито основні принципи міжособистісної взаємодії. Визначено психолого-педагогічну суть таких наукових понять, як: «взаємодія», «міжособистісна взаємодія», «студентська мова», «готовність студентської молоді до міжособистісної взаємодії у полікультурному середовищі педагогічного університету». З'ясовано наявний рівень готовності студентської молоді до міжособистісної взаємодії в полікультурному середовищі педагогічного університету. Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено доцільність і необхідність спроектованої організаційно-педагогічної моделі формування готовності студентської молоді до міжособистісної взаємодії у полікультурному середовищі педагогічного університету.

Шифр НБУВ: RA449148

4.Ч.1103. Didactics of digital century: issues and trends of e-learning development / Т. Каменева // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — № 4. — С. 13-20. — Бібліогр.: 14 назв. — англ.

Розглянуто проблеми розробки теоретичної основи електронного навчання — електронної дидактики (e-Didactics), яка відповідає сучасним концептуальним уявленням про роль цифрових технологій в освітньому процесі. Проаналізовано сучасні тенденції та виклики у розвитку освітніх технологій у світі, фактори які пришвидшують і протидіють їх впровадженню, а також їх вплив на практику у галузі вищої освіти. Завдання дослідження: розглянути, як застосування технологій змінює освітній процес у секторі вищої освіти, що призводить до появи нової педагогіки; огляд останніх тенденцій у розвитку освітніх технологій, які матимуть найбільш відчутний вплив на майбутні освітні процеси у вищій школі. Проведено аналіз наукової та навчальної літератури з проблеми науково-дослідних робіт; порівняльний аналіз наукових даних, узагальнення та систематизація концепцій педагогічних підходів і практичного досвіду впровадження цифрових технологій у навчальний процес, моделювання дидактичної системи електронного навчання. Наведено ключові відмінності електронної дидактики від традиційної; узагальнено навчальні стратегії, методи навчання та цифрові інструменти як напрямки подальшого розвитку e-дидактики; обговорено найбільш перспективні педагогічні підходи та тенденції, що сприяють впровадженню цифрової педагогіки у сектор вищої освіти. Результати дослідження мають допомогти викладачам, методистам і викладачам у системі професійного розвитку вищої освіти, а також усім бажаючим освоїти нові дидактичні підходи. Встановлено, що по-перше, посилене використання технологій змінює спосіб учіння та викладання, що призводить до появи нової педагогіки. Розвиток електронної дидактики пропонує нові можливості для подальшого розуміння навчання та викладання в епоху цифрових технологій і створення ефективного цифрового середовища. По-друге, електронна дидактика, яка базується на концепціях сучасних педагогічних теорій, що передбачають навчання у процесі спілкування та зв'язку в розподіленій мережі, та володіє інноваційними властивостями новітніх цифрових технологій, є основою актуалізації сучасної теорії навчання. По-третє, узгодження педагогіки з відповідними технологіями є основою причинного розриву між потенційними та реальними можливостями використання цифрових технологій у вищій освіті. Розгляд різних аспектів навчального онлайн середовища та аналіз компонентів дидактичної системи електронного навчання надає викладачам нові можливості не лише для підтримки та допомоги, але й для надання нових форм оцінювання студентів.

Шифр НБУВ: Ж101424

Див. також: 4.Ч.1067, 4.Ч.1108, 4.Ч.1110

Організація вищої педагогічної освіти

4.Ч.1104. Дослідження особливостей створення бренду закладу вищої освіти / А. А. Котвицька, О. Ю. Яковлева // Вісн. фармації. — 2021. — № 2. — С. 41-49. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Мета роботи — вивчення особливостей бренду закладу вищої освіти (ЗВО), визначення факторів, що впливають на успішність розвитку бренду закладу вищої освіти, обґрунтування теоретико-методичних заходів створення бренду закладу вищої освіти. Об'єктом досліджень слугували літературні дані щодо системи бренду ЗВО. Використано статистичний, аналітичний, порівняльний і логічний методи досліджень. Вивчено наукові праці вчених, які досліджували поняття «бренд закладу освіти». Запропоновано дефініцію «брендинг освітніх послуг». Сформовано відмінні риси освітніх послуг — відчутні, невідчутні та уявні.

Запропоновано структуру якості освітніх послуг у вигляді трирівневої факторної моделі: якість взаємодії ЗВО як виробника освітньої послуги з цільовою аудиторією, якість зовнішнього оточення, якість результату освітньої послуги. Сформовано елементи та складові бренду ЗВО. Запропоновано розглядати бренд ЗВО з трьох поглядів, зокрема внутрішнього потенціалу; взаємодії з оточенням; розвитку закладу освіти. Визначено особливості бренду ЗВО. Визначено вплив бренду закладу освіти на різні аудиторії, а саме: вступників та (або) їх батьків; студентів; конкурентів; держави; суспільства. Досліджено функціональний, психологічний і культурний вплив бренду ЗВО. Сформульовано головні умови успішного бренду ЗВО. Виокремлено систему функцій освітнього бренду. Узагальнено результативність бренду ЗВО. Досліджено фактори впливу на бренд ЗВО. Досліджено внутрішній і зовнішній вигляд бренду ЗВО. Вивчено моделі бренду ЗВО на ринку освіти. Запропоновано алгоритм динамічного управління брендом ЗВО. Визначено переваги побудови освітнього бренду.

Шифр НБУВ: Ж14678

4.Ч.1105. Професійно-творчий розвиток особистості педагога-дослідника в умовах діяльності науково-педагогічної школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Н. П. Бірук; Житомирський державний університет імені Івана Франка. — Житомир, 2021. — 20 с.: табл., рис. — укр.

Дисертацію присвячено актуальній проблемі професійно-творчого розвитку особистості педагога-дослідника в середовищі науково-педагогічної школи. Проаналізовано стан окресленої проблеми в науковій літературі та практику впровадження досягнень вітчизняних науково-педагогічних шкіл в освітній процес. Здійснено категоріальний аналіз базових понять дослідження, представлено періодизацію розвитку наукових шкіл, акцентовано увагу на сучасному етапі їх функціонування. Результатом професійно-творчого розвитку визначено сформованість науково-дослідницької компетентності на емпірично-інтуїтивному, дослідницько-логічному та креативно-евристичному рівнях. Вимоги до особистості педагога-дослідника узагальнено у вигляді професіограми. Спроектовано модель професійно-творчого розвитку особистості педагога-дослідника в середовищі науково-педагогічної школи, що складається з чотирьох взаємопов'язаних блоків: концептуально-цільового, мотиваційно-стимуляційного, змістово-процесуального та результативно-діагностувального та технологічного її реалізації. Результати експериментальної перевірки дієвості моделі шляхом реалізації технології засвідчили підвищення якісного рівня професійно-творчого розвитку особистості педагога-дослідника та науково-дослідницької компетентності.

Шифр НБУВ: РА449162

4.Ч.1106. The higher educational institution image as a pedagogical problem / М. М. Likhonina // Фіз.-мат. освіта. — 2021. — № 1. — С. 13-17. — Бібліогр.: 7 назв. — англ.

Проаналізовано наукові напрацювання за темою дослідження та з'ясовано, що питання формування іміджу закладу вищої освіти є педагогічною проблемою, яка потребує детального дослідження. Реформування освітньої галузі, в тому числі вищої освіти, в Україні та входження її до Європейського простору змінили вимоги не лише до педагогічних працівників. Змінюється імідж самих вишів як з боку держави та закладів вищої освіти (ЗВО), так і з боку громадськості та здобувачів освіти. Успішність закладу освіти наразі має доповнюватись також проявом його індивідуальності, показником якої є певний рівень сформованості іміджу ЗВО. Неповторність обличчя колективу закладу освіти виступає його складовою. Отже, не викликає сумніву актуальність даної проблеми та практична значимість її вирішення. Наголошено, що питання створення іміджу ЗВО потребує вивчення. У процесі роботи застосовано матеріали дисертаційних досліджень, педагогічної та наукової літератури. Для досягнення мети дослідження використано теоретичні й емпіричні методи: аналіз і систематизацію; спостереження; письмове та усне опитування; аналіз, систематизацію, узагальнення. Запропоновано наступні тенденції формування іміджу ЗВО: керівний і професорсько-викладацький склад ЗВО має розглядати імідж ЗВО як умову, що забезпечує його позиціонування на ринку та підвищення конкурентоспроможності; наявність іміджу ЗВО має зв'язуватися з підвищенням престижу, а, отже, авторитету та впливу ЗВО в країні; імідж ЗВО впливає на вибір студентами ЗВО як бази професійного навчання. Встановлено, що таким чином, ефективна стратегія формування іміджу ЗВО є інструментом впливу на сприйняття ЗВО різними суб'єктами та групами зацікавлених осіб, що підвищує потенціал його конкурентоспроможності.

Шифр НБУВ: Ж101424

Окремі галузі вищої педагогічної освіти

4.Ч.1107. Використання технологій дистанційного навчання у процесі підготовки майбутніх учителів / М. М. Москалюк, Н. В. Москалюк // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — № 4. — С. 79-84. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Проблеми сучасності, з якими зустрілася світова спільнота у зв'язку з пандемією, особливо відчутно позначилися в освітній галузі. За стислий проміжок часу викладачі та студенти вимушені були різко змінити форми, засоби, методи та способи навчання. Дистанційне навчання (ДН) є сучасним і необхідним засобом суспільства та науки. За умов високої якості, воно має допомогти освіті стати доступною для широкого кола людей, відповісти професійним запитам і потребам особистості та звичайно осучаснити підготовку фахівців у вищій педагогічній школі. Для вирішення поставленої проблеми застосовано такі методи дослідження: аналіз наукової, психолого-педагогічної та методичної літератури, систематизацію, спостереження, анкетування, порівняння та узагальнення. Наведено результати анкетування студентів, теоретично обгрунтовано доцільність використання дистанційного навчання, визначено основні переваги та недоліки використання ДН, можливості використання на заняттях і його вплив на формування майбутніх фахівців. Визначено майбутні перспективи дослідження та важливість розглянутої проблеми на сучасному етапі розвитку суспільства. Здійснено аналіз актуальних досліджень щодо впровадження та використання технологій ДН. Доведено, що засвоєння студентами педагогічного університету базових основ ДН відіграє важливу роль у формуванні майбутнього фахівця — вчителя. У зв'язку з цим, здійснено обгрунтування вибору середовища навчання у процесі підготовки майбутніх учителів і визначено місце та роль технологій ДН у системі вищої освіти. Зазначено, що з розвитком технічних можливостей методики та технології навчання з'явилася можливість використовувати нові організаційні форми навчального процесу, використовувати інформаційно-комунікаційні технології.

Шифр НБУВ: Ж101424

4.Ч.1108. Професійна адаптація майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О. Л. Замятна; Київський університет імені Бориса Грінченка. — Київ, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Дисертаційну роботу присвячено теоретичному й експериментальному дослідженню проблеми професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики. Обгрунтовано поняття «професійна адаптація майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики» як поетапний динамічний процес гармонізації професійних намірів, особистісних якостей та вимог професії здобувача вищої освіти, що передбачає його входження у квазіпрофесійне та реальне професійне середовище із дотриманням принципу наступності, за якого відбувається поступове набуття ним педагогічного досвіду, усвідомлення професійних функцій, пристосування до умов та особливостей професійної діяльності вчителя початкової школи. Визначено структуру професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики (мотиваційно-аксіологічний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний компоненти), розроблено критеріально-діагностичний апарат для визначення рівня професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики: критерії (мотиваційно-ціннісний, знаннєвий, праксеологічний, рефлексивно-аналітичний), показники та рівні (високий, достатній, початковий). Встановлено етапи професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики (підготовчий, початковий, основний, підсумковий). Обгрунтовано й експериментально перевірено ефективність педагогічних умов професійної адаптації майбутнього вчителя початкової школи у процесі педагогічної практики та розробленого змістовно-методичного забезпечення, що спрямовано на розвиток професійної адаптації здобувачів освіти.

Шифр НБУВ: РА448328

4.Ч.1109. Теоретико-методичні засади підготовки фахівців-педагогів технологічного профілю в умовах освітньо-інформаційного середовища: колект. монографія / Ю. Ю. Белова, П. Г. Буянов, Д. Я. Вертипорох, Л. А. Даннік, С. В. Онищенко, М. Л. Пелагейченко, В. І. Перегудова, О. В. Рогозіна, О. С. Савицька, Я. О. Сичкова, Т. О. Черемісіна; ред.: С. В. Онищенко; Бердянський державний педагогічний університет. — Київ: Освіта України, 2019. — 257 с.: рис. — Бібліогр.: с. 254-257. — укр.

Розглянуто узагальнені результати наукових досліджень, виконаних у межах комплексної кафедральної теми «Теоретико-методичні засади підготовки фахівців-педагогів фізико-математичного та технологічного профілю в умовах освітньо-інформаційного середовища». Досліджено організаційно-педагогічні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій. Охарактеризовано інформаційні освітні технології в системі фахової підготовки майбутнього вчителя технологій. Досліджено формування професійних здібностей майбутніх учителів трудового навчання та технологій засобами дизайн-освіти. Розглянуто психолого-педагогічні умови функціонування учасників освітнього процесу. Висвітлено міжнародно-правовий аспект переліку профілактичних заходів у сфері охорони праці закладів освіти.

Шифр НБУВ: ВА854035

4.Ч.1110. Теоретичні і методичні засади розвитку особистісно-професійної зрілості майбутнього вчителя: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / В. М. Галузяк; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. — Вінниця, 2021. — 40 с.: рис. — укр.

Науково обґрунтовано концептуальні засади, розроблено систему розвитку особистісно-професійної зрілості майбутніх учителів в освітньому середовищі педагогічного університету, створено її модель. Розкрито суть, структуру, критерії, показники та рівні особистісно-професійної зрілості майбутніх учителів як інтегрального результату професійного становлення особистості та базового чинника професійної успішності. Визначено, теоретично обґрунтовано й експериментально підтверджено педагогічні умови, що забезпечують розвиток особистісно-професійної зрілості майбутніх учителів. Доведено, що впровадження авторської технології педагогічного підтримки особистішого становлення майбутніх учителів активізує їх особистісно-професійне самовизначення, розвиток суб'єктності, ідентичності, діалектичного професійного мислення, загальної здатності до самоорганізації та саморегуляції професійної діяльності.

Шифр НБУВ: РА449402

4.Ч.1111. Pedagogical design and preparation of future specialists for use / О. Semenikhina, А. Yurchenko, О. Udovychenko, О. Litvinenko // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — № 4. — С. 30-33. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Описано український досвід підготовки майбутніх фахівців до педагогічного дизайну (ПД). Матеріали і методи дослідження: теоретичні — аналіз і систематизація наукових джерел, педагогічне моделювання для обґрунтування та розроблення моделі формування готовності майбутніх фахівців до ПД; емпіричні — діагностичні для з'ясування ефективності педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців до ПД; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний) — для перевірки ефективності моделі формування готовності майбутніх фахівців до ПД; статистичний — аналіз одержаних даних за допомогою методів математичної статистики для обробки та інтерпретації експериментальних результатів. Охарактеризовано стан розвитку проблеми в теорії та практиці професійної освіти України; наведено суперечності, які на сьогодні не вирішено в галузі підготовки фахівців до ПД; уточнено суть і структуру готовності майбутніх фахівців до ПД; описано засоби діагностики для визначення рівня готовності; розроблено та теоретично обґрунтовано модель формування готовності майбутніх фахівців до ПД; описано результати статистичного аналізу її ефективності. Підтверджено ефективність розробленої моделі формування готовності майбутніх фахівців до ПД. Перспективи подальших наукових досліджень пов'язані з розробкою цілісної концепції проектно-педагогічної діяльності у вищій школі.

Шифр НБУВ: Ж101424

Див. також: 4.Ч.1040, 4.Ч.1098

Фізична культура та спорт

4.Ч.1112. Автоматизированные рабочие места для функциональной диагностики спортсменов / Н. И. Аралова, Л. Я.-Г. Шахлина, А. А. Аралова, С. В. Калитка, О. Б. Рода, Л. А. Васильченко // Проблемы упр. и информатики. — 2021. — № 4. — С. 137-149. — Бібліогр.: 12 назв. — рус.

Одной из важнейших задач спортивной подготовки в современном спорте высших достижений является возможность управления состоянием организма спортсмена в процессе тренировочной и соревновательной деятельности. Применение систем, регистрирующих и анализирующих информацию о функциональных возможностях спортсмена в динамике его деятельности, позволяет обеспечить индивидуальный подход при планировании и коррекции тренировочных нагрузок. Особенно это важно при врачебно-педагогическом обследовании. Разработка методов и средств повышения физической работоспособности, в частности в практике спорта высших достижений, является одним из важнейших принципов современной спортивной медицины, физиологии труда и спорта. В практике современной спортивной медицины, при проведении массовых обследований спортсменов, по-прежнему остается востребованным подход, основанный на предположении А. З. Колчинской концепции о регулировании кислородных режимов организма, позволяющий дать общую характеристику газового гомеостаза, провести диагностику основных синдромов, связанных с расстройством транспорта респираторных газов в организме, оценить функциональное состояние организма на всех этапах годичного цикла спортивной подготовки и в период постангагрузочного восстановления. Поскольку эта работа связана с большим количеством расчетов и последующей обработкой полученной информации, необходимо использовать современные средства информационной поддержки. Предложенная автоматизированная информационная система (АИС) функциональной диагностики спортсменов позволяет многократно ускорить обработку данных, полученных в процессе обследования

спортсменов, централизованно накапливать информацию для ее предварительной обработки, хранения и коллективного использования. АИС оснащена современными сервисами графического и табличного представления данных, что позволяет проводить анализ динамики функционального состояния спортсменов в течение годового цикла их подготовки, а также на этапе четырехлетнего тренировочного олимпийского цикла.

Шифр НБУВ: Ж26990

4.Ч.1113. Аналіз оцінювання якості навчального процесу студентами магістерської програми зі спеціальності 227.01 — Фізична терапія / О. Лазарева, І. Жарова, Р. Баннікова, С. Гаврелюк, В. Кормільцев, В. Брушко // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2021. — № 1. — С. 79-88. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — визначити рівень задоволеності та якості навчального процесу студентів магістерської програми зі спеціальності 227.01 — Фізична терапія. Для реалізації поставленої мети використано такі методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури, спеціальних нормативно-правових актів, які регулюють процес оцінювання якості освіти та ресурси мережі Інтернет, соціологічне опитування в моніторинговому режимі, аналіз, синтез і узагальнення одержаних даних, методи математичної статистики. В опитуванні магістрів денної форми навчання кафедри фізичної терапії та ерготерапії НУФВСУ взяли участь 164 студенти, середній вік досліджуваних склав $27,6 \pm 0,6$ років, переважаючий рівень освіти у студентів був — неповна вища освіта (диплом бакалавра) або закінчена вища освіта (вже отриманий диплом магістра, але з іншої спеціальності). Зазначено, що студенти магістерської програми кафедри фізичної терапії та ерготерапії НУФВСУ в цілому задоволені якістю, наповненістю та методами викладання предметів вищезгаданої програми. Недоліки, що відмітили студенти: проблеми з працевлаштуванням, низька якість матеріалу деяких дисциплін, відсутність або неможливість працювати зі спеціальним обладнанням і розбіжність в інформаційному наповненні теоретичних і практичних занять. Встановлено, що використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій під час проведення опитування та обробки його результатів не лише підвищує ефективність комунікації між суб'єктами та об'єктами експертизи (якість використання методу), а й забезпечує оперативність і наочність одержання її результатів.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1114. Гендерна проблематика у фізичному вихованні. Історико-філософський аналіз / О. Марченко, Л. Пикало, М. Бричук, Н. Сімоненко // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2020. — № 6. — С. 22-31. — Бібліогр.: 52 назв. — укр.

Мета роботи — проведення історико-філософського аналізу гендерної проблематики у фізичному вихованні та з'ясування сутнісно-змістовної характеристики категорії «гендер» у сфері фізичної культури і спорту (ФКС). Для вирішення поставлених завдань, з метою узагальнення досвіду науковців, які займаються вивченням проблеми гендерного підходу у навчанні та вихованні, сучасних підходів до розвитку та вдосконалення системи фізичного виховання, використовувалася комплекс наступних теоретичних методів: аналіз, порівняння, узагальнення, систематизації, теоретичне моделювання. Проаналізовано історичний аспект виникнення гендерного підходу у фізичному вихованні, який має певні відмінності та особливості, що робить його окремим напрямком гендерного пізнання, згідно з яким усі педагогічні та соціокультурні аспекти у фізичному вихованні молоді можуть мати гендерний вимір. Теоретично обґрунтовано потребу виокремлення та трактування гендерного підходу як дефініції в політичному, громадському, соціальному середовищах, указано на його значення для фізичного виховання і спорту та запропоновано для використання в дослідженнях новий термін, що надає можливість його характеризувати як міждисциплінарне та крос-секторальне поняття, екстрапольоване, взаємопов'язане та відповідне розвитку ФКС у країнах розвинутої демократії. На основі одержаних результатів дослідження та вже наявних теоретичних і методологічних праць із гендерної проблематики обґрунтовано необхідність і доцільність розробки й упровадження гендерного компонента у фізичне виховання сучасної молоді як сутнісно новий і прогресивний напрям аксіологічної значущості фізичної культури.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1115. Генезис понятия «физическая культура» в российско-радянській та вітчизняній науковій і соціальній практиках (повідомл. перше) / В. Суцула // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2021. — № 1. — С. 11-20. — Бібліогр.: 40 назв. — укр.

Мета роботи — розкрити генезис поняття «физическая культура» (ФК) у російсько-радянській і вітчизняній науковій і соціальній практиках. Матеріали дослідження базуються на аналізі спеціальної літератури, в якій висвітлюються різні аспекти розвитку сфери діяльності людей, пов'язаної з використанням фізичних вправ. Показано, що проблема об'єктивного визначення суті поняття «ФК» — одна з ключових у розбудові інтегративної теорії; розкрито суспільно-політичні передумови впровадження терміну «ФК» у російсько-радянську наукову та соціальну практики; виведено, що базові положення, сформульовані Г. Дюперроном

у його теорії є основою інтегративної теорії ФК. Показано, що термін «ФК» був уведений у соціальну практику Росії весною 1918 р. більшовицьким урядом за допомогою адміністративного механізму державного управління шляхом видання відповідних декретів, постанов і т. п.; показано, що в тогочасному науковому співтоваристві ФК трактувалась, як проведення в життя основ гігієни та санітарії; встановлено, що Г. Дюперрон акцентував увагу на тому, що термін «ФК» виступає як узагальнювальна назва особливої сфери діяльності людей.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.4.1116. Морфометричні дослідження в галузі спорту: (огляд) / С. Ю. Каратеева, О. М. Слободян, Г. І. Гончар, С. А. Пензай, А. О. Каратеева // Клініч. анатомія та операт. хірургія. — 2020. — 19, № 4. — С. 65-71. — Бібліогр.: 29 назв. — укр.

Головною проблемою під час підготовки спортсменів є адекватний відбір та спортивна належність. Вирішення задач відбору передбачає створення моделі спортсмена даної спеціалізації, тобто певного складу ознак, які визначають спортивну результативність. Для цього необхідна антропометрична оцінка, морфометричні та біометричні дані, що надають змогу відстежувати фізичні та фізіологічні показники, інформацію для оцінки продуктивності та відновлення у спорті, модифікацію режимів навчання для запобігання травматизму, надавати вказівки щодо регулювання використання технологій, що використовуються, у професійному спорті, також для досліджування та надання рекомендацій щодо належного збору, зберігання та обміну інформацією про стан здоров'я. Одною із важливих проблем сучасної морфології є вивчення перетворень, які відбуваються в організмі, під дією різних факторів. Ця проблема набула особливого значення у зв'язку з розвитком спорту. Високі спортивні показники, пов'язані зі значними навантаженнями на організм спортсмена, спонукають науковців, лікарів, тренерів до пошуку фізіологічних резервів організму та пошуку оптимальних режимів під час тренування. З цієї точки зору, вивчення перетворень, які відбуваються в окремих органах, системах та в організмі в цілому, під дією фізичних загрузок різної інтенсивності та характеру є актуальним та має важливе практичне значення. Дослідження показали зміни основних фізіологічних і біохімічних показників у спортсменів, таких як адаптація м'язової, серцево-судинної, дихальної систем, характер енергозабезпечення м'язів, процеси метаболізму тканин. Рівень результатів у сучасному спорті настільки великий, що для їх досягнень спортсменам необхідно володіти відповідними морфологічними та функціональними даними, а також відмінними фізичними та психічними здібностями. Тому, головною проблемою підготовки спортсменів є адекватний відбір та спортивна орієнтація. Вирішення задач відбору передбачає створення моделі спортсмена даної спеціалізації, тобто певного складу ознак, які визначають спортивну результативність. Набір ознак та порядок їх перерахування вирізняється для різних видів спорту. За умов спортивного відбору, враховують такі морфологічні ознаки, як тотальні розміри тіла (довжина), пропорції тіла, склад маси тіла.

Шифр НБУВ: Ж24159

4.4.1117. Оперативні методи оцінки поточного функціонального стану спортсмена в системі тренувального процесу / Я. Пугач, Н. Пашенко, Т. Ляхова // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2020. — № 6. — С. 73-80. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Мета роботи — розробити метод індивідуальної оцінки поточного функціонального стану в організації тренувального процесу. Використано методи: аналіз та узагальнення науково-методичної літератури; узагальнення досвіду практичної роботи тренерського контингенту; що працює з контингентом груп спортивного вдосконалення в баскетболі; методи математичного моделювання та обробки відеоматеріалів спортивних змагань різного рівня з баскетболу; модернізовану методику ортостатичної проби Н. Тесленко — проба «сидячи-стоячи». Індивідуальний метод оцінки функціонального стану в процесі проведення тренувального заняття надає можливість визначити міру його працездатності та готовності спортсмена до навантажень, що йому пред'являються. Практично розроблений метод надає можливість у реальному масштабі часу вести контроль за станом розвитку стомлення, оцінюючи тим самим рівень працездатності та давати об'єктивні оцінки індивідуальної витривалості. Зазначено, що модифікований метод ортостатичної проби Н. Тесленко при використанні сучасної комп'ютерної техніки надає можливість передавати на будь-якій відстані одержану інформацію та контролювати стан організму спортсмена, не обмежуючи його рухову діяльність. Висновки: розроблений метод модифікованої ортостатичної проби Н. Тесленко надає можливість здійснювати ранню діагностику розвитку втоми, що запобігати такому явищу, як перевтома.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.4.1118. Особливості організації оздоровчо-рекреаційної рухової активності жінок похилого віку / Г. Пуятіна // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2020. — № 5. — С. 65-70. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — охарактеризувати сучасні підходи та методи організації оздоровчо-рекреаційної рухової активності (ОРПА) жінок похилого віку. У дослідженні застосовувався методологічний підхід, згідно з яким організація ОРПА жінок похилого віку розглядалася під кутом зору взаємодії систем різного порядку. Для досягнення поставленої мети використовувалися комплекс взаємодоповнюючих методів: аналіз літературних джерел, документів і ресурсів мережі Інтернет; аналіз передового зарубіжного та вітчизняного досвіду, метод системного аналізу, метод порівняння та зіставлення, організаційний аналіз. З'ясовано, що у складі населення України чисельна перевага жінок над чоловіками спостерігається з 38 років і з віком збільшується. У віковій групі 65 років і старші чисельність жінок майже удвічі перевищує чисельність чоловіків. Обґрунтовано доцільність впровадження експериментального підходу до підвищення рівня ОРПА жінок похилого віку засобами оздоровчої фізичної культури. У результаті аналізу сучасного стану розвитку вітчизняної системи ОРПА визначено чинники, які посилюють роль оздоровчої рухової активності, зокрема жінок похилого віку: необхідність інформування громадян про переваги здорового способу життя, регулярних фізичних навантажень; необхідність впровадження ефективних механізмів профілактики хронічних неінфекційних захворювань, що стали основною причиною передчасної смертності людей; посилення негативного впливу на здоров'я людини внаслідок зменшення обсягу та інтенсивності рухової активності; низький рівень залучення осіб до спеціально організованої рухової активності (особливо жінок похилого віку), що суперечить загальним тенденціям розвитку цивілізації.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.4.1119. Особливості проведення реабілітаційного масажу при дисфункції м'язів передпліччя / П. Єфіменко, О. Каніщева // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2021. — № 2. — С. 57-62. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — знайти можливість проведення реабілітаційного масажу передпліччя за наявності більшого синдрому їх м'язів. Дослідження проведено за поточним методом у 2 етапи. На першому етапі спостереження взяли участь 14 здорових осіб, яким перевіряли реакцію м'язів внутрішньої поверхні передпліччя на одну процедуру класичного масажу тільки на відповідних сухожиллях. За результатами оцінки ефективності призначали динамометрію та міотометрію. У другому етапі дослідження взяли участь 7 музикантів із гіпертонусом і м'язовими болями по внутрішній поверхні передпліччя, що виникли за різними причинами. Лікарем було рекомендовано витримати спокій до одного місяця. Проте, у зв'язку з напруженою професійною діяльністю ці рекомендації музикантів не вважалися та вони надали згоду прийняти участь у дослідженні. У цій групі застосовували такі методи дослідження: візуально-аналогову шкалу болу (Quadruple Visual Analogue Scale (VAS); міотометрію. Результати першого етапу проведеного спостереження показали, що після однієї процедури масажу м'язових сухожил'я різниця між тономом спокою та тономом напруги здорових м'язів — контракція, збільшилась у середньому на 11,7 %. Середній показник динамометрії тієї ж кисті збільшився на 4 %. Результат другого етапу спостереження, проведеного серед осіб зі скаргами на м'язові болі передпліччя, після десяти процедур масажу відповідних сухожил'я, виявив зниження больових відчуттів майже удвічі, і зменшення м'язового гіпертонусу у середньому на 11,3 %. Встановлено, що масаж сухожил'я патологічних м'язів надав підставу вважати, що розроблена методика масажу має знеболівальний вплив і значно зменшує гіпертонус м'язових тканин. Одержані показники тоносу спокою та рівня болючості м'язів підтверджують позитивний вплив запропонованої методики масажу на патологічний стан м'язів передпліччя і можливість проведення їх ранньої реабілітації.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.4.1120. Побудова комплексної програми оздоровчого тренування для жінок першого періоду зрілого віку / Г. Артем'єва, І. Латвинська, Т. Мошенська // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2020. — № 6. — С. 58-64. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета роботи — визначити ефективність побудови комплексної програми оздоровчого тренування для жінок першого періоду зрілого віку (ППЗВ). Дослідження тривало протягом 2019 — 2020 навчального року на базі фітнес-клубу «Територія Fitness». За однорідністю ознак сформовано дві групи жінок ППЗВ — контрольна (КГ) та експериментальна (ЕГ), по 13 осіб у кожній. Застосовувалися сучасні методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент, педагогічне тестування, медико-біологічні методи, методи математичної статистики. У процесі проведення експериментального дослідження побудовано програму оздоровчого тренування. Програма враховувала розподіл фізичного навантаження залежно від завдань кожного періоду, етапу, мезо- та мікроциклу. Встановлено, що комплексна програма оздоровчого тренування довела свою ефективність. У ході експерименту спостерігалися міжгрупові достовірні зміни соматометричних і функціональних показників жінок ППЗВ за $p < 0,05$ фізично підготовленості за $p < 0,05$, $p < 0,01$, $p < 0,001$. Приріст соматометричних показників функціонального стану

організму жінок ЕГ склада 4,7 % - 17,3 %. У той час у жінок КГ діапазон змін цих показників коливається у межах від 0,4 до 12,2 %. У показниках фізичної підготовленості також спостерігається більш значний їх приріст у жінок ЕГ, а діапазон склада проміжок від 14 до 45,8 %. У жінок КГ приріст показників фізичної підготовленості знаходиться у межах 7 - 24 %.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.4.1121. Професіограма фахівців будівельних спеціальностей та стан здоров'я студентів спеціальності «будівництво та цивільна інженерія» / Т. Дерка, С. Мельник // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2021. — № 2. — С. 70-75. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — визначити професіограму фахівців будівельних спеціальностей і стан здоров'я студентів спеціальності «будівництво та цивільна інженерія». Проведено теоретичний аналіз та узагальнення наукової та методичної літератури, анкетне опитування. У анкетуванні брали участь 24 викладачі дисциплін будівельних спеціальностей і 183 студенти спеціальності «будівництво та цивільна інженерія» Сумського будівельного коледжу, Харківського коледжу будівництва, архітектури та дизайну та Маріупольського будівельного коледжу. У ході дослідження визначено основні засоби відновлення працездатності після робочого дня для фахівців будівельних спеціальностей, такі як фізичні вправи, масаж, відвідування лазні, сауни. Встановлено, що професійно-прикладна фізична підготовка допомагає в ефективному розвитку професійно важливих фізичних якостей, профілактиці травматизму та професійних захворювань.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.4.1122. Профілактика ресорної функції стопи з урахуванням анатомічних особливостей її будови / А. Сак, Р. Антіпова // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2021. — № 3. — С. 47-52. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — вивчення можливостей розширення консервативних способів корекції склепінь стопи з урахуванням анатомічних особливостей їх будови, оскільки на ранніх стадіях придбаних деформацій стопи її патологічна установка, зазвичай, зумовлена змінами м'язів тканин: шкіри, зв'язкового апарату та м'язів. В експериментальному обстеженні брало участь 48 студентів ХДАФК віком від 18 до 20 років чоловічої статі. Проведено обстеження представників 4-х спортивних спеціалізацій, по 12 спортсменів у кожній групі: «футбол», «важка атлетика», «баскетбол, волейбол», «дзюдо, самбо, тхеквондо». Проведено оцінку висоти розтягнення поздовжнього склепіння на підставі розрахунку «подометричного індексу» (Індекс Фрідланда). Проведено оцінку стану поздовжнього та поперечних склепінь стопи за методом плантометрії. Оцінка метричних показників стопи проводилася на початку обстеження та після навчання студентів методами ручної корекції стопи: згідно з методикою релаксації м'язів стоп за К. Lewit і Г. Іванічевим. При цьому проводилася ауторелаксація спазмованих м'язів стопи та гомілки з використанням методики «пальцевих вправ» впливу на точки болючих м'язових ущільнень підошовної та тильної поверхонь стопи. Відзначено зміну склепінь стопи двох типів (різка та помірна плоскостопість) у спортсменів спеціалізації: «футбол», «баскетбол, волейбол», «дзюдо, самбо, тхеквондо», та помірну плоскостопість у спортсменів спеціалізації «важка атлетика». Надано рекомендації щодо консервативних методів корекції порушень будови стопи. Одержані дані свідчать, що у разі консервативних способів корекції склепінь стопи відзначаються позитивні суб'єктивні зміни. Однак цього впливу недостатньо, щоб зберегти структуру стопи за постійних її перевантажень. Оскільки спортсмени мають розвинений м'язово-зв'язковий апарат, що міцно утримує склепіння стопи та забезпечує щільне прилягання кісток стопи одна до одної, особливо важливо застосування консервативних способів корекції склепінь стопи до 20 — 25-річного віку, тобто до часу припинення росту кісток.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.4.1123. Результати застосування програми фізичної терапії із залученням методик етнічного масажу при ушкодженнях гомілковостопного суглобу / Ю. Шарбель, Т. Підкопай, Д. Підкопай // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2021. — № 2. — С. 50-56. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета роботи — оцінка результатів фізичної терапії спортсменів футболістів із внутрішньосуглобовими ушкодженнями (ВСУ) гомілковостопного суглоба (ГСС) на амбулаторному етапі при застосуванні заходів програми фізичної терапії з залученням методик етнічного східного масажу. Проаналізовано результати дослідження, які проводилися в м. Бейрут (Ліван), клініці Медичного центру «Mir Majid Erslan». Ефективність фізичної терапії 36 футболістів із ВСУ ГСС на амбулаторному етапі оцінювали за методикою А. В. Калашнікова та шкалою LEFS. Встановлено, що у разі позитивних змін функціонального стану постраждалих спортсменів обох клінічних груп достовірно кращими є результати, що було одержано футболістами основної групи, яким було запропоновано фізичну терапію згідно з розробленою програмою. Проведений аналіз результатів дослідження показав, що у травмованих спортсменів основної групи, за однакових термінів та об'ємів спостереження, результати методів

дослідження були достовірно вищими та об'єктивно більш вираженими, ніж у контрольній групі.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.4.1124. Ставлення до здоров'я жінок молодого віку з артеріальною гіпертензією / Л. Рубан, І. Жарова // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2020. — № 5. — С. 33-37. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета роботи — на підставі аналізу сучасної спеціальної літератури з проблеми артеріальної гіпертензії (АГ) у жінок молодого віку провести дослідження щодо ставлення до свого здоров'я. У дослідженні брали участь 40 жінок із встановленим діагнозом АГ I ст. віком 35 — 42 роки, давність захворювання менше 3-х років. Діагноз було встановлено сімейним лікарем, проте, медикаментозну терапію для корекції артеріального тиску не вживали. Жінки мали у наявності наступні фактори ризику, а саме: зниження рівня фізичної активності, нерациональне харчування, зайву вагу, наявність великої кількості стресів у житті, куріння. При індивідуальному спілкуванні проведено анкетування за опитувальником Р. А. Березовської «Ставлення до здоров'я». На підставі якісного аналізу одержаних за допомогою опитувальника даних за всіма сферами життя розраховано результати. На питання щодо найважливіх цінностей за різними сферами життя, тільки 18 жінок оцінили стан здоров'я, як фактор, важливий для них у даний момент життя. Контент-аналіз визначення поняття «здоров'я» показав, що 35 % жінок вважають, що це гармонія фізичного та психічного благополуччя. 53 % жінок вважають, що на стан здоров'я впливає саме спосіб життя. Тільки 60 % опитуваних жінок у своєму повсякденному житті застосовують оздоровчі заходи для підтримки свого здоров'я. Встановлено, що опитувані жінки молодого віку з АГ не виконують рекомендації лікаря, не проходять профілактичні огляди, не дотримуються складових, які формують здоровий спосіб життя, незначна кількість респондентів застосовують оздоровчі заходи. Модифікація факторів ризику виникнення АГ, розробка освітніх та оздоровчих програм, спрямованих на підвищення фізичної активності буде сприяти покращенню якості життя жінок молодого віку з АГ.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.4.1125. Фізична культура і спорт: досвід та перспективи: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 8 — 9 квіт. 2021 р., м. Чернівці / ред.: Я. Б. Зорій; Національна комісія України у справах ЮНЕСКО, Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, Чернівецька міська рада, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. — Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича: Рута, 2021. — 171 с.: табл. — укр.

Досліджено сучасні підходи до організації та змісту навчально-виховного процесу майбутніх фахівців з фізичної культури, спорту та фізичної терапії, ерготерапії. Висвітлено участь і місце фізичного терапевта та ерготерапевта у комплексному наданні медичних послуг. Розглянуто актуальні питання теоретичної та практичної підготовки фахівців з фізичної ерапії та ерготерапії. Охарактеризовано проблеми формування здорового способу життя та безпеки життєдіяльності. Досліджено міжнародні аспекти безпеки життєдіяльності та обороноздатності. Висвітлено сучасні підходи до організації та змісту освітнього процесу майбутніх фахівців з фізичної культури, спорту та фізичної терапії, ерготерапії. Досліджено психологічні та історичні аспекти фізичної культури і спорту. Проаналізовано науково-методичні основи здоров'я людини, рекреації та фітнесу.

Шифр НБУВ: ВА854154

4.4.1126. Фізична терапія хронічної латеральної тендопатії літкового суглобу (ліктя тенісиста) / Б. Пустовойт, С. Пашкевич, Л. Дугіна // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2020. — № 5. — С. 45-51. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Мета роботи — оцінити ефективність включення вправ для стабілізаторів лопатки у фізичну терапію (ФТ) пацієнтів із хронічною латеральною тендопатією літкового суглобу (ЛТЛС). Проведено тримісячне дослідження, в якому прийняли участь 32 пацієнти, яких було розподілено на дві групи — основну (ОГ) — 17 осіб і контрольну (КГ) — 15. Пацієнти ОГ виконували програму ФТ у складі: навчання пацієнтів, вправ для лопатки і передпліччя (лікоть/зап'ястя), глибокого масажу м'язів тканин у поєднанні з маніпуляцією Мілля, фонофорезу з гідрокортизоном. Пацієнти КГ мали ту ж саму програму, але без вправ для стабілізаторів лопатки. Оцінка результатів за критеріями — визначення інтенсивності більового синдрому (visual analog scale — VAS); вимір сили м'язів передпліччя та кисті (динамометрія); тест-опитувальник функціонального стану верхньої кінцівки — Disability of the Arm, Shoulder and Hand Outcome Measure (DASH). Визначено особливості застосування ФТ для реабілітації пацієнтів із ЛТЛС із вправами для стабілізаторів лопатки у поєднанні з глибоким масажем м'язів тканин та маніпуляцією Мілля. Встановлено, що застосований реабілітаційний комплекс мав перевагу перед ФТ тільки зі спеціальними вправами для передпліччя, про що свідчили достовірні позитивні зміни за VAS і шкалою DASH ($p < 0,005$ та $p < 0,001$ відповідно) у короткотривалому періоді оцінки ефективності.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1127. Цифровізація професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту як закономірність інформатизації суспільства / О. В. Шукатка // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — № 4. — С. 141-147. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Становлення інформатичного суспільства є передумовою для еволюційного переходу до наступної стадії розвитку освіти загалом і професійної підготовки фахівців зокрема, технологічним фундаментом якої є індустрія створення, обробки та передачі інформації. При цьому державі має належати провідна роль у цифровізації освіти, держава має сприяти інтеграції цифрових технологій (ЦТ) для створення інформаційно-освітнього середовища закладів вищої освіти (ЗВО) в умовах інформаційного суспільства, зокрема ЗВО фізкультурного профілю. Використано теоретичні методи: системний аналіз наукової, психолого-педагогічної, методичної літератури; проведено узагальнення та систематизацію теоретичних відомостей щодо професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту (ФКіС) і цифровізацію їх професійної підготовки. Загальні тенденції інформатизації суспільства й освіти в цілому не могли не відбитися і у сфері підготовки фахівців із фізичної культури і спорту в інститутах і на факультетах фізичної культури, в удосконаленні навчального процесу на підставі використання сучасних ЦТ. При аналізі соціального замовлення на підготовку та перепідготовку фахівця необхідно враховувати значення цифровізації, пов'язаної з процесом переходу до інформатичного суспільства, яке характеризується переміщенням центру ваги на виробництво, переробку та найбільш повне використання інформації в усіх видах людської діяльності. Все це ставить принципово нові завдання перед науково-педагогічним стилем мислення, перед загальною комунікативною та інформаційною культурою викладача (тренера), форм і методів підготовки та перепідготовки фахівців із ФКіС. Встановлено, що існуючі мультимедійні ресурси не достатньо використовуються у професійній підготовці майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту. Впровадження новітніх ЦТ і можливостей сучасних комп'ютерних систем відкривають необмежений простір для творчості, дозволяючи модернізувати існуючі й упроваджувати новітні технології та форми навчально-тренувального процесу фахівців ФКіС.

Шифр НБУВ: Ж101424

4.Ч.1128. Endothelial function in athletes in the process of adaptation to various training exercise modes / S. M. Kanyhina, V. V. Syvolap, M. S. Potapenko // Запороз. мед. журн. — 2021. — 23, № 1. — С. 52-59. — Бібліогр.: 23 назв. — англ.

Мета роботи — порівняльне оцінювання показників функції ендотелію та вивчення ролі окремих гормонів в її регуляції у висококваліфікованих спортсменів у процесі адаптації до тренувальних навантажень різної спрямованості. У дослідження було залучено 104 спортсменів рівня майстерності від 1 розряду до МСМК: 63 — атлети, які розвивали переважно якість витривалості (тріатлоністи, плавці, бігуни на довгі дистанції, академічна гребля), 31 — якість сили (важкоатлети, паверліфтинг, гірський спорт), 10 — якість швидкості (бігуни-спринтери). Середній вік становив $21,75 \pm 3,32$ року. Обстежили майстрів спорту міжнародного класу (МСМК) — 2 спортсмени, майстрів спорту (МС) — 25, кандидатів у майстри спорту — 48, першорозрядників — 29. За методом ІФА визначили рівні ендотеліну-1, 6-кето-ПГ, еритропоетину, гормона росту, тестостерону, вільного тестостерону. У спортсменів, які удосконалювали якість витривалості або сили, відсутня статистично вірогідна різниця за вмістом ендотеліну-1, проте у спортсменів, які розвивали якість сили, встановлено тенденцію до переважання вмісту ендотеліну-1 ($0,77 \pm 0,04$ фмоль/мл проти $0,72 \pm 0,06$ фмоль/мл; $p = 0,176$) та вдвічі ($p = 0,017$) більший вміст 6-кето-ПГ. За вмістом ендотеліну-1 і 6-кето-ПГ спортсмени, які розвивали якість витривалості або швидкості, вірогідно не відрізнялися. У спортсменів, які розвивали якість сили, вміст ендотеліну-1 більший, ніж у спортсменів, які розвивали якість швидкості, на 5,2 % ($p = 0,016$). Але ці спортсмени статистично не відрізнялися за вмістом 6-кето-ПГ ($292,30 \pm 70,38$ пг/мл проти $106,92 \pm 74,44$ пг/мл; $p = 0,834$). Між вмістом еритропоетину та 6-кето-ПГ встановили позитивний кореляційний зв'язок у спортсменів, які удосконалювали якість витривалості ($r = 0,57$; $p = 0,00001$), та спортсменів, які розвивали якість сили ($r = 0,46$; $p = 0,013$). Аналіз вмісту тестостерону та вільного тестостерону не показав статистично вірогідну різницю між групами спортсменів, які розвивали якість витривалості, сили або швидкості. Але визначили тенденцію до переважання вмісту тестостерону та вільного тестостерону у спортсменів, які удосконалювали якість сили, над аналогічними показниками у спортсменів, які розвивали якість витривалості або швидкості. У спортсменів, які розвивали якість сили, між вмістом вільного тестостерону та ендотеліну-1 виявили позитивний кореляційний зв'язок ($r = 0,46$; $p = 0,013$). Найбільший вміст соматотропного гормона визначили у спортсменів, які розвивали якість швидкості ($11,74 \pm 3,13$ мкМОд/мл), удвічі менший — у спортсменів, які удосконалювали якість витривалості ($5,69 \pm 1,19$ мкМОд/мл), найменший — у силових атлетів ($2,66 \pm 1,32$ мкМОд/мл). У спортсменів, які вдосконалюва-

ли якість витривалості, виявили позитивний кореляційний зв'язок між вмістом гормона росту та еритропоетину ($r = 0,29$; $p = 0,038$). Спортсмени, які розвивали якість витривалості або швидкості, не відрізнялися за вмістом ендотеліну-1, 6-кето-ПГ, еритропоетину, тестостерону. У спортсменів, які розвивали якість сили, виявили ознаки ендотеліальної дисфункції: більший вміст ендотеліну-1 на тлі суттєвого пригнічення гормона росту й тенденції до збільшення тестостерону, компенсаторне збільшення вмісту 6-кето-ПГ, яке підтримало рівновагу вазоконстрикторів і вазодилаторів судинного ендотелію.

Шифр НБУВ: Ж16789

Див. також: 4.Ч.1159

Організація фізичної культури

4.Ч.1129. Методика оцінки змагальної діяльності однокорців з використанням комп'ютерних технологій / В. Романенко, В. Голоха, А. Алексєєв, Ю. Коваленко // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2020. — № 6. — С. 65-72. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета роботи — теоретичне обґрунтування, розробка та експериментальна перевірка методики оцінки змагальної діяльності однокорців із використанням комп'ютерних технологій. Матеріал і методи дослідження: теоретичний аналіз та систематизація наукових джерел щодо стану досліджуваної проблеми, узагальнення сучасного практичного досвіду, інструментальний метод дослідження, метод комп'ютерного програмування, методи математичної статистики. Розроблено спеціалізовану комп'ютерну програму, яка надає можливість оптимізувати процес оцінки та аналізу змагальної діяльності однокорців. На підставі аналізу науково-методичної інформації, джерел Інтернету та узагальнення передового практичного досвіду виявлено, що найбільш дієвим засобом оцінки змагальної діяльності є відеокон'ютерний аналіз. Визначено основні параметри оцінки змагальної діяльності. Перегляд відеофрагментів бойових ситуацій на змаганнях надає можливість точніше ідентифікувати ту чи іншу дію, умови та оцінку її виконання. На підставі аналізу даних науково-методичної літератури та узагальнення практичного досвіду щодо проблематики оцінки та аналізу змагальної діяльності створено комп'ютерну програму «Martial Arts Video Analysis». Використання запропонованої комп'ютерної програми надає можливість оптимізувати процес аналізу змагальної діяльності однокорців. Інформація, яку одержано завдяки цій програмі, надасть можливість формувати різні моделі змагальної діяльності та розробляти методичні рекомендації щодо підвищення якості тренувального процесу. На підставі аналізу науково-методичної літератури та практичного досвіду визначено найбільш значимі параметри оцінки змагальної діяльності однокорців, розроблено й апробовано методику з використанням комп'ютерних технологій, яка надасть можливість оптимізувати процес оцінки та аналізу змагальної діяльності однокорців.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1130. Проблеми застосування законодавства у сфері фізичної культури та спорту / М. Корольова // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2020. — № 6. — С. 17-21. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — охарактеризувати з позиції системного підходу проблеми застосування законодавства у сфері фізичної культури та спорту (ФК) у сучасних умовах функціонування та запропонувати шляхи їх вирішення. Для вирішення поставлених завдань дослідження використовувалися комплекс теоретичних методів: аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація літературних джерел і документальних матеріалів, метод історизму, метод системного підходу. Проаналізовано систему спортивного законодавства в Україні, виявлено ряд проблем, зокрема: недосконалість системи взаємовідносин між державою та іншими суб'єктами сфери ФК, невирішеність багатьох питань правового регулювання професійного спорту, неврегульованість на законодавчому рівні відносин меценатства та інвестицій у сфері ФК та ін. Проаналізовано французький досвід кодифікації спортивного законодавства у контексті розробки пропозицій для вдосконалення спортивного законодавства України. Встановлено, що наявність зазначених проблем у діючій системі спортивного законодавства України об'єктивно підтверджує необхідність систематизації спортивного законодавства, що забезпечить вирішення завдань державної політики щодо підвищення статусу сфери ФК, ясності правозастосування, успішного розвитку галузі законодавства та спортивного права.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1131. Технологія формування управлінської компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури / О. Ажиппо, М. Корольова // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2020. — № 5. — С. 5-11. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета дослідження — розробити та теоретично обґрунтувати технологію формування управлінської компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури (ФК). Проведено теоретичний аналіз сучасної літератури щодо досліджуваної проблеми;

проаналізовано нормативно-правову базу підготовки майбутніх менеджерів ФК; проведено опитування здобувачів освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти ($n = 50$); за допомогою методу парних порівнянь проведено експертну оцінку серед професорсько-викладацького складу Харківської державної академії фізичної культури ($n = 10$). Уточнено поняття «компетентність», «компетенція», «управлінська компетентність», «управлінські компетенції»; виявлено самооцінку та проведено самоаналіз здобувачів освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти результатів навчання щодо рівня сформованості у них управлінських компетенцій; визначено найбільш значущі управлінські компетенції у майбутніх менеджерів ФК. За результатами власного дослідження наведено матрицю управлінської компетентності менеджерів ФК. Розроблено та обгрунтовано технологію: методи, форми та засоби формування управлінської компетентності у майбутніх менеджерів ФК. Визначено управлінські компетенції, які є найважливішими для здійснення майбутньої управлінської діяльності менеджерів ФК, серед них перші 5 позицій займають: лідерство, генерація ідей, комунікативність, володіння системою вирішення управлінських проблем та ділові якості.

Шифр НБУВ: Ж70281

Ігри

4.4.1132. Використання методу колового тренування у розвитку швидкісно-силових здібностей баскетболістів 15 — 16 років / І. Помещикова, Н. Чуча, І. Ширяева // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2021. — № 2. — С. 44-49. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Мета роботи — визначити ефективність використання комплексу вправ швидкісно-силової спрямованості за методом колового тренування у тренувальному процесі 15 — 16 річних баскетболістів. У дослідженні брали участь дві групи баскетболістів БК «Джуніор» м. Харків віком 15 — 16 років загальною кількістю 20 спортсменів (контрольна група (КГ), $n = 10$, експериментальна група (ЕГ), $n = 10$). Педагогічний експеримент тривав 2 міс і полягав у впровадженні в навчально-тренувальний процес (НТП) ЕГ спеціально підібраних вправ, які використовувалися за допомогою методу колового тренування. Комплекс вправ включав біг зигзагом навколо стійок, стрибки через набивні м'ячі, стрибки вгору з добуванням м'яча у щит, вистрибування з присіду, стрибки через бар'єри, метання набивного м'яча стоячи, стрибки через тумби різної висоти, прискорення. Запропонований комплекс вправ застосовувався на кожному тренувальному занятті на початку основної частини. У КГ і ЕГ проводилося 4 тренувальних заняття на тиждень тривалістю 135 хв. У ході введення у НТП ЕГ баскетболістів віком 15 — 16 років спеціально підібраних вправ, спрямованих на розвиток швидкісно-силових здібностей, із використанням методу колового тренування, було виявлено достовірне покращання показників тестових вправ: стрибок у довжину з місця ($t = 2,13$; $p < 0,05$), стрибок у висоту з місця ($t = 2,14$; $p < 0,05$), стрибок у висоту з розгону ($t = 2,24$; $p < 0,05$). У тесті "метання набивного м'яча вагою 1 кг стоячи" достовірно відмінності виявлено не було ($t = 0,86$; $p < 0,05$). Встановлено, що покращання прояву показників швидкісно-силових здібностей баскетболістів віком 15 — 16 років ЕГ після впровадження спеціально підібраних вправ з використанням методу колового тренування становило: у тесті "стрибок у довжину з місця" - 2,73 %, "стрибок у висоту з місця" - 5,54 %, "стрибок у висоту з розгону" - 6,32 %, "метання набивного м'яча вагою 1 кг стоячи" - 7,62 %.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.4.1133. Вплив вправ з м'ячем на координаційні здібності юних спортсменів 8 — 9 років, які займаються тенісом настільним / І. Помещикова, Я. Асеева, Ю. Чуча // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2021. — № 1. — С. 71-78. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Мета роботи — розробка підходів щодо покращання координаційних здібностей юних спортсменів у тенісі настільному під впливом спеціально підібраних вправ із тенісним м'ячем. У дослідженні приймали участь дві групи юних вихованців дитячо-юнацької спортивної школи (ДЮСШ) № 11 м. Харків віком 8 — 9 років ($n = 24$) (контрольна група, $n = 12$, експериментальна група (ЕГ), $n = 12$). Для визначення показників прояву координаційних здібностей використовувались тести, рекомендовані навчальною програмою для ДЮСШ із настільного тенісу. Педагогічний експеримент тривав 3 міс. і полягав у впровадженні в практику ЕГ спеціально підібраних вправ. Уведення у навчально-тренувальний процес ЕГ вихованців 8 — 9 років із настільного тенісу вправ із тенісним м'ячем, спрямованих на розвиток координаційних здібностей, було виявлено достовірне покращання показників тестових вправ: у набиванні тенісного м'яча на ракетці за 1 хв., на внутрішній і зовнішній стороні ракетки та чергуючи сторону ракетки, біг боком навколо столу, біг по вісімці ($p < 0,05$). У тестах підкидання та ловля тенісного м'яча двома руками за 30 с, перенесення м'ячів, під час пересування у 3-метровій зоні вірогідно відмінності виявлено не

було ($p < 0,05$). Встановлено, що покращання прояву показників координаційних здібностей у дітей віком 8 — 9 років ЕГ, які займаються настільним тенісом, після впровадження спеціально підібраної системи вправ з тенісним м'ячем становили: у тесті "Набивання тенісного м'яча на ракетці за 1 хв. на внутрішній стороні ракетки" - 25,3 %, "Набивання тенісного м'яча на ракетці за 1 хв. на зовнішній стороні ракетки" - 27,3 %, "Набивання тенісного м'яча на ракетці за 1 хв. на внутрішній зовнішній стороні ракетки по черзі" - 39,0 %, "Підкидання і ловля тенісного м'яча двома руками не вище голови за 30 с" - 5,5 %, "Біг боком навколо столу" - 5,8 %, "Біг по вісімці" - 2,5 %, "Перенесення м'ячів, під час пересування у 3-метровій зоні" - 2,7 %.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.4.1134. Динаміка зміни показників координаційних здібностей кваліфікованих волейболісток під впливом використання комплексу вправ та рухливих ігор / А. Мельник, Є. Стрельникова, Т. Ляхова, Н. Пашенко // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2021. — № 2. — С. 23-28. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Мета роботи — вивчення динаміки зміни показників координаційних здібностей кваліфікованих волейболісток під впливом використання комплексу вправ і рухливих ігор. Використано методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури; педагогічний експеримент; педагогічне тестування; методи математичної статистики. Під час дослідження проведено педагогічний експеримент, якого було спрямовано на підвищення рівня координаційних здібностей кваліфікованих волейболісток. Для його проведення було обрано групу з 10 кваліфікованих волейболісток віком 18 — 21 років команди «Харків'янка» (м. Харків), які приймають участь у змаганнях команд вищої ліги України. Для розвитку координаційних здібностей було запропоновано такі засоби, як комплекс спеціальних вправ і рухливі ігри, а для їх оцінки використано відповідні тести. Аналіз результатів педагогічного експерименту показав, що середньо арифметичні значення показників по кожному з чотирьох обраних тестів після проведення експерименту виявилися значно вищими у порівнянні з результатами відповідних тестів отриманих до початку експерименту. Результати відповідного порівняльного аналізу з використанням критерію Стьюдента довели достовірність різниці між значеннями показників цих тестів. Встановлено, що запропоновані засоби для підвищення рівня координаційних здібностей волейболісток виправдали себе як ефективні. Вони можуть застосовуватися тренерами команд у практичній роботі для підготовки гравців захисного амплуа, що сприятиме підвищенню результативності гри команди в тренувальній і змагальній діяльності.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.4.1135. Динаміка показників координаційних здібностей баскетболістів груп початкової підготовки під впливом використання спеціально-підготовчих вправ / Ю. Горчаник, М. Мерзлікін, Т. Ляхова // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2021. — № 3. — С. 60-67. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — визначення ступеня впливу спеціально-підготовчих вправ на показники координаційних здібностей баскетболістів груп початкової підготовки. У дослідженні брали участь 40 спортсменів віком 9 — 11 років, які навчаються в групах початкової підготовки другого року навчання ДЮСШ № 7 м. Харків (контрольна група (КГ) 20 спортсменів, експериментальна група (ЕГ) 20 спортсменів). Для встановлення показників координаційної підготовленості юних баскетболістів використовувались стандартні тестові вправи, запропоновані Л. П. Сергієнком. У навчально-тренувальному процесі ЕГ використовувалися спеціально-підготовчі вправи: різноманітні стрибки та акробатичні вправи, а також комплекс вправ на батуті. Дана методика позитивно вплинула на показники координаційних здібностей баскетболістів групи початкової підготовки, і між результатами до та після педагогічного експерименту встановлено достовірні розбіжності ($p < 0,05$). Встановлено позитивну динаміку показників координаційних здібностей ЕГ після проведення педагогічного експерименту. Так, в тестуванні контролю оцінки та регуляції просторово-часових динамічних параметрів рухів покращання результатів у відсотковому співвідношенні становило від 9 до 43 %, у тестуванні оцінки відчуття часу прирест результатів коливався від 27 до 56 %, поліпшення даних оцінки точності м'язових зусиль становило від 3 до 16 %, динаміка показників контролю здібностей орієнтування у просторі складала від 7 до 43 %, результати контролю стійкості статичної та динамічної рівноваги після педагогічного експерименту покращилися з 14 до 18 %, показники відчуття ритму змінилися на 7 %, показники контролю здатності до довільного розслаблення м'язів покращилися на 3 %, результати контролю координаваності рухів було збільшено на 31 % ($p > 0,05$).

Шифр НБУВ: Ж70281

4.4.1136. Комплексний розвиток технічної та фізичної підготовленості тенісисток 7 — 8 років / О. Шевченко, С. Коваль, М. Мерзлікін // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2021. — № 3. — С. 19-25. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — дослідити зміни показників технічної та фізичної підготовленості тенісисток 7 — 8 років під впливом

заняття за програмою ДЮСШ. Проведено теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичних літературних джерел; тестування технічної та фізичної підготовленості, педагогічний експеримент; використано методи математичної статистики. У дослідженні брали участь 12 дівчат віком 7 – 8 років групи початкової підготовки 2 року навчання. Одержано достовірні зміни показників фізичної підготовленості теністок у метані тенісного м'яча на дальність на 39,8 % ($t = 3,70$, $p < 0,01$), у хваті гімнастичної палиці, що падає, на 12,7 % ($t = 5,00$, $p < 0,001$), у човниковому бігу у 5 напрямках з ракетками "Вяло" на 8,9 % ($t = 2,40$, $p < 0,05$). В інших контрольних вправах одержано позитивні зміни, але не мали достовірних результатів ($p < 0,05$). У технічній підготовленості одержано позитивні достовірні зміни у вправах: удар з відскоку від стінки на 33,3 % ($t = 2,20$, $p < 0,05$) і в ударі з відскоку через сітку з кошика тренера на 56,4 % ($t = 2,70$, $p < 0,05$).

Шифр НБУВ: Ж70281
Див. також: 4.Ч.1076

Футбол

4.Ч.1137. Модельні характеристики провідних футболістів різного ігрового амплуа / А. Пердурхов, В. Шаленко // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2021. – № 1. – С. 47-58. – Бібліогр.: 30 назв. – укр.

Мета роботи – встановити модельні характеристики спортивних можливостей і змагальної діяльності футболістів високої кваліфікації різного ігрового амплуа. Реєстрація техніко-тактичних дій (ТТД) здійснювалася на прикладі ігор команд-учасниць Ліги чемпіонів УЄФА сезону 2019/2020. Всього було зареєстровано та проаналізовано 203 гри команд «Аталанта» (Бергамо, Італія), «Атлетіко» (Мадрид, Іспанія), «Баварія» (Мюнхен, Німеччина), «Барселона» (Барселона, Іспанія), «Лейпциг» (Лейпциг, Німеччина), «Ліверпуль» (Ліверпуль, Англія), «Манчестер Сіті» (Манчестер, Англія), «Олімпік» (Ліон, Франція), «Парі Сен-Жермен» (Париж, Франція). Для вирішення поставлених завдань було застосовано методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури, реєстрація техніко-тактичних дій, методи математичної статистики. Наведено дані, що характеризують морфологічні особливості та особливості виконання захисних та атакуювальних ТТД кращих футболістів різної ігрової спеціалізації за підсумками ігор Ліги чемпіонів УЄФА сезону 2019/2020. Розроблено моделі кращих воротарів (Ноєр М., Облак Я., Лопеш А.), захисників (Дейвіс А., Кімміх Й., Алаба Д., Упамекано Д., Анхеліньо, Ван Дейк В.), півзахисників (Тьяго А., Горещка Л., Мюллер Т., Де Брейне К., Ауар У., Забітцер М., Марквіньос, Гомес А.) та нападників (Гнабрі С., Левандовський Р., Мбаппе К., Неймар, Мессі Л., Стерлінг Р.). Дані проведеного дослідження свідчать про відмінності морфологічних показників і структури змагальної діяльності кращих воротарів, захисників, півзахисників і нападників в іграх Ліги чемпіонів УЄФА сезону 2019/2020.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1138. Особливості виконання передач м'яча кращими командами прем'єр- та першої ліги України з футболу / А. Абдула // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2021. – № 3. – С. 41-46. – Бібліогр.: 11 назв. – укр.

Мета роботи – визначити показники виконання передач м'яча у футболі команд різної кваліфікації. Реєстрація передач м'яча здійснювалася на прикладі кращих команд Прем'єр-ліги: «Динамо» Київ, «Шахтар» Донецьк, «Зоря» Луганськ і лідерів Першої ліги України: «Верес» Рівне, «Чорноморець» Одеса, «Металіст 1925» Харків сезону 2020/2021 рр. Всього проаналізовано 90 футбольних матчів. Для вирішення поставлених завдань застосовано такі методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури, реєстрація передач м'яча під час гри, методи математичної статистики. Наведено дані щодо виконання передач м'яча кращими командами Прем'єр- та Першої ліги України з футболу. Проведено аналіз ефективності загальної кількості передач м'яча, передач вперед, довгих передач, передач в останню третину поля, передач у розріз і визначено темп гри кожної з команд. Встановлено відмінності використання передач м'яча кращими командами Прем'єр-ліги: «Динамо» Київ, «Шахтар» Донецьк, «Зоря» Луганськ і лідерів Першої ліги України: «Верес» Рівне, «Чорноморець» Одеса, «Металіст 1925» Харків сезону 2020/2021 рр. Встановлено, що дані дослідження свідчать про відмінності використання передач м'яча командами різної кваліфікації у чемпіонаті та першості України з футболу сезону 2020/2021 рр. Відзначено, що у команд більш високого рівня кращі показники загальної кількості передач і передач м'яча в розріз, а кількість довгих передач є значно нижчою.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1139. Порівняльні характеристики ТТД провідних футбольних клубів світу / А. Пердурхов, Б. Без'язичний, В. Худякова // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2021. – № 3. – С. 68-76. – Бібліогр.: 37 назв. – укр.

Мета роботи – визначити модельні показники виконання техніко-тактичних дій командами високого рівня. Реєстрація техні-

ко-тактичних дій здійснювалася на прикладі ігор команд-учасниць Ліги чемпіонів УЄФА сезону 2020/2021. Всього було зареєстровано та проаналізовано 242138 техніко-тактичних дій у 25 іграх за участю команд «Манчестер Сіті» (Манчестер, Англія), «Челсі» (Лондон, Англія), «Олімпік» (Марсель, Франція), «Олімпіакос» (Пірей, Греція), «Порту» (Порту, Португалія), «Краснодар» (Краснодар, Росія), «Ренн» (Ренн, Франція), «Севілья» (Севілья, Іспанія), «Атлетіко» (Мадрид, Іспанія), «Боруссія» (Дортмунд, Німеччина), «Боруссія» (Менхенгладбах, Німеччина), «Реал» (Мадрид, Іспанія), «Парі Сен-Жермен» (Париж, Франція). Для вирішення поставлених завдань застосовувалися такі методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури, реєстрація техніко-тактичних дій, методи математичної статистики. Наведено дані, що характеризують особливості виконання захисних та атакуювальних ТТД командами високого рівня за підсумками ігор Ліги чемпіонів УЄФА сезону 2020/2021. Розроблено модельні показники виконання передач м'яча (різних за призначенням, дистанції, напрямку, траєкторії, способу виконання), ударів у ворота (ногою та головою з різних зон футбольного поля), обведень суперника, єдиноборств за м'яч, відборів, перехоплень, вибивань м'яча, блокування ударів у ворота. Встановлено, що дані проведеного дослідження свідчать про відмінності в структурі змагальної діяльності команд різного рівня в іграх Ліги чемпіонів УЄФА сезону 2020/2021. Команда-переможниця перевершувала своїх суперників майже за всіма показниками.

Шифр НБУВ: Ж70281

Гімнастика

4.Ч.1140. Вдосконалення технічної підготовленості спортсменок художньої гімнастики засобами народно-сценічного танцю / П. Кизім, Н. Батєєва // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2021. – № 1. – С. 36-41. – Бібліогр.: 17 назв. – укр.

Мета роботи – експериментально обґрунтувати вдосконалення технічної підготовленості спортсменок художньої гімнастики віку 10 – 12 років засобами народно-сценічного танцю (НСТ). Проведено теоретичний аналіз та узагальнення даних спеціальної науково-методичної літератури, педагогічне спостереження, педагогічне тестування, педагогічний експеримент, використано метод експертних оцінок, методи математичної статистики. У дослідженні брали участь 14 гімнасток віком 10 – 12 років, яких було розподілено на дві групи: контрольну групу (КГ) – 7 гімнасток та основну групу (ОГ) – 7 гімнасток. Виявлено, що рівень технічної підготовленості більш відчутно зріс у гімнасток ОГ, де в навчально-тренувальному процесі застосовано засоби НСТ. Встановлено позитивний вплив засобів НСТ на динаміку рівня технічної підготовленості спортсменок художньої гімнастики. Підтвердженням ефективності розробленої методики були статистичні зміни у гімнасток ОГ. У гімнасток КГ спостерігалася позитивна динаміка результатів, але статистично значущих змін не спостерігалася.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1141. Встановлення кореляційної залежності засвоєння базових вправ спортивної акробатики від використання окремих спеціально-підготовчих вправ юних акробатів-початківців 6 – 7 років / Т. Черних, В. Мулик // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2021. – № 3. – С. 26-32. – Бібліогр.: 15 назв. – укр.

Мета роботи – визначити кореляційний взаємозв'язок базових вправ початкової підготовки юних акробатів і спеціально-підготовчих вправ (СПВ), що використовуються для їх засвоєння. Дослідження проведено на базі комплексної дитячо-юнацької спортивної школи № 6 Слобідського району м. Харків. У дослідженні брали участь 14 дітей 6 – 7 років, які займалися спортивною акробатикою у спортивно-оздоровчих групах. На початку дослідження, після ознайомчих занять, проведено контрольне тестування виконання базових вправ «ластівка», «перекид вперед», «колесо», «берізка», «місток», після чого проведено підготовчий етап (20 занять) із використанням СПВ для розвитку рухових якостей, необхідних для виконання зазначених базових вправ і проведено повторне тестування, оцінка якого здійснювалася за 10-бальною шкалою. Після цього проведено кореляційний аналіз залежності базових акробатичних вправ від СПВ, які використовувалися для їх виконання. У процесі використання комплексів СПВ підвищилася якість виконання базових вправ за рахунок використання СПВ у вправі «ластівка» ($t = 3,94$; $p < 0,001$), «перекид вперед» ($t = 2,90$; $p < 0,05$), «колесо» ($t = 2,12$; $p < 0,05$), «берізка» ($t = 2,67$; $p < 0,05$), «місток» ($t = 2,59$; $p < 0,05$). У результаті досліджень встановлено кореляційний взаємозв'язок базових акробатичних вправ з окремими СПВ, які використовуються під час навчання.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1142. Застосування елементів хореографії в тренувальному процесі спортсменок-початківців для успішного освоєння програм з художньої гімнастики / О. Рябенко // Слобожан.

наук.-спорт. вісн. — 2021. — № 3. — С. 88-94. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — застосувати хореографічну підготовку в тренувальний процес спортсменок-початківців і визначити її вплив на виконання базових вправ із художньої гімнастики. Педагогічний експеримент проводився на базі КЗ «КДЮСШ № 1 ХМР» серед спортсменок-початківців віком 5 — 6 років. У дослідженні брали участь 24 гімнастки: контрольна група (КГ) ($n = 12$) проводила тренувальний процес за програмою ДЮСШ, експериментальна (ЕГ) ($n = 12$) — із додатковим застосуванням хореографічної підготовки. Для оцінювання артистичних і технічних компонентів було залучено 2 хореографів з суддівським досвідом і 4 тренерів національної категорії. Через те, що рівень підготовленості юних спортсменок знаходився на початковому етапі, було застосовано 5-ти бальну шкалу оцінки. Перше оцінювання виконання базових вправ із художньої гімнастики юних спортсменок проводилось у досліджуваних групах на початку навчального року, друге — наприкінці півріччя. У процесі застосування хореографічних вправ для освоєння програм із художньої гімнастики спортсменок-початківців віком 5 — 6 років ЕГ одержано достовірно кращі результати оцінювання, по відношенню до КГ, у виконанні компонентів: «виразність руху тіла» ($t = 4,97$; $p < 0,001$), «рівноваги» ($t = 4,48$; $p < 0,001$), «характер» ($t = 3,71$; $p < 0,01$), «ритм» ($t = 4,18$; $p < 0,01$), «стрибки» ($t = 3,22$; $p < 0,01$) «повороту» ($t = 3,77$; $p < 0,01$). У результаті досліджень встановлено, що додаткове застосування хореографії в тренувальному процесі спортсменок-початківців віком 5 — 6 років ефективно впливає на виконання базових вправ з художньої гімнастики, що свідчить про успішне освоєння програм у цьому виді спорту.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1143. Застосування спеціально-підготовчих вправ для засвоєння базових елементів спортивної акробатики юними спортсменами-початківцями / Т. Черних, В. Мулик, Т. Скалій, Д. Окунь // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2020. — № 6. — С. 11-16. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — розробити комплекс спеціально-підготовчих вправ і визначити ефективність їх застосування при засвоєнні базових вправ у акробатів-початківців. Дослідження проводилося на базі Комплексної дитячої спортивної школи № 6 Словідського району (м. Харків). У дослідженні брали участь 28 дітей віком 6 — 7 років, які займаються спортивною акробатикою у спортивно-оздоровчих групах. Контрольна група ($n = 14$) проводила тренувальний процес за програмою ДЮСШ, експериментальна ($n = 14$) — із застосуванням спеціальних вправ до кожного базового елемента («ластівка», «стійка на лопатках», «берізка», «перекид вперед», «колесо», «місток») у підготовчій частині заняття. Наприкінці річного тренування проведено контрольне тестування виконання базових елементів юних акробатів віком 6 — 7 років досліджуваних груп, яке оцінювалося 5 експертами за 10-бальною шкалою оцінки їх виконання. У процесі застосування комплексів спеціальних вправ для кожного базового елемента юних акробатів віком 6 — 7 років одержано достовірно кращі результати оцінювання по відношенню до контрольної групи у виконанні вправ «ластівка» ($t = 6,25$; $p < 0,001$), «стійка на лопатках» ($t = 7,89$; $p < 0,001$), «перекид вперед» ($t = 4,00$; $p < 0,001$), «колесо» ($t = 4,69$; $p < 0,001$) «місток» ($t = 4,33$; $p < 0,001$). У результаті досліджень встановлено, що застосування розроблених комплексів спеціальних вправ для засвоєння базових елементів юними акробатами віком 6 - 7 років ефективно впливає на формування елементів техніки базових вправ психофізіологічних показників, що забезпечує їх виконання.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1144. Моделювання річного циклу підготовки спортсменів з аеробної гімнастики на етапі спеціалізованої базової підготовки / В. Тодорова, І. Бодренко, Т. Мошенська // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2021. — № 3. — С. 33-40. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — розробити модель річного циклу підготовки спортсменів віком 12 — 14 років, що спеціалізуються в аеробній гімнастиці на базі відомої методології в складно-координаційних і гімнастичних видах спорту з урахуванням специфіки даного виду спорту. У дослідженні брали участь 24 спортсменки віком 12 — 14 років. Проведено аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури, педагогічне спостереження, педагогічне тестування, педагогічний експеримент і використано методи математичної статистики. Досліджено специфіку аеробної гімнастики як виду спорту. Виявлено та практично обгрунтовано ефективні засоби, методи та тренувальні навантаження етапу спеціалізованої базової підготовки (СБП). Визначено та встановлено рівень розвитку фізичних якостей, спеціальної фізичної підготовленості та технічної майстерності спортсменів віком 12 — 14 років протягом річного макроциклу. Експериментально доведено та математично підтверджено, що розроблена модель двоциклової річної підготовки (ДЦРП) є найбільш ефективною для визначення готовності до змагальної діяльності спортсменів віком 12 — 14 років, які займаються аеробною гімнастикою на етапі СБП. Встановлено, що запропонована модель

ДЦРП спортсменів даного віку, які займаються аеробною гімнастикою на етапі СБП, призводить до поліпшення рівня розвитку як окремих фізичних якостей і підвищення рівня спеціальної підготовленості, так і набуття спортсменами стабільності та якості виконання технічних елементів змагальної програми.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1145. Особливості методики розвитку гнучкості спортсменок 8 — 9 років, які займаються спортивною гімнастикою / А. Дейнеко // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2020. — № 5. — С. 27-32. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Мета роботи — обгрунтувати ефективність використання авторської методики розвитку гнучкості спортсменок віком 8 — 9 років, які займаються спортивною гімнастикою. Дослідження проводилося протягом року з групою спортсменок (12 гімнасток), які займаються спортивною гімнастикою у Школі вищої спортивної майстерності м. Харків. Педагогічний експеримент організовано з метою вдосконалення змісту навчально-тренувального процесу в спортивній гімнастиці. Розроблена в ході дослідження методика складалася з відповідно підібраних засобів і методів, спрямованих на забезпечення поступового та планомірного підвищення рівня розвитку гнучкості юних гімнасток. Після проведення початкового тестування рівня розвитку гнучкості у тренувальний процес гімнасток досліджувальної групи додатково включено спеціально розроблену авторську методику, яку застосовували в основній частині тренувального заняття (10 — 12 хв). Для виявлення ефективності авторської методики було використано аналіз та узагальнення літературних джерел, педагогічне спостереження, тестування, педагогічний експеримент, методи математичної статистики. За результатами проведеного експерименту виявлено покращання практично всіх досліджуваних показників, а вправи гімнастичний міст (20 %). Одержані результати проведеного дослідження показали ефективність використання запропонованої методики розвитку гнучкості гімнасток віком 8 — 9 років (різниця між середньогруповими результатами, показаними гімнастками у більшості тестових завдань є статистично достовірною).

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1146. Підвищення ефективності управління вітчизняними фітнес-клубами у сучасних умовах функціонування / Ю. Леонова, А. Бондар, С. Стадник // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2020. — № 6. — С. 81-86. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — розробити практичні рекомендації щодо підвищення ефективності управління вітчизняними фітнес-клубами (ФК) за сучасних умов функціонування. Для вирішення поставленої мети використано комплекс наукових методів дослідження: аналіз літературних джерел; аналіз документів; системний аналіз; організаційний аналіз; експертний метод; методи математичної статистики. Дослідження проводили на базі 10 ФК м. Харків. До групи експертів увійшло 50 клієнтів ФК: 25 жінок і 25 чоловіків середнього віку. За допомогою експертного методу визначено ступінь важливості критеріїв вибору ФК для клієнтів. У ході дослідження з'ясовано, що «найважливішими» для клієнтів при виборі ФК є вартість абонементу та місцерозташування ФК, «середньоважливіми» є якість обладнання та асортимент послуг; а «найменш важливими» є професіоналізм тренерів та якість обслуговування. За результатами проведеного дослідження розроблено практичні рекомендації для керівництва та менеджерів ФК, впровадження яких забезпечить підвищення конкурентоспроможності та зміцнення позицій на ринку фітнес-послуг, а також збільшення прибутку. Практичні рекомендації спрямовано на активізацію маркетингової діяльності, розширення рекламної кампанії та вдосконалення цінової політики ФК, а також на підвищення ефективності управління з метою впровадження сучасних наукових розробок та якісного обслуговування клієнтів та ін.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1147. Удосконалення змісту спортивно-оздоровчих занять у силовому фітнесі з використанням варіативних режимів навантажень: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02 / О. В. Дубачинський; Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського. — Львів, 2020. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Подано нове розв'язання наукової проблеми щодо удосконалення змісту спортивно-оздоровчих занять у силовому фітнесі для прискореного підвищення адаптаційних можливостей організму нетренированих чоловіків віком 18 — 20 років шляхом розроблення режимів навантажень із використанням різних за тривалістю часових показників м'язової діяльності. Одержані результати надають змогу деталізованіше розкрити механізми удосконалення змісту спортивно-оздоровчих занять у силовому фітнесі за рахунок зміни величини навіть тих показників навантаження, параметри яких упродовж останніх десятиліть вважалися незмінними та найбільш ефективними для зростання м'язової маси тіла та силових можливостей у бодібілдингу, пауерліфтингу й фітнесі. Запропоновано нові підходи до корекції спортивно-оздоровчих занять силовим фітнесом з урахуванням первинного рівня адаптації організму до силових навантажень та спрямованості м'язової діяльності. Удосконалено систему комплексного

контролю під час спортивно-оздоровчих занять силовим фітнесом із використанням широкого спектра морфофункціональних показників та біохімічних маркерів крові, що допомагає контролювати процеси короткочасної та довготривалої адаптації, перенапруження, втоми та навіть дезадаптації.

Шифр НБУВ: РА446174

Спорт

4.Ч.1148. Аналіз змагальної діяльності тхеквондистів 12 – 14 років / О. Палій // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2021. – № 3. – С. 53-59. – Бібліогр.: 16 назв. – укр.

Мета роботи – провести аналіз показників змагальної діяльності тхеквондистів віком 12 – 14 років. Для вирішення поставлених завдань використано наступні методи дослідження: аналіз та узагальнення науково-методичних джерел і мережі Інтернет; аналіз протоколів і відеозаписів всіх поєдинків спортсменів віком 12 – 14 років; методи математичної статистики. Проаналізовано 117 поєдинків, регламент яких становив 2 раунди по 1,5 хв. із перервою тривалістю 30 с у віковій групі кадети під час проведення Всеукраїнського турніру «Діти України 2020». Зі всього технічного арсеналу тхеквондисти віком 12 – 14 років найчастіше виконують прості удари: «бандал чагі» 61,93 %, «долю чагі» 13,32 %, «нерью чагі» 8,18 %, «міро чагі» 5,80 %, «іюп чагі» 4,58 %, «чжумок джиругі» 3,91 %. Складні удари виконують не дуже часто, особливо дівчата. «Твіт чагі» виконують хлопці 1,26 % і дівчата – 0,09 %, «мамдолю чагі» – хлопці 0,63 % і дівчата 0,08 %, «самбе бандал чагі» – хлопці 0,19 % і дівчата 0,02 % від всіх нанесених ударів. Із проаналізованих 117 поєдинків перемоги за фінальним рахунком закінчилися 92 (78,64 %) від усіх двобоїв. Перемоги у додатковому «золотому» раунді 4 рази – 3,43 %. Перемоги за різницею балів закінчилися 18 двобоїв, що складає 15,38 %. Перемога за вподобанням суддів – 1 раз (0,85 %), за зауваженням – 1 раз (0,85 %), унаслідок припинення поєдинку рефері – 0,85 %. Виявлено, що серед усього арсеналу ударної техніки, найчастіше використовуються прості удари, які виконуються без обертів. Однак, хлопці використовують складну техніку та удар кулаком із більшою частотою у порівнянні з дівчатами, а дівчата ж наносять більше ударів в голову. Встановлено, що чим більше спортсмен має змагального досвіду, тим менше ударів він виконує, проте, їх ефективність є значно вищою, що зумовлюється більшою кількістю техніко-тактичних дій і доцільністю їх використання у необхідний момент поєдинку. До того ж, спортсмени намагаються більше заробити балів, завершити поєдинок достроково. З'ясовано, що для перемоги у поєдинках необхідна не тільки техніко-тактична підготовка, але й високий рівень прояву фізичних якостей, зокрема витривалості, яка забезпечує виконання технічних дій без зниження ефективності змагальної діяльності.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1149. Вдосконалення методики розвитку силових якостей дзюдоїстів 15 – 16 років / Ю. Тропін, Н. Бойченко, Ю. Коваленко // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2021. – № 2. – С. 17-22. – Бібліогр.: 14 назв. – укр.

Мета роботи – вдосконалити методику розвитку силових якостей дзюдоїстів віку 15 – 16 років із використанням динамічних вправ. Матеріал і методи дослідження: аналіз науково-методичної інформації, джерел Інтернету та узагальнення провідного практичного досвіду, педагогічне тестування; хронометрування; педагогічний експеримент, методи математичної статистики. В педагогічному експерименті брали участь 20 дзюдоїстів, віком 15 – 16 років. Спортсменів було розподілено на дві групи: контрольну (КГ) та експериментальну (ЕГ) по 10 дзюдоїстів у кожній. Педагогічний експеримент тривав 3 міс (вересень – листопад 2020 р.). На підставі аналізу науково-методичної інформації й узагальнення передового практичного досвіду виявлено, що рівень розвитку силових якостей значною мірою визначає тактико-технічну підготовку дзюдоїста, стиль і характер перебігу змагального поєдинку. КГ займалася за навчальною програмою для ДЮСШ, а у дзюдоїстів ЕГ у тренувальному процесі застосовувалися комплекси динамічних вправ. Вправи розподілялися таким чином, щоб забезпечити чергування навантаження переважно для м'язів ніг, рук, спини, живота, загального впливу. На початку експерименту контрольні показники силових якостей між КГ та ЕГ не виявили достовірно значущих відмінностей ($p > 0,05$, значення t коливається від 0,32 до 1,01). В ході експерименту встановлено, що використання комплексів динамічних вправ у тренувальному процесі позитивно впливають на силову підготовленість дзюдоїстів. Про це свідчать одержані результати наприкінці експерименту. Так, у дзюдоїстів ЕГ достовірно вищі показники силових підготовленості майже у всіх тестах ($p < 0,05$, значення t коливається від 2,10 до 2,34). У тесті "Уч-ком за 30 с" також результат є кращим у дзюдоїстів ЕГ, але він є статистично недостовірним ($t = 1,07$; $p > 0,05$). Це пояснюється тим, що ця вправа є специфічною для дзюдо.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1150. Взаємозв'язок показників спеціальної фізичної підготовленості спортсменів та структурних компонентів змагальної програми в акробатичному рок-н-ролі / Л. Луценко, І. Бодренкова, Ю. Луценко // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2021. – № 2. – С. 29-36. – Бібліогр.: 20 назв. – укр.

Мета роботи – встановити взаємозв'язок показників спеціальної фізичної підготовленості кваліфікованих спортсменів «мейн класу контактного стилю» та структурних компонентів змагальних програм в акробатичному рок-н-ролі. У дослідженні взяли участь 16 кваліфікованих спортсменів віком 14 – 17 років, 8 чоловіків і 8 жінок (8 спортивних пар). Методи дослідження: аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури, педагогічне спостереження, педагогічне тестування, педагогічний експеримент і методи математичної статистики. Досліджено змагальні програми та показники рівня спеціальної фізичної підготовленості кваліфікованих спортсменів. Виявлено та встановлено достовірні зв'язки між складовими компонентами змагальної програми та показниками спеціальної фізичної підготовленості. Експериментально доведено та математично підтверджено, що розроблені та апробовані тести є найбільш інформативними для визначення готовності до змагальної діяльності кваліфікованих спортсменів та є об'єктивними критеріями відбору та орієнтації спортсменів у системі підготовки та змагальній діяльності в акробатичному рок-н-ролі. Встановлено, що одержані дані систематизують засоби спеціальної фізичної підготовки спортсменів і надають можливість спланувати алгоритм корекції та вдосконалення змагальних програм кваліфікованих спортсменів «мейн класу контактного стилю». Використовуються тренери спортивних клубів для оцінки стану підготовленості спортсменів і вдосконалення змагальних програм спортивних пар категорії «мейн клас контактної стилю» в акробатичному рок-н-ролі.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1151. Взаємозв'язок попередніх обертань молоту у кваліфікованих металниці молоту / В. Рожков, В. Павленко, Є. Павленко, Т. Павленко, Т. Шутеева, В. Шутеев // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2021. – № 1. – С. 21-26. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.

Мета роботи – дослідити взаємозв'язок першого попереднього обертання молоту з другим у кваліфікованих металниці молоту. Досліджувалися 8 кваліфікованих металниці молоту, фіналісток Чемпіонату світу та кубків Європи, впродовж сезонів 2016 – 2019 рр. Використано наступні методи: аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, аналіз матеріалів відеозйомки, методи математичної статистики. У результаті кореляційного аналізу найбільш тісний взаємозв'язок було зафіксовано між часом другого попереднього обертання молоту, лінійною, кутовою швидкостями молоту, відцентрованою силою молоту, які мали спортсменки наприкінці другого попереднього обертання молоту та показниками: кут у правому, лівому ліктьових суглобах, що мали металниці наприкінці першого попереднього обертання молоту $r = 0,734 - 0,833$. Результати дослідження показали, що зі збільшенням кутів у ліктьових суглобах упродовж першого попереднього обертання молоту, у досліджуваних спортсменок спостерігається підвищення швидкісних показників молоту, відцентрованої сили молоту наприкінці другого попереднього обертання молоту, а також збільшується час другого попереднього обертання молоту. Такі параметри техніки першого обертання молоту як: лінійна швидкість молоту; кутова швидкість молоту; відцентрована сила молоту; тривалість першого попереднього обертання молоту – суттєвого впливу на показники техніки другого попереднього обертання молоту не мали. Встановлено, що для ефективного виконання другого попереднього обертання молоту в технічній підготовці під час удосконалення техніки першого обертання молоту найбільше уваги слід приділяти кутам у ліктьових суглобах, траєкторії руху кулі молоту, куту у правому колінному суглобі та висоті підйому п'ятки лівої ноги над опорою наприкінці першого попереднього обертання молоту.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1152. Вплив вправ кросфіту на рівень фізичної підготовленості школярів старшого шкільного віку / А. Петрова // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2021. – № 2. – С. 63-69. – Бібліогр.: 25 назв. – укр.

Мета роботи – визначити ступінь зміни рівня фізичної підготовленості школярів 10 – 11-х класів під впливом вправ кросфіту. Проведено теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури; педагогічне тестування, педагогічний експеримент і використано методи математичної статистики. Для визначення рівня фізичної підготовленості школярів 10 – 11-х класів використовувалися тести: піднімання прямих ніг у висі (кількість разів); біг на місці з інтенсивністю 70 % від максимальної до вираженого стомлення (с); «човниковий» біг 4×9 м (с); біг на 60 м (с) і поперечний шпагат (см). Досліджувані результати порівняно з нормами та оцінено певною кількістю балів. Статистичний аналіз; матеріали дослідження оброблялися з використанням ліцензованої програми Excel. У дослідженні взяли участь 113 школярів 10 – 11-х класів. На початку навчального року здійснено констатувальне дослідження, згідно з яким

встановлено «середній» рівень (3 бали) фізичної підготовленості у школярів віком 16 – 17 років. За результатами первинного дослідження учнів було розподілено на основні (ОГ) і контрольні (КГ) групи для проведення формувального експерименту. Школярі КГ займалися лише за загальноприйнятою державною програмою з фізичної культури для 10 – 11 класів закладів загальної середньої освіти, а навчальний процес із фізичного виховання школярів ОГ було доповнено варіативним модулем «Кросфіт». Згідно з дослідженнями, які було одержано після проведення педагогічного експерименту, встановлено, що у школярів ОГ рівень фізичної підготовленості підвищився з «середнього» рівня до «вище за середній» і став дорівнювати 4 бали. У досліджуваних КГ змін на оціночній шкалі не виявлено. У віковому аспекті спостерігається в основному покращання результатів із віком, як у школярів ОГ, так і КГ ($p > 0,05$). За статтю виявлено, переважно, достовірне превалювання даних юнаків над показниками дівчат ($< 0,05 - 0,001$). Виявлено позитивний вплив вправ кросфіту на рівень фізичної підготовленості учнів 10 - 11-х класів ОГ.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1153. Диференціювання навантажень в базовому мезоциклі зі спеціальної фізичної підготовленості у юних гірвовичок віком 14 – 15 років з урахуванням фаз специфічного біологічного циклу / Л. Канунова, О. Півень, Є. Плотніков // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2020. – № 5. – С. 58-64. – Бібліогр.: 22 назв. – укр.

Мета роботи – визначити ефективність використання комплексів вправ силової спрямованості в базовому мезоциклі зі спеціальної фізичної підготовленості юних гірвовичок віком 14 – 15 років з урахуванням фази оваріально-менструального циклу (ОМЦ). Відповідно до методологічного підходу у вирішенні проблеми та поставлених завдань програма дослідження включала комплекс методів: аналіз науково-методичної літератури, визначення спеціальної фізичної підготовленості за допомогою педагогічного тестування юних гірвовичок, педагогічне спостереження за тренувальним процесом і методи математичної статистики. Наведено сучасні підходи щодо особливостей побудови тренувального процесу юних гірвовичок віком 14 – 15 років; детальну структуру побудови базового мезоциклу зі спеціальною фізичною підготовленістю з урахуванням диференціювання навантаження спеціальних комплексів силової спрямованості в різні фази ОМЦ. У експерименті брали участь контрольна та експериментальна група, у яких використовувалися різні підходи до планування тренувального процесу та особливості яких є те, що в експериментальній групі використовувалися спеціальні комплекси силової підготовленості, враховуючи працездатність у різних фазах ОМЦ. Встановлено, що впровадження методики тренувального процесу юних гірвовичок віком 14 – 15 років у базовому мезоциклі річного макроциклу з урахуванням фаз ОМЦ сприяло достовірному підвищенню показників загальних і спеціально-допоміжних вправ у експериментальній групі по відношенню до контрольної в ривку гирі 8 кг за 10 хв. ($t = 2,15$; $p < 0,05$); у вправі присідання з гирею 24 кг на плечах у 10,2 разу ($t = 2,28$; $p < 0,05$).

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1154. Ефективність програми навчально-тренувального процесу юних легкоатлеток 13 – 14 років упродовж першого макроциклу річної підготовки (на прикладі спринтерського бігу) / Т. Маленюк, В. Бабаліч, Г. Панченко, О. Брояковський // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2020. – № 6. – С. 39-45. – Бібліогр.: 12 назв. – укр.

Мета роботи – розробити та довести ефективність програми тренувального процесу легкоатлеток-спринтерів упродовж першого макроциклу річної підготовки. До експерименту було залучено 10 спортсменок віком 13 – 14 років, які тренуються у гуртку з легкої атлетики опорного навчального закладу. У дослідженні було використано наступні методи: теоретичний аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури, педагогічний експеримент, педагогічне тестування, методи математичної статистики. Визначено, що у легкоатлетів на етапі попередньої базової підготовки застосовується двоциклове планування річної підготовки («здвоений» цикл). Розкрито структуру планування тренувального процесу у першому макроциклі: періоди, етапи, мезоцикли. Розроблено програму тренувального процесу легкоатлеток упродовж першого макроциклу «здвоеного» циклу річної підготовки. Доведено ефективність програми тренувального процесу легкоатлеток на основі підвищення їх показників фізичної підготовленості та спортивних досягнень на змаганнях із легкоатлетичного двоборства.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1155. Навчання техніці їзди на велосипеді дітей молодшого шкільного віку / О. Скалій, К. Мулик, А. Пономаренко, Г. Гриньова // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2020. – № 6. – С. 5-10. – Бібліогр.: 14 назв. – укр.

Мета роботи – визначити основні елементи техніки їзди на велосипеді та встановити їх взаємозв'язок із руховими якостями дітей молодшого шкільного віку. У дослідженні брали участь 60 дітей молодшого шкільного віку (6 – 7 років), які навчаються в загальноосвітніх школах м. Харків. У дослідженні використано:

педагогічні спостереження, експертну оцінку, тестування. Протягом навчального року визначалася динаміка рівня розвитку рухових якостей дітей віком 6 – 7 років, а наприкінці навчального року встановлювалася кореляційна залежність між використанням основних елементів техніки їзди на велосипеді та рівнем розвитку рухових якостей дітей віком 6 – 7 років. Проаналізовано основні елементи техніки їзди на велосипеді та встановлено перелік помилок, з якими стикаються під час навчання. Проведено кореляційний аналіз щодо впливу окремих рухових якостей на виконання різних елементів техніки їзди на велосипеді. Так, техніка посадки на велосипеді є основним елементом першочергового засвоєння та потребує, перш за все, прояву статичної рівноваги. Виконання техніки педалювання та прискорення пов'язано з проявом спритності та швидкісно-силових якостей. Техніка гальмування пов'язана, перш за все, із проявом сили рук та визначалася кистьовою динамометрією. Більш складні елементи техніки, пов'язані з проходженням поворотів і розворотів та подолання перешкод, потребують перш за все швидкісно-силових якостей та динамічної рівноваги. Проведені дослідження надали можливість визначити рухові якості, які необхідні для виконання елементів техніки посадки, педалювання, гальмування, прискорення, проходження поворотів і розворотів та подолання перешкод і встановлено їх кореляційний зв'язок із контрольними руховими вправами.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1156. Підвищення рівня розвитку силових здібностей спортсменів віком 10 – 11 років в акробатичному рок-н-ролі / М. Марченко, О. Насонкіна // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2021. – № 1. – С. 89-94. – Бібліогр.: 11 назв. – укр.

Мета роботи – обґрунтувати ефективність авторської програми комплексного розвитку силових здібностей спортсменів віком 10 – 11 років, які займаються акробатичним рок-н-ролом. Дослідження проводилося у період із вересня 2019 р. до жовтня 2020 р. на базі клубу акробатичного рок-н-ролу «SUMMIT» м. Харків. У дослідженні прийняли участь 20 юних спортсменів віком 10 – 11 років (10 хлопців і 10 дівчат). Усі досліджувані спортсмени займалися у групі попередньої базової підготовки 1-го року навчання. Використано наступні методи: аналіз та узагальнення науково-методичної літератури; педагогічний експеримент; методи математичної статистики. На основі показників рівня фізичної підготовленості спортсменів розроблено тренувальну програму комплексного розвитку силових здібностей юних спортсменів віком 10 – 11 років, які займаються акробатичним рок-н-ролом. Програма передбачала підвищення рівня розвитку силових здібностей м'язів верхніх кінцівок, шиї, тулуба та ніг. Впровадження програми підготовки сприяло підвищенню рівня розвитку силових здібностей м'язів верхніх кінцівок на 17,5 % у хлопців і на 22 % у дівчат; м'язів тулуба на 12,6 % у хлопців і на 10,2 % у дівчат; сили м'язів ніг на 0,9 % у хлопців і на 0,6 % у дівчат. Встановлено, що у результаті проведеного педагогічного експерименту з застосуванням спеціально розробленої тренувальної програми у хлопців достовірно покращився рівень розвитку силових здібностей м'язів верхніх кінцівок, тулуба та ніг ($p < 0,05 - 0,001$).

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1157. Проблеми відбору спортсменок для формування команд формейшн у акробатичному рок-н-ролі / Г. Артем'єва, А. Паньшина // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2021. – № 3. – С. 95-104. – Бібліогр.: 23 назв. – укр.

Мета роботи – обґрунтування найбільш вагомих компонентів комплексної оцінки результатів виконання змагальної програми, які надають можливість визначити ефективність складу спортсменок для командних виступів формейшн у акробатичному рок-н-ролі. Дослідження проводилося на базі клубів з акробатичного рок-н-ролу Всеукраїнської громадської організації «Федерація акробатичного рок-н-ролу України» (ФАРРУ). У дослідженні приймали участь спортсменки жіночих команд формейшн віком від 13 до 28 років у кількості 84 особи. Кваліфікація: 19 спортсменок мають перший розряд, 46 спортсменок мають розряд КМСУ, 19 спортсменок МС України. Для досягнення мети використовувався комплекс сучасних методів дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення літературних та Інтернет-джерел, аналіз документальних матеріалів, педагогічні спостереження, антропометрія, методи математичної статистики. Проведене дослідження надало змогу визначити гармонічність структури команд за їх складовими компонентами та вплив компонентів на комплексну оцінку за виконання змагальної вправи. Встановлено, що у результаті використання сучасних методів дослідження вдалося встановити компоненти структури контингенту та визначити елементи системи оцінки для формування команд у категорії жіночі формейшн у акробатичному рок-н-ролі.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1158. Спеціальна силова підготовка кваліфікованих лижників-гонщиків 18 – 20 років у підготовчому періоді / С. Котляр, О. Топорков, Т. Сидорова // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2021. – № 2. – С. 37-43. – Бібліогр.: 13 назв. – укр.

Мета роботи — вдосконалення спеціальної силові підготовки кваліфікованих лижників-гонщиків віком 18 — 20 років у підготовчому періоді річного макроциклу. У дослідженні брали участь спортсмени віком 18 — 20 років, які мали підготовку на рівні першого спортивного розряду та кандидата в майстри спорту, та досвід занять лижним спортом 8 — 10 років. Контрольна група ($n = 10$) проводила тренувальний процес за програмою ДЮСШ, експериментальна ($n = 10$) — із застосуванням спеціальних вправ з урахуванням стилю пересування та м'язів, які приймають участь у роботі. Наприкінці етапів підготовки за допомогою спеціальних тестів на лижоролерах і лижному тренажері проведено контрольне тестування розвитку спеціальних силових якостей, а після завершення дослідження спортсмени брали участь у змаганнях із лижоролерів різними стилями пересування. У результаті застосування спеціальної силові підготовки в режимі (СФП/ЗФП — 80/20 %) відбулося покращання результатів тестових показників спеціальної підготовки на 3,33 — 18,09 % і показників, одержаних під час змагань: результати в гонці спринт класичним стилем покращилися на 23,63 % ($t = 5,67$; $p < 0,01$); спринт ковзанярським стилем — на 24,86 % ($t = 8,13$; $p < 0,01$); у гонці класичним стилем 10 км — на 9,77 % ($t = 4,01$; $p < 0,01$); у гонці ковзанярським стилем 10 км — на 6,82 % ($t = 2,43$; $p < 0,05$). Встановлено, що виконана безперервна силова підготовка лижниками-гонщиками у підготовчому періоді надала можливість здійснювати контроль та управління тренувальним процесом.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1159. Характеристики бігу з аудіостимуляцією спортсменів із вадами зору / А. Єфременко, С. Коваль, В. Павленко, Т. Шутеева, Я. Крайник, С. Пятисоцька // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2021. — № 2. — С. 5-10. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — виявити відмінності в бігових характеристиках спортсменів із вадами зору без і зі звуковою стимуляцією. Матеріал і методи дослідження: аналіз, синтез та узагальнення; тестування. Учасники: спортсмени з вадами зору (категорія T13) (хлопці $n = 6$ і дівчата $n = 5$). Втручання: тест № 1: біг протягом 4 хв із поступовим збільшенням темпу; тест № 2: біг протягом 4 хв. у темпі метроному (140; 150; 160; 170 ударів за хв.). Порівняння результатів тесту № 1 і № 2 у групі юнаків виявило достовірність відмінностей ($p < 0,05$) для: першої та четвертої хвилини бігу; середньої швидкості бігу на другій хвилині. Порівняння результатів тестів N 1 N 2 у групі дівчат виявило достовірність відмінностей ($p < 0,05$) для: дистанції бігу в першу хвилину; середньої швидкості бігу на першій і другій хвилинах. Визначено особливості реакції спортсменів з вадами зору на біг з аудіостимуляцією. Фізіологічні реакції, які було зареєстровано у хлопців і дівчат, були схожими. У той же час існують певні відмінності в стратегії руху учасників дослідження. Це підтверджу комплексний вплив нав'язаного ритму на продуктивність циклічного руху. Очікувались значні відмінності між біговими характеристиками зі слуховою стимуляцією та без неї. Однак великої кількості достовірних відмінностей між результатами, в тому числі для хлопців і дівчат, не зареєстровано. Виявлено комплексний вплив обраного ритму на результативність бігу спортсменів з порушенням зору. Зафіксовані реакції пов'язані з нозологічними особливостями учасників дослідження. Проте, необхідне проведення більш глибоких досліджень. Зроблено висновок, що на цьому етапі обрані частоти метроному і зручними для роботи з навантаженням, що зростає східчасто.

Шифр НБУВ: Ж70281

Див. також: 4.Ч.1167, 4.Ч.1170

Бокс

4.Ч.1160. Вплив використання спеціальних вправ на психофізіологічні показники юних боксерів 15 — 16 років / Ю. Шестак, В. Мулик, Д. Окунь // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2020. — № 6. — С. 46-51. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета роботи — визначити ефективність застосування спеціальних вправ із використанням боксерських споряджень протягом річного макроциклу у юних боксерів віком 15 — 16 років. Дослідження проводилися з залученням юних боксерів віком 15 — 16 років, що склали контрольну (12 спортсменів) (КГ) та експериментальну (ЕГ) (12 спортсменів) групи, які здійснювали річний тренувальний процес за програмою ДЮСШ, але в ЕГ у кінці кожного тренування використовувалися вправи з застосуванням боксерських споряджень (вправи з мішком і грушею; з настінною подушкою; пневматичною грушею; вправи з м'ячем на гумках; вправи з малим підвісним м'ячем). Початково та прикінцеве вимірювання психофізіологічних показників здійснювалося після тренування з великим навантаженням, яке використовувалося у боксерів обох груп. Одержані результати надають можливість розширити методику використання спеціальних вправ для розвитку швидко-силових якостей відповідно до специфіки виду спорту. Визначено доцільність використання

вправ спеціальної швидко-силові спрямованості у юних боксерів віком 15 — 16 років наприкінці тренувального заняття на тлі втоми. Підтверджено покращання результатів психофізіологічних показників, які є складовими рухової діяльності боксерів (часу простої реакції на звук і світло; проби Ромберга, показників тесту Шульте, концентрації та переключення уваги за тестом Бурдона).

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1161. Кореляційна залежність використання загально- і спеціально-підготовчих (боксерських споряджень) вправ і психофізіологічних показників та рівня прояву сили ударів руками юних боксерів 15 — 16 років / Ю. Шестак, В. Мулик // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2021. — № 3. — С. 77-82. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — встановити кореляційний взаємозв'язок між загально- та спеціально-підготовчими вправами (ЗСПВ) і силовими показниками ударів руками, а також психофізіологічними якостями, що виникають у процесі тренувань. Дослідження проводилися з залученням юних боксерів віком 15 — 16 років, що склали експериментальну групу у кількості 12 спортсменів, які здійснювали одноцикловий річний тренувальний процес за програмою ДЮСШ на початку підготовчого періоду (після втягуючого мезоцикла проведено контрольне тестування), та в кінці змагального періоду здійснено повторне тестування з використанням засобів загальної та спеціальної фізичної підготовки та психофізіологічних показників. Зазначене надало змогу встановити кореляційну залежність між зазначеними показниками. Одержані результати надають можливість при побудові тренувального процесу, спрямованого на підвищення абсолютної та відносної сили удару в боксі, враховувати ефективність використання ЗСПВ по відношенню до основних ударних рухів боксерів. Встановлено, що одержані результати надають можливість більш ефективно здійснювати планування тренувального процесу з застосуванням ЗСПВ для вирішення завдань щодо розвитку швидко-силових якостей, які є основою абсолютної та відносної сили удару в боксі.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1162. Модельні характеристики психофізіологічних показників кваліфікованих кікбоксерів / Є. Мирошніченко, Ю. Тропін, Ю. Коваленко // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2020. — № 5. — С. 20-26. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета роботи — визначити модельні характеристики психофізіологічних показників кваліфікованих кікбоксерів. Проведено аналіз науково-методичної інформації, джерел Інтернету та узагальнення провідного практичного досвіду; використано психофізіологічні методи дослідження, методи математичної статистики. У дослідженні брали участь 30 кваліфікованих кікбоксерів, які тренуються в спортивних школах м. Харків і є членами Харківської обласної федерації кікбоксингу ВРКА. Вік учасників від 18 до 22 років. Спортсмени мали кваліфікацію майстер спорту і кандидат в майстри спорту. На підставі аналізу науково-методичної інформації, джерел Інтернету й узагальнення передового практичного досвіду виявлено, що специфіка змагальної діяльності в ударних видах єдиноборств впливає на рівень розвитку психофізіологічних реакцій, що забезпечують високий спортивний результат. Виконано оцінку складних, складних моторних реакцій і специфічних сприйнять кваліфікованих кікбоксерів. Результати дослідження свідчать про однорідність показників простих і складних реакцій, так як коефіцієнт варіації (КВ) знаходиться в межах від 5,48 до 10,07 %, крім показника складної реакції на об'єкт, що рухається, який має високий КВ (26,10 %). Показники специфічних сприйнять мають високий КВ (від 14,02 до 39,01 %). Це пояснюється тим, що специфічні сприйняття відображають більшою мірою індивідуальний, генетично зумовлений, характерний для конкретного спортсмена психофізіологічний стан. На підставі одержаних результатів визначено модельні характеристики сенсомоторних реакцій і специфічних сприйнять кваліфікованих кікбоксерів. Встановлено, що проведений аналіз і представлені моделі стали основою для розробки оціночних критеріїв сенсомоторних реакцій і специфічних сприйнять кваліфікованих кікбоксерів. Розроблені модельні характеристики психофізіологічних показників кваліфікованих кікбоксерів можуть стати основою для відбору спортсменів при формуванні команди.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1163. Особливості фізичного розвитку спортсменів як основа диференціації навантажень в тренувальному процесі юних кікбоксерів / В. Ашанін, С. Пятисоцька, Я. Жерновнікова, А. Єфременко, О. Без'язична, Л. Дугіна // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2021. — № 1. — С. 59-65. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — визначити показники фізичного розвитку спортсменів групи початкової підготовки з кікбоксингу. Дослідження проведено на базі ДЮСШ «ХФТІ» м. Харків. До експерименту було залучено 28 кікбоксерів віком 10 — 11 років групи початкової підготовки першого року навчання. Застосовано наступні методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення наукової літератури, антропометричні вимірювання, методи математичної статистики. Проведено візуальні та антропометричні

обстеження тіла спортсменів за наступними показниками: довжина та маса тіла, округлість грудної клітини. Також проведено комплексне тестування рухових якостей спортсменів із використанням контрольних вправ, що передбачені державними тестами та нормативами оцінки фізичної підготовленості населення України. У ході дослідження проведено антропометричні обстеження юнаків віком 10 – 11 років, які займаються кікбоксингом, що надало встановити особливості будови тіла спортсменів. Обчислено ваго-зростовий і груди-зростовий індекси, а також індекс Пінья для визначення соматичного типу спортсменів. У результаті дослідження виявлено, що за індексом Кетле переважна кількість учнів мала рівень фізичного розвитку середній і вище; за індексом пропорційності розвитку грудної клітини – вузьку грудну клітину. За виявленими значеннями індексу Пінья встановлено, що більшість кікбоксерів відноситься до астеничного типу конституції. Виявлено важливе значення застосування диференційованого підходу в організації тренувального процесу спортсменів з урахуванням їх соматотипу. Спортсмени віком 10 – 11 років різних соматотипів (астеничного, нормо- та гіперстенічного) мають суттєві відмінності за показниками розвитку фізичних якостей. Такі результати дослідження експериментально підтвердили необхідність пошуку нових підходів до системи фізичної підготовки спортсменів з урахуванням їх індивідуальних особливостей.

Шифр НБУВ: Ж70281

Водний спорт

4.Ч.1164. Вплив психофізіологічних та морфофункціональних показників спортсменів високої кваліфікації на результат пропливання дистанції 400 метрів вільним стилем / О. Пилипко, А. Пилипко // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2021. – № 1. – С. 5-10. – Бібліогр.: 17 назв. – укр.

Мета роботи – визначити вплив психофізіологічних і морфофункціональних показників спортсменів високої кваліфікації на результат пропливання ними дистанції 400 м вільним стилем. Проведено аналіз та узагальнення літературних джерел, антропометричні та фізіологічні вимірювання, тестування психофізіологічних показників, використано методи математичної статистики. Обстежувана група складалася з учасників фінальних запливів Чемпіонатів і Кубків України з плавання на дистанції 400 м вільним стилем, які мали рівень спортивної кваліфікації МСУ. Охарактеризовано психофізіологічні та морфофункціональні показники висококваліфікованих спортсменів, які спеціалізуються у плаванні вільним стилем на дистанції 400 м, визначено ступінь їх впливу на результат подолання змагальної дистанції 400 м. Встановлено, що показники морфофункціонального розвитку плавців є більш значущими для досягнення високих результатів на дистанції 400 м вільним стилем, аніж психофізіологічні параметри; побудова тренувального процесу висококваліфікованих спортсменів різної дистанційної спеціалізації має здійснюватись з урахуванням ступеня впливу морфофункціональних і психофізіологічних показників структури спеціальної підготовленості на змагальний результат.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1165. Ергометричні та фізіологічні характеристики спеціальної функціональної підготовленості спортсменів у видах спорту з проявом витривалості / А. Дяченко, Ю. Шкретій, Е Ченьцін // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2021. – № 2. – С. 11-16. – Бібліогр.: 16 назв. – укр.

Мета роботи – визначити індивідуальні параметри режимів тренувальної роботи на гребному ергометрі для розвитку специфічних компонентів функціонального забезпечення спортсменів у видах спорту з проявом витривалості. У дослідженні взяли участь 25 веслярів на байдарках, членів збірних команд провінцій Шаньдун, Дзяньші (КНР). Для вимірювання ергометричної потужності роботи в реальному режимі часу використано гребний тренажер Dansprint (Данія). Споживання кисню (VO_2), рівень викиду CO_2 (VCO_2), легенева вентиляція (VE) визначалися для кожного циклу дихання з використанням мобільного газоаналізатора Охусон (Jaeger). Показники ергометричної потужності роботи зареєстровано відповідно до рівня реакції кардіореспіраторної системи (КРС) у процесі моделювання компонентів функціонального забезпечення спеціальної працездатності веслярів. На цій підставі розроблено режими тренувальних засобів, а також програму їх цільового використання в системі спеціальної функціональної підготовки (СФП) веслярів. Доведено ефективність програми СФП веслярів. Результатом є підвищення ергометричної потужності роботи та реакції КРС при моделюванні компонентів функціонального забезпечення спеціальної працездатності веслярів – швидкої кінетики, стійкого стану і компенсації втоми.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1166. Моделювання показників техніко-тактичної майстерності висококваліфікованих спортсменів, які спеціалізуються в плаванні на дистанції 200 метрів способом батерфляй / О. Пилипко, А. Пилипко // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2021. – № 3. 0 – С. 13-18. – Бібліогр.: 16 назв. – укр.

Мета роботи – моделювання показників техніко-тактичної майстерності висококваліфікованих спортсменів (ВКС), які спеціалізуються у плаванні способом батерфляй на дистанції 200 м. Застосовано аналіз літературних джерел, відеозйомку, хронометрування, методи математичної статистики. Контингент досліджуваних склали спортсмени, які спеціалізуються на дистанції 200 м способом батерфляй. Рівень їх спортивної кваліфікації відповідав званням МСУ та МСУМК. Загальна кількість обстежуваних – 16 плавців. Досліджено динаміку показників техніко-тактичних дій ВКС під час подолання дистанції 200 м способом батерфляй; визначено взаємозв'язок між швидкістю, темпом, «кроком» циклу гребкових рухів і спортивним результатом; розроблено модельні характеристики найбільш значущих параметрів техніко-тактичної майстерності спортсменів високої кваліфікації, які спеціалізуються у плаванні способом батерфляй на дистанції 200 м. Встановлено, що довжина змагальної дистанції накладає відбиток на динаміку показників техніко-тактичної майстерності спортсменів високої кваліфікації, які спеціалізуються у плаванні способом батерфляй; результат на дистанції 200 м способом батерфляй знаходиться під переважним впливом параметрів швидкості на відрізках «45 – 50 м», «50 м – винирування», «150 м – винирування» та «185 – 195 м», темпу гребкових рухів на проміжках дистанції «145 – 150 м» і «165 – 175 м», «кроку» циклу гребкових рухів на ділянках «45 – 50 м» і «185 – 195 м»; визначення відповідності показників техніко-тактичних дій конкретно взятого спортсмена модельним характеристикам надає можливість передбачати напрямки корекції тренувального процесу з метою досягнення найвищих спортивних результатів.

Шифр НБУВ: Ж70281

Комплексні види спорту

4.Ч.1167. Визначення вимог до комплексу фізичної підготовки під час тренувального процесу спортсменів з військово-авіаційного п'ятиборства / А. Полтавець, В. Мулик, А. Кийко // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2020. – № 5. – С. 52-57. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.

Мета роботи – проаналізувати вихідні показники, що характеризують рівень розвитку фізіометричних параметрів у курсантах першого курсу вищого навчального закладу, які є претендентами у збірну команду з міжнародного військово-авіаційного п'ятиборства (ВАП). Проведено аналіз літературних джерел, тестування, статистичний аналіз. У дослідженні приймали участь 48 курсантів першого курсу Харківського національного університету Повітряних сил (ХНУПС) ім. Івана Кожедуба (чоловіки), віком 17 – 18 років, із них 38 кандидатів у майстри спорту (МС) і 10 МС. Ураховуючи вихідні дані щодо розподілу за видами спорту курсантів-чоловіків першого курсу ХНУПС, визначено показники коефіцієнта пропорційності та міцності статури з метою запобігання впливу будь-яких випадкових параметрів на кінцеві результати дослідження. Для вирішення мети та завдань досліджень відібрано та систематизовано тести для оцінки функціонального стану серцево-судинної системи (ССС). Визначено та проаналізовано дані показника фізичної працездатності за тестом PWC170. Проведено аналіз результатів у вигляді вербального опису, таблиць, аналітичного опису отриманих закономірностей. Визначено, що підготовка спортсменів з ВАП у подальшому вимагає розробки універсального комплексу фізичних вправ, виконання яких не вимагає спеціального обладнання, є зрозумілим, і відповідає вимогам підготовки. Визначено важливість оцінки функціонального стану ССС під час процесу відбору спортсменів у збірну команду з міжнародного ВАП і для визначення алгоритму подальшого тренування. Встановлено, що заняття протягом тривалого часу тим або іншим видом спорту (ігрові, циклічні, складно-координаційні, єдиноборства) напередодні до включення до складу збірної команди з ВАП робить необхідним розробку універсального комплексу фізичної підготовки. Використання методу кругового тренування (кросфіту) найбільше відповідає вимогам щодо універсального комплексу фізичних вправ для підготовки до змагань із ВАП.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1168. Дослідження ефективності використання додаткового обладнання у підготовчому періоді річного макроциклу спортсменів-пауерліфтерів високої кваліфікації / Б. Семко, В. Вороньцький, В. Джим // Слобожан. наук.-спорт. вісн. – 2021. – № 3. – С. 105-110. – Бібліогр.: 8 назв. – укр.

Мета роботи – дослідити вплив застосування додаткового обладнання, а саме гумових еспандерів, на розвиток силових показників пауерліфтерів високої кваліфікації. До дослідження було залучено 20 пауерліфтерів високої кваліфікації. Встановлено, що використання додаткового обладнання в пауерліфтингу сприяє більш ефективному розвитку силових якостей спортсменів, а, отже, призводить до зростання спортивних результатів у присіданні, жимі лежачи та тязі. Використання додаткового обладнання надає можливість виконувати вправи з використанням гумових еспандерів. Гумові еспандери фіксуються в силовій рамі зверху, після чого розтягуються та кріпляться до штанги, за

рахунок розтягнення еспандерів спортсмен має можливість полегшити підйом у нижній точці. Допомога еспандерів у нижній точці є найбільшою, а у верхній точці — відсутня. Дані вправи рекомендовано атлетам високої кваліфікації при використанні еспандерів необхідною чітко слідкувати за технікою виконання вправ, тому що в останніх фазах вправ спостерігається м'язова втома і техніка виконання вправи часто порушується. Спортсмени експериментальної групи (ЕГ) використовували вправи з гумовим еспандером у підготовчий період із розвитку силових якостей у змагальних вправах: присідання зі штангою, жимі лежачи, тязі. За період підготовки виконали 768 підйомів штанги в присіданнях, що дорівнює 169-ти тис. кілограм, 1020 підйомів штанги в жимі лежачи, що дорівнює 141-й тис. кг, 720 підйомів у тязі, що дорівнює 165-ти тис. кг. За період дослідження контрольна (КГ) та ЕГ збільшили показники: у присіданнях зі штангою (КГ — 10 кг, ЕГ — 15 кг; $t = 2,82$; $p < 0,05$); жим лежачи (відповідно — 5 кг, 10 кг; $t = 1,81$; $p > 0,05$); станова тяга (відповідно — 5 кг, 15 кг; $t = 1,63$; $p > 0,05$), що надає більш суттєве підвищення результату експериментальної групи щодо контрольної. Встановлено, що використання даного методу сприяє більш ефективному розвитку силових показників, а, отже, призводить до зростання спортивних результатів у всіх трьох дисциплінах пауерліфтингу.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1169. Морфологічні особливості тілобудови пауерліфтерів різного віку та рівня спортивної кваліфікації / Г. Кучеренко // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2020. — № 5. — С. 38-44. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — виявити та порівняти характерні особливості фізичного розвитку осіб, що займаються пауерліфтингом, залежно від віку та рівня спортивної майстерності. Досліджено фізичний розвиток 32 спортсменів-пауерліфтерів чоловічої статі. Для визначення фізичного розвитку спортсменів, що займаються пауерліфтингом, проведено антропометричне обстеження у визначеному контингенту. За результатами розрахунку середніх показників індексу Пін'є, який визначає міцність статури, виявлено, що в усіх досліджуваних групах переважає дуже міцний тип статури, але порівнюючи групи за віком видно, що кваліфіковані спортсмени мають більш розвинену статуру, ніж їх однолітки-початківці, що також відображається у середніх показниках діаметра плечей. Середні показники розрахунку індексу Ерісмана вказують на те, що досліджувані контингент характеризується гіпертрофією грудної клітки, але показники обох груп кваліфікованих спортсменів у середньому перевищують відповідні в групах початківців. Виявлено, що кваліфіковані пауерліфтери відрізняються в середньому більшою масою та довжиною тіла стоячи та сидячи, відносною довгоногістю, міцним типом статури, гіпертрофією грудної клітки, але дещо зниженою її рухливістю, достатньо розвиненими м'язами верхнього плечового поясу, стегон та спини (про що свідчать результати динамометрії). Розрахований життєвий індекс, що визначає можливість киснезабезпечення організму та враховує масу тіла, в середньому, в усіх досліджуваних групах є дещо нижчим норми. Це свідчить про те, що заняття пауерліфтингом недостатньою мірою впливають на розвиток аеробних можливостей спортсменів. Аналіз компонентного складу тіла вказує на оптимальний відсотковий вміст жирової тканини в усіх чотирьох досліджуваних групах, що вказує на те, що порівняна непропорційність окремих показників фізичного розвитку спортсменів зумовлюється переважанням чи, навпаки, нестатком кістково-м'язової маси, що також підтверджує відповідність віковим нормам, розраховано показники індексу маси тіла.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ч.1170. Оцінка емоційно-вольової сфери при розробці тренувального комплексу для універсальної моделі спортсмена з військово-авіаційного п'ятиборства (ВАП) / А. Полтавець, А. Єфременко, В. Мулик, А. Кийко // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2020. — № 6. — С. 32-38. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — проаналізувати вихідні показники, що характеризують тип темпераменту та лабільність нервової системи у курсантів першого курсу вищого навчального закладу, які є претендентами у збірну команду з міжнародного військово-авіаційного п'ятиборства (ВАП). Проведено аналіз літературних джерел, тестування, статистичний аналіз. У дослідженні брали участь 48 курсантів першого курсу Харківського національного університету Повітряних сил (ХНУПС) ім. Івана Кожедуба (чоловіки) віком 17 — 18 років, із них 38 кандидатів у майстри спорту (МС) і 10 МС. Ураховуючи вихідні дані щодо розподілу за видами спорту курсантів-чоловіків першого курсу ХНУПС, визначено тип темпераменту та визначено дані лабільності нервової системи у курсантів першого курсу вищого навчального закладу, які є претендентами у збірну команду з міжнародного ВАП. Проведено аналіз одержаних даних у вигляді вербального опису, таблиць, аналітичного опису отриманих закономірностей. Визначено, що вихідні показники типу темпераменту курсантів-претендентів у збірну команду з ВАП, рівня самооцінки сили волі та властивостей нервової системи є різномірними. В змаганнях із ВАП вирішальним є 5-й день змагань — подолання смуги

перешкод і спортивне орієнтування. Оскільки всі учасники команди мають вирішувати одне й теж ідентичне завдання на тлі різних вихідних даних лабільності нервової системи та типу темпераменту, цей факт мотивує до пошуку тренувального методу, який би підтримував вже набуті досягнення та розвивав ті, які цього потребують, у рівній пропорції у всіх досліджуваних. Таким методом може слугувати метод кросфіту, що заснований на філософії багатостороннього фізичного розвитку і відповідної меті щодо розробки тренувального комплексу для підготовки спортсменів із ВАП.

Шифр НБУВ: Ж70281

Туризм. Альпінізм

4.Ч.1171. Географія всесвітньої спадщини (туристичні атракції): навч. посіб. / В. В. Безуглий, І. І. Костащук, В. В. Яворська; Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. — Дніпро: Ліра, 2021. — 527 с.: рис. — Бібліогр.: с. 522-523. — укр.

Наголошено, що для сучасного розвитку екскурсійно-туристської діяльності дуже велике значення набуває дослідження природної, культурної та побутово-господарської спадщини будь-якої країни. І нині об'єкти спадщини ЮНЕСКО стають свого роду туристичним брендом регіонів та країн світу. Проаналізовано проблему спадщини завдяки її важливій ролі у збереженні природного і культурного різноманіття. Визначено, що стійкий розвиток сучасного суспільства стає дуже актуальним. Вміщено великий довідниковий матеріал географічного, туристського і сервісного профілю, що презентує природні і культурно-історичні надбання різних куточків світу. Проведено моніторинг стану збереження об'єктів всесвітньої спадщини та виявлено їх загрози. Висвітлено всесвітню спадщину ЮНЕСКО в Україні — історичний центр Львова, Києво-Печерська лавра і Софійський собор, давнє місто Херсонес, геодезична дуга Струве, резиденція митрополитів Буковини і Далмації, дерев'яні церкви Карпатського регіону тощо.

Шифр НБУВ: ВС68624

4.Ч.1172. Глобальні трансформації туристичних практик і технологій в контексті становлення цифрового суспільства (digital society): автореф. дис. ... д-ра культурології: 26.00.01 / С. І. Дичковський; Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. — Київ, 2021. — 40 с. — укр.

Дисертацію присвячено теоретичному осмисленню трансформації туристичних практик і технологій, які відображають специфіку становлення цифрового суспільства, що характеризується появою багатовимірної реальності та впровадженням диджиталізації в буденне життя, утвердженням мережевих структур, глобальної економіки й цифрової культури. Виявлено, що, трансформувавшись з практик організації рекреаційно-споживчої та дозвілєво-культурної діяльності на важливий соціально-економічний і культурно-комунікативний інститут, що знаходить відображення у всіх видах, рівнях і проявах матеріальної та духовної форм культури, туризм постає фактором створення такої системи координат, що поєднує локальне і глобальне, зумовлюючи формування нового типу особистості. Досліджено систему туристичних практик як вид поведінкових стратегій, що визначають соціально-просторову організацію середовища, інструмент позиціонування національного культурного продукту та технології побудови індивідуальних життєвих проєктів, що надало змогу виявити зміни модусу інтерпретації культурних і соціальних практик. У роботі окреслено основні концептуальні засади побудови моделі туризму цифрового суспільства, які ґрунтуються на поліпарадигмальних положеннях культурологічних, соціологічних, філософських, географічних наук і яких визначено як послідовність етапів і векторів розвитку туристичної діяльності в їх тісному взаємозв'язку з трансформаційними процесами в культурі. Зазначено, що модель туризму цифрового суспільства містить такі складові: модель культурного туризму споживання і спадщини, модель культурного туризму вражень, модель культурного туризму творчого досвіду.

Шифр НБУВ: РА448269

Друк

4.Ч.1173. Аналіз наукометричних показників журналу «Технічна електродинаміка» 2018 — 2020 рр. / Л. В. Городжа // Техн. електродинаміка. — 2021. — № 4. — С. 83-86. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Розглянуто напрямки розвитку журналу «Технічна електродинаміка» у останні роки, проаналізовано основні його наукометричні показники за даними Scopus за 2020 р., проведено їх порівняння з показниками попередніх двох років. Зазначено, що

такі показники, як SJR, процентиль, міжнародне співробітництво зменшилися, індекс Хірша та квартиль залишилися на колишньому рівні. Запропоновано шляхи покращання показників журналу.

Шифр НБУВ: Ж14164

4.4.1174. Інформаційна технологія формування і прогнозування якості процесу оцифрування стародруків: автореф. дис. ... канд. техн. наук: 05.13.06 / О. Б. Гаврилишин; Українська академія друкарства. — Львів, 2020. — 24 с.: рис., табл. — укр.

Увагу приділено розробці моделей інформаційної технології формування та прогнозування якості процесу оцифрування стародруків з урахуванням системного аналізу факторів і міри їх впливу на процес оцифрування. Здійснено аналіз технологічного процесу оцифрування стародруків. Визначено фактори та їх пріоритетність для врахування при вдосконаленні й оптимізації процесу оцифрування. Сформовано структурну модель процесу оцифрування стародруків, яка включає підготовчі операції, операцію одержання цифрової мастер-копії та цифрову обробку копій. Синтезовано й оптимізовано за методом ранжування багаторівневу модель пріоритетного впливу факторів на процес оцифрування стародруків. Розроблено імітаційну модель «Restoration 1.0» компенсації відсутньої ділянки зображення на оцифрованому фоні шляхом заповнення її за орієнтирами відповідними пікселями як засобу формування якості процесу оцифрування. Сформовано модель логічного виведення, здійснено формування універсальної терм-множини значень і відповідних їй лінгвістичних термів, які відображають якісні характеристики пріоритетних факторів. Розроблено нечітку базу знань, що відтворює вплив факторів на процес оцифрування залежно від рівня якості лінгвістичних термів. Побудовано функції належності лінгвістичних змінних і нечіткі логічні рівняння, які визначають зв'язок між функціями. Розраховано комплексний показник прогнозованої якості процесу оцифрування стародруків за принципом «центр ваги».

Шифр НБУВ: РА446087

4.4.1175. Інформаційний продукт як канал комунікації та результат видавничої діяльності / С. Григораш, Л. Бурківська // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 11. — С. 270-284. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Висвітлено поняття «видавнича діяльність», «видавнича установа», «інформаційний продукт», «книга». З'ясовано, що діяльність будь-якого видавництва складається з творчої, організаційно-виробничої та комерційної роботи. У сучасному видавничій редакційно-видавничий процес охоплює такі чотири етапи: підготовчий; редакційний; виробничий; маркетинговий (розповсюдження й рекламування книжкової продукції). Існує велика кількість видавничої продукції, проте найбільш популярною залишається книга. Тенденції розвитку сучасного суспільства сприяють зменшенню попиту на книгу та збільшенню — на використання електронних ресурсів. Добре сфокусовані видавничі стратегії мають у своїй основі знання про ставлення читача до книги, про процес читання, про вплив книги на читача. Ця проблема набула особливої актуальності у зв'язку з появою нових комунікаційних засобів і форм дозволяла, які суттєво обмежили увагу людини до книги. Здійснено спробу проаналізувати зацікавленість у читанні книг серед молоді м. Івано-Франківськ. За допомогою анкетування з'ясовано думку молодих людей про читання, надано статистику книгарні «Є» щодо вподобань покупців, а також вибору певного жанру літератури. Зазначено основні причини незацікавленості у читанні та запропоновано шляхи подолання проблеми. Подано характеристику видавничої продукції як каналу комунікації в сучасному суспільстві та шляхи подолання малоначитаності серед молоді Івано-Франківська. Проведене дослідження встановило, що мало читають особи шкільного віку (14 — 17 років), які назвали такі причини: брак часу, лінгвістична незацікавленість у читанні, а також труднощі пошуку відповідної книги.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.4.1176. Peculiarities of highlighting and interpreting news about controversy events in Ukraine by European media / О. Byndas // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — № 4. — С. 7-12. — Бібліогр.: 23 назв. — англ.

Розглянуто проблему багатомірності розкриття особливостей висвітлення та інтерпретації інформації про контрверсійні події в Україні під час інформаційної війни в ефірі європейського телеканалу міжнародних новин — Euronews. Наголошено, що, незважаючи на існування єдиної редакційної політики, журналісти редакції Euronews самостійно пишуть текст до вибраних новин, тому його абсолютна ідентичність майже неможлива. Фактично аналіз виробленого контенту підтвердив сталість і насиченість лінгвістичних компонентів інформаційного жанру та показав упередженість і маніпулятивний характер діяльності засобів масової комунікації російської служби Euronews, а також дотримання стандартів медіаграмотності в українських, англійських і німецьких редакціях. У той час, коли інформаційна війна супроводжується військовими діями Росії проти України, проблема дотримання правил медіаграмотності в публікаціях ЗМІ є особливо актуальною. Важливо поширювати правдиву

інформацію про події в Україні як у нашій країні, так і за її межами. Таким чином, дане дослідження є актуальним, і вибір об'єкта та джерельної бази дослідження цілком логічний: телеканал «Euronews» транслює на тринадцяти мовах та охоплює широку аудиторію в різних країнах. Проаналізувавши програмний зміст європейських ЗМІ, констатовано, що національні редакції інформаційних програм активно висвітлювали новини, пов'язані з контрверсійними подіями в Україні. В той же час, виходячи в ефір, медіапродукт проходить через цілу низку важливої інформації, обговорень, журналістської роботи, навігують і насичення медіатекстів лексико-стилістичними формами, укладкованими тією чи іншою мовою. Але редакційна колегія не оцінює і не підтримує жодну зі сторін, що висвітлюють конфлікти, надаючи можливість кожній із них висловити власну точку зору.

Шифр НБУВ: Ж101424

Засоби масової інформації

4.4.1177. Блоги як нові засоби в сучасній комунікації / М. Навальна // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 12. — С. 238-254. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Інформаційна сфера останнього десятиліття реалізувалася в інтеграції різних способів комунікації в інтерактивні інформаційні мережі. Об'єднання в одній системі текстів, зображень, символів та звуків у глобальній мережі і за умови доступного і недорогого доступу кардинально змінило характер соціальних комунікацій. Історія журналістики має свої етапи розвитку: від давніх до сучасних форм, від знаків до сучасних інформаційних технологій. Якщо попередні століття відповідним чином описано і проаналізовано дослідниками, то нові засоби комунікації потребують окремих досліджень. У запропонованій студії здійснено спробу проаналізувати блоги як нові засоби в сучасній комунікації. Блогерство — вирізняється від журналістики тим, що в ньому домінують комунікативна функція, що в традиційних засобах масової комунікації є лише під час прямого ефіру на радіо, телебаченні, але часто цензурована інформація модератором, редактором, який визначає кого, коли випустити в ефір. У розвідці акцентується увага на тому, чи є блог видом нової журналістики чи новим журналістським жанром, який увійшов у масову комунікацію. Як прикладний аспект розглянуто десять найпопулярніших українських блогерів в Instagram за результатами аналізу Інтернет-видань. Зроблено висновки, що блоги є потужними виробниками інформації і, як наслідок, кореляторами мережевих інформаційних потоків. Блогерство і журналістика — два види масової інформаційно-комунікаційної діяльності, між якими є спільне й відмінне, але обидва види мають моральну відповідальність за контент. Інтернет-сайти та соціальні мережі систематично подають рейтинги найпопулярніших блогів. У таких випадках подають автора, його вік, кількість підписників, теми і стислу історію автора, зазвичай подають деталі приватного життя блогерів. Така структура подачі матеріалу приваблює увагу споживача інформації.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.4.1178. Зв'язки з громадськістю як сфера професійної діяльності в Україні / С. Орлик, З. Стежко // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 11. — С. 348-367. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Розглянуто проблеми професійної підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю та пресою. Проаналізовано чинне, на час написання роботи, законодавство, яке урегульовує цей процес в Україні. Акцентовано увагу на тому, що фахівців із зв'язків з громадськістю готують на факультетах журналістики (галузь знань 06 «Журналістика», спеціальність 061 «Журналістика») за напрямком підготовки 6.030302 «Реклама і зв'язки з громадськістю (за видами діяльності)», що є спільним для реклами і зв'язків з громадськістю. Обгрунтовано позицію, що фахівці за напрямком «Зв'язки з громадськістю» мають готуватися за спеціальністю «Соціальні комунікації» в межах галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Звернуто увагу на міждисциплінарний характер наукових досліджень у галузі соціальних комунікацій, що саме і забезпечує ефективну підготовку фахівців із «Зв'язків з громадськістю». Зроблено висновок, що розвиток інформаційного суспільства змінює вимоги до підготовки кадрів у сфері зв'язків з громадськістю, закономірно формуючи самостійні напрями соціальних наук. Констатовано наявність суперечливого становища між декларативними гаслами на державному рівні про необхідність ефективного налагодження та подальшого розвитку соціальних комунікацій у суспільстві та одночасним витісненням їх з галузі знань/науки. Тож визнання того, що соціальна комунікація є самостійним напрямком соціальних наук, на законодавчому рівні буде сприяти активізації вітчизняних наукових досліджень, спрямованих на задоволення соціокультурних потреб суспільства, поширення управлінської, інформаційної і політичної культур, медіаграмотності, вироблення

стратегії протидії інформаційній війні, яку розв'язала Російська Федерація проти України.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.Ч.1179. Інформаційна культура в контексті розвитку сучасного медіапростору та мережевих комунікацій / О. Ісайкіна // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 12. — С. 171-190. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Досліджено інформаційну культуру в контексті розвитку сучасного медіапростору та мережевих комунікацій. За умов інтенсивних інформаційних обмінів медіапростір перетворився на важливу складову функціонування та розвитку сучасного суспільства, оскільки він через всю сукупність каналів формування, передачі та зберігання інформації трансформувало людську свідомість. Сучасне комунікаційне суспільство характеризується постійним примноженням, прискоренням, ущільненням і глобалізацією комунікацій, кількість яких нещодавно зростає, змінюється, все більше людей залучається до комунікаційного процесу, взаємозв'язки між окремими комунікаціями стають все ширшими. Розвиток соціальних мереж активно модифікує комунікацію, окреслюючи нові форми контакту виробників контенту зі споживачами, суб'єктами мережевої комунікації дедалі більше стають самі користувачі. Проаналізовано статистичні показники кількості Інтернет-користувачів та користувачів соціальних мереж у світі та Україні. Доведено, що за останні роки (у тому числі й через обмеження, спричинені пандемією COVID-19) стрімкий розвиток соціальних мереж, як засобу інформаційного обміну, набув таких масштабів, що його можна вважати новим етапом у формуванні внутрішньосуспільної системи мережевих комунікацій. Саме тому виникає потреба значного підвищення загальної культури як окремої особистості, так і соціальних груп в цілому, а головне її інформаційної складової — інформаційної культури. Зроблено висновки, що культура інформаційного суспільства володіє цілим рядом особливостей — мережевим принципом функціонування і поширення, віртуальним характером, короткофасоною, спонтанною формою подачі інформації. У межах даної культури об'єктивно змінюється значення і роль особистості. Тому не слід забувати про можливість негативного впливу нових інформаційних тенденцій на вже існуючі культурні та моральні цінності, а також на людство в цілому. Розширюючи можливості доступу до інформації, необхідно враховувати, що сама по собі інформація не має корисності як такої, корисності вона набуває тільки при її логічному осмисленні та перетворенні у плідне знання.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.Ч.1180. Консолідація інформації як основа розвитку інформаційного суспільства XXI століття / Т. Сидоренко // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 12. — С. 270-293. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Проаналізовано домінуючу роль консолідованої інформації як основи розвитку інформаційного суспільства XXI ст. Визначено, що сучасне інформаційне суспільство потребує достовірної інформації у зв'язку з використанням не просто інформаційних потоків для констатації фактів, а застосування даних із метою забезпечити якісну інформаційно-аналітичну діяльність будь-якої установи; створювати та реалізовувати затребувані споживачами інформаційні продукти та послуги; здійснювати комплексний аналіз інтелектуального капіталу установи з метою оптимізації її діяльності. Зазначено, що нову галузь наукових знань — консолідована інформація — мало вивчено, наявний ряд дискусійних питань. Встановлено, що зі сферою консолідованої інформації тісно пов'язана інформатика — фундаментальна наука, яка займається розробленням методології створення інформаційного забезпечення процесів управління будь-якими об'єктами на базі комп'ютерних інформаційних систем. Описано поняття «інформація» та «консолідація». Інформація, відомості та дані можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Консолідація означає оброблення інформаційного матеріалу, розташування даних у хронологічному порядку або за іншими формальними ознаками. Результатом консолідації може стати видання збірників з окремих галузей, прийняття відповідних рішень на рівні всіх гілок влади чи конкретної організації. Зазначено, що «консолідована інформація» має англословний відповідник *Competitive Intelligence*. Консолідована інформація — це знання, певним чином дібрані, проаналізовані, оцінені, можливо, реструктуризовані й перформатовані для подальшого використання під час вирішення повсякденних питань, прийняття рішень, задоволення інформаційних потреб клієнтів або соціальних груп. Консолідація даних — це клас програмних продуктів, призначених для підготовки звітності в групах компаній для внутрішніх (керівництво, бухгалтерія) і зовнішніх споживачів (зокрема, державних органів). Жодна інституція не може ефективно функціонувати в умовах гострої конкурентної боротьби, не маючи у своєму розпорядженні новітньої, повноцінної, достовірної, релевантної інформації, яка є основою створення інформаційних продуктів консолідованої інформації в сучасному суспільстві. Встановлено, що у працях зарубіжних науковців консолідовану інформацію називають конкурентною розвідкою, діловою розвідкою, бізнес-розвідкою. Під цими поняттями розуміють процес пошуку й перетворення даних

на інформацію й знання, зокрема про бізнес, для вирішення проблем шляхом ухвалення неформальних рішень; відстеження даних, які у відкритому доступі, про конкурентів й формування на підставі консолідації інформації конкурентоспроможної моделі розвитку організації. Використання новітніх технологій передбачає аналіз шляхів захисту консолідованої інформації — методів інформаційної безпеки. Доведено, що порушення цілісності, конфіденційності й доступ до конкурентозначимої інформації може негативно відобразитися на споживачах інформаційного продукту.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.Ч.1181. Медіапростір на невідконтрольних Україні територіях Луганської та Донецької областей у 2014 — 2020 рр. в умовах російсько-української війни / В. Коцур, Л. Коцур, І. Іваннікова // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 11. — С. 135-159. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

З огляду на сучасне геополітичне становище України та інформаційно-комунікаційні виклики з боку Росії, яка веде окупаційно-гібридну війну проти нашої держави, особливу увагу потрібно звернути на формування світогляду населення на невідконтрольних Україні територіях Луганської та Донецької обл. через медіа у 2014 — 2020 р. Важливу роль у формуванні російського світогляду населення на невідконтрольних Україні територіях відіграють медіа так звані «ЛНР» та «ДНР», які діють за допомогою методів тотальної пропаганди, залякування та маніпулювання. Засоби масової інформації незваних республік Російська Федерація ефективно використовує як інструмент впливу на інформаційний та економічний простори окупованих територій. У даному огляді автори розкривають зміни, що відбулися у цифровому медіапросторі й друкованих ЗМІ після 2014 р. на невідконтрольних Україні територіях. Визначено вплив місцевих мас медіа на формування світогляду населення Луганської та Донецької обл. З'ясовано, що упродовж останніх п'яти років на невідконтрольних Україні територіях Луганської та Донецької обл. було витіснено практично усі українські канали подачі інформації. Їх замінили російські, або проросійські місцеві мас-медіа, метою яких була пропаганда ціннісно-світоглядних наративів «руського міра» на цих територіях. Доведено, що населення Луганської та Донецької обл. фактично опинилося в інформаційному вакуумі, за кожним постом, твітом чи статтею сліdkують «органи державної влади ЛДНР». У пунктах продажу преси відсутні українські газети й журнали, водночас переважають російські друковані ЗМІ. Визначено, що у місцевих жителів на невідконтрольних територіях штучно формують почуття страху до політики Української держави. У місцевій пресі насамперед публікуються статті про «шпигунів» й «агентів» СБУ, а також, створюється ностальгія за Радянським Союзом, шляхом героїзації безвісти зниклих солдатів «Великої Вітчизняної війни».

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.Ч.1182. Стратегічні комунікації: концептуальні підходи та базові принципи / Л. Стороженко, С. Петькун // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 11. — С. 386-403. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

У дослідженні розглянуто концептуальні підходи та базові принципи стратегічних комунікацій. Зазначено, що термін «стратегічні комунікації» відносно недавно став активно вживаним у науково-практичній сфері суспільної діяльності і наразі є невід'ємною складовою сфери соціальних комунікацій, активно застосовується у нормативних актах та наукових студіях вітчизняних та закордонних дослідників. Наголошено на важливості дослідження концептуальних підходів щодо тлумачення поняття «стратегічні комунікації» у зв'язку з необхідністю розробки єдиної комунікативної стратегії, яка б поєднувала повний спектр комунікативних методів та інструментів, спрямованих на просування державних/корпоративних інтересів. Оскільки поняття «стратегічні комунікації» до початку XXI ст. вживалося здебільшого у військово-політичних та наукових колах США і західно-європейських країн — закономірно, що теоретична складова розробки концепції стратегічних комунікацій та їх практичне застосування представниками цих країн заслуговують на особливу увагу та дослідження. Саме тому у дослідженні розглянуто доробок таких закордонних дослідників, як Р. Брукс, Д. Гавра, Д. Гейдж, Е. Голдман, К. Паул, М. Прайс, К. Тихомирова, К. Халлахан. Також окреслено праці вітчизняних науковців, які досліджують різні аспекти стратегічних комунікацій як сучасного інструмента досягнення мети у суспільних інститутах, серед яких: Д. Дубов, В. Ліпкан, Г. Почепцов, С. Соловйов та ін. Охарактеризовано базові принципи стратегічних комунікацій з урахуванням адаптованих класичних положень військової стратегії, а також визначено модерні принципи, зумовлені розвитком інформаційного суспільства та постійною трансформацією інформаційно-комунікаційного простору.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.Ч.1183. Українсько-латвійські комунікативні зв'язки в умовах інформатизації та цифровізації суспільств (1991 — 2020 рр.) / Н. Красножон // Соціум. Документ. Комунікація.

Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 11. — С. 160-185. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Розкрито основні види та типи українсько-латвійських комунікативних зв'язків, які сформувалися між Україною та Латвією впродовж довготривалого періоду (1991 — 2020 рр.). Зважаючи на слабку дослідженість зазначеної наукової теми у вітчизняній історичній науці, автор подає основний понятійно-категоріальний апарат, зокрема намагається сформувати власне розуміння таких понять як: інформатизація, комунікація та комунікативні зв'язки в сучасних умовах глобалізованого світу. Увагу також приділено типологізації рівнів комунікативних зв'язків, які сформувалися між Латвією та Україною. Розкриваючи українсько-латвійські комунікативні зв'язки, робиться акцент на особливому місці та ролі спільної історичної пам'яті в розвитку комунікативних зв'язків між обома народами. Саме ця пам'ять не лише укріплює міждержавну та міжнародну комунікацію, а й допомагає обома народам позбутися залишків радянського тоталітарного минулого. Поряд з історичною пам'яттю досліджено три основні рівні міждержавної комунікації Латвії та України. Зокрема, першим є офіційний загальнодержавний дипломатичний рівень, представники якого фактично формують зовнішню політику держав; рівень громадський та рівень комунікації у сфері масмедіа. Наголошено на визначальному впливі російської збройної агресії щодо України та формування позитивного іміджу української держави в очах широкого загалу латвійської громадськості. У цей момент прослідковується значна активізація комунікації між народами обох держав на громадському рівні. Наведено приклад цілого ряду форм та методів, які сприяють укріпленню дружніх зв'язків між українським та латвійським народами. Вказано і на цілий ряд проблем, існуючих в комунікації між обома державами, до вирішення яких подано власні авторські пропозиції.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

Див. також: 4.ІІ.1202

Бібліотечна справа. Бібліотекознавство

Організація бібліотечної справи. Управління. Економіка. Статистика

4.Ч.1184. Адаптація бібліотек до реалій цифрового простору / А. Овсієнко // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 12. — С. 255-269. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Сьогодні вже неможливо зупинити швидке розповсюдження гаджетів, рідерів, мобільних телефонів як засобів доступу до ресурсів Інтернет, у тому числі до бібліотечного контенту глобальної мережі. Неможливо також змінити ситуацію у бік актуалізації електронного читання, загальновизначним є той факт, що найбільш ефективне інформаційно-бібліотечне обслуговування населення досягається шляхом створення електронних бібліотек. Електронні бібліотеки можуть складатися з колекцій електронних документів (оцифрованих традиційних матеріалів, або створених відразу в електронному вигляді), та систем з уніфікованим підходом до виробництва, зберігання, організації різноманітної інформації. Описано основні елементи оцифрування бібліотеки як складової інформаційного суспільства, що розвивається. Бібліотечні сайти — це ворота в бібліотеку, її візитна картка в Інтернет просторі. Акаунти у соціальних мережах та блоги різко підвищують інтерактивність обміну інформацією і відвідуваність бібліотечних сайтів, в цілому підвищують інтерес до бібліотеки з боку існуючих і потенційних користувачів. Глобальна переорієнтація пріоритетів у роботі бібліотечно-інформаційних установ, у зв'язку зі створенням електронної бібліотеки, є очевидною, вона спрямовується на розвиток мережевих технологій, електронних ресурсів, інформаційного сервісу, бібліотечної кооперації. Цифрові бібліотеки, електронні колекції, системи електронного резерву, онлайн-каталоги публічного доступу, бази даних електронних журналів та інші ІР стали популярними засобами доступу до джерел інформації. Створення електронних, цифрових бібліотек сприяє глобалізації світового інформаційного співтовариства, відкриває принципово нові умови доступу до віддалених ІР і забезпечує рівні права користувачів на одержання необхідної інформації. Проаналізовано інтенсивність впливу Інтернету на довідково-бібліографічне обслуговування користувачів бібліотек, та необхідність реорганізації довідково-бібліографічних служб, зміни у традиційних функціях бібліографії.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.Ч.1185. Бібліометричні дослідження в бібліотеках як інструментарій моніторингу наукової діяльності: автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.03 / А. С. Медведєва; НАН України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. — Київ, 2020. — 19 с. — укр.

На підставі аналізу міжнародних наукометричних платформ встановлено, що жодна з них не є вичерпним джерелом бібліо-

метричних даних. Доведено, що для забезпечення розвитку вітчизняних наукових закладів, зокрема і бібліотек, необхідно розширювати кордони розповсюдження вітчизняних робіт у світі, використовуючи не лише загальновідомі платформи для здійснення бібліометричної діяльності. Визначено основні засади взаємодії бібліотек закладів вищої освіти та наукових установ України з інформаційно-аналітичними системами наукових бібліотек, що передбачає залучення науковців до створення своїх бібліометричних профілів, передавання їх до згаданих систем для аналітичного опрацювання та використання одержаних при цьому даних як джерельної бази для прийняття керівництвом інституції управлінських рішень щодо вдосконалення дослідницької діяльності в університеті чи науковій установі. Уточнено основні аспекти підтримки ефективності моніторингу розвитку науки у вітчизняних наукових бібліотеках, що полягає в опрацюванні джерел наукової інформації та здійсненні бібліометричних досліджень шляхом управління дослідницькими даними (Research data management). Порівнюючи різні метричні платформи, а саме їх позитивні та негативні аспекти, запропоновано створення на базі наукових бібліотек спеціалізованого додатку, яким буде надано доступ до наукових профілів вчених у вітчизняних і міжнародних базах даних для оперативного здійснення бібліометричних досліджень, який міг би функціонувати на основі різних наукометричних платформ, поєднуючи їх результати в одному місці (аналогічного PlumX Metrics).

Шифр НБУВ: РА445998

4.Ч.1186. Відкриті електронні ресурси у діяльності бібліотек закладів вищої освіти: специфіка формування, управління, доступ: автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.03 / Н. П. Левченко; НАН України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. — Київ, 2020. — 20 с.: рис. — укр.

Комплексно досліджено й узагальнено специфіку розвитку відкритих електронних ресурсів. Встановлено та доведено, що створення, розвиток та впровадження електронних ресурсів ЗВО, забезпечення вільного доступу до них набули значення головних напрямів інформаційного забезпечення у розвитку освіти і науки. Обґрунтовано доцільність електронних ресурсів, які формуються бібліотеками ЗВО, як важливого елемента в створенні нових моделей наукової комунікації. Досліджено особливості управління та організацію доступу до електронних ресурсів у бібліотеках ЗВО. Представлено узагальнену модель формування та використання електронних ресурсів для забезпечення навчального процесу. Розроблено типову модель функціонування інституційного репозитарію ЗВО й основні засади управління ним. Доведено, що інституційні репозитарії ЗВО є реальним і дієвим механізмом виявлення та покращання академічної доброчесності. Розроблено власний бібліотечно-інформаційний продукт для забезпечення якісного й оперативного доступу до електронних ресурсів. Результати дослідження апробовано в комплексі електронних ресурсів відкритого доступу Національного університету харчових технологій.

Шифр НБУВ: РА446147

4.Ч.1187. Інформаційні ресурси мережі військових бібліотек України: стан та перспективи розвитку: автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.03 / О. М. Островська; НАН України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. — Київ, 2020. — 18 с. — укр.

Увагу приділено дослідженню мережі військових бібліотек України, розкриттю їх особливостей, функцій, специфічних завдань, характеристистиці бібліотечних ресурсів, колекцій документів, фондів провідних книгозбірень оборонного відомства. Здійснено аналіз сучасного стану інформаційного ресурсу військових книгозбірень та обґрунтовано засади формування, вдосконалення структури, способів їх ефективного використання та збереження, визначено шляхи оптимізації доступу до них. Розглянуто зарубіжний і вітчизняний досвід створення сайтів військових бібліотек та Інтернет-ресурсів військової тематики, виявлено їх роль та місце в системі традиційних інформаційних ресурсів країни. Запропоновано модель інформаційного вебпорталу мережі військових бібліотек України та його складника — Інтернет-навігатора військової тематики, впровадження яких сприятиме надійному й оперативному доступу до бібліотечних ресурсів користувачів-військовослужбовців. Результати дослідження апробовано в комплексі електронних ресурсів інформаційного блоку військової тематики Інтернет-навігатора порталу Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Шифр НБУВ: РА445997

4.Ч.1188. Науково-видавнича діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: напрями, тенденції змін, перспективи (1991 — 2019): автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.03 / Т. П. Дубас; НАН України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. — Київ, 2020. — 19 с. — укр.

Комплексно досліджено основні тенденції змін у видавничій діяльності наукових бібліотек, з урахуванням досвіду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, у період 90-х рр. XX — 10-х рр. XXI ст. — період незалежності України, звільнення від ідеологічних обмежень та прискореного

розвитку інформатизації суспільства. Встановлено фундаментальні зміни в діяльності та внутрішній структурі бібліотек, охарактеризовано розвиток нових наукових напрямів і функцій в оновленому суспільстві у взаємозв'язку з розвитком науково-видавничої діяльності. Комплексно охарактеризовано напрями, форми, типи та види видавничої продукції. Визначено наукові видання, що є результатом розвитку книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства, документознавства, архівознавства, біографістики, соціальних комунікацій, інформології та бібліометрії. Уточнено види наукових видань та інформаційно-аналітичної продукції; специфіку редакційно-видавничої діяльності в умовах розвитку наукових мережеских ресурсів.

Шифр НБУВ: РА446146

4.Ч.1189. Прогресивні напрями інформатизації бібліотек закладів вищої освіти (2015 — 2020 рр.) / В. Барабаш, Л. Глебова // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 11. — С. 226-245. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Досліджено особливості інформатизації бібліотек закладів вищої освіти м. Кропивницький. Проаналізовано сучасні напрями діяльності книгозбірень Центральноукраїнського національного технічного університету та Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка. Розглянуто прогресивні напрями інформатизації бібліотек ЗВО: інформатизація та автоматизація роботи бібліотечної установи; консультативна допомога щодо розміщення наукових публікацій у наукометричних базах рекомендованих МОН, зокрема Scopus або Web of Science Core Collection; удосконалення вебсайту бібліотеки; генерування та постійне наповнення університетського депозитарію; реалізація заходів, спрямованих на формування культури академічної доброчесності. Визначено ряд факторів, які впливають на процес інформатизації бібліотечної установи, зокрема підпорядкованість інституціям вищого рівня, фінансова спроможність, кваліфікаційний рівень працівників, потреби користувачів, взаємодія з книгозбірнями регіону. Проаналізовано основні етапи інформатизації сучасних бібліотек ЗВО. Здійснено аналіз вебсайтів бібліотек Центральноукраїнського національного технічного університету та Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка за низькою позицій, зокрема наявність необхідної інформації щодо організаційних питань, неактивних посилань, електронного архіву наукових праць, електронних каталогів, бібліографічних покажчиків, версії іноземною мовою, статистики, а також зворотній зв'язок, послуги бібліотечного абонементу та інші. Засвідчено високий рівень інформаційного наповнення вебсайтів аналізованих бібліотек та представлено пропозиції щодо удосконалення процесу інформатизації. Доведено, що розв'язання означених проблем є головним рушієм у процесі формування професійної компетентності.

Шифр НБУВ: Ж74618; Іст. н.

4.Ч.1190. Публічні бібліотеки в системі інформаційно-комунікаційного забезпечення електронного урядування в Україні: автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.03 / А. М. Плахтій; Київський національний університет культури і мистецтв. — Київ, 2021. — 18 с. — укр.

Дисертаційну роботу присвячено визначенню місця публічних бібліотек в інформаційно-комунікаційному забезпеченні системи е-урядування. Наголошено на необхідності залучення мереж публічних бібліотек до взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування з фізичними та юридичними особами. Доведено, що публічні бібліотеки як ефективні інституційні системи можуть стати потужними осередками суспільної взаємодії, участі в державних управлінських процесах, забезпечивши інформаційно-технічну підтримку та патронажний супровід якісно нового рівня відносин органів влади і громадян. Акцентовано на необхідності кардинальних змін у ставленні влади до ролі бібліотек і державної підтримки їх діяльності, унаслідок чого публічні бібліотеки стануть флагманами надання інформаційно-комунікаційних послуг, запровадять високі технології для нагромадження й збереження електронних інформаційних ресурсів і забезпечать умови рівного доступу до інформації та її циркулювання в сучасному суспільстві.

Шифр НБУВ: РА449158

Див. також: 4.Ч.1188

Музейна справа. Музеєзнавство

4.Ч.1191. Трансдисциплінарна консолідація інформаційних середовищ / А. В. Гончар, О. Є. Стрижак, Л. Н. Беркман // Зв'язок. — 2021. — № 1. — С. 3-10. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Розглянуто онтологічний підхід до вирішення проблеми інтегрованого використання великих даних через трансдисциплінарну семантичну консолідацію інформаційних ресурсів. Як конструктив щодо формування консолідованої інформації з огляду на її семантику запропоновано категорію таксономії. Формування гі-

пермужини таксономій — таксономічного різноманіття — реалізує консолідацію інформаційних ресурсів, що визначається як вербально-активна функція інтерпретації множини бінарних відношень між усіма контекстами, які відбивають зміст концептів, що утворюють зміст предметних областей, чії інформаційні ресурси задіяні в мережній взаємодії. Категорія консолідації інформації як таксономічне різноманіття інформаційних ресурсів характеризується існуванням вербально-активних рефлексії і рекурсії. Розкрито поняття дискурсу як міжконтекстна зв'язність мережеских інформаційних ресурсів, що подано вербально-активною рефлексією, на основі якої реалізується таксономічне різноманіття. Для консолідованої мережескої інформації визначено формат нарративного дискурсу. Топологію взаємодії множин концептів таксономії розглянуто як множину позначених дерев Бема. Наведено приклад формування консолідації інформаційних ресурсів у процесі дослідження історико-культурної спадщини з відображення музейних експозицій у форматі 3D-панорам. Запропоновано алгоритм консолідації 3D-моделей об'єктів збереження спадщини з мережескими сервісами ГІС та мережескими інформаційними ресурсами.

Шифр НБУВ: Ж14808

4.Ч.1192. Філософсько-педагогічні засади створення Музею науки Малої академії наук України / Я. В. Савченко // Наук. зап. Малої акад. наук України: зб. наук. пр. — 2020. — № 3. — С. 101-108. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Висвітлено філософсько-педагогічні засади створення наукового музею для учнівської молоді в контексті розвитку наукової освіти. Проаналізовано глобальні та концептуальні перетворення у суспільному житті за останні 20 років, які сприяють зміні підходів щодо розвитку наукової освіти як у світі, так і на вітчизняних теренах. Виявлено досвід високотехнологічних країн світу щодо виховання нового покоління дослідників і роль у цьому процесі інтерактивних наукових просторів, можливостей використання потенціалу музеїв для реалізації освітніх і наукових програм. Розглянуто особливості принципово нових підходів організації музейних просторів для юних дослідників, які формують науково-дослідницький пошуковий підхід, стимулюють творчість обдарованої учнівської молоді на відміну від репродуктивного засвоєння знань. Обґрунтовано вагомість нових підходів і методів музейної педагогіки в сучасних умовах, відповідно до змін в освітній сфері, психології сучасного школяра, вимогах нової української школи до рівня знань учнів і компетентностей педагогів. Визначено, що за сучасних умов високотехнологічного суспільства інтерактивні наукові простори мають стати осередками популяризації науки, творчими коворкінговими просторами спілкування для педагогів-дослідників і майданчиками-експериментаріумами для дітей. Зазначено, що філософські та педагогічні засади щодо створення музею науки МАН щораз більше актуалізуються в контексті розвитку наукової освіти, виховання інноваційної, креативної особистості і мають ґрунтуватися на загальнофілософських і культурних цінностях.

Шифр НБУВ: Ж74206

4.Ч.1193. Хорольщина: від давнини до сьогодення: зб. наук. праць та матеріалів конф. / ред.: Н. О. Гаврилюк, Л. О. Грифен, І. А. Гунько; НАН України, Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, Центр пам'ятокознавства, Полтавська обласна державна адміністрація, Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського, Хорольський районний краєзнавчий музей. — Київ: Центр пам'ятокознавства НАН України і УТОPIK, 2017. — 159, [4] с.: іл. — укр.

Висвітлено краєзнавчі та музейні виміри в діяльності закладів культури та науки Полтавської обл. та Хорольського р-ну, сторінки 900-річної історії м. Хорол. Розглянуто природно-заповідну мережу Хорольського р-ну як складову регіональної екомережі Полтавщини. Подано інформацію про Хорольський ботанічний сад, археологічні пам'ятки, зокрема пам'ятки черняхівської культури Хорольського р-ну. Досліджено історію дереворізблення на Полтавщині.

Шифр НБУВ: ВА813026

Див. також: 4.Т.98

Архівна справа. Архівознавство

4.Ч.1194. Архівні фонди фінансових установ Російської імперії XIX — початку XX століть в державних архівах України: загальна характеристика / С. Кулешов, М. Тупчєнко, М. Линченко // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 11. — С. 14-45. — Бібліогр.: 29 назв. — укр.

В незалежній Україні значно підвищився рівень опрацювання наукових проблем, пов'язаних з історією функціонування фінансових установ Російської імперії. Незважаючи на те, що сучасні вітчизняні дослідження діяльності фінансових установ Російської імперії в Україні XIX — початку XX ст. базуються на широкому використанні архівних джерел, актуальною є проблема

представлення загальної характеристики фондів, що пов'язані з цією проблематикою, і які зберігають в державних архівах нашої країни. Мета роботи — охарактеризувати наявність архівних фондів фінансових установ Російської імперії XIX — початку XX ст. в державних архівах України за типами і видами цих установ та надати перелік архівних фондів зазначених установ у державних архівах. Для побудови переліку архівних фондів фінансових установ Російської імперії, що діяли на території України у XIX — початку XX ст., було використано путівники та ановані реєстри описів державних архівів України. Розгляд, у яких архівах зберігають архівні фонди, було надано за такими фінансовими установами: банки, казенні палати, державні скарбниці, казначейства, податні інспектори, податкові присутствія, оціночні комісії, акцизні установи, митні установи, кредитні ощадно-позичкові товариства та каси, страхові установи. У фондах держархівів України представлено майже всі типи і види фондів архівних документів фінансових установ Російської імперії XIX — початку XX ст. Наймасовішими кількісно фондами, що зберігаються майже в усіх обласних державних архівах України, є архівні фонди податних інспекторів та архівні фонди кредитних і ощадно-позичкових товариств, ощадно-позичкових кас та позико-кредитних організацій. На основі загальної характеристики фондів архівних документів фінансових установ Російської імперії XIX — початку XX ст. можливе подальше їх вивчення з метою визначення певних закономірностей формування зазначених фондів, особливих рис функціонування фінансових установ на українських землях в XIX — на початку XX ст., виявлення специфічних для України фондів та архівних документів фінансових установ, а також унікальних фінансових документів.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.Ч.1195. Міжсекторальні проекти Державного архіву Київської області як засіб комунікації з місцевою громадою / Т. Курченко, О. Юрченко // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 12. — С. 209-237. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Розкрито актуальну проблему організації комунікації архівів України з місцевими громадами з метою популяризації архівної

інформації на прикладі проектної діяльності Державного архіву Київської обл. Особливо нагальним, в контексті сучасної адміністративно-територіальної реформи, є оприлюднення регіонального інформаційного ресурсу та залучення місцевих громад до його використання. Не менш важливим завданням є перетворення місцевих архівів на організатора інформаційного та соціального простору територіальної громади. З'ясовано, що у практичній роботі ДАКО активно використовується проектна діяльність. За період з 2018 по 2020 рр. включно, колектив головної архівної установи Київщини взяв участь у 10 міжсекторальних проєктах, таких як: «Українська державність: Відродження. 100 років» (2018), «Історична Київщина — заповітна земля Кобзаря» (2019), «Бортництво Полісся: архаїчна традиція в сучасному вимірі» (2020) та багатьох ін. Окремі регіональні проєкти — «З відданістю Україні в серці» (2018) та «НепрOSTI листи» (2019) було ініційовано саме колективом ДАКО. Зазначено, що успішна реалізація проєктів в першу чергу залежить від налагодження архівами ефективної взаємодії з різними інститутами соціальної пам'яті, установами, органами влади, рухами, фондами, ЗМІ тощо, що надає можливість більш глибокого та ефективного розкриття змісту архівних фондів та долучення громадян до історико-культурної спадщини України. Партнерами ДАКО в період 2018 — 2020 рр. стали десятки музейних закладів, культурних товариств, мистецьких колективів. Проєкти було успішно реалізовано завдяки підтримці органів центральної та місцевої влади, Державної архівної служби України, архівній спільноті Київщини. Досягнення Державного архіву Київської обл. у реалізації міжсекторальних проєктів в цілому свідчать про ефективність та перспективність такої виду діяльності. Організацію взаємодії та співпраці ДАКО із місцевими громадами та інституціями Київщини можна вважати найбільш оптимальним шляхом досягнення кінцевої мети архівних проєктів — наближення архівного інформаційного ресурсу до громадян України та реалізації їх прав на інформацію, задекларовану Конституцією та законами держави.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.Ш.1196. Пошанування пасіонаріїв українського народу / Г. Райбедюк // Слово і Час. — 2020. — № 4. — С. 122-123. — укр.

27 лютого 2020 р. в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України відбулася презентація серії книжок — опублікованих щорічних пам'ятних лекцій, запроваджених у 2015 р. в Кам'янець-Подільському національному університеті на пошану його першого ректора Івана Огієнка. Автором ідеї цього проекту виступив завідувач кафедри історії української літератури та компаративістики О. Рарицький. Коло розглянутих проблем стосується життєтворчості подвижників українського державотворення, пов'язаної з долею університету та з духовною і науково-педагогічною діяльністю І. Огієнка, ім'я якого йому присвоєно у 2008 р.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1197. Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. / ред.: О. А. Бігун, Я. Т. Билиця, Я. В. Бистров, Ю. В. Ковальчук, Н. О. Корольова, С. І. Липка, Н. О. Ткачук, Р. В. Угринюк, Н. Я. Яцків; Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника. — Івано-Франківськ: Кушнір Г. М., 2021. — 261 с. — укр.

Розглянуто фразеологічні одиниці сучасної німецької мови біблійного походження. Описано особливості текстової актуалізації. Наведено типи прецедентних текстів як джерел походження ідіом. Акцентовано на вербалізації імперативу в сучасних англійських релігійних проповідях та його особливостях. Розглянуто дієслівні фразеологізми на позначення зовнішності та фізичних властивостей людини. Описано лексико-семантичні особливості комунікативної поведінки зооморфних персонажів англійських казок. Розглянуто синонімію як вияв парадигматичних відношень у системі англійської релігійної лексики. Досліджено фразеологічні одиниці з релігійним компонентом у сучасній англійській мові. Описано семантико-стилістичні особливості власних назв у заголовках сучасних англійськомовних газет. Наведено характеристику функціонування засобів вираження ввічливості у сучасному англійському дискурсі. Розкрито суть морально-етичних рис та їх репрезентацію компаративними фразеологічними одиницями в англійській картині світу.

Шифр НБУВ: ВА852888

Мовознавство

4.Ш.1198. Внесок Василя Сімовича в історію української мовознавчої науки / Л. Довбня, Т. Товкайло // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2021. — Вип. 12. — С. 124-144. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Проаналізовано мовознавчу спадщину славетної постаті, яка має причетність до становлення й розвою україністики, В. Сімовича. Попри час і суперечливі наукові констатації, вагомість його наукових суджень залишається актуальною до сьогодні і потребує подальших фахових досліджень. Зокрема, недостатньо висвітленими в науковій літературі є питання застосування надбань чеського структуралізму в українському мовознавчому контексті, окремі питання історичної фонетики та морфології, аспекти методики навчання рідної мови, зокрема її комунікативна спрямованість, які є на часі й нині. Мета роботи — висвітлити місце і роль філологічних надбань В. Сімовича у поступальному русі українського мовознавства й лінгводидактики. Лінгвістичну діяльність непересічного вченого можна інтерпретувати у двох наукових площинах: історії української мови (історичної фонетики, історичної морфології, історії літературної мови) та сучасної української мови (лексикології, стилістики, культури мови, правопису тощо). Надважливою є наукова позиція вченого щодо диференціації понять фонетики й фонології, де він чітко розрізняє суть і функції одиниць цих рівнів. Нерезалізованою залишилася ідея В. Сімовича про паралельне функціонування в українській мові двох правописів: традиційного кириличного та нового, створеного на основі латиниці. Коло наукових інтересів В. Сімовича охоплювало такі сфери: фонетику, орфографію, культуру мови, морфологію, історичну лексикологію та історію української мови. Заслугує на увагу фахівців і створена вченим періодизація українського правопису. В. Сімович відстоював системність у мові, акцентуючи на тому, що всі мовні факти є наслідками історичних процесів, які діють як

певні закономірності. Він аналізує фонетику з огляду на дію мовних законів, морфологічні факти розглядає як явище системне. Звідси — потрактування ним історичних процесів, що було дійсно новітнім підходом у мовознавчій науці. У науковій творчості В. Сімовича особливо плідним був чехословацький період, під час якого вчений проявив себе не лише як патріот України, а і як потужний мовознавець. Він засуджував мовне москвофільство, під яким розумів запозичення з інших мов не безпосередньо, а через російську, спотворюючи цим фонетичну, правописну і граматичну форми слова. Заслужують на увагу наукові розвідки вченого з історичної морфології української мови, зокрема аспекти становлення й розвитку іменників і прикметників. Стосовно прикметникової історії він зауважує, що м'який різновид розвинувся пізніше від твердого. Одним з аспектів наукових досліджень В. Сімовича була й лінгводидактика. Учений є автором навчальних посібників: «Поука для коректорів» (1916), «Коротенька українська правопись» (1917), «Як стати по українському грамотним» (1919), — розрахованих на широкий загал. У них висвітлювалися питання практичної фонетики, правопису, граматики. Дослідник наголошував на тому, що не варто бездумно зазубрювати граматичні правила, а слід формувати навички свідомого опанування практичного матеріалу.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

4.Ш.1199. Захисні особові імена як антропонімна універсальність / О. В. Чорноус // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 81-91. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Досліджено специфіку функціонування захисних особових імен в антропонімі різних народів, констатовано їх універсальний характер. Порівняльний аналіз цих онімів виявив, що атропеїчні іменування з негативно конотованими лексемами в антропонімі особові імена, утворені від назв представників флори та фауни, є антропонімною універсальністю.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1200. Лінгвокультура як синергія мови, культури та свідомості / О. П. Матушкова // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 160-172. — Бібліогр.: 33 назв. — укр.

Проведено дослідження лінгвокультури як синергійного сполучення мови, культури та свідомості етносу. Зацікавленість сучасних лінгвістів вивченням проблем взаємодії зазначеної тріади в життєдіяльності суспільства зумовлює вибір теми дослідження та її актуальність, що визначається еволюцією лінгвокультурології як самостійної інтегративної дисципліни соціогуманітарного знання.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1201. Соціолінгвістичні особливості формування дитячого мовлення в Україні / О. В. Шевчук-Клюжева // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 202-209. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Розглянуто чинники формування мовної особистості у ранньому дитячому віці у контексті масової українсько-російської двомовності. Надано характеристику дитячого мовлення на рівні первинного соціуму, що уможливило репрезентацію загальнонаціональної мовної ситуації; надає можливість виявити основні тенденції та проблеми. Проаналізовано кореляцію між рідною мовою батьків, мовою родинного спілкування та українськомовною компетенцією дітей.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1202. Research variations of blog analysis: genre or format? / D. V. Dergach // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 291-299. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Проаналізовано підходи до фахової інтерпретації блогу як явища сучасної віртуальної медіасфери. Об'єкт дослідження — блог у мотивації комунікативної динаміки медіа. Предмет — критерії можливості/неможливості, коректності/некоректності жанрової ідентифікації блогу в дискурсі медіалінгвістичного знання. Завдання полягає в окресленні й аналізі вже сформованої в науці традиції щодо визначення природи блогу та блогосфери, у формуванні дослідницької предметності медіалінгвістики, пов'язаної з фаховим осмисленням цього інформаційного джерела. А отже, у визначенні актуальності/неактуальності жанрової ідентифікації блогу, актуалізувавши ідеї його медіалінгвістичної інтерпретації — у зв'язку з контрастністю до предметності науки про соціальні комунікації. Узагальнено інформацію щодо походження блогу — екстралінгвістичний ресурс розуміння комунікативної природи. Наведено дефінітивні характеристики блогу з авторитетних словникових і монографічних

праць американських, європейських (зокрема й українських). А отже, визначено та прокоментовано наукові маркери традиційної (лінгвістичної) кваліфікації блогу в системі медійних жанрів. Звернено увагу на проміжний — гіпержанровий — статус блогу (в жанрологічному дискурсі). Запропоновано медіалінгвістичний погляд на блогерську комунікацію — передусім із урахуванням її функціональних доміант. Він надає можливість ідентифікувати блог як особливий медійний формат із множинними жанровими репрезентаціями та варіаціями. Актуалізовано погляд щодо позажанрового статусу блогу, в медіалінгвістичному аналізі якого жанровий компонент виявляється периферійним. Акцентовано увагу на формах блогерської комунікації, колаборації мовних, аудіо-, відео-, фотокомпонентів, які надають можливість в доволі обраному жанрі реалізувати комунікативні інтенції (інформаційну, аналітичну, пізнавальну, розважальну та ін.).

Шифр НБУВ: Ж70290

Див. також: 4.Х.963

Прикладне мовознавство

4.Ш.1203. Представлення, аналіз та видобування знань з неструктурованих природномовних текстів / Г. І. Гогерчак, Н. П. Дарчук, С. Л. Кривий // Кібернетика та систем. аналіз. — 2021. — 57, № 3. — С. 164-183. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Наведено огляд засобів дескриптивних логік для представлення знань з природномовних текстів (ПМТ), класифікацію дескриптивних логік за конструкторами концептів та ролей, а також основні концепції темпоральних дескриптивних логік. Розглянуто підхід до побудови систем аналізу ПМТ на основі задач визначення частин мови, пошуку граматичних залежностей і кореферентностей. Наведено приклади використання природномовних баз знань для розв'язання прикладних задач, зокрема для перевірки цілісності тексту, пошуку суперечностей.

Шифр НБУВ: Ж29144

4.Ш.1204. Розроблення та дослідження моделі представлення семантики речень / В. Н. Врублевський, О. О. Марченко // Кібернетика та систем. аналіз. — 2022. — 58, № 1. — С. 21-30. — Бібліогр.: 29 назв. — укр.

Наведено огляд ефективної та простої моделі представлення семантики речень у контексті задачі ідентифікації парафразів. Дерево залежностей обрано як основну структуру для представлення зв'язків між словами у реченні. Для представлення семантики слова використано попередньо навчені моделі представлення слів. На основі цих двох ключових складових розроблено декілька ознак, які допомагають точно визначити парафрази. Проведені експерименти довели, що модель є ефективною. Результати її застосування є відносно близькими до результатів найсучасніших моделей.

Шифр НБУВ: Ж29144

4.Ш.1205. Intelligent model development for recognizing emotions in text / О. S. Cherednik, Т. А. Dmytrenko, Т. М. Derkach // Системи упр., навігації та зв'язку. — 2020. — Вип. 4. — С. 77-80. — Бібліогр.: 14 назв. — англ.

Запропоновано модель і набір даних для неї, які надають змогу одержати розпізнавання деяких емоцій в тексті з певною точністю. Вивчено модель по розпізнаванню емоцій в тексті. Мета роботи — дослідження та побудова моделі по розпізнаванню емоцій в тексті з подальшою можливістю застосування для кращого розуміння споживача, вимірювання рівня щастя у населення, розуміння настрою аудиторії та інших схожих сферах. Досліджено можливість реалізації моделі для розпізнавання емоцій в тексті. Визначено функції програми, яка буде взаємодіяти з моделлю і вимоги до самої моделі. Розглянуто актуальне питання розпізнавання емоцій людини в тексті. Проаналізовано пропозиції наявних продуктів на ринку, які пропонують схожий функціонал. Наведено послідовність кроків одержання даних для тренування моделі і власної реалізації. Увагу звернено на можливість розвитку застосування і поліпшення даного підходу. Висновки: представлено розроблену архітектуру моделі, обрано та обгрунтовано використання мови програмування, обрано та обгрунтовано використання методів і підходів для тренування моделі, розглянуто джерела вихідних даних та варіанти одержання даних для тренування моделі.

Шифр НБУВ: Ж73223

4.Ш.1206. On possibilities of multilingual BERT model for determining semantic similarities of the news content / S. Olizarenko, V. Argunov // Системи упр., навігації та зв'язку. — 2020. — Вип. 3. — С. 94-98. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Мета роботи — провести дослідження більш ефективного способу визначення семантичної подібності багатомовного вмісту новин на основі вбудовування речень за допомогою першого завдання попередньо навченої багатомовної моделі BERT. Представлено результати впровадження сучасних досягнень в області обробки природної мови на основі методів і моделей технологій глибокого навчання в систему управління новинним контентом

HIPSTO (HIPSTO Publishing, AI Technology, Digital Media, Mobile Apps). Досліджено можливості та способи застосування багатомовної моделі BERT для вирішення проблеми семантичної подібності новинного контенту. Запропоновано ефективний метод визначення семантичної подібності багатомовного новинного контенту в агрегованих новинних стрічках HIPSTO. Даний підхід заснований на використанні в системі управління новинним контентом HIPSTO векторних уявлень речень з використанням першого завдання попередньо навченої багатомовної моделі BERT. Підкреслено ефективність розвитку даної технології в межах проєкту HIPSTO.

Шифр НБУВ: Ж73223

Мови світу

4.Ш.1207. Мовні маніфестації концептуального бінома їнь — ян ( ) у китайській мові та їх іншомовні інтерпретації: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.13 / Ван Цзінь; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2020. — 18 с.: рис. — укр.

Увагу приділено дослідженню вербальних репрезентацій концептуального бінома «їнь — ян» у китайській мові й особливостей їх іншомовних інтерпретацій (на прикладі російської мови). Зазначено, що новизна такого дослідження полягає у класифікації антонімів на природні та ситуативні — з огляду на те, що лежить в основі антонімічного зв'язку пари слів: концептуальний біном «їнь — ян» чи культурні традиції, а також у спробі простежити інтерпретації концептуального бінома «їнь — ян» в іноземних (щодо китайської) мовах.

Шифр НБУВ: PA446140

4.Ш.1208. Соціальний контекст англоварваризації в українській освіті та науці / І. Д. Фаріон // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 173-182. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Розкрито соціальний контекст явища англоварваризації в освітньо-науковій сфері як комплексу позамовних чинників, що створюють умови для нав'язування англійської мови та англізмів під прикриттям начебто необхідних і корисних явищ глобалізації освіти. Проаналізовано законодавче поле України, що сприяє процесам заміни державної української мови англійською мовою в освітній царині.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1209. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів іноземних мов в університетах США: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / М. І. Леврінц; Хмельницький національний університет. — Хмельницький, 2020. — 40 с. — укр.

Здійснено системний аналіз професійної підготовки вчителів іноземних мов (ІМ) в університетах США. Охарактеризовано теоретичні, дидактичні й організаційні особливості функціонування іншомовної педагогічної освіти в США, обгрунтовано можливість використання прогресивного досвіду досліджуваної країни у вітчизняній практиці підготовки вчителів ІМ. Проаналізовано суть професійної підготовки вчителів ІМ у США, виявлено ключові методологічні положення, що зумовлюють тенденції розвитку та функціонування системи підготовки вчителів ІМ у США, особливості формування фахової компетентності майбутніх учителів ІМ, організаційні умови та дидактичні підходи у підготовці вчителів галузі іншомовної освіти у США. Виявлено подібні й відмінні риси систем підготовки вчителів ІМ в університетах України і США, на основі чого запропоновано шляхи поліпшення вітчизняної галузі іншомовної педагогічної освіти з урахуванням інноваційних ідей досвіду США. Розроблено авторську класифікацію моделей підготовки вчителів ІМ. Розглянуто підходи до формування фахової компетентності майбутніх учителів ІМ в університетах США. Окреслено дидактичні підходи до формування іншомовної комунікативної, методичної, культурологічної та науково-дослідницької компетентностей майбутніх учителів ІМ у педагогічній теорії та практиці США. Охарактеризовано сучасний стан іншомовної освіти США. Здійснено докладне вивчення підходів до формування методичної компетентності вчителів ІМ на основі 25-ти силбусів курсів методики викладання ІМ. Представлено систему професійної підготовки вчителів ІМ в університетах США, охарактеризовано її структуру, інтеграційні властивості, елементи, принципи, ознаки, законодавчу базу, концептуальну спрямованість. Обгрунтовано, що підготовка вчителів ІМ є підсистемою національної системи вищої освіти США, демонструючи властивості відкритості, динамічності, цілеспрямованості і гнучкості, які сприяють її когерентності та діалектичній взаємозв'язаності. Охарактеризовано методологічні підвалини, які зумовили генезу та сучасний стан системи підготовки вчителів ІМ, концептуальні положення, на які спирається функціонування й удосконалення означеної системи. Проаналізовано організаційно-змістові та дидактичні умови професійної освіти вчителів ІМ. Виявлено сучасні тенденції функціонування системи іншомовної педагогічної освіти у США. Розглянуто організаційно-змістові підходи підготовки вчителів

ІМ у США на основі навчально-методичної документації 45-ти освітніх програм. Представлено якісно-кількісні характеристики освітніх програм. Проаналізовано особливості практичної підготовки й організацію науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів ІМ в університетах США. Охарактеризовано сучасні тенденції розвитку іншомовної педагогічної освіти в Україні. Представлено результати компаративного аналізу систем підготовки вчителів ІМ в Україні та в США.

Шифр НБУВ: РА446082

Східнослов'янські мови

Українська мова

4.Ш.1210. Екологія українського усного мовлення: вимова приголосних звуків / М. Л. Дружинець // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 3-13. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Розглянуто українське усне мовлення на синхронному рівні, зокрема вимовні особливості української мови. На основі соціопитування доведено нормативність, вказано орфоепічні девіації, визначено відсотковий рівень володіння нормами вимови приголосних, зокрема вимовою дзвінких і глухих приголосних звуків: [v] як [y], [z] у складі префіксів роз-, без-, префіксів з-, об-, над-, під-, від-, африкатів [д з], [д ж] залежно від сфери діяльності респондентів, регіону України (Північна, Південна, Західна, Східна, Центральна). Обґрунтовано орфоепічні проблеми та вимовну органічність, що засвідчена історією.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1211. Ідеографічні словники як крок до становлення поняття «картина світу» / С. В. Форманова // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 20-32. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Досліджено поняття «картина світу», яке концентрує в собі специфічну сукупність усіх якостей суспільства, а також витoki його виникнення та формування. Зазначено, що на шляху свого виникнення картина світу асоціювалася зі структурою ідеографічного словника. Доведено, що схеми класифікації понять в ідеографічних словниках повідомляють про те, що одна й та сама дійсність у матеріальній, духовній, фізичній і психічній основі різними укладачами сприймається по-різному.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1212. Кінослоган як рекламний інструмент: амплітуда впливу лінгвoseміотичних різновидів / О. В. Щербак // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 282-290. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Розглянуто проблему визначення амплітуди впливу лінгвoseміотичних різновидів кінослоганів як рекламних інструментів. Висвітлено зміст поняття «кінослоган», визначено лінгвoseміотичні типи українськомовних кінослоганів (з оперттям на класифікацію знаків Ч. Пірса), пояснено специфіку їх впливу на адресата кінодискурсу, а також простежено залежність між лінгвoseміотичним типом кінослогану та його впливовими потенціями.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1213. Методична система навчання української мови як іноземної студентів медичних закладів вищої освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / М. В. Цуркан; Київський університет імені Бориса Грінченка. — Київ, 2020. — 42 с.: рис., табл. — укр.

Обґрунтовано теоретико-методологічні засади методичної системи навчання української мови як іноземної студентів медичних закладів вищої освіти, складниками якої визначено: сучасні підходи (особистісно орієнтований, професійно орієнтований, системний, комунікативно-діяльнісний, компетентнісний, соціокультурний, словocентричний, контекстний, жанровий); принципи (свідомості, візуалізації, міжкультурної взаємодії, індивідуалізації та диференціації, інтенсифікації, концентризму, апроксимації, урахування рідної мови (мови-посередника), міждисциплінарних зв'язків, комунікативної спрямованості, домінувальної ролі навчальних вправ, текстocентризму, діалогізації, деонтологізації); методи (прямий метод, свідомо-зіставний, тезаурусний, змішаного навчання, тренінгових вправ, навчальної дискусії, метод «розумовий штурм», кейс-метод, метод ділової гри, інтерактивні методи навчання, комунікативний, граматико-перекладний метод, сугестивний, аудіолінгвальний); технології (структурно-логічні, інтеграційні, ігрові, тренінгові, діалогові, інформаційно-комунікаційні), використовувани на заняттях в оптимальних комбінаціях з урахуванням мети, завдань, особливостей мовного матеріалу задля формування у студентів-іноземців практичних умінь і навичок як невід'ємних складників українськомовної професійно-комунікативної компетентності. Досліджено генезу становлення методики навчання української мови як іноземної в лінгводидактичному дискурсі. З'ясовано змістові характеристики базових понять дослідження: «комунікативна компетентність», «комунікативна компетентність студента-іноземця медичного закладу вищої освіти», «професійна компетентність», «професійно-комунікативна компетентність майбутнього фахівця медичної галузі», «професійна мовленнєва компетентність майбутнього лі-

каря», «система», «методична система навчання», «українська мова як іноземна». Уточнено змістове наповнення понять: «українськомовна професійно-комунікативна компетентність студентів-іноземців медичного закладу вищої освіти», «методична система навчання української мови як іноземної в медичних закладах вищої освіти». Охарактеризовано дидактичний потенціал пропонованих вправ і завдань у методичній системі навчання української мови як іноземної. Визначено критерії, показники та рівні сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності студентів-іноземців медичних закладів вищої освіти.

Шифр НБУВ: РА446014

4.Ш.1214. Фонетичні особливості мовленнєвої поведінки канадійців українського походження / О. О. Русавська // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 42-49. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Мета роботи — вивчення фонетичних особливостей мовлення канадійців українського походження, представників трьох вікових груп, які мешкають в провінціях Альберта і Манітоба. У проведеному фонетичному дослідженні доведено, що у мовленні представників трьох вікових груп існують певні диференційні ознаки, які виявляють своєрідність їх мовленнєвої поведінки.

Шифр НБУВ: Ж70290

Див. також: 4.Ш.1221

Система сучасної мови

Граматика

4.Ш.1215. Лексична семантика й предикатні функції дієслів відчуття в сучасній українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Н. М. Остражок; НАН України, Інститут української мови. — Київ, 2020. — 20 с. — укр.

Цілісно досліджено лексичну семантику та предикатні функції дієслів відчуття в сучасній українській мові. Обґрунтовано виділення дієслів відчуття як окремого семантичного класу вербальної лексики, випрацювано теоретичні засади побудови лексико-семантичного поля цих дієслів. Досліджено перехідні явища у сфері експлікації семантики відчуттів. Уперше в українському мовознавстві дієслова відчуття систематизовано та ієрархічно впорядковано в межах лексико-семантичного поля. Визначено найбільш репрезентативні лексико-семантичні групи та лексико-семантичні підгрупи дієслів відчуття, охарактеризовано системні семантичні відношення між ними. На засадах теорії валентності з'ясовано семантико-синтаксичні можливості дієслів відчуття функціювати в ролі предикатів дії, процесу і стану, проаналізовано структуру утворюваних ними двоскладних і односкладних речень.

Шифр НБУВ: РА446070

4.Ш.1216. Особливості функціонування напівпредикативних ад'єктивних компонентів у структурі простого речення / Г. І. Тесліцька // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 102-109. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Досліджено явище синтаксичного ускладнення структури простого речення напівпредикативними ад'єктивними компонентами (НАК); проаналізовано чинники, що впливають на виникнення різних семантико-синтаксичних відношень між структурами основної та вторинної предикації; визначено специфіку вживання конструктивно-зумовлених і комунікативно-зумовлених НАК; охарактеризовано їх семантико-стилістичну функцію у структурі речення.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1217. Сучасні тенденції розвитку українського словотворення: деривація відабревіатурних похідних / Н. М. Хрустик // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 109-116. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Проведено дослідження активних процесів словотворення в сучасній українській мові. Розглянуто питання деривації відабревіатурних похідних лексем. Визначено й охарактеризовано способи їх творення. З'ясовано та проаналізовано причини, якими зумовлена активізація процесу творення відабревіатурних дериватів.

Шифр НБУВ: Ж70290

Лексикологія

4.Ш.1218. Власні назви циклонів й антициклонів: синтаксичні моделі та функціонування / М. О. Кулібаба // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 65-72. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Розглянуто циклони та антициклони, що позначені власними назвами. На матеріалі прогнозів погоди синоптика Н. Діденко розглянуто моделі репрезентації власних назв, стилістичні засоби, використовувани в українському метеорологічному дискурсі.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1219. Етнокультурний компонент у семантиці назв елементів рельєфу (на матеріалі паремій української та англійської мов): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17

/ О. О. Савченко; Донецький національний університет імені Василя Стуса. — Вінниця, 2020. — 20 с. — укр.

Виявлено етнокультурний компонент в семантичній структурі українських й англійських паремій із назвами елементів рельєфу у їх складі та спільних і відмінних культурно зумовлених значень цих мовних одиниць. Висвітлено проблему дослідження мови крізь призму культури; розмежовано етнолінгвістику і лінгвокультурологію як царини мовознавства, об'єктом дослідження яких є триада мова — етнос — культура. Окреслено концепт як явище лінгвокогнітивне і лінгвокультурологічне, що відображає різні сфери діяльності людини; уточнено критерії диференціації прислів'їв, приказок та загадок як різновидів паремійних одиниць. Охарактеризовано культурну універсальність простору. Описано алгоритм проведення зіставного концептуального аналізу українських та англійських паремій із метою виявлення етнокультурного компонента значення з виділенням його основних етапів і прийомів.

Шифр НБУВ: RA445575

4.Ш.1220. Зоофорні неофіційні іменування: мотиваційний аспект / Г. В. Сенік // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 72-81. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

З'ясовано мотивацію надністрянських неофіційних іменувань, базою творення для яких стали зоосеміями. Такого типу оніми розподіляються за групами залежно від мотивів номінації. Звернено увагу на поширені серед зоофорних прізвиськ явища омонімії та синонімії.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1221. Лексика птахівництва в говорах Середньонадбужького ареалу / С. С. Поліщук // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 32-42. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Проаналізовано лексику птахівництва, що надало змогу прослідкувати взаємодію східноподільських говірок подільського говору південно-західного наріччя та західностепових говірок степового говору південно-східного наріччя української мови; проілюстровано просторове поширення зафіксованих найменувань і вирізняє ті з них, які є спільними для обох говірок.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1222. Лексичні фразеоваріанти як складники узуальної фразеології / А. П. Романченко // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 13-20. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розглянуто один зі складників узуальної фразеології — лексичні фразеологічні варіанти, що охарактеризовано в семантичному та граматичному аспектах. Визначено продуктивні семантичні різновиди та способи морфологічного вираження на матеріалі 156 узуальних стійких сполук, що мають 2 і більше варіантів.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1223. Українськомовна прикладна термінографія / Н. М. Філіппова // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 50-57. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Увагу зосереджено на прикладному аспекті українськомовного термінознавства, а саме на особливостях призначення навчальних термінологічних словників. Проаналізовано деякі здобутки прикладної термінографії в Україні. Охарактеризовано основні комунікативно-орієнтовані підходи до їх укладання.

Шифр НБУВ: Ж70290

Див. також: 4.Ш.1224, 4.Ш.1234, 4.Ш.1236

Лінгвістика тексту. Стилістика. Переклад

4.Ш.1224. Візуальні предикати в структурі медійних фразеологізмів: сугестійний аспект / І. В. Лакомська // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 251-259. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — з'ясування предикатних характеристик (а саме візуальних) у складі фразеологічних одиниць, що вживаються в газетних заголовках. Спираючись на методологічну базу нейролінгвістичного програмування, виокремлено візуальні маркери, встановлено їх домінантні та периферійні групи з огляду на частини мови, до яких належить і продуктивність, а також виявлено сугестійне навантаження цих одиниць.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1225. Моделі лінгвістичної конгруентності бренд-ергоніма і рекламного слогану / Т. Ю. Ковалевська, А. В. Ковалевська // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 220-233. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Доведено базову роль бренд-ергоніма в комерційній рекламі, визначено його структурно-семантичні різновиди; встановлено функційні та семантичні типи рекламного слогана; введено поняття семантичного конектора як сприйняттового ідентифікатора рекламного товару; на базі експериментальних досліджень сформувано моделі досягнення конгруентності між елементами зазначеної триади, що максималізує сугестійний ефект рекламного повідомлення в цілому.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1226. Науковий семінар «Протекст, текст, контекст: до проблеми інтерпретаційних стратегій дослідження української давньої літератури» / В. Суліма // Слово і Час. — 2020. — № 1. — С. 127. — укр.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1227. Формування компетентності в українському діалогічному мовленні майбутніх правознавців у процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / З. Ю. Височан; Хмельницький національний університет. — Хмельницький, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Представлено результати теоретичного й методичного аналізу проблеми формування компетентності в українському діалогічному мовленні майбутніх правознавців у процесі професійної підготовки. Розроблено поняттєво-категорійний апарат, обґрунтовано психолінгвістичні засади та зміст навчального процесу з формування компетентності в українському діалогічному мовленні студентів-правознавців. Виявлено й науково обґрунтовано педагогічні умови формування компетентності в українському діалогічному мовленні майбутніх правознавців (активізація мотивації майбутніх правознавців до оволодіння мовленнєвою діалогічною культурою; забезпечення професійно орієнтованого структурування змісту мовно-комунікативної підготовки майбутніх правознавців; удосконалення методики навчання діалогічного мовлення майбутніх правознавців). Обґрунтовано компоненти компетентності в українському діалогічному мовленні (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний). Розроблено структурно-функціональну модель формування компетентності в українському діалогічному мовленні майбутніх правознавців, що містить цільовий, теоретико-методологічний, змістово-операційний, діагностично-результативний блоки. Удосконалено критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, операційно-поведінковий) показники й рівні (високий, середній, низький) сформованості професійної компетентності в українському діалогічному мовленні.

Шифр НБУВ: RA449184

4.Ш.1228. Формування лексико-стилістичної конотації рекламного тексту / Ю. Б. Бабій // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 244-251. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Обґрунтовано доцільність використання лексико-стилістичної конотації з метою підвищення ефективності та впливовості рекламних текстів. Розглянуто випадки формування зазначеного типу конотації за допомогою синонімічних елементів мови, термінологічних констант, суспільно-політичної лексики. Описано ефекти, що можна досягти завдяки використанню таких мовних одиниць у структурі рекламного тексту.

Шифр НБУВ: Ж70290

Див. також: 4.Ш.1290

Германські мови

Англійська мова

4.Ш.1229. Англійська мова за професійним спрямуванням: навч. посіб. з інозем. мови для студентів екон. спец. / Р. А. Кравець, В. І. Білоус; Вінницький національний аграрний університет. — Вінниця: Твори, 2021. — 211 с.: іл. — Бібліогр.: с. 209-211. — укр.

Даний посібник розроблено для закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку студентів зі спеціальності «Економіка», для забезпечення інтенсивного формування комунікативних навичок. Особливу увагу акцентовано на читанні автентичної фахової літератури англійською мовою, на розвитку усного мовлення й аудіювання з професійної тематики.

Шифр НБУВ: VA853081

4.Ш.1230. Англійські клінічні терміни-епоніми: лексикографічний і структурно-семантичний аспекти: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Л. В. Стегніцька; Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. — Чернівці, 2020. — 20 с.: табл. — укр.

Вивчено терміни-епоніми сучасної англійської фахової мови клінічної медицини в річці структурно-семантичної наукової парадигми. Виокремлено та проаналізовано структурні типи термінів, виявлено їх модифікації і продуктивність. Описано парадигматичні відношення в корпусі термінів та охарактеризовано джерела пропріативних компонентів у складі клінічних термінів. Запропоновано власну семантичну класифікацію пропріативів та апелювативів у складі термінів-епонімів, встановлено кількісні характеристики кожної тематичної групи, виокремлено найпродуктивніші стрижневі компоненти термінів-епонімів. Розглянуто вияви вторинної номінації у процесі утворення термінів-епонімів, яка знайшла своє відображення в таких стилістичних засобах, як метафора, метонімія, порівняння, алюзія, каламбур, плеоназм, евфемізм, парадокс, еліптичні конструкції та повтори. Увагу приділено стандартизації й уніфікації пропріативного компонента епоніма. Запропоновано методику укладання словника-довідника епонімічних термінів. Розроблено макро- та

мікроструктуру словника. Запропоновано принципи трансформування та трансформації власних назв.

Шифр НБУВ: RA446096

4.Ш.1231. Лінгвальні засоби спонування в англійських лекційному та проповідницькому дискурсах / Н. О. Кравченко, К. А. Бондаренко // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 234-243. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Проведено дослідження лінгвальних засобів спонування у двох реалізаціях усного інституційного дискурсу — лекціях і проповідях. Виявлено основні види спонукальних висловлювань, що функціонують у межах проповідницького та лекційного дискурсів та констатовано залежність їх вживання від композиційної структури текстів проповіді та лекції.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1232. Семантика іменникових атрибутивів у препозиції в англійській мові / О. В. Новосілець // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 92-102. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Розглянуто семантичні особливості використання атрибутивних конструкцій та їх види. З'ясовано, що субстантивні атрибутивні словосполучення є найбільш поширеним видом і привертають до себе увагу насамперед тим, що у випадку атрибутивності за допомогою іменника в ролі означення однієї субстанції виступає інша. Розроблено алгоритм дій при перекладі англійських атрибутивних конструкцій із субстантивним атрибутом українською мовою.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1233. Сприймані інтонаційні особливості англійських публічних промов (на матеріалі проповідницького та судового дискурсів) / А. В. Матієнко-Сільницька // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 266-273. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Висвітлено результати аудиторського аналізу текстів усних дискурсів (проповідницького та судового). Виявлено, що провідну роль у створенні переконувального ефекту відіграють темпоральний компонент інтонації та мелодійний контур, тоді як гучність не є провідним інтонаційним параметром, що бере участь у здійсненні переконування.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1234. Структурні та семантичні особливості фразеологізмів з компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17 / І. М. Запужляк; Донецький нац. ун-т ім. В. Стуса. — Вінниця, 2021. — 20 с. — укр.

Дисертацію присвячено зіставному вивченню фразеологізмів із компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах. Під поняттям «нежива природа» розуміємо сукупність нерукотворних об'єктів, у яких відсутні життєві процеси. Проаналізовано структурні особливості фразеологізмів із компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах. З'ясовано, що найпродуктивнішою групою в обох аналізованих мовах є фразеологізми рівня словосполучення. Найбільший граматико-структурний розряд — дієслівні фразеологізми, найменший — вигуківі вирази. Фразеологізми рівня речення кількісно поступаються виразам рівня словосполучення, фразеологізми-композиції, які були виокремлені лише в корпусі англійської мови, є найменш численною групою аналізованих виразів. Встановлено, що фразеологізми з компонентом на позначення неживої природи мають ізо- та аломорфні риси, однак, аломорфні структурні моделі переважають. Це може бути зумовлено лінгвальними причинами, екстралінгвальними та метанавчовими чинниками. За результатами аналізу виокремлено 73 концепти, які вербалізуються за допомогою фразеологізмів із компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах, 47 із них є ізоморфними. Найбільша кількість аналізованих виразів вербалізує концепти НЕПРАВИЛЬНА ПОВЕДІНКА і ПРАВИЛЬНА ПОВЕДІНКА.

Шифр НБУВ: RA449152

4.Ш.1235. Телеологічна лінгвосоціотика: глосарій базових термінів / О. І. Шевченко; Запорізький національний університет. — Запоріжжя: Мокшанов В. В., 2021. — 163 с.: рис. — Бібліогр.: с. 119-148. — укр.

Увагу приділено висвітленню термінологічного інструментарію дослідження лінгвальних засобів актуалізації телеологічних аспектів смислу і систематизації телеологічних чинників смислуотворення в англійському дискурсі. У термінологічному представленні наведено методологію, категорійно-поняттєвий апарат телеологічної лінгвосоціотики. Окреслено типологію і лінгвальну специфіку телеологічних пояснень як мовних засобів реалізації категорії телеологічності в англійському дискурсі.

Шифр НБУВ: BA853455

Див. також: 4.Ш.1208, 4.Ш.1219

Німецька мова

4.Ш.1236. The Concept of «Time» in Ukrainian and German Linguistic Worldviews / S. O. Kaleniuk, L. O. Savchuk

// Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 210-219. — Бібліогр.: 8 назв. — англ.

Розглянуто концепт «Zeit» крізь призму української та німецької лінгвокультур, здійснено порівняльний аналіз концептів «час» і «Zeit» в українській і німецькій національних картинах світу на матеріалі паремій. В дослідженні визначено особливості лінгвокультури щодо категорії часу, виявлено аксіологічний смисл у сприйнятті й усвідомленні часу носіями української та німецької мов, проаналізовано синоніми імен концепту «час/Zeit» та образний складник концепту «час/Zeit».

Шифр НБУВ: Ж70290

Фольклор. Фольклористика

4.Ш.1237. Драматичне буття людини в українському фольклорі: концептуальні форми вираження (період Першої та Другої світових воєн): автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.01.07 / О. М. Кузьменко; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2020. — 39 с. — укр.

На основі аналізу архівного та польового фольклорного матеріалу комплексно досліджено драматичне буття української людини у ХХ ст. Запропоновано метод наукового вивчення історичного фольклору через концепти, що об'єктивізують життєві досвіди, практики та народні уявлення про дві світові війни і їх наслідки. Обґрунтовано теоретико-методологічні засади поняття фольклорний концепт, який є інструментом декодування багатозначних смислів фольклорної мови, з допомогою якої вербалізовано колективні знання про суспільно-історичні травми. Розроблено методику виділення концептів із структури мотивно-мотивного показника. На його основі визначено 12 концептів (війна, молитва, смерть, ворог, мати, туга, радість, страх, дім, неволя, могила, Україна), які фігурують як знаки пам'яті в текстах різних жанрів. Показано специфіку концептуальних форм відображення емоційно-образної панорами європейської історії крізь призму життєвої драми українських людей на тлі тяжкої доби політичних змін і тоталітарних злочинів.

Шифр НБУВ: RA445928

4.Ш.1238. Українка Федора Вовка на сторінках бельгійського фольклорного журналу «Revue des traditions populaires» / Я. Кравець // Слово і Час. — 2020. — № 1. — С. 110-117. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Шифр НБУВ: Ж27444

Літературознавство

4.Ш.1239. Академік Микола Жулинський: шлях громадянина і науковця (діалог І. Дзюби і М. Сулими) / І. Дзюба, М. Сулима // Слово і Час. — 2020. — № 4. — С. 78-87. — укр.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1240. Зі словом Шевченка — крізь усе життя / М. Бондар // Слово і Час. — 2020. — № 4. — С. 88-99. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Минає 100 років від дня народження відомого українського літературознавця, доктора філологічних наук Василя Єфремовича Шубравського (1920 — 1992). Понад чотири десятиліття учений працював в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, присвятивши свою діяльність дослідженню життя й творчості Шевченка, порушуючи також низку інших питань українського літературного процесу.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1241. Михайло Рудницький і Наукове товариство імені Шевченка: до історії академічних і неакадемічних стосунків / С. Когут // Слово і Час. — 2020. — № 4. — С. 32-50. — Бібліогр.: 45 назв. — укр.

Досліджено довголітню непросту історію стосунків українського літературознавця, критика, журналіста, письменника Михайла Рудницького з Науковим товариством ім. Шевченка у Львові, зокрема, з окремими членами Філологічної секції Товариства. Ці стосунки переросли у тривале полемічне протистояння, зумовлене різним розумінням завдань гуманітаристики. Йдеться про дебати в Галичині навколо т. зв. скрипниківського прапору, про історію створення Української загальної енциклопедії. Уперше публікуються два листи М. Рудницького до тогочасного заступника голови НТШ В. Левицького.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1242. Основні інтерпретаційні ідеї у творчості Миколи Євшана: пропедетичне окреслення / П. Іванишин // Слово і Час. — 2020. — № 4. — С. 3-18. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Проаналізовано структуру літературознавчого мислення знакового українського критика доби раннього модернізму М. Євшана. Дослідник урховує еволюційність світогляду М. Євшана

та відштовхується від специфіки ідеології (як суспільного світогляду), аксіології та філософсько-естетичних домінант, котрі безпосередньо зумовили методологічну свідомість літератора. Так постає доволі цілісна, хоча й не до кінця розбудована структура, утворена шістьма основними інтерпретаційними ідеями: естетизмом, індивідуалізмом, соціологізмом, психологізмом, віталізмом та націєцентризмом.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1243. Співпраця Івана Лизанівського та Михайла Возняка при підготовці тридцятишого видання творів Івана Франка / Т. Голяк // Слово і Час. — 2020. — № 5. — С. 36-52. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Співпраця І. Лизанівського та М. Возняка під час підготовки першого багатотомника творів І. Франка (1924 — 1931 рр.) маловідома широкому загалу дослідників. Подані у дослідженні листи розкривають подробиці позапаштункового видавничого процесу на етапі розшукування матеріалу та формування концепції літературно-критичних праць письменника. На підставі виявлених архівних матеріалів з'ясовано характер співпраці редактора кооперативного видавництва «Рух» І. Лизанівського та М. Возняка при підготовці першого багатотомного видання творів І. Франка. Вивчено особливості підготовчої роботи до формування корпусу літературно-критичних праць письменника. Встановлено, що збережене листування припадає на 1926 — 1929 рр. Висвітлено участь Ф. Дудка в копіюванні матеріалів. Уточнено, що рекомендований І. Лизанівським список літературно-критичних праць був значно розширений. Проте через несприятливі обставини до тридцятишого видання творів їх не було включено.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1244. Сучасна французька компаративістика: проблеми й методи / В. Нарівська, Н. Пахсар'ян // Слово і Час. — 2020. — № 3. — С. 48-64. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Надано огляд проблем і методів сучасної французької компаративістики. Розкрито розбіжності між європейськими підходами (уже не з пошуками культурних відмінностей, а з орієнтацією на загальноєвропейську спільність), і американськими (з їх пріоритетністю феміністських і постколоніальних методів компаративістики). Акцентовано французьку специфіку щодо заміни терміна «виллиз» на «інтертекстуальність», увиразнено роль інтермедіальних та міждисциплінарних компаративних досліджень. Продемонстровано концепції: етики порівняльних досліджень, вивчення другорядних письменників і жанрів (Ф. Лавока); співвідношення компаративістики з концепціями європейської та світової літератури (А. Томіш); ролі й місця компаративістики в літературі й культурі (Ф. Тудуар-Сюрлап'єр); точності та універсальності визначення дисципліни (Б. Франко); вивчення зв'язків між літературою і мистецтвом (Дж. Штайнер). Висвітлено дискусії щодо поняття «світова література» (передусім П. Казанова), тлумачення змісту «культурного трансферу» та «мультимедіальності».

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1245. Шевченкіана в епістолярії Петра Жура та Юрія Меженка 1960 — 1969 рр. (за матеріалами ЦДАМЛМ України) / Г. Карпінчук // Слово і Час. — 2020. — № 3. — С. 96-118. — укр.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1246. VI Текстологічне читання пам'яті Миколи Єфремовича Сиваченка / Г. Бурлака // Слово і Час. — 2020. — № 1. — С. 125-126. — укр.

20 листопада 2019 р. в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України відбулись чергові, VI Текстологічні читання пам'яті видатного історика літератури, фольклориста, джерелознавця і текстолога, члена-кореспондента НАН України Миколи Єфремовича Сиваченка (1920 — 1988). Із доповідями й повідомленнями виступили науковці відділу рукописних фондів і текстології, де в останні роки працював М. Сиваченко, відділу шевченкознавства, члени якого традиційно велику увагу приділяють джерелознавчим пошукам, а також дослідники інших наукових підрозділів Інституту.

Шифр НБУВ: Ж27444

Див. також: 4.Ш.1282

Теорія літератури

4.Ш.1247. Література у світі постправди / Я. Поліщук // Слово і Час. — 2020. — № 6. — С. 57-71. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Розглянуто актуальний стан літератури, яку маргіналізував бум сучасних мас-медіа та вільний ринок. Три аспекти постмодерного світогляду — дегуманізація мистецтва, деєрархізація та множинність правди, утрата харизми автора — зумовили тривалу кризу в пострадянських літературах, однак у ширшому контексті також у суспільних відносинах та громадській думці. Продовження цієї кризи забезпечує застосування технологій, спрямованих на продукування постправди. У сучасному світі література не є вповні відповідальною за кризовий стан суспільства,

проте її причетність до цього явища безумовна. Проаналізовано приклади заангажованості літератури в ідеологічні конфлікти та в пропагандистську риторіку. Спостереження за новинками російської, української та білоруської літератури надає добрий матеріал для дослідження постправди в їх східноєвропейській модифікації.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1248. Містичний художній дискурс: жанрові особливості й мовна специфіка / Є. В. Першин // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 273-282. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Мета роботи — вивчення містичного художнього дискурсу. Зіставлено поняття «хімерна проза» та «містичний художній дискурс». Встановлено жанрові риси та мовну специфіку їх відображення містичного художнього дискурсу. Доведено, що містичний художній дискурс має свої жанрово-дискурсивні особливості, які передусім реалізуються на лексичному рівні.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1249. Чуже — Інакше — Своє. Етнокультурне пограниччя: концептуальний, типологічний та ситуативний аспекти / Ю. Барабаш // Слово і Час. — 2020. — № 2. — С. 3-32. — Бібліогр.: 43 назв. — укр.

Це перша робота авторського дискурсивного триптиха з проблематики етнокультурного пограниччя. У розвідці визначено ключові теоретичні та методологічні принципи підходу до етнокультурного пограниччя як концепту, вирішено кілька його типологічних моделей (пограничні літературні зони, перехідні періоди та стани в літературному процесі, у творчості та психології того чи того митця, компаративні зіставлення тощо). Вибірково, під кутом зору світоглядно-філософської тріади «Чуже — Інакше — Своє», розглянуто приклади літературно-історичних ситуацій у геополітичних та етнокультурних зонах України, наразі — австро-українського та польсько-українського.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1250. Шляхи формування інтермедіальних досліджень / Л. Генералюк // Слово і Час. — 2020. — № 3. — С. 3-27. — Бібліогр.: 32 назв. — укр.

Запропоновано розширений погляд на історію становлення сучасних інтермедіальних студій. Наголошено на тому, що підґрунтям інтермедіального дискурсу в літературознавстві, окрім декларацій самих митців, стали праці філософів-естетиків та мистецтвознавців початку ХХ ст.: Г. Вельфліна, М. Дессуара, А. Варбурга. На крос-галузеву оптику літературознавства, як і на метод інтермедіального аналізу виллинули: мистецтвознавча іконологічна школа (Е. Панофскі, Р. Вітквер, Е. Гомбрих та ін.); філософія, головню герменевтика та феноменологія; окремі галузі психології/природничих наук — від когнітивістики (Р. Арнхейм, Н. Гудмен), гештальтпсихології до останніх досліджень із нейрофізіології (Р. Цитович, К. ван Кемпен).

Шифр НБУВ: Ж27444

Світова література. Література народів окремих країн

4.Ш.1251. Дискурс війни в поезії Олекси Стефановича / Т. Рязанцева // Слово і Час. — 2020. — № 1. — С. 29-39. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Проаналізовано поетику й мілітарну тематику в патріотичній і релігійній ліриці Олекси Стефановича (1899 — 1970), одного з митців української діаспори. Матеріал для розгляду — твори, присвячені героям Крут, Олегові Ольжичу, трагедіям Базару і Бродів, а також апокаліптичний цикл «Кінецьсвітне». Спираючись на визначення особливостей літературних репрезентацій пам'яті, запропоноване Аляйдою Ассман, авторка розкриває основні моменти творчої стратегії О. Стефановича, яка полягає у послідовній міфологізації й сакралізації реальних місцевостей, постатей і подій, пов'язаних із досвідом боротьби за здобуття української державності у першій половині ХХ ст. та участю українців у подіях Другої світової війни.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1252. Методика навчання майбутніх учителів зарубіжної літератури шкільного аналізу епічних творів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Н. І. Гречаник; Київський університет імені Бориса Грінченка. — Київ, 2020. — 28 с.: рис., табл. — укр.

Запропоновано теоретично обґрунтовану й експериментально перевірену методику навчання майбутніх учителів зарубіжної літератури шкільного аналізу епічних творів. В її основу покладено філософські погляди про роль діалогу, важливість розуму, відчуттів і досвіду, домінування раціонального або чуттєвого, єдності знань і практичної діяльності; психолого-педагогічні положення про важливість інтелектуальних операцій у літературному розвитку особистості; концепції літературознавців про аналіз як важливий етап роботи з текстом епічного твору; методичний досвід порушеної проблеми у практиці підготовки майбутнього вчителя зарубіжної літератури. Експериментально доведено вагомість і результативність запропонованої методики, яка

суттєво підвищує ефективність навчання та продуктивність методичної підготовки майбутніх словесників у закладах вищої освіти.

Шифр НБУВ: RA446007

4.Ш.1253. Між хутором і світом: трикнижжя «Ost» Уласа Самчука / В. Василенко // Слово і Час. — 2020. — № 1. — С. 3-28. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Розглянуто трилогію «Ost» Уласа Самчука як жанровий різновид родинної хроніки, з'ясовуються питання жанрової природи, співвідношення твору з традиціями класичного українського роману й новітніми формами роману ХХ ст. Наголошено на його взаємозв'язку з концепцією «великої літератури», а також ідейно-естетичними поглядами У. Самчука. Досліджено поняття покоління та роду, проблема взаємин між генераціями, кожна з яких відіграє власну роль у складній драмі родової та національної історії.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1254. Мотив самотності в поезії Тодося Осьмачки: екзистенційно-діалогічна інтерпретація / Г. Токмань // Слово і Час. — 2020. — № 5. — С. 75-95. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Роботу присвячено поезії Тодося Осьмачки, увагу сфокусовано на мотиви самотності у віршах зі збірки «Китиці часу». Дослідниця аналізує художній текст та інтерпретує його екзистенційні смисли. Самотність людини в поезії Т. Осьмачки викликана історичними подіями, еміграцією, відсутністю друга та коханої. Філософські висловлювання поета окреслюють суть самотності людини в її унікальному індивідуальному існуванні. Наведено положення із праць філософів М. Гайдеггера, Х. Ортеги-і-Гассета, Г. Марселя, які допомагають витлумачити художній текст Т. Осьмачки. Діалог між поезією й екзистенційною філософією розкриває значення художніх образів і виявляє специфіку мистецтва. Визначено риси індивідуального стилю Т. Осьмачки як автора філософської лірики.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1255. Повернення у слово: віднайдені в архіві Р. Братуля автографи Віри Вовк / Ю. Григорчук // Слово і Час. — 2020. — № 5. — С. 120-125. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1256. Поетологічні доміанти історичної пам'яті у творчості азійських письменників-іммігрантів у Канаді / Н. Овчаренко // Слово і Час. — 2020. — № 6. — С. 87-101. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Конкретизовано методологічні засади поезики у прозі канадських азійських письменників-іммігрантів, їх унікальну ідентичність, набуту на північноамериканському континенті, яку водночас органічно синтезовано з культурою та ідентичністю їх прабабківщини і поєднано концептом історичної пам'яті. Цей синтез є оригінальним через суттєву несхожість східної та західної культур. Отже, риси синкретизму аналізованого культурного утворення стають назагал новим феноменом у політичній літературі Канади. Розглянуто тексти романів Інґ Шен, Кім Тхюї, Джей Когава, Майкла Ондаатге.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1257. Соціокультурний вимір національної ідентичності (на прикладі монографії О. Г. Шостак «Художні виміри національної ідентичності в творчості сучасних північноамериканських письменників корінного походження». Київ: Талко, 2020) / М. М. Шимчишин // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 106-109. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Здійснено культурологічний аналіз основних структурних компонентів монографії О. Г. Шостак «Художні виміри національної ідентичності творчості сучасних північноамериканських письменників корінного походження», що зумовлюють трансформації уявлень про національну ідентичність у транзитних суспільствах сучасних корінних спільнот Північної Америки. Обґрунтовано положення, що різноманітні компоненти національної ідентичності детермінують відповідні ролі й функції індіанської особистості, а також відповідають за практичну реалізацію прав і свобод у США та Канаді. О. Г. Шостак вперше у вітчизняному літературознавстві комплексно і системно обґрунтовує поняття літератури корінних народів північноамериканського континенту, що надає можливість запропонувати цілісне розуміння та інтерпретацію творчості письменників корінного походження.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.Ш.1258. Теонім бог як репрезентант язичницького сценарію (на матеріалі прозових текстів української письменниці ХХ ст. Євдокії Гуменної) / Т. П. Вільчинська // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 58-65. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Проведено аналіз функційних особливостей теоніма бог у творчості талановитої української письменниці ХХ ст. Д. Гуменної — яскравої представниці культурно-еміграційного простору. Встановлено, що в досліджених текстах мовна об'єктивація назви бог зумовлена, як і в етнотрадиції, різними етапами в розвитку слов'янського язичництва.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1259. Феномен «роздвоєного обличчя»: Юрій Косач на перехресті міфу й ідеології / В. Василенко // Слово і Час. — 2020. — № 5. — С. 96-113. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Розглянуто літературно-критичний аналіз творчості Юрія Косача в контексті українського літературного процесу другої половини ХХ ст. Досліджено основні ідейно-естетичні чинники, що вплинули на формування самоідентичності письменника; проаналізовано амбівалентність його світоглядної позиції; окреслено стильовий діапазон його творчості; висловлено думку про внутрішній, ідеологічний конфлікт письменника, міфологічну природу його художнього мислення.

Шифр НБУВ: Ж27444

Див. також: 4.Ш.1247

Література Європи

4.Ш.1260. Заангажоване гонзо, насильство репрезентації та мозаїка національних фантазмів (про «українську трилогію» Зємовіта Щєрека) / Р. Купідюра // Слово і Час. — 2020. — № 1. — С. 62-75. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Проаналізовано три книжки Зємовіта Щєрека: «Приїде Мордор і нас з'їсть» (2013), «Татування з тризубом» (2015) та «Міжмор'я» (2017). Ці праці, з огляду на присутність у них тем, пов'язаних зі східним сусідом Польщі, дослідник умовно поєднує в «українську трилогію». Висвітлено жанрові особливості доробку З. Щєрека, наслідки писання репортажів про країну з багатолітнім досвідом колоніальних стосунків із Польщею, погляд на українську ситуацію з понадрегіональної перспективи.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1261. Конференція у Варшавському університеті / Г. Корбич // Слово і Час. — 2020. — № 5. — С. 126-127. — укр.

28 – 29 травня 2020 р. відбулася наукова конференція «Дитинство в часи кризи ХХ – ХХІ ст. у літературі та культурі країн Центральної та Східної Європи», організована кафедрою україністики Варшавського університету. Доповіді репрезентовано науковцями з Польщі, України, Хорватії, наголошуючи на важливості теми дитинства в художній літературі й культурі. Робота конференції засвідчила, що студії, присвячені дитинству, не поступаються сьогодні загальним науковим тенденціям.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1262. Людина і природа у феномені робінзонади / О. М. Сідоркіна // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 47-51. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Розглянуто соціально-філософські аспекти взаємовідносин індивіда та природного середовища в ідейному контексті художнього твору Д. Дефо «Пригоди Робінзона Крузо», показано особливості індивідуальної праці як процесу між людиною і природою, праця для індивіда виступає як соціалізуючий момент. Соціально-філософські аспекти взаємодії людини з природою пов'язані із проблемами комунікації з навколишнім середовищем та людини самою із собою, «внутрішньою комунікацією».

Шифр НБУВ: Ж70861

4.Ш.1263. Повість В. Винниченка «Краса і сила» і проза М. Горького: поезика й типологія індивідуальних стилів / О. Брайко // Слово і Час. — 2020. — № 5. — С. 3-20. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

В компаративному аспекті з'ясовано стильову природу й функціональну вагу авторських зображально-виражальних засобів. Проаналізовано відмінності в художньому опрацюванні спорідненої тематики на рівні форм і функцій пластичної зображальності, розповідної презентації дії, сюжетно-композиційної цілісності творів. Аналіз доводить стильову оригінальність українського письменника-початківця.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1264. Румунія: українські відлуння / Т. Носенко // Слово і Час. — 2020. — № 3. — С. 91-95. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.

Шифр НБУВ: Ж27444

Див. також: 4.Ш.1254-4.Ш.1255

Література України

4.Ш.1265. Метакомунікативна рефлексія в «наївному» епістолярії / І. І. Брага // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 182-193. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Проаналізовано результати метакомунікативної рефлексії «наївних» авторів повсякденних родинно-побутових листів, яка передає інформацію про епістолярну комунікацію, процес листування. Виявлено й описано метакомунікативні рефлексиви, а також встановлено їх функціональне навантаження в епістолярних текстах.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1266. Міжнародна наукова конференція у Варшавському університеті / Ф. Свєрчинський // Слово і Час. — 2020. — № 2. — С. 127. — укр.

9 листопада 2019 р. у Варшавському університеті відбулася міжнародна наукова конференція «Філософія буття і виживання в епо-документах українських письменників, художників та кінорежисерів (від Орлика до сучасності)», організована В. Соболь, керівником Майстерні польсько-українських літературних контактів, яка діє на кафедрі україністики університету. Співорганізаторами конференції були Київський національний університет культури і мистецтв та Національний університет «Острозька академія».

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1267. Чуже — Інакше — Своє. Північно-східне етно-й лінгвокультурне пограниччя України (Харків. Донбас). Ст. 2 / Ю. Барабаш // Слово і Час. — 2020. — № 6. — С. 3-30. — Бібліогр.: 44 назв. — укр.

Розглянуто факти і проблематику, що стосуються етно-й лінгвокультурного пограниччя на Північному Сході України. Проведено діахронічний аналіз основних етапів літературного процесу на Слобожанщині, передовсім у її центрі, Харкові («Харківський сегмент»), охарактеризовано роль заснованого 1805 р. Харківського університету, харківських російсько- й українськомовних періодичних видань і збірників, діяльності таких ключових постатей регіону, як Г. Скворода, Г. Квітка-Основ'яненко, П. Гулак-Артемовський, І. Срезневський, М. Костомаров, О. Потебня та ін., особливостей літературного життя Харкова в добу національного культурного відродження 20-х — початку 30-х рр. і в наступні періоди до останніх років включно. Аналіз етно-й лінгвокультурної проблематики в «донбаському сегменті» провадиться в синхронічному зрізі, у компаративному зіставленні різних письменницьких долей і творчих феноменів, і то на тлі сучасних драматичних подій у цьому регіоні України.

Шифр НБУВ: Ж27444

Див. також: 4.Ш.1264

Українська література XVIII століття

4.Ш.1268. Біографічний наратив у щоденниках Дмитра Туптала і Тараса Шевченка / Є. Лебідь-Гребенюк // Слово і Час. — 2020. — № 2. — С. 68-79. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Досліджено жанрові особливості щоденників Д. Туптала і Т. Шевченка. Докладно розглянуто особливості авторських наративних стратегій у текстах, орієнтацію на конкретного реципієнта. Осмислено погляди письменників на долю, творчу працю, релігію тощо. Аналіз текстів надав змогу виокремити такі спільні моменти в біографічних наративах обох письменників: переосмислення власного життєвого шляху, інтерпретація окремих фактів біографії у життійному ключі, глибокі екзистенційні роздуми над долею і людським призначенням.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1269. «Гібридна війна» на сцені Києво-Могилянської академії (1736 — 1737 рр.) / І. Ісиченко // Слово і Час. — 2020. — № 1. — С. 86-101. — Бібліогр.: 51 назв. — укр.

Серед десяти інтермедій, поставлених між діями драм Митрофана Довгалевського на сцені Києво-Могилянської академії на Різдво Христове та Великдень упродовж 1736 — 1737 навчального року, є дві, де центральним персонажем постає Козак. Він виступає героєм, захисником поневоєних селян від гнобителів — Шляхтича й Жида. У політичній кон'юктурі свого часу обидві інтермедії відігравали пропагандистську роль, пов'язуючи у свідомості глядачів перспективу експансії Російської імперії на захід із визвольною місією Запорозького козацтва — Нової Січі, утвореної під юрисдикцією Росії.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1270. Поетична творчість Данила Братковського в контексті барокової літератури українсько-польського пограниччя: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.05 / О. С. Бай; НАН України, Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Проаналізовано польськомовну збірку поезій Данила Братковського, зокрема, її барокову емблематику, іконологію та концептосферу, які розвинулися на європейському тлі і були суголосними з літературними тенденціями польської літератури кінця XVII — початку XVIII ст. Визначено особливості польської епіграми, її спільні та відмінні риси з епіграмними творами Д. Братковського. Звернено увагу на розвиток польської фразки та її відображення в польськомовній поезії пограниччя. У її межах виділено художні засоби барокового відтворення дійсності. В ідейному вимірі виокремлено сарматизм, релігійні та антропологічні інспірації як основні чинники формування поезії Д. Братковського. У системі образотворення особливе місце відведено антропологічним і збірним універсальним образам. Серед концептичних структур виділено мегаконцепт, який структурно обрамлює текст поетичної збірки «Mwiat po czkbcі przyezrzanzu» і узагальнює інші види концептів, поділених на фонові, пропо-

відніські, авторські індивідуальні та структурні. Проведено паралелі з польською бароковою концептосферою.

Шифр НБУВ: РА449406

Див. також: 4.Э.1321

Українська література XIX — початку XX століття

4.Ш.1271. Дванадцятий шевченкознавчий семінар / Є. Лебідь-Гребенюк // Слово і Час. — 2020. — № 6. — С. 101. — укр.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1272. Джерела антропонімів у романі П. Куліша «Чорна рада» / О. Федорук // Слово і Час. — 2020. — № 5. — С. 53-60. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Класифіковано джерела антропонімів у різних редакціях роману П. Куліша «Чорна рада». Визначено три типи джерел: історичні прототипи, імена і прізвища осіб із Кулішевого оточення, документальні джерела. Запроваджено в науковий ужиток нове джерело антропонімів роману — Кулішеві виписки з реєстру козацьких полків Гетьманщини (1741). Тут містяться антропоніми Василь Невольник, Пугач, Петро Сердюк, Тарануха, Чепурний, Черевань, Тур, Шрамко і Шрамченко, Шкода, які автор використав у різних редакціях твору. Частина цих антропонімів Кулішеві була відома з дитинства як прізвища мешканців м. Воронежа (Черевань, Шрамченко) та товаришів (Сердюков).

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1273. Іван Франко на сторінках «Kuriera Lwowskiego»: щодо слов'янських питань / Д. Шимонік // Слово і Час. — 2020. — № 1. — С. 76-85. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Проаналізовано тексти І. Франка, присвячені панславізму, зосібна, слов'янському питанню, які було опубліковано 1888 р. в кількох випусках «Kuriera Lwowskiego». Письменник і публіцист окреслив дві різні течії: централістську (московську) і федералістську. Симпатії українського письменника належать останній, що уможливило об'єднання слов'янських племен із метою захисту спільних інтересів і базується на принципі взаємоповаги та збереження традицій кожної національної одиниці. Проаналізовано тексти І. Франка, присвячені панславізму, зосібна слов'янському питанню, які було опубліковано 1888 р. в кількох випусках «Kuriera Lwowskiego». Письменник і публіцист окреслив дві різні течії: централістську (московську) і федералістську. Симпатії українського письменника належать останній, що уможливило об'єднання слов'янських племен із метою захисту спільних інтересів і базується на принципі взаємоповаги та збереження традицій кожної національної одиниці.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1274. Порівняння та засоби його вираження у малій прозі Ольги Кобилянської: когнітивний та стилістичний аспекти / Ю. М. Руснак // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 127-135. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Проведено аналіз логічної операції порівняння та її вербалізації в художньому дискурсі О. Кобилянської. Порівняння-нереченнєвої структури (слова, сполучення слів — порівняльні зв'язки) та порівняння-реченнєвої структури розглянуто в когнітивному та стилістичному аспектах.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1275. Роман Пантелеймона Куліша «Чорна рада». Творча історія сцени на пасіці / О. Федорук // Слово і Час. — 2020. — № 4. — С. 51-63. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Висвітлено історію створення сцени на пасіці (розділ 2) Кулішевого роману «Чорна рада». Показано основні змістові розбіжності українського і російського текстів первісної (1845 — 1846) та остаточної (1857) редакцій. Проаналізовано зміни в характеристиках персонажів Божого Чоловіка, Михайла Череваня й Василя Невольника. Наведено видучені фрагменти українського роману, які не увійшли до основного тексту. Проведено реконструкцію втраченого тексту первісної української редакції.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1276. Сприйняття Шевченка в малоросійському середовищі XIX ст. / Р. Харчук // Слово і Час. — 2020. — № 5. — С. 61-74. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Здійснено спробу диференційовано розглянути малоросійський дискурс у сприйнятті Шевченкової творчості на матеріалі джерел особистого походження, на прикладі публічної полеміки докола питання українофільства й української мови включно з донесеннями до III відділення на цю тему. Визначено такий спектр малоросійського дискурсу в потрактуванні доробку Шевченка: амбалаєнтне ставлення, спроба поєднати повагу до поета з лояльністю до російського імператора й імперії, гостро негативне й зневажливе намагання відокремити Шевченка від українофільства, української мови й літератури, розуміння Шевченка як предтечі українофільства. Присутність імені поета в донесеннях до III відділення свідчить, що його ім'я, як і питання української мови, культури чи освіти, російські імперські структури традиційно переносили в площину політичну, остерігаючи розвитку українського сепаратизму.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1277. Тарас Шевченко в літературі новітньої доби: [вибр. ст.] / М. М. Гнатюк. — Київ: Юстон, 2021. — 263 с. — укр.

Увагу приділено дослідженню рецептивно-текстологічних аспектів Шевченківського тексту в літературі новітньої доби. На основі широкої джерельної бази, архівних матеріалів показано специфіку реценції постаті й творчості Тараса Шевченка такими видатними майстрами слова, як: М. Зеров, П. Филіпович, М. Семенов, З. Тулуб, І. Сенченко, Ю. Яновський, В. Стус, А. Костенко та ін. До наукового обігу введено матеріали генетичного досье творців письменників, розкрито своєрідність їх художньої інтерпретації, індивідуальну природу творчого процесу крізь призму автентичного авторського тексту. Зазначено, що його палімпсестне прочитання через різні редакції та варіанти, реалізовані й нереалізовані художні задуми, вияв творчої волі автора надає можливість максимально наблизитися до осягнення глибинних пластів смуту, пізнання складних механізмів мислинневої діяльності митця, генези творчої думки та почуття у формуванні ідіостильових стратегій.

Шифр НБУВ: ВА853451

4.Ш.1278. Три нотатки про Шевченків щоденник / О. Боронь // Слово і Час. — 2020. — № 5. — С. 114-119. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1279. Чи слухно портрет Сапожникових атрибутовано Шевченкові? / О. Боронь // Слово і Час. — 2020. — № 6. — С. 102-106. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1280. Шевченківська тема у спадщині історика й педагога Миколи Володимировича Стороженка (1861 — 1944) / Р. Харчук // Слово і Час. — 2020. — № 1. — С. 102-109. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Розглянуто шевченківську тему у спогадах Миколи Володимировича Стороженка «3 мого життя» і в його листах до П. Куліша. Авторка вважає, що значна тема була для історика принагідною, а його ставлення до поета амбівалентним. Особливу увагу вона звертає на проблему авторства публікації «Епізод із життя Т. Шевченка», яку з огляду на криптонім С-ко дослідники нині приписують Миколі Володимировичу Стороженкові. Хоч авторство Миколи — найвірогідніше, проте у дослідженні викладено й аргументи на користь авторства його брата, Андрія Володимировича Стороженка. Останній підписував свої публікації криптонімом С-ко, А. Андрій Стороженко цікавився мистецькою спадщиною Шевченка й давніми портретами. У статті «Епізод із життя Т. Шевченка» йдеться про втрачений портрет пані Шостки. Андрій Стороженко розумів значення поета для української ідеї, але заперечував право українців на самовизначення, тому у праці «Український рух», що її й досі використовує російська пропаганда в боротьбі з «українським сепаратизмом», вивів карикатурну постать Шевченка. Імпульсом до створення цієї карикатури послужувала Кулішева теза про неосвіченість Шевченка і його «полупьяную музу».

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1281. Шевченкова сепія «Киргизя» на тлі західноєвропейського мистецтва / О. Боронь // Слово і Час. — 2020. — № 4. — С. 100-103. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1282. Шевченкознавчий семінар до 90-річчя Василя Бородіна / Є. Лебідь-Гребенюк // Слово і Час. — 2020. — № 3. — С. 128. — укр.

Одинадцятий шевченкознавчий семінар, що відбувся в Інституті літератури 25 лютого 2020 р., був приурочений до 90-річчя від дня народження видатного текстолога, багаторічного завідувача відділу шевченкознавства, лауреата Шевченківської премії, Державної премії України в галузі науки і техніки Василя Бородіна (1930 — 2011). У роботі семінару взяли участь не тільки науковці Інституту літератури, а й викладачі Інституту філології Київського нац. університету ім. Тараса Шевченка.

Шифр НБУВ: Ж27444

Див. також: **4.Ш.1240, 4.Ш.1243, 4.Ш.1245, 4.Ш.1268**

Українська література ХХ — ХХІ ст.

Історія літератури. Ідейно-художні особливості літератури

4.Ш.1283. Літератори й театральні між УНР та Директорією / О. Омельчук // Слово і Час. — 2020. — № 4. — С. 19-31. — Бібліогр.: 42 назв. — укр.

Вивчення мистецької спадщини і творчого повсякдення 1918 р. суттєво доповнює біографії низки українських письменників і коригує уявлення про вітчизняний літературний процес загалом. Велика кількість ідей, тем, творчих пошуків цього часу стали прологом до культурного діалогу наступних років, будучи водночас закоріненими в дореволюційний мистецький розвиток. Попри складну політичну ситуацію, 1918 р. позначений не лише активною творчою діяльністю, а й повсякчасними спробами унормувати триб мистецького життя відповідно до правових законів і комерційної логіки. Як приклад, авторка дослідження

реконструє деякі аспекти театрального й літературного життя 1918 р., що висвітлювалися на сторінках київської щоденної газети «Відродження» й у таких періодичних виданнях, як «Робітничая газета», «Нова рада», «Народна воля» та ін. Головну увагу приділено публікаціям Я. Савченка, Л. Курбаса, М. Семенка, а також полеміці між представниками Молодого театру, Театральної ради, військового товариства «Батьківщина».

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1284. Новий герой сучасної воєнної прози (на матеріалі книжок про Майдан та війну на Донбасі) / Н. Герасименко // Слово і Час. — 2020. — № 2. — С. 55-67. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Розглянуто нові твори з карколомними сюжетами й несподіваними розв'язками, присвячені подіям Революції гідності й російсько-українській війні на Сході України. Окрім спільної теми, книжки, що вийшли друком у 2014 — 2018 рр., засвідчили появу нового героя — освіченого молодого чоловіка з міцною проукраїнською позицією. Зараз він зі зброєю в руках боронить на Донбасі свою Батьківщину, свій вибір і майбутнє.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1285. Палітра слова й тексту Січеславщини: колект. монографія. [Вип. 2] / В. П. Біляцька, Н. В. Горбач, С. Є. Ігнат'єва, М. В. Ермолаєва, Т. А. Космеда, Л. М. Кулакевич, І. П. Мамчич, С. М. Мартинова, Т. І. Ніколашина, В. М. Палій, С. В. Полякова, Г. Б. Райбедюк, Л. М. Ромас, А. В. Саїк, Л. Н. Степовичка, А. П. Теплякова, В. В. Усачова, І. К. Цюп'як; ред.: В. П. Біляцька; «Дніпровська політехніка», національний технічний університет. — Б. м., 2021. — 290 с. — укр.

Матеріали монографії репрезентують різноманітність аспектів дослідження художньо-естетичного світу літератури Придніпровського краю, поетики творчості її представників у контексті сучасного літературного процесу, духовні та філософські виміри, культурологічні й лінгвістичні аспекти доробку таких письменників, як Л. Голота, К. Дуб, П. Загребельний, Д. Калинова, А. Каченко, В. Корж, М. Невидайло, Н. Нікуліна, В. Підмогильний, Л. Сахно, Г. Світлична, Л. Степовичка, І. Сокульський, В. Чапленко, В. Чередниченко та інших. Зроблено огляд літератури Придніпров'я 60 — 70-х рр. ХХ ст. та методичні рекомендації до вивчення літературного краєзнавства.

Шифр НБУВ: В358832/2

4.Ш.1286. Художня репрезентація жіночості в сучасній українській романістиці / О. Башкірова // Слово і Час. — 2020. — № 6. — С. 72-86. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розглянуто провідні тенденції художньої реценції жіночих образів у сучасній українській романістиці. Принципи моделювання жіночості в літературі розглянуто з позицій гендерних студій, постколоніальної та психоаналітичної теорій. На численних прикладах продемонстровано основні вектори художнього переосмислення типових для національної літературної традиції жіночих образів: матері, хранительки роду, демонічної жінки. Описано альтернативні типи феміної ідентичності, репрезентовані культурологічним та феміністичним жіночим письмом.

Шифр НБУВ: Ж27444

Персоналії письменників

4.Ш.1287. Василь Стус і Осип Мандельштам: на перетині поетичних світів / Т. Михайлова // Слово і Час. — 2020. — № 5. — С. 21-35. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Окреслено біографічні збіги В. Стуса та О. Мандельштама, психолого-типологічні подібності їх характерів, літературні та мовні зацікавлення, а також інтерес до науки. На матеріалі епістолярію та рукописів В. Стуса описано його ставлення до творчості О. Мандельштама. Порівняльний аналіз рядків О. Мандельштама в цитуванні українським поетом виявив певні відхилення від оригіналу, які проявилися у використанні повторів на місці «забутих» слів та ін. Обидва поети дуже сильно любили свою батьківщину й не уявляли життя поза її межами. У своїх текстах і О. Мандельштам, і В. Стус створили образ мертвого міста, країни-табору, відтворюючи неможливість існування поета на рідній землі.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1288. Дитинство у контексті історії / К. Якубовська-Кравчик // Слово і Час. — 2020. — № 1. — С. 51-61. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Проаналізовано проблему вписування дитинства в історію світу на прикладі романів С. Жадана «Інтернат» і В. Рафєєнка «Довгі часи». Контекстом слугують спогади учасників Революції Гідності, зафіксовані в книжці Н. Гук «Звичайні герої», й записки про війну, що ввійшли в книжку А. Чеха «Точка нуль». Розглянуто питання про роль дитинства: складник внутрішньої метанарації як необхідний для героя світоглядний орієнтир; про накопичення різного досвіду й знань, що формують спосіб сприйняття світу; порушено проблематику нарративу розпаду радянської імперії, часу трансформації та війни.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1289. Забутий знайомий Максима Рильського: Валя Михальчук (із коментарів до листування письменника) / Б. Цимбал // Слово і Час. — 2020. — № 4. — С. 64-77. — Бібліогр.: 36 назв. — укр.

На основі порівняльного аналізу збереженого листування М. Рильського та Я. Вітошинського 1950 — 1960-х рр. із ново знайденими архівними документами встановлено біографічні відомості спільного знайомого обох кореспондентів. Виявлені факти надають підставу виправити допущену в коментарях до опублікованого листування письменника неточність, а також розширюють знання про коло спілкування письменника в 1920 — 1930-х рр. Спростовано неправильне датування одного вірша М. Рильського.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1290. Ідіостиль Гната Хоткевича: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / О. В. Подолячук; Донецький нац. ун-т ім. В. Стуса. — Вінниця, 2021. — 20 с. — укр.

Дисертацію присвячено вивченню ідіостиллю Гната Хоткевича, зокрема розкрито зміст поняття «ідіостиль» у контексті лінгвістичної стилістики. Охарактеризовано екстра- й інтралінгвальні чинники формування ідіостиллю Гната Хоткевича. З'ясовано стан різноаспектного вивчення мови творів письменника з акцентом на його індивідуальну мовотворчість. Опрацьовано його рукописи/автографи, першодруки, охарактеризовано мову цих джерел, а також мову епістолярію письменника. Зіставлено фонетичні, граматичні, лексичні риси його творів з гуцульськими говірками; з'ясовано характер зв'язку гуцульського мовного ареалу з ідіологією Гната Хоткевича. Здійснено аналіз лексико-фразеологічних засобів мовностілістичної системи письменника. З'ясовано, що фонетичні, морфологічні, лексичні та синтаксичні ознаки, які маркують мову героїв твору під гуцульську мову, зображають персонажів, підкреслюють їхні індивідуальні особливості. Фонема та морфема, використані Гнатом Хоткевичем, є цінним компонентом, складником його неперевершеного ідіостиллю, які характеризуються багатим різнобарв'ям гуцульського колориту. Дослідження мовного аспекту ідіостиллю розкриває саме ті ознаки, які надають змогу визначити образне мислення письменника, тематику та проблематику, жанрові особливості й елементи форми художнього стилю його творів, надає можливість вирізнити цього письменника з-поміж інших, побачити його індивідуальну неповторність через відтворення народної мови своїх персонажів, надати оцінку його внеску у функційну систему словесно-художніх засобів народнорозмовної мови.

Шифр НБУВ: RA449149

4.Ш.1291. Із літературної та епістолярної спадщини Максима Рильського / Б. Цимбал // Слово і Час. — 2020. — № 2. — С. 92-106. — укр.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1292. Кінематографічна колористика пленеру в малій прозі Володимира Дрозда 1960-х років / О. Брайко // Слово і Час. — 2020. — № 3. — С. 28-47. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Проаналізовано стилєву манеру ранньої прози В. Дрозда з погляду кінематографічної естетики кольору й можливостей екранного моделювання пленеру як найбільш вільного просторового середовища для візуальної репрезентації образної думки. У порівняльному аспекті запропоновано й розглянуто аналоги до мистецьких знахідок українського письменника у відомих фільмах («Жовтень», «Поєма про море», «Червона пустеля»).

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1293. Короткий до датування портрета Бажанових роботи Шевченка / О. Боронь // Слово і Час. — 2020. — № 1. — С. 122-124. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1294. Лінгвально образ сонця як символ початку життя у мові поезії Олексія Довгого / О. М. Строкаль // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 144-152. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

У дослідженні проаналізовано особливості мовного вираження образу сонця як символу початку життя на матеріалі поетичних текстів О. Довгого. Здійснено аналіз ключових проблем, які порушено сучасною лінгвістикою в межах антропоцентричної парадигми, та наголошено на важливості мовного вираження того чи іншого погляду певного індивіда на дійсність.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1295. Любов у поетичному задзеркалі Ігоря Павлюка / А. Печарський // Слово і Час. — 2020. — № 6. — С. 107-113. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1296. Основні й додаткові «свідчення» Максима Рильського в «Опері СВУ» / М. Наєнко // Слово і Час. — 2020. — № 2. — С. 87-91. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1297. Порівняння у мовних портретах Володимира Даниленка / О. П. Штонь // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 152-159. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Мета роботи — з'ясування лінгвістичної специфіки порівнянь у портретному письмі В. Даниленка. Зокрема, в його романах та оповіданнях. Виявлено порівняння в жіночих і чоловічих фізичних і психологічних портретах, визначено специфіку суб'єктів досліджуваних компаративом.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1298. Пресидентні біблійні одиниці в поезії Ліни Костенко: прагматично-комунікативний аспект / Л. М. Деркач // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 117-127. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Проведено дослідження біблійних як пресидентних одиниць на матеріалі поезії Л. Костенко. Охарактеризовано основні функції, що їх виконують біблійні в текстах авторки: стилістичну, композиційну, прагматичну. Окреслено типи використаних біблійних одиниць, специфіку та комунікативну мету їх трансформації в ліричних творах.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1299. Роль пам'яті в будівні національної ідентичності («Країна гіркої ніжності» Володимира Лиса) / А. Новацький // Слово і Час. — 2020. — № 1. — С. 40-50. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Розглянуто роман сучасного українського письменника В. Лиса «Країна гіркої ніжності» в контексті пошуків індивідуальної та національної ідентичності, національної пам'яті, а також історії України ХХ ст. Під час аналізу використано студії з літературознавства, педагогіки, соціології та психології Ф. Аріеса, Р. Шаффера, Е. Кей, П. Нора, К. Сеґет та ін. Встановлено, що український письменник, описуючи долі трьох жінок (бабусі, дочки й онуки) на фоні бурхливої української історії минулого століття, відновлює втрачену пам'ять як індивідуальну, так і колективну.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1300. Символ світла в романі «Отчий світильник» Романа Федоріва / М. Гіряк // Слово і Час. — 2020. — № 6. — С. 31-46. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Зосереджено увагу на символічних значеннях, яких набуває світло залежно від свого матеріального вираження у романі Р. Федоріва «Отчий світильник», зокрема на оригінальній авторській інтерпретації символу, поширеного не лише в українській, а й у світовій культурі. Сонце в романі асоціюється з потугою природи, внутрішньою силою та чистотою людини. Вогонь є джерелом світла й тепла, володіє силою очищення, тому часто сприймається як оберіг дому і символ любові. Амбівалентність вогню (вогнь життя і вогнь смерті) репрезентує протилежні первні світобудови та людської природи. Свіча символізує прозорітє людини, виявляється віщим знаком чи провідником до потойбічного світу. Роль «світільника», що є джерелом духовного просвітлення, у романі виконують рідна земля, праведна людина, тексти культури, мітї та вчителі, які допомагають шукати істину та передавати її наступним поколінням.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1301. Спорідненість у поетичному дискурсі (на матеріалі творів миколаївських авторів) / Г. Ю. Садова // Зап. з укр. мовознавства: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 27. — С. 136-143. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Проведено вивчення спорідненості як формально та функційно відкритої лексико-семантичної системи в поетичному дискурсі на матеріалі творів авторів Миколаївщини, зокрема А. Сурова. Виявлено структуру та образну семантику термінів спорідненості шляхом аналізу синтагматичних та парадигматичних зв'язків слів, а також культурно-історичних традицій їх уживання.

Шифр НБУВ: Ж70290

4.Ш.1302. «Текст як конденсатор культурної пам'яті»: інтертекстуальний простір прози Валерія Шевчука / І. Прилпо // Слово і Час. — 2020. — № 2. — С. 33-54. — Бібліогр.: 41 назв. — укр.

Розглянуто показові аспекти інтертексту прози В. Шевчука. Простежено особливості міжтекстового взаємодії доробку письменника на рівні різних форм і типів інтертексту. Увагу приділено розкриттю специфіки діалогу творів В. Шевчука з претекстами — агіографією, автобіографією та щоденниковою літературою бароко.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1303. Чи справді «без школи й спадкоємців?» / М. Ільницький // Слово і Час. — 2020. — № 6. — С. 47-56. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Досліджено повернення імені Богдана Ігоря Антонича в літературу після кількох десятиліть замовчування й заборони в Україні тоталітарним режимом, інтерпретація творчості поета в українському та зарубіжному літературознавстві. Зосереджено увагу на таких аспектах: висока оцінка творчості Антонича провідними поетами й літературними критиками в Україні та в діаспорі, перекази творів іноземними мовами, вплив творчості поета на покоління 1960 — 1980-х рр. Наголошено на спорідненості поезії Б. І. Антонича з творчістю західноєвропейських поетів-модерністів: Р. М. Рільке, Т. С. Еліота, Г. Лорки, Ч. Мілоша.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Ш.1304. Штрихи до історії одного твору Володимира Дрозда / М. Суліма // Слово і Час. — 2020. — № 1. — С. 118-121. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Шифр НБУВ: Ж27444

Мистецтво. Мистецтвознавство

(4.Щ.1305 — 4.Щ.1318)

4.Щ.1305. Архітектурно-планувальна трансформація рекреаційних систем приміських зон великих міст (на прикладі міста Львова): автореф. дис. ... канд. архітектури: 18.00.01 / О. В. Покладок; Національний університет «Львівська політехніка». — Львів, 2021. — 27 с.: рис. — укр.

Дисертацію присвячено вивченню питання архітектурно-планувальної трансформації рекреаційної системи в приміській зоні Львова, виявленню особливостей та тенденцій цієї трансформації, розробленню науково-методичних основ архітектурно-планувальної організації та розвитку рекреаційної системи (РС) на цій території. З'ясовано місце і значення РС у приміській зоні — вона виступає рівнозначною з іншими системами. Аналіз трансформацій РС приміської зони здійснено на макро-, мезо- та мікрорівнях. На основі досліджень території, об'єктів та їх аналізу створено модель просторової організації приміської рекреаційної системи Львова. Визначено перспективні рекреаційні території, які формуються на об'єднанні та створенні зв'язків між розосередженими локальними рекреаційними територіями шляхом їх сполучення між собою та існуючою системою розселення. Запропоновано ряд практичних рекомендацій та схему формування приміської рекреаційної системи. Пропозиції зосереджено на рівнях: реформування і розвитку рекреаційної схеми всієї приміської території, вибраного рекреаційного вузла, а також окремого рекреаційного об'єкта. Концепція функціонально-планувальної організації розвитку рекреації у приміській зоні Львова надала змогу виділити перспективні рекреаційні райони.

Шифр НБУВ: RA49156

4.Щ.1306. Дослідження, реставрація і зберігання музейної кераміки: монографія / Т. Краснова; НАН України, Інститут народознавства, Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному. — Опішне: Українське Народознавство, 2017. — 463 с. — (Українські керамологічні студії; вип.15). — Бібліогр.: с. 416-446. — укр.

Зазначено, що монографія є першим вітчизняним дослідженням систематизації знань і досягнень української та зарубіжної науки в галузі збереження, консервації та реставрації кераміки, яке базується на практичному досвіді й опрацюванні значного масиву бібліографічних джерел. Описано фізико-технологічні властивості виробів. Детально проаналізовано види та причини їх руйнування. Охарактеризовано реставраційні матеріали та їх застосування в різні історичні періоди. Окреслено чіткий науковий підхід щодо збереження гончарної спадщини. Сформульовано принципи, а також морально-етичні норми консервації та реставрації кераміки.

Шифр НБУВ: BA813010

4.Щ.1307. Леонід Рубцов — видатний ландшафтний архітектор: монографія / О. Л. Рубцова, Н. В. Чувікіна; НАН України, Національний ботанічний сад імені М. М. Гришка. — Київ: Фенікс, 2021. — 223 с.: іл., фот. — Бібліогр.: с. 209-222. — укр.

Висвітлено етапи життя, наукової, науково-організаційної діяльності видатного вченого в галузі дендрології, паркознавства та ландшафтної архітектури, доктора біологічних наук, професора Леоніда Івановича Рубцова. Проаналізовано початок його наукової діяльності під керівництвом М. І. Вавілова. Увагу приділено творчій роботі Л. І. Рубцова в Україні, його ролі у будівництві багатьох ділянок Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України, що нині стали візитівкою не лише ботанічного саду, а й Києва.

Шифр НБУВ: BC68634

4.Щ.1308. Мистецтво в контексті національно-культурної ідентичності: реалії та перспективи: зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. пам'яті видат. укр. вченого, етнографа, фольклориста, краєзнавця Степана Шевчука, 27 жовт. 2021 р. / упоряд.: Л. В. Крайлюк, Р. М. Шеретюк; Рівненський державний гуманітарний університет, Рівненський обласний краєзнавчий музей, Львівська національна академія мистецтв, Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Мукачівський державний університет, Uniwersytet Rzeszowski, Uniwersytet Kana Kochanowskiego w Kielcach. — Рівне: О. Зень, 2021. — 171 с.: іл. — укр.

Розглянуто широке коло питань, пов'язаних із розвитком національних ідентичностей крізь призму мистецтва: мистецтвознавчі та етнографічні розвідки, а також студії, присвячені мистецькій освіті. Висвітлено мистецькі, філософські та психологічні аспекти людської життєдіяльності. Розглянуто неофольклоризм в українському мистецтві другої половини ХХ — початку

ХХІ ст. Розкрито образно-пластичні можливості художнього текстилю у сучасній українській сценографії. Досліджено методи стилізації та інтерпретації в архітектурній композиції. Розкрито особливості технології виготовлення традиційної кераміки. Увагу приділено проблемам стилістичного створення образу соліста-вокаліста. Висвітлено національно-культурні рефлексії мистецької освіти. Розглянуто креативність як важливу складову особистості викладача образотворчого мистецтва.

Шифр НБУВ: BA853442

4.Щ.1309. Образ Різдва Христового в українському малярстві XV — XVIII ст.: аспекти інтерпретації та художнього втілення: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.05 / Ю. А. Попенюк; Львівська національна академія мистецтв. — Львів, 2020. — 20 с. — укр.

Визначено сучасні пріоритетні напрямки дослідження українського церковного мистецтва, спрямовані на систематизацію творів, опрацювання іконографії, аналізу образно-символічного наповнення, що надасть змогу синтезувати мистецьке вивчення української ікони з культурологічним аналізом. Проаналізовано українські ікони XV — XVIII ст. та встановлено, що окреслений період в історії українського іконопису позначений доволі радикальними змінами стилю творів, новітніми в іконографії, поглибленням змісту. Ці тенденції ставлять перед дослідниками низку завдань щодо з'ясування того, як вдавалося митцям кожного конкретного середовища реагувати на нові художні виклики та узгоджувати їх з усталеною традицією. Вивчено принципи формування іконографії та особливості художнього втілення теми Різдва Христового в українському іконописі XV — XVIII ст. та наведено богословське підґрунтя образу Різдва Христового на підставі аналізу канонічних Євангелій та апокрифів, з'ясовано генезу образу Різдва Христового та особливості іконографії сюжету в християнському мистецтві, простежено самотні іконографії цієї теми в українському малярстві досліджуваного періоду, розглянуто стилістичні особливості українського іконопису XV — XVIII ст., висвітлено аспекти символічного втілення релігійного сюжету Різдва Христового в українському іконописі, охарактеризовано особливості хронологу в іконах Різдва Христового. Зазначено, що в Україні сюжет Різдва Христового вийшов за межі образотворчого мистецтва та став складовим елементом художньої культури, окрім релігійного мистецтва, він знайшов своє відображення у фольклорі, художній літературі, театрі.

Шифр НБУВ: RA446241

4.Щ.1310. Педагогічне обґрунтування структури креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва / Лі Сяоя // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — № 4. — С. 61-66. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Розглянуто та обґрунтовано структуру креативної компетентності (КК) майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва (ДПМ) у контексті педагогічних принципів і процесу її формування. Розглянуто проблему обґрунтування структури та формування КК майбутніх фахівців ДПМ на основі педагогічних принципів. Проведено аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження для визначення понятійно-категоріального апарату та обґрунтування його теоретичних засад; аналіз, систематизацію та узагальнення існуючого досвіду та публікацій щодо питання, що вивчається, у друкованих періодичних виданнях. У результаті теоретичного аналізу, на підставі визначення ряду принципів освіти на основі індивідуально-креативного підходу, узагальнено думки науковців щодо структури КК і визначено, що основними структурними компонентами КК майбутніх фахівців ДПМ є: ціннісно-мотиваційний, професійно-когнітивний, креативно-діяльнісний і рефлексивний. Запропоновано педагогічні принципи, що сприяють формуванню загальних ключових компетентностей фахівців ДПМ, є загальноприйнятими, і, водночас, спрямовані на індивідуалізацію процесу професійної підготовки майбутніх фахівців ДПМ і сприяють формуванню в них специфічних компетентностей. З'ясовано, що КК передбачає здатність креативно діяти в ситуаціях невизначеності на основі здобутих знань, вмінь, навичок і набутого попереднього особистісного досвіду. Теоретичний аналіз, визначення суті та змісту КК надалі можливість запропонувати власне бачення структури КК, яка включає ціннісно-мотиваційний, професійно-когнітивний, креативно-діяльнісний і рефлексивний компоненти КК майбутніх фахівців ДПМ. Сукупність і взаємозв'язок цих компонентів може забезпечити високий рівень сформованості КК майбутніх фахівців ДПМ.

Шифр НБУВ: Ж101424

4.Щ.1311. Стилїстика сучасної рекламної графіки / В. Г. Краля, В. Ю. Прокопенко, О. Г. Римар // Актуал.

проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 4. — С. 67-72. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Графічні, колористичні, пластичні, мовні, композиційні засоби покликані створювати й забезпечувати естетику рекламної продукції відповідно до форми і змісту. Останнім часом набула розквіту реклама, у якій екстравагантні оголошення ставлять за мету запам'ятовування будь-якою ціною. Однак, асоціації та образи, що виникають внаслідок перегляду реклами, іноді переважають власне товар, і така реклама не завжди досягає комерційної мети. Мета роботи — проаналізувати стилістику рекламної графіки залежно від культурно-мистецьких процесів в Україні та світі, змін естетичних смаків суспільства. Показано вплив художніх стилів на рекламну творчість і генезис рекламної графіки як форми соціокультурних комунікацій. Виявлено важливі чинники розвитку стилістики рекламної графіки: залежно від провідних стильових течій у культурі певних періодів змінювалися візуальні засоби реклами. Узагальнення, систематизація і класифікація емпіричного матеріалу рекламних звернень XVIII — початку XXI ст. надали змогу дійти висновку про суттєве запозичення рекламою стильових ознак образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва. Національний вектор і художні особливості мистецтва в Україні проявилися у таких національно орієнтованих стилях, як українське бароко, український модерн, український авангард, поєднуючи світові тенденції та етнокультурні традиції. Етнокультурні чинники у рекламі пройшли складний шлях від повного нівелювання за часів СРСР до свідомого залучення глибоких цінностей традиційного мистецтва у художньому проектуванні на початку XXI ст. Висновки: з проведеного стилістичного аналізу впливу етнокультурних традицій на розвиток реклами зроблено висновок, що існує суттєва прогалина в дослідженнях інших науковців щодо впливу декоративного мистецтва на розвиток кольорографіки та орнаментики в рекламній графіці. Використання геометричних стилізованих мотивів у контексті українських колористичних традицій можливе й необхідне в сучасній рекламі не лише для ідентифікації Української держави у світовому соціокультурному просторі, а, головним чином, для підвищення національної самосвідомості, збереження і збагачення власної культури.

Шифр НБУВ: Ж101404

4.Ш.1312. Method of description for the dynamics of the signal delay change in discrete time with changing aircraft position in space / A. Krasnorutsky, A. Fedorovsky, V. Yashchok // Системи оброб. інформації. — 2021. — Вип. 3. — С. 41-45. — Бібліогр.: 13 назв. — англ.

Викладено інноваційний підхід опису параметру дальності літального апарату в дискретному часі при моделюванні процесу відтворення зміни його положення в просторі. Запропоновано методику опису в дискретному часі динаміки зміни затримки сигналу при зміні положення в просторі повітряного судна. Така модель адекватно описує зміну затримки сигналу в дискретному часі. Визначено напрямок оцінки адекватності відтворення зміни затримки радіосигналу, враховуючи аеродинамічні властивості повітряного судна, в алгоритмах оптимальної фільтрації. Розкрито моделювання динамічної зміни затримки сигналу, що повністю описується динамікою зміни дальності до повітряного судна. Обґрунтовано етапи перетворення даних моделювання вихідної моделі у безперервному часі з реалізацією стандартних гаусівських випадкових чисел і форми сигналу шляхом перетворення останнього з врахуванням кореляційної матриці дискретного білого шуму. Запропоновано метод обчислення перехідної матриці з використанням перетворення Лапласа. Визначено науково-прикладний напрямок дослідження: розробка методики коректного представлення в дискретному часі математичної моделі зміни дальності літального апарату в одному просторовому вимірі, у позовжньому або попережному. Такий підхід враховує опис у безперервному часі системи стохастичних диференціальних рівнянь. Запропоновано вичерпний алгоритм моделювання значень дискретного білого шуму на сучасних засобах обчислювальної техніки при обчисленні динаміки зміни параметру дальності повітряного судна. Надано детальний опис застосування розробленої методики, що надає змогу математично коректно сформулювати в дискретні моменти часу апріорні відомості про зміну вектора параметрів, що характеризують положення повітряного судна у просторі. Обґрунтовано, що використання одержаної інформації в алгоритмах оптимальної фільтрації надає змогу мінімізувати погрішність визначення дальності до повітряного судна та відповідно підвищити точність і адекватність відтворення затримки сигналу в дискретному часі. Результати досліджень можуть бути використані при модернізації існуючих зразків та розробці перспективних бортових радіолокаційних станцій, при проектуванні комплексного вимірювача дальності, комплексів радіотехнічної розвідки та радіоелектронної боротьби, а також в технічній реалізації систем моделювання польоту повітряного судна.

Шифр НБУВ: Ж70474

Див. також: 4.Ш.1269, 4.Ш.1279, 4.Ш.1281, 4.Ш.1283, 4.Ш.1292-4.Ш.1293, 4.Ш.1315, 4.Ю.1336

Музика та видовищні мистецтва

Музика

4.Ш.1313. Вплив музики на світогляд і буття людини: філософсько-антропологічний аналіз / О. С. Осадча, І. В. Чорноморденко // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 101-106. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Досліджено вплив музики на світогляд і буття людини становно її суб'єктивних особливостей, що визначає глибину проникнення в структуру особистості. Також піднято питання ролі музики в актуалізації творчих здібностей. Матеріали будуть корисними для тих, хто цікавиться застосуванням музичного мистецтва в освітньому процесі, музикотерапії. Застосовуючи метаантропологічний метод, аналізуються людські потреби і цінності, виходячи з чого пропонується умовна класифікація музичної творчості. Також наведено рівні сприйняття музики: несвідомий рівень (фонова музика), рівень свідомого сприйняття, визначається їх кореляція щодо світогляду людини. Музичне мистецтво має безліч жанрів, способів вираження та цілей використання. Дослідники іменують музику формою невербальної комунікації, джерелом архетипів, носієм ідей тощо. Людина завжди сприймає музику унікально, що викликає інтерес і породжує багато запитань, в роботі пропонується деякі відповіді та міркування.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.Ш.1314. Джаз, як системне явище: [монографія] / Лі Шуай, Ю. Лошков; Харківська державна академія культури. — Харків: ХДАК, 2019. — 181, [1] с. — Бібліогр.: с. 168-181. — укр.

На підставі аналітичного осмислення фактології здійснено комплексне дослідження джазу як системної складової професійного музичного мистецтва. На матеріалах української виконавської практики розглянуто, як співвідношення системних ознак джазу забезпечує його потенційну можливість функціонування в різних сферах сучасного музичного виконавства.

Шифр НБУВ: ВА853443

4.Ш.1315. Оперна студія НМАУ імені П. І. Чайковського у контексті музично-театральної культури другої половини XX — початку XXI століття: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01 / П. І. Походзей; Національна академія мистецтв України, Інститут проблем сучасного мистецтва. — Київ, 2021. — 16 с. — укр.

Визначено специфіку мистецького та педагогічного синтезу оперного сценізму. Охарактеризовано проблемне поле підходів, апробованих провідними українськими митцями в Оперній студії НМАУ імені П. І. Чайковського, що стає евристичним потенціалом для подальших мистецтвознавчих і культурологічних досліджень з проблем національної музичної культури та її міжнародних зв'язків другої половини XX — початку XXI ст. На підставі вперше представлених або наново переглянутих архівних матеріалів розкрито обставини творчо-педагогічної діяльності та здійснено естетичну та мистецьку специфікацію персональних вимірів провідних майстрів Оперної студії. На особливу увагу заслуговує практичний сценічний досвід Оперної студії НМАУ ім. П. І. Чайковського, орієнтований одночасно на викладацьку діяльність і створення мистецького продукту. Студія, як багатифункціональний мистецько-педагогічний комплекс, є носієм традицій, ініціатором новацій, виховною інституцією та фіксатором освітньо-фахового рівня.

Шифр НБУВ: РА448313

4.Ш.1316. Регіональні виміри академічного саксофонного мистецтва України: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / Л. В. Максименко; Львівська національна музична академія імені Миколи Лисенка. — Львів, 2020. — 20 с. — укр.

Дослідження присвячено виявленню регіональної специфіки функціонування саксофона в сучасній музичній панорамі України. Окреслено передумови формування та основні віхи розвитку саксофонного мистецтва. Розкрито специфіку мистецької взаємодії українського саксофонного мистецтва з виконавськими та педагогічними традиціями світових виконавських шкіл. Обґрунтовано провідні засади українського саксофонного мистецтва в їх специфічних регіональних версіях. Висвітлено роль провідних українських саксофоністів у розвитку саксофонного мистецтва крізь призму їх виконавської, педагогічної, науково-дослідницької діяльності. Увагу приділено діяльності пасіонарних особистостей у саксофонному мистецтві та їх участі у проведених різноманітних концертно-виконавських та конкурсних акцій у столиці, що є доказом зростаючої популярності інструменту. Здійснено огляд розмаїтого за жанрами і стильовими тенденціями саксофонного репертуару, створеного українськими композиторами. Проведений аналіз усіх головних складових саксофонного мистецтва, яке розглянуто на прикладі регіональних центрів з їх особливими традиціями, свідчить про інтенсивність розвитку і значні подальші перспективи цього інструменту в національній культурі.

Шифр НБУВ: РА446181

4.Щ.1317. Хорова творчість Валентина Бібіка: жанрова парадигма та риси індивідуального стилю: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / О. С. Бабенко; Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського. — Харків, 2021. — 17 с. — укр.

Дисертацію присвячено вивченню хорової творчості одного з найяскравіших представників української музики другої половини ХХ ст., видатного харківського композитора Валентина Савича Бібіка (1940 — 2003). Хорові твори, що охоплюють майже весь зрілий період, мають фундаментальне значення для формування індивідуального стилю композитора. Актуальність дослідження хорової спадщини В. Бібіка зумовлена суспільним запитом її повернення на концертну естраду. Проаналізовано всі хорові твори В. Бібіка, які повно представляють жанрову систему хорової творчості митця і демонструють його стильову еволюцію. Дослідження хорової творчості В. Бібіка надало змогу поглибити та розширити уявлення про авторський стиль композитора, виявити основні тенденції жанрово-стильової еволюції цієї сфери, акцентувати її роль у розвитку хорового мистецтва України у другій половині ХХ ст. Вивчено весь корпус хорових творів українського композитора; запропоновано періодизацію хорової творчості, що відтворює етапи творчого становлення В. Бібіка в хоровому жанрі; охарактеризовано специфіку індивідуального трактування композитором усталених хорових жанрів; визначено роль хорової мініатюри як однієї з провідних жанрових форм; розглянуто особливості роботи з вербальними текстами, що зумовлюють жанрову специфіку, композицію і драматургію творів; виявлено особливості хорового письма В. Бібіка, якому притаманні симфонічність і поліфонічність мислення, що визначають стильову індивідуальність композитора загалом.

Шифр НБУВ: РА448260

Див. також: 4.Щ.1289

Танець. Хореографія

4.Щ.1318. Професійна підготовка фахівців з хореографії в університетах США: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Л. В. Сало; Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. — Умань, 2021. — 20 с. — укр.

Розглянуто актуальну тему професійної підготовки фахівців з хореографії в університетах США. Охарактеризовано етапи розвитку вищої хореографічної освіти у США. З'ясовано концептуальні основи професійної підготовки фахівців з хореографії в університетах США, до яких належать цінності, принципи і пріоритети розвитку вищої хореографічної освіти в США. Виявлено інституційні, організаційні і змістові особливості та професійної підготовки фахівців з хореографії в університетах США. Здійснено порівняльний аналіз професійної підготовки фахівців з хореографії в університетах США і України та розроблено практичні рекомендації щодо творчого впровадження конструктивного американського досвіду в Україні. У результаті порівняльного аналізу професійної підготовки фахівців з хореографії в університетах США та України встановлено, що при науковому аналізі розвитку вищої хореографічної освіти українські дослідники беруть за основу прояви мистецько-професійної активності, а американські — стратегічні рішення та суспільно-політичні події, які сприяли цьому розвитку. Підкреслено позитивний вплив неурядових професійних організацій на вищу хореографічну освіту США, її перспективи і пріоритети. З'ясовано, що принципи професійної підготовки фахівців з хореографії у США та Україні значно відрізняються, адже спільним є лише принцип міждисциплінарності (міжпредметних зв'язків).

Шифр НБУВ: РА449186

Релігія. Релігієзнавство

(4.Э.1319 — 4.Э.1322)

4.Э.1319. Питання розповсюдження нетрадиційних церков у постсекулярному суспільстві / Д. В. Білозор // Вісн. нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 115-118. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Розглянуто проблеми розповсюдження нетрадиційних церков у постсекулярну добу, зокрема тенденціям у сучасному українському соціумі. Проаналізовано питання релігійного самовизначення людини, зміну пріоритетів та уподобань щодо конфесійної приналежності в трансформуючомуся суспільстві. Обґрунтовано необхідність вивчення означеної проблеми в контексті сучасних реалій. Розглянуто проблему кризи традиційних церков та прогрес нових церковних громад у той же час.

Шифр НБУВ: Ж70861

Див. також: 4.У.165

Окремі релігії

4.Э.1320. Апокаліптичні рефлексії в наративах глобалізованого світу: релігієзнавчий аналіз: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.11 / М. Я. Бардин; НАН України, Інститут філософії імені Г. С. Сковороди. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

У дисертації, сфокусувавшись на християнстві, досліджено трансформацію апокаліптичних ідей та сюжетів у сучасних наративах як відповідь на виклики глобалізованого світу. Застосовано методологію дослідження апокаліптичних наративів на основі історичних, соціологічних, філософських, літературознавчих і релігієзнавчих розвідок, де особливу увагу приділено міждисциплінарному підходу. У межах християнської наративної традиції на підставі дослідження конфесійної, художньої та біблієзнавчої літератури з апокаліптичної тематики класифіковано ядро наративу — позачасову актуальність новозавітного апокаліптичного пророцтва («Об'явлення Івана Богослова»), а також периферійні (маргінальні) структури — доля останніх днів, Тисячолітнє Царство, символічні образи. Обґрунтовано поліваріантність християнської есхатології та досліджено конфесійну специфіку апокаліптичних уявлень у світлі сучасних проблем. Визначено, що серед головних факторів ризику планетарно-цивілізаційного масштабу, до яких найчастіше звертаються богослови, є такі проблеми: війни, хвороби, проблеми навколишнього середовища. Розглянуто сучасні вітчизняні та зарубіжні біблійні дослідження з проблеми інтерпретації Апокаліпсису, в яких зосереджено увагу на інтерпретаційних підходах розуміння Апокаліпсису (футуристичний, претеристичний, історичний, символічний). Доведено, що трансформація апокаліптичних ідей та сюжетів у сучасних наративах зумовлена реакцією на виклики сучасності, з одного боку, та апокаліптичною свідомістю та по-

стмодерністською тенденцією — з іншого. Констатовано, що конверсія апокаліптичних мотивів у постмодерній, глобалізованій маскультурі, виводить Апокаліпсис поза дослідницькі принципи, притаманні герменевтиці, екзегетиці, за межі філософських, релігієзнавчих підходів і відходить навіть від сфери духовності, перетворюючи на бренд, зрештою закладаючи основу для експлуатації природних людських емоцій і страхів. Доведено, що сучасна християнська свідомість відійшла від первісного розуміння кінця світу, у свою чергу, сучасні кінцевісні інтерпретації все більше віртуалізуються та модернізуються, тим самим впливаючи на соціум.

Шифр НБУВ: РА448315

4.Э.1321. Панегіричне звеличення Йоасафа Кроковського / Дж. Седіна // Слово і Час. — 2020. — № 3. — С. 65-90. — Бібліогр.: 34 назв. — укр.

Проаналізовано панегіричну поему, присвячену Йоасафові Кроковському, важливій постаті в українському культурному житті та в українській православній Церкві XVII — XVIII ст. (він обіймав три найважливіші посади: ректор Києво-Могилянської колегії, архімандрит Києво-Печерського монастиря й митрополит). Поему було написано 1699 р., коли Кроковський був архімандритом Києво-Печерського монастиря. Головною метою поезії в той час уважали сприяння вихованню благочестивих людей і лояльних підданих, тому панегірик був одним із провідних жанрів у могилянських поетиках. І найкращим способом досягнення цієї мети було зображення зразкових людських учинків, які би становили варті наслідування взірці. Твір свідчить про вплив філософії гуманізму та Відродження на українську літературу.

Шифр НБУВ: Ж27444

4.Э.1322. Становлення і розвиток Української Католицької Церкви у Канаді (кінець XIX — друга половина XX ст.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 09.00.11 / Н. В. Волік; Національний університет «Острозька академія». — Острог, 2020. — 19 с. — укр.

На основі комплексного аналізу архівних та опублікованих матеріалів здійснено концептуально-системний аналіз становлення та розвитку Української Католицької Церкви у Канаді впродовж кінця XIX — другої половини XX ст. Проаналізовано напрями та форми впливу Російської Православної Місії і протестантських конфесій на українських іммігрантів у Канаді, характер суперечностей між греко-католицькими громадами та римо-католицькими ієрархами, які спонукали Святий Престол до канонічного обґрунтування права греко-католиків на створення своєї Церкви. Досліджено особливості розселення українських іммігрантів, динаміку заснування парафій УКЦ і використання різних церковних календарів упродовж досліджуваного періоду.

Шифр НБУВ: РА446138

Філософські науки. Психологія

(реферати 4.Ю.1323 — 4.Ю.1351)

4.Ю.1323. Гіпотеза Геї в контексті глобальних викликів сучасності: (огляд) / М. Лазарева // Humanitarian Vision. — 2021. — 7, № 1. — С. 39-45. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Глибинний розрив зв'язку людини з природою, кризові ситуації та катаклізми, самотність, усвідомлення крихкості власного буття, з якими індивід стикається у своїй буденності, актуалізують переосмислення місця людини у світі. Відтак, чималої популярності сьогодні набуває трактування нашої планети як універсальної живої системи, яка підтримує баланс і самостійно регулює процеси, покликані забезпечити найоптимальніші умови існування для всіх видів. Розглянуто можливість переходу від споживацько-хижацького до гармонійно-цілісного ставлення людини до природи. Використано порівняльно-критичний метод, за допомогою якого зіставляються різноманітні тлумачення гіпотези Геї і тих процесів, які відбуваються на нашій планеті: організмичне, механістичне, екзистенціальне та ґрунтоване на «відкритій раціональності». Звернено увагу на один із найсуперечливіших аспектів гіпотези Геї, згідно з якою Земля — це не тільки біофізична сутність, а й психічна. Відтак проаналізовано позицію панпсихізму з метою з'ясування її реалістичності. У сфері масової культурної індустрії втілюються екологічно орієнтовані ідеї й теорії, спрямовані на трактування планети як живого організму. Розглянуто результати наукових досліджень, які доводять наявність свідомості та здатності комунікувати в живих організмів (і не лише людських). У цьому контексті проаналізовано дослідження, згідно з якими людина не може бути визнана абсолютно індивідуальною, зацікленою на собі системою. Окреслено аргументи на користь визначення людини як голобіоту — системи різноманітних організмів, які постійно взаємодіють між собою.

Шифр НБУВ: Ж101312

Див. також: 4.Ш.1235

Філософія

4.Ю.1324. Інформаційні технології: соціально-філософський контекст / О. П. Скиба // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 51-56. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Досліджено соціально-філософський контекст інформаційних технологій, що заповнили всі сфери нашого життя, починаючи від освіти, науки, роботи, і закінчуючи дозволяям. У сучасному суспільстві поступово змінюється система комунікацій, соціальний устрій, зростає роль теоретичного знання й інформації. Саме завдяки широкому поширенню інформаційних технологій в останні десятиліття «всесвітня павутина», мережа Інтернет, видозмінює всі сторони соціального життя: економічну, технічну, культурну тощо. Але широке розповсюдження інформаційних мереж не лише приносить користь, полегшуючи життя людям, а й призводить до виникнення залежності, іноді дуже глибокої, від віртуального джерела насолод. Також це спрощує маніпулювання свідомістю, що призводить до втрати відчуття реальності навколишнього світу і може викривляти традиційні ціннісні орієнтири. Тому для тих людей, яких турбує знецінення традиційних цінностей культури, впровадження інформаційних технологій і віртуальна реальність для роботи, освіти, навчання і дозвілля уявляються не найкращим місцем.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.Ю.1325. Постнекласичний тип раціональності: полі-, між-, транс- та метадисциплінарність / Д. Д. Пучкова // Вісн. нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 93-97. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Показано, що, незважаючи на відносну конвенційну складність демаркації міждисциплінарного, полідисциплінарного, трансдисциплінарного та запропонованого авторкою метадисциплінарного типів неklasичної форми раціональності, концептуальне розрізнення між ними досягається через прикладний, функційний аспект. З'ясовано, що якщо міждисциплінарність і полідисциплінарність — це суто науковий феномен, трансдисциплінарність виходить за межі виключно наукового через сферу природничого та гуманірного знання до практично-прикладного виміру, а метадисциплінарність передбачає постнекласичне вивільнення від традиції дедуктивно-індуктивного способу побудови наукової картини світу і створення наукового проектного про-

дукту, базованого на уяві, інтуїції, дотепності й, не в останню чергу, пов'язаного з естетичним сприйняттям світу.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.Ю.1326. Творчість у науці / Я. Лукасевич // Humanitarian Vision. — 2020. — 6, № 2. — С. 43-48. — укр.

Учені, як і далекі від науки люди, часто думають, що метою науки є істина, яка полягає у тотожності мислення та буття. Тому вони вважають, що праця вченого полягає у відтворенні фактів в істинних судженнях. Так само, як фотографічна пластина відтворює світло і тіні, а фонограф — звуки. Поет, художник або музикант створюють; вчений нічого не створює, а лише відкриває істину. Така плутанина в думках не одного вченого сповнює необґрунтованої пихи, не одного митця схиляє до легковаження наукою. Ці погляди створили безодню між наукою та мистецтвом, і в цій безодні пропало розуміння безцінної речі, а саме: творчості у науці.

Шифр НБУВ: Ж101312

Див. також: 4.Ч.1027

Історія філософії

4.Ю.1327. Річард Рорті та доцільність існування історії філософії / І. Карівець // Humanitarian Vision. — 2021. — 7, № 1. — С. 54-57. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.

Запропоновано перший український переклад статті «Історіографія філософії: чотири жанри» американського філософа-постмодерніста Р. Рорті, в якій він розглядає можливі стратегії історико-філософських досліджень та їх ролі у розвитку філософського мислення. Для Р. Рорті основне завдання історико-філософського дослідження полягає у тому, щоб постійно змінювати філософський канон, не давати йому закостеніти у певних стереотипних поглядах про добре відомих філософів, які належать до нього: Платон, Аристотель, Кант, Гегель, Гайдеггер та інші. Тому він закидає доксографії те, що вона муміфікує «знаменитих філософів» і нехтує тими філософами, які працювали на межі філософії, науки, політики, економіки, моралі, медицини і навіть криміналістики. Залучення таких «недофілософів», якими їх вважають історики-доксографи, до філософського канону розширює філософську проблематику та стимулює формулювання нових філософських питань, які не на порядку денному застиглого філософського канону. Тому Р. Рорті відкидає доксографію, як жанр історико-філософського дослідження, натомість пропонує користуватися історичною реконструкцією, раціональною реконструкцією та інтелектуальною історією, як жанрами історико-філософських досліджень. Комбінуючи їх, дослідник філософії зможе побачити яскраву картину розвитку філософії, а не лише певні канонічні постаті, які закривають собою іншу історію філософії, яка складається з досліджень на межі філософії та інших гуманітарних, соціальних і природничих наук.

Шифр НБУВ: Ж101312

Див. також: 4.Ю.1328

Філософія країн Європи

4.Ю.1328. Вчитися бачити. Ніцше, Трамп і нові цифрові медіа (переклад з нім. Віталія Мудракова) / П. Штефан // Humanitarian Vision. — 2021. — 7, № 1. — С. 46-53. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Український переклад В. Мудракова за виданням: Stefan, P. (2018). Sehen lernen. Nietzsche, Trump und die neuen Medien. In Kotzur, M. (Hrsg.). Wenn Argumente scheitern. Aufklärung in Zeiten des Populismus, 33-52. Munster: Mentis. Починаючи зі скандалу з «креативними» заявами Трампа про кількість людей, які відвідали його церемонію інавгурації, у цьому нарисі розглянуто різницю між правдою та фейковими новинами з ніцшеанської точки зору. Може здатися, ніби Ніцше запропонував виправдання для таких людей, як Трамп, які мають «гнучке» розуміння взаємозв'язку між правдою та брехнею. Однак показано, що, хоча Ніцше справді критикує найістинніше розуміння об'єктивності, його перспективізм все ж пов'язаний з етикою самовдосконалення та передбачає прагнення до кращого пізнання речей, вчитися бачити з різних сторін. Такі люди як Трамп, які

не хочуть брати до уваги ключові аспекти ситуації, явно не відповідають стандартам цієї етики.

Шифр НБУВ: Ж101312

4.Ю.1329. Лист Анрі Бергсона до Рихарда Кронера (кінець листопада 1910 року) / Н. Bergson // Humanitarian Vision. — 2020. — 6, № 2. — С. 49-50. — укр.

Уперше перекладено лист А. Бергсона до Р. Кронера, в якому французький філософ розкриває суть концептотворення.

Шифр НБУВ: Ж101312

4.Ю.1330. Роль тіла у перцептивній філософії А. Бергсона та в ентивізмі / А. В. Бородій // Вісн. нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 68-71. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Досліджено категорії тіла у перцептивних поглядах Анрі Бергсона та дослідженнях представників ентивізму. Особлива увага приділяється порівнянню цих перцептивних систем та осмисленню поняття свідомості як втіленого субстрату. Репрезентовано погляд на тіло як засіб перцепції та роль його діяльності як елементу вбудовування свідомості суб'єкта у світ. Визначено, що тіло має роль селективного апарату, який розрізняє та відбирає зовнішні подразники для перцепування. Підкреслено детермінованість тілесності та її вплив на формування образів сприйняття.

Шифр НБУВ: Ж70861

Див. також: 4.С.40, 4.Ш.1276

Соціальна філософія

4.Ю.1331. Революційне перетворення дійсності: від локальних конфліктів до єдиного соціокультурного простору / Б. О. Носач // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 83-87. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Здійснено спробу проаналізувати концепції соціальних змін в умовах постійно функціонуючих локальних конфліктів з точки зору забезпечення ними процесу формування єдиного соціокультурного простору. Доводиться необхідність узгодження сучасних світових і національних тенденцій соціальних конфліктів із попередніми для того, щоб уявляти масштаби та логіку дії кожного напрямку. У свою чергу, революційні зміни, не дивлячись на можливість нищівних руйнувань, все одно мають творчий характер, сприяють формуванню особливого типу людини та відповідного його потребам культурного середовища, а моделювання цивілізаційних перспектив тієї чи іншої країни стає неможливим поза дослідженням суті самого соціокультурного процесу розвитку її народу, який базується на традиціях, національній ідентичності, принципах господарської культури та специфічній взаємодії руйнівних сил соціального розвитку.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.Ю.1332. Системний підхід до вирішення соціального конфлікту (на прикладі арабо-ізраїльських відносин): автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03 / В. Д. Дзюбенко; Університет Григорія Сковороди в Переяславі. — Переяслав, 2021. — 16 с. — укр.

Виявлено суть, специфіку виникнення, особливості перебігу і вирішення сучасного соціального конфлікту завдяки системному підходу на прикладі розгляду арабо-ізраїльського конфлікту. Доведено, що вирішення сучасного соціального конфлікту передбачає врахування основних методологічних, ціннісно-світоглядних і соціально-праксеологічних аспектів його дослідження у комплексі: нелінійна методологія є найбільш ефективною для дослідження і практичного вирішення складного соціального конфлікту — багатовимірного за лініями ціннісного і світоглядного протистояння. Сучасний соціальний конфлікт починається в межах однієї соціальної системи і одного конфлікту цінностей, але у сучасних умовах глобального суспільства формується світоглядний конфлікт, який охоплює усі сторони життя конфліктуючих сторін, і внаслідок цього до основної лінії конфлікту додаються супутні, які доповнюють цей конфлікт пов'язаними з ним новими конфліктами у інших системах, створюючи протистояння між сторонами також уже за цілим комплексом цінностей, що призводить до ще більше закріплення ситуації соціального протистояння як звичної і нормальної. Подальшого розвитку набуло застосування, на прикладі філософського дослідження арабо-ізраїльських відносин, мультифакторного аналізу як такого, що філософськи може бути пояснений теорією соціальних систем, завдяки чому стає можливим підхід до соціального конфлікту як багатовимірного — такого, що зумовлений низкою відносно незалежних один від одного чинників. Здійснено філософське системне обґрунтування трьох головних можливих стратегій вирішення такого конфлікту: традиційну, лінійно-силовою (песимістичний сценарій вирішення соціального конфлікту), постмодерну, нелінійно-моделюючу (оптимістичний сценарій) і модерну, покрокових реформ (реалістичний сценарій).

Шифр НБУВ: РА44957

4.Ю.1333. Феномен технології в контексті культуротворення: автореф. дис. ... д-ра філос. наук: 09.00.03 / І. А. Мура-

това; НАН України, Інститут філософії імені Г. С. Сковороди. — Київ, 2020. — 35 с. — укр.

Здійснено соціально-філософську концептуалізацію технології як соціокультурного феномену, що виходить далеко за межі технічної теорії і науки, інженерної діяльності загалом, за межі техніки і техносфери. Доведено, що як конститuenta соціальної взаємодії та інтеграції соціальних інтеракцій технологія задає певні способи об'єднання, спільності, інтегрування індивідів, тобто забезпечує спільно-роздільні для багатьох індивідів форми взаємодії, кооперації, комбінації, співпраці, соціального зв'язку. Вона постає історично як єдність індивідів і способів їх взаємодії, як відповідність форм їх відносин засобам діяльності.

Шифр НБУВ: РА446148

Див. також: 4.Х.821

Етика

4.Ю.1334. Метафізичний, політичний та етичний аспекти поняття «свобода» в античній філософії / Т. А. Мурга // Вісн. нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 78-82. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Здійснено аналіз генези та інтерпретації категорії свободи в античній філософській традиції. Показано, що її виникнення пов'язано із соціально-політичними і духовно-релігійними особливостями давньогрецької цивілізації. На підставі перемоги в греко-персидських війнах та ствердження демократії виникає уявлення про свободу як вищу цінність та ідентифікуючу ознаку давніх греків. Разом із тим, в античній філософії виникає метафізична категорія свободи та її етичне втілення. Розкрито зміст цих основних аспектів античної свободи та їх специфіку. З'ясовано, що саме антична ідея свободи стала основою її християнської інтерпретації та формування модерного її розуміння, яке лежить в основі сучасної філософії, права та етики.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.Ю.1335. Філософсько-правове розуміння принципу добросовісності / Г. М. Парусова // Вісн. нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 87-92. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Проведено філософсько-правове дослідження принципу добросовісності, яке актуалізується особливою роллю оціночних категорій у цивільному праві. Показано, що зміст терміну «добросовісність» є предметом дискусій серед філософів права та юристів, як практиків, так і науковців. Наголошено на тому, що якщо добросовісність береться поза правового регулювання суспільних відносин, то вона залишається лише формальним принципом, абстракцією, яка може навіть слугувати інструментом для зловживань. Зроблено висновок, що «добросовісність» має статус не тільки морально-етичної, але й цивільно-правової категорії. Розуміння ж особливостей дії принципу добросовісності в культурі філософсько-правового та етичного мислення сприяє розвитку всієї системи позитивного права.

Шифр НБУВ: Ж70861

Див. також: 4.Ф.806, 4.Ф.809

Психологія

4.Ю.1336. Можливості вивчення технологій 3D-моделювання архітектурних споруд в школі / О. М. Дудка, В. П. Депутат // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — № 4. — С. 45-50. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Для розвитку сучасної освіти сьогодні потрібні не так теоретичні розробки, як практичні дослідження, які спрямовано на активізацію самостійного, активного, креативного, творчого мислення учнів. Застосування 3D-моделювання у навчанні у разі правильного підходу надасть можливість розширити світогляд учнів, підвищить пізнавальну активність і сприятиме формуванню загальнонаукових умінь і навичок. Моделювання архітектурних споруд є цікавою темою для вивчення, наявне програмне забезпечення надає можливість вивчати цю тему навіть школярам, однак наразі для цього недостатньо відповідного навчально-методичного забезпечення. Мета роботи — висвітлення доробку щодо можливостей навчання побудови 3D-моделей архітектурних споруд за допомогою програми SketchUp. Для розв'язання проблеми використано наступний комплекс методів: теоретичний аналіз, діагностичний, методи навчання, первинну статистичну обробку й узагальнення одержаних даних (результати дослідження апробовано та впроваджено у ліцей № 6 ім. Івана Ревчука та ліцей № 5 Івано-Франківської міської ради в 10 — 11 класах). Проаналізовано роль і місце технології візуалізації в освітньому процесі та архітектурної візуалізації зокрема, можливості вивчення 3D-моделювання в школі, досліджено особливості моделювання тривимірних об'єктів за допомогою програми SketchUp. Запропоновано програму, методичні

рекомендації та вказівки до викладання курсу «Побудова 3D-моделей архітектурних споруд» на уроках інформатики, технологій і факультативних заняттях. Досліджено та проаналізовано актуальність і ефективність впровадження курсу в освітній процес; наведено розроблені інтерактивні вправи, які сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу; наведено результати апробації, що підтверджують ефективність запропонованої методики. Встановлено, що курс «Побудова 3D-моделей архітектурних споруд» надасть можливість підвищити ефективність вивчення 3D-моделювання в освітніх закладах, а також розвинути навички учнів щодо архітектурної візуалізації та вміння працювати зі спеціалізованим програмним забезпеченням для створення 3D-об'єктів. Проведення занять за запропонованою методикою допомагає викликати зацікавленість предметом, збільшує рівень інтересу до архітектурної візуалізації, розвиває у школярів логічне та абстрактне мислення.

Шифр НБУВ: Ж101424

4.Ю.1337. Особистісні детермінанти розвитку суспільно значущої поведінки молодших школярів: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / І. С. Хомич; НАПН України, Інститут психології імені Г. С. Костюка. — Київ, 2021. — 23 с.: табл. — укр.

Вперше представлено концептуально-методичний підхід до проблеми розвитку суспільно значущої поведінки молодших школярів, що полягає в конкретизації й обґрунтуванні концепту нормативної поведінки особистості та верифікації цілісної схеми її структурно-психологічного аналізу. Розкрито змістову специфіку розвитку нормативної поведінки особистості та поглиблено уявлення про механізми нормативної соціалізації молодших школярів в умовах соціально-нормативного простору початкової школи. Визначено стратегії та засоби вивчення формально-змістових і змістовно-структурних параметрів суспільно значущої поведінки молодших школярів. Верифіковано модель розвитку нормативної поведінки молодших школярів, змістова структура якої визначається специфічним комплексом особистісних детермінант. Обґрунтовано умови цілеспрямованого формування суспільно значущої поведінки молодших школярів як комплекс системних психологічних засобів активізації їх суб'єктної позиції в напрямку диференціації і засвоєння змісту нормативних зразків поведінки, а також оволодіння та відтворення найбільш оптимальних стратегій та способів нормативної регуляції власної поведінки в умовах соціально-нормативного простору початкової школи. Апробовано психотренінгову технологію формування нормативної поведінки молодших школярів як валідний та ефективний інструмент у практиці їх цілісного і кваліфікованого психологічного супроводу в умовах соціально-нормативного простору початкової школи.

Шифр НБУВ: РА449407

4.Ю.1338. Психологічні умови розвитку професійного мислення майбутніх офіцерів-прикордонників: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / А. О. Федик; НАПН України, Інститут психології імені Г. С. Костюка. — Київ, 2021. — 25 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено психологічні умови розвитку професійного мислення майбутніх офіцерів-прикордонників у системі професійної підготовки Державної прикордонної служби України. За результатами теоретико-методологічного аналізу поглядів вітчизняних і зарубіжних учених щодо проблематики розвитку професійного мислення та з урахуванням психологічних особливостей професійної діяльності офіцерів-прикордонників і специфіки розв'язування ними професійних завдань визначено суть поняття «професійне мислення офіцерів-прикордонників». Виокремлено основні групи типових професійних завдань охоронців кордону та відповідні мисленеві стратегії, характерні для їх розв'язування. Проаналізовано специфічні особливості використання психологічних механізмів проблемного навчання як управління навчальною діяльністю Ю. І. Машбиця. Визначено й обґрунтовано психологічні умови розвитку професійного мислення майбутніх офіцерів-прикордонників. Розроблено, обґрунтовано й експериментально перевірено програму розвитку професійного мислення майбутніх офіцерів-прикордонників, а також структурно-функціональну модель, що є її складовою. Розроблено практичні рекомендації викладачам щодо використання програми в системі професійної підготовки персоналу силових і правоохоронних структур сектора безпеки і оборони України.

Шифр НБУВ: РА450882

4.Ю.1339. Timeless and extra-space essence of the universal integrity: topological trivergence of the spiritual, material and virtual worlds / Yu. Kharchenko // Вісн. нац. авіац. ун-ту. — 2020. — № 2. — С. 19-23. — Бібліогр.: 8 назв. — англ.

Показано, що явище «вергенції» — це стан системи в точці перетину дивергентних та конвергентних процесів, а також їх балансировка. «Тривергенція» відображає серединну локацію віртуального світу в дихотомії матеріального та духовного світів. Мета дослідження — аналіз впливу всезагального цілого на поведінку різноманітних елементів систем в процесі їх синхронії з метою подальшої концептуалізації топологічної взаємодії матеріального, духовного та віртуального просторів. Ключовим методологічним підходом в даному дослідженні стала топологія. Це

надало змогу осмислити даний феномен в термінах філософської онтології, трансцендентології, соціальної філософії, а також ввести нове поняття — «тривергенцію». Підтверджено, що всезагальне ціле, якщо його розуміти в трансцендентологічних шкалах, не вписується в будь-яку модель еволюційного процесу, оскільки саме є джерелом еволюції, коеволуції, деволуції, інволюції тощо. В результаті дослідження більш чітко виділено суть явища «вергенції», що відтворює принципи симетрії та синхронії в різних системах. У висновках продемонстровано, що ідея «всезагального цілого» як «божественної суті в собі» і «божественної суцільності для нас» виявляється в дихотомічних образах духовного і матеріального світів. Топологію всезагального неможливо відобразити в тій чи іншій часово-просторовій моделі. Віртуальна реальність «знімає» дихотомічні суперечності.

Шифр НБУВ: Ж70861

Див. також: 4.С.13, 4.Ч.1026, 4.Щ.1310, 4.Ю.1344, 4.Ю.1349

Галузева (прикладна) психологія. Психологія окремих видів діяльності

4.Ю.1340. Когнітивно-стильові детермінанти психологічної стійкості представників суддівського корпусу: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / С. І. Колоколов; Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. — Одеса, 2021. — 22 с.: рис. — укр.

Представлено результати теоретико-методологічного аналізу уявлень про когнітивно-стильову детермінацію у вимірах формування особистісних рис, контекстно-залежного та незалежного стилів прийняття адаптивних рішень, конативного аспекту креативності, систем адаптації людини та інтеграції її ресурсів, уникнення помилок в прийнятті рішень. Проаналізовано методологічні засади розуміння когнітивних стилів як характерних самоузгоджених режимів функціонування, як рис особистості у вимірах використання часу та простору та медіативної функції багатоманітних форм та видів діяльності, ґрунтуючись на динамічній та гнучкій концептуалізації останніх. Розглянуто психологічні засади діяльності суддів. Висвітлено основні положення психології суддівської діяльності та особливостей формування корпусу суддів у системі «людина — суспільство — право». Узагальнено феноменологію психологічної стійкості особистості як інтегральної характеристики, чинника подолання негативного впливу на особистість в умовах складних ситуацій професійної діяльності, реконструкції когнітивно-семантичного поля в умовах нервово-психічної стійкості, забезпечення ефективності когнітивної діяльності в умовах інформаційного впливу та напруженості когнітивної діяльності. Визначено модель психологічної стійкості представників суддівського корпусу, представлену факторами «Когнітивна систематизованість», «Життєстійкість», «Особистісна надійність», «Цінність». Побудовано моделі когнітивно-стильової детермінації психологічної стійкості особистості та її інваріант (життєстійкості, надійності), опосередкованих статусом та досвідом професійної діяльності суддів. Зазначено, що пропонувані моделі надійності та життєстійкості особистості як компоненти психологічної стійкості можуть виступати мішенями психологічного впливу, та стати підставою для розробки програм психологічного відбору, психологічного супроводу професійної діяльності суддів на засадах ресурсного, когнітивноцентрованого, особистісноцентрованого та діяльнісноцентрованого підходів.

Шифр НБУВ: РА449397

4.Ю.1341. Особистісні чинники професійної мотивації студентів з інвалідністю: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / А. О. Курбатова; НАПН України, Інститут психології імені Г. С. Костюка. — Київ, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Здійснено теоретико-методологічне обґрунтування та практичну розробку психологічних засад професійної мотивації студентів з інвалідністю. Розкрито психологічні особливості професійної мотивації студентів з інвалідністю, роль ціннісно-смыслові регуляції професійного самовизначення особистості, психологічні чинники вибору професії та їх вплив на подальше професійне становлення. Встановлено, що професійна мотивація студентів з інвалідністю, зумовлена внутрішніми мотивами, пов'язана з їх смисложиттєвими орієнтаціями, з уявленнями про себе як про сильну особистість, яка володіє достатньою свободою вибору, щоб побудувати своє життя у відповідності зі своїми цілями. Загалом, одержані результати дослідження свідчать, що важлива роль у підтримці професійної мотивації студентів з інвалідністю належить осмисленості ними життєвих цілей і перспектив, внутрішньому локусу контролю, особистісній автономії, що полягає у здатності до самовизначення своїх позицій та здатності самостійно визначати і регулювати власне життя. Розроблено модель внутрішньоособистісної детермінації професійної мотивації студентів з інвалідністю в континуумі професійного самовизначення особистості, структурними компонентами якої є ціннісно-смыслові утворення особистості, цілі професійної діяльності,

особистісні якості, оцінка своїх можливостей, мотиви вибору професії, мотиви навчання, потреби професійної самореалізації. Розроблено й апробовано комплексну програму психологічного супроводу професійного становлення студентів з інвалідністю у закладах вищої освіти (ЗВО) та представлено результати впровадження тренінгової програми і перевірки її ефективності.

Шифр НБУВ: РА449181

4.Ю.1342. Психологічні засади профілактики синдрому професійного вигорання педагогічного персоналу закладів загальної середньої освіти різних форм власності: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.10 / В. М. Тесленко; ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК». — Київ, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Дисертацію присвячено вирішенню наукового завдання, яке полягало в розробці психологічних засад профілактики синдрому професійного вигорання (СПВ) педагогічного персоналу закладів загальної середньої освіти різних форм власності на основі теоретичних та емпіричних розвідок. Здійснено теоретичний та емпіричний аналіз впливу СПВ на особистісний і професійний розвиток педагога та розроблено психологічні засади профілактики професійного вигорання як набуття особистісної ресурсності на всіх рівнях соціальної взаємодії. Розширення педагогів своїх ресурсних можливостей полягає в особистісно-екологічній активності на засадах самоменеджменту та одержанні «результату результату» як продукту нового екологічного мислення — лін-мислення, що полягає в єдності різноманітних підходів до самовдосконалення і є критерієм сформованої в педагога здатності до трансформацій та самореалізації. Професійне вигорання розглянуто як систему когнітивних, афективних і конативних чинників, які доводять або спростовують здатність педагогічного персоналу закладів загальної середньої освіти до оптимального функціонування в межах професійних компетентностей. Запропоновано рамкову програму, тренінг і систему універсальних і спеціальних засадних рекомендацій з профілактики СПВ, адресованих фахівцям і педагогам державних і приватних шкіл. Доведено, що основоположними для запобігання СПВ є розвиток внутрішніх психологічних процесів, які становлять основу особистісної ресурсності та особистої відповідальності педагога (готовність до змін, самореалізації, мобільного функціонування) за власне зростання у професії (артикуляція особистісних етапів у формуванні здібностей і навичок, формування цінностей у конструкції: особистісний досвід, досягнення, лін-мислення, екологічне управління суб'єктивним досвідом) згідно з концепцією досягнення «результату результату».

Шифр НБУВ: РА449165

4.Ю.1343. Теоретико-методологічні основи дослідження психологічних механізмів творчої діяльності (інтегративний підхід): автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.01 / О. В. Губенко; НАПН України, Інститут психології імені Г. С. Костюка. — Київ, 2020. — 45 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено теоретичні та практичні проблеми психології творчої діяльності. Розкрито суттєві аспекти природи, структури, механізмів, функцій, динаміки творчої діяльності. Досліджено зміст когнітивних та психосемантичних механізмів творчості у єдності її основних суперечливих та, одночасно, взаємодоповнюючих моментів — дискурсивно-логічного інтелекту та інтуїції, свідомого та несвідомого рівнів переробки інформації. Запропоновано когнітивні моделі, які описують механізми та процеси творчого мислення, зокрема, біполарно-діалектична концепція мислення. Досліджено когнітивні механізми креативного мислення на кожному з етапів творчого процесу — постановка проблеми, інкубація, інсайт, формально-логічний опис відкриття тощо. Висвітлено такі важливі складові розумової обдарованості, як здатність до переструктурування, бісоціативне мислення, гнучкість, продуктивність, варіативність мислення. Проаналізовано можливості розвитку творчого потенціалу і творчого мислення особистості, розроблено та запропоновано практичні методи та методики такого розвитку в школі, сім'ї та ВНЗ.

Шифр НБУВ: РА446158

4.Ю.1344. How might entrepreneurial activities affect behaviour and emotions? / М. Heydari, Zhou Xiaohu, Kin Keung Lai, Zheng Yuxi // Proc. of the Nat. Aviation Univ. — 2021. — № 2. — С. 65-77. — Бібліогр.: 131 назв. — англ.

Важливо зрозуміти, як люди розуміють, що відбувається в їх мозку. З огляду на письмовий огляд наукових досліджень та поведінки мозку для бізнесу, а також особливості особистості, розуміння, почуттів, менталітету та самопочуття, представлено методи та аудит минулих та поточних питань, що існують у цій галузі. У поєднанні з результатами огляду результатів роботи та настроїв наукових співробітників щодо досліджень у цих ракурсах дане дослідження надає знання та пропозиції щодо майбутніх напрямів досліджень.

Шифр НБУВ: Ж70861

4.Ю.1345. Traffic conditions and their impact on the functional state of the bus driver / T. Postransky, M. Afonin, D. Kosynkin // Автоном. трансп.: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 49. — С. 45-53. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Дослідження чинника людини у транспортних системах набувають все більшої актуальності враховуючи зростання рівня ав-

томобілізації та розвиток транспортної галузі загалом. Відповідно до цього постає завдання щодо забезпечення належного рівня безпеки руху. На сьогодні у цій сфері зазвичай першочергово враховують особливості дорожніх умов та конструктивних параметрів автомобільних доріг, проте часто упускають роль «фактора людини». При цьому, з розвитком методологій і технічних засобів ці питання піддаються дослідженням та частково вирішуються. Таким чином, під час розгляду питань щодо забезпечення безпеки дорожнього руху, необхідно приділяти значну увагу функціональний стан (ФС) та психофізіологічним яким водіїв, надійності роботи, чинникам негативного впливу на їх організм тощо. Мета роботи — встановлення закономірності зміни ФС водія який керує автобусом під впливом різних чинників умов руху. Прийняті в роботі підходи, які необхідні для вирішення поставленої мети, базуються на теоретичних і практичних засадах щодо визначення показників ФС людини під час виконання професійної діяльності, їх нормативних значень, допустимих діапазонів змін тощо. Одержані математичні та графічні залежності враховують вплив таких чинників як: швидкість руху автобуса і висотне положення автомобільної дороги татривальність роботи водія, на ФС оператора цього транспортно-го процесу. Як індикатор стану водія обрано ІН. Встановлено, що в цих умовах його значення коливаються в межах від 87 до 342 у. о. Виявлено, що зростання швидкості руху призводить до підвищення ІН водія приблизно на 35 %. Під час аналізу статистичних даних також встановлено, що найбільші значення ІН спостерігалися на ділянках доріг на висоті 250 — 320 м та 420 — 500 м над рівне моря. При зростанні тривалості роботи водія значення ІН збільшувалося приблизно на 25 % та могло наближатися до значення у 250 у. о. Відповідно до вищезазначеного, можна стверджувати наявність впливу умов руху та роботи водія на його ФС. Одержані закономірності відображають вплив умов праці водія на показник його ФС, який певною мірою впливає на ймовірність безаварійної діяльності та, як наслідок, на безпеку всіх учасників дорожнього руху. Одержані результати надають змогу створювати рекомендації щодо врахування умов руху на маршруті та роботи водія під час створення графіків його роботи та відпочинку.

Шифр НБУВ: Ж70158

Див. також: 4.С.14, 4.С.34, 4.С.80, 4.Щ.1310, 4.Щ.1313, 4.Ю.1336, 4.Ю.1348

Соціальна (суспільна) психологія

4.Ю.1346. Актуальні проблеми сімейного насильства: колект. монографія / Т. О. Перцева, В. В. Огоренко, Г. М. Кожина, К. О. Зеленська, С. Г. Носов, І. Ф. Терещина, О. Й. Мамчур, О. М. Гненна, Р. М. Тимофеев, А. В. Шорніков; ред.: Т. О. Перцева, В. В. Огоренко; Дніпровський державний медичний університет. — Дніпро: Ліра, 2021. — 187 с.: рис., табл. — укр.

Колективну монографію «Актуальні проблеми сімейного насильства» присвячено важливій проблемі, що стосується як окремої особистості, так і суспільства у цілому. Наслідки сімейного насильства є жахливими і повинні привертати увагу не тільки суспільних організацій, але й стати глобальним планом дій, спрямованих на подолання цього небезпечного явища, на загальнодержавному рівні. Висвітлено основні ознаки феномену сімейного насильства, наведено теоретичні основи виникнення насильства у сім'ї. Величезну увагу приділено наслідкам сімейного насильства та розкрито принципи комплексного підходу до ефективного подолання таких наслідків. Підкреслено роль суспільства та держави у цьому складному процесі, особливо, в умовах підвищення рівня насильств у світі, що викликано пандемією SARS-CoV-2 (2019-nCoV).

Шифр НБУВ: ВА853010

4.Ю.1347. Психологічні стратегії життєдіяльності в умовах ситуаційної невизначеності: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / Ю. В. Мельник; НАПН України, Інститут психології імені Г. С. Костюка. — Київ, 2020. — 24 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено стратегії життєдіяльності особистості в умовах ситуаційної невизначеності. Показано, що ситуаційна невизначеність виступає основною формою невизначеності в житті особистості та є невід'ємною умовою її життєдіяльності, яка виявляється на різних рівнях її психічного життя. Визначено трикомпоненту внутрішню структуру ситуаційної невизначеності в життєдіяльності особистості, до якої входить когнітивно-інформаційний, мотиваційно-ціннісний й організаційно-управлінський компоненти. Виділено три базові форми особистісної активності в ситуаційній невизначеності: ігнорування, пристосування й цілепокладання. Відзначено, що стратегії життєдіяльності можуть бути неуспішними, або такими, що призводять до депривації суб'єктом до успішними, що призводять до її відновлення та поглиблення. Визначено й описано дев'ять типів стратегій поведінки в умовах ситуаційної невизначеності, три з яких вважаються продуктивними, тобто такими, у яких базова форма

реагування відповідає певній складовій ситуаційної невизначеності. Проведено емпіричне дослідження ситуативних та особистісних особливостей осіб, що перебувають в умовах ситуаційної невизначеності. Проаналізовано динаміку таких особливостей відповідно до інтенсивності невизначеності. Досліджено психологічну структуру стратегій життєдіяльності в окремих сферах життя осіб, що перебувають у відповідних умовах. Виявлено специфіку особистісних і ситуаційних характеристик в осіб з домінуючими неуспішними стратегіями. Розроблено авторську тренінгову програму психологічної корекції неуспішних стратегій життєдіяльності особистості в умовах ситуаційної невизначеності в різних сферах її життя. Доведено ефективність технології психологічного сприяння й оптимізації стратегій життєдіяльності людини в умовах ситуаційної невизначеності через розширення уявлень про ситуацію, вихід у рефлексивну позицію та вироблення вмінь і навичок в опануванні ситуацією, зокрема, у вигляді постановки власних життєвих цілей, роботи з переживаннями, стресами тощо.

Шифр НБУВ: РА446144

4.Ю.1348. Психологічні чинники формування професійної самосвідомості майбутніх спеціальних педагогів: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.08 / О. І. Сидорович; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. — Київ, 2021. — 19 с.: рис. — укр.

Обґрунтовано авторську теоретичну багатокомпонентну порівняльну модель складових професійної самосвідомості майбутніх спеціальних педагогів. За допомогою комплексу психодіагностичних методик виявлено суперечливу, кризову конфігурацію налаштованостей професійної самосвідомості та певну специфіку показників її компонентів залежно від спеціалізації та курсу навчання студентів-спеціальних педагогів. Емпірично доведено, що конструктивно-реалістична конфігурація налаштованостей має позитивний, формувальний потенціал, а неконструктивна конфігурація налаштованостей виступає негативними чинниками професійної самосвідомості. На рівні ціннісної зорієнтованості професійна самосвідомість характеризується середніми показниками самоставлення та недостатніми показниками рефлексивності та емпатійності. Обґрунтовано та реалізовано формувальну психологічну програму посилення цих чинників з формування професійної самосвідомості майбутніх спеціальних педагогів, розроблено психолого-педагогічні та організаційно-методичні рекомендації.

Шифр НБУВ: РА448333

4.Ю.1349. Психосоціальне функціонування вихованців балетної студії старшого дошкільного віку / К. Березіна // Слобожан. наук.-спорт. вісн. — 2021. — № 1. — С. 66-70. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — виявлення особливостей психосоціального розвитку вихованців старшого дошкільного віку приватної балетної студії м. Харків. У дослідженні брали участь 20 вихованців балетної студії м. Харків віком від 5 до 7 років, які займаються балетом від 10 міс до 2 років. Для одержання результатів використовували методику М. Желлінека та М. Мерфі «Перелік дитячих симптомів» PSC та Y-PSC в українській адаптації «Перелік дитячих симптомів» PSC-UKR та Y-PSC-UKR (О. Л. Луценко, Д. В. Штриголь, Н. Г. Міхановська), а саме варіант PSC, який заповнюється батьками дитини. Результати проведе-

ного дослідження показали, що за оцінками, отриманими від батьків, 45 % вихованців балетної студії мають деякі проблеми з психосоціальним розвитком. При цьому 25 % мають ці проблеми за шкалою «інтерналізація», а ще 20 % — за шкалою «екстерналізація». Серед 25 % опитуваних, які мають певні проблеми за шкалою інтерналізації, найбільш розповсюдженими були відповіді, що дитина: швидко втомлюється, боїться нових ситуацій, хоче бути з батьками більше, ніж раніше, відчуває себе поганою та менше розважається. Серед 20 % опитуваних, які мають певні проблеми за шкалою екстерналізації, найбільш розповсюдженими були відповіді, що дитина: невгамовна, не може сидіти спокійно, менше цікавиться школою (в нашому випадку — заняттями балетом), діє, «як заведена», легко відволікається, надто багато літає у марах, не виконує правила. Встановлено, що більшість вихованців балетної студії мають гармонійний психосоціальний розвиток за оцінюванням їх батьків. Отже, можна припустити, що заняття балетом позитивно впливають на психосоціальний розвиток старших дошкільників.

Шифр НБУВ: Ж70281

4.Ю.1350. Соціально-психологічні особливості саморегуляції молоді у конфліктних ситуаціях міжособистісної взаємодії: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / Ю. І. Ахтирська; Східноукраїнський нац. ун-т ім. В. Даля. — Северодонецьк, 2020. — 20 с. — укр.

Досліджено процес саморегуляції молоді у конфліктних ситуаціях міжособистісної взаємодії. Застосовано методи: аналіз, експеримент. Визначено соціально-психологічні особливості саморегуляції молоді у конфліктних ситуаціях міжособистісної взаємодії. Розроблено програму розвитку саморегуляції молоді та підвищення її конфліктної компетентності.

Шифр НБУВ: РА446023

4.Ю.1351. Теоретико-методологічні засади самоздійснення особистості в умовах трансформаційних змін: [монографія] / О. С. Безверхий, І. М. Візнюк, І. М. Габа, В. М. Галузяк, Т. М. Клібанівська, Л. І. Коломієць, О. П. Лящ, Л. Ю. Мазай, Ю. В. Мельник, О. Ю. Павлушенко, О. М. Паламарчук, В. М. Педоренко, Д. С. Подолячук, В. Г. Подорожний, А. С. Поліщук, О. В. Попова, І. Г. Саранча, О. В. Фуштей, В. В. Шахов, В. І. Шахов, В. С. Штифурак, Г. Б. Шульга; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. — Вінниця: Твори, 2021. — 226 с.: рис., табл. — укр.

Проаналізовано різні аспекти самоздійснення особистості в умовах трансформаційних змін: феноменологію психологічних досліджень, життєтворчості зв'язків самоздійснення та самоактуалізації, становлення професійної ідентичності майбутніх психологів, перфекціонізм як психологічний феномен, проблеми соціально-екологічного відчуження особистості. Розкрито потенціал аналітичного та нормативного підходів психологічного супроводу самоздійснення особистості в умовах колективної травми, розвитку толерантності до невизначеності за методами психодрами та інші проблеми професійного самоздійснення фахівців сфери психології.

Шифр НБУВ: ВА853091

Див. також: 4.С.60

Авторський покажчик

Абдула А. 4.X.1138
Абрамова І. В. 4.Y.652
Августова О. О. 4.Y.246
Адаба Мухамед А. У. 756
Адамченко В. 4.Y.774
Адами К. 4.Y.332
Аджиш О. 4.Y.1071,
4.Ч.1131
Азаренко Ю. С. 4.Y.754
Азарова І. Б. 4.Y.221
Акименко Н. В. 4.Y.494
Аксимова С. Ю. 4.Y.57
Александров О. В. 4.Ц.969
Алексеев А. 4.Ч.1129
Алексеев О. Г. 4.X.886
Али А. Э. 4.Y.289
Алиев Эльмар Р. 4.Y.289
Алиев Эльчин Р. 4.Y.289
Альонкін О. 4.X.833
Альшнін С. Ю. 4.Y.637
Альшаваша М. Н. 4.X.950
Альшадфї Мохамед Алі
4.Y.779
Амоша О. І. 4.Y.401
Амоша О. О. 4.Y.424
Ангелко І. В. 4.Y.728
Андрейків Т. Я. 4.Y.592
Андрейчук В. С. 4.X.921
Андреева В. А. 4.Y.774
Андросович К. А. 4.Ч.1061
Андрощук О. С. 4.Ц.982
Антіпова О. П. 4.Ч.1022
Антіпова Р. 4.Ч.1122
Антонов А. В. 4.Ц.999
Антонова А. О. 4.Y.323
Антонова О. М. 4.Y.403,
4.Y.410, 4.Y.497, 4.Y.517
Аралова А. А. 4.Ч.1112
Аралова Н. І. 4.Ч.1112
Аркавченко Н. В. 4.Ч.1057
Артемеєва Г. 4.Ч.1120,
4.Ч.1157
Артюмова Т. І. 4.Y.135
Асгалулїна Н. Р. 4.Y.199
Асеева Я. 4.Ч.1133
Атаманчук З. А. 4.Y.319
Атаманюк Я. А. 4.Ч.1094
Атамась А. І. 4.Ч.1044
Атоев К. Л. 4.Y.121
Афонін Е. А. 4.С.4
Ахмедова Е. Р. 4.X.948
Ахтирська Ю. І. 4.Y.1350
Ачкасов І. А. 4.Y.543
Ашанів М. 4.Ч.1163
Ашпток Н. Г. 4.Ч.1028
Абадджанян Г. 4.X.893
Бабаєв В. Ю. 4.С.8
Бабаліч В. А. 4.Ч.1154
Бабенко О. С. 4.Ц.1317
Бабель І. Г. 4.Y.206
Бабельця І. Я. 4.X.902
Бабина О. М. 4.Y.380
Бабій Ю. Б. 4.Ш.1228
Бабін Б. 4.X.842
Бабміндра Д. І. 4.Y.790
Бабова І. К. 4.Y.221
Бабой А. 4.X.956
Бабой В. 4.X.956
Бажорка М. О. 4.Y.689
Бадер С. О. 4.Ч.1040
Бажок О. В. 4.Ц.1008
Бажміна Е. А. 4.Ц.1088
Ваздирев О. О. 4.Ч.1070
Вазилевич В. Д. 4.Ч.833
Вай О. С. 4.Ш.1270
Вакуменко Б. В. 4.Ц.971
Вакуменко В. Д. 4.X.843
Вала О. І. 4.Y.302
Валабанава Д. О. 4.X.820
Валакєрєва О. М. 4.С.31,
4.С.52, 4.С.58-4.С.59,
4.С.71, 4.С.85-4.С.86,
4.С.91
Валан В. Г. 4.Y.545
Валахтар В. В. 4.С.13
Валєян А. В. 4.Y.664
Ваннікова Р. 4.Ч.1113
Варабаш А. Г. 4.X.909
Варабаш В. 4.Т.98,
4.Ч.1189
Варабаш Ю. 4.Ш.1249,
4.Ш.1267
Варанько М. О. 4.Ч.1070
Вараньська Н. 4.С.73
Варвінок Р. Д. 4.Ц.981
Вардін М. Я. 4.Э.1320
Варкова С. О. 4.Y.614
Васанчук І. В. 4.Y.440,
4.X.919
Васїста І. В. 4.X.947
Ватеєва Н. 4.Ч.1140
Ватовський С. В. 4.Y.489
Ваула О. В. 4.Y.275,
4.Y.333
Вачкір І. Г. 4.Y.637
Вашкірєва О. 4.Ш.1286
Ваштовий В. П. 4.Y.614
Бегалє З. О. 4.Y.580
Безверхній О. С. 4.Y.1351
Безверхнік Т. М. 4.Y.221
Безуглий В. В. 4.Ч.1171
Безлібіна А. П. 4.Y.222
Безязична О. 4.Ч.1163
Безязичний Б. 4.Ч.1139
Беккер М. Л. 4.Y.219
Белікова Т. В. 4.X.910
Белов С. В. 4.Y.440
Белько О. О. 4.Т.116
Бережній А. О. 4.Ц.1001
Бережницька У. Б. 4.Y.364
Березівський Я. П.
4.Y.134, 4.Y.381
Березіна К. 4.Y.1349
Беркман Л. Н. 4.Ч.1191
Бечко В. П. 4.Y.468
Бечко П. К. 4.Y.468
Белавін О. В. 4.Ц.1012
Белікова Н. В. 4.Y.219
Белікова О. Ю. 4.Y.614
Белобородова М. В.
4.Y.610
Белова Ю. Ю. 4.Ч.1109
Белюсова Р. В. 4.Ч.1057
Белякова Н. М. 4.Y.620
Белялов Т. Е. 4.Y.131,
4.Y.172
Бившева Л. О. 4.Y.526
Бичковська Г. М. 4.Т.104
Біловус Г. 4.Т.109
Білороз Д. В. 4.Э.1319
Білоус В. І. 4.Ш.1229
Білоус Е. В. 4.С.53
Білоус М. В. 4.Ц.979
Білоус С. П. 4.Y.530
Біляшєва Б. П. 4.Ш.1285
Бірюк Н. П. 4.Ч.1105
Бітнер І. В. 4.Y.500
Блажей Л. В. 4.Y.497
Близнюк В. В. 4.Y.444
Близнюк Т. П. 4.Y.781
Близнюкова О. Ю. 4.Ч.1039
Бліхар В. С. 4.X.820
Бліхар М. М. 4.X.820
Бобрїцька Л. О. 4.Y.755
Богатирьова Л. Д. 4.Y.425
Богачова Л. Л. 4.X.820
Богданов С. Г. 4.Y.221
Богородицька Г. Є. 4.Y.750
Богоявленський О. В.
4.Y.572
Богуславська С. І. 4.Y.227
Боднарчук І. Л. 4.Y.475
Боднарчук О. Г. 4.X.929
Боднарчук Т. Л. 4.Y.784
Боднарчук Ю. 4.Т.109
Бодренкова І. 4.Ч.1144,
4.Ч.1150
Бойко М. 4.Y.723
Бойченко Н. 4.Ч.1149
Боков О. В. 4.Y.431
Болдак А. О. 4.C.76
Бологїна Е. В. 4.Y.526
Бологїнова Т. М. 4.Y.583
Бондар А. 4.Ч.1146
Бондар М. 4.Ш.1240
Бондаренко Г. 4.Т.115
Бондаренко К. А. 4.Ш.1231
Бондаренко Н. 4.X.818,
4.X.835
Бондаренко О. 4.Т.110
Бондаренко О. М.
4.Y.139, 4.Y.409,
4.Y.425
Бондарєв О. М. 4.Y.164
Борєцька М. Ю. 4.C.18
Борєцька Н. П. 4.C.28
Борєнко О. О. 4.Y.595
Борисєвич Є. Г. 4.Y.175
Борисов А. В. 4.X.840
Борисов Є. 4.Ц.1011
Борисак О. В. 4.Y.636
Бородинская Е. М. 4.Y.356
Бородїй А. В. 4.Y.1330
Бородїна О. М. 4.Y.802
Боронь О. 4.Ш.1278-
4.Ш.1279, 4.Ш.1281,
4.Ш.1293
Борса В. В. 4.Y.788
Брага І. І. 4.Ш.1265
Брайко О. 4.Ш.1263,
4.Ш.1292
Браславєц О. Ю. 4.Y.152
Братєвїч В. В. 4.Ч.1041
Братко А. В. 4.Ц.978
Бридун Г. Є. 4.Y.297
Бричка Б. Б. 4.Y.496
Бричук М. 4.Ч.1114
Брїль М. С. 4.Y.226
Броєковський О. 4.Ч.1154
Брухаль Р. С. 4.X.946
Брушко В. 4.Ч.1113
Брюховєцька Н. Ю.
4.Y.401, 4.Y.638
Бугай А. В. 4.Y.757
Будяк Л. І. 4.Y.758
Будувій М. Ю. 4.Y.421
Булєєв І. П. 4.Y.401,
4.Y.638
Бунчїкова Т. С. 4.Y.342
Бурак Д. І. 4.С.19
Бурак І. Г. 4.Y.536
Бурдєльня Є. А. 4.Ч.1061
Бурєннікова Ю. Ю. 4.Y.123
Бурєннікова Н. В. 4.Y.123
Буркївська Л. 4.Ч.1175
Бурлака Г. 4.Ш.1246
Буряк Є. В. 4.Y.215,
4.Y.331
Бутенко Т. О. 4.Y.217
Бутїнська Р. Я. 4.X.926
Бутова А. 4.Т.101
Бутова А. М. 4.Y.119
Бугурлімова О. М. 4.Ф.812
Бушїнський Є. В. 4.Y.216
Буянов П. Г. 4.Ч.1109
Вавдійчук І. 4.Y.563
Валїна В. Г. 4.Y.421
Вамболь В. В. 4.Y.593
Вамболь С. О. 4.Y.593
Ван Цзїнь 4.Ш.1207
Ванкевич Є. В. 4.Y.352
Варбан М. Ю. 4.C.82
Варга Н. І. 4.C.84
Варналій З. С. 4.C.37
Варфоломєєв М. О.
4.Y.201
Варшава Д. В. 4.Y.538
Василєно В. 4.Ш.1253,
4.Ш.1259
Василєнко І. В. 4.Ч.1066
Василїшин В. І. 4.Ц.989
Василїв В. Б. 4.Y.141
Васильців Т. Г. 4.C.96,
4.Y.381
Васильченко Л. А. 4.Ч.1112
Васильченко Л. С.
4.Y.553, 4.Y.566
Васьківська К. М. 4.X.929
Васюк І. В. 4.C.2
Васюта К. С. 4.Ц.968
Васютїнаска Л. А. 4.Y.221
Васюткіна Н. В. 4.Y.192
Вахладова В. В. 4.Y.266
Вахович І. М. 4.Y.448
Вахляк Д. І. 4.Y.384
Ведмїд Н. 4.Y.723
Веремїєнко С. В. 4.X.955
Верещака М. А. 4.Y.704
Вертипорох Д. Я. 4.Ч.1109
Весєлов М. А. 4.X.859
Вєнєпура Н. В. 4.Y.564
Висоцький О. В. 4.Ц.989
Височан З. Ю. 4.Ш.1227
Височанська Н. В. 4.X.846
Висханєць З. С. 4.C.40
Вишнєвська В. М. 4.Y.221
Вишнєвська Л. І. 4.Y.757
Вишнєвський О. С. 4.Y.401
Вїзнок І. М. 4.Y.1351
Вільчїнська Т. П.
4.Ш.1258
Вірєвська С. С. 4.Y.578
Вїт Д. 4.Y.444
Вїтєнко З. Р. 4.Ф.814
Вїтковська І. М. 4.C.56
Вїтковський Ю. П.
4.Y.639, 4.Y.673
Вїхров К. А. 4.Y.315
Власєнко Д. С. 4.Y.462
Власєнко Т. А. 4.Y.119
Власєна Н. О. 4.Y.605
Власєк С. А. 4.Y.468
Власєнко Н. М. 4.Y.729
Вовк В. А. 4.Y.270
Вовк Л. Б. 4.Y.121
Вовченко О. С. 4.Y.510
Вовчок С. В. 4.Y.642
Воднік Д. 4.X.820
Водолазська Н. В. 4.C.46
Войкан Г. 4.Ч.1047
Волїк Н. В. 4.Э.1322
Волкова М. О. 4.Y.644
Волобоєва І. О. 4.Y.538
Володїн С. А. 4.Y.646
Волоснікова Н. М. 4.Y.304
Волосов А. М. 4.Y.541
Волохата В. Є. 4.Y.504
Волїяська О. В. 4.X.820
Воржєвїтїна Г. І. 4.Y.369
Воробієва А. А. 4.X.910
Ворона П. В. 4.X.838
Воронєцький В. 4.Ч.1168
Воронїна О. О. 4.Y.730
Воронїк О. С. 4.Ч.1068
Воронова С. 4.Ч.1057
Воскобєєва О. В. 4.Y.532
Врублєвський В. Н.
4.Ш.1204
Вуйко Б. І. 4.T.99
В'язовїч С. М. 4.Y.500
Габа І. М. 4.Y.1351
Гаврєлок С. 4.Ч.1113
Гаврілішин О. Б. 4.Ч.1174
Гаврілюк О. Н. 4.Т.104
Гаврілюк С. В. 4.Т.104
Гавріляк В. Б. 4.X.920
Гаврїєв М. О. 4.Y.257
Гадєцька С. В. 4.Y.158,
4.Y.183
Гайдук Н. А. 4.Ч.1035
Гайдуков М. О. 4.Y.574
Галїцький О. Ф. 4.Ц.983
Галауєв В. М. 4.Ч.1110,
4.Y.1351
Галопєнчук Г. І. 4.Y.717,
4.Y.727
Гарачук Т. В. 4.Ч.1057
Гаркуша В. В. 4.Y.763
Гаркуша О. М. 4.X.856
Гаховїч Н. Г. 4.Y.599
Гєєв В. М. 4.Y.272
Гєнералюк Л. 4.Ш.1250
Гєнов Б. А. 4.Ц.984
Герасїменко В. М. 4.Ч.1057
Герасїменко Н. 4.Ш.1284
Герасїмова Е. М. 4.Ф.806
Герасїмова І. М. 4.Ч.1057
Герасїмова Я. О. 4.Y.160
Герасїна Л. М. 4.X.820
Герєгїєва Г. Є. 4.Y.307
Германюк Т. А. 4.Y.755
Гїржева О. М. 4.Y.660-
4.Y.661, 4.Y.677
Гїрняк М. 4.Ш.1300
Гладких Д. М. 4.Y.499,
4.Y.519
Гладштєїн А. Л. 4.X.898
Глазова А. Б. 4.Y.291
Глєбова Л. 4.Т.98, 4.Ч.1189
Глушїк О. М. 4.Y.245
Глушєнко В. В. 4.Y.460
Глушєнко М. В. 4.Y.588
Глушєнко С. В. 4.Y.513
Глушєнко С. І. 4.Y.679
Глушєнко Я. І. 4.Y.461
Гнатєнко Є. П. 4.Y.265
Гнатюк М. М. 4.Ш.1277
Гнатюк О. М. 4.Y.302
Гнатюк О. М. 4.Y.1346
Гнідїюк І. В. 4.Y.450,
4.Y.466
Гогєрчак Г. І. 4.Ш.1203
Годованєць Ю. С. 4.X.926
Голїков О. С. 4.C.5
Голїонко Н. Г. 4.Y.303
Головата О. 4.Т.115
Головина О. І. 4.Y.552
Головко О. Б. 4.Т.105
Голоха В. 4.Ч.1129
Голубка С. М. 4.Y.370,
4.Y.523
Гольцова І. Б. 4.X.895
Голїяк Т. 4.Ш.1243
Гомєнок М. О. 4.Y.185
Гомєтюк О. 4.Т.109
Гончар А. В. 4.Ч.1191
Гончар Г. І. 4.Ч.1116
Гончарєнко А. С. 4.Y.176
Гончарєнко Д. О. 4.Y.623-
4.Y.624
Гончарєнко М. Ф.
4.Y.205, 4.Y.530
Гончарєнко О. 4.Y.785,
4.X.816, 4.X.828
Гончарєнко Т. В. 4.Y.466
Гончарєва О. К. 4.Ч.1057
Гончарєва Ю. 4.X.958
Гончарчук С. М. 4.Y.260
Горбась І. М. 4.Y.170
Горбач Н. В. 4.Ш.1285
Горбенко С. Л. 4.Ч.1082
Гордєй О. Д. 4.Y.404
Гордієнко Н. М. 4.C.10
Горєлішєв С. А. 4.Ц.988
Горєджа Л. В. 4.Ч.1173
Горшкова Л. А. 4.Ч.1086
Горшєнко Ю. А. 4.Y.712
Горшїнюк З. С. 4.Y.120
Горська С. М. 4.Y.154
Горчанюк Ю. 4.Ч.1135
Горьєва С. В. 4.X.841
Горьєва А. О. 4.Т.104
Горьшєнко Ю. Г. 4.Y.388
Гоян І. М. 4.C.60
Грабовя У. З. 4.C.93
Градінар Г. 4.Т.100
Гребельнїк О. П. 4.Y.788
Грєчанїк Н. І. 4.Ш.1252
Грєчїн К. 4.Y.336
Грїбков С. В. 4.Y.641,
4.Y.741
Грїгораш С. 4.Ч.1175
Грїгорчук Ю. 4.Ш.1255
Грїзо А. А. 4.Ц.986
Грїнєвїч Л. В. 4.Y.219
Грїнь Т. В. 4.Y.269
Грїньшова М. В. 4.Ч.1057
Грїньшова Т. 4.Ч.1155
Грїчїк О. В. 4.Y.396
Грїщєнко А. В. 4.Y.750
Грїщуленко С. І. 4.Y.708
Грїщул Д. С. 4.Ц.993
Грїшкєв В. 4.Y.191
Грїшєнко І. М. 4.Y.172
Грїшук Т. В. 4.Y.366
Грїшєнко В. В. 4.Ц.982
Грїфєн Л. О. 4.Т.104
Громєкова В. В. 4.Y.486
Громєва А. О. 4.X.896
Губанова І. В. 4.Y.576
Губарєв О. О. 4.Y.584
Губєнко О. В. 4.Y.1343
Губко В. І. 4.Y.678
Гудєнко О. З. 4.X.820
Гудєнко О. П. 4.Y.756
Гудєзвата О. О. 4.Y.451
Гужєва І. Ю. 4.Y.625
Гук Л. П. 4.Y.432
Гук Н. М. 4.Ч.1057
Гудай В. В. 4.X.820
Гудай О. І. 4.Ч.1073
Гудєй А. І. 4.Y.119
Гудєєва Н. 4.Y.563
Гумєнюк Т. І. 4.X.965
Гур'єв В. О. 4.Y.725
Гур'єв Д. О. 4.Ц.1000
Гурчїкїна В. В. 4.Ч.1095
Гусаков С. В. 4.Y.705
Давїдюк С. М. 4.Y.645
Давїдюк О. О. 4.Y.250
Дадєшова П. А. 4.Y.444
Дакї О. А. 4.Ц.1008
Данїк Ю. Т. 4.X.921
Данїлєвїч Н. С. 4.Y.426,
4.Ч.1093
Данїлін А. Н. 4.Ц.1017
Данїлїян О. Г. 4.X.820
Данїлїян В. О. 4.X.820
Данїл Л. А. 4.Ч.1109
Дараулї Н. П. 4.Y.758
Дармїць Р. З. 4.Y.570
Дарчук Н. П. 4.Ш.1203
Дарчук Ю. 4.Ф.810
Дахова І. І. 4.X.820
Дашїй О. І. 4.Y.612
Дєвігун А. О. 4.Y.772
Дєїнега М. А. 4.X.925
Дєїнеко А. 4.Ч.1145
Дєїнеко Л. В. 4.Y.598
Дєїнеко О. О. 4.C.88
Дєїмбїцький С. С. 4.C.61
Дєїмєчєва А. В. 4.X.820
Дєїмєкїв С. А. 4.Y.513
Дєїмєчєнко К. О. 4.C.36
Дєїмєчєнко Ю. С. 4.C.20
Дєїмєч Н. П. 4.X.869
Дєїм'янюк В. Б. 4.Ч.1092
Дєїм'янюк В. О. 4.Ч.1091
Дєїм'янюк Л. О. 4.Y.449
Дєїнісєнко І. Д. 4.X.820
Дєїнісєнко С. В. 4.Ц.990
Дєїпутат В. Р. 4.Y.1336
Дєїрека Т. 4.Ч.1121
Дєїрєк Л. М. 4.Y.1298
Дєїждан І. М. 4.Ш.1278
Дєїжман Т. В. 4.Ч.1067
Дєїжм В. 4.Ч.1168
Дєїжур В. С. 4.Ч.1094
Дєїжук В. В. 4.Ц.988,
4.Ц.1012
Дєїзьобко О. П. 4.X.820
Дєїзьоба І. 4.Ш.1239
Дєїзьобєнко В. Д. 4.Y.1332
Дєїзьо О. 4.Y.336
Дєїзарєнко М. Ф.
4.Y.205, 4.Y.530
Дєїзарєнко О. 4.Y.785,
4.X.816, 4.X.828
Дєїзарєнко Т. В. 4.Y.466
Дєїзарєва О. К. 4.Ч.1057
Дєїзарєва Ю. 4.X.958
Дєїзарчук С. М. 4.Y.260
Дєїрбась І. М. 4.Y.170
Дєїрбач Н. В. 4.Ш.1285
Дєїрбенко С. Л. 4.Ч.1082
Дєїрдєй О. Д. 4.Y.404
Дєїрдієнко Н. М. 4.C.10
Дєїрєлішєв С. А. 4.Ц.988
Дєїрєджа Л. В. 4.Ч.1173
Дєїршкова Л. А. 4.Ч.1086
Дєїршєнко Ю. А. 4.Y.712
Дєїршїнюк З. С. 4.Y.120
Дєїрська С. М. 4.Y.154
Дєїрчанюк Ю. 4.Ч.1135
Дєїрєва С. В. 4.X.841
Дєїрєва А. О. 4.Т.104
Дєїршєнко Ю. Г. 4.Y.388
Дєїян І. М. 4.C.60
Дєїрабовя У. З. 4.C.93
Дєїрадінар Г. 4.Т.100
Дєїрєбєльнїк О. П. 4.Y.788
Дєїрєчанїк Н. І. 4.Ш.1252
Дєїрєчїн К. 4.Y.336
Дєїрїбков С. В. 4.Y.641,
4.Y.741
Дєїрїгораш С. 4.Ч.1175
Дєїрїгорчук Ю. 4.Ш.1255
Дєїрїзо А. А. 4.Ц.986
Дєїрїнєвїч Л. В. 4.Y.219
Дєїрїнь Т. В. 4.Y.269
Дєїрїньшова М. В. 4.Ч.1057
Дєїрїньшова Т. 4.Ч.1155
Дєїрїчїк О. В. 4.Y.396
Дєїрїщєнко А. В. 4.Y.750
Дєїрїщуленко С. І. 4.Y.708
Дєїрїщул Д. С. 4.Ц.993
Дєїрїшкєв В. 4.Y.191
Дєїрїшєнко І. М. 4.Y.172
Дєїрїшук Т. В. 4.Y.366
Дєїрїшєнко В. В. 4.Ц.982
Дєїрїфєн Л. О. 4.Т.104
Дєїрїмєкова В. В. 4.Y.486
Дєїрїмєва А. О. 4.X.896
Дєїрїганова І. В. 4.Y.576
Дєїрїбарєв О. О. 4.Y.584
Дєїрїбєнко О. В. 4.Y.1343
Дєїрїбко В. І. 4.Y.678
Дєїрїдєнко О. З. 4.X.820
Дєїрїдєнко О. П. 4.Y.756
Дєїрїдєзвата О. О. 4.Y.451
Дєїрїжєва І. Ю. 4.Y.625
Дєїрїгук Л. П. 4.Y.432
Дєїрїгук Н. М. 4.Ч.1057
Дєїрїгудай В. В. 4.X.820
Дєїрїгудай О. І. 4.Ч.1073
Дєїрїгудєй А. І. 4.Y.119
Дєїрїгудєєва Н. 4.Y.563
Дєїрїгумєнюк Т. І. 4.X.965
Дєїрїгур'єв В. О. 4.Y.725
Дєїрїгур'єв Д. О. 4.Ц.1000
Дєїрїгурчїкїна В. В. 4.Ч.1095
Дєїсаків С. В. 4.Y.705
Дєївдїлїч С. М. 4.Y.645
Дєївдїлїч О. О. 4.Y.250
Дєїдашєва П. А. 4.Y.444
Дєїдакї О. А. 4.Ц.1008
Дєїданїк Ю. Т. 4.X.921
Дєїданїлєвїч Н. С. 4.Y.426,
4.Ч.1093
Дєїданїлін А. Н. 4.Ц.1017
Дєїданїлїян О. Г. 4.X.820
Дєїданїлїян В. О. 4.X.820
Дєїданї Л. А. 4.Ч.1109
Дєїдараулї Н. П. 4.Y.758
Дєїдармїць Р. З. 4.Y.570
Дєїдарчук Н. П. 4.Ш.1203
Дєїдарчук Ю. 4.Ф.810
Дєїдахова І. І. 4.X.820
Дєїдашїй О. І. 4.Y.612
Дєїдєвігун А. О. 4.Y.772
Дєїдєїнега М. А. 4.X.925
Дєїдєїнеко А. 4.Ч.1145
Дєїдєїнеко Л. В. 4.Y.598
Дєїдєїнеко О. О. 4.C.88
Дєїдєїмбїцький С. С. 4.C.61
Дєїдєїмєчєва А. В. 4.X.820
Дєїдєїмєкїв С. А. 4.Y.513
Дєїдєїмєчєнко К. О. 4.C.36
Дєїдєїмєчєнко Ю. С. 4.C.20
Дєїдєїмєч Н. П. 4.X.869
Дєїдєїм'янюк В. Б. 4.Ч.1092
Дєїдєїм'янюк В. О. 4.Ч.1091
Дєїдєїм'янюк Л. О. 4.Y.449
Дєїдєїнісєнко І. Д. 4.X.820
Дєїдєїнісєнко С. В. 4.Ц.990
Дєїдєїпутат В. Р. 4.Y.1336
Дєїдєїрека Т. 4.Ч.1121
Дєїдєїрєк Л. М. 4.Y.1298
Дєїдєїждан І. М. 4.Ш.1278
Дєїдєїжман Т. В. 4.Ч.1067
Дєїдєїжм В. 4.Ч.1168
Дєїдєїжур В. С. 4.Ч.1094
Дєїдєїжук В. В. 4.Ц.988,
4.Ц.1012
Дєїдєїзьобко О. П. 4.X.820
Дєїдєїзьоба І. 4.Ш.1239
Дєїдєїзьобєнко В. Д. 4.Y.1332
Дєїдєїзьо О. 4.Y.336
Дєїдєїзарєнко М. Ф.
4.Y.205, 4.Y.530
Дєїдєїзарєнко О. 4.Y.785,
4.X.816, 4.X.828
Дєїдєїзарєнко Т. В. 4.Y.466
Дєїдєїзарєва О. К. 4.Ч.1057
Дєїдєїзарєва Ю. 4.X.958
Дєїдєїзарчук С. М. 4.Y.260
Дєїдєїрбась І. М. 4.Y.170
Дєїдєїрбач Н. В. 4.Ш.1285
Дєїдєїрбенко С. Л. 4.Ч.1082
Дєїдєїрдєй О. Д. 4.Y.404
Дєїдєїрдієнко Н. М. 4.C.10
Дєїдєїрєлішєв С. А. 4.Ц.988
Дєїдєїрєджа Л. В. 4.Ч.1173
Дєїдєїршкова Л. А. 4.Ч.1086
Дєїдєїршєнко Ю. А. 4.Y.712
Дєїдєїршїнюк З. С. 4.Y.120
Дєїдєїрська С. М. 4.Y.154
Дєїдєїрчанюк Ю. 4.Ч.1135
Дєїдєїрєва С. В. 4.X.841
Дєїдєїрєва А. О. 4.Т.104
Дєїдєїршєнко Ю. Г. 4.Y.388
Дєїдєїян І. М. 4.C.60
Дєїдєїрабовя У. З. 4.C.93
Дєїдєїрадінар Г. 4.Т.100
Дєїдєїрєбєльнїк О. П. 4.Y.788
Дєїдєїрєчанїк Н. І. 4.Ш.1252
Дєїдєїрєчїн К. 4.Y.336
Дєїдєїрїбков С. В. 4.Y.641,
4.Y.741
Дєїдєїрїгораш С. 4.Ч.1175
Дє

Євтушенко О. В. 4.У.717, 4.У.727
Євтушенко О. М. 4.У.754
Єгоричева С. Б. 4.У.510
Єлова Т. А. 4.Ф.813
Ємельяненко Л. М. 4.Х.845
Ємець А. В. 4.У.788
Єпринцев П. 4.Х.859
Єрескова Т. В. 4.Х.820
Єрмолаєва М. В. 4.П.1285
Єрмошенко М. М. 4.У.323
Єрохин С. А. 4.У.478, 4.У.487, 4.У.578-4.У.579, 4.У.588, 4.У.752
Єршова Г. В. 4.У.435
Єфименко Т. Г. 4.У.200
Єфименко П. 4.У.119
Єфімова В. В. 4.С.35
Єфременко А. 4.С.1159, 4.С.1163, 4.С.1170
Єфремов К. В. 4.С.76
Єжинько О. П. 4.У.350
Єжрик Н. О. 4.П.967
Єжарова І. 4.С.1113, 4.С.1124
Єжаровська І. М. 4.Х.892
Єжловач Г. М. 4.У.698
Єжерновікова Я. 4.С.1163
Єжигало І. І. 4.У.326, 4.У.327
Єжитар М. О. 4.У.292
Єжитник Ю. В. 4.У.371
Єжитухіна К. П. 4.С.1101
Єжувоніжко І. С. 4.С.1070
Єжсан Г. В. 4.У.542
Єжукова О. А. 4.У.1095
Єжуравка О. С. 4.У.509
Єжуравка Ф. О. 4.У.438
Єжуравлова Л. С. 4.Ф.1083
Єжурба М. А. 4.Ф.814
Єжора А. 4.П.976
Єжоревець К. Г. 4.У.547, 4.У.530
Єжгородній І. В. 4.У.174
Єжгородня М. Ю. 4.У.434, 4.У.594
Єжидяк В. І. 4.У.945
Єжидяк І. О. 4.Х.945
Єжидяк К. Ю. 4.У.613
Єжгороднюк С. В. 4.Х.860
Єжгрийн В. С. 4.С.1968
Єждоржина Л. К. 4.С.1057
Єжидецька Т. Б. 4.У.352
Єжидецька О. І. 4.У.389
Єжидецький Г. С. 4.П.988
Єжалозова Ю. С. 4.У.401
Єжалова О. Л. 4.С.1108
Єжаловець Т. В. 4.Х.849
Єжалочина Р. А. 4.У.334
Єжалуха К. М. 4.П.1234
Єжалко О. Ю. 4.У.312
Єжалко І. В. 4.У.569, 4.У.687
Єжалчук К. А. 4.Х.831
Єжалчук Д. Г. 4.У.804
Єжалюк І. О. 4.У.584
Єжалюк У. Р. 4.П.968
Єжалун І. Я. 4.У.267
Єжалун В. В. 4.У.444
Єжалун Р. Є. 4.У.390, 4.У.662
Єжалков М. А. 4.У.147
Єжаловський М. З. 4.У.1346
Єжалєва К. О. 4.Ю.1346
Єжалєва Н. І. 4.Т.106
Єжалєв В. В. 4.У.435
Єжалєва С. М. 4.С.1057
Єжалєнко О. В. 4.Х.820
Єжалєва В. С. 4.У.755
Єжалєва А. 4.С.1037, 4.С.1099
Єжалєва О. Г. 4.С.61
Єжалєва В. М. 4.П.981
Єжалєва Д. Р. 4.У.584
Єжалєва Т. В. 4.С.1075
Єжалєва К. М. В. 4.У.145
Єжалєва Е. А. 4.У.440, 4.Х.919
Єжалєва О. І. 4.Х.820
Єжалєва Д. О. 4.У.321
Єжалєва О. В. 4.Х.870
Єжалєнко В. М. 4.П.1008
Єжалєнко В. О. 4.У.234
Єжалєнко Г. В. 4.П.1020
Єжалєнко М. Г. 4.П.1020
Єжалєнко Н. Р. 4.У.636
Єжалєнниши П. 4.П.1242
Єжалєннишина Г. С. 4.У.370
Єжалєнникова І. 4.С.1181
Єжалєва О. А. 4.С.8
Єжалєнко І. В. 4.У.630
Єжалєнко Н. О. 4.У.747-4.У.748
Єжалєвич П. В. 4.У.493, 4.У.776, 4.У.777, 4.У.780, 4.Х.887
Єжалєвичко О. 4.Х.928
Єжалєвиченко С. В. 4.У.513
Єжалєнко А. 4.С.1037
Єжалєв Т. І. 4.У.755
Єжалєнко С. В. 4.Х.890
Єжалєв С. Є. 4.П.1285
Єжалєва Т. А. 4.У.760
Єжалєва А. Л. 4.У.609
Єжалєв О. М. 4.С.1100
Єжалєв М. М. 4.У.221
Єжалєв Л. М. 4.Х.822
Єжалєнко О. В. 4.У.261
Єжалєв Н. В. 4.Х.926
Єжалєвичкий М. 4.П.1303

Єжалєнко Г. 4.Х.905
Єжалєв С. К. 4.Х.832
Єжалєва Н. І. 4.У.402
Єжалєкіна О. 4.С.1099, 4.С.1179
Єжалєченко І. 4.П.1269
Єжалєвська Н. В. 4.С.1089, 4.С.1091
Єжалєк Д. А. 4.П.991
Єжалєк М. А. 4.У.788
Єжалєвіна К. О. 4.У.803
Єжалєдірус І. Г. 4.У.689
Єжалєкіз Я. М. 4.Х.897
Єжалєлашник Г. А. 4.П.1003
Єжалєлашник-Рибалко М. А. 4.П.1003
Єжалєвська В. П. 4.У.684
Єжалєвська І. Н. 4.У.352
Єжалєвський Ю. Ю. 4.Х.820
Єжалєгася С. В. 4.С.1112
Єжалєліна Г. Г. 4.У.703
Єжалєліна С. П. 4.У.166
Єжалєлов К. П. 4.П.1009
Єжалєлов Г. І. 4.У.250
Єжалєлова О. 4.С.1119
Єжалєлов А. 4.У.153
Єжалєлова Л. О. 4.С.1153
Єжалєдов Г. О. 4.У.288
Єжалєдова А. О. 4.С.1116
Єжалєдова С. Ю. 4.С.1116
Єжалєвнича Т. В. 4.У.264
Єжалєвіч 4.С.1030, 4.С.1327
Єжалєманніє С. В. 4.Х.820
Єжалєпенко В. М. 4.У.796
Єжалєпенко Е. М. 4.У.601
Єжалєпенко О. В. 4.Х.861, 4.Х.912
Єжалєпєва Р. А. 4.У.437
Єжалєпичук Г. 4.П.1245
Єжалєпиченко М. Ю. 4.У.371
Єжалєпчук Х. А. 4.У.954
Єжалєпервич О. Ю. 4.У.401
Єжалєпчук М. Г. 4.С.75, 4.С.82
Єжалєпов Ю. І. 4.С.35
Єжалєперська А. І. 4.У.761
Єжалєпєва С. А. 4.У.616
Єжалєпєва О. В. 4.У.591
Єжалєпєвський О. С. 4.У.335
Єжалєпєв Т. В. 4.У.749
Єжалєпєв Т. В. 4.С.1110
Єжалєпєв К. І. 4.С.1167, 4.С.1170
Єжалєпєвич Є. В. 4.У.554
Єжалєпєвич О. М. 4.Х.820
Єжалєпєвич В. А. 4.П.991
Єжалєпєвич Р. О. 4.У.294
Єжалєпєвич Т. М. 4.Х.927
Єжалєпєвич Н. Ю. 4.У.365
Єжалєпєвич О. І. 4.С.1057
Єжалєпєвич О. М. 4.Х.820
Єжалєпєвич Є. А. 4.Х.949
Єжалєпєвич О. М. 4.Х.820
Єжалєпєвич М. М. 4.У.593
Єжалєпєвич С. С. 4.С.1102
Єжалєпєвич С. М. 4.У.573
Єжалєпєвич М. В. 4.С.46
Єжалєпєвич О. В. 4.У.277
Єжалєпєвич М. В. 4.У.117
Єжалєпєвич О. А. 4.У.482, 4.У.711
Єжалєпєвич Г. М. 4.С.26
Єжалєпєвич Т. М. 4.Ю.1351
Єжалєпєвич Л. Д. 4.Х.820
Єжалєпєвич А. М. 4.У.467
Єжалєпєвич О. С. 4.У.520
Єжалєпєвич К. 4.У.420, 4.С.1038
Єжалєпєвич Н. Б. 4.Х.949
Єжалєпєвич В. П. 4.П.1012
Єжалєпєвич М. М. 4.У.543
Єжалєпєвич О. В. 4.У.387
Єжалєпєвич С. А. 4.У.543
Єжалєпєвич І. М. 4.У.268
Єжалєпєвич О. О. 4.П.991
Єжалєпєвич Г. П. 4.Х.820
Єжалєпєвич В. М. 4.У.572
Єжалєпєвич А. С. 4.У.301
Єжалєпєвич С. І. 4.У.600
Єжалєпєвич А. В. 4.П.1225
Єжалєпєвич Н. С. 4.У.264
Єжалєпєвич Т. Ю. 4.П.1225
Єжалєпєвич В. М. 4.У.446
Єжалєпєвич І. І. 4.Х.820
Єжалєпєвич М. В. 4.С.1066
Єжалєпєвич Ю. 4.С.1129, 4.С.1149, 4.С.1162
Єжалєпєвич В. В. 4.П.987
Єжалєпєвич С. 4.С.1136, 4.С.1159
Єжалєпєвич Н. А. 4.Т.106
Єжалєпєвич В. А. 4.У.128
Єжалєпєвич К. В. 4.У.314
Єжалєпєвич О. В. 4.У.539
Єжалєпєвич Т. М. 4.У.128
Єжалєпєвич С. О. 4.У.698
Єжалєпєвич С. О. 4.Х.820
Єжалєпєвич К. В. 4.У.539
Єжалєпєвич А. С. 4.У.426
Єжалєпєвич С. П. 4.П.1241
Єжалєпєвич О. М. 4.С.33
Єжалєпєвич Г. М. 4.Ю.1346
Єжалєпєвич Р. Б. 4.У.317

Єжалєпєвич Я. М. 4.П.991
Єжалєпєвич К. Б. 4.У.400
Єжалєпєвич Р. В. 4.У.760
Єжалєпєвич С. 4.С.16
Єжалєпєвич Г. В. 4.У.546
Єжалєпєвич М. В. 4.У.766
Єжалєпєвич О. Г. 4.Х.821
Єжалєпєвич М. Г. 4.У.398
Єжалєпєвич М. А. 4.Х.820
Єжалєпєвич О. Р. 4.С.90
Єжалєпєвич С. В. 4.У.387
Єжалєпєвич А. І. 4.У.709
Єжалєпєвич Б. О. 4.У.189
Єжалєпєвич Т. М. 4.У.782
Єжалєпєвич Г. М. 4.У.526
Єжалєпєвич О. М. 4.П.990
Єжалєпєвич О. А. 4.С.1057
Єжалєпєвич Н. О. 4.У.597
Єжалєпєвич І. М. 4.У.890
Єжалєпєвич А. А. 4.У.225
Єжалєпєвич Г. В. 4.У.794
Єжалєпєвич А. Л. 4.Х.938
Єжалєпєвич Б. М. 4.У.277
Єжалєпєвич С. І. 4.Ю.1340
Єжалєпєвич О. А. 4.У.553
Єжалєпєвич Л. І. 4.Ю.1351
Єжалєпєвич О. Т. 4.Т.115
Єжалєпєвич Ю. Ю. 4.Х.820
Єжалєпєвич Ю. А. 4.У.1076
Єжалєпєвич О. Л. 4.У.566
Єжалєпєвич Н. Г. 4.Х.820
Єжалєпєвич А. О. 4.Х.908
Єжалєпєвич А. М. 4.У.464
Єжалєпєвич О. С. 4.С.1054
Єжалєпєвич В. В. 4.П.1017
Єжалєпєвич М. А. 4.П.1017
Єжалєпєвич А. Б. 4.У.790
Єжалєпєвич Д. В. 4.У.486
Єжалєпєвич Н. О. 4.У.142
Єжалєпєвич Н. О. 4.У.782
Єжалєпєвич П. О. 4.С.9
Єжалєпєвич О. 4.У.586
Єжалєпєвич В. І. 4.С.94
Єжалєпєвич В. І. 4.У.1010
Єжалєпєвич Т. С. 4.У.427
Єжалєпєвич О. 4.Х.941
Єжалєпєвич Г. Г. 4.С.1026
Єжалєпєвич О. І. 4.У.589
Єжалєпєвич Г. 4.П.126
Єжалєпєвич К. О. 4.У.548, 4.У.768
Єжалєпєвич О. В. 4.У.702
Єжалєпєвич Н. В. 4.Х.820
Єжалєпєвич Д. О. 4.У.942
Єжалєпєвич В. 4.С.1113
Єжалєпєвич М. С. 4.С.82
Єжалєпєвич С. В. 4.Т.106
Єжалєпєвич С. В. 4.Х.873
Єжалєпєвич В. В. 4.У.445, 4.У.491
Єжалєпєвич Я. В. 4.У.668
Єжалєпєвич Ю. І. 4.У.166, 4.У.283
Єжалєпєвич О. О. 4.У.461
Єжалєпєвич Г. 4.У.353
Єжалєпєвич М. 4.У.259
Єжалєпєвич М. 4.С.1130-4.С.1131
Єжалєпєвич М. 4.Х.863
Єжалєпєвич О. В. 4.Х.823
Єжалєпєвич К. 4.Х.830
Єжалєпєвич Т. А. 4.П.1285
Єжалєпєвич А. І. 4.С.1090
Єжалєпєвич І. Г. 4.С.1171
Єжалєпєвич С. 4.У.775
Єжалєпєвич Н. В. 4.С.32
Єжалєпєвич Р. В. 4.С.1057
Єжалєпєвич Р. А. 4.У.516
Єжалєпєвич В. В. 4.У.218, 4.У.718, 4.У.724
Єжалєпєвич Ю. В. 4.У.184, 4.У.344, 4.У.415, 4.У.481, 4.У.575, 4.У.724
Єжалєпєвич К. С. 4.С.1079
Єжалєпєвич В. Р. 4.У.269
Єжалєпєвич Б. А. 4.У.631
Єжалєпєвич М. В. 4.У.341
Єжалєпєвич А. А. 4.С.1104
Єжалєпєвич С. Є. 4.Х.915
Єжалєпєвич Н. 4.Т.113
Єжалєпєвич В. О. 4.Х.836
Єжалєпєвич С. 4.С.1158
Єжалєпєвич М. О. 4.У.781
Єжалєпєвич В. 4.С.1181
Єжалєпєвич В. 4.Т.102
Єжалєпєвич Л. 4.С.1181
Єжалєпєвич П. 4.С.989
Єжалєпєвич К. І. 4.У.308
Єжалєпєвич М. І. 4.У.253
Єжалєпєвич Н. Ю. 4.С.1057
Єжалєпєвич О. М. 4.У.309
Єжалєпєвич Р. А. 4.П.1229
Єжалєпєвич Я. 4.П.1238
Єжалєпєвич С. В. 4.У.327, 4.У.726
Єжалєпєвич А. В. 4.У.705
Єжалєпєвич М. В. 4.У.657
Єжалєпєвич Н. О. 4.Х.823
Єжалєпєвич Я. І. 4.У.509
Єжалєпєвич О. В. 4.С.1057
Єжалєпєвич О. І. 4.У.538
Єжалєпєвич Я. 4.С.1159
Єжалєпєвич В. Г. 4.П.1311
Єжалєпєвич В. Р. 4.У.495

Єжалєпєвич М. Д. 4.У.150, 4.У.266, 4.У.343
Єжалєпєвич І. О. 4.С.28
Єжалєпєвич Н. 4.У.336
Єжалєпєвич Т. 4.П.1306
Єжалєпєвич Н. 4.Т.111, 4.С.1183
Єжалєпєвич О. О. 4.У.119, 4.У.681
Єжалєпєвич К. М. 4.У.127
Єжалєпєвич Н. М. 4.У.127
Єжалєпєвич О. В. 4.У.759
Єжалєпєвич С. Л. 4.П.1203
Єжалєпєвич В. В. 4.Х.820
Єжалєпєвич А. І. 4.Ф.807
Єжалєпєвич І. З. 4.Х.824
Єжалєпєвич З. З. 4.У.390
Єжалєпєвич О. А. 4.У.749
Єжалєпєвич М. А. 4.У.672
Єжалєпєвич І. О. 4.У.648, 4.У.655
Єжалєпєвич Н. І. 4.Х.939
Єжалєпєвич Т. Г. 4.У.506
Єжалєпєвич О. М. 4.У.190, 4.У.318, 4.У.744
Єжалєпєвич О. М. 4.П.992
Єжалєпєвич К. 4.У.273
Єжалєпєвич В. О. 4.С.1035
Єжалєпєвич М. О. 4.У.186
Єжалєпєвич С. О. 4.У.630
Єжалєпєвич В. Є. 4.П.1004
Єжалєпєвич С. В. 4.У.650
Єжалєпєвич М. О. 4.У.436
Єжалєпєвич І. І. 4.Х.820, 4.У.778
Єжалєпєвич А. А. 4.У.778
Єжалєпєвич О. В. 4.С.1037
Єжалєпєвич М. 4.П.1237
Єжалєпєвич О. С. 4.С.1037
Єжалєпєвич Н. В. 4.У.692
Єжалєпєвич О. Є. 4.У.544
Єжалєпєвич М. 4.У.570
Єжалєпєвич Л. М. 4.П.1285
Єжалєпєвич О. 4.У.224
Єжалєпєвич С. 4.С.1194
Єжалєпєвич В. 4.У.463
Єжалєпєвич І. І. 4.П.993-4.П.994
Єжалєпєвич Т. В. 4.У.583
Єжалєпєвич І. Я. 4.У.326
Єжалєпєвич О. М. 4.П.1218
Єжалєпєвич Г. С. 4.У.759
Єжалєпєвич Л. М. 4.П.1260
Єжалєпєвич Р. 4.П.1260
Єжалєпєвич В. М. 4.У.202
Єжалєпєвич О. М. 4.Ю.1341
Єжалєпєвич І. С. 4.Х.944
Єжалєпєвич М. С. 4.У.676
Єжалєпєвич І. О. 4.С.57
Єжалєпєвич О. Б. 4.У.465
Єжалєпєвич Ф. 4.Ф.807
Єжалєпєвич Т. Л. 4.П.1018
Єжалєпєвич О. Л. 4.У.276
Єжалєпєвич Т. 4.С.1195
Єжалєпєвич О. Г. 4.Х.853
Єжалєпєвич Л. О. 4.У.185
Єжалєпєвич М. Т. 4.У.662
Єжалєпєвич М. 4.Х.820
Єжалєпєвич О. І. 4.У.263
Єжалєпєвич С. В. 4.Х.820
Єжалєпєвич Г. 4.У.338
Єжалєпєвич Г. 4.С.1169
Єжалєпєвич М. А. 4.У.254
Єжалєпєвич С. Ю. 4.У.716
Єжалєпєвич Ю. Ф. 4.П.969
Єжалєпєвич Ю. І. 4.У.158, 4.У.183
Єжалєпєвич С. О. 4.У.669
Єжалєпєвич О. М. 4.У.599
Єжалєпєвич К. Т. 4.П.1017
Єжалєпєвич І. С. 4.У.754
Єжалєпєвич О. В. 4.У.416
Єжалєпєвич Р. В. 4.У.387
Єжалєпєвич В. В. 4.У.393, 4.У.516, 4.У.770
Єжалєпєвич А. Г. 4.У.163
Єжалєпєвич Г. І. 4.П.993-4.П.994
Єжалєпєвич М. 4.Ю.1323
Єжалєпєвич А. 4.С.1113
Єжалєпєвич Ю. О. 4.У.768
Єжалєпєвич О. І. 4.У.713
Єжалєпєвич С. М. 4.У.234
Єжалєпєвич В. В. 4.У.537
Єжалєпєвич Н. В. 4.С.1078
Єжалєпєвич І. В. 4.П.1224
Єжалєпєвич Д. В. 4.С.76
Єжалєпєвич В. В. 4.С.77
Єжалєпєвич В. 4.У.774
Єжалєпєвич І. 4.С.1120
Єжалєпєвич П. П. 4.У.421
Єжалєпєвич Гребенюк Є. 4.П.1268, 4.П.1271, 4.П.1282
Єжалєпєвич Л. Ю. 4.У.716
Єжалєпєвич О. М. 4.У.396
Єжалєпєвич І. В. 4.У.540
Єжалєпєвич М. І. 4.П.1209
Єжалєпєвич І. 4.Т.114
Єжалєпєвич Н. П. 4.С.1186
Єжалєпєвич П. Р. 4.У.929
Єжалєпєвич В. В. 4.У.394
Єжалєпєвич Ю. А. 4.У.1146
Єжалєпєвич О. Б. 4.С.996-4.С.997
Єжалєпєвич В. В. 4.У.626
Єжалєпєвич М. О. 4.У.788
Єжалєпєвич Н. В. 4.Х.837

Єжалєпєвич С. Г. 4.П.1004
Єжалєпєвич І. Ч. 4.У.632
Єжалєпєвич С. П. 4.П.990
Єжалєпєвич П. В. 4.У.353
Єжалєпєвич Г. О. 4.У.313
Єжалєпєвич В. О. 4.У.313
Єжалєпєвич В. О. 4.П.989
Єжалєпєвич Д. О. 4.У.164
Єжалєпєвич А. І. 4.У.150
Єжалєпєвич А. Ф. 807
Єжалєпєвич М. С. 4.У.1194
Єжалєпєвич В. В. 4.У.161
Єжалєпєвич С. О. 4.Х.864
Єжалєпєвич М. О. 4.У.529
Єжалєпєвич Ю. А. 4.У.559
Єжалєпєвич Ю. 4.Х.916
Єжалєпєвич Г. Г. 4.С.1080
Єжалєпєвич А. К. 4.Х.901
Єжалєпєвич Г. 4.С.11
Єжалєпєвич Г. 4.П.1310
Єжалєпєвич Ш. І. 4.П.1314
Єжалєпєвич М. С. 4.У.470
Єжалєпєвич І. Ф. 4.У.351
Єжалєпєвич Л. С. 4.У.151
Єжалєпєвич А. В. 4.У.635
Єжалєпєвич Д. С. 4.У.781
Єжалєпєвич І. О. 4.Ф.807
Єжалєпєвич Н. О. 4.У.439, 4.У.469, 4.У.471
Єжалєпєвич Т. Г. 4.У.634
Єжалєпєвич Г. Г. 4.У.615
Єжалєпєвич І. О. 4.У.508
Єжалєпєвич О. В. 4.С.1082
Єжалєпєвич В. О. 4.Х.820
Єжалєпєвич А. А. 4.У.460
Єжалєпєвич К. Д. 4.У.874
Єжалєпєвич Г. С. 4.У.397
Єжалєпєвич Ю. С. 4.П.1014
Єжалєпєвич І. П. 4.П.1314
Єжалєпєвич Н. В. 4.У.415
Єжалєпєвич І. Г. 4.Ю.1326
Єжалєпєвич Я. Г. 4.У.428, 4.У.444
Єжалєпєвич В. В. 4.П.984
Єжалєпєвич Р. Л. 4.У.381
Єжалєпєвич С. М. 4.У.279, 4.У.53
Єжалєпєвич Г. 4.С.1150
Єжалєпєвич М. І. 4.Х.823
Єжалєпєвич М. Г. 4.У.205
Єжалєпєвич Г. І. 4.У.742
Єжалєпєвич О. О. 4.У.200
Єжалєпєвич К. В. 4.С.19, 4.С.48-4.С.51, 4.С.72
Єжалєпєвич О. М. 4.У.275
Єжалєпєвич І. П. 4.У.752
Єжалєпєвич М. А. 4.У.568
Єжалєпєвич Т. 4.С.1117
Єжалєпєвич І. 4.С.1135
Єжалєпєвич О. П. 4.С.1047
Єжалєпєвич В. А. 4.П.981
Єжалєпєвич В. І. 4.У.368, 4.У.401
Єжалєпєвич О. П. 4.Ю.1351
Єжалєпєвич Л. О. 4.У.278
Єжалєпєвич І. П. 4.П.998, 4.П.1013
Єжалєпєвич Л. Ю. 4.Ю.1351
Єжалєпєвич О. А. 4.У.237
Єжалєпєвич М. 4.У.747
Єжалєпєвич І. П. 4.С.95
Єжалєпєвич Марсель Курт 4.У.643
Єжалєпєвич Є. Й. 4.У.507
Єжалєпєвич А. В. 4.У.577
Єжалєпєвич Н. О. 4.Х.820
Єжалєпєвич В. 4.П.971
Єжалєпєвич М. В. 4.У.351
Єжалєпєвич Н. О. 4.У.680
Єжалєпєвич В. Б. 4.У.480
Єжалєпєвич В. В. 4.У.654
Єжалєпєвич І. 4.У.567
Єжалєпєвич І. М. 4.У.449
Єжалєпєвич О. О. 4.У.665
Єжалєпєвич О. В. 4.У.208
Єжалєпєвич В. Д. 4.У.470
Єжалєпєвич Ю. В. 4.У.118
Єжалєпєвич Л. В. 4.П.1316
Єжалєпєвич С. І. 4.Х.820
Єжалєпєвич К. 4.П.975
Єжалєпєвич О. В. 4.С.39
Єжалєпєвич Є. 4.Х.820
Єжалєпєвич Е. З. 4.У.611, 4.У.619
Єжалєпєвич Я. В. 4.С.1039
Єжалєпєвич Т. 4.С.1154
Єжалєпєвич Б. Г. 4.Т.106
Єжалєпєвич В. Я. 4.Х.820
Єжалєпєвич Н. А. 4.Х.877, 4.Х.880
Єжалєпєвич В. В. 4.У.449
Єжалєпєвич О. Г. 4.У.473
Єжалєпєвич О. Л. 4.У.382
Єжалєпєвич І. А. 4.У.760, 4.Х.874
Єжалєпєвич М. М. 4.С.94
Єжалєпєвич О. С. 4.П.1012
Єжалєпєвич В. 4.У.556
Єжалєпєвич Е. 4.У.481
Єжалєпєвич М. 4.С.1071
Єжалєпєвич С. А. 4.У.130
Єжалєпєвич Фарид Салех Огл-4.С.35
Єжалєпєвич Г. А. 4.С.61
Єжалєпєвич Н. С. 4.У.494
Єжалєпєвич І. П. 4.П.1285

Мамчур О. Й. 4.Ю.1346
Мануйлов Є. М. 4.Х.820
Маргулов А. Х. 4.Х.820
Мар'єно М. В. 4.Ч.1039
Мармудь Л. О. 4.У.254
Мартиненко В. В. 4.У.310
Мартинова С. М. 4.Ш.1285
Мартиновський Д. П. 4.Х.834
Марущак О. А. 4.Х.871
Маршинковський І. П. 4.Ц.980
Марченко А. В. 4.У.711
Марченко О. 4.Ч.1114
Марченко О. В. 4.У.127

Нагрибельний Я. А. 4.Ч.1052
Надвірнянська Н. М. 4.Х.866
Надуденко М. В. 4.Ц.974
Наєнко М. 4.Ш.1296
Назаренко А. П. 4.У.335
Назарова Г. В. 4.С.36
Найтчук В. В. 4.У.1095
Нам Б. Г. 4.У.152
Намазов Ф. 4.У.296
Нарівська В. 4.Ш.1244
Насаченко М. Ю. 4.У.444
Насібова О. В. 4.У.379
Насонкіна О. 4.Ч.1136
Науменко М. В. 4.Ц.996-4.Ц.997
Наумов Д. І. 4.Ч.1095
Наумова М. Ю. 4.С.32
Небаба Н. О. 4.У.339, 4.У.345, 4.У.533, 4.У.530
Невмержицький В. М. 4.У.679, 4.У.685
Невмержицький І. М. 4.Ц.986
Неговська Ю. М. 4.У.489, 4.У.536
Негрей М. В. 4.У.767
Недопад Г. В. 4.У.448
Некрасова Л. А. 4.У.607, 4.У.617

Навченко В. 4.Ч.1151, 4.Ч.1159
Павлишко В. 4.Ч.1151
Павлишко І. М. 4.У.506
Павлишко М. А. 4.Ц.983
Павлишко Т. 4.Ч.1151
Павлушин О. В. 4.Х.820
Павлов К. В. 4.У.198
Павлушенко О. Ю. 4.У.1351
Павлюх М. В. 4.Х.820
Падерін І. Д. 4.У.388
Павський В. 4.Ц.975
Паламарчук О. М. 4.У.268, 4.У.1351
Палешко Я. С. 4.У.318
Палій В. М. 4.Ш.1285
Палій О. 4.Ч.1148
Палійчук Т. В. 4.У.459
Панкова Л. І. 4.У.223
Панкратов А. В. 4.Ц.1017
Панов М. І. 4.Х.820
Панова І. О. 4.У.732
Панфілов О. Ю. 4.Х.820
Панченко В. М. 4.С.55
Панченко Г. 4.Ч.1154
Панченко І. В. 4.У.492
Панченко І. В. 4.У.480
Панчук М. І. 4.Х.836
Панькова О. В. 4.У.401
Паньшина А. 4.Ч.1137
Паращевин М. А. 4.С.78
Пар'єва О. А. 4.У.560
Паризький І. В. 4.У.202, 4.У.315, 4.У.394
Партиг Г. О. 4.У.465
Парусова Г. М. 4.Ю.1335
Пархоменко Н. М. 4.У.205, 4.У.330
Пархоменко Н. О. 4.У.155
Пархоменко О. П. 4.У.143
Пасичук К. А. 4.Ц.1021
Пасичук Ю. Г. 4.Ч.106
Патицька Х. О. 4.У.140
Патлатюк С. О. 4.У.688
Патрикеева О. О. 4.Ч.1082
Пахсар'ян Н. 4.Ш.1244
Пашарнюк О. В. 4.У.262
Пашкєвич С. 4.Ч.1126
Пашко П. В. 4.У.788
Пашенко Є. Ю. 4.Ч.1058
Пашенко Є. 4.Ч.1117, 4.Ч.1134
Пашук І. В. 4.У.787
Педуренко В. М. 4.Ю.1351
Пелєшук В. 4.У.255
Пензаї С. Д. 4.Ч.1116
Пенькова С. Д. 4.Ч.1057
Перевозник В. 4.Ц.975
Перегудов В. І. 4.Ч.1109
Перемітін М. 4.У.138
Перестук М. М. 4.С.76
Перцева Т. О. 4.Ю.1346
Перцева Т. О. 4.Ч.1137, 4.Ч.1139
Перчук О. В. 4.У.477
Першин Є. В. 4.Ш.1248
Петренко А. О. 4.У.767
Петренко К. В. 4.У.341
Петренський І. І. 4.У.214
Петрик О. А. 4.У.262
Петришин О. В. 4.Х.820
Петрова А. 4.Ч.1152
Петрова І. П. 4.У.401
Петроє О. М. 4.Ф.811
Петряєв О. А. 4.У.301
Петькін С. 4.Ч.1182
Печарський А. 4.Ш.1295
Пивавар І. Б. 4.У.226, 4.У.551
Пилипенко А. А. 4.У.604
Пилипенко М. В. 4.Ц.990
Пилішко А. 4.Ч.1164, 4.Ч.1166
Пилішко О. 4.Ч.1164, 4.Ч.1166

Полтораков О. Ю. 4.С.24
Полуяктова О. В. 4.С.29
Польний Д. А. 4.Х.894
Польовий Т. Є. 4.Х.820
Поляк О. П. 4.У.543
Полякова О. Ю. 4.У.396
Полякова С. Б. 4.Ш.1285
Помещикова І. 4.Ч.1132-4.Ч.1133
Пономаренко А. 4.Ч.1155
Пономаренко І. В. 4.У.556, 4.У.795
Пономаренко О. О. 4.У.551
Пономаренко Ю. А. 4.Х.820
Пономарьова Т. Б. 4.У.464
Поп О. Ю. 4.Ч.1072
Попенюк Ю. А. 4.Ц.1309
Попик О. 4.У.334
Поплавська О. М. 4.У.427
Попов І. Р. 4.Ц.1020
Попов П. П. 4.У.221
Попов О. Є. 4.У.604
Попова М. А. 4.Ч.1045
Попова О. В. 4.Ю.1351
Попова О. Л. 4.У.663
Попович В. 4.Ч.1094
Попроцький О. П. 4.У.847
Портна О. В. 4.У.305, 4.У.307
Поснова Т. В. 4.У.220
Постова К. Г. 4.Ч.1046, 4.Ч.1058
Постольна Н. О. 4.У.572
Потапов Г. М. 4.Ц.974
Походзей П. Г. 4.Ш.1315
Пригоцький В. А. 4.Ч.1095
Прийма С. В. 4.Х.820
Прилішко І. 4.Ш.1302
Прийма Ю. В. 4.У.716
Приймишин А. Є. 4.Ш.1004
Приходний Г. 4.Ш.1315
Приходькіна Н. О. 4.Ч.1064
Приходько В. 4.Ч.1031
Примерова О. К. 4.У.444
Прогнімак О. Д. 4.У.626
Прокopenко В. Ю. 4.Ш.1311
Прокopenко І. В. 4.У.346
Прокopenко Г. А. 4.У.416
Пронь С. В. 4.У.693
Пророченко В. В. 4.Х.819
Прорянова В. В. 4.У.351
Прудникова О. В. 4.Х.820
Пруднюк Ю. В. 4.У.762
Птащенко О. В. 4.У.270, 4.У.340
Пугач Я. 4.Ч.1117
Пудяк Д. В. 4.У.335
Пузырнін С. 4.Х.819
Пузырний В. Ф. 4.Х.913
Пустойт Б. 4.Ч.1126
Пустовойт О. В. 4.У.791
Пуятіна Г. 4.Ч.1118
Пухальська І. О. 4.У.756
Пучкова Д. 4.Ю.1325
Пушак І. Д. 4.У.694
Пушак І. 4.У.795
Пуховлішвілі І. 4.У.795
П'ятак Т. В. 4.У.605
Пятенюк С. 4.Ч.1159, 4.Ч.1163
П'ятницька Г. 4.У.769
Радєцька С. В. 4.Ч.1061
Радкович М. В. 4.У.356
Радченко Н. Г. 4.У.484
Радченко О. М. 4.Х.875
Радченко О. П. 4.У.770
Радєвська Я. М. 4.С.14
Райбедюк Г. 4.Ш.1196
Райбедюк Г. Б. 4.Ш.1285
Рахман М. С. 4.У.710
Рахман П. М. 4.У.710
Рєва О. М. 4.Ч.1061
Резнік Н. П. 4.У.483
Резнік О. С. 4.С.90
Репецький С. П. 4.Х.932
Реуцьков О. Г. 4.Х.872
Резнік М. О. 4.У.541
Рибина О. І. 4.У.362
Рижков О. В. 4.Ц.981
Римар О. Г. 4.Ш.1311
Рисін В. В. 4.У.437
Рібејор Рамос О. О. 4.У.680
Роганова Г. О. 4.У.640
Рогачевський О. П. 4.У.771
Рогозіна О. В. 4.Ч.1109
Рогозний С. А. 4.У.237
Рода О. Б. 4.Ч.1112
Рождков В. 4.Ч.1151
Розломий А. О. 4.У.575
Романадзе Л. 4.У.959
Романашенко І. О. 4.У.656, 4.У.672
Романашенко М. О. 4.У.672
Романашенко О. А. 4.У.656
Романенко В. 4.Ч.1129
Романенко В. Д. 4.У.288
Романик В. Д. 4.Ц.972
Романко О. П. 4.У.608
Романова А. С. 4.Х.937
Романова Л. В. 4.У.612
Романченко А. П. 4.Ш.1222
Романчук Л. 4.У.723
Романюк В. П. 4.Ц.1018
Ромас Л. М. 4.Ш.1285
Ромашенко О. С. 4.У.532
Ротань Н. В. 4.Ч.1054
Рубан Л. 4.Ч.1124
Рубцова Н. М. 4.У.484
Рубцова О. Л. 4.Ш.1307

Рудакова С. Г. 4.У.426, 4.Ч.1093
Руденко З. М. 4.У.485
Руденко І. В. 4.Х.583
Руденко М. В. 4.У.683
Руденко О. М. 4.У.386
Рудковський О. В. 4.У.381
Рудь О. О. 4.У.686
Ружа О. П. 4.У.354
Ручіч С. С. 4.Ч.1047
Русавська О. О. 4.Ш.1214
Руснак Ю. М. 4.Ш.1274
Русченко І. П. 4.Х.820
Рябов А. А. 4.У.309, 4.У.327, 4.У.726, 4.У.729
Рябих Д. В. 4.У.407
Рябушка Л. Б. 4.У.506
Рябов Г. Л. 4.Х.919
Рябенко О. 4.Ч.1142
Рябчук В. В. 4.У.703
Рядинська І. А. 4.У.126
Рязанцева Т. 4.Ш.1251
Рязанцев Є. 4.Ф.807
Савельєв Ю. Б. 4.С.30
Савенко Л. А. 4.Ч.1074
Савицька О. С. 4.Ч.1109
Савицька Н. В. 4.У.392
Савицька О. П. 4.У.392
Савицький К. В. 4.Ч.1095
Савченко Є. О. 4.У.166
Савченко І. М. 4.Ч.1092
Савченко П. О. 4.У.171
Савченко Я. В. 4.Ш.1192
Савчин І. З. 4.У.210
Сагач Г. 4.Ч.1057
Сагачко Ю. М. 4.Ш.316
Садова Я. О. 4.Ш.1301
Садова Я. Я. 4.С.96
Садovenко С. В. 4.Ч.1029
Садовиць П. 4.Ч.1057
Сайк А. В. 4.Ш.1285
Сак А. 4.Ч.1122
Саліхова О. В. 4.У.276, 4.У.624
Сало Л. В. 4.Ш.1318
Салнік О. В. 4.Ш.994
Сальнікова С. А. 4.С.93
Сальнікова М. С. 4.У.386
Самойлів С. В. 4.Х.919
Салегін С. В. 4.Ц.986
Салетін Є. В. 4.Ч.1097, 4.Ю.1351
Саричев Ю. О. 4.Х.844
Саркієв О. М. 4.Х.820
Савчинський Ф. 4.Ш.1266
Свірко С. В. 4.У.452, 4.У.455
Сверчков М. Р. 4.Ц.1019
Семенюк Ю. Б. 4.Ч.1055
Семенко М. В. 4.С.38
Семко Б. 4.Ч.1168
Семко Р. Б. 4.У.444
Семчук Б. І. 4.Ч.1098
Семчук І. А. 4.У.634
Сенаторов В. М. 4.Ш.985
Сеник Г. В. 4.Ш.1220
Сеняшин Б. Б. 4.У.439
Сенця І. А. 4.У.221
Сергієнко Ю. І. 4.У.554
Сердюк О. В. 4.Х.820
Серханов В. В. 4.У.719
Серкутан Т. В. 4.У.162, 4.У.722
Серотюк Б. В. 4.У.547, 4.У.550
Сєдін Д. 4.Ш.1321
Сиволоп І. М. 4.У.436
Сидоренко О. М. 4.У.714
Сидоренко Т. 4.Ч.1180
Сидоров М. В.-С. 4.С.61
Сидорова Т. 4.Ч.1158
Сидорович О. І. 4.Ю.1348
Ситник Н. С. 4.У.384
Ситник Ю. Б. 4.Ц.1005
Сичкова Я. О. 4.Ч.1109
Сичова В. В. 4.С.12, 4.Х.820
Сідак Л. М. 4.Х.820
Сідоркіна О. М. 4.Ш.1262
Сімонова К. І. О. 4.У.421
Сімонова А. О. 4.У.527
Сімонова Н. О. 4.Ч.1114
Сімонович В. О. 4.Ч.1095
Сіньковська В. М. 4.У.596
Сіра М. М. 4.У.478
Сірковий С. С. 4.Ч.1089
Січкаренко Г. 4.С.73, 4.Ч.1087
Скалій О. 4.Ч.1155
Скалій Т. 4.Ч.1143
Скарго О. О. 4.У.325
Скворцов Д. І. 4.У.597
Скворцова С. О. 4.Ч.1057
Скіба І. П. 4.Ч.1024
Скіба О. П. 4.Ю.1324
Скібінський О. С. 4.У.570
Скібун О. Ж. 4.Х.917-4.Х.918
Скіпор С. В. 4.Ш.994
Скокова Л. Г. 4.С.32
Скорик А. Б. 4.Ц.983, 4.Ц.995
Скріпник А. В. 4.У.767
Скूपський Р. М. 4.У.265
Славуа О. І. 4.У.762
Сліпучкіна І. А. 4.Ч.1044

- Слобода Л. Я. 4.У.485
 Слободян О. М. 4.С.1116
 Слободяни І. М. 4.У.790
 Слободяник О. В. 4.С.1063
 Слободяник В. В. 4.С.968
 Слюсар Л. І. 4.С.37
 Слюсарев І. О. 4.Х.854
 Слюсарєва Л. В. 4.У.675
 Смагло Н. В. 4.У.564
 Смик С. І. 4.С.1002
 Смиринська Н. Б. 4.С.1010
 Смолянко В. Ф. 4.Х.820
 Снісаренко О. І. 4.У.474
 Снісаренко П. М. 4.Х.844
 Сніщенко Р. Г. 4.У.585
 Соболева Т. О. 4.У.303
 Соболюк В. В. 4.С.34
 Соколова Є. В. 4.У.264
 Соколовська А. М. 4.У.462
 Соколовська З. М. 4.У.282,
 4.У.482, 4.У.711
 Сокур М. В. 4.С.1095
 Сокурянська Л. Г. 4.С.5
 Солдак М. О. 4.У.431
 Солдатенко В. О. 4.У.1048
 Солінець В. С. 4.Х.949
 Солінцева О. М. 4.У.1057
 Соловій Б. О. 4.Х.907
 Солодовник О. О. 4.У.408,
 4.У.442
 Солонська Л. Б. 4.У.595
 Солоха Д. В. 4.У.721-
 4.У.722
 Солошенко Т. І. 4.У.503
 Соноку О. 4.Х.868
 Сорока Ю. Г. 4.С.5
 Сорока Ю. Є. 4.У.325
 Сохейська А. В. 4.У.507
 Сподарник Т. Г. 4.У.471
 Срібна І. М. 4.С.9
 Стадник С. 4.У.1146
 Станкевич І. В. 4.У.175
 Станкова І. М. 4.Х.911
 Старенька О. М. 4.У.249
 Старич Н. В. 4.У.164
 Стасівська О. В. 4.Х.820
 Стеблина Н. Г. 4.У.963
 Степін О. Г. 4.С.74
 Степніцька Л. В. 4.Ш.1230
 Стежок З. 4.У.1178
 Стежичка І. Б. 4.У.218
 Степанець І. В. 4.У.211
 Степанова Е. Р. 4.У.423
 Степанова О. В. 4.У.146
 Степанович Л. Н. 4.Ш.1285
 Стефанішин О. В. 4.У.117
 Стефанко С. І. 4.С.1020
 Стецюк К. Л. 4.Х.871
 Стішнінський І. В. 4.С.1103
 Стобора О. В. 4.Х.820
 Стойко О. Я. 4.У.479
 Столяр В. Ф. 4.У.399
 Сторожко Л. 4.С.1182
 Сторожук О. В. 4.У.788
 Стоян Т. 4.С.73
 Страченко І. 4.У.586
 Странчук С. І. 4.У.653
 Стрельницька Є. 4.С.1134
 Стригун В. В. 4.С.981
 Стрижак О. Є. 4.С.1191
 Строчаль О. М. 4.Ш.1294
 Струтинський О. В. 4.С.966
 Стручок О. В. 4.У.566
 Студинський В. А. 4.С.1085
 Сугак Т. М. 4.У.245,
 4.У.258, 4.У.580
 Судаков В. І. 4.С.77
 Сукачова-Труніна С. М.
 4.У.367
 Суліма В. 4.Ш.1226
 Суліма М. 4.Ш.1239,
 4.Ш.1304
 Суррай М. В. 4.С.988
 Сус Л. В. 4.У.498
 Сус Ю. Ю. 4.У.498
 Сутула В. 4.С.1115
 Сухіній О. О. 4.У.350
 Сухіх А. С. 4.С.1043
 Сухова Н. М. 4.С.27
 Суходуб Т. Д. 4.С.1027
 Сушко Р. 4.С.1065
 Сушкова О. Є. 4.У.788
 Табенська О. І. 4.У.324
 Талалай Т. К. 4.У.690
 Танасюк І. М. 4.У.573
 Таран Н. В. 4.У.682
 Таран О. М. 4.У.650
 Тарапон К. В. 4.У.753
 Тарасов О. В. 4.Х.820
 Тарашевський М. М. 4.У.695
 Тардаскіна Т. М. 4.У.366,
 4.У.425
 Татяничікова І. В. 4.С.1084
 Тах'ян К. А. 4.С.1009
 Тенюх З. І. 4.У.255
 Теплякова А. П. 4.Ш.1285
 Тернова І. А. 4.У.782
 Тесленко В. М. 4.Ю.1342
 Теслішка Г. І. 4.Ш.1216
 Терещук І. Ф. 4.Ю.1346
 Тешера Л. В. 4.У.647,
 4.У.670-4.У.671
 Тидір Н. І. 4.У.525
 Тимофеев Р. П. 4.У.1346
 Тимочко О. І. 4.С.998,
 4.С.1013
 Тимошенко О. В. 4.У.308
 Тимошук А. В. 4.У.732
 Тимченко І. П. 4.У.709
- Тимчишин Ю. В. 4.У.589
 Титикало Б. С. 4.У.603
 Тична Б. М. 4.С.973
 Тищенко Ю. 4.Х.964
 Тірбах Л. В. 4.У.280
 Ткаченко В. В. 4.У.748
 Ткаченко Н. Е. 4.У.143
 Токійка Т. 4.Ш.1198
 Тодорова Г. 4.С.1144
 Токарчук Т. В. 4.У.444
 Токмань Г. 4.Ш.1254
 Толкач А. М. 4.Х.943
 Толкунов І. О. 4.С.1020
 Толмачова Г. Ф. 4.У.368
 Толстов І. В. 4.Х.820
 Тонкошкур М. В. 4.У.327,
 4.У.726, 4.У.729
 Тополава І. А. 4.У.208
 Топорков О. 4.С.1158
 Точений В. А. 4.У.630
 Трагійко О. Я. 4.У.565
 Трешнін М. П. 4.Х.820
 Тригубчук О. В. 4.У.753
 Тригубченко А. В. 4.У.393
 Трипольська Г. С.
 4.У.476, 4.У.628
 Трисюк В. М. 4.С.1018
 Тристан А. В. 4.С.967
 Триніна Н. А. 4.Х.915
 Трощин Ю. 4.С.1149,
 4.С.1162
 Тропіна В. Б. 4.У.467
 Трофименко О. В. 4.С.82
 Троян М. Ю. 4.У.633
 Трунова В. А. 4.С.1037
 Трусова Н. В. 4.У.484,
 4.У.490
 Трушак В. В. 4.С.1095
 Трушінка Н. В. 4.У.694,
 4.У.743
 Трущанова А. А. 4.Х.936
 Тупчиненко М. 4.Т.98,
 4.С.1194
 Турило А. М. 4.У.154
 Турило А. М. 4.У.154
 Турчак І. О. 4.У.902
 Турчин Я. 4.Х.928
 Турчинський Б. Г. 4.У.630
 Турчин М. 4.У.277
 Турчак С. М. 4.У.587
 Тютюнко В. О. 4.С.1009
 Тютюнник В. В. 4.С.17
 Угринюк О. С. 4.С.988
 Удовенко М. 4.Х.958
 Ульянова Г. Ю. 4.С.1057
 Уманець Л. В. 4.У.466
 Уманець О. В. 4.Х.820
 Усаєва В. В. 4.Ш.1285
 Устименко О. В. 4.Х.844
 Утенкова К. О. 4.У.659
 Фаїзов В. В. 4.Х.934
 Фаргон І. Д. 4.Ш.1208
 Федюк Т. М. 4.У.655
 Федюк О. А. 4.Ю.1338
 Федун Л. Б. 4.Х.827
 Федина В. П. 4.У.693
 Федорова Г. Ю. 4.У.460
 Федорчук О. 4.Ш.1272,
 4.Ш.1275
 Федурла І. 4.У.567
 Федуров В. М. 4.С.1008
 Федяй Н. О. 4.У.706
 Ференс М. В. 4.С.1057
 Федосев О. Р. 4.Х.897
 Фецир Р. В. 4.У.597
 Філатов Б. А. 4.Ф.809
 Філатова Г. П. 4.У.438
 Філатова Л. Д. 4.У.183
 Філіппов С. В. 4.У.382
 Філіппова Н. М. 4.Ш.1233
 Філюшенко А. В. 4.У.750
 Фісун Ю. В. 4.У.731
 Фісуненко Н. О. 4.У.190
 Флярковська О. В. 4.С.1081
 Фомина О. В. 4.У.246
 Фомина О. О. 4.С.70
 Фоміненко І. П. 4.У.614
 Форкула О. А. 4.Х.881
 Форманова С. В. 4.Ш.1211
 Фраер О. В. 4.У.802
 Фушпер О. В. 4.Ю.1351
 Хазанович О. І. 4.У.186
 Ханбабаєв Р. Р. 4.У.741
 Хандій О. О. 4.У.150,
 4.У.343, 4.У.424
 Харгагірло В. Є. 4.С.1086
 Харкянен О. В. 4.У.741
 Харсун Л. 4.У.198
 Харчєвникова Л. С. 4.У.676
 Харчішніна О. В. 4.У.743
 Харчук Р. 4.Ш.1276,
 4.Ш.1280
 Хвіст Р. В. 4.С.971
 Хижняк Л. М. 4.С.12
 Хижняк О. В. 4.С.12,
 4.Х.820
 Хилденко В. В. 4.У.122,
 4.У.293
 Хищенко А. О. 4.Х.821
 Хитов М. М. 4.У.295
 Хіля А. В. 4.С.1097
 Хіміч А. В. 4.У.521
 Хлобоштин Є. В. 4.С.1086
 Хлопцова А. М. 4.У.595
 Хмельницька Л. 4.С.1051
 Ховпун О. С. 4.Х.884
 Ховрак І. В. 4.У.204
 Ходак С. М. 4.Х.904
- Ходирев О. І. 4.У.158,
 4.У.183
 Холяков Н. І. 4.У.505
 Хоменчук О. А. 4.У.141
 Хомич І. С. 4.Ю.1337
 Хомишин І. Ю. 4.Х.867
 Хомиш Л. В. 4.Х.926
 Хоружак Н. М. 4.У.253
 Хоча Н. В. 4.У.255
 Храбтан Т. С. 4.С.3
 Храпкіна В. В. 4.У.555
 Хрустик Н. М. 4.Ш.1217
 Худякова В. 4.С.1139
 Худяков І. В. 4.У.149,
 4.У.497, 4.У.520
 Цейтлина А. О. 4.Х.850
 Цибулик С. О. 4.С.1047
 Цибуляк А. І. 4.У.311
 Циганенко М. О. 4.У.656
 Цікало Л. 4.С.1114
 Цимбал Т. 4.Ш.1289,
 4.Ш.1291
 Цимбал П. В. 4.Х.945
 Цимбалюк М. М. 4.Х.820
 Ципілка О. О. 4.У.598
 Цуркан М. В. 4.Ш.1213
 Цюп'як І. К. 4.Ш.1285
 Чабан Г. 4.У.280
 Чабанчук О. М. 4.У.439,
 4.У.469, 4.У.471
 Чала Т. Г. 4.У.762
 Чалий С. Ф. 4.С.313
 Чаллик В. В. 4.С.1016
 Чаллик М. М. 4.С.89
 Чвалюк А. 4.Х.842
 Чеботарьов Є. В. 4.У.419
 Чепурна Н. А. 4.С.192
 Чербай Н. А. 4.С.80
 Червоний Е. 4.С.1165
 Череватський Д. Ю. 4.У.401
 Чередніченко К. В. 4.У.693
 Чередніченко Ю. В. 4.У.256
 Черемісіна Т. О. 4.С.1109
 Черешніков І. А. 4.У.593
 Черненко Н. О. 4.У.487
 Черненко Н. О. 4.У.461
 Черницький І. С. 4.С.1044
 Черніш Т. 4.С.1141,
 4.С.1143
 Черніш В. 4.У.766
 Черніш Н. П. 4.С.18,
 4.С.2
 Черніш Я. О. 4.У.305
 Чернишова Т. О. 4.Х.820
 Чернова В. 4.У.322,
 4.У.804
 Черноморцев В. В. 4.С.1066
 Чернуха Т. С. 4.У.342
 Чернуха О. В. 4.С.1023
 Черняхівська О. Т. 4.Т.107
 Чичик А. А. 4.У.370
 Чистов В. 4.С.968
 Чичерина М. О. 4.Х.866
 Чкал І. О. 4.У.490
 Чобіток В. І. 4.У.549
 Чорна М. В. 4.У.541
 Чорна О. А. 4.У.638
 Чорницька Л. М. 4.У.658
 Чорновол А. О. 4.У.441
 Чорноморденко І. В.
 4.Ш.1313
 Чорноус О. М. 4.Ш.1199
 Чубка О. М. 4.У.129
 Чувікіна Н. В. 4.С.1307
 Чугунов І. 4.У.338
 Чуй І. Р. 4.У.592
 Чуча Н. 4.С.1132
 Чучуа Ю. 4.С.1133
 Чушак-Голобородько А. М.
 4.У.129
 Шайхатдінов А. З. 4.У.351
 Шаленко В. 4.С.1137
 Шалігін А. А. 4.С.1002
 Шамара І. М. 4.У.717,
 4.У.727
 Шамко В. Є. 4.С.999
 Шандар А. М. 4.У.397
 Шаповал О. А. 4.У.456
 Шаповал Ю. І. 4.У.290,
 4.У.298
 Шаповалов М. 4.С.1065
 Шарбель Ю. А. 4.С.1123
 Шаров О. 4.У.165
 Шахвердян Т. С. 4.У.571
 Шахліна Л. Я. Г. 4.С.1112
 Шахов В. В. 4.Ю.1351
 Шахов В. І. 4.Ю.1351
 Швед А. Б. 4.У.644
 Швед А. Ю. 4.Х.935
 Швед В. В. 4.С.1095
 Швед Н. В. 4.У.355
 Шведь С. 4.У.132
 Шведь Ф. Д. 4.У.141
 Шевцова Г. З. 4.У.401
 Шевченко Д. В. 4.У.411
 Шевченко О. 4.С.1136
 Шевченко О. І. 4.Ш.1235
 Шевченко Т. В. 4.С.971
 Шевчук М. О. 4.Х.889
 Шевчук О. В. 4.С.55
 Шевчук С. В. 4.У.788
 Шевчук-Клюжева О. В.
 4.Ш.1201
 Шейкіна Н. В. 4.С.1070
 Шека О. О. 4.У.221
 Шелест Т. М. 4.У.561,
 4.У.618
 Шелудзько Е. І. 4.У.434,
 4.У.594
- Шепеленко І. П. 4.С.54
 Шепель Т. В. 4.У.430,
 4.У.789
 Шепетько Р. І. 4.У.405
 Шестак Л. В. 4.Х.839
 Шестак Ю. 4.С.1160-
 4.С.1161
 Шестакова А. В. 4.У.284
 Шестакова К. В. 4.У.601
 Шимонік Д. 4.Ш.1273
 Шимченко Л. 4.С.1036
 Шимчишин М. М. 4.Ш.1257
 Ширяєва І. 4.С.1132
 Шифрина Н. І. 4.У.422
 Шиховцев Ю. С. 4.С.1044
 Шипкіна М. П. 4.С.1062
 Шипкіна О. Б. 4.У.515
 Шипшук С. Є. 4.У.514
 Шипшовський С. В. 4.У.597
 Шкодина І. В. 4.У.158
 Школа В. Ю. 4.У.633
 Шкріблій Ю. 4.С.1163
 Шкуліна Л. В. 4.У.236
 Шкурченко О. В. 4.У.156,
 4.У.187
 Шкутько О. Н. 4.У.285
 Шлемкевич Т. В. 4.С.808
 Шолом А. С. 4.У.803
 Шоріна Т. Г. 4.С.25
 Шорніков А. В. 4.Ю.1346
 Шпак І. А. 4.С.7
 Шпица С. П. 4.У.121
 Шпомер А. І. 4.Х.909
 Штефан П. 4.Ю.1328
 Штифурак В. С. 4.Ю.1351
 Штонь О. П. 4.Ш.1297
 Штулер Г. Г. 4.У.256, 4.У.537
 Штулер Ю. 4.У.407,
 4.У.411, 4.У.474,
 4.У.501, 4.У.521,
 4.У.623, 4.У.712,
 4.У.752
- Шуба О. А. 4.У.518
 Шубенко І. А. 4.У.479
 Шубінін В. В. 4.С.969
 Шубина О. В. 4.С.926
 Шукатка О. В. 4.С.1127
 Шулга Г. Б. 4.Ю.1351
 Шулок Б. С. 4.У.417
 Шульга А. П. 4.У.275
 Шумейко О. А. 4.Х.820
 Шуміло Т. В. 4.У.468
 Шуміло С. С. 4.У.171,
 4.У.574
 Шумська Г. М. 4.У.414
 Шумська С. С. 4.У.444
 Шутак І. Д. 4.Х.826
 Шутеев В. 4.С.1151
 Шутеев Т. К. 4.С.1151,
 4.С.1159
 Шушакова І. К. 4.У.246
 Шешіна Т. Г. 4.У.182
 Шербак О. В. 4.Ш.1212
 Шестина Л. В. 4.У.426,
 4.С.1093
 Шпіньська Т. П. 4.С.1085
 Шуур В. А. 4.С.1057
 Шуур Р. І. 4.У.292
 Юань Хунхэо 4.У.796
 Юва Л. Д. 4.С.79
 Юла О. 4.С.981
 Юренко А. О. 4.У.450
 Юрик Я. І. 4.У.429
 Юринець О. В. 4.У.544
 Юрченко О. 4.С.1195
 Юрчишина Л. І. 4.У.610
 Ющенко С. К. 4.У.955
 Ющук О. О. 4.Х.882
 Яворська В. В. 4.С.1171
 Ягоднікова В. В. 4.С.1057
 Язлук Б. О. 4.У.119
 Якименко С. І. 4.С.1077
 Якимчук М. 4.Х.953
 Яковенко В. Д. 4.У.263
 Яковенко В. С. 4.У.763
 Яковенко Є. О. 4.У.263
 Яковенко Н. Д. 4.С.9
 Яковлева О. Ю. 4.С.1104
 Якубовська-Кравчик К.
 4.Ш.1288
 Яновницька А. В. 4.Х.926
 Янчук М. Б. 4.У.693
 Ярема К. О. 4.У.481,
 4.У.556, 4.У.575, 4.У.795
 Ярошенко М. І. 4.У.232
 Яремчук Х. Я. 4.У.232
 Яремченко М. В. 4.У.258
 Ярина В. В. 4.У.640
 Ярпін А. А. 4.Х.848
 Ярмола К. М. 4.У.326
 Ярменко В. О. 4.У.123
 Ярмолюк А. В. 4.У.483
 Ярош С. П. 4.С.983,
 4.С.1000
 Ярошенко О. М. 4.Х.820
 Ястремський О. І. 4.У.463
 Яценко Г. Ю. 4.У.406
 Яценко Н. В. 4.У.711
 Яценко О. В. 4.У.221
 Абысова М. А. С.6
 Афонін М. 4.У.1345
 Ашеичева А. 4.У.745
 Ahmadova E. 4.У.799
 Aleksandrova Yu. M.
 4.С.1034
 Aliksieiev I. 4.У.167
 Amelina I. 4.У.783
 Argunov V. 4.Ш.1206
 Arfemenko A. B. 4.С.43
 4.Ю.1344
- Artiukh O. R. 4.С.64
 Astramowicz-Leyk T. 4.Х.930
 Avdan O. 4.У.737
 Aworinde Olalekan Bashir
 4.У.801
 Bairamov A. 4.У.792
 Bakalo N. 4.У.735
 Balan A. 4.У.251
 Bataeva E. V. 4.С.43
 Bataeva E. V. 4.С.69
 Benchak O. F. 4.С.91
 Berndik D. 4.У.124
 Bergson H. 4.Ю.1329
 Bezrukova N. 4.У.347
 Blyzniuk V. V. 4.У.433
 Bogdanov V. L. 4.У.125
 Bogatzidis P. 4.У.242
 Boiko V. 4.У.733
 Boldyryeva L. 4.У.701
 Boltianska N. I. 4.У.674
 Bondarenko V. 4.У.746
 Bozhko T. 4.С.1096
 Brovchenko K. 4.С.1069
 Brytanov T. S. 4.У.765
 Bulyuk Ye. O. 4.У.274
 Burak K. 4.Ш.1015
 Burak O. S. 4.С.45
 Burlav T. V. 4.У.286
 Byba V. 4.У.391
 Byndas O. 4.С.1176
 Chaikina A. O. 4.У.562
 Chechelasvili M. 4.У.798
 Cherednick O. S. 4.Ш.1205
 Chernysh I. 4.С.97
 4.У.477, 4.У.328,
 4.У.348, 4.У.740
 Cherviak A. 4.У.412
 Chevhanova V. 4.У.590
 Chevchelova O. 4.У.700
 Chlhpala V. 4.У.195
 Chubal V. 4.У.178
 Chychkalo-Kondratska I.
 4.У.691, 4.У.792
 Chychulina K. 4.У.157
 Сінпора-Ростун Н. Р.
 4.У.457
 Davydenko S. 4.Х.891
 Davydiuk T. 4.У.244
 Deineko L. V. 4.С.374
 Dekhtyar N. 4.У.740
 Demko M. 4.У.511
 Dergach D. V. 4.Ш.1202
 Dergach T. M. 4.Ш.1205
 Dikova Favorska O. M.
 4.С.23
 Dmytrenko A. 4.У.582
 Dmytrenko T. A. 4.Ш.1205
 Dmytrenko Y. 4.У.346
 Dmytriyev I. A. 4.У.329
 Dmytriyeva O. I. 4.У.329
 Dubrovno O. 4.Х.891
 Dubushchev V. 4.У.231,
 4.У.458
 Dushine I. 4.У.348
 Endres V. 4.У.244
 Ermoliev A. 4.У.125
 Ermolieva T. 4.У.125
 Fedorovsky A. 4.Ш.1312
 Frimanski E. 4.У.602
 Furmanchuk O. 4.У.582
 Galanis S. 4.У.239
 Giovanis N. 4.У.358
 Golikov A. S. 4.С.69,
 4.С.92
 Gorustovich T. G. 4.У.360
 Grebenyuk T. 4.С.1042
 Gryshuk V. 4.У.735
 Grytsay O. 4.У.240
 Havlik P. 4.У.125
 Havrylenko T. V. 4.У.738
 Herysiyenko O. V. 4.У.734
 Hevdari M. 4.У.181, 4.Ю.1344
 Hladyki O. 4.У.739
 Hlibova A. 4.У.177,
 4.У.306, 4.У.557
 Hlushko A. 4.У.168
 Hryhorieva O. 4.У.207,
 4.У.746
 Hrychenko M. 4.У.179
 Huk V. 4.У.136
 Iarish A. A. 4.Х.899
 Ioannidis G. 4.У.239
 Ikorostenska S. 4.У.241
 Ivanuk A. 4.У.207
 Ivanov K. 4.У.299
 Ivanyskha S. 4.У.745
 Ivashchko O. 4.Х.930
 Ivashuk T. 4.У.238
 Janiak P. 4.Х.952
 Kachanova N. 4.У.251
 Kalaida V. 4.У.558
 Kalanik N. 4.Х.857
 Kalenchenko Ye. 4.У.447
 Kaleniuk S. O. 4.Ш.1236
 Kalyuzhna N. 4.У.349
 Kameneva T. 4.С.1103
 Kamenskyy S. 4.С.1096
 Kampouris Ch. 4.У.357
 Kanyhina S. M. 4.С.1128
 Khadartsev O. 4.У.207,
 4.У.746
 Khamlik K. 4.У.522
 Kharchenko Yu. 4.Ю.1339
 Khim M. 4.Х.862
 Khimicheva H. 4.С.1050
 Khoma N. 4.Х.961
 Khrystenko O. 4.У.558
 Kin Keung Lai 4.У.181,
 4.Ю.1344

- Knysh Ye. H. 4.Y.765
Koba O. 4.Y.252
Kolodiashna A. 4.Y.733
Komar A. S. 4.Y.674
Komelina O. 4.Y.179
Komendantova N. 4.Y.125
Kompanets K. 4.Y.737
Kondratska D. 4.Y.691
Konstantinidis Ch. 4.Y.358
Kornienko D. 4.Y.233
Kostrytsia V. I. 4.Y.286
Kosynkin D. 4.Y.1345
Kotelevets M. 4.Y.447
Kourttest S. 4.Y.243
Koutoupis A. 4.Y.243, 4.Y.357
Koutoupis A. G. 4.Y.242
Krasnorutskiy A. 4.III.1312
Krekoten I. M. 4.Y.581
Krykavskiy Ye. 4.Y.203
Kubareva I. 4.Y.736
Kudinov O. 4.Y.231, 4.Y.458
Kuksa I. M. 4.Y.65
Kulakov O. 4.Y.395
Kulakova S. 4.Y.590
Kulchii I. 4.Y.229
Kulyk M. 4.Y.737
Kut D. 4.Y.240
Kuzmin O. 4.C.44
Kvasha T. 4.X.883
Kvit A. S. 4.C.63
Kyriakogonas P. 4.Y.242, 4.Y.357
Lazorenko V. 4.Y.359
Lazos G. 4.Y.243
Legenchuk S. 4.Y.241
Lemishovska O. 4.Y.235, 4.Y.248
Letunovska N. 4.Y.359
Lioubimova A. V. 4.Y.667
Litvinenko O. 4.Ч.1111
Lokhonva M. M. 4.Ч.1106
Lozyska T. M. 4.C.62
Lozynskiy V. 4.Y.203
Lukach N. 4.Ф.815
Lutsyshyn H. 4.Ф.815
Lykholat S. 4.Y.203
Lyubymova N. A. 4.Y.667
Maiti S. 4.C.44
Makareno A. S. 4.C.68
Makhovka V. 4.Y.328
Malecki W. 4.X.951
Maliarchuk O. 4.Y.736
Mammadov E. 4.Y.799
Mammadov E. Ya. 4.Y.193
Manchur I. 4.Y.144
Manita I. Yu. 4.Y.674
Marchenko L. 4.Y.346
Marchenko O. 4.Y.783
Martsenyuk T. O. 4.C.63
Maslii O. 4.Y.447
Mavri M. 4.Y.602
Mazaraki A. 4.Y.349
Mazur A. 4.Y.167
Mazur I. 4.Y.235
Mekhralliyeva A. 4.Y.193
Melnichenko S. 4.Y.330
Mezentseva H. 4.Y.330
Mimailenko I. 4.Y.391
Mishchenko T. M. 4.Y.738
Mitraga H. 4.Y.358
Mitsopoulos K. A. Y.239
Mokliak V. 4.Y.194
Moroz A. 4.Y.167
Musina L. 4.X.883
Muzyka A. 4.Ч.1069
Mykhailychenko H. 4.Y.330
Myroshynchenko A. Y.733
Nadraga V. 4.Y.244
Nagornik K. M. 4.C.66
Naumenko M. 4.II.977
Nesterenko S. 4.Y.137
Nesterenko V. Yu. 4.Y.700
Novytska I. 4.Y.691
Obersteiner M. 4.Y.125
Oleshko K. 4.Y.157
Olizarenko S. 4.III.1206
Olkhovoyk O. 4.Y.306
Olusegun Vincent 4.Y.800
Omelvanenko V. A. 4.Y.230
Onyshchenko S. 4.Y.168, 4.Y.447
Onyshchenko V. 4.Y.412
Pankiv M. 4.Y.240
Pasichna I. 4.Y.666
Pazarskis M. 4.Y.239
Pluzhnyk L. V. 4.Y.738
Pluzhnyk A. 4.Y.287
Podolchak N. 4.X.862
Pogoretska Kh. 4.X.960
Pohuda N. 4.Y.736
Postranskyy T. 4.Y.1345
Prokopenko M. S. 4.Ч.1128
Prokopenko I. 4.Y.196
Prottska S. M. 4.X.858
Prytul'ska N. 4.Ч.1096
Ptashchenko L. 4.Y.233, 4.Y.798
Pushk L. M. 4.Y.667
Pushk V. K. 4.Y.667
Pyvovar V. 4.Y.537
PyvovaroVA N. P. 4.C.64
Ramazanov V. 4.Y.629, 4.Y.764
Redkin O. V. 4.Y.562
Rippa S. P. 4.C.7
Rippa M. 4.Y.375
Roman S. 4.Y.375
Romaniputa V. 4.Y.715
Rovskhata E. 4.Y.359
Rovenskata E. 4.Y.125
Rybakova T. 4.Y.783
Rysin M. 4.Y.169
Ryzhov L. M. 4.II.1006
Safonov M. 4.Y.494
Saher L. 4.Y.359
Samarska L. 4.C.42
Samko A. V. 4.Y.765
Sas N. M. 4.C.42
Savchuk L. O. 4.III.1236
Semenikhina O. 4.Ч.1111
Shamshad Alizade 4.Y.797
Shapoval V. M. 4.Y.734
Sharvi H. 4.Y.137
Sheludko E. I. 4.Y.374
Sheppental A. I. 4.C.41
Shevchenko I. Yu. 4.Y.329
Shkliar A. I. 4.Y.300
Shkoda T. N. 4.Y.697
Shpak A. P. 4.Y.360
Shtepa O. 4.Y.229
Shtepenko K. P. 4.Y.581
Shumeiko Yu. 4.Y.194
Shvets V. 4.Y.247
Shynkarenko N. 4.Y.203
Sivitska S. 4.Y.412
Skasko O. 4.Y.144
Skorobagatska O. 4.Y.180
Skrylnyk A. 4.Y.666
Skrylnyk O. 4.Y.666
Sokurianska L. H. 4.C.69
Solohub R. 4.Y.347
Solovej Yu. 4.C.97
Sosnenko O. 4.Ч.1042
Spys B. 4.Y.143
Stanasuk N. 4.C.44, 4.Y.124
Stepanov O. V. 4.X.899
Stetsenko Yu. 4.Y.390
Stezhko Z. V. 4.C.7
Sushchenko O. 4.Y.735, 4.Y.740
Sushchenko O. A. 4.Ч.1006
Svichkar V. 4.Y.347
Svrydenko D. B. 4.Ч.1034
Svystun L. 4.Y.252
Svystun L. A. 4.Y.581
Svdorova A. 4.Y.701
Svrtseva S. 4.Y.244
Svrolap V. V. 4.Ч.1128
Timmer A. 4.C.67
Tkachenko T. 4.Y.739
Topalova E. 4.Y.251
Tsygylyk N. 4.X.862
Tupitsin N. F. 4.II.1007
Turhyn Ya. 4.X.930
Udzhovchenko O. 4.Ч.1111
Uzhelevskiy A. 4.Ч.1069
Uzumcu R. 4.X.962
Vasiuta Vas. 4.Y.376
Vasuta Vikt. 4.Y.376
Vodovychyn I. 4.X.961
Venger A. S. 4.X.899
Vollivach A. 4.Ч.1050
Volkova N. 4.Y.522
Voloshyn V. S. 4.X.923
Vovchenko O. 4.Y.512
Vysochan O. 4.Y.238
Williams Tolulope Oyakhli-Z. lome 4.Y.801
Wojtan G. 4.Y.240
Xiaohu Zh. 4.Y.181
Yanko A. 4.Y.168
Yarosh K. 4.II.1015
Yarovyv Ye. 4.Y.177
Yashenok V. 4.III.1312
Yashkina D. D. 4.C.22
Yavynska N. 4.Y.715
Yehovycheva S. 4.Y.512
Yemoshenko A. M. 4.C.65
Yildirim Y. 4.X.962
Yinusa Olumuyiwa Ganiyu 4.Y.801
Yurchenko O. A. 4.Ч.1111
Yurchyshyna L. I. 4.Y.734
Yurkiy N. 4.X.891
Yurynets O. 4.Y.196
Yuxi Zh. 4.Y.181
Zagorodny A. G. 4.Y.125
Zedginidze S. 4.Y.798
Zheng Yuxi 4.IU.1344
Zhou Xiaohu 4.IU.1344
Zhuchenko V. 4.Y.1739
Zhyrnova A. 4.Y.178
Zhytnyk O. 4.Y.376
Zhytnyk V. 4.Y.792

Показник періодичних та продовжуваних видань

Автомоб. трансп. — 2021. — Вып. 49
4.Y.329, 4.Y.700, 4.IU.1345

Актуал. питання фармацевт. і мед. науки та практики. — 2020. — 13, № 3
4.Y.756, 4.Y.758, 4.Y.765

Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 1
4.Y.189, 4.Y.223, 4.Y.331, 4.Y.357, 4.Y.365, 4.Y.460, 4.Y.517, 4.Y.525, 4.Y.611, 4.Y.797, 4.Y.800-4.Y.801, 4.X.864

Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 2
4.Y.151, 4.Y.215, 4.Y.217, 4.Y.239, 4.Y.242, 4.Y.537, 4.Y.552-4.Y.553, 4.Y.555, 4.Y.619, 4.Y.692, 4.Y.695, 4.Y.724

Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 6
4.Y.149, 4.Y.205, 4.Y.243, 4.Y.333, 4.Y.335, 4.Y.344, 4.Y.378, 4.Y.501, 4.Y.547, 4.Y.566, 4.Y.637, 4.Y.690, 4.Y.731, 4.Y.772, 4.Y.777

Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 9
4.Y.145, 4.Y.152, 4.Y.172, 4.Y.184, 4.Y.197, 4.Y.211, 4.Y.228, 4.Y.275, 4.Y.345, 4.Y.397, 4.Y.452, 4.Y.530, 4.Y.604, 4.Y.621, 4.Y.780

Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 10
4.Y.202, 4.Y.323, 4.Y.339, 4.Y.407, 4.Y.410, 4.Y.474, 4.Y.489, 4.Y.520-4.Y.521, 4.Y.523, 4.Y.578, 4.Y.580, 4.Y.712

Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 11
4.Y.162, 4.Y.218, 4.Y.245, 4.Y.269, 4.Y.411, 4.Y.415, 4.Y.481, 4.Y.497, 4.Y.575, 4.Y.579, 4.Y.615, 4.Y.738

Актуал. проблеми економіки. — 2020. — № 12
4.Y.258, 4.Y.259, 4.Y.315, 4.Y.370, 4.Y.394, 4.Y.438, 4.Y.478, 4.Y.493, 4.Y.533, 4.Y.536, 4.Y.556, 4.Y.568, 4.Y.588, 4.Y.595, 4.Y.718, 4.Y.721, 4.Y.760, 4.Y.787, 4.Y.795, 4.X.874

Актуал. проблеми економіки. — 2021. — № 1
4.C.55, 4.Y.403, 4.Y.455, 4.Y.487, 4.Y.602, 4.Y.622, 4.Y.625, 4.Y.719, 4.Y.722, 4.Y.775, 4.X.887

Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 2
4.Y.212, 4.Y.281, 4.Y.316, 4.Y.353, 4.Y.356, 4.Y.360, 4.Y.393, 4.Y.531, 4.Y.535, 4.Y.647-4.Y.648, 4.Y.673, 4.Y.677-4.Y.678, 4.Y.682, 4.Y.688, 4.Y.720

Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 3
4.Y.321, 4.Y.382, 4.Y.400, 4.Y.483, 4.Y.516, 4.Y.569, 4.Y.639, 4.Y.649, 4.Y.655, 4.Y.659-4.Y.660, 4.Y.671, 4.Y.676, 4.Y.679, 4.Y.681, 4.Y.771, 4.X.856

Актуал. проблеми інновац. економіки. — 2020. — № 4
4.Y.173, 4.Y.265, 4.Y.383, 4.Y.473, 4.Y.642, 4.Y.651, 4.Y.661, 4.Y.665, 4.Y.670, 4.Y.675, 4.Y.680, 4.Y.685, 4.Y.687, 4.Y.751, 4.Y.770, 4.III.1311

Актуал. проблеми юрид. науки та практики. — 2020. — № 1
4.X.819, 4.X.821, 4.X.839, 4.X.871, 4.X.890, 4.X.909, 4.X.913, 4.X.936, 4.X.943, 4.X.955

Бізнес Інформ. — 2021. — № 1
4.Y.126, 4.Y.128-4.Y.129, 4.Y.138, 4.Y.140, 4.Y.142, 4.Y.150, 4.Y.164, 4.Y.185, 4.Y.216, 4.Y.219, 4.Y.224, 4.Y.267, 4.Y.303, 4.Y.305, 4.Y.317, 4.Y.319, 4.Y.326, 4.Y.340, 4.Y.369, 4.Y.381, 4.Y.387, 4.Y.396, 4.Y.423, 4.Y.426, 4.Y.432, 4.Y.451, 4.Y.464, 4.Y.479, 4.Y.482, 4.Y.490, 4.Y.508-4.Y.509, 4.Y.532, 4.Y.543, 4.Y.548, 4.Y.549, 4.Y.551, 4.Y.559, 4.Y.583, 4.Y.708, 4.Y.714, 4.Y.743, 4.Y.749, 4.Y.762, 4.Y.789

Бізнес Інформ. — 2021. — № 2
4.C.46, 4.Y.141, 4.Y.170, 4.Y.174-4.Y.175, 4.Y.192, 4.Y.201, 4.Y.226, 4.Y.234, 4.Y.250, 4.Y.261, 4.Y.282, 4.Y.302, 4.Y.307, 4.Y.350, 4.Y.367, 4.Y.392, 4.Y.408, 4.Y.417, 4.Y.422, 4.Y.424, 4.Y.425, 4.Y.430, 4.Y.448, 4.Y.453, 4.Y.466, 4.Y.471, 4.Y.495, 4.Y.541, 4.Y.571, 4.Y.576, 4.Y.591, 4.Y.606, 4.Y.640, 4.Y.650, 4.Y.652, 4.Y.653, 4.Y.693, 4.Y.713, 4.Y.717, 4.Y.729-4.Y.730, 4.Y.742, 4.Y.759, 4.Y.767, 4.Y.782, 4.Ч.1093

Бізнес Інформ. — 2021. — № 3
4.Y.123, 4.Y.139, 4.Y.163, 4.Y.176, 4.Y.260, 4.Y.262, 4.Y.271, 4.Y.320, 4.Y.355, 4.Y.366, 4.Y.402, 4.Y.437, 4.Y.439, 4.Y.442, 4.Y.463, 4.Y.468, 4.Y.485, 4.Y.498, 4.Y.507, 4.Y.519, 4.Y.539, 4.Y.542, 4.Y.554, 4.Y.563, 4.Y.574, 4.Y.587, 4.Y.589, 4.Y.592, 4.Y.636, 4.Y.644, 4.Y.645, 4.Y.664, 4.Y.697, 4.Y.725, 4.Y.744, 4.Y.747, 4.Y.803

Бізнес Інформ. — 2021. — № 4
4.Y.134, 4.Y.156, 4.Y.160, 4.Y.171, 4.Y.182, 4.Y.206, 4.Y.208, 4.Y.210, 4.Y.227, 4.Y.246, 4.Y.249, 4.Y.255, 4.Y.264, 4.Y.270, 4.Y.294, 4.Y.318, 4.Y.390, 4.Y.436, 4.Y.454, 4.Y.459, 4.Y.461, 4.Y.469, 4.Y.484, 4.Y.486, 4.Y.504, 4.Y.518, 4.Y.538, 4.Y.544, 4.Y.546, 4.Y.561, 4.Y.572-4.Y.573, 4.Y.584, 4.Y.597, 4.Y.603, 4.Y.633, 4.Y.662, 4.Y.696, 4.Y.748, 4.Y.761, 4.Y.763, 4.Y.768, 4.Y.778, 4.Y.790, 4.X.916
Бізнес Інформ. — 2021. — № 5
4.C.11, 4.C.17, 4.C.29, 4.C.36, 4.C.96, 4.Y.146, 4.Y.155, 4.Y.187, 4.Y.190, 4.Y.213, 4.Y.232, 4.Y.253, 4.Y.266, 4.Y.292, 4.Y.301, 4.Y.304, 4.Y.308-4.Y.310, 4.Y.314, 4.Y.322, 4.Y.325, 4.Y.327, 4.Y.341-4.Y.342, 4.Y.384, 4.Y.409, 4.Y.414, 4.Y.427-4.Y.428, 4.Y.443, 4.Y.457, 4.Y.491-4.Y.492, 4.Y.494, 4.Y.499-4.Y.500, 4.Y.505-4.Y.506, 4.Y.603, 4.Y.608, 4.Y.610, 4.Y.617-4.Y.618, 4.Y.623, 4.Y.634-4.Y.635, 4.Y.709-4.Y.711, 4.Y.727, 4.Y.732, 4.Y.781, 4.Y.804, 4.X.934
Буков. мед. вісн. — 2021. — 25, № 1
4.Ч.1094
Відновл. енергетика. — 2020. — № 3
4.Y.630
Вісн. Київ. нац. торг.-еко. ун-ту. — 2021. — № 4
4.Y.198, 4.Y.534, 4.Y.563, 4.Y.567, 4.Y.586, 4.Y.723, 4.Y.737, 4.Y.739, 4.Y.769, 4.Ч.1096
Вісн. КПШ. Сер. Приладобудування. — 2021. — Вып. 61
4.II.985, 4.Ч.1047
Вісн. Криворіз. нац. ун-ту. — 2021. — Вып. 52
4.Y.154, 4.Y.362

Вісн. нац. авіад. ун-ту. — 2020. — № 2
4.C.2, 4.C.6, 4.C.7, 4.C.25-4.C.27, 4.C.40, 4.C.80, 4.C.81, 4.C.805-4.C.806, 4.Ч.1022, 4.Ч.1024, 4.Ч.1028, 4.Ч.1032, 4.III.1257, 4.III.1262, 4.III.1313, 4.Ш.1319, 4.IU.1324-4.IU.1325, 4.IU.1330-4.IU.1331, 4.IU.1334-4.IU.1335, 4.IU.1339

Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентів України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 1
4.Ф.811, 4.X.841, 4.X.843-4.X.844, 4.X.850-4.X.851, 4.X.870, 4.X.877, 4.X.881, 4.X.895, 4.X.897, 4.X.899, 4.X.908, 4.X.912, 4.X.914, 4.X.917, 4.X.920, 4.X.922, 4.X.951-4.X.952

Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентів України. Сер. Держ. упр. — 2021. — № 2
4.Y.372, 4.X.838, 4.X.845, 4.X.848-4.X.849, 4.X.852, 4.X.854, 4.X.860-4.X.861, 4.X.878-4.X.879-4.X.880, 4.X.918, 4.X.921

Вісн. Полтав. держ. аграр. акад. — 2020. — № 3
4.Y.386

Вісн. Приазов. держ. техн. ун-ту. Сер. Техн. науки. — 2020. — Вып. 40
4.X.923

Вісн. фармації. — 2021. — № 2
4.Y.755, 4.II.979, 4.Ч.1104

Вісн. ХНАДУ. — 2021. — Вып. 93
4.Y.698

Грн. вісн. — 2021. — Вып. 109
4.Ч.1039

- Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємство.** — 2021. — № 1
4.У.127, 4.У.220, 4.У.324, 4.У.450, 4.У.456, 4.У.503, 4.У.545, 4.У.564, 4.У.643, 4.У.672, 4.У.689, 4.У.702, 4.У.715, 4.У.726, 4.У.750, 4.У.773, 4.Ц.977
- Екон. вісн. Донбасу.** — 2021. — № 1
4.С.28, 4.У.118, 4.У.199, 4.У.343, 4.У.331, 4.У.363, 4.У.368, 4.У.377, 4.У.385, 4.У.388, 4.У.399, 4.У.401, 4.У.419, 4.У.421, 4.У.526, 4.У.614, 4.У.626, 4.У.638, 4.У.646, 4.У.694, 4.У.703, 4.У.705, 4.У.786
- Екон. вісн. ун-ту /Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди.** — 2021. — Вип. 49
4.С.37, 4.У.143, 4.У.254, 4.У.268, 4.У.278, 4.У.280, 4.У.285, 4.У.295, 4.У.299, 4.У.352, 4.У.354, 4.У.375, 4.У.379, 4.У.389, 4.У.434, 4.У.441, 4.У.449, 4.У.467, 4.У.470, 4.У.477, 4.У.598, 4.У.601, 4.У.716, 4.У.796, 4.Ч.1085-4.Ч.1086
- Екон. теорія.** — 2021. — № 1
4.У.132, 4.У.147, 4.У.161, 4.У.165, 4.У.528, 4.У.794
- Економіка і прогнозування.** — 2020. — № 4
4.У.296, 4.У.298, 4.У.429, 4.У.476, 4.У.624, 4.У.706, 4.У.793, 4.У.802
- Економіка і прогнозування.** — 2021. — № 2
4.У.364, 4.У.406, 4.У.435, 4.У.462, 4.У.502, 4.У.513, 4.У.628, 4.У.791
- Економіка і регіон.** — 2020. — № 2
4.У.168, 4.У.177, 4.У.193-4.У.194, 4.У.229, 4.У.233, 4.У.287, 4.У.306, 4.У.348, 4.У.376, 4.У.557-4.У.558, 4.У.629, 4.У.783, 4.У.798-4.У.799
- Економіка і регіон.** — 2020. — № 3
4.У.231, 4.У.328, 4.У.346-4.У.347, 4.У.359, 4.У.511, 4.У.522, 4.У.562, 4.У.590, 4.У.666, 4.У.736, 4.У.792
- Економіка і регіон.** — 2020. — № 4
4.У.137, 4.У.157, 4.У.207, 4.У.447, 4.У.512, 4.У.581, 4.У.733-4.У.735, 4.У.740, 4.У.764
- Економіка і регіон.** — 2021. — № 1
4.С.97, 4.У.179, 4.У.191, 4.У.222, 4.У.232, 4.У.391, 4.У.395, 4.У.412, 4.У.438, 4.У.582, 4.У.691, 4.У.701, 4.У.745-4.У.746, 4.У.766, 4.У.891, 4.У.901
- Зап. з укр. мовознавства.** — 2020. — Вип. 27
4.Ч.1035, 4.Ш.1199-4.Ш.1202, 4.Ш.1208, 4.Ш.1210-4.Ш.1212, 4.Ш.1214, 4.Ш.1216-4.Ш.1218, 4.Ш.1220-4.Ш.1225, 4.Ш.1228, 4.Ш.1231-4.Ш.1233, 4.Ш.1236, 4.Ш.1248, 4.Ш.1258, 4.Ш.1265, 4.Ш.1274, 4.Ш.1294, 4.Ш.1297-4.Ш.1298, 4.Ш.1301
- Запоріж. мед. журн.** — 2021. — 23, № 1
4.Ч.1128
- Запоріж. мед. журн.** — 2021. — 23, № 2
4.Х.886
- Зб. наук. пр. Харків. ун-ту Повітр. сил.** — 2021. — Вип. 2
4.Ц.969, 4.Ц.971, 4.Ц.978, 4.Ц.981, 4.Ц.988, 4.Ц.990, 4.Ц.993-4.Ц.994, 4.Ц.997, 4.Ц.1003, 4.Ц.1008, 4.Ц.1010, 4.Ц.1013, 4.Ч.1041
- Зв'язок.** — 2021. — № 1
4.С.9, 4.Ц.974, 4.Ц.1019, 4.Ч.1191
- Зв'язок.** — 2021. — № 2
4.С.35, 4.У.277
- Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право.** — 2020. — № 6
4.У.273, 4.У.330, 4.У.336-4.У.349, 4.У.774, 4.У.785
- Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право.** — 2021. — № 1
4.Х.816, 4.Х.818, 4.Х.831, 4.Х.833, 4.Х.893, 4.Х.905, 4.Х.916, 4.Х.931, 4.Х.941, 4.Х.959
- Зовн. торгівля: економіка, фінанси, право.** — 2021. — № 4
4.Х.828, 4.Х.830, 4.Х.835, 4.Х.842, 4.Х.859, 4.Х.865, 4.Х.868, 4.Х.957-4.Х.958, 4.Х.960, 4.Х.964, 4.Ц.1011
- Інженерія природокористування.** — 2021. — № 1
4.У.593, 4.У.674
- Інженерія природокористування.** — 2021. — № 2
4.У.656
- Інженерія природокористування.** — 2021. — № 3
4.У.667
- Кібернетика та систем. аналіз.** — 2021. — 57, № 1
4.У.488
- Кібернетика та систем. аналіз.** — 2021. — 57, № 2
4.С.76, 4.У.186
- Кібернетика та систем. аналіз.** — 2021. — 57, № 3
4.С.94, 4.У.293, 4.У.463, 4.Ш.1203
- Кібернетика та систем. аналіз.** — 2021. — 57, № 6
4.У.200
- Кібернетика та систем. аналіз.** — 2022. — 58, № 1
4.У.122, 4.У.125, 4.Ш.1204
- Клініч. анатомія та операт. хірургія.** — 2020. — 19, № 4
4.Ч.1116
- Лікар. справа.** — 2020. — № 3/4
4.Х.885
- Наук. зап. Малої акад. наук України.** — 2020. — № 2
4.Ч.1034, 4.Ч.1044-4.Ч.1046, 4.Ч.1048-4.Ч.1049, 4.Ч.1061, 4.Ч.1068, 4.Ч.1081
- Наук. зап. Малої акад. наук України.** — 2020. — № 3
4.У.263, 4.Ч.1054, 4.Ч.1058, 4.Ч.1066, 4.Ч.1073-4.Ч.1074, 4.Ч.1078, 4.Ч.1082, 4.Ч.1092, 4.Ч.1192
- Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право.** — 2021. — № 11
4.Х.822-4.Х.824, 4.Х.826-4.Х.827, 4.Х.837, 4.Х.846, 4.Х.866-4.Х.867, 4.Х.876, 4.Х.892, 4.Х.902, 4.Х.904, 4.Х.906-4.Х.907, 4.Х.932-4.Х.933, 4.Х.937, 4.Х.947, 4.Х.963
- Наука і техніка Повітр. сил Збройн. сил України.** — 2021. — № 2
4.Ц.966-4.Ц.968, 4.Ц.984, 4.Ц.986-4.Ц.989, 4.Ц.991, 4.Ц.995-4.Ц.996, 4.Ц.998-4.Ц.1000, 4.Ц.1002, 4.Ц.1004-4.Ц.1005, 4.Ц.1009, 4.Ц.1012, 4.Ц.1014
- Проблеми заг. енергетики.** — 2021. — № 2
4.У.631-4.У.632
- Проблеми упр. і інформатики.** — 2020. — № 5
4.У.440
- Проблеми упр. і інформатики.** — 2021. — № 2
4.С.93, 4.У.288, 4.У.416, 4.Х.919
- Проблеми упр. і інформатики.** — 2021. — № 3
4.У.121, 4.Ц.1017
- Проблеми упр. і інформатики.** — 2021. — № 4
4.У.289, 4.Ч.1112
- Радіоелектроніка. Інформатика. Управління.** — 2021. — № 3
4.Ч.1090
- Системи оброб. інформації.** — 2021. — № 1
4.Ц.982-4.Ц.983
- Системи оброб. інформації.** — 2021. — Вип. 2
4.У.183, 4.Ц.992
- Системи оброб. інформації.** — 2021. — Вип. 3
4.У.158, 4.Ш.1312
- Системи упр., навігації та зв'язку.** — 2020. — Вип. 3
4.У.313, 4.Ц.1018, 4.Ч.1089, 4.Ш.1206
- Системи упр., навігації та зв'язку.** — 2020. — Вип. 4
4.Ц.1020, 4.Ч.1091, 4.Ш.1205
- Слобжан. наук.-спорт. вісн.** — 2020. — № 5
4.Ч.1031, 4.Ч.1118, 4.Ч.1124, 4.Ч.1126, 4.Ч.1131, 4.Ч.1145, 4.Ч.1153, 4.Ч.1162, 4.Ч.1167, 4.Ч.1169
- Слобжан. наук.-спорт. вісн.** — 2020. — № 6
4.Ц.975, 4.Ч.1114, 4.Ч.1117, 4.Ч.1120, 4.Ч.1129-4.Ч.1130, 4.Ч.1143, 4.Ч.1146, 4.Ч.1154-4.Ч.1155, 4.Ч.1160, 4.Ч.1170
- Слобжан. наук.-спорт. вісн.** — 2021. — № 1
4.Ч.1065, 4.Ч.1113, 4.Ч.1115, 4.Ч.1133, 4.Ч.1137, 4.Ч.1140, 4.Ч.1151, 4.Ч.1156, 4.Ч.1163-4.Ч.1164, 4.Ю.1349
- Слобжан. наук.-спорт. вісн.** — 2021. — № 2
4.Ч.1119, 4.Ч.1121, 4.Ч.1123, 4.Ч.1132, 4.Ч.1134, 4.Ч.1149-4.Ч.1150, 4.Ч.1152, 4.Ч.1158-4.Ч.1159, 4.Ч.1165
- Слобжан. наук.-спорт. вісн.** — 2021. — № 3
4.Ц.976, 4.Ч.1071, 4.Ч.1122, 4.Ч.1135-4.Ч.1136, 4.Ч.1138-4.Ч.1139, 4.Ч.1141-4.Ч.1142, 4.Ч.1144, 4.Ч.1148, 4.Ч.1157, 4.Ч.1161, 4.Ч.1166, 4.Ч.1168
- Слово і Час.** — 2020. — № 1
4.Ш.1226, 4.Ш.1238, 4.Ш.1246, 4.Ш.1251, 4.Ш.1253, 4.Ш.1260, 4.Ш.1269, 4.Ш.1273, 4.Ш.1280, 4.Ш.1288, 4.Ш.1293, 4.Ш.1299, 4.Ш.1304
- Слово і Час.** — 2020. — № 2
4.Ш.1249, 4.Ш.1266, 4.Ш.1268, 4.Ш.1284, 4.Ш.1291, 4.Ш.1296, 4.Ш.1302
- Слово і Час.** — 2020. — № 3
4.Ш.1244-4.Ш.1245, 4.Ш.1250, 4.Ш.1264, 4.Ш.1282, 4.Ш.1292, 4.Э.1321
- Слово і Час.** — 2020. — № 4
4.Ш.1196, 4.Ш.1239-4.Ш.1242, 4.Ш.1275, 4.Ш.1281, 4.Ш.1283, 4.Ш.1289
- Слово і Час.** — 2020. — № 5
4.Ш.1243, 4.Ш.1254-4.Ш.1255, 4.Ш.1259, 4.Ш.1261, 4.Ш.1263, 4.Ш.1272, 4.Ш.1276, 4.Ш.1278, 4.Ш.1287
- Слово і Час.** — 2020. — № 6
4.Ш.1247, 4.Ш.1256, 4.Ш.1267, 4.Ш.1271, 4.Ш.1279, 4.Ш.1286, 4.Ш.1295, 4.Ш.1300, 4.Ш.1303
- Соц. фармація в охороні здоров'я.** — 2021. — 7, № 3
4.У.753-4.У.754, 4.У.757
- Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки.** — 2021. — Вип. 11
4.Т.100-4.Т.101, 4.Т.107, 4.Т.110, 4.Т.115, 4.Ч.1038, 4.Ч.1051, 4.Ч.1087, 4.Ч.1099, 4.Ч.1175, 4.Ч.1178, 4.Ч.1181-4.Ч.1183, 4.Ч.1189, 4.Ч.1194
- Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки.** — 2021. — Вип. 12
4.С.73, 4.Т.98, 4.Т.109, 4.Т.111, 4.Т.113-4.Т.114, 4.У.420, 4.Ч.1036-4.Ч.1037, 4.Ч.1177, 4.Ч.1179, 4.Ч.1180, 4.Ч.1184, 4.Ч.1195, 4.Ш.1198
- Техн. електродинаміка.** — 2021. — № 4
4.Ч.1173
- Укр. соціум.** — 2020. — № 1
4.С.4, 4.С.22, 4.С.24, 4.С.30, 4.С.39, 4.С.47, 4.С.52, 4.У.274, 4.У.286, 4.У.300, 4.У.433, 4.У.784, 4.Х.836
- Укр. соціум.** — 2020. — № 2
4.С.45, 4.С.49, 4.С.53, 4.С.58, 4.С.61, 4.С.63, 4.С.66, 4.С.89, 4.С.90, 4.С.92, 4.У.594, 4.У.728
- Укр. соціум.** — 2020. — № 3
4.С.50, 4.С.56-4.С.57, 4.С.59, 4.С.64, 4.С.78, 4.С.91, 4.С.95, 4.У.272, 4.У.475, 4.У.599
- Укр. соціум.** — 2020. — № 4
4.С.21, 4.С.23, 4.С.51, 4.С.75, 4.С.85, 4.У.276, 4.У.284, 4.У.290, 4.У.663, 4.Ч.1097
- Укр. соціум.** — 2021. — № 1
4.С.10, 4.С.12, 4.С.31, 4.С.33, 4.С.34, 4.С.42, 4.С.48, 4.С.62, 4.С.68, 4.С.77, 4.У.230
- Укр. соціум.** — 2021. — № 2
4.С.5, 4.С.8, 4.С.32, 4.С.41, 4.С.54, 4.С.69-4.С.70, 4.С.72, 4.С.74, 4.С.79, 4.С.82, 4.С.86, 4.С.88, 4.У.374, 4.Х.949
- Укр. соціум.** — 2021. — № 3
4.С.3, 4.С.18-4.С.19, 4.С.43, 4.С.67, 4.С.71, 4.С.83, 4.У.117, 4.У.135, 4.У.297, 4.У.514
- Фіз.-мат. освіта.** — 2020. — № 4
4.Ч.1043, 4.Ч.1063, 4.Ч.1088, 4.Ч.1103, 4.Ч.1107, 4.Ч.1111, 4.Ч.1127, 4.Ч.1176, 4.Ш.1310, 4.Ш.1336
- Фіз.-мат. освіта.** — 2021. — № 1
4.У.180, 4.Х.915, 4.Ч.1042, 4.Ч.1059, 4.Ч.1062, 4.Ч.1069, 4.Ч.1070, 4.Ч.1084, 4.Ч.1106
- Харч. пром-сть.** — 2020. — № 28
4.У.741
- Econ., Entrepreneurship, Management.** — 2020. — 7, № 2
4.С.44, 4.У.136, 4.У.167, 4.У.195, 4.У.238, 4.У.241, 4.У.244, 4.У.247-4.У.248, 4.У.251
- Econ., Entrepreneurship, Management.** — 2021. — 8, № 1
4.У.124, 4.У.144, 4.У.169, 4.У.178, 4.У.196, 4.У.203, 4.У.235, 4.У.240, 4.Х.857-4.Х.858, 4.Х.862, 4.Х.883
- Electronics and Control Systems.** — 2020. — № 4
4.Ц.1006
- Electronics and Control Systems.** — 2021. — № 1
4.Ц.1007
- Geodesy, Cartography and Aerial Photography.** — 2021. — Вип. 93
4.Ц.1015
- Humanitarian Vision.** — 2020. — 6, № 2
4.Х.817, 4.Х.928, 4.Х.953-4.Х.954, 4.Х.963, 4.Ц.972, 4.Ч.1030, 4.Ю.1326, 4.Ю.1329
- Humanitarian Vision.** — 2021. — 7, № 1
4.Ф.815, 4.Х.930, 4.Х.961-4.Х.962, 4.Ц.970
- Proc. of the Nat. Aviation Univ.** — 2020. — № 3
4.Ч.1050
- Proc. of the Nat. Aviation Univ.** — 2020. — № 4
4.У.181
- Proc. of the Nat. Aviation Univ.** — 2021. — № 2
4.Ю.1344